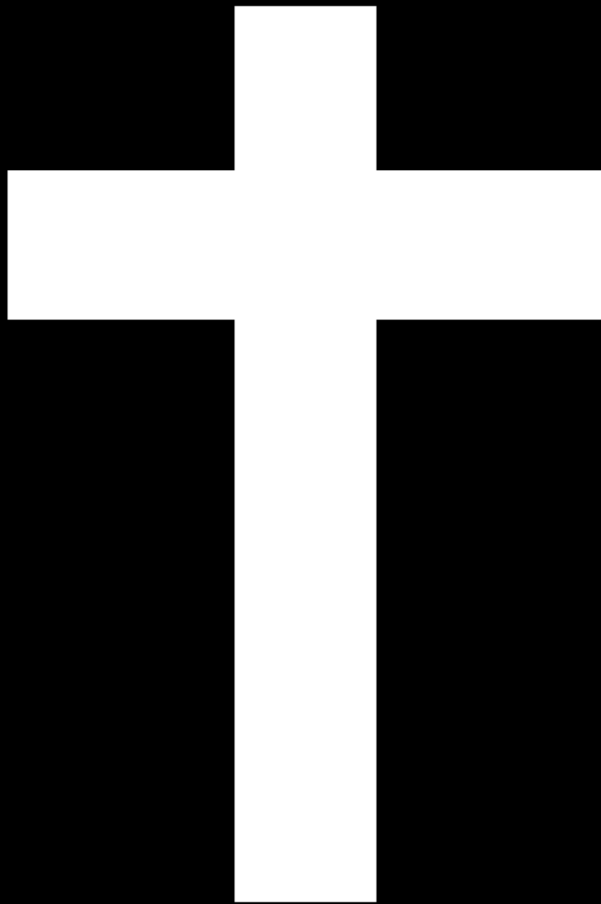

Nu օ յնա միշոցյիմի նու մամա յա ցա Է

Jesucristo

New Testament in Mazahua, Central (MX:maz:Mazahua, Central)

Nu o jña mizhocjimi nu mama ja ga cja e Jesucristo
New Testament in Mazahua, Central (MX:maz:Mazahua, Central)

copyright © 2007 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Mazahua, Central

Translation by: Wycliffe Bible Translators, Inc.

Mazahua [maz], Mexico

Copyright Information

© 2007, Wycliffe Bible Translators, Inc.

This translation text is made available to you under the terms of the Creative Commons License: Attribution-Noncommercial-No Derivative Works. (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/>) In addition, you have permission to port the text to different file formats, as long as you do not change any of the text or punctuation of the Bible.

You may share, copy, distribute, transmit, and extract portions or quotations from this work, provided that you include the above copyright information:

You must give Attribution to the work.

You do not sell this work for a profit.

You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Permissions beyond the scope of this license may be available if you contact us with your request.

The New Testament

in Mazahua, Central

© 2007, Wycliffe Bible Translators, Inc.

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2014-04-30

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 4 Mar 2019 from source files dated 22 Dec 2018
2dd34152-63bb-5bf7-9ec4-df11c81ab2fc

Contents

SAN MATEO	1
SAN MARCOS	54
SAN LUCAS	85
SAN JUAN	141
HECHOS	182
ROMANOS	233
1 CORINTIOS	253
2 CORINTIOS	274
GÁLATAS	288
EFESIOS	297
FILIPENSES	305
COLOSENES	310
1 TESALONICENSES	315
2 TESALONICENSES	320
1 TIMOTEO	323
2 TIMOTEO	329
TITO	334
FILEMÓN	337
HEBREOS	339
SANTIAGO	357
1 PEDRO	363
2 PEDRO	369
1 JUAN	373
2 JUAN	379
3 JUAN	380
JUDAS	381
APOCALIPSIS	383

EL SANTO EVANGELIO SEGUN SAN MATEO

Los antepasados de Jesucristo

¹ E Jesucristo mi mboxbëche cja e Abraham, 'ñe cja e David. Juns'ü va o tñü'ü c'o o mboxpale e Jesús ndeze e Abraham.

² E Abraham o jmusp'ü 'na t'i c'ü mi chjü e Isaac. Nuc'ua e Isaac o jmusp'ü e Jacob. Nuc'ua e Jacob o jmusp'ü e Judá, 'ñe c'o nu cjuarma. ³ Nuc'ua e Judá o jmusp'ü e Fares 'ñe e Zara. C'ü nu nanavi mi chjü e Tamar. Nuc'ua e Fares o jmusp'ü e Esrom. Nuc'ua e Esrom o jmusp'ü e Aram. ⁴ Nuc'ua e Aram o jmusp'ü e Aminadab. Nuc'ua e Aminadab o jmusp'ü e Naasón. Nuc'ua e Naasón o jmusp'ü e Salmón. ⁵ Nuc'ua e Salmón o jmusp'ü e Booz. C'ü nu nana e Booz mi chjü e Rahab. Nuc'ua e Booz o jmusp'ü e Obed. C'ü nu nana e Obed mi chjü e Rut. Nuc'ua e Obed o jmusp'ü e Isaí. ⁶ Nuc'ua e Isaí o jmusp'ü e David c'ü o nocü o mbëzhi jmu'u. E David o chjüntüvi c'e ndixü c'ü mi ngue nu su e Urías c'ü vi bö't'ü. Nuc'ua c'e ndixü o musp'ü 'na ts'it'i e David c'ü mi chjü e Salomón.

⁷ Nuc'ua e Salomón o jmusp'ü e Roboam. Nuc'ua e Roboam o jmusp'ü e Abías. Nuc'ua e Abías o jmusp'ü e Asa. ⁸ Nuc'ua e Asa o jmusp'ü e Josafat. Nuc'ua e Josafat o jmusp'ü e Joram. Nuc'ua e Joram o jmusp'ü e Uzías. ⁹ Nuc'ua e Uzías o jmusp'ü e Jotam. Nuc'ua e Jotam o jmusp'ü e Acaz. Nuc'ua e Acaz o jmusp'ü e Ezequías. ¹⁰ Nuc'ua e Ezequías o jmusp'ü e Manasés. Nuc'ua e Manasés o jmusp'ü e Amón. Nuc'ua e Amón o jmusp'ü e Josías. ¹¹ Nuc'ua e Josías o jmusp'ü e Jeconías 'ñe c'o o cjuarma. Mi ngue c'o pa 'ma o ndöpüji c'o menzumü a Israel o dyëdyiji a ma a Babilonia c'o.

¹² 'Ma ya ma cãji a ma a Babilonia, nuc'ua e Jeconías o jmusp'ü e Salatiel. Nuc'ua e Salatiel o jmusp'ü e Zorobabel. ¹³ Nuc'ua e Zorobabel o jmusp'ü e Abiud. Nuc'ua e Abiud o jmusp'ü e Eliaquim. Nuc'ua e Eliaquim o jmusp'ü e Azor. ¹⁴ Nuc'ua e Azor o jmusp'ü e Sadoc. Nuc'ua e Sadoc o jmusp'ü e Aquim. Nuc'ua e Aquim o jmusp'ü e Eliud. ¹⁵ Nuc'ua e Eliud o jmusp'ü e Eleazar. Nuc'ua e Eleazar o jmusp'ü e Matán. Nuc'ua e Matán o jmusp'ü e Jacob. ¹⁶ Nuc'ua e Jacob o jmusp'ü e José, c'ü o chjüntüvi e María. E María ngue c'ü o mus'ü e Jesús. E Jesús ngue Cristo c'ü ne ra mama: Nu c'ü o 'ñeme Mizhocjimi ra manda.

¹⁷ C'o nu mboxpale e Jesucristo ndeze e Abraham hasta e David, o zö'ö catorce c'o. Nuc'ua, ndeze e David hasta 'ma o dyëdyiji c'o menzumü a Israel a ma a Babilonia, o zö'ö ndo 'na catorce c'o nu mboxpale. Nuc'ua, ndeze 'ma o dyëdyiji a ma a Babilonia hasta 'ma o jmus'ü e Cristo, o zö'ö ndo catorce.

Nacimiento de Jesucristo

¹⁸ C'ü nu nana e Jesucristo mi ngue e María. 'Ma o jmus'ü e Jesucristo, je va cjava. E José ya vi ñavi e María c'ü ro chjüntüvi. 'Ma dya be mi chjüntüvi, e María ya mi tñü'ü 'na ts'it'i. Pero dya cjó mi dyojui; mi ngue o Espíritu Mizhocjimi c'ü vi tsjapü o ndunte. ¹⁹ E José mi cja c'o mi mama c'o ley. Nguec'ua 'ma o dyärä ya mi ndunte e María, o nguijñi c'ü ro unü 'na xiscömü e María c'ü dya ro chjüntui. Pero dya ro ma ngös'ü c'o pje mi pjëzhi, na ngue dya mi ne e José ro bëzhi o tseje e María. ²⁰ Nuc'ua 'ma mi cjiñi a cjanu e José, o nguinch'i 'na t'ijñi o jñanda 'naja c'o o anxe Mizhocjimi c'o ixi cãrã a jens'e. O ña c'ua c'e anxe o xipji e José:

—Nu'tsc'e José, o mboxbëchets'ü e David, dya rí yembeñe. Ni jyodü rí tsjapü nin su e María. Na ngueje c'ü ya tñü'ü c'ü, ixi nguetsjé o Espíritu Mizhocjimi c'ü o tsjapü o nduns'ü. ²¹ Ra mus'ü 'na ts'it'i c'ü rí jñusp'ü o tñü e Jesús. Na ngueje angueze ra salva c'o nte c'o ya juajñü, ra jopcüji o mü'büji c'o o nzhubüji, eñe c'e anxe va xipji e José.

²²⁻²³ Mi jinguã Mizhocjimi o 'ñünbü o mü'bü 'na profeta o xipji c'o nte: Dyär'maji. Ra nduntetsjé 'na xunt'i c'ü dya dyojui 'na bëzo; ra mus'ü 'naja ts'it'i c'ü rguí chjü e Emanuel, eñe c'e profeta va pätpä Mizhocjimi. E Emanuel ne ra mama: Bübü dya Mizhocjimi a ndezgöji. Nguec'ua 'ma o ndunte e María o mus'ü e Jesús, o zädä o jña Mizhocjimi c'ü vi mama c'e profeta.

²⁴ Nuc'ua 'ma o zö e José a t'ijī, o tsja c'ua ja nzi va xipji c'ü o anxe Mizhocjimi, o chjüntui e María. ²⁵ Pero dya juntavi hasta 'ma o mus'ü c'e ts'it'i c'ü primero o t'i e María. Nuc'ua e José o jñusp'ü c'e ts'it'i e Jesús.

2

La visita de los magos

¹ O jmus'ü e Jesús 'ma mi manda c'e rey Herodes a Judea. Je jmus'ü cja c'e jñiñi a Belén c'ü tsja a Judea, cja c'e xoñijöümü a Israel. O mezhtjo c'ua o ëjë ja nzi nte c'o me mi pärã, c'o mi xiji mago, vi 'ñeji nu ja ni mbes'e e jyarü. O säji a Jerusalén. ² Nuc'ua c'o mago o mbürü o zopjüji c'o mi cãrã a Jerusalén, o xipjiji:

—Ya jítisjme 'na señal; ró jandajme o mbes'e 'na seje. Ngue c'ü rvã pärãgöjme c'ü ya jmus'ü 'na ts'it'i c'ü ra manda cja yo menzumü a Israel. Nutscöjme rí ne rí xitscöjme ja bübü c'e ts'it'i. Na ngue rvã ëcjöjme rá ë ndüñijöümüjme a jmi angueze, rá ma't'üjme, eñe c'o nte c'o mi xiji mago.

³ Nuc'ua c'e rey Herodes o mbãrã c'ü mi mama c'o mago c'ü ya vi jmus'ü 'na ts'it'i c'ü ro manda. Nguec'ua va pizhi na puncjü angueze, dya mi pärã pje ro nguijñi. Me xo go pizhi c'ua texe c'o mi cãrã a Jerusalén. ⁴ Nuc'ua e Herodes o zojnü c'o ndamböcjimi cja c'o menzumü a Israel. Xo zojnü c'o mi xöpü o ley Mizhocjimi. Cjanu o dyönüji ja je ngue c'ua ro jmus'ü e Cristo c'ü ro ë manda. ⁵ Cjanu o ndünrüji:

—Nuc'ü, je ra jmus'ü cja c'e jñiñi a Belén c'ü tsja a Judea. Na ngue je ga cjava va dyopjü c'e profeta va pätpã Mizhocjimi:

⁶ Nu'tsc'ëji in menzumüji a Belén, ni muvi in jñiñigueji cja c'o 'ñaja jñiñi a Judá. Na ngue ra tetsc'ëji 'naja c'ü ra manda, 'ñe ra mbörü yo menzumü a Israel yo ró juajnügö, eñe c'e profeta.

⁷ Nuc'ua e Herodes o zojnü c'o mago c'ü dya cjó ro mbãrã cjo mi ñaji c'o. Cjanu o tsjapüji na jo t'önü jinguã vi mbes'e c'e seje. Cjanu o ndünrü c'ua c'o mago o xiji jinguã vi mbes'e c'ü. ⁸ Cjanu o ndãji c'ua a ma a Belén o xipjiji:

—Möji, ma tsjaji na jo o t'önü rguí jyodüji c'e ts'it'i. Nuc'ua 'ma rí chöt'üji, rí nzhogüji rí 'ñe xitscöji. Nguec'ua xo rá magö, rá ma ndüñijöümü a jmi rá ma'tc'ö c'ü.

⁹⁻¹⁰ Nuc'ua 'ma ya vi nguarü vi ñaji c'e rey, cjanu o ma c'ua c'o mago. Nuc'ua c'e seje c'ü ya vi jñandaji ndeze 'ma o mbes'e, o 'ñetsetjo na yeje. Nu c'o mago 'ma o jñandaji c'e seje, go mäji na puncjü. Nuc'ua c'e seje mi ot'ü o xo'ñiji c'ü, hasta 'ma cja zät'ã a xes'e nu cja c'e ngümü nu ja ma bübü c'e ts'it'i. Cja chi o böbüjtjo nu. ¹¹ Cjanu o zät'ãji c'ua cja c'e ngümü, cjanu o cjogüji a mbo. O jñandaji c'e ts'it'i ma bübü cja c'e ngümü co e María c'ü nu nana. Cjanu o ndüñijöümüji a jmi c'e ts'it'i, o ma't'üji. Cjanu o xo's'üji c'ua o cajaji c'o mi quiji o oro, 'ñe o nguichjünü, 'ñe o mirra c'o ma jo ma jyärã y me mi muvi. Cjanu o nguibiji, cjanu o unüji c'e ts'it'i. ¹² Nuc'ua Mizhocjimi o zopjü a t'ijī c'o mago, o xipjiji:

—Dya cja rí nzhogüji cja e Herodes, empji.

Nguec'ua 'ma mü o nzhogüji cja c'e país nu ja mi menzumüji, o möji c'ü 'na 'ñiji.

La huída a Egipto

¹³ Nuc'ua 'ma ya vi mbedye c'o mago, cjanu o nguinch'i c'ua 'na t'ijī e José o jñanda 'na c'o o anxe Mizhocjimi. Cjanu o ña c'ua c'e anxe o zopjü e José, o xipji:

—Nu'tsc'e, ñanga rí sidyi ne ts'it'i 'ñejnu nu nana; rí c'ueñe rí möji a ma cja c'e xoñijöümü a Egipto. Na ngueje e Herodes ra jyodü ne ts'it'i ra mbö't'ü. Y rí mimitjoji nu hasta 'ma cja rá xi'ts'i, eñe c'e anxe.

¹⁴ Nuc'ua cjanu o zö c'ua a t'ijī e José. Go zidy c'ua c'e ts'it'i 'ñe c'ü nu nana, go mbedyeji c'ua c'e xömü, o möji a ma a Egipto. ¹⁵ Nuc'ua o mimiji nu hasta 'ma cja o ndü e Herodes. Mi jinguã mi bübü 'na profeta c'ü mi pätpã Mizhocjimi. C'e profeta o mama: “Rá penpe 'na jña c'ín Ch'igö c'ü ra mbedye a Egipto”, eñe Mizhocjimi. Nguec'ua 'ma o ma ga ma a Egipto e José co e María 'ñe e Jesús, o zädã o jña Mizhocjimi c'ü vi mama c'e profeta.

Herodes manda matar a los niños

¹⁶ 'Ma o unü ngüenda e Herodes c'ü dya nzhogü c'o mago ro ã xipjiji ja mi bübü c'e ts'it'i, me co üdü c'ua na puncjü angueze. Cjanu o manda o mbö't'üji texe c'o ts'it'i c'o mi cãrã a Belén, y hasta ja c'o mi tjorü c'e jñiñi c'ü. O mbö't'üji c'o cja vi mus'üji, cja na 'ñe c'o ya mi ëdyi ye cjë. Na ngue e Herodes ya vi dyönü na jo c'o mago, nguec'ua va mbãrã ja ya nzi zana vi mezhe ndeze 'ma ya vi mbes'e c'e seje. ¹⁷⁻¹⁸ Mi jinguã vi dyopjü a cjava c'e profeta Jeremías:

Cja c'e jñiñi a Ramá mi t'ärã 'na c'ü me ma huë na jens'e.

Mi ngue c'e ndixü c'ü mi chjü e Raquel mi huëpi c'o o mboxbëche.

Dya go ne cjó ro chëzhi o jmi pa ro mäjã, na ngueje ya vi mbö'tp'üji c'o o mboxbëche, eñe c'e profeta va pätpã Mizhocjimi.

Nguec'ua 'ma o manda e Herodes o mbö't'üji c'o ts'it'i, o zädã c'ü vi mama c'e profeta.

¹⁹ O ã c'ua 'na nu pa, o ndü e Herodes. 'Ma xe ma bübüjtjo e José a Egipto, o nguinch'i 'na t'ijï o jñanda 'na c'o o anxë Mizhocjimi. Nuc'ua c'e anxë o zopjü o xipji:

²⁰ —Nu'tsc'e, ñanga rí sidyi ne ts'it'i 'ñejnu nu nana, rí möji a ma cja c'e xoñijöümü a Israel nu ja vi 'ñecjeji. Na ngueje ya ndü'ü c'o mi jodü ro mbö't'ü ne ts'it'i.

²¹ O nanga c'ua e José. Cjanu o zidy c'e ts'it'i 'ñe c'ü nu nana, o möji c'ua a ma cja c'e xoñijöümü a Israel. ²² Nuc'ua cjanu o mbãrã e José c'ü ya mi manda e Arquelao a Judea c'ü tsja a Israel, chjëntjui c'ü ri bübüjtjo e Herodes c'ü ndunu tata. Nguec'ua mi sũ'ü e José xe ro ma ga manu. Nuc'ua Mizhocjimi o yepe o zopjü a t'ijï e José. Nguec'ua va cjogütjoji a Judea o möji c'ua a ma cja c'e xoñijöümü a Galilea. ²³ O zät'äji cja 'na jñiñi c'ü ni chjü a Nazaret; o mimiji nu. Mi jinguã vi mama a cjava c'o profeta: “Ra xiji menzumü a Nazaret nu c'ü ra ëjë”, eñe c'o profeta. Nguec'ua 'ma o ma mimi a Nazaret e José 'ñe e María 'ñe c'e ts'it'i, o zädã c'e jña c'ü ya vi mama c'o profeta.

3

Juan el Bautista predica en el desierto

¹ O mezhe c'ua ja nzi cjë, o mbürü o pëpji cja Mizhocjimi 'na bëzo c'ü mi chjü e Juan. Mi bübü cja c'e majyadü a ma a Judea. Mi zopjü c'o nte y mi jichiji co ndeje. ² Mi xipjiji a cjava:

—Jyëziji c'o na s'o, ra nzhogü in mün'c'ëji cja Mizhocjimi. Na ngueje nu c'ü o 'ñeme Mizhocjimi ra mandazüji, ya ngue ra manda, eñe e Juan.

³ Mi jinguã c'e profeta Isaías vi pätpã Mizhocjimi, vi mama ja rva cja e Juan. O mama c'e profeta c'ü ro bübü 'na nte cja 'na majyadü c'ü ro mapjü, ro zopjü c'o nte ro xipjiji: “Rí jyëzgueji c'e 'ñiji c'ü na s'o, rí jyëzgueji c'e 'ñiji c'ü mögü.

Na ngue ya ngue ra ã c'ín Jmugöji c'ü bübü a jens'e”, ro 'ñeñe c'e nte.

Je ga cjanu va mama c'e profeta c'ü ro mama c'e nte'e.

⁴ E Juan mi je'e 'na bitu c'ü vi t'ät'ä o xi o camello, y mi nzünt'ü 'na xipjadü. Mi sa c'o mi nza cja o t'ãxã, y xo mi si o miel o ngüjnü. ⁵ Nuc'ua ma ã c'ua c'o menzumü a Jerusalén, 'ñe c'o menzumü cja c'o 'ñaja jñiñi a Judea, cja na 'ñe c'o mi cãrã texe ja c'o cjogü c'e ndare a Jordán, ma sãjãji cja e Juan. ⁶ Mi xipjiji Mizhocjimi c'o ma s'o c'o mi cjaji, y mi jichi e Juan anguezeji cja c'e ndare a Jordán.

⁷ Cja c'o menzumü a Israel mi cãrã c'o mi xiji fariseo, 'ñe c'o mi xiji saduceo. E Juan o jñanda ma ëjë na puncjü anguezeji ro 'ñe j'i'iji. Nguec'ua va mama e Juan va xipjiji:

—Nza cjatsc'ëji o c'ijmi c'o sũ ga c'ueñe 'ma tjë o batjü. Na ngue in sũji ra jñün'c'ëji ngüenda Mizhocjimi rí sufrejji, nguec'ua va ëgueji va 'ñe j'i'iji. ⁸ Pero 'ma na cjuana nzhogü in mü'büji cja Mizhocjimi, rí tsjaji na jo, ngue c'ua ra 'ñetse o nzhogü in mü'büji. ⁹ In pëzhgueji ra recibidots'üji Mizhocjimi, na ngueje o mboxbëchets'üji e Abraham. Pero rí xi'tsc'öji, dya cja rí tsjijñiji c'ü ni jyodü ra recibidots'üji. Na ngueje me na zëzhi Mizhocjimi, sö ra tsjapü yo ndojo ra mbëzhi nte c'o ra jñu's'ü e Abraham, xo ra 'ñench'e o mü'büji Mizhocjimi.

¹⁰ Xe sido o ña e Juan o zopjü c'o fariseo 'ñe c'o saduceo, o xipjiji:

—Nza cjatse'ejji za'a c'o dya jo c'o quis'i, c'o ya juns'ütjo jacha cja o dyü'ü. Texe za'a c'ü dya jo c'o quis'i, ya ngue ra dyéziji cja rrü mboch'üji cja sivi. Je xo rga cjanu rgá tsja c'ejji, nu 'ma dya ra nzhogü in mü'büji cja Mizhocjimi. ¹¹ Bübü mbëpji c'o o cja c'ü nu lamu, xäpcäji o mbäcua c'ü nu lamu ga mbös'ü. Pero nutscö dya pje pjëtscö rá pjösc'ö a cjanu nu c'ü cja va ëjë. Na ngueje me na nojo na puncjü angueze, nutscö rí menutjogö que na ngue 'na mbëpji. Nutscö rí jichi co ndeje c'o ra nzhogü o mü'bü cja Mizhocjimi. Pero nu c'ü cja va ëjë, 'ma rí 'ñench'e in mün'c'ejji angueze, ra dya c'ejji o Espíritu Mizhocjimi c'ü. 'Ma dya rí 'ñench'e in mü'büji, ra dya c'ejji rí ma sufreji cja sivi, eñe e Juan.

¹² Xe sido o ña e Juan o xipji 'na ejemplo o mama:

—'Na campesino ra jñüs'ü o yelgo, cja rrü mbitsi na jo o ndëxü. C'o ndëxü ra dyüt'ü cja c'ü o t'ujmü c'o, pero c'o paxa ra ndüt'ü co sivi c'o. Je xo ga cjanu rgá tsja nu c'ü cja va ëjë. Ya bübü angueze ra recibido c'o ra nzhogü o mü'bü, pero c'o dya ra nzhogü o mü'bü, ya bübü ra mboch'üji a sivi c'ü dya ra juench'e, eñe e Juan.

El bautismo de Jesús

¹³ E Jesús ma bübü a ma a Galilea. O ë 'na nu pa, o mbedye c'ua o ma a ma cja c'e ndare a Jordán nu ja ma bübü e Juan. Je o ma nu, ngue c'ua ro tsja e Juan ro jichi angueze. ¹⁴ Pero e Juan dya mi ne ro jichi, mi xipji:

—Nu'tsc'e va ëcje in negue rá ji'tsc'ö, maco nguetscö ni jyongö rí jitscö, eñe e Juan.

¹⁵ Cjanu o ndünrü c'ua e Jesús o xipji:

—Iyö, rí jitscö, na ngue ni jyodü rá cjaji texe c'ua ja ga manda Mizhocjimi.

Cjanu ne'e c'ua e Juan o jichi e Jesús. ¹⁶ Nuc'ua 'ma nzi va nguarü va ji'i e Jesús, cjanu o mbes'e cja c'e ndare. O xogü c'ua a jens'e, y o jñanda e Jesús ma sjöbü o Espíritu Mizhocjimi nza cja 'na mbaro, ma ëjë ro 'ne ndägä a xes'e angueze. ¹⁷ Cjanu o dyäräji c'ua 'naja c'ü mi ña a jens'e, o mama:

—Nujnu nguejnu in Ch'igö nu rí s'iya, nguejnu rgá mäcjö nu, eñe.

4

Tentación de Jesús

¹ Nuc'ua o Espíritu Mizhocjimi o 'ñünbü o mü'bü e Jesús. Nguec'ua va ma a ma cja majyadü ro ndörüji angueze, ro tsja e Satanás c'ü dya jo.

² O mezhe cuarenta pa, xömü ndempa c'ü dya pje zi'i e Jesús cja c'e majyadü. Nuc'ua cjanu o zant'a c'ü. ³ Cjanu o ë c'ua c'ü dya jo o 'ñe ndörü e Jesús, o xipji:

—Ngue'tsc'e o T'itsc'e Mizhocjimi, nguec'ua rí xipjigüe yo ndojo ra mbëzhi o xëdyi rí sigüe, eñe c'ü dya jo.

⁴ Cjanu ndünrü c'ua e Jesús o xipji:

—Dya rá ä'tc'ägö c'ü in xitsi, na ngue je t'opjü o jña Mizhocjimi c'ü dya nguextjo xëdyi c'ü rga minc'öjme, sino que ngue texe o jña angueze c'ü pedye o ne'e c'ü, enzgöjme Mizhocjimi. Nguec'ua, dya rá cjapü yo ndojo ra mbëzhi o xëdyi rá sigö, eñe e Jesús.

⁵ Nuc'ua c'ü dya jo, o zidy e Jesús a ma a Jerusalén c'ü ngue o ndajñiñi Mizhocjimi. Cjanu o 'ñe's'e c'ua a xes'e cja 'naja c'o torre c'o mi bübü cja c'e templo. ⁶ Cjanu o xipji:

—Ngue'tsc'e o T'itsc'e Mizhocjimi; nguec'ua rí dacü dya a ma a jömü. Ni jyodü rí tsjague a cjanu, na ngueje ya xo t'opjü o jña Mizhocjimi:

Mizhocjimi ra ndäjä c'o o anxe rguí 'ñeji a jens'e ra 'ñe pënchc'iji, ngue c'ua dya rí sos'ü cja ndojo ra s'onnc'ü in cua, ni pje rí tsja, eñe.

Nguec'ua rí dacü ndeze va hasta a jömü, eñe e Satanás c'ü dya jo.

⁷ Cjanu o ndünrü c'ua e Jesús o xipji:

—Dya rá dacü c'ua ja gui xitscö. Na ngue ya xo t'opjü c'ü dya rá söjme o jña Mizhocjimi c'in Jmugöji, enzgöjme. Nguec'ua dya rá dacü a ma a jömü para rá nugö cjo ra mböxcö Mizhocjimi, eñe e Jesús.

⁸ Nuc'ua c'ü dya jo, o zidy na yeje e Jesús a ma cja 'na t'eje c'ü me na ndä'ä. Cjanu o jíchi c'ua texe yo jñiñi cja ne xoñijömü, cja na 'ñe texe c'o me na zö 'ñe me na jo c'o mi pë's'i yo jñiñi. ⁹ Cjanu o xipji c'ua va ndörü e Jesús:

—Nu 'ma rí ndüñijömügue cja ín jmigö rí matcügö, rá da'c'ügö c'ü rí mandague texe cja yo jñiñi yo rrä jí'ts'igö dya, eñe c'ü dya jo.

¹⁰ Cjanu o ndünrú c'ua e Jesús o xipji c'ü dya jo:

—Nu'tsc'e Satanás, c'ueñe cja ín jmigö. Dya rá ma'tc'ö, na ngueje ya t'opjü o jña Mizhocjimi c'ü rá ndüñijömüjme rá ma't'üjme Mizhocjimi c'ü ngue ín Jmuji. Y nguextjo angueze rá pëpijme, enzgöjme c'ü. Nguec'ua, dya rá ma'tc'ö, eñe e Jesús.

¹¹ Nuc'ua c'ü dya jo o c'ueñe cja e Jesús. Cjanu o ñe c'ua c'o anxe o 'ñe mbös'üji e Jesús.

Jesús comienza su trabajo en Galilea

¹² E Herodes ya vi manda o ngot'üji a pjörü e Juan. Nuc'ua 'ma o mbärä e Jesús c'ü ya ma o'o a pjörü e Juan, cjanu o nzhogü o matjo c'ua a ma cja c'e xoñijömü a Galilea. ¹³ O zät'ä cja c'e jñiñi a Nazaret. Cjanu o mbedye c'ua nu, o ma a ma cja c'e jñiñi a Capernaum, o ma mimi nu. Nu c'e jñiñi bëxtjo mi järä cja c'e zapjü nu ja mi tjorü c'o xoñijömü a Zabulón, 'ñe a Neftalí. ¹⁴ 'Ma o ma mimi e Jesús a Capernaum, o zädä o jña Mizhocjimi c'ü vi mama c'e profeta Isaías:

¹⁵ Ra bübü jya's'ü cja c'o xoñijömü a Zabulón 'ñe a Neftalí.

Xo ra bübü jya's'ü texe nu ja cjogü c'e 'ñiji c'ü ni ma cja c'e tazapjü, 'ñe texe cja c'e xoñijömü c'ü tizhi lado a manu cja c'e ndare a Jordán.

Texe a ma a Galilea nu ja dya pãräji Mizhocjimi, ra bübü jya's'ü nu.

¹⁶ C'o nte c'o mi nzhodü cja bëxömü, o jñandaji jya's'ü c'ü me na nojo.

Nu c'o mi cãrä c'ua ja na bëxömü c'ua ja tñji, o zät'ä o jya's'ü o jmiji, eñe c'e profeta.

¹⁷ Nuc'ua ndeze 'ma o mbürü o mimi e Jesús a Capernaum, o mbürü o zopjü c'o nte, o xipjiji:

—Jyëziji c'o na s'o, ra nzhogü in mün'c'eji cja Mizhocjimi, na ngue ya ngue ra manda nu c'ü o 'ñeme Mizhocjimi a jens'e.

Jesús llama a cuatro pescadores

¹⁸ 'Na nu pa'a, mi nzhodü e Jesús a jmi c'e zapjü a Galilea. O jñanda c'ua yeje bëzo c'o ma pät'ä o rrevi cja c'e zapjü. C'o bëzo mi cjuarma c'o. C'ü 'naja mi chjü e Simón Pedro. C'ü nu cjuarma mi chjü Andrés. Anguezevi mi mbëjmövi. ¹⁹ Cjanu o mama c'ua e Jesús o xipjivi:

—Nu'tsc'evi in mbëjmöguevi dya. Pero chjünt'üvi ín xütçjö rá mö dya, rá jí'ts'ivi rí zopjüvi yo nte ngue c'ua anguezeji xo ra ndünt'üji ín xütjügö, embevi.

²⁰ Jo ni zogüvi c'ua c'o o rrevi, cjanu o ndünt'üvi c'ua o xütjü e Jesús, o möji.

²¹ Xe go mötji mas a xo'ñi. E Jesús o jñanda c'ua xe ndo yeje bëzo c'o xo mi cjuarmavi. Mi chjü Jacobo 'ñe e Juan, c'o mi ngue o t'i e Zebedeo. Ma bübüvi cja 'na bü'ü co e Zebedeo c'ü nu tatavi, ma jocüji c'o o rreji. Nuc'ua e Jesús o ma't'üvi. ²² Anguezevi ixco zogüvi c'ua c'e bü'ü 'ñe c'ü nu tatavi, ixco ndünt'üvi c'ua o xütjü e Jesús o möji.

Jesús enseña a mucha gente

²³ Mi nzhodü e Jesús texe a ma a Galilea, mi xöpü c'o nte cja c'o o nintsjimi anguezeji. Y mi xipjiji o jña Mizhocjimi; mi xipjiji ja rvá manda nu c'ü vi 'ñeme Mizhocjimi a jens'e. Y mi jocü c'o pje nde ma ngueme c'o mi sufre c'o nte. ²⁴ Me mi näntji e Jesús c'ü mi jocü c'o mi sö'dyë. Nguec'ua xo zät'ä c'e jña texe a ma cja c'e xoñijömü a Siria, o dyäräji c'o mi cja e Jesús. Nguec'ua ma sinpiji texe c'o mi sö c'o pje nde ma ngueme. Xo ma sinpiji c'o me mi sufre; ngue c'o vi zürü o s'ondajma c'ü dya jo, 'ñe c'o mi sürü o taque, xo 'ñe c'o dya mi sö ro 'ñömü. E Jesús mi jocü texe c'o. ²⁵ O mbedye na puncjü nte a Galilea, 'ñe a Decápolis, 'ñe a Jerusalén, 'ñe cja c'o 'ñaja jñiñi c'o tsja a Judea, 'ñe texe a ma 'nanguarü cja c'e ndare a Jordán, mi pöji e Jesús.

¹ Nuc'ua 'ma o jñanda e Jesús c'o nte c'o ma puncjü, cjanu o ma c'ua cja 'na t'eje o mimi c'ua nu. Cjanu o ã c'ua c'o ya mi ätpä o jña e Jesús c'o mi xiji discípulo, o säji cja jmi angueze. ² Nuc'ua e Jesús o mbürü o xöpü c'o o discípulo, o xipjiji:

Quiénes son los felices

³ —Cārã o nte c'o pãrã c'ü dya ni muviji, y ni jyodüji Mizhocjimi c'ü ra mbös'üji. Zö a cjanu c'o, pero ngue nu rguí mäji na ngueje ya ngue o Jmuji dya Mizhocjimi.

⁴ Cārã o nte c'o me ndümü. Pero zö ga cjanu ga sufreji, ngue nu rguí mäji nu, na ngueje ra unü Mizhocjimi c'ü rguí mäji.

⁵ Cārã o nte c'o dya cja pü na nojo, unü o mü'büji ra dyätäji Mizhocjimi. 'Ma cjó c'o ra nguijñi a cjanu 'na pjeñe, ngue nu rguí mäjä, na ngueje Mizhocjimi ra unü ne xoñijömü.

⁶ Cārã o nte c'o me ne o mü'bü ra tsja c'o na jo. 'Ma ga cjanu, ngue nu rguí mäji nu, na ngueje ra unü Mizhocjimi c'ü rguí tsjaji c'o na jo.

⁷ Cārã o nte c'o juentse nu minteji ga mbös'üji. Nu c'o juentse a cjanu nu minteji, xo sö ra mäji na ngueje Mizhocjimi ra juentse anguezeji.

⁸ 'Ma cjó c'o ra 'ñejme Mizhocjimi co texe o mü'bü, ngue nu rguí mäjä c'o, na ngueje ra mbäräji na jo ja ga cja Mizhocjimi.

⁹ 'Ma cjó c'o ra zopjü na jo yo nu minteji ngue c'ua ra pötca nuji, ngue nu rguí mäjä c'o, na ngueje ra 'māräji ngue o t'i Mizhocjimi.

¹⁰ 'Ma cjó c'o ra tsja na jo, bübü c'o ra nu'u na ü, ra tsjapüji ra sufre. Pero ngue c'ü rguí mäjä c'ü, na ngueje Mizhocjimi ya ngue o Jmu c'ü.

¹¹ 'Nu'tsc'ejji in ejmezügöji dya. Nguéc'ua bübü 'ma ra zanc'ejji, ra ndäc'ejji, ra xo'sc'ejji o bëchjine rga zanc'ejji texe c'o me rrã s'o. Pero rí xi'tsc'öji, zö ra tsja'c'ejji a cjanu, nguejyo rguí mäcjeji yo. ¹² Nguéc'ua 'ma ra tsja'c'ejji a cjanu, rí mäcjeji na puncjü. Na ngueje Mizhocjimi ra dya'c'ejji c'ü me na jo a jens'e. C'o profeta c'o mi cārã mi jinguã xo o tsjapüji o sufreji, pero ya ch'unüji dya c'o me na jo, eñe e Jesús.

Sal y luz para el mundo

¹³ O sido o ña e Jesús o xipji c'o o discípulo:

—O õ'õ, üt'üji cja o jmõ, ngue c'ua dya ra s'odü. Je xo rga cjatsc'ejji nu, rí tsjaji na jo ngue c'ua dya nda rrã s'o cja ne xoñijömü. Nu 'ma dya cja rga õxü o õ'õ, ¿ja rgá sö xe ra õxcü 'ma? Dya cja rguí muvi 'ma c'o, ra mbozüji a tji, ra yödü yo nte.

¹⁴ 'Nu'tsc'ejji nza cjatsc'ejji o jya's'ü cja yo nte. 'Naja jñiñi c'ü je jäs'ã cja 'naja t'eje, dya sö ja ra tsjõ c'ü. ¹⁵ Je xo ga cjatjonu, 'ma tjütüji 'naja sivi, dya co'büji cja 'naja cja. Je ã's'ëji nu ja na ts'ijens'e, ngue c'ua ra sö ra jñanda texe c'o ri cārã cja c'e ngümü c'ü. ¹⁶ Je xo rga cjatsc'ejji nu, rí tsjagueji na jo cja yo nte, ngue c'ua ra unüji ngüenda c'ü na jo c'o in cjagueji. Nguéc'ua xo ra mamaji c'ü me na jonte c'ü nin Tatagueji c'ü bübü a jens'e.

Jesús enseña sobre la ley

¹⁷ O sido o ña e Jesús o xipji c'o o discípulo:

—In pãrãgueji c'e ley c'ü o dyopjü e Moisés, 'ñe c'o o dyopjü c'o profeta. Pe in cjinncjeji c'ü rvã 'ñe xi'tsc'öji c'ü dya cja ni jyodü rí dyätäji c'o. Pero dya rí tsjijñiji a cjanu. C'ü rvã ëcjõ, ngue c'ü rá cja gö texe c'ua ja nzi ga mama c'o. ¹⁸ Na cjuana rí xi'tsc'öji, ni muvi texe yo letra yo bübü cja o ley Mizhocjimi, 'ñe texe yo jña. Zö ra nguins'i ne jens'e 'ñe ne xoñijömü, pero ot'ü ra zädã texe c'ü mama cja o ley Mizhocjimi. ¹⁹ Ni jyodü rí tsjapüji ngüenda rí tsjaji texe yo o ley Mizhocjimi, zö ri ts'iquë c'e jña. Xo ni jyodü rí xöpüji yo nte, rí xipjiji ra tsjaji texe o jña Mizhocjimi. 'Ma jiyö, ra tsja'c'ejji c'ü dya rguí muvitc'ejji 'ma ra manda nu c'ü o 'ñeme Mizhocjimi a jens'e. Pero 'ma rí tsjagueji c'ü mama yo o jña Mizhocjimi, 'ñe 'ma je rga cjanu rguí xöpüji yo nte, nu'ma, ra tsja'c'ejji ra mbë'tsc'ejji na nojo 'ma ra manda nu c'ü o 'ñeme Mizhocjimi. ²⁰ In pãrãgueji ja ga cja yo fariseo 'ñe yo xöpü o jña Mizhocjimi yo xiji xöpüte. Rí xi'tsc'öji ni jyodü c'ü xenda rí tsjagueji na jo, que na ngue anguezeji. 'Ma jiyö, dya ra tsja'c'ejji Mizhocjimi a jens'e o ntetsc'ejji c'ü ra mandats'üji.

Jesús enseña sobre el enojo

²¹ 'Ya i dyäräji o xi'tsc'ejí c'ò xöpüte c'ua ja va sjipji c'ò mi cārã mi jinguã. O xipjiji a cjava: “Dya rí pöt't'üntejí. Nu 'ma cjó c'ò ra pöt't'ünté, ra mbë's'itsjé o s'ocü 'ma, c'ü rguí tjünpü ngüenda ra sufre.” ²² Pero nutscö rí xi'tsc'öji, 'ma cjó c'ò ra ünbü nu mintejí, zö dya ra mbö't'ü, ra mbë's'itsjé o s'ocü 'ma, c'ü rguí tjünpü ngüenda ra sufre. Xo rí xi'tsc'öji, nu 'ma cjó c'ò ra zo'bü nu mintejí ra xipji: “Dya in pãrã pje in cja'a”, ra 'ñembe c'ü, xo ra mbë's'itsjé o s'ocü 'ma c'ü, c'ü rguí tjünpü ngüenda ra sufre. Y 'ma cjó c'ò xo ra xipji nu mintejí: “Me na s'otsc'e”, ra 'ñembe, ra mbë's'itsjé o s'ocü 'ma c'ü rguí ma sufre cja sivi a linfiernu.

²³ 'Bübü 'ma in pöji cja templo in sidyiji 'na animale ra mbö't'üji cja rrü ndü'tp'üji Mizhocjimi cja c'e arta. Pero 'ma in sätc'ejí, nu 'ma in mbeñejí c'ü pje vi tsjapqueji 'naja yo nin mintejí, dya xtí unüji c'e animale ra mbö't'üji. ²⁴ C'ü rí tsjagueji, rí sogueji nu c'ü ni mbeñc'ejí Mizhocjimi. Ot'ü rí möji, rí ma dyötqueji c'ü nin mintejí ra perdonaotsc'ejí. Nuc'ua cja rrí 'ñejí c'ua, rí 'ñe unüji c'ü ni mbeñc'ejí Mizhocjimi.

²⁵ 'Ma pje c'ò rí tsjapüji na s'ò 'naja yo nin mintejí, 'ma ra zints'iji cja juesí, rí jo'tp'üji 'ma cja rí pötcejí cja 'ñiji. 'Ma jiyö ra ma nzhöc'ejí nu cja c'e juesí. Nuc'ua c'e juesí ra nzhöc'ejí cja c'e mböpjörü. Nuc'ua ra ngo'c'ügueji a pjörü. ²⁶ Na cjuana rí xi'tsc'öji, dya ra sö rí pedyegueji nu, hasta 'ma cja rí tsjöt'üji texe c'ò ri tügueji.

Jesús enseña sobre el adulterio

²⁷ 'Ya i dyäräji o xi'tsc'ejí c'ò xöpüte c'ua ja va sjipji c'ò mi cārã mi jinguã: “Dya rí tsägueji o ndixü.” ²⁸ Pero nutscö rí xi'tsc'öji dya, 'ma cjó c'ò ra jñanda 'naja ndixü y ra nguijñi cja o mü'bü ra tsjavi c'ü na s'ò, zö dya ra juntavi, chjëntcjui c'ü ya ri tsājã o ndixü, ya tsja na s'ò co angueze cja o mü'bü 'ma c'ü.

²⁹ 'Maco in mamaji ngue in chöji c'ü cja'c'üji rí tsjaji c'ò na s'ò, jñü'müji 'ma, panaji. Xenda na jo rí sätc'ejí cja jmi Mizhocjimi zö ri 'natjo in chöji, que na ngue ra pantc'aji texe in cuerpoji a ma a linfiernu. ³⁰ Maco in mamaji ngue in jodyëji c'ü cja'c'ü rí tsjaji c'ò na s'ò, dyocüji 'ma, panaji. Xenda na jo rí sätc'ejí cja Mizhocjimi zö ri 'natjo in dyëji, que na ngueje ra pantc'aji texe in cuerpoji a ma a linfiernu.

Jesús enseña sobre el divorcio

³¹ O sido o ña e Jesús o xipji c'ò o discípulo:

—In pãrãgueji c'ü xo mamaji mi jinguã: “'Ma cjó c'ò ne ra mbëzi nu su, ra unü o xiscömü c'ü rguí jyanbüvi.” ³² Pero nutscö rí xi'tsc'öji, dya cjó ra mbëzi nu su, nguextjo 'ma ri 'ñe 'naja bëzo. Zö dya ri cja na s'ò 'na ndixü pero 'ma ra tsja nu xira ra mbëzi, pe ra tsja c'e ndixü ra chjüntui c'ü 'naja bëzo. Nguec'ua chjëntjui c'ü ri tsājã bëzo c'e ndixü. Nguec'ua c'e bëzo c'ü o mbëzi c'ü nu su, ri pë's'i nu s'ocü 'ma c'ü, chjëntjui c'ü ro tsjapü o su ro tsājã bëzo. Y c'e bëzo c'ü na yeje o xira c'e ndixü, xo ri pë's'i nu s'ocü chjëntjui c'ü ro tsājã ndixü. Na ngueje ya rguí chjüntui c'e ndixü c'ü ya vi bëzi.

Jesús enseña sobre los juramentos

³³ 'Ya i dyäräji c'ü o xi'tsc'ejí c'ò xöpüte c'ua ja va sjipji c'ò mi cārã mi jinguã: “Dya rí ñädäji Mizhocjimi rí mamaji na cjuana, cja rrí mamaji o bëchjine. 'Ma in nädäji Mizhocjimi c'ü rí tsjagueji, tsjagueji 'ma”, eñe c'ò xöpüte. ³⁴ Pero nutscö rí xi'tsc'öji, dya pje rí ñädäji. Dya rí manji nza mbārã a jens'e. Na ngueje nguejnu manda Mizhocjimi. ³⁵ Ni xo rí mamaji nza mbārã ne xoñijömmü. Na ngueje ngue Mizhocjimi c'ü manda yo cārã va. Ni xo rí mamaji nza mbārã a Jerusalén. Na ngueje ngue c'ü o ndajñiñi c'in Jmugöji c'ü pjëzhi me na nojo. ³⁶ Ni xo rí mamaji nza mbārã in ñigueji, na ngueje nu'tsc'ejí, dya sö rí tsjapqueji c'ü rrã t'öxü ne rí 'na in ñixtegueji, ni xo ri tsjapqueji c'ü rrã potjü. ³⁷ C'ü rí tsjagueji, rí mantji “jã” o “jiyö.” 'Ma xe rí mangueji cjó nza ārã, nu'ma, ngueje c'ü dya jo c'ü 'ñünnc'ü in mün'c'ejí 'ma.

Jesús enseña sobre la venganza

³⁸ 'Ya i dyäräji c'ua ja va sjipji c'o mi cārã mi jinguã: “Nu 'ma cjó c'o ra jñü'pc'üji in chöji, rí nzhopcüji rí jñü'pc'üji a nzhö 'ma c'ü. Y nu 'ma cjó c'o ra jñü'pc'üji in s'ibiji, xo rí jñü'p'üji o s'ibi 'ma c'ü”, mi eñeji. ³⁹ Pero nutscö rí xi'tsc'öji, dya cjó rí nzhopcüji c'o ra tsja'c'üji c'o na s'o. Nu 'ma cjó c'o ra mbë'chc'iji in jojmiji, xo rí pjünbüttoji 'ma c'ü 'nanguarü ra mbë'chc'iji. ⁴⁰ Nu 'ma cjó c'o ne ra jyonnc'ejí o chü, y ra zints'iji cja juesi ngue c'ua ra ngannc'aji c'o ri jegueji, xo rí jyëtspiji c'o ri tégueji. ⁴¹ Nu 'ma cjó c'o ra xi'tsc'ejí: “Chuns'ü yo rvá tuns'ügö, ma sogüzügö 'na kilometro nde”, ra 'ñentsc'ejí, nu'tsc'ejí xe rí ma sogüji 'ma c'ü xe 'na kilometro nde. ⁴² Cjó c'o pje ra dyö'tc'ügueji, rí unüji. Y c'o pje c'o ra pe'sc'ejí, dya xo rí tsänbäji c'o.

El amor para los enemigos

⁴³ 'Ya i dyäräji c'ua ja va sjipji c'o mi cārã mi jinguã: “Rí s'iyagueji yo in dyocjeji, pero c'o nuc'üji na ü, xo rí ñuji na ü”, eñeji. ⁴⁴ Pero nutscö rí xi'tsc'öji, rí s'iyagueji c'o ra nuc'üji na ü, rí ma'tp'üji Mizhocjimi c'o ra zanc'ejí. Tsja'pqueji na jo c'o ra nuc'üji na ü, dyötpüji Mizhocjimi c'o ra jyonnc'ejí o chü, 'ñe c'o ra jñü'c'ügueji na ü. ⁴⁵ 'Ma rí tsja'püji na jo a cjanu yo nin minteji, zö rrã s'oji, ra jñu'sc'ejí 'ma c'ü nin Tataji c'ü bübü a jens'e. Na ngueje angueze cja'pü ra mbes'e e jyarü c'ü rguí jñanda texe yo nte, zö ri cja na jo, o zö ri cja na s'o. Xo va penpe o dyebe texe yo nte, zö ri cja na jo, o zö ri cja na s'o. ⁴⁶ Nu 'ma nguextjo c'o s'i'yats'ügueji c'o rí s'iyagueji, ¿cjo ra dya'c'ejí Mizhocjimi c'o na jo 'ma? Iyö. ¿Cjo dya je xo ga cjanu ga tsja c'o publicano, s'iya o dyoji c'o; maco in mangueji me na s'o c'o? Jã, je ga cjanu ga tsjaji. ⁴⁷ Nu 'ma nguextjo yo in dyocjeji yo in ne rí zenguaji, ¿ja bübü c'ü na jo c'ü in cja'gueji 'ma? Maco yo dya pãrã Mizhocjimi, je xo ga cja'tjonu, nguextjo c'o o dyoji zenguaji. ⁴⁸ Nguéc'ua rí xi'tsc'öji, rí s'iyagueji texe yo nte c'ua ja nzi ga tsja c'ü nin Tata'gueji c'ü bübü a jens'e.

6

Jesús enseña sobre las buenas obras

¹ 'C'ü rguí tsja'gueji c'o na jo, dya ngue c'ü ra jñantc'aji yo nte ra mamaji in cja'ji na jo; ngue c'ü ra jñantc'aji c'ü in Tata'gueji c'ü bübü a jens'e. Na ngue 'ma rí tsjaji na jo nguextjo c'ü rguí jñantc'aji yo nte, nu'ma, dya ra mama c'ü in Tata'gueji c'ü na jo vi tsja'gueji. ² Bübü nte c'o cja'pü cja na jo; cja'ji c'ü rguí mäpäji yo nte'e. Nguéc'ua 'ma pöji nu ja cjo'gü na puncjü o nte, nza cja cja nintsjimi o cja 'ñiji, unüji o merio c'o dya pje pë's'i. Pero rí xi'tsc'öji c'ü na cjuana, zö ra mama yo nte na jonteji, pero Mizhocjimi dya ra mama na jonteji. Nu'tsc'ejí, dya rí tsjaji nza cja anguezeji. ³ Pero 'ma rí unüji merio c'o dya pje pë's'i, rí unüji c'ü dya cjó ra mbärã. ⁴ Nguéc'ua dya cjó ra mbärã c'ü i unügueji. Pero Mizhocjimi ra dya'c'ejí c'o na jo, na ngueje angueze pä'tc'äji in mün'c'ejí.

Jesús enseña cómo orar

⁵ 'C'o cja'pü cja na jo, me ne o mü'büji c'ü ra jñanda yo nte. Nguéc'ua pöji cja nintsjimi, 'ñe c'ua ja pomö o 'ñiji, ni ma dyötüji Mizhocjimi. Pero rí xi'tsc'öji c'ü na cjuana, zö mama yo nte me na jonteji, Mizhocjimi dya ra mama na jonteji. Nu'tsc'ejí, dya rí tsjaji nza cja anguezeji. ⁶ C'ü rí tsjaji, 'ma rí dyötqueji Mizhocjimi, rí tsjo'güji a mbo cja in nzungueji, cja rrí tsotc'ejí in nzox'tjiji. Cja rrí dyötqueji c'ua c'ü nin Tataji c'ü bübü nu ja dya cjó s'o ra jñanda. Y angueze ra dya'c'ejí c'o na jo'o, na ngueje pä'tc'äji in mün'c'ejí.

⁷ 'Ma rí dyötqueji Mizhocjimi, dya rí tsja'gueji c'ua ja nzi ga tsja yo nte yo dya pãrã Mizhocjimi. Anguezeji me yepeji c'o jña c'o ni dyötüji Mizhocjimi, pëzhiji ra dyärã Mizhocjimi na ngueje c'ü me yepeji. ⁸ Nguéc'ua rí xi'tsc'öji, dya me rí yepegueji jña c'ua ja nzi ga tsja anguezeji. Na ngueje c'ü nin Tataji pãrã c'o ni jyonc'ejí ante c'ü rí dyötqueji c'ü. ⁹ Nguéc'ua nu'tsc'ejí 'ma rí dyötqueji Mizhocjimi, rí xipjiji a cjava:

Mi Tatats'ügöjme, je in bübü a jens'e, rí pjöxcüjme nutscöjme rí cārãjme cja ne xoñijöümü, ngue c'ua rá süc'üjme ja c'o nzi ga züc'ü c'o cārã a jens'e.

¹⁰ Xo rí pjöxcüjme ngue c'ua dya ra mezhe ra zädä c'ü rá ä'tc'öjme ja c'o nzi ga dyä'tc'ä c'o cārā a jens'e, na ngue ngue'tsc'e in mandague. Xo rí ö'tc'öjme rá c'ajme c'ua ja nzi gui ñegue.

¹¹ Dyacöjme dya o xëdyi c'o rá sigöjme ne pa dya.

¹² Perdonaozögöjme ín nzhubüjme c'ua ja nzi rgá perdonaojme 'ma c'ó c'o pje c'acüjme.

¹³ Dya rí jyëzgue ra ndöcöjme c'ü dya jo. Pjöxcüjme ngue c'ua dya rá c'ajme c'o na s'o. Na ngueje ngue'tsc'e in mandague, ngue'tsc'e me na zë'tsc'e, ngue'tsc'e me na notsc'e. Je ga c'atjots'c'e nu textjo c'o c'jé c'o ra ëjë. Amén.

¹⁴ 'Nu 'ma rí perdonaogueji c'ü c'ó pje ra tsja'c'ejí, xo ra perdonaots'üji 'ma c'ü nin Tataji c'ü bübü a jens'e. ¹⁵ Pero 'ma dya rí perdonaogueji c'ü c'ó pje ra tsja'c'ejí, dya xo ra perdonaots'üji 'ma c'ü nin Tatagueji, nu c'o pje nde in c'agueji.

Jesús enseña sobre el ayuno

¹⁶ 'Bübü c'o c'apü c'ja me na jo. Nguec'ua 'ma go mbempjeji, c'apü ndümüji, dya xo dyebeji. Je ga tsjaji a c'janu, ngue c'ua ra mbārā yo nte c'ü mbempjeji, ra mamaji na jo c'ü c'ají. Na c'juana rí xi'tsc'öji, zö ra mama yo nte c'ü na jo c'ají, pero Mizhocjimi dya je ra mama a c'janu. Nu'tsc'ejí, dya rí tsjagueji ga c'janu. ¹⁷ Nu 'ma rí mbempjeji, rí xinzhöji c'ua ja nzi gui tsjaji texe yo pa. Xo rí tsä't'äji o aceite in ñi'iji, y rí dyebeji. ¹⁸ Nguec'ua dya ra mbä'c'äji yo nte c'jo in mbempjeji. C'ü ra mbārā c'ü in mbempjeji, nguextjo c'ü nin Tataji c'ü dya c'ó sö c'ó ra jñanda. Y angueze ra xi'tsc'ejí c'ü na jo vi tsjagueji, na ngueje pä'tc'äji in mün'c'ejí.

Riquezas en el cielo

¹⁹ 'Dya rí pë'sc'ejí na puncjü c'o ni muvi c'ja ne xoñijömmü. Na ngueje ne xoñijömmü cārā o dyoxü, ra dyo'tc'ügueji c'o in ch'opjüji ñe in bitugueji. Y xo ra zijömmü c'o in merioji de plata. Xo cārā va o mbuë, ra xo'tc'ügueji in nzungueji, c'ja rrü pönn'c'üji c'o in pë's'iji. ²⁰ Jyodügueji ja rgá mbë'sc'iji a jens'e c'o ya ri bübü 'ma rí sätc'ejí nu. Na ngueje a jens'e, dya cārā o dyoxü nu, nu c'ü ra dyo'tc'ejí c'o ri pë's'iji, ni pje xo ra zijömmü nu. Dya xo cārā o mbuë nu, c'ü ra pönn'c'ügueji c'o ri pë's'igüejí. ²¹ Nu 'ma rí pë's'igüejí na puncjü c'ja ne xoñijömmü, je ri mājā in mü'büji c'ja ne xoñijömmü. Pero 'ma ra bë'sc'ejí na puncjü a jens'e, je ngue a jens'e nda ra mājā in mü'büji.

La lámpara del cuerpo

²²⁻²³ 'C'ü unü jya's'ü c'ja in cuerpogueji ngue in chöji. 'Ma janda na jo 'na nte, bübü jya's'ü 'ma texe o cuerpo. Pero 'ma dya sö ra jñanda, chjëntjui c'ü ri bübü c'ja bëxömmü 'ma c'e nte. Je xo ga c'atsc'ejí nu. Nu 'ma nguextjo Mizhocjimi rí jyodüji, ra bübü 'ma jya's'ü texe c'ja in mü'bügueji. Pero 'ma rí jyodüji Mizhocjimi, ñe rí jyodüji rí pë's'iji na puncjü c'ja ne xoñijömmü, 'ma rí jyodüji nza yeje, nu'ma, dya nda ra bübü jya's'ü in mü'büji. Y 'ma in pëzhgueji bübü jya's'ü in mün'c'ejí, nu 'ma dya c'juana jya's'ü, nu'ma, ojtjo jya's'üts'üji 'ma.

Dios y el dinero

²⁴ 'Ma c'ó c'o ra mbëpi yeje lamu, dya ra sö ra dyätävi nza yejui. Na ngueje c'ü 'naja ri ünbüji, ra tsja c'e mbëpji; c'ü 'naja ri ne'e. O 'ma jiyö, 'naja c'ü ri c'apü dya rguí muvi. Je xo ga c'atsc'ejí nu, 'ma in jodüji ja rguí pë's'iji na puncjü c'ja ne xoñijömmü, nu'ma, dya in pëpqueji 'ma Mizhocjimi c'ua ja nzi ga ne angueze.

Dios cuida a sus hijos

²⁵ 'Nguec'ua rí xi'tsc'öji, dya rí tsjijñiji ja rguí chöt'üji c'ü rí siji. Dya xo rí tsjijñiji c'ü pje rí jyeji. Mizhocjimi me na nojo, ya ngambgaji va. Nadya, ¿c'jo dya xo ra dya'c'ejí c'ü rí siji, 'ñe c'ü rí jyegueji? ²⁶ Jñant'maji yo s'ü. Dya podüji o ndëxü, dya xo tagüji, dya pje xo üt'üji c'ja t'ujmü; maco c'ü nin Tatagueji c'ü bübü a jens'e nde 'huiñi yo. Nu'tsc'ejí, xenda ni muvits'ügueji na puncjü que na ngue yo s'ü. Nguec'ua, ¿c'jo dya xo ra 'huiñtsc'ejí Mizhocjimi? ²⁷ ¿C'ó bübüts'c'ejí c'ü sö ra chäcä nde metro c'ü xe rrā ndä'ä? Zö me ra nguiñi, dya c'ó ra sö.

²⁸ 'Nguec'ua, ¿jenga in cjinncjeji ja rí chöt'üji c'ü rí jye'ejí? Unüji ngüenda yo pje c'o ma ndäjnä yo cja'a cja juajma, ja ga te'ejí. Dya pëpjíji, dya xo jench'ejí o tñüjmü pa ra dyät'äji o bituji. Pero me na zö yo. ²⁹ E Salomón mi pjëzhi na nojo, mi je o bitu c'o me ma zö. Pero xenda na zö yo ndäjnä. ³⁰ Yo pjín'ño cja'a cja juajma dya, pero ra xörü ra münü ra c'ant'a cja hornu ra ndüt'üji yo; maco Mizhocjimi unü c'ü na zö o ndäjnä yo. Natsc'ejí, ¿cjo dya xo ra dya'c'ejí Mizhocjimi c'ü rí jyegueji? Nguec'ua, ¿jenga dya in ench'ejí na jo in mü'büji Mizhocjimi ra dya'c'ejí c'o ni jyonc'ejí? ³¹ Nguec'ua rí xi'tsc'öji, dya me rí tsjijñíji rí mamaji: “Pãrã, ¿pje rá sigöji, o pje xo rá jegöji?”, rí 'ñeñeji. ³² Ngue yo dya pãrã Mizhocjimi yo me jodü ga cjanu. Pero nu'tsc'ejí in 'ñejeji c'ü nin Tataji c'ü bübü a jens'e; angueze pãrã c'ü nde ni jyonc'ejí texe yo. ³³ Nu'tsc'ejí ot'ü rí jyodüji Mizhocjimi, ngue c'ua ra mandats'üji. Y rí jyodüji rí tsjaji c'o na jo c'ua ja ga manda c'ü. Nuc'ua texe yo, nde ra dya'c'ejí yo. ³⁴ Nguec'ua, dya rí tsjinncjeji ja rgui chöt'üji c'ü rí siji 'ñe c'ü rí jyeji c'o pa c'o va ëjë. 'Ma ra zädä c'o pa'a, cja rí ñuji ja rgui tsjapqueji. Na ngueje pama va ëjë texe o ndümü c'ü ni jyodü rá sufregöji.

7

No juzguen a otros

¹ 'Dya cjó rí so'bügieji. 'Ma jiyö ra jñün'c'ügieji ngüenda Mizhocjimi. ² C'ua ja nzi gui so'bütegieji, je xo rga cjanu rgá jñün'c'ügieji ngüenda Mizhocjimi. Mizhocjimi ra nzhocüts'üji c'ua ja nzi gui tsjagueji. ³ O dyaxü, xenda na nojo que na ngue o ngümpaxa. Je xo ga cjatjonu in nzhunc'ejí. Pe na nojo in nzhunc'ejí nza cja 'na dyaxü, y pe ts'iquë nza cja 'naja ngümpaxa c'o o nzhübü yo nin minteji. Nguec'ua, ¿jenga in so'büji c'e ngümpaxa c'ü o'o a nzhö yo nin minteji? Maco dya in cö'tp'üji 'ñi c'e dyaxü c'ü o'o in chöji. ⁴ ¿Ja rgá sö rí xiqueji yo nin minteji: “Jyëzguijme rá cjü'pc'öjme ne ngümpaxa nu o'o nin chögüe”, rí 'ñembeji? Maco dya ixi cjübügieji c'e dyaxü c'ü o'o in chögüeji. ⁵ Nu'tsc'ejí in cjaqueji c'ü na jotsc'ejí, pero dya cjuana. C'ü rí tsjagueji, ot'ü rí tsjünc'ejí c'e dyaxü c'ü o'o in chögüeji, ngue c'ua ra sö rí jñandaji na jo rí tsjü'p'üji c'e ngümpaxa c'ü o'o a nzhö'ö c'ü nin minteji, eñe e Jesús.

⁶ 'Bübü nte c'o chjëntji nza cja o cuchi c'o ra yödü c'o pje ri unügieji c'o dya ri ne anguezeji. Xo chjëntji nza cja o dyo c'o ra ë ra 'ñe zac'ejí 'ma pje c'o ri unügieji c'o dya ri neji. C'o nte c'o ga cjanu, dya cja xe rí zopjüji o jña Mizhocjimi nu me na sjü.

Pedir, buscar y tocar la puerta

⁷ 'Sido rí dyötqueji Mizhocjimi, ra dya'c'ejí. Sido rí jyodüji Mizhocjimi, rí chötc'ejí c'ü ni jyonc'ejí. Sido rí ma't'üji Mizhocjimi, ra dyä'tc'ejí. ⁸ Na ngue texe c'o ra dyörü, ra ch'unü c'o. Y texe c'o ra jyodü, ra chöt'ü c'o. Y texe c'o ra mapjü, ra dyätäji c'o.

⁹ 'Nu'tsc'ejí in 'ñecjeji in ch'igüeji, 'ma ra chëzhi in jmiji in ch'igüeji ra dyö'tc'ejí 'na tjömëch'i, ¿cjo rí unügieji 'na ndojo? Iyö, dya sö. ¹⁰ Y 'ma ra dyö'tc'ejí 'na jmö'ö, ¿cjo rí unügieji 'na c'ijmi? Iyö, dya xo sö'ö. ¹¹ Maco in nteji in cjaji c'o na s'o, pero in pjëchiji rí unüji c'o na jo yo in ch'igüeji. Na c'ü nin Tatagueji c'ü bübü a jens'e, ¿cjo dya xo ra dya'c'ejí c'o na jo c'o rí dyötüji angueze?

¹² 'C'ua ja nzi gui ñegueji c'ü ra s'iyats'üji yo nte, je xo ga cjanu rgui s'iyagueji yo. Na ngueje je ga cjanu ga mama o jña Mizhocjimi c'ü xiji ley 'ñe profeta.

La puerta angosta

¹³ 'Nu 'ma in ne rí nzhodüji cja o 'ñiji Mizhocjimi, tsjogüji cja c'e ts'ingoxtji. Na ngueje bübü 'na ngoxtji, 'ñe 'na 'ñiji c'o me na mbät'ä, pero ni zidyji nu ja ra sufreji cja sivi. Me na puncjü c'o cjogü cja c'e ngoxtji c'ü na mbät'ä. ¹⁴ Pero c'e 'ñiji c'ü ni zidyji nu ja ra bübü'tjoji co Mizhocjimi, na s'ich'i c'ü. Xo 'ñe c'e ngoxtji, xo s'ich'i c'ü. Y dya puncjü c'o töt'ü c'e ngoxtji c'ü rgui möji c'e 'ñiji.

El árbol se conoce por su fruto

¹⁵ 'Cãrã nte c'o ra ëtsc'ejí ra 'ñe tsjapü ri ñaji o jña Mizhocjimi. Cjapüji na jo'oji nza cja ndëncjürü yo dya pje cja, pero a mbo o mü'büji me na s'oji nza cja o min'ño yo me

na sate. Nguéc'ua rí pjötpüji ngüenda c'o. ¹⁶ C'ü rgui pãrãgueji c'o xöpüte, rí unnc'ejí ngüenda ja ga mimi c'o. In pãrãgueji o visachi, dya quitsiji o uva c'o. Ni xo ri quitsiji o higo cja o bimpëdyi. Je xo ga cjatjonu c'o xöpüte c'o cjavü ri ña o jña Mizhocjimi, dya sö ra mimi na jo c'o. ¹⁷ Je xo ga cjatjonu texe o za'a c'o na jo, quis'i c'o na jo c'o. Pero c'o dya ga jo, quis'i c'o dya ga jo. ¹⁸ 'Na za'a c'ü na jo, dya sö ra nguis'i c'o dya ga jo. Ni xo ri ngue 'na za'a c'ü dya jo, dya sö ra nguis'i c'o na jo. ¹⁹ Texe za'a c'o dya quis'i c'o na jo, ra dyëziji cja rrü pant'aji a sivi. ²⁰ Nguéc'ua c'ü rgui pãrãgueji c'o xöpüte, rí unnc'ejí ngüenda ja ga mimi c'o.

No todos entrarán en el reino de los cielos

²¹ 'Na puncjü c'o ra xitscö: “Nu'tsc'e ín Jmuts'ügö”, ra 'ñenzgöji. Pero dya texeji ra cjogüji c'ua ja manda Mizhocjimi. C'o ra cjogü nu, nguextjo c'o ra tsja c'ua ja nzi ga ne c'ü mi Tatagö c'ü bübü a jens'e. ²² 'Ma ra zädä c'e pa 'ma ra tjün ngüenda, me na puncjü c'o ra xitscö: “Nu'tsc'e ín Jmuts'ügö, ¿cjo dya mi nãnc'äjme in chjügue, 'ma mi zopcjöjme yo nte? ¿Cjo dya xo mi nãnc'öjme in chjügue 'ma mi pjongüjme o s'ondajma? ¿Cjo dya xo ngue co in chjügue c'ü mi jocüjme c'o mi sö'dyë, 'ñe c'o na puncjü c'o na nojo c'o mi cjavme?”, ra 'ñenzgöji. ²³ Nuc'ua rá tjüntcöji c'ua, rá xipjiji: “Dya ngue o t'itsc'ejí mi Tatagö. C'ueñeji cja ín jmigö dya, nu'tsc'ejí i tsjagueji c'o na s'o”, rá embeji.

Las dos bases

²⁴ 'Nguéc'ua, nu c'ü ra dyärä yo jña yo ró xi'tsc'öji dya, y ra tsja'a yo, rá jyëtspigö nza cja 'na bëzo c'ü na jo va mbeñe. O jyäbä 'naja ngümü a xes'e cja 'na peña. ²⁵ Go 'ñeje c'ua 'na tadyebe. Xo ëjë 'na tareje c'ü je 'ne pjat'ü cja c'e ngümü. Xo ë 'na tandajma c'ü me mi vü'ü cja c'e ngümü. Pero dya go tunü c'e ngümü, na ngueje vi tjäbä a xes'e cja c'e peña. ²⁶ 'Ma cjó c'o ra dyärä yo jña yo ró xi'tsc'öji dya, 'ma dya ra tsja c'ua ja nzi va dyärä, rá jyëtspigö nza cja 'na bëzo c'ü dya nguiñi na jo c'ua ja ro jyäbä o ngümü, je go jyäntjo cja 'ñöxöümü. ²⁷ Go 'ñeje c'ua 'na tadyebe. Xo ëjë c'e ndare. Xo vü e ndajma c'ü o juant'a c'e ngümü. Jo nu tunü c'ua o ngümü c'e bëzo, ixco chjorü, eñe e Jesús va nguarü va zopjüji.

²⁸ 'Ma o nguarü e Jesús o mama yo jña yo, me mi süji, dya mi pãrã pje ro nguiñiji. ²⁹ Na ngueje o unüji ngüenda je vi 'ñe cja Mizhocjimi c'o vi mama e Jesús va xöpü anguezeji. Y dya je ma cjanu c'o xöpüte.

8

Jesús sana a un leproso

¹ Nuc'ua o zöbü e Jesús cja c'e t'eje. Xo zöbü na puncjü o nte, mi pöji angueze. ² O ëjë c'ua 'naja bëzo c'ü mi sö 'naja ngueme c'ü xiji lepra, o 'ñe chëzhi cja e Jesús. Cjanu o ndüñijöümü c'ua a jmi, cjanu o xipji:

—Nu'tsc'e ín Jmuts'ügö, 'ma rí ñegue, ra sö rí jocüzü.

³ Cjanu o c'uana c'ua a dyë e Jesús o ndörü c'e nte, o xipji:

—Rí negö. Ra jots'ü.

Nzi va ndörü, nzi va ojtjo c'ua c'e ngueme. ⁴ Nuc'ua e Jesús o xipji:

—Pjöngüenda c'ü dya cjó rí ma xipjigue dya, nguextjo c'ü rí ma, rí ma jíchitsjé c'e mböcjimi c'ü ya jogüts'ü. Xo rí jñünü c'o rí unü Mizhocjimi c'ua ja nzi va mama e Moisés. Ixtí mague a cjanu ngue c'ua ra nu'tc'ügue c'e mböcjimi c'ü na cjuana ya jots'ü. Nguéc'ua yo nte ra mbãrãji c'ü ya 'nin'tsc'i c'e ngueme.

Jesús sana al muchacho de un capitán romano

⁵ Nuc'ua o zät'ä e Jesús cja c'e jñiñi c'ü mi chjü Capernaum. Cja c'e jñiñi mi bübü 'naja bëzo c'ü mi manda 'naja ciento o tropa. 'Ma cja ma sät'ä e Jesús, o ë c'ua c'e bëzo o 'ñe ndünrü e Jesús. Cjanu o dyötü 'na favor. ⁶ O xipji:

—Nu'tsc'e ín Jmuts'ügö, dya cja sö ra 'ñöümü ín ch'i'i, ya zürü o ngueme. Ya dyobütjo ín nzungö, y me sufre na puncjü c'o na ü.

⁷ Cjanu o ndünrü c'ua e Jesús o xipji:

—Jo rá magö, rá ma jocü.

⁸ O ndünrú c'ua c'e bëzo o xipji:

—Nu'tsc'e ín Jmuts'ügö, dya ga jozgö c'ü rí tsjogue a mbo cja ín nzungö. Zö nguextjo 'na jña c'ü rí mangue, ra jogü c'ín ch'i'i. ⁹ Na ngue xo 'ñetscö xo ch'acö poder, ngue c'ua rí mandagö o tropa. 'Ma rí xipjigö c'ü 'naja: “Ma'a”, rá embe, ra ma. 'Ma rí xipjigö c'ü 'naja: “Chjä'dä”, rá embe, ra ëjë. Xo 'ñe 'ma rí xipjigö c'ín mbëpji: “Tsja'a yo”, rá embe, ra tsja'a.

¹⁰ Nuc'ua 'ma o dyärä e Jesús c'o vi mama c'e bëzo, me co nguentjo c'ua. Na ngue o unü ngüenda c'ü mi junt'ü o mü'bü c'e bëzo c'ü pje ro mama e Jesús, ro zädä. Nguec'ua va xipji c'ua c'o mi pöji:

—Na cjuana rí xi'tsc'öji, ni ri 'na yo ín menzumüji a Israel ró tötc'ö c'ü ri ejme na jo nza cja ne bëzo nu. ¹¹ Nutscö rí xi'tsc'öji, na puncjü o nte c'o rguí 'ñeje nu ja ni mbes'e e jyarü, 'ñe nu ja ni nguibi, xo 'ñe textjo cja ne xoñijömü; ra 'ñe mimiji nu ja manda Mizhocjimi a jens'e, ra zi'iji o xëdyi co e Abraham, 'ñe e Isaac, 'ñe e Jacob. ¹² Pero c'o ot'ü vi zojnüji ro cjogü nu ja manda Mizhocjimi, ts'ëtjo c'o go ne. Nguec'ua c'o dya go ne'e, ra mboch'üji nu ja na bëxömü, nu ja me ra huëji, y me ra nguünxt'ü o s'ibi rgá sufreji na puncjü.

¹³ Nuc'ua e Jesús o xipji c'e bëzo c'ü mi manda 'naja ciento tropa:

—Ma dya in nzungue. C'ua ja nzi vi 'ñejmegue, je rga cjanu rgá jogü c'in ch'i'i. Ixco jogü c'ua c'e t'i c'e ndajme c'ü.

Jesús sana a la suegra de Pedro

¹⁴ O ma c'ua e Jesús cja o ngumü e Pedro. O chöt'ü c'ua c'ü mi sö'dyë c'ü nu to'o e Pedro, mi sö pa'a c'ü. ¹⁵ Nuc'ua e Jesús cjanu o ndötpü c'ua a dyë. Jo ni c'ueñe c'ua c'e pa'a. Cjanu o nanga c'ua c'e ndixü o dyät'ä o jñönü ro ziji.

Jesús sana a muchos enfermos

¹⁶ Nuc'ua 'ma ya vi nguibi e jyarü, o sinpiji e Jesús na puncjü nte c'o vi zürü o ndajma c'ü dya jo. E Jesús, nguextjo c'ü o mama ro mbedye c'o ndajma, y go mbedye c'ua c'o. Y texe c'o mi sö'dyë, o jocü c'o. ¹⁷ Nguec'ua ma zädä c'o vi mama c'e profeta Isaías: “Angueze me go juentsqueji o 'ñe jocüzüji c'o ngueme c'o mi sufregöji”, eñe c'e profeta.

Los que querían seguir a Jesús

¹⁸ Ya vi mundo na puncjü nte cja e Jesús. Nguec'ua va ña e Jesús va xipji c'o o discípulo ro dat'üji cja 'na bü, ngue c'ua ro mbes'ëji a 'nanguarü cja c'e trazapjü. ¹⁹ Cjanu o sä c'ua 'naja bëzo c'ü mi xöpü c'ü o ley Mizhocjimi c'ü o ë xipji e Jesús:

—Xöpüte, rá tjünt'ü in xütcje rá më nu ja c'o rí sätc'e.

²⁰ Cjanu o ndünrú c'ua e Jesús o xipji:

—Ante c'ü rá më, ixtí tsjijñi c'ü rá xi'tsc'ö. Yo min'ño bübü o tjocüji, y yo s'ü pë's'i o t'oxüji. Nutscö, zö rvá ëcjö cja Mizhocjimi pero dya rí pë'sc'ö ja rá oxü, eñe e Jesús.

²¹ Nuc'ua cjanu o mama c'ua 'naja c'ü mi tjünt'ü a xütjü e Jesús, o xipji:

—Nu'tsc'e ín Jmuts'ügö, dyacö sjëtsi ot'ü rá ma'a, rá ma ögü mi tatagö, cja rrü mëgövi.

²² O xipji c'ua e Jesús:

—Yo nte, chjëntjui c'ü ya ndüji na ngue dya creozüji. Jyëzgue anguezeji ra dyögüji c'o nín mi añimaji. Nu'tsc'e chjünt'ü ín xütcjö rá mëgövi.

Jesús calma el viento y las olas

²³ Cjanu o dat'ü c'ua e Jesús cja c'e bü. Cjanu o möji c'ua c'o o discípulo. ²⁴ Jo ni vü'ü c'ua 'naja tandajma. Me mi pjö's'ü c'e ndeje ma mbo'o c'e bü'ü. Pero e Jesús ma jñitjo c'ü.

²⁵ Nuc'ua c'o discípulo o chëzhiji a jmi e Jesús, o xipjiji:

—Nu'tsc'e ín Jmuts'ügöjme, pjöcöjme para dya rá quibigöjme.

²⁶ O ndünrú c'ua e Jesús o xipjiji:

—Nu'tsc'ëji, ¿jenga in sü'üji? ¿Cjo dya in ejmezügöji c'ü sö rá pjö'c'ëji?

Cjanu o nanga c'ua e Jesús, cjanu o huëñch'i c'e ndajma, 'ñe c'e ndeje. Ixco böbü c'ua c'e ndajma 'ñe c'e ndeje. ²⁷ Me co nguijñi c'ua c'o discípulo, mi mamaji:

—¿Pje ma poder c'ü pë's'i ne bëzo nu, nguec'ua ätä e ndajma 'ñe ne ndeje?

Los hombres endemoniados de Gadara

²⁸ Nuc'ua o zät'äji a 'nanguarü cja c'e trazapjü cja c'e lugar c'ü mi chjü a Gadara. O ë c'ua yeje bëzo c'o mi o'o o mü'bü o demonio c'o ngue o dyoji e Satanás c'ü dya jo; o 'ñe chjëji e Jesús. Je vi 'ñejui a nde cja c'o panteón cja campo santo. Me ma s'ovi 'ñe me ma cuëvi, nguec'ua dya cjó mi sö cjó xi ro cjogü cja c'e 'ñiji c'ü. ²⁹ Nuc'ua c'o demonio o tsjapüji o mapjü na jens'e c'o bëzo va xipjivi e Jesús:

—Jesús, o T'itsc'e Mizhocjimi, ¿pje in pë'sc'ü rí ñügöjme? ¿Cjo vi 'ñecje a 'ñecjua rí ë tsjacüjme rá sufrejme dya? Maco dya be sädä c'e pa 'ma ra tjün ngüenda, eñe c'o bëzo va 'ñö'p'üji o mü'bü c'ü dya jo ro ñavi.

³⁰ Na jë nu ja ma ñöñü na puncjü o cuchi. ³¹ Nguec'ua va tsja c'o demonio o dyötüji e Jesús, o xipjiji:

—Ma rí pjongüzüjme cja o mü'bü yo bëzo, jyëzguijme rá ma quichc'öjme cja yo cuchi.

³² Cjanu o mama c'ua e Jesús:

—Pedyeyi ma tsich'iji, embeji.

Nuc'ua c'o demonio go mbedyeji, go ma nguich'iji cja c'o cuchi. Nuc'ua texe c'o cuchi nde va dacütjoji va zöbüji cja c'e dyä'ä. Go ma jyäji c'ua cja c'e trazapjü. Nzhangua ndüji.

³³ Nuc'ua c'o mi pjörü c'o cuchi go cjuan'diji c'ua, go möji na niji cja c'e jñiñi; o ma cösteji texe c'o vi jñandaji, o xipjiji ja va jogü c'o bëzo c'o vi dyo'o o mü'bü c'o demonio.

³⁴ Nuc'ua cjanu o mbedye texe c'o mi cärä cja c'e jñiñi, o ma nuji e Jesús. 'Ma o zät'äji, o xipjiji c'ua e Jesús c'ü pje cjint'o tsja, ro mbedye cja c'ü o jñiñiji.

9

Jesús sana a un paralítico

¹ Nuc'ua cjanu o dat'ü e Jesús cja c'e bü, xo 'ñe c'o o discípulo. Cjanu o mbes'ejí a 'nanguarü cja c'e trazapjü, o zät'äji nu cja c'e jñiñi nu ja mi oxü e Jesús. ² O ëjë c'ua ja nzi nte ma siji 'na bëzo c'ü dya mi sö ro 'ñöñü; ma tñüji cja 'naja pjinguä. Mi junt'ü o mü'büji c'ü mi sö e Jesús ro jocü c'e bëzo. Nuc'ua 'ma o mbärä e Jesús c'ü mi ejmeji, o zopjü c'ua c'e bëzo c'ü dya mi sö ro 'ñöñü, o xipji:

—Dya rí sügue, së'ë; ya ró perdonaots'ü dya in nzhunc'e, eñe e Jesús va xipji c'e bëzo.

³ Xo mi cärä nu, ja nzi xöpüte; o dyäräji e Jesús o perdonao c'e bëzo. Nguec'ua ma nguijñiji o mü'bütsjëji: “Nujne Jesús chjëntjui c'ü o zadü Mizhocjimi nu”, ma nguijñiji.

⁴ Ixmi pärä e Jesús c'o mi cjijñi anguezeji, nguec'ua va xipjiji c'ua:

—¿Jenga in cjijñiji c'o na s'o a mbo cja in mü'bügueji? ⁵ Ró xipji ne bëzo: “Rí perdonaots'ü in nzhunc'e”, ró embe, pero dya cjó sö ra mbärä cjo ya ma o nzhübü. Pero 'ma rá xipji ne bëzo: “Nu'tsc'e, ñanga rí nzhodü”, rá embe; 'ñe 'ma ra nanga c'ua ne bëzo ra nzhodü, ixtí pärägueji 'ma c'ü dya rí xi'ts'iji o bëchjine. ⁶ Nutscö rvä ëcjö cja Mizhocjimi, ya ch'acö poder cja ne xoñijömü rá perdonaots'üji in nzhübüji. Unnc'ejí dya ngüenda ngue c'ua rí päräji c'ü rí pë'sc'ö c'e poder, embeji.

Cjanu o zopjü c'ua c'e bëzo c'ü dya mi sö ro 'ñöñü, o xipji:

—Nu'tsc'e, ñanga, chuns'ü nu in os'ü, ma'a in nzumü, embeji c'e bëzo.

⁷ O nanga c'ua c'e bëzo, cjanu o ma c'ua o ngumü. ⁸ Nuc'ua c'o nte 'ma mü o jñandaji ja va jogü c'e bëzo, me go nguijñiji c'ua, na ngue nunca mi jandaji a cjanu. Me xo go mamaji me na jo Mizhocjimi, na ngue vi tsja a cjanu vi unü poder cja yo nte.

Jesús llama a Mateo

⁹ Nuc'ua o mbedye nu e Jesús, o cjogü nu ja ma jü'ü 'naja bëzo c'ü mi chjü'ü e Mateo, c'ü mi cobra o contribución. E Jesús o jñanda c'e bëzo, o xipji:

—Chjünt'ü in xütcjö rá mëgövi, embe.

Ixco böbü c'ua e Mateo o mëvi e Jesús.

¹⁰ 'Na nu pa, ya vi mimi e Jesús a mbo 'na ngumü, ma siji o xëdyi. Go ëjë c'ua na puncjü c'o mi cobra o contribución, c'o mi xiji ma s'onte, xo 'ñe c'o dya mi süpü o ley

c'o menzumü a Israel, nguec'ua xo ma sjiji ma s'oji. O 'ñe ziji o xëdyi co e Jesús, 'ñe c'o o discípulo. ¹¹ C'o fariseo o jñandaji c'ü ma jüji e Jesús c'o bëzo, nguec'ua va xipjiji c'ua c'o o discípulo e Jesús:

—¿Jenga nin xöpütegueji nde si'iji o xëdyi co nujyo cobra o contribución 'ñejoyo 'ñaja yo na s'o?, eñe c'o fariseo.

¹² E Jesús o dyärä c'o vi mama c'o fariseo, cjanu o xipjiji c'ua 'na ejemplo:

—Nu c'o dya sö'dyë, dya ni jyodü cjó ra dyät'ä c'o; nguextjo c'o sö'dyë. Je xo ga cjatjonu yo tū o nzhubü, ngue c'o ni jyodü ra jocüji yo. ¹³ In pārāji o jña Mizhocjimi c'ü mama a cjava: “C'ü ni pötcöji o animal, cja rrí päscöji c'o, na jo c'ü. Pero c'ü xenda rí negö, ngue c'ü rí juentsqueji yo nin minteji”, eñe Mizhocjimi. Nujnu, ngue 'naja jña c'ü ni jyodü rí ma xörüji, xa'ma ra zi'ch'i in mün'c'ejí nu. C'ua ja nzi ga mama ne jña nu, rí juentssetegö. Nguec'ua, dya ngue c'o cjavü cja na jo c'ü rvá 'ñe xipji ra nzhogü o mü'büji cja Mizhocjimi. Ngue c'o pārā tū o nzhubü.

Le preguntan a Jesús sobre el ayuno

¹⁴ Nuc'ua c'o o discípulo e Juan o säji nu ja mi bübü e Jesús, o xipjiji:

—Nutscojme rí mbempcjöjme na puncjü, xo 'ñe yo fariseo. ¿Jenga dya mbempje yo in discipulogüe?

¹⁵ O ndünrü c'ua e Jesús o xipjiji 'naja jña ngue c'ua ro mbārāji jenga dya mi mbempje c'o o discípulo. O xipjiji:

—'Ma ra chjüntü 'naja sē, 'ma dya be cjuarü c'e chjüntü, dya sö ra ndümü c'o o dyoji, na ngueje xe bübüjtjo c'e sē a nde anguezeji. Pero ra zädä c'o pa 'ma ra s'inbiji c'e sē. Nuc'ua cja ra mbempjeji rgá ndümüji 'ma.

¹⁶ Sido o ña e Jesús o xipjiji 'na ejemplo, o mama a cjava:

—'Na zëbitu, dya cjó sö ra mbä't'ä 'na bitu c'ü nuevo. Na ngue ro ñungü c'e nuevo bitu. Nuc'ua nu ja ya mi xüt'ü, xenda ro xüt'ü. ¹⁷ Dya xich'iji o öt'apjü cja zëmbota, na ngueje ro xüt'ü c'e zëmbota, ro pjödü c'e t'apjü. Dya cja ro jogü c'ua c'e zëmbota. Je xich'iji o öt'apjü cja mbota c'o cja nuevo, ngue c'ua dya ra xüt'ü c'e mbota ra pjödü c'e t'apjü, eñe e Jesús va xipjiji 'na ejemplo.

La hija de Jairo, y la mujer que tocó la ropa de Jesús

¹⁸ 'Ma ndänt'ä ma mama e Jesús c'o jña c'o, o ã c'ua 'naja bëzo c'ü pje mi pjëzhi cja c'o menzumü a Israel; o 'ñe ndüñijömmü a jmi e Jesús, o xipji:

—C'ín xunt'igö cja ndü mi ndajme. Pero rí ma'a, rí ma 'ñe's'e in dyëgue, ra tetjo.

¹⁹ Cjanu o böbü c'ua e Jesús o mëvi c'e bëzo, xo 'ñe c'o o discípulo. ²⁰ Nuc'ua cjanu o ëjë c'ua 'naja ndixü c'ü mi sö'dyë, c'ü ya mi pa 'na doce cjë c'ü mi dagü o cji. O ã chëzhi a xütjü e Jesús, o 'ne ndötpü o fleco c'ü o bitu c'ü mi je'e e Jesús. ²¹ Na ngueje mi cjiññi c'e ndixü: “Nguextjo c'ü rá tjötpü o bitu nu, ixta ndixqui”, eñe. ²² Nuc'ua e Jesús o jñanda c'e ndixü, o xipji:

—Dya rí sügue, süngü; ya jots'ügue dya, na ngueje in ejmezügö c'ü sö rá jocüts'ü in nzeme.

Nuc'ua ndeze c'e ndajme c'ü, o jogü na jo c'e ndixü.

²³ Nuc'ua o zät'ä e Jesús cja o ngümü c'e bëzo c'ü pje mi pjëzhi, cjanu o cjogü a mbo'o. O jñanda c'ua c'o mi jüxü o pito, 'ñe c'o nte c'o me mi huëñi. ²⁴ O mama c'ua e Jesús o xipjiji:

—C'ueñeji va. Na ngueje ne xunt'i nu, dya tū'ü nu, itjo nu.

Nuc'ua c'o nte me go tsjapütjoji burla e Jesús. ²⁵ Nuc'ua e Jesús o pjongü a tji c'o nte, cjanu o cjogü a mbo nu ja ma o'o c'e añima, cjanu o pënchp'i a dyë. Jo ni nanga c'ua c'e xunt'i. ²⁶ Nuc'ua texe cja c'e xoñijömmü, me mi nädätjoji c'ü vi tsja e Jesús vi tsjavü o te c'e xunt'i.

Jesús sana a dos ciegos

²⁷ O mbedye c'ua e Jesús cja o ngümü c'e bëzo. 'Ma ya mi ma'a, ma ã c'ua a xütjü yeje bëzo c'o mi ndëzhö, mi mapjüvi mi mamavi:

—Nu'tsc'e o mboxbëchets'ü e David, juentscöbe.

²⁸ Nuc'ua 'ma mü o zät'ä e Jesús nu cja c'e ngümü nu ja mi oxü, o ã c'ua c'o mi ndëzhö, o chëzhivi a jmi. Nuc'ua e Jesús o xipjivi:

—¿Cjo in ejmevi c'ü sö rá jocüts'üvi in chövi?

Cjanu o ndünrüvi c'ua:

—Jã, sö rí jocüzübe, ín Jmutsc'öbe, eñevi.

²⁹ Nuc'ua e Jesús o ndötpü a nzhö'ö c'o mi ndëzhö, o xipjivi:

—Rá jocüts'üvi c'ua ja nzi gui 'ñejmevi, eñe e Jesús.

³⁰ Jo ni jogü c'ua a nzhövi. Cjanu o xipjivi c'ua e Jesús c'ü dya cjó ro ma ngös'üvi. ³¹ Pero 'ma ya vi mbedyevi, mi mamavi texe cja c'e xoñijöümü, mi xipjiji c'o nte c'ü vi tsja e Jesús.

Jesús sana a un mudo

³² Nzi va mbedye c'o mi ndëzhö, o ã c'ua c'o ma siji 'naja bëzo c'ü mi ngone, ma sinpiji e Jesús. Nu c'e bëzo vi zürü 'naja ndajma c'ü dya jo. ³³ Nuc'ua e Jesús o pjongü c'e ndajma. Cjanu o ña c'ua na jo c'ü mi ngone. C'o nte, me co nguijñiji c'ua cjanu o mamaji:

—Nunca rí jandagöji va a Israel c'ü ri jogü yo ngone.

³⁴ Pero c'o fariseo mi mamaji:

—Ngue e Satanás c'ü dya jo c'ü unü poder ne bëzo nu, nguec'ua ga pjongü yo ndajma yo dya jo.

Jesús tiene compasión de la gente

³⁵ Mi nzhodü e Jesús texe cja c'o jñiñi, 'ñe cja c'o ndajñiñi, mi xöpüji cja c'o o nintsjimi anguezeji, y mi xipjiji o jña Mizhocjimi. Mi xipjiji ja rvá manda nu c'ü vi 'ñeme Mizhocjimi a jens'e. Mi jocü texe c'o mi sö o ngueme, 'ñe texe c'o mi sö'ö na ü. ³⁶ E Jesús 'ma mü o jñanda c'o nte, me go juentseji c'ua anguezeji, na ngueje mi chjëntji nza cja ndëchjürü c'ü dya bübü o mbörü, ya me ni pizhiji, ya me xo ni ponch'ü o mü'büji. ³⁷ E Jesús o xipji c'ua c'o o discípulo va jyëtspiji ndëxü c'o nte'e:

—Na puncjü yo ndëxü yo ya jogü, pero ts'ëtjo yo ndagrëxü. ³⁸ Mizhocjimi ngue o cjaja yo ndëxü. Nguec'ua rí dyötqueji angueze ra ndäjä c'o xe 'ñaja mbëpji ra ëji, ra 'ñe pëpji cja ne dagrëxü.

10

Jesús escoge a los doce apóstoles

¹ Nuc'ua e Jesús o ma't'ü c'o doce o discípulo ro chëzhiji a jmi. Cjanu o unüji poder ngue c'ua ro sö ro pjongüji o ndajma c'o dya jo, y ro jocüji texe c'o ndötc'ijeme, 'ñe texe c'o mi sö na ü.

² Nujyo, ngue o tjü'ü c'o doce discípulo c'o o xipjiji c'ua apóstole: E Simón c'ü xo mi xiji Pedro, 'ñeje e Andrés c'ü nu cjuarma, 'ñe e Jacobo c'ü nu t'i e Zebedeo, 'ñe e Juan c'ü nu cjuarma e Jacobo. ³ Xo 'ñe e Felipe, 'ñe e Bartolomé, 'ñe e Tomás. Xo 'ñe e Mateo c'ü mi cobra o contribución, 'ñe e Jacobo c'ü nu t'i e Alfeo, 'ñe e Lebeo c'ü xo mi xiji Tadeo. ⁴ Xo 'ñe e Simón c'ü mi revolucionario, 'ñe e Judas Iscariote c'ü ro dyëdyi c'o nte ro ma zürüji e Jesús.

Jesús manda a los discípulos a predicar

⁵ E Jesús ya mi ngue ro ndäjä c'o doce apóstole, nguec'ua va xipjiji c'ü ro tsjaji. O xipjiji a cjava:

—Dya rí möji cja o 'ñiji yo dya menzumü a Israel, dya xo rí sät'äji cja o jñiñi yo menzumü a Samaria. ⁶ C'ü rí tsjagueji, rí möji cja yo ín menzumüji a Israel, na ngue anguezeji chjëntji nza cja ndëchjürü c'o ya bëzhi. ⁷ 'Ma rí möji, rí zopjüji c'o nte rí xiji c'ü ya ngue ra manda nu c'ü o 'ñeme Mizhocjimi a jens'e. ⁸ Rí jocüji c'o ri sö'dyë. Y rí tsjapüji ra te'e c'o ya rguí ndü'ü. Y rí dyät'äji c'o ri sö o lepra. Y rí pjongüji o ndajma c'o dya jo cja o mü'bü yo nte. 'Ma rí pjösc'ëji a cjanu yo nte, dya rí cobrají. Na ngueje o dya'c'ütjoji Mizhocjimi ne poder.

⁹ 'Y 'ma rí möji, dya rí jñünnc'ejí oro, ni plata, ni pje ma t'opjü. ¹⁰ Dya xo rí tsanaji mape c'ü pje rguí tsant'aji o pje rguí jñunt'üji para cja 'ñiji. Dya xo rí tsanaji o bitu, ni xo rí tsidyiji mbäcua c'ü rguí pötüji. Dya xo rí jñünüji 'na chäjä rguí dänäji. Rí xi'tsc'öji a cjanu, na ngue 'na mbëpji ni jyodü ra ch'unü c'ü ra zi'i c'ü, 'ñe c'ü ra jye'e.

¹¹ 'Nu 'ma ja c'o rí sätc'ejí, zö pje nde ma jñiñi o ndajñiñi, rí tsjaji t'önü nu, cjó ngue c'ü na jonte nu cja c'e jñiñi. Nguec'ua je rí oxüji cja o ngumü c'ü, hasta 'ma cja rí ñe rí pedyeji; dya rí pötqueji ngumü rguí oxqueji. ¹² 'Ma rí tsjogüji cja c'e ngumü, rí ma'tp'üji Cjimi c'o ri cārã nu. ¹³ Nu 'ma ra dyä'tc'ejí in jñagueji c'o ri cārã nu, ix na cjuana ra mbös'ü Mizhocjimi anguezeji c'ua ja nzi vi zenguaji. Pero 'ma dya ra dyä'tc'ejí, iyö 'ma. ¹⁴ 'Ma dya ra säc'ejí, 'ma dya ra dyä'tc'äji c'o rí xipjiji, rí pedyeji 'ma cja c'e ngumü, 'ñe cja c'e jñiñi; rí pjë'biji o jömü c'o ya rguí jyäs'ä in mbäcuaji, ngue c'ua ra unü ngüenda c'o menzumü nu, que vi tsjaji c'o na s'o, dya säc'ejí. ¹⁵ Na cjuana rí xi'tsc'öji, nu pa c'ü ra tjün ngüenda, xenda ra sufre c'o ri cārã c'e jñiñi, que na ngueje ra sufre c'o ma cã a Sodoma, 'ñe a Gomorra c'o o chjotü Mizhocjimi mi jinguã na ngueje c'ü me ma s'oji.

Persecuciones

¹⁶ 'Dyäräji c'ü rí xi'tsc'öji. Rí täc'öji nza cja o ndënchjürü a nde cja o min'ño. Rí pjöngüendaji na jo cja yo nte, pero dya cjó pje rí tsjapüji. Rga cjatsc'ejí o mbaro yo dya pje cja c'o na s'o. ¹⁷ Rí pjötpüji ngüenda yo nte, na ngueje ra zints'iji nu ja ra jñün'c'üji ngüenda c'o pje pjëzhi. Y ra ndaxc'üji cja c'o o nintsjimiji anguezeji. ¹⁸ Ra zints'iji cja c'o gobernador 'ñe cja c'o rey, na ngueje in ejmezgöji. Nguec'ua rí xiqueji anguezeji 'ñe c'o 'ñaja nte, ja ga cjazgö. ¹⁹ 'Ma ra zints'iji, dya rí tsjijñiji c'ü ja rguí chjünrüji, o c'ü pje rí manji. Na ngueje c'e ndajme c'ü, ra ch'a'c'üji c'o rí mamaji. ²⁰ Na ngue c'ü rí ñagueji, dya ngue c'ü rí tsjijñitsjéji; ngue o Espíritu Mizhocjimi c'ü nin Tatagueji ra dya'c'ejí c'e jña'a.

²¹ 'Cārã c'o ra nzhö'ö nu cjuarma ra mbö't'üji. Cārã o tata c'o ra nzhö'ö nu t'i. Cārã t'i c'o ra chütsjéji nu tataji 'ñe o nanaji, y ra mbö't'üji. ²² Ra nuc'üji na ü texe yo nte, na ngue c'ü ni 'ñejmezügöji. C'o ra sido ra 'ñejmezü, zö ra mbö't'üji, ra salva c'o. ²³ 'Ma ra ndäc'äji cja 'na jñiñi, rí c'ueñeji c'ua rí möji c'ü 'naja jñiñi. Na cjuana rí xi'tsc'öji, dya be xi ri nzhonnc'ejí texe cja yo jñiñi a Israel 'ma rá ëgö na yeje cja Mizhocjimi.

²⁴ Xe sido o ña e Jesús o xipji 'na ejemplo c'o o apóstole, o mama:

—Xenda respetaoji 'na xöpüte que na ngue c'o o discípulo. Y xenda respetaoji 'naja lamu que na ngue c'o o mbëpji. ²⁵ Nguec'ua 'ma ra sufre 'na xöpüte, xo ni jyodü ra sufre c'o o discípulo. Y 'ma ra sufre 'na lamu, xo ni jyodü ra sufre c'o o mbëpji. Y 'ma ra mama yo nte ra xiji dya jo 'naja bëzo, xenda ra xiji dya jo c'o ri cārã o ngumü.

A quién se debe tener miedo

²⁶ 'Nguec'ua, dya rí sügueji c'ü ra tsja'c'ejí yo nte. Pero rí tsjacjuanaji rí zopjüji, na ngueje ni jyodü ra jñandaji c'ü dya be jandaji dya, y ni jyodü ra mbäräji c'ü dya be päräji dya. ²⁷ Na puncjü c'o in jñagö, nguextjots'ejí i dyäräji 'ma mi cārãtsjégöji. Nguec'ua ni jyodü rí xipjiji yo nin minteji texe c'ua ja rí chjéji. C'o jña c'o rí xi'tsc'ötsjéji, rí xipjiji ngue c'ua ra dyäräji texeji. ²⁸ Dya rí sügueji c'o ra mbö'tc'üji in cuerpoji, pero in aljmaji, dya ra sö ra mbö'tc'üji c'o. Nu c'ü rí sügueji ngue Mizhocjimi c'ü sö'ö ra mbohc'üji a ma a linfiernu, nu ja me ra sufre in cuerpoji, xo 'ñe in aljmaji.

²⁹ 'Mizhocjimi c'ín Tatagöji pjörü yo ts'ins'ü. Nguec'ua 'ma dya ra ne angueze, dya ra sö ra ndü ne rí 'na ts'ins'ü; maco dya ni muvi yo, pöji yeje por 'na cinco. ³⁰ Xo 'ñe in ñixtegueji, zö dya ni muvi yo, pero Mizhocjimi pärã ja nzi sö'ö yo. ³¹ Nu'tsc'ejí xenda ni muvits'ügueji que na ngueje na puncjü o ts'ins'ü. Nguec'ua dya rí sügueji, xo ra mbö'c'ejí Mizhocjimi.

Los que reconocen a Jesucristo delante de la gente

³² 'Texe c'o ra xipji yo nte c'ü päcöji, xo rá xipjigö c'ü mi Tatagö c'ü bübü a jens'e c'ü rí pärägö c'o. ³³ Pero texe c'o ra xipji yo nte c'ü dya päcöji, xo rá cänbägöji a jmi c'ü mi Tatagö c'ü bübü a jens'e, rá xipji c'ü dya rí pärgö c'o.

Jesús es causa de división

³⁴ 'In pëzhgueji rvá êcjö cja ne xoñijömmü ngue c'ua dya cja ra chũ yo nte. Pero dya rí tsjijñiji a cjanu. Dya ngue c'ü rvá êcjö c'ü. Na ngueje c'ü rvá êcjö, ra búbü o chũ cja yo nte. ³⁵ Na ngue c'ü rvá êcjö, cãrã bëzo c'o ra jyonbüji o chũ, ra tsja c'o o t'iji. Cãrã ndixü c'o ra jyonbüji o chũ, ra tsja c'o o xunt'iji. Cãrã ndixü c'o ra jyonbüji o chũ, ra tsja c'o o cjöji. ³⁶ C'o ra nu'u na ü c'o ri ejmezü, ngue c'o ri cãrã nu ngumütsjëji.

³⁷ 'Ma cjó c'o ne ra ndennguegö, ni jyodü xenda ra nezegö que na ngue c'ü nu tata 'ñe nu nana. Y ni jyodü xenda ra neze que na ngue c'ü nu t'i 'ñe nu xunt'i. 'Ma jiyö, dya ra sö rá cjapcö ín ntegö c'ü. ³⁸ 'Ma cjó c'o ne ra ndennguegö, ni jyodü ra búbü dispuesto ra sufrejé o ra ndüji. 'Ma jiyö, dya ra sö rá cjapcö ín ntegö c'o. ³⁹ C'o dya búbü dispuesto ra sufre na ngueje dya ne ra ndüji, dya ra chöt'üji c'ü rguí búbüji. Pero c'o búbü dispuesto ra bö't'ü na ngueje c'ü ni 'ñejmezügöji, ra chöt'üji c'ü rguí bünji.

Premios

⁴⁰ 'C'o ra recibidots'üji, chjëntjui c'ü ri nguetscö ra recibidozögö c'o. Y c'o ra recibidozögö, chjëntjui c'ü ri recibidoji c'ü o ndäcjägö. ⁴¹ C'o ra säjä 'naja profeta na ngue c'ü ni ña o jña Mizhocjimi, Mizhocjimi ra unüji c'o na jo, c'ua ja nzi rgá unü c'o profeta. C'o ra säjä 'na nte c'ü cja na jo na ngue c'ü ni tsja na jo, xo ra unüji c'o na jo c'ua ja nzi rgá unü c'o cja na jo. ⁴² Rí xi'tsc'öji, 'ma cjó c'o ra unütjo 'naja ts'ixalo jörteje 'naja yo ín mbëpji yo dya nda pjëzhi, na ngue ín discípułogö, nuc'o, na cjuana ra unü Mizhocjimi c'o na jo c'o, eñe e Jesús.

11

Los enviados de Juan el Bautista

¹ Nuc'ua 'ma o nguarü e Jesús o xipji c'o doce o discípuło c'ü ro tsjaji, cjanu ndäji o möji. Cjanu o mbedye c'ua e Jesús, cjanu o ma cja c'o o jñiñi anguezeji, ngue c'ua ro xöpü c'o nte y ro zopjüji.

² E Juan xe ma o'otjo a pjörü. Nuc'ua 'ma o mbãrã angueze c'o mi cja e Jesucristo, o ndäjä c'ua yeje c'o o discípuło o säjui cja e Jesús. ³ O xipjivi: —¿Cjo ngue'tsc'e Cristo c'ü ro êjë, o xe rá te'bejme c'ü xe 'naja?

⁴ Cjanu o ndünrü c'ua e Jesús o xipjivi:

—Mëvi ma xipjivi e Juan yo in ärävi, 'ñejyo in jandavi. ⁵ Rí ma xipjivi e Juan c'ü ya janda yo mi ndëzhö; xipjivi c'ü ya nzhodü yo mi me'dye; xipjivi c'ü ya jogü yo mi sö'ö o lepra, 'ñe yo mi ngogö, ya ärä yo. Xo rí xipjivi c'ü ya tetjo yo ya vi ndü, 'ñe c'ü rí zopcjö yo dya pje pë's'i, rí xipjivi nu o jña Mizhocjimi nu me na jo. ⁶ Xo rí xipjivi, 'ma cjó c'o ra sido ra 'ñejmezü y dya ra yembeñe c'ü rguí xögü co nutscö, ngue nu rguí mäjã 'ma c'ü, eñe e Jesús va xipji c'o o discípuło e Juan.

⁷ O ma c'ua c'o yeje o discípuło e Juan. Nuc'ua e Jesús o mbürü o xipji c'o nte c'ua ja ma cja e Juan, o mama:

—'Ma i ma ñuji e Juan cja c'e majyadü, ¿pje mi cijñiji rvi ma chöt'üji? ¿Cjo mi cijñiji c'ü rvi chöt'üji 'naja bëzo c'ü ri pötpü o jña, nza cja ga pötü o lugar 'naja xitji 'ma juant'a e ndajma? ⁸ ¿Pje mi cjinnceji c'ü rvi ma chöt'üji? ¿Cjo mi cjinnceji c'ü rvi chöt'üji 'naja bëzo c'ü ri je bitu c'o me ni muvi? Tsjijñiji. C'o je'e bitu c'o me ni muvi, ngue c'o rey 'ñe c'o cãrã cja o palacio. ⁹ Nama, ¿pje mi cijñiji c'ü rvi ma chöt'üji 'ma? ¿Cjo mi cijñiji c'ü rvi chöt'üji 'naja profeta? Jã, rí mangö ngue 'naja profeta. Pero xenda ni muvi o bëpji angueze que na ngueje c'o 'ñaja profeta. ¹⁰ Je t'opjü o jña Mizhocjimi c'ü mama ja ga cja e Juan:

Dyärã, ró juajnügö 'na bëzo ra zopjü yo nte ra xipjivi ín jñagö.

Ra ot'ü in xo'ñigue, ngue c'ua 'ma rí mague, ya rguí búbü dispuesto yo nte ra dyä'tc'äji, eñe.

¹¹ Na cjuana rí xi'tsc'öji, dya ch'unü 'naja bëpji yo nte c'ü ni muvi nza cja c'ü o unü Mizhocjimi e Juan. Zö me ma nojo c'e bëpji c'ü mi pë's'i e Juan, 'ñe me ma zö, pero xenda na zö 'ma cjó c'o ra tsjapü Mizhocjimi o nte, eñe e Jesús.

¹² Xe sido o ña e Jesús o xipjiji:

—Bübü c'o zopjü yo nu minteji, xipjiji c'ü ni jyodü ra unü o mü'büji Mizhocjimi ra tsjapüji o Jmuji. Pero ndeze c'o pa 'ma o mbürü e Juan Bautista o zopjü yo nte, hasta yo pa dya, nu c'o ga cjanu ga zopjü yo nu minteji, sufreji cja dyë yo nte. Y c'o nte c'o jodü Mizhocjimi co texe o mü'bü, ngue c'o cjavü Mizhocjimi o nte. ¹³ Texe c'o o jña Mizhocjimi c'o o dyopjü c'o profeta, 'ñe c'o xiji ley, mi mamaji c'ü ro ëjë c'e pa 'ma ro manda Mizhocjimi. Pero 'ma o mbürü e Juan o zopjü yo nte, ya ma sädä c'e pa. ¹⁴ Nu 'ma in ne rí creoji c'ü rí xi'tsc'öji, rí xi'tsc'öji e Juan o pätpä e Elías c'ü mi te'begueji ro ëjë na yeje. ¹⁵ Nu'tsc'ëji bübü in tsöji, rí dyäräji na jo yo jña yo rí xi'tsc'öji.

¹⁶⁻¹⁷ 'Rá xi'tsc'öji ja ga cja yo nte yo cjë yo rí cārāji dya. Anguezeji chjëntjui nza cja yo ts'it'i yo junrü cja chōjmü yo eñe cjaji o mbaxua, ma't'üji o dyoji mamaji: “Ró pjë'pc'ijme o flauta, pero nu'tsc'ëji dya i nemeji”, embeji yo nu dyoji. O 'ma jiyö, eñeji cjaji como que ya vi ndü 'na nte, eñe pa ögüji c'e añima, xipjiji nu mit'iji: “Me ró nzhumüjme rvá xörüjme, pero nu'tsc'ëji dya i huëgueji”, eñeji. ¹⁸ Je xo ga cjatjonu yo nte yo cārā yo cjë dya. 'Ma o mbürü e Juan o pëpji, o xögü, dya cjó go zivi o xëdyi c'ü rví mājā. Nguéc'ua yo nte mamaji: “E Juan bübü o mü' bü c'ü dya jo”, eñeji. ¹⁹ Nuc'ua nutscö rvá ëcjö cja Mizhocjimi, rí mājā rgá sigöji o xëdyi. Nguéc'ua ga mama yo nte: “Chjā, 'na bëzo nu me ñönü, y me si o vinu. Me xo joji yo cobra o contribución, 'ñe yo 'ñaja yo xiji na s'o”, eñeji. Pero rí xi'tsc'öji, c'o ätä Mizhocjimi unüji ngüenda Mizhocjimi me pärā na jo c'ü cja'a; nguéc'ua nde nan'ño bëpji va dyacöbe e Juan.

Los pueblos desobedientes

²⁰ Nuc'ua e Jesús o mbürü o huënc'h'i c'o mi menzumü cja ja nzi c'o ndajñiñi. Na ngueje angueze vi jocü na puncjü c'o mi sö'dyë, 'ñe vi tsjapü o te ja nzi c'o ya vi ndü'ü, y na puncjü c'o pje nde vi tsja'a. Pero dya go nzhogü o mü'büji cja Mizhocjimi. O mama a cjava e Jesús va huënc'h'iji:

²¹ —Nu'tsc'ëji in menzumüji a Corazín, 'ñetsc'ëji in menzumüji a Betsaida, juentsc'ëji ra tsja'c'ü Mizhocjimi rí sufreji. Na ngueje cja in jñiñiji ró cjagö na puncjü c'o na nojo c'o nunca mi jandagueji, pero dya go nzhogü in mü'büji cja Mizhocjimi. Nu 'ma je ri ngueje a ma a Tiro 'ñeje a ma a Sidón c'ü ro jizhi a cjanu, ya rví mezhe c'ü ro nzhogü o mü'büji cja Mizhocjimi c'o mi menzumü nu, zö ma s'oji. Ya rví jye'ëji c'o na ārā, y ya rví minji cja bozivi c'ü ro jizhiji c'ü ya vi nzhogü o mü'büji. ²² Nguéc'ua rí xi'tsc'öji 'ma ra tjün ngüenda, xenda ra jñus'ü c'ü rgui sufregueji que na ngue c'ü ra sufre c'o mi menzumü a Tiro, 'ñe c'o mi menzumü a Sidón. ²³ Nu'tsc'ëji in menzumüji a Capernaum, in pëzhgueji c'ü me na jotsc'ëji rí sätc'ëji a jens'e; pero rí xi'tsc'öji ra tsja'c'üji rí ma sufregueji a linfiernu. Na ngueje cja in jñiñiji ró cjagö na puncjü c'o me na nojo, pero dya nzhogü in mü'büji cja Mizhocjimi. Nu 'ma je ri ngueje a ma a Sodoma c'ü ro cjagö a cjanu, xe ri büntjo dya c'e jñiñi. ²⁴ Nguéc'ua rí xi'tsc'öji, nu pa c'ü ra tjün ngüenda, xenda ra jñus'ü c'ü rgui sufregueji que na ngueje c'ü ra sufre c'o mi menzumü a Sodoma, embeji.

Vengan a mí y descansen

²⁵ C'e ndajme, o dyötü Mizhocjimi e Jesús o mama:

—Mi Tatats'ügö, in mandague a jens'e 'ñe textjo cja ne xoñijömmü. Rí da'c'ü 'na pöjö na ngueje yo jña yo, dya i unügue c'ü rví mbārā c'o cjavü me pärā. C'ü i tsjague, i unngue c'ü ro mbārā c'o dya mi pärā. ²⁶ Jā, mi Tatats'ügö; je ga cjanu vi ñegue.

²⁷ Nuc'ua e Jesús o xipji c'o o discípulo:

—Texe o poder, ya nde dyacö mi Tatagö. Dya cjó pácö c'ua ja ga czazgö; nguextjo mi Tatagö c'ü pácö. Dya cjó xo pärā mi Tatagö; nguextjozögö o T'izgö rí pärägö. Y nutscö rí jíchi c'o rí ne rá jíchi c'ua ja ga cja c'ü mi Tatagö; ngue c'ua xo ra mbārā c'o. ²⁸ Cārātsc'ëji in jonnc'ëji rí tsjaji c'o ne Mizhocjimi, pero ya tögü in mün'c'ëji. Chjā'dāji co nutscö, rá da'c'öji ra söya in mün'c'ëji, dya cja pje rí mbeñeji. ²⁹ O nzhünü äräji 'ma 'huëch'iji. Je xo rga cjatsc'ëji nu, rí dyätcöji in jñagö. Dya rá huënc'h'ëji rga jí'tsc'öji. Dya xo rí cjavütsjé

na nozü c'ü rguí bēzhgueji in tseji. Nguec'ua ra sōya in mün'c'ejí, dya pje rí mbeñeji.
³⁰ Na ngueje ín jñagö chjëntjui nza cja 'na yugo c'ü dya ga ü'ü nu; dya xo rí sōgueji na jyü
 yo rí xi'ts'íji rí tsjagueji.

12

Los discípulos recogen trigo en el día de descanso

¹ 'Na nu pa, o cjogü e Jesús c'ua ja mi cja o ndëxü; mi ngue c'e pa 'ma mi sōya c'o menzumü a Israel. Mi sant'a c'o o discípulo e Jesús, nguec'ua ma tücüji o ñirëxü c'o mi tjö't'üji; cja rrü zaji. ² Nuc'ua 'ma mü o jñanda c'o fariseo c'o mi cja c'o discípulo, cjanu o xiji c'ua e Jesús:

—Jñant'ma yo in xöpque, na cjaji c'o mama o ley Mizhocjimi c'ü dya rá cjaji yo pa yo rí sōyaji.

³ O ndünrü c'ua e Jesús o xipjiji:

—Nu'tsc'ejí ya i xörügueji nu c'ü o tsja e David 'ñe c'o mi dyoji, 'ma ya mi sant'aji; maco dya in so'büji anguezeji. ⁴ O cjogü e David cja o ngumü Mizhocjimi nu ja ma sjü. Cjanu o jñü c'ua c'o tjömëch'i c'o mi jüsp'üji Mizhocjimi nu. Nuc'ua e David 'ñe c'o mi dyoji o ziji c'o tjömëch'i. Maco mama c'o ley c'ü dya mi sö e David ro zi c'o, ni ri ngue c'o mi dyoji; mi nguextjo mböcjimi c'o mi sö'ö ro zi c'o. ⁵ Nu'tsc'ejí ya xo i xörügueji c'ü mama c'e ley ja ga tsja o mböcjimi. Mama c'e ley c'ü pëpji yo mböcjimi a mbo cja c'e templo yo pa yo rí sōyaji, pero dya pë's'íji nu s'ocüji; maco sjüpa yo. ⁶ Rí xi'tsc'öji zo'c'üji dya nu 'naja nu xenda na sjü que na ngueje c'e templo. ⁷ Ya t'opjü a cjava: “C'ü ni pötcöji o animale cja rrí päscöji c'o, na jo c'ü. Pero c'ü xenda rí negö, ngue c'ü rí juentsqueji yo nin minteji”, eñe Mizhocjimi. Nu'tsc'ejí in fariseoji, nu 'ma rvi unnc'ejí nguenda c'ü pje ne ra mama ne jña nu, dya rvi so'bügueji 'ma nujyo ín discípulogö yo dya pë's'i nu s'ocü ga ndücüji yo ñirëxü ra zaji ne sjüpa. ⁸ Nutscö rvá ëcjö cja Mizhocjimi, nguextjogö sö rá mangö ja rguí süpüji yo pa yo rí sōyaji, embeji c'o fariseo.

El hombre de la mano seca

⁹ Cjanu o mbedye c'ua e Jesús nu, o ma cja c'ü o nintsjimi anguezeji. ¹⁰ Ma bübü nu 'naja bëzo c'ü mi dyot'ü 'naja o dyë. C'o fariseo c'o mi cãrä nu, mi jodü ja rvá ngöt'üji e Jesús cja c'o pje mi pjëzhi; nguec'ua va dyönüji e Jesús, o xiji:

—¿Cjo mama ne ley c'ü sö rá ät'äji yo sö'dyë ne pa nu rí sōyaji?, eñeji.

¹¹ O ndünrü c'ua e Jesús o xipjiji:

—'Ma ri 'ñegueji 'naja ndëncjürü, nu 'ma ra zo'o cja 'na pozo c'ü dya be cjuarü, ra zo'o nu pa c'ü rí sōyaji, ¿cjo dya ri ma tsjunc'ejí c'ü? ¹² Rí xi'tsc'öji c'ü xenda ni muvi 'naja nte que na ngueje 'naja ndëncjürü. Nguec'ua na jo rá pjös'üji nu pa c'ü rí sōyaji c'o pje ni jyodü yo nín minteji.

¹³ Nuc'ua e Jesús o zopjü c'e bëzo c'ü mi dyot'ü a dyë, o xipji:

—C'uana dya in dyë.

Cjanu o c'uana c'ua o dyë. Ixco jogü c'ua, c'ua ja nzi ma cja c'ü 'naja o dyë. ¹⁴ Cjanu o mbedye c'ua c'o fariseo. Mi pötma mamaji ja rvá mbö't'üji e Jesús.

Una profecía acerca de Jesús

¹⁵ Ya xmi pãrä e Jesús c'o mi ne ro tsja c'o fariseo ro mbö't'üji angueze; nguec'ua va mbedye nu. Na puncjü o nte c'o o möji angueze. Y angueze o jocü c'ua texe c'o mi sö'dyë.

¹⁶ Pero o mama e Jesús o xipji c'o nte c'ü dya cjó ro ma ngös'üji c'ü pje mi pjëzhi angueze.

¹⁷ Nguec'ua ya ma sädä o jña Mizhocjimi c'ü vi mama c'e profeta Isaías:

¹⁸ Bünc'ua nín mbëpcjö nu ró juajñügö, nu me rí s'íya, nu me rí mäpägö.

Angueze rá unngö ín Espíritu, ngue c'ua ra xipji yo dya menzumü a Israel ja rgá jogüji a jmi Mizhocjimi.

¹⁹ Nujnu, dya cjó ra zövi o jña nu. Dya xo ra ña rrã jens'e nu, ni xo ra ña cja nda'ñi c'ü rguí dyärä na puncjü o nte.

²⁰ Cãrä nte c'o nza cja 'naja dye'e c'ü ya cho't'ü, na ngue dya ga zëzhi ga 'ñejmeji.

Xo cārã c'o nza cja 'naja sivi c'ü me pjüt'ü, na ngue dya nda bübü jya 's'ü o mü'büji. Pero nín mbëpcjö, dya ra chjotü c'o; ra mbös'ü c'o. Nguéc'ua ra zädã c'ü ra tsjaji c'o na jo.

²¹ Yo dya menzumü a Israel nguejyo ra 'ñench'e o mü'büji rgá nde'beji angueze, eñe c'e profeta va pätpã Mizhocjimi.

Nguéc'ua 'ma o ã e Jesús o 'ñe zopjü c'o nte, ma sädã c'ü vi mama c'e profeta.

Acusan a Jesús de tener el poder del demonio

²² C'ü 'na nu pa, o ã c'o ma siji 'naja bëzo c'ü vi zürü 'naja o ndajma c'ü dya jo; o sinpiji a jmi e Jesús. Nu c'e bëzo mi ndëzhö, y mi ngone. Nuc'ua e Jesús o jocü c'ua c'e bëzo. Nuc'ua c'e bëzo, cjanu o ña c'ua y o jñanda c'ua. ²³ Nguéc'ua me mi cijjñi texe c'o nte mi mamaji:

—Pärã, ¿cjo ri ngue o mboxbëche e David nu rí te'beji ra manda?, mi eñeji.

²⁴ Nuc'ua 'ma mü o dyärã c'o fariseo c'o mi mama c'o nte, cjanu o manji c'ua:

—Je ngue e Satanás c'ü dya jo c'ü manda cja yo demonio c'ü o unü ne poder ne bëzo nu; nguéc'ua ga pjongü yo demonio, eñeji.

²⁵ Ixmi pärã e Jesús c'o mi cijjñi c'o fariseo, nguéc'ua va xipjiji:

—Cja 'na ndajñiñi c'ü ra chütsjëji, ra chjorü 'ma c'o ri cārã nu. Texe o ndajñiñi 'ñeje texe o ngümü, 'ma ra pötca chütsjë c'o ri cārã nu, ra chjorüji 'ma. ²⁶ Xo 'ñetjo e Satanás 'ma ro pjongü c'o demonio c'o ngue o dyoji, ro chütsjë 'ma c'o. Y 'ma rva cjanu, ¿ja rvã sö xe ro manda 'ma c'ü? ²⁷ ¿Jenga in xitscöji ngue e Satanás c'ü o dyacö ne poder nu rgá pjongü yo demonio? Maco c'o in dyocjeji xo pjongüji yo. Ixi 'ñetsetjo c'ü na s'o gui tsjijñiji. ²⁸ Rí xi'tsc'öji ngueje o Espíritu Mizhocjimi c'ü o dyacö ne poder nu rí pjongü yo demonio. Nguéc'ua rí jñunt'ü in mün'c'ejí c'ü na cjuana ya säjä a ndetsc'ejí nu c'ü o 'ñeme Mizhocjimi ra manda.

²⁹ 'Rí önc'üji, ¿ja rgá sö'ö cjó ra cjogü cja nu ngümü 'naja bëzo c'ü me na zëzhi, cja rrü jñünbü c'o ri pë's'i, 'ma dya ot'ü ra jyü'tp'ü a dyë c'ü na zëzhi? Nuc'ua ya ra sö ra pönbü 'ma texe c'o ri pë's'i cja o ngümü. Je xo ga czazgö nu, ya ró töpü c'ü dya jo ngue c'ua sözgo rá pjongü dya yo demonio.

³⁰ 'C'o dya tennue co nuzgö, chjëntjui c'ü ri nugü na ü c'o. C'o dya ra xipji yo nte ra creozüji, chjëntjui c'ü ri c'a's'üji yo nte ngue c'ua dya xo ra creozüji.

³¹ 'Nguéc'ua rí xi'tsc'öji, texe c'o o nzhubüji ra sö ra perdonaoji yo nte. Xo 'ñe texe c'o s'o va jña c'o ra xiji Mizhocjimi. Pero c'o ra zadü o Espíritu Mizhocjimi ra mamaji o bëpji o Espíritu ngueje o bëpji c'ü dya jo, nuc'o, nunca ra perdonaoji c'o. ³² C'o pje nde ra xitscöji nutscö rvã ëcjö cja Mizhocjimi, ra sö ra perdonaoji c'o. Pero c'o ra zadü o Espíritu Mizhocjimi, nunca ra perdonaoji c'o, ni ri ngue yo cjë dya, ni xo ri ngueje c'o cjë c'o va ëjë 'ma ya rguí nguins'i ne xoñjömü.

El árbol se conoce por su fruto

³³ 'Na za'a c'ü na jo'o, quis'i c'o na jo. 'Na za'a c'ü dya ga jo'o, quis'i c'o dya ga jo. Je xo ga cjatjonu 'na nte. C'ü ni tsja 'na nte, je ngue c'ü ni 'mãtpätjo c'e nte cjo na jo cjo jiyö. Nguéc'ua 'ma na jo c'ü cja'a 'na nte, dya rí mangueji c'ü dya jo c'e nte. ³⁴ Tsijjñiji o pozü, na s'oji na ngueje po'o o posuña a ne. Je xo ga cjatsc'ejí nu; na s'otsc'ejí, nguéc'ua ga mbedye in teji c'o na s'o. Na ngue c'o rí pë'sc'öji cja in mü'büji, ngue c'o pedye cja in tegöji. ³⁵ C'o nte c'o cja na jo, mama c'ü na jo c'o, na ngueje pë's'iji na jo cja o mü'büji. Pero c'o nte c'o cja na s'o, mama c'o na s'o jña c'o, na ngueje pë's'iji na s'o cja o mü'büji. ³⁶ Nutscö rí xi'tsc'öji, texe jña c'o ra mbedye o ne yo nte, zö dya ra nguiñi o ñi'iji, ra jñünpüji ngüenda c'o, nu pa c'ü ra tjün ngüenda. ³⁷ C'o jña c'o na jo c'o in mangueji dya, ngue c'o rguí pedyeji na jo c'o. Pero c'o jña c'o na s'o c'o in mangueji dya, ngue c'o rguí tsja'c'üji rí sufregueji c'o, eñe e Jesús.

La gente mala pide una señal milagrosa

³⁸ Cjanu o mama c'ua ja nzi c'o xöpüte 'ñe c'o fariseo, o xiji e Jesús:

—Xöpüte, rí negöjme c'ü pje rí tsjague c'ü rá jandgöjme, ngue c'ua rá pä'c'öjme pje pjë'tsc'e.

³⁹ Cjanu o ndünrü c'ua e Jesús o xipjiji:

—Me na s'o yo nte yo cãrã yo cjë dya, na ngueje ya jyëziji Mizhocjimi cja rrü ndeñeji c'o dya cjuana. Nguéc'ua ga dyörüji c'ü pje ra jñandaji, ngue c'ua ra mbãrãji pje pjëtscö. Pero dya ra ch'unüji c'ü ra jñandaji; nguextjo c'ua ja va tsja e Jonás c'ü mi profeta. ⁴⁰ O mezhe jñipa cja 'na jñixömü o dyo'o e Jonás a mbeme c'e trajmõ. Je xo rga cjazgö nu nutscö rvã êcjö cja Mizhocjimi, ra mezhe jñipa cja 'na jñixömü rá o'o a jömü. ⁴¹ C'e pa 'ma ra tjün ngüenda, ra bübü nu c'o mi cãrã a Nínive, xo 'ñejyo nte yo cãrã yo cjë dya. E Jonás o ma zopjü c'o mi menzumü a Nínive; nguéc'ua va nzhogü o mü'büji cja Mizhocjimi. Pero nu'tsc'ëji *in* cãrãji yo cjë dya, dya nzhogü in mü'büji, maco zo'c'ëji dya nu pjëzhi xenda na nojo que na ngue e Jonás. Nguéc'ua ra jñün'c'ëji ngüenda rí sufregueji. ⁴² C'e pa 'ma ra tjün ngüenda, ra bübü nu c'e ndixü c'ü mi manda a ma Sur, xo 'ñejyo nte yo cãrã yo cjë dya. Nu c'e ndixü o êjë ndeze nu ja tjorü ne xoñijömü, o ã dyärã c'o mi mama e Salomón c'ü mi pë's'i na puncjü o pjeñe. Pero nu'tsc'ëji *in* cãrãji yo cjë dya, dya *in* ne rí dyärãji; maco bünc'ua dya nu 'naja nu xenda pë's'i o pjeñe que na ngueje e Salomón. Nguéc'ua ra jñün'c'ëji ngüenda rí sufregueji.

El espíritu malo que regresa

⁴³ 'Naja demonio c'ü dya jo 'ma ra mbedye cja o mü'bü 'naja nte, ra nzhodü c'ua ja na dyodü; jodü c'ua ja ra söya, pero dya ra chöt'ü. ⁴⁴ Nguéc'ua ra mama c'e demonio c'ü dya jo: “Rá nzhogü rá magö nu ja mi bünc'ö, nu ja ró pedyegö”, ra 'ñeñe. Nuc'ua 'ma ra zät'ã nu, ra chöt'ü c'ü ya rguí baxü, y ya xo rguí jocüji na jo, pero dya cjó ri bübü. ⁴⁵ Nuc'ua ra ma c'ua c'e demonio xe ra ma siji c'o xe siete c'o nu midemonioji c'o xenda na s'o que na ngueje angueze; ra ã cjogüji cja o mü'bü c'e bëzo, ra mimiji nu. Nuc'ua xenda ra sufre c'e nte c'ü, que na ngueje 'ma ot'ü. Na ngue xenda ra manda c'ü dya jo. Je xo rga cjanu rgã zädã yo nte yo cãrã yo cjë dya yo me na s'o ga tsja, eñe e Jesús.

La madre y los hermanos de Jesús

⁴⁶ 'Ma ndãnt'ã ma ña e Jesús ma zopjü c'o nte, ya mi böbü a tji c'ü nu nana, 'ñe c'o nu cjuarma e Jesús; na ngue mi ne ro ñaji. ⁴⁷ O mama c'ua 'naja c'o nte o xipji e Jesús:

—Bübü a tji c'ü nin nana, 'ñe c'o nin cjuarma; ne rí ñagueji c'o.

⁴⁸ O ndünrü c'ua e Jesús o xipji c'e nte:

—Rá xi'tsc'öji cjó rí cjapcö mi nanagö 'ñe c'o mi cjuarmagö, embe c'e nte.

⁴⁹ Nuc'ua e Jesús jo ni c'uana c'ua a dyë nu ja mi cãrã c'o o discípulo, cjanu o mama:

—Je bünc'ua yo rí cjapcö mi nanagö 'ñejyo rí cjapcö mi cjuarmagö. ⁵⁰ Na ngueje texe c'o ra tsja c'ua ja ga ne'e c'ü mi Tatagö c'ü bübü a jens'e, nuc'o, rí cjapcö mi cjuarmagö c'o, 'ñe mi cjügö c'o, 'ñe mi nanagö c'o.

13

El ejemplo del sembrador

¹ C'e pa c'ü, o mbedye e Jesús cja c'e ngümü nu ja mi oxü, o ma mimi c'ua a ñünü cja c'e tazapjü. ² Nuc'ua cjanu o jmurü na puncjü o nte nu ja mi bübü angueze. Nuc'ua e Jesús o dat'ü cja 'naja bü'ü, cjanu o mimi. Texe c'o nte mi böbütjoji a ñünü cja c'e ndeje.

³ Nuc'ua e Jesús o xipji na puncjü o ejemplo c'o nte, o mama:

—Dyärãji c'ü rá xi'tsc'öji. 'Na mbondëxü o mbedye, o ma mbodü o ndëxü. ⁴ Nuc'ua 'ma ya ma podü, bübü o ts'indëxü c'o o zobütjo cja 'ñiji. Cjanu o ã c'ua o s'ü, o 'ñe mbëchiji c'o. ⁵ Bübü o ts'indëxü c'o je zobütjo cja o mbondojo nu ja dya ma pizhi o jömü. Dya mezhe o mbes'e, na ngueje dya ma pizhi o jömü. ⁶ Nuc'ua 'ma o mbes'e e jyarü, o zant'a c'o ndëxü ixco dyot'üji, na ngueje dya ma pizhi e jömü c'ü rví tsizi o dyü'ü. ⁷ Bübü o ts'indëxü c'o o zobütjo nu ja mi bodü o ndö o bidyi. 'Natjo c'ua va mbes'ëji. Ts'i vi nocü c'o bidyi, nguéc'ua va mbö't'ütjo c'o ts'indëxü. ⁸ Bübü o ts'indëxü c'o je zobü c'ua ja ma jo jömü. Nuc'o, o jogü na jo c'o. Bübü c'o o unü 'na ciento ts'indëxü nzi 'na mata; 'ñaja

c'o o unü sesenta; 'ñaja c'o o unü treinta. ⁹ Nu'tsc'ejí búbü in tsögueji, rí dyäräji na jo yo jña yo rí xi'tsc'öji, eñe e Jesús va xipji ejemplo c'o nte.

El propósito de los ejemplos

¹⁰ Nuc'ua cjanu o chëzhi c'o o discipulo a jmi, o xipjiji:

—¿Pje ni mangue yo ejemplo gui zopjü yo nte?

¹¹ O ndünrú c'ua e Jesús:

—Nu'tsc'ejí ya ch'a'c'ejí rí pãrãgueji c'ua ja ga manda Mizhocjimi a jens'e, c'ü dya mi 'mãrã 'ma ot'ü. Pero yo 'ñaja nte, dya ch'unü ra mbãrãji. ¹² C'o pãrã ja ga manda Mizhocjimi, Mizhocjimi ra unü c'ü xenda ra mbãrã c'o. Pero c'o dya unü ngüenda, ra jñünbüji c'ü ts'iquë c'ü pãrãji. ¹³ Yo nte, ya jñandaji c'o na jo c'o rí cjagö pero dya mbãrãji. O dyäräji c'o rí xipjiji pero dya ngötcöji 'ñi. Dya xo zo'o o mü'büji c'o rí xipjiji. Nguec'ua rgá xicöji o ejemplo rgá zopjüji dya, nguec'ua dya unüji ngüenda. ¹⁴ Ya va sãdã anguezeji c'ü o mama e Isaías. O mama a cjava:

Rí dyäräji pero dya ra zo in mü'büji.

Rí jñandaji pero dya rí pãrãji.

¹⁵ Yo nte, ya tsot'ü o mü'büji. 'Ma ro xogü o mü'büji, xa'ma ro zo ín jñagö.

Y 'ma cjo c'o zopjüji, dya cja cjavüji ngüenda. 'Ma ro tsjavüji ngüenda, xa'ma ro dyäräji, y ro mbãrãji pje ri pjëzhi.

Ya c'uinch'itjo a nzhöji. 'Ma ro jñandaji, xa'ma ro mbãrãji, ro nzhogü o mü'büji.

Nuc'ua ro salvagö yo, ro jopcüji o mü'büji c'o na s'o, eñe c'e profeta va pãtpã Mizhocjimi.

¹⁶ Xe sido o ña e Jesús o xipji c'o o discipulo:

—Nu'tsc'ejí 'ma in jandaji yo rí cjagö, in pãrãji. Y 'ma in äräji yo rí mangö, in pãrãji pje pjëzhi. Nuc'ü, ngue c'ü rguí mäcjeji c'ü. ¹⁷ Na cjuana rí xi'tsc'öji, na puncjü profeta c'o mi cãrã mi jinguã, 'ñe na puncjü nte c'o mi cja na jo, c'o me mi ne ro jñanda yo in jandgueji, pero dya go jñantji. Xo mi ne ro dyäräji yo in äragueji, pero dya go dyäräji.

Jesús explica el ejemplo del sembrador

¹⁸ Nu'tsc'ejí rá xi'ts'iji pje ne ra mama c'e mbondëxü c'ü ró xi'ts'iji mi ndajme. ¹⁹ 'Ma cjo c'o ra dyärã ja ga cja ga manda Mizhocjimi, nu 'ma dya ra zo'o na jo o mü'bü, ra ã c'ua c'ü dya jo, ra 'ñe jñünbü c'o jña. Nuc'o, ngue c'o ts'indëxü c'o o zontjo cja 'ñiji c'o. ²⁰ Nu c'o o zontjo cja mbondojo, ngueje c'o ärä o jña Mizhocjimi c'o. Nuc'ua me mäjä ga 'ñejme c'o. ²¹ Pero dya xo so'o na jo o mü'bü c'o y dya sido ejmeji. Na ngue c'ü ni 'ñejmeji o jña Mizhocjimi, ra nu'uji na ü, ra tsja yo nte. O ra chötüji o ndumü. Nguec'ua ra nguijniji: “¿Pje ra dyeje c'ü rá sidogö?”, ra 'ñeñeji. Ixta jyëztjoji c'ua. ²² Nu c'o ts'indëxü c'o o zontjo cja bidyi, ngueje c'o ärä o jña Mizhocjimi. Nuc'ua me cjjñiji pje nde ra mbë's'iji cja ne xoñijömü; y nu c'o pë's'iji ngue c'o ni dyonpüji c'o. Nguec'ua ga jyombeñeji c'o jña c'o vi dyäräji, y dya cjaji c'ua ja va dyäräji. ²³ Nu c'o ts'indëxü c'o o zobü c'ua ja ma jo jömü, ngueje c'o so'o na jo o mü'büji 'ma äräji o jña Mizhocjimi. Nguec'ua ga tsjaji c'ua ja nzi ga ne Mizhocjimi. Nguec'ua chjëntcjuí c'o ndëxü c'o o unü ciento nzi 'naja, o nza cja c'o o unü sesenta, o nza cja c'o o unü treinta.

El ejemplo de la mala hierba entre el trigo

²⁴ Nuc'ua e Jesús o mama c'ü 'na ejemplo, o xipjiji:

—Mizhocjimi a jens'e o 'ñeme 'naja c'ü ra manda. Nuc'ü, chjëntjui nza cja 'naja bëzo c'ü o juajnü ndëxü c'o na jo, cjanu o mbodü cja o juajma. ²⁵ Mi búbü 'na bëzo c'ü mi nu'u na ü c'ü vi mbodü o ndëxü. Nuc'ua 'ma ya ma ijí c'o nte, cjanu o ma c'ua c'e bëzo c'ü xömü, o ma mbonbü o ndömpjin'ño nu ja ya vi mbodüji c'o ndëxü, cjanu o mbedye cja c'e juajma o ma c'ua. ²⁶ Nuc'ua 'ma ya ma nguñí c'o ndëxü, ya xo nde ma nzhãjnã c'ua c'o pjín'ño. Nguec'ua va 'ñetse c'ü dya nde mi ndëxü c'o. ²⁷ Nuc'ua c'o mbëpji o ã o 'ñe xiji c'ü nu lamu: “Nu'tsc'e ín lamutsc'öjme, ¿cjo dya i juajnü o ndëxü c'o na jo, i podü cja in juancje? Maco nde cja'a o pjín'ño.” ²⁸ O ndünrú c'ua angueze o xipjiji: “Pe ngue 'naja c'ü nugü na ü c'ü o ma mbodü c'o”, embeji c'o mbëpji. O mama c'ua c'o mbëpji: “¿Cjo in negue rá ma ta't'ujme?” ²⁹ O mama c'ua c'e lamu: “Iyö. Na ngueje 'ma rí

cha't'üji c'o, 'na rí ts'ü's'ütjoji 'ma c'o ndëxü. ³⁰ Jyëziji 'natjo c'ua ra nocüji hasta 'ma ra zädä dagrëxü. Nuc'ua rá zopjü c'o ndagrëxü rá xipjiji c'ü ot'ü ra ngã'maji c'o pjín'ño ra ndü't'üji o manaxo, cja rrü ndüt'üji cja sivi. Nuc'ua ra mbäräji c'o ndëxü, cja rrü ndeñeji c'ua ra 'ñe dyütcüji cja ín ch'ujmü, rá embeji c'o ndagrëxü.”

El ejemplo de la semilla de mostaza

³¹ Xe go ña e Jesús, o xipji c'ü 'na ejemplo c'o o discípulo, o mama:

—C'ü ni manda Mizhocjimi chjëntjui nza cja 'na ndömortasa c'ü o jñü 'naja bëzo, cjanu o ma ndujmü cja o juajma. ³² O ndömortasa xenda ts'iquë cja yo 'ña ndömpjin'ño, pero 'ma go nocü, xenda na nojo yo que na ngueje yo pje nde ma c'ajna, na ndã'ã yo. Nguéc'ua va chëzhi yo s'ü va 'ñe jä's'äji o t'oxüji nu.

El ejemplo de la levadura

³³ O mama c'ua c'ü 'na ejemplo, o xipjiji:

—C'ü ni manda Mizhocjimi chjëntjui nza cja ixcjüjnü c'ü o jñü 'naja ndixü o huanba jñi vola o jocjüjnü, hasta 'ma o ixqui texe c'e cjüjnü, embeji.

El uso que Jesús hacía de los ejemplos

³⁴ Texe c'o jña c'o o mama e Jesús va xipji c'o nte, nde go mama o ejemplo. Dya zopjüji ne rí 'naja jña c'ü dya ro mama o ejemplo. ³⁵ Nguéc'ua ya ma sädä o jña Mizhocjimi c'ü vi mama c'e profeta:

Texe c'o rá xipjiji, rá mama o ejemplo.

Rá mangö c'o dya 'mãrã ndeze 'ma o dyät'ã Mizhocjimi ne xoñijö mü.

Jesús explica el ejemplo de la mala hierba entre el trigo

³⁶ Nuc'ua e Jesús o 'ñezhe c'o nte. Cjanu o cjogü c'ua a mbo cja c'e ngümü nu ja mi oxü. Xo sä c'ua c'o o discípulo o 'ñe xipjiji:

—Xitscöjme ja ga cja c'o ndömpjin'ño c'o o ma mbodüji cja juajma, c'ü i xipji c'o nte.

³⁷ O ndünrü c'ua angueze:

—Nu c'ü o mbodü na jo ndëxü nguezgö rvá ëcjö cja Mizhocjimi. ³⁸ C'e juajma, ngue ne xoñijö mü c'ü. C'o na jo ndëxü, ngue c'o o t'i Mizhocjimi c'ü manda. Nu c'o pjín'ño, ngue c'o nte c'o o t'i c'ü dya jo. ³⁹ Nu c'ü mi üvi c'e lamu, ngue c'ü dya jo c'ü. C'e dagrëxü, ngue 'ma ra nguins'i nu xoñijö mü. Nu c'o ndagrëxü, ngue c'o o anxe Mizhocjimi. ⁴⁰ C'ua ja nzi va jmutüji c'o pjín'ño cjanu ndüt'üji cja trasivi, je xo rga cjanu 'ma ra nguins'i nu xoñijö mü. ⁴¹ C'o ra tsjapüji a cjanu ra sufre, ngue c'o cja na s'o, 'ñe cjäpü nu minteji xo ga tsjaji c'o na s'o. Na ngueje nutscö rvá ëcjö cja Mizhocjimi, rá täcjö c'o ín anxe ra ë ra 'ñe jmutüji anguezeji, cja rrü pjongüji nu ja ri mandagö. ⁴² Cja rrü mboch'üji a ma a linfiernu nu ja me rva yorü 'naja trasivi. Je ra huëji nu, y me ra nguünxt'ü o s'ibi rgá sufreji na puncjü. ⁴³ Nuc'ua c'o vi tsja na jo ra bübüji nu ja ra manda c'ü nu Tataji c'ü bübü a jens'e, me ri juës'i c'o nza cja e jyarü. Nu'tsc'ëji bübü in tsöji, rí dyäräji na jo yo jña yo rí xi'tsc'öji.

El ejemplo del tesoro escondido

⁴⁴ C'ü ni manda Mizhocjimi, xo chjëntjui nza cja 'naja cja c'ü mi quiji na puncjü c'o me ni muvi, c'ü vi dyögüji cja 'naja juajma. O chöt'ü 'naja bëzo, cjanu o dyögütjo na yeje. Me go mäjã c'e bëzo na ngue vi chöt'ü c'e cja, nguec'ua va ma mbö'ö texe c'o mi pë's'i, cjanu o ma ndömü c'e juajma ngue c'ua ro tsjapü o cjaja c'e cja.

El ejemplo de la perla de mucho valor

⁴⁵ 'Ma cjó c'o jodü ja rgá tsjapü o t'i Mizhocjimi c'ü manda, nuc'ü, chjëntjui nza cja 'na comerciante c'ü mi jodü perla c'o me ni muvi. ⁴⁶ Nuc'ua o mbärã c'e bëzo ja mi pë's'iji 'naja perla c'ü me mi muvi na puncjü. Nguéc'ua va ma mbö c'ua texe c'o mi pë's'i, cjanu o ndömü c'ua c'e perla.

El ejemplo de la red

⁴⁷ 'C'ü ni manda Mizhocjimi c'ü bübü a jens'e, chjëntjui 'naja rre c'ü ra mbät'äji cja tazapjü, ra zo'o texe c'o pje nde ma jmō. ⁴⁸ Nuc'ua 'ma ya ra nizhi c'e rre, c'o mbëjmō ra pjons'üji a ma a nünü. Cja rrü mimiji c'ua, ra juajnüji c'o na jo jmō, ra dyüt'üji cja c'o o bos'iji c'o. Pero c'o jmō c'o dya s'a'a, ra mboztjoji nu c'o. ⁴⁹ Je xo rga cjatjonu, 'ma ra nguins'i nu xoñijömi. Ra ē c'o o anxe Mizhocjimi ra 'ñe pjongüji c'o nte c'o na s'o a nde cja c'o na jo. ⁵⁰ Nuc'ua ra mboch'üji c'ua ja rva yorü 'naja trasivi nu ja ra huëji, y me ra nguünxt'ü o s'ibi rgá sufreji na puncjü.

Tesoros nuevos y viejos

⁵¹ Xe go xipjiji c'ua:

—¿Cjo i pārāgueji dya texe yo ya ró xi'tsc'öji?

O ndünrü c'ua anguezeji:

—Jā, ín Jmuts'ügöjme, ya ró pārājme.

⁵² Nuc'ua angueze o xipjiji c'ua:

—I pārāji c'o ejemplo c'o ró xi'tsc'öji. Nguec'ua rí xi'tsc'öji, texe c'o ya mbārā na jo ja ga manda Mizhocjimi a jens'e, chjëntjui 'naja bëzo c'ü ri pë's'i 'naja caja c'ü ri quiji c'o cja nuevo, 'ñe c'o ya mezhe. 'Ma pje c'o rguí jyodü c'o ri cārā o ngumü c'e bëzo, ra ma c'e bëzo ra ma ngama, o ra ma jñümü nu ja ri pë's'i c'o.

Jesús en Nazaret

⁵³ Nuc'ua 'ma mü o nguarü e Jesús o mama c'o ejemplo, cjanu o mbedye c'ua nu.

⁵⁴ Cjanu o ma nu ja mi menzumü. Cjanu o cjogü a mbo cja nintsjimi o xöpü c'o nu menzumüji. Nguec'ua anguezeji me co nguijnüji, o mamaji:

—¿Ja va mbārā nu, 'ñe ja ga tsja'a yo me na nojo yo nunca rí nugöji? ⁵⁵ ¿Cjo dya nguejnu o t'i c'ü mi yaxü nu? ¿Cjo dya ngue nu nana c'ü ni chjü e María? ¿Cjo dya ngue nu cjuarma e Jacobo, 'ñe e José, 'ñe e Simón, 'ñe e Judas? ⁵⁶ ¿Cjo dya xo bübü c'o nu cjü cja ne jñiñi va? Nama, ¿ja va mbārā 'ma ne bëzo c'ü ni tsja yo? Maco xo menzumü va nu, eñeji.

⁵⁷ Nguec'ua ma ünbüji e Jesús. E Jesús o xipji c'ua anguezeji:

—'Na profeta nde respetaoji nu ja dya ri menzumü y átäji. Pero nu ja ri menzumü, dya respetaoji c'ü. Ni xo ri ngue c'o ri cārā cja ngumü, dya xo respetaoji c'ü.

⁵⁸ Nuc'ua e Jesús dya jocü nu na puncjü c'o mi sö'dyë, ni pje xe ro tsja, na ngueje dya mi ejmeji angueze.

14

La muerte de Juan el Bautista

¹ E Herodes mi manda cja c'e xoñijömi a Galilea. Nuc'ua c'o pa c'o, o dyärä e Herodes me mi mama c'o nte c'o mi cja e Jesús. ² O mama c'ua e Herodes o xipji c'o o mbëpji:

—Nu c'ü me nädäji, ngue e Juan c'ü mi jichi yo nte. O ndü, pero pe ya tetjo, nguec'ua na zëzhi angueze ga jocü c'o sö'dyë. Y xo cja'a a cjanu na puncjü c'o na nojo, embeji.

³⁻⁴ 'Ma xe mi bübüjto e Juan, e Herodes mi bün'hui c'ü nu bëpe c'ü mi chjü Herodías. Nu c'e ndixü mi ngue o su e Felipe c'ü nu cjuarma e Herodes. Nguec'ua ma mama e Juan ma xipji e Herodes:

—Dya pje ga jo rí 'ñenpe nu su nin cjuarma, embe.

O ē c'ua 'na nu pa, o manda e Herodes o zürüji e Juan, o jyüt'üji co cadena, cjanu o ngot'üji a pjörü. ⁵ Y nuc'ua e Herodes mi ne ro mböt't'ü e Juan. Pero mi s'ü 'na pje ro tsjapü c'o nte, na ngueje mi junt'ü o mü'büji c'ü mi profeta e Juan mi pätpä Mizhocjimi ma zopjü c'o nte. ⁶ Nuc'ua 'ma o cumple o cjë e Herodes, o mbita o tsjaji o mbaxua. Nuc'ua c'ü o xunt'i e Herodías o neme a jmi nu ja ma cäji. Me go mäjä c'ua e Herodes. ⁷ O xipji c'ua c'e xunt'i:

—C'ua ga mbārā Cjimi 'ma pje rí dyötcü, nutscö rá da'c'ü, eñe e Herodes.

⁸ Nuc'ua c'ü nu nana c'e xunt'i o dyüt't'ü o xipji c'ü pje ro dyötü e Herodes. O ma c'ua c'e xunt'i o ma xipji:

—Ixtí dyacö dya a ñi e Juan c'ü jichi yo nte, dyacö co 'naja mblato, eñe c'e xunt'i.

⁹ Me co ndumü c'ua c'e rey Herodes. Pero jo ni mbeñe c'ü vi nädä Cjimi, 'ñe c'ü ya vi dyärä c'o nte c'o ma cã'ã nu. Nguec'ua va manda ro unüji c'e xunt'i c'ü vi dyörü. ¹⁰ O manda ro ma jñüpcüji a ñi e Juan nu cja c'e pjörü. ¹¹ Nuc'ua 'ma ya vi jñüpcüji o ñi, cjanu o jünji c'ua cja 'naja mblato, cjanu o unüji c'e xunt'i. Cjanu o ma c'ua c'e xunt'i o ma unü c'ü nu nana.

¹² Jo ni säjä c'ua c'o o discípulo e Juan, o 'ñe ndunüji c'ü o cuerpo e Juan. Cjanu o ma dyögüji c'ua c'ü. Cjanu o möji c'ua, o ma xiji e Jesús c'ü ya vi bö't'ü e Juan.

Jesús da de comer a cinco mil hombres

¹³ Nuc'ua 'ma o mbärã e Jesús c'ü vi mbö't'üji e Juan, o mbedye c'ua ja mi bübü. O ma c'ua cja 'naja bü'ü; je ro zät'ä nu ja dya cjó mi ndeñe, nu ja ro büntsje. O mbärã c'ua c'o nte c'ü vi dat'ü e Jesús cja c'e bü, ro mbes'e a 'nanguarü cja c'e tazapjü. Nguec'ua va mbedyeji cja c'o o jñiñiji, o ngös'üji a ñünü ngue c'ua ro zät'äji nu ja ro zät'ä e Jesús. ¹⁴ Nuc'ua 'ma mü o mbes'e cja c'e bü, e Jesús o jñanda c'ü ya ma cã'ã na puncjü o nte. Y e Jesús o juentseji anguezeji, o jocü c'o mi sö'dyë. ¹⁵ Nuc'ua 'ma ya vi nzhä, o chëzhi c'o o discípulo a jmi, o xiji:

—Nu va ja rí cãrãji, majyadü va. Ya xo nzhä'ä. Nguec'ua rí xipji yo nte ra möji cja c'o jñiñi, ra ma ndömüji c'ü ra ziji.

¹⁶ Nuc'ua e Jesús o xipji c'o o discípulo:

—Dya ni jyodü ra ma yo. Nu'tsc'ejji rí unngueji c'ü ra ziji.

¹⁷ O ndünrü c'ua c'o discípulo o mamaji:

—Tsi'ch'atjo tjömëch'i c'o jünji a 'ñecjua, cja na yeje jmõ'õ. Nguec'ua, ¿ja rgá sö rá huiñigöjme yo nte yo me na puncjü?

¹⁸ O mama c'ua e Jesús:

—Ma tsincöji a 'ñecjua c'o tjömëch'i 'ñe c'o jmõ.

¹⁹ Nuc'ua e Jesús o xipji c'o nte ro mimiji cja t'ëbi. Cjanu o jñü c'ua c'o tsi'ch'a tjömëch'i, 'ñe c'o yeje jmõ. Jo ni nä's'ä c'ua a jens'e va unü 'na pöjõ Mizhocjimi. Cjanu o xëdyi c'ua c'o tjömëch'i, o unü c'o o discípulo. Nuc'ua c'o discípulo o unüji c'o nte. ²⁰ Go ñönüji texeji go nijmiji na jo. Xe go nguistjoji c'ua c'o ya nde mi ts'ipëraso, xe go nizhtjo doce bos'i. ²¹ Tsi'ch'a mil c'o bëzo c'o vi ñönü; dya bezhe c'o ndixü, ni ri ngue c'o ts'it'i, ni xo ri ngue c'o ts'ixut'i.

Jesús camina sobre el agua

²² Nuc'ua e Jesús o xänbä c'o o discípulo ro dat'üji cja c'e bü'ü, ro möji a 'nanguarü cja tazapjü. Nuc'ua 'ma ya mi ma c'o discípulo, e Jesús o xipji c'o nte ro möji o ngumüji. ²³ Nuc'ua 'ma ya vi ma c'o nte, o ma e Jesús cja 'naja t'eje, o ma dyötü Mizhocjimi. Nuc'ua 'ma ya vi xömü, ya mi 'natsje nu e Jesús. ²⁴ Nu c'e bü'ü ya mi pa a nde cja c'e tazapjü. Pero me mi pjat'ü na zëzhi c'e ndeje cja c'e bü'ü, na ngueje c'e ndajma je mi 'ñeje nu ja mi ma c'e bü. ²⁵ Nuc'ua 'ma ya ma 'ñetsajömü, o ma e Jesús mi nzhodü a xes'e cja c'e ndeje; mi ma'a nu ja ma cã c'o o discípulo cja c'e bü. ²⁶ Nuc'ua c'o discípulo, 'ma mü o jñandaji ma nzhodü e Jesús a xes'e cja c'e ndeje, me co züji c'ua go mapjüji na jens'e go manji:

—Chjä 'na piche nu va ã nu, eñeji va mapjüji.

²⁷ Nuc'ua e Jesús o zopjüji o xipjiji:

—Nguezgö. Dya ra pi'tsc'ejji, dya rí sūgueji.

²⁸ Jo ni ndünrü c'ua e Pedro o xipji:

—Nu'tsc'e ín Jmuts'ügö, nu 'ma ngue'tsc'e, xitscö xo rá nzhodü a xes'e cja c'e ndeje rá ma tjün'c'ü.

²⁹ O ndünrü c'ua e Jesús o xipji:

—Chjä'dä, Pedro.

O dagü c'ua e Pedro cja c'e bü, o nzhodü a xes'e cja c'e ndeje; mi ma'a nu ja ma ëjë e Jesús. ³⁰ Nuc'ua 'ma o zö'ö e Pedro que ma zëzhi c'e ndajma, me go zü c'ua go mbürü go nguibi c'ua. Jo ni mapjü c'ua na jens'e, o mama:

—Nu'tsc'e ín Jmuts'ügö, tsjüxcö; 'ma jiyö rá quibigö cja ne ndeje.

³¹ Jo ni c'uana c'ua a dyë e Jesús go pënch'i e Pedro, o xipji:

—Nu'tsc'e dya in ejmezügö na jo. ¿Jenga i yembeñe?

³² Nuc'ua 'ma ya vi ndes'evi cja c'e bü'ü, o böbü c'ua c'e ndajma. ³³ Nuc'ua c'o discípulo c'o mi cá'ã cja c'e bü'ü, o ndüñijöümüji a jmi e Jesús, o xipjiji:

—Na cjuana o T'itsc'e Mizhocjimi, embeji.

Jesús sana a los enfermos en Genesaret

³⁴ 'Ma ya vi zät'äji a 'nanguarü cja c'e tazapjü, o mbes'eji c'ua. Mi xiji a Genesaret c'e xoñijöümü. ³⁵ Nuc'ua c'o bëzo c'o mi menzumü nu, o mbäräji c'ü mi ngue e Jesús c'ü vi zät'ã nu. Nguec'ua o ndäjäji c'o ro ma cöste nu cja c'e jñiñi. Cjanu o sinpiji e Jesús texe c'o mi sö'dyë. ³⁶ O tsja c'o nte o dyötüji sjëtsi e Jesús c'ü ro ndötpüji zö ri nguextjo o fleco c'ü o bitu angueze. Nuc'ua texe c'o o ndötpü, nde go ndis'i c'o.

15

Lo que hace impuro al hombre

¹ Nuc'ua c'o fariseo 'ñe c'o mi xöpü o ley Mizhocjimi, o mbedyeji a Jerusalén o säji cja e Jesús, o xipjiji:

² —¿Jenga yo in discí pulogue, dya súpüji yo tjürü yo o zocüzüji c'o ín mboxatitaji? Maco dya xindyëji 'ma go ziji o xëdyi.

³ O ndünrü c'ua e Jesús o xiji:

—Nu'tsc'eji, ¿jenga in súpqueji yo o tjürü c'o ín mboxatitaji? Maco dya in cjaji c'ü manda Mizhocjimi. ⁴ Mizhocjimi mama a cjava: “Respetaoji nin tataji, 'ñe nin nanaji, y rí pjös'üji c'o rguí jyodüji. C'ü ra zadü nu tata o nu nana, ra mbö't'üji c'ü”, eñe Mizhocjimi. ⁵⁻⁶ Pero nu'tsc'eji nan'ño gui mangueji. In mangueji 'ma pje ni jyodü c'o nu tata 'naja nte, ra sö ra mama c'e nte ra xipji c'o nu tata: “Perdonaozüvi pero c'ü ro pjöxc'övi, ya ró mama rá mbeñe Mizhocjimi. Nguec'ua dya sö rá pjöxc'övi”, ra 'ñembevi. Nguec'ua nu'tsc'eji in fariseoji 'ñetsc'eji in xöpüteji in cchapüji c'ü dya ni muvi c'ü manda Mizhocjimi, na ngueje in jizhiji yo o tjürü c'o ín mboxatitaji. ⁷ Nu'tsc'eji in cchapqueji c'ü me na jotsc'eji, pero dya cjuana. Na cjuana c'ü o mama e Isaías c'ü ja ga cjatsc'eji. O mama a cjava:

⁸ Nujyo nte yo, sücö yo, pero nguextjo co o neji.

C'o o mü'büji, na jë bübü co nutscö.

⁹ Bë ga zücö yo. Jizhiji yo o tjürü yo nte; cchapüji c'ü ri ngueje o jña Mizhocjimi yo, eñe e Isaías va pätpä Mizhocjimi.

¹⁰ Nuc'ua e Jesús o xipji c'o nte:

—Chëzhiji ga 'ñeva. Dyäräji na jo, ngue c'ua rí päräji ja ga cja. ¹¹ Zö dya ra xindyë 'na nte ante c'ü ra zi o xëdyi, pero dya ngue c'o jñönü c'o ra s'onbü o mü'bü c'ü rrã s'o c'e nte, iyö. C'ü ra s'onbü o mü'bü c'e nte, ngue c'o na s'o c'o ra nguijñi a mbo o mü'bü, cja rrü ña c'o na s'o, embeji.

¹² Nuc'ua c'o discípulo o chëzhiji a jmi, o xiji:

—¿Cjo i unnc'e ngüenda o üdü c'o fariseo 'ma o dyäräji c'o jña c'o i mangue?

¹³ O ndünrü c'ua e Jesús o mama:

—Texe c'o za'a c'o dya ngant'a mi Tatagö c'ü bübü a jens'e, ra c'üs'ü c'o. ¹⁴ Jyëziji yo fariseo. Na ngueje cchapü jizhiji c'ü na jo 'ñiji c'o nte c'o dya pje pärã, pero anguezeji chjëntji c'ü ri ndëzhöji. In pärägueji 'ma ra tsja 'naja ndëzhö ra ngünü nu mindëzhövi, ra zo'ovi nza yejui cja cöt'ü 'ma.

¹⁵ O ndünrü c'ua e Pedro o xipji e Jesús:

—Xitscöjme ja ga cja c'e ejemplo c'ü i xitsijme mi ndajme.

¹⁶ O ndünrü c'ua e Jesús o mama:

—¿Cjo xo 'ñetsc'eji xo bë'tsc'eji c'ü rí pärägueji ja ga cja o jñönü? ¹⁷ Texe jñönü c'o c'üt'ü 'naja nte'e, je nde sät'ã a mbeme c'o, y je nde ni mbedye a ndü'bü c'o. ¹⁸ Pero c'o jña c'o pedye a ne 'naja nte, je ni 'ñeje cja o mü'bü c'o. Nuc'o, ngue c'o ni s'onbü o mü'bü

c'e nte c'ü, ngue c'ua na s'o. ¹⁹ Je ngueje cja o mü'bü yo nte, nu ja ni 'ñeje c'ü ni nguijñiji s'opjeñe, 'ñe c'ü ni pö't'üntejji, 'ñe c'ü ni tsäji o ndixü, 'ñe yo ndixü c'ü ni tsäji o bëzo. Je xo ni 'ñeje nu c'ü pje ni pönüji, 'ñe c'ü ni xosp'üji o bëchjine nu mintejji, 'ñe c'ü ni santeji. ²⁰ Nujyo, nguejyo ni s'odü o mü'bü 'naja nte yo, dya ngue c'ü dya ni xindyë 'ma go zi o xëdyi.

Una mujer extranjera que creyó en Jesús

²¹ Nuc'ua o mbedye nu e Jesús, o ma a ma cja c'o jñiñi a Tiro 'ñe a Sidón. ²² Nuc'ua 'ma ya mi pa e Jesús cja 'ñiji, o ã c'ua 'naja ndixü c'ü mi menzumü a Canaán, c'ü vi mbedye cja c'ü o jñiñi. Mi mapjü mi mama:

—Nu'tsc'e ín Jmuts'ügö o mboxbëchets'ü e David, juentsquegö. Na ngueje ín xunt'i me 'nanga mbö't'ü; ya zürü 'naja s'ondajma.

²³ Pero e Jesús dya go ndüntü c'ü. Nuc'ua c'o o discípulo e Jesús o chëzhiji a jmi e Jesús, o dyötüji na puncjü o xipjiji:

—Xöpüte, pjös'ü ne ndixü, cja rrí xipji ra ma. Na ngue mapjü na jens'e ga ndünt'ü ín xütjüji.

²⁴ O mama c'ua e Jesús:

—C'ü vi ndäcjö Mizhocjimi, ngue c'ü rá pjös'ü yo ín menzumügöji a Israel yo chjëntji nza cja ndëncjürü c'o ya bëzhi. Nguextjo yo vi ndäcjä rá pjös'ü.

²⁵ Nuc'ua c'e ndixü o ëjë, o 'ñe ndüñijömmü a jmi e Jesús, o xipji:

—Nu'tsc'e ín Jmuts'ügö, pjöxcügö.

²⁶ O ndünrö c'ua e Jesús:

—Dya jo ra jñünbüji o xëdyi yo t'i, c'ü ra panbaji o dyo'o.

²⁷ O mama c'ua c'e ndixü:

—Jã, na cjuana c'ü ín mangue, ín Jmuts'ügö. Pero zö jyëtsquijme dyo'o c'o ín menzumügueji a Israel, ín pãrãgue ja ga cja yo dyo'o, siji c'o ngünxëdyi c'o jãbã cja o mexa nu jmuji, c'o jã'bã c'o ts'it'i.

²⁸ O ndünrö c'ua e Jesús o xipji:

—Nu'tsc'e ndixü, na jo c'ua ja gui 'ñejme c'ü rá pjöxc'ü. Rá pjöxc'ü c'ua ja gui ñe, embe.

Ixco jogü c'ua c'e ndajme c'ü o xünt'i c'e ndixü.

Jesús sana a muchos enfermos

²⁹ Nuc'ua xe go matjo e Jesús, o cjogü a ñünü cja c'e tazapjü c'ü ni chjü a Galilea. O ma cja 'na t'eje, o mimi c'ua nu. ³⁰ O sä c'ua na puncjü o nte nu ja mi bübü e Jesús, ma sinpiji c'o mi sö'dyë. Ma sinpiji c'o mi me'dye, 'ñe c'o mi ndëzhö, 'ñe c'o mi ngone, 'ñe c'o mi dodyë, 'ñe c'o xe 'ñaja ndötc'ijeme. Ma ë'p'ëji a jmi e Jesús. Nde go jocüji c'ua anguezeji. ³¹ C'o nte o jñandaji c'o mi ngone o mbürü o ña'a c'o, 'ñe c'o mi dodyë me go jogü c'o, 'ñe c'o mi me'dye me go nzhodü na jo c'o, 'ñe c'o mi ndëzhö me co jñanda c'ua c'o. Nguet'ua c'o nte me go nguijñiji na ngue nunca mi jandaji a cjanu. Y me co ma't'üji c'ua c'ü o Mizhocjimi c'o menzumü a Israel, mi mamaji c'ü me na nojo angueze.

Jesús da de comer a cuatro mil hombres

³² Nuc'ua e Jesús o ma't'ü c'o o discípulo ro chëzhiji a jmi, cjanu o xipjiji:

—Rí juentscö yo nte, na ngueje ya ëdyi jñipa c'ü ya rí cãrgöji va yo, y dya cja jünji pje ra ziji. Dya rí ne rá täjä ra ma o ngumüji c'ü dya ra ziji o xëdyi; ra tögüji cja 'ñiji.

³³ O ndünrö c'ua c'o o discípulo o xipjiji e Jesús:

—¿Ja rá tötc'öjme tjömëch'i c'ü rguí nijmi yo nte yo na puncjü? Na ngueje rí cãrgöji va cja ne majyadü.

³⁴ O ndünrö c'ua e Jesús o xipjiji:

—¿Ja nzi tjömëch'i va jüngueji?

O manji anguezeji:

—Yencho tjömëch'i, cja na ja nzitjo jmö'ö.

³⁵ Nuc'ua e Jesús o manda c'o nte ro minji a jöümü. ³⁶ Cjanu o jñü c'ua c'o yencho tjömech'i, cja na 'ñe c'o jmö'ö, cjanu o unü 'na pöjö Mizhocjimi. Cjanu o xëdyi c'ua, cjanu o unü c'o o discípulo. Nuc'ua c'o o discípulo o unüji c'ua c'o nte. ³⁷ Nuc'ua go ñönüji texeji go nijmiji na jo. Y xe go nguistjoji c'o ts'ipëraso c'ü vi mboncjütjo, c'o xe yencho bos'i c'o go nizhtjo. ³⁸ Mi nziyo mil c'o bëzo c'o vi ñönü; dya mbezheji c'o ndixü, ni ri ngueje c'o ts'it'i, ni xo ri ngueje c'o ts'ixut'i. ³⁹ Nuc'ua e Jesús o xipji c'o nte ro möji o ngumüji. Cjanu o dat'ü c'ua cja c'e bü'ü, o ma cja c'o jñiñi a ma a Magdalá.

16

Los fariseos y los saduceos piden una señal milagrosa

¹ 'Ma ya vi zät'ä nu e Jesús, o säjä c'ua c'o fariseo 'ñe c'o saduceo. Chaque o ã dyönüji e Jesús o xipji:

—Jítscöjme 'na señal a jens'e c'ü me na nojo, ngue c'ua rá pãräjme pje pjë'tsc'e.

² O ndünrü c'ua e Jesús o xipji:

—'Ma ya mbat'ütjo a jens'e 'ma nzhä'ä, in mangueji ya ra jopa c'ü na ye nu pa. ³ 'Ma xörü 'ma va cjins'i tangömü, in mangueji ra 'ñe dyebe 'ma. Nu'tsc'ëji in cjaüji na jots'üji, in unüji ngüenda ja ga 'ñetse a jens'e, nguec'ua in pãräji ja ga cja yo jopa, 'ñe yo ra 'ñeje dyebe. Pero dya in unnc'ëji ngüenda ja ga pëpji Mizhocjimi yo cjë yo rí cãräji dya. ⁴ Nu'tsc'ëji in cãräji yo cjë dya, na s'otsc'ëji i jyëzgueji Mizhocjimi. Nguec'ua in ötcügöji pje rí jñandgueji ngue c'ua rí pãrägueji pje pjë'tscö. Pero dya ra ch'a'c'ëji pje rí jñandgueji; nguextjo c'ü o tsja e Jonás c'ü mi profeta, embeji.

Ixco ma c'ua e Jesús o zogütjo c'o fariseo 'ñe c'o saduceo.

La levadura de los fariseos

⁵ Nuc'ua c'o discípulo o möji a 'nanguarü cja c'e tazapjü. O jyombeñeji, dya jñünüji o tjömech'i. ⁶ Nuc'ua e Jesús o xipji:

—Pjötüpüji ngüenda c'o o levadura c'o fariseo 'ñe c'o saduceo.

⁷ C'o discípulo mi pötma mamaji:

—Xitscöji a cjanu e Jesús, na ngueje c'ü dya ró jüngöji o tjömech'i.

⁸ Mi pãrä e Jesús c'ü mi cijjñiji, nguec'ua va xipji c'ua:

—Nu'tsc'ëji, dya in ejmezügöji na jo. ¿Jenga in pötqui dyönütsjëji na ngue c'ü dya i jñüji o tjömech'i? ⁹ ¿Cjo dya be in pãrägueji c'ü sö rá da'c'ëji c'ü rí si'iji? ¿Cjo dya in mbennc'ëji c'o tsi'ch'a tjömech'i? Maco o nijmi c'o tsi'ch'a mil o bëzo. ¿Cjo dya i tsi'itjoji ja nzi bos'i c'o o mboncjütjo? ¹⁰ ¿Cjo dya xo in mbeñeji c'o yencho tjömech'i? Maco xo nijmi c'o nziyo mil o bëzo. Maco xo i tsi'itjoji ja nzi bos'i c'o ts'ipëraso c'o o mboncjütjo. ¹¹ Ró xi'tsc'öji rí pjötüpüji ngüenda c'o o levadura c'o fariseo 'ñe c'o saduceo, pero dya ngue c'o tjömech'i c'o ró mangö. ¿Jenga dya in unnc'ëji ngüenda?

¹² Nuc'ua, cja mbãrä c'ua c'o discípulo pje mi ne ro mama e Jesús va xipji ro mbötüpüji ngüenda c'o o levadura c'o fariseo, 'ñe c'o saduceo. O mbãräji e Jesús vi jyëtsi o levadura c'o o tjürü c'o fariseo 'ñe c'o saduceo. O unüji ngüenda c'ü ro mbötüpüji ngüenda c'o o tjürüji, dya ro tsjaji.

Pedro declara que Jesús es el Cristo

¹³ Nuc'ua e Jesús o ma a ma cja c'e jñiñi a Cesarea de Filipo. 'Ma o zät'ä nu, o tsja t'önü e Jesús o xipji c'o o discípulo:

—¿Pje mama yo nte'e pje pjë'tscö nutscö rvá ëcjö cja Mizhocjimi?

¹⁴ Anguezeji o manji:

—Bübü c'o mama ngue'tsc'e e Juan c'ü mi jichi yo nte; 'ñaja c'o mama ngue'tsc'e c'e profeta Elías; 'ñaja c'o mama ngue'tsc'e c'e profeta Jeremías, o 'ma jiyö, c'ü 'naja profeta c'o ya ndü.

¹⁵ O ndünrü c'ua e Jesús o xipji:

—Natsc'ëji, ¿pje xo in mangueji, pje pjë'tscö?

¹⁶ O ndünrü c'ua e Simón Pedro o xipji:

—Nutschö rí mangö ngue'tsc'e Cristo. Ngue'tsc'e o T'itsc'e Mizhocjimi c'ü ixi bübü.

¹⁷ O ndünrú c'ua e Jesús o xipji:

—Nu'tsc'e Simón, o t'itsc'e e Jonás, dya cjó xi'tsc'e 'na nte c'ü o T'izgö Mizhocjimi. Nu c'ü o tsja'c'e i pārāgue, ngueje mi Tatagö c'ü bübü a jens'e. Nguet'ua ngue nu rgui mǎcje.

¹⁸ Nutschö xo rí xi'tsc'ö ngue'tsc'e e Pedro. Nza cjatsc'e 'na ndojo c'ü ni jyäbäji ngumü. Na ngue c'e jna c'ü rí xipjigue yo nte, na puncjü c'o rá cjapcö ín ntegö. Zö ra ndüji, pero ra büntjo na ye co nuzgö c'o. ¹⁹ Rá da'c'ü poder cja c'o nte c'o unü o mü'büji Mizhocjimi c'ü manda. Rá da'c'ü poder cja ne xoñijöümü rí xipjiji pje ni mbë c'o na s'o c'o dya ra tsjaji, y xo rí xipjiji pje ni mbë c'o na jo c'o ra tsjaji. Nu c'ü rí xipjiji, ngue c'ü mama Mizhocjimi pje ni mbë c'o na jo ra tsjaji, 'ñe pje ni mbë c'o dya jo c'o dya ra tsjaji.

²⁰ Cjanu o xipji c'ua c'o o discípulo:

—Dya cjó rí xiqueji cjo nguetscö Cristo, embeji c'o.

Jesús anuncia su muerte

²¹ Ndeze c'o pa c'o, o mbürü e Jesús o xipji c'o o discípulo c'ü mi jyodü ro zädä. O xipjiji:

—Ni jyodü rá magö a ma a Jerusalén, ra jñüncöji ngüenda rá sufregö na puncjü; ra tsja c'o tita c'o manda, 'ñe c'o ndamböcjimi, 'ñe c'o xöpüte. Xo ni jyodü ra mbötcöji, pero rá tetcjö c'ü na jñi nu pa, embeji c'o discípulo.

²² Nuc'ua e Pedro o ndans'avi e Jesús ro ñatsjévi. Cjanu o mama c'ua e Pedro o huénch'i e Jesús:

—Nu'tsc'e ín Jmuts'ügö, ra juen'tsc'e Mizhocjimi, dya ra jyézi c'ü ra tsja'c'üji yo ín mangue.

²³ Nuc'ua e Jesús o jñanda e Pedro, o xipji:

—C'ueñe ín jmigö, na ngueje i dyätque c'ü dya jo i xitscö yo jña yo. Na ngueje c'e pjeñe c'ü ín cjiñigue dya, dya ngue c'ü cjiñi Mizhocjimi; ngueje c'ü cjiñi yo nte.

²⁴ Nuc'ua e Jesús o xipji c'o o discípulo:

—'Ma cjó c'o ne ra ndennguegö ra tsja c'ua ja nzi rgá cjagö, ni jyodü dya cja ra tsja c'o netsjé angueze. Y ra bübü dispuesto ra sufre o ra ndü'ü. Y ra tsjacjuana ra ndennguegö.

²⁵ 'Ma cjó c'o dya bübü dispuesto ra sufre o ra ndü nguec'ua dya ra ne ra ndenngue co nutschö, dya ra chöt'üji c'ü rguí bübütjoji. C'o tengue co nutschö, zö ra mbö't'üji, pero ra chöt'üji c'ü rguí bübütjoji. ²⁶ Nu 'ma ro tsja 'naja nte ro tsjapü o cjaja texe yo bübü va cja ne xoñijöümü, pero 'ma dya ro 'ñejmezü, ¿pje ro dyeje 'ma? Na ngueje ro jyézi Mizhocjimi c'e nte. Y 'ma ya jyézi Mizhocjimi c'e nte, zö ro tsja c'e nte ro unü c'ua Mizhocjimi texe c'o ri pë's'i, pero dya ro ë bübü 'ma Mizhocjimi co c'e nte. ²⁷ Nutschö rvá ëcjö cja Mizhocjimi, rá ëcjö na yeje co c'o ín anxe. Me rrä zö c'ua ja rva ëcjö, c'ua ja ga cja me na zö c'ü mi Tatagö. Nuc'ua c'o o tsja na jo, rá unüji c'o na jo. Pero c'o o tsja na s'o, rá cjapüji ra sufreji.

²⁸ Na cjuana rí xi'tsc'öji, bünc'ua ja nzi yo dya ra ndü hasta 'ma cja ra jñandgöji c'ua ja rga cjazgö, 'ma rá ëcjö rá ë manda. Nutschö rvá ëcjö cja Mizhocjimi, ra jñandgöji c'ua ja rga cjazgö me rrä zëzhizgö, eñe e Jesús va xipji c'o o discípulo.

17

La transfiguración de Jesús

¹ Xe go mezhtjo c'ua 'nanzo, e Jesús o zidy e Pedro, 'ñe e Jacobo, 'ñe e Juan c'ü nu cjuarma e Jacobo. O mötsjéji c'ua cja 'na t'eje c'ü me ma jens'e. ² 'Ma mi cārāji nu, 'nangua juéns'i c'ua o jmi e Jesús nza cja e jyarü. Y c'o o bitu, me ma t'öxü me mi juéns'i. ³ Cjanu o 'ñetse c'ua e Moisés, 'ñe e Elías, ya mi ñaji e Jesús. ⁴ Jo nu ña c'ua e Pedro o xipji e Jesús:

—Nu'tsc'e ín Jmuts'öjme, me na jo rí cārājme va co nu'tsc'e 'ñe e Moisés 'ñe e Elías. 'Ma ín negue, rá ät'ājme va jñi ngumü. 'Naja c'ü rá ä'tc'öjme, 'naja c'ü rá ä'tp'ājme e Moisés, 'naja e Elías.

⁵ 'Ma ndänt'ä ma ña e Pedro, o sä c'ua 'naja ngöümü c'ü me mi juéns'i, o 'ñe ngobü anguezeji. Xo t'ärä c'ua 'naja jña cja c'e ngöümü c'ü mi mama a cjava:

—Nujnu ngue ín Ch'igö, nu me rí ne'e y me rí mǎpägö. Ni jyodü rí dyätqueji nu.

⁶ Nuc'ua 'ma mü o dyärä a cjanu c'o discípulo, 'nangua nügüji na ngueje me co pizhiji va züji. ⁷ Nuc'ua o chëzhi e Jesús o 'ñe's'e o dyë c'o discípulo, o xipjiji:

—Nu'tsc'ëji ñangueji, dya rí süji.

⁸ Nuc'ua 'ma o jñüs'ü o ñi c'o discípulo, dya cja jñandaji e Moisés 'ñe e Elías; ya mi nguextjo e Jesús.

⁹ Nuc'ua 'ma ya ma sjöbüji cja c'e t'eje, cjanu o mama e Jesús o xipjiji:

—Dya cjó rí xipjiji yo cja i jñandaji. Nutscö rvá ëcjö cja Mizhocjimi, 'ma rá tügö cja rrü tegö, cja rí xipjiji 'ma yo nte.

¹⁰ Nuc'ua c'o discípulo o dyönüji e Jesús:

—¿Jenga mama c'o xöpü o ley Mizhocjimi c'ü ni jyodü ot'ü ra ëjë na yeje e Elías, cja rrü ëjë Cristo?

¹¹ O ndünrü c'ua e Jesús o mama:

—Na cjuana c'e jña c'ü mamaji, c'ü ot'ü ra ë na yeje e Elías ra 'ñe jocü texe. ¹² Pero nuzgö rí xi'tsc'öji, e Elías ya ë na yeje c'ü. Pero dya go mbärä yo nte pje mi pjëzhi c'ü; go tsjapüji c'ü go ne anguezeji. Je xo rga cjazgö nu. Nutscö rvá ëcjö cja Mizhocjimi, rá sufregö c'ua ja rgá ne yo nte.

¹³ O mbärä c'ua c'o discípulo c'ü vi mama e Jesús. O unüji ngüenda cjó mi ngue c'ü vi jyëtsivi e Elías; o mbäräji c'ü vi jyëtsivi e Juan c'ü mi jichi yo nte cja ndare.

Jesús sana a un muchacho epiléptico

¹⁴ Nuc'ua 'ma o zät'äji cja c'o nte, o peje c'ua 'naja bëzo cja c'o nte, o 'ñe ndüñijömü a jmi e Jesús, o xipji:

¹⁵ —Nu'tsc'e ín Jmuts'ügö, juentsquegö c'ín ch'i, na ngueje me pöt't'ü o taque, ndajmetjo ga ndü. Ya na puncjü ga zo a sivi, y na puncjü ga c'ot'ü cja ndeje. ¹⁶ Ró sinpigö yo in discípulo; anguezeji dya go sö go jocüji.

¹⁷ Cjanu o ndünrü c'ua e Jesús o xipji c'o discípulo:

—Nu'tsc'ëji in cārāji dya yo cjë dya, dya jo ga pjeñe c'o in cjiñiji. ¿Jenga dya in creozüji rá pjöxc'üji rí tsjaji c'o na nojo? Maco ya mezhe rí cārāgöji, ya mezhe rí pë'sc'ö paciencia co nu'tsc'ëji. Ma sinquiji a 'ñecjua c'e t'i.

¹⁸ Nuc'ua o tsja e Jesús o huëñch'i c'e ndajma c'ü dya jo c'ü vi zürü c'e t'i, o xipji ro mbedye. Jo ni mbedye c'ua c'e ndajma. Ixco jogü c'ua c'e t'i c'e ndajme c'ü.

¹⁹ Nuc'ua o chëzhi c'o discípulo a jmi e Jesús, o xipjitsjëji:

—¿Jenga dya sö ro pjombgüjme c'e ndajma?

²⁰ O ndünrü c'ua e Jesús o xipjiji:

—Na ngueje dya in ejmeji na jo. Na cjuana rí xi'tsc'öji, nu 'ma rí jñunt'ü in mün'c'ëji c'ü ra dya'c'ëji Mizhocjimi c'ua ja nzi gui dyötqueji, ra sö rí xipjiji ne t'eje: “Chjans'a ga manu”, rí 'ñembeji, ra ma c'ua. Nu 'ma rí 'ñejmeji a cjanu Mizhocjimi, texe nde ra sö rí tsjaji, zö dya nda in ejmeji. ²¹ Na puncjü o ndajma nza cja c'e ndajma c'ü vi zürü c'e t'i, pero dya ra mbedye ne ri 'naja c'o. Nguextjo 'ma rí dyötüji Mizhocjimi y rí mbempjeji, ra mbedye c'ua c'o.

Jesús anuncia otra vez su muerte

²² Nuc'ua 'ma mi nzhodüji a ma a Galilea, o mama e Jesús o xipji c'o o discípulo:

—Nutscö rvá ëcjö cja Mizhocjimi, ra nzhögügöji cja yo nte. ²³ Y ra mbötcüji. Pero c'ü na jñi nu pa'a rá tetcjö, embeji.

Me co nzhümüji c'ua na puncjü anguezeji.

El pago del impuesto para el templo

²⁴ Nuc'ua 'ma o zät'äji a Capernaum, o sä c'ua c'o mi jmutü o merio c'o mi örüji para cja c'e templo. O chëzhiji c'ua a jmi e Simón Pedro, o xipjiji:

—Na nin xöpütegueji, ¿cjo xo cjöt'ü c'o örüji?

²⁵ O ndünrü c'ua e Pedro o xipjiji:

—Jã, xo cjöt'ü c'ü, embe c'o.

Nuc'ua 'ma o cjogü e Pedro a mbo cja c'e ngumü, ya xmi pãtpã e Jesús c'ü pje ro mama e Pedro. Nguec'ua ot'ü o ña c'ua e Jesús o xipji:

—Yo rey yo manda cja ne xoñijõmü, 'ma jü'p'üji o t'opjü, ¿cjo ngue c'o nu menzumüji c'o ötüji, o ngue c'o dya menzumüji? ¿Pje in mangue, Simón?

²⁶ O ndünrü c'ua e Pedro o mama:

—Ngue c'o dya o menzumüji c'o ötüji.

O xipji c'ua e Jesús:

—Jã, ngue c'o dya o menzumüji. Nguec'ua nujyo nu menzumüji, dya ni jyodü ra ngõt'ü 'ma yo. ²⁷ Pero pa dya ra üdü c'o örü ra nguiññiji na s'o rí cjaji, na jo rá cjõ't'üji c'ü örüji. Nguec'ua rí mague cja c'e tazapjü, ma pãt'ã 'naja gancho. Nuc'ua c'e jmõ c'ü ot'ü rí sürü, rí pënch'i rí xejpje a ne'e. Rí chõt'p'ü c'ua 'naja t'opjü rí jñü'p'ü, ya xtí ma tsjõ't'ü c'ü t'õtcüvi.

18

¿Quién es el más importante?

¹ Nuc'ua c'e ndajme c'ü, o jmurü c'o discípulo cja e Jesús, o mamaji:

—¿Cjõ ngue c'ü nda na nozgõjme, nutscõjme ró unü ín mü'büjme Mizhocjimi c'ü manda?, eñeji.

² Nuc'ua e Jesús o ma't'ü 'naja ts'it'i. O ñe'p'e c'ua a nde anguezeji. ³ Cjanu o xipjiji:

—Nu'tsc'ejji in cjapüji na nots'üji. Na cjuana c'ü rí xi'tsc'õji, ni jyodü rí jyëziji c'e pjeñe c'ü in cjijññiji a cjanu, rí tsjaji nza cja 'na ts'it'i c'ü dya cjapü na nojo. 'Ma jiyõ, dya ra sö Mizhocjimi a jens'e ra tsja'c'ejji o ntetsc'ejji ra mandats'üji. ⁴ Ne ts'it'i, dya cjapü na nojo nu. Nu c'o ga cjanu rgá tsja, ngue c'o nda rrã nojo cja c'o cjapü Mizhocjimi o nte. ⁵ C'o ra recibido 'naja ts'it'i nza cja ne ts'it'i, na ngueje c'ü ni ñejmezgõ c'e ts'it'i, chjëntjui c'ü ri nguezgõ recibidozügõ c'o.

El peligro de caer en pecado

⁶ Cãrã c'o chjëntcjuj nza cja ts'it'i na ngueje dya cjapüji na nojo pero ejmezgõ c'o. 'Ma cjõ c'o ra tsjapü ra tsja na s'o 'na c'o ejmezgõ, ra nduns'ü 'ma na puncjü o nzhubü. Xenda rvã jo ro 'nutpü 'na travacjünjü o dyizi c'e nte c'ü, cja rrü ma pant'aji cja trazapjü nu ja na jẽ'ẽ, que na ngueje c'ü ro tsjapü ro tsja na s'o a cjanu 'na c'ü ejmezgõ. ⁷ Siempre bübü o nte c'o cjapü ra tsja c'o na s'o yo nu minteji. Juejme c'o cjapü a cjanu yo nu minteji; Mizhocjimi ra tsjapü me ra sufreji.

⁸ Maco in mamaji ngue in dyëgueji o in cuagueji c'ü cja'c'üji rí tsjaji c'o na s'o, dyocüji 'ma, panaji. Na ngueje zõ ri 'natjo in dyëji zõ ri 'natjo in cuaji, pero xenda na jo rí ma bübütjoji co Mizhocjimi, que na ngueje 'ma ri tũ nza ye in dyëji ñe in cuaji ra pantc'aji cja c'e tasivi c'ü nunca ra juench'e. ⁹ Maco in mamaji ngue in chõgueji c'ü cja'c'ejji rí tsjaji c'o na s'o, jñü'müji 'ma, panaji. Na ngueje zõ ri 'natjo in chõji pero xenda na jo rí ma bübütjoji co Mizhocjimi, que na ngueje ri yeje in chõji ra pantc'aji cja c'e sivi a linfiernu.

El ejemplo de la oveja perdida

¹⁰ Pjõtpüji ngüenda, dya rí tsjapüji menu ne ri 'naja yo chjëntjui ts'it'i na ngueje ejmezüji. Na ngue rí xi'tsc'õji cãrã c'o o anxe Mizhocjimi c'o pjörü na jo yo. Y c'o anxe cãrãji a jmi c'ü mi Tatagõ c'ü bübü a jens'e. ¹¹ C'ü rvã ëgõ cja Mizhocjimi, ngueje c'ü rvã ë jodü c'o ya bëzhi, rá salvaji.

¹² ¿Pje in mangueji? 'Ma ri tsãjã 'naja ciento ndënchjürü 'naja bëzo, 'ma ra xõgü 'naja, ¿cjo dya ra zogü c'o noventa y nueve, ra ma jyodü c'ua c'ü ya rguí bëzhi? Jã, ra ma jyodü. ¹³ Na cjuana rí xi'tsc'õji 'ma ra chõt'ü c'ü vi xõgü, xenda ra mãpã c'ü, que na ngueje c'o noventa y nueve c'o dya bëzhi. ¹⁴ Je xo ga cjatjonu c'ü mi Tatagõ c'ü bübü a jens'e; dya ne'e c'ü ra bëzhi o aljma ne ri 'naja yo ejmezgõ, zõ chjëntjui ts'it'i c'ü dya cjapüji na nojo.

Cómo se debe perdonar al hermano

¹⁵ 'Ma ra tsja'c'ejji na s'o nin cjuarmaji, möji rí ma zopjütsjëji. 'Ma ra dyã'tc'ãji c'o rí xipcjeji, ya i jo'tp'ügueji 'ma c'e cjuarma c'ü. ¹⁶ Pero 'ma dya ra dyã'tc'ã c'o rí xipjiji,

sidyiji xe 'naja o yeje cjuarma, ngue c'ua ra bübü c'o ra mbārã c'ua ja rguí ñaguevi c'e cjuarma c'ü pje tsja'c'ejí. ¹⁷ Nu'ma dya xo ra tsjapü ngüenda c'e cjuarma c'o yeje o jñi c'o rí möji, nu'ma, rí möji rí ma cösteji 'ma jmurü c'o cjuarma. 'Ma ra tsja c'e cjuarma, dya ra dyätã texe c'o cjuarma, dya cja rí tsjapüji nin cjuarmaji 'ma. Na ngueje chjëntjui c'o dya rí menzumügöji c'o dya ma't'ü Mizhocjimi. Y chjëntjui yo publicano yo xiji na s'o.

¹⁸ Nu'tsc'ejí rí xipcjeji yo nin cjuarmaji pje ni mbë c'o na s'o c'o dya ra tsjaji. Xo rí xipcjeji pje ni mbë c'o na jo c'o ra tsjaji. Na cjuana rí xi'tsc'öji, nu c'ü rí xipcjeji ngueje c'ü mama Mizhocjimi.

¹⁹ Na cjuana rí xi'tsc'öji na yeje, 'ma in yejui, 'ñe 'ma 'natjo jña c'ü in mamavi gui dyötüvi Mizhocjimi nucjuã cja ne xoñijöümü, nuc'ua c'ü mi Tatagö c'ü bübü a jens'e ra tsja c'ua ja gui dyötquevi c'ü. ²⁰ Na ngueje nu c'ua ja ri bübü c'o ra matcügö, zö ri yetjo o jñitjo, nujnu je rá bünc'ö a nde.

²¹ Nuc'ua o chëzhi e Pedro o xipji e Jesús:

—Nu'tsc'e ín Jmuts'ügö, ¿ja nzi ra zäs'ã rga perdonaogö yo mi cjuarma 'ma ra tsjacö c'o na s'o? ¿Cjo sietetjo vez rga perdonao?

²² Cjanu o ndünrö c'ua e Jesús o xipji:

—Dya rí xi'tsc'ö sietetjo. Rí xi'tsc'ö rí perdonaogue hasta setenta c'o nde ga siete; siempre rí perdonaogue.

El ejemplo del siervo que no quiso perdonar

²³ Nu c'ü manda a jens'e chjënjuí nza cja 'naja c'ü manda c'ü o mbeñe o tsjaji ngüenda c'o nu mbëpji. ²⁴ Nuc'ua 'ma o mbürö o tsja ngüenda, o sinpiji 'naja bëzo c'ü mi tunpü na puncjü millón o mbëxo. ²⁵ Pero c'e bëzo, dya mi jün pje rví ngö't'ü c'o mi tũ'ü. O manda c'ua c'ü nu lamu ro mböji c'e bëzo, 'ñe c'ü nu su, 'ñe c'o o t'i, 'ñe c'o pje xe mi pës'i, ngue c'ua ro ngö't'ü c'o mi tũ c'ü. ²⁶ Jo ni ndüñijöümü c'ua c'e mbëpji a jmi c'ü nu lamu, o xipji: “Nu'tsc'e ín lamuts'ügö, mbäxtjo nin chjü, chepquegö ngue c'ua rá cjö'tc'ü texe c'o rí tun'c'ü”, eñe c'e mbëpji c'ü mi tũ na puncjü o merio. ²⁷ Nuc'ua c'e lamu o juentse c'e mbëpji. Cjanu o ñeme c'ua libre, o perdonao texe c'o mi tunpü. ²⁸ Nuc'ua 'ma o mbedye c'e mbëpji, cjanu o chjëvi c'ua c'ü 'naja nu mimbëppjivi c'ü mi tunpü angueze como yetjo ciento mbëxo. Jo ni pënc'h'i c'ua go nde'chp'e o dyizi, o xipji: “Tsjötcü c'o in tuncü”, embe c'ü nu mimbëppjivi. ²⁹ Nuc'ua c'ü nu mimbëppjivi jo ni ndüñijöümü a jmi, o xipji: “Mbäxtjo nin chjü, xe rí chepque; jo rá 'ñe cjö'tc'ü texe c'o rí tun'c'ü.” ³⁰ Pero c'e mbëpji, dya go ne go nde'be c'ü nu mimbëppjivi. Go zidyí c'ua ro ma ngot'üji a pjörü hasta 'ma cja ro ngö't'ü texe c'o mi tunpü. Cja rrü 'ñemeji c'ua libre c'ü. ³¹ Nuc'ua 'ma o unü ngüenda c'o nu mimbëppjivi c'ü vi ngot'üji a pjörü c'e mbëpji, me co nguijnñi c'ua; go möji go ma ngösp'üji c'ua c'ü nu lamuji. ³² Nuc'ua c'e lamu o zojnü c'ua c'ü o mbëpji c'ü vi tsjapü na s'o c'ü nu mimbëppjivi, o xipji: “Nu'tsc'e ín mbëppjits'ügö, me na s'otsc'e. Nu'tsc'e me mi tuncügö na puncjü; pero ró perdonaots'ü texe c'o, na ngueje me vi dyötcö favor. ³³ Na c'ü nin mimbëppjivevi, ¿cjo dya xo mi jyodü rvi juentsque c'ü, nzi rvá juen'tsc'egö?”, embe. ³⁴ Nuc'ua me co üdü c'e lamu. Cjanu o nzhö c'ua c'ü o mbëpji nu ja me ro tsjapüji me ro sofre c'ü, hasta 'ma cja ro ngö't'ü texe c'o mi tunpü. Cja rrü 'ñemeji 'ma libre c'ü. ³⁵ Je xo rga cjatsc'ejí nu; 'ma pje ra tsja'c'ejí 'naja yo nin cjuarmaji, nu 'ma dya rí perdonaoji co texe in mü'büji, dya xo ra perdonaots'üji in nzhubüji c'ü mi Tatagö c'ü bübü a jens'e, eñe e Jesús.

19

Jesús enseña sobre el divorcio

¹ Nuc'ua 'ma ya vi nguarü e Jesús vi xipji c'o jña c'o o discípulo, cjanu o mbedye c'ua a Galilea; o ma cja 'na xoñijöümü c'ü je tsja a Judea, c'ü je bübü a 'nanguarü cja c'e ndare a Jordán. ² Mi pöji na puncjü nte e Jesús. C'o mi sö'dyë, mi jocü e Jesús nu cja c'e xoñijöümü c'ü.

³ O säjä c'ua ja nzi c'o fariseo a jmi e Jesús. Chaque o tsjapüji t'önü e Jesús, mi cjiññi 'na xo ro jyopü c'ü ro mama. O dyönüji:

—¿Ja ga mama cja o ley Mizhocjimi? ¿Cjo na jo 'na bëzo ra mbëzi nu su 'ma dya cjacjuana, 'ma pje c'o cja'a?

⁴ O ndünrũ c'ua e Jesús o xipjiji:

—¿Cjo dya i xörügueji ja va tsja Mizhocjimi? Ndeze 'ma ot'ũ o 'ñeme e bëzo 'ñe e ndixũ. ⁵ Nguéc'ua yo bëzo ra zogũ nu tata 'ñe nu nana, ra min'hui c'ũ nu su. Ya ri 'natjo o ts'inguevi c'ua nza yejui. Je ga cjanu ga mama Mizhocjimi. ⁶ Nguéc'ua dya cja ri yeje, ya ri 'natjo o ts'inguevi c'ua. Mizhocjimi ya 'ñe'chp'e e bëzo e ndixũ, ngue c'ua dya ra xõcü e bëzo.

⁷ Nuc'ua c'o fariseo o xipjiji:

—Maco o manda e Moisés e bëzo ro unũ xiscõmũ c'ũ rví mbëzi nu su.

⁸ O ndünrũ c'ua e Jesús o xipjiji:

—Nu'tsc'ejí, na me in mü'bügueji, dya in ne rí s'iyagueji c'o nin suji. Nguéc'ua va dya'c'ejí sjëtsi e Moisés rí pëziji c'o. Pero 'ma o mbürũ o ngãrã yo nte, dya ma cjanu ma tsja c'o. ⁹ Dyãrãji c'ũ rá xi'tsc'õji. Dya ra jogũ ra tsja 'na bëzo ra mbëzi nu su, 'ma dya 'ñeje nan'ño bëzo c'e ndixũ c'ũ. Na ngueje 'ma ra mbëzi ga cjanu c'ũ nu su'u cja rrũ chjüntüvi c'ũ xe 'na ndixũ, tsãjã ndixũ 'ma c'e bëzo c'ũ. Xo 'ñe 'na bëzo, 'ma ra mbãrã c'ũ vi bëzi c'e ndixũ c'ũ, y ra chjüntui, xo ra mbë's'i nu s'ocũ 'ma c'e bëzo c'ũ, chjëntjui c'ũ xo ri tsãjã ndixũ c'ũ, embeji.

¹⁰ O mama c'ua c'o discípulo:

—In mangue c'ũ dya sũ 'na bëzo ra mbëzi o su, zõ dya gusta o jmandago c'ũ cja. Nguéc'ua xenda na jo, dya ra chjüntüji.

¹¹ O ndünrũ c'ua e Jesús o xipjiji:

—Dya texeji sũ ra tsjaji c'ua ja vi mangueji c'ũ dya ra chjüntüji. Nguextjo c'o ya unũ Mizhocjimi a cjanu c'o dya ra chjüntü. ¹² Bübũ c'o dya chjüntü na ngueje ya c'i'p'iji. Bübũ c'o dya chjüntü na ngue ndeze 'ma mü o mus'ũ nu nana ixca cjatjonu c'o, dya chjüntü. Bübũ c'o dya chjüntü na ngueje ne ra mbëpiji Mizhocjimi c'ũ manda a jens'e. Nu c'o unũ ngüenda c'ũ vi ch'unũ dya ra chjüntü, dya ra chjüntü c'o.

Jesús bendice a los niños

¹³ Nuc'ua c'o nte o siji ja nzi o ts'it'i, o sinpiji e Jesús ngue c'ua ro 'ñe's'e o dyë cja c'o ts'it'i, ro dyõtpũ Mizhocjimi c'o. Nuc'ua c'o o discípulo o huënc'h'i c'o nte c'o vi siji c'o ts'it'i. ¹⁴ Nuc'ua e Jesús o xipji c'o o discípulo:

—Jyëziji yo ts'it'i ra ëji cja ín jmigõ; dya rí ts'a's'üji yo. Na ngue nu c'o ra ëjë co nuzgõ nza cja yo ts'it'i, ngueje c'o cjavũ Mizhocjimi o nte c'o.

¹⁵ Nuc'ua 'ma o nguarũ e Jesús o 'ñe's'e o dyë cja c'o ts'it'i, o mbedye c'ua nu.

Un joven rico habla con Jesús

¹⁶ O ëjë c'ua 'naja bëzo o 'ñe xipji e Jesús:

—Na jots'ügüe, xõpüte. ¿Pje ni mbë c'ũ na jo rá cjavõ, ngue c'ua rá bübütjo?

¹⁷ O ndünrũ c'ua e Jesús o xipji:

—¿Jenga in xitsi na jözũ? Dya cjõ bübũ c'ũ na jo'o; nguextjo Mizhocjimi. Pero rá xi'tsc'õ c'ũ i dyõngü. Nu 'ma in ne rí bübütjo, rí tsja c'o mandazüji Mizhocjimi.

¹⁸ O ndünrũ c'ua c'e bëzo o mama:

—¿Pje ma mandamiento c'o ni jyodũ rá ätcõ?

O ndünrũ c'ua e Jesús o xipji:

—Nujyo nguejyo rí tsjague. Dya rí põt'unte. Dya rí tsãjã o ndixũ. Dya pje rí põnũ. Dya rí xos'ũ o bëchjine. ¹⁹ Respetao nin tata 'ñe nin nana. S'iya yo nin minteji c'ua ja nzi gui s'iyatsjëgue.

²⁰ O mama c'ua c'e bëzo:

—Texe yo, ya nde ró cjavõ yo ndeze cja mi ts'iquëgõ. ¿Pje xe bëtsi dya 'ma?

²¹ O mama c'ua e Jesús o xipji:

—Nu 'ma in ne rí bübütjo, ma'a ma põ'õ texe c'o in pë's'i, cja rrí unũ c'o merio c'o dya pje pë's'i. Dya ra me'ts'e c'ua ixtí chenngüegõ rá më. 'Ma rí tsjague a cjanu, rí pë's'igüe 'ma a jens'e c'o me ni muvi.

²² Nuc'ua 'ma mü o dyärä c'e bëzo c'o vi mama e Jesús, me co ndümü va ma'a, na ngueje mi pë's'i na puncjü.

²³ Nuc'ua e Jesús o xipji c'o o discípulo:

—Na cjuana rí xi'tsc'öji, nu c'o pë's'i na puncjü, na s'ëzhi para ra unü o mü'büji Mizhocjimi ra tsjapüji o Jmuji. ²⁴ 'Naja camello, dya sö ra cjogü cja c'ü o xägö 'naja dyepjadü. Je xo ga cjatjonu 'na nte c'ü pë's'i na puncjü, dya sö ra unü o mü'bü Mizhocjimi ra tsjapü o nte.

²⁵ 'Ma mü o dyärä c'o discípulo c'o vi mama e Jesús, me co pizhi na puncjü c'o, o mamaji:

—¿Ja rgá sö cjó ra jogü o mü'bü c'ü ra salva 'ma?, eñeji.

²⁶ Nuc'ua e Jesús cjanu o jñandbaji a jmi c'o o discípulo, o xipjiji:

—Dya cjó sö yo nte ra jocütsjé o mü'bü c'o na s'o, pero Mizhocjimi nde sö ra tsja texe.

²⁷ O ndünrú c'ua e Pedro o xipji:

—Nutsçöjme ró sogüjme texe c'o mi pë's'ijme, ró tennc'ejme co nu'tsc'e. Nazgöjme, ¿pje xo ra ch'acöjme?

²⁸ O ndünrú c'ua e Jesús o xipjiji:

—'Ma ya ndo ri nuevo ne xoñijöümü 'ñe a jens'e, nutsçö rvá ëgö cja Mizhocjimi rá mimigö nu ja rá mandagö. Xo 'ñetsc'ëji i chennguegöji, na cjuana c'ü rí xi'tsc'öji, xo rí mimigueji nu ja rá mandagö. Nguec'ua rí jñünpijji ngüenda c'o o mboxbëche c'o doce o t'i e Israel. ²⁹ Cãrã c'o ejmezügö. Nguec'ua ra zogü nu ngümüji, o nu cjuarmaji, o nu cjüji, o nu tataji, o nu nanaji, o nu suji, o nu t'iji, o o juajmaji. Pero rí xi'tsc'öji c'o ra tsja a cjanu, ra ch'unüji c'ü rrã puncjü que na ngueje 'naja ciento c'ü ra yepe c'ü mi pë's'iji ot'ü. Xo ra ch'unüji c'ü rguí bübüttöji. ³⁰ C'o cjavü vi tsjaji c'o me ni muvi, dya rguí muvi a jmi Mizhocjimi c'o. C'o unü ngüenda c'ü dya ni muvi c'ü cjaji, rguí muvi na puncjü a jmi Mizhocjimi c'o.

20

El ejemplo de los trabajadores

¹ C'ü manda a jens'e chjënjuí nza cja 'naja bëzo c'ü tjë'ë o juajma. Xörtjo o mbedye, o ma jyodü mbëpji c'o ro mbëpi c'ü o juajma. ² Nuc'ua c'e bëzo o ñaji c'o ro pëpji, o xipjiji c'ü ro ngö't'üji 'naja merio denario nu pa nzi 'najaji. Cjanu o xipjiji c'ua ro möji cja c'ü o juajma ro ma pëpji. ³ O mbedyetjo c'ua na yeje c'e lamu 'ma ya mi ngue ro zünü nueve c'ü xörü, o jñanda c'o 'ñaja bëzo c'o ma cã cja chöjmü c'o dya mi pë's'i bëpji. ⁴ Cjanu o xipji c'ua c'o: “Nu'tsc'ëji xo rí möcjeji cja c'ín juancjö, rá cjö'tc'üji na jo.” Anguezeji go möji c'ua cja c'e bëpji. ⁵ Nuc'ua c'e lamu o matjo c'ua na jñi 'ma ya mi ngue ro zünü jñisjarü, o ma jyodü c'o 'ñaja mbëpji. Ndo nzhogü o mbedyetjo c'ua 'ma ya mi ngue ro zünü jñi c'ü nzhä, c'ü xe ro ma jyontjo o mbëpji. ⁶ Xo mbedye 'ma ya mi ngue ro zünü tsi'ch'a c'ü nzhä, o jñanda c'o 'ñaja c'o dya xo mi pë's'i o bëpji, o xipjiji: “¿Jenga in cãrätjoji va texe ne pa dya? Maco dya in pëjcjeji.” ⁷ O ndünrú c'ua anguezeji o mamaji: “Dya rí pëpcjøjme dya, na ngueje dya cjó xitsçöjme o bëpji.” O ndünrú c'ua c'e bëzo o xipjiji: “Nu'tsc'ëji xo rí möcjeji rí ma pëpcjeji cja c'ín juancjö, rá cjö'tc'üji na jo.” ⁸ Nuc'ua c'ü nzhä'ä c'e pa c'ü, o ma c'e lamu c'ü mi ngue o cjaja c'e juajma, o ma xipji c'ü o mbëpji c'ü mi manda c'o mbëpji: “Ma't'ü c'o mbëpji rí tsjöt't'üji. Ot'ü rí tsjöt't'ü c'o cja ró ma jodü, cja rguí nguarü c'o ts'i vi pëpji.” ⁹ O ëjë c'ua c'o cja vi nguich'i c'e bëpji 'ma mü o zünü tsi'ch'a c'e nzhä, o ts'öt't'üji 'naja denario nzi 'najaji. ¹⁰ Nuc'ua c'o ot'ü o pëpji, mi pëzhiji xe ro jñus'ü c'ü ro ts'öt't'ü anguezeji, pero xo ts'öt't'üji 'na denario nzi 'naja anguezeji. ¹¹ Nuc'ua 'ma ya vi jñüji c'ü vi ts'öt't'üji, o mbürü o reclamaoji, o zopjüji c'e lamu. ¹² O xipjiji: “Nujyo bëpja, cja pëpji 'natjo hora, pero nde 'na vi tsjötçüttojme. Maco nuzgöjme 'napa rvá pëpji; ró sufregöjme jyarü.” ¹³ O ndünrú c'ua c'e lamu o xipji 'naja c'o mbëpji c'o mi reclamao: “Nu'tsc'e bëzo, dya pje rí jün'c'üts'ügö, maco i xitsçö na jo ro cjö'tc'ü 'naja denario. ¹⁴ Nguec'ua rí mague, jñünü c'ü in rayague. Ró ne ró cjö't'ügö yo cja bëpja ró ma siji, c'ua ja xo nzi rgá cjö'tc'ügö. ¹⁵ Na, ¿cjo dya sö rá cjavö c'ü rí negö ín meriogö? ¿Cjo

in nepque c'ü ró cjõ't'ügö yo 'ñaja mbëpji na ngueje na jontezügö?”, embe. ¹⁶ Nguec'ua rí xi'tsc'öji, c'o c'apü vi tsjaji c'o me ni muvi, dya rguí muvi a jmi Mizhocjimi c'o. C'o unü ngüenda c'ü dya ni muvi c'ü c'ajji, rguí muvi na puncjü a jmi Mizhocjimi c'o.

Nuevamente Jesús anuncia su muerte

¹⁷ O ã 'na nu pa, ya mi nguins'i e Jesús ga ma a Jerusalén. O xõcü c'ua c'o doce o discípulo c'ja 'ñiji, o ñatsjèji o xipjiji:

¹⁸ —Dyäräji na jo c'ü rá xi'tsc'öji. Ya rrã möjö a ma a Jerusalén nu ja ra nzhögügöji nutscö rvá ègö c'ja Mizhocjimi. Ra nzhögügöji c'ja o dyë c'o ndamböcjimi 'ñe c'o xöpü o ley Mizhocjimi, ngue c'ua ra jñüncöji ngüenda c'ü rguí mbötcöji. ¹⁹ Ra nzhögügöji c'ua c'ja o dyë c'o dya menzumü a Israel c'ü me rguí tsjacöji burla, ra mbärüzüji, c'ja rrü ndät'ázüji c'ja ngronsi. Nuc'ua c'ü na jñi nu pa, rá tetcjö.

Lo que pidió la madre de Jacobo y Juan

²⁰ Nuc'ua o èjè c'ua c'ü nu su e Zebedeo c'ü ya vi ndü, ma siji c'o o t'i. O 'ñe ndüñijöümü a jmi e Jesús, o xipji:

—Rvá è rvá 'ñe ö'tc'ü 'na favor.

²¹ O ndünrü c'ua e Jesús o xipji:

—Dya ndümü, xitsi pje ni 'ñeje.

O ndünrü c'ua c'e ndixü o xipji:

—Mamague yo yeje ín ch'igö ra mimivi co nu'tsc'e nu ja rí mandague; 'naja ra mimi c'ja in jodyëgue, nu 'naja ra mimi c'ü 'nanguarü.

²² O ndünrü c'ua e Jesús o xipji c'o ye o discípulo c'o mi ngue o t'i c'e ndixü:

—Dya in unnc'evi na jo ngüenda c'ü na ötcügö nu nin nanavi. ¿Cjo ra sö rí sufreguevi c'o rá sufregö?

O ndünrüvi c'ua:

—Jã, ra sözübe, eñevi.

²³ Nuc'ua e Jesús o xijui:

—C'o rá sufregö, jã na cjuana xo rí sufreguevi c'o. Pero dya nguezgö tocazü rá unü cjó ra mimi c'ja ín jodyë, ne ri ngue c'ü 'nanguarü. Nguextjo c'ü mi Tatagö c'ü ya juajnú cjó ra mimi nu.

²⁴ Nuc'ua 'ma o dyärä c'o diez discípulo c'ü vi mama c'e ndixü, go ünbüji c'ua c'o ye discípulo. ²⁵ Pero e Jesús o xipjiji ro chëzhiji c'ja o jmi, cjanu o xipjiji c'ua:

—In pãrãgueji ja ga c'ja c'o pje nde pjëzhi c'ja yo nte yo dya pãrã Mizhocjimi, c'apüji yo nte ra tsjaji c'ü mandaji. Y xipjiji ra tsjaji c'o söji na jyü. ²⁶ Nu'tsc'eji, dya rga cjatsc'eji c'o pje pjëzhi. 'Ma bübütsc'eji 'naja c'ü ne ra mbëzhi na nojo c'ja Mizhocjimi, ni jyodü ra mböxc'üji 'ma c'ü, dya ra mandatsc'eji. ²⁷ Y c'o ra ne ra tsja in xo'ñigueji, ni jyodü ra mbë'pc'iji c'o, dya me ra mandatsc'eji. ²⁸ Nutscö c'ü rvá ècjö c'ja Mizhocjimi, dya ngue c'ü ra mböxcö yo nte; ngue c'ü rá pjösc'ö yo. Xo rvá ècjö rá tügö, ngue c'ua rá cjõ'tp'ü o nzhübü na puncjü o nte, eñe e Jesús va xipji c'o o discípulo.

Jesús sana a dos ciegos

²⁹ Nuc'ua 'ma ya ma pedyeji a Jericó, mi pöji na puncjü nte e Jesús. ³⁰ C'ja c'e 'ñiji c'ü mi pöji, ma jü'ü yeje c'o mi ndëzhö. Nuc'ua c'o mi ndëzhö 'ma o mbärävi ya ma cjogü e Jesús c'ja c'e 'ñiji, o mapjüvi c'ua na jens'e mi mamavi:

—Nu'tsc'e ín Jmuts'ügöbe o mboxbëchets'ü e David, juentsquegöbe.

³¹ Nuc'ua c'o nte o huënc'hiji c'ua c'o mi ndëzhö, o xipjiji c'ü ro ngo't'ü a nevi. Pero anguezevi, xenda go mapjüvi c'ua na jens'e mi mamavi:

—Nu'tsc'e ín Jmuts'ügöbe o mboxbëchets'ü e David, juentsquegöbe.

³² O böbü c'ua e Jesús o ma't'üvi o xipjivi:

—¿Pje in neguevi c'ü rá pjöxc'üvi?

³³ O ndünrüvi c'ua:

—Nu'tsc'e ín Jmuts'öbe, jocüzügöbe ín chöbe ngue c'ua rá jandgöbe, eñevi.

³⁴ E Jesús o juentsevi o ndötpüvi c'ua a nzhövi. Jo ni jñandavi c'ua, cjaxnu ndeñevi co e Jesús o möji c'ua.

21

Jesús entra en Jerusalén

¹ Ya vi zät'äji a Betfagé cja c'e t'eje c'ü ni chjü Olivos, ya xo mi bëxtjo ro zät'äji a Jerusalén. Nuc'ua e Jesús o ndäjä yeje c'o o discípulo c'o ro ot'ü a xo'ñi. ² O xipjivi:

—Mëvi cja ne jñiñi nu bübü a xo'ñi. Rí chöt'üvi nu 'na burru c'ü ri 'nünt'ü, c'ü ri siji o t'i. Rí xäpcävi c'e suburru rí dyënquivi ga 'ñecjua nza yejui. ³ 'Ma cjó c'o pje ra xi'ts'ivi, rí xipjivi a cjava: “Ngue c'ín Jmugöji ni jyodü yo”, rí 'ñembevi. Nuc'ua ixta jyë'tsc'itjo rí dyëvi, eñe e Jesús.

⁴⁻⁵ Mi jinguã vi mama a cjava 'na c'o o profeta Mizhocjimi:

Xipjiji c'o menzumü a ma a Sion c'ü ya va ëjë anguezeji nu nu ra tsjapüji o Jmuji. Xipjiji c'ü dya pje cjavü na nojo nu, na ngue va chägätjo 'na burru nu, eñe c'e profeta. Nguec'ua 'ma o tsja e Jesús o xipji c'o ye o discípulo ro ma ë'ëvi c'e burru, o mbürü o zädä c'ua c'e jña c'ü vi mama c'e profeta.

⁶ Cjanu o ma c'ua c'o yeje discípulo o tsjavi c'ua ja nzi va xipjivi e Jesús. ⁷ O ë'ëvi c'e burru 'ñe c'ü o t'i. O ngäsp'ävi c'ua c'o o bituvi c'o mi tējēvi. Cjanu o chägä c'ua e Jesús.

⁸ Ma puncjü nte c'o mi pöji. Bübü c'o mi xī'mi o bituji cja c'e 'ñiji; 'ñaja c'o mi ocü o dyë c'o za'a mi xī'p'iji. ⁹ C'o nte c'o mi ot'ü a xo'ñi, 'ñe c'o ma bëpja, mi mapjüji mi mamaji:

—Me na nojo nu o mboxbëche e David. Me na jo nu o 'ñeme Mizhocjimi ra mandazüji. Xo 'ñeje c'o cārã a jens'e ra mamaji: “Me na nojo nu”, eñeji va mamaji.

¹⁰ Nuc'ua 'ma mü o zät'ä e Jesús a Jerusalén, dya mi pārã pje ro nguijñi c'o mi menzumü nu. Mi mamaji:

—¿Cjó ri nguexã nu?

¹¹ Nuc'ua c'o nte c'o mi pöji e Jesús, mi mama c'o:

—Nujnu ngue e Jesús nu profeta, nu je menzumü a Nazaret c'ü tsjaja a Galilea, eñeji.

Jesús purifica el templo

¹² Nuc'ua e Jesús o cjogü a mbo c'ü o templo Mizhocjimi, cjanu o pjongü a tji texe c'o nte c'o pje nde ma pö, 'ñe c'o pje nde ma tōmü nu. Xo tunbü c'o o mexa c'o mi pötü o merio, 'ñe c'o o silla c'o mi pö o mbaro. ¹³ Cjanu o xipjiji:

—Je t'opjü a cjava: “Nu ín nzungö rguí xiji ngümü c'ua ja ra dyötüji Mizhocjimi”, eñe o jña Mizhocjimi. Nu'tsc'ejji na cjavcütjoji nín nzungö nza cja 'ma ri ngue o ngümü o mbē'ë c'ua ja tsjōjōji, embeji c'o pje ma pö, 'ñe c'o pje ma tōmü, 'ñe c'o ma pötü o merio.

¹⁴ O ëjë c'ua ja nzi c'o mi ndëzhö 'ñe c'o mi me'dye, o chëzhiji a jmi e Jesús a mbo cja c'e templo. E Jesús o jocü c'ua c'o. ¹⁵ C'o ndamböcjimi 'ñe c'o mi xöpü o ley Mizhocjimi, o jñandaji c'o o tsja e Jesús o jocü c'o mi sö'dyë. Xo jñandaji c'o t'i'i c'o ma mapjü a mbo cja c'e templo. O dyäräji mi mamaji: “Me na nojo nu o mboxbëche e David”, mi eñe c'o t'i. Me co üdü c'ua c'o ndamböcjimi, 'ñe c'o mi xöpü o ley Mizhocjimi. ¹⁶ Nguec'ua va mamaji o xipjiji e Jesús:

—¿Cjo in ärägue nu na s'o nu mama yo t'i?

O ndünrü c'ua e Jesús o xipjiji:

—Jã, rí ärägö yo. ¿Cjo dya i xörügueji c'ü mama a cjava:

Ngue yo ts'it'i 'ñe yo sibatjo yo i xöcü ra tōjōji c'o me na zö o alabanza rgá ma'tc'üji, eñe o jña Mizhocjimi?

¹⁷ Nuc'ua e Jesús o zogü c'o nte cja c'e templo, cjanu o mbedye c'ua nu a Jerusalén, o ma a ma a Betania o ma oxtjo nu.

Jesús maldice a la higuera sin fruto

¹⁸ Nuc'ua c'ü xörü, xörütjo o mbedye nu, o nzhogütjo ga 'ñe a Jerusalén. O zant'a c'ua. ¹⁹ O jñanda c'ua 'naja za'a c'ü mi ngue higo, c'ü bëxtjo mi 'netjo cja c'e 'ñiji. O ma nu'u, pero ojtjo dya pje chöt'ü c'ü ri quis'i. Mi nguextjo o xi c'o mi cans'a. O mama c'ua e Jesús o xipji c'e higo:

—Dya cja xe ra nguis'its'ü, embe.

'Nangua dyoxtjo c'ua c'e za'a. ²⁰ Nuc'ua 'ma o jñanda c'o discípulo c'ü vi dyot'ü c'e za'a, me co nguijñiji c'ua, mi mamaji:

—¿Jenga ixco dyot'ü dya ne higo?

²¹ O ndünrú c'ua e Jesús o xipjiji:

—Na cjuana rí xi'tsc'öji, 'ma rí jñunt'ü in mün'c'ejí c'ü ra dyä'tc'ejí Mizhocjimi 'ma rí dyötqueji, y 'ma dya rí yembeñeji, dya nguextjo nu ró c'apü ne higo nu ra sö rí tsjagueji. Xo ra sö rí xipjigueji ne t'ejé nu bübü nu: “C'ueñe c'ua, ma so'o cja ne ndeje”, rí 'ñembeji. Ra ma c'ua, ra ma zo'o nu. ²² Texe c'o pje nde rí dyötüji Mizhocjimi, 'ma rí jñunt'ü in mün'c'ejí c'ü ra dyä'tc'ejí c'ü, nde ra ch'a'c'ejí c'ua ja nzi gui dyötüji, embeji c'o discípulo.

La autoridad de Jesús

²³ Nuc'ua e Jesús o cjogü a mbo nu cja c'e templo, o mbürü o xöpü c'o nte. Nuc'ua 'ma ya ma xöpü e Jesús, cjanu o säjä c'ua c'o ndamböcjimi, 'ñe c'o tita c'o pje nde mi pjëzhi cja c'o nte, o 'ñe dyönüji e Jesús, o xipjiji:

—¿Pje pjë'tsc'e c'ü in cjague yo? ¿Cjó ngue c'ü o 'ñempc'e rí tsjague yo?

²⁴ O ndünrú c'ua e Jesús o xipjiji:

—Xo rá önnc'ügöji 'naja t'önü. 'Ma xo rí xitscöji c'e t'önü c'ü rá önnc'üji, xo rá xi'tsc'öji 'ma c'ü pje pjëtscö nguec'ua rí cjagö yo. ²⁵ ¿Cjó 'ñeme e Juan c'ü mi jichi yo nte co ndeje? ¿Cjo ngueje Mizhocjimi c'ü o 'ñeme, o ngueje yo nte?, embeji.

Anguezeji me mi pötma ñatsjëji c'ua, mi mamaji:

—'Ma rá xipjiji ngueje Mizhocjimi c'ü o 'ñeme, ra xitscöji 'ma: “¿Jenga dya i 'ñejmegueji 'ma c'ü mi xi'ts'iji e Juan?”, ra 'ñenzgöji nu. ²⁶ Dya xo ra sö rá xipjiji ngueje yo nte yo o 'ñeme, na ngue rí sügöji yo nte 'na pje c'o ra tsjacöji. Na ngue yo nte mamaji c'ü mi profeta e Juan, mi pätpä Mizhocjimi ma zopjüji, eñeji ma mantsjëji.

²⁷ O ndünrú c'ua anguezeji o xipjiji e Jesús:

—Dya rí pärägöjme cjó 'ñeme e Juan, eñeji.

Xo va ndünrütjo c'ua e Jesús o xipjiji:

—Dya xo rá xi'tsc'öji pje pjëtscö nguec'ua rí cjagö yo.

El ejemplo de los dos hijos

²⁸ O sido o ña e Jesús o xipjiji:

—Tsjiñiji c'e jña c'ü rá xi'tsc'öji dya. Mi bübü 'naja bëzo c'ü mi 'ñeje yeje o t'i. 'Na nu pa o ma c'ua c'e bëzo, o ma xipji c'ü 'naja o t'i: “Nu'tsc'e ín ch'itsc'ö, mague ma pëpji nu pa dya, cja ín juancjö.” ²⁹ O ndünrú c'ua c'e t'i o xipji: “Iyö. Dya rá magö”, eñe. Nuc'ua o nzhogü o mü'bü, o ma c'ua a bëpji. ³⁰ Xo ma c'e bëzo cja c'ü 'naja o t'i, o xitjo c'ua ja nzi va xipji c'ü 'naja o t'i. O ndünrú c'ua c'e t'i o mama: “Jã papá, jo rá magö”, eñe. Pero dya go ma. ³¹ ¿Pje in mangueji c'o yeje t'i? ¿Ja ngue c'ü o tsja c'ü mi ne'e c'ü nu tatavi?

O mama c'ua anguezeji:

—Nu c'ü ot'ü o xipji, eñeji.

Nuc'ua e Jesús o xipjiji:

—Je xo ga cjatjonu yo publicano, 'ñe c'o ndixü c'o tsājā o bëzo, nzhogü o mü'büji cja Mizhocjimi 'ma rí zopcjöji. Nguec'ua rí xi'tsc'öji c'ü na cjuana, yo publicano 'ñe c'o ndixü c'o tsājā o bëzo, sö Mizhocjimi a jens'e ra tsjapüji o nte ra mandaji anguezeji. Pero nu'tsc'ejí, dya sö. ³² O ètsc'ejí e Juan, o 'ñe xi'ts'iji ja rvi mimiji na jo. Pero dya i 'ñejmegueji c'ü o xi'tsc'ejí c'ü. Yo publicano 'ñe c'o ndixü c'o tsājā o bëzo o 'ñejmeji c'ü. Nu'tsc'ejí zö xo i jñandgueji ja ma creo c'o, pero nu'tsc'ejí dya go nzhogü in mü'bügüjeji c'ü rvi creoji c'ü mi xi'tsc'ejí e Juan.

El ejemplo de los trabajadores malvados

³³ 'Dyäräji nu xe 'naja jña nu rá xi'tsc'öji. Mi bübü 'na bëzo c'ü mi tjë o juajma. Nuc'ü, o ngant'a o uva cja c'ü o juajma, cjanu o ngot'ü o za'a a squina c'e juajma. Cjanu o dyö'büji nu ja ro jyät'äji o uva cja rrü yödüji, ngue c'ua ro mbedye o ndeje o uva. Cjanu ndä's'ä c'ua 'naja ts'ingümü nu ja ro mimi c'ü ro mbörü cja c'e juajma.

'Cjanu o unü c'ua media c'o ro mbëpi c'o uva. Cjanu o ma c'ua na jë. ³⁴ Nuc'ua 'ma ya mi ngue ro jogü c'o uva, c'e lamu o ndäjä c'o o mbëpji ro möji ja c'o mi pëpiji c'o uva, ngue c'ua ro unüji c'o uva c'o mi toca c'ü nu lamuji. ³⁵ Nuc'ua c'o mi pëpi c'o uva, o zürüji c'ua c'o mbëpji c'o vi ndäjä c'e lamu. 'Naja c'ü o s'odüji, 'naja c'ü o mbö't'üji, 'naja c'ü o pjat'üji o ndojo. ³⁶ Nuc'ua c'e lamu o yepe o ndäjä c'o 'ñaja o mbëpji c'o xe ma puncjü. Nuc'ua c'o mi pëpi c'o uva, o yepe o tsjapütjoji c'o mbëpji c'ua ja nzi va tsjapüji c'o ot'ü.

³⁷ Nuc'ua c'ü na jñi, o ndäjätsjé c'ua c'ü o t'i, o mama: “Nu nín ch'igö xenda ra dyätäji nu”, eñe c'e lamu. ³⁸ Nuc'ua c'o mi pëpi c'o uva, 'ma mü o jñandaji ma ëjë c'ü o t'i c'e lamu, me co pötcua mamaji: “Nujnu nguejnu ra zopcüji texe yo pë's'i c'ü nu tata nu. Mö rá pö't'üji ngue c'ua rá cjapcöji ín tsjaji yo ra zopcüji nu.” ³⁹ Nuc'ua 'ma o säjä c'ü o t'i c'e lamu, jo ni zürüji c'ua c'ü, go pjongüji cja c'e juajma, o mbö't'üji.

⁴⁰ Xe sido o ña e Jesús o dyönüji:

—'Ma ra ëjë c'e lamu c'ü ngue o cjaja c'e juajma, ¿pãrã ja gui tsjijñiji? ¿Pje me ra tsjapüji c'o pëpi c'o uva?

⁴¹ O ndünrú c'ua c'o ndamböcjimi 'ñe c'o tita, o xiji e Jesús:

—Nu c'e lamu, dya ra juentse c'o ya tsja na s'o, ra mbö't'üji c'o. Ra unü c'ua media c'o 'ñaja nte c'o ra unü c'ü ra toca angueze 'ma ra jogü c'o uva, eñe c'o ndamböcjimi 'ñe c'o tita.

⁴² O ndünrú c'ua e Jesús o xipjiji va jyëtsjé 'na ndojo:

—¿Cjo dya i xörügueji c'o ya t'opjü c'ü mama a cjava:

Nu c'e ndojo c'ü dya ne c'o mi jãbã o ngümü, ngue c'ü ot'ü ya jñumüji cja squina c'ü.

Ngueje Mizhocjimi c'ü o tsja a cjanu.

Nguec'ua me rí mäcjöji rgá jandgöji. ¿Cjó ro nguiñi c'ü ro zädã a cjanu?, eñe.

⁴³ Nguec'ua rí xi'tsc'öji, ra zädã 'ma dya cja ra tsja c'üji o ntets'üji ra mandats'üji Mizhocjimi. Ra tsjapü o nte c'o 'ñaja nte c'o ra tsja c'ua ja nzi ga ne angueze. ⁴⁴ C'o ra pjeñe cja c'e ndojo c'ü rí xi'tsc'öji, ixta 'huagü na jo c'o. Y 'ma ra ë zë'bi c'e ndojo cja 'na nte, ixta nzhench'e 'ma c'e nte, embeji c'o.

⁴⁵ Nuc'ua 'ma mü o dyärã c'o ndamböcjimi 'ñe c'o fariseo c'o jña c'o mi mama e Jesús, o unüji c'ua ngüenda c'ü mi ngueje anguezeji mi jyëtsiji. ⁴⁶ Nguec'ua mi jodü ja rvã zürüji e Jesús. Pero mi süji c'o nte, na ngueje c'o nte mi junt'ü o mü'büji que mi profeta e Jesús mi pätpã Mizhocjimi ma ña'a.

22

El ejemplo del casamiento

¹ Nuc'ua e Jesús xe go mama c'ua ja xe nzi ejemplo, o xipjiji:

² —Nu c'ü manda a jens'e chjënjuj nza cja 'na c'ü manda c'ü xiji rey; ro dyät'ã 'na jñönü 'ma ya ro chjüntü c'ü o t'i. ³ O ndäjä c'o o mbëpji o ma zojnüji c'o ya vi xipji ro ëjë cja c'e chjüntü. Pero dya go ne go ëji. ⁴ Nuc'ua c'e rey o xipji c'o 'ñaja mbëpji: “Möji cja c'o ya ró xipjigö ra ëjë, ma xipjiji c'ü ya jogü c'o jñönü, ya mbö't'üji c'o ín ts'inzhünü 'ñe c'o pje nda ma animale c'o ma pi. Xipjiji c'ü ya nde jogü texe cja ne chjüntü, nguec'ua ra ëji”, eñe c'e rey va xipji c'o o mbëpji. Cjanu o ma c'ua c'o mbëpji o ma xipjiji. ⁵ Pero c'o ya vi s'ojnü, dya go tsjapüji ngüenda ro möji. C'ü o tsjaji, 'naja c'ü o ma cja o juajma, 'naja c'ü o ma ma mbö'ö. ⁶ C'o 'ñaja o zürüji c'o mbëpji c'o vi ndäjä c'e rey, o mbärãji, cjanu o mbö't'üji. ⁷ 'Ma mü o mbärã c'e rey c'ü vi tsjapüji c'o o mbëpji, me co üdü c'ua c'ü. O ndäjä c'ua c'o o tropa o ma mbö't'üji c'ua c'o bëzo c'o vi mbö'tp'ü c'o o mbëpji. Cjanu o ndü'tp'üji c'ü o jñiñiji. ⁸ Nuc'ua c'e rey o xipji c'ua c'o 'ñaja o mbëpji: “Yo jñönü ya jogü yo. Pero c'o ró zojnü, dya go ne go ëji. Nguec'ua na jo, dya ra ngärãji dya cja ne chjüntü. ⁹ Nguec'ua möji dya ga ma a ñünü, c'ua ja ni mbedye c'o 'ñiji, rí ma xipjiji texe c'o rí chjëji, c'ü ra ëji cja ne chjüntü”, eñe c'e rey. ¹⁰ O mbedye c'ua c'o mbëpji o möji cja 'ñiji, o ma siji texe c'o mi chjëji c'o ma s'o 'ñe c'o ma jo. Nuc'ua me go ndüji cja c'e chjüntü.

¹¹ Nuc'ua 'ma o cjogü c'e rey a mbo ngue c'ua ro jñanda c'o vi siji c'o mbëpji, o jñanda c'ua 'na bëzo c'ü dya mi je o bitu c'ua ja nzi ma jyeji 'ma mi cjaji chjüntü. ¹² O xipji c'ua: “Nu'tsc'e bëzo, ¿ja vi tsjogue va? Maco dya in jegue c'o bitu c'o jeji 'ma chjüntüji.” C'e bëzo dya go ndünrü. ¹³ Nuc'ua c'e rey o xipji c'o mi pjöste cja c'e chjüntü: “Jyü'tp'üji a ngua 'ñe a dyë ne bëzo nu. Ma pant'aji nu ja na bëxömü nu ja me ra huë, y me ra nguünxt'ü o s'ibi rgá sufre na puncjü”, embeji c'o pjöste. ¹⁴ Nguec'ua rí xi'tsc'öji, na puncjü c'o s'ojnü pero ja nzitjo c'o juajnüji, eñe e Jesús va nguarü va zopjüji.

El asunto de los impuestos

¹⁵ Nuc'ua o mbedye c'o fariseo, mi pötma mamaji ja rvá dyönüji e Jesús c'ü rví jyopü angueze, ngue c'ua ro sö ro ngöt'üji cja c'o pje mi pjëzhi. ¹⁶ Nuc'ua c'o fariseo o ndäji c'o o discípulo anguezeji, o möji co c'o nu dyoji e Herodes, o ma xipji e Jesús:

—Xöpüte, rí pärägöjme c'ü na cjuana c'ü in mangue, 'ñe c'ü in jizhigue c'ü na cjuana ja ga cja o 'ñiji Mizhocjimi. Xo rí pärägöjme, dya cjó in sügue rí zopjü, na ngueje dya in cchapque ngüenda zö pje ri pjëzhi 'na nte. ¹⁷ Nguec'ua rí xitsijme pje xo in cjiñigue, ¿cjo na jo rá cjöt'üji o contribución c'ü örü e César c'ü mero manda, o jiyö?, eñeji.

¹⁸ Pero e Jesús ya xmi pätpä c'ü ma s'o ma mbeñe anguezeji. Nguec'ua ixco xipji:

—Nu'tsc'ëji in cchapüji na jots'üji, chaque in önnjöji. ¿Jenga na sögöji? ¹⁹ Jítscöji c'e merio ja ga cja c'ü örü e César.

Anguezeji o ma jünpüji c'ua 'naja merio c'ü mi xiji denario. ²⁰ Nuc'ua e Jesús o xipji:

—¿Cjó o ñi nu cuat'ü ne merio, 'ñe cjó o tjü nu juns'ü?

²¹ O ndünrü c'ua anguezeji o xiji:

—Ngue e César.

O ndünrü c'ua e Jesús o xipji:

—C'ü toca e César, rí unüji e César. C'ü toca Mizhocjimi, rí unüji Mizhocjimi.

²² 'Ma o dyäräji c'o jña c'o, me co nguiñiji c'ua, cjanu o jyanbüji c'ua e Jesús, o möji.

La pregunta sobre la resurrección

²³ C'o saduceo mamaji c'ü dya ra sö ra te c'o añima. Nuc'ua c'e pa c'ü, o ëjë ja nzi anguezeji cja e Jesús, cjanu o dyönüji o xipji:

²⁴ —Nu'tsc'e xöpüte, o mama e Moisés 'ma cjó c'o ra ndü, 'ma dya be 'ñeju t'i c'ü nu su, nuc'ua c'ü nu su ra chjüntüvi 'ma c'ü 'naja o cjuarma c'e bëzo c'ü ya ndü. Nuc'ua c'e bëzo c'ü vi ndü, je ngue o tjü angueze c'ü ra jñusp'üji c'e t'i c'ü ot'ü ra jmus'ü. ²⁵ Nuzgöjme, mi bübüzgöjme yencho bëzo c'o mi cjuarma. 'Naja anguezeji o chjüntü, pero o ndü, dya jmusp'ü t'i c'ü. Nuc'ua c'ü na ye nu cjuarma o chjüntüvi c'e ndixü. ²⁶ C'ua ja nzi va ndü c'ü ot'ü, je xo va cjatjonu c'ü na yeje, 'ñe c'ü na jñi. Nde va cjatjoji c'ua nza yenchoji, dya jmusp'üji o t'i. ²⁷ Nuc'ua 'ma ya vi ndü nza yencho c'o bëzo, xo ndü c'ua c'e ndixü. ²⁸ Nguec'ua rí önn'üjme, 'ma ra te c'o añima ja c'o nzi gui mangue, ¿cjó ngue c'ü ra tsjapü nu su c'e ndixü? Na ngueje nza yenchoji nde go tsjapü o suji.

²⁹ O ndünrü c'ua e Jesús o xipji:

—Dya jo c'ua ja gui mbeñegueji. Na ngueje 'ma in xörügueji o jña Mizhocjimi, dya in unnc'ëji ngüenda pje ne ra mama yo; dya xo in pärägueji ja ga cja c'ü me na zëzhi Mizhocjimi. ³⁰ Yo nte chjüntüji. Xo 'ñe c'o o t'iji, chjüntpüji. Pero 'ma ra te c'o añima, dya cja ra chjüntüji. Na ngue ra chjëntji nza cja c'o o anxë Mizhocjimi c'o dya chjüntü. ³¹ ¿Cjo dya i xörügueji yo o jña Mizhocjimi c'ü mama ra tetjo c'o añima? ³² Mama a cjava o jña: “Nguezgö o Mizhocjimizü e Abraham, 'ñe e Isaac, 'ñe e Jacob”, eñe Mizhocjimi. Nguec'ua ixi 'ñetsetjo zö ya ndü e Abraham 'ñe e Isaac 'ñe e Jacob, pero bübütjoji y ra tetjoji, eñe e Jesús.

³³ Nuc'ua 'ma mü o dyärä c'o nte c'o jña c'o mi xöpü e Jesús, me mi süji, dya mi pärä pje ro nguiñiji.

El mandamiento más importante

³⁴ Xo 'ñe c'o saduceo dya cja mi pãrãji pje ro manji. Nuc'ua 'ma mü o mbãrã a cjanu c'o fariseo, cjanu o chëzhiji c'ua a jmi e Jesús. ³⁵ 'Naja anguezeji c'ü me mi pãrã o ley Mizhocjimi, chaque o tsjapü t'önü e Jesús ngue c'ua ro zö'ö, o xipji:

³⁶ —Xöpüte, ¿ja ngue c'ü xenda ni muvi mandamiento cja o ley Mizhocjimi?

³⁷ O ndünrü c'ua e Jesús o xipji:

—C'ü rí tsjaji, rí ñeji Mizhocjimi c'in Jmugueji. Rí ñegueji co texe in mü'büji, 'ñe co texe in aljmaji, 'ñe co texe in pjeñeji. ³⁸ Nujnu nguejnu ot'ü yo o mandamiento Mizhocjimi, ngue nu nda ni muvi. ³⁹ Bübü c'ü 'naja o mandamiento angueze c'ü xo chjënjuí nu cja ró xi'ts'iji c'ü mama a cjava: “Rí s'iyaji yo nin minteji, c'ua ja nzi gui s'iyatsjégueji”, eñe Mizhocjimi. ⁴⁰ Nu 'ma rí tsjague c'ü mama nujyo yeje o mandamiento Mizhocjimi, ya xo i tsjague 'ma c'ü mama texe o jña Mizhocjimi yo xiji ley, 'ñe yo o dyopjü c'o profeta, eñe e Jesús.

¿De quién es hijo el Cristo?

⁴¹ Nuc'ua 'ma xe ma cãjã c'o fariseo, o ña e Jesús. ⁴² O xipjiji:

—¿Pje xo in mangueji ja rga cja c'ü ri ngue Cristo? ¿Cjó ri ngue o mboxbëche?

O ndünrüji c'ua:

—Ri mboxbëche cja e David.

⁴³⁻⁴⁴ O mama c'ua e Jesús o xipjiji:

—Na jo c'ü. Pero 'ma o mama e David c'ü ja ga cja e Cristo, ¿jenga o mama: “Nuc'ü, ín Jmugö c'ü”, eñe? In pãrãgueji o Espiritu Mizhocjimi o 'ñünbü o mü'bü e David o dyopjü a cjava:

Mizhocjimi o zopjü ín Jmugö o xipji:

“Mimi cja ín jodyëgö.

Rí da'c'ü rí mandague hasta 'ma cja rí chöpü yo nuc'ü na ü”, eñe Mizhocjimi va dyopjü e David.

⁴⁵ E David o nãdã e Cristo o mama: “Ngue ín Jmugö”, eñe. ¿Pje ne ra mama c'ü ri mboxbëche e Cristo cja e David 'ñe c'ü xo ri ngue o Jmu?, eñe e Jesús va tsjapü t'önü c'o fariseo.

⁴⁶ Nguec'ua anguezeji dya sö ro ndünrüji. Ndeze c'e pa c'ü, dya cja cjó xe rezga xe ro dyönüji e Jesús.

23

Jesús acusa a los fariseos y a los maestros de la ley

¹ Nuc'ua e Jesús o zopjü c'o nte 'ñe c'o o discípulo, o xipjiji:

² —Nujyo xöpü o ley Mizhocjimi 'ñe yo fariseo, ya ngamaji ra xöpüji yo nte, ra xipjiji ja ga cja c'ü o ley Mizhocjimi c'ü o dyopjü e Moisés. ³ Nguec'ua texe c'o ra xi'tsc'ejí yo, nde rí tsjagueji, dya rí jyëzgueji. Pero dya rí tsjagueji c'ua ja ga tsja anguezeji. Na ngueje mamaji c'ü na jo, pero dya cjaji. ⁴ Anguezeji xipjiji yo nte c'o ley c'o na s'ëzhi, dya sö ra cumpleji. Nguec'ua chjëntjui c'ü ri ät'ãji o trapöjö c'o ri tütüji, c'o me na jyü rgá nduns'üji. Pero anguezeji dya ne ra mbasp'üji ne rí 'naja o ñidyëji. ⁵ Texe c'o cja yo fariseo 'ñe yo xöpü o ley Mizhocjimi, cjaji c'ü rguí jñanda yo nte. C'ü cjaji, ät'ãji xenda na nojo yo ts'icüero yo tjün't'üji cja o yüdüji 'ñe a nzhë'ëji, nu ja pät'ãji o jña Mizhocjimi. Xo ät'ãji xenda na maja yo fleco yo 'nüns'ü a squina o bituji. ⁶ 'Ma cjaji mbaxua, me juajnüji o lugar c'o xe na jo'o ja ra mimiji ra ziji o xëdyi, ngue c'ua yo nte ra jñandaji anguezeji ra mamaji me na joi. Xo 'ñe 'ma pöji cja nintsjimi, me xo juajnüji o lugar c'o na jo nu ja ra mimiji. ⁷ Me neji ra tsja yo nte ra mbësp'iji t'ëcjañömü rgá zenguaji cja chöjmü. Me xo ne o mü'büji ra mama yo nte ra xiji xöpüte.

⁸ 'Pero nu'tsc'ejí ín discípulots'öji, dya rí ñe'ejí c'ü cjó ra xi'tsc'ejí xöpüte. Na ngueje 'natjo c'ü in xöpütegueji c'ü nguezgö e Cristo o 'ñempque Mizhocjimi, y textets'ejí in cjuarmaji. ⁹ Dya cjó rí xipjiji tata cja ne xoñijömü c'ü rí sñji nza cja Mizhocjimi. Na ngueje 'natjo c'ü nin Tatagueji; ngueje c'ü bübü a jens'e. ¹⁰ Dya xo rí ñe'ejí ra xi'ts'iji jmu, na ngueje 'natjo c'in Jmugueji, c'ü nguezgö e Cristo. ¹¹ Nu 'ma in negueji ra mbë'tsc'ejí na

nojo, ni jyodü rí pjöstegueji cja yo in cjuarmaji. ¹² Na ngueje c'o ra tsjapütsjē rrā nojo, ra tsjapüji dya pje rguí muvi c'o. Y c'o dya ra tsjapü na nojo, ra tsjapüji na nojo c'o.

¹³ 'Nu'tsc'ejí in xöpüji o ley Mizhocjimi, 'ñetsc'ejí in fariseoji, in cjaqueji na jots'üji pero dya cjuana. Juentsc'ejí ra castigaots'üji Mizhocjimi. Na ngueje in c'asp'üji yo nte, ngue c'ua dya unü o mü'büji Mizhocjimi c'ü manda. Nu'tsc'ejí dya in jéziji ra mandats'üji c'ü, y c'o ne'e c'ü ra manda Mizhocjimi cja anguezeji, in c'asp'üji.

¹⁴ 'Nu'tsc'ejí in xöpüji o ley Mizhocjimi, 'ñetsc'ejí in fariseoji, in cjaqueji na jots'üji, juentsc'ejí ra castigaots'üji Mizhocjimi. Na ngueje in jünbügueji c'o pè's'i c'o ndixü c'o ya ndü nu xira. Y para dya ra mama yo nte na s'otsc'ejí, chaque me mezhe gui dyötqueji Mizhocjimi. Nguec'ua rí xi'tsc'öji, 'ma ra jñün'c'üji ngüenda Mizhocjimi, xenda ra jñu's'üts'üji c'ü rguí sufregueji.

¹⁵ 'Nu'tsc'ejí in xöpüteji 'ñetsc'ejí in fariseoji, in cjaqueji c'ü na jots'üji, juentsc'ejí ra castigaots'üji Mizhocjimi. Na ngue in pes'ejí cja mar in sätc'ejí texe cja ne xoñijöümü. In xöpüji yo nte, xa'ma cjó ra 'ñejme c'ua ja nzi gui 'ñejmegueji. Nuc'ua c'o nte c'o ejme c'ua ja gui xiqueji, xenda cja na s'o c'o, que na ngue'tsc'ejí. Nguec'ua xenda pè's'i o s'ocüji c'ü rguí möji a ma a linfiernu.

¹⁶ 'Nu'tsc'ejí in xöpüteji 'ñetsc'ejí in fariseoji, in cjaqueji in jizhigueji nu o 'ñiji Mizhocjimi, pero ya tsot'ü in chögueji in chjëntcjeji nza cja 'na ndēzhö. Juentsc'ejí, ra castigaots'üji Mizhocjimi, na ngueje in mamaji: “Ma cjó c'o ra nädä nzi ga mbārā ne templo, dya xo rguí muvi 'ma. Nguec'ua dya ni jyodü ra mama c'o na cjuana. Pero 'ma cjó c'o ra nädä c'o traste de oro c'o bübü a mbo cja ne templo, ni muvi 'ma c'ü ra nädä. Nguec'ua ni jyodü ra mama c'o na cjuana”, in eñeji. ¹⁷ Nu'tsc'ejí ya tsot'ü in chöji, dya in pārāji ja ga cja. Rí xi'tsc'öji c'ü xenda ni muvi ne templo, que na ngueje c'o traste de oro c'o bübü a mbo. C'ü na sjü c'o traste de oro, je ni 'ñeje cja ne templo. ¹⁸ Dya xo in cjaqueji me ni muvi c'e arta nu ja pö'tp'üji animale Mizhocjimi, cja rrü ndü'tp'üji nu. Na ngueje in mangueji: “Ma cjó c'o ra nädä nzi ga mbārā c'e arta, dya ni muvi 'ma c'ü ra nädä. Pero 'ma cjó c'o ra nädä c'o animale c'o tjü'tp'üji nu, ni muvi 'ma”, in eñeji. ¹⁹ Nu'tsc'ejí ya tsot'ü in chöji, dya in pārāji ja ga cja. Rí xi'tsc'öji c'ü xenda ni muvi c'e arta, que na ngue c'o animale c'o tjü'tp'üji Mizhocjimi nu. Na ngue c'ü na sjü c'o animale, je ni 'ñeje cja c'e arta. ²⁰ C'ü ra nädä nzi ga mbārā c'e arta, nädä 'ma c'e arta 'ñe texe c'o animale c'o tjü'tp'üji Mizhocjimi nu. ²¹ C'ü ra nädä ne templo, xo nädä 'ma Mizhocjimi c'ü bübü cja ne templo. ²² C'ü ra nädä nzi ga mbārā a jens'e, nädä 'ma c'ua ja manda Mizhocjimi, xo nädä 'ma Mizhocjimi c'ü manda nu.

²³ 'Nu'tsc'ejí in xöpüteji 'ñetsc'ejí in fariseoji, in cjaqueji c'ü na jots'üji, in mbeñeji Mizhocjimi in unüji c'o in xits'ajnañi, 'ñe c'o 'ñaja in pjin'ñoji. Na jo rí tsjaji a cjanu, dya rí jyézigueji. Pero juentsc'ejí, ra castigaots'üji Mizhocjimi, na ngue dya in cö'tp'üji 'ñi c'o jña c'o xenda ni muvi cja o ley Mizhocjimi. Mama c'e ley rá cjañi c'o na jo, 'ñe rá juentseteji, 'ñe rá cumpleji c'ua ja nzi rgá mamaji. Nujoyo, nguejyo xenda mi jyodü rvi tsjagueji yo. ²⁴ ¿Ja rgá sö rí jíchiji yo dya pārā ngue c'ua ra mbārāji o 'ñiji Mizhocjimi? Maco ya tsot'ü in chöji, dya xo in pārāgueji. C'ü ni jyodü rí tsjaji, dya in cjañi. Y c'ü dya nda ni muvi, ngue c'ü in jodü rí tsjaji c'ü. Nguec'ua in chjëntcjeji nza cja 'na bëzo c'ü ro ma cja mëjë ro paxü c'e ndeje ngue c'ua dya ro ts'üt'ü o ts'imörö. Cja rrü zitjo c'e ndeje, maco ri o'o nu 'na camello.

²⁵ 'Bübü o nte c'o pe'ch'e a xes'e o mojmü 'ñe o xalo, pero dya xibi na jo a mbo. Nguec'ua na s'o a mbo c'o mojmü 'ñe c'o xalo. Je xo ga cjatsc'ejí nu, nu'tsc'ejí in fariseoji. In xindyëji in tjintsiji c'ü ni xes'ets'üji pero bübü a mbo in mü'büji c'o na s'o; me in jodü ja rguí tsjapü in tsjacjeji c'o pè's'i yo nin minteji. Juentsc'ejí ra castigaots'üji Mizhocjimi. ²⁶ Nu'tsc'ejí in fariseoji, ya tsot'ü in chögueji, dyārāji c'ü rá xi'tsc'öji. Ot'ü rí jyodüji ja rgá ndin'tsc'i in mü'büji. Nuc'ua, rrā jo c'ü ni xes'ets'üji 'ñe a mbo in mü'büji.

²⁷ 'Nu'tsc'ejí in xöpüteji 'ñetsc'ejí in fariseoji in cjaqueji na jots'üji, juentsc'ejí ra castigaots'üji Mizhocjimi. Na ngueje in chjëntcjeji nza cja o panteón cja campo santo. Ch'öxcüji a xes'e c'ü ni 'ñetse na zö, pero a jöümü me jä'ä c'o o ndo'dye c'o анима, 'ñe

cjo ts'ë me na xī'ī. ²⁸ Je xo ga cjatsc'ejī nu, a xes'ets'ūji in jizhiji c'ū ni mama yo nte na jotsc'ejī. Me in cjaqueji c'ū na jots'ūji, pero a mbo in mü'būji me bübü na puncjü c'o na s'o.

²⁹ Nu'tsc'ejī in xöpütejī 'ñetsc'ejī in fariseoji, juentsc'ejī ra castigaots'ūji Mizhocjimi. Na ngueje in cjaqueji c'ū na jots'ūji, pero dya cjuana. In jä'p'āji panteón c'ua ja dyögüji c'o profeta mi jinguā, 'ñe in ä'tp'āji me na zö'ö c'ua ja dyögüji c'o 'ñaja c'o o tsja na jo. ³⁰ In mamaji 'ma ya ri bünc'ejī c'o cjë 'ma mi cārā c'o in mboxpalegöji, dya rvi pjösp'ügueji 'ma mi pö't'ūji c'o profeta. ³¹ Nguec'ua in mantsjégueji ngue o mboxbëchets'ūji c'o o mbö't'ü c'o profeta. ³² Nguec'ua rí xi'tsc'öji rí cjuatügueji c'o na s'o c'o xe bëzhtjo ro tsja c'o in mboxpaleji.

³³ 'C'o in mboxpalegueji, ma s'oji nza cja o c'ijmi. Nu'tsc'ejī je xo ga cjatsc'ejī nu. Nguec'ua, ja rgá sö rí c'ueñejī c'ü dya ra jñün'c'ūji ngüenda rguī möji a ma a linfiernu? ³⁴ Nutscö rá täjä o profeta 'ñe c'o pārā o 'ñiji Mizhocjimi, 'ñe c'o ra xöpü o jña angueze. Anguezeji, bübü c'o rí chät'āji cja ngronsi rguī pö't'ügueji; 'ñaja c'o rí cha's'ūji cja nintsjimi. Y nzi 'na jñiñi rí chāji c'o. ³⁵ Cja ne xoñijö mü ya mbö't'ūji na puncjü o nte c'o mi cja na jo. C'ü ot'ü o mbö't'ūji mi ngue e Abel c'ü mi cja na jo. C'ü bëpja o mbö't'ūji mi ngue e Zacarías c'ü mi mböcjimi c'ü mi ngue o t'i e Berequías. I tsjogüji a nde nu ja na sjü 'ñe cja c'e arta nu ja tjü'tp'ūji animale Mizhocjimi, i pö't'ūji e Zacarías. Na ngue c'ü rí tsjapüji ra sufre c'o rá täjä ra ē zo'c'ūji, ra jñün'c'ūji ngüenda Mizhocjimi c'ü nde ngue in s'ocügueji c'ü vi mbö't'ūji texe c'o mi cja na jo ndeze e Abel hasta e Zacarías. Nguec'ua me ra tsja'c'ūji rí sufreji na puncjü. ³⁶ Na cjuana rí xi'tsc'öji, nu'tsc'ejī in cārāji yo cjë dya, ngue'tsc'ejī rí sufregueji yo.

Jesús llora sobre Jerusalén

³⁷ Nu'tsc'ejī in menzumüji a Jerusalén, in pö't'ūji c'o profeta, 'ñe in pjat'ūji o ndojo c'o va täjä Mizhocjimi va ē zo'c'ūji. Na puncjü rvá juen'tsc'öji. Mi negö ro jmu'tc'ejī c'ua ja nzi ga tsja 'na ngöñi, juis'i c'o o ts'ingöñi a mbo cja o juaja, pero dya xo i ñe ri chëzhgueji. ³⁸ Tsjiñji. Xe jārätjo a Jerusalén nu nin ndajñiñgueji, pero ya jyetsc'iji dya Mizhocjimi. ³⁹ Rí xi'tsc'öji ndeze ne ndajme dya, dya cja xe rí jñandgöji va hasta 'ma cja rí mamaji: “Me na jo nu va ëjë nu o 'ñeme Mizhocjimi ra manda”, rí 'ñeñejī.

24

Jesús dice que el templo será destruido

¹ Nuc'ua 'ma ma pedye e Jesús cja c'e templo, o ëjë c'ua c'o o discípulo o chëzhiji a jmi, ngue c'ua ro jíchiji e Jesús c'ü me ma zö c'e templo. ² Cjanu o mama c'ua e Jesús o xipjiji: —Me in jandgueji ne templo. Pero na cjuana rí xi'tsc'öji, ra zädä c'o pa 'ma dya cja ra jyäns'ä yeje ndojo c'o dya ra yät'ä.

Señales antes del fin

³ Nuc'ua e Jesús o ma cja c'e t'eje c'ü ni chjü Olivos, o mimi c'ua nu. Nuc'ua c'o o discípulo o ëji a jmi, o 'ñe xipjiji:

—Xitscöjme jinguā ra yät'ä ne templo. Xo rí xitscöjme pje ma señal c'ü rga pārgöjme 'ma rí 'ñecje na yeje, y 'ma ra nguins'i ne xoñijö mü.

⁴ Cjanu o ndünrü c'ua e Jesús o xipjiji:

—Pjötüpüji ngüenda c'ü dya cjó ra dyon'c'ejī. ⁵ Na ngueje ra ëjë na puncjü c'o ra jñüncügö in chjü, ra mamaji ngueje Cristo anguezeji, ngue c'ua ra dyonpüji na puncjü yo nte. ⁶ Y rí dyārāji ri cjaji o chü. Xo ra mbezheji ya ri cjaji o chü. Pjötüpüji ngüenda c'ü dya rí sügueji, na ngueje ni jyodü ra zädä yo. Pero dya be ri sädä 'ma ra nguins'i nu xoñijö mü. ⁷ Yo país ra chüji co yo 'ñaja país. C'o rey ra chüji co c'o 'ñaja rey. Na puncjü c'ua ja ra sufreji o tjimi, 'ñe c'ua ja ra mbi'i na zëzhi ne xoñijö mü. ⁸ Nujyo, nguejyo rguí mbürü ra sufreji yo.

⁹ Nuc'ua texe cja yo país ra nuc'ejī na ü, na ngueje c'ü ni 'ñejmezügöji. Ra nzhöc'ügueji nu ja rí sufreji, y ra mbö'tc'ejī. ¹⁰ Nuc'ua na puncjü c'o ra xögü cja Mizhocjimi, y ra pötca

nzhötsjëji o dyoji, y ra pötca nuji na ü. ¹¹ Na puncjü c'o ra 'ñe tsjapü ri ña o jña Mizhocjimi, ra 'ñe dyonpü na puncjü o nte. ¹² Na puncjü c'o dya cja ra s'iya o dyoji, na ngue dya cja ri ätäji Mizhocjimi. ¹³ C'o sido ra 'ñejmezüji, ra ma bübütjoji co Mizhocjimi. ¹⁴ Nuc'ua textjo cja ne xoñijöümü ri cārā c'o ra zopjü yo nte ra xipjiji ra dyätäji Mizhocjimi na ngue ngueje c'ü manda. Nu'ma, ngue 'ma ya ra nguins'i nu xoñijöümü.

¹⁵⁻¹⁶ 'Mizhocjimi o 'ñünbü o mü'bü c'e profeta Daniel o mama c'ü ra ã 'naja nte c'ü me rrā s'o a jmi Mizhocjimi, ra 'ñe chjotü texe, y ra 'ñe mimi c'ua ja me na sjü. Nu'tsc'ëji ri xörüji yo jña yo, rí unüji na jo nguenda c'ü rguí pārāji. Nguec'ua 'ma rí jñandaji c'ü ya ri bübü nu c'e nte, rí c'ueñeji rí möji a ma cja t'eje, nu'tsc'ëji ri cārāji a Judea. ¹⁷ Nu'tsc'ëji ri tågäji a xes'e cja in nzungueji, ixtí c'ueñeji, dya pje rí chunüji c'o ri pēs's'iji a mbo cja in nzungueji. ¹⁸ Nu'tsc'ëji ri bünc'ëji cja juajma, dya rí nzhogueji cja in nzungueji c'ü rí 'ñe tsanagueji in bituji. ¹⁹ Juejme c'o ri ndunte 'ñe c'o ri jötü o lélë c'o pa c'o. ²⁰ Dyötüji Mizhocjimi ngue c'ua 'ma rí c'ueñeji, dya ri ngue c'o pa c'o ri jārā o sē, ni xo ri ngue nu pa c'ü rí söyaji. ²¹ Na ngueje me ra sufreji na puncjü c'o pa c'o, c'ü nunca go sufreji a cjanu ndeze 'ma o jyans'ü ne xoñijöümü. Y dya cja xe ra sufreji c'ua. ²² Pero Mizhocjimi ra tsjapü c'ü dya nda ra mezhe c'o pa c'o ra sufreji, ngue c'ua dya ra chjorü texe c'o nte. Ra tsjapü c'ü dya ra mezhe c'o pa c'o, na ngue ri cārā c'o ya juajnü Mizhocjimi.

²³ Nuc'ua 'ma cjó c'o ra xi'ts'iji: “Je bünc'ua e Cristo” o ra xi'ts'iji: “Je bübü nu e Cristo”, ra 'ñents'ëji, dya rí creoji c'o xi'tsc'ëji a cjanu. ²⁴ Na ngueje ra ëjë c'o ra tsjapü ri ngueje e Cristo. Xo ra ã c'o ri c'apü profeta ri c'apü ri ñaji o jña Mizhocjimi. Ra tsjaji c'o me na nojo c'o nunca mi janda c'o nte, nguec'ua me ra nguiñiji. C'o ri c'apü a cjanu profeta, ra tsjaji a cjanu, ngue c'ua xa'ma ra sö ra dyonpüji c'o ya juajnü Mizhocjimi ra tsjapü o nte. ²⁵ Nguec'ua rí xi'ts'iji dya, ante c'ü ra zädä c'o pa c'o. ²⁶ Nguec'ua 'ma ra xi'ts'iji: “Je va bübü e Cristo cja majyadü”, dya rí pedyeji rí ma ñu'uji. O 'ma ra xi'ts'iji: “Je na bübü a mbo cja 'na ngümü c'ü”, dya xo rí creoji c'o xi'ts'iji. ²⁷ 'Ma go juè's'i dyebe nu ja ni mbes'e e jyarü, ixi 'ñetse textjo a lado hasta nu ja ni nguibi e jyarü. Je xo rga cjatjonu 'ma rá ëcjö na yeje cja Mizhocjimi, ra jñandgöji texe cja ne xoñijöümü. ²⁸ Dyäräji ne jña nu rá xi'tsc'öji dya: “C'ua ja ri 'mana c'e animale c'ü ya rguí ndü, je nguejnu ra jmurü c'o ndopare.”

Cómo vendrá el Hijo del Hombre

²⁹ Nuc'ua 'ma ra nguarü ra sufreji c'o pa c'o, ra bëxöümü e jyarü. Y dya ra 'ñetse e zana. Ra jyäbä yo seje. Y ra 'ñünü nujo na zëzhi a jens'e. ³⁰ Nuc'ua ra jñandaji 'na señal a jens'e c'ü rguí mbārā yo nte c'ü ya rva ëcjö na yeje cja Mizhocjimi. Y texe c'o ri cārā cja ne xoñijöümü, me ra nzhumü rgá huëji na ngueje ra jñandgöji rva ëcjö na yeje cja Mizhocjimi. Ra jñandgöji rva ëcjö cja ngömü, ra jñandgöji c'ü me rrā zëtsi 'ñe me rrā zözü. ³¹ Nuc'ua, ra mbé'biji na jens'e 'na corneta, y nutscö rá täjä c'o ín anxe ra 'ñe jmutüji c'o ya ró juajnügö c'o ri cārā texe cja ne xoñijöümü.

³² Nu'tsc'ëji rí unüji nguenda yo za yo xiji higo. 'Ma ya ra dogü, 'ma ya pjürü peje o xi, in pārāgueji ngue 'ma ya ra paja ne xoñijöümü. ³³ Je xo rga cjatjonu, 'ma rí jñandaji ya ra zädä texe yo rí xi'tsc'öji, rí pārāji 'ma c'ü ya ngue ra nguins'i ne xoñijöümü. ³⁴ Na cjuana rí xi'tsc'öji, c'o ri cārā c'o pa c'o, dya ra ndü texe c'o, hasta 'ma cja ra zädä texe yo rí xi'tsc'öji. ³⁵ Ra nguarü e jens'e 'ñe ne xoñijöümü, pero nín jñagö nunca ra nguarü nu.

³⁶ Dya cjó pārā pje ma pa, ni pje ma ndajme 'ma ra zädä c'o, ni xo ri pārā c'o o anxe Mizhocjimi, ni xo ri pārägö nutscö o T'izgö Mizhocjimi. Nguextjo mi Tatagö c'ü pārā.

³⁷ C'ua ja nzi ma cja c'o cjë 'ma mi bübü e Noé, je xo rga cjatjonu, 'ma rá ëcjö na yeje cja Mizhocjimi. ³⁸ C'o cjë 'ma mi bübü e Noé, 'ma dya be mi ëjë c'e tradyebe, mi ñönüji 'ñe pje nde mi si'iji. Mi chjüntüji, xo mi chjüntpüji o t'iji hasta 'ma cja zädä c'e pa 'ma mü o cjogü e Noé a mbo cja c'e barco. ³⁹ Dya mbārāji cjo ro 'ñeje c'e tradyebe hasta 'ma cja 'ñeje, go chjorüji c'ua texeji. Je xo rga cjatjonu, 'ma rá ëcjö na yeje cja Mizhocjimi. ⁴⁰ Na ngueje ye bëzo c'o rva bübü cja juajma. 'Naja c'ü rá sidyí, 'naja c'ü rá sogü. ⁴¹ Ye ndixü c'o 'natjo c'ua rva cüjnü. 'Naja c'ü rá sidyí, 'naja c'ü rá sogü.

⁴² 'Nguec'ua rí xi'tsc'öji rí pjötpüji ngüenda, na ngueje dya *in* päräji c'e ndajme 'ma rá êcjö nutscö in Jmuzgöji. ⁴³ 'Na bëzo c'ü ro xo'tp'üji o ngumü, nu 'ma ro mbärã pje ma ndajme c'ü xömü c'ü ro êjë c'e mbê'ë, dya ro ijí; ro nde'betjo, dya ro jyëzi ro xo'tp'ü c'ü nu ngumü. ⁴⁴ Je xo rga cjatsc'ejí nu, rí pjötpüji ngüenda, na ngueje nutscö rá êcjö na yeje cja Mizhocjimi c'e ndajme c'ü dya ri tepcöji.

El siervo fiel y el siervo infiel

⁴⁵ 'Nza cja 'na lamu c'ü 'ñeje 'na mbëpji c'ü cjacjuana, 'ñe c'ü pärã ra pëpji na jo. Ra tsja c'e lamu ra xipji c'e mbëpji c'ü ra 'huinbi c'o ri cãrã cja ngumü, ra unüji o xëdyi 'ma nzi ga zant'aji. Ra ma c'ua c'e lamu. ⁴⁶ Nuc'ua, 'ma ra nzhogü c'e lamu, 'ma ra ã chöt'ü c'e mbëpji rrã cja'a c'o vi xipji, me ra mäjã 'ma c'e mbëpji c'ü. ⁴⁷ Na cjuana rí xi'tsc'öji, c'e lamu ra unü c'e mbëpji c'ü ra mbötpü texe c'o ri pë's'i c'e lamu. ⁴⁸⁻⁵⁰ Pero 'ma ri s'ombëpji c'e mbëpji, 'ñe ra mamatsjê: "C'ín lamugö ra mezhtjo c'ü", ra 'ñeñe, 'ñe 'ma ra yabü c'o nu mimbëpji, 'ñe me ra ziji o xëdyi 'ñe ra tiji co c'o me tí'í, nuc'ua ra êjë c'ü o lamu nu c'e pa c'ü dya ri te'be, 'ñe c'e ndajme c'ü dya ri pärã. ⁵¹ Nuc'ua c'e lamu ra manda ra ndas'üji na puncjü co chirrio c'e mbëpji, cja rrü pant'aji c'ua ja rva cã c'o mi cja pü mi cja na jo. Je ra huë nu c'ü, 'ñe ra nguünxt'ü o s'ibi rgá sufre na puncjü.

25

El ejemplo de las muchachas

¹ 'Rá xi'tsc'öji dya 'na ejemplo c'ü ja rgá manda Mizhocjimi c'ü bübü a jens'e. Mi bübü dyëch'a xunt'i c'o mi tunü o sivi. O mbedye o möji, ro ma ndünrüji 'na t'i c'ü ya ro chjüntü. ² Tsi'ch'a anguezeji c'o dya mbeñe na jo, pero c'o tsich'a o mbene na jo c'o. ³ Nu c'o dya mi jün o pjeñe, o ndunü o siviji, pero dya xe go ndunüji petroleo c'ü ro xich'iji 'ma ro tjeze c'ü mi tjë. ⁴ Nu c'o o mbeñe na jo, o ndunüji petroleo co o botiaji, 'ñe c'o xe mi po'o c'o o siviji. ⁵ Nuc'ua xe mezhtjo ro säjä c'e t'i c'ü ro chjüntü. Nguec'ua c'o xunt'i o ndägäji o t'ijí, o ijí. ⁶ Nuc'ua c'ü ndexömü, o dyäräji 'na jña c'ü mi mapjü mi mama: "Ya va êjë nu ra chjüntü; pedyeji ma chjünrüji" ⁷ O böbü c'ua texe c'o xunt'i, cjanu o jocü c'o o siviji. ⁸ Nu c'o dya mi pë's'i o pjeñe, o xipji c'o vi mbeñe na jo: "Dyacöjme ts'ë in petroleooji, na ngueje ya ne ra juench'etjo yo ín sivigöjme" ⁹ O ndünrü c'ua c'o vi mbeñe na jo, o xipji: "Iyö, dya ra sö rá da'c'üjme. Na ngueje 'ma rá da'c'üjme, dya ra zögöjme, ni xo ri ngue'tsc'ejí. Moji ma chömüji nu ja pöji", eñe c'o xunt'i c'o vi mbeñe na jo va xampja. ¹⁰ Nuc'ua 'ma cja vi mötji, o säjä c'ua c'e t'i c'ü ro chjüntü. Nu c'o ya vi xampja na jo, o cjogüji c'ua co angueze cja c'e ngumü nu ja ro tsjaji c'e chjüntü. Jo nu ngot'üji c'ua c'e ngoxtji. ¹¹ Dya mezhe c'ua o säjä c'o xunt'i c'o vi ma ndömü o petroleo, o mamaji: "Xocüzüjme, nu'tsc'e nin t'ecjañömü." ¹² O ndünrü c'ua c'e t'i o xipji: "Na cjuana rí xi'tsc'öji, dya rí pä'c'öji", embeji.

¹³ Nguec'ua rí xi'tsc'öji, rí pjötpüji ngüenda, na ngueje dya *in* pärãgueji ja ma pa, ni pje ma ndajme 'ma rá êcjö na yeje cja Mizhocjimi.

El ejemplo de los talentos

¹⁴ 'Xe rá xi'tsc'öji c'ü 'na ejemplo c'ü ja ga manda c'ü o 'ñeme Mizhocjimi. Mi bübü 'na bëzo c'ü ro ma ne jê'ë. O ma't'ü c'o o mbëpji, o zopcüji c'o mi pë's'i ngue c'ua ro mbötpüji.

¹⁵ 'C'ü 'na mbëpji o zopcüji tsi'ch'a ts'icaja o merio; c'ü 'na o zopcüji ye ts'icja; c'ü 'na ozopcüji 'naja ts'icaja. O zopcüji c'ua ja nzi rvã sö ro pëpji nzi 'naji. O ma c'ua na jê c'e lamu. ¹⁶ Nuc'ua c'ü vi s'opcü tsi'ch'a ts'icja, o ma ndömü c'o ro mbö'ö c'ü. Y o ndöjö c'o xe 'na tsi'ch'a ts'icaja o merio. ¹⁷ Je xo va cjatjonu c'ü vi s'opcü ye ts'icaja, o ndöjö c'o xe 'na yeje ts'icaja. ¹⁸ Pero nu c'ü vi s'opcü 'na ts'icaja, o ma dyö'bü a jömü, cjanu dyöpcütjo nu c'o o merio c'ü nu lamu.

¹⁹ 'O mezhe c'ua na puncjü pa, cja nzhogü c'ü nu lamu c'o mbëpji, o zojnüji ngue c'ua ro tsjaji ngüenda. ²⁰ O sä c'ua c'ü vi s'opcü tsi'ch'a ts'icaja o merio, xe ndo ma jüntjo c'o xe tsi'ch'a ts'icaja. Cjanu o xipji c'ua c'ü nu lamu: "Nu'tsc'e ín lamuts'ügö, i socüzü

tsi'ch'a ts'icaja. Xe va êcjuã yo xe 'na tsi'ch'a yo ró tōcjō”, ãne. ²¹ O mama c'ua c'e lamu o xipji: “Me na jo ga mbēpjits'ügüe. I tsjacjuana i tsjague na jo'o co c'o ts'ëtjo c'o ró socüts'ügö. Nudya rá da'c'ü o bēpji c'o xenda ni muvi. Tsjogü me rá mājui na ngue i pēpquigö na jo.” ²² Xo säjä c'ua c'ü vi s'opcü yeje ts'icaja, o xipji c'ü nu lamu: “Nu'tsc'e ín lamuts'ügö, i socüzügö ye ts'icaja. Nudya bünc'ua yo xe 'na yeje ts'icaja yo ró tōcjō”, eñe c'e mbēpji. ²³ Nuc'ua c'ü nu lamu o xipji angueze: “Me na jo ga mbēpjits'ügüe, i tsjacjuanague i tsjague na joco c'o ts'ëtjo c'o ró socüts'ügö. Nudya rá da'cü o bēpji c'o xenda nu muvi. Tsjogü me rá mājui na ngue i pēpcö na jo”, embe. ²⁴ Xo sä c'ua vi s'opcü 'naja ts'icaja, o xipji c'ü nu lamu: “Nu'tsc'e ín lamuts'ügö, rí pä'c'ägö nu'tsc'e in dacüjme o bēpji c'o na jyü; maco ngue'tsc'e in cjapü in tsjacje yo rí tōgöjme. Zö nguetscöjme rí podüjme c'o in nzhëxügüe 'ñe rí cjajme texe, pero ngue in ch'ujmügüe nu ja rí üt'öjme c'o ndëxü. ²⁵ Nguec'ua ró sügö, ró ma ö'ts'üts'ü nin ts'icaja nu i socüzügö. Bünc'ua dya nin ts'icajague.” ²⁶ O mama c'ua c'ü nu lamu o xipji: “Na s'o ga mbēpjitsc'e, me na mañats'ü. Nu'tsc'e in pärägue rí cjapü ín tsjacjö c'o ndëxü, zö dya rí podügö ni xo rí pitsigö; ngue'tsc'eji in cjaji texe c'e bēpji. ²⁷ Nguec'ua ma jo rvi ma socüzü cja banco yo ín meriogö. Nguec'ua 'ma ro êcjö, ro dyacöji yo ín tsjacjö, 'ñe c'o ya rvi ndöjyo”, embe. ²⁸ Cjanu o xipji c'ua c'o o mbepji: “Jñünbüji ne ts'icaja nu jün nu, unnüji nujjnu quiji dyëch'a ts'icaja. ²⁹ C'o ch'unü pje rguí pēpjiji, 'ma ra ndöji, xe ra ch'unü 'ma c'o. Pero 'ma dya ra pēpjiji c'o vi ch'unü ra jñünbüji 'ma c'o vi ch'unüji. ³⁰ Rí pant'aji ne s'ombēpji a ma a linfiernu nu ja na bëxömü. Nujnu, nguejnu je ra huë nu ne mbēpji, 'ñe me ra nguünxt'ü o s'ibi rgá sufre nu”, eñe c'e lamu va xipji c'o o mbēpji.

El juicio de las naciones

³¹ 'Nu 'ma rá êcjö na yeje cja Mizhocjimi, me rrã zëzhizügö. Rá dyocjöjme texe c'o o anxe Mizhocjimi. Nuc'ua rá mimi nu ja me na zö'ö, ngue c'ua rá jünpü nguenda yo nte. ³² Nuc'ua texe yo cãrã cja ne xoñijömmü, ra ngãrãji cja ín jmigö. Nuc'ua rá xöcüji nza cja 'na mbörü xöcü c'o o ndëchjürü cja c'o chiva. ³³ C'o rí jyëtscö ndëchjürü rá cama cja ín jodyë c'o, y nu c'o chiva rá cama c'ü 'nanguarü. ³⁴ Nuc'ua nutscö rí mandagö rá xicö c'o ri cãrã ín jodyë: “Nu'tsc'eji na jots'üji cja jmi Mizhocjimi nu mi Tatagö, chjã'dägueji. Rá da'c'üji dya, c'ü xo rí mandagueji. Ndeze 'ma dya be mi t'ät'ã nu xoñijömmü, o xöcüts'üji a cjanu xo rí mandagueji. ³⁵ Rá ca'c'üji a cjanu, na ngueje 'ma mi santc'ö, nu'tsc'eji mi dacöji c'ü ro sigö. Y 'ma mi türegö, nu'tsc'eji mi dacöji ndeje. Y 'ma ró sät'ägö cja in jñiñigueji i säcjöji zö dya mi ngue in menzumüzgöji. ³⁶ Y 'ma dya mi cãjägö pje ro jegö, nu'tsc'eji mi dacöji c'ü ro jegö. Y 'ma mi sö'dyëgö, nu'tsc'eji mi pa cjinngöji. Y 'ma mi cjocö a pjörü, nu'tsc'eji mi pa nugöji nu”, rá embe c'o ri cãrã cja ín jodyë. ³⁷ Rá ndünrü c'ua c'o vi tsja na jo, ra xitscöji: “Nu'tsc'e ín Jmuts'ügöjme, jinguã ró jantc'ajme mi santc'e c'ü ró da'cö'jme 'na xëdyi? jinguã mi turegue c'ü ró da'c'üjme ndeje? ³⁸ jinguã i sät'ägue cja ín jñiñigöjme c'ü ró säc'öjme? jinguã dya mi cãgue bitu c'ü ró da'cüjme c'ü ri jyegüe? ³⁹ jinguã ró jantc'ajme mi södyëgue, o c'ü mi cjo'cügue a pjörü c'ü ró ma cjinnc'ijme?”, ra 'ñenzgö c'o vi tsja na jo. ⁴⁰ Nutscö rí mandagö rá tjünrü c'ua rá xipjiji: “Nu cjuana rí xi'tsc'öji, c'ü vi pjös'ügüeji yo mi ts'icjuarmagö nujyo dya pje mi pjëzhi, xo 'ñetscö xo i pjöxcöji”, rá embe c'o.

⁴¹ Nuc'ua rá xipji c'o ri cãrã ín scerda: “Nu'tsc'eji, me na s'otsc'eji, c'ueñeji cja ín jmigö, möji cja sivi c'ü nunca ra juench'e, c'ü o dyät'ã Mizhocjimi c'ua ja ra sufre c'ü dya jo, 'ñe c'o demonio c'o ngue o dyoji. ⁴² Na ngueje 'ma santc'ö dya i dyacöji c'ü ro si. Y 'ma mi sufregö 'nure, dya i dyacöji ts'ë ndeje. ⁴³ Y 'ma ró sät'ägö cja in jñiñigueji, cya i recibidozüji. Y 'ma dya mi cãgö bitu c'ü ro je'e, dya i dyacöji c'ü ro jegö. Y 'ma mi sö'dyëgö 'ñe 'ma mi cjocö a pjörü, dya mi pa cjinnguigöji.” ⁴⁴ Nuc'ua anguezeji xo ra ndünrüji ra xitscöji: “Nu'tsc'e ín Jmuts'ügöjme, jinguã ró jantc'ajme mi sant'ague o mi sufregüe 'nure, o i sät'ägue cja ín jñiñigöjme c'ü dya ró pjöxc'ume? jinguã dya mi cãgue bitu c'ü rvi jye, o mi sö'dyegüe, o mi cjo'c'e apjörü, c'ü dya ró cö'tc'üjme 'ñi?”

⁴⁵ Nuc'ua rá tjünrü rá xicöji: “Na cjuana rí xi'tsc'öji, dya i pjösc'eji a cjanu ne rí 'na yo mi

cjuarmagö yo dya pje mi pzëshi. C'ü dya vi pjösc'ëji yo, xo ñezgö, dya xo i pjöxcöji", rá embeji. ⁴⁶ Nuc'ua rá tågöji ra möji nu ja nunca ra nguarü rgá sufreji. Pero c'o vi tsja na jo, ra möji ra ma ngäräji a jmi Mizhocjimi para siempre.

26

Planes para prender a Jesús

¹ Nuc'ua 'ma o nguarü e Jesús o mama c'o jña c'o, xe go xipji c'ua c'o o discípulo:

² —In päräji ya bészto yepa ra zädä c'e mbaxua c'ü ni chjü Pascua. Nutscö rvá ëcjö cja Mizhocjimi, ra nzhögügöji ngue c'ua ra ndät'üzüji cja ngronsi, embeji.

³ Nuc'ua c'e xömü c'ü, o ma c'o ndamböcjimi 'ñe c'o tita c'o pje nde mi pjëzhi, o ma jmurüji cja c'e palacio nu ja mi bübü c'ü mi mero ndamböcjimi c'ü mi chjü Caifás. ⁴ O ñaji ja rva cja rvá zürüji e Jesús c'ü dya ro mbärä c'o nte. Ro zürüji ngue c'ua ro mbö't'üji.

⁵ Mi mamaji:

—Dya ra jogü rá sürüji cja ne mbaxua; 'na ra huëñi yo nte ra tsja o dyëji, eñeji.

Una mujer unge a Jesús

⁶ Na nu pa, mi bübü e Jesús a Betania nu cja nu ngumü e Simón c'ü mi sö 'na ngueme c'ü ni chjü lepra. ⁷ O säjä c'ua 'na ndixü nu ja mi bübü e Jesús, ma tū 'na botia ndojo c'ü mi po'o c'o me ma jo ma jyärä. Me mi muvi na puncjü o merio c'ü. Cjanu xisp'i o ñi e Jesús 'ma ya ma jü'ü cja mexa. ⁸ C'o o discípulo e Jesús o jñandaji c'ü vi tsja c'e ndixü. Me co üdüji c'ua go mamaji:

—Chjä, jyäctjo. ¿Jenga ya bëzhi yo me ni muvi? ⁹ Mi sö ro bö'ö na mizhi nu, ngue c'ua c'o merio c'o, ro ch'unü yo dya pje pë's'i, eñe c'o.

¹⁰ O unü ngüenda e Jesús c'o vi mama c'o discípulo, o xipjiji c'ua:

—¿Jenga na molestoji ne ndixü? Maco na jo c'ü o tsjacö nu. ¹¹ Nu'tsc'ëji xe rí mintcjeji nujyo dya pje pë's'i, pero nutscö ra zädä 'ma dya cja rá bünc'ö a ndetsc'ëji. ¹² Ne ndixü nu, ya xisquigö ín cuerpo nujyo na jo ga jyärä, ngue c'ua ya na seguroa c'ü rgá dyögüzgöji. ¹³ Na cjuana rí xi'tsc'öji, texe cja ne xoñijömmü c'ua ja ra zopjüji yo nte ra xipjiji ja ga czazgö, nde ra nädäji nu o tsja ne ndixü nu, ngue c'ua ra mbeñeji nu na jo nu o tsjacö, eñe e Jesús.

Judas traiciona a Jesús

¹⁴⁻¹⁵ C'o doce discípulo, mi bübü 'naja c'ü mi chjü Judas Iscariote. Nuc'ü, o ma c'ua cja c'o ndamböcjimi, o ma xipjiji:

—Ja nzi rí tsjötçügöji ngue c'ua rá nzhö'c'üji e Jesús?

Nuc'ua c'o ndamböcjimi o ngö't'üji treinta merio o plata e Judas. ¹⁶ Ndeze c'ua, o mbürü e Judas o jyodü c'ü ja rvá tsjapü, ngue c'ua ro nzhö e Jesús.

La Cena del Señor

¹⁷ Ya vi zädä c'e mbaxua c'ü ni chjü Pascua, 'ma mi siji o tjömmëch'i c'o dya mi bäns'ä. C'ü ot'ü pa c'ü mi pjongüji c'e mbaxua, o ëjë c'ua c'o discípulo cja e Jesús, o xipjiji:

—¿Ja ngue c'ua in ne rá ma ät'äjme o jñönü c'ü rí sigue rguí süpque ne mbaxua?

¹⁸ O ndünrü c'ua e Jesús o xipji c'ua yeje c'o o discípulo:

—Mëvi a ma a Jerusalén rí ma zopjüvi c'e bëzo c'ü ya in päräguevi, rí xipjivi: “Va täcjöbe c'e xöpüte rá xi'ts'ibe c'ü ya va sädä c'ü ra sufre. Nguec'ua c'e mbaxua je ra züpü cja in nzungue co c'o o discípulo, va 'ñenzgöbe c'e xöpüte.” Je rí xipjivi a cjanu.

¹⁹ Nuc'ua c'o discípulo o mëvi c'ua ja va xipjivi e Jesús, o ma dyät'ävi c'e jñönü c'ü rví züpüji c'e mbaxua c'ü ni chjü Pascua.

²⁰ Nuc'ua 'ma ya vi nzhä, o mimi c'ua e Jesús cja c'e mexa ro ziji o xëdyi c'o doce o discípulo. ²¹ 'Ma ndänt'ä ma siji o xëdyi, e Jesús o xipjiji:

—Na cjuana rí xi'tsc'öji, bübüts'ëji 'na c'ü ra nzhögügö cja o dyë c'o ra mbötcö, embeji.

²² Anguezeji 'ma o dyäräji a cjanu, me go ndumüji c'ua. O mbürü o mama nzi 'naja anguezeji mi xipjiji e Jesús:

—¿Cjo nguetscö, ín Jmuts'ügö?

²³ O ndünrö c'ua e Jesús o mama:

—'Naja c'ü ya ndü'bü o xëdyi co nuzgö cja ne mojmü nu rrã sigöji, ngue c'ü ra nzhögügö c'ü. ²⁴ Nutscö rvá êcjö cja Mizhocjimi, ra mbötcöji c'ua ja nzi ga t'opjü cja o jña Mizhocjimi. Pero juejme c'e bëzo c'ü ra nzhögügö. Xenda rvá jo c'ü dya ro jmus'ü c'e bëzo c'ü, na ngueje ra ma sufre na puncjü.

²⁵ O ndünrö c'ua e Judas nu c'ü ro nzhö'ö, o mama:

—¿Cjo nguetscö, xöpüte?

O ndünrö c'ua e Jesús o xipji:

—Ya i mantsjêgue, ngue'tsc'e.

²⁶ 'Ma ndânt'ä ma siji o xëdyi, o jñü c'ua e Jesús 'na tjömëch'i, o unü 'na pöjö Mizhocjimi. Cjanu o xënmbi c'o o discípulo, o xipjiji:

—Jñüji ne tjömëch'i nu rrã xëñ'iji, rí siji. Nujnu ngue ín cuerpogö nu.

²⁷ Cjanu o ndës'i c'ua c'e vaso. O unü 'na pöjö Mizhocjimi, cjanu unü c'o o discípulo, o xipjiji:

—Sigueji c'ü po'o nu in texeji. ²⁸ Na ngueje nujnu, ngue ín tsjigö nu. Na ngue c'ü rga pjödügö ín tsji rá tügö, Mizhocjimi ra tsja dya c'ua ja nzi va mama; ra perdonao dya o nzhübü na puncjü o nte. ²⁹ Rí xi'tsc'öji, ndeze dya, dya cja xe rá sigö o ndeje o uva hasta 'ma cja ra zädä c'e pa 'ma 'natjo c'ua rá cãrãji nu ja rá mandagö, c'ua ja nzi va mama Mizhocjimi c'ü mi Tatagö. Cja rá sigöji 'ma c'o cja nuevo c'o me xe rrã jo, eñe e Jesús.

Jesús anuncia que Pedro le negará

³⁰ Nuc'ua o töji 'na himno va ma't'üji Mizhocjimi. Cjanu o mbedyeji c'ua a tji, o möji cja c'e t'eje c'ü ni chjü Olivos. ³¹ Nuc'ua e Jesús o xipjiji:

—Texets'ügueji nde rí jyëzguigöji ne xö mü dya, na ngue c'ü ra tsjacügöji. Na ngueje ya t'opjü a cjava: “Rá nzhö'ö c'e mbörü ra mböt't'üji. Nguéc'ua c'o o ndënchjürü ra mböt'ü c'o”, eñe. ³² Pero 'ma rá tegö a nde cja c'o анима, ot'ü rá magö a ma a Galilea, ngue c'ua 'ma rí sätc'ejí nu, ya rva bünc'ö nu.

³³ O ndünrö c'ua e Pedro o xipji:

—Zö texe ra jyëts'igüejí, pero nuzgö nunca rá jëts'igö, eñe.

³⁴ E Jesús o xipji c'ua:

—Na cjuana rí xi'tsc'ö, dya be ri huë'ë o tare ne xö mü dya, 'ma ya na jñi rgui tsädä c'ü dya in päcãgö.

³⁵ O mama c'ua e Pedro:

—Zö rá tügö co nu'tsc'e, pero nunca rá cãdãgö c'ü rgá pä'c'ãgö, eñe c'ü.

Xo nde va mantjo c'ua texe c'o discípulo.

Jesús ora en Getsemaní

³⁶ Nuc'ua o möji nu ja mi chjü Getsemaní. Nuc'ua e Jesús o xipji c'o o discípulo:

—Mimiji va, ndeze c'ü rá magö a manu, rá ma ötü Mizhocjimi c'ü mi Tatagö, eñe.

³⁷ Nuc'ua e Jesús o zidy e Pedro 'ñe nza yeje c'o o t'i e Zebedeo. O mbürü o ndumü c'ua e Jesús, y me mi cjijñi na puncjü. ³⁸ Nuc'ua o xipjiji:

—Me rí ndumügö, rí sö ra mbötcügö c'ü rgá sentiogö. Chepquetjoji va, dya rí jji, eñe e Jesús.

³⁹ Xe go ma c'ua xe ts'iquë a ma a xo'ñi, o ndüne a jö mü, o dyötü Mizhocjimi o mama:

—Mi Tatats'ügö, 'ma ra sö, rí ts'a's'ü c'ü dya ra zädä c'ü rá sufregö. Pero dya rí tsjague c'ua ja rgá negö, tsjague c'ua ja nzi gui ñegue, eñe e Jesús va dyötü Mizhocjimi.

⁴⁰ O nzhögü c'ua e Jesús nu ja mi cãrã c'o jñi o discípulo, o 'ñe chöt'ü ya nde vi itjo c'o. E Jesús o xipji c'ua e Pedro:

—¿Cjo dya mi sö rvi chepquegöji 'na ts'indajme c'ü dya rvi icjeji? ⁴¹ Dya rí jji. Dyötqueji Mizhocjimi ngue c'ua dya ra ndö'c'ejí c'ü dya jo. Já, a mbo in mün'c'ejí in neji c'ü dya rí jji ngue c'ua rí dyötqueji Mizhocjimi. Pero yo in cuerpoji, ya mbo o cuë yo, embeji c'o.

⁴² Nuc'ua o ma na yeje, o ma dyötü Mizhocjimi o mama:

—Mi Tatats'ügö, 'ma dya sö ra cjogü c'ü rá sufre, rí ne rá sufregö 'ma. Na ngue je rí negö rí tsjacö c'ua ja nzi gui ñegue, eñe e Jesús va dyötü Mizhocjimi.

⁴³ O nzhogü c'ua na yeje, o ã chöt'ütjo ya ma itjoji na yeje, na ngueje me mi tãgãji na puncjü o t'ijí. ⁴⁴ Ndo zogütjoji c'ua, o ma dyötü Mizhocjimi c'ü na jñi, o mantjo c'ua ja nzi va mama 'ma ot'ü. ⁴⁵ Nuc'ua ndo go nzhogü go ëtjo c'ua cja c'o o discípulo, o xipjiji:

—¿Cjo xe in ícjeji 'ñe in söyaji? Maco ya zädä ne ndajme nu ra nzhögügöji nutscö rvá ëcjö cja Mizhocjimi. Ra nzhögügöji cja dyë c'o nte c'o me cja na s'o. ⁴⁶ Ya va säjä nu ra nzhögügö. Nguéc'ua rí ñangaji; rá chjëji.

Llevan preso a Jesús

⁴⁷ 'Ma ndänt'ä ma ña e Jesús, o säjä e Judas c'ü mi ngue 'naja c'o doce discípulo. Ma dyoji na puncjü nte c'o vi ndäjä c'o ndamböcjimi, 'ñe c'o tita c'o pje nde mi pjëzhi cja c'e jñiñi, ma jünji tratjëdyi 'ñe ngarrote. ⁴⁸ E Judas c'ü ro nzhö e Jesús, ya vi xipji a cjava c'o nte c'o mi pöji:

—Nu c'ü rá tjünegö, ngue c'ü in jonnc'ëji c'ü. Nguéc'ua rí pënc'h'iji c'ü, embeji.

Nguéc'ua ya mi päxtjo c'ua c'o nte.

⁴⁹ Nuc'ua e Judas ixco sätjo cja e Jesús, o zengua. Jo ni zü'tp'ü c'ua o jmi. ⁵⁰ Nuc'ua e Jesús o xipji:

—¿Pje vi 'ñecje, bëzo?

Nuc'ua o säjä c'o nte, ixco pënc'h'iji c'ua e Jesús ngue c'ua ro zidyiji.

⁵¹ Nuc'ua 'naja c'o mi dyoji e Jesús o ngübü c'ü o tratjëdyi, o mbetspi 'naja o ngö 'naja c'o o mbëpji c'ü mi mero ndamböcjimi. ⁵² Nuc'ua e Jesús o xipji:

—Tsöt'ü nin chjëdyi c'ua ja mi o'o. Na ngueje texe c'o ra pö't'unte co tjëdyi, tjëdyi rguí nzhü c'o. ⁵³ ¿Pje in mangue? ¿Cjo dya sö rá ötcö c'ü mi Tatagö, angueze ixta ndäjä c'ü ra cjogü doce mil o anxe ra ã mböxcüji? Já, sö. ⁵⁴ Pero 'ma ra ã c'o anxe, ja rgá zädä 'ma yo ya t'opjü yo ni jyodü rá sufregö.

⁵⁵ Nuc'ua c'e ndajme c'ü, o mama e Jesús o xipji c'o nte:

—¿Ja cja c'ü in cjagueji? Maco i pedyeji cja c'in jñiñiji va ã sücöji nza cja 'ma ri nguezgö 'na mbë'ë, va jünji in chjëdyiji 'ñe in ngarroteji. Pama mi cãrãgöji cja c'e templo mi j'tsc'öji, maco dya mi pënzhuigöji 'ma. ⁵⁶ Pero texe yo, ya va sädä yo, ngue c'ua ra zädä c'ü o dyopjü c'o profeta, embeji.

Nuc'ua texe c'o discípulo o c'ueñeji o zogüji e Jesús.

Jesús delante de la Junta Suprema

⁵⁷ 'Ma ya vi pënc'h'iji e Jesús, o zidyiji cja e Caifás c'ü mi mero ndamböcjimi, nu ja ya vi jmurü c'o tita 'ñe c'o mi xöpü o ley Mizhocjimi. ⁵⁸ 'Ma ya mi pöji, e Pedro mi bëpjatjo na jë, hasta 'ma o zät'ä nu cja c'ü o tji c'ü mi mero ndamböcjimi. O cjogü c'ua e Pedro a mbo, o ma mimi nu ja ma cã c'o mbëpji, ngue c'ua ro nu'u pje ro tsjapüji e Jesús.

⁵⁹ Ma cã nu, c'o ndamböcjimi 'ñe c'o 'ñaja c'o ya vi jmurü ro jñünpüji ngüenda e Jesús. Nuc'ua mi jodüji testigo c'o ro xosp'ü o buëchjine e Jesús, ngue c'ua ro bö't'ü. ⁶⁰⁻⁶¹ Pero dya mimi yeje testigo c'o ro mama 'natjo o jñavi. Nuc'ua 'ma ya vi mezhe ts'ë, o ëjë c'ua yeje testigo o 'ñe ngöt'üvi o mamavi:

—Nujne Jesús o mama a cjava: “Sö rá yã'tp'ägö nu o templo Mizhocjimi. Nuc'ua jñipatjo rá jäbã ngue c'ua ra jyärätjo na yeje”, eñe.

Nuc'ü, ngue c'ü o mama c'o testigo.

⁶² O böbü c'ua c'ü mi mero ndamböcjimi o xipji e Jesús:

—¿Cjo dya sö rí chjünrügue? ¿Pje in mangue co nujoyo jña yo na xi'tsc'ëji?

⁶³ Pero e Jesús dya go ndünrü c'ü. Nuc'ua c'ü mi mero ndamböcjimi o dyönü o xipji:

—Xitsijme nza mbärã Mizhocjimi c'ü bübü a jens'e, ¿cjo ngue'tsc'e Cristo c'ü ngue o T'i Mizhocjimi, o jiyö?

⁶⁴ O ndünrü c'ua e Jesús o xipji:

—C'ua ja gui mangue, nguezgö. Nutscö rvá êcjö cja Mizhocjimi, rí jñandgöji rva êcjö cja ngömü a jens'e. Rí jñandgöji ri pë'sc'ö texe poder cja o jodyë Mizhocjimi c'ü me na zëzhi.

⁶⁵ Go üdü c'ua c'ü mi mero ndamböcjimi, go ts'üdü c'o o bitu c'o mi je'e c'ü, o mama:

—I dyäräji o zadü Mizhocjimi nu. ¿Pje xe ni jyongöji o testigo? Cja i dyäräji ya zadü Mizhocjimi nu. ⁶⁶ ¿Pje xo in mangueji?

O ndünrü c'ua anguezeji o mamaji:

—Pë's'i nu s'ocü c'ü rguí bö't'ü nu, eñe c'o ma jünpü ngüenda e Jesús.

⁶⁷ Jo nu zosp'üji c'ua a jmi e Jesús. Bübü c'o mi ya'bü co punte, 'ñaja c'o mi pjë'chp'i a jmi c'ü dya mi janda e Jesús cjó mi ngue. ⁶⁸ Nguec'ua mi xipji e Jesús:

—Maco in mangue ngue'tsc'e e Cristo, rí xitscöjme cjó ngue c'ü na pjë'chc'i in jmi dya.

Pedro niega conocer a Jesús

⁶⁹ E Pedro ya vi mintjo nu cja c'e tji. Mi bübü nu 'na ndixü c'ü mi pëpji nu. Nu c'e ndixü o chëzhi a jmi e Pedro, o xipji:

—Nu'tsc'e, xo mi dyocjevi e Jesús nu menzumü a Galilea.

⁷⁰ O ngädätjo c'ua e Pedro o mama:

—Dya rí pärägö pje pjëzhi c'ü in mangue.

Nde go dyärätjo c'ua texe c'o mi cārā nu.

⁷¹ Nuc'ua e Pedro o mbedye c'ua cja c'e ngoxtji. Mi bübü nu c'ü 'na ndixü c'ü xo mi pëpji nu. Angueze o jñanda e Pedro mi böbü nu, nguec'ua va xipji c'o mi cārā nu:

—Xo 'ñe ne bëzo nu, nde mi bübüvi e Jesús nu menzumü a Nazaret, eñe.

⁷² E Pedro o yepe o ngädätjo c'ua, o mama:

—C'ua ga mbārā Mizhocjimi, dya rí pärägö ne bëzo nu.

⁷³ Dya mezhe c'ua o chëzhi a jmi e Pedro nu c'o mi böntjo nu, o xipji:

—Na cjuana xo ngue'tsc'e 'naja yo o dyoji nu, na ngueje c'ua ja gui ña, ixi 'mā'tc'ätjo.

⁷⁴ Nuc'ua e Pedro o mama:

—C'ua ga mbārā Mizhocjimi, dya rí pärgö ne bëzo nu. 'Ma dya cjuana c'ü rí xi'tsc'öji, ra zücö 'ma c'ü.

Jo ni huë c'ua 'na tare. ⁷⁵ O mbeñe c'ua e Pedro c'o jña c'o vi xipji e Jesús c'ü dya be ri huë tare 'ma ya na jñi rví ngädä c'ü mi pärā. Cjanu o mbedye c'ua e Pedro a tji, me go huë c'ua co texe o mü'bü.

27

Jesús es entregado a Pilato

¹ Nuc'ua c'ü xörü, texe c'o ndamböcjimi 'ñe c'o tita cja c'e jñiñi mi pötma dyü't'üji ja rvá tsjapüji e Jesús ngue c'ua ro mbö't'üji. ² O jyü'tp'üji c'ua o dyë e Jesús, cjanu zidyiji a ma cja e Pilato c'ü mi gobernador.

La muerte de Judas

³⁻⁴ Nuc'ua 'ma o mbārā e Judas c'ü vi jñünpüji ngüenda e Jesús ro bö't'ü, me co nguijñi c'ua c'ü, na ngue vi nzhö'ö. Nuc'ua cjanu o jñünü c'ua c'o treinta merio o plata o ma zogütjo cja c'o ndamböcjimi, 'ñe c'o tita, cjanu o mama:

—Ró cjagö c'o na s'o. Na ngue ró nzhö'ö c'ü ra bö't'ü 'na bëzo c'ü dya pje tsja, eñe c'ü.

Anguezeji cjanu o mamaji c'ua:

—¿Pje pë'sc'ü rá nugöjme? Nu'tsc'e rí ñu'u ja rgui tsjapü.

⁵ Nuc'ua e Judas o mbozü c'o merio a mbo cja c'e templo. Cjanu o ma c'ua, o ma ngant'atsjë tjüjmü o dyizi, cjanu o chjüns'ütsjë cja 'na za'a.

⁶ Nuc'ua c'o ndamböcjimi o mbëchiji c'o merio, cjanu o mamaji:

—Nguejyo o 'nömü 'na nte c'ü rguí bö't'ü. Nguec'ua dya ra sö rá üt'üji nu ja quiji c'o ni mbeñeji Mizhocjimi. Na ngue je ga mama a cjanu ín leyji, eñeji.

⁷ Nuc'ua 'ma ya vi ñaji, cjanu o jñüji c'o merio, o ma ndömüji c'ü o juajma 'na bëzo c'ü mi ät'ä o traste. O ndömüji ngue c'ua je ro dyögüji nu, c'o dya ri menzumü cja c'e ndajñiñi c'ü. ⁸ Nguec'ua c'e juajma c'ü, xe ni chjütjo dya: “Juajma c'ü o 'nömü co c'ü vi

nzhũ 'na nte.”⁹ Je va cjanu va zädä o jña Mizhocjimi c'ü vi mama c'e profeta Jeremías: “C'o o mboxbëche e Israel o mamaji c'ü mi muvitjo treinta merio o plata c'e nte c'ü. Nguec'ua o ngõ't'üji, cjanu o nguis'iji c'o merio.¹⁰ Nuc'ua co c'o merio, o ma ndõmüji c'ü o juajma c'e bëzo c'ü mi ät'ä o traste, o ndõmüji c'ua ja nzi va xitsi Mizhocjimi ro tsjapüji c'o merio”, eñe e Jeremías. Nguec'ua 'ma o ndõmüji c'e juajma, o zädä c'e jña c'ü vi mama e Jeremías.

Jesús ante Pilato

¹¹ E Jesús ma böntjo a jmi c'e gobernador c'ü mi chjü Pilato. Nuc'ua c'e gobernador o dyönü o xipji:

—¿Cjo ngue'tsc'e o rey yo menzumü a Israel?

O ndünrü c'ua e Jesús o xipji:

—Jã, c'ua ja gui mangue, nguetscö.

¹² Nuc'ua c'o ndamböcjimi 'ñe c'o tita o ngõt'üji e Jesús cja c'e gobernador, pero e Jesús dya mi tjünrü c'ü.¹³ Nuc'ua e Pilato c'ü mi gobernador o xipji:

—¿Cjo dya in ärague texe yo pje nde xi'ts'iji?

¹⁴ Pero dya go ndünrü e Jesús ne ri 'naja jña c'o pje nde ma xipjiji. Nguec'ua c'e gobernador, dya mi pärã pje ro nguijñi.

Jesús es sentenciado a muerte

¹⁵ Tsjë'ma mi cjaji c'e mbaxua c'ü ni chjü Pascua, y xo mi cja c'o nte mi ötüji 'na favor c'e gobernador. Mi ötüji ro 'ñeme libre 'naja bëzo c'ü ma o'o a pjörü. Y c'e gobernador cja rrü 'ñeme c'ua libre c'e nte.¹⁶ C'o pa c'o, ma o'o a pjörü 'na bëzo c'ü mi chjü Barrabás c'ü me mi nântji ma s'o.¹⁷⁻¹⁸ C'o ndamböcjimi 'ñe c'o tita, mi mbidiaji e Jesús, nguec'ua va nzhöji cja e Pilato. E Pilato o unü ngüenda pje vi nzhöji, nguec'ua va dyönüji:

—¿Ja ngue c'ü in negueji rá pjongü cja ne pjörü ra ma libre? ¿Cjo ngue e Barrabás o ngue e Jesús nu xiji Cristo?

¹⁹ Ma jü'ü e Pilato nu ja mi jün ngüenda. Nuc'ua c'ü nu su e Pilato o mbenpe 'na jña, o xipji: “Dya pje rí tsjapü c'e bëzo c'ü dya pje tsja c'o na s'o. Na ngueje mi xömü ró cjinch'i angueze, me ró sufre rvá cjinch'i”, eñe c'e ndixü. Nguec'ua e Pilato xenda mi ne ro 'ñeme libre e Jesús.

²⁰ Pero c'o ndamböcjimi 'ñe c'o tita mi üt'üji c'o nte ro dyötüji e Pilato ro 'ñeme libre e Barrabás, y xo ro dyörüji c'ü ro mbõ't'üji e Jesús.²¹ Cjanu o mama c'ua e Pilato o xipjiji:

—¿Ja ngue c'ü in negueji rá eme libre?

Anguezeji nzhangua ndünrüji c'ua:

—Rí 'ñeme libre e Barrabás, eñeji.

²² Nuc'ua e Pilato o mama:

—¿Pje rá cjapcö 'ma ne Jesús nu xiji e Cristo?

Cjanu o mama c'ua texe c'o nte:

—Chät'ä cja ngronsi nu.

²³ Nuc'ua e Pilato o mama:

—¿Pje ni mbë c'ü na s'o c'ü o tsja nu?

Anguezeji xenda go mapjüji na jens'e o mamaji:

—Mangue ra dät'ä cja ngronsi nu, eñeji.

²⁴ Nuc'ua o nu'u e Pilato c'ü dya mi sö ja rvá tsjapü, ro 'ñeme e Jesús. Na ngue xenda mi huëni c'o nte, 'na ro tsjaji o dyëji. Nguec'ua e Pilato o ma tjë 'na mojmü o ndeje, cjanu o xindyë a jmi cja c'o nte, o mama:

—Ra bö't'ü ne bëzo c'ua ja nzi gui mangueji, pero dya pje rí tö'tp'ügö nada nu. Nguec'ua rí xindyëgö c'ü rgui pärãgueji c'ü dya rí pë'sc'ö ín s'ocü; ngue'tsc'eji in pë's'i nin s'oqueji c'ü ra bö't'ü nu, eñe e Pilato va xipji c'o nte.

²⁵ Cjanu o ndünrü c'ua texe c'o menzumü a Israel o mamaji:

—Dya ra tsja, nguezgøjme rá tuns'ü ín nzhubüjme c'ü rguí bö't'ü nu. Xo 'ñe c'o ín ch'igøjme xo ra nguejmeji responsable. Xo 'ñe c'o ín bëchejme.

²⁶ Nuc'ua e Pilato o 'ñeme c'ua libre e Barrabás c'ua ja va dyörü c'o nte. Cjanu o manda c'ua e Pilato o ndas'üji e Jesús co chirrio. Nuc'ua 'ma o nguarü o ndas'üji, cjanu o nzhöji e Jesús ngue c'ua ro ma ndät'äji cja ngronsi.

²⁷ Nuc'ua c'o o tropa c'e gobernador o zidyiji e Jesús o möji cja c'ü o palacio. Nzhangua jmurü c'ua texe c'o tropa c'o mi cārā nu. ²⁸ Cjanu o ts'osp'üji c'ua c'o o bitu e Jesús. Cjanu o jyecheji c'ua 'naja bitu c'ü ma mbaja. ²⁹ Nuc'ua o dyät'äji 'na corona c'ü mi dyavo bidyi, cjanu jñu'tp'üji a ñi e Jesús. Cjanu o ngö'tp'üji 'na xitji cja o jodyë e Jesús. Nuc'ua cjanu o ndüñijömüji a jmi, me mi pätäji mi xipjiji:

—Nu'tsc'e o reyts'ügue yo menzumü a Israel, sido rí mandague, mi embeji ma tsjapüji burla.

³⁰ Me mi sos'üji, y o jñünbüji c'ua c'e xitji c'ü vi ngö'tp'üji a dyë. Co nuc'ü, mi ya'p'üji a ñi. ³¹ Nuc'ua 'ma o nguarü o eñbeji, o ts'osp'üji c'ua c'e mbabitu c'ü vi jyecheji. Cja ndo nu jyecheji c'ua c'o o bitutsjë. O zidyiji c'ua nu ja ro ma ndät'äji cja ngronsi.

La crucifixión

³² Nuc'ua 'ma ya ma pedyeji cja c'e ndajñiñi, o chjëji 'na bëzo c'ü mi chjü Simón, c'ü mi menzumü a Cirene. Nuc'ü, o tsjapüji o nduns'ü c'e ngronsi c'ü mi tuns'ü e Jesús c'ü rví ndät'äji.

³³ O zät'äji c'ua, nu ja ni chjü'ü Gólgota c'ü ne ra mama: T'ejeñinte. ³⁴ Nuc'ua mi unüji e Jesús ro zi o vino c'ü vi chjanbaji c'ü ma cjö'ö. 'Ma mü o zö, dya go ne go zi c'ü.

³⁵ Nuc'ua c'o tropa 'ma o nguarü o ndät'äji e Jesús cja c'e ngronsi, o eñeji c'ua, cjó ngue c'ü ro tsjapü o cjaja c'o o bitu e Jesús. Nguец'ua va zädä c'o vi mama 'na profeta: “O eñeji cjó ngue c'o ro ngana c'o ín bitugö”, eñe cja o jña Mizhocjimi c'ü o dyopjü c'e profeta.

³⁶ Cjanu o mintji nu, mi pjörütjoji e Jesús. ³⁷ Cjanu o cuatüji a ñi c'e ngronsi c'ü mi t'opjü, ngue c'ua ro 'mārā pje vi tjünpü ngüenda angueze. Mi t'opjü a cjava: “Nujnu, ngueje e Jesús nu o rey yo menzumü a Israel.”

³⁸ Nuc'ua xo ndät'äji nu, yeje mbë. 'Naja c'ü o ndät'äji bëxtjo cja o jodyë e Jesús, 'naja c'ü o ndät'äji c'ü 'nanguarü. ³⁹⁻⁴⁰ Nu c'o mi cjogü nu, me mi juant'ü a ñi ma zadüji e Jesús, mi xipjiji:

—Nu'tsc'e mi mangue rvi yä't'ä c'e templo, y c'ü na jñi nu pa rvi cjuatü rvi jyäbätjo na yeje. 'Ma ngue'tsc'e o T'itsc'e Mizhocjimi, 'ñemetsjë dya, dyagü cja ne ngronsi, mi embeji e Jesús.

⁴¹ Xo ma mantjo c'ua c'o ndamböcjimi, 'ñe c'o xöpüte, 'ñe c'o fariseo, 'ñe c'o tita. Me mi cjapüji burla e Jesús, mi mamaji:

⁴² —Maco o mbös'ü na puncjü o nte nu, maco dya sö ra 'ñemetsjë ra dagü cja ne ngronsi. 'Ma ngueje nu ra manda a Israel nu, ra dagü dya 'ma cja ne ngronsi, ngue c'ua rá ejmegöji 'ma nu. ⁴³ Maco mi ench'e o mü'bü Mizhocjimi nu, na ngueje mi mama nu: “Nguezgö o T'izügö Mizhocjimi”, mi eñe nu. Nguец'ua 'ma s'iya Mizhocjimi nu, sö ra ë dya Mizhocjimi ra 'ñe 'ñeme cja ne ngronsi, mi eñeji ma tsjapüji burla.

⁴⁴ Nuc'ua c'o ye mbë c'o 'natjo c'ua vi ndät'äji e Jesús, xo nde ma xitjo c'ua c'o na s'o jña c'o.

Muerte de Jesús

⁴⁵ Nuc'ua 'ma cja vi zünütjo jñisiarü, o bëxömü c'ua textjo cja ne xoñijö mü, hasta 'ma cja zünü jñi c'ü nzhä. ⁴⁶ Nuc'ua 'ma ya mi ngue ro zünü jñi c'ü nzhä, o mapjü c'ua na jens'e e Jesús o mama:

—Elí, Elí, lama sabactani, mi eñe. C'e jña ne ra mama: “Nu'tsc'e ín Mizhocjimits'ügö, ín Mizhocjimits'ügö, ¿jenga i jyëzguigö?”

⁴⁷ C'o mi cārā nu, o dyäräji c'o vi mama e Jesús. Bübü anguezeji c'o o mama c'ua:

—Nujnu, ma't'ü e Elías rguí 'ñeje a jens'e.

⁴⁸ Cjanu o cjuan'di c'ua 'naja anguezeji, o ma cājā c'ua 'naja esponja. Cjanu o ngant'a cja vinagre, cjanu o ngāsp'ā cja 'na xitji, mi unüji e Jesús ro züt'ü. ⁴⁹ Pero c'o 'ñaja mi mamaji:

—Jyëzi, rá nuxãji cjo ra ëjê e Elías ra 'ñe 'ñeme nu.

⁵⁰ Nuc'ua e Jesús ndo go yepco mapjütjo na jens'e, ixco ndütjo c'ua. ⁵¹ Nzi va ndü e Jesús, o chödü a nde c'e manta c'ü mi 'nüns'ü a mbo cja c'e templo, c'ü mi cjot'ü nu ja me ma sjü. O xüt'ü ndeze nu ja mi 'nüns'ü hasta a jömü. Go mbi c'ua na zëzhi ne xoñijömü, go chädätsjê c'o ndojo. ⁵² C'o panteón nu ja mi cöt'üji o añima, go xogü c'o. Go yepe go mintjo na puncjü c'o nte c'o mi ejme Mizhocjimi c'o ya vi ndü. ⁵³ 'Ma mü o te e Jesús, cja xo mbedyeji c'ua anguezeji nu ja vi ngöt'üji, cjanu o möji c'ua a Jerusalén c'ü ngue o ndajñiñi Mizhocjimi. Na puncjü nte c'o mi cãrã nu, c'o o ndäcã anguezeji c'ü ya vi tetjoji.

⁵⁴ C'ü o xo'ñi c'o tropa, 'ñe c'o o tropa c'o mi pjörü e Jesús, o unüji ngüenda c'ü mi mbi ne xoñijömü, 'ñe c'o pje nde mi cja. Me go zü c'ua c'o, go mamaji:

—Na cjuana mi ngue o T'i Mizhocjimi nu, eñeji.

⁵⁵ Ma jê ts'ë cja c'e ngronsi, mi cãrã na puncjü o ndixü, mi jandaji e Jesús. Anguezeji mi pöji e Jesús ndeze a Galilea, mi pjös'üji c'ü. ⁵⁶ Cja c'o ndixü c'o, mi bübü nu e María Magdalena, 'ñe e María c'ü nu nana e Jacobo 'ñe e José. Xo mi bübü nu, c'ü nu su e Zebedeo.

Jesús es sepultado

⁵⁷⁻⁵⁸ Mi bübü 'na bëzo c'ü mi chjü José c'ü mi menzumü a Arimatea. Mi pë's'i na puncjü o merio. Nu c'e bëzo mi ätpã o jña e Jesús. 'Ma ya vi nzhã, o ma c'ua e José cja e Pilato, o ma dyötü c'ü o cuerpo e Jesús. Nuc'ua e Pilato o manda ro unüji c'e cuerpo. ⁵⁹ Nuc'ua e José o ndunü c'ü o cuerpo e Jesús, cjanu o mböch'ü 'na t'öxbitu. ⁶⁰ E José mi pë's'i 'na cueva c'ü dya cjó be mi cöt'üji nu, vi manda ro dyöt'üji cja peña. Je o ma ngöt'ü c'ua nu, c'ü o cuerpo e Jesús. Cjanu o ngot'ü c'ua co 'na tralaja. Cjanu o ma c'ua c'ü. ⁶¹ Nuc'ua e María Magdalena, 'ñe c'ü 'na María, o mintjovi a jmi cja c'e cueva.

La guardia delante del sepulcro de Jesús

⁶²⁻⁶³ Nu c'e pa c'ü, ngue 'ma mi preparao c'o menzumü a Israel, na ngue c'ü na jyas'ü mi ngue c'e pa 'ma söyaji. Nuc'ua c'ü na jyas'ü, c'o ndamböcjimi 'ñe c'o fariseo o möji cja e Pilato, o xipjiji:

—Nu'tsc'e nin t'ecjañömmü, cja ró mbennc'öjme ja va mama c'e dyonpüte Jesús 'ma xe mi büntjo. O mama: “'Ma ya rguí zö'ö jñipa 'ma rá tügö, rá tetcjö”, eñe c'ü. ⁶⁴ Nguec'ua rí mandague ra ma mbörüji cja c'e cueva hasta 'ma cja ra zö c'o jñipa. Na ngue 'ma jiyö, 'na ra ëjê c'o o discípulo ra 'ñe ngüs'üji c'e añima. Nuc'ua c'o discípulo ra xiji yo nte: “Ya tetjo e Jesús a nde cja c'o añima”, ra 'ñeñeji. Nu 'ma rga cjanu, xenda ra dyonpüji 'ma yo nte, que na ngue 'ma mi büntjo c'ü, eñe c'o ndamböcjimi 'ñe c'o fariseo va xipjiji e Pilato.

⁶⁵ Cjanu o mama c'ua e Pilato:

—Rá da'c'ejí tropa ra ma mbörüji. Möji co anguezeji, tsjaji c'ua ja gui mbeñegueji, ngue c'ua dya cjó ra sö ra 'ñe ngüs'ü c'e añima.

⁶⁶ Nuc'ua o möji anguezeji. Y pa dya cjó ro 'ñe ndörü c'e cueva, o meyaji c'ua c'e tralaja, cjanu o ngamaji c'o tropa o mbörüji nu.

28

La resurrección de Jesús

¹ Nuc'ua 'ma ya vi cjogü c'e pa 'ma mi söyaji, 'ma ya ma jya's'ü c'ü ot'ü pa'a nu ngo'o, o ëjê c'ua e María Magdalena, 'ñe c'ü 'naja María ro 'ñe nu'uvi c'e cueva. ² Nuc'ua o ëjê c'ua 'naja c'o o anxe Mizhocjimi, vi 'ñeje a jens'e o 'ñe chjen'chp'e c'e tralaja c'ü mi cjot'ü c'e cueva. Co nu c'ü vi 'ñe chjen'chp'e c'e tralaja, o mbi'i ne xoñijömü. Nuc'ua c'e anxe cjanu mimi c'ua a xes'e cja c'e tralaja. ³ C'e anxe me mi juëns'i nza cja 'ma go juë's'i e dyebe. C'o o bitu me mi jyaxtjo nza cja xitsji. ⁴ Nu c'o tropa 'ma o jñandaji c'e anxe c'ü vi 'ñe a jens'e, me co mbi'ch'i va pizhiji c'ua, y me co privaji. ⁵⁻⁶ Nuc'ua c'e anxe o xipji c'o ndixü:

—Rí pārāgö in jodüguevi e Jesús c'ü o ndät'äji cja ngronsi. Pero dya rí süguevi, na ngueje dya cja bünc'ua c'ü; ya tetjo c'ua ja nzi va mama. Chjä'dä rí ñu'uvi nu ja ngöt'üji. ⁷ Nuc'ua 'ma rí cjuarü rí ñuvi, rí mëvi na niji rí ma xipjivi c'o o discípulo e Jesús c'ü ya tetjo. Xipjiji c'ü ra ot'ü angueze ra ma a Galilea, je ra chjëji nu. Ya ró xi'ts'ivi, eñe c'e anxe.

⁸ Nuc'ua c'o ndixü ixco mbedyevi c'ua cja c'e cueva. Me mi süvi, me xo mi mäjävi. O mëvi c'ua na niji ro ma xipjivi c'o discípulo c'o jña c'o vi dyärävi. ⁹ 'Ma ndänt'ä ma mëvi, cjanu o ë c'ua e Jesús o 'ñe chjëji o zenguavi. Nuc'ua anguezevi o chëzhivi a jmi, o ndüñijömüvi o nda'p'üvi a ngua, o ma't'üvi c'ua. ¹⁰ E Jesús o xipji c'ua c'o ndixü:

—Dya rí süguevi. Mëvi rí ma xipjivi c'o mi cjuarmaji ra möji a Galilea, je rá chjëjme nu.

Lo que contaron los soldados

¹¹ Nuc'ua 'ma ya vi ma c'o ye ndixü, ja nzi c'o tropa c'o mi pjörü c'e cueva o möji a ma a Jerusalén, o ma ngös'üji c'o ndamböcjimi texe c'o vi ts'a. ¹²⁻¹³ Nuc'ua c'o ndamböcjimi o jmurüji c'ua co c'o tita. Nuc'ua 'ma o nguarü o ñatsjëji, cjanu o unüji na puncjü o merio c'o tropa, cjanu o xipjiji:

—Nu'tsc'ëji rí xipjiji yo nte c'ü o ëjë c'o o discípulo e Jesús mi xömü, o 'ñe ndunüji c'ü o cuerpo 'ma ya vi zü'c'ëji t'jji. ¹⁴ Nu 'ma ra mbārā c'e gobernador c'ü vi icjeji, jo rá ma jo'tp'ügöjme c'ü. Nguec'ua dya rí sügueji, embeji c'o tropa.

¹⁵ Nuc'ua c'o tropa o nguiji c'ua c'o merio. Cjanu o ma tsjaji c'ua ja nzi va manda c'o ndamböcjimi. O xipjiji c'o nte c'ü vi 'ñeje c'o o discípulo e Jesús, vi 'ñe ndunüji c'ü o cuerpo. Nguec'ua hasta yo pa dya, xe mantji cja yo menzumü a Israel c'ü o ma ngüs'üji c'ü xömü c'ü o cuerpo e Jesús.

Jesús comisiona a los apóstoles

¹⁶ Nuc'ua c'o once discípulo cjanu o möji a ma a Galilea cja c'e t'ëje nu ja ya vi xipjiji e Jesús ro möji. ¹⁷ Nuc'ua 'ma o jñandaji e Jesús, cjanu o ndüñijömüji o ma't'üji. Pero bübü c'o discípulo c'o mi yembeñe mi mamaji:

—Pārā, ¿cjo ri ngue e Jesús nu?, mi eñe c'o.

¹⁸ Nuc'ua e Jesús o chëzhi a jmi anguezeji, o zopjüji o xipjiji:

—Nutscö ya nde ch'acügö texe poder c'ü na zëzhi a jens'e, 'ñe cja ne xoñijömü. ¹⁹ Nguec'ua nu'tsc'ëji rí möcjeji cja yo nte yo cārā texe cja ne xoñijömü, rí xöpüji o jña Mizhocjimi ngue c'ua ra 'ñejmezüji. Y 'ma rí jichiji cja ndeje, rí ñänbäji o tjü Mizhocjimi c'ü mi Tata, 'ñezgö nu T'izü, 'ñe o Espiritu. ²⁰ Rí xöpüji yo nte ra tsjaji texe c'o ya ró xi'ts'iji. Jñunt'ü in mün'c'ëji nutscö rí bübü co nu'tsc'ëji textjo yo cjë, hasta 'ma ra nguarü ne xoñijömü, dya rá jëtsc'iji. Je rga cjanu, amén.

EL SANTO EVANGELIO SEGUN SAN MARCOS

Juan el Bautista predica en el desierto

¹⁻² Rá xi'tsc'öji ja ga cja e Jesucristo c'ü o T'i Mizhocjimi. Ne historia o mbürü 'ma mi zopjü e Juan c'o nte, c'ua ja nzi va dyopjü mi jinguã e Isaías c'ü mi profeta. O dyopjü a cjava:

Dyärä, ró juajnügö 'na bëzo ra zopjü yo nte ra xipjiji ín jñagö.

Ra ot'ü in xo'ñigue ngue c'ua 'ma rí mague, ya rguí bübü dispuesto yo nte ra dyä'tc'äji.

³ Ri bübü 'na nte c'ü je ra mapjü cja ndajyadü, ra mama a cjava:

“Rí jyëzigueji c'e 'ñiji c'ü na s'o, na ngueje ya ngue ra ëjë c'ü ín Jmugöji c'ü bübü a jens'e”,
ra 'ñeñe c'e nte.

⁴ Mi ngueje e Juan c'ü o mapjü a cjanu. O ma cja ndajyadü o ma jichi c'o nte cja ndeje. O zopjüji o xipjiji:

—Ra nzhogü in mü'büji, rí jiji, ngue c'ua Mizhocjimi ra perdonao in nzhubügueji, eñe.

⁵ Texe c'o mi cãrã a Judea 'ñe cja c'e jñiñi a Jerusalén o möji cja c'e ndajyadü o ma dyäräji c'o mi mama e Juan. O mamaji c'o na s'o c'o mi cjaji. Nuc'ua e Juan o jichiji cja c'e ndare c'ü ni chjü a Jordán.

⁶ E Juan mi je'e 'na bitu c'ü vi t'ät'ä o xi o camello, y mi nzünt'ü 'naja xipjadü. Mi sa'a c'o mi nza cja o t'ünxü 'ñe mi si o òt'apjü ngüjnü. ⁷ O mama a cjava e Juan o xipji c'o nte:

—Ra ëjë 'naja bëzo c'ü me pjëzhi na nojo; nutscö rí menutjogö que na ngueje 'na mbëpji. Bübü o mbëpji c'o o cjava c'ü nu lamu, xäpcäji o correa cja o tjiza c'ü nu lamu ga mbös'ü. Nutscö, dya pje pjëtscö rá pjösc'ö a cjanu nu c'ü va ëjë. ⁸ Nutscö rí jichi co ndeje yo nte. Pero nu c'ü cja va ëjë, 'ma rí 'ñench'e in mü'büji angueze, nuc'ü, ra dya'c'üji o Espíritu Mizhocjimi c'ü.

El bautismo de Jesús

⁹ E Jesús ma bübü a Nazaret c'ü tsja a Galilea. O ë 'na nu pa, o mbedye o ma nu ja ma bübü e Juan. E Juan o jichi cja c'e ndare a Jordán. ¹⁰ Nuc'ua e Jesús, 'ma o mbes'e cja c'e ndeje o jñanda c'ua o xogü a jens'e. Xo o jñanda ma sjöbü o Espíritu Mizhocjimi nza cja 'na mbaro, ma ë ndägä a xes'e angueze. ¹¹ O dyäräji c'ua 'naja c'ü o ña a jens'e o mama:

—Ngue'tsc'e ín Ch'itsc'ö, me rí s'iyats'ü, me rí mä'c'ägö.

Tentación de Jesús

¹² Nuc'ua o Espíritu Mizhocjimi o ndäjä e Jesús, o ma cja 'na ndajyadü. ¹³ O mezhe nu cuarenta pa'a. Mi cãrã nu, c'o animal c'o na sate. Xo mi bübü nu, e Satanás nu c'ü dya jo; mi xipji e Jesús c'ü ro tsja c'o na s'o. Nuc'ua o ë c'ua c'o o anxé Mizhocjimi, o ë mbös'üji e Jesús.

Jesús comienza su trabajo en Galilea

¹⁴ Ma o ngot'üji e Juan a pjörü, nuc'ua e Jesús o nzhogü o ma cja c'e xoñijöümü a Galilea. Mi zopjü o jña Mizhocjimi c'o nte, mi xipjiji ja rvá sö ro 'ñemeji libre cja c'o na s'o. ¹⁵ Mi xipjiji:

—Ya zädä yo pa, ya ngue ra manda nu c'ü o 'ñeme Mizhocjimi. Tsjapüji ra nzhogü in mü'bügueji, 'ñejmeji o jña Mizhocjimi.

Jesús llama a cuatro pescadores

¹⁶ Na nu pa, mi nzhodü e Jesús a jmi c'e zapjü a Galilea. O jñanda c'ua yeje bëzo c'o ma pä't'ä o t'ös'üvi cja c'e zapjü. C'o bëzo mi cjuarma c'o. 'Naja c'ü mi chjü Simón. C'ü 'naja mi chjü Andrés. Anguezevi mi mbajmövi. ¹⁷ Cjanu o mama c'ua e Jesús o xipjivi:

—Nu'tsc'evi in mbajmövi dya. Pero chjünt'üvi ín xütçjö, rá jí'ts'ivi rí zopjüvi yo nte ngue c'ua anguezevi xo ra ndünt'üji ín xütjügö, embevi.

¹⁸ Jo ni zogüvi c'ua c'o o t'ös'üvi, cjanu o ndünt'üvi c'ua o xütjü e Jesús.

¹⁹ Xe möji a ma xo'ñi. E Jesús o jñanda c'ua xe yeje bëzo c'o xo mi cjuarmavi. 'Naja c'ü mi chjü Jacobo. Nu c'ü nu cjuarma mi chjü Juan. Mi ngue o t'ivi e Zebedeo. Ma cãji cja 'na bü; ma jocüji c'o o t'ös'üji. ²⁰ E Jesús o ma't'ü c'ua c'o yeje cjuarma. O jyëzivi c'ua c'ü nu tatavi cja c'e bü co c'o mbëpji. Nuc'ua o ndünt'üvi a xütjü e Jesús.

Un hombre que tenía un espíritu malo

²¹ O möji c'ua a Capernaum. Nuc'ua nu pa c'ü söyaji, e Jesús o cjogü a mbo cja o nitsjimi anguezeji. Je mi xöpü c'o nte nu. ²² C'o nte me mi dyönütsjëji na ngueje mi ña e Jesús c'o jña c'o vi unü Mizhocjimi. Mi mamaji: “Nu ne bëzo nu, nandyo ga xöcüji. Maco, dya xöcüji c'ua ja nzi ga cja c'o xöpü o ley Mizhocjimi”, mi eñeji. ²³ O cjogü c'ua a mbo cja c'e nitsjimi 'naja bëzo c'ü mi o'o o mü'bü 'naja demonio. O mapjü c'e bëzo o mama:

²⁴ —Nu'tsc'e Jesús in menzumü a Nazaret, ¿pje in pè's'i c'ü rí ñu co nutscöjme? ¿Cjo vi ñecje rí tsjacü rá ma sufridogöjme? Nutscö rí pã'c'ã. Ngue'tsc'e o T'itsc'e Mizhocjimi, dya bübüts'ü c'o na s'o.

²⁵ E Jesús o huënc'h'i c'ua c'e demonio o xipji:

—Tso't'ü in te. Pedye cja ne bëzo.

²⁶ Nuc'ua c'e demonio o mapjü na jens'e, o tsjapü o nügü c'e bëzo. O mbedye c'ua cja c'e bëzo. ²⁷ Me co nguiñi c'ua c'o nte, mi pötma dyönüji o mamaji:

—¿Pãã, pje ne ra mama nu cja'a ne bëzo? Xipji yo demonio ra mbedye, y pedye yo, o ñeñeji.

²⁸ Nguec'ua dya mezhe c'ua, me mi nãntji e Jesús texe cja c'o jñiñi c'o tsja a Galilea.

Jesús sana a la suegra de Simón Pedro

²⁹ Nuc'ua e Jesús o mbedye cja c'e nitsjimi co e Simón 'ñe e Andrés 'ñe e Jacobo 'ñe e Juan. Cjanu o möji cja o ngümü e Simón 'ñe e Andrés. ³⁰ C'ü nu to'o e Simón mi orü cja ngama; nuc'ü, mi sö o pa'a c'ü. O xipjiji c'ua e Jesús mi sö'dyë c'e ndixü. ³¹ Cjanu o ma c'ua nu ja mi orü c'e ndixü. O pënchp'i o dyë'ë, o xos'ü nu ja mi orü. O c'ueñe c'ua c'e pa'a. Nuc'ua c'e ndixü o dyät'ä c'ua jñõnü, cjanu o 'huiñiji.

Jesús sana a muchos enfermos

³² Nuc'ua 'ma ya vi nguibi e jyarü, o sinpiji e Jesús texe c'o mi sö'dyë 'ñe c'o mi bübü demonio cja o mü'bü. ³³ Texe c'o mejñiñi o jmurüji a jmi cja c'e ngümü. ³⁴ E Jesús o jocü na puncjü c'o mi sö'dyë. Xo o pjongü na puncjü o demonio cja o mü'bü yo nte. Dya mi jëzi ra ñaji, na ngueje mi pããji pje mi pjëzhi e Jesús.

Jesús predica en Galilea

³⁵ Nuc'ua c'ü xörü ts'i vi nanga e Jesús. Xe mi xömütjo. O mbedye cja c'e ngümü. O ma cja 'na ndajyadü, mi ötü Mizhocjimi nu. ³⁶ E Simón 'ñe c'o mi joji angueze o ma jyodüji e Jesús. ³⁷ 'Ma o chöt'üji o xipjiji:

—Texe yo nte me jonc'üji, o 'ñeñeji.

³⁸ O ndünrü c'ua e Jesús o xipjiji:

—Möjö cja yo jñiñi yo bëxtjo, ngue c'ua xo rá zopjü yo nte yo cãã, rá xipjiji o jña Mizhocjimi. Na ngueje ngueje yo rvá ëcjö yo.

³⁹ O ma c'ua cja c'o dyaja jñiñi c'o tsja a Galilea, mi zopjüji cja c'o o nitsjimiji 'ñe mi pjongü o demonio.

Jesús sana a un leproso

⁴⁰ O ëjë c'ua 'naja bëzo c'ü mi sö o lepra. O ndüñijöümü a jmi e Jesús, o dyötü ro jopcü. O xipji:

—Nu 'ma in ne'e, ra sö rí jocüzü ne lepra.

⁴¹ E Jesús o juentse c'ua c'e bëzo. Cjanu o c'uana c'ua o dyë o ndörü c'e bëzo, o xipji:

—Rí negö ra jogüts'ü, eñe.

⁴² Jo ni c'ueñe c'ua c'e lepra c'ü mi sö c'e bëzo. O jogü c'ua. ⁴³ E Jesús o 'ñezhe c'ua, o xipji:

⁴⁴ —Pjötüpügue ngüenda c'ü dya cjó rí ma xipjigüe ja va jogüts'ü. C'ü rí tsja, rí ma cja c'e mböcjimi rí ma jizhitsjé c'ü ya jogüts'ü. Cja rrí unügue c'ua, c'ua ja nzi va manda e Moisés. Nuc'ua ra mbārã yo nte c'ü ya jogüts'ü, eñe.

⁴⁵ O mbedye c'ua c'e bëzo. Zö vi xipji e Jesús c'ü dya cjó ro xipji, pero xenda o mama c'ü mi cja e Jesús. Nguec'ua e Jesús dya cja mi sö ro zät'ä cja 'na jñiñi na ngueje texe c'o nte ya mi pārãji angueze. Nguec'ua je mi bübü nu ja dya cjó mi ndeñe. C'o nte c'o ja nde mi 'ñeje mi sät'äji nu ja mi bübü e Jesús.

2

Jesús sana a un paralítico

¹ 'Ma ya vi cjogü ja nzi pa, e Jesús o nzhogü a Capernaüm. O dyäräji c'ua mi mama c'o nte, ya vi zät'ä e Jesús nu cja c'e ngümü nu ja mi oxü. ² O jmurü c'ua na puncjü nte nu ja mi bübü angueze. Me mi nzhüji, dya cja mi sö ro cjogüji cja ngoxtji. E Jesús ma zopjü c'o nte o jña Mizhocjimi. ³ Nuc'ua o ëjë nziyo bëzo c'o ma tuns'ü 'naja bëzo c'ü dya mi sö ro 'ñömü. Ma sinpiji e Jesús. ⁴ Pero dya sö ja rvá tsjocüji cja o jmi e Jesús, na ngueje me mi nzhüji nu cja c'e ngümü. O ndes'ejí c'ua a xes'e cja c'e ngümü. O xä's'äji c'ua c'e techo, cjanu o sjö'büji c'e bëzo co texe c'ü mi os'ü. ⁵ E Jesús o unü ngüenda, c'o bëzo ya vi 'ñejmeji c'ü ro tsja angueze, ro jocü c'e bëzo. O mama c'ua e Jesús o xipji c'e bëzo:

—Nu'tsc'e sē, ró perdonaots'ü in nzhubügue, eñe.

⁶ Xo mi junrü nu, ja nzi c'o mi xöpü o ley Mizhocjimi. O nguijñiji o dyönütsjéji a cjava: ⁷ “¿Jenga ña a cjanu ne bëzo nu ngueje Jesús? Chjëntjovi c'ü o zadü Mizhocjimi nu. Maco dya cjó sö cjó ra perdonao nzhübü; nguextjo Mizhocjimi c'ü sö.” ⁸ Exmi pārätjo e Jesús c'o mi cijñi anguezeji, nguec'ua o xipjiji c'ua:

—¿Jenga in cijñi a cjanu cja in mü'büji? ⁹ Ró xipji ne bëzo nu dya sö ra 'ñömü: “Ró perdonaots'ü in nzhubügue.” Xo sö rá xipjigö ne bëzo: “Rí ñanga, rí chuns'ü yo in pjžhĩ, ma in nzungue.” ¿Ja ngue c'ü xenda na s'ëzhi c'ü ra zädä? ¹⁰ Rvá ëcjö cja Mizhocjimi, rí negö rí pārãgueji sö rá perdonaogö yo nzhübü, nguec'ua dyäräji dya c'ü rá xipji ne bëzo. O xipji c'ua:

¹¹ —Rí ñanga, chuns'ü nu in pjinguã nu in pjžhĩ, ma'a in nzumü, embe.

¹² O nanga c'ua c'e bëzo c'ü dya mi sö ro 'ñömü; o nduns'ü o pjinguã c'ü mi pjžhĩ, cjanu o ma o ngümü. Texeji o jñandaji 'ma o nanga c'e bëzo. Me go pizhiji go mamaji:

—Me na nojo Mizhocjimi. Nudya ró jandaji yo nunca rmí jandaji.

Jesús llama a Leví

¹³ E Jesús o ma na yeje a ñünü c'e zapjü a Galilea. Me mi jmurü c'o nte nu ja mi bübü. E Jesús o xöpüji c'ua. ¹⁴ O mbedye c'ua nu, e Jesús; o jñanda e Leví c'ü nu t'i e Alfeo. Je mi junrü nu ja mi cobra o contribución. E Jesús o xipji c'ua:

—Chjünt'ü in xütjügö.

Cjanu o böbü c'ua e Leví, o ndünt'ü a xütjü e Jesús.

¹⁵ 'Na nu pa 'ma mi si xëdyi e Jesús cja o ngümü e Leví, mi cārã na puncjü c'o mi cobra o contribución 'ñe c'o nte c'o mi xiji na s'o na ngueje dya mi súpüji o ley c'o menzumü a Israel. 'Natjo c'ua mi siji xëdyi co e Jesús 'ñe c'o o discípulo. Na ngueje na puncjü c'o mi tjünt'ü a xütjü e Jesús. ¹⁶ Mi cārã o fariseo c'o mi xöpü o ley c'o menzumü a Israel. O jñandaji 'natjo c'ua ma siji xëdyi e Jesús 'ñe c'o mi cobra contribución 'ñe c'o dya mi súpü o leyji. Nguec'ua o xipjiji c'ua c'o o discípulo e Jesús:

—¿Jenga nin xöpütegueji 'natjo c'ua siji o xëdyi yo cobra o contribución 'ñejyo dyaja yo na s'o'o?, eñe c'o fariseo.

¹⁷ E Jesús o dyärã c'o vi mama c'o fariseo, cjanu o xipjiji c'ua:

—Nu c'o dya sö dyë, dya ni jyodü o médico c'o. C'o ni jyodü o médico ngueje c'o sö dyë. Je xo ga cjatjonu, dya ngue c'o mama cja na jo, c'ü rvá ã rá xipji ra nzhogü o mü'büji cja Mizhocjimi; ngue c'o pārã tū o nzhübü c'ü rvá ã rá xipji ra nzhogü o mü'büji.

Le preguntan a Jesús sobre el ayuno

¹⁸ Mi mbempje c'o o discípulo e Juan 'ñe c'o fariseo. Nuc'ua o ëjë ja nzi nte nu ja mi bübü e Jesús, o xipjiji:

—C'o o discípulo e Juan me mbempje c'o; me ötüji Mizhocjimi. Je xo ga cjatjonu c'o o discípulo c'o fariseo. Maco yo in discípologue siji o xëdyi 'ma mbempje c'o dyaja.

¹⁹ O ndünrö c'ua e Jesús o xipjiji:

—'Ma ra chjüntü 'naja sê, 'ma dya be cjuarü c'e chjüntü, ¿cjo ra ne ra mbempje c'o o dyoji? 'Ma ndânt'ä xe bübüjtjo c'e sê a nde anguezeji, dya ra mbempjeji. ²⁰ Pero ra zädä c'o pa 'ma ra zinbiji c'e sê. Nuc'ua cja ra mbempjeji 'ma.

²¹ O sido o ña e Jesús o xipjiji c'ü 'na jña:

—'Ma cjó c'o cãjã 'naja zëbitu c'ü ya xüt'ü, dya ra mbä't'ä c'ua co 'naja bitu c'ü cja dadyo. 'Ma rga cjanu, ra ñungü c'e bitu c'ü cja dadyo; xenda ra xüt'ü c'ua c'e zëbitu.

²² Dya cjó xo xich'i o ôt'apjü cja zëvota, na ngueje ro xüt'ü c'o zëvota, ro pjödü c'e t'apjü. O ôt'apjü je xich'iji cja vota c'o cja dadyo, eñe.

Los discipulos recogen trigo en el día de descanso

²³ 'Na nu pa 'ma mi söya c'o menzumü a Israel, e Jesús 'ñe c'o o discípulo o cjogüji c'ua ja mi cja o ndëxü. C'o discípulo mi tücüji o ñirëxü, mi tjö't'ü co o dyëji, jo rron zaji.

²⁴ Nuc'ua c'o fariseo o xipjiji e Jesús, o mamaji:

—Jñanda yo in discípologue, na tücüji yo ñirëxü, maco mama c'ü o ley Mizhocjimi c'ü dya sö rá cjaji a cjanu yo pa yo rí söyaji.

²⁵ O ndünrö c'ua e Jesús o xipjiji:

—Nu'tsc'ejji ya i xörügueji nu c'ü o tsja e David 'ñe c'o mi dyoji, 'ma ya mi sant'aji. ²⁶ O cjogü e David cja o ngumü Mizhocjimi nu ja ma sjü. Nuc'ua e David 'ñe c'o mi dyoji o ziji c'o tjömëch'i c'o mi jüsp'üji Mizhocjimi nu. O tsjaji 'ma mi mero ndamböcjimi e Abiatar. Maco mama c'e ley c'ü dya cjó sö cjó ro zi c'o; nguextjo mböcjimi c'o sö ro zi c'o. Pero e David o zi; xo o unü o zi c'o mi dyoji angueze.

²⁷ O sido o ña e Jesús o xipjiji:

—Mizhocjimi ot'ü o dyät'ä yo nte; cjanu o dyät'ä c'e pa c'ü ra söya yo nte. O tsja a cjanu ngue c'ua ra mbös'ü yo nte. Dya ot'ü o dyät'ä nu pa c'ü rí söyaji cja o dyät'ä c'ua yo nte ngue c'ua rvá züpüji c'e pa. ²⁸ Nutscö rvá ëcjö cja Mizhocjimi. Nguextjogö sö rá mangö ja rgui süpüji yo pa yo rí söyaji, embeji c'o fariseo.

3

El hombre de la mano seca

¹ Nuc'ua e Jesús o ma na yeje cja c'ü o nitsjimi anguezeji. Mi bübü nu 'naja bëzo c'ü mi dyot'ü o dyë. ² Xo mi cãrã nu, c'o nte c'o mi jodü ja rvá ngöt'üji e Jesús cja c'o pje mi pjëzhi. Nguec'ua me mi jandaji e Jesús, mi nuji cjo ro jocü o nte c'e pa c'ü mi söyaji.

³ Nuc'ua e Jesús o xipji c'e bëzo c'ü mi dyot'ü o dyë:

—Xä'dägue a 'ñecjua.

⁴ Nuc'ua e Jesús o tsja t'önü o xipji c'o nte:

—¿Ja ngue c'ü mama c'ü ín leygöji rá cjaji yo pa yo rí söyaji? ¿Cjo je mama a cjanu c'e ley rá cjaji c'o na jo o rá cjaji c'o na s'o? ¿Cjo je mama a cjanu c'e ley rá pjös'üji yo ín minteji ngue c'ua dya ra ndüji, o rá pö't'üji?, eñe.

C'o nte dya pje o ndünrö c'o. O ngo't'ü o neji. ⁵ E Jesús o nguinch'i na jo c'o nte. Mi üdü c'ü, pero mi juentseji. Me mi cjiñi e Jesús na ngueje me ma me o mü'büji. Cjanu o xipji c'e bëzo:

—C'uana in dyë.

Cjanu o c'uana c'ua o dyë; o jogü c'ua. ⁶ Pero c'o fariseo o mbedyeji cja c'e nitsjimi. O ma ñaji c'ua co nu c'o mi tjünt'ü a xütjü e Herodes. Mi jodüji ja rvá mbö't'üji e Jesús.

Mucha gente a la orilla del lago

⁷ E Jesús 'ñe c'o o discípulo o möji c'ua cja c'e zapjü a Galilea. Na puncjü nte c'o o ndünt'ü c'ua a xütjü. Mi menzumüji a Galilea. ⁸ 'Ma o dyäräji c'o mi cja e Jesús, xo o

ëjë na puncjü nte c'o mi menzumü a Judea, 'ñe a Jerusalén, 'ñe a Idumea, 'ñe c'o mi menzumü a 'nanguarü a Jordán. Xo o ëjë c'o mi menzumü texe a ma a Tiro 'ñe a Sidón. O ë nuji e Jesús. ⁹ Me ma pizhi c'o nte c'o ma ëjë. E Jesús o xipji c'o o discípulo ro xöpcüji 'naja bü ngue c'ua dya ro s'is'iji. ¹⁰ Na ngueje na puncjü c'o ya vi jocü. Nguec'ua texe c'o mi sö'dyë me mi chütüji, mi ne ro zät'äji cja o jmi e Jesús, ro ndörüji. ¹¹ Nu c'o demonio 'ma o jñandaji e Jesús, o ndüñijömüji a jmi angueze. Mi mapjüji mi mamaji:

—Ngue'tsc'e o T'its'ü Mizhocjimi.

¹² E Jesús o huënc'h'iji o xipjiji c'ua c'ü dya cjó ro ma ngös'üji c'ü pje mi pjëzhi angueze.

Jesús escoge a los doce apóstoles

¹³ Nuc'ua, o ma e Jesús cja 'na t'eje. O zojñü c'ua c'o bëzo c'o mi ne angueze. O möji nu ja mi bübü angueze. ¹⁴ Cjanu o 'ñeme c'ua doce c'o ro dyoji angueze. O xipjiji:

—Ró empc'egöji rí ma zopjügueji yo nte ín jñagö. ¹⁵ Xo rí da'c'üji rí mandaji ngue c'ua rí jocüji c'o sö'dyë, y rí pjongüji o demonio, embeji c'o.

¹⁶ Nuyo, ngue o tjü'ü c'o doce discípulo c'o o 'ñeme e Jesús: e Simón c'ü xo o jñusp'ü Pedro; ¹⁷ 'ñe e Jacobo 'ñe e Juan c'ü nu cjuarma; o t'ivi e Zebedeo. E Jesús o jñusp'üvi c'ü 'naja o tjüvi Boanerges. C'e tjü'ü ne ra mama ngue bëzo c'ü na zëzhi nza cja 'ma yürü e dyebe. ¹⁸ Xo o 'ñeme e Andrés 'ñe e Felipe 'ñe e Bartolomé 'ñe e Mateo 'ñe e Tomás 'ñe e Jacobo c'ü nu t'i e Alfeo. Xo o 'ñeme e Tadeo 'ñe e Simón c'ü mi revolucionario. ¹⁹ Xo o 'ñeme e Judas Iscariote, nu c'ü ro nzhö e Jesús.

Acusan a Jesús de tener el poder del demonio

Nuc'ua e Jesús 'ñe c'o o discípulo o cjogüji a mbo cja 'naja ngümü. ²⁰ O ëjë c'ua na yeje me na puncjü nte. Nguec'ua e Jesús 'ñe c'o o discípulo dya mi sö ro ziji xëdyi. ²¹ Mi cãrã c'o nte c'o mi mama c'ü ya mi loco e Jesús. Nu c'ü nu mamá e Jesús 'ñe c'o o cjuarma, 'ma o dyärãji c'ü mi mama c'o nte, o möji c'ua, ngue c'ua ro ma sijiji e Jesús.

²² Vi 'ñeje a Jerusalén c'o mi xöpü o ley yo menzumü a Israel. Mi mamaji:

—Bübü demonio cja o mü'bü ne Jesús. Nguetsjë e Satanás c'ü dya jo c'ü pjös'ü ne bëzo, nguec'ua pjongü o demonio.

²³ E Jesús o ma't'ü c'ua c'o nte o xipjiji jña c'ü ro mbãrãji pje mi mama angueze. O mama e Jesús:

—¿Ja rgã sö e Satanás ra pjongü o demonio? Maco nguetsjë o mbëpji. ²⁴ Cja 'na ndajñiñi c'ü ra chütsjëji, ra chjorü 'ma c'o ri cãrã nu. ²⁵ Cja 'na ngümü, 'ma ra pötca chütsjë c'o ri cãrã nu, ra chjorüji 'ma. ²⁶ Xo nzitjo e Satanás 'ma ro pjongü c'o demonio, xo ro chütsjëji. 'Ma rva cjanu, ¿ja xe rvã sö ro manda 'ma c'ü?

²⁷ 'Dya cjó sö ra cjogü cja o ngümü 'naja bëzo c'ü me na zëzhi, cja rron jñünbü c'o ri pë's'i, 'ma dya ot'ü ra jyü'tp'ü o dyë c'e bëzo c'ü na zëzhi. Nguec'ua ra sö ra pönbü 'ma texe c'o ri pë's'i cja o ngümü.

²⁸ O sido o ña e Jesús o xipjiji:

—Rí xi'ts'iji, texe c'o na s'o c'o cja'a yo nte ra sö ra perdonaoji. Xo texe c'o me xipji na s'o jña, Mizhocjimi xo ra sö ra perdonaoji. ²⁹ Pero c'o ra zadü o Espíritu Mizhocjimi ra mamaji o bëpji o Espíritu Mizhocjimi ngueje o bëpji c'ü dya jo, nuc'o, dya ra perdonaoji. Nuc'o, tü o nzhübü c'ü dya ra perdonao Mizhocjimi.

³⁰ O mama a cjanu e Jesús na ngueje mi cãrã c'o o mama: “Bübü demonio cja o mü'bü e Jesús.”

La madre y los hermanos de Jesús

³¹ O säjä c'ua c'ü nu mamá e Jesús, cja na 'ñeje c'o o cjuarma e Jesús. Mi böbütojji a tji. O ndäjãji c'ua c'ü ro ma xipji e Jesús ro mbedye ro ë ñaji. ³² Nu ja mi bübü e Jesús mi junrü na puncjü o nte. O mama c'ua c'o nte o xipjiji e Jesús:

—Nin mamá 'ñe c'o nin cjuarma cãrãji a tji, neji c'ü rí ñaji.

³³ O ndünrü c'ua e Jesús o xipji c'o nte:

—¿Cjó ngueje mi mamágö 'ñe mi cjuarmagö?

³⁴ O jñanda c'ua c'o 'natjo c'ua mi junrüji. O mama:

—Je bübü va yo ngueje mi mamágö 'ñe mi cjuarmagö. ³⁵ Na ngueje texe c'o ra tsja c'ua ja ga ne'e Mizhocjimi, nuc'o, ngueje mi cjuarmagö c'o, 'ñe mi cjügö c'o, 'ñe mi mamágö.

4

El ejemplo del sembrador

¹ E Jesús o ma na yeje cja c'e zapjü a Galilea. Mi xöpü c'o nte nu. Cjanu o jmurü na puncjü nte nu ja mi bübü angueze. Nuc'ua e Jesús o dat'ü cja 'na bü'ü; je o mimi nu. C'e bü mi bübü cja ndeje. Texe c'o nte mi böbütjoja a ñünü cja c'e ndeje. ² Nuc'ua e Jesús o xipjiji na puncjü jña c'o mi ngue ejemplo. O xipjiji a cjava:

³ —Dyäräji c'ü rá xi'ts'iji: 'Na mbonzhëxü o mbedye o ma mbodü o ndëxü. ⁴ Nuc'ua 'ma ya ma podü, bübü o ts'indëxü c'o o zobütjo cja 'ñiji nu ja mi cjogü o nte. O ëjë c'ua c'o s'ü o mbëchiji c'o ts'indëxü. ⁵ Bübü o ts'indëxü c'o je zobütjo cja o mborajo nu ja dya ma pizhi o jömü. Dya mezhe va mbes'e, na ngueje dya mi jäs'ä na puncjü jömü. ⁶ Nuc'ua 'ma o mbes'e e jyarü, o banü c'o ndëxü o dyot'üji. Na ngueje dya vi mbeje o dyüji. ⁷ Bübü o ts'indëxü c'o o zobütjo nu ja mi bodü o ndöbidi. 'Natjo c'ua va mbes'ëji. Ndajme o nocü c'o bidyi, nguec'ua dya jyëzi ro nocü c'o ndëxü. Nguec'ua dya nguiji. ⁸ Bübü o ts'indëxü c'o o zobü c'ua ja ma jo jömü. Nuc'o, o nocü, o jogü na jo. Nzi 'na c'o ndëxü c'o o mbes'e, bübü c'o o unü treinta ts'indëxü. Dyaja c'o o unü sesenta; dyaja c'o o unü 'na ciento.

⁹ 'Ma o nguarü o xipjiji a cjanu o mama c'ua e Jesús:

—Nu'tsc'ëji bübü in tsögueji, rí dyäräji na jo yo jña yo rí xi'tsc'öji.

El propósito de los ejemplos

¹⁰ Nuc'ua 'ma ya mi bübütsjë e Jesús, o ëjë c'o doce discípulo, cja na 'ñeje ja nzi c'o dyaja nte c'o vi dyärä c'o o mama e Jesús. O ë dyönüji e Jesús o mamaji:

—¿Pje ne ra mama yo jña yo i xitsijme?

¹¹ O ndünrü c'ua e Jesús o xipjiji:

—Nu'tsc'ëji o dya c'üji Mizhocjimi rí päräji c'ü dya mi pärä c'o nte 'ma ot'ü; o dya c'üji rí päräji c'ua ja ga manda Mizhocjimi. Yo dyaja nte, rí xipjigö o ejemplo yo. ¹² Ngue c'ua zö ra jñandaji y ra dyäräji, pero dya ra mbäräji pje ne ra mama yo jña. Na ngueje 'ma ro zo o mü'büji, ro nzhogü o mü'büji cja Mizhocjimi. Nuc'ua Mizhocjimi ro perdonao o nzhubüji.

Jesús explica el ejemplo del sembrador

¹³ Nuc'ua e Jesús xe o xipjiji:

—¿Cjo dya in pärägueji pje ne ra mama yo jña yo cja ró xi'ts'iji? ¿Ja rgá sö rí pärägueji pje ne ra mama yo dyaja ejemplo yo rá xi'ts'iji? ¹⁴ Nu c'o jña c'o ró xi'ts'iji je a cjava c'o: Nu c'ü podü o ts'indëxü chjëntjovi nu c'ü zopjü o jña Mizhocjimi yo nte. Nu c'o ts'indëxü ngueje o jña Mizhocjimi c'o. ¹⁵ O ndëxü c'o o zobütjo cja 'ñiji, chjëntjoji c'o nte c'o ärä o jña Mizhocjimi, nuc'ua va ëjë e Satanás c'ü dya jo, va ë jünbü c'o jña c'o bübü cja o mü'büji. ¹⁶ C'o ndëxü c'o o zobütjo cja mborajo, ngueje c'o ärä o jña Mizhocjimi, nuc'ua me mäjä ga 'ñejme c'o. ¹⁷ Pero dya si'ch'i cja o mü'büji c'o jña. Nuc'ua 'ma ra ëjë c'ü ra sufridoji 'ñe ra nuji na ü na ngue c'ü ni 'ñejmeji c'o jña, nuc'ua exta tögüji, dya cja ra sidoji. ¹⁸ Nu c'o ts'indëxü c'o o zobütjo nu ja mi bodü o ndö o bidyi, ngue c'o ärä o jña Mizhocjimi. ¹⁹ Pero me mbeñeji c'o o bëpjiji, 'ñe me jodüji ja rgá ndöjöji na puncjü o ch'opjü, 'ñe me möpäji yo bübü cja ne xoñijömü; cjaji c'o netsjëji. Nguec'ua dya cjaji c'ua ja nzi ga ne Mizhocjimi. ²⁰ C'o ndëxü c'o o zobü c'ua ja ma jo jömü ngue c'o nte c'o ärä o jña Mizhocjimi. Nuc'o, ejme co texe o mü'bü c'o. Nguec'ua cjaji c'ua ja nzi ga ne Mizhocjimi. Chjëntjoji c'o ndëxü c'o me xo jogü na jo. Bübü c'o o unü treinta ts'indëxü; dyaja c'o o unü sesenta; dyaja c'o o unü 'na ciento.

El ejemplo de la lámpara

²¹ Sido o ña e Jesús o xipjiji:

—'Ma tjütüji 'na sivi, dya co'büji co 'naja cja. Dya xo emeji a mbo cja 'na ngama. Je ë's'ëji nu ja na ts'ijens'e, ngue c'ua ra jñandaji. ²² C'ua ja ga cja c'o, je xo ga cjatjonu in

jñagö. Zö dya pãrã dya yo nte, pje ne ra mama ín jñagö, pero ra zädã 'ma ra mbãrãji. Zö bübü o jña c'o dya mi pãrãji 'ma ot'ü, pero ra xogü o ndö yo nte, ra unüji ngüenda ja ga cja. ²³ Nu'tsc'ëji bübü in tsögueji, rí dyãrãji na jo yo jña yo rí xi'tsc'öji.

²⁴ Xo o mama e Jesús o xipjiji:

—Rí dyätãji na jo yo o jña Mizhocjimi yo in äräji; ra dya'c'üji mas rí pãrãji. ²⁵ 'Ma rí unnc'ëji na jo ngüenda yo jña, Mizhocjimi ra dya'c'üji xenda rí tendiogueji yo. Zö in cjiññiji c'ü ya i pãrãji 'na jña, pero 'ma dya rí unüji ngüenda, ra jñunnc'üji 'ma c'ü ts'iquë c'ü ya in pãrãji.

El ejemplo de la semilla que crece

²⁶ Xe o ña e Jesús o mama:

—C'ü ni manda Mizhocjimi chjëntjovi nza cja 'na bëzo c'ü podü o ndëxü cja o juajma. ²⁷ 'Ma xömü ijí c'e bëzo. 'Ma ya ra jyas'ü, ra nanga ra ma pëpji. Nu c'o ndëxü c'o o mbodü nocü c'o. Pero dya pãrã c'e bëzo ja ga mbes'e c'o, ni rí ngueje ja ga te'e c'o. ²⁸ Ngue e jömü c'ü je cjavü ra te'e c'o ndëxü, 'ñe ra ngui'iji. Ot'ü ra mbes'e, nuc'ua ra nocü, cja rron c'os'ü o ngui'iji. Nuc'ua ya ra ngui'i o ndëxü. ²⁹ Nuc'ua 'ma ya ra jogüji ya ra ndagüji c'ua, na ngueje ya ni dyot'üji.

El ejemplo de la semilla de mostaza

³⁰ Xe o ña e Jesús o xipjiji:

—Rá xi'ts'iji pje nza cja c'ü ni manda Mizhocjimi. ³¹ C'ü ni manda Mizhocjimi, chjëntjovi nza cja 'na ndömortasa c'ü o jñü 'na bëzo, cjanu o ma ndujmü. O ndömortasa xenda ts'iquë cja yo dyaja ndöpjindyö. ³² Pero 'ma ra nocü, xenda na nojo yo, que na ngueje yo pje nde ma c'ajna, na ndãã yo. Nguec'ua ga ëjë yo s'ü ga dyät'ãji o t'oxüji nu.

El uso que Jesús hacía de los ejemplos

³³ Na puncjü ejemplo c'o mi mama e Jesús ma xipji c'o nte o jña angueze. O xipjiji texe yo jña yo mi sö ro tendioji. ³⁴ Dya zopjüji ne ri 'naja jña c'ü dya ro jyëntspiji 'na ejemplo. Pero o xipji na jo c'o o discípulo ja cja. O xipjiji 'ma mi cãratsjëji.

Jesús calma el viento y las olas

³⁵ Nuc'ua c'ü nzhã'ã c'e pa'a c'ü, o mama e Jesús o xipji c'o o discípulo:

—Möjö je rá pes'ëji 'nanguarü a manu cja ne zapjü, eñe.

³⁶ O 'ñezheji c'ua c'o nte. O dat'ü e Jesús cja 'na bü. C'o o discípulo xo o dat'üji nu, o möji e Jesús. Mi jãrã nu, ja xe nzi o ts'ibü'ü c'o xo dat'ü c'o nte, xo möji e Jesús. ³⁷ Jo ni vü'ü c'ua 'na ndajma c'ü me ma zëzhi. Me mi pjõ's'ü c'e ndeje ma mbo'o c'e bü'ü. Mi cjiññiji ro nizhi ndeje c'e bü'ü. ³⁸ E Jesús je mi orü cja o squina c'e bü'ü. Ma ijí. Mi jü's'ü o ñi cja 'na almada. C'o o discípulo o zopjüji c'ua e Jesús. O xipjiji:

—Nu'tsc'e xöpüte, ñanga. ¿Cjo dya in juentsquegøjme? 'Na rá tügøjme.

³⁹ O nanga c'ua e Jesús. O huënc'h'i c'e ndajma. O xipji c'e ndeje:

—Söya, juemegue.

Cjanu o böbü c'ua c'e ndajma; c'o ndeje, dya cja mi pjõ's'ü. ⁴⁰ Nuc'ua o mama e Jesús o xipji c'o o discípulo:

—Nu'tsc'ëji, ¿jenga in süji? ¿Cjo dya in ejmezügöji rí pjõ'c'ügöji?

⁴¹ C'o discípulo me mi süji, mi pötma mamaji:

—¿Pãrã, pje pjëzhi ne Jesús? Maco manda ra böbü e ndajma 'ñe yo ndeje, y nujoyo, ätäji nu.

5

El hombre endemoniado de Gadara

¹ O zãt'ãji c'ua a Gadara c'ü bübü a 'nanguarü c'e zapjü a Galilea. ² 'Ma ya vi mbes'e e Jesús cja c'e bü, o ëjë c'ua 'na bëzo c'ü je vi 'ñeje cja panteón cja campo santo. O ë chjëvi e Jesús. ³ Nu c'e bëzo, mi bübü demonio cja o mü'bü. Dya cja mi bübü cja ngümü c'e bëzo; ya je mi bübü cja panteón cja campo santo. Dya cja mi sö ro ndün't'üji co cadena. ⁴ Na ngueje ya ma puncjü vi ndün'tp'üji o dyë 'ñe o ngua co cadena. Nu c'e bëzo mi c'üdütjo

c'o cadena. Dya mi sö ro zürüji. ⁵ Xömü ndempa mi nzhodü c'e bëzo cja t'je 'ñe cja campo santo. Mi mapjü. Xo mi jüntsje o ndojo cja rron dyodütsje o ts'ingue. ⁶ Nuc'ua c'e bëzo o jñanda e Jesús 'ma ma ëjë na jë. O cjuaní c'ua c'e bëzo. 'Ma o zät'ä a jmi e Jesús, cjanu o ndüñijöümü nu. ⁷ O mapjü na jens'e o mama:

—Nu'tsc'e Jesús, o T'its'ü Mizhocjimi a jens'e, ¿pje in pë'sc'ü rí ñugue co nutscö? Rí ö'tc'ügö, dya rí tsjacügö rá ma sufrido.

⁸ O mama a cjanu na ngueje e Jesús o mama:

—Nu'tsc'e demonio, pedyegue cja ne bëzo.

⁹ E Jesús o dyönü c'ua c'e demonio:

—¿Pje ni chjütsc'e?

Cjanu o ndünrü c'ua:

—Ni chjüzü Legión na ngueje na puncjüzüjme, eñe.

¹⁰ C'e demonio c'ü mi chjü Legión mi ötü na puncjü e Jesús c'ü dya ro manda c'o demonio ro mbedyeji cja c'e xoñijöümü. ¹¹ Mi cārā na puncjü o cuchi cja c'e t'je ma ñönüji. ¹² Nuc'ua c'o demonio o dyötüji e Jesús o xipjiji:

—Chäcjöjme nu cja yo cuchi ngue c'ua je rá quich'igöjme nu.

¹³ Nuc'ua e Jesús o jyëzi c'ua c'o demonio ro möji nu cja c'o cuchi. O mbedye c'ua c'o demonio cja o mü'bü c'e bëzo. Je ma nguich'iji c'ua cja c'o cuchi. Nuc'ua texe c'o cuchi cjanu o zöbuji cja c'e dyä'ä, o ma jyäji nu cja c'e ndeje. O tsjünt'üji nu. C'o cuchi mi sö yeje mil c'o.

¹⁴ O cjuaní c'ua nu c'o mi c'as'ü c'o cuchi. O ma cöxteji cja c'e jñiñi 'ñe textetjo c'ua ja mi cjogüji. O mbedye c'ua c'o nte cja c'e jñiñi, o ma nuji pje na mbëjë c'o vi ts'a. ¹⁵ O zät'äji c'ua ja mi bübü e Jesús, o chöt'üji nu c'e bëzo c'ü vi mbedye c'o demonio. Mi junrü c'e bëzo, ya mi je'e o bitu, ya vi ndümbeñe. O züji c'ua. ¹⁶ O ña c'ua c'o nte c'o vi jñanda, o xipjiji c'o ma säjä ja va tsja e Jesús va pjongü c'o demonio c'o mi bübü o mü'bü c'e bëzo. Nde xipjiji ja va ma nguich'i c'o demonio cja c'o cuchi. ¹⁷ Nuc'ua c'o nte ya mbürü o dyötüji e Jesús ro mbedye nu ja je mi jnorü o xoñijöümü anguezeji.

¹⁸ O dat'ü c'ua e Jesús cja c'e bü. Nuc'ua c'e bëzo c'ü vi pjombgü demonio cja o mü'bü mi ötü e Jesús c'ü ro mëvi. ¹⁹ Pero e Jesús dya jyëzi ro mëvi, o xipji:

—Nzhogü, ma in nzungue. Rí xipji c'o in dyocjeji texe c'ua ja va juen'tsc'e Mizhocjimi 'ñe c'ua ja va mböxc'ü, embe.

²⁰ O ma c'ua c'e bëzo cja c'o dyëch'a jñiñi c'o xiji Decápolis, o ma mama texe c'o vi tsja e Jesús 'ma o juentse. Texe c'o nte me mi dyönütsjéji ja va jocü e Jesús c'e bëzo.

La hija de Jairo, y la mujer que tocó la ropa de Jesús

²¹ 'Ma ya mi bübü e Jesús cja c'e bü, cjanu o möji c'ua c'ü 'na lado c'e zapjü. 'Ma o zät'äji nu, o jmurü c'ua na puncjü o nte a ñünü c'e ndeje nu ja mi bübü e Jesús. ²² O ëjë c'ua 'naja bëzo c'ü mi chjü Jairo. Nuc'ü, mi xo'ñi nu cja 'na nitsjimi a Israel. O jñanda mi bübü e Jesús, o ndüñijöümü c'ua cja o jmi. ²³ Mi mama c'e bëzo mi ötü e Jesús:

—Nu c'ü in xunt'igö ya ngue ra ndü. Xä'dä rí ma 'ñe's'e in dyë, ngue c'ua ra jogü y ra bübüjtjo.

²⁴ O ma c'ua e Jesús, o mëvi c'e bëzo. Me ma puncjü nte mi pöji e Jesús, me mi chütüji ma möji. ²⁵ Xo mi pa 'na ndixü c'ü ya vi mezhe doce cjë c'ü mi dagü o cji. ²⁶ Ya vi dyät'ä cja na puncjü o médico, hasta ya vi ndeze texe o merio. Pero dya cjó sö ro jocü; xenda mi cjatjo, sido mi sufrido. ²⁷ C'e ndixü o dyärä c'o mi mamaji c'o mi cja e Jesús. Nuc'ua c'e ndixü je mi pa a xütjü e Jesús; o ndönbü c'ua o bitu. ²⁸ Na ngueje mi cjijñi c'e ndixü: “Nguextjo c'ü rá tjönbü o bitu nu, exta ndixqui”, eñe. ²⁹ Exo böbü c'ua c'o cji c'o mi dagü. Exo zö c'ua c'ü ya vi jogü c'o me mi sufrido. ³⁰ O mbärä e Jesús c'ü cjó c'o vi jocü. O ñezhe a nde c'o nte, o mama:

—¿Cjó ngue c'ü o ndönngü in bitu?

³¹ O ndünrü c'ua c'o o discípulo o xipjiji:

—Nu'tsc'e in cjaque t'önü cjó ngue c'ü o ndö'tc'ü in bitu. Maco me nzhü'ü yo nte, me s'ixc'igueji, embeji.

³² Pero e Jesús mi janda texe cja c'o nte ngue c'ua ro jñanda cjó mi ngue c'ü vi ndötpü o bitu. ³³ C'e ndixü mi pärã c'ü ngue e Jesús vi jocü. Nguéc'ua o ndüñijö mü cja o jmi, cjanu o xipji c'ua c'ü mi ngue angueze vi ndönbü o bitu ngue c'ua ro ndis'i. Nu c'e ndixü me mi sũ, me mi mbĩ. ³⁴ O mama c'ua e Jesús o xipji c'e ndixü:

—Nu'tsc'e süngü, ya jots'c'e dya, na ngueje i 'ñejmezügö c'ü ro sö ro jo'c'üts'ü. Me rí mājã rgui ma dya; dya cja rí sögue dya, c'ü me mi sufridogue.

³⁵ 'Ma xe ma ña e Jesús, o sājã c'ua 'naja c'ü je vi 'ñeje cja o ngümü e Jairo, o ã xipji e Jairo:

—Nu c'ü rvã ěcjö, nu c'ü in xunt'i ya ndü c'ü. Dya cja ni jyodü rí xipji ne xöpüte ra ějē nu.

³⁶ E Jesús dya tsjapü ngüenda c'o mi mamaji. C'ü o tsja, o xipji c'e bëzo c'ü mi xo'ñi:

—Dya rí sũ'ü. Extí jñunt'ü in mü'bü c'ü ra bübütjo c'ü in xunt'igüe.

³⁷ Nuc'ua e Jesús o zidy e Pedro 'ñe e Jacobo 'ñe e Juan c'ü nu cjuarma e Jacobo ro möji angueze. Nguextjo c'o o möji cja o ngümü c'e bëzo c'ü mi xo'ñi cja c'e nitsjimi. Dya jyēzi c'o dyaja ro möji. ³⁸ O zät'äji c'ua cja c'e ngümü. O jñanda e Jesús c'o nte c'o mi cãrã nu, me mi mapjü ma huēpiji c'e añima. ³⁹ Nuc'ua e Jesús o cjogü a mbo. O mama c'ua o xipjiji:

—¿Jenga me in mapjü gui huēpiji ne xunt'i? Dya tũ nu, ijĩtjo.

⁴⁰ Nuc'ua c'o nte o ndenbetjoji e Jesús va tsjapüji burla. Nuc'ua e Jesús, c'ü o tsja, o pjongü a tji c'o nte. Cjanu o tsjocü c'ü nu papã 'ñe c'ü nu mamá c'e xunt'i, cja na 'ñe c'o jñi discípulo c'o mi dyoji e Jesús. Nuc'o, 'ñe e Jesús o cjogüji a mbo nu ja ma o'c'e xunt'i.

⁴¹ Nuc'ua e Jesús o pēnchp'i o dyē c'e xunt'i, o xipji:

—Talita, cumi, o 'ñembe.

C'o jña c'o, ne ra mama: Nu'tsc'e xunt'i, rí xi'ts'i, ñanga.

⁴² O nanga c'ua c'e xunt'i, o nzhodü c'ua. Ya mi pēs'i doce cjē'ē c'e xunt'i. Me co zũ c'ua c'o mi cãrã nu. Dya mi pärãji pje ro nguijñiji. ⁴³ Nuc'ua o xipji e Jesús anguezeji c'ü dya cjó ro xipjiji c'ü vi jñandaji. Cjanu o mama ro unüji pje ro zi c'e xunt'i.

6

Jesús en Nazaret

¹ Cjanu o mbedye c'ua nu e Jesús, o ma nu ja mi menzumü. O möji c'o o discípulo. ² Nuc'ua c'e pa c'ü mi söyaji, o mbürü o xöpü yo nte a mbo cja c'e nitsjimi. Na puncjü nte c'o mi ärã, me mi önütsjēji mi mamaji:

—¿Cjó jíchi ne bëzo? ¿Ja va mbãrã nu, 'ñe ja ga tsja c'o me na nojo c'o nunca rí ärägöji?

³ ¿Cjo dya nguejnu e yaxü nu, o t'i e María? ¿Cjo dya ngue nu cjuarma e Jacobo 'ñe e José 'ñe e Judas 'ñe e Simón? ¿Cjo dya xo bübü c'o o cjü cja ne jñiñi va?, eñeji.

Nguéc'ua ma ünbüji e Jesús. ⁴ E Jesús o xipji c'ua anguezeji:

—'Na profeta nde respetaoji nu ja dya ri menzumü y ätäji. Pero nu ja ri menzumü, dya respetaoji c'ü. Ni xo ri ngue c'o o dyoji, ni ri ngue c'o ri cãrã o ngümü, dya xo respetaoji c'ü, embeji.

⁵ E Jesús dya sö ro tsja c'o na nojo cja c'e jñiñi. Nguextjo o 'ñe's'e o dyē ja nzi c'o mi sö'dyē. O jocüji c'ua. ⁶ Me mi cjijñi e Jesús na ngueje dya mi ejmeji angueze. Nuc'ua e Jesús o ma cja c'o ts'ijñiñi c'o bëxtjo mi jãrã, o ma xöpü c'o nte.

Jesús manda a los discípulos a predicar

⁷ Nuc'ua e Jesús o ma't'ü c'o doce o discípulo ro ějēji cja o jmi. Cjanu o ndäjãji c'ua nde yeje nde yeje ro ma zopjüji c'o nte. Xo o unüji c'ü ja rvã sö ro pjongüji o demonio cja o mü'bü yo nte. ⁸ O xipjiji, dya pje ro ndunüji c'o rví jyodüji cja 'ñiji. Nguextjo 'na ch'äjã c'ü ro jñünü nzi 'najaji. Dya ro ndunüji xēdyi ne ri ngueje merio. Dya xo ro nganaji mape. ⁹ Nguextjo o tjıza ro ndin'ch'iji. Dya xo ro jyānsp'ã o bituji. ¹⁰ Xo o mama e Jesús o xipjiji:

—Cja ngumü c'ua ja rí sät'äji, je rí oxüji nu hasta 'ma cja rí ñe rí pedyeji, dya rí pötqueji ngumü rgui oxqueji. ¹¹ 'Ma rí sätc'ejí cja 'na jñiñi, 'ma dya ra säc'ejí, 'ma dya ra dyä'tc'äji c'o rí xipjiji, rí pedyeji 'ma nu. Rí jyä'bäji o jöümü c'o ya rguí jyäs'ä in cuaji, ngue c'ua ra unü ngüenda c'o menzumü nu, que vi tsjaji na s'o, dya säc'ejí. Na cjuana rí xi'tsc'öji, nu pa c'ü ra tjün ngüenda, xenda ra sufrido c'o cārā c'e jñiñi c'ü, que na ngueje ra sufrido c'o mi cārā a Sodoma, 'ñe a Gomorra c'o o chjotü Mizhocjimi mi jinguā na ngueje c'ü me ma s'oji.

¹² Nuc'ua c'o discípulo o möji c'ua. O ma zopjüji c'o nte. Mi xipjiji c'ü mi jyodü ro nzhogü o mü'büji. ¹³ Mi pjongüji na puncjü o demonio cja o mü'bü c'o nte. Xo mi cosp'üji aceite na puncjü c'o mi sö'dyë, y o jocüji.

La muerte de Juan el Bautista

¹⁴ E Herodes c'ü mi manda a Galilea, o dyärä texe c'o na nojo c'o mi cja e Jesús, na ngueje textetjo me mi mama c'o nte c'o. O mama c'ua e Herodes:

—E Juan c'ü mi jichi yo nte cja ndeje, ya tetjo, ya bübütjo na yeje. Nguec'ua na zëzhi angueze ga tsja'a na puncjü c'o na nojo, embeji.

¹⁵ Bübü c'o mi mama:

—C'ü cja yo me na nojo, ngueje c'e profeta Elías c'ü ya ëjë na yeje.

Dyaja c'o mi mama:

—Ngueje 'naja profeta c'ü chjëntjovi nza cja c'o profeta c'o mi cārā mi jinguā.

¹⁶ Pero e Herodes 'ma o dyärä o mama:

—C'ü cja'a yo, ngueje e Juan c'ü ró mandagö o jñüpcüji o ñi. Ya te'etjo c'ü, embeji.

¹⁷ Ngue e Herodes c'ü vi manda o ma zürüji e Juan; cjanu o ngot'üji c'ua a pjörü. O tsja a cjanu e Herodes na ngueje, 'ma xe mi bübütjo e Juan, e Herodes vi chjüntüvi c'ü nu bëpe c'ü mi chjü Herodías. Nu c'e ndixü mi ngue o su e Felipe c'ü nu cjuarma e Herodes.

¹⁸ Nguec'ua o mama e Juan o xipji e Herodes:

—Dya sö rí 'ñejegue nu su nin cjuarma, embe.

¹⁹ Nuc'ua e Herodías me mi ünmbü e Juan. Me mi ne ro mbö't'ü, pero dya mi sö. ²⁰ Na ngueje e Herodes mi sü e Juan, na ngueje mi pārā mi ngueje 'naja bëzo c'ü mi cja c'ua ja nzi ga ne Mizhocjimi. Nguec'ua e Herodes dya mi jëzi cjó pje ro tsjapü e Juan. Me mi mājā e Herodes ma dyärä c'o mi mama e Juan, pero dya go creo na ngueje mi yembeñe.

²¹ O ë c'ua 'na nu pa'a, o chöt'ü e Herodías ja rvá mbö't'ü e Juan. C'e pa c'ü, vi säs'ä o cjë e Herodes. O tsja mbaxua e Herodes. O zojnü c'o mi menzumü a Galilea c'o pje mi pjëzhi 'ñe c'o jmu 'ñe c'o comandante. ²² Nuc'ua c'ü o xunt'i e Herodías o ë neme a jmi nu c'o mi cārā cja c'e mbaxua. Me go mājā c'ua e Herodes 'ñe c'o mi cārā nu. Nuc'ua e Herodes c'ü mi rey o xipji c'e xunt'i:

—Dyötcü texe c'ü rí ñe, nde rá da'c'ü.

²³ Xo o mama:

—C'ua ga mbārā Cjimi 'ma pje rí dyötcü, zö ri ngue nde'e c'o rí mandagö, nutscö rá da'c'ü, eñe e Herodes.

²⁴ O mbedye c'ua c'e xunt'i, o ma xipji c'ü nu mamá:

—Xitsi, ¿pje rá ötü e Herodes?

O ndünrü c'ua c'ü nu mamá o xipji:

—Dyötpü o ñi e Juan c'ü mi jichi cja ndeje yo nte.

²⁵ Nuc'ua nzi va cjogü c'e xunt'i nu ja mi bübü c'e rey Herodes, o xipji:

—Rí negö extí dyacü o ñi e Juan c'ü mi jichi yo nte, jñüncü cja 'na tramojmü, eñe c'e xunt'i.

²⁶ Me co nguijñi c'ua c'e rey Herodes. Pero jo ni mbeñe c'ü vi nädä Cjimi, 'ñe c'ü ya vi dyärä c'o nte c'o ma cā'ā nu; nguec'ua dya o ne ro xipji c'e xunt'i c'ü dya ro unü. ²⁷ C'e rey jo ndājā c'ua 'na xondaro c'ü ro ma jñüpcü o ñi e Juan. O ma c'ua c'e xondaro, o ma jñüpcü o ñi e Juan nu cja c'e pjörü. ²⁸ Cjanu o jün c'ua cja 'na tramojmü, cjanu o unü c'e xunt'i. Cjanu o ma c'ua c'e xunt'i o ma unü c'ü nu nana.

²⁹ Nuc'ua c'o o discípulo e Juan, 'ma o dyärä mi mamaji c'ü vi bö't'ü e Juan, o möji o ma nduns'üji o cuerpo. Cjanu o ma dyögüji c'ua.

Jesús da de comer a cinco mil hombres

³⁰ Nuc'ua c'o discípulo c'o vi ndäjä e Jesús o nzhogüji nu ja mi bübü angueze, o xipjiji e Jesús texe c'o vi tsjaji 'ñe c'o vi xöpüji c'o nte. ³¹ Ma puncjü nte c'o mi ma mi 'ñeje, nguec'ua e Jesús 'ñe c'o o discípulo dya mi sö ro ziji xëdyi. Nguec'ua o mama e Jesús o xipji c'o o discípulo:

—Möjō nu ja dya cjó ndeñe. Rá cārātsjēji nu ngue c'ua rá sōyaji 'na ndajme, eñe.

³² O mötsjēji c'ua cja 'naja bü o zāt'äji nu ja dya mi cārā o nte. ³³ Na puncjü nte c'o o jñanda 'ma o möji. O mbārāji mi ngueje e Jesús 'ñe c'o o discípulo. Nguec'ua c'o nte o mbedyeji cja c'o jñiñi o nzhodütjoji va möji. Ot'ü o zāt'ä c'o nte nu ja ro zāt'ä e Jesús 'ñe c'o o discípulo. ³⁴ 'Ma o mbes'e e Jesús cja c'e bü, o jñanda ya mi cārā na puncjü nte. Mi chjëntjoji nza cja o ndēnchjürü 'ma dya cjó pjörü. E Jesús me mi juentse c'o nte. O mbürü o xöpüji c'ua, o xipjiji na puncjü jña. ³⁵ Nuc'ua 'ma ya o nzhä'ä, o ējē c'o o discípulo e Jesús cja o jmi angueze, o xipjiji:

—Ya nzhä'ä. Nu va rí cārāji, ndajyadü va. ³⁶ Xipji yo nte ra möji cja yo jñiñi yo bēxtjo, 'ñe a ma a ñünü c'ua ja cārā o nte, ngue c'ua ra ndömüji pje ra ziji.

³⁷ O ndünrü c'ua e Jesús o xipjiji:

—Nu'tsc'ejí rí unügueji pje ra ziji.

Anguezeji o ndünrüji o mamaji:

—¿Cjo in ne rá ma tōmüjme ye mil mbēxo o tjōmēch'i c'ü rá unüjme c'ü ra ziji?

³⁸ O ndünrü c'ua e Jesús, o dyönüji:

—¿Ja nzi tjōmēch'i in jünji? Ma ñuji.

O ma nuji c'ua. Cjanu o ēji c'ua, o mamaji:

—Rí jünjme tsi'ch'a tjōmēch'i cja na yeje jmō'ō.

³⁹ O mama c'ua e Jesús o xipji c'o o discípulo:

—Xipjiji yo nte ra mimiji cja o t'ēbi. Nde ra jyadüji rgá mimiji, embeji.

⁴⁰ Nuc'ua c'o nte o mimiji. O xögüji, bübü c'o nde mi ciento va mimiji. Bübü c'o nde mi cincuenta va mimiji. ⁴¹ Nuc'ua e Jesús o jñü c'o tsi'ch'a tjōmēch'i 'ñe c'o yeje jmō. Cjanu o nä's'ä c'ua a jens'e va unü na pōjō Mizhocjimi. Cjanu o xëdyi c'ua c'o tjōmēch'i. Cjanu o unü c'o o discípulo ngue c'ua ro unüji c'o nte. Xo o xēnmbiji texeji c'o yeje jmō'ō. ⁴² O ziji texeji o nijmiji. ⁴³ Nuc'ua c'o discípulo o nguis'iji c'ua c'o tjōmēch'i 'ñe c'o jmō c'o o mboncjütjo. O nizhitjo doce bos'i. ⁴⁴ Nu c'o bëzo c'o o zi c'o tjōmēch'i 'ñe c'o jmō mi sö tsi'ch'a mil.

Jesús camina sobre el agua

⁴⁵ Nuc'ua e Jesús o xānbä c'o o discípulo ro dat'üji cja c'e bü'ü, ro möji a Betsaida cja c'ü 'nanguarü c'e tazapjü. Nuc'ua 'ma ya mi ma c'o discípulo, e Jesús o xipji c'o nte ro möji o ngumüji. ⁴⁶ Nuc'ua 'ma ya vi ma c'o nte, o ma e Jesús cja 'na t'eje, o ma dyötü Mizhocjimi. ⁴⁷ Nuc'ua 'ma ya vi xömü, nu c'e bü'ü ya mi pa a nde cja c'e tazapjü. Pero e Jesús mi 'natsjē a ñünü cja c'e ndeje. ⁴⁸ O jñanda e Jesús dya mi sö c'o o discípulo ro ndütüji c'e bü na ngueje c'e ndajma mi 'ñeje nu ja mi möji. Nuc'ua 'ma ya ma 'ñetsajōmü, o ma e Jesús mi nzhodü a xes'e cja c'e ndeje; mi ma nu ja ma cā'ā c'o o discípulo cja c'e bü'ü. Mí ne ro cjogütjo e Jesús. ⁴⁹⁻⁵⁰ Nuc'ua c'o o discípulo, 'ma o jñandaji ma nzhodü e Jesús a xes'e cja c'e ndeje, mi cjijñiji mi ngueje 'na piche. Me co züji texeji. O mapjüji o mamaji:

—Chjā, 'na piche nu va ē nu, eñeji.

Nuc'ua e Jesús o zopjüji o xipjiji:

—Nguezgö. Zēchi in mü'büji, dya rí sügueji.

⁵¹ O dat'ü c'ua e Jesús cja c'e bü nu ja ma cā'ā c'o o discípulo. O söya c'ua c'e ndajma. C'o discípulo me mi süji me mi dyönütsjēji ja va zädä c'ü o söya c'e ndajma. ⁵² Na ngueje

dya mi pãrãji pje mi ne ro mama 'ma o tsjapü e Jesús o puncjü c'o tjömëch'i. Ma me o mü'büji, dya mi sö ro nguijñiji pje mi ne ro mama c'o na nojo c'o mi cja e Jesús.

Jesús sana a los enfermos en Genesaret

⁵³ O zät'ãji c'ua cja 'nanguarü c'e zapjü cja c'e xoñijöümü c'ü xiji Genesaret. O ndün't'üji na jo c'e bü'ü. ⁵⁴ 'Ma o mbes'ëji cja c'e bü'ü, c'o nte c'o mi cãrã nu, exo mbãrãji mi ngue e Jesús c'ü vi säjä. ⁵⁵ O ma cöxteji texe cja c'e jñiñi. Cjanu o mbürü o sinpiji e Jesús c'o mi sö'dyë co texe c'o ma os'üji. O sinpiji nu c'ua ja mi äräji mi bübü e Jesús. ⁵⁶ Texe c'ua ja mi sät'ã e Jesús, cja o ts'ijñiñi 'ñe cja o ndajñiñi 'ñe cja o ngümü c'o mi jãrätsjë cja batjü, mi emeji nu c'o mi sö'dyë cja o 'ñiji. C'o nte o dyötüji e Jesús c'ü ro ndötpüji zö ri nguextjo o fleco c'ü o bitu angueze. Texe c'o o ndötpü, o ndis'i c'o.

7

Lo que hace impuro al hombre

¹ Nuc'ua c'o fariseo 'ñe c'o mi xöpü o ley Mizhocjimi, o mbedyeji a Jerusalén o säjäji cja e Jesús. ² O jñandaji c'ü dya o xindyë c'o o discipulo e Jesús ante c'ü ro ziji o xëdyi. ³ Nu c'o fariseo 'ñe c'o dyaja menzumü a Israel mi cjaji c'ua ja nzi ma tsja o tjürü c'o o mboxtitaji. Nguec'ua dya ra ziji xëdyi 'ma dya ot'ü ra xindyëji. ⁴ 'Ma ra nzhogüji cja chöjmü, cja ra ziji xëdyi 'ma ya ra nguarü ra xindyëji na jo. Na puncjü tjürü c'o mi süpüji. Mi xibiji o xalo 'ñe o s'ãbã 'ñe o mojmü c'o mi dyavo metal. ⁵ Nuc'ua c'o fariseo 'ñe c'o mi xöpü o ley Mizhocjimi o xipjiji e Jesús o mamaji:

—¿Jenga yo in discipulogue, dya süpüji yo tjürü yo o zocüzüji c'o mi tataji? Maco dya xindyëji 'ma siji o xëdyi.

⁶ O ndünrü c'ua e Jesús o xipjiji:

—Nu'tsc'ëji in cjapqueji c'ü me na jotsc'ëji, pero dya cjuana. Na cjuana c'ü o mama e Isaías c'ü ja ga cjatsc'ëji. O mama a cjava va pätpã Mizhocjimi: Nujyo nte yo, sücö yo, pero nguextjo co o neji.

O mü'büji, na jë jyadü co nuzgö.

⁷ Bë ga zücö yo. Jizhiji yo o tjürü o nte, cjapüji c'ü ri ngueje o jña Mizhocjimi yo jizhiji, eñe e Isaías.

⁸ Dya in cjaji c'ü manda Mizhocjimi. Ngueje c'o o tjürü yo nte c'o in cjaji.

⁹ Xo o xipjiji:

—In cjijñiji na jo c'ü in cjaji. Dya in cjapüji ngüenda c'ü manda Mizhocjimi, ngue c'ua gui tsjatsjëji in chjürüji. ¹⁰ O mama a cjava e Moisés: “S'iyaji nin tataji, 'ñe nin nanaji. C'ü ra zadü nu tata o nu nana, ra mbö't'üji c'ü”, eñe e Moisés. ¹¹ Pero nu'tsc'ëji in mangueji 'ma pje ni jyodü c'o nu tata 'naja nte, sö ra mama c'e nte ra xipji c'o nu tata: “Dya sö rá pjöxc'üvi. Ya ró mama rá unügö Mizhocjimi texe c'o ro sö ro da'c'üvi”, ra 'ñembevi. ¹² Nguec'ua dya cja in jëziji pje xe ra unü c'ü nu tata 'ñe c'ü nu nana. ¹³ A cjanu in cjapüji c'ü dya ni muvi c'ü mama Mizhocjimi, na ngueje in jizhiji yo o tjürü c'o nin mboxtitaji. Na puncjü c'o in cjaji a cjanu.

¹⁴ Nuc'ua e Jesús o xipji na yeje c'o nte:

—Chëzhiji a 'ñecjua. Dyätcãji in texeji, ngue c'ua rí pãrãji ja ga cja'a. ¹⁵ Dya ngueje o jñönü c'o ra zi 'na nte c'ü ra tsjapü ra tsja c'o na s'o. C'ü ra tsjapü ra tsja na s'o, ngue c'o na s'o c'o ra nguijñi a mbo o mü'bü. ¹⁶ Nu'tsc'ëji bübü in tsöji, rí dyãräji yo jña yo.

¹⁷ Nuc'ua e Jesús o xögü cja c'o nte, o cjogü a mbo c'e ngümü. Nuc'ua c'o o discipulo e Jesús o dyönüji pje mi ne ro mama c'o jña c'o cja vi mama angueze. ¹⁸⁻¹⁹ O ndünrü c'ua e Jesús o mama:

—¿Cjo xo 'ñetsc'ëji xo bë'tsc'ëji rí pãrãgueji ja cja c'o jña c'o cja ró mangö? O jñönü c'o si 'naja nte, dya s'onbü o mü'bü, na ngueje je sät'ã cja o pjeme, y je nde ni mbedye a ndü'bü c'o.

A cjanu o mama e Jesús c'ü nde na jo texe o jñönü c'o pje nde si yo nte. ²⁰ Xe o ña e Jesús o mama:

—Nu c'o bübü cja o mü'bü 'na nte ngue c'o ni s'onbü c'e nte c'ü. ²¹⁻²² Na ngueje je ngueje cja o mü'bü yo nte, nu ja ni 'ñeje c'o pjeñe c'o na s'o, nguec'ua ga tsäji o ndixü, 'ñe yo ndixü tsäji o bëzo, 'ñe cjaji a cjanu c'o pje nde na s'o, 'ñe pje c'o pönüji, 'ñe pöt'tüteji, 'ñe nepeji c'o pë's'i yo nu minteji, 'ñe nuji na ü, 'ñe ojnüteji, 'ñe cjaji texe c'o va ëjë o pjeñeji, dya c'a's'üji, 'ñe envidiaji, 'ñe santeji, 'ñe cjaþütsjëji na nojo, 'ñe dya päräji pje na mbëjë c'o na jo. ²³ Texe yo na s'o nguejyo ni s'odü o mü'bü 'naja nte, na ngueje je ni 'ñeje cja o mü'bü.

Una mujer extranjera que creyó en Jesús

²⁴ Nuc'ua o mbedye nu e Jesús, o ma cja c'o jñiñi a Tiro 'ñe a Sidón. O cjogü a mbo cja 'na ngümü. Mi ne c'ü dya cjó ro mbärã cjo mi bübü nu; pero o mbärãji. ²⁵ 'Naja ndixü o dyärã mi mamaji mi bübü e Jesús. C'ü o ts'ixunt'i c'e ndixü mi bübü demonio cja o mü'bü. Nuc'ua c'e ndixü o ma nu ja mi bübü e Jesús; o ndüñijömmü cja o jmi. ²⁶ C'e ndixü je mi menzumü a Fenicia c'ü tsja a Siria. Dya mi menzumü cja c'o mi Israel. C'e ndixü o dyötü e Jesús ro pjongü c'e demonio cja c'ü nu ts'ixunt'i. ²⁷ O ndünrü c'ua e Jesús o xipji: —Ot'ü ra zi'i yo t'i; na ngueje dya jo ra jñünbüji o xëdyi yo t'i, c'ü ra panbaji o dyo'o.

²⁸ O ndünrü c'ua c'e ndixü o xipji:

—Jägã, na cjuana c'ü in mangue, ín Jmuts'ügö. Pero zö jyentsquijme dyo'o c'o in menzumügueji a Israel, in pärãgue ja ga cja yo dyo'o, si'iji c'o ngünxëdyi c'o jäbã cja mexa, c'o jä'bã c'o ts'it'i.

²⁹ O ndünrü c'ua e Jesús o xipji:

—Na jo c'ua ja gui mangue. Nguec'ua sö rí nzhogü cja in nzungue. C'e demonio ja mbedye cja in xunt'i.

³⁰ O ma c'ua c'e ndixü, o zät'ã o ngümü. O nu'u ya vi mbedye c'e demonio cja c'e xunt'i, ya mi söya c'e xunt'i.

Jesús sana a un sordomudo

³¹ Nuc'ua e Jesús o mbedye na yeje cja c'o jñiñi c'o mi järã a Tiro, o cjogü cja c'o jñiñi c'o mi järã a Sidón 'ñe a Decápolis. O zät'ã cja c'e zapjü a Galilea. ³² O sinpiji c'ua 'naja bëzo c'ü mi ngogö, xo mi c'üjne c'e bëzo. O dyötüji e Jesús ro 'ñe's'e o dyë cja c'e bëzo. ³³ E Jesús o xöcü c'ua c'e bëzo c'ü mi ngogö. O c'ua't'ã c'ua o ñidyë cja o ngö'ö. Cjanu o zos'ü o ñidyë, o ndötpü c'ua o c'ijñi c'e bëzo. ³⁴ O nä's'ã c'ua a jens'e e Jesús. O yeya, o mama c'ua:

—Efata, eñe.

C'e jña ne ra mama: “Xogü.”

³⁵ Ya o dyärã c'ua c'e bëzo. Xo o jogü c'ua o c'ijñi, o ña c'ua na jo. ³⁶ E Jesús o manda c'ua c'ü dya cjó ro ma xipjiji c'ü vi tsja angueze. Pero 'ma o xipjiji dya ro mamaji, xenda mi mamaji c'ua. ³⁷ Me mi sũ c'ua c'o nte, mi mamaji:

—Me na jo texe yo cja'a ne bëzo nu. Cjapü ra dyärã yo ngogö, 'ñejyo ngone cjapü ra ña'a.

8

Jesús da de comer a cuatro mil personas

¹ Dya mezhe c'ua, o jmurü na yeje na puncjü o nte. Mi ojtjo pje ro ziji. Nuc'ua e Jesús o ma't'ü c'o o discípulo c'ü je ro chëzhiji cja o jmi, cjanu o xipjiji:

² —Rí juentscö yo nte, na ngueje ya pa jñipa c'ü ya ró cãrãgöji va, y dya cja jünji pje ra ziji. ³ 'Ma rá täjäji ra möji o ngümüji c'ü dya ra ziji o xëdyi, ra tögüji cja 'ñiji. Cãrã yo vi 'ñeje na jë.

⁴ O ndünrü c'ua c'o o discípulo o xipjiji e Jesús:

—¿Ja ri bübü va o tjömmëch'i c'ü rguí nijmi yo nte yo na puncjü? Na ngueje rí cãrãgöji va cja ne ndajyadü.

⁵ O ndünrü c'ua e Jesús o dyönüji:

—¿Ja nzi tjömmëch'i in jüngueji?

Anguezeji o mamaji:

—Yencho tjo yo rí jünjme.

⁶ Nuc'ua e Jesús o manda c'ua c'o nte ro mimiji a jömü. Cjanu o jñü c'ua c'o yencho tjömëch'i. Cjanu o unü na pöjö Mizhocjimi. Cjanu o xëdyi c'ua c'o tjömëch'i, cjanu o unü c'o o discípulo. Nuc'ua c'o o discípulo o unüji c'ua c'o nte'e. ⁷ Xo mi jünji ja nzi ts'ijmō. E Jesús xo o unü na pöjö Mizhocjimi c'o jmō, cjanu o xipji c'o o discípulo xo ro unüji c'ua c'o nte. ⁸ O ziji c'ua; o nijmiji na jo. Nuc'ua o nguis'itjoji c'ua c'o ts'ipëraso c'o vi mboncjütjo. O nizhi yencho bos'i c'o. ⁹ Nu c'o nte c'o o zi, mi nziyo mil c'o. Nuc'ua e Jesús o xipji c'ua c'o nte ro möji o ngumüji. ¹⁰ Cjanu o dat'ü c'ua cja c'e bü'ü co c'o o discípulo. O möji c'ua cja c'o jñiñi a ma a Dalmanuta.

Los fariseos piden una señal milagrosa

¹¹ 'Ma ya vi zät'äji nu, o säjä c'ua c'o fariseo. O ã zöji o jña e Jesús. O dyötüji c'ü pje ro jñandaji c'ü rví 'ñeje a jens'e, ngue c'ua ro mbäräji pje mi pjëzhi e Jesús. ¹² O yeya e Jesús o xipjiji:

—Yo nte yo cãrã yo cjë dya, ¿jenga örüji pje ra jñandaji ngue c'ua ra mbäräji pje pjëtscö? Na cjuana c'ü rí mangö, dya ra ch'unüji c'ü ra jñandaji.

¹³ O ma c'ua e Jesús o zogütjo c'o fariseo. O dat'ü cja c'e bü, o möji c'o o discípulo c'ü 'na lado cja c'e zapjü.

La levadura de los fariseos

¹⁴ C'o o discípulo e Jesús, 'natjo tjömëch'i c'ü vi jñünüji 'ma o dat'üji cja c'e bü, na ngueje vi jyombeñeji. ¹⁵ Nuc'ua e Jesús o xipjiji:

—Pjötüpüji ngüenda c'o o levadura c'o fariseo 'ñe c'o o levadura e Herodes.

¹⁶ C'o discípulo mi pötma mamaji:

—Xitscöji a cjanu ne Jesús, na ngueje c'ü dya ró jüngöji o tjömëch'i.

¹⁷ Mi pärã e Jesús c'ü mi cjiñiñi, nguec'ua o xipjiji c'ua:

—¿Jenga in pötqui mamaji na ngue c'ü dya i jñüji o tjömëch'i? ¿Cjo dya be in pärãgueji c'ü sö rá da'c'ejí c'ü rí si'iji? ¿Cjo ya me na me in mü'bügueji? ¹⁸ ¿Cjo dya in jandagueji co in chöji? Bübü in tsöji. ¿Cjo dya pje in äräji? ¿Cjo dya in mbeñeji? ¹⁹ Nu 'ma ró xënmbi c'o tsi'ch'a tjömëch'i, o nijmi c'o tsi'ch'a mil o bëzo. ¿Ja nzi bos'i o ts'ipëraso c'o i tsis'iji? Anguezeji o ndünrüji o xipjiji:

—O nizhi doce c'o bos'i c'o o mboncjü.

²⁰ Xe o ña e Jesús o xipjiji:

—Nu 'ma ró xënmbi c'o yencho tjömëch'i, o nijmi c'o nziyo mil o bëzo. ¿Ja nzi o bos'i o ts'ipëraso c'o i tsis'iji?

Anguezeji o ndünrüji o xipjiji:

—O nizhi yencho c'o bos'i c'o o mboncjü.

²¹ Nuc'ua o mama e Jesús o xipjiji:

—¿Cjo dya be in tendioji ja cja c'ü rí xi'ts'igöji?

Jesús sana a un ciego en Betsaida

²² Nuc'ua o zät'ä e Jesús 'ñe c'o o discípulo a Betsaida. C'o nte o sinpiji 'naja bëzo c'ü mi ndëzhö. Mi ötüji e Jesús ro 'ñe's'e o dyë cja c'e bëzo c'ü mi ndëzhö. ²³ Nuc'ua e Jesús o pënchp'i o dyë, o zidyí a ñünü cja c'e jñiñi. Cjanu o ngosp'ü c'ijñi o ndö'ö. Cjanu o 'ñe's'e c'ua o dyë'ë. O mama c'ua e Jesús:

—Nu'tsc'e, ¿cjo ya in janda?

²⁴ O ndünrü c'ua c'e bëzo o mama:

—Rí jandagö yo bëzo; 'ñetse nza cja za'a. Pero nzhodüji.

²⁵ Nuc'ua e Jesús o 'ñe's'e na yeje o dyë cja o ndö c'e ndëzhö. O nguinch'i c'ua na jë c'e bëzo. O jogü o ndö'ö. Ya ndäcã c'ua na jo texe. ²⁶ E Jesús o ndäjã c'ua cja o ngumü. O mama e Jesús o xipji c'e bëzo:

—Dya rí sät'ä cja c'e jñiñi. Dya cjó rí ma xipji nu, c'o ró cjagö.

Pedro declara que Jesús es el Cristo

²⁷ Nuc'ua e Jesús 'ñe c'o o discípulo o möji cja c'o jñiñi c'o tsja a Cesarea de Filipo. 'Ma mi pöji cja 'ñiji o tsja t'önü e Jesús o xipji c'o o discípulo:

—¿Pje mama yo nte pjëtsigö?

²⁸ O ndünrú c'ua anguezeji:

—Bübü c'o mama ngue'tsc'e e Juan c'ü mi jichi cja ndeje yo nte. Dyaja c'o mama ngue'tsc'e e Elías. Dyaja c'o mama ngue'tsc'e 'naja c'o profeta c'o mi cãrã mi jinguã.

²⁹ O mama c'ua e Jesús o dyönüji:

—Natsc'ej, ¿pje in mangueji? ¿Pje pjëtsigö?

O ndünrú c'ua e Pedro o xipji:

—Ngue'tsc'e e Cristo o 'ñempc'egue Mizhocjimi rí mandague.

³⁰ Nuc'ua e Jesús o xipji c'ua c'o o discípulo c'ü dya cjó ro xipjiji c'ü mi ngue Cristo c'ü.

Jesús anuncia su muerte

³¹ Nuc'ua o mbürü e Jesús o xipji c'o o discípulo c'ü mi jyodü ro zädä. O xipjiji:

—Nutsco rvá ëcjö cja Mizhocjimi, ni jyodü me rá sufridogö na puncjü. Ra jñüncü ngüenda c'o tita c'o pje pjëzhi, 'ñe c'o ndamböcjimi, 'ñe c'o xöpü o ley Mizhocjimi, ra mamaji c'ü na s'o c'ü rí cjangö. Nuzgö ra mbötcügöji. Nuc'ua c'ü na jñi nu pa, rá tegö rá bübütjo na yeje.

³² O xipjiji na jo'o yo jña'a yo. Nuc'ua e Pedro o xöcü 'na lado e Jesús, y o mbürü o hüench'i. ³³ O ñezhe c'ua e Jesús, o jñanda c'o dyaja o discípulo. O mama c'ua e Jesús o hüench'i e Pedro:

—C'ueñe cja ín jmigö, Satanás. Nu c'ü in cjiñigue, dya pje ngue c'ü cjiñi Mizhocjimi; ngueje c'ü je cjiñi yo nte.

³⁴ Nuc'ua e Jesús o ma't'ü c'ua c'o nte 'ñe c'o o discípulo; o xipjiji:

—'Ma cjó c'o ne ra ndünt'ü ín xütjügö, dya ra tsja c'ua ja nzi ga netsjë. Ra bübü dispuesto ra sufrido o ra ndü. Y ra ndenngue co nutsco. ³⁵ Na ngueje nu c'o dya bübü dispuesto ra sufrido o ra ndüji, dya ra chöt'üji c'ü rguí bübütjoji. Pero nu c'o bübü dispuesto ra bö't'ü na ngue c'ü ni 'ñejmezügöji 'ñe c'ü ni xipjiji yo nte xo ra 'ñejmezüji, ra chöt'üji c'ü rguí bübütjoji. ³⁶ Nu 'ma ro tsja 'na nte ro tsjapü o cjaja texe yo bübü va cja ne xoñijömmü, pero 'ma ro jyëzi Mizhocjimi c'e nte, ¿pje rví muvi? ³⁷ Na ngueje, 'ma ya jyëzi Mizhocjimi 'na nte, dya ra sö c'e nte pje ra unü Mizhocjimi ngue c'ua ra ë bübü Mizhocjimi co angueze. ³⁸ Yo pa dya yo, ya mbëtspiji o jña Mizhocjimi; me cjaji na s'o. Nu c'ü ra tseje rgá 'ñejmezü 'ñe ín jñagö, nuzgö dya rá recibido angueze 'ma rá ëcjö na yeje cja Mizhocjimi. Rá ëcjö na yeje; c'ua ja ga cja me na zö c'ü mi Tatagö, je rga cjangö nu 'ma rá ëcjö. Rá ëcjö co o anxe Mizhocjimi; me rrã zözgöjme.

9

¹ Xo o mama e Jesús:

—Na cjuana rí xi'tsc'öji, bübü nu yo cãrã va, yo dya ra ndü'ü hasta 'ma cja ra nu'uji ja ga cja 'ma ra manda Mizhocjimi co texe o poder.

La transfiguración de Jesús

² 'Ma ya vi cjogü 'ñanto pa, e Jesús o zidy e Pedro 'ñe e Jacobo 'ñe e Juan. O mötsjëji cja 'na t'eje c'ü me ma ndã'ã. 'Ma mi jandaji, 'nangua o pötü c'ua o jmi e Jesús. ³ Xo pötü c'ua ja ma 'ñetse o bitu, me mi juës'i, me ma t'öxü nza cja xitsji. Ni ri 'naja mbedye cja ne xoñijömmü c'ü ra tsjapü me rrã t'öxü a cjanu. ⁴ Jo ni 'ñetse c'ua e Elías 'ñe e Moisés, mi ñaji e Jesús. ⁵ Nuc'ua o ña c'ua e Pedro o xipji e Jesús:

—Xöpüte, me na jo rí cãrãgöji va. Rá ät'äjme jñi ts'ingumü co dyëza. 'Naja c'ü rá ä'tc'öjme, 'naja c'ü rá ä'tp'äjme e Moisés, 'naja c'ü rá ä'tp'äjme e Elías, eñe.

⁶ O mama a cjanu e Pedro na ngueje me mi sũ angueze 'ñe c'o yeje c'o mi dyoji. Nguec'ua dya mi pãrã pje ro mama. ⁷ O säjä c'ua 'na ngömmü c'ü o ë ngobü anguezeji. O dyäräji c'ua 'na jña cja c'e ngömmü c'ü mi mama a cjava:

—Nujnu ngue ín Ch'igö nu me rí s'iyä. Dyätäji angueze.

⁸ Nuc'ua 'ma o ndäcä c'o discipulo, dya cja jñandaji e Moisés 'ñe e Elías; ya mi nguextjo e Jesús c'ü mi bübü.

⁹ Nuc'ua 'ma ya ma sjöbüji cja c'e t'eje, cjanu o mama c'ua e Jesús o xipjiji:

—Dya cjó rí xipjiji yo cja i jñandaji. Nutscö rvá ěcjö cja Mizhocjimi. 'Ma rá tügö, rá tegö na yeje. Cja rí xipjiji 'ma yo nte.

¹⁰ Nguéc'ua mi cjiññitsjëji c'o vi jñandaji. Dya cjó mi xipjiji. Pero mi pötma mamaji pje mi ne ro mama c'ü ro te'e cja c'o añima. ¹¹ Nuc'ua c'o discipulo o dyönüji e Jesús:

—¿Jenga mama c'o xöpü o ley Mizhocjimi c'ü ni jyodü ot'ü ra ějë na yeje e Elías, cja rron ějë e Cristo?

¹² O ndünrö c'ua e Jesús o mama:

—Na cjuana c'e jña c'ü mamaji, c'ü ot'ü ra ějë na yeje e Elías ra ě jocü texe. ¿Pje mama cja o jña Mizhocjimi? Mama a cjava c'ü me rá sufridogö, nutscö rvá ěcjö cja Mizhocjimi. Xo ra tsjacüji c'ü dya pje ni muvizügö. ¹³ Nuzgö rí xi'tsc'öji, e Elías ya ějë na yeje c'ü. O tsjapüji c'ü me mi ne anguezeji, c'ua ja nzi ga t'opjü c'ü ro tsjapüji.

Jesús sana a un muchacho que tiene un espíritu malo

¹⁴ Nuc'ua 'ma o zät'äji nu ja mi cārā c'o dyaja discipulo, o jñandaji na puncjü nte c'o ya vi jmurü nu. Mi cārā nu c'o mi xöpü o ley Mizhocjimi. Mi söji jña co c'o discipulo.

¹⁵ Nuc'ua c'o nte 'ma o jñandaji e Jesús, me co mājāji. O cjuañiji o ma zenguaji angueze.

¹⁶ Nuc'ua e Jesús o dyönüji:

—¿Ja cja c'e jña c'ü in mangueji?

¹⁷ O ndünrö c'ua 'naja bëzo c'ü ma dyoji c'o nte, o mama:

—Xöpüte, ró sin'c'igö ín ch'igö na ngueje bübü demonio cja o mü'bü c'ü cjavü ra ngone. ¹⁸ C'e demonio texe c'ua ja pēnch'i me cjavü ra ñus'ü. Me pjont'ü pjügü a ne'e. Me s'i'ch'i o s'ibi; me zēchi o cuerpo. Ró xipji yo in discipulogue ro pjombgüji c'e demonio; dya sö ra pjongüji, eñe.

¹⁹ O ndünrö c'ua e Jesús o xipjiji:

—Nu'tsc'ëji in cārāji yo cjë dya, dya in ejmeji. ¿Jenga dya in creozüji rá pjöxc'üji rí tsjaji c'o na nojo? Maco ya mezhe rí cārāgöji, ya mezhe rí pē'sc'ö paciencia co nu'tsc'ëji. Sinqüji ne t'i'i.

²⁰ O sinpiji c'ua. C'e demonio 'ma o jñanda e Jesús, exo tsjavü o mbi'ch'i c'e t'i. O nügü c'e t'i; mi ñus'ü. Me mi pjont'ü pjügü a ne'e. ²¹ Nuc'ua e Jesús o tsja t'önü, o xipji c'ü nu tata c'e t'i'i:

—¿Jinguā ndeze o mbürü c'ü sufrido a cjanu ne t'i?

O ndünrö c'ua c'ü nu tata c'e t'i o mama:

—Ndeze 'ma cja mi ts'it'i me sufrido a cjanu. ²² C'e demonio ya na puncjü ga tsjavü ga zo'o cja sivi 'ñe cja ndeje, ngue c'ua ra mbö't'ü. Nu 'ma sö pje rí tsjague, juentsquegöbe, pjöxcügöbe.

²³ O ndünrö c'ua e Jesús o xipji:

—In önnü, ¿cjo sö pje rá cjagö? Rí önn'ügö, nu'tsc'e, ¿cjo ra sö rí 'ñejmegue Mizhocjimi? Nu c'ü ejme Mizhocjimi, Mizhocjimi ra tsja texe c'o ra dyötü.

²⁴ Exo mapjü c'ua na jens'e c'ü nu tata c'e t'i, o mama:

—Rí ejmegö Mizhocjimi. Pero bëtsi, nguec'ua rí ö'tc'ügö rí pjöxcü rá ejmegö Mizhocjimi texe c'ua ja nzi ga ne angueze.

²⁵ Nuc'ua 'ma o jñanda e Jesús ma jmurü na puncjü nte, o huēnch'i c'ua c'e demonio, o xipji:

—Nu'tsc'e demonio in cjavü ra ngone 'ñe ra ngogö ne t'i, rí mandats'ü rí pedye cja ne t'i. Y dya cja nzho xe rí tsich'i cja o mü'bü.

²⁶ Nuc'ua c'e demonio o mapjü; o tsjavü me mi mbi'ch'i c'e t'i. Cjanu o mbedye c'ua c'e demonio. Nuc'ua o jändü c'e t'i. Mi nza cja c'ü ya vi ndü. Nguéc'ua na puncjü nte c'o mi mama: “Ya ndü'ü.” ²⁷ Nuc'ua e Jesús o pēnchp'i a dyë'ë, o xos'ü. O böbü c'ua c'e t'i'i.

²⁸ Nuc'ua e Jesús o cjogü a mbo cja c'e ngumü nu ja mi oxü. C'o o discipulo o xipjitsjëji c'ua:

—¿Jenga dya sö ro pjombgüjme c'e demonio?

²⁹ O ndünrú c'ua e Jesús o xipjiji:

—'Na demonio nza cja nu c'ü cja ró pjongü, dya cjó ra sö ra pjongü 'ma dya ra dyötü Mizhocjimi 'ñe ra mbempje.

Jesús anuncia otra vez su muerte

³⁰ Nuc'ua o möji a ma a Galilea. E Jesús dya mi ne cjó ro mbärã ja mi bübü angueze.

³¹ Na ngueje mi xöpü c'o o discípulo. O xipjiji:

—Nutscö rvá ěcjö cja Mizhocjimi, ra nzhögügöji cja yo nte ra mbötcüji. Nuc'ua c'ü na jñi nu pa, rá tetjogö, embeji.

³² Anguezeji, dya mi pārãji pje mi ne ro mama c'o jña c'o. Mi sũji ro dyönüji ja ma cja c'o jña.

¿Quién es el más importante?

³³ E Jesús 'ñe c'o o discípulo o zät'ãji a Capernaum. 'Ma ya mi cãrãji cja ngumü, o mama c'ua e Jesús o dyönüji:

—¿Ja cja c'o mi mamagueji 'ma ma ěji cja 'ñiji?

³⁴ C'o discípulo dya ndünrüji na ngueje vi pötva dyönüji cja 'ñiji cjó ngue nza texeji ro nguejme na nojo. ³⁵ Nuc'ua o mimi e Jesús, cjanu o ma't'ü c'ua c'o doce discípulo o xipjiji:

—'Ma cjó c'o ne ra nguejme na nojo, ni jyodü dya ra tsjapü na nojo; ra pjöxte, ra mbös'ü texe yo nu minteji.

³⁶ Nuc'ua e Jesús o ziji c'ua 'na ts'it'i. O 'ñeme c'ua a nde nu ja mi cãrãji. O ndës'i c'ua. Cjanu o xipjiji:

³⁷ —'Naja nte c'ü s'iyã 'naja yo ts'it'i na ngueje c'ü ejmezügö c'e nte, nguetscö s'iyazü. 'Ma cjó c'o s'iyazü, dya nguextjözügö c'ü s'iyã, xo s'iyã Mizhocjimi c'ü o ndãcjã va cja ne xoñijömü.

El que no está contra nosotros, está a nuestro favor

³⁸ O mama c'ua e Juan o xipji e Jesús:

—Xöpüte, ró jandajme 'na bëzo c'ü mi nãnc'ãgue in chjü ma pjongü yo demonio. Ró xipjijme c'ü dya ro tsja a cjanu na ngueje, dya rí dyocjöji c'ü.

³⁹ O ndünrú c'ua e Jesús o xipjiji:

—Dya rí ts'a's'üji c'e nte. Na ngueje dya cjó nãngã ín chjügö ga tsja c'o na nojo, nuc'ua cja rron mama na s'ozügö. ⁴⁰ Na ngueje nu c'ü dya nugüji na ü, ngue ín dyocjöji c'ü. ⁴¹ Na cjuana rí xi'ts'iji, nu c'ü ra dya'c'üji ndeje rí siji na ngueje ín ntets'üji nutscö e Cristo, nuc'ü, Mizhocjimi ra ngö't'ü c'ü.

El peligro de caer en pecado

⁴² 'Ma cjó c'o ra tsjapü ra tsja na s'o 'naja yo ts'iquë yo ejmezügö, xenda rvã jo ro jyü'tp'üji 'na travacjünü o dyizi c'e nte c'ü, cja rron pant'aji c'ua cja trazapjü, que na ngueje c'ü ro tsjapü ro tsja na s'o 'naja c'ü ejmezügö. ⁴³ Maco in mamaji ngue in dyëji c'ü cja'c'ü rí tsjaji c'o na s'o, dyocüji 'ma. Xenda na jo rí ma bübü'tjoci co Mizhocjimi c'ü ri 'natjo in dyëji que na ngueje ri bübü nza yeje in dyëji ri möji a linfiernu cja c'e sivi c'ü dya ra juench'e. ⁴⁴ Cja c'e lugar, dya tũ c'o dyoxü c'o jã'ã cja c'o ya ndü; 'ñe c'e sivi dya juench'e. ⁴⁵ Maco in mamaji ngue in cuaji c'ü cja'c'ü rí tsjaji c'o na s'o, dyocüji 'ma. Xenda na jo rí ma bübü'tjoci co Mizhocjimi c'ü ri docuaji que na ngueje ri bübü nza yeje in cuaji, ra pantc'aji cja c'e sivi c'ü dya ra juench'e. ⁴⁶ Cja c'e lugar, dya tũ c'o dyoxü c'o jã'ã cja c'o ya ndü; 'ñe c'e sivi dya juench'e. ⁴⁷ Maco in mamaji ngue in chöji cja'c'ü rí tsjaji c'o na s'o, jñü'müji 'ma. Xenda na jo rí tsjogüji nu ja manda Mizhocjimi c'ü ri 'natjo in chöji que na ngueje ri bübü nza yeje in chöji, ra pantc'aji cja c'e sivi a linfiernu. ⁴⁸ Cja c'e lugar, dya tũ c'o dyoxü c'o jã'ã cja c'o ya ndü; 'ñe c'e sivi dya juench'e.

⁴⁹ 'Mi jinguã mi tjüt'üji o animal c'o mi unüji Mizhocjimi; xo mi ü's'üji õ c'o. Texets'üji in chjentjoci c'o animal c'o mi tjüt'üji na ngueje rí tsjogüji na puncjü c'o na s'ëzhi. ⁵⁰ Na

jo o ð'ð. Pero 'ma rrã 'huë'ë c'o ð'ð, ¿ja xe rgá ðxcü 'ma? Nu'tsc'ejí ni jyodü rí chjëntjoi c'e ð'ð c'ü na quijmi. Ni jyodü rí pötqui ñe'ejí.

10

Jesús enseña sobre el divorcio

¹ Nuc'ua o mbedye c'ua nu, e Jesús. O ma cja c'o jñiñi c'o tsja a Judea. O mbes'e c'ü 'nanguarü c'e ndare a Jordán. Nuc'ua na yeje o jmurü na puncjü nte nu ja mi bübü e Jesús, c'ua ja nzi va jmurüji nu ja ot'ü mi bübü. O xöpüji c'ua ja nzi va xöpü c'o dyaja nte. ² O säjä c'ua c'o fariseo. Chaque o tsjapüji t'önü e Jesús. C'ü mi 'ñejeji, ngue c'ü ro zöji e Jesús. Mi cjiññiji 'na ro jyopü c'ü ro mama. O dyönüji:

—¿Ja ga mama cja o ley Mizhocjimi, cjo na jo 'na bëzo ra mbëzi nu su'u?

³ O ndünrü c'ua e Jesús o xipjiji:

—¿Pje mama cja yo mandamiento yo o dyopjü e Moisés?

⁴ O mama c'ua c'o fariseo:

—E Moisés o unü sjëtsi e bëzo ro unü xiscōma c'ü rví mbëzi nu su.

⁵ O ndünrü c'ua e Jesús o xipjiji:

—Nu'tsc'ejí me na me in mü'büji, dya in s'iyaji c'o nin suji, nguec'ua o dya'c'ejí sjëtsi e Moisés rí pëziji c'o. ⁶ Pero 'ma o mbürü o ngãrã yo nte, dya ma cjanu. Na ngueje ndeze 'ma ot'ü, Mizhocjimi o 'ñeme e bëzo 'ñe e ndixü. ⁷ Nguec'ua nu yo bëzo ga zogüji nu tata 'ñe nu nana, ga mimivi c'ü nu su. ⁸ C'o mi yeje ya ri 'natjo o ts'inguevi. Dya cja ri yeje, ya ri 'natjo o ts'inguevi c'ua. ⁹ Nu c'o o tsjapü Mizhocjimi ra 'natjovi, dya ra xöcü e bëzo.

¹⁰ Nuc'ua e Jesús 'ñe c'o o discípulo o cjogüji a mbo cja 'na ngumü. Nuc'ua c'o discípulo o dyönüji ja ma cja c'o cja vi mama. ¹¹ O mama c'ua e Jesús o xipjiji:

—Nu c'ü ra mbëzi nu su, cja rron chjüntüvi c'ü 'naja ndixü, tsãjä ndixü 'ma c'ü. ¹² Nu 'ma ngueje e ndixü ra mbëzi nu xira cja rron chjüntüvi c'ü 'naja bëzo, tsãjä bëzo 'ma c'e ndixü c'ü.

Jesús bendice a los niños

¹³ Ma ëjë c'o nte ma siji c'o o ts'it'iji cja o jmi e Jesús, ngue c'ua e Jesús ro 'ñe's'e o dyë anguezeji ro dyötpüji Mizhocjimi. Nuc'ua c'o discípulo 'ma o jñandaji c'o, o huënc'h'iji c'ua c'o ma siji c'o ts'it'i. ¹⁴ Pero e Jesús 'ma o jñanda c'ü mi cja c'o o discípulo, o üdü c'ua. O xipjiji:

—Jyëziji yo ts'it'i ra ëji cja ín jmigö; dya rí ts'a's'üji yo, na ngueje nu c'o va ëjë co nuzgö nza cja yo ts'it'i, ngueje c'o cjapü Mizhocjimi o nte c'o. ¹⁵ Na cjuana rí xi'tsc'öji, 'ma cjó c'o dya ra ëjë co nuzgö c'ua ja nzi ga 'ñeje yo ts'it'i, 'ma dya ra unü o mü'bü Mizhocjimi ra dyätä, dya ra sö Mizhocjimi ra tsjapü o nte, eñe e Jesús.

¹⁶ Nuc'ua o ndës'i c'ua nzi 'naja c'o ts'it'i. O 'ñe's'e o dyë anguezeji o dyötpüji Mizhocjimi nzi 'naja.

Un joven rico habla con Jesús

¹⁷ 'Ma ya mi pedye e Jesús ro ma cja 'ñiji, o cjuañi 'na bëzo o säjä nu ja mi bübü e Jesús. O ndüñijöümü cja o jmi, cjanu o mama c'ua:

—Na jots'ügue, xöpüte. ¿Pje na mbë c'ü rá cjagö ngue c'ua ra ch'acü rá bübüjtjo co Mizhocjimi para siempre?

¹⁸ E Jesús o xipji:

—¿Jenga in xitsi na jözü? Dya cjó bübü c'ü na jo'o; nguextjo Mizhocjimi. ¹⁹ In pãrãgue c'o o mandamiento Mizhocjimi c'o o dya'c'üji. Mama a cjava c'o: “Dya rí tsãji ndixü; yo ndixü dya ra tsãjäji bëzo. Dya rí pö't'üteji. Dya pje rí pönüji. Dya rí xos'üji bëchjine. Dya cjó rí dyonpüji. Rí respetaoji nin tataji 'ñe nin nanaji.”

²⁰ O ndünrü c'ua c'e bëzo:

—Xöpüte, texe yo, ya nde ró cjagö yo ndeze 'ma cja rmí ts'iquëgö.

²¹ E Jesús 'ma o jñanda c'e bëzo, o ne'e, cjanu o xipji:

—Nu'tsc'e, xe bēzhi 'naja c'ü rí tsjague. Ma pögue texe c'o in pē's'i, unügue c'o dya pje pē's'i. A cjanu rí pē's'igue a jens'e c'o me ni muvi. Cja rrī 'ñecje rí chjünt'ü ín xütjügö.

²² Nuc'ua 'ma o dyärä c'e bëzo c'o vi mama e Jesús, me co ndumü va ma'a, na ngueje mi pē's'i na puncjü.

²³ Nuc'ua e Jesús o jñanda texe c'o mi cārã nu, o xipji c'ua c'o o discípulo:

—Nu c'o me pē's'i na puncjü, me na s'ēzhi c'ü ra unü o mü'büji Mizhocjimi ra dyätäji angueze.

²⁴ 'Ma o dyärä c'o discípulo c'o vi mama e Jesús, o zūji. Pero e Jesús o xipjiji na yeje:

—Nu'tsc'ejí ín ch'its'üji, me na s'ēzhi c'ü ra tsjapü o nte Mizhocjimi nu c'o cjiñi me ra mbös'üji c'o pē's'iji. ²⁵ 'Naja camello, dya sö ra cjogü cja o xägö 'na dyepjadü. Je xo ga cjatjonu 'na nte c'ü pē's'i na puncjü, dya sö ra unü o mü'bü Mizhocjimi ra tsjapü o nte.

²⁶ Nuc'ua anguezeji xenda mi sūji c'ua. O mamaji:

—'Ma a cjanu, ¿cjó ngue c'ü ra sö ra jogü o mü'bü?

²⁷ E Jesús cjanu o jñandaji c'ua, o xipjiji:

—Dya cjó sö yo nte ra jocütsjē o mü'bü; pero Mizhocjimi sö ra jopcü o mü'büji. Na ngueje Mizhocjimi sö ra tsja texe.

²⁸ O mama c'ua e Pedro:

—Nutscöjme ró sogüjme texe c'o mi pē's'ijme ngue c'ua rí tjünt'ügöjme in xütjügue.

²⁹ O ndünrü c'ua e Jesús o mama:

—Cārã c'o ejmezügö c'o ra zopjü ín jñagö yo nte. Nguec'ua ra zogü o ngümüji, o nu cjuarmaji, o nu cjüji, o nu 'ninzhömüji, o nu cjüjuēji, o nu tataji 'ñe nu nanaji, o nu t'iji, o o juajmaji. ³⁰ C'o ra tsja a cjanu, ra ch'unüji c'ü rrã puncjü que na ngueje 'naja ciento c'ü mi pē's'iji 'ma ot'ü. Ra ch'unüji o ngümüji, 'ñe nu cjuarmaji, 'ñe nu cjüji, 'ñe nu 'ninzhömüji, 'ñe nu cjüjuēji, 'ñe nu nanaji, 'ñe nu t'iji, 'ñe o juajmaji. Xo ra nuji na ü; ra tsja yo nte. Xo ra ch'unüji c'ü rguí bübütjoi co Mizhocjimi. ³¹ Je a cjanu, c'o cjpü vi tsjaji c'o me ni muvi, dya rguí muvi a jmi Mizhocjimi c'o. C'o unü ngüenda c'ü dya ni muvi c'ü cjaji, rguí muvi na puncjü a jmi Mizhocjimi c'o.

Nuevamente Jesús anuncia su muerte

³² E Jesús 'ñe c'o o discípulo mi pöji cja 'ñiji, mi cjins'iji a ma a Jerusalén. Mi ot'ü a xojñi e Jesús. Me mi sū c'o discípulo 'ñe c'o nte c'o mi tjünt'ü a xütjü. Nuc'ua e Jesús o xöcü c'o doce o discípulo, o ñatsjēji o xipjiji c'ü ro tsjapü c'o nte ro sufre angueze. ³³ O xipjiji a cjava:

—Ya rrã möjö a ma a Jerusalén nu ja ra nzhögügöji nutscö rvá ěcjö cja Mizhocjimi. Ra nzhögügöji cja o dyē c'o ndamböcjimi 'ñe c'o xöpü o ley Mizhocjimi, ngue c'ua ra jñüncöji ngüenda c'ü rguí mbötcöji. Ra nzhögügöji c'ua cja o dyē c'o dya menzumü a Israel. ³⁴ Me ra tsjacüji burla ra zoxcüji, ra ndaxcüji o chirrio, ra mbötcüji. Nuc'ua c'ü na jñi nu pa, rá tetcjö rá bübütjo na yeje.

Jacobo y Juan piden un favor

³⁵ Nuc'ua e Jacobo co e Juan, c'o o t'i e Zebedeo, o chēzhivi a jmi e Jesús. O xipjivi:

—Nu'tsc'e, xöpüte, rí negöbe rí tsjacübe 'na favor nu rá ö'tc'übe.

³⁶ O ndünrü c'ua e Jesús o xipjivi:

—¿Pje na mbējē c'ü in nevi rá cja'c'üvi?

³⁷ O ndünrüvi o xipjivi:

—Dyacübe sjētsi rá mimigöbe nu ja rí mandague; 'naja cja in jodyē, 'naja cja c'ü 'naja in dyē.

³⁸ O ndünrü c'ua e Jesús o xipji c'o yeje o discípulo:

—Dya in unnc'evi ngüenda c'ü in ötcügövi. Nuzgö rá sufridogö c'o ra tsjacü yo nte; y rá tügö. Nu'tsc'evi dya, ¿cjo ra sö rí sufridovi c'o?

³⁹ O ndünrüvi c'ua:

—Jägã, ra sözübe, eñevi.

Nuc'ua e Jesús o xipjivi:

—Nuzgö rá sufridogö y rá tügö. Jã, na cjuana xo rí sufridoguevi y rí chüguevi. ⁴⁰ Pero dya nguezgö tocazü rá unü cjó ra mimi cja ín jodyë, ne ri ngue c'ü 'nanguarü. Nguextjo c'ü mi Tatagö c'ü ya juajnü cjó ra mimi nu.

⁴¹ Nuc'ua c'o dyëch'a discípulo 'ma o dyäräji, o mbürü o ünbüji c'ua e Jacobo 'ñe e Juan. ⁴² Pero e Jesús o xipji c'ua c'o o discípulo ro chëzhiji, cjanu o xipjiji c'ua:

—In pãrãgueji ja cja c'o pje nde pjëzhi cja yo nte yo dya pãrã Mizhocjimi, cjaþüji yo nte ra tsjaji c'ü mandaji. Y xipjiji ra tsjaji c'o söji me na jyü. ⁴³ Nu'tsc'ëji, dya rga cjatsc'ëji c'ua nzi ga cja c'o pje pjëzhi. 'Ma bübüts'ëji 'naja c'ü ne ra tsjapü na nojo a jmi Mizhocjimi, ni jyodü ra mböxc'üji 'ma c'ü, dya ra mandats'üji. ⁴⁴ Y c'o ra ne ra tsja in xojñigueji, ni jyodü ra mbë'pc'iji c'o, dya me ra mandats'üji. ⁴⁵ Nutscö c'ü rvá ëcjö cja Mizhocjimi, dya ngue c'ü ra mbëpqui yo nte'e; ngue c'ü rá pëpcö yo. Xo rvá ëcjö rá tügö, ngue c'ua rá cjö'tp'ü o nzhübü na puncjü o nte'e, c'ü rga emeji libre, eñe e Jesús va xipji c'o o discípulo.

Jesús sana a Bartimeo el ciego

⁴⁶ O zät'äji c'ua a Jericó. Nuc'ua o mbedyeji nu, e Jesús 'ñe c'o o discípulo 'ñe na puncjü nte. Cja c'e 'ñiji c'ü mi pöji, mi junrü 'naja bëzo c'ü mi ndëzhö c'ü mi chjü Bartimeo. Mi ngueje nu t'i e Timeo. Mi örü o merio. ⁴⁷ C'e bëzo 'ma o dyärä mi ngueje e Jesús c'ü mi menzumü a Nazaret c'ü ma cjogü, o ña c'ua na jens'e o mama:

—Nu'tsc'e Jesús o mboxbëchets'ü e David, juentsquegö.

⁴⁸ Na puncjü c'o nte o huënc'h'iji c'ua c'e bëzo o xipjiji ro ngo't'ü o ne. Pero nuc'ü, xenda o mapjü na jens'e:

—Nu'tsc'e o mboxbëchets'ü e David, juentsquegö.

⁴⁹ Nuc'ua e Jesús o böbü c'ua o mama:

—Ma't'üji ne bëzo ra chëzhi cja ín jmigö.

O ma't'üji c'ua c'e bëzo c'ü mi ndëzhö o xipjiji:

—Böbü dya, mama e Jesús rí chëzhigue cja o jmi. Jñunt'ü in mü'bügue ra joguts'ü.

⁵⁰ Nuc'ua c'e bëzo o ngama c'ü mi tējë. Exco böbü c'ua o chëzhi cja e Jesús. ⁵¹ Nuc'ua o dyönü e Jesús o xipji c'e bëzo:

—¿Pje in ne c'ü rá cja'c'ü?

O ndünrü c'e bëzo c'ü mi ndëzhö o mama:

—Xöpüte, rí negö rí xocüzü ín chö rá janda.

⁵² E Jesús o xipji c'ua:

—Sö rí mague dya. Ya na jots'ü na ngueje i 'ñejme c'ü ro jo'c'üts'ü.

Jo ni zätä c'ua o ndö c'e bëzo, ya jñanda c'ua. Cjanu o ndünt'ü a xütjü e Jesús nu ja mi ma'a.

11

Jesús entra en Jerusalén

¹ Nuc'ua o zät'äji a Betfagé 'ñeje a Betania a jmi c'e t'eje c'ü ni chjü Olivos; ya mi ngue ro zät'äji a Jerusalén. Nuc'ua e Jesús o ma't'ü c'ua yeje c'o o discípulo. ² Cjanu o xipjivi:

—Mëvi cja ne jñiñi nu jãrã a xojñi. 'Ma rí sät'ävi nu, rí chöt'üvi 'na burru c'ü 'nünt'ü, nu c'ü dya cjó be chãgã. Rí xãpcãvi, jo rrí sijivi. ³ Nu 'ma cjó c'o ra dyönn'üvi: “¿Jenga in xãpcãvi ne burru?”, ra 'ñents'ëvi, nu'ma, rí xipjivi a cjava: “Ngue c'ü ín Jmugöji c'ü ni jyodü; pero jo rá ë socüts'ütjojme”, rí 'ñembevi c'o.

⁴ O mëvi c'ua, o chöt'üvi c'e burru. Mi 'nünt'ü a jmi 'na ngoxtji nu ja mi cjogü 'na 'ñiji. O xãpcãvi c'ua. ⁵ Nu c'o mi cãrã nu, bübü c'o o xipjivi:

—¿Pje na cjaquevi? ¿Jenga na xãpcãvi ne burru?

⁶ Anguezevi o ndünrüvi c'ua ja nzi va xipjivi e Jesús. Nguet'ua va jyëziji o mëvi c'ua.

⁷ O sijivi c'ua c'e burru cja e Jesús. Cjanu o ngãsp'ãvi c'o mi tējëvi cja xütjü c'e burru. Nuc'ua o chãgã c'ua e Jesús. ⁸ Ma puncjü nte c'o mi pöji. Dyaja c'o mi xí'mi o bituji cja c'e 'ñiji; dyaja c'o mi ocü o dyëza mi xí'p'iji.

⁹ C'o nte c'o mi ot'ü a xojñi, 'ñe c'o ma bëpja, mi mapjüji mi mamaji:

—Me na jo nu va ējē nu o 'ñeme Mizhocjimi ra mandazüji. ¹⁰ Me na jo c'ua ja rgá manda nu; ra manda c'ua ja nzi va manda ín mboxtitaji e David. Me na nojo Mizhocjimi.

¹¹ Nuc'ua o zät'ä e Jesús a Jerusalén. O cjogü c'ua a mbo cja c'e templo. O nu'u texe c'o mi cjaji nu. Ya mi nzhä'ä, ngue c'ua o mbedye nu o ma a Betania. O möji c'o doce o discípulo.

Jesús maldice a la higuera sin fruto

¹² Nuc'ua c'ü na jyas'ü, o mbedyeji a Betania o möji a Jerusalén, ya mi sant'a e Jesús. ¹³ O jñanda c'ua na jē mi 'ne'e 'na za'a c'ü mi ngue higo c'ü mi cans'a o xi. O ma nu'u cjo ri quis'i c'e higo. 'Ma o zät'ä cja c'e higo, o chöt'ü mi nguextjo o xi c'o mi cans'a; na ngueje dya mi ngueje o pa'a c'o quis'i o higo. ¹⁴ O mama c'ua e Jesús o xipji c'e higo:

—Dya cja ra nguis'its'ü c'ü cjó ra zi'i, embe.

O dyärä c'o o discípulo.

Jesús purifica el templo

¹⁵ O zät'äji c'ua a Jerusalén. Nuc'ua e Jesús o cjogü a mbo cja c'e templo, cjanu o pjongü a tji texe c'o nte c'o pje nde ma pö, 'ñe c'o pje nde ma tömü nu. Xo o tunbü c'o o mexa c'o mi pötü o merio, 'ñe c'o o silla c'o mi pö o mbaro. ¹⁶ Y dya mi jēzi cjó pje ro ndunü a mbo cja c'e templo. ¹⁷ O xöpü c'ua c'o nte, o xipjiji:

—Ya t'opjü a cjava: “Nu ín nzungö ngue ngumü c'ua ja ra dyötü Mizhocjimi yo nte yo cārā texe cja ne xoñijōmü”, eñe o jña Mizhocjimi. Nu'tsc'ejji na cjacütjoji nu ín nzungö nza cja 'ma ri ngue o ngumü o mbē'ē c'ua ja tsjōjōji, embeji c'o.

¹⁸ C'o ndamböcjimi 'ñe c'o mi xöpü o ley Mizhocjimi o dyäräji c'o mi mama e Jesús; nguec'ua mi jodüji ja rvá mbö't'üji angueze. Anguezeji me mi sūji na ngueje texe c'o nte me mi mājā ma dyäräji c'o jña c'o mi mama e Jesús. ¹⁹ Nuc'ua c'ü nzhä'ä o mbedye e Jesús 'ñe c'o o discípulo cja c'e jñiñi.

La higuera se seca

²⁰ Nuc'ua 'ma o cjogüji c'ü na jyas'ü o jñandaji c'e higo; ya vi dyot'ü na jo texe. ²¹ O mbeñe c'ua e Pedro 'ma ot'ü o nuji c'e higo; o mama c'ua o xipji e Jesús:

—Xöpüte, jñanda ne higo nu i xipji c'ü dya cja ro nguis'i, ya o dyot'ü.

²² O ndünrü c'ua e Jesús o xipjiji:

—Ni jyodü rí jñunt'ü in mü'büji ra dya'c'üji Mizhocjimi c'ua ja nzi gui dyötüji. ²³ Na cjuana rí xi'ts'igöji, 'ma rí jñunt'ü in mü'bügueji c'ü ra zädä c'ü in mangueji, y 'ma dya rí yembeñeji, ra sö rí xipjiji ne t'eje nu: “C'ueñe c'ua, ma so'o cja ne ndeje”, rí 'ñembeji. Ra tsja c'ua, c'ua ja gui mangueji. ²⁴ Nguec'ua rí xi'ts'igöji, texe c'o pje nde rí dyötüji Mizhocjimi, rí jñunt'ü in mü'bügueji c'ü ya o dya'c'üji Mizhocjimi c'ü i dyötüji. Nuc'ua ra zädä a cjanu. ²⁵ 'Ma in ötüji Mizhocjimi, ni jyodü rí perdonaoji 'ma cjó pje o tsja'c'ejji. Ngue c'ua c'ü nin Tataji c'ü bübü a jens'e xo ra perdonaots'üji in nzhubügueji. ²⁶ Pero 'ma dya rí perdonaogueji c'ü cjó pje cja'c'üji, dya xo ra perdonaots'üji in nzhubüji 'ma, c'ü nin Tataji c'ü bübü a jens'e.

La autoridad de Jesús

²⁷ O zät'äji c'ua a Jerusalén. 'Ma mi nzhodü e Jesús a mbo c'e templo, o ējē c'o ndamböcjimi 'ñe c'o mi xöpü o ley Mizhocjimi 'ñe c'o tita, o säjāji cja o jmi e Jesús. ²⁸ O dyönüji:

—Nu'tsc'e rí xitscöjme pje pjē'tsc'e nguec'ua in cjague yo. ¿Cjó ngue c'ü o 'ñempc'e rí tsjague yo?

²⁹ O ndünrü c'ua e Jesús o xipjiji:

—Xo rá önnc'ügöji 'naja t'önü. 'Ma rí xitscöji c'ü rá önnc'üji, xo rá xi'tsc'öji 'ma c'ü pje pjētscö nguec'ua rí cjagö yo. ³⁰ ¿Cjó o 'ñeme e Juan mi jichi yo nte cja ndeje? ¿Cjo ngueje Mizhocjimi c'ü o 'ñeme, o ngueje yo nte? Xitscöji xā, embeji.

³¹ Anguezeji mi pötü ma mamaji c'ua:

—'Ma rá mamaji ngueje Mizhocjimi c'ü o 'ñeme, ra xitscöji: “¿Jenga dya i 'ñejmegueji 'ma c'ü mi xi'ts'iji e Juan?”, ra 'ñenzgöji. ³² Y 'ma rá mamaji ngueje yo nte c'o o 'ñeme e Juan, dya xo ra sö, eñeji ma mantstjéji.

Na ngueje mi süji yo nte pje c'o ro tsjapüji. Na ngueje yo nte mi ejmeji na cjuana mi profeta e Juan. ³³ O ndünrü c'ua anguezeji o xipjiji e Jesús:

—Dya rí pärägöjme cjó 'ñeme e Juan, eñeji.

Xo o ndünrü c'ua e Jesús o xipjiji:

—Dya xo rá xi'tsc'öji pje pjëtscö nguec'ua rí cjagö yo.

12

El ejemplo de los trabajadores malvados

¹ Nuc'ua e Jesús cjanu o zopjü c'o nte, o xipjiji 'na ejemplo:

—Mi bübü 'na bëzo c'ü mi tjë 'na juajma. O ngant'a o uva cja c'ü o juajma, cjanu o ngot'ü c'ua. Cjanu o dyö'bü nu ja ro yödüji c'o uva. Cjanu o ndä's'ä c'ua 'naja ts'ingumü nu ja ro mimi c'ü ro mbörü cja c'e juajma. Cjanu o unü c'ua media c'o ro mbëpi c'o uva. Cjanu o ma c'ua na jë. ² Nuc'ua 'ma ya mi ngue ro jogü c'o uva, cjanu o tsja c'e lamu o ndäjä 'naja o mbëpji o ma'a nu ja mi pëpji c'o uva, ngue c'ua ro unüji c'o uva c'o mi toca. ³ Nuc'ua c'o mi pëpi c'o uva o zürüji c'e mbëpji c'ü cja vi säjä. O mbäräji c'e mbëpji; cjanu o pjongüji. Dya pje unüji. ⁴ Nuc'ua c'e lamu o ndäjä c'ua c'ü 'naja o mbëpji. 'Ma o zät'ä nu ja mi pëpji c'o uva, o s'onbüji o ñi'i; me co tsjapüji na s'o. ⁵ Nuc'ua c'e lamu cjanu o ndäjä c'ua c'ü 'naja o mbëpji. Nuc'ü, o mbö't'üji c'ü. C'e lamu xe o ndäjä na puncjü c'o dyaja o mbëpji. Pero c'o mi pëpi c'o uva, nde o tsjapüji na s'o. Dyaja c'o o mbäräji; dyaja c'o o mbö't'üji.

⁶ Nu c'e lamu, xe mi büntjo 'naja c'ü xe ro ndäjä. Mi ngueje nu t'i'i c'ü me mi s'iya. O ndäjä c'ua c'e t'i'i. O mama c'e lamu: “Nu nu ín ch'igö, ra dyätäji nu.” ⁷ Pero 'ma o zät'ä c'e t'i, c'o mi pëpi c'o uva o pötva mamaji: “Nujnu, ngueje nu ra zopcüji ne juajma ra tsjapü o tsjaja. Mö rá pö't'üji ngue c'ua rá cjapcöji ín tsjacjöji ne juajma”, eñeji. ⁸ Nuc'ua o zürüji c'e t'i. O mbö't'üji. Cjanu o pjongüji o cuerpo cja c'e juajma.

⁹ Xe sido o ña e Jesús o xipjiji:

—¿Cjo in pärägueji pje ra tsja dya c'e lamu? ¿Pje ra tsjapü c'o pëpi c'o uva? C'ü ra tsja, ra ë mbö't'üji. Nuc'ua cja rron unü o media c'o 'ñaja nte ra mbëpi c'o uva.

¹⁰ ¿Cjo dya i xörügueji c'o ya t'opjü? Je mama a cjava c'o:

Nu c'e ndojo c'ü dya ne c'o mi jäbä c'e ngumü, ngue c'ü ot'ü ya jñumüji cja squina c'ü.

¹¹ Ngueje Mizhocjimi c'ü ín Jmugöji c'ü o tsja a cjanu.

Nguec'ua me rí cjijñiji jenga va tsja a cjanu, eñe o jña Mizhocjimi.

¹² Nuc'ua mi jodüji ja rvá zürüji e Jesús. Na ngueje 'ma o mama e Jesús c'e ejemplo, o mbäräji c'ü mi nguetsjë anguezeji vi jyëtsiji c'o mi pëpi c'o uva. Pero dya zürüji na ngueje me mi süji c'o nte. O jyëziji c'ua, o möji.

El asunto de los impuestos

¹³ Nuc'ua o ndäjäji c'ua cja e Jesús, ja nzi o fariseo 'ñe c'o político c'o mi tjünt'ü a xütjü e Herodes. Ro ma tsjapüji t'önü e Jesús. Ro dyäräji c'ua, xama pje c'o ro mama angueze, ngue c'ua ro sö ro ngöt'üji cja c'o pje mi pjëzhi. ¹⁴ O zät'äji cja e Jesús o xipjiji:

—Xöpüte, rí pärägöjme c'ü na cjuana c'ü in mangue. In xöpügue c'ü na cjuana ja ga cja o 'ñiji Mizhocjimi. Dya cjó in sügue rí zopjü, na ngueje dya in cjapque ngüenda zö pje ri pjëzhi 'na nte. Nguec'ua rí xitsijme pje in cjijñigue, ¿cjo na jo rá cjöt'üji o contribución c'ü örü e rey César o maxque jiyö?, eñeji.

¹⁵ Pero e Jesús ya xmi pätpä c'ü ma s'o c'o mi mbeñeji. Nguec'ua o xipjiji:

—¿Jenga chaque in önnüji? Jñüncüji 'na merio ngue c'ua rá nu'u.

¹⁶ O ma jünpüji c'ua 'naja merio. Nuc'ua e Jesús o xipjiji:

—¿Cjó o ñi nu cuat'ü ne merio 'ñe cjó o tjü nu juns'ü?

O ndünrüji c'ua o mamaji:

—Ngueje e César.

¹⁷ O ndünrú c'ua e Jesús o xipjiji:

—C'ü toca e César, rí unüji e César. C'ü toca Mizhocjimi, rí unüji Mizhocjimi, eñe e Jesús.

Me co nguiñiji c'ua c'ü vi ndünrú e Jesús.

La pregunta sobre la resurrección

¹⁸ C'o saduceo mi mamaji c'ü dya ra sö ra te yo añima. O sãjä c'ua ja nzi anguezeji cja e Jesús o dyönüji:

¹⁹ —Xöpüte, e Moisés o dyopjü cja ín leygöji, 'ma cjó c'o ra ndü, 'ma dya be 'ñejui t'i c'ü nu su, nu'ma, c'ü nu su ra chjüntüvi 'ma c'ü 'naja o cjuarma c'e bëzo c'ü ya ndü. Nuc'ua c'e bëzo c'ü vi ndü, je ngue o tjü c'ü ra jñusp'üji c'e t'i c'ü ot'ü ra jmus'ü. ²⁰ Mi bübü yencho bëzo c'o mi cjuarma. 'Naja anguezeji o chjüntü pero o ndü, dya 'ñejui t'i c'ü nu su. ²¹ Nuc'ua c'ü na yeje o cjuarma xo chjüntüvi c'e ndixü. Xo ndütjo, dya 'ñejui t'i. Je xo va cjatjonu c'ü na jñi. ²² Nde va cjatjoji c'ua nza yenchoji. O chjüntüji c'e ndixü nza texeji. Y o ndüji, dya 'ñeji t'i. Cjanu o ndü c'ua c'e ndixü. ²³ Nguec'ua rí önnc'üjme, 'ma ra te c'o añima, ¿cjo ngue c'ü ra tsjapü nu su nza yenchoji? Na ngueje nza yenchoji nde o tsjapüji o sují, eñe c'o saduceo.

²⁴ O ndünrú c'ua e Jesús o xipjiji:

—In jyopüji na ngueje, dya in unnc'ejí ngüenda pje ne ra mama o jña Mizhocjimi; dya xo in pärãgueji ja ga cja c'ü me na zëzhi Mizhocjimi. ²⁵ Yo nte chjüntüji. Xo 'ñe c'o o t'iji, chjüntpüji. Pero 'ma ra te'e c'o añima, dya cja ra chjüntüji a cjanu. Na ngueje ri chjëntjoji nza cja c'o o anxe Mizhocjimi c'o cãrä a jens'e. ²⁶ Exi 'mãrãtjo cja o jña Mizhocjimi c'o o dyopjü e Moisés, c'ü ra te c'o añima. ¿Cjo dya i xörügueji c'e pasaje nu ja mama c'ü mi tjé c'e bidyi? O dyopjü e Moisés ja va zopjü Mizhocjimi. O mama a cjava Mizhocjimi: “Nguezgö o Mizhocjimi e Abraham 'ñe e Isaac 'ñe e Jacob.” ²⁷ Mizhocjimi dya ngue o Mizhocjimi c'o añima, ngue o Mizhocjimi c'o bübütjo. Nguec'ua exi 'ñetsetjo, zö ya ndü e Abraham 'ñe e Isaac 'ñe e Jacob, pero bübütjoji y ra tetjoji. Nu'tsc'ejí me in jyopüji, dya in cijñiji na jo, eñe e Jesús.

El mandamiento más importante

²⁸ O sãjä c'ua 'naja c'o mi xöpü o ley Mizhocjimi o dyärã 'ma mi söji o jña'a, y o mbãrä vi ndünrú na jo e Jesús. O chëzhi c'ua cja o jmi e Jesús, o dyönü:

—¿Ja ngue c'ü xenda ni muvi c'o o ley Mizhocjimi?

²⁹ O ndünrú c'ua e Jesús o xipjiji:

—C'ü xenda ni muvi c'o o ley Mizhocjimi je mama a cjava: “Dyärãji, nu'tsc'ejí in menzumüji a Israel. Mizhocjimi c'ü ngueje ín jmuçöji, 'natjo c'ü. ³⁰ Nguec'ua rí ñegueji Mizhocjimi co texe in mü'büji, 'ñe co texe in aljmaji, 'ñe co texe in pjeñeji, 'ñe co texe c'ü na zé'ts'iji.” Nujnu nguejnu xenda ni muvi yo o ley Mizhocjimi. ³¹ C'ü na yeje o ley Mizhocjimi, chjëntjovi nu cja ró xi'ts'iji. Je mama a cjava: “Rí s'iyaji yo nin minteji, c'ua ja nzi gui s'iyatsjégueji”, eñe Mizhocjimi. Ojtjo xe 'naja o ley Mizhocjimi c'ü xenda ni muvi nza cja yo.

³² Nuc'ua o mama c'e bëzo c'ü mi xöpü o ley Mizhocjimi:

—Xöpüte, na cjuana c'ü in mangue. 'Natjo Mizhocjimi. Dya bübü xe 'naja c'ü ri Mizhocjimi. ³³ C'ü rá neji Mizhocjimi co texe ín mü'büji, 'ñe co texe ín pjeñeji, 'ñe co texe ín aljmaji, 'ñe co texe c'ü na zëtsiji, y rá s'iyaji ín minteji c'ua ja nzi rgá s'iyatsjëji, ngue c'o xenda ni muvi. Xenda ni muvi que na ngueje texe c'o animal c'o rá pö't'üji cja rron tjü'tp'üji Mizhocjimi, 'ñe c'o pje nde rá unüji.

³⁴ Nuc'ua 'ma o dyärã e Jesús vi ndünrú na jo c'e bëzo, o xipji c'ua:

—Dya nda bë'ts'i c'ü ra tsja c'ü o t'its'ü Mizhocjimi c'ü manda texe.

Nuc'ua dya cjó cja rezga pje xe ro dyönü e Jesús.

¿De quién es hijo el Cristo?

³⁵ E Jesús ma xöpü c'o nte cja c'e templo o xipjiji:

—C'o xöpü o ley Mizhocjimi mamaji e Cristo ri mboxbëche cja e David. ³⁶ Maco nguetsjë e David o mama a cjava 'ma o 'ñünbü o mü'bü o Espíritu Mizhocjimi:

Mizhocjimi o zopjü c'ü ín Jmugö o xipji:

“Mimi cja ín jodyëgö. Rí da'c'ü rí mandague hasta 'ma cja rí chöpü yo nuc'ü na ü”, eñe Mizhocjimi.

³⁷ E David o nädä e Cristo o mama: “Ngue ín Jmugö”, eñe. ¿Pje ne ra mama c'ü ri mboxbëche e Cristo cja e David 'ñe c'ü xo ri ngue o Jmu?

C'o nte c'o mi ärä, ma puncjüji. Me mi mäjä ma dyäräji c'o mi mama e Jesús.

Jesús acusa a los maestros de la ley

³⁸ E Jesús 'ma ma xöpüji o xipji:

—Rí pjötpüji nguenda cja yo xöpü o ley Mizhocjimi. Anguezeji cja püji na nojoji ga nzhodüji na maja o bituji. Me xo neji cjó ra mbësp'iji t'ecjañumü rgá zenguaji cja o chöjmü. ³⁹ 'Ma pöji cja nitsjimi, me juajnuji o lugar c'o na jo ja ra mimiji. Y 'ma cjaji mbaxua, me xo juajnüji o lugar c'o me na jo. ⁴⁰ Anguezeji jünbüji c'o pë's'i c'o ndixü c'o ya 'nanxü. Pero me cja püji na joji; me mezhe ga dyötüji Mizhocjimi. Nguéc'ua Mizhocjimi ra tsjapü xenda ra sufridoji que na ngueje 'ma dya ri xöpüteji.

La ofrenda de la viuda pobre

⁴¹ 'Na nu pa e Jesús o mimi a mbo c'e templo a jmi cja c'e ts'icaja nu ja mi mbeñeji Mizhocjimi. O jñanda c'o nte mi junt'üji o merio cja c'e cja. Na puncjü c'o rico mi junt'üji na puncjü merio. ⁴² Xo o ëjë 'na 'nanxü c'ü dya pje mi pë's'i, o ë jñunt'ü yeje ts'imerio; mi ts'iquëtjo mi muvi c'o. ⁴³ Nuc'ua e Jesús o ma't'ü o discípulo ro chëzhiji cja o jmi, o xipji:

—Na cjuana rí xi'ts'iji, nu e 'nanxü, nu dya pje pë's'i, nu c'ü o jñunt'ü nu, xenda ni muvi a jmi Mizhocjimi, que na ngue c'o o dyüt'ü yo dyaja. ⁴⁴ Na ngueje anguezeji o mbeñeji Mizhocjimi o unüji c'o vi mboncjü. Nu ne ndixü nu dya pje pë's'i, o unü texe c'o rví ma ndömü pje ro zi, eñe.

13

Jesús dice que el templo será destruido

¹ Nuc'ua 'ma ya mi mbedye e Jesús cja c'e templo, o mama c'ua 'naja c'o o discípulo:

—Xöpüte, jñanda yo ndojo, me na zö yo. Me na jo va dyät'äji ne templo.

² O ndünrü c'ua e Jesús o xipji:

—Nujyo ín jandaji va cja ne templo, ra zädä c'o pa 'ma dya cja ra jyäns'ä yeje ndojo c'o dya ra yät'ä.

Señales antes del fin

³ Nuc'ua e Jesús o ma cja c'e t'eje c'ü ni chjü Olivos c'ü tsjinch'ivi a jmi c'e templo; o mimi c'ua nu. Nuc'ua e Pedro 'ñe e Jacobo 'ñe e Juan 'ñe e Andrés o dyönütsjëji e Jesús c'ü dya cjó ro dyärä, o mamaji:

⁴ —Xitscöjme jinguã ra zädä yo. ¿Pje ma señal c'ü rá jandajme ngue c'ua rá päräjme 'ma ya ri ngue ra zädä yo?

⁵ Cjanu o ndünrü c'ua e Jesús o xipji:

—Pjötpüji nguenda c'ü dya cjó ra dyon'c'üji. ⁶ Na ngueje ra ëjë na puncjü c'o ra jñüncügö ín chjü, ra mamaji ngueje Cristo anguezeji, ngue c'ua ra dyonpüji na puncjü yo nte.

⁷ Rí dyäräji ri cjaji o chü. Xo ra mbezheji ya ri cjaji o chü. Dya rí sügueji, na ngueje ni jyodü ra zädä a cjanu. Pero dya be ra nguins'i ne xoñijömmü. ⁸ Na ngueje yo ndajñiñi ra pötü rgá chüji yo nu mindajñiñi; xo nzitjo c'o jmu ra pötü rgá chüji c'o nu mijmuji. Na puncjü c'ua ja ra mbí'í na zëzhi ne xoñijömmü, 'ñe c'ua ja ra zöji o tjiñmi. Nujyo nguejyo rguí mbürü ra sufridoji yo.

⁹ 'Nu'tsc'ëji, rí pjötpüji na puncjü nguenda, na ngueje ra nzhöc'ügueji nu ja ra jñün'c'üji nguenda. Ra dyëts'iji nu cja c'o nitsjimi. Ra zints'iji cja yo rey 'ñe yo

gobernador na ngue c'ü ri ejmezüji y ri nänngäji ín chjügö. 'Ma ra zints'iji a cjanu cja c'o pje pjézhi, ra sö rí xipjiji ja czazgö. ¹⁰ Texetjo cja ne xoñijömmü ri cãrã c'o ra zopjü yo nte ra xipjiji o jña Mizhocjimi, ra xipjiji ja ga manda. Nu'ma, ngue 'ma ya ra nguins'i ne xoñijömmü. ¹¹ 'Ma ra zints'iji cja c'o pje pjézhi, extí jñunt'ü in mü'büji c'ü dya ni jyodü rí tsijñiji ja rguí chjünrüji, ante c'ü ra jñün'c'üji ngüenda. Na ngueje c'e ndajme c'ü, Mizhocjimi ra dya'c'üji o jña c'ü rí mangueji. Na ngueje dya ngue'tsc'ejí rí ñaji; nu c'ü ra ña ngueje o Espiritu Mizhocjimi. ¹² Ra zädä 'ma ri ngue nu c'o ri cjuarma ra nzhöji nu cjuarmaji c'ü ra mbö't'üji; o ri ngue nu tataji 'ñe nu nanaji ra nzhöji nu t'iji c'ü ra mbö't'üji; xo nzitjo c'o t'i ra nzhöji nu tataji 'ñe nu nanaji c'ü ra mbö't'üji. ¹³ Texe yo nte ra nuc'üji na ü, na ngueje c'ü ri ejmezügöji. Pero 'ma sido rí 'ñejmezüji texe yo pa yo ri bübüji cja ne xoñijömmü, nuc'ua rí bübütjoji co Mizhocjimi a jens'e.

¹⁴ 'Rí xörügueji, rí tsjapüji ngüenda yo jña yo rá xi'ts'iji. Nu c'ü me na s'o c'ü cja pü ra s'odü texe, 'ma ya rí jñandaji c'ü je ri bübü cja c'e templo, nuc'ua nu'tsc'ejí ri cãrãji a Judea, rí c'ueñe rí möji cja t'eje. ¹⁵ Nu'tsc'ejí ri tãgãji a xes'e cja in nzungueji, extí c'ueñeji, dya pje rí chunüji c'o ri pë's'iji a mbo cja in nzungueji. ¹⁶ Nu'tsc'ejí ri bünc'ejí cja juajma, dya rí nzhogueji cja in nzungueji c'ü rí tsanngueji c'ü rí chëji. ¹⁷ Juejme c'o ri ndunte 'ñe c'o ri jötü o lëlë c'o pa c'o. ¹⁸ Dyötüji Mizhocjimi ngue c'ua 'ma rí c'ueñeji, dya ri ngue c'o pa c'o ri järä o së. ¹⁹ Na ngueje me ra sufridoji na puncjü c'o pa c'o, c'ü nunca sufridoji a cjanu ndeze 'ma o dyät'ä Mizhocjimi ne xoñijömmü. Y dya cja xe ra sufridoji c'ua. ²⁰ Pero Mizhocjimi ra tsjapü c'ü dya nda ra mezhe c'o pa c'o ra sufridoji, ngue c'ua dya ra chjorü texe c'o nte. Ra tsjapü c'ü dya ra mezhe c'o pa c'o, na ngue ri cãrã o nte Mizhocjimi c'o ya juajnü.

²¹ 'Nuc'ua 'ma cjó c'o ra xi'ts'iji: "Je bünc'ua e Cristo" o "Je bübü nu e Cristo", ra 'ñents'ejí, dya rí creogueji c'ü xi'tsc'ejí a cjanu. ²² Na ngueje ra ëjë c'o ra tsjapü ri nguejeji e Cristo. Xo ra ëjë c'o ri cja pü profeta, ri cja pü ri ñaji o jña Mizhocjimi, ra 'ñe jíchiji señal yo nte. Y ra tsjaji c'o me na nojo c'o ra jñanda c'o nte. Ra tsjaji a cjanu, ngue c'ua 'na xo ra sö ra dyonpüji c'o ya juajnü Mizhocjimi. ²³ Nguec'ua extí xi'ts'iji dya, ante c'ü ra zädä c'o pa c'o; ngue c'ua rí pjötpüji ngüenda.

Comó vendrá el Hijo del Hombre

²⁴ 'Nuc'ua 'ma ra nguarü ra sufridoji c'o pa c'o, ra bëxömmü e jyarü. Y dya ra 'ñetse e zana. ²⁵ Ra jyäbä yo seje. Y ra 'ñünü nujyo na zëzhi a jens'e. ²⁶ Nuc'ua ra jñandgagöji nutscö rvä ëcjö cja Mizhocjimi. Ra jñandgöji rva ëcjö cja ngömmü, ra jñandgöji c'ü me rrã zëtsi 'ñe me rrã zözü. ²⁷ Nuc'ua rá tãjãgö c'o ín anxe c'o cãrã a jens'e ra ë jmutüji c'o ró juajnü c'o ri cãrã texe cja ne xoñijömmü.

²⁸ 'Nu'tsc'ejí rí unüji ngüenda yo za yo xiji higo. 'Ma ya ra dogü, 'ma ya pjürü peje o xi, in pãrãgueji ngue 'ma ya ra paja ne xoñijömmü. ²⁹ Je xo rga cjatjonu, 'ma rí jñandaji c'ü ya ra zädä yo rí xi'tsc'öji, rí pãrãgueji 'ma c'ü ya ra nguins'i ne xoñijömmü. ³⁰ Na cjuana rí xi'tsc'öji, c'o ri cãrã c'o pa c'o, dya ra ndü texe c'o, hasta 'ma cja ra zädä texe yo rí xi'tsc'öji. ³¹ Ra nguarü e jens'e 'ñe ne xoñijömmü, pero nín jñagö nunca ra nguarü nu.

³² 'Dya cjó pãrã pje ma pa, ni pje ma ndajme 'ma ra zädä c'o, ni xo ri pãrã c'o o anxe Mizhocjimi, ni xo ri pãrãgö nutscö o T'izgö Mizhocjimi. Nguextjo mi Tatagö c'ü pãrã.

³³ 'Pjötpüji ngüenda; chepquegöji; sido rí dyötüji Mizhocjimi, na ngueje dya in pãrãgueji jinguã ra zädä c'e pa'a c'ü. ³⁴ Rí chjëntcjöbe nza cja 'na bëzo c'ü ri ngue o cja 'na ngumü c'ü ro ma na jë. O zojnü c'o o mbëpji, o xipjiji c'o bëpji c'o ro tsjaji nzi 'najaji. C'e mböngoxtji o xipji c'ü ro mbörü, dya ro jji. ³⁵ Nguec'ua rí xi'ts'iji rí chepquegöji na ngueje, dya in pãrãji ja hora rá ëcjö na yeje. Dya in pãrãji cjo ya ri nzhä, o cjo ya ri ndexömmü, o cjo ri ngue 'ma huë o chare, o cjo ya rguí jyas'ü. ³⁶ Rí chepquegöji na ngueje 'nandga ëcjö, 'na rá ë tö'c'üji rrü jñitjoji. ³⁷ Nujoyo rí xi'ts'iji, rí xipjigö texe, sido rí chepquegöji.

¹ Ya mi bēzhtjo yepa ro zādä c'e mbaxua c'ü ni chjū Pascua, 'ma mi siji o tjomēch'i c'o dya mi bāns'ä. C'o ndamböcjimi 'ñe c'o mi xöpü o ley Mizhocjimi mi jodüji ja rvá zürüji e Jesús c'ü dya cjó ro mbārā, ngue c'ua ro mbö't'üji. ² Mi mamaji:

—Dya ra jogü rá sürüji cja ne mbaxua; 'na ra huēñi yo nte ra tsja o dyēji, eñeji.

Una mujer unge a Jesús

³ 'Ma mi bübü e Jesús a Betania nu cja o ngümü e Simón c'ü mi sö lepra, o säjä c'ua 'na ndixü nu ja mi bübü e Jesús, ma tū 'na botia ndojo c'ü mi po'o c'o me ma jo ma jyärä. Me mi muvi na puncjü merio c'ü. O mbārā c'e botia, cjanu o xisp'i o ñi e Jesús 'ma ya ma jü cja mexa. ⁴ C'o mi cārā nu, bübü c'o o üdü. O pötva mamaji:

—¿Jenga o tsja a cjanu? O nda pjödü ne perfume nu me na jo ga jyärä. ⁵ Mi sö ro bö'ö nu, ro cjogü jñi mil mbēxo nu. C'o merio c'o, ro sö ro ch'unü yo dya pje pē's'i, eñe c'o.

Mi ünmbüji c'e ndixü, mi huēnch'iji.

⁶ O mama c'ua e Jesús o xipjiji:

—Jyēziji. ¿Jenga na huēnch'iji ne ndixü nu? Me na zö nu o tsjacü nu. ⁷ Nu'tsc'eji, xe rí mintcjeji nujyo dya pje pē's'i, nguec'ua 'ma rí ñegueji, ra sö rí pjös'üji. Pero nutscö ra zādä 'ma dya cja rá bünc'ö a ndetsc'eji. ⁸ Ne ndixü nu, o tsja nu c'ü o sö o tsja. Ya xisquigö ín cuerpo nujyo na jo ga jyärä, ngue nu ya na seguro c'ü rguí dyögüzügöji. ⁹ Na cjuana rí xi'tsc'öji, texe cja ne xoñijömmü c'ua ja ra zopjüji yo nte ra xipjiji ja ga czazgö, nde ra nādäji nu o tsja ne ndixü nu, ngue c'ua ra mbeñeji nu o tsjacü, eñe e Jesús.

Judas traiciona a Jesús

¹⁰ E Judas Iscariote c'ü mi ngueje 'naja c'o doce o discípulo e Jesús, o ma cja c'o ndamböcjimi o ma xipjiji c'ü ro nzhö e Jesús. ¹¹ Nuc'ua c'o ndamböcjimi me co mājāji 'ma o dyärāji c'ü ro tsja e Judas. Anguezeji o mamaji c'ua c'ü ro ngö't'üji e Judas. Angueze o jyodü c'ü ja rvá tsjapü ngue c'ua ro nzhö'ö e Jesús.

La Cena del Señor

¹² Ya vi zādä c'ü ot'ü pa c'e mbaxua 'ma mi siji o tjomēch'i c'o dya mi bāns'ä. Ngueje c'e pa 'ma mi jyodü ro mbö't'üji 'na ts'imē c'ü rví pjongüji c'e mbaxua. C'o o discípulo e Jesús o xipjiji:

—¿Ja ngue c'ua in ne rá ma ät'äjme o jñöñü c'ü rí sigue rgui süpü ne mbaxua?

¹³ Nuc'ua e Jesús o ndājā yeje c'o o discípulo, o xipjivi:

—Mēvi cja c'e jñiñi. 'Ma rí sät'ävi nu, rí chjēji 'na bëzo c'ü ri tunü 'na xājñä ndeje. Rí chjünt'üvi a xütjü c'e bëzo. ¹⁴ Nu ja ra cjogü angueze rí xipjivi c'e bëzo c'ü menzumü nu: “C'ü rvá ěcjöbe, mama c'e xöpüte, ¿ja bübü c'e cuarto nu ja ra mimi co c'o o discípulo ra ziji c'ü rguí züpüji ne mbaxua?” Je rga cjanu rgui xipjivi c'e menzumü. ¹⁵ Nuc'ua angueze ra jí'ts'ivi 'na jyāxcumü c'ü na nojo c'ü ya bübü texe c'o ni jyodü. Ngueje nu rí dyät'ävi o jñöñü c'ü rá siji, eñe e Jesús.

¹⁶ Anguezevi o mēvi c'ua cja c'e jñiñi, o chöt'üvi c'ua ja nzi va xipjivi. O dyät'ävi c'ua o jñöñü c'o ro ziji rvá züpüji c'e mbaxua.

¹⁷ Nuc'ua c'ü nzhä o möji e Jesús co c'o doce o discípulo. ¹⁸ O mimiji cja mexa. 'Ma ndänt'ä ma siji o xēdyi, e Jesús o xipjiji:

—Na cjuana rí xi'ts'igöji, bübü 'najats'ügueji nu va rrā siji o xēdyi c'ü ra nzhögügö cja o dyē c'o ra mbötcü, embeji.

¹⁹ Anguezeji 'ma o dyärāji a cjanu, me go ndumüji c'ua. O mbürü o dyönüji e Jesús nzi 'naja anguezeji:

—¿Cjó je ngueje c'ü, cjo nguetscö?

²⁰ O ndünrü c'ua e Jesús o xipjiji:

—Ngueje 'najats'ügueji in doceji c'ü je tü'bü o xēdyi co nuzgö cja ne mojmü nu rrā sigöji, ngue c'ü ra nzhögügö c'ü. ²¹ Nutscö rvá ěcjö cja Mizhocjimi, ra mbötcüji c'ua ja nzi ga t'opjü. Pero juejme ne bëzo nu ra nzhögügö. Xenda rvá jo c'ü dya ro jmus'ü ne bëzo nu; me ra sufrido na puncjü nu.

²² 'Ma ndänt'ä ma siji o xëdyi, o jñü 'naja tjömëch'i e Jesús, o unü na pöjö Mizhocjimi. Cjanu o xënmbi c'ua c'o o discípulo, o xipjiji:

—Jñü'üji ne tjömëch'i nu rrä xënc'iji, rí si'iji. Nujnu ngue ín cuerpogö nu.

²³ Cjanu o ndës'i c'ua c'e vaso. O unü na pöjö Mizhocjimi, cjanu o unü c'o o discípulo. O ziji c'ua texeji. ²⁴ O mama e Jesús o xipjiji:

—Nujnu ngue ín tsjigö nu. Na ngue c'ü rga pjödügö ín tsji rá tügö, Mizhocjimi ra tsja dya, c'ua ja nzi va mama ra tsja; ra perdonao dya o nzhübü na puncjü o nte'e. ²⁵ Rí xi'tsc'öji, ndeze dya, dya cja xe rá sigö o ndeje o uva hasta 'ma cja ra zädä c'ü rá mandagö, c'ua ja nzi va mama Mizhocjimi. Cja rá sigö 'ma c'o cja dadyo, eñe e Jesús.

Jesús anuncia que Pedro lo negará

²⁶ 'Ma o nguarü o tøjöji 'na himno, o mbedyeji o möji cja c'e t'eje c'ü ni chjü Olivos. ²⁷ E Jesús o xipjiji c'ua:

—Texets'ügueji nde rí xögüji ne xömü dya, na ngue c'ü ra tsjacügöji dya. Na ngueje ya t'opjü a cjava: “Nuzgö rá pö't'ügö c'e mbörü. Nuc'ua c'o o ndëncjürü ra mböt'ü c'o”, eñe c'ü t'opjü. ²⁸ Pero 'ma ya rá tegö a nde cja c'o añima, ot'ü rá magö a ma a Galilea, ngue c'ua 'ma rí sätc'ejji nu, ya rva bünc'ö nu.

²⁹ O ndünrü c'ua e Pedro o xipji:

—Zö texe ra jyëts'igüejji, pero nuzgö dya rá jëts'igö, eñe.

³⁰ E Jesús o ndünrü c'ua o xipji:

—Na cjuana rí xi'tsc'ö, dya be ri huë'ë na yeje o chare ne xömü dya, 'ma ya na jñi rguí tsädä c'ü dya in pácägö.

³¹ Xenda o mama na zëzhi c'ua e Pedro:

—Jiyö. Zö rá tügö co nu'tsc'e, pero dya pje rá cädägö c'ü rgá pä'c'ö, eñe c'ü.

Xo nde va mantjo c'ua texe c'o discípulo.

Jesús ora en Getsemaní

³² O möji c'ua nu ja ni chjü Getsemaní. Nuc'ua e Jesús o xipji c'o o discípulo:

—Mimiji va; rá ma ötügö Mizhocjimi, eñe.

³³ Nuc'ua e Jesús o zidi e Pedro 'ñe e Jacobo 'ñe e Juan. O mbürü o ndumü c'ua e Jesús, y me mi cjijñi na puncjü. ³⁴ Nuc'ua o xipjiji:

—Me ndumü ín mü'bügö, rí sö ra mbötcügö c'ü rgá sentiogö. Chepqueji va, dya rí iji, eñe e Jesús.

³⁵ Xe ma c'ua xe ts'iquë a ma xojñi, o ndüne a jömü, o dyötü Mizhocjimi, 'ma ro sö, ro cjogütjo c'ü dya ro zädä c'ü ro tsjapüji c'e hora. ³⁶ O mama:

—Mi Tatats'ügö. Sö rí tsjague texe. Tsjapü ra cjogü c'ü dya ra zädä c'ü rá sufridogö. Pero dya rí tsjague c'ua ja nzi rgá negö; tsjague c'ua ja nzi guí ñegue, eñe.

³⁷ O nzhogü c'ua e Jesús nu ja mi cärä c'o jñi o discípulo; o chöt'ü ya nde vi ijñtjo c'o. E Jesús o xipji c'ua e Pedro:

—Nu'tsc'e Simón, ¿cjo in ñcje? ¿Cjo dya mi sö ri chepque 'na hora c'ü dya rvi ñcje?

³⁸ Cjanu o xipjiji texeji:

—Dya rí ijñi. Dyötqueji Mizhocjimi ngue c'ua dya rí dyätäji c'ü dya jo. Cja in mü'büji, na cjuana in ne rí tsjaji c'ua ja nzi ga ne Mizhocjimi; pero in cuerpoji ya mbo o cuë yo.

³⁹ Nuc'ua o ma na yeje e Jesús; o ma dyötü Mizhocjimi. O mama c'o jña c'o vi mama 'ma ot'ü. ⁴⁰ O nzhogütjo na yeje; o chöt'ü ya nzho ma ijñtjoji na ngueje me mi tägä o t'ijñ anguezeji. Dya mi päräji ja rvá ndünrüji. ⁴¹ O nzhogü c'ua c'ü na jñi, o xipjiji:

—¿Cjo ya in ñcjeji 'ñe ya in söyaji? Ya na jo dya. Ya zädä ne ndajme. Nutscö rvá ëcjo cja Mizhocjimi, ya ra nzhögüji cja dyë c'o nte c'o cja c'o na s'o. ⁴² Ya rí ñangaji dya. Ya va säjä nu ra nzhögügö. Mö rá chjëji.

Llevan preso a Jesús

⁴³ 'Ma xe ma ña e Jesús, o säjä e Judas c'ü mi ngue 'naja c'o doce discípulo. Ma dyoji na puncjü nte c'o vi ndäjä c'o ndamböcjimi, 'ñe c'o mi xöpü o ley Mizhocjimi, 'ñe c'o tita,

ma jünji tratjedyi 'ñe ngarrote. ⁴⁴ E Judas c'ü ro nzhö e Jesús, ya vi xipji a cjava c'o nte c'o mi pöji:

—Nu c'ü rá tjünegö, ngue c'ü in jodügueji c'ü. Nguet'ua rí pëñch'iji na jo c'ü, c'ü dya ra c'ueñe, empji.

⁴⁵ Nuc'ua e Judas 'ma o säjä, exco chëzhi a jmi e Jesús, o xipji:

—Nu'tsc'e in xöpütets'ügö.

Jo ni ndüne c'ua a jmi. ⁴⁶ Nuc'ua c'o nte exco pëñch'iji c'ua e Jesús ngue c'ua ro zidyiji.

⁴⁷ Nuc'ua 'naja c'o mi dyoji e Jesús o ngübü c'ü o tratjedyi, o jñüpcü o ngö 'naja c'o o mbëpji c'ü mi mero ndamböcjimi. ⁴⁸ E Jesús o xipji c'ua:

—I pedyeji cja c'in jñiñiji va ã sücöji nza cja 'ma ri ngezgö 'na mbë, va jünji in chjedyiji 'ñe in ngarroteji. ⁴⁹ Pamü mi cãrãgöji cja c'e templo mi xö'c'üji, maco dya mi pëñzhguigöji 'ma. Pero ya va sädã yo, ngue c'ua ra zädã c'ü o dyopjü c'o profeta cja o jña Mizhocjimi, embeji.

⁵⁰ Nuc'ua texe c'o discipulo o c'ueñeji o zogüji e Jesús.

El joven que huyó

⁵¹ Pero mi bübü 'naja t'i c'ü mi tjünt'ü a xütjü e Jesús. Nguetjo 'na manta mi tëjë c'e t'i. C'o nte o pëñch'iji. ⁵² Pero c'e t'i o mbägã c'ü o manta. O cjuañi, o matjo manguerga.

Jesús delante de la Junta Suprema

⁵³ C'o nte o zidyiji e Jesús nu ja mi bübü c'ü mi mero ndamböcjimi. Ya vi jmurü texe c'o ndamböcjimi 'ñe c'o tita 'ñe c'o mi xöpü o ley Mizhocjimi. ⁵⁴ 'Ma ya mi pöji, e Pedro mi bëpjtjo na jë, hasta 'ma o zät'ã nu cja c'ü o tji c'ü mi mero ndamböcjimi. O cjogü c'ua e Pedro a mbo, o ma mimi nu ja mi cãrã c'o mbëpji. Ma pa't'ü cja sivi e Pedro.

⁵⁵ C'o ndamböcjimi 'ñe c'o dyaja c'o ya vi jmurü ro jñünpüji ngüenda e Jesús, mi jodüji o testigo c'o ro mama vi tsja na s'o e Jesús, ngue c'ua ro sö ro mbö't'üji. Pero dya mi tö'tp'üji. ⁵⁶ Ma puncjü c'o mi mama vi tsja na s'o e Jesús, pero dya ma cjuana. Dya mimi yeje testigo c'o ro mama 'natjo o jñavi. ⁵⁷ O böbü c'ua o testigo c'o dya ma cjuana c'o o mama a cjava:

⁵⁸ —Nutschöjme ró ärajme ne Jesús o mama: “Rá tunbügö nu ne templo nu o dyät'ã yo nte. Nuc'ua jñipatjo rá jäbã c'ü 'naja c'ü dya ra jyäbã yo nte”, o 'ñeñe.

⁵⁹ Zo mi mamaji a cjanu, pero dya mi 'natjo o jñavi.

⁶⁰ O böbü c'ua c'ü mi mero ndamböcjimi a nde nu ja mi cãrã c'o nte, o dyönü e Jesús:

—¿Cjo dya pje rí chjünrügue? ¿Pje in mangue co nujyo jña yo na xi'tsc'ejji?

⁶¹ Pero e Jesús, dya pje ndünrü. Nuc'ua c'ü mi mero ndamböcjimi o dyönü na yeje o xipji:

—¿Cjo ngue'tsc'e e Cristo c'ü ngue o T'i Mizhocjimi c'ü me na jo?

⁶² O ndünrü c'ua e Jesús o xipji:

—Jägã, ngezgö. Nutschö rvã ëcjö cja Mizhocjimi, ra zädã 'ma rí jñandgöji 'ma rá mimigö cja o jodyë Mizhocjimi c'ü me na zëzhi. Rí jñandgöji rva ëcjö cja ngömü a jens'e.

⁶³ O üdü c'ua c'ü mi mero ndamböcjimi, o ts'üdü c'o o bitu c'o mi je'e c'ü, o mama:

—¿Pje xe ni jyongöji o testigo? ⁶⁴ Cja i dyärãji o zadü Mizhocjimi nu. ¿Pje in mangueji? Texeji mi mamaji mi jyodü ro bö't'ü e Jesús.

⁶⁵ Nuc'ua mi bübü c'o o zosp'ü a jmi e Jesús. O ngo'tp'üji o ndö. Cjanu o ya'büji. Cjanu o xipji:

—Rí xitscöjme cjó ngue c'ü na yapc'ü dya.

Nu c'o policia xo o mbë'chp'iji a jmi.

Pedro niega conocer a Jesús

⁶⁶ E Pedro mi büntjo nu cja c'e tji. O ëjë c'ua 'naja ndixü c'ü mi pëpi c'ü mi mero ndamböcjimi. ⁶⁷ Nu c'e ndixü 'ma o jñanda e Pedro c'ü ma pa't'ü cja sivi, o nguinch'i. Cjanu o xipji:

—Nu'tsc'e, xo mi dyocjevi e Jesús nu menzumü a Nazaret.

⁶⁸ O ngädätjo c'ua e Pedro o mama:

—Dya rí pārãgö c'ü. Dya xo rí pārãgö pje pjëzhi c'ü *in* mangue.

O mbedye c'ua a ma tji cja c'e ngoxtji. Jo ni huë c'ua 'na chare. ⁶⁹ Nuc'ua c'e ndixü c'ü mi mbëpíte o jñanda na yeje e Pedro, o xipji c'ua c'ü na yeje c'o mi cãrã nu:

—Ne bëzo nu, ngue 'naja o dyoji e Jesús, eñe.

⁷⁰ E Pedro o ngädätjo na yeje. Dya mezhe c'ua, c'o mi cãrã nu, o xipjiji na yeje e Pedro:

—Na cjuana xo ngue'tsc'e 'naja o dyoji nu, na ngueje *in* menzumü a Galilea; c'ua ja gui ña, exi 'mã'tc'ätjo.

⁷¹ Nuc'ua e Pedro o mbürü o ña, o mama c'ü ro zübü Mizhocjimi 'ma dya ma cjuana c'ü mi mama. O mama:

—C'ua ga mbärã Mizhocjimi, dya rí pārãgö ne bëzo nu *in* mangueji.

⁷² Jo ni huë c'ua na yeje 'na chare. O mbeñe c'ua e Pedro c'o jña c'o vi mama e Jesús vi xipji: “'Ma dya be ri huë na yeje 'na chare, ya na jñi rgui mamague c'ü dya *in* pãcãgö”, vi 'ñeñe. Me go huë c'ua e Pedro.

15

Jesús ante Pilato

¹ Nuc'ua c'ü xörü, c'o ndamböcjimi o jmurüji co c'o tita 'ñe c'o mi xöpü o ley Mizhocjimi 'ñe c'o dyaja c'o ro jñü ngüenda. Mi pötma dyü't'üji. O jyü'tp'üji o dyë e Jesús, cjanu o zidyiji o ma nzhötüji e Pilato. ² O mama c'ua e Pilato o dyönü e Jesús:

—¿Cjo *in* reygue cja yo menzumü a Israel?

O ndünrü c'ua e Jesús o xipji:

—Jãgã, nguetscö c'ua ja vi mangue.

³ C'o ndamböcjimi me mi ñaji ma xiji e Pilato c'ü vi tsja e Jesús na puncjü c'o ma s'o.

⁴ Nuc'ua e Pilato o dyönü na yeje o xipji e Jesús:

—¿Cjo dya *in* tjünrü? Maco na puncjü yo pje nde xi'ts'iji.

⁵ Pero dya ndünrü e Jesús. Nguec'ua dya mi pārã pje ro nguijñi e Pilato.

Jesús es sentenciado a muerte

⁶ Tsjë'ma 'ma mi cjaji c'e mbaxua, c'o nte mi ötüji c'e gobernador ro pjongü libre 'naja bëzo c'ü ma o'o a pjörü. ⁷ C'o pa c'o, ma o'o a pjörü 'na bëzo c'ü mi chjü Barrabás, 'ñe c'o o dyoji. Na ngueje vi chüji c'e gobierno, y mi pöt't'üji o nte. ⁸ Nuc'ua c'o nte o chëzhiji a jmi e Pilato, o dyötüji c'ü ro pjongü libre 'naja bëzo c'ü ma o'o a pjörü c'ua ja nzi ma cja tsjë'ma. ⁹ O ndünrü c'ua e Pilato o xipjiji:

—¿Cjo *in* neji rá pjongü libre nu c'ü ngue in reygueji nu'tsc'eji *in* menzumüji a Israel?

¹⁰ O mama a cjanu e Pilato na ngueje o unü ngüenda, c'o ndamböcjimi mi envidiaji e Jesús nguec'ua je va nzhöji c'ua angueze. ¹¹ C'o ndamböcjimi o dyü't'üji c'ua c'o nte ro dyörüji e Barrabás c'ü ro pjongüji libre cja pjörü. ¹² O dyönü c'ua na yeje e Pilato:

—¿Pje rá cjapcö 'ma ne bëzo nu *in* mangueji ngue in reygueji?

¹³ Anguezeji o mapjüji na yeje o mamaji:

—Chät'ä cja ngronsi.

¹⁴ Nuc'ua e Pilato o mama:

—¿Pje na mbë c'o na s'o c'ü o tsja nu?

Pero anguezeji xenda mi mapjüji mi mamaji:

—Chät'ä cja ngronsi.

¹⁵ E Pilato mi ne ro tsjapü ro mäjã c'o nte; nguec'ua va pjongü c'ua e Barrabás. Cjanu o manda c'ua o ndas'üji e Jesús co chirrio. Nuc'ua 'ma ya o nguarü o ndas'üji, cjanu nzhöji ngue c'ua ro ma ndät'äji cja ngronsi.

¹⁶ Nuc'ua c'o xondaro o zidyiji e Jesús o cjogüji a mbo cja o palacio c'e gobernador. O jmutüji c'ua texe c'o tropa. ¹⁷ Cjanu o jyecheji c'ua e Jesús 'na bitu c'ü ma cjipobü. O dyät'äji 'na corona c'ü mi dyavo bidyi, cjanu o jñu'tp'üji a ñi e Jesús. ¹⁸ Nuc'ua o mbürü o mapjüji o mamaji:

—Nu'tsc'e o Jmuts'ügue yo menzumü a Israel, sido rí tsjague Rey, mi empji.

¹⁹ Mi ya'p'üji o ñi co 'naja xitji, cja ma zos'üji. O ndüñijöümüji a jmi, mi cja'pü mi t'ecjañumü ma zopjüji, me mi mbätäji. ²⁰ 'Ma o nguarü o tsjapüji burla, o ndonsp'üji c'ua c'e bitu c'ü ma cjpobü c'ü vi jyecheji. Cja ndo nu jyecheji c'ua c'o o bitutsjê. O zidyiji c'ua nu ja ro ma ndät'äji cja ngronsi.

La crucifixión

²¹ 'Ma ya mi sidyiji e Jesús, o chjëji 'na bëzo c'ü mi menzumü a Cirene c'ü vi 'ñeje cja juajma. Nuc'ü, mi chjü Simón c'ü; mi ngueje nu tata e Alejandro 'ñe e Rufo. O tsjapüji e Simón o nduns'ü c'e ngronsi c'ü mi tuns'ü e Jesús.

²² O zät'äji c'ua, nu ja ni chjü'ü Gólgota c'ü ne ra mama: nu t'eje nu ni chjü T'ejeñinte. ²³ Nuc'ua mi unüji e Jesús ro zi o vino c'ü vi chjanbaji o mirra. Pero e Jesús dya o zi'i. ²⁴ O ndät'äji c'ua cja ngronsi. Cjanu o eñeji cjó ngue c'ü ro ngana nzi 'naja o bitu, cjanu o jyadüji c'o o bitu.

²⁵ Ya vi zünü nueve c'ü xörü 'ma o ndät'äji e Jesús. ²⁶ O cuatüji a ñi c'e ngronsi c'ü mi t'opjü, ngue c'ua ro 'mārā pje vi tjünpü ngüenda angueze. Mi t'opjü a cjava: “Nujnu, o Rey yo menzumü a Israel nu.” ²⁷ Nuc'ua xo ndät'äji nu, yeje mbê. 'Naja c'ü o ndät'äji cja o jodyê e Jesús, 'naja c'ü o ndät'äji c'ü 'nanguarü. ²⁸ A cjanu o zädä c'ü t'opjü cja o jña Mizhocjimi c'ü mama a cjava: “Mi pëzhiji mi ngue 'naja yo cja na s'o.”

²⁹ Nu c'o mi cjogü nu, me mi juant'a a ñi ma zadüji e Jesús, mi xipjiji:
—Nu'tsc'e mi mangue rvi yä't'ä ne templo, y c'ü na jñi nu pa ri cjuatü ri jyäbätjo na yeje. ³⁰ Rí 'ñemetsjê dya, dyagü cja ne ngronsi, mi empji e Jesús.

³¹ Xo ma cjanu ma mama c'o ndamböcjimi 'ñe c'o mi xöpü o ley Mizhocjimi. Me mi cja'püji burla e Jesús, mi pötma mamaji:

—Maco mamaji me o mbös'ü na puncjü o nte nu, maco dya sö ra 'ñemetsjê ra dagü cja ne ngronsi. ³² 'Ma nguejnu e Cristo nu ra manda a Israel, ra dagü dya cja ne ngronsi, ngue c'ua rá jandaji 'ñe rá ejmegöji 'ma nu.

Nuc'ua c'o yeje c'o 'natjo c'ua vi ndät'äji e Jesús, xo mi xipjivi c'o na s'o jña c'o.

Muerte de Jesús

³³ Nuc'ua 'ma ya vi zünü nisiarü, o bëxömü c'ua texetjo cja ne xoñijöümü, hasta 'ma cja zünü jñi c'ü nzhä. ³⁴ Nuc'ua 'ma o zünü jñi c'ü nzhä, o mapjü c'ua na jens'e e Jesús o mama:

—Eloi, Eloi, ¿lama sabactani?, mi eñe.

C'e jña ne ra mama: Nu'tsc'e ín Mizhocjimits'ügö, ¿jenga i jyëzguigö?

³⁵ C'o mi cārā nu, o dyäräji c'o vi mama e Jesús. Bübü anguezeji c'o o mama c'ua:

—Dyäräji, nujnu, ma't'ü e Elías rguí 'ñeje a jens'e.

³⁶ Cjanu o cjuañi c'ua 'naja anguezeji, o ma cājā 'naja esponja. Cjanu ngant'a cja vinagre, cjanu ngäsp'ã cja 'na xitji, mi unüji e Jesús ro züt'ü. O mama c'ua:

—Rá nuxäji cjo ra ëjê e Elías ra ë 'ñeme nu.

³⁷ Nuc'ua e Jesús o mapjü na jens'e, cjanu o ndü c'ua. ³⁸ Y o chödü a nde c'e manta c'ü mi cjot'ü a mbo cja c'e templo nu ja me ma sjü; exo ndöt'ü c'ü 'na lado a ndü'bü. ³⁹ C'e capitán c'ü mi xojñi cja c'o xondaro, mi böbü a jmi e Jesús. 'Ma o unü ngüenda ja va mapjü e Jesús cjanu o ndü, o mama c'ua:

—Na cjuana mi ngue o T'i Mizhocjimi nu, eñe.

⁴⁰ Xo mi bübü ja nzi ndixü c'o mi janda ndeze na jê'ê. Mi bübü e María Magdalena 'ñe e María c'ü nu nana e Jacobo c'ü mi menor. Nuc'ü, xo mi ngue nu nana e José. Xo mi bübü e Salomé. ⁴¹ 'Ma mi bübü a Galilea e Jesús, xo mi tjünt'üji o xütjü angueze; mi pëpiji angueze. Xo mi cārā c'o dyaja ndixü c'o ma puncjü c'o vi möji e Jesús a Jerusalén.

Jesús es sepultado

⁴² C'e pa'a c'ü, ngue 'ma mi preparao nu c'o menzumü a Israel, na ngueje c'ü na jyas'ü ri ngue nu pa 'ma söyaji. ⁴³ Nuc'ua c'ü nzhä'ä o säjä 'na bëzo c'ü mi chjü José c'ü mi menzumü a Arimatea. Mi ngue 'naja c'o mi pjëzhi na nojo c'o mi jün ngüenda. Nuc'ü, xo mi te'be c'ü ro ë manda nu c'ü vi 'ñeme Mizhocjimi. E José dya zü, o ma cja e Pilato,

o ma dyötü c'ü o cuerpo e Jesús. ⁴⁴ E Pilato dya mi sö ro 'ñejme c'ü ya vi ndü e Jesús. O zojnü c'ua c'e capitán; o dyönü cjo ma cjuana ya vi ndü. ⁴⁵ O ndünrü c'ua c'e capitán o xipji que jägã ya vi ndü. Nuc'ua e Pilato o manda ro unüji c'e cuerpo e José. ⁴⁶ Nuc'ua e José o ma ndömü 'na t'öxbitu. Cjanu o ts'üpcü c'ua o cuerpo e Jesús cja c'e ngronsi. Cjanu o mböch'ü c'e bitu. Cjanu o ma ngöt'ü cja 'na cueva c'ü vi dyö't'üji cja 'na dyä c'ü peña. Cjanu o chjen'chp'e c'ua 'na tralaja va ngot'ü. ⁴⁷ E María Magdalena co e María c'ü nu mamá e José o jñandavi nu ja je ngue c'ua vi ngöt'üji e Jesús.

16

La resurrección de Jesús

¹ Nuc'ua 'ma ya vi cjogü c'e pa 'ma mi söyaji, o ma c'ua e María Magdalena, 'ñe e María c'ü nu nana e Jacobo, 'ñe e Salomé. O ma ndömüji o pjindyo c'o ma jo ma yüdü ngue c'ua ro ma ngä's'äji a xes'e c'e aña. ² Nuc'ua c'ü ot'ü pa nu ngo 'ma ya ma jya's'ü, o ma c'o ndixü cja c'e cueva. O zät'äji 'ma ya vi mbes'e e jyarü. ³ Mi pötma mamaji:

—¿Cjó ra chjen'chp'e c'e tralaja cja c'e cueva? Dya ra sözgöji.

⁴ Pero 'ma o jñandaji, o nuji na jo ya vi chjen'chp'ej e c'e tralaja c'ü mi c'ot'ü c'e cueva. ⁵ O nguich'iji c'ua cja c'e cueva; o jñandaji 'naja t'i c'ü mi junrü cja o jodyë. Mi je'e 'naja t'öxbitu c'ü ma maja. Me co züji c'ua. ⁶ O mama c'ua c'e t'i, o xipjiji:

—Dya rí s'ü'üji. In jodüji e Jesús c'ü mi menzumü a Nazaret nu c'ü o ndät'äji cja ngronsi. Ya te'etjo c'ü; dya cja bünc'ua c'ü. Rí ñu'uj i va ja ngöt'üji. ⁷ Möji, ma xipjiji c'o o discípulo c'ü ra ot'ü angueze ra ma a Galilea, je rí chjëji nu, c'ua ja nzi va mama. Xo rí xipjiji a cjanu e Pedro c'ü o discípulo, eñe c'e t'i.

⁸ Nuc'ua c'o ndixü o c'ueñeji cja c'e cueva na ngueje me mi mbí'iji 'ñe me mi süji. Dya cjó xo mi xipjiji na ngueje mi süji.

Jesús aparece a María Magdalena

⁹ E Jesús o te'e xörtjo c'ü ot'ü pa nu ngo. Nu 'ma ot'ü o jizhitsjë e Jesús, ngue e María Magdalena c'ü o jñanda. E Jesús vi pjombgü yench'o demonio cja o mü'bü c'e ndixü. ¹⁰ O ma c'ua e María Magdalena, o ma ngös'ü c'o mi dyoji e Jesús. Me mi cijñiji; me mi huëji. ¹¹ 'Ma o dyäräji mi mama e María Magdalena c'ü mi bübü e Jesús y vi jñanda angueze, dya mi ejmeji.

Jesús aparece a dos de sus discípulos

¹² Nuc'ua e Jesús o jizhitsjë na yeje. Ngueje yeje o dyoji c'o o jñanda 'ma mi pëvi cja batjü. Nandyo va jñandavi e Jesús. ¹³ C'o yeje o nzhogüvi o ma ngös'üji c'o dyaja o dyoji. Pero dya o 'ñejmeji.

Jesús comisiona a los apóstoles

¹⁴ Nuc'ua e Jesús o jizhitsjë a nde cja c'o once o discípulo; o jñandaji. Ma siji xëdyi 'ma o jñandaji e Jesús. E Jesús o huënc'h'iji na ngueje dya mi ejmeji, ma me o mü'büji. Dya mi ejmeji nu c'o ya vi jñanda vi te'e e Jesús. ¹⁵ O mama c'ua e Jesús o xipjiji:

—Möji texe cja ne xoñijöümü; rí ma zopjüji texe yo nte, rí xipjiji in jñagö. ¹⁶ Nu c'o ra 'ñejmezügö 'ñe ra ji'iji, ra jogü o mü'bü c'o. Nu c'o dya ra 'ñejmezügö, Mizhocjimi ra tsjapü ra sufridoji. ¹⁷ Nu c'o ra 'ñejmezügö, Mizhocjimi ra unüji c'ü ra tsjaji seña c'ü ra 'ñetse na zëzhiji. Nguec'ua ra nänngäji in chjügö rgá pjongüji o demonio. Ra ñaji nandyo jña. ¹⁸ 'Ma ra ngü's'üji o c'ijmi, dya pje ra s'odüji. Dya xo ra s'odüji 'ma ra ziji o veneno. Ra 'ñe's'e o dyëji cja c'o sö'dyë, ra jogü c'ua c'o.

Jesús sube a los cielos

¹⁹ Nuc'ua e Jesucristo c'ü in Jmugöji, 'ma o nguarü o ña, Mizhocjimi o zidy a jens'e. Je ma mimi nu cja o jodyë Mizhocjimi. ²⁰ C'o discípulo o möji, o ma zopjüji texe yo nte. E Jesucristo c'ü in Jmugöji o mbös'üji o tsjaji o seña c'o me ma nojo; nguec'ua o 'ñetse c'ü na cjuana c'o mi mamaji. Je va cjanu, amén.

EL SANTO EVANGELIO SEGUN SAN LUCAS

Prólogo

¹⁻² Nu'tsc'e Teófilo nin t'ecjañöümü, ya in pārāgue nu c'o o zādä a ndezgöjme. Bübü c'o mi pöji e Jesucristo ndeze 'ma o mbürü o zopjü c'o nte. O jñandaji c'o mi cja angueze. Anguezeji xo mamaji o jña e Jesucristo ma zocüjme. Nguéc'ua бүбү c'o ya dyopjü c'ua ja ma cja 'ma mi nzhodü e Jesucristo cja ne xoñijöümü. ³ Nguéc'ua xo ró cjiñigö xo na jo rá opjügö c'ua ja va cja. Na ngue ya ró cjägö na jo t'önü ró pārāgö na jo ja ma cja ndeze 'ma o mbürü. Ngue c'o rí xi'tsc'ö dya cja ne carta, nu'tsc'e Teófilo nin t'ecjañöümü. ⁴ Rí xi'tsc'ö yo, ngue c'ua rí pārāgue c'ü na cjuana c'o o xi'tsc'ejí.

Un ángel anuncia el nacimiento de Juan el Bautista

⁵ O mbürü ne historia 'ma mi rey e Herodes a Judea. Mi бүбү 'naja mböcjimi c'ü mi chjü e Zacarías. 'Ma mi pöpji c'o mböcjimi cja c'e grupo c'ü mi xiji Abías, xo mi pöpji e Zacarías. C'ü nu su, mi mboxbêche cja e Aarón, mi chjü e Elisabet c'ü. ⁶ E Zacarías 'ñe e Elisabet, ma jo a jmi Mizhocjimi nza yejui. Mi nzhodüvi na jo cja o 'ñiji Mizhocjimi, mi ätävi c'o o ley. Dya cjó sö pje ro xipjivi. ⁷ Pero dya mi 'ñejevi t'i. Na ngue dya mi muxt'i e Elisabet. Ya mi pale e Zacarías, ya xo mi male e Elisabet.

⁸ O zādä c'e zana c'ü ro mbëpi Mizhocjimi c'o mböcjimi c'o mi xiji Abías. ⁹ 'Na nu pa, o echaji suerte, o toca e Zacarías o cjogü a mbo cja c'ü o templo Mizhocjimi o jyät'ä c'o ma jo ma jyärä nza cja o nguichjünü. ¹⁰ 'Ma ma jät'ä e Zacarías c'o ma jo ma jyärä, mi cärä a tji na puncjü o nte, mi ötüji Mizhocjimi. ¹¹ 'Nango jñetse c'ua 'naja c'o o anxe Mizhocjimi, o jñanda e Zacarías mi böbü c'e anxe cja o jodyë cja c'e mexa nu ja mi jät'ä c'o me ma jo ma jyärä. ¹² E Zacarías 'ma mü o jñanda c'e anxe, me go pizhi me go zü. ¹³ O mama c'ua c'e anxe o xipji:

—Nu'tsc'e Zacarías, dya rí sū. Rvá 'ne xi'tsc'ö o dyä'tc'ä Mizhocjimi c'ü i dyötü. E Elisabet c'ü nin sugue ra nduns'ü 'na ts'it'i; rí 'ñecjevi 'na ts'it'i c'ü rí jñusp'üvi o tjü e Juan. ¹⁴ Me ra mäjä na puncjü in mü'bügue. Xo 'ñe na puncjü o nte ra mäji 'ma rí 'ñecjevi in ch'igüe. ¹⁵ Na ngue 'ma ra nocü, me rguí muvi a jmi Mizhocjimi. Dya ra zi o vino ne ri 'naja c'o ni tji. O Espiritu Mizhocjimi ra 'ñünbü o mü'bü e Juan ndeze 'ma ra nduns'ü nu nana, nguéc'ua ra dyätä na jo Mizhocjimi. ¹⁶ Ra zopjü yo nte, ngue c'ua na puncjü yo in menzumügueji a Israel ra jyéziji c'o na s'o, ra nzhogüji a jmi Mizhocjimi c'ü in Jmugöji. ¹⁷ E Juan, ot'ü ra zopjü yo nte; cja ra ëjë c'ua c'ü in Jmugöji. C'ua ja nzi ma cja c'e profeta Elías, je xo rga cjatjonu e Juan. Ra mbë's'i o poder Mizhocjimi c'ua ja nzi va mbë's'i e Elías. Nguéc'ua 'ma ra zopjü yo nte, ra jyéziji c'o na s'o. C'o dya ne ra dyärä, ra nzhogü o mü'büji ra dyäräji. Nguéc'ua yo tata 'ñe yo t'i ra ngäräji na jo. C'e t'i ra zopjü yo nte, ngue c'ua 'ma ra ëjë c'ü in Jmugöji, ra dyätäji c'ü, eñe c'e anxe.

¹⁸ Nuc'ua e Zacarías o xipji c'e anxe:

—¿Ja rga pārāgö cjo na cjuana ra zādä yo? Na ngue ya rí pālegö. Ya xo male c'ü mi sugö, eñe.

¹⁹ O ndünrü c'ua c'e anxe o xipji:

—Nguetscö e Gabriel rí zo'c'ö. Rí бүбүгö a jmi Mizhocjimi. O xitscö Mizhocjimi ró ëjë ró ë zo'c'ü, ró xi'tsc'ö yo me na jo. ²⁰ Rá da'c'ü 'na señal c'ü rgui pārāgue na cjuana c'ü ra zādä yo ró xi'ts'i. Ngue c'ü rí ngonegue dya. Dya ra sö rí ña'a hasta 'ma cja rí 'ñecjevi in ch'i. Rí ngone na ngue dya i creo yo ró xi'ts'i. Texe yo ró xi'ts'i, ra zādä yo, 'ma ra zādä c'o pa, eñe c'e anxe.

²¹ C'o nte mi te'beji ro mbedye e Zacarías. Mi sūji 'na pje c'o vi tsja e Zacarías, na ngue vi mezhe a mbo cja c'e templo. ²² Nuc'ua e Zacarías 'ma mü o mbedye, dya cja mi sö ro zopjüji. Mi jizhitjo co o dyë, na ngue ya mi ngone. O mbärä c'ua c'o nte, pje c'o vi jñanda e Zacarías a mbo cja c'e templo.

²³ O cjogü c'ua c'o pa c'o mi toca e Zacarías o tsja o bēpji de mböcjimi. Cjanu o ma c'ua o ngümü. ²⁴ Nuc'ua 'ma mü o cjogü c'o pa, o ndunte c'ua e Elisabet c'ü nu su. O tsot'ü c'ua tsi'ch'a zana cja nu ngümü, o mama:

²⁵ —Mi bēzhgö ín tse cja yo nte, na ngue dya mi muxt'igö. Pero me na jo va s'iyazügö dya Mizhocjimi c'ín Jmugöji, ngue c'ua dya cja rá bēzhgö ín tse.

Un ángel anuncia el nacimiento de Jesús

²⁶ O mezhe c'ua 'ñanto zana, Mizhocjimi o xipji c'e anxe Gabriel o ma cja 'na jñiñi c'ü ni chjü a Nazaret c'ü tsja a Galilea. ²⁷ O ma zopjü 'naja xunt'i c'ü cja mi xunt'itjo. C'e xunt'i ya mi ñavi 'na bēzo ro chjüntüvi. C'e bēzo, mi chjü e José c'ü. Mi mboxbēche cja e David. C'e xunt'i, mi chjü e María. ²⁸ O cjogü c'ua c'e anxe nu ja mi bübü c'e xunt'i, o xipji:

—Cjimi, süngü. Me s'iyats'ü Mizhocjimi, y bübü co nu'tsc'e. Xenda ra intsjimits'ü que na ngue texe yo 'ñaja ndixü, eñe c'e anxe.

²⁹ Nuc'ua e María 'ma mü o jñanda c'e anxe 'ñe 'ma mü o dyärä c'o jña c'o o mama, go zü c'ua o mü'bü, dya mi pärä pje mi ne ro mama c'o jña. ³⁰ O mama c'ua c'e anxe o xipji:

—Nu'tsc'e María, dya rí sū. Mizhocjimi me s'iyats'ü. ³¹ Nudya rí ndunte rí mus'ü 'na ts'it'i c'ü rí jñusp'ü o tjü e Jesús. ³² Nuc'ü, ra mbēzhi na nojo c'ü, na ngueje ngue o T'i Mizhocjimi c'ü bübü a jens'e. Mizhocjimi c'ü ín Jmugöji ra 'ñeme c'ü nu T'i ra manda c'ua ja mi manda e David c'ü nu mboxpale. ³³ Ra tsja jmu cja yo o mboxbēche e Jacob, ra manda para siempre.

³⁴ O ndünrü c'ua e María o xipji c'e anxe:

—¿Ja rgá sö ra zädä yo? Dya be rí juntabe o bēzo.

³⁵ O ndünrü c'ua c'e anxe o xipji:

—Ra ējē o Espiritu Mizhocjimi c'ü bübü a jens'e, ra ējē co texe o poder, ra 'ñe dya c'ü rí chuns'ü 'na ts'it'i. Nguec'ua c'e ts'it'i c'ü rí 'ñeje, ngueje o T'i Mizhocjimi. Nuc'ü, dya ra tsja na s'o, eñe c'e anxe.

³⁶ O sido o ña c'e anxe o xipji e María:

—Tsjjñi c'ü o tsjapü Mizhocjimi e Elisabet c'ü in prima. Zö ya male, pero ya xo ndunte dya c'ü. Mi xiji c'ü dya mi muxt'i, pero ya zö 'ñanto zana ndeze 'ma mü o ndunte. ³⁷ Na ngueje Mizhocjimi sö ra tsja texe, eñe c'e anxe.

³⁸ O mama c'ua e María:

—Rí bünc'ö dispuesto ra tsjacö Mizhocjimi c'ua ja nzi gui mangue. Na ngue ín Jmugö c'ü; nutscö ngue o mbēpjizü.

Nuc'ua cjanu o ma c'ua c'e anxe.

María visita a Elisabet

³⁹ Nuc'ua cjanu o ma c'ua e María o zät'ä cja 'na jñiñi c'ü tsja a Judea, c'ü ma jä'ä cja t'eje. ⁴⁰ Nuc'ua 'ma o zät'ä cja o ngümü e Zacarías, o zenguate e María, cjanu o cjogü a mbo. ⁴¹ 'Ma mü o dyärä e Elisabet mi zenguate e María, c'e ts'it'i c'ü mi tū e Elisabet o 'ñömü a mbeme. Nuc'ua o Espiritu Mizhocjimi me co 'ñünbü o mü'bü e Elisabet. ⁴² Nguec'ua va mapjü na jens'e, o mama:

—Xenda go intsjimits'ü Mizhocjimi que na ngue texe yo 'ñaja ndixü. Me xo ra intsjimi c'e ts'it'i c'ü ín tūgue. ⁴³ Va ēcje va 'ñe zenguazü, maco ngue o nanats'ügue c'ü ín Jmugö. ¿Ja va zocü Mizhocjimi i 'ñe zenguazügö? ⁴⁴ 'Ma nzi rvá ärägö 'ma mi zenguate, ixco 'ñömü ín pjeme c'e ts'it'i, na ngue me co mājä. ⁴⁵ Nu'tsc'e i creo c'o o xi'ts'i Mizhocjimi. Ngue c'ü rguí mājägue. Na ngue ra zädä c'ua ja nzi va mama, eñe e Elisabet.

⁴⁶ O mama c'ua e María:

Me na nojo Mizhocjimi, rí unügö 'na pöjö co texe ín mü'bü.

⁴⁷ Me rí mǎpǎgö Mizhocjimi c'ü ra 'ñevguegö libre cja c'o na s'o.

⁴⁸ Zö me ni muvi c'ü ín Jmugö, zö dya pje ni muvizügö, pero me go s'iyazgö. Ndeze nudya, texe c'o ra ngärä c'o cjē c'o va ējē, ra mamaji o tsjacü Mizhocjimi rá mǎcjö.

⁴⁹ Na ngue o tsjacü c'o me na nojo. Angueze sö ra tsja texe; ojtjo xe 'naja c'ü ri chjëntjui c'ü. Me na sjü, 'ñe me na jo c'ü.

⁵⁰ Ndeze 'ma o mbürü o ngārã yo nte, Mizhocjimi juentse c'o sũ angueze.

⁵¹ Mizhocjimi cja'a yo me na nojo, na ngue me na zëzhi.

C'o me cjäpü na nojo ga nguijñi o mü'bü, Mizhocjimi cjäpü dya ni muvi c'o.

⁵² Yo manda c'o me cjäpü na nojo, Mizhocjimi pjongü c'o, ngue c'ua dya cja pje ra mbëzhiji.

C'o dya cjäpü na nojo, cjäpüji c'ü rguí muvi c'o.

⁵³ C'o unü ngüenda bëzhiji na puncjü, ch'unüji c'o na jo, dya cja pje ra bëzhiji.

C'o cjiñi dya pje bëzhiji, Mizhocjimi cjäpüji ra bëzhiji texe.

⁵⁴⁻⁵⁵ Yo nte a Israel yo ma't'ü Mizhocjimi, me pjös'üji yo.

Mizhocjimi me juentse yo, na ngue sido mbeñe c'ua ja va mama va xipji e Abraham c'ü ín mboxpalegöji, 'ñe c'o o t'i, 'ñe c'o o bëche ro juentseji, dya ro jyëziji, eñe e María va xipji e Elisabet.

⁵⁶ O mezhe jñi zana e María mi bübüvi e Elisabet. Nuc'ua cjanu o ma c'ua o ngümü.

Nacimiento de Juan el Bautista

⁵⁷ Nuc'ua o zädä c'e pa c'ü ro zö'dyë e Elisabet. O 'ñeje 'na ts'it'i. ⁵⁸ C'o mi chängümüji e Elisabet 'ñe c'o o dyoji 'ma mü o dyäräji Mizhocjimi vi juentse na puncjü e Elisabet vi unü 'na ts'it'i, o mäji c'ua na puncjü co angueze. ⁵⁹ 'Ma o zö chjün, o ëjë c'ua c'o ro circuncidao c'e ts'it'i. Xo ëjë c'o o dyoji e Elisabet. Mí ne ro jñusp'üji e Zacarías c'e ts'it'i, na ngue mi ngueje o tjü c'ü nu tata. ⁶⁰ O ndünrü c'ua e Elisabet c'ü nu nana c'e ts'it'i o mama:

—Iyö. Rguí chjü e Juan.

⁶¹ O mama c'ua c'o o dyoji e Elisabet:

—¿Jenga rí jñusp'ü a cjanu? Maco dya cjó bübü c'ü ni chjü Juan yo ín dyoji, eñe c'o o dyoji e Elisabet.

⁶² Cjanu o tsjaji seña co o dyëji va dyönüji e Zacarías pje ma tjü mi ne ro jñusp'ü c'ü o ts'it'i. ⁶³ Nuc'ua e Zacarías xo o tsja c'ua seña va dyörü pje rví dyopjü. Cjanu o dyopjü c'ua: “Rguí chjü e Juan”, eñe va dyopjü. Me co nguijñiji c'ua texeji cjanu o mamaji:

—Pärã, ¿jenga o jñusp'üvi a cjanu?, mi eñeji.

⁶⁴ 'Nango ña c'ua e Zacarías o unü 'na pöjö Mizhocjimi. ⁶⁵ Nuc'ua texe cja c'o jñiñi c'o tsja a Judea c'o järä cja t'eje, me mi sñji me mi mamaji c'o me ma nojo c'o vi zädä. ⁶⁶ C'o nte c'o mi ärä, mi cjiñiji o mü'büji mi mamaji:

—Pärã, ¿pje ra mbëzhi c'e ts'it'i?, eñeji.

Na ngue mi unüji ngüenda mi bübüvi Mizhocjimi c'e ts'it'i.

El canto de Zacarías

⁶⁷ O Espíritu Mizhocjimi o 'ñünbü o mü'bü e Zacarías o ña c'o o unü Mizhocjimi ro mama:

⁶⁸ Rí unügö 'na pöjö Mizhocjimi c'ü ín Jmugöji nutscöji rí menzumüji a Israel. Na ngue o ëjë ra 'ñe mböxcöji nutscöji o ntezgöji, ra 'ñevgüegöji libre.

⁶⁹ Mizhocjimi o xipji o ëjë 'na c'ü me na zëzhi ra 'ñevgüegöji libre.

Nuc'ü, je ri mboxbëche cja e David c'ü mi pëpi Mizhocjimi.

⁷⁰ Ngue c'ü o mama c'o o profeta Mizhocjimi c'o mi cārã mi jinguã. Na ngue Mizhocjimi o 'ñünbü o mü'büji o zopjüji c'o nte.

⁷¹ O mamaji c'ü ra salvazüji Mizhocjimi cja o dyë c'o rí üji c'o nugüji na ü.

⁷² O mamaji c'ü ra mbeñe Mizhocjimi ra tsja c'ua ja nzi va mama; ra s'iyazüji c'ua ja nzi va s'iya c'o ín mboxpaleji.

⁷³ Ngue c'e jña c'ü o mamatsjë na cjuana Mizhocjimi va xipji e Abraham c'ü ín mboxpaleji.

⁷⁴ O mama Mizhocjimi c'ü ra salvazüji cja o dyë c'o nugüji na ü, ngue c'ua dya rá sñji rga ma't'üji c'ü.

⁷⁵ Y ngue c'ua rá cjaji c'ua ja nzi ga ne angueze c'o na jo, texe yo pa yo rí cārãji cja ne xoñijöümü.

⁷⁶ Nu'tsc'e ín ch'itsc'ö, ngue o profetats'ü Mizhocjimi c'ü bübü a jens'e.

Rí ot'ügüe a xo'ñi cja c'ü ín Jmugöji, ngue c'ua 'ma ra ëjë angueze, ya rguí bübü dispuesto yo nte ra dyätäji c'ü.

⁷⁷ Nu'tsc'e rí zopjügue yo nte, ngue c'ua ra mbārāji ja rgá sō ra salvaji ra perdonaoji c'o na s'o, ngue c'ua ra tsjapüji o nte Mizhocjimi.

⁷⁸ Na ngueje me s'iyazüji Mizhocjimi me juentsqueji. O xipji o ëjë c'ü ixmi bübüvi a jens'e, ra 'ñe dyacüji jya's'ü cja ín mün'c'öji.

⁷⁹ Nutscöji rí nteji rí nzhodüji cja bëxömü. C'o dya ra nzhogü o mü'bü, ra ma sufreji 'ma ra ndüji. Pero nu c'ü ra ëjë, ra dyacüji jya's'ü cja ín mü'büji.

Y ra jítscöji c'e 'ñiji ja rgá sō ra mājā ín mün'c'öji, dya cja pje rá mbeñeji, eñe e Zacarías.

⁸⁰ C'e ts'it'i c'ü mi chjū Juan, go nocü c'ua. Xo go nzhodü na jo cja o 'ñiji Mizhocjimi. Mi bübü cja majjadü hasta 'ma cja mü o zädä c'e pa 'ma o mbürü o zopjü c'o nu menzumüji a Israel.

2

Nacimiento de Jesús

¹ C'o pa c'o, e César Augusto mi manda cja c'o país. O manda o tsjaji 'na censo ngue c'ua ro mbārā ja nzi o nte c'o mi cārā texe c'o país nu ja mi manda. ² C'e censo c'ü ot'ü o dyät'äji, o tsjaji 'ma mi gobernador e Cirenio a Siria. ³ Nguec'ua texe c'o nte mi jyodü ro möji nu ja mi menzumüji, je ro ma jñu's'üji o tjüji. ⁴⁻⁵ Mi bübü 'na bëzo c'ü mi chjū e José. Mi bübü a Nazaret c'ü tsja a Galilea. Ya mi ñavi ro chjüntüvi e María. Nuc'ua e José o mëvi e María a ma a Belén c'ü tsja a Judea nu ja mi menzumü e David mi jinguā. Je mëvi nu, na ngue e José mi mboxbëche cja e David. O mëvi ro ma jñu's'üvi o tjüvi. 'Ma mü o mëvi, ya mi ndunte e María. ⁶ Nuc'ua 'ma mi bübüvi a Belén, o zädä c'e pa 'ma ro zö'dyë. ⁷ O mus'ü c'ua c'ü nu ts'it'i c'ü ot'ü. Cjanu o mbös'ü o bitu, cjanu o ngöbü c'ua nu ja mi ñönü o burru 'ñe o nzhünü. Na ngue dya cja mi jjadü cja c'e mesón nu ja mi oxü c'o nte.

Los ángeles y los pastores

⁸ Mi bëxtjo cja c'e jñiñi a Belén, mi cārā o mbörü cja batjü, mi pjörüji c'o o ndënchjürüji 'ma xömü. ⁹ 'Nango zät'ä c'ua 'na o anxe Mizhocjimi nu ja mi cārā c'o mbörü. Y nu c'ü o jya's'ü Mizhocjimi me go juëns'i nu ja mi cārāji. Me co pizhiji c'ua. ¹⁰ Nuc'ua c'e anxe o xipji c'o mbörü:

—Dya rí sūji. Dyärāji, rá xi'tsc'öji yo me na jo yo me rguí mäjceji. Me xo ra mājā yo nte texe cja ne xoñijömü. ¹¹ Na ngue nudya o jmus'ü 'na ts'it'i cja c'e jñiñi nu ja mi menzumü e David. Ngueje e Cristo c'ü ín Jmuji. Nuc'ü, ra 'ñempc'ëji libre c'ü. ¹² Nujnu ngue nu rguí pārāgueji nu. Rí chöt'üji c'e ts'it'i c'ü ri bös'ü o bitu. Rí chöt'üji ri orü nu ja ñönü o burru, eñe c'e anxe.

¹³ 'Nango 'ñetse c'ua cja c'e anxe na puncjü c'o o anxe Mizhocjimi, mi unüji 'na pöjō Mizhocjimi mi mamaji:

¹⁴ Rí unüji na puncjü 'na pöjō Mizhocjimi a jens'e c'ü me na nojo. Na ngue me go ne go mbös'ü yo nte, ngue c'ua ra mājā o mü'büji, dya cja ra mbeñeji c'o na s'o, eñe c'o anxe.

¹⁵ Nuc'ua cjanu o ma c'ua c'o anxe o möji a jens'e nu ja vi 'ñeji. Nuc'ua cjanu o pötü va mama c'ua c'o mbörü:

—Möjō a Belén, rá ma nuji nujo ya zädä yo o xitsiji c'o o anxe Mizhocjimi, eñeji.

¹⁶ Nuc'ua ixco möji dya c'ua na niji, o ma chöt'üji e María 'ñe e José 'ñe c'e ts'it'i. C'e ts'it'i je mi orü nu ja mi ñönü o burru 'ñe o nzhünü. ¹⁷ Nuc'ua c'o mbörü, 'ma o jñandaji c'e ts'it'i, o zopjüji texe c'o mi cārā nu, o xipjiji c'o vi dyärāji pje ro mbëzhi c'e ts'it'i.

¹⁸ C'o o dyärā, o nguijñiji: “Pārā, ¿ja rga cja yo?”, eñeji. ¹⁹ Pero e María o mbë's'i texe c'o jña. Mi sido mi cijñi o mü'bü pje mi ne ro mama c'o, dya go jyombeñe. ²⁰ O nzhogü c'ua c'o mbörü, mi mamaji me na nojo Mizhocjimi. Y mi unüji 'na pöjō na ngue texe c'o vi dyärāji 'ñe c'o vi jñandaji. Na ngue ya vi zädä c'ua ja nzi va xipji c'e anxe anguezeji.

El niño Jesús es presentado en el templo

²¹ 'Ma o zö chjün ngue c'ua ro circuncidaoji c'e ts'it'i, o jñusp'üji o tjü e Jesús, c'ua ja nzi va mama c'e anxe ante c'ü ro ndunte e María.

²² Nuc'ua o zäs'ä c'o pa c'o o jogü e María c'ua ja ga mama c'o o ley Mizhocjimi c'o o dyopjü e Moisés. E José e María o mëvi a Jerusalén o zidyivi c'e ts'it'i c'ü mi ngue e Jesús, ngue c'ua ro presentaovi a jmi Mizhocjimi. ²³ O tsjavi a cjanu, na ngue c'ü o ley Mizhocjimi mama a cjava: “Texe c'o ts'it'i c'o ot'ü rí 'ñecjeji, rí xöcügueji ra mbëpiji Mizhocjimi”, eñe. ²⁴ Xo o ma unüvi c'o ro mbäsp'äji Mizhocjimi c'ua ja nzi ga mama cja c'ü o ley Mizhocjimi: “Rí unüji yeje vilo Mizhocjimi. O 'ma jiyö, yeje mbaro”, eñe.

²⁵ Mi bübü 'na bëzo a Jerusalén c'ü mi chjü e Simeón. Mi cja na jo, y mi sū Mizhocjimi. Mi te'be c'e pa 'ma ro 'ñeme libre Mizhocjimi c'o nu menzumüji a Israel, ro unüji c'ü rví mäji. Mi ätä o Espíritu Mizhocjimi c'ü me mi 'ñünbü o mü'bü. ²⁶ O Espíritu Mizhocjimi ya vi tsjapü ro mbärä e Simeón c'ü dya ro ndü hasta 'ma cja ro jñanda nu c'ü vi juajnü Mizhocjimi ro 'ñe salva c'o nte. ²⁷ 'Na nu pa, o Espíritu Mizhocjimi o 'ñünbü o mü'bü e Simeón o ma cja c'e templo. Ngue c'e pa 'ma xo ma'a nu e José 'ñe e María o zidyivi c'e ts'it'i o ma presentaovi c'ua ja nzi ma mama c'e ley. ²⁸ Nguec'ua 'ma o cjogü e José 'ñe e María, o tsja c'ua e Simeón o ndës'i e Jesús, o unü 'na pöjü Mizhocjimi o mama:

²⁹ Nu'tsc'e mi Jmuts'ügö; nutscö in mbëpjizü. Jyëzgue rá tügö, rá ma söyagö cja in jmigue. Na ngue ya zädä c'ua ja nzi vi xitsi.

³⁰ Ya ró jandagö dya, nu i xipji o ëjë ra 'ñe 'ñevguegöjme libre.

³¹ Nujnu, ya i mbeñe i juajnü ra salva yo nte texe cja ne xoñijöümü.

³² Nujnu, ra unü jya's'ü cja o mü'bü yo dya menzumü a Israel ngue c'ua ra mbä'c'äji. Xo 'ñe yo menzumü a Israel yo vi juajnügue, ra mbäräji c'ü me na nots'ügue, eñe e Simeón va unü 'na pöjü Mizhocjimi.

³³ E José 'ñe e María me go nguijñivi c'o vi mama e Simeón ja rvá cja c'e ts'it'i. ³⁴⁻³⁵ Nuc'ua e Simeón cjanu o dyötpüvi Mizhocjimi. Cjanu o xipji e María c'ü nu nana e Jesús:

—Dyärä c'ü rá xi'ts'i. Mizhocjimi o xipji o ëjë ne ts'it'i ngue c'ua 'ma ya ra nocü, ra 'ñetse yo nte ja ga nguijñi o mü'büji. Yo in menzumügöji a Israel, na puncjü c'o dya ra dyätpä o jña nu, nguec'ua dya ra salvaji. Y xo na puncjü c'o ra dyätpä o jña, nguec'ua ra salvaji. Me ra nu'uji na ü nu. Nguec'ua xo 'ñetsc'e me ra sufre in mü'bügue nza cja 'ma cjó c'o ri tjocüts'ü 'na tjëdyi, eñe e Simeón.

³⁶ Mi bübü 'na ndixü c'ü mi 'ñünbü o mü'bü Mizhocjimi ma zopjü c'o nte. Nuc'ü, mi chjü e Ana. Mi ngue o xunt'i e Fanuel, mi mboxbëche cja e Aser. Angueze ya mi male. Ts'i vi ndü c'ü nu xíra, vi mimivi sietetjo cjë. ³⁷ Y ndeze 'ma o ndü c'ü nu xíra, ya vi mezhe ochenta y cuatro cjë. Mi bübü cja c'e templo, dya mi c'ueñe nu. Mi ötü Mizhocjimi zö xömü zö ndempa. Y mi mbempje. ³⁸ 'Ma xe mi bübü nu e José 'ñe e María 'ñe e Jesús, o ëjë c'ua e Ana o unü 'na pöjü Mizhocjimi. Nuc'ua o mbürü e Ana o xipji c'o nte pje ro mbëzhi c'e ts'it'i. Na ngue mi cārā a Jerusalén c'o mi te'be ro ëjë 'naja c'ü ro 'ñeme libre anguezeji.

El regreso a Nazaret

³⁹ Nuc'ua e José 'ñe e María, 'ma ya vi tsjavi texe c'ua ja nzi ga mama c'ü o ley Mizhocjimi, cjanu o nzhogü o mëvi a Nazaret c'ü mi ngue o jñiñivi c'ü tsja a Galilea. ⁴⁰ C'e ts'it'i o nocü mi te na zëzhi. Y mi cijjñi na jo o ñi, y mi pārā na jo Mizhocjimi. Mizhocjimi mi bübü co angueze.

El niño Jesús en el templo

⁴¹ Tsjë'ma tsjë'ma mi pjongüji a Jerusalén c'e mbaxcua c'ü mi chjü Pascua. Nguec'ua 'ma mi sädä c'e mbaxcua, e José 'ñe e María mi pëvi nu. ⁴² 'Ma ya mi pë's'i e Jesús doce cjë, e José 'ñe e María o zidyivi e Jesús o möji a Jerusalén cja c'e mbaxcua. Na ngue tsjë'ma mi pëvi nu. ⁴³ 'Ma mü o cjogü c'e mbaxcua, e José 'ñe e María o mbedyevi a Jerusalén ro möji c'o 'ñaja nte c'o vi 'ñeje a Galilea. Dya mbärävi cjo vi nguejme e Jesús a Jerusalén. ⁴⁴ Mi pëzhivi e Jesús ma dyoji c'o nte. Nguec'ua o nzhodüji 'napa cja 'ñiji. Nuc'ua cjanu

o jyodüvi e Jesús cja c'o o dyoji, 'ñe cja c'o nu menzumüji c'o mi pārāji. ⁴⁵ Pero dya go chöt'üvi. Nguéc'ua o nzhogüvi c'ua o mëvi na yeje a Jerusalén o ma jyodüvi.

⁴⁶ Nuc'ua 'ma o zö jñipa ndeze 'ma o mbedyevi a Jerusalén, o chöt'üvi e Jesús a mbo cja c'e templo. Ma jü a nde cja c'o xöpüte c'o mi jizhi o ley Mizhocjimi. E Jesús mi ärä c'o mi mamaji, y mi cja püji o t'önü c'o. ⁴⁷ C'o xöpüte xo mi cja püji t'önü e Jesús. O unüji ngüenda e Jesús me mi pë's'i na puncjü o pjeñe, me ma jo va ndünrü. Nguéc'ua va nguijñiji c'ua:

—¿Ja ni 'ñeje c'ü pārã nu? Maco cja ts'it'i nu, eñeji.

⁴⁸ Nuc'ua e José 'ñe e María 'ma mü o jñandavi e Jesús ma jü a nde cja c'o xöpüte, me go nguijñivi. Cjanu o mama c'ua e María:

—Nu'tsc'e ín ch'itsc'ö, ¿jenga i tsjacübe a cjanu? Nin tatague 'ñetscö me rí sufregöbe rgá jonc'ügöbe.

⁴⁹ O ndünrü c'ua e Jesús o xipjivi:

—Dya ni jyodü rí jyongüvi. ¿Cjo dya in pārãvi ni jyodü rá bübü cja o ngümü c'ü mi Tata, rá cja gö c'o o bëpji?, eñe.

⁵⁰ Anguezevi dya mi pārãvi pje mi ne ro mama c'o jña c'o vi xipjivi.

⁵¹ Nuc'ua e Jesús o mbedye a Jerusalén co e José 'ñe e María, o möji a Nazaret. Na ngue e Jesús mi ätä c'ü o tata 'ñe c'ü o nana. C'o jña c'o vi mama e Jesús, o mbeñe e María cja o mü'bü pje mi ne ro mama. ⁵² E Jesús o nocü na jo, y mi cjiñi na jo o ñi. Nguéc'ua Mizhocjimi mi bübü co angueze, y me mi mápä c'ü. Xo 'ñe yo nte, me xo mi mápäji c'ü.

3

Juan el Bautista predica en el desierto

¹ O mezhe c'ua ja nzi cjë, mi emperador e Tiberio César. Ya mi quince cjë c'ü mi emperador. Mi gobernador e Poncio Pilato a Judea. E Herodes mi gobernador a Galilea. E Felipe mi gobernador a Iturea 'ñe a Traconite. E Lisantias mi gobernador a Abilinia. ² E Anás 'ñe e Caifás mi mero ndamböcjimi c'o. C'o pa c'o, e Juan c'ü nu t'i e Zacarías mi bübü cja majyadü. 'Na nu pa, Mizhocjimi o 'ñünbü o mü'bü e Juan o mbürü o zopjü c'o nte. ³ Nguéc'ua mi nzhodü bëxtjo cja c'e ndare a Jordán, mi xipji c'o nte ro nzhogü o mü'büji cja Mizhocjimi ro jyëziji c'o na s'o, 'ñe ro j'i'iji. Nu'ma, ro perdonao 'ma Mizhocjimi c'o na s'o c'o mi cja. ⁴ Mi jinguã c'e profeta Isaías o dyopjü 'na libro. O dyopjü c'ü ro bübü 'na nte cja 'na majyadü c'ü ro mapjü, ro zopjü c'o nte ro xipjiji:

“Rí jyëzgueji c'e 'ñiji c'ü na s'o, rí jyëzgueji c'e 'ñiji c'ü mogü. Na ngue ya ngue ra ã c'ü ín Jmugöji c'ü bübü a jens'e.

⁵ 'Ma ra ëjë 'na c'ü manda, rí parejaogöji o 'ñiji, y rí nderesaoji c'o 'ñiji c'o mogü. Je xo rga cjatsc'ejji nu, rí jyëziji c'e 'ñiji c'ü na s'o c'o in tëpji.

⁶ Na ngue ra ëjë nu c'ü o juajnü Mizhocjimi ra salva yo nte texe cja ne xoñijömmü”, ro 'ñeñe c'e nte.

Je ga cjanu va mama e Isaías c'ü ro mama c'e nte. Nguéc'ua 'ma o mbürü e Juan o zopjü c'o nte, o zädä c'e jña c'ü vi mama e Isaías.

⁷ Na puncjü o nte c'o mi pedye cja c'o o jñiñiji mi pöji cja e Juan ngue c'ua ro jiji cja c'e ndare. Nguéc'ua o mama e Juan va xipjiji:

—Nza cjatsc'ejji o c'ijmi yo sū ga c'ueñe 'ma tjë o batjü. In sūji ra jñün'c'üji ngüenda Mizhocjimi rí sufregueji, nguec'ua va ëgueji va 'ñe jigüejji. ⁸ Pero 'ma na cjuana o nzhogü in mü'büji cja Mizhocjimi, rí tsjaji na jo, ngue c'ua ra jñetse ya nzhogü in mü'büji. In pëzhgueji ra recibidots'üji Mizhocjimi, na ngue o mboxbëchets'üji e Abraham. Pero rí xi'tsc'öji, dya cja rí tsjijñiji c'ü ni jyodü ra recibidots'üji. Na ngue me na zëzhi Mizhocjimi, sö ra tsjapü yo ndojo ra mbëzhi nte c'o ra jñu's'ü e Abraham, xo ra 'ñench'e o mü'büji Mizhocjimi. ⁹ Nza cjatsc'ejji za'a c'o dya jo c'o quis'i, c'o ya juns'ütjo jacha cja o dyü'ü, na ngue ya ra dyocüji. Texe za'a c'ü dya jo c'o quis'i, ya bübü ra dyëziji cja rrü mboch'üji cja sivi. Je xo rga cjanu rgá tsja'c'üji, nu 'ma dya ra nzhogü in mü'büji cja Mizhocjimi.

¹⁰ C'o nte mi önüji mi mamaji:

—¿Pje ni mbë c'ü ni jyodü rá c'ajme 'ma, ngue c'ua dya ra tsjacüjme Mizhocjimi rá ma sufrejme?

¹¹ O ndünrú c'ua e Juan o xipjiji:

—Nu c'ü cājā yeje pajna, ra unü 'na pajna c'ü dya cājā. Nu c'ü pë's'i pje ra zi, ra unü c'ü dya pë's'i, eñe e Juan.

¹² Xo ëjë ja nzi c'o mi cobra o ndüvajma, o ëji ro 'ñe ji'iji. O xipjiji e Juan:

—Xöpüite, ¿pje ni mbë c'ü ni jyodü rá c'agöjme?

¹³ O ndünrú c'ua e Juan o xipjiji:

—Rí cobraji ja c'o nzi ga mama c'o ley; dya rí jñu's'üji rguí cobraji.

¹⁴ Xo o tsja t'önü c'o tropa o mamaji:

—Nuzgöjme, ¿pje xo ni jyodü rá c'agöjme?

O ndünrú c'ua e Juan o xipjiji:

—Bübü 'ma in pizhiji yo nte, o in pezheji o bëchjine ngue c'ua ra ch'a'c'üji o merio. Pero dya cja rí tsjaji a cjanu. Rí mäji co c'o in rayaji c'o cjö'tc'üji.

¹⁵ C'o nte me mi cijjñiji e Juan, cjo mi ngue Cristo c'ü mi te'beji ro ëjë. ¹⁶ O mama c'ua e Juan o xipjiji:

—Bübü o mbëpji c'o o c'ajja c'ü nu lamu, xäpcäji o correa cja o mbäcua c'ü nu lamu ga mbös'ü. Nutscö ni pje pjëtscö rá pjösc'ö a cjanu nu c'ü va ëtjo. Na ngue me na nojo na puncjü angueze; nutscö rí menutjogö que na ngue 'na mbëpji. Nutscö rí jichi co ndeje yo nte. Pero nu c'ü cja va ëtjo, 'ma rí 'ñench'e in mü'büji angueze, ra dya'c'üji o Espiritu Mizhocjimi c'ü. 'Ma jiyö, ra dya'c'üji rí ma sufreji cja sivi.

¹⁷ Xe go sido go ña e Juan o xipjiji:

—'Na campesino ra jñüs'ü o yelgo, cja rrü mbitsi na jo o ndëxü. C'o ndëxü ra dyüt'ü cja c'ü o t'ujmü c'o, pero c'o paxa ra ndüt'ü co sivi c'o. Je xo ga cjanu rgá tsja nu c'ü cja va ëtjo. Ya бүbü angueze ra recibido c'o ra nzhogü o mü'bü, pero c'o dya ra nzhogü o mü'bü, ya бүbü ra mboch'üji a sivi c'ü dya ra juench'e, eñe e Juan.

¹⁸ Nujyo, ngue yo o mama e Juan va xipji c'o nte ja rva cja e Cristo. Y na puncjü o jña c'o xe go xipjiji. ¹⁹ C'e gobernador Herodes vi mimivi e Herodías c'ü nu su e Felipe. E Felipe mi ngue c'ü nu cjuarma e Herodes. Y mi cja c'o na s'o e Herodes. Nguéc'ua e Juan va huënc'h'i e Herodes mi xipji c'ü dya jo c'o mi cja. ²⁰ Nuc'ua e Herodes go tsja c'ua mas c'o na s'o, go manda o ma pant'aji a pjörü e Juan.

El bautismo de Jesús

²¹ 'Ma mi jichi e Juan c'o nte cja c'e ndare a Jordán, xo ji'i e Jesús. E Jesús 'ma o nguarü o ji'i, cjanu o dyötü c'ua Mizhocjimi. 'Ma ma ötü Mizhocjimi, go xogü a jens'e c'ua. ²² Y o zöbü o Espiritu Mizhocjimi c'ü mi nza cja 'na mbaro, o ëjë o 'ñe ndägä a xes'e e Jesús. O dyäräji c'ua 'naja c'ü o ña a jens'e o mama:

—Ngue'tsc'e ín Ch'itsc'ö, me rí s'iyats'ü, me rí mä'c'ägö.

Los antepasados de Jesucristo

²³ E Jesús ya mi pë's'i treinta cjë 'ma mü o mbürü o zopjü c'o nte. C'o nte mi mamaji e Jesús mi ngueje nu t'i e José. E José mi t'i cja e Elí. ²⁴ E Elí mi t'i cja e Matat. E Matat mi t'i cja e Leví. E Leví mi t'i cja e Melqui. E Melqui mi t'i cja e Jana. E Jana mi t'i cja e José. ²⁵ E José mi t'i cja e Matatías. E Matatías mi t'i cja e Amós. E Amós mi t'i cja e Nahum. E Nahum mi t'i cja e Esli. E Esli mi t'i cja e Nagai. ²⁶ E Nagai mi t'i cja e Maat. E Maat mi t'i cja e Matatías. E Matatías mi t'i cja e Semei. E Semei mi t'i cja e José. E José mi t'i cja e Judá. ²⁷ E Judá mi t'i cja e Joana. E Joana mi t'i cja e Resa. E Resa mi t'i cja e Zorobabel. E Zorobabel mi t'i cja e Salatiel. E Salatiel mi t'i cja e Neri. ²⁸ E Neri mi t'i cja e Melqui. E Melqui mi t'i cja e Adi. E Adi mi t'i cja e Cosam. E Cosam mi t'i cja e Elmodam. E Elmodam mi t'i cja e Er. ²⁹ E Er mi t'i cja e José. E José mi t'i cja e Eliezer. E Eliezer mi t'i cja e Jorim. E Jorim mi t'i cja e Matat. ³⁰ E Matat mi t'i cja e Leví. E Leví mi t'i cja e Simeón. E Simeón mi t'i cja e Judá. E Judá mi t'i cja e José. E José mi t'i cja e Jonán. E Jonán mi t'i cja e Eliaquim. ³¹ E Eliaquim mi t'i cja e Melea. E Melea mi t'i cja e Mainán.

E Mainán mi t'i cja e Matata. E Matata mi t'i cja e Natán. ³² E Natán mi t'i cja e David. E David mi t'i cja e Isaí. E Isaí mi t'i cja e Obed. E Obed mi t'i cja e Booz. E Booz mi t'i cja e Salmón. E Salmón mi t'i cja e Naasón. ³³ E Naasón mi t'i cja e Aminadab. E Aminadab mi t'i cja e Aram. E Aram mi t'i cja e Esrom. E Esrom mi t'i cja e Fares. E Fares mi t'i cja e Judá. ³⁴ E Judá mi t'i cja e Jacob. E Jacob mi t'i cja e Isaac. E Isaac mi t'i cja e Abraham. E Abraham mi t'i cja e Taré. E Taré mi t'i cja e Nacor. ³⁵ E Nacor mi t'i cja e Serug. E Serug mi t'i cja e Ragau. E Ragau mi t'i cja e Peleg. E Peleg mi t'i cja e Heber. E Heber mi t'i cja e Sala. ³⁶ E Sala mi t'i cja e Cainán. E Cainán mi t'i cja e Arfaxad. E Arfaxad mi t'i cja e Sem. E Sem mi t'i cja e Noé. E Noé mi t'i cja e Lamec. ³⁷ E Lamec mi t'i cja e Matusalén. E Matusalén mi t'i cja e Enoc. E Enoc mi t'i cja e Jared. E Jared mi t'i cja e Mahalaleel. E Mahalaleel mi t'i cja e Cainán. ³⁸ E Cainán mi t'i cja e Enós. E Enós mi t'i cja e Set. E Set mi t'i cja e Adán. E Adán mi t'i cja Mizhocjimi na ngue o dyät'ä Mizhocjimi c'ü.

4

Tentación de Jesús

¹ O Espíritu Mizhocjimi me go 'ñünbü o mü'bü e Jesús o mbedye cja c'e ndare a Jordán, o ma cja 'na majyadü nu ja dya cjó mi ndeñe. Na ngue mi ätä o Espíritu Mizhocjimi. ² O mezhe nu cuarenta pa. Xo mi bübü nu, e Satanás nu c'ü dya jo, mi xipji e Jesús c'ü ro tsja c'o na s'o. C'o cuarenta pa, dya pje zi e Jesús. 'Ma ya vi cjogü c'o pa c'o, o zant'a c'ua e Jesús. ³ Nuc'ua e Satanás nu c'ü dya jo, o xipji e Jesús:

—Ngue'tsc'e o T'itsc'e Mizhocjimi, nguec'ua rí xipjigue yo ndojo ra mbëzhi o xëdyi rí sigue, eñe c'ü dya jo.

⁴ O ndünrü c'ua e Jesús o xipji:

—Dya rá ä'tc'ägö c'ü in xitsi. Na ngue je t'opjü o jña Mizhocjimi c'ü dya nguextjo xëdyi rga minc'øjme. C'ü xenda ni jyodü, ngue c'ü rá cjajme texe ja c'o nzi ga mama Mizhocjimi.

⁵ Nuc'ua c'ü dya jo o zidy e Jesús cja 'na t'eje c'ü ma ndä'ä. O mezhe 'na ndajme o jíchi texe yo jñiñi cja ne xoñijöümü. ⁶ Nuc'ua c'ü dya jo o xipji e Jesús:

—Nu'tsc'e rá da'c'ü rí mandague texe cja yo jñiñi yo in jandague. Xo rá da'c'ü texe yo me ni muvi yo bübü cja yo jñiñi. Texe yo, ya ch'acügö yo. Ra sö rá unü c'ü rí ne rá unü. ⁷ Nu 'ma rí ndüñijöümü rí matcügö, rí tsjapü in tsjacje texe yo.

⁸ O ndünrü c'ua e Jesús o xipji:

—Nu'tsc'e Satanás, dya rá ma'tc'ö. Na ngue ya t'opjü o jña Mizhocjimi c'ü rá ndüñijöümüjme rá ma't'üjme Mizhocjimi c'ü ngue ín Jmuji. Y nguextjo angueze rá pëpijme, enzgøjme c'ü.

⁹ Xo tsja c'ü dya jo o zidy e Jesús a ma a Jerusalén, o 'ñe's'e c'ua a xes'e cja 'naja c'o torre c'o mi bübü cja c'e templo. O xipji c'ua:

—Ngue'tsc'e o T'itsc'e Mizhocjimi, nguec'ua rí dacügue dya a ma a jöümü. ¹⁰ Ni jyodü rí tsjague a cjanu, na ngue ya xo t'opjü o jña Mizhocjimi:

Mizhocjimi ra xipji c'o o anxe rguí 'ñeji a jens'e ra 'ñe mböxc'üji.

¹¹ Ra 'ñe penchc'iji ngue c'ua dya ra s'onnc'ü in cua 'ma rí sos'ü cja ndojo, eñe c'ü ya t'opjü.

Ngue c'ua rí dacügue ndezgua hasta jöümü, eñe c'ü dya jo.

¹² Cjanu o ndünrü c'ua e Jesús o xipji:

—Dya rá dacü c'ua ja gui xitscö. Na ngue ya xo t'opjü c'ü dya rá söjme o jña Mizhocjimi c'ü ín Jmugöji, enzgøjme. Nguec'ua dya rá dacü a ma a jöümü para rá nugö cjo ra mböxcö Mizhocjimi, eñe e Jesús.

¹³ Nuc'ua c'ü dya jo, dya mi pãrã pje xe ro xipji e Jesús para ro tsja c'o na s'o, nguec'ua va c'ueñe ja nzi pa, cja ro nzhogü na yeje pje xe ro 'ñe xipji.

Jesús comienza su trabajo en Galilea

¹⁴ Nuc'ua e Jesús o nzhogü o ma a Galilea. Mi bübüvi texe c'ü o poder o Espíritu Mizhocjimi. Nguec'ua texe cja c'o jñiñi c'o mi tsja a Galilea, o mbürü o mamaji c'o ma nojo c'o mi cja e Jesús. ¹⁵ Mi cja e Jesús mi jíchiji cja c'o o nintsjimiji. Texeji mi mamaji: —Ne bëzo bübüvi Mizhocjimi.

Jesús en Nazaret

¹⁶ O ma c'ua e Jesús a Nazaret nu ja mi menzumü. Nuc'ua c'e pa c'ü mi söyaji, o cjogü a mbo cja c'e nintsjimiji ja c'o nzi ma cja c'ü o tjürü. Cjanu o mimi nu. Cjanu o böbü c'ua ro xörü. ¹⁷ Cjanu o ch'unü c'ua c'e libro c'ü vi dyopjü e Isafas c'ü mi profeta. Cjanu o xücü c'e libro c'ü mi 'mans'a, o chöt'ü nu ja mi t'opjü a cjava:

¹⁸ O Espíritu Mizhocjimi bübü co nutscö, na ngue o juancügö.
O juancügö rá zopjü c'o unü ngüenda bëzhiji na puncjü, rá xipjiji jña c'o rguí mäji.
O juancügö rá cjavü ra mäjä c'o me nzhumü o mü'bü.
O juancügö rá zopjü yo nte yo dya libre, rá xipjiji ja rgá sö ra 'ñemeji libre.
C'o ndëzhö, rá cjavü ra jñandaji.
C'o me sufre, rá emeji libre.

¹⁹ O juancügö rá xipji yo nte c'ü ya zädä c'o pa c'o o juajnü Mizhocjimi ra salvaji.

²⁰ Cjanu o mbans'a c'ua c'e libro, cjanu o unü c'ü mi pëpji cja nintsjimiji. Cjanu o mimi c'ua ro jíchi c'o nte. Texe c'o mi cãrä cja c'e nintsjimiji me mi cjinch'iji angueze, mi te'beji pje pjëzhi c'o ro mama. ²¹ Nuc'ua cjanu o ña e Jesús o xipjiji:

—Nu o jña Mizhocjimi nu cja ró xörügö, ya zädä dya a ndetsc'eji nu, eñe.

²² C'o nte, me co nguijñiji y me go mamaji:

—Me na jo yo jña yo mama nu, pero ¿ja ga mbãrä nu? Maco ngue nu t'i e José c'ü mi ngue ín menzumügöji.

²³ O mama e Jesús o xipjiji:

—In pãräji c'e jña c'ü rí mangöji: “Nu'tsc'e médico, rí dyät'ätsjê ante c'ü rí dyät'ä c'o 'ñaja.” Pe ngue c'ü in cjiñiji dya, cja in mü'büji. Pe xo in ne rí xitscöji a cjava: “Ró äräjme i tsjague c'o me na nojo a Capernaum, maco dya in cjague yo cja ín jñiñigöji”, rí 'ñenzgöji.

²⁴ O sido o ña e Jesús o mama:

—Dyäräji na jo c'ü rá xi'tsc'öji, c'o na cjuana. Yo nte, dya respetaoji 'na profeta 'ma ngue nu menzumütsjêji. ²⁵ Dyäräji na jo c'ü xo rá xi'tsc'öji. Ya in pãräji ja ma cja mi jinguä 'ma mi bübü e Elías. O mezhe jñi cjê nde c'ü dya go 'ñeje o dyebe, nguec'ua mi bübü 'na tijjmi texe cja c'o jñiñi. C'o pa c'o, mi cãrä va a Israel na puncjü o ndixü c'o ya vi ndü nu xira. ²⁶ Pero dya ngue anguezeji c'o o xipji Mizhocjimi e Elías ro 'ñe mbös'ü. O xipji o ma a Sarepta c'ü bëxtjo järä a Sidón, o ma mbös'ü 'na ndixü nu c'ü vi ndü nu xira, maco dya mi menzumü a Israel. ²⁷ C'o cjê c'o mi bübü e Elías, mi cãrä va a Israel na puncjü c'o mi sö c'e ngueme c'ü xiji o lepra. Pero dya cjó jogü ne ri 'naja anguezeji. Nguextjo e Naamán c'ü mi menzumü a Siria c'ü o jogü.

²⁸ Nuc'ua c'o mi cãrä cja c'e nintsjimiji, 'ma mü o dyäräji c'o jña c'o, me co sjëyaji c'ua na puncjü. ²⁹ Go böbüji c'ua, cjanu o pjongüji e Jesús cja c'ü o jñiñiji, o zidyiji cja c'e dyä'ä nu ja mi jäs'ä c'e jñiñi. O zidyiji ro ma pa'maji a jöümü. ³⁰ Pero e Jesús o cjogütjo a nde anguezeji, o ma c'ua.

Un hombre que tenía un espíritu malo

³¹ Nuc'ua e Jesús o zöbü o ma c'ua a Capernaum c'ü mi ngue 'na jñiñi a Galilea. Chjüma chjüma c'o pa c'o mi söyaji, mi jíchi c'o nte cja c'e nintsjimiji. ³² C'o nte me mi süji mi cjiñiji:

—Nunca rí äräji a cjanu. Je ni 'ñeje cja Mizhocjimi c'o jña c'o xitsiji nu, eñeji.

³³ Cja c'e nintsjimiji, mi bübü 'na bëzo c'ü vi zürü 'naja o s'ondajma e Satanás nu c'ü dya jo, c'ü o tsjavü o mapjü c'ua na jens'e c'e bëzo. ³⁴ O mama:

—Nu'tsc'e Jesús in menzumü a Nazaret, ¿pje in pë'sc'ü rí ñu co nuzgøjme? ¿Cjo vi 'ñeje rí tsjacü rá ma sufregøjme? Nutscö rí pã'c'ä. Ngue'tsc'e o T'itsc'e Mizhocjimi, dya bübüts'ü c'o na s'o.

³⁵ E Jesús o huëñch'i c'ua c'ü o s'ondajma c'ü dya jo o xipji:

—Tso't'ü in te. Pedye cja ne bëzo.

Nuc'ua c'ü o s'ondajma c'ü dya jo o tsjapü o nügü c'e bëzo a nde c'o nte c'o mi cãrã. O mbedye c'ua c'e s'ondajma cja c'e bëzo y dya pje tsjapü. ³⁶ Me co nguijñi c'ua c'o nte, o mamaji:

—¿Pje pjëzhi c'ü pë's'i ne bëzo c'ü me na nojo? Manda yo o s'ondajma c'ü dya jo nza cja c'ü ri pë's'i o poder. Xipjiji ra mbedyeji, cja na mbedyeji c'ua.

³⁷ Nguec'ua texe cja c'o jñiñi c'o tsja a Galilea, me mi mamaji c'o ma nojo c'o mi cja e Jesús.

Jesús sana a la suegra de Simón Pedro

³⁸ Nuc'ua e Jesús o böbü o mbedye cja c'e nintsjimi. Cjanu o ma c'ua o zät'ä cja nu ngümü e Simón. C'ü nu to'o e Simón, mi sö pa'a. O xipjiji c'ua e Jesús ro jocü. ³⁹ Nuc'ua e Jesús o ëjë nu ja mi orü c'e ndixü. Cjanu o huëñch'i c'ua c'e pa'a. O c'ueñe c'ua c'e pa'a. O nanga c'ua na zëzhi c'e ndixü, cjanu o dyät'ä o jñönü cjanu o ziji.

Jesús sana a muchos enfermos

⁴⁰ 'Ma ya ma quibi e jyarü, ma ëjë c'o nte ma siji c'o o dyoji c'o mi sö pje nde ma ngueme, ma sinpiji e Jesús. Nuc'ua e Jesús mi ë's'ë o dyë nzi 'naja c'o mi sö'dyë, y mi jogüji. ⁴¹ Na puncjü c'o mi sö'dyë c'o o mbedye o s'ondajma c'ü dya jo. Nzi ma mbedye, nzi ma mamaji:

—Ngue'tsc'e o T'its'ü Mizhocjimi, eñe c'o s'ondajma.

E Jesús mi huëñch'iji, dya mi jëzi ra ñaji, na ngue mi pãrãji e Jesús mi ngue e Cristo.

Jesús predica en Galilea

⁴² Nuc'ua 'ma mü o jyas'ü, o mbedye e Jesús o ma cja 'na majyadü nu ja dya cjo mi ndeñe. Nuc'ua c'o nte mi jodüji e Jesús. 'Ma mü o chöt'üji, mi süjmüji ngue c'ua dya ro xögü co anguezeji. ⁴³ O mama c'ua e Jesús o xipjiji:

—Xo ni jyodü rá ma zopjü c'o nte c'o cãrã c'o nan'ño jñiñi, rá xipjiji ni jyodü ra dyätãji Mizhocjimi, na ngueje ngue c'ü manda. Ngue c'ü vi juancügö Mizhocjimi rá cjaögö, eñe.

⁴⁴ O ma c'ua cja c'o 'ñaja jñiñi c'o mi tsja a Galilea, mi zopjüji cja c'o o nintsjimiji.

5

La pesca milagrosa

¹ 'Na nu pa, e Jesús mi bübü cja squina c'e zapjü c'ü ni chjü Genesaret. O ëjë c'ua na puncjü o nte, me mi chütüji ngue c'ua ro dyärãji o jña Mizhocjimi. ² E Jesús o jñanda c'ua yeje bü'ü c'o ma jä'ä cja squina c'e zapjü. C'o mbëjmö ya vi mbes'ëji cja c'o bü, mi pe'ch'ëji c'o o rreji. ³ E Jesús o dat'ü c'ua cja 'naja c'o bü c'ü mi ngue o cja e Simón. Cjanu o xipji c'ua e Simón xe ro ndütü c'e bü a ma cja c'e ndeje. O mimi c'ua cja c'e bü, o jíchi c'o nte. ⁴ Nuc'ua 'ma mü o nguarü o ña, o xipji e Simón:

—Mague cja c'e ndeje nu ja xenda na jë'ë. Rí pät'ãji c'o in rreji ngue c'ua rí sürüji o jmö.

⁵ O ndünrü c'ua e Simón o xipji:

—Xöpüte, 'naxömü ró pëpjijme, dya ró sürüjme. Pero rá pät'ägö ne rre ja c'o nzi gui xitsi, eñe.

⁶ O tsjaji c'ua ja va xiji. O zürüji c'ua na puncjü o jmö, nguec'ua ya ma xüt'ü c'e rre. ⁷ Nuc'ua o juãjã o dyëji c'o o dyoji c'o ma cãjã cja c'ü 'naja bü, ngue c'ua ro ëji ro 'ñe mbös'üji. O ëjëji c'ua, o nichiji nza yeje c'o bü, ya mi ne ro nguibi c'o. ⁸ E Simón Pedro 'ma mü o jñanda c'o jmö, o ndüñijömmü a jmi e Jesús, o xipji:

—Nu'tsc'e ín Jmuts'ügö, rí sũ rgá bübü in jmigue. Na ngue me na s'ozgö, rí tũ ín nzhubü, eñe.

⁹ Me mi sũ e Simón Pedro na ngue ma puncjü c'o jmö c'o vi zürüji. Xo mi sũ c'o mi dyoji e Pedro cja c'e bü. ¹⁰ Xo mi sũ e Jacobo 'ñeje e Juan c'o mi ngue o t'i e Zebedeo. Mi ngue o dyoji e Simón Pedro. E Jesús o xipji c'ua e Simón:

—Dya rí sũ; chenngue dya co nutscö. Nu'tsc'e mi mbëjmōgue, mi tennc'e o jmō. Pero nudya rá jí'ts'i rí zopjü yo nte, ngue c'ua ra dyä'tc'äji ra ndennc'ejí, xo ra creozüji.

¹¹ Nuc'ua e Simón Pedro 'ñe c'o o dyoji cjanu o pjons'üji a squina c'e bü. O zogüji texe nu, o möji e Jesús, ngue c'ua ro dyätpäji o jña.

Jesús sana a un leproso

¹² 'Na nu pa, e Jesús mi bübü cja 'na jñiñi nu ja xo mi bübü 'na bëzo c'ü me mi sö o lepra. C'e bëzo 'ma o jñanda e Jesús, o ëjë o 'ñe ndüñijōmü a jmi, o dyötü ro jocü, o xipji: —Nu'tsc'e ín Jmuts'ügö, nu 'ma in ne'e, sö rí jocüzü ne lepra, eñe c'e bëzo.

¹³ E Jesús o c'uana c'ua o dyë o ndörü, o xipji:

—Rí negö ra jogüts'ügue, eñe.

Jo ni c'ueñe c'ua c'e lepra. ¹⁴ E Jesús o xipji c'ua c'e bëzo:

—Dya cjó rí ma xipjigue ja va jogüts'ü. Nguextjo c'e mböcjimi rí ma jíchitsjé c'ü ya jogüts'ü. Cja rrí unügue c'ua, ja c'o nzi va manda e Moisés. Nuc'ua ra mbārā yo nte c'ü ya jogüts'ü, eñe.

¹⁵ Zö vi xipji e Jesús c'e bëzo c'ü dya cjó ro xipji, pero xenda go mamaji c'o mi cja e Jesús. Nguéc'ua o ëjë na puncjü o nte ro dyäräji e Jesús, y ngue c'ua e Jesús ro jocü c'o mi sö'dyë. ¹⁶ Nguéc'ua e Jesús mi xögü mi pa cja c'e majyadü nu ja dya cjó mi ndeñe, mi ötü Mizhocjimi.

Jesús sana a un paralítico

¹⁷ 'Na nu pa e Jesús mi xöpü c'o nte. Xo mi cārā nu, ja nzi c'o fariseo 'ñe ja nzi c'o mi xöpü o ley Mizhocjimi. Vi 'ñeji texe cja c'o jñiñi c'o mi tsja a Galilea 'ñe c'o mi tsja a Judea. Xo mi cārā c'o vi 'ñeje a Jerusalén. C'ü o poder Mizhocjimi mi bübüvi co e Jesús ro jocü c'o mi sö'dyë. ¹⁸ O ëjë c'ua ja nzi bëzo c'o ma tuns'ü 'na bëzo cja 'na pjinguā. C'e bëzo, dya mi sö ro 'ñōmü. Mi ne ro tsjocüji nu ja ma bübü e Jesús, ngue c'ua ro ngöbüji a jmi ro jocü. ¹⁹ Pero dya sö ja rvá tsjocüji, na ngue me mi ndüji nu cja c'e ngumü. O ndes'ejí c'ua a xes'e cja c'e ngumü. O xo's'üji c'ua c'o mi t'üs'ü, cjanu o sjö'büji c'e bëzo a jmi e Jesús a nde cja c'o nte. ²⁰ Nguéc'ua o unü ngüenda e Jesús c'ü mi junt'ü o mü'büji c'ü ro tsja angueze ro jocü c'e bëzo. Nguéc'ua o mama c'ua e Jesús o xipji c'e bëzo:

—Nu'tsc'e sē, rá perdonaots'ü dya in nzhubü, eñe.

²¹ Nuc'ua c'o xöpüte 'ñe c'o fariseo o nguiñiji: “¿Pje pjēzhi ne bëzo nu mama perdonao o nzhubü? Chjëntjovi c'ü ro zadü Mizhocjimi nu. Maco dya cjó sö ra perdonao o nzhubü; nguextjo Mizhocjimi.”

²² Mí pāxtjo e Jesús c'o mi cijñi anguezeji, nguéc'ua o xipji c'ua:

—¿Jenga in cijñiji a cjanu in mü'büji? ²³ Ró xipji ne bëzo: “Rá perdonaots'ü dya in nzhubü”, ró embe, pero dya cjó sö ra mbārā cjo ya ma o nzhubü. Pero 'ma rá xipji ne bëzo: “Rí ñanga rí nzhodü”, rá embe; nu 'ma ra nanga c'ua ne bëzo ra nzhodü, nu'ma, ixtí pärāgueji 'ma c'ü dya rí on'c'üji. ²⁴ Nutscö rvá ëjë cja Mizhocjimi, ya ch'acö poder cja ne xoñijōmü rá perdonaots'üji c'o na s'o c'o in cjaji. Unnc'ejí dya ngüenda ngue c'ua rí pärāji c'ü rí pē'sc'ö c'e poder, embeji.

Cjanu o zopjü c'ua c'e bëzo c'ü dya mi sö ro 'ñōmü, o xipji:

—Rí ñanga, chunsc'e nu in pjinguā nu in os'ü, ma'a in nzumü, embeji c'e bëzo.

²⁵ O nanga c'ua c'e bëzo c'ü dya mi sö ro 'ñōmü. Texeji o jñandaji 'ma mü o nanga c'e bëzo. Nuc'ua c'e bëzo o nduns'ü c'ü o pjinguā c'ü mi os'ü, cjanu o ma o ngumü, me mi unü 'na pöjō Mizhocjimi. ²⁶ C'o nte, me go pizhiji go mamaji:

—Me na nojo Mizhocjimi. Nudya ró jandaji yo me na nojo. ¿Cjó ro nguiñi c'ü ri pē's'i poder a cjanu 'na nte?

Jesús llama a Leví

²⁷ O mbedye c'ua nu e Jesús, o jñanda 'naja bëzo c'ü mi chjü e Leví c'ü mi cobra o contribución. Mi junrü nu ja mi cobraji o contribución. E Jesús o xipji c'ua:

—Chenngue co nutscö rí dyätcä ín jña.

²⁸ Nuc'ua e Leví o zogü texe c'e bëpi c'ü mi cja, o böbü o mëvi e Jesús.

²⁹ E Leví o manda o dyät'äji o jñõnü cja nu ngümü, o mbita e Jesús. Xo ma'a nu, na puncjü c'o mi cobra o contribución, o ma ziji o xëdyi e Jesús 'ñe e Leví. ³⁰ C'o xöpüte 'ñe c'o fariseo mi so'büji ma xipjiji c'o o discipulo e Jesús:

—¿Jenga 'natjo c'ua in sigueji o xëdyi yo cobra o contribución yo me cja c'o na s'o?

³¹ O ndünrü c'ua e Jesús o xipjiji:

—Nu c'ü dya sö'dyë, dya ni jyodü o médico. C'o ni jyodü o médico, ngueje c'o sö'dyë.

³² Je xo ga cjatjonu, dya ngue c'o cjavü cja na jo c'ü rvá 'ñe xipji ra nzhogü o mü'büji cja Mizhocjimi; ngue c'o pärã tû o nzhubü.

Le preguntan a Jesús sobre el ayuno

³³ O xipjiji c'ua e Jesús:

—C'o o discipulo e Juan me mbempjeji y me ötüji Mizhocjimi. Je xo ga cjatjonu c'o o discipulo c'o fariseo. Maco yo in discipulogue siji o xëdyi 'ma mbempje c'o 'ñaja.

³⁴ O ndünrü c'ua e Jesús o xipjiji 'na jña, ngue c'ua ro mbärãji jenga dya mi mbempje c'o o discipulo. O xipjiji:

—'Ma ra chjüntü 'na sē'ē, 'ma dya be cjuarü c'e chjüntü, dya sö rí tsjavüji c'o o dyoji ra nzhumüji. Na ngueje xe ri bübütjo c'e sē a nde anguezeji. ³⁵ Pero ra zädã c'o pa 'ma ra zimbiji c'e sē. Nuc'ua cja ra mbempjeji rgã nzhumüji 'ma.

³⁶ O sido o ña e Jesús o xipjiji c'ü 'na ejemplo:

—'Ma cjó c'o cãjã 'na zëbitu c'ü ya xüt'ü, dya ra xüt'ü 'na bitu c'ü nuevo cja rrü mbã't'ã cja c'e zëbitu. Na ngue 'ma rga cjanu, ra s'odü 'ma c'ü cja dadyo. Y c'e ts'ipëraso c'ü vi xüt'ü cja c'ü cja dadyo, dya xo ra chjënjuí c'e zëbitu. ³⁷ Yo nte, dya xich'iji o ôt'apjü cja zëcuëro. Na ngue ro xüt'ü c'o zëcuëro, ro pjödü c'e t'apjü. Y dya cja ro jogü c'ua c'o zëcuëro. ³⁸ Ni jyodü ra xich'iji o ôt'apjü cja cuëro c'o cja nuevo, ngue c'ua dya ra s'odü o cuëro ra pjödü c'e t'apjü.

O mama a cjanu e Jesús ngue c'ua ro unü ngüenda c'o nte 'ma ro dyätpãji o jña, pero 'ma ro sido ro tsjaji c'o tjürü c'o mi cjaji, ro s'odü o mü'büji. ³⁹ Xo mama e Jesús, 'ma cjó c'o me süpü c'o o tjürü c'o ín mboxatitaji, nu 'ma ra dyärã ja ga cja o 'ñiji angueze, nu'ma, 'na ra mama c'e nte: “Dya rí negö, na ngue xenda na jo ne 'ñiji nu ya rí pagö.”

6

Los discípulos recogen trigo en el día de descanso

¹ 'Na c'o pa c'o mi söya c'o mi menzumü a Israel, e Jesús 'ñe c'o o discipulo mi cjogüji nu ja mi cja o ndëxü. C'o discipulo mi tücüji o ñirëxü, mi tjõ't'ü co o dyëji, cja ma zaji.

² Mi cãrã ja nzi c'o fariseo c'o o xipji c'o discipulo:

—¿Jenga in tücüji o ñirëxü? Maco mama c'ü o ley Mizhocjimi c'ü dya sö rá cjaji a cjanu yo pa yo rí söyaji.

³ O ndünrü c'ua e Jesús o xipjiji:

—Nu'tsc'ëji ya i xörügueji nu c'ü o tsja e David 'ñe c'o mi dyoji, 'ma ya mi sant'aji; maco dya in so'büji angueze. ⁴ O cjogü e David cja o ngümü Mizhocjimi nu ja ma sjü. Cjanu o jñü c'ua c'o tjõmëch'i c'o mi jüsp'üji Mizhocjimi nu. Nuc'ua e David 'ñe c'o mi dyoji o ziji c'o tjõmëch'i. Maco mama c'e ley c'ü dya cjó mi sö ro zi c'o; mi nguextjo mböcjimi c'o mi sö ro zi c'o.

⁵ O sido o ña e Jesús o xipjiji:

—Nutsco rvã ëcjö cja Mizhocjimi, sö rá mangö ja rguí süpüji yo pa yo rí söyaji, embeji c'o xöpüte 'ñe c'o fariseo.

El hombre de la mano seca

⁶ Nuc'ua c'ü xe 'na nu pa c'ü mi söyaji, o cjogü e Jesús a mbo cja c'e nintsjimi. Cjanu o jíchi c'o nte. Mi bübü nu 'na bëzo c'ü mi dyot'ü o jodyë. ⁷ C'o xöpüte 'ñe c'o fariseo me mi jandaji e Jesús, mi nuji cjo ro jocü o nte c'e pa c'ü mi söyaji. Mi jodüji ja rvã ngöt'üji e Jesús cja c'o pje mi pjëzhi. ⁸ E Jesús ixmi pärã c'o na s'o c'o mi mbeñe anguezeji. O xipji c'ua c'e bëzo c'ü mi dyot'ü o dyë:

—Böbügüe, rguì 'ñeje a nde, eñe.

Cjanu o böbü c'ua c'e bëzo o ma a nde. ⁹ Nuc'ua e Jesús o xipji c'o xöpüte 'ñe c'o fariseo:

—Rá cja'c'üji 'na t'önü. ¿Ja ngue c'ü mama c'ü ín leygöji rá cjaji yo pa yo rí söyaji? ¿Cjo mama rá cjaji c'o na jo o rá cjaji c'o na s'o? ¿Cjo mama rá pjös'üji yo nín minteji o rá pö't'üji?, eñe.

¹⁰ Nuc'ua e Jesús o nguinch'i na jo texe c'o nte c'o mi cãrã a jmi. Cjanu o xipji c'e bëzo:

—C'uana in dyë, eñe.

Cjanu o c'uana c'ua o dyë, y ixco jogü c'ua. ¹¹ Pero c'o xöpüte 'ñe c'o fariseo me go sjëyaji, mi pötma mamaji ja rvá sö pje ro tsjapüji e Jesús.

Jesús escoge a los doce apóstoles

¹² C'o pa c'o, o ma e Jesús cja t'eje. 'Naxö mü va dyötü Mizhocjimi nu. ¹³ Nuc'ua 'ma mü o jyas'ü, o ma't'ü c'o o discípulo. Cjanu o xöcü doce anguezeji c'o xo jñusp'ü o tjü apóstole. ¹⁴ O juajnü e Simón c'ü xo jñusp'ü e Pedro. Xo juajnü e Andrés c'ü nu cjuarma e Simón. Xo juajnü e Jacobo 'ñe e Juan 'ñe e Felipe 'ñe e Bartolomé. ¹⁵ Xo juajnü e Mateo 'ñe e Tomás 'ñe e Jacobo c'ü mi t'i cja e Alfeo. Xo juajnü e Simón c'ü mi revolucionario. ¹⁶ Xo juajnü e Judas c'ü nu cjuarma e Jacobo. Xo juajnü e Judas Iscariote, nu c'ü ro mbö e Jesús.

Jesús enseña a mucha gente

¹⁷ E Jesús 'ñe c'o o discípulo o zöbüji c'ua cja c'e t'eje, o zät'äji cja 'na batjü o böbüji nu. Mi cãrã nu na puncjü o nte c'o mi dyoji e Jesús c'o mi ätpä o jña. Xo mi cãrã na puncjü c'o 'ñaja nte. Vi 'ñeji a Judea 'ñe a Jerusalén. Je xo vi 'ñeji texe a squina c'e mar a ma a Tiro 'ñe a Sidón. Vi 'ñeji ro 'ñe dyäräji e Jesús. Xo vi 'ñeji ngue c'ua e Jesús ro jocü c'o mi sö'dyë. ¹⁸ Nuc'ua e Jesús o jocüji hasta c'o vi zürü c'o o s'ondajma e Satanás nu c'ü dya jo, xo jocü c'o. ¹⁹ Texe c'o nte mi jodü ja rvá ndörüji e Jesús, na ngue mi pë's'i o poder mi jocü c'o mi sö'dyë.

La felicidad y la infelicidad

²⁰ Nuc'ua e Jesús o jñanda c'o nte c'o mi dyoji c'o mi ätpä o jña, o xipjiji:

—Nu'tsc'ëji zö in pöbreji, pero 'ma in jodügueji Mizhocjimi, ngue c'ü rguì mäjceji. Na ngue ya ngue in Jmugueji dya Mizhocjimi.

²¹ 'Zö in sant'aji dya, pero ngue c'ü rguì mäjceji. Na ngue Mizhocjimi ra dya'c'üji c'o me nda na jo, dya pje ra bë'ts'iji.

'Zö me in nzhümüji dya, pero ngue c'ü rguì mäjceji. Na ngue Mizhocjimi ra tsja'c'ü me rí mäjceji.

²² In ätcäji ín jñagö nutscö rvá ëjê cja Mizhocjimi. Nguéc'ua bübü 'ma ra nuc'üji na ü yo in menzumügueji, ra pjongüts'üji a nde anguezeji ra xi'ts'iji c'o me na s'o rgá zanc'ëji. Zö ra tsja'c'üji a cjanu, pero ngue yo rguì mäjceji yo. ²³ C'o pa 'ma ra tsja'c'ëji ga cjanu, me rí mäjceji na puncjü. Na ngue Mizhocjimi a jens'e ra ngö'tc'üji na jo. C'o in mboxpalegueji xo tsjaji a cjanu o tsjapüji o sufre c'o profeta c'o mi cãrã mi jinguã.

²⁴ 'Ma in ricoji, nu 'ma in mápäji c'o in pë's'iji, nu'ma, juentsc'ëji 'ma, na ngue ra tsja'c'üji Mizhocjimi rí sufreji.

²⁵ 'Ma in pëzhgueji c'ü dya pje bë'ts'iji, juentsc'ëji. Na ngue ra tsja'c'üji rí sant'aji.

'Ma me in mäjä gui minc'ëji dya, 'ma dya in mápqueji Mizhocjimi, juentsc'ëji. Na ngue ra tsja'c'üji me rí nzhümüji me rí huëgueji.

²⁶ Juentsc'ëji na ngue c'ü ra tsja'c'üji Mizhocjimi, nu 'ma ra mama texe yo nte c'ü na jots'üji. Je xo va cjanu va tsja c'o in mboxpalegueji, o mamaji c'ü me ma jo c'o profeta c'o dya ma cjuana.

El amor a los enemigos

²⁷ Nu'tsc'ëji in äräji, rí xi'ts'iji rí s'iyagueji c'o in üji, rí tsjaji na jontets'üji cja c'o nuc'üji na ü. ²⁸ Rí ma'tp'üji Mizhocjimi c'o sanc'üji. Xo rí dyötpüji Mizhocjimi c'o jün'sc'üji o bëchjine. ²⁹ 'Ma cjó c'o ra yapc'ü in jmiji cja in jodyëji, xo rí jyëziji ra yapc'üji c'ü 'na

lado. 'Ma cjó c'o ra ngannc'aji c'ü *in* tējēji, xo rí jyēziji ra ngannc'aji c'ü *in* jeji. ³⁰ 'Ma cjó c'o pje ra dyō'tc'üji, unüji c'ü ni jyodü c'o. 'Ma cjó c'o pje ra jñünnc'üji 'ma ngue in tsjacjeji, dya cja rí dyötüji. ³¹ C'ua ja nzi gui ñegueji c'ü ra s'iyats'üji yo nte, je xo rgui s'iyagueji a cjanu anguezeji.

³² 'Ma nguextjo c'o s'iyats'üji c'o *in* s'iyaji, ¿ja bübü c'o na jo c'o *in* cjagueji 'ma? Maco c'o cja na s'o, xo s'iyaji c'o s'iya anguezeji. ³³ Nu'tsc'ejji, 'ma nguextjo c'o pjöxc'üji c'o *in* pjös'üji, ¿ja bübü c'o na jo c'o *in* cjagueji 'ma? Maco c'o cja na s'o, xo pjös'üji c'o pjös'ü anguezeji. ³⁴ Nu 'ma nguextjo c'o pe'sc'ejji c'o *in* pesp'ejji, ¿ja bübü c'o na jo c'o *in* cjagueji 'ma? Maco c'o cja na s'o, pötca pesp'ejji 'ma pje c'o ni jyodü c'o o dyoji. ³⁵ Rí s'iyagueji c'o *in* üji, rí tsjaji na jontets'üji y rí pesp'ejji. Dya rí pëtsaji c'ü pje ra nzhocüts'üji. 'Ma rí tsjaji a cjanu, ra ngō'tc'üji na jo 'ma Mizhocjimi c'ü bübü a jens'e. Y ra jñetse ngue o t'its'üji 'ma angueze. Na ngue me na jo angueze, me pjös'ü texe yo nte, zö cārā c'o na s'o c'o dya unü 'na pöjō. ³⁶ Rí juentsqueji yo nte c'ua ja nzi ga juen'tsc'ejji Mizhocjimi c'ü in Tataji.

No juzguen a otros

³⁷ 'Dya cjó rí so'büji. 'Ma jiyö, ra jñün'c'ejji ngüenda Mizhocjimi. Dya cjó rí xipjiji: “Na s'ots'ügue”, rí ñembeji. 'Ma jiyö, xo ra mama Mizhocjimi: “Na s'ots'ügueji”, ra ñents'ejji. Nguextjo Mizhocjimi ra mama ja ngue c'ü na jo y ja ngue c'ü na s'o. Rí perdonaogueji yo nin minteji; Mizhocjimi ra perdonaots'üji. ³⁸ 'Ma cjó c'o pje ni jyodü, rí unügueji. Mizhocjimi ra dya'c'ejji c'ua texe c'o ni jyodüts'üji, hasta ra mboncjütjo. Ra dya'c'üji c'ua ja nzi gui unnc'ejji.

³⁹ O sido o ña e Jesús o xipjiji:

—¿Ja gui tsjijñiji? ¿Cjo sö 'naja ngorö ra jíchi o 'ñiji c'ü 'na ngorö? Dya sö. Na ngue ra zo'ovi cja t'ore nza yejui. ⁴⁰ 'Na c'ü cja xötpü, dya xo'ñi cja c'ü nu xöpüte. Cja ra xötpü na jo. Nu'ma, ya ri nza cja c'ü nu xöpüte 'ma.

⁴¹⁻⁴² '¿Jenga *in* so'büji yo nin minteji? Maco c'o na s'o c'o cja'a yo nin minteji, pe ts'iquē nza cja 'na ngümpaxa c'ü ri o'o o ndö 'na nte, pero c'o na s'o c'o *in* cjagueji, na nojo nza cja 'na dyaxü. ¿Jenga dya *in* unnc'ejji ngüenda c'o na s'o c'o *in* cjagueji? ¿Pje ma jmi *in* pë'sc'ejji c'ü *in* xiqueji yo nin minteji: “Jyēzguijme rá cjü'pc'öjme ne ngümpaxa nu o'o nin chögue”, *in* embeji? Maco dya ixi cjübügueji c'o dyaxü c'o o'o in chögueji. Nu'tsc'ejji *in* cjaqueji na jots'üji, pero dya cjuana. C'ü rí tsjagueji, ot'ü rí tsjünc'ejji c'o dyaxü c'o o'o in chögueji, ngue c'ua ra sö rí jñandaji na jo rí tsjü'p'üji c'e ngümpaxa c'ü o'o a nzhö c'ü nin minteji, eñe e Jesús.

El árbol se conoce por su fruto

⁴³ O sido o ña e Jesús o xipjiji:

—'Na za'a, 'ma dya quis'i o fruta, dya sö ra mamaji na jo c'ü. Pero 'ma quis'i o fruta, dya sö ra mamaji na s'o c'ü. ⁴⁴ Nzi 'naja za'a 'mārā co c'o quis'i. Dya quitsiji o higo cja o bidyi; dya xo quitsiji o uva cja o pëdyi. ⁴⁵ Je xo ga cjatjonu, 'na nte c'ü na jo, mama o jña c'o na jo, na ngue bübü o mü'bü c'o na jo. 'Na nte c'ü na s'o, mama c'o na s'o, na ngue bübü o mü'bü c'o na s'o. C'o bübü o mü'bü 'na nte, ngue c'o ra mbedye o ne.

Las dos bases

⁴⁶ '¿Jenga *in* xitsiji: “Nu'tsc'e Señor, in Jmuts'ügöjme”, *in* enzgöji? Maco dya *in* cjaji c'ua ja nzi rgá xi'ts'iji. ⁴⁷ C'o ra ējēzögö, 'ma ra dyätcäji in jña 'ñe 'ma ra tsjaji c'o rí mangö, rá xi'ts'iji cjó chjëntjui c'o. ⁴⁸ Chjëntjui nza cja 'na bëzo c'ü ro jyäbā na jo 'na ngümü. Ro dyö'bü na jē, cja rrü ngü'p'ü c'ua c'e cimientu co peña. Nuc'ua 'ma ro c'os'ü c'e ndare, ro pjat'ü na zēzhi cja c'e ngümü. Pero dya ro tunbü, na ngue vi tjäbā co peña. ⁴⁹ Pero yo o dyärā yo ró xi'ts'iji, 'ma dya ra tsjaji yo, chjëntjui 'na bëzo c'ü ro jyäbā 'na ngümü c'ü dya ro ngü'p'ü o cimientu, ro ñe's'etjo a xes'e cja e jömü. Nuc'ua c'e ndare ro pjat'ü na zēzhi cja c'e ngümü, cja rrü tunbü c'ua.

7

Jesús sana al siervo de un oficial romano

¹ E Jesús 'ma mü o nguarü o zopjü c'o nte, cjanu o ma c'ua cja 'naja jñiñi c'ü mi chjü a Capernaum. ² Cja c'e jñiñi mi bübü nu 'naja bëzo c'ü mi manda c'o tropa romano. Mi 'ñeje 'na mbëpji c'ü mi s'iya, c'ü mi sö'dyë, ya mi ngue ro ndü. ³ Nuc'ua c'ü mi manda c'o tropa, o dyärä c'o mi cja e Jesús mi jocü c'o mi sö'dyë. O tsja c'ua c'e bëzo o zopjü ja nzi c'o pje mi pjëzhi cja c'o menzumü a Israel, o xipjiji:

—Möji, ma dyötüji favor e Jesús rí xipjiji ra ëjë ra 'ñe jocü nu ín mbëpji.

⁴ C'o pje mi pjëzhi o möji c'ua cja e Jesús, o ma xipjiji:

—Rvá 'ne ö'tc'üjme favor. Sö'dyë c'ü o mbëpji c'e bëzo c'ü manda cja c'o tropa; va pen'c'e 'na jña c'e bëzo rí mague, rí ma tsjapü ra ndis'i c'ü o mbëpji. Na jo rí mague. ⁵ Na ngue zö dya ín menzumügöji c'e bëzo, pero s'iyazügöji nutscöji rí menzumüji a Israel. Nutscöjme o jyäpcäjme ín nintsjimijme, embeji e Jesús.

⁶ O ndünrü c'ua e Jesús o xipjiji:

—Mö.

Cjanu o möji c'ua. 'Ma ya mi ngue ro zät'äji cja c'ü o ngumü c'e bëzo c'ü mi manda c'o tropa, cjanu o tsja c'e bëzo o xipji ja nzi c'o o dyoji:

—Möji ma chjünrüji e Jesús.

Cjanu o möji c'ua. 'Ma mü o chjëji e Jesús 'ñe c'o pje mi pjëzhi, o xipjiji c'ua e Jesús c'ua ja nzi va mama c'e bëzo:

—Rvá 'ñe tjün'c'üjme rá xi'ts'ijme c'ü mama c'e bëzo c'ü manda c'o tropa. Nuc'ü, mama a cjava: “Perdonaözü ró ö'tc'ü favor ri mague ín nzumügö, pero dya ni jyodü. Nu'tsc'e me na jots'e, nuzgö rí tügö ín nzhubü. Nguéc'ua dya rí tsjogü cja ín nzumü. ⁷ Nguéc'ua dya rvá ma nu ja mi bünc'e ro ö'tc'ü ri ma tsjapü ra ndis'i c'ü ín mbëpji. Pero 'ma rí mamague c'ü ra jogü c'ü ín mbëpji, rí pârägö ra jogü 'ma. ⁸ Nza czjgö, o ch'acügö rí manda cja c'o tropa. 'Ma rí xipjigö 'na tropa ra ma'a ra ma tsja 'na bëpji, jo rrü ma c'ua. 'Ma rí xipji c'ü 'na tropa ra ëjë, ra ëjë c'ua. Y 'ma rí xipji c'ü ín mbëpji ra tsja 'na bëpji, ra tsja c'ua. Nguéc'ua rí pârägö 'ma rí mamague c'ü ra jogü c'ü ín mbëpji, ra jogü 'ma”, eñe c'e bëzo va penpe 'na jña e Jesús.

⁹ E Jesús 'ma mü o dyärä c'e jña c'ü vi pejne c'e bëzo, me co mäjä na ngue c'e bëzo mi junt'ü o mü'bü c'ü ro tsja e Jesús ro jocü c'e mbëpji. Cjanu o ñezhe c'ua e Jesús o xipji c'o nte c'o mi pöji:

—Dyäräji na jo c'ü rá xi'ts'iji. Nutscöji rí menzumüji a Israel rí ma't'üji Mizhocjimi, pero dya cjó rí tö't'ügö yo ín menzumüji c'ü ri ench'e o mü'bü Mizhocjimi c'ua ja nzi ga tsja c'e bëzo c'ü junt'ü o mü'bü c'ü rá c'apü ra ndis'i c'ü o mbëpji, eñe e Jesús.

¹⁰ C'o vi ma ndünrü e Jesús, cjanu o nzhogüji c'ua cja o ngumü c'e bëzo, o 'ñe chöt'üji c'ü ya vi ndis'i c'e mbëpji c'ü mi sö'dyë.

Jesús resucita al hijo de una viuda

¹¹ 'Na nu pa, o mbedye e Jesús nu ja mi bübü, ro ma cja 'naja jñiñi c'ü mi chjü'ü a Naín. Mi pöji angueze na puncjü c'o o discípulo 'ñe na puncjü c'o nte. ¹² 'Ma ya mi ngue ro zät'äji cja o ngoxtji c'e jñiñi a Naín, o jñandaji c'ua ma pedye o nte ma tuns'üji 'na añima ro ma dyögüji. Mi nguextjo c'e t'i c'ü mi 'ñeje c'ü nu nana. Ya vi ndü c'ü nu xïra c'e ndixü. Mi pöji c'e ndixü na puncjü c'o o menzumüji. ¹³ Nuc'ua e Jesús c'ü ín Jmugöji, 'ma mü o jñanda me mi huë c'e ndixü, me go sentio o xipji c'ua:

—Dya rí huë, eñe.

¹⁴ Cjanu o ëjë c'ua e Jesús a jmi cja c'e cja, cjanu o 'ñe's'e o dyë. C'e cja, dya mi cjo'bü. C'o mi tuns'ü c'e cja o böbüji. Cjanu o mama c'ua e Jesús o xipji c'e añima:

—Nu'tsc'e së, rí xi'tsc'ö rí ñanga.

¹⁵ Go nanga go mimi c'ua c'e t'i c'ü mi añima, y cjanu o ña c'ua. O mama c'ua e Jesús o xipji c'e ndixü:

—Bübü dya va nin ch'igue, eñe.

¹⁶ C'o nte, me go pizhiji c'ua texeji o mamaji:

—Me na nojo Mizhocjimi. Ya ndo bübüzgöji 'na profeta nu me na nojo. Nujnu, o 'ñeme Mizhocjimi ra mböxcüji nutscöji o ntezgöji, eñe c'o nte.

¹⁷ Me mi nántji c'ua e Jesús texe a Judea, na ngue vi tsjapü o te c'e t'i c'ü vi ndü, o bübüjtjo na yeje. Xo mi nántji e Jesús texe cja c'o jñiñi c'o mi chäjtjoji.

Los enviados de Juan el Bautista

¹⁸ Nuc'ua c'o o discípulo e Juan o möji, o ma xipjiji e Juan c'o mi cja e Jesús. Nuc'ua e Juan o juajnü yeje c'o discípulo c'o vi säjä. ¹⁹ Cjanu o xipjivi:

—Mëvi cja e Jesús, rí ma dyönüvi a cjava: “¿Cjo ngue'tsc'e c'ü rí te'bejme ra ëjë, o rá te'bejme c'ü 'naja”, rí 'ñembevi c'ü.

²⁰ Nuc'ua cjanu o ma c'ua c'o bëzo o zät'ävi cja e Jesús, cjanu o xipjivi:

—C'ü rvá ëgöbe; e Juan c'ü mi jichi yo nte cja c'e ndare a Jordán o xitsibe ro 'ñe önc'übe, ¿cjo ngue'tsc'e c'ü rí te'bejme, o rá te'bejme c'ü 'naja?

²¹ C'e ndajme 'ma mi bübü nu c'o o discípulo e Juan, e Jesús mi jocü na puncjü o nte c'o me mi sufre o ngueme. Xo mi cãrã nu na puncjü o nte c'o vi zürü o s'ondajma e Satanás c'ü dya jo. E Jesús o tsjapü o mbedye c'o s'ondajma c'o. Y na puncjü c'o mi ndëzhö, o jocü e Jesús ngue c'ua va jñanda c'o mi ndëzhö. ²² Nuc'ua e Jesús cjanu o xipji c'o yeje o discípulo e Juan:

—Nzhogü rí mëvi cja e Juan, rí ma xipjivi nu yo i jñandavi ró c jagö. Xo rí xipjivi yo i dyärävi ró xipjigö yo nte. Xipjivi ya janda yo mi ndëzhö, 'ñe yo mi me'dye ya nzhodüji na jo. Xipjivi e Juan, yo mi sö o lepra c'ü vi pëgaji, ya jogü yo. Xipjivi, yo mi ngogö, ya äräji dya. Y bübü c'o ya vi ndü y go tetjoji, ya bübüjtjoji dya. Xipjivi e Juan c'ü rí zopjügö yo pöbre rí xipjiji ja rgá jogü o mü'büji cja Mizhocjimi. ²³ Xipjivi, 'ma cjó c'o ra sido ra 'ñejmezü y dya ra yembeñe c'ü rguí xögü co nutscö, ngue c'ü rguí mäjã c'o, eñe e Jesús va xipji c'o o discípulo e Juan.

²⁴ O ma c'ua c'o o discípulo e Juan. Nuc'ua e Jesús o zopjü c'o nte o xipjiji ja ma cja e Juan, o dyönüji:

—'Ma i möcjeji a ma cja c'e majyadü i ma ñuji e Juan, pe mi cijñiji rvi chöt'üji 'na bëzo c'ü ri pötpü o jña, nza cja ga pötü o lugar 'na xitji 'ma juant'ü e ndajma. ²⁵ Pe mi cijñigueji rvi chöt'üji 'na bëzo c'ü ri je'e bitu c'o me ni muvi. Tsjijñiji; c'o je'e bitu c'o me ni muvi, ngue c'o rey 'ñe c'o cãrã cja o palacio. ²⁶ 'Ma i ma ñuji e Juan, pe mi cijñiji rvi chöt'üji 'naja profeta. Jã, rí mangö ngue 'na profeta e Juan. Pero xenda ni muvi o bëpji angueze que na ngue c'o 'ñaja profeta. ²⁷ Je t'opjü o jña Mizhocjimi ja ga cja e Juan c'ü mama a cjava:

Dyärã, ró juajnügö 'na bëzo ra zopjü yo nte ra xipjiji ín jñagö.

Ra ot'ü in xo'ñigue ngue c'ua 'ma rí mague, ya rguí bübü dispuesto yo nte ra recibidots'üji, eñe.

²⁸ Rí xi'tsc'öji, cja yo nte, dya cjó ch'unü 'na bëpji c'ü rri muvi nza cja c'ü o unü Mizhocjimi e Juan. Zö me ma nojo c'e bëpji c'ü mi pë's'i e Juan, 'ñe me ma zö, pero xenda na zö 'ma cjó c'o ra tsjapü Mizhocjimi o nte, eñe e Jesús.

²⁹ C'o nte 'ma mü o dyäräji c'e jña c'ü vi mama e Jesús, o unüji ' na pöjö Mizhocjimi. Xo 'ñe c'o mi cobra o contribución. Na ngue vi möji cja e Juan, vi ma jil'iji y vi nzhogü o mü'büji cja Mizhocjimi. ³⁰ Pero c'o fariseo 'ñe c'o mi xöpü c'o ley, iyö c'o. Vi tsjapüji c'ü dya mi muvi c'e bëpji c'ü vi ch'unü e Juan, dya go ma jiji. Maco Mizhocjimi vi mbeñe ro perdonao texe c'o nte. ³¹ O mama c'ua e Jesús:

—Rá xi'tsc'öji ja ga cja yo nte yo cjë yo rí cãrãji dya, c'o dya dyätä e Juan ni ri nguetscö.

³² Anguezeji chjëntjui nza cja yo ts'it'i yo junrü cja chöjmü yo eñe cjaji o mbaxua, ma't'üji o dyoji mamaji: “Ró pjë'pc'ijme o flauta, pero nu'tsc'ëji dya i nemeji”, embeji yo nu dyoji. O 'ma jiyö, eñeji cjaji como que ya vi ndü 'na nte, eñe pa ögüji c'e añima, xipjiji nu mit'iji: “Me ró nzhumüjme rvá xörüjme, pero nu'tsc'ëji, dya i huëgueji”, eñeji. ³³ C'ua ja nzi ga cja yo ts'it'i, je xo ga cjatjonu yo nte yo cãrã yo cjë dya. 'Ma o mbürü e Juan o mbëpi Mizhocjimi, o xögü, dya cjó go zivi o xëdyi c'ü rví mäjã. Nguet'ua yo nte mamaji: “E Juan pë's'i 'naja o s'ondajma c'ü dya jo”, eñeji. ³⁴ Nuc'ua nutscö rvá ëcjö cja Mizhocjimi, rí

mäjä rgá sigöji o xëdyi. Nguéc'ua ga mama c'o nte c'o dya ne ra dyärä o jña Mizhocjimi: “Chjä, 'naja bëzo nu me ñõnü, y me si o vinu. Me xo joji yo cobra o contribución, 'ñe yo 'ñaja yo xiji na s'o”, eñeji. ³⁵ Pero rí xi'tsc'öji, c'o ätä Mizhocjimi unüji na jo ngüenda Mizhocjimi me cijjñi na jo o ñi, me pärä na jo c'ü cja'a; nguéc'ua nde nan'ño bëpji va dyacöbe e Juan.

Jesús en la casa de Simón el fariseo

³⁶ 'Na nu pa, 'naja c'o fariseo o mbita e Jesús ro ma o ngumü ro ziji o xëdyi. O ma c'ua e Jesús o zät'ä cja o ngumü c'e bëzo, o cjogü a mbo cjanu o ziji o xëdyi c'e bëzo c'ü vi mbita.

³⁷ Cja c'e jñiñi mi bübü ' na ndixü c'ü mi cja na puncjü c'o na s'o. O mbärä c'ua c'e ndixü c'ü mi bübü e Jesús cja o ngumü c'e bëzo mi siji o xëdyi. Cjanu o ëjë c'ua c'e ndixü cja o ngumü c'e bëzo, ma tũ'ü 'na ts'ibotia de ndojo c'ü mi po'o o aceite c'o ma jo ma jyärä.

³⁸ Cjanu o ë ndüñijömü cja o ngua e Jesús. Me mi huë c'e ndixü, me co mbögü o nguizhö va mbe'chp'e o ngua e Jesús. Nuc'ua co c'o o ñixte, cjanu o ndintspi o ngua, y me co zü'tp'ü o ngua. Cjanu o ndü c'ua c'e aceite c'ü vi tũ, o ngosp'ü o ngua. ³⁹ C'e fariseo c'ü vi mbita e Jesús, 'ma mü o jñanda c'o mi cja c'e ndixü, cjanu o nguijñitsjé c'ua: “Ne bëzo, 'ma na cjuana ri profeta nu, ro mbärä 'ma cjó ngue ne ndixü nu na tjörü. Ro mbärä pje ma ndixü nu, ro mbärä c'ü me cja na s'o nu.” ⁴⁰ O mama c'ua e Jesús o xipji c'e fariseo:

—Simón, bübü 'na jña c'ü rí ne rá xi'ts'i.

O ndünrü c'ua c'e bëzo:

—Xitsigö, xöpüte.

⁴¹ O mama c'ua e Jesús:

—Mi bübü yeje bëzo c'o mi tũ ngüenda mi tunpüji 'na bëzo. C'ü 'naja mi tũ cuatro mil o mbëxo; c'ü 'naja mi tũ cuatro ciento. ⁴² Dya mi jünvi pje rví ngöt'üvi. Nguéc'ua c'e bëzo o perdonaovi nza yejui. ¿Ja gui tsjijñi yo yeje bëzo yo o perdonaoji? ¿Ja va ngue c'ü xenda ra gradecido ra ne'e c'e bëzo c'ü ya perdonaovi?

⁴³ O ndünrü c'ua e Simón o xipji:

—Pe ngue c'e bëzo c'ü xenda mi tũ na puncjü o merio, xenda ra gradecido c'e bëzo c'ü vi perdonao texe c'o mi tunpü.

E Jesús o xipji c'ua:

—Na cjuana c'ua ja vi tsjijñi.

⁴⁴ Nuc'ua e Jesús o jñanda c'e ndixü, cjanu o xipji c'ua e Simón:

—¿Cjo i unü na jo ngüenda c'ü o tsja ne ndixü? Ró säcjö cja in nzumügue, nu'tsc'e, dya i dyacö ndeje c'ü ro pe'ch'e ín cua, c'ua ja nzi ga cja ín chjürügöji. Pero ne ndixü o mbechque ín cua co o nguizhö, cjanu o ndintsqi ín cua co o ñixte. ⁴⁵ Nu'tsc'e, dya i sütcü ín jmi; pero ne ndixü, me sütcü ín cua. ⁴⁶ Nu'tsc'e, dya pje i xisqui ín ñi; pero ne ndixü o ngoscü ín cua o aceite yo na jo ga jyärä. ⁴⁷ C'ü vi tsja a cjanu ne ndixü, ixi 'ñetse c'ü o unü ngüenda c'ü tũ na puncjü o nzhubü y ya nzhogü o mü'bü. Nguéc'ua Mizhocjimi ra perdonao c'o na puncjü o tsja c'o na s'o. Pero 'ma cjó c'o dya ra unü ngüenda cjo ri tũ o nzhubü, 'ma dya ra unü ngüenda c'ü ni jyodü ra perdonao Mizhocjimi c'ü, nu'ma, dya xo ra neze 'ma c'ü.

⁴⁸ Nuc'ua e Jesús o xipji c'e ndixü:

—Rí perdonaots'ü c'o na s'o c'o i tsja, eñe.

⁴⁹ C'o nte c'o ma siji o xëdyi e Jesús 'ñe e Simón, mi pötma mamaji:

—¿Cjó ngue ne bëzo nu? A poco sö ra perdonaozgöji c'o na s'o.

⁵⁰ Nuc'ua e Jesús o xipji c'ua c'e ndixü:

—Ya jogü in mü'bügue, na ngue i 'ñench'ezü in mü'bü, i creo c'ü ro perdonaots'ü Mizhocjimi. Ma dya, dya cja rí mbeñe c'o na s'o.

8

Mujeres que ayudaban a Jesús

¹ C'o pa c'o, e Jesús mi sät'ä cja texe c'o jñiñi 'ñe c'o ts'ijñiñi. Mi zopjü c'o nte mi xipjiji ja rvá jogü o mü'büji, ngue c'ua Mizhocjimi ro tsjapüji o nte anguezeji. Mi pöji e Jesús c'o

doce o discipulo. ² Xo mi pöji e Jesús ja nzi ndixü c'o vi zürü c'o o s'ondajma e Satanás c'ü dya jo, 'ñe c'o mi sö'dyë. Mi pöji e Jesús na ngue angueze vi pjongü c'o s'ondajma, y vi jocü c'o mi sö'dyë. C'ü 'na ndixü mi chjü e María c'ü mi menzumü a Magdala. Nu c'e ndixü, vi zürü siete c'o o s'ondajma c'ü dya jo, pero vi pjongü e Jesús c'o. ³ C'ü 'na ndixü mi chjü e Juana. C'e ndixü, mi ngue o su e Chuza c'ü mi ngue o ngapta e Herodes, mi manda cja c'o o mbëpji. C'ü 'naja ndixü, mi chjü e Susana. Xo mi pöji e Jesús c'o 'ñaja ndixü c'o ma puncjü. Mi pjös'üji e Jesús co c'o o merioji.

El ejemplo del sembrador

⁴ Mi pedye na puncjü o nte cja o jñiñiji, mi pöji e Jesús. 'Na nu pa 'ma ya ma caji na puncjüji, e Jesús o zopjü c'o nte o xipjiji 'na ejemplo, o mama a cjava:

⁵ —'Na mbonzhëxü o mbedye o ma mbodü o ndëxü. Nuc'ua 'ma ya ma podü, bübü o ts'indëxü c'o o zobütjo cja 'ñiji nu ja mi cjogü o nte. O ëjë c'ua c'o s'ü o 'ñe jñüs'üji c'o ts'indëxü. ⁶ Bübü o ts'indëxü c'o je xo zobütjo nu ja c'o dya ma pizhi e jömü. Nuc'ua 'ma mü o mbes'e, o dyot'ü c'o ndëxü na ngue mi ojtjo o c'ajömü. ⁷ Bübü o ts'indëxü c'o o zobütjo nu ja mi bodü o ndö o bidyi. 'Natjo c'ua va mbes'ëji. Ts'i vi nocü c'o bidyi, nguec'ua va mbö't'ütjo c'o ts'indëxü, dya jyëzi ro nocü na nojo. ⁸ Bübü o ts'indëxü c'o o zobü c'ua ja ma jo o jömü. 'Ma ya mü o nocüji, o jogüji na jo o unüji 'naja ciento ts'indëxü nzi 'na mata.

'Ma mü o nguarü o xipjiji a cjanu yo, go ña c'ua na jens'e e Jesús o mama:

—Nu'tsc'ëji bübü in tsögueji, rí dyäräji na jo yo jña yo rí xi'tsc'öji.

El propósito de los ejemplos

⁹ Nuc'ua c'o o discipulo e Jesús cjanu o dyönüji e Jesús o mamaji:

—¿Pje ne ra mama yo jña yo i xitsijme?

¹⁰ O ndünrü c'ua e Jesús o xipjiji:

—Nu'tsc'ëji o dya c'üji Mizhocjimi rí päräji c'ü dya mi pärä c'o nte 'ma ot'ü; o dya c'üji rí päräji ja ga manda Mizhocjimi. Yo 'ñaja nte, rí xipjigö o ejemplo yo, ngue c'ua zö ra jñandaji y ra dyäräji, pero dya ra mbäräji pje pjëzhi c'ü ne ra mama c'o jña.

Jesús explica el ejemplo del sembrador

¹¹ C'e ejemplo c'ü ró xi'ts'iji, je a cjava. C'o ndëxü c'o ró xi'tsc'öji, ngue c'o ró jyë'tsc'öji o jña Mizhocjimi. ¹² C'o ndëxü c'o o zobütjo cja 'ñiji, ró jyë'tsc'öji c'o ärä o jña Mizhocjimi. Nuc'ua va ëjë e Satanás c'ü dya jo, va 'ñe jünbü c'o jña cja o mü'büji. Nguec'ua, dya ra 'ñench'e o mü'büji Mizhocjimi. Nguec'ua, dya ra ndintspiji o mü'büji c'o na s'o. ¹³ C'o ndëxü c'o o zobütjo nu ja c'o dya ma pizhi o jömü, ró jyë'tsc'öji c'o me mäjä ga dyärä o jña Mizhocjimi, y me mäjä ga creoji. Pero nujo, dya jëzitsjë ra zi'ch'i na jo o mü'büji c'o jña. Nguec'ua 'ma va ëjë c'o ra sufreji, dya sido creoji Mizhocjimi, xögüji. ¹⁴ Nu c'o ndëxü c'o o zobütjo nu ja mi bodü o ndö o bidyi, rá jyë'tsc'öji c'o ärä o jña Mizhocjimi, nuc'ua me mbeñeji c'o o bëpji, 'ñe me jodüji ja rgá ndöji na puncjü o t'opjü, 'ñe me mähäji yo bübü cja ne xoñijömü ga tsjaji c'o netsjëji. Nguec'ua, dya cjaji ja nzi ga ne Mizhocjimi. ¹⁵ C'o ndëxü c'o o zobü c'ua ja ma jo jömü, ró jyë'tsc'öji c'o ärä o jña Mizhocjimi c'o creo co texe o mü'bü. Zö pje c'o ra sufreji pero sido nzhodüji cja o 'ñiji Mizhocjimi. Nguec'ua chjëntjui nza cja c'o ndëxü c'o ra jogü na jo.

El ejemplo de la lámpara

¹⁶ 'Ma tjütüji 'naja sivi, dya co'büji co 'naja s'äbä. Dya xo emeji a mbo cja ngama. Je ë's'ëji nu ja na ts'ijens'e, ngue c'ua ra sö ra jñanda c'o ri cjogü a mbo cja ngümü. ¹⁷ Je xo ga cjatjonu ín jñagö. Zö rí xi'tsc'ötsjëji dya yo ín jñagö, pero ni jyodü rí xipceji yo nte. Zö dya päräji, pero ni jyodü ra mbäräji ngue c'ua ra bübü o jya's'ü Mizhocjimi cja o mü'büji.

¹⁸ 'Pjötüpüji na puncjü ngüenda rí dyäräji na jo yo jña yo rí xi'tsc'öji. 'Ma rí unnc'ëji ngüenda yo jña, 'ñe 'ma rí 'ñench'e in mü'bügueji yo, nu'ma, mas rí tendiogueji 'ma yo. Zö in cjiññiji c'ü ya i jñüs'üji 'na jña, pero 'ma dya rí unüji ngüenda, ra jñünnc'üji 'ma c'ü ts'inguilëjë c'ü ya in päräji.

La madre y los hermanos de Jesús

¹⁹ 'Na nu pa, o ějě c'ü nu nana e Jesús, 'ñe c'o nu cjuarma, ro säji nu ja mi bübü e Jesús. Pero dya mi sö ro cjogüji nu ja ma bübü, na ngue me ma puncjü o nte c'o ma cã nu. ²⁰ O mama c'ua c'o nte o xipjiji e Jesús:

—Nin nana 'ñe c'o nin cjuarma cãrãji a tji; ne anguezeji rí ñaji.

²¹ O ndünrü e Jesús o xipji c'ua c'o nte:

—C'o rí cjacpö mi nanagö 'ñe mi cjuarma, ngueje c'o ärä o jña Mizhocjimi c'o cja ja c'o nzi ga mama.

Jesús calma el viento y las olas

²² 'Na nu pa, o dat'ü e Jesús cja 'naja bü co c'o o discípulo. O mama c'ua e Jesús o xipjiji:

—Mö rá pes'eji nu 'nanguarü a manu cja ne trazapjü, eñe.

Cjanu o möji c'ua. ²³ 'Ma ya mi möji, o zürü c'ua t'ijj e Jesús. Jo ni ějě c'ua 'na trandajma c'ü me mi vü cja c'e zapjü. Ya ma pjürü ma po'o o ndeje cja c'e bü c'ü mi pjö's'ü o ndajma; mi bübü peligro c'ü ro nguibiji. ²⁴ O ějě c'ua c'o discípulo a jmi e Jesús, o zopjüji o xipjiji:

—Rí ñanga, xöpüte, ya rá quibiji.

O zö c'ua e Jesús o nanga c'ua. Cjanu o huënc'h'i c'ua c'e ndajma, 'ñe c'o ndeje c'o me mi pjö's'ü. Ixco söya c'ua c'e ndajma, 'ñe c'o ndeje, dya cja mi pjö's'ü. ²⁵ O mama c'ua e Jesús o xipji c'o discípulo:

—¿Jenga dya mi creozüji c'ü ro pjö'c'öji?, eñe.

C'o discípulo me mi süji mi pötma mamaji:

—¿Mbãrä, pje pjëzhi e Jesús? Maco manda ra böbü e ndajma 'ñe yo ndeje, y nujoyo, ätäji nu. Nunca rí jandaji a cjanu.

El hombre endemoniado de Gadara

²⁶ O zät'äji c'ua cja c'e päfs c'ü ni chjü a Gadara c'ü bübü a 'nanguarü a Galilea cja c'e trazapjü. ²⁷ 'Ma ya vi mbes'e e Jesús cja c'e bü, o ějě c'ua 'naja bëzo c'ü je vi peje cja c'e jñiñi a Gadara, o 'ñe chjëvi e Jesús. Nu c'e bëzo, ya vi mezhe vi zürü o s'ondajma e Satanás c'ü dya jo. Dya cja mi je'e o bitu. Dya cja xo mi bübü cja ngümü; je mi bübü cja panteón cja campo santo. ²⁸ 'Ma mü o jñanda c'e bëzo e Jesús, o mapjü c'ua na jens'e, cjanu o ndüñijömmü cja jmi e Jesús, cjanu o mama na jens'e:

—Nu'tsc'e Jesús, o T'its'ü Mizhocjimi, ¿pje pë'sc'ü rí ñugue co nutscö? Rí ö'tc'ügö, dya rí tsjacü rá ma sufregö.

²⁹ O mama a cjanu na ngue e Jesús mi manda c'ü o s'ondajma c'ü dya jo ro mbedye cja c'e bëzo. C'ü o s'ondajma c'ü dya jo, ya vi mezhe vi zürü c'e bëzo. C'o nte mi tjün't'üji co cadena c'e bëzo, mi tjün'tp'üji o dyë 'ñe o ngua, ngue c'ua dya ro nzhodü libre. Pero mi c'üdütjo c'o mi ndün't'üji. Y c'ü o s'ondajma c'ü dya jo mi cjacpü c'e bëzo ra nzhodü cja majyadü. ³⁰ E Jesús o dyönü c'e bëzo:

—¿Pje ni chjütsc'e?

Cjanu o ndünrü c'ua c'e bëzo:

—Ni chjüzü Legión, eñe.

C'e jña legión ne ra mama: “Na puncjü.” Mi chjü a cjanu c'e bëzo, na ngue na puncjü o s'ondajma c'o vi cjogü a mbo cja o mü'bü. ³¹ C'o s'ondajma mi ötüji na puncjü e Jesús c'ü dya ro manda ro möji nu ja c'o va 'nün't'ü c'o nu mis'ondajmaji. ³² Ma cã na puncjü o cuchi cja c'e t'eje ma ñönüji. Nuc'ua c'o o s'ondajma c'ü dya jo, o dyötüji e Jesús ro unü sjëtsi anguezeji ro ma nguich'iji cja o mü'bü c'o cuchi. O unüji c'ua sjëtsi. ³³ Nuc'ua c'o s'ondajma o mbedyeji cja o mü'bü c'e bëzo, cjanu o ma nguich'iji cja o mü'bü c'o cuchi. Nuc'ua c'o cuchi cjanu o zöbüji texeji cja c'e dyä'ä, o ma zo'oji cja c'e trazapjü o nguibiji.

³⁴ Nuc'ua c'o mi pjörü o cuchi, 'ma mü o jñandaji, o c'ueñeji c'ua na zëzhi o ma mamaji cja c'e jñiñi, 'ñe texe cja c'o lugar nu ja c'o mi cãrä o nte. ³⁵ Nuc'ua c'o nte o mbedyeji c'ua, o ma nuji c'o vi tsja e Jesús. O zät'äji c'ua ja mi bübü e Jesús, o chöt'üji nu c'e bëzo c'ü vi mbedye c'o o s'ondajma c'ü dya jo, mi junrü cja o ngua e Jesús, ya mi je'e o bitu, ya mi tjümbeñe. O züji c'ua. ³⁶ O ña c'ua c'o nte c'o vi jñanda, o xipjiji c'o ma säjä ja va tsja e

Jesús va pjongü c'o s'ondajma c'o mi bübü o mü'bü c'e bëzo. ³⁷ Nuc'ua c'o mi menzumü cja c'e país a Gadara, me mi sūji mi xipjiji e Jesús:

—Rí ö'tc'üjme favor rí pedye cja nín jñiñgöjme.

O dat'ü c'ua e Jesús cja c'e bü, ngue c'ua ro nzhogü nu ja vi 'ñeje. ³⁸ Nuc'ua c'e bëzo c'ü vi mbedye c'o s'ondajma, mi ötü c'ü ro möji e Jesús 'ñe c'o o discípulo. Pero e Jesús o xipji:

³⁹ —Nzhogü, ma in nzumü. Rí mama c'ü ja va mböxc'ü Mizhocjimi, embeji c'e bëzo.

Nuc'ua cjanu o ma c'ua c'e bëzo, o ma mama texe cja c'e jñiñi ja va cja va pjongü e Jesús c'o s'ondajma c'o vi zürü c'e bëzo.

La hija de Jairo, y la mujer que tocó la ropa de Jesús

⁴⁰ Nuc'ua 'ma mü o nzhogü na yeje e Jesús nu ja vi 'ñeje, texe c'o nte o recibidoji na ngue mi te'beji angueze. ⁴¹ O ëjë c'ua 'naja bëzo c'ü mi chjü e Jairo. Nuc'ü, mi xo'ñi cja 'na nintsjimi nu ja mi pa c'o mi menzumü a Israel mi pa ma't'üji Mizhocjimi. O ndüñijöümü a jmi e Jesús mi xipji ro mëvi cja o ngümü. ⁴² Na ngue mi 'ñeje 'natjo o xunt'i c'ü mi ëdyi doce cjë'ë. Nuc'ü, ya ma tū'ü. 'Ma ya mi ma e Jesús, me ma puncjü o nte c'o mi pöji, dya mi sö ro ma na niji.

⁴³ Cja c'o nte c'o mi pöji e Jesús, xo mi pa 'na ndixü c'ü ya vi mezhe doce cjë c'ü mi dagü o cji. Ya vi ndeze texe o merio c'o mi jün, 'ma mi pa cja o médico. Pero dya cjó mi sö ro jocü. ⁴⁴ Nuc'ua c'e ndixü cjanu o ëjë a xütjü e Jesús, cjanu o ndönbü cja squina c'ü o bitu c'ü mi tëjë. Ixco böbü c'ua c'o mi xot'ü.

⁴⁵ Nuc'ua e Jesús cjanu o mama:

—¿Cjó ngue c'ü o ndöcügö?

Cjanu o ngädätjoji texeji. Nuc'ua e Pedro 'ñe c'o 'ñaja discípulo cjanu o xipjiji e Jesús:

—Nu'tsc'e xöpüte, in önügue cjó ngue c'ü o ndö'c'ügue. Ngue yo nte yo me s'ixc'igüe.

⁴⁶ O ndünrü c'ua e Jesús o mama:

—Rí pärägö bübü c'ü o ndöcügö. Na ngue nutscö ró pärā o mbedyezü c'ü na zëzhi, eñe.

⁴⁷ O unü c'ua ngüenda c'e ndixü c'ü mi pärā e Jesús c'ü vi ndönbü o bitu. Nguec'ua o ëjë cja e Jesús, me mi mbi'i. Cjanu o ndüñijöümü a jmi, cjanu o xipji c'ua c'ü mi ngue angueze vi ndönbü o bitu ngue c'ua ro ndis'i c'e ngueme c'ü mi sö. Y o xipji nzi va ndönbü nzi va ndis'i. O dyärä texe c'o nte. ⁴⁸ O ndünrü c'ua e Jesús o xipji c'e ndixü:

—Nu'tsc'e süngü, o ndixc'i na ngue i creozü c'ü ro jocüts'ü. Mizhocjimi rí mëvi; dya cja ra mbeñe in mü'bü.

⁴⁹ 'Ma xe ma ña e Jesús, o säjä c'ua 'naja c'ü vi 'ñeje cja o ngümü c'e bëzo c'ü mi xo'ñi cja c'e nintsjimi, o 'ñe xipji c'e bëzo:

—C'ü rvä ëcjö, c'ü in xunt'i ya ndü c'ü. Dya cja pje ni jyodü rí xipji ne xöpüte xe ra ëjë nu.

⁵⁰ 'Ma mü o dyärä e Jesús, cjanu o xipji c'e bëzo c'ü mi xo'ñi:

—Dya rí sū'ü. Ixtí jñunt'ü in mü'bü c'ü rá cjapcö ra tetjo in xunt'i ra bübütjo na yeje.

⁵¹ 'Ma mü o zät'äji cja o ngümü c'e bëzo, dya jyëzi e Jesús cjó ro cjogü; nguextjo e Pedro 'ñe e Jacobo 'ñe e Juan, 'ñe c'ü nu tata c'e xunt'i, 'ñe c'ü nu nana. ⁵² C'o nte c'o ma cã nu, mi huëji texeji y me mi mapjü ma huëpiji c'e añima. O mama c'ua e Jesús o xipjiji:

—Dya rí huëji. Dya tū'ü ne xunt'i, itjo dya nu.

⁵³ Nuc'ua c'o nte o tjezhetjoji va tsjapüji burla e Jesús. Na ngue mi päräji c'ü ya vi ndü c'e xunt'i. ⁵⁴ Nuc'ua e Jesús o pënchp'i o dyë c'e xunt'i, o ma't'ü na jens'e o xipji:

—Rí ñanga, xunt'i.

⁵⁵ Cjanu o te c'ua c'e xunt'i o bübütjo na yeje; ixco nanga c'ua c'ü. Nuc'ua e Jesús o xipjiji ro unüji pje ro zi c'e xunt'i. ⁵⁶ C'ü nu tata c'e xunt'i 'ñe c'ü nu nana me go pizhivi, dya mi pärā pje ro nguiñivi. Nuc'ua e Jesús o xipjivi c'ua c'ü dya cjó ro xipjivi c'ü vi tsjapü o te c'e xunt'i.

9

Jesús envía a los doce discípulos

¹ E Jesús o ma't'ü c'o doce o discípulo ro ěji cja o jmi. Cjanu o unüji poder ngue c'ua ro sö ro pjongüji texe yo o s'ondajma e Satanás c'ü dya jo, 'ñe ro jocüji c'o mi sö c'o pje nde ma ngueme. ² O xipjiji ro ma zopjüji c'o nte ro xipjiji c'ü ngue Mizhocjimi c'ü manda, nguec'ua mi jyodü anguezeji ro dyätäji c'ü. Xo xipjiji ro ma jocüji c'o mi sö'dyë. ³ O xipjiji: —Dya pje rí jñünüji c'o pje rguí jyodüts'üji cja 'ñiji. Dya pje rí jñünüji c'ü rgui chäji. Dya xo rí tsanaji mape c'ü pje rgui tsant'aji o pje rgui jñunt'üji. Dya xo rí jñünüji pje rí siji ni ri ngue o merio. Dya xo rí tsanaji o bitu c'ü rgui pötüji. ⁴ Cja ngumü c'ua ja rí sät'äji, je rí oxüji nu hasta 'ma cja rí ñe rí pedyeji; dya rí pötqueji ngumü rgui oxqueji. ⁵ 'Ma rí sätc'ejji cja 'na jñiñi, 'ma dya cjó ra recibidots'üji, rí pedyegueji 'ma nu. 'Ma rí pedyegueji, rí jyä'bäji o jömü c'o ya rguí jyäs'ä in mbäcuaji, ngue c'ua ra unü ngüenda c'o menzumü nu, c'ü vi tsajaji na s'o, dya recibidots'üji, eñe e Jesús va xipji c'o o discípulo.

⁶ Go mbedye go ma c'ua c'o apóstole, mi nzhodüji texe cja c'o jñiñi mi zopjüji c'o nte mi xipjiji ja rvá jogü o mü'büji cja o jmi Mizhocjimi. Texe c'ua ja mi sät'äji, mi jocüji c'o mi sö'dyë.

La muerte de Juan el Bautista

⁷ E Herodes c'ü mi manda cja c'e país a Galilea, o dyärä texe c'o na nojo c'o mi cja e Jesús. Dya mi pārā pje ro nguijñi, na ngue bübü c'o mi mama: “E Juan ya tetjo, ya bübütjo na yeje. Ngue c'ü cja yo me na nojo”, eñe c'o. ⁸ Bübü c'o mi mama: “C'ü cja yo me na nojo, ngueje c'e profeta Elías c'ü ya ějë.” Bübü c'o mi mama: “Ya te'e c'ü 'naja c'o profeta c'o mi cārā mi jinguā, ya bübütjo na yeje.” ⁹ O mama e Herodes:

—E Juan, maco ró mandagö o jñüpcüji o ñi. Pero, ¿cjó ri ngue c'ü cja c'o me na nojo c'o rí ärägö?

Nuc'ua e Herodes me mi jodü ja rvá jñanda e Jesús.

Jesús da de comer a cinco mil hombres

¹⁰ O nzhogü c'ua c'o discípulo c'o xo mi xiji apóstole, o xipjiji e Jesús c'o bēpji c'o vi tsajaji. Nuc'ua e Jesús o zidy c'o apóstole o möji nu ja dya mi cārā o nte, bēxtjo cja c'e jñiñi c'ü mi chjü a Betsaida. ¹¹ Pero c'o nte go mbārāji nu ja ro zät'ä e Jesús 'ñe c'o o discípulo, nguec'ua xo möji nu. E Jesús o recibido c'o nte, o xipjiji c'ü ngue Mizhocjimi c'ü manda, nguec'ua mi jyodü anguezeji ro dyätäji c'ü. Y o jocü c'o mi sö'dyë.

¹² Nuc'ua 'ma ya o nzhä'ä, o ějë c'o doce discípulo cja jmi e Jesús, o xipjiji:

—Xipji yo nte ra möji cja yo jñiñi yo bēxtjo, 'ñe texe cja c'o lugar nu ja cārā o nte, ngue c'ua ra chöt'üji pje ra ziji, y ra oxüji. Na ngue rí cārāji va cja 'naja majyadü.

¹³ O ndünrü c'ua e Jesús o xipjiji:

—Nu'tsc'ejji rí unügueji c'ü pje ra ziji.

Anguezeji o ndünrüji o mamaji:

—Dya rí jünjme c'ü ra zi yo; nguextjo tsi'ch'a tjömëch'i cja na yeje jmō. ¿Cjo in ne rá ma tōmüjme c'ü ra zi yo nte yo me na puncjü?, embeji e Jesús.

¹⁴ Mi tsi'ch'a mil c'o bēzo. O mama c'ua e Jesús o xipji c'o o discípulo:

—Xipjiji ra xōgüji nde ri cincuenta rga mimiji.

¹⁵ Cjanu o tsja c'ua c'o discípulo ja c'o nzi va manda e Jesús, o xipjiji ro mimi texe c'o nte. ¹⁶ Nuc'ua e Jesús o jñü c'o tsi'ch'a tjömëch'i 'ñe c'o yeje jmō. Cjanu o nä's'ä c'ua a jens'e va unü 'na pōjö Mizhocjimi. Cjanu o më'ch'i c'ua c'o tjömëch'i 'ñe c'o jmō. Cjanu o unü c'o o discípulo ngue c'ua ro unüji c'o nte. ¹⁷ O ziji texeji o nijmiji na jo. Nuc'ua cjanu o nguis'itjoji c'ua c'o ya nde mi ts'ipëraso c'o o mboncjütjo, y go nizhitjo doce bos'i.

Pedro declara que Jesús es el Cristo

¹⁸ 'Na nu pa, e Jesús mi cārātsjēji co c'o o discípulo, mi ötü Mizhocjimi. 'Ma mü o nguarü o dyötü Mizhocjimi, cjanu o dyönü c'o discípulo:

—¿Pje mama yo nte cjó nguetscö?

¹⁹ O ndünrū c'ua anguezeji:

—Bübü c'o mama ngue'tsc'e e Juan c'ü mi jichi yo nte co ndeje. Bübü c'o mama ngue'tsc'e e Elías. Bübü c'o mama o te 'naja c'o 'ñaja profeta c'o mi cārā mi jinguā; mamaji ngue'tsc'e c'e profeta.

²⁰ O mama c'ua e Jesús o dyönüji:

—Nu'tsc'ejí, ¿pje xo in mangueji? ¿Cjó nguetscö?

O ndünrū c'ua e Pedro o xipji:

—Ngue'tsc'e e Cristo o 'ñempc'e Mizhocjimi rí mandague.

Jesús anuncia su muerte

²¹ O mama c'ua e Jesús o xipji c'o discípulo:

—Pjötpüji na puncjü ngüenda c'ü dya cjó be rí xipcjeji c'ü nguetscö e Cristo. ²² Zö rvá ěcjö cja Mizhocjimi, pero ni jyodü me rá sufregö na puncjü. Ra jñüncü ngüenda yo tita c'o pje pjëzhi, 'ñe yo ndamböcjimi, 'ñe yo xöpü o ley Mizhocjimi, ra mamaji c'ü na s'o c'ü rí cjagö. Y ra mbötcügöji. Nuc'ua 'ma ra cjogü jñipa, rá tetcjö rá bübütjo na yeje, eñe e Jesús va xipji c'o o discípulo.

²³ O mama e Jesús o xipji texe c'o nte:

—'Ma cjó c'o ne ra ndenngue co nuzgö, ni jyodü c'ü dya cja ra tsja c'o netsjë angueze. Y pama ra bübü dispuesto ra sufre o ra ndü. Y ra sido ra dyätcä in jña. ²⁴ C'o dya bübü dispuesto ra sufre na ngue c'ü dya ne ra ndüji, dya ra chöt'üji c'ü rguí bübüji. Pero c'o bübü dispuesto ra bö't'ü na ngue c'ü ni dyätcäji in jña, ra chöt'üji c'ü rguí bünji. ²⁵ Nu 'ma ro tsja 'na nte ro tsjapü o cjaja texe yo bübü va cja ne xoñijöümü, pero 'ma dya ro dyätcä in jña, ¿pje ro dyeje 'ma? Na ngue ro jyëzi Mizhocjimi c'e nte. ²⁶ Nutscö rvá ěcjö cja Mizhocjimi. Rí xi'tsc'öji rá ěcjö na yeje; me rrä zö c'ua ja rva ěcjö, c'ua ja ga cja me na zö c'ü mi Tatagö, 'ñe c'o o anxe. 'Ma cjó c'o ra zü, y ra mama: “Dya rí pärägö e Jesús, dya xo rí ätpägö o jña”, ra 'ñeñe; nu'ma, xo rá mangö c'ü dya rí pärägö c'o, 'ma rá ěcjö na yeje. ²⁷ Rí dyäräji na jo yo rá xi'tsc'öji. Bübü va ja nzi yo dya ra ndü'ü hasta 'ma ra nuji ja ga cja 'ma rá mandagö, nutscö o 'ñempquegö Mizhocjimi.

La transfiguración de Jesús

²⁸ 'Ma ya vi cjogü 'nanzo c'ü vi mama e Jesús c'o jña c'o, o zidy e Pedro 'ñe e Juan 'ñe e Jacobo, o nguins'iji cja 'na t'eje, ngue c'ua e Jesús ro ma dyötü Mizhocjimi. ²⁹ 'Ma ma ötü Mizhocjimi, o pötü c'ua ja ma jñetse o jmi. Xo pötü c'ua ja ma jñetse o bitu; me ma t'öxü me mi juëns'i. ³⁰ Jo ni jñetse c'ua yeje bëzo c'o mi ngue e Moisés 'ñe e Elías, vi 'ñejuí a jens'e mi ñaji e Jesús. ³¹ Anguezevi me mi juëns'ivi. Mi mamavi ja rvá cja c'ü ya mi ngue ro zädä; mi mamavi c'ü ja rvá mbö't'üji e Jesús a Jerusalén. ³² E Pedro 'ñe e Juan 'ñe e Jacobo me ma ějë o t'ijji, pero dya go ĩji. Nguец'ua o jñandaji me mi juëns'i e Jesús ma zö. Xo jñandaji nza yeje bëzo c'o mi böbüji co e Jesús. ³³ Nuc'ua 'ma ya mi ma e Moisés 'ñe e Elías, jo ni ña c'ua e Pedro o xipji e Jesús:

—Xöpüte, na jo rí cārägöjme va co nu'tsc'e 'ñe e Moisés 'ñe e Elías. Rá ät'äjme jñi ts'ingumü de dyëza. 'Naja c'ü rá ä'tc'öjme, 'naja c'ü rá ä'tp'ägöjme e Moisés, 'naja c'ü rá ä'tp'ägöjme e Elías, eñe.

Dya mi pärā pje ro mama e Pedro. ³⁴ 'Ma ndänt'ä ma ña e Pedro, o säjä c'ua 'na ngöümü o 'ñe ngobü anguezeji. 'Ma mü o ngobüji c'e ngöümü, o züji c'ua. ³⁵ O dyäräji c'ua 'na jña cja c'e ngöümü c'ü mi mama a cjava:

—Nujnu ngue in Ch'igö nu me rí ne'e. Dyätäji angueze, eñe.

³⁶ 'Ma ya vi nguarü c'e jña, c'o discípulo o jñandaji c'ü nguextjo e Jesús c'ü mi bübü. C'o pa c'o, dya cjó xipjiji c'o vi jñandaji.

Jesús sana a un muchacho que tenía un espíritu malo

³⁷ Nuc'ua c'ü na ye nu pa, cjanu o zöbüji c'ua cja c'e t'eje. O ějë c'ua na puncjü o nte o 'ñe ndünrüji e Jesús. ³⁸ Nuc'ua 'naja bëzo c'ü ma dyoji c'o nte, o mapjü o xipji e Jesús:

—Xöpüte, rí ö'tc'ö rí 'ñe ñutcü nu in ch'i. Na ngueje nguextjo nu rí 'ñeje nu. ³⁹ 'Naja yo o s'ondajma c'ü dya jo, nu ndajmetjo ga zürü nín ch'igö, cjapü ra mapjü. Me xo cjapü

ra mbi'ch'i hasta 'ma ra pjont'ü o pjügü. Xo c'apü ra nügü hasta ya me ni c'anga. Mezhe ga mbö't'ü, dya ne ra jyëzi. ⁴⁰ Ró xipji c'o in discípuogue ro pjongüji c'e s'ondajma; dya sö ro pjongüji, eñe.

⁴¹ O ndünrú c'ua e Jesús o xipjiji texeji:

—Nu'tsc'eji in cārāji yo cjë dya, ya s'odü in mü'büji. ¿Jenga dya in creozüji rá pjöxc'üji rí tsjaji c'o na nojo? Maco ya mezhe rí cārāgöji, ya mezhe rí pë'sc'ö paciencia co nu'tsc'eji.

Cjanu o xipji c'e bëzo:

—Siji ga 'ñecjua nin ch'igue.

⁴² 'Ma ya ma siji c'e t'i, nuc'ua c'ü o s'ondajma c'ü dya jo o tsjapü o nügü c'e t'i, ixco mbö't'ü. Nuc'ua e Jesús cjanu o huënc'h'i c'ua c'e s'ondajma, o xipji ro mbedye cja c'e t'i; ixco ndis'i c'ua c'e t'i. Nuc'ua e Jesús cjanu o xipji c'e bëzo:

—Bübü dya c'ua nin ch'igue; ya jogü nu.

⁴³ Texe c'o o jñanda, o unüji ngüenda c'ü me na zëzhi Mizhocjimi, ngue c'ua va jocü e Jesús c'e t'i. Y mi cjiññiji mi mamaji:

—Nunca rí jandaji a cjanu, eñeji.

Jesús anuncia otra vez su muerte

'Ma mi cjiññi c'o nte c'ü vi tsja e Jesús, o ña c'ua e Jesús o xipji c'o o discípulo:

⁴⁴ —Nu'tsc'eji, dyärāji na jo yo rá xi'tsc'öji. Nutscö rvá ëcjö cja Mizhocjimi, pero ra nzhögögöji cja yo nte ra mbötcüji, eñe e Jesús.

⁴⁵ Anguezeji, dya mi pārāji pje mi ne ro mama c'o jña c'o; dya jyëziji ro mbārāji c'o. Mi sūji ro dyönüji ja ma cja c'o jña.

¿Quién es el más importante?

⁴⁶ Nuc'ua c'o discípulo o mbürü o ñatsjëji, cjó mi ngue anguezeji c'ü xenda ro mbëzhi na nojo. ⁴⁷ E Jesús mi pārā c'o mi cjiññiji cja o mü'büji. O ma't'ü c'ua 'naja ts'it'i ro ëjë a jmi. ⁴⁸ Cjanu o xipjiji c'ua:

—'Ma cjó c'o ra recibido ne ts'it'i y ra mbös'üji nu, nguetscö recibidozü c'o. Na ngue je ga cjanu rgá negö. 'Ma cjó c'o ra recibidozügö, xo recibido Mizhocjimi c'ü o xitsigö ró ëgö cja ne xoñijömü. Zö ra mbë'ts'iji na nojo, zö dya pje ra mbë'ts'iji, pero 'ma rí pjös'üji c'o pje ni jyodü, rrā nots'üji cja in jmigö 'ma.

El que no está contra nosotros, está a nuestro favor

⁴⁹ O ndünrú c'ua e Juan o xipji e Jesús:

—Nu'tsc'e xöpute, ró jandajme 'na bëzo c'ü mi nännc'ägue in chjü ma pjongü yo o s'ondajma c'ü dya jo. Ró xipjijme c'ü dya cja ro tsja a cjanu, na ngue dya rí dyocjöji c'ü.

⁵⁰ O ndünrú c'ua e Jesús o xipji:

—Dya rí ts'a's'üji c'ü. 'Na nte zö dya rí dyocjöji c'ü, pero 'ma dya nugüji na ü, nu'ma, bübü co nutscöji 'ma c'ü.

Jesús reprende a Jacobo y a Juan

⁵¹ Nuc'ua c'o pa, ya mi ngue ro zädä 'ma ro zidyiji e Jesús a jens'e. Zö mi pārā e Jesús c'ü me ro sufre a Jerusalén, pero sido mi nzhodü para ro zät'ä nu. ⁵² Nuc'ua cjanu o xipji c'o ro ot'ü ro ma. Anguezevi o mëvi c'ua o zät'ävi cja 'na jñiñi c'ü tsja a Samaria, o jyodüvi nu ja ro oxüji e Jesús. ⁵³ Pero c'o mi menzumü nu, dya ne ro recibidoji e Jesús. Na ngue o unüji ngüenda c'ü je mi ma e Jesús a Jerusalén. ⁵⁴ Nuc'ua e Jacobo 'ñe e Juan c'o mi discípulo, 'ma mü o dyärävi c'ü dya ro recibidoji e Jesús, cjanu o ma xipjivi e Jesús:

—Nu'tsc'e in Jmuts'ügöjme, mi jinguä o mama e Elías c'ü ro jyäbä o sivi a jens'e ro castigao c'o mi cja na s'o. ¿Cjo in ne rá cjabe a cjanu rá mamabe ra jyäbä o sivi, ra chjorü c'o nte na ngue dya recibidots'üji?, eñevi.

⁵⁵ Nuc'ua e Jesús o jñanda na jo anguezevi, cjanu o huënc'h'ivi o mama:

—In pëzhguevi c'ü na jo c'ü cja i manguevi. Pero ixtí xi'tsc'övi, dya ngue Mizhocjimi c'ü o 'ñünnc'ü in mü'büvi i manguevi a cjanu. ⁵⁶ C'ü rvá ëcjö cja Mizhocjimi, ró ëcjö cja ne xoñijömü, dya ngue c'ü rá chjotü yo nte; ngueje c'ü rá salva yo, eñe.

Nuc'ua, dya oxüji cja c'e jñiñi, o möji c'ua c'ü 'na jñiñi.

Los que querían seguir a Jesús

⁵⁷ 'Ma ya mi pöji cja 'ñiji, o ëjë c'ua 'na nte cja o jmi e Jesús o xipji:

—Nu'tsc'e ín Jmuts'ügö, rá tennc'e co nu'tsc'e rá më c'ua ja rí mague.

⁵⁸ Cjanu o ndünrú c'ua e Jesús o xipji:

—Ante c'ü rá më, ixtí tsjjñi c'ü rá xi'tsc'ö. Yo min'ño pë's'i o tjocü ja obüji, y yo s'ü pë's'iji o t'oxüji. Pero nutscö, zö rvá ëcjö cja Mizhocjimi, pero dya rí pë'sc'ö ja rá oxü, eñe e Jesús.

⁵⁹ Xe go ña c'ua e Jesús o xipji c'ü 'na nte:

—Chjä'dä rá mö.

O ndünrú c'ua o xipji e Jesús:

—Nu'tsc'e ín Jmuts'ügö, dyacü sjëtsi ot'ü rá ma'a, rá ma ögü mi tatagö, cja rrü mëgövi.

⁶⁰ E Jesús o xipji c'ua:

—Yo nte, chjëntjui c'ü ya ndüji, na ngue dya creozüji. Jyëzgue anguezeji ra dyögüji c'o nín mi añimaji. Nu'tsc'e rí chenngue co nutscö rá jí'ts'i rí zopjügue yo nte, rí xipjiji ni jyodü ra dyätäji Mizhocjimi, na ngue angueze ngue c'ü manda, eñe.

⁶¹ Cjanu o ña c'ua c'ü 'naja o xipji e Jesús:

—Nu'tsc'e ín Jmuts'ügö, rá mëgövi; nguextjo c'ü rí jyëzgui ot'ü rá ma ëzhë c'o cārã ín nzungö.

⁶² O ndünrú c'ua e Jesús o xipji:

—'Ma cjó c'o übü o tjäjä, dya ñezhe ra jñanda a xütjü. 'Ma jiyö, ra s'odü 'ma c'e tjäjä. Je xo ga cjatjonu, 'ma cjó c'o ra ndenngue co nuzgö, ni jyodü ra sido ín 'ñijigö co texe o mü'bü; dya me ra mbeñe c'o bëpji c'o vi zogü, ne ri ngue c'o o dyoji. 'Ma jiyö, dya ra sö Mizhocjimi ra tsjapü o nte 'ma c'ü.

10

Jesús envía a los setenta

¹ 'Na nu pa, e Jesús c'ín Jmugöji o juajnü c'o xe 'ñaja nte c'o ro mbëpi angueze; o zäs'äji setenta. Cjanu o xipji c'ua nde yeje rvá möji; ro möji c'o jñiñi nu ja ro ma angueze, ro ma zopjüji c'o nte. ² Ante c'ü ro möji, e Jesús o xipji c'ua c'o o discípulo va jyëtspi o ndëxü c'o nte:

—C'o ndëxü me na puncjü c'o, pero c'o ndagrëxü, ts'ëtjo c'o. Nguéc'ua rí dyötüji Mizhocjimi c'ü o cjaja c'o ndëxü, ra juajnü c'o xe 'ñaja mbëpji ra ëji ra 'ñe pëpji cja ne ndagrëxü. ³ Möji, ma zopjüji yo nte. Pero pjötpüji ngüenda, na ngue in chjëntcjeji nza cja o ndëchjürü a nde cja o min'ño. ⁴ Dya rí tsanaji o mape c'ü pje rí jñunt'üji o c'ü pje rí tsant'aji. Dya xo rí tsidyiji c'o rí chin'ch'iji. Dya ra mezhe rguí zenguategueji cja 'ñiji. ⁵ Cja c'e ngümü c'ua ja rí sät'äji nzi 'naja jñiñi, xipjiji c'o ri cārã c'e ngümü: “Mizhocjimi ne ra mböxc'üji”, rí 'ñembeji c'o. ⁶ Nu 'ma cjó c'o ri bübü nu c'ü ri te'be nu c'ü ra 'ñe 'ñeme libre c'o nte, ix na cjuana ra tsja Mizhocjimi ra salvaji c'ua ja nzi vi zenguagueji. 'Ma dya ra dyä'tc'äji, iyö 'ma. ⁷ C'ü ot'ü ngümü nu ja ra recibidots'üji, je rí oxügueji nu hasta 'ma cja rí ñe rí pedyeji; dya rí pötüji o ngümü. C'o ra dya'c'üji rí sigueji, rí siji c'o; dya rí tsegueji. Na ngue c'o o mbëpji Mizhocjimi ni jyodü ra ch'unü c'ü ra zi'iji. ⁸ Texe jñiñi c'ua ja rí sät'äji, rí siji c'o ra ch'a'c'üji. ⁹ Rí jocüji c'o ri sö'dyë nu. Y rí xipjiji: “Ya ngue ra mandats'üji c'ü o 'ñeme Mizhocjimi”, rí 'ñembeji. ¹⁰ 'Ma ja c'o rí sät'äji cja 'naja jñiñi, 'ma dya ra recibidots'üji, rí böbüji cja 'ñiji cja rrí xipjiji c'o nte: ¹¹ “Ne xijömü cja in jñiñigueji nu o jyäs'ä ín cuabe, rá tjintsibe dya, ngue c'ua rí päräji c'ü i tsjaji na s'o, dya i recibidozübe. Dyäräji na jo c'ü rí xi'ts'ibe. Zö dya i recibidozübe, pero ya ngue ra manda c'ü o 'ñeme Mizhocjimi”, rí 'ñembeji.

¹² O sido o ña e Jesús o xipji c'o o discípulo:

—Rí xi'tsc'öji, c'o jñiñi c'o dya ra recibidots'üji, me ra sufreji c'e pa 'ma ra jñü ngüenda Mizhocjimi. Xenda ra sufreji que na ngue c'ü ra sufre c'o mi menzumü a Sodoma, zö me ma s'o c'o o tsjaji.

Los pueblos desobedientes

¹³ 'Juejme yo menzumü a Corazín 'ñe yo menzumü a Betsaida, na ngue Mizhocjimi ra tsjapü me ra sufre yo. Nu cja yo yeje jñiñi, ró c jagö na puncjü c'o me na nojo, pero dya go jyëziji c'o na s'o c'ü ro nzhogü o mü'büji cja Mizhocjimi. Nu 'ma ri ngue a ma a Tiro 'ñeje a ma a Sidón c'ü ro c jagö a cjanu, ya rví mezhe c'ü ro nzhogü o mü'bü cja Mizhocjimi c'o mi menzumü nu, zö ma s'oji. Ya rví jyeji c'o na ārā, y ya rví minji cja bozivi c'ü ro jizhiji c'ü ya nzhogü o mü'büji. ¹⁴ Nguéc'ua rí xi'tsc'öji, 'ma ra jñü ngüenda Mizhocjimi, xenda ra jñus'ü c'ü ra sufre yo menzumü a Corazín 'ñe yo menzumü a Betsaida, que na ngue c'ü ra sufre c'o mi menzumü a Tiro 'ñe a Sidón. ¹⁵ Yo menzumü a Capernaum, cja püji c'ü me na joji, cjiññiji c'ü ra zät'äji a jens'e. Pero Mizhocjimi ra tsjapü ra ma sufreji a linfiernu.

¹⁶ "Ma cjó c'o ra dyä'tc'ägueji, nguetscö ra dyätcägö c'o. 'Ma cjó c'o dya ra dyä'tc'ägueji, nguetscö, dya ne ra dyätcägö c'o. 'Ma cjó c'o dya ra dyätcägö, dya xo ra dyätä Mizhocjimi c'ü o 'ñembgue, eñe e Jesús va xipji c'o setenta c'o vi juajñü.

Cjanu o mbedye c'ua c'o setenta o möji o ma zopjüji c'o nte.

Regreso de los setenta

¹⁷ 'Ma mü o nzhogü c'o setenta, me mi mäji. O xipjiji e Jesús:

—Dya nguextjo yo nte yo o dyätcäjme, xo 'ñe o s'ondajma e Satanás c'ü dya jo. Ró nännc'äjme in chjügue rvá xipjijme ro mbedyeji cja o mü'bü c'o nte; go mbedyeji c'ua.

¹⁸ O ndünrü c'ua e Jesús o xipjiji:

—Ró jandagö e Satanás c'ü dya jo, ixco ndögü a jens'e go säjä a jöümü, chjëntjui nza cja 'ma go pjäjäna o rayo va tögü 'na sivi. ¹⁹ Ró da'c'üji poder rí yödüji o c'ijmi 'ñeje o alacrán. Ró da'c'üji poder rí chöpüji e Satanás c'ü rí üji. Nguéc'ua, dya ra sö pje ra tsja'c'üji. ²⁰ In mäcjeji na ngue o dyä'tc'äji c'o o s'ondajma c'ü dya jo. Pero nujyo, dya ngue yo rgui mäcjeji yo. C'ü rgui mäcjeji, ngue c'ü ya juns'ü in chjügueji a jens'e na ngue ya ngue o ntetsc'eji dya Mizhocjimi, eñe e Jesús va xipji c'o setenta.

Jesús se alegra

²¹ Nuc'ua o Espíritu Mizhocjimi o 'ñünbü o mü'bü e Jesús, o tsjapü me go mäjä na puncjü, o dyötü 'na pöjö Mizhocjimi o xipji:

—Mi Tatats'ügö in mandague a jens'e 'ñe cja ne xoñijöümü. Yo jña yo, dya i unü ro mbārā c'o cja pü me pārā. I unügue o mbārā yo nza cja o ts'it'i yo unü ngüenda c'ü dya pārāji. Nguéc'ua rí da'c'ü 'na pöjö. Na jo, na ngue je ga cjanu vi ñegue, mi Tatats'ügö.

²² Cjanu o mama c'ua e Jesús:

—Dya cjó pārā cjó nguetscö; nguextjo mi Tatagö pācägö. Dya cjó xo pārā mi Tatagö; nguextjozügö o T'izü, rí pārägö c'ü. Y nutscö rí jíchi c'o rí ne rá jíchi c'ua ja ga cja mi Tata, ngue c'ua xo ra mbārā c'o. Je ga cjanu va dyacö mi Tata rí c jagö; o dyacö texe o poder.

²³ Nuc'ua e Jesús cjanu o xipjitsjé c'o discípulo:

—Mizhocjimi o dya'c'üji in jandaji yo rí c jagö. Ngué nu rgui mäcjeji nu. ²⁴ Rí xi'tsc'öji, na puncjü c'o profeta c'o mi cārā mi jinguā 'ñe c'o mi manda a Israel, c'o mi ne ro jñanda yo in jandaji y ro dyärāji yo in ärāji. Pero dya jñandaji yo, dya xo dyärāji, eñe e Jesús.

Ejemplo del buen samaritano

²⁵ O böbü c'ua 'na c'ü me mi pārā o ley Mizhocjimi, o dyönü e Jesús ngue c'ua ro mbārā pje pjëzhi c'ü ro mama. O xipji:

—Nu'tsc'e xöpüte, ¿pje ni mbë c'ü rá c jagö ngue c'ua ra dyacü Mizhocjimi c'ü rá bübüjtjo co angueze para siempre?, eñe.

²⁶ O ndünrü c'ua e Jesús o xipji c'ua:

—¿Pje ni mbë c'ü t'opjü cja o ley Mizhocjimi c'ü in xörü?

²⁷ O ndünrü c'ua c'e bëzo o xipji:

—Je mama a cjava o ley Mizhocjimi: “Rí ñeji Mizhocjimi co texe in mü'büji, 'ñe co texe in aljmaji, 'ñe co texe in fuerzaji, 'ñe co texe in pjeñeji. Y rí s'iyaji yo nin minteji ja c'o nzi gui s'iyatsjégueji.”

²⁸ O ndünrũ c'ua e Jesús o xipji:

—Na jo c'ua ja vi chjünrũ. Tsjague yo, ngue c'ua rí bübütjogue.

²⁹ C'e bëzo, dya mi ne ro bëzhi o tse. Nguéc'ua va dyönũ:

—¿Cjó ngue c'ũ ni jyodũ rá s'iyagö?

³⁰ O ndünrũ c'ua e Jesús o xipji:

—Mi bübũ 'na bëzo c'ũ mi menzumũ a Jerusalén; o mbedye nu o zöbũ a Jericó. Nuc'ua cjanu o ëjẽ c'ua o mbẽ'ẽ o pënch'iji c'e bëzo, o ts'osp'ũji c'ua c'o o bitu o mbärãji. Cjanu o möji c'ua, o mbëztjoji nu c'e bëzo; ya mi ngue ro ndũ. ³¹ Xo ma sjöbũ 'na mböcjimi cja c'e 'ñiji. 'Ma mü o zät'ã nu ja mi 'mana c'e bëzo c'ũ vi pënch'i o mbẽ, o jñanda pero o ngös'ütjo cja c'e 'ñiji. ³² Xo ma sjöbũ 'na levita. 'Ma ya mi ngue ro zät'ã nu ja mi 'mana c'e bëzo, jo nu jñanda, xo go ngös'ütjo c'ua c'ũ. ³³ Xo ma sjöbũ 'naja c'ũ mi menzumũ a Samaria c'ũ mi chägã 'na burru. Zö mi nan'ño menzumũ pero 'ma mü o zät'ã, o ndäcã o juentse c'ua c'ũ. ³⁴ Nuc'ua cjanu o ndũ c'ua o aceite 'ñe o vinu, cjanu o xisp'i c'e bëzo nu ja vi s'odũ. Cjanu o jyũ'tp'ũ c'ua o manta. Nuc'ua cjanu o 'ñe's'e c'ua cja o burru, cjanu o zidyi cja 'naja mesón c'ua ja mi oxũ c'o nte. O mbörütjo c'ua nu. ³⁵ Nuc'ua c'ũ jyas'ũ, o jñümũ c'ua yeje merio, cjanu o unũ c'ua c'ũ mi ngue o cjaja c'e mesón, o xipji: “Pjörũ ne bëzo nu. Nu c'o xe rí gasto, 'ma rá nzhogũ, rá cjõ'tc'ũ”, eñe c'e bëzo.

³⁶ O sido o ña e Jesús o xipji c'e bëzo c'ũ mi pärã o ley Mizhocjimi:

—¿Pje in cjijñigue? ¿Cjó ngue nza jñi, c'ũ o s'iya c'e bëzo c'ũ vi pënch'i o mbẽ?

³⁷ O ndünrũ c'ua c'ũ mi pärã o ley Mizhocjimi, o xipji e Jesús:

—Nu c'ũ o s'iya, ngue c'ũ o juentse o mbös'ũ.

Nuc'ua e Jesús o xipji:

—Mague, y xo rí tsjague a cjanu.

Jesús en la casa de Marta y María

³⁸ E Jesús mi pöji c'o o discípulo. O zät'ãji c'ua cja 'na jñiñi. Mi bübũ nu 'naja ndixũ c'ũ o mbitaji e Jesús ro ma cja o ngümü. C'e ndixũ mi chjũ e Marta. ³⁹ E Marta mi 'ñeje 'naja o cjũjuẽ c'ũ mi chjũ e María. E María mi junrũ cja o ngua e Jesús, mi ätpã o jña. ⁴⁰ Pero e Marta me ma jñünt'ũ c'o ma cja'a, ma ät'ã o jñõnũ. Nuc'ua o ma xipji e Jesús:

—Nu'tsc'e in Jmuts'ügö, ¿cjo dya in cjapũ nguenda nu mi tsjũjuẽ? O jyëzguitsjẽ rá ät'ätsjögö texe o jñõnũ. Xipjigue ra mböxcũ.

⁴¹ O ndünrũ c'ua e Jesús o xipji:

—Marta, ¿jenga in mangue a cjanu? Me in jñünt'ügue c'o na cjague. ⁴² C'ũ xenda ni muvi rí tsjague, ngue c'ũ na cja dya e María ätcã in jñagö. Nguéc'ua na jo ra sido ra mimi ra dyätcägö in jña.

11

Jesús y la oración

¹ 'Na nu pa, e Jesús mi ötü Mizhocjimi. Nu 'ma o nguarũ, o mama c'ua 'naja c'o o discípulo o xipji:

—Nu'tsc'e in Jmuts'ügöjme, e Juan mi jíchi c'o o discípulo ja rvã dyötũji Mizhocjimi. Nu'tsc'e, xo rí jítscöjme ja rga ötcöjme Mizhocjimi.

² O ndünrũ c'ua e Jesús o xipji:

—'Ma rí dyötqueji Mizhocjimi, rí xipji a cjava:

Mi Tatats'ügöjme, je in bübũ a jens'e, rí pjöxcüjme nutsöjme rí cãrãjme cja ne xoñijömmũ, ngue c'ua rá sũc'üjme ja c'o nzi ga zũc'ũ c'o cãrã a jens'e.

Xo rí pjöxcüjme ngue c'ua dya ra mezhe ra zädã c'ũ rá ä'tc'öjme ja c'o nzi ga dyã'tc'ã c'o cãrã a jens'e. Na ngue ngue'tsc'e in mandague.

Xo rí ö'tc'öjme rá cjajme c'ua ja nzi gui ñegue.

³ Dyacöjme dya o xëdyi c'o rá sigöjme ne pa dya.

⁴ Perdonaozögöjme c'o na s'o c'o rí cjajme.

Na ngue rí perdonaogöjme 'ma cjó c'o pje cjacüjme. Dya rí jyëzgue ra ndöcöjme c'ü dya jo. Pjöxcüjme ngue c'ua dya rá cjamje c'o na s'o.

Je rga cjanu rgui dyötüji Mizhocjimi.

⁵⁻⁶ O sido o ña c'ua e Jesús o xipjiji:

—'Ma va säjä 'naja c'ü in jogueji c'ü ndexömü va 'ñe zenguats'üji, 'ma ojtjo pje rí unngueji c'ü ra zi c'ü, nuc'ua in pöcjeji cja 'naja in dyocjeji in pa xipjiji: “Nu'tsc'e rí jogövi, rvá ne ö'tc'ü 'na favor rí pesque jñi tjömëch'i, na ngue cja säjä cja in nzungö 'naja c'ü rí jogöbe, c'ü vi 'ñeje na jë. Ojtjo pje rá unügö c'ü ra zi”, in embeji. ⁷ Ra ndünrú c'ü bübü a mbo: “¿Jenga va 'ñe molestaozü? Ya ró tranca na jo ne ngoxtji. Ya rrü ñgöjme yo in ch'igö cja pjinguã. Dya sö rá nanga rá da'c'ü c'ü in pesque”, ra 'ñents'ejji c'ü. ⁸ Zö ra xi'ts'ijji a cjanu, pero sido in ötüji. Zö ngue in dyocjeji c'ü, pero dya ra dya'c'üji. Pero rí mangö ra dya' c'üji 'ma rí sido rí dyötüji favor. Na ngue ra xicha ra pe'sc'ejji c'ü. ⁹ Nguec'ua rí xi'tsc'öjji, sido rí dyötqueji Mizhocjimi ra dya'c'üji. Sido rí ma't'üji Mizhocjimi ra dyä'tc'ejji c'ü in ötüji. ¹⁰ Na ngue texe c'o ra dyörü, ra ch'unü c'o. Y texe c'o ra jyodü, ra chöt'ü c'o. Y texe c'o ra mapjü, ra dyätäji c'o.

¹¹ Nu'tsc'ejji in 'ñecjeji in ch'igueji, 'ma ra ëjë cja in jmiji in ch'igueji ra dyö'tc'üji 'na tjömëch'i, ¿cjo rí unügieji 'na ndojo? Iyö, dya sö. O 'ma ra dyö'tc'üji 'na jmö, ¿cjo rí unügieji 'na c'ijmi? Iyö, dya xo sö. ¹² O 'ma ra dyö'tc'üji 'na blanquillo, ¿cjo rí unügieji 'na alacrán? Iyö. ¹³ Maco in nteji in cjaji c'o na s'o, pero in pjëchi rí unüji c'o na jo yo in ch'igueji. Nguec'ua ixtí jñunt'ü in mü'büji, mi Tataji c'ü bübü a jens'e ra dya'c'üji o Espíritu c'ü ra ë bübü a mbo in mü'büji 'ma rí dyötqueji; 'ñe texe c'o ni jyodüts'üji, eñe e Jesús va xipji c'o o discípulo.

Acusan a Jesús de tener el poder del demonio

¹⁴ E Jesús o chjëji 'na bëzo c'ü vi zürü o s'ondajma c'ü dya jo. C'e s'ondajma mi cjavü ra ngone c'e bëzo. Nuc'ua e Jesús cjanu o pjongü c'ua c'e s'ondajma cja c'e bëzo. 'Ma mü o mbedye c'e s'ondajma, ixco ña c'ua c'e bëzo. Nguec'ua c'o nte me co nguiñiji cjanu o mamaji:

—Nunca rí jandaji a cjanu.

¹⁵ Anguezeji bübü c'o mi mama:

—C'ü unü o poder ne bëzo ra pjongü o s'ondajma c'ü dya jo, nguetsjë e Beelzebú c'ü dya jo, c'ü manda cja c'o s'ondajma, eñeji.

¹⁶ Bübü c'o o mama:

—'Ma vi 'ñecje cja Mizhocjimi, rí tsjague 'na seña c'ü me na nojo c'ü rá jandagöjme.

¹⁷ E Jesús mi pärã c'o mi cjijñiji; nguec'ua va xipjiji c'ua:

—Cja 'na ndajñiñi c'ü ra chütsjëji, ra chjorü 'ma c'o ri cãrã nu. Texe o ndajñiñi 'ñe texe o ngümü, 'ma ra pötca chütsjë c'o ri cãrã nu, ra chjorüji 'ma. ¹⁸ Xo 'ñetjo e Satanás 'ma ro pjongü c'o o s'ondajmatsjë, ¿ja rvá sö xe ro manda 'ma c'ü? ¹⁹ ¿Jenga in xitscöjji ngue e Beelzebú c'ü dya jo c'ü o dyacö ne poder nu rgá pjongü yo o s'ondajma? Maco c'o in dyocjeji xo pjongüji yo. Ixi 'ñetsetjo c'ü in cjijñiji na s'o. ²⁰ Rí xi'tsc'öjji o dyacü Mizhocjimi o poder, nguec'ua rgá pjongö yo. Nguec'ua rí jñunt'ü in mü'büji c'ü na cjuana ya säjä a ndetsc'ejji nu c'ü o 'ñeme Mizhocjimi ra manda.

²¹ 'Naja bëzo c'ü na zëzhi, 'ma jün o arjma c'o na jo, nu'ma, pjörü na jo o ngümü. A cjanu, dya cjó sö cjó ra 'ñe pönbü c'o pë's'i. ²² Pero 'ma ra ëjë 'naja c'ü xenda na zëzhi, ra ndöpü c'ü ngue o cjaja c'e ngümü, ra jñünbü c'o o arjma c'o mi confiao ro mbös'ü. Y ra ndunbü c'o ri pë's'i cja c'e ngümü ra jyanbü c'ua c'o o dyoji. Je xo ga cjanu, nutscö xenda na zëtscö que na ngue e Satanás c'ü dya jo; nguec'ua sözgö rá pjongü dya c'o o s'ondajma.

²³ C'o dya tengue co nuzgö, chjëntjui c'ü ri nugü na ü c'o. C'o dya ra xipji yo nte ra creozüji, chjëntjui c'ü ri c'a's'üji yo nte ngue c'ua dya xo ra creozüji.

El espíritu malo que vuelve

²⁴ "Na s'ondajma 'ma ra mbedye cja 'na nte, ra nzhodü c'ua ja na dyodü, ra jyodü c'ua ja ra söya pero dya ra chöt'ü. Nguéc'ua ra mama c'e s'ondajma: "Rá nzhogü rá magö nu ja mi bünc'ö, nu ja ró pedyegö", ra 'ñeñe. ²⁵ Nuc'ua 'ma ra zät'ä nu, ra chöt'ü c'ü rguí baxü y ya xo rguí jocüji na jo, pero dya cjó ri bübü. ²⁶ Nuc'ua ra ma c'ua c'e s'ondajma xe ra ma siji xe siete c'o nu mis'ondajmaji c'o xenda na s'o que na ngue angueze; ra 'ñe cjogüji cja o mü'bü c'e bëzo, ra mimiji nu. Nuc'ua xenda ra sufre c'e nte c'ü, que na ngue 'ma ot'ü. Na ngue xenda ra manda c'ü dya jo.

La felicidad verdadera

²⁷ 'Ma mi mama e Jesús c'o jña, o mapjü c'ua 'na ndixü c'ü mi bübü a nde c'o nte, o xipji e Jesús:

—Me na jo va unü Mizhocjimi c'ü in nanague; o unü o muxc'ügue 'ñe o jö'tc'ü. Mizhocjimi ra intsjimi na puncjü c'ü.

²⁸ O ndünrü c'ua e Jesús o xipji c'ua:

—C'o ra intsjimi Mizhocjimi, ngueje c'o ra dyärä o jña Mizhocjimi 'ñe ra tsjaji ja c'o nzi ga mama.

La gente mala pide una señal milagrosa

²⁹ Nuc'ua 'ma xe ma jmurü c'o nte nu ja mi bübü e Jesús, o xipjiji c'ua:

—Yo nte yo cärä yo cjë dya, na s'oji. Nguéc'ua ga dyörüji c'ü pje ra jñandaji, ngue c'ua ra mbäräji pje pjëtscö. Pero dya ra ch'unüji c'ü ra jñandaji. ³⁰ 'Ma mü o ma e Jonás a Nínive o ma zopjü c'o nte, o creo c'o nte na ngue e Jonás vi mbedye cja o ne c'e trajmō nu ja ya vi dyo'o jñipa. Je xo rga czazgö nu. Na ngue c'o ra tsjacüji 'ñe c'o rá c jagö, na puncjü yo nte yo cärä yo cjë dya, ra 'ñejmezüji ra unüji ngüenda c'ü rvá ëcjö cja Mizhocjimi. Pero dya rá c jagö señal c'ü ra jñanda yo nte ja c'o nzi ga dyörüji. ³¹ C'e pa 'ma ra jñü ngüenda Mizhocjimi, ra bübü nu c'e ndixü c'ü mi manda a ma a Sur, xo 'ñejyo nte yo cärä yo cjë dya. Nu c'e ndixü vi ëjë ndeze nu ja tjorü ne xoñijöümü, o'ñe dyärä c'o mi mama e Salomón na ngue mi pë's'i na puncjü o pjeñe. Pero nu'tsc'ëji in cäräji yo cjë dya, dya in ne rí dyäräji; maco zo'c'üji dya nu 'naja nu xenda pë's'i o pjeñe que na ngue e Salomón. Nguéc'ua ra jñün'c'üji ngüenda rí sufreji. ³² C'e pa 'ma ra jñü ngüenda Mizhocjimi, ra bübü nu c'o mi cärä a Nínive, xo 'ñejyo nte yo cärä yo cjë dya. E Jonás o ma a Nínive o ma zopjü c'o mi menzumü nu; nguéc'ua va jyëziji c'o na s'o o nzhogüji cja Mizhocjimi. Pero nu'tsc'ëji in cäräji yo cjë dya, dya nzhogü in mü'büji, maco zo'c'üji dya nu 'naja nu xenda pjëzhi na nojo que na ngue e Jonás. Nguéc'ua ra jñün'c'üji ngüenda Mizhocjimi rí sufreji.

La lámpara del cuerpo

³³ 'Ma tjütüji 'na sivi, dya emeji nu ja tsjötü. Dya xo co'büji co 'na cja. Je ë's'ëji nu ja na ts'ijens'e, ngue c'ua ra sö ra jñanda c'o ri cjogü a mbo cja ngümü. ³⁴ C'ü rgá jandagöji, ngue ín chöji. 'Ma na jo ín chöji, rí jandaji na jo e jya's'ü. Pero 'ma s'odü ín chöji, chjëntjui c'ü ri bübüji cja bëxömü 'ma. Je xo ga cjatsc'ëji nu. 'Ma na jo in mü'büji, dya tsot'ü in chöji. Nguéc'ua in unüji na jo ngüenda c'ü rvá ëcjö cja Mizhocjimi. Pero 'ma na s'o in mü'büji, iyö 'ma. ³⁵ Nguéc'ua rí xi'tsc'öji rí pjötpügueji ngüenda rí jyëziji c'ü ra zi'ch'i in mü'bügieji o jya's'ü Mizhocjimi. 'Ma jiyö, ra bübüts'üji o bëxömü. ³⁶ Pero 'ma rí unnc'ëji ngüenda c'o jña c'o rí xi'tsc'öji, 'ma rí jyëziji c'ü ra zi'ch'i in mün'c'ëji o jya's'ü Mizhocjimi, ra bübüts'üji na puncjü o jya's'ü 'ma. A cjanu rí pärägueji na jo 'ma, cjó nguetscö, 'ñe rí pärägueji ja rguí minc'ëji, eñe e Jesús.

Jesús acusa a los fariseos y a los maestros de la ley

³⁷ Nuc'ua 'ma mü o nguarü e Jesús o ña c'o jña, o ëjë c'ua 'naja c'o fariseo o 'ñe xipji e Jesús ro mëvi nu ngümü ro ma ziji o xëdyi. O mëvi c'ua. 'Ma o zät'ävi cja c'e ngümü o cjogüvi a mbo, o mimi e Jesús cja mexa. ³⁸ Nuc'ua c'e fariseo o jñanda c'ü dya go xindyë e Jesús ante c'ü ro zi o xëdyi. Nguéc'ua va nguijñitsjë c'ua: "¿Jenga dya go xindyë nu, maco je ga cjanu ín chjürügöjme?" ³⁹ O mama c'ua e Jesús c'ín Jmugöji:

—Bübü o nte c'o pe'ch'e a xes'e o mojmü 'ñe o xalo, pero dya xibi na jo a mbo. Nguец'ua na s'o a mbo c'o mojmü 'ñe c'o xalo. Je xo ga cjatsc'ejj nu nu'tsc'ejj in fariseoji. In xindyëji in tjintsiji c'ü ni xes'ets'üji pero bübü a mbo in mü'büji c'o na s'o; me in jodü ja rgui tsjapü in tsjacjeji c'o pë's'i yo nin minteji. ⁴⁰ Nu'tsc'ejj, dya in unnc'ejj ngüenda ja ga cja. O ngambgagöji Mizhocjimi. Ne angueze c'ü dya nguextjo c'ü ni xes'ets'üji c'ü ra 'nin'tsc'ijj; ne c'ü xo ra 'nin'tsc'ijj in mü'büji. ⁴¹ Rí dyötüji Mizhocjimi ra ndin'tsc'ijj in mü'büji. Nu'ma, dya cja cjó pje rí jñünbüji. Y rí unüji co texe in mü'büji c'o pje ni jyodü. Nuc'ua rrã jo c'ü ni xes'ets'üji, xo 'ñe a mbo in mü'bügueji.

⁴² Nu'tsc'ejj in fariseoji, in mbeñeji Mizhocjimi in unüji o xits'ajna 'ñe o lota 'ñe c'o 'ñaja pjín'ño c'o cja'a cja in juajmaji. Na jo rí tsjaji a cjanu, dya rí jyëziji. Pero juentsc'ejj, ra castigaots'üji Mizhocjimi. Na ngue dya in cjaji ja c'o nzi ga ne Mizhocjimi, y dya in neji angueze co texe in mü'büji. Nujoy, ngueje yo xenda mi jyodü rvi tsjagueji yo.

⁴³ Nu'tsc'ejj in fariseoji, juentsc'ejj ra castigaots'üji Mizhocjimi. Na ngue 'ma in pöcjeji cja nintsjimi, me in juajnüji o lugar c'o xenda na jo nu ja rí mimiji. Me xo in neji c'ü ra mbë'sc'ijj t'ecjañömmü rgá zenguats'üji cja chöjmü.

⁴⁴ 'Ma dya já'p'äji o panteón a xes'e nu ja t'ögü o añima, yo nte nzhodüji a xes'e na ngue dya päräji cjo je t'ögü nu 'na añima. Nguец'ua mamaji contaminaoji. Je xo ga cjatsc'ejj nu, nu'tsc'ejj in xöpüteji 'ñetsc'ejj in fariseoji. In cjapüji na jots'üji; nguec'ua yo nte nzhodüji co nu'tsc'ejj. Pero dya päräji c'ü bübü in mün'c'ejj c'o na s'o. Nguец'ua xo ra s'odü o mü'büji. Nguец'ua juentsc'ejj ra castigaots'üji Mizhocjimi, eñe e Jesús.

⁴⁵ O ndünrü c'ua 'naja c'o me mi pärã o ley Mizhocjimi, o xipji e Jesús:

—Xöpüte, c'ü vi xipjigüe yo fariseo, xo 'ñezgöjme xo i huënzhuigöjme.

⁴⁶ E Jesús o mama c'ua o xipji c'e bëzo:

—Nu'tsc'ejj in päräji o ley Mizhocjimi, juentsc'ejj xo ra castigaots'üji Mizhocjimi. Na ngue in xipjiji yo nte c'o ley c'o na s'ëzhi c'o dya sö ra cumpleji. Chjëntjui c'ü ri ätc'ejj o trapöjjo c'o ri tütüji, c'o me na jyü rgá nduns'üji. Pero dya in ne rí pasp'üji ne ri 'naja in ñidyëgueji.

⁴⁷ Juentsc'ejj ra castigaots'üji Mizhocjimi. In já'p'äji o panteón c'ua ja t'ögü c'o profeta. Nguеje c'o in mboxpalegueji c'o o mbö't'ü c'o. ⁴⁸ C'o in mboxpalegueji o mbö't'üji c'o profeta; nu'tsc'ejj in já'p'äji o panteón c'ua ja t'ögü c'o profeta. A cjanu, ixi 'ñetse c'ü in mäji c'o vi tsja c'o in mboxpaleji.

⁴⁹ Mizhocjimi ix mi pärã c'ü ro zädä a cjanu; nguec'ua va mama: “Rá juajnügö o profeta 'ñe o apóstole ra zopjüji c'o nte. Bübü c'o ra mbö't'üji; bübü c'o ra nu'ujj na ü, ra tsjapüji ra sufreji.” ⁵⁰⁻⁵¹ Ndeze 'ma o jyas'ü ne xoñijömmü, ya mbö't'üji na puncjü o profeta. C'ü ot'ü o mbö't'üji, mi ngue e Abel. C'ü bëpja o mbö't'üji, ngue e Zacarías c'ü o mbö't'üji a tji cja c'e lugar c'ü na sjü, nu ja chäjui c'e arta nu ja päsp'äji o animale Mizhocjimi. Nu'tsc'ejj in cãräji yo cjë dya, in cjiñijj ja c'o nzi ma nguiñi c'o in mboxpalegueji. Nguец'ua ra jñün'c'ejj ngüenda Mizhocjimi c'ü xo ngue in s'ocügüeji c'ü vi mbö't'üji ndeze e Abel hasta e Zacarías. Nu'tsc'ejj in cãräji yo cjë dya, ngue'tsc'ejj rí tsjöt'üji.

⁵² 'Mama o ley Mizhocjimi ra ëjë 'naja c'ü ra 'ñe salvats'üji. Zö in pärãgueji na jo o ley, pero dya in unüji ngüenda c'ü nguetscö ró ëjë. C'o cja ni unütjo ts'ë ngüenda cjó nguetscö, nan'ño gui xipjiji c'o. Nguец'ua, dya xo päräji ja rgá sö ra salvaji. Juentsc'ejj, ra castigaots'üji Mizhocjimi.

⁵³ 'Ma o nguarü e Jesús o mama c'o jña, nuc'ua c'o xöpüte 'ñe c'o fariseo me go sjëyaji o dyönüji na puncjü o t'önü e Jesús. ⁵⁴ Me mi te'beji pje ro mama e Jesús, nza cja yo nte 'ma te'beji 'na animale ra zürüji. Mi te'beji, xa'ma pje c'o ro mama e Jesús nguec'ua ro sö ro ngöt'üji cja c'o mero mi pjëzhi na nojo.

12

Jesús enseña contra la hipocresía

¹ Ma jmurü na puncjü o nte cja jmi e Jesús; dya 'mãrä ja nzi mil mi cãrä. Mi pötma chütüji. Nuc'ua o mbürü e Jesús o xipji c'o o discípulo:

—Pjötüpügueji na puncjü ngüenda c'ü dya rí tsjaji nza cja yo fariseo. Anguezeji cja püji na joji, pero bübü o mü'büji c'o na s'o, chjëntjui nza cja o cjünjü 'ma ya ixqui 'ma chjanbaji o cjünjü c'o dya ixqui. ² Yo fariseo, zö cädäji c'o na s'o c'o c'aji 'ñe c'o c'ijñiji, pero ra zädä 'ma ra jñetse c'o. Y zö c'aji para dya cjó ra mbärä, pero ra zädä 'ma ra mbäräji. ³ C'o jña c'o in ñatsjéji cja in nzumüji, ra zädä c'ü ra mbärä texe yo cärä cja in jñiñiji.

A quién se debe tener miedo

⁴ 'Nu'tsc'ëji rí dyocjöji, dyäräji c'ü rá xi'tsc'öji. Dya rí sügueji yo nte. Zö ra mbö'tc'üji in cuerpoji, pero dya xe sö pje xe ra tsja'c'üji. ⁵ Rá xi'tsc'öji dya, cjó ngue c'ü rí sügueji. Sügueji Mizhocjimi c'ü sö ra mbö'tc'üji c'ü xo sö ra pantc'aji a linfiernu. Já, ngue c'ü rí xi'tsc'öji rí sügueji c'ü.

⁶ 'Yo ts'ins'ü, maco ni muvitjo yeje centavo por tsi'ch'a, pero Mizhocjimi pjörü yo. ⁷ Xo 'ñe in ñixtegueji, zö dya ni muvi yo, pero Mizhocjimi pärä ja nzi sö'ö yo. Mizhocjimi pjörü yo ts'ins'ü; xo ra mbö'c'ügueji. Na ngue xenda ni muvits'ügueji a jmi que na puncjü o ts'ins'ü. Nguec'ua dya rí sügueji pje ra tsja'c'üji yo nte.

Los que reconocen a Jesucristo delante de la gente

⁸ 'Rí xi'tsc'öji, nu c'ü ejmezü c'ü ra xipji yo nte c'ü rvá ëcjö cja Mizhocjimi, nutscö rá xipji c'o o anxe Mizhocjimi c'ü ngue ín ntegö c'ü. ⁹ Pero 'ma cjó c'o ra xipji yo nte c'ü dya ejmezü 'ñe dya päcägö, nu'ma, rá xipjigö c'o o anxe Mizhocjimi c'ü dya xo rí pärägö c'e nte c'ü.

¹⁰ 'Ma cjó c'o dya ra unü ngüenda c'ü rvá ëcjö cja Mizhocjimi; zö ra zangüji, pero ra sö ra perdonaoji c'o. 'Ma cjó c'o ra 'ñünbü o mü'bü o Espíritu Mizhocjimi nguec'ua ra mbärä c'e nte pje pjëtscö, pero 'ma dya ra 'ñejmezü, chjëntjui c'ü ro zadü o Espíritu Mizhocjimi. Nu'ma, dya ra perdonaoji 'ma c'ü.

¹¹ 'Nu'tsc'ëji in tenngueji co nutscö, ra zints'iji cja nintsjimi ra jñün'c'üji ngüenda c'o pje pjëzhi nu. O ra zints'iji cja o juesi, o c'o xenda pjëzhi na nojo. Pero dya rí tsjijñiji ja rguí chjünrüji, 'ñe pje rí mangueji. ¹² Na ngue o Espíritu Mizhocjimi ra mböxc'üji c'e ndajme c'ü, ra jí'ts'iji c'ü rguí jyodü rí mamaji.

El peligro de las riquezas

¹³ O ña c'ua 'naja c'o nte o xipji e Jesús:

—Xipjigue nín cjuarma rá jyadübe c'o o zogü c'ü mi tatagöbe.

¹⁴ O ndünrü c'ua e Jesús o xipji:

—Nu'tsc'e in c'ijñi c'o na s'o. Dya 'ñembgüegö Mizhocjimi rá c'agö juesi rá jyan'c'üvi c'o o zogü nin tatavi.

¹⁵ O sido o ña e Jesús o xipji texe c'o nte:

—Pjötüpügueji na puncjü ngüenda c'ü dya rí jyodüji ja rguí pë's'iji na puncjü o merio. Dya xo rí jyodüji ja rguí chjéji na puncjü o juajma, ni xo ri ngue o animale rí tsäji na puncjü. Zö ri pë's'i 'na nte na puncjü, pero dya ngue c'ü na cjuana rguí mäjä o mü'bü c'e nte.

¹⁶ Cjanu o xipjiji 'na ejemplo c'o nte, o mama:

—Mi bübü 'na bëzo c'ü mi pë's'i na puncjü. C'o o juajma o unü na puncjü o ndëxü.

¹⁷ Nguec'ua va mamatsjé c'ua: “¿Pje xe rá c'agö? Na ngue ojtjo ja xe rá üt'ü yo ndëxü, na ngue ya nizhi cja yo ín ch'ujmü.” ¹⁸ O mama c'ua: “C'ü rá cja'a, rá mandagö ra yätcäji yo ín ch'ujmü, cja rrü jyäpcäji c'o xenda rrä nojo. Nguec'ua je rá üt'ügö texe nu c'o ín nzhëxü 'ñe texe c'o rí pë'sc'ö. ¹⁹ Rí pë'sc'ö na puncjü dya; ra mezhe na puncjü o cjë. Rá söyagö dya. Rá mägö dya, rga sigö o xëdyi, y pje c'o nde rá sigö”, eñe. ²⁰ O mama c'ua Mizhocjimi o xipji c'e bëzo: “Nu'tsc'e in c'ijñigue na s'o. Ixtí chügue dya ne xömü. Me i jyodü ja vi pë'sc'e na puncjü, pero dya ra sö rí chunügue yo”, eñe Mizhocjimi va xipji c'e bëzo.

²¹ O sido o ña e Jesús o xipji c'o nte:

—C'ua ja va tsjapü Mizhocjimi c'e bëzo, je xo rga cjanu rgá tsjapü texe c'o ra jyodü ja rgá mbë's'i na puncjü, y dya ra jyodüji Mizhocjimi para ra ch'unüji c'ü na cjuana ni muvi.

Dios cuida a sus hijos

²² E Jesús o xipji c'ua c'o o discípulo:

—Nguec'ua rí xi'tsc'öji, dya rí tsijñiji ja rgui chöt'üji c'ü rí siji. Dya xo rí tsijñigueji c'ü pje rí jyeji. ²³ Mizhocjimi o ngampc'aji va. Nadya, ¿cjo dya xo ra dya'c'üji c'ü rí siji, 'ñe c'ü rí jyegueji? ²⁴ Tsijñiji yo s'ü. Dya podüji o ndëxü, dya xo tagüji, dya pje xo üt'üji cja t'ujmü. Maco Mizhocjimi 'huiñi yo. Nu'tsc'ëji, xenda ni muvits'ügueji que na ngue yo s'ü. Nguec'ua, ¿cjo dya xo ra 'huintsc'ëji Mizhocjimi? ²⁵ Dya cjó bübüts'ëji c'ü sò ra chäcä 'naja nde metro c'ü xe rrã ndä. ²⁶ Maco dya sò rí chäcäji 'na nde metro c'ü xe rrã ndäts'üji, ¿jenga in cjiñiji ja rgui chöt'üji c'ü pje rí sigueji 'ñe c'ü pje rí jyeji?

²⁷ 'Unüji ngüenda ja ga te yo lirio. Dya pëpji, dya xo jench'ëji o tjüjmü para ra dyät'äji o bituji. Pero me na zö yo. E Salomón mi pjëzhi na nojo, mi je o bitu c'o me ma zö. Pero xenda na zö yo lirio. ²⁸ Yo pjñ'ño cja'a cja juajma, pero ra xörü münü ra ngant'aji cja hornu ra ndüt'üji yo; maco Mizhocjimi unü c'ü na zö o ndäjnä yo. Natsc'ëji, ¿cjo dya xo ra dya'c'üji Mizhocjimi c'ü rí jyegueji? Nguec'ua, ¿jenga dya in junt'ü in mü'büji c'ü ra dya'c'üji Mizhocjimi c'o ni jyodüts'üji? ²⁹ Nguec'ua, dya me rí tsijñiji ja rgui chöt'üji c'ü pje rí siji. ³⁰ Na ngue yo dya pãrã Mizhocjimi ngueje yo me jodü ga cjanu yo. Pero nu'tsc'ëji in 'ñecjeji c'ü nin Tataji c'ü bübü a jens'e c'ü pãrã c'ü nde ni jyodüts'üji texe yo. ³¹ Nu'tsc'ëji ot'ü rí jyodüji ja rgui tsjaji ja c'o nzi ga mandats'üji Mizhocjimi, na ngue in Jmugueji c'ü. Nu 'ma rí tsjaji a cjanu, texe yo, nde ra dya'c'üji yo.

Riqueza en el cielo

³² 'In chjëntcjeji nza cja o ndëncjürü. Y ja nztjots'üji. Pero dya rí sügueji. Na ngue c'ü in Tatagöji ne ra dya'c'üji c'ü rgui bübütjoji co angueze nu ja manda, na ngue o ntets'üji dya. ³³ Pöji c'o in pë's'iji 'ñe rí unüji c'o pje ni jyodü. 'Ma rí pë's'itjogueji in merioji, 'na ra ë o mbë ra 'ñe pönc'üji. O 'ma jiyö, ra s'odü c'o. Pero 'ma rí unügueji c'o pje ni jyodü, rí pë'sc'ëji 'ma a jens'e c'o na cjuana ni muvi c'o dya ra s'odü. Nujnu, dya sät'ä o mbë ra pönc'üji c'o. Dya xo bübü o dyoxü ra tsjapü ra dya c'o. ³⁴ Nu 'ma rí pë's'igüjeji na puncjü cja ne xoñijömü, je rgui mäcjeji 'ma c'o ri pë's'iji cja ne xoñijömü. Pero 'ma ra bë'sc'iji na puncjü a jens'e, je rgui mäcjeji 'ma c'o ri pë's'iji a jens'e.

Hay que estar preparados

³⁵⁻³⁶ 'Ma ra ma 'na bëzo cja chjüntü, c'o o mbëpji ra nde'beji hasta 'ma cja ra nzhogü. Ra xa'maji na jo, y ra ndütüji o sivi. Ra nde'beji ngue c'ua 'ma ra nzhogü c'ü nu lamuji ra ma't'ü cja ngoxtji, jo rrü xopcüji ra cjogü c'ua a mbo. Je xo rgui tsjagueji a cjanu rí chepqueji, na ngue rá ëcjö na yeje. ³⁷ 'Ma ra nzhogü c'e lamu, 'ma ra chöt'ü rrã te'betjo c'o mbëpji, ra tsja c'e lamu ra mäpä c'o mbëpji. Na cjuana c'ü rí xi'tsc'öji, c'e lamu ra xipji c'o mbëpji ra mimiji cja mexa. Nuc'ua ra ts'o's'ü c'ü mi tējë ra 'huiñi c'o mbëpji. ³⁸ Zö ya rguí ndexömü 'ma ra säjä c'e lamu, o zö ya rguí 'ñetsajömü, pero ni jyodü c'o mbëpji ra nde'beji, dya ra ïji. 'Ma ra 'ñe chöt'ü c'e lamu c'ü rrã te'betjo c'o mbëpji, ra tsja c'e lamu me ra mäpä c'o. ³⁹ 'Na bëzo c'ü ri xo'tp'üji o ngumü, nu 'ma ro mbãrã pje ma ndajme c'ü ro ëjë c'e mbë, dya ro ïji, ro nde'betjo, dya ro jyëzi ro xo'tp'ü c'ü nu ngumü. ⁴⁰ Je xo rga cjatsc'ëji nu rí pjötpüji ngüenda, na ngue nutscö rá ëcjö na yeje cja Mizhocjimi c'e ndajme c'ü dya ri tepcöji.

El siervo fiel y el siervo infiel

⁴¹ Nuc'ua e Pedro o xipji e Jesús:

—Nu'tsc'ë in Jmuts'ügöjme. C'o jña c'o cja i mangue, ¿cjo nguetscöjme i xitscöjme c'o, o ngue texe yo nte?

⁴² O ndünrü c'ua e Jesús c'ín Jmugöji:

—Para rí pãrãgueji, rá xi'tsc'öji 'na ejemplo. 'Na lamu 'ñeje 'na mbëpji c'ü manda cja c'o nu mimbëpji. 'Ma cjacjuana c'e mbëpji, 'ñe 'ma pãrã ra pëpji na jo, ra tsja c'e lamu ra xipji c'e mbëpji ra 'huinbi c'o nu mimbëpji 'ma nzi ga zant'aji. Ra ma c'ua c'e lamu. ⁴³ Nuc'ua 'ma ra nzhogü c'e lamu, 'ma ra 'ñe chöt'ü c'e mbëpji rrã cja'a c'o vi

xipji, me ra mäpä 'ma c'e mbëpji. ⁴⁴ Na cjuana c'ü rí xi'tsc'öji, c'e lamu ra unü c'e mbëpji c'ü ra mbötpü texe c'o ri pë's'i c'e lamu. ⁴⁵⁻⁴⁶ Pero 'ma ri s'ombëpji c'e mbëpji, 'ñe ra mamatsjë: "C'ín lamugö ra mezhtjo c'ü", ra 'ñeñe, 'ñe 'ma ra yabü c'o nu mimbëpji zö bëzo zö ndixü, 'ñe me ra zi o xëdyi 'ñe ra zi c'o rguí tí, nuc'ua, ra ëjë c'ü o lamu c'e pa c'ü dya ri te'be, 'ñe c'e ndajme c'ü dya ri pãrã. Nuc'ua c'e lamu ra manda ra jyüt'üji na puncjü co chirrio c'e mbëpji, cja rrü pant'aji c'ua ja rva cã c'o vi tsja na s'o.

⁴⁷ 'C'o mbëpji c'o pãrã c'o ne c'o nu lamu, pero 'ma dya cjaji c'o, ni xo ri te'beji ra nzhogü c'o nu lamu, ra jyüt'üji na puncjü 'ma c'o. ⁴⁸ Bübü o mbëpji c'o dya nda pëpji na jo, na ngue dya nda pãrãji pje pjëzhi c'ü ne c'o nu lamu. Anguezeji mercedo xo ra jyüt'üji co chirrio. Pero dya nda ra jyüt'üji, na ngue dya nda pãrãji c'o ne c'o nu lamu. Nu c'o ch'unü ra mbãrã c'o ne Mizhocjimi ra tsjaji, ni jyodü ra tsjaji c'o. Nu c'o xenda ch'unü ra mbãrã, ngue c'o ni jyodü xenda ra tsjaji. 'Ma jiyö, xenda ra castigaoji 'ma c'o.

Jesús es causa de división

⁴⁹ 'Na ngue c'ü rvá ëcjö cja ne xoñijöümü, ra zädã 'ma ra bübü o chü cja ne xoñijöümü. Rí negö c'ü ya ri sädã. ⁵⁰ Pero ni jyodü ot'ü rá sufregö na puncjü. Me rí cjiñigö; me rí negö c'ü ya rva sufregö. ⁵¹ In pëzhgueji rvá ëcjö cja ne xoñijöümü ngue c'ua dya cja ra chü yo nte. Pero dya ngue c'ü rvá ëcjö c'ü. Na ngue c'ü rvá ëcjö, ra bübü o chü cja yo nte. ⁵² Ndeze nudya, ra bübü o chü. Cja 'na ngümü c'ü ri cãrã tsi'ch'a o nte, jñi c'o ra nu'u na ü c'o yeje, na ngue c'ü ri ätcãvi ín jña. O 'ma jiyö, yeje c'o ra nu'u na ü c'o jñi. ⁵³ 'Na bëzo ra nu'u na ü c'ü nu t'i; o c'e t'i ra nu'u na ü c'ü nu tata. 'Na ndixü ra nu'u na ü c'ü o xunt'i; o c'e xunt'i ra nu'u na ü c'ü nu nana. 'Na ndixü ra nu'u na ü c'ü nu cjö'ö; o c'e cjö'ö ra nu'u na ü c'ü nu cö'ö.

Las señales de los tiempos

⁵⁴ E Jesús o sido o ña, o xipji c'ua c'o discípulo 'ñe c'o 'ñaja nte:

—'Ma in jandaji 'na trangöümü va cjins'i, ix in mangueji c'ua: "Ra 'ñeje o dyebe", in eñeji. Y ra 'ñeje. ⁵⁵ 'Ma in unüji ngüenda vü'ü c'e ndajma c'ü je ni 'ñeje a ma a Sur, in mamaji c'ü me rrã pa. Y me rrã pa. ⁵⁶ In unüji ngüenda ja ga 'ñetse a jens'e ngue c'ua in pãrãji ja ga cja yo jopa 'ñe yo ra 'ñeje o dyebe. Maco ya i dyãrãji na puncjü c'o rvi pãrãgueji c'ü rvá ëcjö cja Mizhocjimi, ¿jenga dya in ejmezüji?

Procura ponerte en paz con tu enemigo

⁵⁷ 'Nguec'ua rí önn'üji, ¿jenga dya in cjaji ja c'o nzi ga ne Mizhocjimi? ⁵⁸ 'Na nte c'ü pje vi tsjapü c'ü 'na nte, 'ma ra zidyiji cja juesi, 'ma cja ri pëtjovi cja 'ñiji, na jo ra zopjü c'e nte c'ü pje vi tsjapü, ra ñavi ja rgá reglavi. 'Ma jiyö, ra zidyiji cja c'e juesi. Nuc'ua c'e juesi ra nzhö'ö cja c'e mböppjörü. Y c'e mböppjörü ra pant'a a pjörü c'ü. ⁵⁹ Dya ra mbedye nu, hasta 'ma cja ra ngöt'ü texe c'o tũ. Je xo rga cjatsc'ëji nu, 'ma dya rí dyötüji Mizhocjimi ra perdonaots'üji c'o na s'o c'o in tuncpüji, nu'ma, ra castigaots'üji 'ma c'ü.

13

Importancia de un cambio de actitud

¹ Mi cãrã nu c'o cja vi säjä. Nuc'ua cjanu o ñaji c'ua o xipjiji e Jesús ja va bö't'ü ja nzi nte c'o mi menzumü a Galilea. Nuc'o, vi möji cja c'e templo o ma unüji c'o o animaleji ro mbäsp'ãji Mizhocjimi. Nuc'ua e Pilato o manda c'o o tropa o ma mbö't'üji c'o nte. ² O ndünrü c'ua e Jesús o xipjiji:

—C'o nte c'o o mbö't'üji, in pëzhgueji c'ü xenda mi cja c'o na s'o c'o, que na ngue c'o 'ñaja o menzumüji, nguec'ua va mbö't'üji c'o. ³ Pero rí xi'tsc'öji, dya je ga cjanu. Xo 'ñetsc'ëji xo rí chügueji, 'ma dya rí jyëziji c'o na s'o, 'ma dya ra nzhogü in mü'büji cja Mizhocjimi. ⁴ In mbeñeji ja va tunü c'e torre c'ü xiji Siloé. O ndibi c'o nte, o ndüji dieciochoji. In pëzhgueji c'ü xenda mi cja c'o na s'o c'o, que na ngue c'o 'ñaja c'o cãrã a Jerusalén. ⁵ Pero rí xi'tsc'öji, dya je ga cjanu. Xo 'ñetsc'ëji xo rí chügueji 'ma dya rí jyëziji c'o na s'o, 'ma dya ra nzhogü in mü'büji cja Mizhocjimi.

El ejemplo de la higuera sin fruto

⁶ O sido o ña e Jesús o xipjiji 'na ejemplo, o mama:

—Mi bübü 'na bëzo c'ü mi pë's'i 'na huerta c'ü mi cja o uva. Nujnu, xo vi 'ñench'e nu 'na fruta c'ü ni chjü higo. 'Na nu pa, o ëjë c'e bëzo cja c'e huerta ro ë nu'u cjo mi quis'i o higo. Pero dya pje chöt'ü. ⁷ Nuc'ua cjanu o xipji c'ü o mbëpji c'ü mi pjörü c'o uva: “Ya sô jñi cjë c'ü rvá ë nu'u ne higo cjo quis'i, pero dya pje rí töt'ü. Ixtí dyëch'i. 'Ma jiyö, bëzhitjo tiempo ja 'ne'e.” ⁸ Nuc'ua o ndünrú c'e mbëpji o mama: “Nu'tsc'e ín lamuts'ügö, rí ö'tc'ügö xe rí jyëzi ne cjë dya nu, ndezc'e rá tsötpügö e jömü y xo rá jä'tp'ä o lama. ⁹ Nu 'ma ra nguis'i, dya rá ëch'iji 'ma. Nu 'ma jiyö, rá ëch'igö ja nzi gui xitsi.”

Jesús sana en día de descanso a una mujer jorobada

¹⁰ 'Na nu pa c'ü mi söyaji, o ma e Jesús cja 'na nintsjimi. O ma xöpü c'o nte. ¹¹ Mi bübü nu 'na ndixü c'ü mi sö'dyë. Ya vi mezhe dieciocho cjë vi zürü 'naja o s'ondajma e Satanás c'ü dya jo, mi cjäpü ra zö'dyë mi mocü ma nzhodü. Dya mi sö ro xos'ü o xütjü ro böbü derecho. ¹² E Jesús 'ma mü o jñanda c'e ndixü o ma't'ü o xipji:

—Chjä'dä a 'ñecjua.

Cjanu o xipji:

—Süngü, ra c'ueñe dya c'ü in sögue na ü, embe.

¹³ Cjanu o 'ñe's'e o dyë cja c'e ndixü. Nuc'ua c'e ndixü cjanu o xos'ü o xütjü o böbü derecho. Cjanu o unü 'na pöj Mizhocjimi o mama:

—Me na jo Mizhocjimi o tsjacü o ndixqui.

¹⁴ C'ü mi xo'ñi cja c'e nintsjimi, dya go ne a cjanu. Na ngue mi xabaro 'ma mü o jocü e Jesús c'e ndixü; mi ngue c'e pa 'ma mi söyaji. Go üdü c'e bëzo o xipji c'o nte:

—In pãrãji 'ñanto pa nu ngo c'ü ni jyodü rá pëpjiji. Ngue c'o pa c'o na jo rí 'ñeji ngue c'ua ra ndixc'i in nzemeji. Dya rí 'ñecjeji dya, na ngue ngueje ne pa nu rí söyaji, embeji c'o nte.

¹⁵ O ndünrú c'ua e Jesús c'ín Jmugöji o xipji c'e bëzo, 'ñe c'o mi dyoji:

—¿Jenga in mangueji na s'o c'o rí cjägö rí jocü c'o sö'dyë ne pa 'ma rí söyagöji? Maco nu'tsc'ëji in xäpcägueji c'o in nzhünüji 'ma xabaro, 'ñe c'o in burruji, cja rrí ma unüji o ndeje. ¹⁶ Nujne ndixü nu, je mboxbëche cja e Abraham. Ya vi zürü c'ü dya jo, chjëntjui c'ü ro ndün't'ü o tjüjmü para dya ro nzhodü libre. Ya vi mezhe dieciocho cjë. Maco in xäpcägueji in animaleji, na ne ndixü, ¿cjo dya xo mi jyodü ro emegö libre nu?

¹⁷ C'o mi nu'u na ü e Jesús, 'ma mü o dyärãji c'o jña, o bëzhi o tseji c'ua, dya sö pje xe ro mamaji. Pero c'o 'ñaja nte, me go mäji na ngue c'o me ma nojo c'o mi cja e Jesús, 'ñe c'o me ma zö.

El ejemplo de la semilla de mostaza

¹⁸ Xe go ña e Jesús o xipjiji:

—Rá xi'tsc'öji 'na jña ngue c'ua rí pãrãji ja ga manda Mizhocjimi. ¹⁹ C'ü ni manda Mizhocjimi, chjëntjui nza cja 'naja ndömortasa c'ü o jñü 'na bëzo, cjanu o ma ndujmü cja o juajma. Nuc'ü, o mbes'e o nocü, o chjënjuji 'naja za'a c'ü na ndã. O ëjë c'ua o s'ü o 'ñe dyät'ä o t'oxüji nu.

El ejemplo de la levadura

²⁰ Xo mama c'ua na yeje e Jesús:

—Rá xi'tsc'öji c'ü 'na jña ngue c'ua rí pãrãji ja ga manda Mizhocjimi. ²¹ C'ü ni manda Mizhocjimi, chjëntjui nza cja o icxjünü c'ü o jñü 'naja ndixü o huanba jñi vola o jocjünü, hasta 'ma o ixqui texe c'e cjünü.

La puerta angosta

²² E Jesús sido mi mbeñe c'ü mi jyodü ro ma a Jerusalén. Pero mi sät'ä nzi 'na jñiñi, mi xöpü c'o nte. ²³ 'Na nte o dyönü e Jesús:

—Nu'tsc'e xöpüte, ¿cjo ja nzitjo c'o ra zät'ä nu ja bübü Mizhocjimi?

Nuc'ua e Jesús o ndünrú o xipji c'o nte:

²⁴ —Me rí jyodüji rí sät'äji nu ja manda Mizhocjimi. Na ngue c'ü rguí sätc'ejí nu, na s'ëzhi, chjëntjui c'ü ri cjogü 'na nte cja 'na ngoxtji c'ü me s'is'i. Rí xi'tsc'öji, na puncjü c'o ra jyodü ja rgá cjogüji, pero dya ra sò ra cjogüji. ²⁵ Nu c'ü o cjaja c'e ngumü, ra zädä 'ma ra ngot'ü c'e ngoxtji. 'Ma cja rí sät'äji 'ma ya rguí cjot'ü c'e ngoxtji, dya cja ra xocüts'üji. Zö rí bönc'ejí nu cja c'e ngoxtji rí püt'üji rí mamaji: “Nu'tsc'e ín Jmuts'ügöjme, xocüzüme”, rí 'ñembeji, pero dya ra xocüts'üji. C'ü ra tsja ra xi'ts'iji: “Dya rí pã'c'öji, dya ngue ín ntetsc'öji”, ra 'ñents'ejí c'ü. ²⁶ Nuc'ua rí xipcjeji: “Maco nutscöjme ró sigöji o xëdyi, 'ñe 'ma mi jizhigue cja c'o 'ñiji cja c'o ín jñiñigöjme, xo ma bünc'öjme nu, mi äräjme.” ²⁷ Ra ndünrü c'ua angueze ra xi'ts'iji: “Ya ró xi'tsc'öji c'ü dya rí pã'c'öji. Nu'tsc'ejí i tsjaji c'o na s'o. C'ueñeji cja ín jmigö ín texeji.” ²⁸ Nuc'ua me rí huëgueji y me ra nguünxt'ü in s'ibi rguí sufreji. Na ngue ri jandagueji e Abraham, 'ñe e Isaac 'ñe e Jacob 'ñe texe c'o profeta ri cãrãji co Mizhocjimi nu ja ri manda, pero nu'tsc'ejí dya ra xocüts'üji. ²⁹ Ra ëjë na puncjü o nte, ra 'ñe ngãrãji nu ja ri manda Mizhocjimi, me ra mäji cja o jmi. Rguí 'ñeji nu ja ni mbes'e e jyarü 'ñe nu ja ni nguibi. Xo rguí 'ñeji a ma a norte 'ñe a ma a sur. ³⁰ C'o cjapü cja na jo nguec'ua pëzhiji ra zät'äji nu ja manda Mizhocjimi, dya ra zät'ä c'o. C'o unü ngüenda c'ü dya ni muviji a jmi Mizhocjimi, ra zät'ä c'o.

Jesús llora sobre Jerusalén

³¹ C'e pa c'ü, o ëjë ja nzi o fariseo o 'ñe xipjiji e Jesús:

—Pedye va rí mague. Na ngue ne ra mbö'tc'ü e Herodes c'ü manda va.

³² O ndünrü c'ua e Jesús o xipjiji:

—Zö pë's'i na puncjü o pjeñe e Herodes c'ü ne ra mbötcügö c'ü, pero möji ma xipjiji c'ü ni jyodü rá pjongü o s'ondajma e Satanás c'ü dya jo, Rá jocü c'o sò'dyë. Xipjigueji c'ü rá c jagö yo, hasta 'ma cja rá cjuatügö ne bëpji. ³³ Zö ne ra mbötcügö c'ü, pero rá sido rá c jagö ne bëpji hasta 'ma rá cjuatügö. Na ngue je ngueje a Jerusalén nu ja pö't'üji texe c'o ña o jña Mizhocjimi; dya ngue va. Nu'tsc'ejí rí xiqueji a cjanu e Herodes.

³⁴ O sido o ña e Jesús o mama:

—Nu'tsc'ejí ín menzumüji a Jerusalén, ín pö't'üji c'o profeta 'ñe ín pjat'üji o ndojo c'o juajnü Mizhocjimi ra zo'c'üji. Ró juen'tsc'öji na puncjü. Mi negö ro jmu'tc'üji c'ua ja nzi ga tsja'na ngöñi juis'i c'o o ts'ingöñi a mbo cja o juaja, pero dya xo i ñeji ri dyätcãji ín jña. ³⁵ Dyärãji c'ü rá xi'tsc'öji. Xe jãrãtjo a Jerusalén nu nin jñiñigüejí, pero ya jyëts'iji dya Mizhocjimi. Rí xi'tsc'öji, ndeze ne ndajme dya, dya cja xe rí jñandgöji va hasta 'ma cja rí mamaji: “Me na jo nu va ëjë nu o 'ñeme Mizhocjimi ra manda”, rí 'ñeñeji.

14

Jesús sana a un hombre con enfermedad de hinchazón

¹ O ëjë 'na nu xabaro, e Jesús o ma cja o ngumü 'naja c'o fariseo c'ü mi xo'ñi cja 'naja nintsjimi, o ma ziji o xëdyi. C'o ma cã'ã nu, me mi jandaji e Jesús me mi ärãji xa'ma ro mama o jña c'o dya mi jyodü. ² Nu a jmi e Jesús, mi bübü 'na bëzo c'ü mi sò'dyë, mi pjãnt'ã texe o cuerpo. ³ Nuc'ua e Jesús o xipji c'o fariseo 'ñe c'o mi pãrã o ley Mizhocjimi:

—¿Pje mama o ley Mizhocjimi? ¿Cjo na jo rá jocüji yo sò'dyë 'ma xabaro? Maco ngue nu pa nu rí söyaji.

⁴ Anguezeji dya ndünrüji. Nuc'ua e Jesús o 'ñe's'e c'ua o dyë c'e bëzo c'ü mi pjãnt'ã, o jocü cjanu o xipji:

—Ma dya in nzümü, embe.

⁵ Cjanu o xipji c'o fariseo:

—'Ma ri 'ñegueji 'na burru o 'na ts'inzhünü, nu 'ma ro zo'o cja 'na pozo, ro zo'o c'ü xabaro c'ü ngue 'ma rí söyaji, ¿cjo dya ri ma tsjünc'ejí c'ü?

⁶ Anguezeji dya mi pãrãji ja rvã ndünrüji.

Los invitados al casamiento

⁷ E Jesús o jñanda c'o nte c'o vi mbitaji ro ziji o xëdyi, me mi juajnüji c'o xenda na jo nu ja ro mimiji. Nguec'ua va mama e Jesús o xipjiji:

⁸ —'Ma cjó c'o ra mbitats'üji rí möji cja chjüntü, dya rí ma mimiji nu ja xenda na jo. 'Na ra ëjë 'naja c'ü vi mbitaji c'ü xenda ri pjëzhi na nojo que rá ngue'tsc'ëji. ⁹ Nuc'ua ra ëjë nu c'ü o mbitats'üji ra 'ñe xi'ts'iji: “Chjench'e xe rí mimi a ma c'ua. Na ngue nu ja in junrügue, ra mimi ne bëzo”, ra 'ñents'ëji. Nuc'ua ix 'na tsetjo rguí ma minc'ëji cja squina. ¹⁰ C'ü rí tsjagueji 'ma ra mbitats'üji, rí minc'ëji a squina, ngue c'ua 'ma ra säjä in jmigueji nu c'ü o mbitats'üji, xa'ma ra xi'ts'iji: “Nu'tsc'e rí jogövi na jo, je rguí 'ñe cjuã rí mimi nu ja xe na jo”, ra 'ñents'ëji. Nuc'ua c'o rrü jü'ü cja mexa, ra unüji ngüenda c'ü me nets'ëji c'ü o mbitats'üji. ¹¹ C'ü ra tsjapütsjë na nojo, ra tsjapüji c'ü dya pje rguí muvi. C'ü ra unü ngüenda c'ü dya ni muvi, ra tsjapüji c'ü rguí muvi a jmi Mizhocjimi.

¹² O sido o ña e Jesús o xipji c'e bëzo c'ü vi mbita:

—'Ma in ät'ägue 'na jñönü, in mbita c'o in negue, 'ñe c'o in cjuarma, 'ñe c'o 'ñaja in dyocjeji, 'ñe c'o bëxtjo in cãrãgueji c'o jün o t'opjü. Nuc'o, nguextjo c'o in mbitague c'o. Rí xi'tsc'ö c'ü dya cja rí tsjague a cjanu. Na ngue anguezeji xo ra mbitats'üji rí mague rí ma siji o xëdyi cja o ngumüji. A cjanu, ra ngö'tc'ütjoji c'ü vi mbitague anguezeji, pero dya ra ngö'tc'ü Mizhocjimi. ¹³ C'ü rí tsjague 'ma rí dyät'ä 'na jñönü, xo rí mbitague c'o pöbre c'o dya pje pë's'i, c'o ch'odyë 'ñe c'o me'dye 'ñe c'o ngorö. ¹⁴ 'Ma rí tsjague a cjanu, me rí mäjãgue 'ma. Na ngue dya ra sö ra ngö'tc'üji ra mbitats'üji c'ua ja nzi vi mbitague anguezeji. Nguec'ua 'ma ra bübütjo na yeje c'o vi tsja na jo, xo rí tegue ra ngö'tc'ü Mizhocjimi.

El ejemplo de la gran cena

¹⁵ 'Naja c'o mi junrü cja mexa, 'ma mü o dyärä c'o vi mama e Jesús, o xipji:

—Me ra mäjã c'o ra mbita Mizhocjimi ra ma ziji o xëdyi nu ja manda angueze.

¹⁶ O ndünrü c'ua e Jesús o xipji:

—Mi bübü 'na bëzo c'ü ro tsja 'na mbaxua ro dyät'ä o jñönü. Na puncjü o nte c'o o mbita. ¹⁷ Nuc'ua 'ma o zädä c'e hora 'ma ro ziji o xëdyi, c'e bëzo o xipji c'ü o mbëpji: “Mague cja c'o ró mbita, ma xipjiji ra ëji dya, na ngue ya jogü texe”, eñe c'e bëzo. ¹⁸ Nuc'ua texeji o mbürü o mamaji ro perdonaoji na ngue dya mi sö ro möji. Nu ja ot'ü o zät'ä c'e mbëpji, o xipjiji a cjava: “Perdonaozü, dya sö rá ma sigö o xëdyi. Cja ró tömügö 'na juajma; ni jyodü rá ma nu'u.” ¹⁹ C'ü 'naja o mama: “Perdonaozü, dya sö rá ma sigö o xëdyi. Cja ró tömügö tsi'ch'a yonda o nzhünü; ni jyodü rá ma nugö cjo na jo ga pëpji c'o.” ²⁰ C'ü 'naja o mama: “Cja ró chjüntü, nguec'ua dya ra sö rá ma sigö o xëdyi.” ²¹ Cjanu o nzhogütjo c'ua c'e mbëpji o ma xipji c'ü nu lamu c'o vi mama c'o vi mbita. Nuc'ua c'e lamu go sjëya c'ua o xipji c'ua c'ü o mbëpji: “Mague dya cja yo 'ñiji. Ja c'o rí chjëji c'o pöbre, rí sigue c'o. Rí sigue c'o ch'odyë 'ñe c'o me'dye 'ñe c'o ngorö”, eñe. O ma c'ua c'e mbëpji. ²² Nuc'ua 'ma mü o nzhogü, o mama: “Nu'tsc'e in lamuts'ügö, ró cjägö ja c'o nzi vi xitsi ró ma sigö o nte. Pero xe jyadütjo cja nin nzungue.” ²³ O ndünrü c'ua c'e lamu o xipji c'ü o mbëpji: “Pedyegue cja ne jñiñi, rí mague texe c'ua ja bübü o 'ñiji ja c'o cjugö o nte, rí sido rí xiqueji ra ëji, ngue c'ua ra ndüji cja in nzungö. ²⁴ Rí xi'tsc'ö, nu c'o ot'ü ró mbitagö ro ëjë, nuc'o, dya ra zi yo jñönü yo ró ät'ägö ne ri 'naja c'o”, eñe.

Lo que cuesta seguir a Cristo

²⁵ Na puncjü o nte c'o mi pöji e Jesús. 'Na nu pa 'ma mi pöji cja 'ñiji, e Jesús o ñezhe c'ua o xipji c'o nte:

²⁶ —'Ma cjó c'o ne ra ndenngue co nuzgö, ni jyodü xenda ra nezegö que na ngue c'ü nu tata 'ñe c'ü nu nana. Ni jyodu xenda ra nezegö que na ngue c'ü nu su 'ñe c'o o t'i. Ni jyodü xenda ra nezegö que na ngue c'o nu cjuarma 'ñe c'o nu cjü. 'Ma jiyö, dya ra sö ra ndenngue co nuzgö. Ra tsja ja c'o nzi rgá negö; dya cja ra tsja ja c'o nzi ga netsjë. ²⁷ 'Ma cjó c'o ne ra ndenngue co nuzgö, ni jyodü ra bübü dispuesto ra sufreji o ra ndüji. 'Ma jiyö, dya ra sö ra ndenngue co nuzgö. ²⁸ 'Ma cjó c'o ne ra jyäbä 'na ngumü, ni jyodü ot'ü ra tsja ngüenda, cjo ra zäs'ä c'ü rguí cjuatü c'e ngumü. ²⁹ 'Ma jiyö, 'ma ya rguí ngü'p'ü c'e cimientto, pero 'ma dya ri sä's'ä c'ü rguí cjuatü c'e ngumü, texe c'o vi jñanda c'e bëzo mi jäbä o ngumü, ra ndenbeji rgá tsjapüji burla. ³⁰ Ra mamaji: “Ne bëzo o mbürü o jyäbä

'na ngumü, pero dya zäs'ä c'ü rví cjuatü”, ra 'ñeñeji. ³¹ Xo rí tsjijñigueji ja ga cja ga tsja yo rey. 'Na rey c'ü ë'ë diez mil c'o o tropa, dya ixta ma chüvi c'ü 'na rey c'ü va ëjë va ë'ë veinte mil c'o o tropa. Ot'ü ra nguiñi cjo ra sö ra ndöpü c'o va ëjë. ³² 'Ma ra unü nguenda c'ü dya ra sö, ra ndäjä c'ua c'o ra ma ndünrü c'e rey 'ñe c'o o tropa 'ma xe na jë va ëtjoji, ra ma reglaji para dya ra chüji. ³³ Je xo ga cjatsc'ejí nu. Ante c'ü rí chenngueji co nuzgö, ni jyodü rí tsjijñiji na jo cjo sö rí sidoji. 'Ma dya in bübüji dispuesto rí sogüji texe c'o in pë's'iji, dya ra sö rí chenngueji co nuzgö 'ma.

Quando la sal deja de estar salada

³⁴ O sido o ña e Jesús o mama:

—Na jo o ò'ò. Pero 'ma ra bēzhi c'ü na õxü, ¿ja xe rgá sö xe ra õxcü? ³⁵ Zö ra huanbaji o lama cja rrü jyä'tp'äji cja jömü, pero dya cja rguí muvi. Nguec'ua ra mbozüji. Nu'tsc'ejí in äräji yo jña, rí tsjapüji na puncjü nguenda yo.

15

El ejemplo de la oveja perdida

¹ Ma ëjë cja e Jesús c'o mi cobra o contribución 'ñe c'o 'ñaja c'o mi nántji mi cja c'o na s'o. Ma ëji ro ë dyäräji c'o mi mama e Jesús. ² Nguec'ua c'o mi xöpü o ley Mizhocjimi 'ñe c'o fariseo, mi tsjojneji ma zo'büji e Jesús mi mamaji:

—Ne bëzo nu, me ne yo cja na s'o ra dyoji co angueze. Y me siji o xēdyi yo.

³ O mama c'ua e Jesús o xipjiji:

⁴ —'Ma ri tsāgueji 'na cien o ndēnchjürü, 'ma ri bēzhi 'naja, ri sogueji cja batjü c'o noventa y nueve, cja rrí möji c'ua ri ma jyodüji c'e ndēnchjürü c'ü ri bēzhi. Ri jyodüji hasta 'ma cja ri chöt'üji, zö ri 'natjo ndēnchjürü. ⁵ Nuc'ua 'ma ri chöt'üji, me ri mājceji c'ua na puncjü, ri tsö's'üji in jyögueji. ⁶ Nuc'ua 'ma ri säcjeji in nzumüji, ri ma xipjiji c'o in dyocjeji 'ñe c'o bëxtjo in cāräji: “Rí mbitats'ü rí ma cja ín nzumü rá mäji. Na ngue ya ró töt'ü c'ü ín nzhēnchjürü c'ü rvá bēzhi”, ri 'ñeñeji. ⁷ Rí xi'tsc'öji, je xo ga cjatjonu 'ma ra nzhogü o mü'bü 'na nte c'ü vi tsja c'o na s'o, me ra mäji a jens'e. Xenda ra mājpi c'e nte que rá ngue c'o noventa y nueve nte c'o cjäpü cja na jo y dya unüji nguenda c'ü ni jyodü ra nzhogü o mü'büji.

El ejemplo de la moneda perdida

⁸ 'Na ndixü c'ü ri jün diez merio de plata, 'ma ro bēzhi 'naja, ro ndütü 'na sivi ro jyodü c'e merio. Ro paxü na jo cja c'e ngumü ro jyodü hasta 'ma cja ro chöt'ü. ⁹ Nuc'ua 'ma ro chöt'ü, ro xipji c'o o dyoji 'ñe c'o bëxtjo ri cāräji: “Rí mbitats'ü rí mague cja ín nzumü rá mäji. Na ngue ya ró töt'ü c'e merio c'ü rvá bēzhigö”, ro 'ñeñe. ¹⁰ Rí xi'tsc'öji, je xo ga cjatjonu 'ma ra nzhogü o mü'bü 'na nte c'ü vi tsja c'o na s'o, me ra mājä Mizhocjimi 'ñe c'o o anxe c'o cārā a jmi.

El ejemplo del hijo pródigo

¹¹ Xo mama c'ua:

—'Naja bëzo mi 'ñeje yeje t'i. ¹² Nu c'e t'i c'ü mi sëbi o ma cja c'ü nu tata, o ma xipji: “Mi tatats'ügö, dyacö c'ü toczü yo in pë'sc'e”, embe. Nuc'ua c'e bëzo o jyadü c'ua c'o mi pë's'i o unü nza yeje c'o o t'i. ¹³ Dya mezhe c'ua pa, c'e t'i c'ü mi sëbi o jmutü texe c'o mi pë's'i, cjanu o ma c'ua o zät'ä cja 'na país c'ü ma jë. Nuc'ua o ndeze nu texe o merio va tsja c'o na s'o; dya mbörütsjē ja rvá mimi. ¹⁴ Nuc'ua 'ma mü o ndeze texe o merio, o ëjë c'ua 'naja tjijmi cja c'e país. Nuc'ua c'e t'i mi ojtjo pje ro zi. ¹⁵ Cjanu o ma c'ua cja 'naja bëzo cja c'e país, o ma xipji: “¿Cjo dya in pë's'i o bëpji rí dyacö?”, eñe. C'e bëzo, dya mi ne ro unü o bëpji, pero c'e t'i sido mi örü. Nguec'ua c'e bëzo, zö dya mi ne, pero o unü o bëpji, o ndäjä cja c'ü o hacienda ro ma ts'as'ü o cuchi. ¹⁶ C'e t'i, dya mi nijmi c'ü mi ch'unü ro zi. Nguec'ua me mi ne c'ü xo ro ch'unü c'o mi si c'o cuchi, ngue c'ua ro nijmi. Pero dya cjó mi unü. ¹⁷ O nzhogü o mü'bü c'ua c'o na s'o c'o vi tsja, o mama: “Mi tatagö tsājä na puncjü o mbëpji. Anguezeji poncjütjo c'ü siji; nutscö rí sufregö va o tjijmi. ¹⁸ Ixtá magö dya cja mi tata, rá ma xipji: Mi tatats'ügö, 'ma ró xögö co nu'tsc'e, ró cja'c'ö c'o na

s'o, 'ñe cja o jmi Mizhocjimi. ¹⁹ Dya ga jozgö c'ü xe rí xitsi in ch'izügö. Tsjacü rá c jagö 'naja in mbëpjizügö, rá embe.” ²⁰ Ixco ma c'ua cja c'ü nu tata.

"Ma xe ma jëtjo ma ëjë c'e t'i, c'e bëzo o jñanda c'ü o t'i. O juentse c'ua, o cjuan'di o ma ndünrü. Cjanu o ndaja, me go zü'tp'ü o jmi. ²¹ Nuc'ua c'e t'i o xipji: "Mi tatats'ügö, 'ma ró xögö co nu'tsc'e, ró cja'c'ö c'o na s'o, 'ñe cja o jmi Mizhocjimi. Dya ga jozgö c'ü xe rí xitsi in ch'izügö.” ²² Nuc'ua c'e bëzo o xipji c'o o mbëpji: "Ma tsäji c'e bitu c'e xenda na jo, rí jyecheji nu ín ch'igö. Rí jñu'tp'üji 'na anilio cja o dyë. Rí chin'chp'iji o dyatsi a ngua. ²³ Ma siji c'e ts'inzhünü c'ü na pi, pö't'üji rá saji rá cjaji 'na mbaxua. ²⁴ Dya mi pãrãgö ja vi ma'a nu ín ch'igö. Mi pëzhgö 'na ya vi ndü. Pero ya nzhogütjo, bübü dya”, eñe c'e bëzo va xipji c'o o mbëpji. O mbürü o tsjaji c'ua c'e mbaxua.

²⁵ 'C'e t'i c'ü mi nzhasë ma bübü'tjo cja juajma. Nuc'ua 'ma mü o nzhogü, 'ma ya mi ngue ro säjä cja c'e ngümü, o dyärã mi pjë'biji o bizhi 'ñe mi nemeji. ²⁶ O ma't'ü c'ua 'naja c'o mbëpji, cjanu o dyönü pje pjëzhi c'o mi cjaji. ²⁷ O ndünrü c'ua c'e mbëpji o xipji: "Ngue nin cjuarma c'ü ya nzhogü. O säjä na jo, dya pje tsja. Nguéc'ua o manda nin tatague o mbö't'üji c'e ts'inzhünü c'ü ma pi.” ²⁸ Cjanu o üdü c'ua c'ü mi nzhasë, dya mi ne ro cjogü a mbo. O mbedye c'ua c'ü nu tata o xipji ro cjogü. ²⁹ O ndünrü c'ua c'e t'i o xipji c'ü nu tata: "Dyärã rá xi'ts'i. Nutscö na puncjü o cjë'ë c'o ya ró pë'pc'i na zëzhi nza cja 'ma ri nguetscö in mbëpjigüe. Nu c'ü in mandazü, nde rí c jagö texe. Pero dya nunca in dacügö 'na animale c'ü rga mägöjme c'o rí pãcöjme. Ni ri 'naja ts'ichivo ri dacügö. ³⁰ Pero 'ma o säjä dya nu in ch'igüe nu na s'o, i manda o mbö'tp'üji c'e ts'inzhünü c'ü ma pi; maco o nde'tsc'e in meriogüe ma dyoji c'o ndixü c'o na s'o, c'o nde ga dyonpütjo o bëzo.” ³¹ O ndünrü c'ua c'e bëzo o xipji c'ü nu t'i: "Nu'tsc'e ín ch'itsc'ö, rí bübü'tjogövi. Texe c'o ín ts jagö, ngue in ts jagüe. ³² Dya mi pãrãgö ja vi ma'a nu nin cjuarma; mi pëzhgö 'na ya vi ndü. Pero ya nzhogütjo, bübü dya. Nguéc'ua rá cjaji na jo mbaxua rá mäji.”

16

El ejemplo del mayordomo que abusó de confianza

¹ E Jesús xo xipji c'o o discípulo:

—Mi bübü 'na bëzo c'ü mi rico c'ü mi 'ñeje 'na mbëpji c'ü mi pjötpü texe c'o mi pë's'i c'ü nu lamu. C'e mbëpji mi s'onbü c'o mi pë's'i c'ü o lamu. Nguéc'ua mi bübü c'o o ma cja c'e lamu o ma cösteji. ² Nuc'ua c'e lamu o zojnü c'ü o mbëpji. 'Ma mü o ëjë c'e mbëpji, o mama c'ua c'e lamu o xipji: "¿Jenga vi tsjacügö a cjanu yo rí ärãgö? Magüe ma chjënquigö c'o xiscömü c'o juns'ü ja nzi o merio c'ü tuncügö yo nte. Nuc'ua, dya cja xe rí pëpquigö”, eñe c'e lamu va xipji c'e bëzo. ³ Nuc'ua c'e mbëpji cjanu o ma c'ua o mamatsjë c'ua: "Nu c'ü ín lamugö ya ra pjongüzü c'ü dya cja rá pëpigö c'ü. ¿Ja rga c jagö dya? Dya zëtsi rá c jagö bëpji c'o na jyü, y dya sö rá örü pje rá sigö, na ngue rí tsegö. ⁴ Ya ró mbeñegö dya c'ü rá c jagö, ngue c'ua 'ma ra zädã c'ü dya cja rá pëpigö c'ín lamugö, ra recibidozü yo nte cja o ngümüji”, eñe. ⁵ Cjanu o zojnü c'ua texe c'o mi tünpü o merio c'ü nu lamu, cjanu o ñatsjëvi c'ua nzi 'naji. O mama c'e bëzo va dyönü c'ü ot'ü o säjä: "¿Ja nzi in tünpügüe c'ü ín lamugö?” ⁶ O mama c'ua c'e nte: "Rí tünpü 'na ciento barri o aceite.” O mama c'ua c'e mbëpji: "Bübü dya c'ua nin vale rí xü't'ü. Ixtí dyät'ã c'ü 'na vale rí jñu's'ütjo cincuenta, cja rrí jñu's'ü in chjügüe.” ⁷ Nuc'ua cja ndo nu ëjë c'ua c'ü ndo 'naja. Cjanu o mama c'e mbëpji o xipji: "¿Ja nzi in tügüe?” Angueze o mama: "Rí tünpü 'na ciento mape o ndëxü.” O mama c'ua c'e mbëpji: "Bübü dya c'ua nin vale rí xü't'ü. Ixtí dyät'ã c'ü 'na vale rí jñu's'ütjo ochenta”, eñe. Je ga cjanu va tsja c'e mbëpji o jñu's'ütjo menu c'o mi tü c'o nte. Cjanu o ma c'ua cja c'ü nu lamu o ndënbi c'o xiscömü c'o mi ngue c'o vale c'o cja vi dyät'ã. ⁸ O mezhe ts'ë, nuc'ua c'e lamu cja mbãrã c'o na s'o c'o vi tsja c'e mbëpji, cjanu o mama: "¿Ja va ndöcügö c'e s'ombëpji? Me pë's'i na puncjü o pjeñe”, eñe. C'ua ja nzi va tsja c'e mbëpji, je xo ga cjatjonu c'o nte c'o dya pãrã Mizhocjimi, me pë's'iji na puncjü o pjeñe ja ga tsjaji na jonteji cja yo nu minteji, que na ngue yo nte c'o bübü o mü'bü o jya's'ü Mizhocjimi.

⁹ O sido o ña e Jesús o xipji:

—Yo nte cjaji na s'o co o merioji; nu'tsc'ejí rí tsjaji na jontets'üji co in merioji. Rí unüji yo nte c'o pje ni jyodü; rí gastoji in merioji ja c'o nzi ga ne Mizhocjimi. Nguec'ua 'ma rí chüji, 'ma rí sät'äji a jens'e, Mizhocjimi me ra mä'c'äji ra xi'ts'iji na jo vi tsjagueji.

¹⁰ C'o ra tsja c'o na jo co o merioji, xo ra tsjaji na jo c'o o bēpji Mizhocjimi c'o nda ni muvi que na ngue o merio. Pero c'o dya ra tsja c'o na jo co o merioji, dya xo ra tsjaji na jo c'o o bēpji Mizhocjimi. ¹¹ Zō cja c'o na s'o yo nte co o merioji, pero nu'tsc'ejí ni jyodü rí tsjaji rrā jontets'üji. 'Ma dya rí tsjaji na jo co in merioji, dya xo ra dya'c'üji o bēpji Mizhocjimi c'ü nda ni muvi. ¹² 'Ma dya rí tsjaji na jo co o merio c'ü tjeze, ¿ja rgá sō ra dya'c'üji Mizhocjimi c'o dya ra tjeze rí tsjapüji in tsjacjeji?

¹³ 'Ma cjo c'o ra mbēpi yeje lamu, dya ra sō ra dyätävi nza yejui. Na ngueje c'ü 'naja ri nu'uji na ü, ra tsja c'e mbēpji; c'ü 'naja ri ne. O 'ma jiyö, 'naja c'ü ri ätä; 'naja c'ü ri cjavü dya rguí muvi. Je xo ga cjatsc'ejí nu, 'ma rí jyodüji ja rguí pē's'iji na puncjü cja ne xoñijömü, nu'ma, dya rí pēpqueji 'ma Mizhocjimi co texe in mü'büji.

¹⁴ C'o fariseo c'o mi cārã nu, 'ma mü o dyärã c'o jña c'o mi mama e Jesús, o tsjaji c'ua burla. Na ngue anguezeji me mi neji o merio. ¹⁵ O mama c'ua e Jesús o xipjiji:

—Nu'tsc'ejí in cjavüji me na jots'üji cja yo nte, pero Mizhocjimi pä'tc'ã in mü'büji. C'o in cjaji c'o mama yo nte na jo, Mizhocjimi mama na s'o c'o.

La ley y el reino de Dios

¹⁶ 'Texe c'o o jña Mizhocjimi c'o xiji ley 'ñe profeta, mamaji c'ü ro ējē c'e pa 'ma ro manda Mizhocjimi. Pero 'ma o mbürü e Juan o zopjü yo nte, ya ma sädã c'e pa. Ndeze c'o pa c'o, hasta nudya, bübü c'o zopjü yo nte, xipjiji c'ü ya ējē c'ü o 'ñeme Mizhocjimi ra manda. Nguec'ua bübü o nte c'o me jodü ja rgá ndeñeji angueze.

¹⁷ Zō ra manda dya, nu c'ü o 'ñeme Mizhocjimi, pero xo na cjuana texe c'o mama o ley Mizhocjimi. Zō ra nguins'i e jens'e 'ñe ne xoñijömü, pero dya ra cjogü o ley Mizhocjimi. C'o mama o ley Mizhocjimi na s'o c'o in cjaji, ix na cjuana na s'o c'o.

Jesús enseña sobre el divorcio

¹⁸ 'Ma cjo c'o ra mbēzi nu su, cja rrü chjüntüvi c'ü xe 'na ndixü, nu'ma, cja c'o na s'o chjëntjui 'ma ri tsājã o ndixü. Y c'e bëzo c'ü ra chjüntüvi c'e ndixü c'ü vi bëzi, xo cja na s'o c'ü chjëntjui c'ü ri tsājã o ndixü.

El hombre rico y Lázaro

¹⁹ O sido o ña e Jesús o xipjiji:

—Mi bübü 'naja bëzo c'ü mi rico. Mi je'e o bitu c'o me ma jo, nza cja o bitu c'o je'e o rey. Pama me mi mäji c'o o dyoji mi cjaji o mbaxua. ²⁰ Cja ngoxtji c'ü o ngumü c'e bëzo, vi 'ñemeji 'na bëzo c'ü mi pōbre c'ü mi dya o ts'ingue texe cja o cuerpo. Nuc'ü, mi chjü e Lázaro. ²¹ Mi sant'a na puncjü. Nguec'ua me mi ne xa'ma ro ch'unü pje ro zi'i, zō ri nguextjo c'o mēxēdyi 'ñe c'o jñōnü c'o mi jãbã a jōmü cja c'ü o mexa c'e bëzo c'ü mi rico. C'o dyo, mi jōsp'üji cja o cuerpo c'ü mi s'odü. ²² O ē 'na nu pa, o ndü c'e bëzo c'ü mi pōbre. Nuc'ua c'o o anxe Mizhocjimi o zidyiji a jens'e nu ja bübü e Abraham. 'Ma mü o ndü c'e bëzo c'ü mi rico, o dyögüji na jo. ²³ Nuc'ua 'ma me mi sufre a linfiernu c'e bëzo, o nä's'ã o jñanda e Abraham mi bübü a jens'e. Xo jñanda mi bübü nu e Lázaro a jmi e Abraham. ²⁴ O mapjü c'ua na jens'e o mama: “Nu'tsc'e Abraham, mi mboxpalets'ügö, juentsquegö. Xipji e Lázaro ra ējē ra 'ñe popjü o ñidyē cja ndeje ra jötcü in ts'ijñi. Na ngueje rrā sufregö na puncjü cja ne sivi.” ²⁵ O ndünrü c'ua e Abraham o xipji: “Nu'tsc'e in mboxbēchets'ügö, mbeñegue. 'Ma mi bübügue a xoñijömü, mi pē's'igue texe c'o mi negue y me mi mápague c'o; maco e Lázaro mi bēzhi pje ro zi 'ñe pje ro jye. Pero nudya, mājã, dya cja sufre dya. Nu'tsc'e in sufregue c'ua. ²⁶ Dya nguextjo nu; xo bübü 'na cöt'ü c'ü na jē a ndetsc'e 'ñezgöbe. Nguec'ua yo cārã a 'ñecjua, dya sō ra mbes'e a ma c'ua ja in bünc'ejí. Ni xo ri ngueje c'o cārã a ma c'ua, dya sō ra mbes'ejí a 'ñecjua.” ²⁷ Cjanu o mama c'ua c'ü mi rico: “Mi mboxpalets'ügö, rí ö'tc'ü na puncjü rí xipji e Lázaro ra ma cja o ngumü mi tata. ²⁸ Na ngueje rí 'ñeje tsi'ch'a in cjuarma. Rí chājã e Lázaro ra ma zopjü c'o mi cjuarma, ra xipjiji ra nzhogü o mü'büji cja Mizhocjimi. Xa'ma dya ra ējē

anguezeji va ja rí sufregö.”²⁹ O ndünrú c'ua e Abraham o xipji: “Anguezeji tjéji c'ü o dyopjü e Moisés 'ñe c'o o dyopjü c'o profeta. 'Ma ra dyätäji c'o, dya ra zät'äji nu ja na bünc'e.”³⁰ O ndünrú c'ua c'ü mi rico o mama: “Iyö, dya ra tsjapüji ngüenda c'o. Pero 'ma c'jó c'o ra te'e yo ya ndü ra ma'a nu ja cārā c'o ín cjuarma, ra nzhogü o mü'büji 'ma.”³¹ O ndünrú c'ua e Abraham o xipji: “Nu 'ma dya c'japüji ngüenda c'o o dyopjü e Moisés 'ñe c'o o dyopjü c'o profeta, dya xo ra creoji zö ra tetjo 'naja yo ya ndü.”

17

El peligro de caer en pecado

¹ O sido o ña e Jesús o xipji c'o discípulo:

—Siempre bübü o nte c'o c'japü ra tsja c'o na s'o yo nu minteji. Juejme c'o c'japü a cjanu yo nu minteji; Mizhocjimi ra tsjapü me ra sufreji.² Xenda rvá jo 'ma ro 'nutpü 'na travacjüjnü o dyizi c'e nte c'ü, cja rrü pant'aji cja trazapjü nu ja na jê'ê, que na ngueje c'ü ro tsjapü ro tsja na s'o a cjanu 'naja c'o dya pje pjézhi c'o ejmezü.³ Nguéc'ua rí pjötpüji ngüenda.

“Ma pje ra tsja c'üji yo nin cjuarmaji, rí zopjüji. Y 'ma ra nzhogü o mü'büji, rí perdonaogueji 'ma.⁴ Zö siete vez nu pa c'ü pje ra tsja c'üji 'ñe siete vez ra 'ñe xi'ts'iji: “Perdonaözügö, ró cja c'ügö c'o na s'o”, ra 'ñents'ejji, pero ni jyodü rí perdonaogueji c'ü.

El poder de la fe

⁵ Nuc'ua c'o apóstole o xipjiji e Jesús:

—Nu'tsc'e ín Jmuts'ügöjme, pjöxcüjme xenda rá creojme Mizhocjimi ngue c'ua rá perdonaojme c'ua ja nzi guí xitsijme.

⁶ E Jesús c'ín Jmugöji o xipjiji c'ua:

—Zö ts'ëtjo gui 'ñejmeji Mizhocjimi, pero 'ma rí jñunt'ü in mü'büji c'ü ra dyä'tc'äji Mizhocjimi c'ü rí dyötqueji, ra sö rí xipjiji ne za'a nu 'ne nu: “Ts'üs'ü va, ma 'ne'e cja ne trazapjü”, rí 'ñembeji. Ra tsja c'ua.

El deber del que sirve

⁷ O sido o ña e Jesús o xipjiji:

—Tsjijñiji ja ga tsja 'na bëzo c'ü 'ñeje o mbëpji. Ra ma c'e mbëpji ra ma huajma, o ra ma ts'as'ü o nzhünü. 'Ma ra nzhogü c'e mbëpji, dya ra mama c'e lamu: “Ixtí tsjogü rí sigue o xëdyi”, ra 'ñeñe, iyö.⁸ C'ü ra mama: “Ma dyät'ä c'ü rá sigö ne nzhä. Nuc'ua rí xa'ma rí sirvezü c'ü rá sigö hasta 'ma cja rá cjuarü rá si. Cja rí sigue o xëdyi”, ra 'ñeñe.⁹ Zö ra tsja c'e mbëpji ja c'o nzi va xipji, pero c'e lamu, dya ra unü 'na pöjö c'e mbëpji.¹⁰ Je xo rga c'jatsc'ejji nu. Zö rí tsjaji texe c'o ra xi'ts'iji Mizhocjimi, pero dya rí manguéji c'ü ni jyodü ra ngö'tc'üji c'ü. Na ngue c'o rí tsjaji ngue c'o ni jyodü rí tsjaji, eñe e Jesús.

Jesús sana a diez leprosos

¹¹ E Jesús 'ma mi ma a Jerusalén, mi nzhodü cja c'e 'ñiji nu ja mi chäjui a Samaria 'ñe a Galilea.¹² 'Ma ya ma sät'ä cja 'naja ts'ijñiñi, o chjëji dyëch'a bëzo c'o mi sö 'na ngueme c'ü ni chjü lepra. Pero dya chëzhiji cja o jmi, o böbütjoji na jê.¹³ Cjanu o mapjüji c'ua o mamaji:

—Jesús in xöpütegue, juentsquegöjme.

¹⁴ Nuc'ua e Jesús 'ma mü o jñanda c'o bëzo, o xipjiji c'o:

—Möji cja c'o mböcjimi ra nu c'üji c'ü ya jogüts'üji dya, embeji c'o.

O möji c'ua. 'Ma ya mi möji, ixco ndis'iji na jo c'e ngueme.¹⁵ Nuc'ua 'naja anguezeji, 'ma mü o nu'u c'ü ya vi jogü, o nzhogü o mapjü c'ua na jens'e va unü 'na pöjö Mizhocjimi.

¹⁶ Cjanu o ndüne a jöümü cja o ngua e Jesús, o unü 'na pöjö. C'e bëzo mi menzumü a Samaria c'ü.¹⁷ O mama c'ua e Jesús:

—Maco nza dyëch'a c'o mi sö c'e ngueme ró jocü, ¿jenga dya nzhogü c'o nueve ro ë unüji 'na pöjö Mizhocjimi? ¹⁸ Nguextjo ne bëzo nu dya ín menzumügöji nu o nzhogü o ë unü 'na pöjö Mizhocjimi.

¹⁹ Cjanu o xipji c'ua c'e bëzo:

—Böbü rí mague. Ya jogüts'ü na ngue i creozügö.

Cómo llegará el reino de Dios

²⁰ Nuc'ua c'o fariseo o dyönüji e Jesús:

—¿Jinguã ra mbürü ra manda nu c'ü o 'ñeme Mizhocjimi?

O ndünrú c'ua e Jesús o xipji:

—Zö c'jó c'o me ra jñanda c'o señal, pero dya ra sö ra mbārāji jinguã ra mbürü Mizhocjimi ra manda. ²¹ Zö ra mamaji: “Je bübü a 'ñecjua nu c'ü o 'ñeme Mizhocjimi ra manda”, ra 'ñeñeji, zö ra mamaji: “Je bübü a manu nu”, pero dya rrü cjuana. Na ngue ya manda Mizhocjimi a ndetsc'ejí.

²² O sido o ña e Jesús o xipji c'o o discípulo:

—Nutsco rvá êcjö cja Mizhocjimi y rá êcjö na yeje. Pero ante que rá êcjö, ra zädä o pa 'ma me rí sufregueji. Nguec'ua me rí ñeji rá êcjö rá cārāgöji va, zö ri 'natjo pa c'ü ri neji rí söyagueji c'ü dya rí sufregueji. Pero dya be ri sädä. ²³ Ri bübü o xöpüte c'o dya cjuana ra xi'ts'iji: “Chjä'dä co nuzgöjme, na ngue bübü a 'ñecjua c'ü o 'ñeme Mizhocjimi ra manda.” O ra xi'ts'iji: “Je bübü a manu c'ü”, ra 'ñents'ejí. Dya rí cheñeji anguezeji, dya rí creoji c'o. ²⁴ Ma go juë's'i e dyebe, ixi 'ñetse textetjo. Je xo rga cjatjonu 'ma rá êcjö na yeje, ra jñandgagöji texe cja ne xoñijö mü. ²⁵ Pero ot'ü ni jyodü rá sufregö na puncjü. Na ngue yo nte yo ín menzumügöji, dya ra 'ñejmezüji. ²⁶ C'ua ja nzi ma cja c'o cjë 'ma mi bübü e Noé, je xo rga cjatjonu 'ma rá êcjö na yeje cja Mizhocjimi. ²⁷ C'o cjë 'ma mi bübü e Noé, 'ma dya be mi êjë c'e tradyebe, mi ñönüji 'ñe pje nde mi si'iji. Mi chjüntüji, xo mi chjüntpüji hasta 'ma cja zädä c'e pa 'ma mü o cjogü e Noé a mbo cja c'e bü. Dya creoji cjo ro 'ñeje c'e tradyebe hasta 'ma cja 'ñeje, go chjorüji c'ua texeji. ²⁸ C'ua ja xo nzi ma cja c'o cjë 'ma mi bübü e Lot, je xo rga cjatjonu 'ma rá êcjö na yeje. Mi siji o xëdyi. Y pje c'o nde mi pa tömüji y pje c'o nde mi pöji. Mi podüji o ndëxü. Mi jäbäji o ngümüji. ²⁹ Pero c'e pa 'ma mü o mbedye e Lot a Sodoma, o jyäbä o sivi a jens'e, 'ñe o asufre; o chjotüji texeji. ³⁰ Je xo rga cjanu c'e pa 'ma rá êcjö na yeje, 'ma ra jñandgöji texeji c'jó nguetscö.

³¹ C'e pa c'ü, c'o ri bübü cja azotea a xes'e cja c'o o ngümüji, dya ra dagüji pje c'o ra ma pjongüji a mbo. C'o ri bübü cja juajma, dya ra nzhogüji cja o ngümüji. ³² Rí mbeñegueji ja va tsjapüji c'ü o su e Lot. ³³ Nu c'o dya ra ndenngue co nuzgö, c'o ra tsjatsjé c'o netsjéji rgá mápäji yo bübü cja ne xoñijö mü, dya ra bübü co Mizhocjimi c'o. Nu c'o ra ndenngue co nuzgö, zö ra mbö't'üji c'o, pero ra ma ngäräji co Mizhocjimi c'o.

³⁴ Ma ri xömü 'ma rá êcjö, ri bübü yeje c'o 'natjo c'ua ri orüvi. 'Naja c'ü rá sidyi, 'naja c'ü rá sogü. ³⁵ O 'ma ri ndempa 'ma rá êcjö, yeje ndixü c'o rrä cüjnüvi. 'Naja c'ü rá sidyi, 'naja c'ü rá sogü. ³⁶ Yeje c'o ri bübü cja juajma. 'Naja c'ü rá sidyi, 'naja c'ü rá sogü.

³⁷ O ndünrú c'ua c'o apóstole o mamaji:

—Nu'tsc'e ín Jmuts'ügöjme, ¿ja ngue c'ua rí tsjague a cjanu?

O ndünrú c'ua e Jesús o xipji:

—Nu ja 'mana 'na animale c'ü ya ni ndü c'ü ya na xí, je nguejnu jmurü o ndopare nu. Je xo ga cjatjonu, nu ja cja'a yo nte c'o me na s'o c'o rá c'japü ra sufre, je ngue nu rá xöcügö a cjanu yo.

18

El ejemplo de la viuda y el juez

¹ Nuc'ua e Jesús o mama 'na jña, ngue c'ua ro unüji ngüenda mi jyodü ro sido ro dyötüji Mizhocjimi, dya ro tögü o mü'büji. ² O xipji:

—Cja 'naja jñiñi mi bübü 'na juesi c'ü dya mi sū Mizhocjimi, dya xo mi respetao yo nte.

³ Nu cja c'e jñiñi xo mi bübü 'na ndixü c'ü vi ndü nu xíra. Mi pa cja c'e juesi mi pa xipji: “Rvá êjë rvá 'ne xi'ts'i 'na nte c'ü o ndënngui ín juajma. Rí zojnügüe rí castigao”, eñe.

⁴⁻⁵ O mezhe ja nzi pa, c'e juesi dya mi c'japü ngüenda c'e ndixü c'ü mi ötü. Xe go mezhtjo, cjanu o mamatsjé: “Dya rí sügö Mizhocjimi, ne xo ri ngue yo nte. Pero ne ndixü, me

xichazü na ngue sido va ëjë. Rá cjagö ja c'o nzi ga dyötcü, ngue c'ua dya cja ra ëjë ra ë molestaozü”, eñe.

⁶ O mama e Jesús c'ü ín Jmugöji:

—Tsjijniji na jo c'ü o mama c'e juesi. ⁷ Zö ma s'o c'e juesi, pero o mbös'ü c'e ndixü. Nguec'ua rí xi'tsc'öji, c'o o nte Mizhocjimi, 'ma ra dyötüji Mizhocjimi xömü ndempa, Mizhocjimi ra mbös'ü c'o. Zö bübü 'ma ra mezhe, pero ra zädä 'ma ra dyätä c'o o nte ja c'o nzi ga dyötüji. ⁸ Rí xi'tsc'öji, 'ma ra zädä c'e pa, ixta mbös'ü c'o o nte. Nutscö 'ma rá ëcjö na yeje cja Mizhocjimi rá 'ñe manda, ja nzitjo nte c'o ri bübü c'o ri tepquegö 'ñe ri ejmezü, eñe e Jesús.

El ejemplo del fariseo y el cobrador de impuestos

⁹⁻¹⁰ Ma cá'ã nu ja nzi c'o mi cja pü me na joji, 'ñe mi cja püji menu c'o 'ñaja nte. Nguec'ua e Jesús o mama 'na ejemplo o xipji:

—O nguins'i yeje bëzo a ma cja c'e templo, ro ma dyötüvi Mizhocjimi. C'ü 'naja mi fariseo. C'ü 'naja mi cobra o contribución. ¹¹ C'e fariseo o böbütjo mi cja pü na nojo cja jmi Mizhocjimi o mama: “Mizhocjimi, rí da'c'ü 'na pöjö na ngueje dya nza czazgö c'o 'ñaja nte. Na mbëji, na s'o cja, tsäji o ndixü. Dya xo nza czazgö ne bëzo nu cobra o contribución. ¹² Yendgá mbempje nu ngo. Y rí da'c'ü ín diezmo texe c'o rí tögö”, eñe. ¹³ Nu c'ü mi cobra o contribución mi jyadüvi na jë; dya mi ne ro nä's'ä a jens'e. Mi ya'bü o tijmi mi mama: “Mizhocjimi, me na s'o c'o rí czazgö; rí tögö na puncjü ín nzhubü. Rí ö'tc'ü rí juentsque rí perdonaozü”, eñe. ¹⁴ Nuc'ua o nzhogüvi o mëvi o ngumüvi. Rí xi'tsc'öji, Mizhocjimi o perdonao c'e nte c'ü mi cobra o contribución. Pero c'e fariseo, dya perdonaoji c'ü. C'ü ra tsjapütsjé na nojo, ra tsjapüji c'ü dya pje rguí muvi. C'ü ra unü nguenda c'ü dya ni muvi, ra tsjapüji c'ü rguí muvi a jmi Mizhocjimi.

Jesús bendice a los niños

¹⁵ Ma ëjë c'o nte ma siji c'o o ts'it'iji cja o jmi e Jesús, ngue c'ua e Jesús ro 'ñe's'e o dyë anguezeji ro dyötpüji Mizhocjimi. Nuc'ua c'o discípulo 'ma mü o jñandaji c'o, o huénch'iji c'ua c'o ma siji c'o ts'it'i. ¹⁶ Pero e Jesús o xipji c'o nte, na jo ro siji c'o ts'it'i. Cjanu o xipji c'o o discípulo:

—Jyëziji yo ts'it'i ra ëji cja ín jmigö; dya rí ts'asp'üji. Na ngue c'o va ëjë co nuzgö nza cja yo ts'it'i, ngueje c'o cja pü Mizhocjimi o Jmu. ¹⁷ Dyäräji na jo c'ü na cjuana c'ü rá xi'tsc'öji. 'Ma cjó c'o dya ra ëjë co nuzgö c'ua ja nzi ga 'ñeje yo ts'it'i, dya ra sö ra tsjapüji Mizhocjimi o Jmuji, eñe e Jesús va xipji c'o o discípulo.

Un joven rico habla con Jesús

¹⁸ O mama c'ua 'naja c'ü mi xo'ñi cja 'na nintsjimi o xipji:

—Nu'tsc'e xöpüte, me na jots'ügue. ¿Pje ni mbë c'ü rá czazgö ngue c'ua ra ch'acü c'ü rga bübütjo co Mizhocjimi para siempre?

¹⁹ E Jesús o xipji:

—¿Pje ni xitsi na jozü? Dya cjó bübü c'ü na jo; nguextjo Mizhocjimi. ²⁰ In pãrãgue c'o o mandamiento Mizhocjimi c'o o dya'c'üji: “Dya rí pö't'üteji. Dya rí tsäji o ndixü. Dya pje rí pönüji. Dya rí pezheji o bëchjine. Rí respetaoji nin tataji 'ñe nin nanaji.” Xo 'ñe c'o 'ñaja mandamiento, xo in pãrãgue c'o, eñe e Jesús.

²¹ O ndünrü c'ua c'e bëzo:

—Texe yo, ya nde ró czazgö yo ndeze 'ma mi ts'iquëgö.

²² Nuc'ua e Jesús 'ma mü o dyärä c'o, o xipji:

—Xe bëzhtjo 'naja c'ü rí tsjague. Ma pögue texe c'o in pë's'i, rí unü c'o dya pje pë's'i. A cjanu rí pë's'igue a jens'e c'o me ni muvi. Cja rri chenngue co nuzgö rá më.

²³ Nuc'ua 'ma mü o dyärä c'e bëzo c'o o mama e Jesús, me co ndumü c'ua, na ngue mi pë's'i na puncjü. ²⁴ E Jesús 'ma mü o jñanda me go ndumü c'e bëzo cjanu o mama c'ua:

—Nu c'o pë's'i na puncjü, me na s'ëzhi para ra unü o mü'büji Mizhocjimi ra tsjapüji o Jmuji. ²⁵ 'Naja camello, dya sö ra cjogü cja o xägö 'na dyepjadü. Pero rí xi'tsc'öji, xenda

sö ra cjogü a cjanu 'na camello, que na ngue 'na nte c'ü pë's'i na puncjü ra unü o mü'bü Mizhocjimi ngue c'ua Mizhocjimi ra tsjapü o nte.

²⁶ C'o mi ärä, o mamaji:

—'Ma ga cjanu, ¿ja rgá sö cjó ra salva 'ma?

²⁷ O ndünrü c'ua e Jesús o mama:

—C'ü dya sö yo nte ra tsja, Mizhocjimi sö ra tsja.

²⁸ Nuc'ua e Pedro o mama:

—Nutscöjme ró sogüjme texe c'o mi pë's'ijme ró tennc'öjme co nu'tsc'e.

²⁹ O ndünrü c'ua e Jesús o xipjiji:

—Dyäräji na jo c'ü na cjuana c'ü rá xi'tsc'öji. Cärä c'o ra unü o mü'bü Mizhocjimi ra tsjapüji o Jmuji. Nguet'ua ra zogü o ngümüji, o nu tataji 'ñe nu nanaji, o nu cjuarmaji, o nu cjüji, o nu suji, o nu t'iji, ngue c'ua ra tsjaji c'ua ja nzi ga ne Mizhocjimi. ³⁰ C'o ra tsja a cjanu, ra ch'unüji c'ü rrä puncjü que na ngue c'ü mi pë's'iji 'ma ot'ü. Y 'ma ya rguí nguins'i ne jens'e 'ñe ne xoñijöümü, ra bübüttöji co Mizhocjimi.

Nuevamente Jesús anuncia su muerte

³¹ 'Na nu pa e Jesús o xöcü c'o doce o discípulo, o ñatsjéji o xipjiji:

—Ya rrä mö a ma a Jerusalén. Ra zädä texe c'o o dyopjü c'o profeta c'ü rá sufregö nutscö rvá ëjë cja Mizhocjimi. ³² Ra nzhögügöji cja o dyé c'o dya menzumü a Israel, me ra tsjacüji burla ra zoxcüji. Y pje c'o me nde ra tsjacüji. ³³ Ra mbäräzüji ra mbötcüji. Nuc'ua c'ü na jñi nu pa, rá tetcjö rá bübüttö na yeje, eñe e Jesús.

³⁴ C'o doce discípulo, dya mbäräji c'o jña. Dya mi unüji ngüenda c'ü ja rvá zädä c'ü ro sofre e Jesús. Dya be mi ch'unü ro mbäräji.

Jesús sana a un ciego de Jericó

³⁵ E Jesús 'ma ya mi ngue ro zät'äji a Jericó c'o o discípulo, nu cja c'e 'ñiji mi junrü 'na bëzo c'ü mi ngorö. Mi örü o merio. ³⁶ 'Ma mü o dyärä mi cjogü na puncjü o nte, o tsja t'önü pje mi cja c'o nte c'o mi cjogü. ³⁷ O xipjiji:

—Cjogü e Jesús nu menzumü a Nazaret, embeji c'ü.

³⁸ Nuc'ua c'e bëzo o ña c'ua na jens'e o mama:

—Nu'tsc'e Jesús o mboxbëchets'ü e David, juentsquegö.

³⁹ C'o nte c'o mi ot'ü a xo'ñi o huënc'h'iji c'ua c'e bëzo o xipjiji c'ü ro ngo't'ü o ne. Pero nuc'ü, xenda go mapjü na jens'e:

—Nu'tsc'e o mboxbëchets'ü e David, juentsquegö.

⁴⁰ Nuc'ua e Jesús o böbü c'ua o mama:

—Siji ga 'ñecjua ne bëzo.

Nuc'ua 'ma mü o zät'ä, o dyönü e Jesús o xipji c'e bëzo:

⁴¹ —¿Pje in ne rá cja'c'ü?

O ndünrü c'e bëzo o mama:

—Nu'tsc'e ín Jmuts'ügö, rí ne c'ü rí xocüzü ín chö rá janda.

⁴² E Jesús o xipji c'ua:

—Jñandague. Ró jocüts'ü na ngue i creozü.

⁴³ Jo ni zätä c'ua o ndö o jñanda. Cjanu o möji c'ua e Jesús. Y o unü 'na pöjö Mizhocjimi. C'o nte 'ma mü o jñandaji o jogü c'e bëzo, o mamaji:

—Me na jo Mizhocjimi, eñeji.

19

Jesús y Zaqueo

¹ E Jesús 'ñe c'o mi pöji, o zät'äji a Jericó o cjogüji cja c'e jñiñi. ² Mi bübü nu 'na bëzo c'ü mi chjü Zaqueo c'ü mi jefe cja c'o mi cobra o contribución. Nuc'ü, mi rico c'ü. ³ E Zaqueo, 'ma mü o dyärä o cjogü e Jesús cja c'e jñiñi, mi jodü ja rvá jñanda. Pero dya mi sö, na ngue mi pöji e Jesús na puncjü o nte, 'ñe dya ma ndä e Zaqueo. ⁴ Nuc'ua o ot'ü a xo'ñi o ma ndes'e cja 'na za'a c'ü mi chjü sicómoro. O ndes'e nu, ngue c'ua ro jñanda e

Jesús. Na ngue je ro cjogü nu e Jesús 'ñe c'o mi pöji. ⁵ Nuc'ua 'ma mü o cjogü e Jesús a ngua c'e za'a, o nã's'ä c'ua o xipji:

—Zaqueo, dyagü na zëzhi. Na ngue rá oxü cja in nzungue dya, eñe.

⁶ Nuc'ua e Zaqueo ixco dagü c'ua. Me co mājā va mëvi e Jesús cja ngumü. ⁷ C'o nte 'ma mü o jñandaji c'o, me mi tsjojne ma zo'büji e Jesús mi mamaji c'ü vi ma oxü e Jesús cja ngumü 'na bëzo c'ü ma s'o. ⁸ 'Ma mi cārāji cja c'e ngumü, o böbü e Zaqueo o xipji e Jesús c'ü ín Jmugöji:

—Nu'tsc'e ín Jmuts'ügö, bübü c'ü ni jyodü rá xi'tsc'ö. C'o rí pë's'i, rá unügö nde, yo dya pje pë's'i. 'Ma ró cjopcö rvá cobra, rá nzhopcö xe 'na nziyo c'ü ró cjopcö.

⁹ O mama c'ua e Jesús:

—Nudya o jogü o mü'bü ne bëzo 'ñe yo cārā o ngumü. Ixna cjuana mboxbëche dya nu, cja e Abraham. ¹⁰ C'ü rvá ëcjö cja Mizhocjimi, ngue c'ü rá jodü c'o cja na s'o, ngue c'ua rá emeji libre cja c'o na s'o. 'Ma jiyö, ra bëzhiji.

El ejemplo de las diez monedas

¹¹ C'o nte xe mi cjiññiji c'o jña c'o vi xipjiji e Zaqueo. Mi unüji ts'ë ngüenda e Jesús mi ngueje c'ü vi 'ñeme Mizhocjimi ro 'ñe manda. Na ngue c'ü ya mi ngue ro zät'äji a Jerusalén, mi pëzhiji c'ü ya mi ngue ro manda e Jesús. Nguéc'ua e Jesús xe go ña o xipjiji 'na jña c'ü rví unüji o ngüenda c'ü dya be ro manda. ¹² O mama:

—'Naja rey mi 'ñeje 'na t'i. C'e t'i ya mi ngue ro ma cja 'na país c'ü ma jë, je ro ch'unü nu c'e poder c'ü ro manda. Jo rrü nzhogü ro ë manda. ¹³ Ante c'ü ro ma, o ma't'ü diez c'o o mbëpji, cjanu o unüji 'na merio c'ü me ni muvi nzi 'naji. Cjanu o xipjiji: “Rí pëpjiji co yo merio, ngue c'ua 'ma rá nzhogö, ya rguí ndöjö”, embeji c'o mbëpji. Cjanu o ma c'ua. ¹⁴ C'o o menzumü c'e t'i, mi nuji na ü c'ü. Nguéc'ua va ndäji c'o xo ro ma'a nu ja ro ma c'e t'i, ro mamaji: “Dya rí negöjme ra mandazüjme nu”, ro 'ñeñe c'o ro ma zogü 'na jña. ¹⁵ Pero o ch'unü poder c'e t'i ro manda. Nuc'ua 'ma mü o nzhogü, o manda o zojnüji c'ua c'o mbëpji c'o vi unü o merio, ngue c'ua ro mbārā ja nzi vi ndö nzi 'na c'o. ¹⁶ O ëjë c'ua 'naja mbëpji o mama: “Nu'tsc'e ín Jmuts'ügö, i socüzü 'na merio c'ü me mi muvi. Xo va ëcjuā yo xe 'na dyëch'a merio yo ró töcjö”, eñe. ¹⁷ Angueze o xipji: “Me na jo ga mbëpjits'ü. I tsjacjuana i tsjague na jo c'o ts'ëtjo c'o ró socüts'ügö. Nudya rá da'c'ü rí mandague cja dyëch'a jñiñi”, eñe c'e t'i c'ü ya mi rey. ¹⁸ O ëjë c'ü 'naja mbëpji o mama: “Nu'tsc'e ín Jmuts'ügö, i socüzü 'na merio c'ü me mi muvi. Nudya xo va ëcjuā yo xe 'na tsi'ch'a merio yo ró tögö”, eñe. ¹⁹ O ndünrü c'ua c'e rey o xipji: “Nu'tsc'e rá da'c'ü rí mandague tsi'ch'a jñiñi.” ²⁰ O ëjë c'ua c'ü 'naja mbëpji o mama: “Nu'tsc'e ín Jmuts'ügö, bübü c'ua nu in merio. Ró pös'ü cja 'na ts'imbayo ró pë's'i na jo. ²¹ Ró sügö ró mama, zö rá pëpcjö na zëzhi, pero pje ra dyeje c'o, ró eñegö. Na ngue nu'tsc'e in dacüjme o bëpji c'o na jyü. Zö rí pë'pc'ijme, ngue'tsc'e in cjavü in tsjacje yo rí tögöjme. Zö nguetscöjme rí podüjme c'o in nzhëxügue 'ñe rí cjavme texe, ngue in ch'ujmügue nu ja üt'üji c'o ndëxü”, eñe c'e mbëpji. ²² O ndünrü c'ua c'e rey o xipji: “Na s'o ga mbëpjits'ügue. Na ngue c'o in mangue, ixi 'ñetsetjo c'ü na s'o ga mbëpjits'ügue. Nu'tsc'e in pärâgue c'ü rí da'c'öji o bëpji c'o na jyü, 'ñe rí cjavü in tsjacjö c'o in pëpjigueji, 'ñe je ngue ín ch'ujmügö nu ja üt'üji c'o ndëxü c'o in podügueji cja ín juancjö. ²³ Maco in pärâgue yo, jenga dya i mague cja banco ri ma sogü nu, nu ín meriogö? 'Ma rva cjanu, 'ma ro ëcjö, ro dyacöji ne merio, 'ñe c'o ya rví ndöjö nu”, embe. ²⁴ O sido o ña c'e rey o xipji c'o mi cārā nu: “Jñünbüji ne merio ne bëzo, unüji nu o ndöjö 'na dyëch'a merio.” ²⁵ Anguezeji o xipjiji: “Nu'tsc'e ín Jmuts'ügöjme, maco ya jün dyëch'a merio.” ²⁶ O mama c'ua c'e rey: “Rí xi'tsc'öji, c'o ch'unü pje rguí pëpjiji, 'ma ra ndöji, xe ra ch'unü 'ma c'o. Pero 'ma dya ra pëpjiji c'o vi ch'unüji ra ndöji, nu'ma, ra jñünbüji 'ma c'o vi ch'unüji. ²⁷ C'o nte c'o nugü na ü, c'o dya go ne c'ü ro mandagö anguezeji, ma siji a 'ñecjua c'o, rí pö't'üji cja ín jmigö c'o”, eñe c'e rey.

Jesús entra en Jerusalén

²⁸ Nuc'ua e Jesús 'ma mü o nguarü o mama c'o jña, go sigo go ndëpi c'e 'ñiji c'ü mi ma a Jerusalén, mi pöji co c'o o discípulo. ²⁹ 'Ma ya mi ngue ro zät'äji a Betfagé 'ñeje a Betania cja c'e t'eje c'ü ni chjü Olivos, o ma t'ü c'ua yeje c'o o discípulo. ³⁰ Cjanu o xipjivi:

—Mëvi cja ne jñiñi nu bübü a ma a xo'ñi. 'Ma rí sät'ävi nu, rí chöt'üvi 'na ts'iburru c'ü 'nünt'ü, nu c'ü dya cjó be chägä. Rí xäpcävi, cja rrí sijivi. ³¹ 'Ma cjó c'o ra dyönn'üvi: “¿Jenga in xäpcävi ne burru?”, ra 'ñents'evi, nu'ma, rí xipjivi a cjava: “Ngue c'ü in Jmugöji c'ü ni jyodü”, rí 'ñembevi c'o.

³² O ma c'ua c'o yeje o ma chöt'üvi ja c'o nzi va mama e Jesús. ³³ 'Ma ma xäpcävi c'e ts'iburru, cjanu o mama c'ua c'o mi ngue o cjava c'e ts'iburru o xipjivi:

—¿Jenga in xäpcävi ne ts'iburru?

³⁴ Anguezevi o mamavi:

—Ngueje c'ü in Jmugöji c'ü ni jyodü.

³⁵ Nuc'ua 'ma mü o nguarü o xäpcävi, cjanu o sinpivi c'ua e Jesús. Cjanu o ts'o's'üvi c'o mi tējēvi, cjanu o ngäsp'ävi c'e ts'iburru. Cjanu o 'ñes'evi c'ua e Jesús. ³⁶ Nu ja mi pa e Jesús, c'o nte xo mi c'o's'üji c'o mi tēji, cja ma xī'p'iji cja c'e 'ñiji. ³⁷ 'Ma ya mi ngue ro zät'äji cja c'e t'eje c'ü ni chjü Olivos, nza texe c'o nte c'o mi pöji e Jesús o mäji o mapjüji c'ua na jens'e o mamaji:

—Me na jo Mizhocjimi, me na nojo yo o dyacöji ró jandaji. ³⁸ Me na jo nu va ējē nu o 'ñeme Mizhocjimi ra manda. Ya dyacöji Mizhocjimi c'ü rá pötca mápäji angueze, dya pje rá mbeñeji; me na nojo Mizhocjimi, eñe c'o nte.

³⁹ Nuc'ua c'o ja nzi fariseo c'o mi dyoji c'o nte, o mamaji o xipjiji e Jesús:

—Xöpüte, huēnch'i yo nte yo in pöcjeji, xipji ra ngo't'ü o neji.

⁴⁰ O ndünrü c'ua e Jesús o xipjiji:

—Rí xi'tsc'öji, 'ma dya ra mapjü yo, ra mapjü yo ndojo.

⁴¹ Nuc'ua 'ma ya mi ngue ro zät'äji, 'ma mü o jñanda e Jesús c'e jñiñi a Jerusalén, o huē'ë na ngue ja ma cja c'o mi menzumü nu. ⁴² O mama:

—Quera ri unnc'ëji ngüenda c'o mi xi'tsc'öji. Nu'ma, ri salvagueji 'ma. Pero ya tsot'ü in chögueji. ⁴³ Ngue c'ua ra zädä c'o pa 'ma ra ējē c'o nuc'üji na ü ra 'ñe dyö'büji o sanja ra mundoji c'e jömü, ra ngäräji texe lado cja in jñiñigueji. Nguec'ua dya ra sö rí pedyeji, dya xo ra sö cjó ra cjogü ra 'ñe mböxc'üji. ⁴⁴ Ra yä'tc'äji nin jñiñigueji; dya ra nguejme ne ri 'na ndojo a xes'e cja c'ü nín mindojovi. Y ra mbö'tc'üji. Na ngue dya i tsjapüji ngüenda nu nu o 'ñeme Mizhocjimi ro ē 'ñempc'ëji libre.

Jesús purifica el templo

⁴⁵ Nuc'ua cjanu o cjogü a mbo cja c'e templo. Cjanu o pjongü c'o pje mi pö'ö cja c'e templo, 'ñe c'o pje mi tömü. ⁴⁶ O xipjiji:

—Ya t'opjü a cjava: “Nín nzungö ngue 'na ngümü c'ua ja ra dyötüji Mizhocjimi”, eñe o jña Mizhocjimi. Nu'tsc'ëji na cjapcütjoji nín nzungö nza cja 'ma ri ngue o ngümü o mbē'ë c'ua ja tsjöji, embeji c'o.

⁴⁷ Nuc'ua pama mi pa cja c'e templo mi xöpü c'o nte. C'o ndamböcjimi 'ñe c'o mi xöpü o ley Mizhocjimi, 'ñe c'o 'ñaja c'o mi pjēzhi na nojo, mi jodü ja rvá mbö't'üji e Jesús.

⁴⁸ Dya mi tö't'üji ja rvá tsjapüji, na ngue texe c'o nte me mi mä ma dyäräji c'o jña c'o mi mama e Jesús.

20

La autoridad de Jesús

¹ 'Na nu pa, e Jesús mi xöpü c'o nte nu cja c'e templo mi xipjiji c'ü mi jyodü ro unü o mü'büji Mizhocjimi na ngue ngueje c'ü manda. O säjä c'ua c'o ndamböcjimi 'ñe c'o mi xöpü o ley Mizhocjimi 'ñe c'o 'ñaja c'o mi pjēzhi na nojo. ² O dyönüji e Jesús:

—Nu'tsc'e rí xitscöjme pje pjē'tsc'e c'ü in cjague yo. ¿Cjó ngue c'ü o 'ñempc'e rí tsjague yo?

³ O ndünrü c'ua e Jesús o xipjiji:

—Xo rá önnc'ügöji 'na t'önü c'ü rí xitscöji dya. ⁴ ¿Cjó 'ñeme e Juan ro jichi yo nte? ¿Cjo ngueje Mizhocjimi c'ü o 'ñeme, o ngueje yo nte?, embeji.

⁵ Anguezeji pötü va mamatsjëji c'ua:

—'Ma rá mamaji ngueje Mizhocjimi c'ü o 'ñeme, ra xitscöji: “¿Jenga dya i creoji 'ma c'ü mi xi'ts'iji e Juan?”, ra 'ñenzgöji. ⁶ 'Ma rá mamaji c'ü ngueje yo nte c'o o 'ñeme, ra pjacüji o ndojo yo nte. Na ngue cjapüji c'ü mi profeta e Juan, eñeji.

⁷ Cjanu o ndünrüji c'ua o mamaji c'ü dya mi pãrãji cjó ngue c'ü vi 'ñeme e Juan. ⁸ Nuc'ua e Jesús o mama o xipjiji:

—Dya xo rá xi'tsc'öji pje pjëtscö nguec'ua rí cjagö yo.

El ejemplo de los trabajadores malvados

⁹ Nuc'ua e Jesús cjanu o zopjü c'o nte, o xipjiji 'na ejemplo:

—Bübü 'na bëzo c'ü tjë 'na juajma. O ngant'a o uva cja c'ü o juajma. Cjanu o unü c'ua media c'o ro mbëpi c'o uva. Cjanu o ma c'ua na jë; o mezhe c'ua. ¹⁰ Nuc'ua 'ma ya mi ngue ro jogü c'o uva, cjanu o tsja c'e lamu o ndäjä 'naja o mbëpji o ma'a ja c'o ma cja'a c'o uva, ngue c'ua ro unüji c'o uva c'o mi toca. Nu c'o pëpi c'o uva, o mbãrãji na puncjü c'e mbëpji c'ü cja vi säjä, cjanu o pjongüji, dya pje unüji. ¹¹ Nuc'ua c'e lamu o ndäjä c'ua c'ü 'naja o mbëpji. 'Ma o zät'ä nu ja pëpji c'o uva, xo mbãrãji c'ü, me go mbãtãji. Cjanu o pjongüji, dya pje unüji. ¹² Nuc'ua c'e lamu cjanu o ndäjä c'ua c'ü 'naja o mbëpji. Nuc'ü, o xo'tp'üji o cji, cjanu o pjongüji.

¹³ 'Nuc'ua c'ü o cja o uva o mama: “¿Ja rga cjapügö dya? C'ü rá cjagö, rá täjä nu ín ch'igö nu me rí negö. Xa'ma ra respetaoji nu”, eñe. ¹⁴ C'o pëpi c'o uva, 'ma mü o jñandaji ma ëjë c'e t'i, o pötü va mamaji c'ua: “Nujnu, ngueje nu ra zopcüji ne huerta ra tsjapü o cja. Mö rá pö't'üji ngue c'ua rá cjapcöji ín tsjacjöji ne huerta”, eñeji. ¹⁵ Nuc'ua cjanu o ma pjongüji c'e t'i cja c'e huerta, cjanu o mbö't'üji. Ya nguarü ne ejemplo. ¿Cjo in pãrãgueji pje ra tsja dya c'e lamu? ¿Pje ra tsjapü c'o pëpi c'o uva? ¹⁶ C'ü ra tsja, ra ëjë ra ë mbö't'ü c'o pëpi c'o uva. Nuc'ua cja rrü unü o media c'o 'ñaja nte ra mbëpi c'o uva.

C'o ndamböcjimi 'ñe c'o mi xopü o ley Mizhocjimi 'ñe c'o 'ñaja c'o mi pjëzhi na nojo, 'ma mü o dyãrãji, o mamaji:

—Dya ra jyëzi Mizhocjimi ra zädä c'ua ja nzi vi mangue.

¹⁷ Nuc'ua e Jesús o jñandbaji na jo o jmiji, o xipjiji:

—¿Jenga in mangueji c'ü dya ra zädä? Maco xo t'opjü cja o jña Mizhocjimi c'ü mama a cjava:

Nu c'e ndojo c'ü dya go ne c'o mi jäbä c'e ngümü, ngue c'ü ot'ü ya jñümüji dya a squina c'ü, eñe.

¹⁸ C'o ra pjeñe cja c'e ndojo, ixta 'huagü na jo c'o. Y 'ma ra ëjë c'e ndojo ra 'ñe zë'bi 'na nte, ixta nzhench'e 'ma c'e nte, embeji c'o.

El asunto de los impuestos

¹⁹ C'o ndamböcjimi 'ñe c'o mi xöpü o ley Mizhocjimi, mi jodüji ja rvá sö ro zürüji e Jesús. Na ngue 'ma mü o mama e Jesús c'e jña, o mbãrãji c'ü mi nguetsjë anguezeji vi jyëtsiji c'o mi pëpi c'o uva. Pero dya zürüji na ngue mi süji c'o nte. ²⁰ C'ü o tsjaji, o xipjiji ja nzi c'o o dyoji ro ma chëzhiji cja c'o nte c'o mi xöpü e Jesús, ro ma tsjapüji t'önü e Jesús. Xa'ma pje c'o ro mama angueze, ngue c'ua ro sö ro ngöt'üji cja c'e gobernador. Pero ro tsjapüji c'ü mi ne ro mbãrãji. ²¹ O mama c'ua anguezeji o xipjiji e Jesús:

—Nu'tsc'e xöpüte, rí pãrãgöjme c'ü in mamague c'o na jo, 'ñe in xöpügue na jo yo nte. In xipji c'ü na cjuana yo nte, zö pjëzhiji zö dya pje pjëzhiji. Xo rí pãrãgöjme c'ü in xöpügue c'ü na cjuana ja ga cja o 'ñiji Mizhocjimi. ²² Xitscöjme pje mama o ley Mizhocjimi. ¿Cjo na jo rá cjöt'üji o contribución c'ü örü e rey César o jiyö?, eñeji.

²³ E Jesús mi pãrã c'o na s'o c'o mi cjiñiji; nguec'ua va xipjiji:

—¿Jenga chaque va 'ñe önnüji? ²⁴ Jítsiji 'na merio.

O jíchiji c'ua 'na merio. O mama c'ua e Jesús:

—¿Cjó o ñi nu cuat'ü ne merio 'ñe cjó o tjü nu juns'ü?

O ndünrúji c'ua o mamaji:

—Ngueje e César.

²⁵ O ndünrú c'ua e Jesús o xipjiji:

—C'ü toca e César, rí unüji e César. C'ü toca Mizhocjimi, rí unüji Mizhocjimi, eñe e Jesús.

²⁶ Na jo va ndünrú e Jesús, y vi dyärä c'o nte c'o ma puncjü. Nguec'ua c'o ndamböcjimi 'ñe c'o xöpüte, dya sö pje ro chö'tp'üji angueze. O unüji ngüenda c'ü me na jo va ndünrú. O nguijñiji c'ua:

—Nunca rí ärägöji c'ü ri ña a cjanu 'na nte, eñeji.

Y dya cja pje dyönüji.

La pregunta sobre la resurrección

²⁷ C'e partido c'ü mi xiji saduceo mi mamaji c'ü dya ra sö ra te yo añima. O säjä c'ua ja nzi anguezeji cja e Jesús o xipjiji:

²⁸ —Xöpüte, e Moisés o dyopjü cja ín leygöji, 'ma cjó c'o ra ndü, 'ma dya be 'ñejui t'i c'ü nu su, nu'ma, c'ü nu su ra chjüntüvi 'ma c'ü 'naja o cjuarma c'e bëzo c'ü ya ndü. Nuc'ua c'e bëzo c'ü vi ndü, je ngue o tjü c'ü ra jñusp'üvi c'e t'i c'ü ot'ü ra jmus'ü. ²⁹ Nuzgöjme, mi bübüzgöjme siete bëzo c'o mi cjuarmaji. 'Naja anguezeji o chjüntü pero o ndü, dya 'ñejui t'i c'ü nu su. ³⁰ Nuc'ua c'ü na yeje o cjuarma xo chjüntüvi c'e ndixü. Xo ndütjo, dya 'ñejui t'i. ³¹ Je xo va cjatjonu c'ü na jñi, hasta o llega nza sieteji. O chjüntüvi c'e ndixü nza texeji. Y o ndüji, dya 'ñeji t'i. ³² Cjanu o ndü c'ua c'e ndixü. ³³ 'Ma ra te c'o añima ja c'o nzi gui mangue, ¿cjó ngue c'ü ra tsjapü nu su c'e ndixü? Na ngue nza sieteji nde go tsjapü o suji, eñe c'o saduceo.

³⁴ O ndünrú c'ua e Jesús o xipjiji:

—Yo nte cja ne xoñijöümü chjüntüji. Xo 'ñe c'o o t'iji chjüntpüji. ³⁵ Yo nte, dya texeji ra teji ra ma ngäräji a jens'e; nguextjo c'o ya rguí jogü cja jmi Mizhocjimi. 'Ma ra te c'o, dya ra chjüntüji, dya cjó xo ra chjüntpüji. ³⁶ Na ngue dya cja ra ndüji. Nguec'ua ri chjëntjui c'o o anxe Mizhocjimi c'o dya chjüntü ni ri tū. Y ri chjëntjui nza cja Mizhocjimi, na ngue ya rguí tetjoji ya rguí bübütjoji na yeje. ³⁷ Ixi 'ñetsetjo cja o jña Mizhocjimi c'o o dyopjü e Moisés, c'ü ra te c'o añima. Ngue cja c'e pasaje nu ja mama c'ü mi tjë c'e bidyi. O dyopjü ja va mama Mizhocjimi. O mama a cjava: “Ngue o Mizhocjimizü e Abraham 'ñe e Isaac 'ñe e Jacob”, eñe Mizhocjimi cja c'o o dyopjü e Moisés. ³⁸ Mizhocjimi dya ngue o Mizhocjimi c'o añima, ngue o Mizhocjimi c'o bübütjo. Ngue c'ua ixi 'ñetsetjo, zö ya ndü e Abraham 'ñe e Isaac 'ñe e Jacob, pero bübütjoji y ra tetjoji, eñe e Jesús.

³⁹ Nuc'ua ja nzi c'o fariseo o xipjiji c'ua e Jesús:

—Xöpüte, me na jo gui mangue, embeji.

⁴⁰ Dya cjó cja rezga pje xe ro dyönü e Jesús.

¿De quién es hijo el Cristo?

⁴¹ O mama c'ua e Jesús o xipjiji:

—C'o xöpü o ley Mizhocjimi mamaji e Cristo ri mboxbëche cja e David. ⁴² Maco nguetsjë e David o dyopjü a cjava cja Salmo:

Mizhocjimi o zopjü c'ü ín Jmugö o xipji:

“Mimi cja ín jodyëgö.

⁴³ Rí da'c'ü rí mandague hasta 'ma cja rí chöpü yo nuc'ü na ü”, eñe Mizhocjimi cja c'o o dyopjü e David.

⁴⁴ E David o nädä e Cristo o mama: “Ngue ín Jmugö”, eñe. ¿Pje ne ra mama c'ü ri mboxbëche e Cristo cja e David 'ñe c'ü xo ri ngue o Jmu?, eñe e Jesús va xipji c'o nte.

Jesús acusa a los maestros de la ley

⁴⁵ Nuc'ua e Jesús o zopjü c'o o discípulo; ma dyärä c'o nte. ⁴⁶ O xipjiji:

—Rí pjötpüji ngüenda cja yo xöpü o ley Mizhocjimi. Anguezeji cja püji na noji ga nzhodüji na maja o bituji. Me xo neji cjó ra mbësp'iji t'ecjañöümü rgá zenguaji cja o chöjmü. 'Ma pöji cja nintsjimi, me juajñüji o lugar c'o na jo ja ra mimiji, ngue c'ua yo

nte ra jñandaji anguezeji ra mamaji me na joji. Y 'ma go tsjaji o mbaxua, me xo juajnúji o lugar c'o me na jo. ⁴⁷ Anguezeji jünbüji c'o pë's'i yo ndixũ yo ya ndũ nu xĩra. Pero me cjaþüji na joji; me mezhe ga dyötüji Mizhocjimi. Na ngue c'ü ni tsjaji c'o na s'o, Mizhocjimi ra tsjapü xenda ra sufreji que na ngue 'ma dya ri xöpüteji.

21

La ofrenda de la viuda pobre

¹ Nuc'ua e Jesús o jñanda c'o rico mi junt'ü o merioji cja c'e caja nu ja mi mbeñeji Mizhocjimi. ² Xo jñanda o ëjē 'na ndixũ c'ü mi pöbre c'ü ya vi ndũ nu xĩra, o 'ñe jñunt'ü yeje merio c'o dya nda mi muvi. ³ O mama c'ua e Jesús:

—Dyäräji na jo c'ü rá xi'tsc'öji. C'o yeje merio c'o o jñunt'ü ne ndixũ nu pöbre, xenda ni muvi a jmi Mizhocjimi que na ngue c'o o jñunt'ü yo 'ñaja. ⁴ Yo rico o mbeñeji Mizhocjimi o unüji c'o vi mboncjü. Nu ne ndixũ o unü texe c'o mi jün c'o rví ma ndömu c'ü ro zi, eñe.

Jesús dice que el templo será destruido

⁵ Mi bübü ja nzi c'o o mama ja ma cja c'e templo. O mamaji c'ü me ma zö c'o ndojo c'o vi dyät'äji c'ü; me xo ma zö c'o mi dornao c'e templo c'o vi unü c'o nte. O mama c'ua e Jesús:

⁶ —Nujyo in jandaji, ra zädä c'o pa 'ma dya cja ra jyäns'ä yeje ndojo c'o dya ra yät'ä.

Señales antes del fin

⁷ O mamaji c'ua:

—Xöpüte, ¿jinguã ra zädä yo? ¿Pje ma señal c'ü rá jandajme ngue c'ua rá päräjme 'ma ya ri ngue ra zädä yo?

⁸ O ndünrü c'ua e Jesús:

—Pjötþüji ngüenda c'ü dya rí creogueji c'o ra 'ñe dyon'c'üji. Ra ëjē na puncjü c'o ra jñüncügö ín chjü, ra mamaji ngueje Cristo anguezeji. Y bübü c'o ra mama c'ü ya ra nguins'i e jens'e 'ñe ne xoñijömu. Dya rí cheñeji anguezeji. ⁹ Y rí dyäräji ri cjaji o chü. Xo ra mbezheji ya ri cjaji o chü. Dya rí sügueji, na ngue ni jyodü ra zädä a cjanu. Pero dya be ra nguins'i ne xoñijömu.

¹⁰ O sido o ña e Jesús o xipjiji:

—Yo país ra chüji co yo 'ñaja país. C'o rey ra chüji co c'o 'ñaja rey. ¹¹ Ra mbi na zëzhi ne xoñijömu. Y na puncjü o jñiñi ja c'o ra sufreji o tjijmi 'ñe na puncjü o jñiñi c'o ra nzhodü o ngueme c'o me na s'ëzhi. Ra jñandaji a jens'e c'o nunca jandaji nguec'ua me ra züji.

¹² 'Ante c'ü ra zädä yo, ra zü'c'üji yo nte ra tsja'c'üji c'ü rí sufregueji. Ra zints'iji cja yo nintsjimi ra jñün'c'üji ngüenda ra pantc'aji a pjörü. Y ra zints'iji cja yo rey 'ñe yo gobernador. Nujyo, ra tsja'c'üji yo, na ngue c'ü ri ejmezüji y ri nänngäji ín chjügö. ¹³ 'Ma ra zints'iji a cjanu cja c'o pje pjëzhi, ra sö rí xipjiji ja ga czazgö. ¹⁴ Ixtí jñunt'ü in mü'büji c'ü dya ni jyodü rí tsjijñiji ja rguí chjünrüji, ante c'ü ra jñün'c'üji ngüenda. ¹⁵ Na ngue nutscö rá da'c'üji o jña c'ü rí mangueji, 'ñe o pjeñe. Nguec'ua c'o nuc'üji na ü, dya ra sö pje ra xi'ts'iji. Dya xo ra sö ra xi'ts'iji: “Dya cjuana c'ü in mangueji”, ra 'ñents'ejí. ¹⁶ Bübü 'ma ri ngue nin tataji 'ñe nin nanaji ra zints'iji cja c'o pje pjëzhi. Bübü 'ma ri ngue nin cjuarmaji o ngue 'na in dyocjeji, o ngue 'na c'ü in jogueji. Bübüts'üji c'o ra mbö't'üji. ¹⁷ Texeji ra nuc'üji na ü, na ngue nu'tsc'ejí ri ejmezüji y ri nänngäji. ¹⁸ Pero dya ra sö pje ra tsja'c'üji, 'ma dya ra ne Mizhocjimi, ni ri ngue 'naja in ñixteji ra ndö'tc'üji. ¹⁹ Zö ra tsja'c'üji yo, pero 'ma rí sido rí 'ñejmeji Mizhocjimi, rí bübü'tjogueji 'ma.

²⁰ 'Ma rí jñandaji c'ü ya ri cārā o tropa texe lado a Jerusalén, ngue 'ma rí pärāgueji 'ma c'ü ya ra zädä ra yä't'äji. ²¹ 'Ma rí jñandaji a cjanu, nu'tsc'ejí ri cārāji a Judea rí c'ueñe rí möji cja t'eje. Nu'tsc'ejí ri cārāji mero a Jerusalén, rí pedye rí möji. Nu'tsc'ejí ri cārāji cja in juancjeji ri pëpjiji, dya cja rí nzhogüji a Jerusalén; ixtí möji. ²² C'o pa c'o, yo nte ra sufreji na ngue c'o na s'o c'o vi tsjaji. Ra zädä c'o t'opjü o jña Mizhocjimi. ²³ Juejme c'o ri ndunte 'ñe c'o ri jötü o lëlë c'o pa c'o. Me ra sufreji va a Judea texeji; Mizhocjimi ra

castigao yo nte. ²⁴ Cãrã c'o ra mbö't'üji co tjëdyi. Cãrã c'o ra dyëdyiji cja c'o nan'ño país. C'o dya menzumü a Jerusalén, ngueje c'o ra manda nu, hasta 'ma ra zädä c'ü ya mama Mizhocjimi c'ü dya cja ra mandaji.

Cómo vendrá el Hijo del Hombre

²⁵ 'Ra jñandaji c'o nunca jandaji, na ngue nan'ño rgá jñetse e jyarü 'ñe e zana 'ñe yo seje. Y cja ne xoñijömmü me ra yu'u na jens'e yo mar rgá pjö's'ü e ndeje. Nguец'ua yo nte, me ra züji, dya ra mbãrãji pje ra tsjaji. ²⁶ Me ra jyoji na ngue c'ü me ri süji c'o xe ra zädä. Na ngue yo bübü a jens'e ra pötü c'ü dya ri nza cja 'ma ot'ü. ²⁷ Nuc'ua ra jñandgöji rva êcjö cja ngömmü, ra jñandgöji c'ü me rrã zëtsi 'ñe rrã zözü. ²⁸ 'Ma ra mbürü ra zädä yo, me rí mäji rguí chepquegöji. Na ngue dya cja ra mezhe rá 'ñe empc'öji libre c'o ri sufregueji.

²⁹ O sido o ña e Jesús o xipjivi:

—Tsjijñiji ja ga cja c'e za'a c'ü ni chjü higo, 'ñe yo pje nde ma za'a. ³⁰ 'Ma in jandaji ya peje o xi, in pãrãji ya ra êjë c'o pa 'ma ra paja ne xoñijömmü. ³¹ Je xo rga cjatjonu, 'ma rí jñandaji c'ü ya ra zädä yo rí xi'tsc'öji, rí pãrãgueji 'ma c'ü ya rá mandagö nutscö o 'ñevguegö Mizhocjimi.

³² 'Dyärãji na jo c'ü rá xi'tsc'öji dya. C'o ri cãrã c'o pa c'o, dya ra ndü texe c'o, hasta 'ma cja ra zädä texe yo rí xi'tsc'öji. ³³ Ra nguarü e jens'e 'ñe ne xoñijömmü, pero nín jñagö nunca ra nguarü nu.

³⁴ 'Pjötüpüji na puncjü ngüenda c'ü dya rí mápãji yo bübü cja ne xoñijömmü, nza cja c'o si o t'apjü cja na tñji. Dya xo rí mamaji ja rguí chöt'üji pje rí siji 'ñe pje rí jyeji. 'Ma rí tsjaji a cjanu, ra meze in mü'büji. Nguец'ua 'ma ra zädä c'e pa 'ma rá êcjö na yeje, dya ri tepqueji. ³⁵ 'Ma ra êjë c'e pa, ra sufre texe yo cãrã cja ne xoñijömmü c'o dya ri tepque. ³⁶ Nu'tsc'ejji rí chepqueji. Rí sido rí dyötüji Mizhocjimi ra dya'c'üji rí zëzhgueji, ngue c'ua dya rí sufreji c'o ra zädä. Y ngue c'ua 'ma rá êcjö na yeje cja Mizhocjimi, 'ma rá jün'c'üji ngüenda, dya pje rá tö'tc'üji.

³⁷ 'Ma ndempa e Jesús mi xöpü cja c'e templo. 'Ma xömmü mi pedye mi pa oxü cja c'e t'eje c'ü ni chjü Olivos. ³⁸ 'Ma xörü, ts'i mi 'ñeje c'o nte cja c'e templo, ma ã ätpãji o jña.

22

Conspiración para prender a Jesús

¹ Ya mi ngue ro zädä c'e mbaxua c'ü mi chjü Pascua, 'ma mi siji o tjömmëch' i c'o dya mi bãns'ä. ² C'o ndamböcjimi 'ñe c'o mi xöpü o ley Mizhocjimi mi ne ixto mbö't'üji e Jesús. Pero mi süji c'o nte. Nguец'ua me mi jodü ja rvá sö ro mbö't'üji.

³ C'ü dya jo mi dyojui e Judas Iscariote c'ü mi ngue 'naja c'o doce o discípulo e Jesús. O 'ñünbü o mü'bü e Judas. ⁴ Nuc'ua e Judas o dyätä c'ü dya jo, o ma cja c'o ndamböcjimi 'ñe c'o comandante cja c'e templo, o ma ñaji ja rvá tsja e Judas ngue c'ua anguezeji ro sö ro zürüji e Jesús. ⁵ Anguezeji me co mäji c'ua, o mamaji c'ü ro ngö't'üji e Judas. ⁶ Nuc'ua e Judas o mama c'ü ro tsja ja c'o nzi va xipjivi. Nuc'ua mi jodü ja rvá zidyí anguezeji nu ja c'o ma bübü e Jesús, ngue c'ua ro sö ro zürüji e Jesús 'ma dya ri cãrã c'o nte.

La Cena del Señor

⁷ O zädä c'ua c'e pa 'ma mi jyodü ro mbö't'üji 'na ts'imë c'ü ro zaji c'ü rví pjongüji c'e mbaxua. Xo ro ziji o tjömmëch' i c'o dya mi bãns'ä. Tsjë'ma mi cjaji a cjanu. ⁸ Nuc'ua e Jesús o ma't'ü e Pedro 'ñe e Juan o xipjivi:

—Mëvi ma dyät'ävi o jñönü ngue c'ua rá süpcöji ne mbaxua.

⁹ O ndünrü c'ua anguezevi o dyönüvi:

—¿Ja ngue c'ua in ne rá sigöji, ngue c'ua rá ma ät'äbe?

¹⁰ O ndünrü c'ua e Jesús o xipjivi:

—Dyärävi c'ü rí xi'ts'ivi. 'Ma rí sät'ävi cja c'e jñiñi, rí chjëji 'na bëzo c'ü ri tunü 'na xäjna o ndeje. Rí möji angueze, xo rí tsjogüvi cja c'e ngumü nu ja ra cjogü angueze. ¹¹ Rí xipjivi c'ua c'e bëzo c'ü menzumü nu: “C'ü rvá êcjöbe, mama c'e xöpüte rá ã xi'ts'ibe, ¿ja bübü c'e cuarto nu ja ra mimi co c'o o discípulo ra ziji c'ü rguí züpüji ne mbaxua?” Je rga

cjanu rgui xipjivi c'e menzumü. ¹² Nuc'ua angueze ra jí'ts'ivi 'na jyäxcumü c'ü na nojo c'ü ya bübü texe c'o ni jyodü. Ngueje nu rí dyät'ävi o jñõnü nu, eñe e Jesús.

¹³ Anguezevi o mëvi c'ua, o ma chõt'üvi c'ua ja nzi va xipjivi. O dyät'ävi c'ua o jñõnü c'o ro ziji rvá züpüji c'e mbaxua.

¹⁴ Nuc'ua 'ma mü o zädä c'e hora c'ü ro ziji c'e jñõnü, o mimi c'ua e Jesús cja c'e mexa. Xo 'ñe c'o o discípulo. ¹⁵ O mama c'ua e Jesús:

—Me rí negö c'ü 'natjo c'ua rá siji c'ü rga süpcöji ne mbaxua ante c'ü rá sufregö. ¹⁶ Rí xi'tsc'öji, dya cja rá sigö c'ü rga süpcö ne mbaxua; ya ra mbötcüji ja c'o nzi ga mböt'üji o ts'imé c'o ni züpüji ne mbaxua. Nuc'ua, ngueje nu ja manda Mizhocjimi cja rá sigöji na yeje 'ma.

¹⁷ O ndü c'ua 'na vaso, cjanu o unü 'na pöjö Mizhocjimi. O mama c'ua:

—Chüji nu, rí siji in texeji. ¹⁸ Rí xi'tsc'öji, dya cja rá sigö o ndeje o uva hasta 'ma ra zädä c'ü rá mandagö nutscö o 'ñevgüegö Mizhocjimi, embeji c'o discípulo.

¹⁹ Cjanu o jñü c'ua 'na tjömëch'i o unü 'na pöjö Mizhocjimi. Cjanu o xënbi c'ua c'o o discípulo, o xipjiji:

—Nujnu ngue ín cuerpogö nu. Co nín cuerpogö, rá päjtc'ägöji c'ü rvi chüji. Nu na cjagueji dya, dya rí jyombeñe rí tsjagueji nu, ngue c'ua rí mbenzgöji, eñe.

²⁰ Nuc'ua 'ma ya vi nguarü vi ziji c'e tjömëch'i, e Jesús xo ndü c'e vaso. O yepe o unü 'na pöjö ja c'o nzi va jñü c'e tjömëch'i. Cjanu o xipji c'o o discípulo:

—Nujnu ngue ín tsjigö nu. C'ü rga pjödü ín tsji rá tügö, ngue c'ü rgui pärägueji c'ü ra perdonaots'üji Mizhocjimi ja c'o nzi va mama.

²¹ 'Tsjijñiji c'ü rá xi'tsc'öji. Nu c'ü ra nzhögügö cja o dyë yo nte ngue c'ua ra mbötcüji, ngueje 'naja yo rrä sigöji o xëdyi. ²² C'ü rvá ëcjö cja Mizhocjimi, ngue c'ü ra mbötcüji ja c'o nzi va mama Mizhocjimi. Pero juejme ne bëzo nu ra nzhögügö. Ra tsjapü Mizhocjimi me ra sufre nu.

²³ Nuc'ua anguezeji pötü va dyönüji cjó mi ngue anguezeji c'ü ro tsja a cjanu ro nzhö e Jesús.

Se discute quién sería el más importante

²⁴ C'e xömü, c'o discípulo o zöji o jña cjó mi ngue anguezeji c'ü ro tsja xo'ñi. ²⁵ Nuc'ua o mama e Jesús o xipjiji:

—C'o o rey c'o nte c'o dya ma't'ü Mizhocjimi, me mandaji yo nte. Me xipjiji c'ü pje ra tsja yo nte, maco ne c'o rey c'ü ra xiji me na jonteji. ²⁶ Nu'tsc'ëji, dya je rga cjatsc'ëji nu. Bübüts'üji c'o ra ch'unü ra mbëzhiji na nojo, pero ni jyodü ra pjösteji nza cja 'na t'i c'ü xe sëbi. Zö bübüts'ëji c'o ra mandatsc'ëji, pero ni jyodü ra mböxc'üji nza cja 'ma ri ngue 'na mbëpji. ²⁷ ¿Ja ngue c'ü mamaji c'ü xenda na nojo? ¿Cjo ngue c'ü mimi cja mexa ga zi o xëdyi, o ngue c'ü sirve o jñõnü? Ngueje c'ü mimi cja mexa. Maco rí pjöstegö a ndetsc'ëji.

²⁸ 'Zö dya ätcägö yo nte, zö me nugüji na ü, pero nu'tsc'ëji sido in nzhodüji co nuzgö. ²⁹ Nguéc'ua rí da'c'ü rí mandaji, ja c'o nzi va dyacügö mi Tatagö. ³⁰ 'Ma rá mandagö, nu'tsc'ëji rí mimiji co nuzgö rá siji o xëdyi. Y rí tsjaji juesi rí jñünpüji ngüenda c'o ín menzumüji a Israel c'o tsja cja c'o doce estado.

Jesús anuncia que Pedro lo negará

³¹ Xo mama c'ua e Jesús c'ín Jmugöji:

—Nu'tsc'e Simón, dyärä na jo c'ü rí xi'tsc'ö. E Satanás c'ü dya jo, o ch'unü sjëtsi ra zöc'üji in texeji. Ne angueze rí xögueji co nuzgö rí pjöt'üji, nza cja ga mböt'ü o paxa 'ma pitsiji o ndëxü. ³² Nu'tsc'e Simón, rí pärägö ra mezhe 'na ndajme ra ndö'c'ü c'ü dya jo. Pero ró ö'tc'ü Mizhocjimi c'ü rí sido rí creozügö. 'Ma ra nzhögü in mü'bügie, rí pjös'ü yo nin cjuarma xo ra zëzhiji.

³³ O ndünrü c'ua e Simón Pedro o xipji e Jesús:

—Nu'tsc'e ín Jmuts'ügö, rí bübü dispuesto rá mëgövi, zö ra pantcavi a pjörü. Xo rí bübü dispuesto rá tügö co nu'tsc'e.

³⁴ E Jesús o xipji:

—Nu'tsc'e Pedro, rí xi'ts'i, ante c'ü ra huë o tare, ya na jñi rgui mamague c'ü dya in pãcãgö.

Se acerca la hora de prueba

³⁵ O sido o ña e Jesús o xipji c'o discipulo:

—'Ma i möcjeji i ma zopjüji yo nte, ró xi'tsc'öji c'ü dya i tsanaji o mape, ni xo i jñünüji o merio. Xo ró xi'tsc'öji c'ü dya i tsidyiji c'o ri chin'ch'iji. ¿Cjo pje c'o o bë'ts'iji 'ma?

O ndünrö c'ua anguezeji o mamaji:

—Iyö, dya pje bëtsijme.

³⁶ O ndünrö c'ua e Jesús o xipjiji:

—Nudya, c'o cãjãts'üji mape ra ngana c'o. Xo rí jñünüji o merio. Na ngue dya cja ra recibidots'üji nza cja 'ma ot'ü. C'o dya jün o tjëdyi, ra mböji c'ü tëji ra ndömüji. ³⁷ Na ngue rí xi'ts'iji c'ü ni jyodü ra zädä o jña Mizhocjimi c'ü mama a cjava rá sufregö: “Yo nte ra mamaji c'ü me na s'o c'ü”, eñe. Jã, ni jyodü ra zädä texe c'ü ya t'opjü ja rga sufregö.

³⁸ O mama c'ua c'o discipulo:

—Nu'tsc'e ín Jmuts'ügöjme, bübü va yeje tjëdyi.

O ndünrö c'ua e Jesús o xipjiji:

—Na jotjo co nujyo.

Jesús ora en Getsemaní

³⁹ Cjanu o mbedye c'ua e Jesús o ma cja c'e t'eje c'ü ni chjü Olivos, o ma'a ja c'o nzi ma cja o tjürü. Xo möji co c'o o discipulo. ⁴⁰ 'Ma mü o zät'äji cja c'e t'eje, o mama c'ua e Jesús o xipjiji:

—Dyötüji Mizhocjimi c'ü dya rí dyätäji c'ü dya jo 'ma ra zöc'üji, embeji c'o.

⁴¹ Nuc'ua cjanu o xögü co anguezeji, o ma c'ua na ts'ijë, nza cja 'ma ja c'o sobü 'na ndojo 'ma cjó c'o pana. O ndüñijömmü c'ua va dyötü Mizhocjimi. ⁴² O mama:

—Mi Tatats'ügö. 'Ma rí ñegue, rí ts'a's'ü c'ü dya ra zädä c'ü rá sufregö. Pero dya rí tsjague c'ua ja rgá negö; tsjague c'ua ja nzi gui ñegue, eñe.

⁴³ O 'ñetse c'ua 'na anxé c'ü vi 'ñeje a jens'e cja Mizhocjimi, o 'ñe tsjapü o zëzhi e Jesús.

⁴⁴ Me ma sufre e Jesús. Xe ma ötü Mizhocjimi co texe o mü'bü. O jenzhe, me ma puncjü ma mbibi a jömmü nza cja o cji.

⁴⁵ Nuc'ua 'ma mü o nguarü o dyötü Mizhocjimi, o böbü. Cjanu o ma c'ua nu ja mi bübü c'o o discipulo. O chöt'üji ma ñji, na ngue c'o mi cijñiji ro sufre e Jesús. ⁴⁶ O mama c'ua e Jesús o xipjiji:

—¿Jenga in ñcjeji? Rí ñangaji rí dyötüji Mizhocjimi, ngue c'ua dya rí dyätäji c'ü dya jo, 'ma ra zöc'üji.

Llevar preso a Jesús

⁴⁷ 'Ma xe ma ña e Jesús, o säjä c'ua na puncjü o nte. Mi ot'ü a xo'ñi c'ü mi chjü e Judas c'ü mi ngueje 'naja c'o doce discipulo. Cjanu o chëzhi c'ua cja e Jesús cjanu o zü'tp'ü o jmi. ⁴⁸ Nuc'ua e Jesús o xipji:

—Nu'tsc'e Judas. Rvã ëcjö cja Mizhocjimi. Maco va ë sütcü ín jmi ngue c'ua yo va dyocjeji ra mbãcöji nguetscö e Jesús, ngue c'ua ra zinzgöji.

⁴⁹ C'o mi dyoji e Jesús, 'ma mü o jñandaji c'ü ya ro zidyiji e Jesús, o xipjiji c'ua:

—¿Cjo na jo rá ya'büjme co tjëdyi yo?

⁵⁰ Cjanu o tsja c'ua 'na c'o discipulo o ya'bü 'na tjëdyi 'naja c'o o mbëpji c'ü mi mero ndamböcjimi, o jñüpcü o ngö cja o jodyë. ⁵¹ O ndünrö c'ua e Jesús o mama:

—Iyö. Jyëziji ra tsjacüji c'ua ja c'o nzi ga neji, embeji c'o discipulo.

Nuc'ua e Jesús o jopcü c'ua c'ü o ngö c'e mbëpji. ⁵² Nuc'ua e Jesús cjanu o zopjü c'o ndamböcjimi, 'ñe c'o comandante cja c'e templo, 'ñe c'o 'ñaja c'o pje mi pjëzhi c'o vi 'ñe zidy e Jesús, o xipjiji:

—¿Jenga in cjagueji a cjanu? I pedyeji cja c'in jñiñiji va ë sücöji nza cja 'ma ri nguezgö 'na mbë, va jünji in chjëdyiji 'ñe in ngarroteji. ⁵³ Pama mi bünc'öji co nu'tsc'ëji cja c'e

templo, maco dya mi sücügöji 'ma. Pero nudya, ngue ne hora nu ya ch'a'c'üji rí tsjacöji yo. Ngue ne hora nu ya ch'unü e Satanás c'ü dya jo, ra tsja ja c'o nzi ga ne.

Pedro niega conocer a Jesús

⁵⁴ Nuc'ua anguezeji o pënc'h'iji e Jesús, cjanu o zidyiji cja o ngumü c'ü mi mero ndamböcjimi. 'Ma ya mi möji, e Pedro mi bëp'atjo na jê cja e Jesús. ⁵⁵ 'Ma mü o zät'äji, o 'ñörüji c'ua 'na sivi a nde cja c'e tji, o mimiji c'ua o pa't'üji. E Pedro xo mimi co anguezeji. ⁵⁶ 'Na ndixü c'ü mi mbëp'ite nu, o jñandaji e Pedro mi junrü cja o jya's'ü c'e sivi. O nguín'chp'i c'ua o jmi, cjanu o mama:

—Nujnu, nde mi dyoji e Jesús.

⁵⁷ O ngädä c'ua e Pedro o mama:

—Dya rí pärägö nu.

⁵⁸ Dya mezhe c'ua, c'ü 'naja nte o jñanda mi junrü nu e Pedro, cjanu o xipji:

—Xo ngue'tsc'e 'naja c'o nde mi dyoji e Jesús.

O mama c'ua e Pedro:

—Nu'tsc'e bëzo, dya nguetscö.

⁵⁹ O mezhe c'ua 'na hora, cjanu o mama c'ua c'ü 'naja:

—Na cjuana rí pärägö, ne bëzo nu, nde mi dyoji e Jesús. Xo menzumü a Galilea nu.

⁶⁰ O mama c'ua e Pedro:

—Nu'tsc'e bëzo, dya rí pärägö c'ü in mangue.

Nuc'ua 'ma mi ña e Pedro, cjanu o huë c'ua 'na tare. ⁶¹ Nuc'ua e Jesús c'ü in Jmugöji o jñandaji e Pedro. Nuc'ua e Pedro o mbeñe c'o jña c'o vi xipji c'in Jmugöji: “Ante c'ü ra huë o tare, ya na jñi rgui mamague c'ü dya in päcägö”, vi 'ñeñe. ⁶² Nuc'ua e Pedro o mbedye a tji, me go huë co texe o mü'bü.

Se burlan de Jesús

⁶³ C'o bëzo c'o mi pjörü e Jesús, me mi c'apüji burla e Jesús, y mi päräji. ⁶⁴ Cjanu o ngo'tp'üji o ndö co 'na ts'imbayo. Cjanu o ya'büji o jmi, o xipjiji:

—'Ma o 'ñempc'e Mizhocjimi, mamague c'ü o mbäräts'ü, embeji.

⁶⁵ Y pje c'o nde mi xipjiji ma zadüji.

Jesús delante de la Junta Suprema

⁶⁶ Nuc'ua 'ma ya mü o jyans'ü, o jmurü c'ua c'o tita c'o pje mi pjëzhi cja c'e jñiñi, 'ñe c'o ndamböcjimi, 'ñe c'o mi xöpü o ley Mizhocjimi. O zidyiji c'ua e Jesús nu ja ro jñünpüji ngüenda. O jñünpüji c'ua ngüenda o xipjiji:

⁶⁷ —¿Cjo ngue'tsc'e e Cristo? Xitsijme.

O ndünrü c'ua angueze o xipjiji:

—Zö ro xi'ts'iji, pero dya in creozüji. ⁶⁸ Nu 'ma xo ro önn'c'ügöji, dya xo ri chjünrügueji. Dya xo ri xäcüzüji. ⁶⁹ Nutscö rvá ëcjö cja Mizhocjimi, dya ra mezhe rá ma mimi cja o jodyë Mizhocjimi c'ü me na zëzhi.

⁷⁰ Texeji o mamaji c'ua:

—¿Cjo ngue'tsc'e o T'its'ü Mizhocjimi 'ma?

O ndünrü c'ua e Jesús o xipjiji:

—Jã, nguezgö c'ua ja vi mangueji.

⁷¹ Anguezeji o mamaji c'ua:

—¿Pje xe ni jyodü o testigo? Nuzgötsjëji ró äräji c'o o mama.

Jesús ante Pilato

¹ Cjanu o böbüji c'ua texeji, cjanu o zidyiji c'ua e Jesús cja e Pilato. ² O mbürü o xipjiji e Pilato c'ü vi tsja na s'o e Jesús, o mamaji:

—Nu ne bëzo nu, ró tö'tp'üjme mi onpü yo in menzumügöjme, mi xipjiji c'ü dya cja ra dyätäji c'ü in gobiernogue. Mama c'ü dya rá cjö't'üjme o contribución e César. Xo mama c'ü nguetsjë angueze e Cristo c'ü te'be yo nte ra manda.

³ O mama c'ua e Pilato o xipji e Jesús:

—¿Cjo in reygue cja yo menzumü a Israel?

O ndünrú c'ua e Jesús o xipji:

—Jã, nguetscö c'ua ja vi mangue.

⁴ Nuc'ua e Pilato, o xipji c'o ndamböcjimi 'ñe c'o nte:

—Dya pje rí tö'tp'ügö c'o na s'o ne bëzo nu.

⁵ C'o ndamböcjimi 'ñe c'o nte, sido mi xipjiji e Pilato c'ü vi tsja na s'o e Jesús, o mamaji:

—Nujne bëzo nu, xöpü yo nte texe cja yo ín jñiñigöjme. O mbürü a ma a Galilea. Nuc'ua ma ëjë ma xöpü texe cja yo jñiñi hasta 'ma cja mü o säjä a 'ñeva a Jerusalén, xo xöpü va. Nguец'ua yo nte ne ra tsjaji o chũ, dya cja ra dyätäji in gobiernogue, mi eñeji ma ngöt'üji e Jesús.

Jesús ante Herodes

⁶ Nuc'ua e Pilato 'ma mü o dyärä c'o vi mamaji, cjanu o tsja c'ua t'önü:

—¿Cjo menzumü a Galilea ne bëzo?

⁷ Nuc'ua e Pilato, 'ma mü o mbärã c'ü je mi menzumü e Jesús a Galilea, o manda c'ua ro zidyiji e Jesús cja e rey Herodes c'ü mi bübü a Jerusalén c'o pa c'o. Na ngue ngueje e Herodes c'ü mi manda a Galilea. ⁸ Nuc'ua e Herodes, 'ma mü o jñanda e Jesús, me co mäjä na puncjü. Na ngue ya vi mezhe mi ne ro jñanda, na ngue mi ärä c'ü me mi nántji e Jesús. Mi te'be c'ü ro tsja e Jesús o señal c'o me na nojo, ngue c'ua ro jñanda. ⁹ Nguец'ua va tsjapü na puncjü t'önü e Jesús. Pero dya go ndünrú. ¹⁰ Xo mi cärã nu c'o ndamböcjimi 'ñe c'o mi xöpü o ley Mizhocjimi. Me mi ñaji ma ngöt'üji e Jesús. ¹¹ E Herodes 'ñe c'o o tropa, me mi mbäxtjoji e Jesús mi cjaþüji menu. Cjanu o jyecheji c'ua 'na bitu c'ü me mi muvi, c'ü mi nza cja c'o je'e o rey. Nuc'ua cjanu o manda o zidyiji na yeje cja e Pilato. ¹² E Pilato 'ñe e Herodes ot'ü mi üvi. Pero c'e pa c'ü, o jovi.

Jesús es sentenciado a muerte

¹³ Nuc'ua e Pilato o zojnü texe c'o ndamböcjimi 'ñe c'o 'ñaja c'o mi pjëzhi na nojo 'ñe c'o nte. ¹⁴ O xipjiji:

—Nu'tsc'ëji i sinquigöji ne bëzo nu, i xitsiji c'ü onpü yo nte ngue c'ua ga ne ra tsjaji revolución. Pero dyäräji na jo c'ü rá xi'tsc'öji. Ró öñügö na jo ne bëzo; i dyäräji in texeji. Dya pje ró tö'tp'ügö c'o in mangueji. ¹⁵ Ni xo ri ngue e Herodes, dya pje xo chö'tp'ü nu. Nguец'ua va manda i sigueji na yeje a 'ñeva. Dyäräji na jo. Dya pje tsja c'o na s'o ne bëzo, c'o rga pö't'üji. ¹⁶ Pero ante c'ü rá eme libre, rá manda ra jyüt'üji o chirrio, eñe e Pilato.

¹⁷ Tsjë'ma mi cjaji c'e mbaxua c'ü mi chjü Pascua, y tsjë'ma mi cja c'o nte mi ötüji e Pilato ro 'ñeme libre 'na bëzo c'ü ma o'o a pjörü. Nuc'ua e Pilato mi eme c'ua libre c'e nte. ¹⁸ C'o ndamböcjimi 'ñe c'o nte, dya neji c'ü ro 'ñemeji libre e Jesús. Nguец'ua va mapjüji texeji o mamaji:

—Pö't'ü ne bëzo. Rí negöjme rí 'ñeme libre e Barrabás, eñe c'o.

¹⁹ E Barrabás vi pant'aji a pjörü na ngue vi pjütü 'na chũ a Jerusalén, vi chüji c'e gobierno, y mi pö't'ü o nte. ²⁰ E Pilato ndo zopjütjo na yeje c'o nte, na ngue mi ne ro 'ñeme libre e Jesús. ²¹ Pero anguezeji o mapjüji c'ua na jens'e o mamaji:

—Chät'äji cja ngronsi, chät'äji cja ngronsi.

²² Nuc'ua c'ü na jñi, o mama c'ua e Pilato o xipjiji:

—¿Pje ni mbë c'ü o tsja c'ü na s'o? Dya pje rí tö'tp'ügö c'o na s'o c'ü rga pö't'üji. Pero ante c'ü rá eme libre, rá manda ra jyüt'üji o chirrio, eñe.

²³ Pero c'o ndamböcjimi 'ñe c'o nte sido mi mapjüji na jens'e, sido mi mamaji c'ü mi jyodü ro ndät'äji e Jesús cja ngronsi. O ndöji na ngue sido mi mapjüji. ²⁴ Nguец'ua e Pilato o mama c'ü ro tsja ja c'o nzi ma dyörü anguezeji. ²⁵ O 'ñeme c'ua libre c'e bëzo ja c'o nzi ma dyörüji; maco vi tsja c'o na s'o. C'ü vi pant'aji a pjörü, ngue c'ü vi pjütü 'na chũ 'ñe mi pö't'ü o nte. E Pilato xo manda c'ü ro ndät'äji e Jesús ja c'o nzi ma neji.

La crucifixión

²⁶ 'Ma ya mi sidyiji e Jesús ro ma ndät'äji cja ngronsi, o pënch'iji 'na bëzo c'ü mi menzumü a Cirene c'ü vi 'ñeje cja juajma. Nuc'ü, mi chjũ Simón c'ü. O tsjapüji e Simón ro nduns'ü c'e ngronsi ro bëpja cja e Jesús.

²⁷ Mi bëpja ma möji na puncjü o nte. Na puncjü c'o ndixü me mi ndumüji ma huëpiji e Jesús. ²⁸ E Jesús o jñanda c'o ndixü o xipji:

—Nu'tsc'eji ndixü *in* menzumüji a Jerusalén, dyäräji c'ü rá xi'tsc'öji. Dya rí huëji por nutscö; huëtsjégueji 'ñe rí huëpiji in ch'igüejí. ²⁹ Na ngue ra zädä c'o pa 'ma me rí sufregueji. Nguec'ua ra mamaji: “Xenda rvá jo 'ma dya ro muxt'i yo ndixü 'ñe 'ma dya ro ndunteji 'ñe 'ma dya ro jötüji o lëlë”, ra 'ñeñeji. Na ngue ra sufreji na puncjü. ³⁰ Nuc'ua ra mama c'o nte: “Quera ro yëbi yo t'eje 'ñe yo ts'it'eje ro ndivguiji. Xe na jo que na ngue c'ü rá sufregöji yo na s'ëzhi”, ra 'ñeñeji. ³¹ Nutscö, zö dya pje ró cjagö, pero rá sufregö na puncjü. Nadya yo menzumü va yo tuns'ü na puncjü o nzhubü, ¿pje ra tsjapüji yo?, eñe e Jesús.

³² 'Ma mü o zidyiji e Jesús, xo mi sidyiji yeje bëzo c'o xo ro ndät'äji cja ngronsi. Nuc'o, vi tsja na s'o c'o. ³³ Nuc'ua 'ma mü o zät'äji nu ja mi chjũ T'ejeñinte, o ndät'äji cja ngronsi nu, e Jesús 'ñe c'o vi tsja na s'o. 'Naja c'ü o ndät'äji cja ngronsi cja a lado o jodyë e Jesús; 'naja c'ü o ndät'äji c'ü 'nanguarü. ³⁴ O mama c'ua e Jesús:

—Mi Tatats'ü *in* bübü a jens'e, rí ö'tc'ü rí perdonaogue yo. Na ngue dya päräji c'ü cjacü yo, eñe.

Nuc'ua c'o tropa o eñeji cjó ngue c'ü ro tsjapü o cjaja c'o o bitu e Jesús. ³⁵ C'o nte mi böbü mi jandaji e Jesús. Anguezeji 'ñe c'o pje mi pjëzhi, me mi cjaüji burla e Jesús mi mamaji:

—Maco mamaji o mbös'ü na puncjü o nte nu, maco dya sö ra 'ñemetsjë ra dagü cja ne ngronsi. Maco mi mama ngueje nu o juajnü Mizhocjimi ra manda, maco dya dagü dya cja ne ngronsi, eñeji.

³⁶ C'o tropa xo mi cjaüji burla e Jesús. Mi chëzhiji cja o jmi e Jesús, mi unüji ro zi o vino c'o dya nda ma jo. ³⁷ Mi xipji:

—Nu 'ma ngue'tsc'e o rey yo menzumü a Israel, ts'ügütsjë dya, dyagü cja ne ngronsi.

³⁸ A xes'e cja o ñi c'e ngronsi, mi cuat'ü 'na xiscömü c'ü mi t'opjü o letra c'e jña griego, 'ñe o latín 'ñe hebreo. Mi t'opjü a cjava: “Nujnu, o Rey yo menzumü a Israel nu.”

³⁹ Nuc'ua 'naja c'o vi tsja na s'o c'ü xo mi dät'ä nu, o zadü e Jesús o xipji:

—Nu 'ma ngue'tsc'e e Cristo, 'ñemetsjë dya, dyagü cja ne ngronsi. Xo rí 'ñevgüegöbe libre.

⁴⁰ O ndünrü c'ua c'ü 'naja c'ü mi dät'ä nu, o huënch'i o xipji:

—Nu'tsc'e, dya *in* sügue Mizhocjimi. ¿Jenga *in* sadügue ne bëzo? Nujnu, xo na sufre yo rrä sufregövi. ⁴¹ Nutscövi, rí mercedovi rá sufregövi yo, na ngue ró cjavi c'o me na s'o. Pero ne bëzo, dya pje tsja nu.

⁴² O sido o ña c'ua c'e bëzo o xipji e Jesús:

—Nu'tsc'e ín Jmuts'ügö, rí ö'tc'ü c'ü rí mbenzegö 'ma rí nzhogue na ye rí ë mandague, eñe.

⁴³ O ndünrü c'ua e Jesús o xipji:

—Dyärä na jo c'ü rá xi'tsc'ö. Ne pa dya, rí bübügue co nutscö a jens'e nu ja me na zö.

Muerte de Jesús

⁴⁴ Nuc'ua 'ma mü o zünü jñisjarü, o bëxömü c'ua texe cja ne xoñijömü hasta 'ma mü o zünü jñi c'ü nzhä. ⁴⁵ O bëxömü e jyarü. Y o chödü a nde c'e manta c'ü mi cjot'ü a mbo cja c'e templo nu ja me ma sjü. ⁴⁶ Nuc'ua e Jesús o mapjü na jens'e o mama:

—Nu'tsc'e mi Tatats'ügö, sinngui dya ín aljma.

Nuc'ua 'ma mü o nguarü o mama c'o, cjanu o ndü c'ua.

⁴⁷ Nuc'ua c'ü mi manda c'o tropa, 'ma mü o jñanda c'o me na nojo, o ma't'ü Mizhocjimi o mama:

—Ne bëzo, na cjuana c'ü dya tsja c'o na s'o.

⁴⁸ Na puncjü o nte c'o vi ma jñanda pje ro tsjapüji e Jesús. 'Ma mü o jñandaji ja va ndü, o nzhogüji mi ya'büji o tijmiji. Na ngue me mi süji 'na pje ro zädä. ⁴⁹ C'o mi dyoji e Jesús, ma böbütjoji na jë, xo jñandaji. Xo 'ñe c'o ndixü c'o mi pöji e Jesús ndeze 'ma mü o mbürü o xöpü c'o nte a Galilea.

Jesús es sepultado

⁵⁰ Mi bübü 'na bëzo c'ü mi chjü José. Mi menzumü a Arimatea c'ü mi tsja cja c'e estado de Israel. Ma jonte c'e bëzo, y mi cja ja c'o nzi ga ne Mizhocjimi. Mi ngue 'na c'o mi pjëzhi na nojo c'o mi jün ngüenda. ⁵¹ Pero dya go ne c'o vi tsja c'o 'ñaja, 'ma mü o mamaji mi jyodü ro mböt't'üji e Jesús. Mi te'be c'ü ro ë manda nu c'ü vi 'ñeme Mizhocjimi. ⁵² Nuc'ü, o ma c'ua cja e Pilato o ma dyötü c'ü o cuerpo e Jesús. ⁵³ Cjanu o ma ts'üpcü c'ü o cuerpo cja c'e ngronsi. Cjanu o mböch'ü 'na bitu. Cjanu o ma ngöt'ü cja 'na cueva c'ü vi dyöt't'üji cja peña, c'ü dya cjó be mi cöt'üji. ⁵⁴ Nu c'e pa c'ü, ngue 'ma mi prepara o c'o menzumü a Israel, na ngue c'ü na jyas'ü mi ngue c'e pa 'ma söyaji. Ya mi ngue ro nguibi e jyarü, ya mi ngue ro mbürü c'e xabaro.

⁵⁵ C'o ndixü c'o mi pöji e Jesús ndeze 'ma mü o mbürü o xöpü c'o nte a Galilea, xo möji e José. O ma nuji c'e cueva ja ngöt'üji o cuerpo e Jesús. ⁵⁶ Cjanu o nzhogüji a Jerusalén, o dyät'äji o perfume 'ñe o unguento, ngue c'ua ro ma ngosp'üji o cuerpo e Jesús. Nuc'ua c'ü na ye nu pa, 'ma mi söya yo menzumü a Israel, o söya c'ua c'o ndixü ja c'o nzi ma mama cja c'o o mandamiento Mizhocjimi.

24

La resurrección de Jesús

¹ Nuc'ua c'ü ot'ü pa nu ngo'o 'ma ya ma jya's'ü, o ma c'o ndixü cja c'e cueva, o ndunüji c'o perfume c'o vi dyät'äji. Xo möji c'o 'ñaja ndixü. ² 'Ma mü o zät'äji cja c'e cueva, o chöt'üji ya vi chjen'chp'eji c'e tralaja c'ü mi c'ot'ü c'e cueva. ³ Pero 'ma mü o cjogüji a mbo, dya chöt'üji c'ü o cuerpo e Jesús c'ín Jmugöji. ⁴ Go züji c'ua, dya mi pãrã pje ro tsjaji. 'Nango jñetse c'ua yeje anxe c'o mi 'ñetse nza cja o bëzo, mi böbüvi o jmiji, me mi juëns'i o bituvi. ⁵ Me go pizhi c'ua c'o ndixü o ñücüji a jömü. O mama c'ua c'o anxe o xipjiji:

—¿Jenga in jodüji a nde cja yo añima nu c'ü bübütjo? ⁶ Dya bübü va c'ü; ya tetjo. Mbeñeji na jo c'o o xi'tsc'eji e Jesús 'ma mi bübü a Galilea. ⁷ O xi'tsc'eji c'ü vi 'ñeje cja Mizhocjimi pero mi jyodü ro nzhöji angueze cja c'o nte c'o cja na s'o, ro ndät'äji cja ngronsi. Nuc'ua c'ü na jñi nu pa, ro tetjo ro bübütjo na yeje, eñe c'o anxe va xipjivi c'o ndixü.

⁸ O mbeñe c'ua c'o ndixü c'o vi mama e Jesús. ⁹ Cjanu o mbedyeji nu, o möji c'ua nu ja mi cãrã c'o once apóstole 'ñe c'o 'ñaja, o ma xipjiji c'o vi mama c'o anxe. ¹⁰ C'o o ma xipji c'o apóstole, mi ngueje e María Magdalena 'ñeje e Juana 'ñe e María c'ü nu nana e Jacobo. Xo mi ngue c'o 'ñaja ndixü c'o mi dyoji. ¹¹ C'o apóstole o nguiññi c'ü mi jyo c'o ndixü. Nguec'ua dya go creoji c'o o xipjiji.

¹² Pero e Pedro ixco cjuan'di go ma cja c'e cueva. 'Ma mü o zät'ã nu, o dãnã o jñanda a mbo. C'ü o jñanda, nguextjo c'e manta c'ü vi mböch'üji o cuerpo e Jesús. Cjanu o ma c'ua, me mi cijñi pje mi ne ro mama c'o vi jñanda.

En el camino a Emaús

¹³ C'e pa c'ü, yeje anguezeji mi mëvi cja 'na ts'ijñiñi c'ü ni chjü Emaús. C'e jñiñi mi jyadüvi once kilómetro a Jerusalén. ¹⁴ 'Ma mi pëvi, mi pötma mamavi ja va ndät'äji e Jesús cja ngronsi 'ñe ja va ngöt'üji cja cueva. Xo mi mamavi ja ga cja c'o vi mama c'o ndixü c'ü vi te e Jesús. ¹⁵ 'Ma mi ñavi 'ñe mi pötma dyönüvi, nuc'ua e Jesús o chëzhi ts'ë c'ua, cjanu o möji c'ua. ¹⁶ Anguezevi o jñandavi e Jesús, pero dya mbãrãvi c'ü mi ngue e Jesús. ¹⁷ O mama c'ua e Jesús o xipjivi:

—¿Pje ni mbë c'o pötqui mamavi gui mëvi, nguec'ua me in ndumüvi?, eñe e Jesús.

¹⁸ 'Naja c'o bëzo mi chjü e Cleofas. O ndünrü c'ua o xipji e Jesús:

—¿Cjo dya in bübügue va a Jerusalén? Maco texe yo nte pãrãji c'o o zädä va yo pa yo.

¹⁹ O ndünrū c'ua e Jesús o dyönüvi:

—¿Pje ni mbë c'o o zädä?

O ndünrūvi c'ua o xipjivi:

—Ngueje c'o o tsjapüji e Jesús c'ü mi menzumü a Nazaret. Mizhocjimi o 'ñeme ro zopjü yo nte. Mi cja ja c'o nzi ma ne Mizhocjimi; mi ña na jo o jña Mizhocjimi y mi cja c'o me na nojo. Nguec'ua yo nte me mi nántji c'ü, me mi mamaji c'ü me ma jo c'ü. ²⁰ C'o ndamböcjimi 'ñe c'o 'ñaja ín menzumüji c'o pjëzhi na nojo, o zidyiji e Jesús nu ja jñünpüji ngüenda. Y o mbö't'üji cja ngronsi. ²¹ Nutscöjme mi dyocjójme e Jesús, mi pëzhgójme mi ngue angueze c'ü vi 'ñeme Mizhocjimi ro salvazüji nutscöji rí menzumüji a Israel, ro 'ñevgueji libre cja c'o nugüji na ü. Pero ya pa jñi pa ndeze 'ma mü o ndü. ²²⁻²³ Mi xörü, ts'i vi mbedye ja nzi ndixü c'o ín dyocjójme o möji cja c'e cueva nu ja ngöt'üji e Jesús. Dya chöt'üji c'ü o cuerpo pero 'ma mü o nzhogüji, o xitsijme c'ü o jñetse yeje anxe c'o o xipjiji c'ü ya te e Jesús ya bübütjo na yeje. Nguec'ua ró sügójme ró mamajme: “Xa'ma ya te e Jesús. Pero, ¿pärã cjo na cjuana?”, ró mamajme a cjanu. ²⁴ Nguec'ua bübü ja nzi c'o ín dyocjójme c'o o ma cja c'e cueva o ma nuji. O chöt'üji ja c'o nzi va mama c'o ndixü, dya cja mi o'o e Jesús a mbo cja c'e cueva. Pero dya jñandaji c'ü. Nguec'ua, ¿pärã cjo ya tetjo?

²⁵ O ndünrū c'ua e Jesús o xipjivi:

—Nu'tsc'evi, dya ín pärãvi na jo c'o o dyopjü c'o profeta. Dya i jyëzi ro zi'ch'i in mü'büvi c'o jña. Nguec'ua dya ín creovi texe c'o o dyopjüji. ²⁶ Mi jyodü e Cristo me ro sufre rvá ndü, cja rrü ma c'ua a jens'e nu ja ra manda, eñe e Jesús.

²⁷ Nuc'ua e Jesús o xipjivi pje mi ne ro mama c'o o jña Mizhocjimi c'o vi dyopjü e Moisés 'ñe c'o vi dyopjü texe c'o profeta. Nde vi dyopjüji ja rvá cja e Cristo.

²⁸ Ya mi ngue ro zät'äji cja c'e ts'ijñiñi nu ja mi möji. E Jesús mi cjavü c'ü ro cjogütjo xe ro ma c'ü 'na jñiñi. ²⁹ Nuc'ua anguezevi o züjmüvi c'ua o xipjivi:

—Oxque co nutscöbe na ngue ya nzhä, dya ra mezhe ra xömü, eñevi.

Nguec'ua o cjogüji a mbo cja c'e ngumü ro oxüji. ³⁰ Nuc'ua 'ma ya ma jüji cja mexa, e Jesús o jñü c'ua 'na tjömëch'i, cjanu o unü 'na pöjü Mizhocjimi, cjanu o xënbivi c'ua. ³¹ Nuc'ua ixco xogü o ndövi, cja mbärãvi c'ua c'ü mi ngue e Jesús c'ü mi ñaji. Nuc'ua 'nangua ojtjo c'ua e Jesús; dya cja jñandavi. ³² Nuc'ua o pötü va mamavi:

—Ma ró ñaji e Jesús cja 'ñiji, 'ma o xitsivi pje ne ra mama c'o o jña Mizhocjimi, me go zi'ch'i ín mü'büvi y me ró mäcjövi, eñevi.

³³ Ixco nzhogüvi o mëvi c'ua a Jerusalén. 'Ma mü o zät'ävi, o chöt'üvi ya vi jmurü c'o once apóstole 'ñe c'o mi dyoji. ³⁴ O mama c'ua anguezevi o xipjiji c'o yeje c'o cja vi säjä:

—Ya tetjo c'ü ín Jmugöji. E Pedro o jñanda c'ü bübütjo c'ü, embeji c'o yeje.

³⁵ Anguezevi o mamavi c'ua c'ü vi chjëji e Jesús cja 'ñiji pero dya mi pärãvi cjo mi ngue c'ü. Cja mbärãvi 'ma mü o xënbivi c'e tjömëch'i cjanu o unüvi.

Jesús aparece a los discípulos

³⁶ 'Ma mi mamaji c'o, jo ni 'ñetse c'ua e Jesús a nde anguezevi o zenguaji.

³⁷ Nuc'ua anguezevi me go züji. Mi pëzhiji mi ngue 'na espíritu c'ü mi 'ñetse nza cja 'na nte. ³⁸ Nuc'ua e Jesús o mama c'ua:

—Dya rí süji; dya rí tsjijñiji. ³⁹ Jñandgaji c'ü nguetscö e Jesús. Chjönngüji ngue c'ua rí pärãgueji c'ü dya nguezgö 'na espíritu. Na ngue bübü ín ts'ingue 'ñe ín nzho'dyë.

⁴⁰ 'Ma mü o mama a cjanu, cjanu o jíchiji o dyë 'ñe o ngua. ⁴¹ Anguezevi me co mäji c'ua na puncjü. Pero o nguiñiji: “Pärã, ¿cjo na cjuana yo rí jandagöji 'ñe yo rí ärãji”, eñeji. Nguec'ua dya nda mi creoji cjo vi te e Jesús. O mama c'ua e Jesús:

—¿Cjo bübü pje rá sigö?

⁴² Nuc'ua o unüji 'na përaso o jmö c'ü vi jñaxaji, cja na 'ñe 'na përaso o panal c'ü mi po'o o miel. ⁴³ O jñü c'ua e Jesús c'e jmö 'ñe c'e panal, cjanu o zi c'ua; anguezevi o jñandaji.

⁴⁴ O mama c'ua e Jesús o xipjivi:

—'Ma ot'ü mi bübügö co nu'tsc'eji, ró xi'tsc'öji c'ü mi jyodü ro zädä c'o t'opjü cja c'o ley c'o o dyopjü e Moisés, 'ñe c'o o dyopjü c'o profeta, 'ñe c'o t'opjü cja yo salmo. C'o ró xi'tsc'öji, ngueje yo ya zädä.

⁴⁵ Nuc'ua e Jesús o zopjüji, nguec'ua va mbäräji pje mi ne ro mama c'o mi t'opjü cja o jña Mizhocjimi. ⁴⁶ Cjanu o xipjiji:

—C'ua ja nzi ga t'opjü o jña Mizhocjimi, mi jyodü ro tügö nuzgö e Cristo, cja rrü tetcjö c'ü na jñi nu pa. ⁴⁷ Xo ni jyodü ra zopjüji yo nte ra xipjiji ra 'ñench'ezüji o mü'büji ra jyëziji c'o na s'o. A cjanu ra perdonoaji c'o na s'o c'o vi tsjaji. Ot'ü ra zopjüji yo cãrã a Jerusalén, cja rrü ma zopjüji yo cãrã texe cja ne xoñijöümü. ⁴⁸ Ngue'tsc'eji i jñandgueji yo o zädä, ngue'tsc'eji rí zopjüji yo nte. ⁴⁹ Rá täjä o Espíritu Mizhocjimi ra ëjë ra ë bübü cja in mü'büji ja c'o nzi va mama Mizhocjimi. Rí che'beji va a Jerusalén hasta 'ma cja ra ëjë a jens'e, ra 'ñe dya'c'üji o poder ja rgui zopjüji yo nte.

Jesús sube a los cielos

⁵⁰ 'Na nu pa, e Jesús o möji c'o apóstole o zät'äji c'ü 'nanguarü a Betania. Nuc'ua e Jesús o c'ua's'ã c'ua o dyë o dyötpü Mizhocjimi c'o o apóstole. ⁵¹ 'Ma mi ötpüji Mizhocjimi, ixco ma c'ua e Jesús go zidy Mizhocjimi a jens'e. ⁵² Anguezeji o ndüñijöümü o ma't'üji c'ua e Jesús. Cjanu o nzhogüji a Jerusalén, me mi mäji. ⁵³ Sido mi pöji cja c'e templo mi unüji 'na pöjö Mizhocjimi. Je va cjanu, amén.

EL SANTO EVANGELIO SEGUN SAN JUAN

La Palabra de Dios hecha hombre

¹ Mi jinguã 'ma dya be mi ät'ä Mizhocjimi e jens'e 'ñe ne xoñijömmü, ya exmi bübü e Jña'a. E Jña'a ngueje o T'i Mizhocjimi. E Jña'a mi bübüvi Mizhocjimi. Ngueje Mizhocjimi nu e Jña'a. ² Nunu, ya exmi bübüvi Mizhocjimi. ³ Texe yo bübü ngueje e Jña'a o dyät'ä. ⁴ Ngue angueze c'ü dacüji c'ü rí bübüji. Ngueje angueze c'e jya's'ü ngue c'ua ra sö rá pārāji Mizhocjimi. ⁵ C'e Jña je jya's'ü cja e bëxömmü. E bëxömmü, dya sö'ö ra ts'a's'ü e jya's'ü.

⁶ Mi bübü 'naja bëzo c'ü mi chjü Juan. Mizhocjimi o juajnü c'e bëzo. ⁷ O xipji c'o nte ja ma cja c'e jya's'ü, ngue c'ua ro 'ñench'e o mü'büji c'ü. ⁸ E Juan dya mi ngueje c'e jya's'ü. C'ü vi juajnü Mizhocjimi c'ü, ngue c'ü ro xipji c'o nte ja ma cja c'e jya's'ü. ⁹ E Jña'a c'ü ngue c'e jya's'ü c'ü na cjuana, ya mi ngue ro mbürü ro pöpji va. Nuc'ü, ngue c'e jya's'ü, ngue c'ua yo nte sö ra mbärä Mizhocjimi.

¹⁰ Mi bübü cja ne xoñijömmü. Ngueje angueze o dyät'ä ne xoñijömmü. Pero c'o mi cärä cja ne xoñijömmü, dya o tsjapüji ngüenda que ngueje c'e jya's'ü c'ü na cjuana. ¹¹ Nuc'ua o mimi cja ne xoñijömmü; o jmus'ü cja c'o menzumü a Israel. Pero anguezeji dya go säjäji, zö mi ngue o menzumüji c'ü. ¹² Pero texe c'o o säjä, 'ñe o 'ñench'e o mü'büji; nuc'o, o unüji c'ü nguejeji o t'i Mizhocjimi. ¹³ C'ü ni tsjacöji o t'izgöji Mizhocjimi, dya ngue c'ü vi muxcüji c'o ín tataji; ngue c'ü je ga ne a cjanu Mizhocjimi.

¹⁴ C'e Jña'a c'ü ngue e Jesucristo, o ë jmus'ü cja ne xoñijömmü nza czazgöji rí nteji. O mimi a nde nu ja rí cäräjme. Ró nugöjme c'ü me na zö angueze. Me na zö na ngueje nguetjo c'ü 'natjo o T'i Mizhocjimi. Nuc'ü, ró unnc'öjme ngüenda c'ü me s'iyazügöji, y na cjuana c'o o mama. ¹⁵ E Juan o mama c'o ma cjuana ja ga cja e Jesucristo. O mama na zëzhi:

—Nunu ngueje nu mi xi'ts'igöji nu 'ma ró xi'ts'iji: “Nu c'ü va bëpjazügö ra ot'ü, na ngueje ya exmi bübü 'ma dya be rmí bübügö.”

¹⁶ E Jesucristo me s'iyazüji; dacüji texe c'o ni jyodü ín mü'büji. ¹⁷ Mi jinguã e Moisés o unü c'ü o ley Mizhocjimi c'o ín mboxatitagöji. Nudya, ya ëjë e Jesucristo. Nguec'ua rgá pārägöji me s'iyazüji Mizhocjimi, y na cjuana c'o ya mama. ¹⁸ Dya cjó janda Mizhocjimi. Pero c'ü 'natjo o T'i Mizhocjimi o jítscöji ja ga cja Mizhocjimi. Angueze pätpä o mü'bü Mizhocjimi.

Juan el Bautista habla en favor de Jesucristo

¹⁹ 'Na nu pa'a, c'o mi menzumü a Jerusalén o ndäjäji c'o ro ma tsjapü t'önü e Juan. O ndäjäji o mböcjimi 'ñe o Levita o zät'äji cja e Juan, o dyönüji:

—¿Cjó ngue'tsc'e?

²⁰ E Juan exo xipjiji c'ü na cjuana. O mama:

—Nuzgö, dya nguetscö e Cristo.

²¹ O dyönüji c'ua:

—¿Cjó ngue'tsc'e 'ma? ¿Cjo ngue'tsc'e Elías?

O mama:

—Nuzgö, dya nguetscö.

Xo o dyönüji:

—¿Cjo ngue'tsc'e c'e profeta c'ü rí te'bejme ra ëjë?, eñeji.

O ndünrü e Juan, o mama:

—Jiyö. Dya nguetscö.

²² O xipjiji c'ua:

—Xitscöjme cjó ngue'tsc'e, ngue c'ua rá xipijme nu c'o o ndäcjäjme. ¿Pje in mamague dya, cjó ngue'tsc'e?

²³ O mama c'ua e Juan:

—In pārāgueji ja va mama c'e profeta Isaías. O mama c'ü ro bübü cja ndajyadü 'na nte c'ü ri mapjü ri xipji yo nte: “Jyëziji c'o 'ñiji c'o na s'o, na ngueje ya ra ëjë c'ín Jmugöji”, ro 'ñeñe. Nguetscö c'e nte c'ü o mama c'e profeta, eñe e Juan.

²⁴ Ngue c'o fariseo c'o vi ndäjä o mböcjimi 'ñe o Levita cja e Juan. ²⁵ O dyönüji:

—¿Jenga in jichigue co ndeje yo nte 'ma dya ngue'tsc'e e Cristo, 'ma dya xo ngue'tsc'e e Elías, ne ri ngue'tsc'e c'e profeta?, mi eñeji.

²⁶ O ndünrü c'ua e Juan, o mama:

—Nutsö rí jichi yo nte cja ndeje. Bübü a nde nu va in cārāgueji 'naja nu c'ü dya in pārāgueji; ²⁷ ngueje nu va bëpjazügö. Nutsö dya pje pjëtsö. Nuc'ü, me pjëzhi na nojo.

²⁸ Nuyo, je o zädä a Betábara, 'naja jñiñi cja c'ü 'nanguarü c'e ndare c'ü ni chjü Jordán, nu ja je mi jichi yo nte, e Juan.

Jesús, el Cordero de Dios

²⁹ C'ü na yejnu pa'a o jñanda e Juan, ma ëjë e Jesús nu ja mi bübü angueze. O mama c'ua e Juan:

—Jñandaji dya. Va ëjë nu c'ü o 'ñeme Mizhocjimi ra ndunbü o nzhübü yo cārā cja ne xoñijömü. Ngueje o Ts'imë Mizhocjimi. ³⁰ Ngueje nu ró xi'ts'iji nu, va bëpjazügö 'naja bëzo c'ü ra zopjü yo nte. Ya exmi bübü, 'ma dya be rmí bübügö. Ngueje nu xenda pjëzhi que na nguetscö. ³¹ Nuzgö dya mi pārāgö c'ü pje pjëzhi nu. Rvá ëjëgö rvá jichite cja ndeje ngue c'ua yo menzumü a Israel ra mbārāji angueze.

³² O sido o ñatjo e Juan, o mama:

—Ró janda o Espíritu Mizhocjimi c'ü ma sjöbü a jens'e nza cja 'na mbaro. Je o ë söya a xes'e angueze. ³³ Nuzgö, dya mi pārāgö c'ü pje pjëzhi nu. Pero Mizhocjimi, nu c'ü o juancö ró ë jichi cja ndeje yo nte, ya vi xitsi: “Nu c'ü rí jñanda ra zät'ä ín Espíritugö c'ü ra söya a xes'e angueze ngueje c'ü ra ndäjä o Espíritu Mizhocjimi ra bübü cja o mü'büji.”

³⁴ Ró jandagö o ëjë o Espíritu Mizhocjimi co nu e Jesús, nguec'ua rí xi'ts'iji na cjuana, exi ngueje nu o T'i Mizhocjimi nu.

Los primeros discípulos de Jesús

³⁵ C'ü na yejnu pa'a mi bübütjo nu, e Juan co yeje c'o o discípulo. ³⁶ O jñanda e Juan mi cjögü e Jesús. O mama c'ua:

—Pa nu, o Ts'imë Mizhocjimi.

³⁷ O dyärä c'ua yeje c'o o discípulo e Juan. Ya ndünt'üvi c'ua a xütjü e Jesús. ³⁸ O ñezhe c'ua e Jesús. O jñanda mi tjünt'üvi a xütjü. O xipjivi:

—¿Pje in jodüvi?

Anguezevi o mamavi:

—Xöpüte, ¿ja je ngue c'ua in bübü?, o 'ñembevi.

³⁹ O mama c'ua e Jesús:

—Xä'dävi ngue c'ua rí jñandavi ja je rí bübü.

Ya o möji c'ua. Ya o jñandavi nu ja je mi bübü. C'e pa'a c'ü, o nguejmetjoji nu e Jesús, na ngueje ya mi zünü dyëch'a c'ü xörü.

⁴⁰ E Andrés, c'ü nu cjuarma e Simón Pedro mi ngueje 'naja c'o yeje c'o vi dyärä nu c'o o mama e Juan, cja nu o ndünt'üvi a xütjü e Jesús. ⁴¹ E Andrés o chöt'ü e Simón c'ü nu cjuarma. O xipji:

—Ya ró chjëgöjme nu c'ü o ndäjä Mizhocjimi, eñe. Nuc'ü, ngue c'ü xiji Mesías.

⁴² Nuc'ua e Andrés o zidy e Simón o mëvi c'ua ja mi bübü e Jesús. E Jesús o jñanda c'ua. O xipji:

—Ngue'tsc'e e Simón, nu t'its'ü e Jonás. Rguí chjütsc'e e Cefas, eñe.

Ne jña Cefas ne ra mama Pedro.

Jesús llama a Felipe y a Natanael

⁴³ C'ü na yejnu pa'a o ne c'ua e Jesús o ma a Galilea. O chjëvi e Felipe. O xipji:

—Chjünt'ü ín xütjü.

O mëvi c'ua. ⁴⁴ E Felipe mi menzumü a Betsaida, nu ja mi menzumü e Andrés 'ñe e Pedro. ⁴⁵ E Felipe o ma xipji e Natanael:

—E Moisés o dyopjü cja o ley Mizhocjimi c'ü ra ëjë Mesías. Je xo va dyopjü c'o profeta. Ya ró chjëjme dya c'ü. Ngueje e Jesús c'ü menzumü a Nazaret, c'ü o t'i e José.

⁴⁶ E Natanael o xipji e Felipe:

—¿Cjo sö ra bübü a Nazaret c'ü na jo?

O ndünrü c'ua e Felipe:

—Xä'dä rí ñu'u.

⁴⁷ E Jesús o jñanda ma ëjë e Natanael. O mama c'ua:

—Va ë c'ua 'naja yo menzumü a Israel nu na cjuana. Nunu, dya onpüte nu.

⁴⁸ E Natanael o xipji e Jesús:

—¿Ja cja dya, c'ü ya in pácägö?

O ndünrü c'ua e Jesús. O xipji:

—'Ma dya be mi zon'c'ü e Felipe, nu 'ma mi bübügue cja ngua c'e higo, ró jantc'a 'ma, y rí pä'tc'ã in mü'bü.

⁴⁹ O ndünrü e Natanael, o xipji:

—Xöpüte, exi ngue'tsc'e o T'its'ü Mizhocjimi. Nu'tsc'e, ngue'tsc'e i 'ñe ngue c'ua rí mandazüji rí menzumüji a Israel.

⁵⁰ O ndünrü e Jesús, o xipji:

—In ejmezü dya, na ngueje mi pä'tc'ã in mü'bü 'ma mi bünc'e cja ngua c'e higo. Pero xenda na nojo c'o rí jñanda.

⁵¹ 'Na cjuana rí xi'ts'iji, rí jñandaji ra xogü a jens'e; 'ñe rí jñandaji c'o anxe Mizhocjimi ra möji a jens'e, ra nzhogüji nu ja rá bünc'ö, nutscö rvá ëcjö cja Mizhocjimi.

2

Un casamiento en Caná de Galilea

¹ C'ü na jñi nu pa'a o tsjaji 'naja chjüntü a Caná c'ü tsja a Galilea. Je o ma nu c'ü nu mamá e Jesús. ² Xo o zojnüji cja c'e chjüntü e Jesús co c'o o discípulo. ³ O tjezetjo c'ua c'e vino. C'ü nu mamá e Jesús o xipji:

—Ya ndezeji o vinoji.

⁴ E Jesús o xipji c'ua:

—¿Jenga in xitsigö a cjanu? Dya be sädä c'e hora 'ma ra 'mārã cjó nguetscö.

⁵ C'ü nu mamá e Jesús o xipji c'o mi pjöxte:

—Rí tsjaji texe c'ü ra xi'ts'iji e Jesús.

⁶ Mi jārã nu, 'ñanto tras'äbã c'o mi ngueje ndojo c'o mi xich'iji ndeje. Nu c'e ndeje c'o mi po'o nu, mi ngue para ro xindyë c'o mi menzumü a Israel, c'ua nzi va manda o ley anguesji. C'o tras'äbã mi süjü ochenta o 'na ciento litro nzi 'naja. ⁷ E Jesús o xipji c'o mi pjöxte:

—Nu'ts'c'ej, nichiji ndeje yo tras'äbã.

Cjanu o nichiji c'ua. Nde o jaxcüji na jo c'o tras'äbã. ⁸ E Jesús o xipji c'ua:

—Dyö'büji dya, chunbüji c'ü manda cja ne chjüntü.

Cjanu o ndunüji c'ua. ⁹ C'ü mi manda, o zö'ö ts'iquë c'ü e ndeje c'ü vi mbëzhi vino. Dya mi pārã ja je vi tñji. Pero c'o mböxte mi pārãji na ngueje vi dyö'büji c'e ndeje. O tsja c'ua c'ü mi manda, o ma't'ü c'ua c'ü e t'i'i c'ü cja vi chjüntü. ¹⁰ Cjanu o xipji c'ua:

—'Ma cjaji chjüntü, ot'ü xisp'iji vino c'ü na jo'o. Nuc'ua 'ma ya ra nijmiji, cja rrö xisp'iji c'ü dya nda jo. Nu'tsc'e mi pë's'itjo c'ü xenda na jo vino. Cja na unügue dya.

¹¹ Nujyo, o tsja'a e Jesús a Caná c'ü tsja a Galilea. Nguejyo o mbürü o jizhi c'ü dya nunca mi janda c'o nte. A cjanu o mbārãji c'ü me na nojo angueze. C'o o discípulo o 'ñejmeji c'ua angueze.

¹² Nu 'ma o nguarü yo, o zöbüji a ma a Capernaum e Jesús 'ñe c'ü nu mamá 'ñe c'o o cjuarma 'ñe c'o o discípulo. Nunu, o mimiji ja nzitjo pa'a. Dya o mezheji.

Jesús purifica el templo

¹³ Ya mi ngue ro zädä c'e mbaxua c'ü ni chjũ Pascua c'ü cja yo menzumü a Israel. Nuc'ua o ma a ma a Jerusalén e Jesús. ¹⁴ O chöt'ü c'o mi pö o nzhünü 'ñe o ndénchjürü 'ñe o mbaro cja c'e templo. C'o mi pötü o merio xo nde mi junrü nu c'o. ¹⁵ E Jesús o dyät'ä c'ua 'naja o chirrio. Cjanu o ndas'üji va pjongüji cja c'e templo texeji co c'o o nzhünüji 'ñe c'o o ndénchjürüji. Cjanu o pjö'tp'ü o merio c'o mi pötü o merio. O tunbüji c'o o mexaji. ¹⁶ O xipji c'ua c'o mi pö'ö c'o mbaro:

—Nuyo, pjongüji va yo. Nu'tsc'eji, dya rí tsjapcüji chöjmu nu o ngumü mi Tatagö.

¹⁷ Nuc'ua c'o o discípulo o mbeñeji c'ua c'o ya t'opjü, c'ü mama a cjava: “Na ngueje c'ü me rgá pjörügö in nzungue, me ra nugöji na ü”, eñe va zopjü Mizhocjimi.

¹⁸ Nuc'ua c'o menzumü a Israel, o tsjapüji t'önü e Jesús, o xipjiji:

—¿Pje rí jítsijme ngue c'ua rá pãrãjme pje pjë'ts'igue nguec'ua in cjague nu yo in cjague?

¹⁹ O ndünrü c'ua e Jesús, o xipjiji:

—Yä't'äji nu e templo nu. Na jñi nu pa'a rá bö'bütjo.

²⁰ O mama c'ua c'o menzumü a Israel:

—O mezhe cuarenta y seis cjë'ë va dyät'äji nu. Nu'tsc'e in mama jñipatjo rí bö'bü.

²¹ Pero e Jesús je mi mama e templo c'ü je mi nguetsjë angueze. ²² 'Ma o te'e cja yo aña e Jesús, nuc'ua c'o o discípulo o mbeñeji c'ü vi mama yo. Nuc'ua ya o 'ñejmeji c'ua yo vi t'opjü 'ñe c'e jña'a c'ü vi mama e Jesús.

Jesús conoce a todos

²³ 'Ma mi bübü e Jesús a Jerusalén cja c'e mbaxua c'ü ni chjũ Pascua, na puncjü nte c'o o 'ñejme c'o mi cja e Jesús. 'Ma o jñandaji c'o mi cja angueze c'o nunca mi jandaji, ya o 'ñejmeji c'ua. ²⁴ Pero e Jesús mi pãrã c'ü dya ro ndünt'üji o xütjü. Mi pãrã na ngueje mi pãtpãji o mü'büji. ²⁵ Dya mi jyodü cjó ro xipji ja ma cja c'o nte. Na ngueje angueze nde mi pãrã nu c'o mi cijñiji.

3

Jesús y Nicodemo

¹ Mi bübü 'naja c'o fariseo c'ü mi chjũ Nicodemo. Mi jmu'u cja c'o menzumü a Israel.

² Nuc'ü, o ëjë 'na nu xömu cja e Jesús. O xipji:

—Xöpüte, rí pãrãgöjme o juan'c'ü Mizhocjimi rí xöpügue yo nte. Na ngueje 'ma dya ri bübügue co Mizhocjimi, dya ro sö ri tsjague 'ma, nuyo in jizhigue yo nunca mi jandajme.

³ O ndünrü c'ua e Jesús, o xipji:

—Na cjuana c'ü rí xi'ts'i. Nu c'ü dya ra jmus'ü na yeje, dya ra sö ra nu'u c'ü ra manda Mizhocjimi a jens'e.

⁴ O xipji c'ua e Nicodemo:

—¿Ja rgá sö ra jmus'ü 'naja nte 'ma ya zöya? ¿Cjo ra sö ra cjogü cja o pjeme nu nana ra jmus'ü na yeje?

⁵ O ndünrü e Jesús:

—Rí xi'ts'igö c'ü na cjuana. Nu c'ü dya ra jmus'ü cja ndeje 'ñe cja o Espíritu Mizhocjimi, dya ra sö ra nu c'ü ra manda Mizhocjimi a jens'e. ⁶ Yo nte'e unüji o ts'ingue c'o nu t'iji, nguec'ua xo ga nte c'o t'i. Je xo ga cjatjonu 'ma cjó c'o ra 'ñejme, Mizhocjimi unü c'ü o Espíritu ngue c'ua c'e nte ra tsjapü o t'i 'ma Mizhocjimi. ⁷ Dya me rí tsjijñi c'ü ró xi'ts'i, ni jyodü ra jmuxc'ü na yeje. ⁸ E ndajma ja nde vü'ü. In ärä vü'ü. Pero dya in pãrã ja je ni 'ñeje, ne ja je ni ma'a, na ngueje dya sö rí jñandgue. Je xo ga cjatjonu, dya sö rí jñandgue Mizhocjimi 'ma unü o Espíritu 'na nte ga tsjapü o t'i.

⁹ O ndünrü c'ua e Nicodemo, o xipji:

—Nuyo, ¿ja rga sö ra ts'a'a yo?

¹⁰ O ndünrü e Jesús, o xipji:

—Ngue'tsc'e in xöpüte cja yo in menzumüji a Israel. ¿Cjo dya in pãrã yo rrã xi'ts'i?

¹¹ Nuzgö rrã xi'ts'igö c'ü na cjuana. Nu c'o rí pãrãgöjme rí xi'tsc'öjme. Nu c'o ró nujme

rí mamajme na cjuana. Pero dya *in* ejmeji c'o rí xi'tsc'öjme. ¹² Nu 'ma rí xi'ts'iji c'o tsjaja cja ne xoñijömmü, dya *in* ejmeji. ¿Ja rguí ñejmeji 'ma rá xi'ts'iji c'o tsjaja a jens'e?

¹³ Dya cjó nguins'i a jens'e ngue c'ua ra mbärã ja ga cja Mizhocjimi. Pero bübü c'ü pärã. Nutscö rvã ëjë a jens'e cja Mizhocjimi nu ja exmi bübügö, nguetscö rí pärägö. ¹⁴ Ma ma ëjë c'o c'ijmi ma ë saji c'o ín mboxtitagöji cja c'e ndajyadü, e Moisés o dyät'ä 'na c'ijmi de bronce, cjanu o ndün't'ü cja 'na za'a c'ü ma jens'e. Nguéc'ua 'ma mi janda c'o nte, dya mi tñji c'o vi za o c'ijmi. Xo rga cjatjonu, xo ni jyödü ra ndüntcüji cja ngronsi, nutscö rvã ëcjö cja Mizhocjimi. ¹⁵ Nguéc'ua texe c'o ra 'ñench'ezügö cja o mü'bü nde ra bübütojji, dya ra ndüji, eñe e Jesús.

El amor de Dios para el mundo

¹⁶ Mizhocjimi me s'iya texe yo cärã cja ne xoñijömmü. Nguéc'ua va nzhö c'ü nu T'i c'ü 'natjo para o ndü va ngötcü ín nzhübüji; nguec'ua texe c'o ra 'ñench'e o mü'bü angueze, dya ra ndüji, ra bübütojji. ¹⁷ C'ü vi ndäjä Mizhocjimi c'ü nu T'i'i cja ne xoñijömmü, dya ngue c'ü ra tsjapü ra ngöt'ü o nzhübü yo cärã cja ne xoñijömmü. O ndäjä ngue c'ua o ngö'tp'ü c'o nzhübü c'o tñji. A cjanu, nu c'o ench'e o mü'bü angueze, ra bübütojji.

¹⁸ Nu c'ü ejme c'ü nu T'i Mizhocjimi, dya ra tsjapü Mizhocjimi ra ma sufrido. C'ü dya ejme, o mama Mizhocjimi c'ü ra tsjapü ra ma sufrido. Na ngueje o ndäjä c'ü 'natjo o T'i, pero dya ne c'e nte ra 'ñejme. ¹⁹ E jya's'ü o ëjë cja ne xoñijömmü. Pero yo nte mi neji bëxömmü. Dya neji e jya's'ü na ngueje na s'o cjaji. Nguéc'ua ra ma ngöt'üji o nzhübüji. ²⁰ Texe c'o cja na s'o me ünmbüji e jya's'ü. Dya xo ne ra säjäji cja e jya's'ü na ngueje 'ma ro säjäji cja e jya's'ü ro tjandbaji 'ma c'o na s'o c'o cjaji. ²¹ Nu c'o cja na cjuana, va ëji cja e jya's'ü ngue c'ua ra tjandbaji c'ü vi tsjaji c'ua ja nzi ga ne Mizhocjimi.

Juan el Bautista vuelve a hablar de Jesús

²² 'Ma o nguarü yo, o ma c'ua e Jesús co nu c'o o discípulo a ma Judea. O nguejme nu co anguesji. Mi jichite nu. ²³ E Juan xo mi jichite a Enón bëxtjo a Salim. Mi jichite nu, na ngueje mi po na puncjü ndeje nu. O ëjë c'o nte'e ma ë ji'iji. ²⁴ Dya be mi cjot'ü cja pjörü 'ma, e Juan.

²⁵ Nuc'ua c'o o discípulo e Juan o zöji jña 'naja bëzo c'ü mi menzumü a Judea. O zöji jña c'ua ja ga cja c'ü mi jichite e Jesús, 'ñe c'ü mi jichite e Juan. ²⁶ O möji cja e Juan. O xipjiji:

—Xöpüte, c'e bëzo, nu c'ü mi bübüguevi mbes'e a manu cja c'e ndare a Jordán, nu c'ü i xitsijme cjó ngueje, ya jichi yo nte. Nudya nde pöji texeji nu ja bübü angueze.

²⁷ O ndünrü e Juan, o mama:

—Na jo c'ü. Na ngueje Mizhocjimi o unü c'e bëpji nguec'ua ga tsja c'ua. ²⁸ Nu'tsc'ëji *in* pärãtsjëji ró mamagö, “Dya nguetscö e Cristo. O dácjätjogö ró ot'ü ró xipji yo nte c'ü va ëjë e Cristo. Cja rron 'ñeje angueze.” ²⁹ Rá xi'ts'iji 'na jña. 'Ma cjaji chjüntü, ngue c'ü jovi c'e t'i c'ü ra 'ñe'chp'e a dyë c'e xunt'i. Pero c'ü jovi c'e t'i me mäjã ga dyärã ña'a c'e t'i ga zopjü c'e xunt'i. Je xo ga czazgö nu, me rí mäcjö na ngueje ya ngue e Jesús c'ü ya zopjü dya yo nte. ³⁰ Na ngueje xenda ra mbëzhi na nojo angueze. Dya cja pje ra mbëtscö.

El que viene de arriba

³¹ Nu c'ü vi 'ñeje a jens'e ngue c'ü manda texe. Nutscö je ró tegö cja ne xoñijömmü rí mama c'o tsjaja cja ne xoñijömmü. Nu c'ü exmi bübü a jens'e ngue c'ü manda texe. ³² Nuc'ü, mama c'o o jñanda a jens'e 'ñe c'o o dyärã. Pero dya cjó ejme c'o mama. ³³ Nu c'ü ejme c'o mama, ya o jñunt'ü o mü'bü c'ü na cjuana c'ü mama Mizhocjimi. ³⁴ Na ngueje nu c'ü o ndäjä Mizhocjimi, mama o jña Mizhocjimi. Mizhocjimi o unü o Espíritu ra ña o jña. Dya ënmbitjo ga unü o Espíritu. ³⁵ Mizhocjimi me s'iya c'ü nu T'i'i. O nzhötü texe cja o dyë'ë. ³⁶ Nu c'ü ench'e o mü'bü e Jesucristo c'ü nu T'i Mizhocjimi, ra bübütjo, dya ra ndü. Nu c'ü dya ench'e o mü'bü c'ü nu T'i Mizhocjimi, ra ndü'ü, dya ra bübü. Mizhocjimi ünmbü c'ü.

4

Jesús y la mujer de Samaria

¹ C'o nte ya mi pjürü mi nädäji e Jesús mi mamaji:

—E Jesús xenda na puncjü o nte c'o xöpü que na ngue c'o mi xöpü e Juan. Y xenda na puncjü o nte c'o jichi co ndeje, mi eñeji.

² Bueno, dya mi ngue e Jesús c'ü mi jichi c'o nte, mi ngue c'o o discípulo. O üdü c'ua c'o fariseo va dyäräji c'ü mi mama c'o nte. ³ Nguec'ua 'ma o mbärã a cjanu e Jesús, o mbedye c'ua a Judea co c'o o discípulo, o möji na yeje a Galilea.

⁴ Mi jyodü ro cjogü a Samaria ngue c'ua ro zät'ä a Galilea. ⁵ O zät'äji c'ua cja 'na ndajñiñi c'ü mi tsja a Samaria c'ü mi chjü Sicar. O juajma e Jacob bëxtjo mi tizhi cja c'e jñiñi. Nu c'e juajma vi zopcü c'ü nu t'i c'ü mi chjü José. ⁶ Mi bübüjtjo nu o pozo e Jacob. E Jesús ya me vi mbo o cuë ma nzhodü cja 'ñiji. O mimi a jmi cja c'e pozo. Ya mi zünü 'ñanto c'ü nzhä 'ma o zät'äji. ⁷ O ëjë c'ua 'naja ndixü c'ü mi menzumü a Samaria. O ë ngüs'ü ndeje. Nuc'ua e Jesús o xipji:

—Dyacü ts'iquë ndeje, rá si'i, eñe.

⁸ C'o o discípulo e Jesús vi möji cja c'e ndajñiñi. O ma ndömüji c'ü ro ziji e Jesús. ⁹ O mama c'ua c'ü e ndixü a Samaria, o xipji e Jesús:

—Maco in menzumü a Israel. ¿Jenga in ötcügö ndeje c'ü rí sigue? Nutscö rí ndixü y rí menzumü a Samaria, eñe.

C'o menzumü a Israel, dya ñuji c'o menzumü a Samaria. ¹⁰ O ndünrü e Jesús, o xipji:

—Nu 'ma ri pärãgue c'ü unü Mizhocjimi 'ñe cjó je nguetscö c'ü xi'ts'i, “Dyacü ts'iquë ndeje rá si”, nu'tsc'e ri dyötcü, nuc'ua ro da'c'ügö ndeje c'ü sido rí bübüjtjo, eñe e Jesús.

¹¹ O ndünrü c'ua c'e ndixü:

—Nu'tsc'e së'ë, ojtjo pje rguí tsjüs'ügue. Me na jë'ë ne pozo. ¿Ja je ngue c'ua peje c'e ndeje c'ü sido rá bübüjtjo? ¹² Ne pozo nu, o dyacöjme e Jacob c'ü mi mboxtitagöjme. Nuc'ü, mi si'i ne ndeje. Xo 'ñe c'o o t'i, 'ñe c'o o animaleji. Nu'tsc'e, ¿cjo xenda pjë'tsc'e na nojo que na ngueje e Jacob? A poco rí dyacö ndeje c'ü xenda na jo, eñe c'e ndixü.

¹³ O ndünrü e Jesús, o xipji:

—C'ü ra zi ne ndeje nu, ra turetjo. ¹⁴ Nu c'ü ra zi c'e ndeje c'ü rá unügö, dya cja ra ndüre. C'e ndeje c'ü rá unügö, ra bübü cja o mü'bü; ra chjëntjovi nza cja ndeje c'ü peje cja mëjë, nguec'ua sido ra bübüjtjo c'e nte, eñe e Jesús.

¹⁵ O ndünrü c'ua c'e ndixü:

—Nu'tsc'e, së, dyacö c'e ndeje c'ü. Ngue c'ua dya cja rá türe. Ngue c'ua dya cja xo rá ë cjüs'ü a 'ñecjua.

¹⁶ Nuc'ua e Jesús o xipji:

—Ma zojnü nin xïra. Nuc'ua rí 'ñejevi a 'ñecjua.

¹⁷ O ndünrü c'e ndixü:

—Dya rí 'ñecjö ín xïra.

O xipji c'ua e Jesús:

—I mamague c'ü na cjuana, dya in 'ñecje nin xïra. ¹⁸ Na ngueje ya mi 'ñeje tsi'ch'a nin xïra. Nu c'ü in 'ñeje dya, dya ngueje nin xïra. I mamague na cjuana yo.

¹⁹ O ndünrü c'ua c'e ndixü, o mama:

—Nutscö, së, rgá cjiñigö ngue'tsc'e 'na profeta. ²⁰ Nu c'o ín mboxtitajme o ma't'üji Cjimi cja ne t'eje nu. Nu'tsc'eji in menzumügueji a Israel in mamagueji ngueje a Jerusalén nu ja je rá ma't'üji Cjimi, eñe c'e ndixü.

²¹ O ndünrü e Jesús, o xipji:

—Dyätcägö yo rá xi'ts'i. Ra zädä yo pa'a nu 'ma dya cja rguí jyodü rí möji cja ne t'eje; dya cja xo rguí jyodü rí möji a Jerusalén ngue c'ua rí ma't'üji ín Tataji Mizhocjimi. ²² Nu'tsc'eji in ma't'ügueji Cjimi, pero dya in pärãji ja ga cja c'ü. Nutscöjme rí ma't'ügöjme Cjimi, pero rí pärãjme ja ga cja c'ü. Na ngueje nu c'ü ra jopcü o mü'bü yo nte, je vi 'ñeje cja yo menzumü a Israel. ²³ Ya säjä yo pa, c'ü ni jyodü yo nte ra mbärãji c'ü na cjuana ja ga cja Mizhocjimi, 'ñe ra ma't'üji co texe o mü'büji. 'Ma ra

tsjaji a cjanu, na cjuana rgá ma't'üji 'ma Mizhocjimi. Mizhocjimi ne'e cjó c'o ra ma't'ü a cjanu. ²⁴ Mizhocjimi ngueje Espiritu, dya sö rá jandaji. Nguéc'ua c'o ra ma't'ü Mizhocjimi ni jyodü ra mbârâji a cjanu, c'ü dya ngue 'na ts'ita c'ü sö ra jñandaji. Pero ra ma't'üji Mizhocjimi co texe o mü'büji, eñe e Jesús.

²⁵ O ndünrú c'ua c'e ndixü:

—Rí pârâgö ra ëjë e Mesías; 'ma ra ëjë c'ü, ra nda xitsiji texe ja cja, eñe c'e ndixü. C'e jña Mesías ne ra mama: “Ngue Cristo c'ü o 'ñeme Mizhocjimi ra manda.”

²⁶ O ndünrú c'ua e Jesús:

—Nguetscö e Cristo; rí ñagövi.

²⁷ Nuc'ua o säjä c'o o discípulo. Me mi cjiññiji c'ua, jenga mi ñavi 'na ndixü. Pero dya cjó xipji:

—¿Jenga in ñavi ne ndixü? ¿Pje in önü nu?, ro 'ñeñeji.

²⁸ Nuc'ua c'e ndixü o zogütjo c'ü nu xäjñä. O ma c'ua cja c'e ndajñiñi. O ma xipji c'o nte:

²⁹ —Xä'däji dya. Mö rá ma nuji 'naja bëzo c'ü o xitsi texe c'o ró cjägö. 'Na ri ngueje e Cristo c'ü.

³⁰ Nuc'ua o mbedyeji cja c'e ndajñiñi. O möji nu ja je mi bübü e Jesús. ³¹ 'Ma ndänt'ä ma ñaji c'e ndixü c'o nte, nuc'ua c'o o discípulo ma xipji e Jesús:

—Nu'tsc'e, xöpüte; ni jyodü rí sigue xëdyi.

Pero dya o zi'i. ³² E Jesús o xipji c'ua c'o o discípulo:

—Nuzgö rí pë's'igö c'ü rá si'i; nu'tsc'eji dya in pârâgueji.

³³ Nuc'ua c'o discípulo mi pötma mamaji:

—¿Cjó ngue c'ü ro tunpü c'ü ra zi'i nu?

³⁴ E Jesús o xipji c'ua:

—C'e jñönü c'ü ni zëzhi ín mü'bü, ngue c'ü rí cjägö c'ü ne'e nu c'ü o ndäcjägö, y rá cjuatpügö texe c'ü ne angueze. ³⁵ ¿Cjo dya in mamagueji xe bëzhi nziyo zana cja ra zädä dagrëxü? Pero rí xi'tsc'öji, jñanchjaji dya, yo nte yo va ëjë ra dyäräji yo ín jñagö, chjëntjoji nza cja o ndëxü c'o ya na jo ra dagü. ³⁶ Nu c'ü tagü jo mäjä c'ü; na ngueje bübü c'o ra 'ñejmezü. Sido ra bübütoji; dya ra ndüji. Nguéc'ua c'ü tagü 'ñe c'ü podü 'natjo c'ua ra mäjävi. ³⁷ Na ngueje na cjuana c'ü je mama a cjava: “'Naja ngue c'ü podü. C'ü 'naja ngue c'ü tagü.” ³⁸ Ró täc'ägöji rí chagüji nu ja dya i pëpiji. Nandyo c'o o pëpiji. Nu'tsc'eji in tagüji c'o o mbodü anguezeji.

³⁹ Na puncjü c'o mi menzumü cja c'e ndajñiñi c'ü mi tsja a Samaria o 'ñejmeji e Jesús na ngueje c'o vi mama c'e ndixü. Vi mama c'e ndixü: “O xitsi texe c'o ró cjägö”, eñe.

⁴⁰ 'Ma o säjä c'o mi menzumü a Samaria nu ja mi bübü e Jesús, c'o nte mi süjmüji ja nzi pa e Jesús. Nguéc'ua va nguejme c'ua yepa nu. ⁴¹ Xenda na puncjü c'o o 'ñejme c'ua na ngueje c'o mi mama e Jesús. ⁴² O mama c'ua c'o nte, o xipji c'e ndixü:

—Ya rí pâräjme na cjuana ne bëzo nu, ngueje nu o ëjë ra 'ñeme libre yo cãrã cja ne xoñijömmü, ngueje e Cristo. Rí ejmegöjme na ngueje c'o i xitscöjme; y ya xo ró ärätsjējme c'o mama angueze.

Jesús sana al hijo de un empleado del gobierno

⁴³ 'Ma ya vi mezhe yepa nu, cjanu o mbedye c'ua nu. Cjanu o ma a Galilea. ⁴⁴ Na ngueje ya vi mama e Jesús: “Dya respetaoji 'na profeta cja o jñiñitsjējē.” ⁴⁵ 'Ma o zät'ä a Galilea e Jesús, c'o mi cãrã nu, me co mäjä va jñandaji. Na ngueje xo vi möji cja c'e mbaxua a Jerusalén c'ü ni chjü Pascua, vi jñandaji texe c'o vi tsja nu e Jesús.

⁴⁶ O yepe o ma c'ua e Jesús a Caná c'ü tsja a Galilea. Nujnu, nguejnu vi tsjapü c'ü e ndeje o mbëzhi vino. Nujnu, mi bübü nu, 'naja c'ü mi jmu'u. Nu c'ü nu t'i'i mi sö'dyë. Je mi bübü a Capernaum. ⁴⁷ Nu c'e jmu o dyärä je vi mbedye a Judea e Jesús; ya vi zät'ä a Caná c'ü je tsja a Galilea. O ma c'ua nu ja je mi bübü e Jesús. O ma dyötü na puncjü ro zöbü a Capernaum, ro ma jopcü c'ü nu t'i'i na ngueje ya ma tñ'ü. ⁴⁸ Nuc'ua e Jesús o xipji:

—Maco rí xi'tsc'öji cjó je nguetscö, pero in ne rí jñandgueji c'ü rá cjägö c'ü me rrã nojo c'ü rí mangueji: “Nunca rí jandgöji a cjanu”, rí 'ñeñeji. 'Ma jiyö, dya rí 'ñejmezüji.

⁴⁹ C'e jmu o xipji:

—Nu'tsc'e nin t'ecjañumü, na jo ya rí sjöbü, ngue c'ua xe rí sürü rí jocü ín ch'i. Ya va tũ'ü.

⁵⁰ O mama c'ua e Jesús:

—Mague dya. Nu c'ü in ch'i'i, dya ra ndũ'ü c'ü. Ra bübütjo.

Nuc'ua c'e bëzo o 'ñejme c'o jña c'o o xipji e Jesús. O ma c'ua. ⁵¹ 'Ma ya ma sjöbü angueze, o mbedye c'ua c'o o mbëpji. O ma ndünrüji. O xipji:

—Nu c'ü in ch'i'i bübütjo c'ü.

⁵² Nuc'ua c'ü nu tata c'e t'i o tsja t'önü ja hora o mbürü o jogü. O xipji c'ua:

—A ndä'ä 'ma o zünü siete, o c'ueñe c'e pa'a.

⁵³ Nuc'ua c'e tata ya o mbärä mi ngueje c'e hora c'ü vi xipji e Jesús: “In ch'i'i ra bübütjo.” Nuc'ua c'ü o tata c'e t'i o 'ñench'e o mü'bü e Jesucristo cja na 'ñe texe c'o mi cärä o ngumü.

⁵⁴ 'Ma o mbedye e Jesús a Judea o ma a Galilea o jocü c'e t'i'i, ngue c'ü na yeje c'ü o jizhi e Jesús c'o nunca mi janda c'o nte.

5

Jesús sana al paralítico de Betesda

¹ Nuc'ua 'na nu pa mi cja o mbaxua c'o menzumü a Israel. O ma c'ua a Jerusalén e Jesús. ² Cja c'e ngoxtji a Jerusalén nu ja mi cjocüji o ndënchjürü, nujnu, bëxtjo mi bübü 'na t'ore. Cja c'e jña hebreo ni chjü Betesda c'ü e t'ore. Mi järä tsi'ch'a o porta nu. ³ Nunu mi orü nu, na puncjü c'o mi sö'dyë. Mi cärä c'o mi ndëzhö, 'ñe c'o mi me'dye, 'ñe c'o dya mi sö ro 'ñömü. Mi te'beji ro pjö's'ü c'e ndeje. ⁴ Na ngueje mi bübü 'ma mi dat'ü 'naja o anxe Mizhocjimi nu ja je mi po c'e ndeje. Me mi ñus'ü c'e ndeje. C'ü ot'ü mi dat'ü cja c'e ndeje 'ma ya ra nguarü ra ñus'ü, mi jogü c'o pje nde ma ngueme c'o mi sö'ö. ⁵ Mi bübü nu, 'naja bëzo c'ü ya mi pa'a treinta y ocho cjë'ë c'ü mi sö'dyë. ⁶ 'Ma o jñanda e Jesús mi orü c'e bëzo, o mbärä ya vi mezhe mi sö'dyë. Nuc'ua e Jesús o dyönü c'ua:

—¿Cjo in ne ra jots'ü?

⁷ O ndünrü c'ü mi sö'dyë:

—Nu'tsc'e nin t'ecjañumü, nuzgö, ojtjo cjó ra ngöcügö cja ne t'ore 'ma pjö's'ü ne ndeje. 'Ma cja rí negö rá dat'ü, ya ni ot'ü ni dat'ü 'naja.

⁸ O ndünrü c'ua e Jesús:

—Nu'tsc'e ñanga dya, xos'ü c'ü in pjžhí, nzhodü dya.

⁹ Nuc'ua exo jogü c'ua c'e bëzo. Ya o nduns'ü c'ua c'ü mi pjžhí. Nuc'ua ya o nzhodü c'ua c'e bëzo. Nu pa c'ü o nzhodü c'e bëzo ngue c'e sjüpa 'ma mi söyaji. ¹⁰ Nguéc'ua c'o pje mi pjžhi cja c'o nte a Israel o xipji c'ü vi jogü:

—Ngue nu pa dya nu rí söyaji. Mama cja o ley Mizhocjimi c'ü o dyopjü e Moisés, dya pje ra sö rí chunü nu in pjžhí nu pa dya.

¹¹ O ndünrü c'ua c'e bëzo:

—Nguejetsjé c'ü o jocüzü c'ü o xitsitsjéjé: “Xos'ü nu in pjžhí, rí nzhodü dya.”

¹² O dyönüji c'ua:

—¿Cjó ngue c'e bëzo c'ü o xi'ts'i: “Rí xos'ü nu in pjžhí rí nzhodü?”

¹³ C'ü ya vi jogü, dya mi pärä cjó ngue c'ü vi jocü. Na ngueje e Jesús vi xögü vi cjogü cja c'o nte c'o ma puncjü. ¹⁴ Nu c'e ndajme c'ua, e Jesús o chöt'ü c'e bëzo a mbo cja c'e templo. O xipji:

—Jñanda dya, xä. Ya o jots'ü dya. Dya cja rí tsja dya c'o na s'o. 'Na pje ne ra ts'a'c'ü c'ü xenda rí sufrido.

¹⁵ O ma c'ua c'e bëzo. O ma xipji c'o mi pjžhi cja c'o nte a Israel:

—Ngueje e Jesús c'ü o tsjacö o jozü.

¹⁶ Nguéc'ua c'o nte a Israel me mi nuji na ü e Jesús. Mi jodüji ro mbö't'üji na ngueje mi cja'a yo, c'e sjüpa 'ma mi söyaji. ¹⁷ Pero o mama e Jesús:

—Mi Tatagö c'ü bübü a jens'e pëpjitjo; 'ñetscö xo rí pëpjitjogö, eñe e Jesús.

¹⁸ Nuc'ua c'o mi pjëzhi cja c'o nte a Israel xenda mi jodüji c'ua ro mbö't'üji. Na ngueje e Jesús dya mi süpü c'e pa'a c'ü söyaji; xo mi mama: “Mizhocjimi nguejmi Tatagö.” A cjanu mi cjäpü ra mbäräji c'ü Mizhocjimi angueze.

La autoridad del Hijo de Dios

¹⁹ Nuc'ua e Jesús, o xipjiji:

—Na cjuana c'ü rí xi'tsc'öji. Nuzgö exi ngue o T'izgö Mizhocjimi. Nguet'ua nunca rí cjägö c'ü rí netsjögö. C'ü rí cja'a, nguextjo c'ü rí janda cja'a Mizhocjimi c'ü mi Tata. Na ngueje c'o cja'a mi Tata xo rí cjägö yo, na ngue o T'izü Mizhocjimi. ²⁰ Mi Tata me s'iyazü. Nguetzgö o T'izü angueze. Mi Tata jítsi texe c'o cja'a angueze. Xe ra jítsi c'o xenda na nojo bëpji que na ngueje yo, c'o rá cjägö. Nguet'ua me rí tsjijñigueji. ²¹ Mi Tata xos'ü c'o ya ni ndü'ü. Unüji c'ü ra bübütjoji. Nuzgö o T'izü Mizhocjimi, xo ga cjatjözügö. Rá unütjo ra bübüji, nu c'o rí ne rá unütjo. ²² Mi Tata dya cjó ra jñünpü ngüenda. Ya o dyacügö mi Tata rá jünpü ngüenda texe yo nte. ²³ Nguet'ua, ra respetaozgöji c'ua ja nzi ga respetaoji mi Tata. Nu c'ü dya neze, dya xo ne mi Tata c'ü o ndäcjä.

²⁴ 'Yo nte, chjëntjui c'ü ya ni ndüji, na ngueje tüji o nzhubüji. Pero rí xi'tsc'öji c'ü na cjuana, nu c'ü ra dyätcä ín jñagö, 'ñe ra 'ñejme nu c'ü o ndäcjä, exta bübütjo. Nguet'ua dya rá jünpü ngüenda ra ma sufrido. ²⁵ Na cjuana c'ü rí xi'ts'igöji, yo nte yo ya ni ndü, ya ngue ra zädä y ya zädä dya, c'ü ra dyäräji ín jña'a, nutscö o T'izü Mizhocjimi. Nu c'o ra dyätcägö, rá unüji c'ü ra bübütjoji. ²⁶ Na ngue c'ua ja nzi ga cja Mizhocjimi je xo ga cjäzgönu, nutscö o T'izü. Exo rí bübütjögi. ²⁷ Mizhocjimi xo o dyacü rá jünpü ngüenda yo nte. Na ngueje rvá ëcjö cja Mizhocjimi. ²⁸ Dya cja rí tsjijñiji: “Pero, ¿ja rgá sö ne bëzo ra tsja yo?”, in mangueji a mbo in mün'c'ej. Na ngueje ra ts'a c'o xe rrä nojo, ra ëjë nu pa'a 'ma ra dyätcä ín jñagö texe c'o ya ndü. ²⁹ Texeji ra mbes'ej c'ua ja t'ögüji. Nu c'o o tsja c'ü ne Mizhocjimi, ra ch'unüji c'ü sido ra bübütjoji. Nu c'o dya o tsja c'ü ne Mizhocjimi, ra jñünpüji ngüenda; ra sufridoji, dya ra nguarü.

Pruebas de la autoridad de Jesús

³⁰ Xe ma ña'a e Jesús. O mama:

—Nunca rí cjägö c'ü rí netsjögö. Nu c'ü xitsi ín Tatagö a jens'e ngue c'ü rí cjägö c'ü. Rí jünpügö ngüenda texe yo cärä cja ne xoñijömmü. Na jo c'ua nzi rga cjägö rá jünpüji ngüenda, na ngueje dya rí jodügö rá cja c'ü rí netsjë. Nuzgö rí cjägö c'ü ne'e mi Tatagö c'ü o ndäcjä. Nguetjo c'o rí cjägö c'o. ³¹ 'Ma ri nguextjozgö ri mama c'ü exi ngue o T'izgö Mizhocjimi, ro sö ri mangueji 'ma, c'ü dya cjuana. ³² Pero rí xi'ts'iji, bübü ne 'naja c'ü mama pje pjëtscö. Rí pärägö c'ü na cjuana c'ü mama angueze. ³³ Nu'tsc'ej i chäjägueji o mböcjimi 'ñe o levita o ma tsjapüji t'önü e Juan pje pjëtscö. Angueze o xipjiji c'ü na cjuana. ³⁴ Zö na cjuana c'ü o mama e Juan, dya nda ni muvi na ngueje ngueto bëzo. Pero rí mbeñc'ej c'o jña c'o o mama e Juan. Ngue c'ua ra sö rí 'ñejmezüji, rá jocuts'ü in mü'büji. ³⁵ 'Na sivi ü's'üji cja 'ñiji. Je xo ma cjatjonu e Juan, mi jí'tsc'ej o 'ñiji Mizhocjimi. Nu'tsc'ej i mäjäji ja nzi pa co c'o vi xi'ts'iji. ³⁶ E Juan o mama pje pjëtsgö; pero bübü c'o xenda ni 'ñetse pje pjëtsgö. Ngue c'o rí cjägö c'o o dyacü mi Tatagö a jens'e. Rá cjuatügö texe nu c'o o dyacü rá cjägö. Nuc'o, ngue c'ü ni 'mārā c'o, c'ü na cjuana o ndäcjä mi Tata. ³⁷ A cjanu, mi Tata c'ü o ndäcjägö mama na cjuana pje pjëtsgö, zö nunca in ätpäji o jña'a 'ñe dya xo xögü in chöji ngue c'ua rí pärägueji ja ga cja c'ü. ³⁸ Dya xo in ench'e in mü'büji o jña Mizhocjimi, na ngueje dya in ejmezügöji nutscö o ndäcjä mi Tata. ³⁹ In xörüji na jo cja o jña Mizhocjimi, na ngueje in cjincjeji 'ma rí xörügueji ra ch'a'c'üji c'ü rí bübütjoji. Nguetsjë yo jña'a yo je mama pje pjëtsgö. Nguetscö rí unügö c'ü rí bübütjoji. ⁴⁰ Pero dya pje in neji rí 'ñejmezüji. 'Ma ri 'ñejmezüji ro da'c'ej 'ma c'ü ri bübütjogueji.

⁴¹ 'Nuzgö dya pje rí jodütsjögö c'ü ra mama yo nte na nozgö. ⁴² Pero nutscö rí päjtc'ägöji cja in mü'büji. Rí pärägö c'ü dya pje in s'iyaji Mizhocjimi. ⁴³ Mi Tata a jens'e o ndäcjä ró ëcjö ngue c'ua rá cjägö c'ü ne angueze. Pero nu'tsc'ej, dya pje in säcjägöji. 'Ma cjó c'o ra ë mama c'ü pjëzhi na nojo, nuc'ü, ngue c'ü rí säjäji c'ü. ⁴⁴ ¿Ja rgá sö rí 'ñejmezüji? Dya sö. Na ngueje me in unüji ngüenda c'ü mama yo nin minteji na jots'ej.

Dya *in* ne rí unüji ngüenda o jña Mizhocjimi c'ü xi'tsc'ejí c'jó je ngue c'ü exna cjuana na jo'o. ⁴⁵ Dya rí tsijñigüejí c'ü rá cö'c'öji a jmi ín Tatagö a jens'e. Bübü c'ü na cö'c'ejí. Ngueje o ley Mizhocjimi c'ü o dyopjü e Moisés. *In* c'ijñigüejí c'ü me na jots'ejí na ngueje *in* tjéji c'e ley, pero je ngue c'ü ni 'ñetse c'ü na s'o *in* c'jaji. ⁴⁶ Nu 'ma ri 'ñejmegueji yo o dyopjü e Moisés, xo ri 'ñejmezügöji; na ngueje e Moisés o dyopjü c'ja o jña Mizhocjimi c'ua ja ga c'jagö. ⁴⁷ 'Ma dya *in* ejmeji yo o dyopjü e Moisés, ¿ja r'gui 'ñejmezügöji c'ü rí mangö?

6

Jesús da de comer a cinco mil hombres

¹ 'Ma ya o nguarü yo, o ma e Jesús nu 'nanguarü c'e zapjü a Galilea c'ü xo ni chjü Tiberias. ² Me mi pöji na puncjü o nte'e. Na ngueje mi nuji c'o mi jizhi 'ma mi jocü c'o mi sö'dyë. ³ O ma e Jesús c'ja 'na t'eje. O mimi nu co nu c'o o discípulo. ⁴ Ya mi ngue ro zädätjo c'e mbaxua c'ü ni chjü Pascua c'ü c'ja yo nte a Israel. ⁵ O jñe'ch'e c'ua e Jesús, o jñanda me ma puncjü o nte c'o ma éjē nu ja mi bübü angueze. O dyönü c'ua e Felipe:

—¿Ja je rá tōmüji c'ü ra zi'i yo?

⁶ Mi mama yo, na ngueje ma sö e Felipe, mi c'ja e Jesús. E Jesús ya mi pärã c'ü ro tsja'a. ⁷ Nuc'ua o ndünrü e Felipe:

—Yeje ciento mbëxo tjōmēch'i, dya ra zōji, zō rá xēnji nde ri nde'ejí.

⁸ Nuc'ua o ña c'ua 'naja c'o o discípulo c'ü mi ngueje e Andrés c'ü nu cjuarma e Simón Pedro, o xipji e Jesús:

⁹ —Bübü va 'naja t'i, nu jün tsi'ch'a tjōmēch'i ndëxü, c'ja na yeje jmō'ō. Pero, ¿ja ra zō texeji? Na puncjüji.

¹⁰ Nuc'ua o mama e Jesús, o xipji c'o o discípulo:

—Nudya, xipjiji ra mimi dya, yo nte'e.

—Mi c'ja na puncjü o pjindyo nu ja mi cārãji. O mimiji c'ua. Po mi tsi'ch'a mil o bëzo. ¹¹ Nuc'ua o jñü c'o tjōmēch'i e Jesús. Cjanu o unü 'na pōjō Mizhocjimi. Nuc'ua, cjanu o unü c'ua c'o o discípulo. Nuc'ua c'o o discípulo o unüji c'o ya vi mimi. Ya nde unüji c'ua c'o jmō'ō. O zi'iji. O ziji texe c'o mi neji. ¹² O nijmiji na jo. O xipji c'ua e Jesús c'o o discípulo:

—Tsis'iji yo ya mboncjü, yo nde ndetjo, ngue c'ua dya pje ra nguejme.

¹³ O jmutüji c'ua c'o nde mi ndetjo. O nizhi doce cánista nu c'o tsi'ch'a tjōmēch'i ndëxü. Nuc'o, ngue c'o o mboncjü c'o vi ziji. ¹⁴ Nuc'ua c'o nte 'ma o jñandaji c'o vi tsja'a e Jesús mi mamaji:

—Na cjuana ngueje ne profeta nu ro éjē c'ja ne xoñijōmü.

¹⁵ O mbārã e Jesús mi neji ro zidyiji ngue c'ua ro tsjapüji a fuerza ro manda. Nguec'ua va xögü e Jesús o matsjē na yeje c'ja 'na t'eje.

Jesús camina sobre el agua

¹⁶ Nuc'ua 'ma ya o nzhä'ä, ya o zöbü c'ua c'o o discípulo, o zät'äji c'ja c'e zapjü. ¹⁷ Cjanu o dat'üji c'ja 'naja bü'ü. Je mi möji nu 'nanguarü c'e ndeje a ma Capernaum. Ya vi xōmütjo. E Jesús dya be ma säjä nu ja mi bübü anguesji. ¹⁸ Me mi pjō's'ü c'e ndeje na ngueje mi vü na zëzhi e ndajma. ¹⁹ 'Ma ya vi möji tsi'ch'a o 'ñanto kilometro o jñandaji e Jesús c'ü mi nzhodü xes'e e ndeje. Ya mi ngue ro zät'ä c'ja c'e bü'ü. Me co züji c'ua. ²⁰ Nuc'ua e Jesús o xipjiji:

—Nguetscö e Jesús. Dya rí sügueji.

²¹ Nuc'ua anguesji o mājãji. O xipjiji c'ua e Jesús ro dat'ü c'ja c'e bü'ü. Exo zät'ä c'ua c'e bü'ü c'ja c'e jñiñi nu ja je mi möji.

La gente busca a Jesús

²²⁻²⁴ Mi cārã c'o nte c'o vi nguejme 'nanguarü c'e trazapjü nu ja vi unü 'na pōjō Mizhocjimi e Jesús cjanu unüji o tjōmēch'i c'o o ziji. Anguezeji vi unüji ngüenda c'ü mi 'natjo bü'ü c'ü mi jārã c'e xōmü. Y 'ma vi dat'ü c'o discípulo c'ja c'e bü'ü, dya dat'ü e

Jesús co anguezeji, nguec'ua c'o discípulo vi mötsjëji. Nguec'ua c'ü na yejnu pa c'o nte mi jodüji e Jesús, pero dya o chöt'üji. Dya xo jñandaji c'o o discípulo. Nguec'ua como vi säjä ja nzi bü'ü c'o vi 'ñeje a Tiberias, o tsja c'ua c'o nte o dat'üji cja c'o bü, o möji c'ua a Capernaum o ma jyodüji e Jesús.

Jesús, el pan de la vida

²⁵ 'Ma o chöt'üji a Capernaum nu 'nanguarü cja e ndeje o xipjiji:

—Xöpüte, ¿jinguã i säjägue a 'ñecjua?

²⁶ O ndünrö c'ua e Jesús:

—Na cjuana c'ü rí xi'ts'igöji. Ró da'c'ejí tjömëch'i ngue c'ua ri unnc'ejí ngüenda c'ü ngue o T'izgö Mizhocjimi, ngue c'ua ri 'ñejmezüji. Pero c'ü va 'ñe jongöji, dya ngue para rí 'ñejmezüji. Ngue c'ü in neji rá da'c'üji na yeje c'o ra nijmi in pjemeji. ²⁷ C'e jñönü c'ü rí sigöji, tjezetjo c'ü. Nguec'ua, dya me rí jyonnc'ejí c'o. Jyodüji c'e jñönü c'ü dya ra tjeze, c'ü sido rí bübütjoji. Nutscö rvá ëcjö cja Mizhocjimi, nguetscö rá da'c'üji c'e jñönü c'ü sido rí bübütjoji. Mizhocjimi c'ü mi Tatagö ya jizhi c'ü o ndäcjä rá da'c'ejí a cjanu.

²⁸ O ndünrö c'ua c'o nte o xipjiji e Jesús:

—¿Pje rá cjaime ngue c'ua rá cjaime c'ü ne'e Mizhocjimi?

²⁹ O ndünrö c'ua e Jesús. O xipjiji:

—Nunu, ngueje c'ü ne Mizhocjimi: rí 'ñejmezügöji na ngueje o ndäcjä angueze.

³⁰ O xipjiji c'ua:

—¿Pje na mbë c'o rí jítscöjme ngue c'ua rá jandagöjme; ngue c'ua rá ejmets'üjme? ¿Pje na mbëjë c'o rí tsjague? ³¹ C'o ín mboxtitaji o ziji o maná nu cja ndajyadü, 'ma mi cãräji nu, co e Moisés. C'ua ja nzi ga t'opjü: “O unüji ro ziji tjömëch'i c'o vi 'ñeje a jens'e”, eñe. ¿Cjo xo sö rí tsjague a cjanu?

³² O ndünrö c'ua e Jesús, o xipjiji:

—Na cjuana c'ü rí xi'ts'iji. E Moisés dya ngue c'ü o dya'c'üji o tjömëch'i c'o vi 'ñeje a jens'e; ngue mi Tatagö. C'e tjömëch'i c'ü o zi c'o ín mboxtitaji, dya ngue c'ü exna cjuana ni muvi. Mi Tatagö je unü c'e tjömëch'i c'ü exna cjuana ni muvi c'ü vi 'ñeje a jens'e. ³³ Na ngueje o tjömëch'i Mizhocjimi ngueje c'ü vi 'ñeje a jens'e c'ü unü c'ü ra bübütjo yo cãrä texe cja ne xoñijömmü, eñe e Jesús.

³⁴ O xipjiji c'ua:

—Nu'tsc'e nin t'ecjañumü, sido rí dyacöjme ne tjömëch'i nu.

³⁵ E Jesús o xipjiji:

—Nuzgö, nguetscö e tjömëch'i c'ü ra dya'c'ejí c'ü rguí bübütjogueji. Nu c'ü ra ëjë co nuzgö, dya ra zant'a. Nu c'ü ra 'ñejmezügö, dya ra ndüre. ³⁶ Ya ró xi'ts'iji, zö xi i jñandgaji ró cjägö c'ü na nojo, pero dya pje in ejmezügöji. ³⁷ Texe nu c'o dacügö mi Tata, ra ëjëji co nutscö ra 'ñejmezüji. Nuzgö, dya rá täjägö ra ma c'o. ³⁸ Rvá ëjëgö a jens'e; dya pje ngue c'ü rá cjägö c'ü rá ne'e. Rá cja'a c'ua ja ga ne'e mi Tatagö c'ü o ndäcjä. ³⁹ Nunu, ngueje c'ü ne'e Mizhocjimi, nu c'ü o ndäcjä; ne'e c'ü dya rá bëzhi ne ri 'naja c'o o dyacü. 'Ma rá ëcjö na yeje rá xos'üji. ⁴⁰ Nunu, ngueje c'ü ne'e mi Tata c'ü bübü a jens'e: texe c'o unü ngüenda nguezgö o T'izü Mizhocjimi, y ejmezügöji, ra ch'unü c'ü rguí bübütjoji co Mizhocjimi. 'Ma rá ëcjö na yeje rá xos'üji.

⁴¹ C'o pje mi pjëzhi cja c'o nte a Israel mi pötma mamatsjëji na ngueje dya mi ejmeji c'ü vi mama e Jesús: “Nguetscö e tjömëch'i c'ü vi 'ñeje a jens'e.” ⁴² Mi mamaji c'ua:

—Nunu, ¿cjo dya ngueje e Jesús nu o t'i e José? Nu tata 'ñe nu nana rí pãrägöji. Nunu, ¿jenga mama dya nu: “Rvá ëjë a jens'e”?

⁴³ E Jesús o xipjiji c'ua:

—Dya rí pötqui mamatsjëgueji yo. ⁴⁴ Dya cjó sö ra ëjë co nutscö nu 'ma dya ra 'ñünbü o mü'bü mi Tata c'ü bübü a jens'e c'ü o ndäcjä. Nuzgö, 'ma rá ëcjö na yeje rá xos'ü nu c'o. ⁴⁵ Ya t'opjü cja o jña Mizhocjimi c'o o dyopjü c'o profeta: “Mizhocjimi ra nda xöpüji.” A cjanu texe c'o ätä mi Tata, 'ñe pãräji pje pjëzhi c'ü mama, va ëji co nutscö.

⁴⁶ 'Zö ätpäji o jña Mizhocjimi, pero dya jandaji ja ga jmi. C'ü o jñanda nguextjözügö rvá êjêgö cja Mizhocjimi. Nguetzgö ró janda mi Tata. ⁴⁷ Na cjuana c'ü rí xi'ts'igöji, nu c'ü ejmezügö ra ch'unü c'ü rguí bübüjtjo co Mizhocjimi para siempre. ⁴⁸ Nguetscö e tjömëch'i ngue c'ua rí bübüjtjogueji. ⁴⁹ Nu c'o nin mboxtitaji o ziji c'e maná nu cja ndajyadü. Pero o ndü'ü c'o. ⁵⁰ Nguetscö nu e tjömëch'i nu vi 'ñeje a jens'e. Nguet'ua nu c'ü ra zi'i nu, dya ra ndü'ü, ra bübüjtjo. ⁵¹ Exi rgá büntcjö, nguec'ua sö rá da'c'üji c'ü rí bübüjtjogueji. Je rvá êjêgö a jens'e. 'Ma cjó c'o ra zi'i nu e tjömëch'i ra ch'unü c'ü rguí bübüjtjo. Ne tjömëch'i c'ü rá unügö nu, ngueje ín cuerpogö. Nuzgö rá unügö ngue c'ua ra bübüjtjo yo cãrã texe cja ne xoñijömü.

⁵² Nuc'ua c'o pje mi pjëzhi cja c'o nte a Israel mi ña, mi ñatsjëji. Mi mamaji:

—¿Ja rgá sö ra dyacöji o cuerpo rá siji?

⁵³ E Jesús o xipjiji:

—Na cjuana c'ü rí xi'tsc'öji. Nutscö rvá êcjö cja Mizhocjimi. 'Ma dya rí si'iji ne tjömëch'i c'ü ngueje ín cuerpogö, 'ñe 'ma dya rí si'iji ín tsjigö, dya rí bübüji. ⁵⁴ Nu c'o ra zi'i e tjömëch'i c'ü ngueje ín cuerpogö 'ñe ra zi'ín tsjigö ra ch'unü c'ü rguí bübüjtjoji. Nutscö 'ma rá êcjö na yeje rá xos'ü nuc'o. ⁵⁵ C'e jñönü c'ü na cjuana c'ü rí siji ngue ín cuerpogö c'ü; 'ñe ín tsji'igö. ⁵⁶ Nu c'ü ra zi'ín nu e jñönü c'ü ngueje ín cuerpogö, 'ñe ra zi'ín tsjigö ra bübüzügö. Y nutscö je rá bünc'ö cja o mü'bü angueze. ⁵⁷ Mi Tata c'ü o ndäcjä exi bübüjtjo c'ü. Nguet'ua exo rgá bübüjtjogö. Nu c'ü ra zi'ín c'e jñönü c'ü ngue ín cuerpogö 'ñe ín tsjigö, xo ra bübüjtjo, na ngueje exi rgá büntcjö. ⁵⁸ Nguetscö e tjömëch'i, rvá êjêgö a jens'e. Dya nza czazgö c'e maná c'ü o zi'ín mboxtitaji. Nuc'o, o ndü'ü c'o. Pero c'ü ra zi'ín nu e tjömëch'i c'ü nguetscö, dya ra ndü, ra bübüjtjo co Mizhocjimi para siempre.

⁵⁹ Nu yo jña'a yo, o mama e Jesús 'ma mi bübü a Capernaum 'ma mi xöpü c'o nte cja c'ü o nintsjimiji.

Palabras de vida eterna

⁶⁰ Na puncjü c'o mi tjünt'ü a xütjü e Jesús, 'ma o dyäräji, o mamaji:

—Me na jyü yo jña'a yo. ¿Cjó ra sö'ö ra dyätä yo?

⁶¹ O mbärätsjë e Jesús c'o mi mamatsjëji. O xipjiji c'ua:

—¿Cjo in ne rí chjench'ëji a xütjü na ngueje ró xi'ts'iji yo jña'a yo? ⁶² ¿Pje rí tsjagueji 'ma, 'ma rí jñandgaji rá magö a jens'e nu ja ot'ü rmí bünc'ö? Nutscö rvá êcjö cja Mizhocjimi. ⁶³ Ngueje o Espíritu Mizhocjimi c'ü da'c'üji rí bübüji. Dya pje ni muvi e cuerpo. Yo jña'a yo rí xi'ts'igöji je va êjê cja o Espíritu Mizhocjimi yo. Ngueje yo da'c'üji rí bübüjtjoji. ⁶⁴ Pero bübüts'ügueji c'o dya pje ejmezügö.

E Jesús ya mi pärã ndeze 'ma ot'ü cjó ngue c'o dya mi ejme. Ya nde mi pärätjo cjó ngueje c'ü ro nzhö'ö. ⁶⁵ O mama c'ua e Jesús:

—Ya ró xi'ts'iji, dya cjó ra sö ra êjê co nuzgö, 'ma dya ra 'ñünbü o mü'bü mi Tata c'ü bübü a jens'e.

⁶⁶ 'Ma o nguarü o mama yo jña'a, na puncjü c'o o chjench'e a xütjü, dya cja o ndünt'üji o xütjü e Jesús. ⁶⁷ O mama c'ua e Jesús o xipji c'o doce discípulo:

—¿Cjo xo in ne rí chjench'ëji a xütjü, c'ü dya cja rí chjünt'üji ín xütjügö?

⁶⁸ O ndünrü c'ua e Simón Pedro:

—Pero ín Jmuts'üjme, ¿cjó rá ma teñegöjme? Na ngueje nguextjots'ügue in xitsijme ja rga sö rá bübüjtjoime co Mizhocjimi para siempre. ⁶⁹ Nutscöjme rí ejmets'ügöjme. Rí päräjme ngue'tsc'e e Cristo. Ngue'tsc'e o T'its'ü Mizhocjimi c'ü exi bübüjtjo.

⁷⁰ O ndünrü c'ua e Jesús:

—In doceji. ¿Cjo dya ró juan'c'ügöji? 'Najats'ügueji bübü c'ü dya jo cja o mü'bü.

⁷¹ Nu c'ü mi mama e Jesús, mi ngueje e Judas Iscariote, c'ü mi ngue o t'i e Simón. Na ngueje nguejnu ro nzhö'ö e Jesús. Mi ngueje 'naja c'o doce discípulo.

¹ 'Ma o nguarü yo, mi nzhodü e Jesús a Galilea. Dya mi ne ro nzhodü a Judea, na ngueje mi cārã nu, c'o mi ne ro mbö't'üji e Jesús. ² Ya mi ngue ro zädätjo 'na mbaxua c'ü mi cja c'o nte. Mi ät'äji ts'ingumü c'o mi ngueje o dyëza. Mi mimiji cja c'o ts'ingumü 'ma mi cjaji c'e mbaxua. ³ C'o o cjuarma e Jesús o xipjiji c'ua:

—Na jo rí pedyegue va. Mague a Judea ngue c'ua c'o in discípulo c'o cārã nu, xo ra jñantc'aji yo in cjague yo me na nojo. ⁴ Nu c'ü ne'e pje ra tsja'a, ra tsja ngue c'ua ra jñanda yo nte. Nu 'ma in cja'a yo me na nojo, jizhitsjējē ngue c'ua ra jñanda texe yo nte.

⁵ Ne xo ri ngueje c'o o cjuarma, dya xo mi ejmeji e Jesús. ⁶ O mama c'ua e Jesús:

—Dya be va sädã nu 'ma ra mbārãji cjó nguetscö. Nuzgö dya be sö'ö rá magö. Pero nu'tsc'ejí sö rí mötjoji nu hora c'ü in ne rí möji. ⁷ Nu'tsc'ejí, dya sö ra nuc'ejí na ü yo cārã cja ne xoñijömü. Nguetscö je nugüji na ü, na ngueje rí xipjigöji c'ü na cjuana, rí xipjigöji me na s'o cjaji. ⁸ Nu'tsc'ejí, möji cja c' e mbaxua. Nutscö dya be rá magö cja c'e mbaxua, na ngueje dya be va sädã c'ü ne'e Mizhocjimi c'ü ya rá magö.

⁹ Nu 'ma o mama yo, xe o nguejmetjo a Galilea.

Jesús en la fiesta de las chozas

¹⁰ Nuc'ua o ma cja c'e mbaxua c'o o cjuarma. E Jesús xo ma'a c'ua. Pero nuc'ü, dya cjó o xipji ja va ma. O matsjējē. ¹¹ Nu cja c'e mbaxua, c'o pje mi pjězhi cja c'o nte mi jodüji e Jesús, mi mamaji:

—¿Ja je ri bübüxã c'e Jesús?, eñeji.

¹² Na puncjü nte c'o me mi tsjojne mi mamaji ja cja mi cja e Jesús. Mi cārã c'o mi mama: “Na jonte c'e bëzo c'ü.” Nu c'o dyaja mi mamaji: “Dya jonte c'ü. Onpü yo nte.”

¹³ C'o nte mi süji c'o pje mi pjězhi. Nguet'ua dya cjó mi mama na jo ja ma cja e Jesús.

¹⁴ Cja mi patjo nziyo pa'a c'ü mi cjaji c'e mbaxua. Xe mi bëzhi nziyo pa ro nguarü. O zät'ã c'ua e Jesús cja c'e templo. Ya je nguejnu o xöpü c'ua c'o nte. ¹⁵ C'o pje mi pjězhi mi cjiñiji: “Nunca rí ärägöji a cjanu.” Pero mi mamaji:

—¿Ja ga mbārã yo? Dya o ma ja ro xörü.

¹⁶ O ndünrü c'ua e Jesús:

—Nu yo rrã xöpü yo nte, dya rí mamatsjējögö yo. Nu c'ü o ndäcjägö ngue c'ü je o xöcügö c'ü. ¹⁷ 'Ma cjó c'o ne ra tsja'a c'ü ne'e Mizhocjimi, ra mbārã cjo je va ëjē cja Mizhocjimi yo rí xöpügö yo nte, o maxque rí mamatsjējögö yo. ¹⁸ Nu c'ü xöpü c'ü mamatsjējē, jodütsjējē c'ü ra mama yo nte: “Me na jo 'na xöpüte”, ra 'ñeñeji. Nuzgö rí jodügö c'ü ra mamaji me na jo Mizhocjimi c'ü o ndäcjã. Nuzgö rí mamagö c'ü na cjuana, dya bëchjine.

¹⁹ Nu'tsc'ejí, ¿cjo dya o dya'c'üji c'e ley e Moisés? Pero ne ri 'najats'ügueji dya in cjaji c'ü mama c'e ley. Maco mama c'e ley c'ü dya rá pö't'üteji, ¿jenga in jongügöji rí pötcüji?

²⁰ O ndünrü c'ua c'o nte, o xipjiji:

—Nu'tsc'e, bübü demonio cja in mü'bügue. ¿Cjó ngue c'ü ra jyonc'ü ra mbö'tc'ü?

²¹ O ndünrü c'ua e Jesús:

—'Natjo c'ü ró cjagö, pero nuc'ua texets'üji me o sjëyats'üji c'ü ró cjagö. ²² Cja o ley Mizhocjimi c'ü o dyopjü e Moisés, xi'ts'iji rí meyaji in cuerpoji. C'ü ni tsjaji a cjanu, dya ngue e Moisés c'ü o mbürü; ngueje c'o in mboxtitaji c'o o mbürü ndeze mi jinguã. Bübü 'ma in meyaji in cuerpoji nu pa c'ü rí söyaji. ²³ Nu pa c'ü rí söyaji in meyaji o cuerpo 'na bëzo ngue c'ua rí cumpleji o ley Mizhocjimi c'ü o dyopjü e Moisés. ¿Jenga me in ünngügöji c'ü ró jopcügö texe o cuerpo 'na bëzo nu pa c'ü rí söyaji? ²⁴ Tsjiñiji na jo c'ua ja ga mama o ley e Moisés. Nuzgö, zö ró jocü 'na bëzo c'e pa c'ü rí söyagöji, pero na jo c'ü rvã cjagö.

Jesús habla de su origen

²⁵ Ja nzi c'o mi menzumü a Jerusalén o mamaji c'ua:

—Nujnu, ¿cjo dya ngueje nu jodüji ra mbö't'üji? ²⁶ Maco, ña'atjo dya nu. Dya pje sü'ü nu. Dya cjó pje xipji. Mbārã, c'o pje pjězhi, ¿cjo ri cjiñiji c'ü ngueje e Cristo nu? Po jiyö.

²⁷ Na ngueje nutscöji rí pärägöji na jo ja je menzumü nu. 'Ma ra ëjë e Cristo, nuc'ü, dya cjó ra mbärã ja rguí 'ñeje.

²⁸ E Jesús o ña'a na jens'e nu cja c'e templo nu ja mi xöpü c'o nte, o xipjiji:

—Nu'tsc'eji, ¿cjo in pärãji? ¿Cjo in pärãji na jo ja je rí menzumü? Nuzgö dya ró ëtsjējögö. Na ngueje bübü 'naja c'ü exna cjuana o ndäcjägö, c'ü dya in pärãgueji. ²⁹ Pero nuzgö rí pärãgö c'ü, na ngueje je rvã ëcjö cja angueze. Ngueje angueze o ndäcjägö ró ëjë a 'ñecjua.

³⁰ Nuc'ua, mi ne ro zürüji c'ua. Pero dya cjó o pëñch'i, na ngueje dya be ne Mizhocjimi ro zürüji. ³¹ Na puncjü c'o nte c'o mi cãrã nu, o 'ñejmeji e Jesús. Mi mamaji:

—Dya cjó sö ra tsja c'o xe rrã nojo. ¿Cjo ri ngueje e Cristo nu?

Los fariseos mandan policías a llevar preso a Jesús

³² C'o fariseo o dyärãji c'ua c'o mi mama c'o nte. Na ngueje c'o nte mi tsjojne ma ñaji c'o mi cja'a e Jesús. Nuc'ua c'o ndamböcjimi 'ñe c'o fariseo o ndäjãji o policía ro ma, ro ma zürüji e Jesús. ³³ O mama c'ua e Jesús:

—Xe quejme ja nzi zana c'ü xe rá mimiji. Nuc'ua ra zädã c'e pa 'ma rá ma nu ja bübü c'ü o ndäcjã ró ëjë. ³⁴ Nuc'ua rí jyongügöji. Dya cja rí chöcügöji. Nu ja rá bübügö, dya sö rí möcjeji.

³⁵ Nuc'ua c'o pje mi pjëzhi cja c'o nte a Israel o pötva mamaji:

—Mbärã, ¿ja je ra ma'a nu? ¿Jenga xitsiji c'ü dya cja rá töt'üji? Mbärã, ¿cjo je ra ma cja yo ín menzumügöji a Israel c'o pjöt'ü cja yo dyaja nte? Mbärã, ¿cjo ra ma xöpü c'o dyaja nte'e? ³⁶ Mbärã, ¿ja cja'a nu o mama: “Rí jyongüji pero dya rí chöcüji”? Xo o xitsiji: “Nu ja rá bübügö, dya pje ra sö'ö rí sät'ãji.”

Ríos de agua viva

³⁷ C'e pa c'ü bëpja c'e mbaxua ngue c'ü xenda mi süpüji. Nuc'ua c'e pa'a c'ü, o böbü e Jesús. O zopjü c'ua c'o nte, o xipjiji:

—'Ma cjó c'o türe, xã'dãji co nutscö. Si'iji c'e ndeje c'ü rá da'c'üji rí siji. ³⁸ Nu c'o ra 'ñejmezügö, ra zädã anguezeji c'ua ja nzi ga mama cja o jña Mizhocjimi: A mbo cja o mü'bü ra chjëntjovi nza cja 'na mbereje c'ü peje na puncjü o ndeje. Nguec'ua xo ra zi'i c'o dyaja, ngue c'ua xo ra bübütjoji.

³⁹ Nujyo o mama e Jesús, nguejyo ro tsja o Espíritu Mizhocjimi c'ü ro ch'unü nu c'o ro 'ñejme e Jesús. C'e Espíritu dya be ma ëjë c'ü, na ngueje dya be vi ma e Jesús cja nu Tata c'ü bübü a jens'e.

División entre la gente

⁴⁰ Nuc'ua 'ma o dyärãji yo jña'a yo, mi cãrã c'o o mama:

—Nunu, na cjuana ngueje e profeta nu mi te'beji.

⁴¹ Dyaja c' o o mama c'ua:

—Ngueje e Cristo nu o ndäjã Mizhocjimi nu.

Mi cãrã c'o dyaja c'o o mama:

—Nujnu je menzumü a Galilea. Nguec'ua, ¿ja rgã sö ra tsja e Cristo nu? ⁴² Na, ¿cjo dya mama cja yo ya t'opjü: “E Cristo je ri ngueje o mboxbëche e David”? ¿Cjo dya xo mama: “Je ra te'e cja c'e ts'ijñiñi a Belén nu ja mi menzumü e David”?

⁴³ Nuc'ua a cjanu, o xögü c'ua c'o nte'e, na ngueje dya mi 'natjo o pjeñeji ma nguijñiji e Jesús. ⁴⁴ Mi cãrã c'o mi ne ro zürü e Jesús. Pero dya cjó xo o pëñch'i angueze.

Las autoridades no creen en Jesús

⁴⁵ Nuc'ua c'o policía o nzhogü c'ua c'o. O möji cja c'o ndamböcjimi 'ñe cja c'o fariseo. Nuc'ua c'o ndamböcjimi 'ñe c'o fariseo o dyönüji c'ua:

—¿Jenga dya i siji e Jesús?

⁴⁶ O ndünrü c'ua c'o policía:

—Nunca rí ärjme ra ña 'na bëzo c'ua nzi ga ña'a c'e bëzo c'ü.

⁴⁷ O ndünrü c'ua c'o fariseo, o xipjiji c'o policía:

—¿Cjo ya xo o dyon'c'ügueji? ⁴⁸ Tsijñiji dya xã. ¿Cjo ya xo bübü o jmu'u 'ñe o fariseo c'o ya o 'ñejme e Jesús? Iyö. ⁴⁹ Nu yo nte'e yo, dya pje pārãji o ley Mizhocjimi. Dya pje sö ra zät'äji a jmi Mizhocjimi.

⁵⁰ E Nicodemo nu c'ü vi ma'a 'na nu xömü cja e Jesús, mi ngueje 'naja c'o fariseo. O mama angueze:

⁵¹ —Cja ín leygöji, dya sö rá mamaji c'o na s'o vi tsja 'na bëzo c'ü dya be ri ärãji c'o mama angueze, y c'ü dya be ri pārãji ja cja c'ü cja'a.

⁵² O ndünrü c'ua c'o fariseo, o xipjiji e Nicodemo:

—Nu'tsc'e, Nicodemo, ¿cjo xo in menzumügue a Galilea? Ni jyodü rí ñu'u yo ya t'opjü, ngue c'ua rí ñuxã c'ü dya cjó ra te'e a Galilea c'ü ri ngueje profeta.

La mujer adúltera

⁵³ Nuc'ua, como ya vi nguarü c'e mbaxua, o ma nzi 'najaji o ngumüji.

8

¹ E Jesús o ma c'ua cja c'e t'eje c'ü ni chjü Olivos. ² Nuc'ua 'ma mi xörtjo c'ü na yejnu pa, e Jesús o ma na yeje cja c'e templo. Nuc'ua texe c'o nte'e o chëzhiji a jmi e Jesús. O mimi c'ua e Jesús. Cjanu o xöpü c'ua c'o nte. ³ Nuc'ua c'o mi xöpü o ley Mizhocjimi 'ñe c'o fariseo o sinpiji c'ua 'naja ndixü c'ü vi ch'ö'tp'ü bëzo c'ü dya mi ngueje o xïra. O tsjapüji o mimi a nde'e nu ja mi bübü e Jesús. ⁴ O mamaji c'ua:

—Xöpüte, nu e ndixü nu, o zürüji. Mi bübüvi 'na bëzo c'ü dya ngueje o xïra. ⁵ Cja c'e ley c'ü o dyopjü e Moisés o mandazüji rá pjat'üji ndojo yo cja a cjanu. ¿Nu'tsc'e dya, pje rí xitsijme dya?

⁶ Nu yo mi xipjiji nguetjo ma söji, ngue c'ua ro sö ro ngöt'üji cja c'o pje mi pjëzhi. Nuc'ua e Jesús o ñücü a jömü. O dyopjü c'ua a jömü co o ñidyë. ⁷ Nu 'ma sido mi önütjoji, o jñüs'ü o ñi'i. Cjanu o xipjiji c'ua:

—'Ma bübüts'c'eji 'naja c'ü dya tû o nzhubü ngue c'ü ra ot'ü ra pjat'ü ndojo ne ndixü.

⁸ Nuc'ua o ñücütjo na yeje a jömü e Jesús. O dyopjü a jömü co o ñidyë. ⁹ 'Ma o dyärãji, o nguiñiji c'ua cja o mü'büji c'ü mi tüji o nzhubüji. Nuc'ua nde 'naja va möji c'ua. Nu c'o xenda mi tita ngue c'o ot'ü o ma c'o. Cjanu o mbedye c'ua c'o cja mi t'i'i. Nuc'ua ya o nguejmetsjë c'ua e Jesús 'ñe c'e ndixü c'ü mi junrü a jmi. ¹⁰ Nuc'ua cjanu o jñüs'ü c'ua o ñi'i e Jesús. Dya cjó cja o jñanda. Ya mi nguetjo c'e ndixü c'ü xe mi bübü. O xipji c'ua:

—Nu'tsc'e ndixü, ¿ja je cãrã dya, nu c'o mi mama in tügue nzhubü? ¿Cjo dya cjó pja'c'ü ndojo?

¹¹ C'e ndixü o ndünrü:

—Nu'tsc'e, ín Jmuts'ügö, dya cjó pjacö ndojo.

Nuc'ua o xipji e Jesús:

—Ne xo ri nguetscö, dya xo rí xi'ts'i ni jyodü rí chügue. Ma'a dya. Pero dya cja rí tsja c'o na s'o.

Jesús, la luz del mundo

¹² E Jesús o zopjütjo na yeje c'o nte. O xipjiji: —Nguetscö e jya's'ü cja ne xoñijömü. Nu c'ü ra ndünt'ü ín xütjügö, dya ra nzhodü cja e bëxömü. Nuc'ü, ra bübü jya's'ü o mü'bü c'ü ra unü c'ü rguí bübütjo.

¹³ Nuc'ua c'o fariseo o xipjiji:

—Nu'tsc'e in mamatsjégue pje pjë'ts'i. Nu c'o in mamague dya cjuana.

¹⁴ O ndünrü c'ua e Jesús, o xipjiji:

—Zö rí mamatsjégö pje pjëtsi, pero yo rí xi'ts'igöji na cjuana. Na ngueje rí pärãgö ja je rvá ëjë, 'ñe ja rga ma'a. Nu'tsc'eji, dya in pärãgueji ja rvá ëjëgö. Dya xo in pärãji ja ngue c'ua rá ma'a. ¹⁵ Nu'tsc'eji c'ua ja nzi gui tsjinncjeji, in jünji ngüenda in mamaji c'ü na s'ozgö. Pero nutscö, c'ü rvá ëcjö, dya ngue c'ü rá mangö c'ü cja na s'o 'naja, y c'ü cja na jo c'ü 'naja. ¹⁶ Zö dya ngue c'ü rvá ëcjö, pero 'ma rí mangö ja ga cja 'na nte ga nguiñi o mü'bü, na cjuana c'ü rí mangö. Na ngueje c'ü rí mangö, dya ngue c'ü rgá cjiñitsjégö, ngue c'ü cjiñi Mizhocjimi c'ü o ndäcjö c'ü rí bübübe. ¹⁷ Ya xo t'opjü cja in leygueji c'ü je

mama a cjava: “Nu c'ü mama yeje nte ngue c'o na cjuana.” ¹⁸ Nuzgö rí mama pje pjëtsi. Nu c'ü mi Tatagö c'ü o ndäcjä, ngue c'ü xo mama pje pjëtsigö.

¹⁹ Nuc'ua o xipjiji c'ua:

—¿Ja je bübü c'ü nin Tata?

O ndünrö c'ua e Jesús, o xipjiji:

—Ni xo ri nguetscö *in* pãcãji, ni ri ngueje mi Tata *in* pãrãji. Nu 'ma ri pãcãgöji, ngue 'ma xo ri pãcãji mi Tata.

²⁰ E Jesús mi xöpü c'o nte cja c'e templo. Je mi mama yo jña'a yo, nu ja mi sogüji o ofrendaji. Dya cjó o zürü e Jesús, na ngueje dya be mi jëzi c'ü nu Tata Mizhocjimi.

“A donde yo voy, ustedes no pueden ir”

²¹ Nuc'ua o ndünrö c'ua na yeje e Jesús:

—Nutsco ya rá ma'a. Nu'tsc'ejí rí jyongüji. Pero rí chügueji na ngue c'o in nzhunc'ejí c'o *in* tügueji. Nguet'ua nu ja je rá magö, nu'tsc'ejí, dya ra sö rí sät'ãji nu.

²² O mama c'ua c'o pje mi pjëzhi cja c'o nte a Israel:

—Nu e bëzo nu, ¿cjo ra pö't'ütsjëjê? Nguet'ua mama: “Nu ja je rá magö, nu'tsc'ejí dya ra sö rí sät'ãji.”

²³ Nuc'ua o ndünrö c'ua e Jesús:

—Nu'tsc'ejí, *in* menzumüji a jö mü. Nutsco, je rí menzumügö a jens'e. Nu'tsc'ejí, *in* menzumügueji cja ne xoñijö mü. Nutsco, dya pje rí menzumügö va cja ne xoñijö mü.

²⁴ Nguet'ua ró xi'ts'ijí: “Rí chügueji na ngue c'o in nzhunc'ejí c'o *in* tügueji.” Na ngueje 'ma dya rí 'ñejmeji nguezgö extí bübü, c'o nzhübü c'o *in* tüji ngue c'o je rgui chüji c'o.

²⁵ O ndünrö c'ua c'o nte:

—Xitsijme cjó ngue'tsc'e.

Nuc'ua e Jesús o xipjiji:

—Ya ró xi'ts'igöji cjó nguezgö. ²⁶ Na puncjü c'o me rí ne rá zo'c'üji. Me na puncjü c'o *in* cjaji c'o sö rá mama *in* tügueji nzhübü. Pero nu c'ü o ndäcjägö ngue c'ü na cjuana c'ü. C'o ró ätpägö o mama angueze nguejyo je rí zopjü yo cãrã cja ne xoñijö mü.

²⁷ E Jesús mi xipjiji mi nguejnu Tata c'ü vi ndãjä. Pero dya mi pãrã c'o nte. ²⁸ O ndünrö c'ua e Jesús:

—Nutsco rvã ëcjö cja Mizhocjimi. Nu'tsc'ejí rí chãpcöji cja ngronsi. Nu'ma, cja ra zädã 'ma rí unnc'ejí ngüenda c'ü nguezgö extí bübü. Dya pje rí cjagö c'ü rí cjatsjê. Ngue yo o xöcü mi Tata, yo rí xi'ts'ijí. ²⁹ Nu c'ü o ndäcjä bübü co nuzgö. Dya pje jyëzguigö c'ü rá bübütsjëgö c'ü, na ngueje sido rí cjagö c'o ne angueze.

³⁰ 'Ma o mama yo jña'a yo, na puncjü c'o o creo c'o mi mama e Jesús.

Los hijos de Dios y los esclavos del pecado

³¹ O xipji c'ua e Jesús c'o nte a Israel c'o ya vi 'ñejme angueze:

—'Ma sido rí 'ñejmeji yo jña yo rí ña'a, nu'ma, na cjuana *in* ätcöji 'ma. ³² 'Ma rí 'ñejmezügöji yo jña yo rí ña'a, rí pãrãji c'ü na cjuana 'ma. 'Ma rí pãrãji c'ü na cjuana, ra t'empc'ejí libre 'ma.

³³ O ndüntüji c'ua, o xipjiji:

—Nguetscöjme o mboxbëchejme e Abraham. Dya cjó rí pëpcöjme. ¿Jenga *in* mamague c'ü ra 'ñempcöjme libre?

³⁴ O ndünrö e Jesús, o mama:

—Na cjuana c'ü rí xi'ts'ijí. Texe c'o cja'a c'o na s'o, dya libre c'o. Chjëntjovi nza cja 'na mbëpji c'ü tjünt'ü a xütjü, c'ü dya sö ra xögü cja nu lamu. ³⁵ C'o tjünt'ü a xütjü o nzhübü, dya ngueje o t'i Mizhocjimi c'o. Angueze ra pjongü nu c'o dya ngueje o t'i. C'o o t'i ra sido ra bübüttöji co Mizhocjimi. ³⁶ Nu c'ü na cjuana ra 'ñempc'ejí libre cja c'o na s'o, nguetscö o T'izü Mizhocjimi. ³⁷ Rí pãrãgö ngue'tsc'ejí o mboxbëchets'üji e Abraham. Pero *in* ne rí pötcügöji, na ngueje in jñagö, dya pje *in* ench'e cja in mü'büji. ³⁸ Rí ñagö nu c'o ró nugö cja o jmi mi Tatagö c'ü bübü a jens'e. Nu'tsc'ejí *in* cjaji nu c'o i dyärãji cja o jmi nin tataji.

³⁹ Nuc'ua o ndünrüji, o xipjiji:

—C'ü mi tatagøjme ngueje e Abraham.

O ndünrö c'ua e Jesús, o xipjiji:

—'Ma ri ngue'tsc'ejí o t'its'üji e Abraham, ri tsjaji c'ü o tsja e Abraham. ⁴⁰ E Abraham, nuc'ü, o dyätä Mizhocjimi c'ü. Pero nudya in jongüji rí pötcüji. E Abraham dya ro tsja a cjanu. Nutscö rí bëzo ró xi'ts'iji c'o na cjuana nu c'o ró ärägö cja Mizhocjimi. Nguec'ua in ne rí pötcüji. ⁴¹ Nu'tsc'ejí in cjaji c'ü cja c'ü nin tatagueji.

O xipjiji c'ua:

—Nutscöjme dya o t'izgøjme nandyo bëzo. 'Natjo mi Tata rí sicjøjme. Ngueje Mizhocjimi.

⁴² E Jesús o xipjiji c'ua:

—'Ma ri ngueje Mizhocjimi nin tatagueji, ri s'iyazügöji 'ma. Na ngueje nguezgö 'natjozügö o T'izü Mizhocjimi. Je ró pecjö cja Mizhocjimi. Dya ró ëjëtsjögö. Ngueje Mizhocjimi je ndäcjö ró ëjë. ⁴³ ¿Jenga dya in päräji ja cja c'ü rí mangö? Dya in päräji na ngueje, dya in ne rí dyätcäji in jña'a. ⁴⁴ Nu'tsc'ejí, nu c'ü nin tatagueji ngueje c'ü dya jo. In ne rí tsjaji nu c'o ne'e nin tatagueji. Ndeze o mbürü, c'ü dya jo ngue mbö't'üte. Nuc'ü, dya pje mama c'ü na cjuana c'ü. Na ngueje c'ü na cjuana, dya pje bübü o mü'bü. Nu 'ma mama c'o dya cjuana ngueje c'o cijjñitsjé cja o mü'bü c'o mama. Na ngueje c'ü dya jo, na mbëchjine. Nguejnu tata nu c'o xo mama c'ü dya cjuana. ⁴⁵ Dya in ejmezüji na ngueje nutscö rí mama c'o na cjuana. ⁴⁶ ¿Cjo bübüts'ejí 'naja c'ü sö ra mama rí cjägö c'o na s'o? Nu 'ma rí xi'ts'iji c'ü na cjuana, ¿jenga dya pje in ejmezügöji? ⁴⁷ Nu c'o ngueje o t'i'i Mizhocjimi ätpäji o jña'a. Pero nu'tsc'ejí, dya ngue'tsc'ejí o t'its'üji Mizhocjimi na ngueje dya in ätpägueji c'o o jña.

Cristo existió antes que Abraham

⁴⁸ O ndünrö c'ua c'o pje mi pjëzhi cja c'o nte a Israel. Me co üdüji. O xipjiji:

—Rí päräjme na jo, bübü demonio cja in mü'bügue. Je i tegue a ma a Samaria, dya in pärägue ja cja Mizhocjimi.

⁴⁹ O ndünrö c'ua e Jesús, o xipjiji:

—Dya bübü demonio cja in mü'bügö. C'ü rí mamagö ngue c'ü ne'e mi Tatagö. Nu'tsc'ejí c'ü in cjaji, dya pje in ejmezügöji rvá ëcjö cja mi Tatagö Mizhocjimi. ⁵⁰ Dya rí jodügö c'ü rí mangueji na nojozügö; nu c'ü jodü c'ü rí mangueji na nojozügö, ngue mi Tatagö Mizhocjimi. Angueze ra jizhi c'ü na nojozügö. ⁵¹ Na cjuana c'ü rí xi'ts'igöji, nu c'ü sido ra dyätcö yo rí mangö, dya ra ndü'ü, ra bübütjo c'ü.

⁵² Nuc'ua c'o pje mi pjëzhi cja c'o nte a Israel o xipjiji:

—Nudya, rí päräjme na jo dya, bübü demonio in mü'bügue. Ya o ndü'ü e Abraham. Ya xo o ndü'ü c'o profeta. Maco nu'tsc'e in mama nu c'ü sido ra dyä'tc'ägue, dya ra ndü'ü, sido ra bübütjo. ⁵³ Nu'tsc'e in cjinncje xenda na nojots'ügue que na ngueje mi tatajme e Abraham. Nuc'ü, o ndü'ü c'ü. Xo o ndü'ü c'o profeta. ¿Cjó ngue c'ü je na cjäpütsjégue?

⁵⁴ O ndünrö e Jesús, o xipjiji:

—Nu 'ma ri jodütsjējögö c'ü ro mama yo nte na nojozügö, dya pje rví muvi 'ma c'o. Mi Tatagö ngue c'ü jodü c'ü ra mamaji a cjanu. Maco in mamagueji que mi Tatagö ngueje in Mizhocjimigueji. ⁵⁵ Nu'tsc'ejí, dya in pärägueji angueze. Pero nutscö rí pärägö c'ü. 'Ma ro mama c'ü dya rí pärägö Mizhocjimi, ri nguezgö 'na mbëchjine nza cjäts'ejí. Jo rí pärägö Mizhocjimi. Rí cjägö c'o mama angueze. ⁵⁶ E Abraham c'ü nin mboxtitaji me co mäjä 'ma o 'ñejme ro jñandga ma ëcjö. A cjanu o jñandga. O mäjä c'ua.

⁵⁷ C'o pje mi pjëzhi cja c'o nte a Israel o xipjiji c'ua:

—Dya be xo in nzhodügue ni cincuenta cjë'ë. ¿Ja rvi jñandague e Abraham?

⁵⁸ E Jesús o xipjiji:

—Na cjuana c'ü rí xi'ts'iji. 'Ma dya be mi bübü e Abraham, ya exmi bübügö.

⁵⁹ Nuc'ua o jñüs'üji ndojo c'o ro pjat'üji e Jesús. Pero nuc'ü, o tsjögö c'ü. Dya cjó jñanda ja va ma. O mbedye cja c'e templo. O ma'a.

9

Jesús sana a un hombre que nació ciego

¹ 'Ma o cjugü e Jesús o jñanda 'naja bëzo c'ü mi ndëzhö. Mi ndëzhö 'ma o jmus'ü c'ü.

² Nuc'ua c'o o discípulo o dyönüji e Jesús, o xipjiji:

—Xöpüte, ¿Cjó ngue c'ü o tsja c'o na s'o, nguec'ua va ndëzhö nu? ¿Cjo ngueje ne bëzo nu ndëzhö maxque ngueje c'o o tata?

³ O ndünrü c'ua e Jesús, o xipjiji:

—C'ü vi ndëzhö, dya ngue c'ü vi tsja c'o na s'o nu. Dya xo ngue c'ü vi tsja c'o na s'o c'o o tata. C'ü vi ndëzhö ngue c'ü rguí 'ñetse c'ü me na nojo c'ü cja'a Mizhocjimi. ⁴ Ni jyodü rá c jagö c'o ne'e nu c'ü o ndäcjä, ndeze 'ma xe ndempa. Va ëjë xömü, 'ma dya cja sö cjó ra pëpji. ⁵ Ndeze c'ü xe rá mimigö cja ne xoñijömü, nguetscö e jya's'ü cja ne xoñijömü.

⁶ 'Ma o mama a cjanu o zogü a jömü o c'ijñi, o mbopjü c'ua c'e jömü. Cjanu o ngans'a c'o mbëömü. O ngosp'ü c'ua cja o ndö'ö c'e bëzo c'ü mi ndëzhö. ⁷ E Jesús o xipji c'ua:

—Ma xinzhö cja c'e t'ore c'ü ni chjü Siloé, eñe.

C'e tjü'ü ne ra mama 'naja c'ü däjä.

Cjanu o ma'a c'ua c'e bëzo c'ü mi ndëzhö. O ma xinzhö. Nu 'ma o nzhogü c'ua, ya mi janda. ⁸ Nuc'ua c'o o mejñiñi 'ñe c'o ya vi jñanda mi ndëzhö mi mamaji:

—¿Cjo dya ngueje nu mi ndëzhö nu ja nde mi junrü nu me mi örü pje ra zi?

⁹ Mi cãrã c'o mi mama:

—Ngueje nu.

C'o dyaja mi mamaji:

—Dya ngue nu, pero exi nguetjo nu.

O ndünrü c'ua c'ü mi ndëzhö, o mama:

—Nguetscö.

¹⁰ O xipjiji c'ua:

—¿Ja va xogü dya, c'o in chö'ö?

¹¹ O ndünrü c'ua angueze, o mama:

—C'e bëzo c'ü ni chjü'ü Jesús o ngans'a mbëömü. O ngoscügö ín chö'ö. Cjanu o xitsi c'ua: “Ma a Siloé, ma xinzhö.” Ró ma'a c'ua, ró ma xinzhö. Ya o xogü c'ua yo ín chögö, ya ró janda.

¹² Nuc'ua o xipjiji:

—¿Ja je bübü dya, c'e bëzo c'ü?

Angueze o ndünrü:

—Dya rí pärägö ja je bübü.

Los fariseos interrogan al ciego que fue sanado

¹³ O zidyiji nu c'ü mi ndëzhö, o möji cja c'o fariseo. ¹⁴ C'e pa 'ma söyaji ngue 'ma o ngans'a e Jesús o mbëömü c'ü vi xopcü o ndö'ö c'e bëzo c'ü mi ndëzhö. ¹⁵ Nuc'ua o yepe o ña c'ua c'o fariseo, o dyonüji c'e bëzo pje vi ts'apü ngue c'ua va xogü o ndö'ö. Angueze o xipjiji:

—O ngoscügö mbëömü ín chö'ö. Cjanu ró xinzhö. Nudya ya rí janda dya.

¹⁶ Nuc'ua mi cãrã o fariseo c'o mi mama:

—C'e bëzo c'ü in mangue o jo'c'üts'ü, dya pje vi 'ñeje cja Mizhocjimi c'ü; na ngueje dya pje süpü nu pa c'ü rí söyaji.

Dyaja c'o mi mama:

—C'e bëzo, dya cja'a c'o na s'o. 'Ma ri cja c'o na s'o c'e bëzo, dya ro sö ro tsja'a yo me na nojo yo nunca rí jandaji.

Dya mi 'natjo o pjeñeji.

¹⁷ O yepe o dyönütjoji c'ü mi ndëzhö:

—¿Pje xo in mangue, pje pjëzhi nu c'ü o xo'c'üts'ü in chö'ö?

Angueze c'ua, 'ma o ndünrü o mama:

—Ngueje 'na profeta.

¹⁸ Nu c'o pje mi pjëzhi cja c'o nte a Israel, dya mi ejmeji cjo mi ndëzhö c'e bëzo. Dya mi ejmeji cjo vi xogü c'o o ndö'ö. Cja 'ñejmeji 'ma cja o zojnüji nu tata c'e bëzo c'ü vi xogü o ndö'ö, 'ñe nu nana. ¹⁹ O dyönüji, o xipjiji:

—¿Cjo ngueje in ch'igüevi nu, nu nu in manguevi exmi ndëzhö 'ma o jmus'ü? ¿Jenga janda dya 'ma?

²⁰ O ndünrö c'ua c'ü nu tata 'ñe c'ü nu nana, o mamavi:

—Rí pärägöbe ngueje in ch'igöbe nu. 'Ma o jmus'ü nu, exmi ndëzhö nu. ²¹ Jenga ya janda dya, dya rí päräbe. Dya xo rí pärägöbe cjó je o xopcü o ndö'ö nu. Ya jo ndümbeñe angueze. Dyönütsjëji. Ya ra xi'ts'itsjëji.

²² O mama a cjanu c'ü nu tata 'ñe c'ü nu nana na ngueje mi sivi c'o pje mi pjëzhi cja c'o nte a Israel. Na ngueje ya vi mamaji 'ma cjó c'o ro mama e Jesús ngueje e Cristo, ro pjongüji c'e nte'e cja o nitsjimiji. ²³ Nguec'ua va mama c'ü nu tata c'e bëzo 'ñe c'ü nu nana: “Ya jo ndümbeñe. Dyönüji angueze. Ya ra xi'ts'itsjëji.”

²⁴ Nuc'ua o yepe o zojnütjoji c'e bëzo c'ü mi ndëzhö, o xipjiji:

—Unü 'na pöjö Mizhocjimi c'ü o xo'c'üts'ü in chö'ö. Nutscöjme rí päräjme na jo, c'e bëzo cja'a c'o na s'o c'ü.

²⁵ O ndünrö c'ua c'ü mi ndëzhö, o mama:

—Dya rí pärägö c'ü, cjo cja c'o na s'o c'ü. Nguextjo nu rí pärägö, nutscö dya rmi jandagö. Nudya rí janda dya.

²⁶ Nuc'ua na yeje o xipjitjoji c'ua:

—Pero, ¿pje o tsja'c'ü? ¿Ja va xo'c'üts'ü in chö'ö?

²⁷ C'ü mi ndëzhö o ndüntüji:

—Ya ró xi'ts'iji, pero dya i dyätcöji. ¿Jenga in ne rí yepe rí dyäräji? Maxque, ¿cjo xo in negueji rí chjünt'üji o xütjü?

²⁸ Nuc'ua o zadütjoji, o mamaji:

—Nu'tsc'e ngue'tsc'e in tjünt'ü a xütjü e Jesús. Nutscöjme rí tjünt'üjme a xütjü e Moisés. ²⁹ Nutscöjme rí pärägöjme, e Moisés o zopjü c'o nte. O mama c'o jña c'o vi mama Mizhocjimi. Pero c'e bëzo c'ü in mangue o jo'c'üts'ü, dya rí päräjme ja je vi 'ñeje c'ü.

³⁰ O ndünrö c'ua c'e bëzo c'ü mi ndëzhö, o xipjiji:

—Yo in xitsiji, me in cjacüji rá dyäxä. Maco o xocüzügö in chö'ö c'e bëzo, ¿jenga dya in päräji ja je vi 'ñeje c'ü? ³¹ Rí pärägöji, zö ra tsja 'na nte ra dyötü Mizhocjimi ra unü poder, pero 'ma cja na s'o c'e nte, Mizhocjimi dya ra dyärä c'ü örü c'e nte. Pero nu c'o ma't'ü Mizhocjimi 'ñe cja'a c'ua ja ga ne'e angueze, nuc'o, Mizhocjimi ra dyätä c'o. ³² Ndeze 'ma o mbürü ne xoñijömmü, cārā c'o o jmus'ü ndëzhö. Pero dya rí ärägöji c'ü ri bübü 'na bëzo c'ü ri jocü c'o. ³³ Nu c'e bëzo, 'ma dya rví 'ñeje cja Mizhocjimi c'ü, dya xo ro sö'ö pje ro tsja'a.

³⁴ O ndüntüji c'ua, o xipjiji:

—Nu'tsc'e i tsja c'o na s'o; exvi chetjovi in nzhunc'e. ¿Jenga in cjinncje ra sö rí xöcügöjme?

Cjanu o pjongüji c'ua cja c'e nitsjimi.

Ciegos espirituales

³⁵ O dyärä e Jesús ya vi pjongüji c'e bëzo. Nguec'ua va jyodü ja je mi nzhodü c'e bëzo. 'Ma o chöt'ü, o xipji:

—¿Cjo in ejmegue o T'i Mizhocjimi?

³⁶ O ndünrö angueze, o mama:

—Nu'tsc'e së'ë, xitsigö cjó ngueje o T'i Mizhocjimi; ngue c'ua ra sö rá ejmegö angueze.

³⁷ O ndünrö c'ua e Jesús:

—Ya i jñandague angueze. Nguetscö rrã ñavi.

³⁸ O mama c'ua c'e bëzo:

—Nu'tsc'e in Jmuts'ügö, rí ejmets'ü. Ngue'tsc'e o T'its'ü Mizhocjimi.

Cjanu o ndüñijömmü o ma't'ü c'ua.

³⁹ O mama c'ua e Jesús:

—Na ngue c'ü rvá ěcjö, exi 'ñetsetjo ja ga nguijñi o mü'bü yo nte. C'o unü ngüenda c'ü ni jyodü ra xogü o ndöji ngue c'ua ra bübü o jya's'ü Mizhocjimi cja o mü'büji, ra xogü o ndöji ra mbäräji Mizhocjimi. Pero c'o cjiñi ya xogü o ndöji, nuc'o, ra ndëzhöji, dya ra mbäräji c'ü na cjuana.

⁴⁰ O dyärä ja nzi c'o fariseo c'o mi cärä bëxtjo nu ja mi bübü e Jesús, o mamaji c'ua:

—A poco in cjiñigue c'ü xo rí ndëzhöjme.

⁴¹ O ndünrö c'ua e Jesús:

—'Ma ri unnc'ëji ngüenda c'ü ni jyonc'ëji o jya's'ü Mizhocjimi, ro perdonaots'üji 'ma c'o na s' o. Pero in mangueji: “Ya xogü in chögöjme, rí päräjme na jo”, in eñeji. Nguec'ua xe in tütjoji in nzhunc'ëji.

10

El ejemplo del corral

¹ 'Na cjuana c'ü rá xi'ts'igöji. Nu c'ü dya ra cjogü cja o ngoxtji nu ja cot'üji o ndëncjürü, nu c'ü je dacütjo cja ndüngümü, nuc'ü ngueje mbë'ë c'ü; y xopcü nu ja cjot'ü o ndëncjürü. ² Nu c'ü je cjogü cja o ngoxtji nu ja cjot'ü o ndëncjürü ngueje e mbörü c'ü. ³ E mböngoxtji xopcü ngoxtji e mbörü. C'o ndëncjürü ätpäji o jña'a. Nu c'e mbörü nänbä o tjü'ü yo o ndëncjürü. Ngueje c'ü pjongü c'ua c'o ndëncjürü ra ma ziji o t'ëbi. ⁴ 'Ma ra mbedye c'o o ndëncjürü, ra ot'ü e mbörü. Cja rron ma c'o o ndëncjürü. C'o ndëncjürü tjünt'üji a xütjü c'e mbörü, na ngueje pätpäji o jña'a. ⁵ 'Ma ra ějë 'naja c'ü dya päräji, dya ra ndünt'üji a xütjü. Nu c'ü ra tsjaji, ra c'ueñeji; na ngueje dya pätpäji o jña'a c'o nandyo.

⁶ Nu yo jña'a yo, je zopjü e Jesús o fariseo. Pero anguesji dya o mbäräji ja cja c'ü mi xipjiji.

Jesús, el buen pastor

⁷ O ña c'ua na yeje e Jesús, o xipjiji:

—Na cjuana c'ü rá xi'ts'igöji. Nutscö nguetscö e ngoxtji nu ja cjogü yo ndëncjürü. ⁸ Texe c'o va ětsc'ëji c'o ne c'ü rí chjünt'üji o xütjü, ne ra dyon'c'ëji. Ngue o mbë'ë c'o xopcü nu ja cjot'ü o ndëncjürü. Pero c'o ndëncjürü dya pje ätäji. ⁹ Nuzgö nguetscö e ngoxtji nu ja cjogü yo ndëncjürü. Nu c'ü ra 'ñench'ezü o mü'bü, ngue c'ü sö ra cjogü. Nuc'ü, ngue c'ü ra jogü o mü'bü c'ü. Nuc'ü, ra chöt'ü texe c'o ni jyodü o mü'bü. Nguec'ua ra chjëntjovi nza cja 'na ndëncjürü c'ü ra cjogü, ra mbedye, ra chöt'ütjo o t'ëbi c'ü ra zi'i.

¹⁰ 'E mbë'ë ni 'ñetjo ra ě pönü c'o ndëncjürü. Ra mböt'ü texe c'o. Nutscö rvá ějëgö ngue c'ua ra bübütoji. Me ra mäpä Mizhocjimi rgá bübütoji.

¹¹ Va mama c'ua e Jesús:

—Nuzgö nguetscö 'na mbörü c'ü me na jo; ojtjo c'ü ri nza czazgö. 'Na mbörü c'ü na jo, bübü dispuesto ra ñana c'o ndëncjürü cja c'o mbë'ë, zö ra mböt'üji c'ü. ¹² Pero 'ma cjo c'o ts'ö't'ü ra mbörü c'o ndëncjürü, dya ra mbörü na jo c'o, na ngueje dya exi ngue o cjaja c'o ndëncjürü. Nguec'ua 'ma ra jñanda rva ějë e mindyo, exta zogü c'ua c'o ndëncjürü, ra c'ueñe ra ma. Nguec'ua c'e mindyo ra pënc'h'i c'o ndëncjürü, nde ra mböt'ü c'ua c'o. ¹³ C'ueñe c'ü mi pjörü na ngueje ts'ö't'ütjo, dya ngueje o cjaja c'o ndëncjürü. Nguec'ua dya cjäpü ngüenda pje ra ts'apü c'o.

¹⁴ Xe ma ña'a e Jesús, o mama:

—Nguetscö c'e mbörü c'ü me na jo. Rí pärägö c'o ngueje in nzhëncjürügö. Anguezeji xo päcägöji. ¹⁵ A cjanu, xo päcä mi Tata c'ü bübü a jens'e. Nuzgö xo rí pärägö mi Tata. Nuzgö rá tügö ngue c'ua ra bübütoji c'o in nzhëncjürügö. ¹⁶ Xo rí tsäjägö c'o dyaja ndëncjürü c'o dya be tjünt'ü in xütjügö. Nuc'o, xo ni jyodü xo rá pjörü c'o. Ra dyätcäji in jñagö, ra ndünt'üji in xütjü. A cjanu ri 'natjo nu ja ri cäräji, 'ñe ri 'natjo mbörü, c'ü ngezgö.

¹⁷ 'Me s'iyazü mi Tata c'ü bübü a jens'e; na ngueje rá tügö ngue c'ua rá yepe rá bübütoj. ¹⁸ Dya cjó ra tsjacü rá tügö. Nguetscö rrã unütsjējē rá tū'ū. Sö'ö rá unütsjējögö rá tū'ū, 'ñe sö'ö rá nanga. Ngueje c'ü vi ndäcjä mi Tatagö c'ü bübü a jens'e.

¹⁹ Na ngueje vi mama yo jña'a yo e Jesús, c'o nte o zöji na yeje co jña, dya mi 'natjo pjeñe mi cjiññiji. ²⁰ Na puncjü anguesji c'o mi mama:

—Bübü demonio cja o mü'bü ne Jesús. Dya pãrã pje mama. ¿Jenga in ätäji c'ü xi'ts'iji nu?

²¹ Dyaja c'o mi mama:

—Ne bëzo nu, 'ma ri bübü c'ü dya jo cja o mü'bü, dya ro mama yo jña yo me na jo. C'ü dya jo, a poco sö'ö ra xopcü o ndö'ö 'na ndëzhö, c'ua ja nzi va tsja ne bëzo.

Las autoridades de Israel rechazan a Jesús

²² C'o pa'a c'o, c'o nte a Jerusalén o tsjaji 'na mbaxua, mi mbeñeji c'e pa 'ma o dyötüji Mizhocjimi ro nintsjimi na yeje c'e templo. Ma së c'o pa c'o. ²³ E Jesús je mi nzhodü nu cja c'e templo cja o porta e Salomón. ²⁴ Nuc'ua c'o pje mi pjëzhi cja c'o nte a Israel, o jmurüji a jmi e Jesús, o xipjiji:

—¿Jenga dya rí xitsijme na jo cjó je ngue'tsc'e? Nu 'ma ngue'tsc'e e Cristo extí xitsijme na jo.

²⁵ Nuc'ua o ndünrö e Jesús, o xipjiji:

—Ró xi'ts'iji cjó je nguetscö. Nu'tsc'ejji dya in ejmezüji. Nuzgö rrã cjägö c'o ne'e mi Tata a jens'e. A cjanu, 'mãrã na jo cjó je nguetscö. ²⁶ Nu'tsc'ejji, dya in ejmezüji na ngueje dya ngue'tsc'ejji in nzhëncjürüts'üji. ²⁷ C'o in nzhëncjürügö ätcäji in jñagö. Rí pãrãgö c'o. Anguesji tjünt'üji in xütjügö. ²⁸ Nu c'o in nzhëncjürügö rí unügö c'ü sido ra bübütoji. Nuc'o, dya ra ndü'ü c'o. Nuc'o, dya cjó sö cjó ra zipqui cja in dyëgö. ²⁹ Mi Tatagö c'ü o dyacügö c'o, ngueje c'ü xenda na nojo texe c'ü. Nguec'ua dya cjó sö cjó ra zinbi cja o dyë'ë mi Tatagö c'o. ³⁰ Nutscö co c'ü mi Tata a jens'e rí 'natjobe, eñe e Jesús.

³¹ Nuc'ua o jñüs'ü na yeje o ndojo c'o pje mi pjëzhi cja c'o nte a Israel. Ro pjat'üji e Jesús. ³² O ndünrö c'ua e Jesús, o xipjiji:

—Na puncjü c'o na jo c'o ya ró jí'ts'iji. Mi Tata a jens'e ngue c'ü o jí'tsigö c'o. Texe yo ró cja'a, ¿ja bübü c'ü na s'o c'ü rgui pjacüji?

³³ O ndünrö c'ua anguezeji, o mamaji:

—Nu yo na jo in tsjague, dya nguejyo rga pja'c'üjme yo. C'ü rga pja'c'üjme, ngueje c'ü in sadügue Mizhocjimi. Maco xo nguetjots'ügue 'na bëzo; pero in cjäpü que nguets'ü Mizhocjimi.

³⁴⁻³⁶ O ndünrö c'ua e Jesús o xipjiji:

—Mbeñeji ja ga t 'opjü cja in leyji. Je t'opjü nu, c'ü ja va sjipji c'o o juajnü Mizhocjimi jinguã ro pätpäji angueze rvã zopjüji c'o nte. Je t'opjü a cjava: “Ngue'tsc'ejji in mizhocjimigueji”, eñe Mizhocjimi. Rí pãrãgöji c'ü je va mama Mizhocjimi, na ngueje na cjuana c'ü t'opjü cja o jña. C'o nte c'o o juajnü Mizhocjimi mi jinguã, o mama Mizhocjimi o xiji mizhocjimi c'o. Nguec'ua, ¿jenga in mamaji rí sadügö Mizhocjimi na ngueje ró xi'ts'iji: “Exi nguejezü o T'izü Mizhocjimi”, maco Mizhocjimi o ndäcjä ró ëjë cja ne xoñijöümü? ³⁷ Tsjijñiji na jo cjo rí cjägö c'ü ne'e mi Tata; 'ma jiyö, dya rí 'ñejmezüji 'ma. ³⁸ Pero 'ma in jandgaji rí cjägö c'ü ne'e angueze, extí unnc'ejji ngüenda 'ma c'ü bübüzügö mi Tata, 'ñe nutscö rí bünc'öbe angueze. Extí unnc'ejji ngüenda a cjanu zö dya in ejmezüji c'ü ró xi'tsc'öji exi ngue o T'izü Mizhocjimi.

³⁹ Nuc'ua mi neji na yeje ro zürütjoji. Nuc'ua o mbedyetjo e Jesús cja o dyëji.

⁴⁰ O ma mbes'e na yeje cja c'e ndare a Jordán nu ja ot'ü mi jichite e Juan. O nguejme c'ua nu. ⁴¹ Na puncjü c'o o zät'ã cja o jmi'i e Jesús, mi mamaji:

—E Juan dya pje o tsja'a c'ü me na nojo c'ü nunca rí jandaji. Pero ma cjuana c'o o mama e Juan ja ga cja ne bëzo, ne Jesús.

⁴² A cjanu, na puncjü c'o mi cãrã nu, o 'ñench'e o mü'büji e Jesús.

11

Muerte de Lázaro

¹ Mi bübü c'ua 'naja bëzo c'ü mi sö'dyë c'ü mi chjũ'ü e Lázaro. Mi menzumü a Betania, nu ja mi menzumü e María 'ñe e Marta c'ü nu cjũjuë. ² Mi ngueje c'e María c'ü je o ngosp'ü o ngua e Jesús c'ü ín Jmugöji c'e perfume c'ü ma jo ma yüdü. Cjanu o ndintspi c'ua o ngua'a co o ñixti. Nu c'ü nu 'ninzhömü c'ü mi chjũ e Lázaro, ngue c'ü mi sö'dyë c'ü. ³ C'o o cjũ e Lázaro o mbenpevi c'ua na jña e Jesús, o xipjivi:

—Nu'tsc'e, ín Jmuts'üjme, nu c'ü me ín s'iyague, sö'dyë c'ü.

⁴ Ma o dyärä e Jesús o mama:

—Nu c'e ndötc'ijeme c'ü, dya ngue c'ü rguí nzhũ'ütjo. Na ngueje rá cjagö c'ü rguí unü ngüenda yo nte c'ü me na zëzhi Mizhocjimi. A cjanu xo ra unüji ngüenda nguezgö o T'izü Mizhocjimi, me xo na zëtscö.

⁵ E Jesús me mi s'iya e Marta co c'ü nu cjũjuë 'ñe e Lázaro. ⁶ Nuc'ua 'ma ya vi dyärä mi sö'dyë e Lázaro, xe o nguejmetjo e Jesús yepa nu ja je mi bübü nu 'nanguarü c'e ndare a Jordán. ⁷ Ma ya o cjogü c'ua c'o yepa, o xipji c'o o discípulo:

—Möjö a Judea. Rá yepe rá sät'ätjoji nu.

⁸ C'o o discípulo o xipjiji c'ua:

—Xöpüte, dya be mezhe 'ma mi ne ro pja'c'ü ndojo c'o pje pjëzhi cja c'o nte a Israel. ¿Cjo rí matjo na yeje a manu?

⁹ O ndünrö e Jesús, o xipjiji:

—¿Cjo dya cja'a doce hora nu pa'a? Nu c'ü ra nzhodü 'ma ndempa, dya ra pjeñe na ngueje janda e jya's'ü cja ne xoñijömü. ¹⁰ Nu c'ü ra nzhodü 'ma xömü ngue c'ü ra pjeñe c'ü, na ngueje dya bübü e jya's'ü c'ü ra jñanda ja ngue c'ua nzhodü.

¹¹ Ma o nguarü o mama a cjanu, o mama c'ua:

—Nu c'ü e Lázaro c'ü rí joji ijítjo. Rá ma'a, rá ma dyö'ö.

¹² O mama c'ua c'o o discípulo:

—Nu'tsc'e ín Jmuts'üjme, nu 'ma ijítjo, ra jogütjo 'ma.

¹³ C'ü mi mama e Jesús ngue c'ü ya vi ndũ'ü e Lázaro. Pero c'o o discípulo o nguijñiji mi mama c'ü vi söyatjo vi jji. ¹⁴ Nuc'ua e Jesús ya xo xipjiji na jo:

—E Lázaro ya ndũ'ü c'ü. ¹⁵ Na jo c'ü dya mi bübügö nu, ante c'ü ro ndũ e Lázaro; ngue c'ua rí 'ñejmezüji dya, 'ma rí jñandaji c'ü rá cjagö. Möjö dya, rá ma nuji.

¹⁶ O mama c'ua e Tomás c'ü xo mi chjũ'ü Cuate, o xipji c'o o midiscípuloji:

—Xo rá möjö ngue c'ua 'natjo c'ua rá ma tñji co e Jesús.

O möji c'ua.

Jesús es la resurrección y la vida

¹⁷ Ma o zät'äji, ya o mbärä c'ua e Jesús ya mi pa nziyo pa'a c'ü ya vi c'öt'ü e Lázaro cja cueva. ¹⁸ C'e jñiñi a Betania mi bëxtjo a Jerusalén. Mi jydütjovi yeje kilometro nde. ¹⁹ Nguec'ua na puncjü c'o mi menzumü a Jerusalén c'o o ma a Betania, o ma jo'tp'üji e Marta 'ñe e María, na ngueje ya vi ndũ e Lázaro c'ü nu 'ninzhömüvi. ²⁰ Nuc'ua o dyärä e Marta ma ëjë e Jesús. Nzi va dyärä, nzi va mbedye; o ma ndünrö. E María o nguentjo nu cja ngümü. ²¹ E Marta o xipji e Jesús:

—Nu'tsc'e, ín Jmuts'ügö, nu 'ma ri bübügue a 'ñecjua, dya ro ndũ'ü 'ma c'ü ín 'ninzhömü. ²² Nudya, xo rí pãrãgö, texe c'o rí dyötü Mizhocjimi, nde ra dya'c'ü.

²³ O ndünrö c'ua e Jesús:

—Ra te'etjo c'ü nin 'ninzhömü.

²⁴ O xipji c'ua e Marta:

—Rí pãrãgö c'e pa'a 'ma ra te'e c'o añima, xo ra te'etjo c'ü mi 'ninzhömü.

²⁵ O xipji c'ua e Jesús:

—Nuzgö nguetscö rá xos'ü c'o ya ndũ, rá cjapü ra te'ej. Rá unügö c'ü rguí bübüji. Nu c'ü ra 'ñejmezügö, zö ra ndũ'ü, ra te'etjo, ra bübüti na yeje. ²⁶ Texe c'o bübü c'o ejmezügö, dya ra ndũ'üji. ¿Cjo ín ejme yo rrã xi'ts'i?

²⁷ Nuc'ua e Marta o xipji c'ua:

—Jägã, ín Jmuts'ügö. Nutscö rí ejmegö ngue'tsc'e e Cristo, o T'its'ü Mizhocjimi. Ngue'tsc'e o mama Mizhocjimi ri 'ñecje cja ne xoñijöümü.

Jesús llora junto al sepulcro de Lázaro

²⁸ Nuc'ua 'ma o nguarü o mama a cjanu e Marta, o ma c'ua. O ma zojnü e María c'ü nu cjüjuë. O tsjontp'ütjo va ña'a, o xipji:

—E xöpüte va säjä. Zon'c'ü rí ma'a nu.

²⁹ E María nzi va dyärä, nzi va böbü. Nuc'ua o ma'a nu ja je mi bübü e Jesús. ³⁰ E Jesús dya be mi sät'ä cja c'e jñiñi. Xe mi bübü'tjo nu ja je vi chjëvi e Marta. ³¹ Nuc'ua c'o nte a Israel c'o mi jo'tp'ü e María nu cja ngümü, o jñandaji o böbü zacü e María. O mbedye a tji'i. Anguezeji o ndünt'üji a xütjü, o mamaji:

—Ni ma cja c'e cueva. Ra ma huë'ë nu.

³² Nuc'ua o zät'ä e María nu ja je mi bübü e Jesús. 'Ma o jñanda o ndüñijöümü a jmi'i e Jesús. O xipji c'ua:

—Nu'tsc'e, ín Jmuts'ügö, 'ma ri bübügue a 'ñecjua, dya ro ndü'ü 'ma c'ü mi 'ninzhöümü.

³³ Nuc'ua e Jesús o jñanda c'ua e María mi huë'ë; 'ñe c'o nte a Israel c'o mi dyoji e María xo mi huëji. Nuc'ua me co sentio cja o mü'bü. Me mi chana o mü'bü. ³⁴ O dyönü c'ua e Jesús, o mama:

—¿Ja je ngue c'ua i tsöt'üji c'e añima?

O xipjiji:

—Nu'tsc'e ín Jmuts'üjme, xä'dä rí ñu'u.

³⁵ Nuc'ua o huë'ë e Jesús. ³⁶ O mama c'ua c'o nte a Israel:

—Jñandaji. Nujnu me mi s'ia e Lázaro.

³⁷ Mi cãrã anguesji c'o o mama:

—Nu e bëzo nu, maco o xopcü o ndö'ö c'ü mi ndëzhö. ¿Cjo dya ro sö ro jocü e Lázaro ngue c'ua dya ro ndü'ü?

Resurrección de Lázaro

³⁸ Nuc'ua e Jesús me co sentio na yeje cja o mü'bü. Cjanu o ma nu ja vi ngöt'üji e Lázaro. Mi c'ot'ü 'na ndojo. ³⁹ O mama c'ua e Jesús:

—Tsjüs'üji ne ndojo.

E Marta c'ü nu cjü e Lázaro c'ü ya vi ndü, o xipji e Jesús:

—Nu'tsc'e, ín Jmuts'ügö. Maco ya na xĩ'ĩ c'ü. Ya pa nziyo pa ndeze o ndü.

⁴⁰ O ndünrü c'ua e Jesús, o xipji:

—Ya ró xi'ts'i, nu 'ma rí 'ñejme, rí jñanda c'ü na zëzhi c'ü cja Mizhocjimi.

⁴¹ Nuc'ua o ngüs'üji c'ua c'e ndojo nu ja je vi ngöt'üji c'e añima. E Jesús o nä's'ä c'ua a jens'e, o mama:

—Nu'tsc'e mi Tatats'ü, rí da'c'ü na pöjö na ngueje i dyätcä, y rí tsjague c'ua ja nzi rvá ö'tc'ü. ⁴² Nutscö ya rí pãrãgö sido in ätcä. C'ü cja rvá da'c'ü na pöjö, ngue c'ü ra dyärä yo cãrã a 'ñecjua, ngue c'ua ra 'ñejmeji ngue'tsc'e i chäcjägö.

⁴³ 'Ma o nguarü o mama yo jña'a yo, o mapjü na jens'e:

—Nu'tsc'e Lázaro, pedyegue a tji.

⁴⁴ Nuc'ua e Lázaro c'ü ya vi ndü'ü o mbedye c'ua. Mi 'mans'a o manta. O jmi'i mi bö's'ü 'naja bitu. O mama c'ua e Jesús:

—Xäpcäji dya ne manta. Jyëziji ra ma cja o ngümü.

Conspiración para prender a Jesús

⁴⁵ Nuc'ua na puncjü c'o mi menzumü a Jerusalén c'o mi dyoji e María, o 'ñench'e o mü'büji e Jesús. Na ngueje vi jñandaji c'ü vi tsja e Jesús. ⁴⁶ Nuc'ua mi cãrã anguesji c'o o ma c'ua cja o fariseo. O xipjiji c'o vi tsja e Jesús. ⁴⁷ Nuc'ua c'o ndamböcjimi 'ñe c'o fariseo o jmurüji c'ua. O pötva mamaji:

—¿Pje rá cjägöji? C'e bëzo Jesús, cja'a na puncjü c'o me na nojo. ⁴⁸ 'Ma rá jëzitjoi ra tsja a cjanu, ra nda 'ñejme angueze texe yo ín menzumügöji ra tsjapüji o jmuji. Nguec'ua

c'o menzumü a Roma c'o mandazüji dya, ra 'ñe yätcöji ne templo nu ja rí ma't'üji Cjimi. A cja dya nu rá chorügöji.

⁴⁹ 'Naja c'o mi jmurü, mi chjü e Caifás. Nuc'ü, mi mero ndamböcjimi c'e cjë'ë c'ü. O xipjiji:

—Nu'tsc'eji, dya pje in pãrãgueji. ⁵⁰ Dya in pãrãji c'ü xenda na jo c'ü ri 'natjo bëzo c'ü ra ndü ngue c'ua dya ra ndü texe yo nte.

⁵¹ C'e Caifás mi mero ndamböcjimi c'e cjë'ë c'ü, nguec'ua Mizhocjimi o tsjapü o mama c'ü ro zäda zö dya mi pãrã e Caifás ja cja c'ü mi mama. O mama ro ndü'ü e Jesús ngue c'ua dya ro ndü c'o mejñiñi. ⁵² Dya nguextjo anguezeji c'o dya ro ndü. Xo ro ngärätjo na puncjü nte texe cja ne xoñijömmü c'o dya ro ndü na ngueje ro 'ñench'e o mü'büji e Jesús, ro tsjaji o t'i Mizhocjimi. ⁵³ Ndeze c'e pa c'ü, mi pötma dyü't'ütsjéji ja rvá tsjapüji ro mbö't'üji e Jesús.

⁵⁴ Nuc'ua e Jesús dya cja nzhodü c'ü ro jñanda c'o pje mi pjëzhi a Jerusalén. O mbedye cja c'e xoñijömmü a Judea. Je o ma'a cja c'e xoñijömmü c'ü bübü a jmi'i cja c'e ndajyadü. O ma cja 'naja jñiñi c'ü ni chjü'ü Efraín. Ya je nguejme nu, co nu c'o o discípulo.

⁵⁵ C'e mbaxua c'ü cja yo nte a Israel c'ü ni chjü Pascua ya ma sädätjo. Na puncjü c'o nte o möji a ma Jerusalén 'ma dya be mi sädä c'e mbaxua. Ro 'nintspiji ante c'ü ro mbedye c'e mbaxua. ⁵⁶ Nuc'ua mi jodüji c'ua e Jesús. Mi pötma mamaji 'ma mi bübüji cja c'e templo: —¿Pje in mangueji? ¿Cjo ra rezga ra ëjë e Jesús cja c'e mbaxua?, mi eñeji.

⁵⁷ C'o ndamböcjimi 'ñe c'o fariseo ya vi mandaji, nu 'ma cjo c'o ro mbãrã ja je mi bübü e Jesús ro ngös'üji anguezeji ngue c'ua ro ma zürüji.

12

Una mujer unge a Jesús

¹ 'Ma xe mi bëzhtjo 'ñanto pa'a ro zädä c'e mbaxua c'ü ni chjü Pascua, o ma c'ua e Jesús a Betania nu ja je mi bübü e Lázaro c'ü vi ndü'ü. Nuc'ü, vi xos'ü cja c'o añima. ² O dyä'tp'äji nu 'na jñönü e Jesús. Ngueje e Marta c'ü mi xisp'i. E Lázaro mi ngue 'naja c'o mi junrü co e Jesús cja mexa. ³ Nuc'ua e María o tũ'ü nde kilo o unguento c'ü mi dyavonardo. Me mi muvi na mizhi. O ngosp'ü c'ua o ngua'a e Jesús. Cjanu o ndintspi co o ñixti. Nu cja c'e ngumü me co jyä'ä c'ü mi yüdü c'e unguento. ⁴ Xo mi bübü nu, e Judas Iscariote c'ü mi ngue o t'i e Simón. Mi ngue 'naja c'o o discípulo e Jesús. Ngue c'e Judas c'ü ro nzhö'ö e Jesús. O mama e Judas:

⁵ —¿Jenga dya vi bö'ö jñi ciento mbëxo ne unguento; ro ch'unü c'o dya pje pë's'i?

⁶ C'ü vi mama a cjanu e Judas, dya ngue c'ü mi juentse c'o dya pje mi pë's'i. Na ngue dya mi juentse c'o. C'ü vi mama yo jña'a yo, ngue c'ü mi mbë'ë. Mi pjörü c'e cjiñerio, y mi quibi c'o je mi üt'üji nu. ⁷ Nuc'ua e Jesús o mama:

—Jyëzigue. E María o ngoscü ne unguento; ngue c'ü ra tsjacüji 'ma ya rga tũ'ü. Pero angueze na mbenze dya. ⁸ Sido in bübügueji yo dya pje pë's'i. Pero nutscö, dya sido rá bünc'öji.

Conspiración contra Lázaro

⁹ Nuc'ua na puncjü o nte c'o mi cãrã a Israel o mbãrãji mi bübü nu e Jesús, nguec'ua va möji nu. Dya mi nguextjo c'ü ro ma nuji e Jesús. Xo mi möji ro ma nuji e Lázaro, c'ü vi xos'ü cja c'o añima. ¹⁰ Nguec'ua c'o ndamböcjimi o dyü't'ütsjéji ngue c'ua xo ro mbö't'üji e Lázaro. ¹¹ Na ngueje na puncjü o nte a Israel c'o mi xögüji co anguezeji mi möji cja e Jesús. Mi ejmeji angueze, na ngueje vi xos'ü e Lázaro.

Jesús entra en Jerusalén

¹² C'ü na yejnu pa'a na puncjü nte'e c'o vi möji cja c'e mbaxua o dyärãji ro ëjë e Jesús a Jerusalén. ¹³ Nuc'ua o ngant'aji o dyë o palma. Cjanu o mbedyeji c'ua, o ma ndünrüji e Jesús. Mi mapjüji, mi mamaji a cjava:

—Aleluya. Me na jo nu va ëjë nu o 'ñeme Mizhocjimi ra mandazüji nutscöji rí menzumüji a Israel.

¹⁴ E Jesús o chöt'ü 'naja burru. O chägä c'ua, c'ua ja nzi ga t'opjü cja o jña Mizhocjimi. Mama a cjava c'ü:

¹⁵ Nu'tsc'ejí in menzumüji a Sion, dya rí sūji.

Jñandaji. Va ējē cjuā in Jmugueji.

Nuc'ü, va chägä 'naja burru c'ü, eñe cja o jña Mizhocjimi.

¹⁶ C'o o discípulo e Jesús, dya be mi pārāji ja ma cja nu yo jña'a yo. Nuc'ua 'ma ya vi ma a jens'e e Jesús, ngue 'ma cja o mbeñeji c'ü ngueje e Jesús c'ü vi t'opjü yo jña yo. Cja nde o mbeñeji c'ua c'ü vi ts'a a cjanu.

¹⁷⁻¹⁸ C'o nte c'o vi jñanda e Jesús 'ma o tsjapü o te'e e Lázaro 'ma o zopjü ro mbedye cja c'e cueva, nuc'o, o xipjiji c'o dyaja. Nguéc'ua va mbārā c'o dyaja, nguéc'ua va ma ndünrüji e Jesús ante c'ü ro säjä a Jerusalén. ¹⁹ O pötva mama c'ua c'o fariseo:

—Nu'tsc'ejí ya i ñutsjēji, dya sö pje rí tsjaji c'ü rí ts'a's'üji e Jesús. Texe yo nte ya tjünt'üji a xütjü angueze, ya nde möji c'ü.

Unos griegos buscan a Jesús

²⁰ Xo mi cārā ja nzi nte c'o mi ña griego c'o vi ma ma't'ü Mizhocjimi cja c'e mbaxua. ²¹ Nuc'ua c'o griego o zät'āji cja e Felipe c'ü mi menzumü a Betsaida c'ü tsja a Galilea. O dyötüji, o xipjiji:

—Nu'tsc'e sē'ē, nutscöjme rí negöjme rá chjējme e Jesús.

²² O ma c'ua e Felipe; o ma xipji e Andrés. O mëvi c'ua; o ma xipjivi e Jesús c'ü ya mi cārā o griego. ²³ O ndünrü c'ua e Jesús, o mama:

—Ya va sädä rá tügö, rá magö a jens'e cja Mizhocjimi nu ja rvá ēcjö. ²⁴ Nuzgö, na cjuana c'ü rí x'its'iji. 'Naja ndëxü c'ü ya ra zobü a jöümü, 'ma ra nguibi a jöümü, ra mbes'e ra unü na puncjü ndëxü. C'e ndëxü 'ma dya ra nguibi a jöümü, ra nguejme 'natjo ndëxü. ²⁵ Nu c'ü s'iyatsjējē o vida, nuc'ü, ra ndü'ü c'ü. Nu c'ü dya s'iyatsjējē o vida nu va cja ne xoñijöümü, nuc'ü, sido ra bübüjtjo c'ü. Dya ra ndü'ü. ²⁶ Nu c'ü ne ra ndünt'ü in xütjügö, ni jyodü sido ra 'ñejme in jñagö. Nu ja je rá bübügö je xo ra bübü nu. Mi Tatagö a jens'e ra s'iya nu c'ü sido ejme in jñagö.

Jesús anuncia su muerte

²⁷ 'Nudya me sufrido in mü'bügö. ¿Pje rá mamagö? ¿Cjo rá xipji mi Tata a cjava: “Mi Tatats'ü rí ts'a's'ü ngue c'ua dya rá tügö”? Jiyö, dya rá xipji a cjanu, na ngueje, ngueje yo rvá ējē cja ne xoñijöümü. Ró ē rá tügö. ²⁸ Nguéc'ua rí tsjague c'ua ja nzi gui ñegue rá tügö, ngue c'ua ra mbārā yo nte c'ü me na nojots'ügue, nu'tsc'e mi Tatats'ü.

Nuc'ua o dyärāji 'naja jña a jens'e, o mama:

—Ya ró jíchi yo nte c'ü me na nojozügö. Pero xe rá jíchitjoji c'ü me na nozgö.

²⁹ C'o nte c'o mi cārā nu, o dyärāji c'e jña c'ü vi 'ñeje a jens'e. O mamaji c'ua c'ü vi yürü. Pero bübü c'o mi mama:

—Nguéje 'naja o anxe Mizhocjimi c'ü o zopjü e Jesús.

³⁰ O ndünrü c'ua e Jesús, o xipjiji:

—I dyärāji c'e jña. Dya pje nguetjozügö o zocü. O zo'c'ü in texeji, ngue c'ua rí unnc'ejí na puncjü ngüenda. ³¹ Na ngue c'o ya ngue ra tsjacöji, ra 'ñetse c'ü nugü na ü yo nte yo cārā cja ne xoñijöümü. Nguéc'ua Mizhocjimi ra tsjapü ra sufridoji. C'ü dya jo c'ü manda cja ne xoñijöümü, Mizhocjimi ya ra pjongü a tji dya c'ü. ³² 'Ma ra ndäpcāji cja ngronsi, nuc'ua yo nte ra nguiñiji cja o mü'büji. Ra mbārāji pje pjëtscö.

³³ Mi mama a cjanu yo, ngue c'ua ro mbārāji ja rvá ndü'ü. ³⁴ O ndüntü c'ua c'o nte, o mamaji:

—Nutscöjme ya ró ärājme c'ü mama cja o ley Mizhocjimi c'ü o dyopjü e Moisés. Mama a cjava: “E Cristo, nu c'ü ra ndājā Mizhocjimi, sido ra bübüjtjo”, eñe. ¿Jenga in mangue ni jyodü ra dāpc'ā cja ngronsi? Maco in mangue vi 'ñegue cja Mizhocjimi. ¿Cjo dya ri ngue'tsc'e 'ma e Cristo? O, ¿ja ga cja c'ü in xitscöjme?

³⁵ E Jesús o ndünrü c'ua:

—Xe ja nzi pa xe rá bübüjtjogö rí jya's'ü c'ua in cārāgueji. Jyēziji ra nguich'i jya's'ü cja in mü'büji 'ma xe rí bübüjtjogö va, ngue c'ua dya rí nzhodügueji cja bēxōmü. Na ngueje 'ma rí nzhodüji cja bēxōmü, dya rí pārāji ja rí möji 'ma. ³⁶ Nudya, nutscö rí jya's'ü xe rí bübügö a nde c'ua ja in cārāgueji. Rí 'ñejmezüji, ngue c'ua ra bübü o jya's'ü Mizhocjimi a mbo cja in mü'büji.

Nu yo jña'a yo, o mama e Jesús. Cjanu o ma'a c'ua. Dya cja jñandaji ja vi ma'a.

Por qué la gente de Israel no creía en Jesús

³⁷ E Jesús ya vi tsja na puncjü c'o na nojo cja o jmi anguesji; pero dya mi ejmeji angueze.

³⁸ A cjanu o zädä c'o vi mama e Isaías c'ü mi profeta. O mama:

Nu'tsc'e, ín Jmuts'ügö. ¿Cjó ngue c'ü ya o 'ñejme nu c'o ró mamaji?

¿Cjó ngue c'ü ya o unü na jo ngüenda c'ü me na zēzhi c'ü ín Jmugöji?

Dya cjó 'ñejme. Dya cjó ne ro jñanda, eñe c'e profeta.

³⁹ Nguec'ua dya cjó sö cjó ro 'ñench'e o mü'bü Mizhocjimi. Xo o mama a cjava e Isaías:

⁴⁰ Mizhocjimi o tsjapü o ndēzhöji. Xo o tsjapü o meze o mü'büji, nguec'ua dya o 'ñejmeji. 'Ma ro unüji na jo ngüenda, 'ma ro 'ñejmeji cja o mü'büji, nu'ma, ro nzhogü o mü'büji, nuc'ua ro mama 'ma Mizhocjimi:

“Nutscö rá jopcüji o mü'büji.”

⁴¹ Nu yo jña'a yo, o mama e Isaías na ngueje o jñanda c'ü me na nojo e Cristo. O mama c'ua ja rva cja e Cristo.

⁴² Na puncjü c'o pje mi pjēzhi mi ejmeji e Jesús. Pero dya mi ne ro mamaji cjo mi ejmeji. Ngue c'o fariseo c'o mi süji. Mi sü anguesji ro pjongüji cja o nintsjimiji. ⁴³ Xenda mi süji c'o mama c'o bëzo que na ngueje c'o mama Mizhocjimi.

Las palabras de Jesús juzgarán a la gente

⁴⁴ Nuc'ua e Jesús o ña na jens'e, o mama:

—Nu c'ü ench'ezügö cja o mü'bü, xo ench'e cja o mü'bü nu c'ü o ndäcjägö. ⁴⁵ Nu c'ü jandgagö, 'ñe unü ngüenda cjó je nguetscö, xo unü ngüenda ja ga cja c'ü o ndäcjägö.

⁴⁶ Ró ējē cja ne xoñijōmü; nguetscö e jya's'ü. Texe c'o ench'ezügö cja o mü'büji, dya ra nzhodüji cja bēxōmü. ⁴⁷ 'Ma cjó c'o ra dyärä yo jña yo rí mangö, pero 'ma dya ätcä, dya nguezgö rá mama c'ü ni jyodü ra ma sufrido c'ü. Na ngueje c'ü rvá ēcjö cja ne xoñijōmü, dya ngue c'ü rá cjapü ra ma sufrido yo cārā; ngue c'ü rá salvaji. ⁴⁸ Nu c'o dya ejmezü y dya xo ätcä yo rí mama, bübü c'ü ra jñünpü nguarü c'ü. Na ngueje 'ma rá ēcjö na yeje, yo jña yo ró mangö ngueje c'ü rguí tjünpü nguarü c'o vi tsja na s'o c'o. ⁴⁹ Na ngueje nutscö, dya ró mamatsjögö yo jña'a yo. Mí Tata a jens'e c'ü o ndäcjä ngueje c'ü o mandazü ró xi'ts'iji yo jña'a yo, xo xitsi ja rvá zo'c'üji. ⁵⁰ Rí pārägö yo jña'a yo o ndäcjä mi Tata ró ē mama ngueje yo jña yo cjapü sido ra bübüjtjo yo nte. Rí mangö yo jña yo xitsi mi Tatagö.

13

Jesús lava los pies de sus discípulos

¹ 'Ma xe mi bëzhitjo ro zädä c'e mbaxua c'ü xiji Pascua, ya mi pārā e Jesús ya vi zädä c'ü ro ndü; ro mbedye cja ne xoñijōmü. Je ro ma cja nu Tata c'ü bübü a jens'e. Me mi s'iya c'o mi cārā cja ne xoñijōmü c'o mi ench'e o mü'bü angueze. Y o tsja c'ua c'ü ni 'ñetse me mi s'iyaji na puncjü.

² E Jesús 'ñe c'o o discípulo ma siji xēdyi. E Judas Iscariote c'ü mi nguejnu t'i e Simón, ya vi dyätä c'ü dya jo ro nzhö e Jesús. ³ Ya mi pārā e Jesús, c'ü nu Tata a jens'e ya vi unü texe poder ngue c'ua ro manda. E Jesús mi pārā je vi 'ñeje cja Mizhocjimi, y ro nzhogü cja Mizhocjimi. ⁴ O böbü c'ua e Jesús nu ja ma siji o xēdyi, o ngācā o bitu c'ü mi tējē. Cjanu o ngājā c'ua 'naja bitu c'ü o mbä'bä. ⁵ Cjanu o xich'i c'ua ndeje 'naja ts'i ndamojmü c'ü mi xindyēji. Cjanu o mbürü o mbe'chp'e o ngua'a c'o o discípulo. Mi tjintspi c'ua co nu c'ü o bitu c'ü mi pä'bä.

⁶ Cjanu o böbü a jmi e Simón Pedro. E Pedro o xipji:

—Nu'tsc'e, ín Jmuts'ügö. ¿Jenga rí pechquegö ín cua'a?

⁷ O ndünrū e Jesús, o xipji:

—Nu yo rrã c jagö, dya in pãrãgue dya. Cja rí pãrã después nu yo rrã c jagö.

⁸ O ndünrū c'ua e Pedro:

—Dya pje rá jè'tsc'i rí pechquegö ín cua'a.

O ndünrū c'ua e Jesús, o xipji:

—Nu 'ma dya rí jyëtsqui rá pe'chc'e, dya pje rí jogövi.

⁹ O mama c'ua e Simón Pedro:

—Nu'tsc'e, ín Jmuts'ügö. Dya nguextjo ín cua c'ü rí pechque. Xo rí pechque ín dyë'ë 'ñe ín jmi'i.

¹⁰ O mama c'ua e Jesús:

—Nu c'o ya xaja, ya nguextjo o nguaji c'ü xe ra be'chp'ejí, ngue c'ua ra nda chjĩzĩ texe. Nu'tsc'ejí ya chjĩzĩts'üjĩ na jo, pero dya chjĩzĩts'üjĩ in texeji.

¹¹ E Jesús ya mi pãrã c jö ngue c'ü ro nzhö'ö, nguec'ua o mama a cjanu: “Dya chjĩzĩts'üjĩ in texeji.”

¹² Nuc'ua 'ma o nguarü o mbe'chp'e o nguaji, cjanu o ngans'a c'ua o bitu, o ndëjë. O mimitjo c'ua na yeje cja mexa. Cjanu o dyönüjĩ c'ua, o xipjijĩ:

—¿Cjo in pãrãjĩ yo cja ró cja'c'üjĩ? ¹³ Nu'tsc'ejí in xitsijĩ que nguezgö in xöpütezüjĩ, nguezgö in Jmuzüjĩ. Na jo c'ü in mamajĩ, na ngueje na cjuana. ¹⁴ Nuzgö in xöpütezüjĩ, in Jmuzüjĩ, ró pe'chc'egö in cuajĩ. Nguec'ua, nu'tsc'ejí xo ni jyödü rí pötqui pe'ch'e in cuajĩ. ¹⁵ Nuzgö c'ua ja nzi rvã cja'c'üjĩ, nu'tsc'ejí, xo ni jyödü rí pötqui tsjaguejĩ a cjanu. ¹⁶ Na cjuana c'ü rí xi'ts'ijĩ, 'naja mbëpjĩ, dya xenda na nojo que na ngueje o lamu. Ne xo rĩ ngueje c'ü o dãjã, dya xenda na nojo que na ngueje nu c'ü o ndãjã. ¹⁷ Nu 'ma in pãrãjĩ yo, me rí mãjãjĩ 'ma rí tsjajĩ.

¹⁸ Rí pãrãgö ja ga cjatsc'ejí nu'tsc'ejí ró juan'c'üjĩ. Rí pãrãgö bübüts'ejí 'naja c'ü ra tsja c'ua ja nzi ga t'opjü c'ü mama a cjava: “Maco mi dyocjöbe c'e bëzo y ma sigöbe o xëdyi, pero ra nzhögü c'ü.” Dya in texeji rí tsjajĩ yo. ¹⁹ Rí xi'ts'ijĩ yo, 'ma dya be va sädã ngue c'ua 'ma ra zädã yo, rí 'ñejmejĩ, nu c'ü ya ró xi'ts'ijĩ, rvã ëcjö cja Mizhocjimi. ²⁰ Na cjuana c'ü rí xi'ts'ijĩ, nu 'ma rá täc'öjĩ rí zopjüjĩ yo nte, nu c'ü ra säc'ejĩ nguetscö säcjö 'ma c'ü. Nu 'ma ra säcjö c'ü, xo säjã 'ma c'ü o ndãcjãgö.

Jesús anuncia que Judas lo traicionarã

²¹ 'Ma o nguarü o mama a cjanu e Jesús, me go nguujñĩ go sufrido o mü'bü c'ua. O xipjijĩ na jo:

—Na cjuana c'ü rí xi'ts'ijĩ, nu'tsc'ejí bübüts'ejí 'naja c'ü ra nzhögü.

²² Nuc'ua c'o o discípulo mi pötma jñandajĩ. Dya mi pãrãjĩ c jö ngue c'ü je vi mama.

²³ 'Naja c'o o discípulo 'natjo c'ua mi junrüvi e Jesús. E Jesús me mi s'iyã c'e discípulo.

²⁴ E Simón Pedro o tsjapü seña c'e discípulo ngue c'ua ro tsja t'önü c jö je ngue c'ü mi xipjĩ e Jesús. ²⁵ Nuc'ua c'e discípulo c'ü 'natjo c'ua mi junrüvi e Jesús o dyönü:

—Nu'tsc'e, ín Jmuts'ügö, ¿c jö ngue c'ü ra nzhöc'ügue?

²⁶ O ndünrū c'ua e Jesús, o xipji:

—Nu c'ü rá unü ne xëdyi nu rá tü'bü cja ne jñönü ngue c'ü ra nzhögü c'ü.

Cjanu o ndü'bü c'ua, cjanu o unü e Judas Iscariote c'ü nu t'i e Simón. ²⁷ Nuc'ua e Judas, 'ma o jñü'ü c'e xëdyi, o nguich'i c'ua c'ü dya jo cja o mü'bü. E Jesús o xipjĩ c'ua:

—Nu c'o rí tsjague, ya extĩ ma'a rí ma tsjague c'o.

²⁸ Nu c'o dyaja c'o mi junrü cja mexa, dya pje mbãrãjĩ jenga mi xipjĩ a cjanu. ²⁹ E Judas mi tü'ü c'e cñimerio. Mi cãrã c'o discípulo c'o mi cñijñĩ e Jesús mi xipjĩ e Judas ro ma ndö mü c'o mi jyödü cja c'e mbaxua. Mi cãrã c'o mi cñijñĩ mi xipjĩ e Jesús c'ü ro ma unü merio c'o dya pje mi pë's'i. ³⁰ Nuc'ua e Judas 'ma o jñü'ü c'e xëdyi, exo mbedye c'ua. Ya mi xömü.

El nuevo mandamiento

³¹ Nuc'ua 'ma o mbedye e Judas, o mama c'ua e Jesús:

—Nutsö rvã ëcjö cja Mizhocjimi, rá c jagö dya nu c'ü rvã ëjë rá cja'a. A cjanu ra 'ñetse c'ü me na nojozügö. A cjanu xo ra 'ñetse c'ü me na nojo Mizhocjimi c'ü ngueje mi

Tatagö. ³² C'ü rá c'jagö, ya zädä rá c'jagö. Nguet'ua ra 'ñetse c'ü me na nojo Mizhocjimi. Nuc'ua Mizhocjimi ra tsjapü ra 'ñetse c'ü me na nojozü, nutscö rvá êcjö cja Mizhocjimi. ³³ Nu'tsc'eji ín ch'itsc'öji, ya 'natjo ndajme xe rá bübü co nu'tsc'eji. Rí jyongügjöji. C'ua ja nzi rvá xipji c'o pje pjézhi cja c'o nte a Israel, a cjanu xo rí xi'ts'igöji dya. Nu ja je rá magö, nu'tsc'eji, dya ra sö rá möcjöji dya. ³⁴ Rí xi'tsc'öji 'na jña nu cja dadyo. Nguejnu rí tsjaji nu. Rí pötqui s'iyaji. C'ua ja nzi rvá s'iyats'ügöji, je xo rgui s'iyagueji a cjanu. ³⁵ 'Ma rí pötqui s'iyaji, a cjanu ra mbärä texe yo nte ngue'tsc'eji ín discípulots'üji.

Jesús anuncia que Pedro le negará

³⁶ E Simón Pedro o xipji e Jesús:

—Nu'tsc'e ín Jmuts'ügö. ¿Ja je rí mague?

O ndünrú c'ua e Jesús, o xipji:

—Nu ja je rá magö, dya pje ra sö rá möcjöji dya. Cja ne rí sät'ägueji después nu ja je rá sätc'ö.

³⁷ O ndünrú c'ua e Pedro:

—Nu'tsc'e, ín Jmuts'ügö, ¿jenga dya ra sö rá mëgovi dya? Nutscö rá nzhötsjējē ngue c'ua ra mbötcüji c'ü dya ra mbö'tc'ügueji.

³⁸ O ndünrú e Jesús, o xipji:

—Nu'tsc'e Pedro, ín mangue rí nzhötsjē ra bö'tc'ü ngue c'ua dya ra bötcügö. Pero na cjuana c'ü rí xi'ts'igö, 'ma rí dyärä ra huë'ë o chare, ya rí pa na jñi rgui tsänngä c'ü ín pácägö.

14

Jesús, el camino al Padre

¹ Xe ma ña'a e Jesús, o mama:

—Dya me ra triste ín mü'büji. Rí 'ñench'e ín mü'büji Mizhocjimi. Xo rí 'ñench'ezügö cja ín mü'büji. ² A jens'e nu ja bübü mi Tatagö, nunu, me järä na puncjü ja rá bübügjöji. Nuzgö ya rá magö a manu, rá ma xä'mä nu ja rí bübügueji. Nu 'ma dya ri järä na puncjü o ngümü nu ja rí bübügueji, dya ro xi'ts'iji a cjanu. ³ Nuzgö na cjuana rá magö, rá ma xä'mägö nu ja je rí bübügueji. Pero rá êtcjö na yeje. Rá sints'iji ngue c'ua nu ja je rá magö, nu'tsc'eji xo rí ma bübügueji nu. ⁴ Nu'tsc'eji ya ín părăji nu ja je rá magö. Xo ín părăji c'e 'ñiji c'ü je sät'ä nu.

⁵ Nuc'ua e Tomás o xipji:

—Nu'tsc'e, ín Jmuts'üjme, dya rí părăgöjme nu ja je rí mague. ¿Ja rgá sö rá părăgöjme c'e 'ñiji c'ü je sät'ä nu?

⁶ O ndünrú c'ua e Jesús, o mama:

—Nuzgö nguetscö e 'ñiji. Nguetscö rí jí'ts'iji c'ü na cjuana ja ga cja Mizhocjimi. Nguetscö rí da'c'üji c'ü sido rí bübü'tjoji. 'Ma cjó c'o ra 'ñench'ezü cja o mü'bü, ra zät'ä a jens'e 'ma nu ja bübü mi Tatagö. 'Ma jiyö, dya ra sö ra zät'ä. ⁷ Nu 'ma ya ri pácägöji, ya xo ri părăji mi Tata. Nudya, ya i părăji mi Tata, ya i jñandaji dya angueze.

⁸ E Felipe o xipji c'ua:

—Nu'tsc'e, ín Jmuts'üjme, jí'tsigöjme c'ü nin Tata. Nguextjo c'ü rí negöjme c'ü.

⁹ E Jesús o xipji c'ua:

—Nu'tsc'e Felipe, ya mezhe rí bübügjöji. ¿Cjo dya be ín pără cjó je nguetscö? Nu c'ü ya o jñandga, ya xo jñanda mi Tatagö c'ü ngueje Mizhocjimi. ¿Jenga ín mamague: “Jí'tsijme c'ü nin Tata”? ¹⁰ ¿Cjo dya ín ejmegue je rí bübügjö cja mi Tata, y mi Tata je bübüzügö? Yo jña'a yo rí xi'ts'igöji, dya pje rí mamatsjégö yo. Ngueje mi Tata c'ü je bübüzügö c'ü xitsi rá cja yo rí c'jagö. ¹¹ Ya ró xi'ts'iji rí bübügöbe mi Tata, je xo bübüzügö mi Tata. 'Ma dya sö rí jñunt'ü ín mü'büji c'ü ró xi'ts'itjoji, 'ñejmeji na ngueje yo na nojo yo rí c'jagö. ¹² Nuzgö, na cjuana c'ü rí xi'ts'iji, nu c'ü ra 'ñejmezügö, xo ra tsja c'ua ja nzi rgá c'jagö. Nuzgö ya ngue rá magö cja mi Tata. Nuc'ua nu c'ü ra 'ñejmezügö rá unü c'ü ra tsja c'ü xenda na nojo que na ngue yo rí c'jagö. ¹³ 'Ma rí jyödü rí tsjaji c'ua ja nzi rgá negö, ra sö rí dyötüji mi Tata a jens'e. Nuc'ua rá da'c'üji c'ua ja nzi gui dyötüji c'ü. A cjanu ra 'ñetse c'ü me na

nojo mi Tatagö c'ü ngueje Mizhocjimi. ¹⁴ 'Ma pje rí dyörüji na ngueje in ejmezü, nutscö rá cja'a.

Jesús promete enviar el Espíritu Santo

¹⁵ 'Nu 'ma in s'iyazüji, rí tsjaji yo rí mandats'ügöji. ¹⁶ Nutscö rá ötügö mi Tata a jens'e. Angueze ra ndäjä ne 'naja ra ë bübü co nu'tsc'ejí c'ü ra 'ñe mböxc'üji. Sido ra bübüts'ügueji c'ü. ¹⁷ Nu c'ü ra dya c'üji Mizhocjimi ngueje o Espíritu c'ü ra jí'ts'iji ja ga cja Mizhocjimi. Nu c'o cãrã cja ne xoñijö mü c'o dya ench'ezü cja o mü'büji, o Espíritu Mizhocjimi dya sö ra bübüji, na ngueje dya pãrãji angueze, ni xo pãrãji ja ga pëpji c'ü. Pero nu'tsc'ejí in pãrãgueji na ngueje bübü co nu'tsc'ejí. Xo ra bübü cja in mü'bügueji. ¹⁸ Nuzgö dya rá sogüts'üji nza cja 'na jyoya. Nuzgö rá yepe rá nzhogütjogö rá ëjë va ja in cãrãgueji. ¹⁹ Dya cja ra mezhe c'ü xe ra jñandga yo cãrã cja ne xoñijö mü. Pero nu'tsc'ejí rí jñandgaji. Sido rá bübüjtjogö, nguec'ua nu'tsc'ejí xo sido rí bübüjtjogueji. ²⁰ Nu'tsc'ejí, 'ma ra zädä c'e pa'a c'ü ra ëjë o Espíritu Mizhocjimi, rí pãrãji je rí bünc'öbe mi Tata. Xo rí pãrãji in bünc'ejí co nutscö, 'ñe nutscö rí bünc'ö cja in mü'bügueji. ²¹ Nu c'ü pãrã yo rí mandagö, c'ü xo ra tsja'a yo rí mandagö, ngueje c'ü s'iyazü c'ü. Mi Tatagö xo ra s'iya nu c'ü s'iyazü. Nuc'ü, xo rá s'iyagö c'ü. Nuc'ü, xo rá cjäpü ra mbãcã na jo'o.

²² O ndünrö c'ua e Judas c'ü dya mi ngueje e Judas Iscariote, o mama:

—Nu'tsc'e, ín Jmuts'ügöjme. ¿Ja rgá sö'ö rí tsjacüjme rá pä'c'äjme c'ü dya ra mbã'c'ã yo cãrã cja ne xoñijö mü?

²³ O ndünrö c'ua e Jesús, o xipji:

—Nu c'o s'iyazügö ra tsja'a yo rí mama. Nuc'ua ra tsja mi Tatagö xo ra s'iyaji anguezeji. Nuc'ua nutscöbe rá ë bübügöbe cja o mü'büji. ²⁴ Nu c'o dya s'iyazü, dya xo cja'a yo rí mama. C'o jña'a c'o rí mangö, dya pje rí mamatsjögö yo. Mi Tatagö c'ü o ndäcjägö, xitsi rá mama yo jña'a yo.

²⁵ 'Nu yo jña'a yo, rí xi'ts'iji dya yo, nudya xe rí bübü cja in jmiji. ²⁶ Mizhocjimi c'ü ngueje mi Tatagö ra ndäjä nu c'ü ra 'ñe mböxc'üji c'ü ngueje o Espíritu angueze. Nuc'ü, ra pätcägö c'ü. Ra xö'c'üji texe, ra mbeñc'ejí texe c'o ró xi'ts'igöji.

²⁷ 'Yo nte 'ma zenguaji yo nín minteji, xipjiji ra söyaji. Pero c'o o mü'büji sido sü'ü, dya söya. Nutscö, söya ín mü'bügö, rá cjäpü ra söya in mü'bügueji. Nuzgö ya rá magö. Pero dya rí sü'üji, ra söya in mü'büji. ²⁸ Ya me sü in mü'bügueji na ngueje ya i dyärãji c'ü ró xi'ts'iji ya rá magö. Rá nzhogü rá ëtcjö c'ua ja ri cãrãgueji. Nu 'ma xenda ri s'iyazüji, me ri mäcjeji 'ma, na ngueje rá ma cja mi Tata a jens'e. Na ngueje mi Tatagö xenda na nojo que na nguezgö. ²⁹ Ya ró xi'ts'iji dya, nudya dya be sädä. Ngue c'ua 'ma ra zädä, sido rí 'ñejmezüji.

³⁰ 'Dya cja xe rá ñaji na puncjü, na ngueje va ëjë c'o nte c'o pëpi c'ü dya jo. C'ü dya jo manda cja o mü'bü yo cãrã cja ne xoñijö mü. Pero dya sö ra manda cja ín mü'bügö.

³¹ Pero ni jyodü ra mbãrã yo cãrã cja ne xoñijö mü, nuzgö me rí s'iyagö mi Tata. Nguec'ua rí cjägö c'o mandazü mi Tata. Böbüji. Rá pedyeji va.

15

La planta de uva y sus ramas

¹ O mama e Jesús:

—Na cjuana nguetscö e za'a c'ü me na jo. Mi Tatagö a jens'e ngue c'ü pjörü c'e za'a c'ü. ² Texe o dyëza c'ü bübüzügö c'o dya quis'i, ra dyëch'iji. Texe dyëza c'o quis'i, ra dyodüji ngue c'ua xenda ra nguis'i na puncjü. ³ Nu'tsc'ejí ya i 'ñejmeji c'o jña'a c'o ya ró xi'ts'iji, nguec'ua ya jogü in mü'büji dya. ⁴ Sido rí 'ñejmezügöji, nuc'ua nutscö sido rá bübü cja in mü'büji. Chjëntjovi nza cja 'naja dyëza, 'ma dya ra bübü cja c'e za'a, dya ra nguis'i. Xo rga cjatjots'ügueji nu, nu 'ma dya sido rí 'ñejmezügöji, dya xo sö rí tsjaji nu c'ü rí negö.

⁵ 'Nutscö nguetscö e za'a. Nu'tsc'ejí ngue'tsc'ejí o dyë'ë. Nu c'ü sido ra 'ñejmezügö, nutscö sido rá bübügö cja o mü'bü c'ü. Nuc'ü, ra sö ra tsja nu c'ü rí negö. Nu'tsc'ejí, dya ra sö pje rí tsjaji c'ü rí negö, 'ma dya rí 'ñejmezügöji. ⁶ Nu c'ü dya sido ra 'ñejmezügö

chjentjovi nza cja 'na dyëza c'ü dya jo, c'ü panatjoji, cja na dyot'ü c'ua, cja na jñüs'üji c'ua, cja na ngöt'üji a sivi, ra ndë'ë.

⁷ Nu 'ma sido rí 'ñejmezügöji, nu 'ma sido ra bübü ín jñagö cja in mü'bügieji, nuc'ua dyörüji c'ü rí ñe'ëji. A cjanu ra dya'c'üji 'ma. ⁸ Nu 'ma rí tsjaji c'ü rí negö, ra 'ñetse 'ma c'ü ri ngue'tsc'ëji ín discípulots'ügöji. A cjanu ra 'ñetse 'ma, c'ü me na nojo mi Tatagö. ⁹ C'ua ja va s'iyazügö mi Tata a jens'e, je xo rvá s'iyats'ügöji. Sido rí tsjaji c'ü rí negö na ngueje rí s'iyats'üji. ¹⁰ Mi Tatagö a jens'e me sido s'iyazügö c'ü, na ngueje rí c'agö c'o mandazü angueze. A cjanu sido rá s'iyats'üji 'ma rí tsjaji c'o rí mandats'üji.

¹¹ 'Ró xi'ts'iji nu yo jña'a yo, ngue c'ua ra mājā in mü'büji c'ua nzi rgá mājāgö. A cjanu, na cjuana me rí mājceji 'ma. ¹² Ngueje nu rí mandats'üji nu, rí pötqui s'iyaji c'ua ja nzi rvá s'iyats'ügöji. ¹³ Nu c'ü xenda s'iyate ngue c'ü ra unütsjējē c'ü ra bö't'ü c'ü; ngue c'ua dya ra bö't'ü c'ü jovi. ¹⁴ Nu'tsc'ëji ngue'tsc'ëji rí jogöji, nu 'ma rí tsjaji yo rí mandats'ügöji. ¹⁵ Dya cja rá xi'ts'iji c'ü ri ngue'tsc'ëji ín mbëpjits'ügöji, na ngueje 'naja mbëpji dya pārä c'o cja'a o lamu. Rí xi'ts'iji dya, c'ü ngue'tsc'ëji rí joji dya, na ngueje texe c'o ró äragö cja mi Tata a jens'e, ya ró xi'ts'iji. ¹⁶ Nu'tsc'ëji dya i juancügöji. Nuzgö nguetscö ró juan'c'ügöji. Ró empc'egöji ngue c'ua sido rí tsjaji c'ua ja nzi rgá negö, rí ma zopjüji yo nte ngue c'ua sido ra 'ñejmezüji anguezeji. Nuc'ua texe c'o rí dyötüji mi Tata a jens'e na ngueje in ejmezüji, angueze ra dya'c'üji. ¹⁷ Nutscö rí mandats'üji rí pötqui s'iyagueji.

El mundo odia a Jesús y a los suyos

¹⁸ 'Ma ra nuc'üji na ü yo cārā cja ne xoñijömmü c'o dya ejmezü, dya me rí tsjijñiji. Rí mbeñegueji nutscö ot'ü o nugöji na ü 'ma dya be mi nuc'ëji na ü. ¹⁹ Nu 'ma ri tsjaji c'ü cja yo cārā cja ne xoñijömmü c'o dya ejmezü, nu'ma, ro s'iyats'ügieji 'ma yo. Pero nu'tsc'ëji ya i 'ñejmezügöji na ngueje ró juan'c'ügöji. A cjanu, dya pje in c'aji c'ua ja nzi ga tsja c'o dya ejmezü, nguec'ua nuc'ügieji na ü. ²⁰ Mbeñeji c'e jña'a c'ü ró xi'ts'iji: "Naja mbëpji dya xenda na nojo que na ngueje o lamu." Nu 'ma ya nugöji na ü, me träcjäji, xo 'ñetsc'ëji xo ra nugöji na ü, ra ndrāc'äji. 'Ma o dyätcägöji c'o ró xipjiji, xo ra dyä'tc'ägieji c'o rí xipjiji. ²¹ Ra tsja'c'üji a cjanu, na ngueje in ejmezügöji. Dya pāräji nu c'ü o ndäcjä ró ëcjö cja ne xoñijömmü.

²² 'Nudya tñji o nzhubüji dya, na ngueje 'ma ró ë zopjügöji ín jñagö, dya 'ñejmezüji. ²³ Nu c'ü nugügö na ü, xo nu'u na ü c'ü mi Tatagö a jens'e. ²⁴ Ró c'agö c'o me na nojo a jmi anguezeji c'ü dya sö c'jó ro tsja. Nguec'ua va unüji ngüenda c'ü o ndäcjä mi Tatagö. Pero dya 'ñejmezüji. Nguec'ua, dya nguextjozögö nugöji na ü, xo nuji na ü c'ü mi Tatagö. Nguec'ua me tñji o nzhubüji dya. ²⁵ A cjanu, va sädä nu c'ü t'opjü cja o leyji c'ü o unü Mizhocjimi anguezeji. Je mama a cjava: "O nugüji na ü, dya pje rmí c'agö", eñe cja c'e ley.

²⁶ Xe mi ña e Jesús, o mama:

—Nuc'ua 'ma ra ëjē nu c'ü ra 'ñe mböxc'üji, ngue c'ü ra mama c'ü ja ga c'azgö c'ü. Nuzgö nguetscö rá täjä ndeze cja mi Tatagö a jens'e nu c'ü ra 'ñe mböxc'üji. Ngueje o Espíritu Mizhocjimi c'ü ra jí'ts'iji c'ü na cjuana. ²⁷ Nu'tsc'ëji xo rí mamaji ja ga c'azgö, na ngueje rí dyocjöji ndeze 'ma ot'ü 'ma ró zopjü yo nte.

16

¹ 'Nuzgö rí xi'ts'iji yo jña'a yo, ngue c'ua dya rí chjench'ëji a xütjü. ² Yo nte a Israel ra pjongüts'üji cja o nintsjimiji. Ra zädä 'ma ra nguijñiji c'ü ri ne Mizhocjimi ra tsja anguezeji ra mbö'tc'üji. ³ Ra tsjaji a cjanu na ngueje dya pāräji mi Tata, ne xo ri nguetscö pācäji. ⁴ Ya ró xi'ts'iji yo, ngue c'ua 'ma ra zädä c'e pa, rí mbeñeji ya rvá xi'ts'igöji yo.

Lo que hace el Espíritu Santo

'Cja rrā xi'ts'iji dya yo jña, na ngueje cja ni jyonc'ëji rí pāragueji dya. ⁵ Nudya, rá ma'a nu ja je bübü c'ü o ndäcjä. Pero nu'tsc'ëji, ne ri 'najats'ügieji, dya c'jó öngü ja je rá ma. ⁶ Me in c'ijñiji na puncjü cja in mü'büji na ngueje ró xi'ts'iji yo. ⁷ Rí xi'ts'igöji c'ü na cjuana. Nuzgö ni jyodü rá magö, na ngueje 'ma dya rá magö, dya ra ëjēts'ügieji nu c'ü ra 'ñe mböxc'üji. Nu 'ma rá magö, rá täjä c'ü ra 'ñe mböxc'üji. ⁸ Nu 'ma ra ëjē c'ü, ra

tsjapü yo cārã cja ne xoñijõmü ra mbārãji c'ü tũji o nzhubũji. Xo ra tsjapü ra mbārãji nguextjozgõ me na jozgõ, nguextjozgõ sõ rá jocũji. Ya xo ra tsjapü ra mbārãji ngue Mizhocjimi c'ü ra jñünpü nguenda anguezeji ra ma sufridoji. ⁹ Nu c'ü ra 'ñe mbõxc'ũji, ra tsjapü ra mbārãji c'ü tũji o nzhubũji na ngueje dya ench'ezügõ cja o mü'bũji. ¹⁰ Ra tsjapü ra mbārãji me na jozgõ, nguextjozgõ sõ rá jocũji. Na ngueje 'ma ya rga tũgõ, rá tetjogõ. Nuc'ua rá magõ cja mi Tata. Dya cja xe rí jñandgaji. ¹¹ Nu c'ü ra 'ñe mbõxc'ũji, ra tsjapü ra mbārãji, Mizhocjimi manda y ra tsjapü ra ma sufrido nu c'o dya ätä angueze. Na ngueje Mizhocjimi ya ri jizhi c'ü ra ma sufrido c'ü dya jo c'ü manda cja ne xoñijõmü.

¹² 'Xe rí pë's'itjogõ na puncjü c'o rá xi'ts'iji. Pero dya be sõ rí tendioji ja ga cja nu c'o ro xi'ts'iji. ¹³ Nu 'ma ra ëjẽ o Espiritu Mizhocjimi, nuc'ü, ra jí'ts'iji texe c'o na cjuana. Nuc'ü, dya pje ra ñatsjējẽ. Ra mama texe c'o ra dyärã c'o mama Mizhocjimi. Nuc'ü, ra 'ñe ngõxc'ũji c'o cja ra zädã. ¹⁴ Angueze ra jí'ts'iji c'ü me na nozgõ, na ngueje ra mbõxc'ũji rí tendioji na jo ja ga cja c'o ín jñagõ c'o ya ró xi'tsc'õji. ¹⁵ Texe c'ua ja ga cja mi Tatagõ, nuzgõ xo ga czazgõ nu. Nguec'ua ró mama: “O Espiritu Mizhocjimi ra mbõxc'ũji rí tendioji na jo ja ga cja c'o ín jñagõ c'o ya ró xi'tsc'õji.”

La tristeza se cambiará en alegría

¹⁶ Dya cja ra mezhe c'ü xe rí jñandgagõji. Nuc'ua, dya ra mezhe rí jñandgatjõji na yeje.

¹⁷ Nuc'ua c'o o discípulo búbü c'o o põtva mama:

—¿Ja ga cja yo xitsiji: “Dya cja ra mezhe xe rí jñandgaji, nuc'ua, dya ra mezhe rí jñandgatjõji na yeje”? ¿Jenga nde mama: “Dya rí jñandgaji na ngueje rá magõ cja mi Tata”?

¹⁸ Mi mamaji c'ua:

—Pärã, ¿ja ga cja yo mama: “Dya cja ra mezhe”? Nuzgõji, dya rí pärãgõji ja ga cja c'ü mama.

¹⁹ O mbārã e Jesús, mi ne ro dyönũji, nguec'ua o xipjiji c'ua:

—In põtqui dyönütsjěji pje ne ra mama c'ü ró xi'ts'iji c'ü dya cja ra mezhe xe rí jñandgaji, nuc'ua, dya ra mezhe rí jñandgatjõji na yeje. ²⁰ Nuzgõ na cjuana c'ü rí xi'ts'iji, nu'tsc'ejji me rí huë'ëji, me rí tristegueji rí mbenzeji. Pero yo cārã cja ne xoñijõmü c'o dya ejmezügõ, nuyo, me ra mäjã yo. Nu'tsc'ejji me rí tsjijñiji cja in mü'bũji. Pero nu c'ü me rguí tristeji, exi ngue c'ü rguí mácjeji después. ²¹ 'Naja ndixũ, nu 'ma mus'ü o t'i, me sufrido na ü'ü. Nuc'ua 'ma ya mus'ü c'ü nu ts'it'i, dya cja mbeñe c'ü na ü'ü. Ya mäjätjo na ngueje c'ü ya vi mus'ü 'naja ts'it'i cja ne xoñijõmü. ²² Nu'tsc'ejji, je xo ga cjatsc'ejji dya nu. Me in sufridoji c'ü me in cjijñiji cja in mü'bũji. Pero rá chjëtjõji na yeje. Nuc'ua me ra mäjätjo na yeje in mü'bũji. Dya cjó ra sõ ra jñücüts'ügueji c'ü me rí mäjãji.

²³ 'Nu pa'a c'ü rá chjëtjõji na yeje, dya pje rí dyönngũji 'ma. Ya ri pärãji ja ga cja c'ü rí xi'ts'iji dya. Na ngueje in ejmezũji, sõ rí dyötũji mi Tata a jens'e. Nuc'ua ra dya'c'ũji c'ua ja nzi gui dyötũji c'ü. ²⁴ Dya be in nänngãji ín chjügõ c'ü pje ni dyötũji mi Tatagõ. Dyötũji dya. Texe nde ra dya'c'ũji, ngue c'ua me ra mäjã in mü'bũji.

Jesucristo, vencedor del mundo

²⁵ 'Nu yo ró xi'ts'iji, dya be sõ rí tendioji na jo ja ga cja yo. Ra zädã 'ma ya rá xi'ts'iji na jo ja ga cja mi Tata. ²⁶ Dya rí xi'ts'iji nguetscõ rá õ'tc'ũji mi Tata. C'e pa'a c'ü, rí dyötütsjěji mi Tata, rí nänngãji ín chjügõ. ²⁷ Na ngueje nguetsjẽ mi Tata c'ü s'iyats'ũji, na ngueje nu'tsc'ejji me in s'iyazũji. I 'ñejmeji c'ü je rvã ëcjõ cja mi Tata c'ü Mizhocjimi. ²⁸ Je rvã ëcjõ cja mi Tata a jens'e. Ró ëcjõ cja ne xoñijõmü. Ya ngue rá pedye cja ne xoñijõmü. Rá nzhogü, rá ma cja mi Tata.

²⁹ C'o o discípulo o xipjiji c'ua:

—Nudya, 'ñetse na jo, yo jña yo in mangue. Ya ró tendiojme ja ga cja c'o in xitsijme.

³⁰ Nudya ya rí pärãgõjme c'ü nde in pärãgue texe. In pãtcõjme ín mü'bũjme, nguec'ua dya ni jyodü rá cja'c'ũjme t'õnü. Nguec'ua ya rí ejmejme je i pedyegue cja Mizhocjimi.

³¹ O ndünrũ c'ua e Jesús, o xipjiji:

—Nudya, ¿Cjo ya in ejmezüji dya, 'ma? ³² Ya ngue ra zädä c'e hora, na cjuana ya o zädä, c'ü rí pjötc'ejí in texeji. Nde 'naja rgui möcjeji cja in nzungueji. Nuc'ua ya rí sogüzütsjéji. Pero nutscö, dya rí bübütsjögö. Nuzgö rí bünc'öbe mi Tata c'ü bübü a jens'e. ³³ Nu yo jña'a yo, rí xi'ts'iji yo, ngue c'ua mas rí 'ñejmezüji, a cjanu rá da'c'üji ra söya in mü'bügueji. Cja ne xoñijömmü me rí sufridogueji. Pero, dya rí süji na ngueje ró töpügö nu c'ü manda yo cārā cja ne xoñijömmü.

17

Jesús ora por sus discípulos

¹ Nuc'ua 'ma o nguarü e Jesús o mama yo jña'a yo, o nä's'ä c'ua a jens'e, o mama:

—Nu'tsc'e mi Tatats'ü, ya zädä c'e hora 'ma rá tügö. Tsjapü ra mbārā yo nte cjó je nguetscö. Rí tsjapü ra mbārāji nguetscö in Ch'izgö me na nozgö. A cjanu, ngue c'ua xo ra mbā'c'āji me na notsc'e, nu'tsc'e mi Tatats'ügö a jens'e. ² Nu'tsc'e mi Tatats'ü, ya i dyacö rá mandagö texe yo nte cja ne xoñijömmü. Nu c'o ench'ezügö cja o mü'bü, rá unügö c'ü sido ra bübüttöji. ³ Sido ra bübüttöji na ngueje pā'c'āji, nu'tsc'e nguetjots'ügue in Mizhocjimigue c'ü na cjuana. Sido ra bübüttöji na ngueje xo pācāji, nutscö e Jesucristo i chācjägö cja ne xoñijömmü.

⁴ Nutscö ró jíchi yo nte yo cārā cja ne xoñijömmü c'ü me na nots'ügue, na ngueje ró cja texe c'o i xitsi. ⁵ Nudya, mi Tatats'ü, rí tsjague ngue c'ua rá bübügö na yeje co nu'tsc'e nu ja me na nojots'ügue. Rí tsja ngue c'ua rá bübügövi c'ua ja nzi rmá bübügövi 'ma dya be mi t'ät'ä ne xoñijömmü.

⁶ Nu c'o cārā cja ne xoñijömmü yo i dyacü, ngue'tsc'e je i 'ñünbü o mü'büji, ngue c'ua o 'ñench'ezü cja o mü'büji. Nujyo, ró jíchiji ja ga cjats'ügue, mi Tatats'ü. Anguesji sido cjaji nu c'o in mangue. ⁷ Texe c'o ró cjagö, 'ñe c'o ró mangö, ngue'tsc'e i xitscö ró cjagö, ngue'tsc'e i xitscö ró ñagö. ⁸ Na ngueje ya ró xipjiji c'o jña'a c'o i xitsi ro xipjiji. Anguesji o 'ñejmeji c'o ró xipjiji. Ya xo pārāji cja o mü'büji c'ü na cjuana je rvá ěcjö cja in dyë'ë. Ya xo 'ñejmeji, ngue'tsc'e i chācjä cja ne xoñijömmü.

⁹ Nu'tsc'e mi Tatats'ü, nutscö rí ö'tc'ügö yo o 'ñejmets'ü in jñague. Dya rí ö'tc'ügö yo cārā cja ne xoñijömmü yo dya ejme. C'o rí ö'tc'ügö ngueje c'o i dyacü na ngueje ngue'tsc'e je in 'ñeje dya yo. ¹⁰ Texe yo ín ntegö ngueje in ntegue. Texe yo in ntegue ngueje ín ntegö. Anguezeji pācāji exi ngue in Ch'izügö.

¹¹ Nutscö je rá magö nu ja je in bünc'e, nu'tsc'e mi Tatats'ü. Dya cja rá bübügö va cja ne xoñijömmü. Pero nu yo i dyacü, nuyo, cārāji cja ne xoñijömmü. Mi Tatats'ü, nu'tsc'e me na jots'ü, rí ö'tc'ü rí tsjapü nu yo i dyacü, ra mbā'c'āji c'ü xo ngue'tsc'e nu Tatats'üji. A cjanu rí pjörüji. Nguet'ua ra 'natjoji c'ua ja xo nzi ga czazgövi, rí 'natjogövi, mi Tatats'ü. ¹² Nutscö xe rí bübügö co anguesji, rí pporügöji, na ngueje me na zé'ts'igue, i dyacügö ja rgá pjörüji. Nguet'ua ne ri 'naja anguesji cjó ró bēzhigö. Nguextjo 'natjo c'ü o dyo'o o mü'bü c'ü dya jo. O bēzhi c'ü, c'ua ja nzi ga mama cja in jñague.

¹³ 'Mi Tatats'ügö, ya rá magö c'ua ja je in bünc'e. Rrā mangö yo jña'a yo, nudya xe rí bünc'ö cja ne xoñijömmü, ngue c'ua nu yo i dyacö, na cjuana ra mājāji c'ua ja nzi rgá mājägö. ¹⁴ Nu yo i dyacü, ró xipjigöji ín jñagö. Yo cārā cja ne xoñijömmü c'o dya ejme, me nuji na ü nu yo ejme ín jñagö. Na ngueje c'ua ja nzi ga czazgö c'ü dya rí tsja va cja ne xoñijömmü, je xo ga cjatjonu yo ejme ín jñagö. ¹⁵ Dya rí ö'tc'ü c'ü rí sidyiji c'ü dya cja ra ngārāji cja ne xoñijömmü. Rrā ö'tc'ü rí pjörüji nu va cja ne xoñijömmü nu ja manda c'ü dya jo. ¹⁶ Na ngueje dya menzumüji va cja ne xoñijömmü. C'ua ja nzi ga czazgö, dya rí menzumü va cja ne xoñijömmü, je xo ga cjatjonu anguesji. ¹⁷ Anguezeji o 'ñejmeji in jñague, ngue'tsc'e nu'tsc'e rí xöcüji ra tsjaji c'ua ja nzi gui ñegue. Ngue in jñague jíchiji c'ü in negue. ¹⁸ I chācjä, ró ě zopjü yo cārā cja ne xoñijömmü ró xipjiji yo in jñague. C'ua ja nzi vi chācjägö cja ne xoñijömmü, ró juajnü anguesji ra zopjüji yo nte yo cārā cja ne xoñijömmü. ¹⁹ Rá cjagö c'ua ja nzi gui ñegue rá tügö. Ngue c'ua anguezeji xo ra tsjaji c'ua ja nzi gui ñegue.

²⁰ Dya nguextjo yo i dyacü rí ö'tc'ü yo. Xo rí ö'tc'ü c'o cja ra 'ñejmezügö na ngueje c'o ín jñagö c'o ra mama yo i dyacü. ²¹ Rí ö'tc'ü, texeji nde ra 'natjoji, c'ua ja nzi ga cjatsc'e mi

Tatats'ü, in bübüzügö, nutscö rí bübüts'ügö. Rí ö'tc'ügö, texe yo xo ra 'natjoji co nutscövi. Rí ö'tc'ü a cjanu ngue c'ua yo cārã cja ne xoñijömü ra 'ñejmezüji c'ü ngue'tsc'e i chäcjägö. ²² Nu'tsc'e mi Tatats'ü, c'ua ja nzi rgá 'natjovi, xo ró unü anguezeji c'ü ri 'natjoji anguesji co nutscövi. Nguec'ua ri 'natjoji anguesji c'ua ja nzi rgá 'natjovi. ²³ Na ngueje ri bübü cja o mü'bü anguesji. Y nu'tsc'e mi Tatats'ü, ri bübüzügö. Nguec'ua anguesji na cjuana ra 'natjoji. A cjanu yo cārã cja ne xoñijömü ra mbārãji ngue'tsc'e i chäcjägö. Xo ra mbārãji ngue'tsc'e mi Tatats'ü in s'iyague anguesji, c'ua ja xo gui s'iyazügö.

²⁴ Nu'tsc'e mi Tatats'ügö, nu yo i dyacü, rí negö c'ü xo ra bübüji nu ja je rá magö. Nguec'ua ra jñandaji c'ü me ma zö'ö rmá bübügö co nu'tsc'e 'ma dya be mi t'ät'ä ne xoñijömü. Ra jñandaji c'ü ja gui s'iyazügö ndeze 'ma dya be mi t'ät'ä ne xoñijömü. ²⁵ Nu'tsc'e, mi Tatats'ü, me in cjague me na jo. Yo cārã cja ne xoñijömü, dya pã'c'ãji. Pero nutscö rí pã'c'ã. Nu yo i dyacü xo pãrãji ngue'tsc'e i chäcjä. ²⁶ Ya ró unüji o mbã'c'ãji, nu'tsc'e mi Tatats'ü. Sido rá unüji yo, ra mbã'c'ãji. Nguec'ua, c'ua ja gui s'iyazü, ra mbārãji cja o mü'büji c'ü xo in s'iyague anguesji. Xo rá bübügö cja o mü'bü anguesji.

18

Llevan preso a Jesús

¹ Ma o nguarü o mama yo jña'a yo e Jesús, nuc'ua o möji c'ua co o discípulo. O mbes'eji cja c'e ñinzhe c'ü ni chjü Cedrón, o zät'ãji nu ja je mi bübü 'naja huerta. Nuc'ua e Jesús co c'o o discípulo o cjogüji a mbo cja c'e huerta. ² Nu c'ü e Judas c'ü ro nzhö'ö e Jesús, xo mi pãrã nu cja c'e huerta. Na ngueje e Jesús 'ñe c'o o discípulo sido mi pöji nu. ³ E Judas o dyedyi c'ua c'o xondaro. Xo dyedyi c'o policia c'o mi pëpi c'o ndamböcjimi 'ñe c'o fariseo. Nuc'ua o möji cja c'e huerta. Ma tñji o lámpara 'ñe o tizhi c'o mi tjë'ë. Nde ma jünji c'o rví tsjaji o chũ. ⁴ E Jesús ya mi pãrã texe c'o ro tsjapüji c'ü. O ma chjëji c'ua, o dyönüji:

—¿Cjó ngue c'ü in jodügueji?

⁵ O ndünrü c'ua c'o nte c'o ma ë'ë e Judas, o xipjiji:

—Rí jodügöjme e Jesús c'ü menzumü a Nazaret.

E Jesús o xipjiji:

—Nutscö nguetscö e Jesús.

Xo mi bübü co anguesji e Judas, nu c'ü ro nzhö'ö e Jesús. ⁶ Nzi va mama e Jesús: “Nguetscö”, nuc'ua o ndã't'ätsjëji na zëzhi o xütjütsjëji, o nügüji. ⁷ E Jesús o yepe o dyönüji c'ua:

—¿Cjó ngue c'ü in jodügueji?

Anguesji o mamaji:

—Rí jodügöjme e Jesús c'ü menzumü a Nazaret.

⁸ Nuc'ua o yepe o ndünrü c'ua e Jesús, o xipjiji:

—Ya ró xi'ts'iji que nguetscö. Nu 'ma nguetscö in jongüji, jyëtsquiji yo ín discí pulogö ra möji.

⁹ A cjanu o zädä c'o jña'a c'o ya vi mama e Jesús. O mama: “Nu c'o i dyacü, dya pje ró bëzhigö ne ri 'naja c'o.” ¹⁰ E Simón Pedro mi jün 'na tjëdyi. O ngübü c'ua c'e tjëdyi cja o xipjadü. Cjanu o ya'bü c'ua c'ü nu mbëpji c'ü mi mero ndamböcjimi. O dyopcü c'ü nu ngö'ö cja o jodyë. Nu c'e mbëpji mi chjü'ü Malco. ¹¹ Nuc'ua e Jesús o xipji e Pedro:

—Tsöt'ü c'ü in chjëdyi cja o xipjadü. Dya rí ts'axcügö c'ü rá cjagö c'ü ne mi Tatagö c'ü bübü a jens'e.

Jesús ante el jefe de los sacerdotes

¹² Nuc'ua c'o xondaro 'ñe c'ü mi manda cja c'o xondaro 'ñe c'o policia c'o mi menzumü a Israel, o zürüji e Jesús. Ya nde jyü'tp'üji c'ua o dyë'ë. ¹³ Nuc'ua ot'ü o zidyiji e Jesús cja nu ndã e Caifás c'ü mi chjü Anás. C'e cjë'ë c'ü, mi mero ndamböcjimi e Caifás. ¹⁴ Mi ngueje e Caifás c'ü vi xipji c'o pje mi pjëzhi a Israel c'ü mi jyodü ro ndü'ü 'naja bëzo ngue c'ua dya ro ndü texe c'o mejñiñi.

Pedro niega conocer a Jesús

¹⁵ E Simón Pedro mi tjünt'ü a xütjü e Jesús. Xo 'ñe 'naja o discípulo xo mi tjünxtjo a xütjü. Nu c'ü mi mero ndamböcjimi mi pãrã c'e discípulo c'ü. O cjogü c'ua c'e discípulo co e Jesús nu ja ma bübü c'ü mi mero ndamböcjimi. ¹⁶ Nu c'e Pedro o nguejmetjo a tji'i cja c'e ngoxtji. O mbedye c'ua c'ü 'naja discípulo c'ü mi pãrã c'e ndamböcjimi. O ma zopjü c'e ndixü c'ü mi mböngoxtji. O jyëziji c'ua o cjogü a mbo c'e Pedro. ¹⁷ Nuc'ua c'e ndixü c'ü mi mböngoxtji, o xipji e Pedro:

—¿Cjo dya xo ngue'tsc'e 'naja o discípulo ne bëzo nu?

O xipji c'ua angueze:

—Nutschö, dya nguetscö o discípolozgö nu.

¹⁸ Nuc'ua c'o mbëpji 'ñe c'o policia nde mi böbüji nu. Vi 'ñörüji chjeme na ngueje ma së'ë. Ma pa't'üji. Anguesji nde mi dyoji e Pedro ma pa't'üji cja sivi.

El jefe de los sacerdotes interroga a Jesús

¹⁹ Nuc'ua c'e ndamböcjimi o dyönü e Jesús, cjó mi ngue c' o mi tjünt'ü a xütjü angueze. Xo o dyönü pje nza cja c'ü mi xöpüji. ²⁰ O ndünrü c'ua e Jesús, o xipji:

—Nutschö ró zopjü na puncjü o nte cja ne xoñijömmü. Nutschö sido ró xöpüte cja yo nitsjimi va a Israel. Xo nde ró xöpüte cja c'e templo nu ja je jmurü na puncjü ín menzumügöji. Dya pje ró mamagö c'ü dya cjó ro dyärã. ²¹ ¿Jenga in önnügö dya yo? Dyönüji c'o ya o dyärã, pje ni mbë c'ü ró xipjiji. Nuc'o, pãrã na jo c'o ró mangö c'o.

²² 'Ma o mama a cjanu e Jesús, 'naja c'o policia c'ü mi bübü nu, o chötü 'naja mbädyë e Jesús. O xipji:

—¿Cjo je rga cjanu rgui chjüntügue ne ndamböcjimi?

²³ O ndüntü c'ua e Jesús, o xipji:

—Nu 'ma ró tjüntügö na s'o, mamague pje pjëzhi c'ü na s'o c'ü ró xipji. 'Ma ró tjüntügö c'ü na cjuana, ¿jenga i pjëchqui ín jmigö?

²⁴ Nuc'ua e Anás cjanu o ndäjä e Jesús nu cja e Caifás c'ü xo mi mero ndamböcjimi. Xe mi tjüt'ütjo o dyë e Jesús.

Pedro niega otra vez a Jesús

²⁵ Xe mi böntjo e Simón Pedro, ma pa't'ütjo a sivi. O ña c'ua c'o xo mi cãrã nu, o dyönüji e Pedro:

—¿Cjo dya xo ngue'tsc'e o discípolots'ü e Jesús?

E Simón Pedro o ngädã, o mama:

—Nuzgö, dya pje nguetscö 'naja o discípulo.

²⁶ C'ü mi mero ndamböcjimi mi 'ñeje 'na o mbëpji c'ü mi ngue o dyojui c'e bëzo c'ü vi dyogü o ngö'ö c'ü vi dyopcü e Pedro. O ña c'ua c' e mbëpji o xipji e Pedro:

—Xo ró jantc'agö cja c'e huerta, nde mi dyocjevi e Jesús.

²⁷ Nuc'ua o ngädätjo na jñi'i e Pedro. Nuc'ua jo ni huë'ë c'ua c'o chare.

Jesús delante de Pilato

²⁸ Nuc'ua o mbedyeji c'ua cja o ngümü e Caifás, o zidyiji e Jesús cja o palacio c'e gobernador. Xöxtjo o zät'äji. Nu c'o pje mi pjëzhi a Israel dya o cjogüji nu cja c'e palacio. Na ngueje mi sñji 'na ro contaminaciónji. C'ua ja nzi ga mama o ley anguesji, 'na ro contaminaciónji, dya ro sö ro zi'iji c'ü ch'unü cja c'e mbaxua c'ü ni chjü Pascua. ²⁹ Nuc'ua o mbedye e Pilato nu ja je mi cãrã anguesji. O xipjiji:

—¿Pje vi sicjeji va ne bëzo nu?

³⁰ O ndünrüji c'ua, o xipjiji:

—Nu 'ma dya ro tsja c'o na s'o nu, dya xo ro ë nzhö'c'üjme.

³¹ O ndünrü c'ua e Pilato:

—Sidyigueji ngue c'ua rí jñünpüji ngüenda c'ua ja nzi ga manda in leygueji.

C'o pje mi pjëzhi cja c'o nte a Israel o ndünrüji c'ua:

—Dya in jëzguigöjme cjó rá pöt'ügöjme.

³² A cjanu o zädä c'o vi mama e Jesús ja cja rvá ndü'ü. ³³ Nuc'ua e Pilato o cjogü na yeje a ma a mbo'o nu cja c'e palacio. Nuc'ua o ma't'ü c'ua e Jesús, o xipji:

—¿Cjo ngue'tsc'e o jmut's'ü yo nte a Israel?

³⁴ O ndüntü c'ua e Jesús, o xipji:

—¿Cjo in ejmetsjégue yo, maxque bübü c'ü o xi'ts'i cjó je nguetscö?

³⁵ O ndünrü c'ua e Pilato:

—A poco in cjinnce xo rí menzumügö a Israel. Nguetsjé c'o ndamböcjimi 'ñe c'o dyaja in menzumütsjégueji c'o o ã nzhöc'üji va ja rí bünc'ö. Nguet'ua rí önn'ü pje i tsjague.

³⁶ O ndünrü e Jesús, o xipji:

—Nutsö, dya nza czazgö c'o dyaja jmu'u c'o manda cja ne xoñijöümü. 'Ma rva cjanu, nuc'ua nu c'o tjünt'ü in xütjügö ro ñangagö c'o. Nguet'ua dya ro nzhögüji cja yo in menzumügöjme va a Israel. Nguet'ua rí xi'ts'i, dya nza czazgö c'o dyaja jmu'u c'o manda cja ne xoñijöümü.

³⁷ O ndünrü c'ua e Pilato:

—¿Cjo ngue'tsc'e 'naja c'ü manda 'ma?

O ndünrü c'ua e Jesús:

—In mamague c'ü rí mandagö. Nguete c'ü je rvá te'egö c'ü. Nguet'ua rvá ëjë cja ne xoñijöümü ngue c'ua rá mama c'o na cjuana. Texe yo nte c'o ätä c'ü na cjuana pãräji cjó je nguetscö.

³⁸ O dyönü c'ua e Pilato:

—¿Pje ni mbëjë c'ü na cjuana?

Jesús es sentenciado a muerte

'Ma o mama yo, o mbedye na yeje a tji e Pilato nu ja mi cãrã c'o nte a Israel. O xipji:

—Dya pje rí tö'tp'ü c'ü na s'o c'ü ro tsja c'e bëzo c'ü. ³⁹ Nu'tsc'ejí in menzumüji a Israel in pë's'iji 'na tjürü c'ü in cjaji 'ma pedye ne mbaxua nu ni chjü Pascua. In ötcöji rá pjongü libre 'naja c'ü na o'o a pjörü. ¿Cjo in ne rá pjongü libre e Jesús c'ü in jmu'ueji?

⁴⁰ Nuc'ua o mapjüji na yeje texeji, o mamaji:

—Nuc'ü, dya rí pjongü c'ü. Pjongü e Barrabás.

Nu c'ü e Barrabás mi ngueje 'naja mbë'ë mi pöt'üte c'ü.

19

¹ Nuc'ua e Pilato o manda c'o xondaro o ndas'üji e Jesús. ² Nuc'ua c'o xondaro o mbeji 'naja corona c'ü mi dyavo bidyi. Nuc'ua cjanu o jñusp'üji cja o ñi e Jesús. Cjanu o jyecheji c'ua 'naja bitu c'ü ma cjipobü. ³ Cjanu o chëzhiji a jmi go mbë'chp'iji c'ua o jmi, o xipji:

—Nu'tsc'e in jmu'u cja yo nte a Israel, sido rí tsjague jmu'u.

Nuc'ua ya o chötüji c'ua c'o mbädyë.

⁴ Nuc'ua e Pilato o mbedye na yeje a tji. O xipji c'o nte a Israel c'o mi cãrã nu:

—Jñandaji. Rvá siñc'iji a tji e Jesús, ngue c'ua rí pãräji dya pje ró tö'tp'ügö c'ü pje ro tsja'a c'ü.

⁵ Nuc'ua o mbedye c'ua a tji e Jesús. Mi juns'ü c'e corona c'ü mi dyavo bidyi. Nde mi je c'e bitu c'ü ma cjipobü. E Pilato o xipji c'ua c'o nte a Israel:

—Jñandaji dya. Ya bübü va ne bëzo.

⁶ C'o ndamböcjimi 'ñe c'o policia 'ma o jñandaji e Jesús, exo mapjüji c'ua, o mamaji:

—Chät'ä cja ngronsi nu, chät'ä cja ngronsi nu.

O ndünrü c'ua e Pilato:

—Nu'tsc'ejí, sidyigüejí, rí ma chät'äji. Nuzgö dya pje rí tö'tp'ügö c'ü na s'o c'ü ro tsja'a.

⁷ O ndünrüji c'ua:

—Nutsöjme rí pë'sc'öjme in leyjme. C'ua ja nzi ga mandazügöjme c'e ley, ni jyodü ra ndü ne bëzo, na ngueje o tsjapütsjé c'ü ngue o T'i Mizhocjimi.

⁸ Nuc'ua 'ma o dyärä yo jña'a yo, xenda o zü'ü c'ua e Pilato. ⁹ Nuc'ua o cjogütjo c'ua na yeje a mbo cja c'e palacio. O xipji c'ua e Jesús:

—¿Ja je in menzumügue?

E Jesús, dya pje o ndünrü c'ü.

¹⁰ Nuc'ua e Pilato o xipji:

—¿Jenga dya in tjüntcü yo rí zo'c'ü? ¿Cjo dya in pãrã pje pjëtscö? Sö rá emp'c'e libre. Xo sö rá nzhöc'ü c'ü ra ndät'äts'üji cja ngronsi.

¹¹ O ndünrü c'ua e Jesús:

—Dya pje ro sö pje ri tsjacü 'ma dya ro dya'c'ü sjëtsi Mizhocjimi c'ü bübü a jens'e. Nguec'ua nu c'ü o ã nzhögü cja in dyëgue, ngue c'ü xenda na nojo o nzhübü c'ü.

¹² Ndeze c'e ndajme c'ua, e Pilato mi ne ro 'ñeme libre e Jesús. Pero c'o nte a Israel mi mapjüji, mi mamaji:

—'Ma rí 'ñeme libre c'e bëzo, dya pje in joguevi 'ma e César c'ü mero jmu cja ne xoñjömü. Na ngueje 'ma cjó c'o xe ra tsjapü jmu nza cja ga tsja c'e bëzo, nu'ma, chüvi e César 'ma.

¹³ Nuc'ua e Pilato, 'ma o dyärã yo jña'a yo, o zidyitjo na yeje a ma a tji e Jesús. E Pilato o ma mimi c'ua, nu ja je mi jünpü ngüenda c'o nte. Cja jña hebreo mi chjü Gabata c'e lugar, c'ü ne ra mama nu ja vi mbäbäji cemento. ¹⁴ C'e pa'a c'ü, mi ngue 'ma mi preparaöji ngue c'ua c'ü na jyas'ü ro tsjaji c'e ndambaxua c'ü ni chjü Pascua. Ya vi zünü 'ñanto c'ü xörü. Nuc'ua e Pilato o xipji c'o nte a Israel:

—Jñandaji. Bübü va, nu in jmugueji, nu mandats'üji.

¹⁵ Anguesji o mapjüji:

—Sidyi ne bëzo nu, ma chät'ä cja ngronsi.

E Pilato o xipjiji c'ua:

—Nu nin jmugueji, ¿cjo in neji rá tät'ä cja ngronsi?

O ndünrü c'ua c'o ndamböcjimi, o mamaji:

—Nu c'ü ín jmujme nguetjo e César.

¹⁶ Nuc'ua e Pilato o nzhö e Jesús ngue c'ua ro dät'ä cja ngronsi. Cjanu o zidyiji c'ua e Jesús.

La crucifixión

¹⁷ Nuc'ua o nduns'ütsjé c'ua c'ü nu ngronsi. O mbedye, o ma nu ja je mi chjü'ü ñinte. Cja jña hebreo mi chjü'ü Gólgota. ¹⁸ Nunu ngue nu ja je ndät'äji cja ngronsi nu. O ndät'äji angueze, cja ne yeje bëzo c'o xo ndät'äji, 'naja cja o jodyë, c'ü 'naja cja o squierda. E Jesús, mi bübü a nde'e c'ü. ¹⁹ E Pilato o dyopjü c'ua 'naja xiscöma c'ü ro ma cuatüji c'ua cja o ngronsi e Jesús. C'ü mi t'opjü mi mama a cjava: “Nunu ngueje e Jesús, nu je menzumü a Nazaret. Ngueje o Jmu'u yo nte a Israel.” ²⁰ Na puncjü c'o nte a Israel c'o o xörü nu mi cuat'ü cja o ngronsi e Jesús, na ngueje nu ja vi dät'ä e Jesús mi bëxtjo cja c'e jñiñi. C'o jña'a c'o, mi t'opjü cja jña hebreo 'ñe cja griego 'ñe cja latín. ²¹ C'o ndamböcjimi cja c'o nte a Israel o ma xipjiji c'ua e Pilato:

—Dya ri dyopjü a cjava: “Ngueje o Jmu'u yo nte a Israel.” Ri dyopjü a cjava: “Mi cjapütsjé ne bëzo mi ngueje o Jmu'u yo nte a Israel.”

²² O ndünrü c'ua e Pilato:

—Nuzgö, nu c'o ya ró opjügö, dya rá pötügö.

²³ Nuc'ua c'o xondaro 'ma ya o nguarü o ndät'äji e Jesús, o nganbaji c'ua c'o o bitu. C'o nziyo xondaro nde 'naja o bitu va ngana c'o. Nde o nganbaji c'ü mi tëjë. C'ü mi tëjë mi 'na ma cjatjo va be'e texe, dya mi ch'äcä. ²⁴ O pötva mamatsjé anguesji:

—Nu nu mi tëjë, dya rá xü't'üji nu. Nu c'ü rá cjaji, rá eñeji cjó ra ndöjö ra tsjapü o cjaja.

A cjanu o zädä c'ü je t'opjü c'ü mama a cjava: “Ra nganngöji ín bitügö, ra jyadüji nde 'naja rgá nganaji. Y nu c'ü rí tëjëgö, ra eñeji cjó ra ndöjö ra ngana c'ü”, eñe. Nuyo, o tsja a cjanu c'o xondaro.

²⁵ Mi cãrã a jmi cja o ngronsi e Jesús, c'ü nu nana cja na 'ñe c'ü nu cjüjuë c'ü nu nana. Xo mi bübü nu e María c'ü nu su e Cleofas, 'ñe e María Magdalena. ²⁶ E Jesús o jñanda c'ua c'ü nu nana c'ü mi bübü nu, 'ñe c'ü nu discípulo c'ü mi s'ia, nde mi böbüvi nu. Nuc'ua o xipji c'ua c'ü nu nana:

—Jñanda dya, mamá, nunu ín discí pulogö, nu nde in böbüvi, ya ngueje in ch'igue dya nu.

²⁷ Nuc'ua e Jesús o xipji c'ü nu discípulo:

—Jñanda, nu mi mamágö, ya ngueje nin mamá gue dya nu.

Ndeze c'e hora c'ü, c'ü nu nana e Jesús o tsjapü nu nana c'e discípulo. Nuc'ua c'e discípulo, 'ma o ma o ngumü, o zidy c'e ndixü.

Muerte de Jesús

²⁸ Nu 'ma ya o nguarü yo, ya mi pãrã e Jesús ya vi nguarü texe. Nuc'ua o mama c'ua:

—Me rí türe dya.

A cja dya nu o zädã c'ü mi t'opjü.

²⁹ Mi jãrã nu, 'naja s'ãbã c'ü mi nizhi o vinagre. Nuc'ua o popjüji 'naja esponja cja c'e vinagre. Cjanu o mbans'aji cja 'naja maza c'ü ni chjü'ü hisopo. Nuc'ua o c'uašp'ãji c'e maza o zãt'ã cja o ne'e e Jesús. ³⁰ Nuc'ua e Jesús, 'ma ya o popjüji o ne co c'e vinagre, o mama c'ua:

—Ya o nguarü texe.

Nuc'ua ya ñücü c'ua, ngueje 'ma ya o ndü'ü.

Un soldado abre con su lanza el costado de Jesús

³¹ Nuc'ua c'o nte a Israel ya mi preparaöji, na ngue c'ü na jyas'ü mi ngueje c'e ndambaxua c'ü ni chjü Pascua. Nuc'ua o dyötüji e Pilato ro 'huapcüji o ngua'a c'o añima c'o vi dät'ã cja ngronsi, ro ts'ücüji ngue c'ua dya ro bübüji nu cja ngronsi nu pa c'ü mi söya c'o nte. Na ngueje me mi süpüji c'e pa. ³² O ma c'ua c'o xondaro, o ma 'huapcüji o ngua c'o yeje c'o nde vi dät'ã 'ma o dät'ã e Jesús. ³³ Nuc'ua 'ma o zãt'ãji cja e Jesús, o nu'uji c'ua, ya vi ndü'ü. Nuc'ua dya cja o 'huapcüji o ngua'a.

³⁴ Nuc'ua 'naja c'o xondaro o chjopcü o ximãtjã e Jesús co 'naja lanza. Nuc'ua ya o mbedye c'ua o cji'i ñe o ndeje. ³⁵ Bübü 'na bëzo c'ü o jñanda texe yo o tsjapüji e Jesús, nguec'ua ga xi'tsc'ejí yo. Angueze pãrã na cjuana yo mama. C'ü ni xi'tsc'ejí yo, ngue c'ü xo rguí ñejmegueji e Jesús. ³⁶ O ts'a'a yo ngue c'ua ro zädã c'o mi t'opjü c'o mama a cjava: “Angueze, dya pje ra 'huapcüji ne ri 'naja o ndo'dyë.” ³⁷ Xo t'opjü c'ü mama a cjava: “Nu c'ü o chjocüji lanza, nuc'ü, ra jñandaji c'ü.”

Jesús es sepultado

³⁸ Mi bübü 'na bëzo c'ü mi menzumü a Arimatea c'ü mi chjü José. Nuc'ü, xo mi ejme e Jesús, pero dya cjó ngös'ü na ngueje mi sü'ü c'o dyaja c'o pje mi pjëzhi cja c'o nte a Israel. C'e bëzo c'ü, o ma dyötü e Pilato ro unü sjëtsi ro ma ts'ücü c'e añima c'ü mi ngueje e Jesús. Nuc'ua e Pilato o unü sjëtsi. ³⁹ Nuc'ua xo o ëjë c'ua e Nicodemo, nu c'ü vi ma'a c'ü xömü cja e Jesús. Mi tül'ü o pjindyö c'o mi chjü mirra ñe c'o mi chjü áloes c'o vi huana. Nu c'o pjindyö c'o, o zö treinta kilo c'ü na jyü'ü. ⁴⁰ O ndunüvi c'ua c'e añima. O ngos'üvi c'o mirra ñe c'o áloes. Cjanu o mbös'üvi manta. Nuc'o, je mi cjavi a cjanu, na ngueje c'o nte a Israel je ga dyögüji a cjanu. ⁴¹ Cja c'e lugar c'ü, nu ja je vi dät'ã e Jesús, mi bübü 'naja huerta. Nu cja c'e huerta mi bübü 'naja cueva nu ja ro ngöt'üji o añima. Dya cjó be mi cöt'üji nu. ⁴² Ya mi ngue ro mbürü c'e pa 'ma söya c'o menzumü a Israel. Nguec'ua je ngöt'üvi e Jesús cja c'e cueva, na ngueje mi bëxtjo nu ja vi ndät'ãji c'ü.

20

La resurrección de Jesús

¹ C'ü ot'ü pa nu ngo'o, e María Magdalena o ma cja c'e cueva. Xe mi xömütjo 'ma o ma. O jñanda c'e ndojo c'ü mi c'o't'ü, dya cja mi c'o't'ü cja c'e cueva. ² Nuc'ua cjanu o ma c'ua na niji. O ma nu ja mi bübü e Simón Pedro ñe c'ü 'naja discípulo. Nu c'e discípulo c'ü, me mi s'iyaji c'ü, mi cja e Jesús. E María o xipjivi:

—C'ü ín Jmu'uji, ya o ndunüji c'ü. Dya pje rí pãrãjme ja je o ngöt'üji.

³ O ma c'ua e Pedro co c'ü 'naja discípulo. Je mëvi nu cja c'e cueva nu ja je vi c'öt'ü e Jesús. ⁴ O mëvi na niji nza yejevi. Nu c'ü 'naja discípulo ngue c'ü xenda o ma na niji

c'ü. Nuc'ü, ot'ü o zät'ä nu cja c'e cueva c'ü. ⁵ Nuc'ua o nguï'ch'ĩ c'ua c'e discípulo cja c'e cueva. O jñanda c'ua c'o bitu c'o ya mi bädätjo. Nu c'e discípulo, dya o nguich'i cja c'e cueva. ⁶ O säjä c'ua e Simón Pedro c'ü ma tjünt'ü a xütjü. Ngue c'ü ya je nguich'i cja cueva c'ü. O nu'u c'o bitu c'o vi mbös'üji ya mi bädätjo c'o. ⁷ C'e bitu c'ü mi bös'ü o ñi'i e Jesús, dya chjana c'o mi tējē c'ü. Mi bädä aparte c'ü. Mi ch'o't'ü na jo. ⁸ Nuc'ua ya xo o nguich'i c'ua c'ü 'naja discípulo c'ü ot'ü vi zät'ä cja c'e cueva. O 'ñejme c'ua e Jesús ya vi te'e. ⁹ Dya be mi pãrãvi ja cja c'ü mama yo ya vi t'opjü c'ü mama c'ü mi jyodü ro te'etjo e Jesús nu ja vi c'öt'ü cja c'o ñima. ¹⁰ Nuc'ua c'o discípulo o nzhogütjovi. O mëvi cja o ngümüvi.

Jesús se aparece a María Magdalena

¹¹ Nu c'e María mi böbü'tjo a tji'i. Me mi huë'ë c'ü. O nguï'ch'ĩ c'ua cja c'e cueva. ¹² Nuc'ua o jñanda c'ua yeje o anxe Mizhocjimi c'o mi je na t'öxü. Je mi junrüvi nu ja je vi c'öt'ü e Jesús. 'Naja je mi junrü nu ja vi jñusp'üji o ñi'i. C'ü 'naja je mi junrü cja o ngua'a. ¹³ Nuc'ua c'o anxe o dyönüvi e María:

—¿Jenga in huë'ëgue?

O ndünrü c'ua e María:

—Rí huë'ëgö na ngueje ya o ndunngügöji c'ü in Jmu'ugö. Dya rí pãrã dya, ja je ma ngöt'üji.

¹⁴ 'Ma o nguarü o mama yo jña'a yo, e María o ñezhe a ma a xütjü. Ya o jñanda c'ua 'naja c'ü mi böbü cja o xütjü. E María dya pje mbãrã c'ü, cjo mi ngueje e Jesús. ¹⁵ Nuc'ua e Jesús o xipji c'ua:

—¿Jenga in huë'ëgue? ¿Cjó ngueje c'ü in jodügue?

E María mi cijjñi mi ngueje c'ü mi pjörü c'e huerta. Nuc'ua e María o xipji:

—Së'ë, nu 'ma i chunügue in Jmugö, xitsigö ja je i ma sogü, nguec'ua rá magö nu, rá tunü.

¹⁶ E Jesús o zopjü c'ua, o mama:

—Nu'tsc'e María.

O ñezhe c'ua e María. O ña cja jña hebreo, o xipji:

—Nu'tsc'e ngue'tsc'e in xöpütets'ügö.

¹⁷ E Jesús o xipji:

—Dya rí pënzhuigö, na ngueje dya be rí pagö cja mi Tata c'ü bübü a jens'e. Nu c'ü rí tsja, ma cja yo mi cjuarma. Xipjiji, nuzgö ya rá magö cja mi Tatagö a jens'e. Nuc'ü, xo ngueje nin Tatagueji. Angueze ngueje in Mizhocjimigö. Xo ngueje in Mizhocjimigueji.

¹⁸ O ma'a c'ua e María Magdalena, o ma ngös'ü c'ua c'o discípulo, o xipjiji:

—Nuzgö ya ró chjögöbe nu c'ü in Jmugöji.

O xipjiji c'ua c'o jña'a c'o vi mama e Jesús.

Jesús se aparece a los discípulos

¹⁹ Ya mi nzhä'ä c'ü ot'ü pa nu ngo'o. Mi cjot'ü c'e ngoxtji nu ja 'natjo c'ua mi cãrã c'o o discípulo e Jesús. Vi ngot'üji na jo c'e ngoxtji na ngueje mi süji c'o nu menzumüji a Israel. O ëjë c'ua e Jesús, o ë böbü a nde anguesji. O ë zenguaji, o xipjiji:

—Cjimi in texeji in cjuarmats'üji. Ra söya in mü'büji, dya cja rí sügueji.

²⁰ 'Ma o xipjiji a cjanu, ya o jíchiji o dyë'ë 'ñe c'ü nu ximãtjä. Me co mäjã c'ua c'o o discípulo 'ma o jñandaji nu c'ü nu Jmu'uji. ²¹ E Jesús o xipjitjovi c'ua na yeje:

—Ra söya in mü'büji, dya cja rí sügueji. C'ua ja nzi va ndäcjö mi Tatagö c'ü bübü a jens'e, xo rgá täc'ägöji rí ma zopjüji yo nte.

²² 'Ma o nguarü o mama yo jña'a yo, o juipji e Jesús. O xipjiji:

—Ra bübü cja in mü'büji o Espiritu Mizhocjimi. ²³ Nuc'ua, nu c'o rí perdonaogüjeji o nzhubüji, ya perdonaoji c'ua c'o. Nu c'o dya rí perdonaogüjeji o nzhubüji, dya perdonaoji c'o.

Tomás ve al Señor resucitado

²⁴ Nu 'ma o êjë e Jesús, dya mi bübü co anguesji e Tomás c'ü xo mi chjü Gemelo. Nuc'ü, xo mi ngueje 'naja c'o doce discípulo. ²⁵ Nguec'ua c'o dyaja discípulo 'ma o chjëi e Tomás, o xipjiji c'ua:

—Nu'tsc'e, Tomás, nuzgøjme ró jandajme ín Jmugöji.

E Tomás o xipjiji:

—Nuzgö dya pje rí ejmegö. Cja rá ejmegö 'ma rá nu'tp'ü o dyë'ë c'ua ja je o ndä'p'äji 'ñe 'ma rá c'ua't'ã ín nidyë c'ua ja je o chjopcüji o clavo, y 'ma rá c'ua't'ã ín dyë'ë cja o ximätjä nu ja je o chjopcüji. Ngue 'ma cja rá ejme 'ma.

²⁶ Nu 'ma o zö chjün'ü, ma cã'ã na yeje a mbo cja c'e ngümü c'o discípulo. E Tomás xo nde mi bübüji. Mi cjot'ütjo na jo c'o ngoxtji. Nuc'ua o êjë c'ua e Jesús. O ã böbü a nde anguesji. Nuc'ua o yepe o mamatjo c'ua:

—Cjimi ín texeji, ín cjuarmats'üji. Ra söya in mü'büji, dya cja rí sügueji.

²⁷ E Jesús o xipji c'ua e Tomás:

—C'ua't'ã in ñidyë dya va. Jñandga ín dyëgö. C'uanã in dyë, c'ua't'ã cja ín ximätjägö. Dya rí tsjijñi cjo dya nguetscö. C'ü rí tsja, 'ñejmegue que nguetscö.

²⁸ Nuc'ua o ndünrü c'ua e Tomás, o xipji:

—Jägã. Ngue'tsc'e ín Jmuts'ügö. Ngue'tsc'e ín Mizhocjimits'ügö.

²⁹ E Jesús o xipji c'ua:

—Nu'tsc'e Tomás, i 'ñench'ezü cja in mü'bügie na ngueje ya i ñutcü ín dyë'ë. Nu c'o dya nutcügö ín dyë'ë, pero ra 'ñench'ezü cja o mü'büji, me ra mäjã c'o, eñe e Jesús.

El propósito de este libro

³⁰ Xe ma puncjü c'o ma nojo c'o o tsja'a e Jesús cja o jmi c'o o discípulo. Pero nuc'o, dya pje t'opjü cja nu e libro c'o. ³¹ Nu c'o ya t'opjü dya va, t'opjü ngue c'ua rí 'ñejmeji e Jesús ngueje e Cristo c'ü o T'i Mizhocjimi. A cjanu, nu 'ma rí 'ñench'ejí in mü'büji e Cristo, angueze ra dya c'üji c'ü sido rí bübütjoji co Mizhocjimi.

21

Jesús se aparece a siete de sus discípulos

¹ Dya cja mezhe c'ua, o matjo na yeje e Jesús nu ja mi cãrã c'o o discípulo cja c'e trazapjü a Tiberias, ngue c'ua xe ro unüji ngüenda c'ü vi te'etjo. Rá xi'tsc'öji ja va ts'a. ² Natjo c'ua mi cãrãji e Simón Pedro 'ñe e Tomás c'ü xo mi chjü'ü Gemelo 'ñe e Natanael c'ü mi menzumü a Caná c'ü tsja a Galilea, 'ñe c'o yeje o t'i e Zebedeo, cja na xe yeje c'o o discípulo e Jesús. ³ E Simón Pedro o xipjiji:

—Nuzgö rá ma pagö o jmö'ö.

O ndünrü c'ua c'o dyaja discípulo:

—Xo 'ñezgøjme, xo rá möjö.

Nuc'ua o möji c'ua. O dat'üji cja 'naja bü'ü. C'e xömü c'ü, dya pje o zürüji. ⁴ Nu 'ma ya mi ngue ro jyas'ü, e Jesús ya mi böbü cja ñünü cja c'e ndeje. C'o discípulo dya mi pãrãji cjo mi ngueje e Jesús. ⁵ Nuc'ua e Jesús o xipjiji:

—Nu'tsc'ejí ín ch'itsc'öji, ¿cjo ya i sürügieji 'na jmö c'ü rí sagueji?

O ndünrüji, o mamaji:

—Jiyö. Ojtjo dya pje rí sürügøjme.

⁶ E Jesús o xipjiji c'ua:

—Pät'äji dya c'e red a ma cja in jodyëji cja e bü'ü, ngue c'ua rí chöt'üji.

Nuc'ua o mbät'äji c'ua. Nuc'ua, dya cja mi sö ro ngüs'üji na ngueje me ma puncjü c'o jmö'ö c'o vi ngãjãji. ⁷ Nuc'ua c'ü o discípulo e Jesús c'ü me mi s'iya o xipji e Pedro:

—Nunu ngueje ín Jmuji nu.

'Ma o dyärã e Simón Pedro mi ngueje o Jmuji, o jye o bitu c'ü vi ndons'ü. Cjanu o dat'ü c'ua cja ndeje. ⁸ Nu c'e bü'ü mi jyadüvi cien metro ro zät'ã a ñünü c'e zapjü. C'o dyaja discípulo ma êjëji cja c'e bü'ü, ma cjüt'üji c'e red c'ü me mi nizhi o jmö'ö. ⁹ 'Ma o zät'äji a ñünü cja c'e zapjü o jñandaji o chjeme c'o ya ma tjë'ë. Mi juns'ü c'ua o jmö'ö. Xo ma jä'ã o xëdyi. ¹⁰ E Jesús o xipjiji c'ua:

—Ma jñüji dya, ja nzi jmō'ō c'o i sürüji.

¹¹ E Simón Pedro o ndes'e c'ua cja c'e bü'ü. O ma tũ'ü c'e red. Cjanu o jyät'ä a ndeje, cjanu o ngüt'ü va ma cja ñünü c'e zapjü. C'e red ma nizhi o jmō'ō c'o nde ma nojo. Ma qui'i 'naja ciento cincuenta y tres o jmō'ō. Zö xi ma puncjüji, dya pje o xüt'ü c'e red. ¹² O mama c'ua e Jesús, o xipji c'o discípulo:

—Xä'däji dya. Rí siji o xëdyi.

C'o discípulo dya mi rezga ro dyönüji cjó mi ngueje. Anguezeji ya mi pãräji mi ngueje o Jmuji. ¹³ Nuc'ua e Jesús o jñü'ü c'ua c'o xëdyi. Cjanu o unüji. Ya nde unüji c'ua c'o jmō'ō.

¹⁴ Nunu, ya ma jñi'i ma chjëji e Jesús ndeze vi te'e cja c'o añima.

Jesús habla con Simón Pedro

¹⁵ Nuc'ua 'ma o nguarü o ziji o xëdyi, e Jesús o xipji e Simón Pedro:

—Nu'tsc'e, Simón, o t'its'ü e Jonás, ¿cjo xenda in s'iyazügö que na ngueje yo?

E Pedro o xipji c'ua:

—Jägã. Nu'tsc'e in Jmuts'ügö, in pãrägue rí nets'egö.

O ndünrö c'ua e Jesús:

—'Huiñi c'o in ts'imëgö.

¹⁶ E Jesús o xipji c'ua na yeje:

—Simón, nu'tsc'e o t'its'ü e Jonás, ¿cjo in s'iyazü?

O ndünrö c'ua e Pedro:

—Jägã. Nu'tsc'e in Jmuts'ügö, in pãrägue rí nets'egö.

O xipji c'ua e Jesús:

—Pjörü c'o in nzhënychjürügö.

¹⁷ E Jesús o xipji c'ua na jñi'i:

—Nu'tsc'e Simón, o t'its'ü e Jonás, ¿cjo in neze?

O nguijñi c'ua e Pedro na ngueje e Jesús vi xipji c'ü na jñi'i: “¿Cjo in neze?” O ndünrö c'ua, o xipji:

—Nu'tsc'e, in Jmuts'ügö, in pãrägue texe. In pãrägue rí netsc'ö na puncjü.

O xipji c'ua e Jesús:

—Pjörü c'o in nzhënychjürügö. ¹⁸ Na cjuana c'ü rí xi'ts'i. Nu'tsc'e, Pedro, ndeze 'ma cja mi t'igue, mi cjague c'ü mi cji in ñigue, y mi pague c'ua ja mi negue. Nu 'ma ya rí titague, rí chjüdügue in dyë'ë, y ra zints'iji nu ja dya rí ñegue rí ma'a.

¹⁹ E Jesús o xipji e Pedro yo jña'a yo, ngue c'ua ro mbãrä ja rvá ndü'ü na ngueje sido ro 'ñejme Mizhocjimi. Xo o xipji c'ua:

—Nudya, chjünt'ü in xütjügö dya.

El discípulo amado

²⁰ O ñezhe e Pedro. O jñanda c'e discípulo c'ü mi junrüvi e Jesús 'ma o ziji o xëdyi ante c'ü ro bö't'ü e Jesús. Ngue c'ü vi mama: “Nu'tsc'e, in Jmuts'ü, ¿cjo je ngue c'ü ra nzhöc'ügue?” C'e discípulo ma tjünt'ü a xütjü e Pedro 'ñe e Jesús. E Jesús me mi s'iya c'e discípulo. ²¹ E Pedro 'ma o jñanda c'e discípulo, o xipji c'ua e Jesús:

—Nu'tsc'e, in Jmuts'ügö, ne bëzo nu, ¿pje ra tsjapüji c'ü ra sufrido nu?

²² O ndünrö c'ua e Jesús:

—Nu'tsc'e, Pedro, 'ma rá negö xe ra bübü nu hasta cja ne rá ëcjö na yeje, ¿pje mportats'ügue? C'ü ni jyodü rí tsjague, sido rí chjüntc'e in xütjügö.

²³ Nguec'ua c'o cjuarma nde mi mamaji c'ü dya ro ndü'ü c'e discípulo. Pero e Jesús dya vi xipji c'ü dya ro ndü'ü. C'ü vi xipji je ngueje a cjava: “'Ma rá negö xe ra bübü angueze cja rá ëcjö na yeje, nu'tsc'e, ¿pje mportats'ügue?”

²⁴ Nu c'e discípulo nguejnu na xi'tsc'ëji nu c'o o ts'a'a. Nguejnu na opjü yo jña'a yo. Rí pãrägöjme nu c'ü xi'tsc'ëji c'e discípulo, na cjuana yo.

²⁵ Xe bübütjo c'o dyaja c'o me na puncjü c'o o tsja'a e Jesús. Nu 'ma ro t'opjü texe c'o, rí cjinncjö, dya xo ro chjënfi cja ne xoñijõmü c'o libro c'o ro t'opjü. Na cjuana texe yo rí xi'tsc'öji, amén.

LOS HECHOS DE LOS APOSTOLES

La promesa del Espíritu Santo

¹⁻² Nu'tsc'e Teófilo, ya ró pen'c'e 'na carta. Ró xi'tsc'ö ja ga cja c'o o tsja e Jesús hasta 'ma o ma a jens'e, 'ma o zidyi Mizhocjimi. Ró xi'tsc'ö c'o o tsja, 'ñe c'o jña c'o o jfchi va zopjü c'o nte. Ante c'ü ro zidyiji a jens'e e Jesús, o zopjü c'o bëzo c'o vi juajnü c'o mi apóstole. O xipjiji c'ü ro ëjë o Espíritu Mizhocjimi; nguec'ua mi jyodü ro sidoji c'e bëpji c'ü mi cja e Jesús. ³ O ndü e Jesucristo cja ngronsi, cjanu o tetjo c'ua o bübütjo na yeje. Nuc'ua, ante c'ü ro zidyiji a jens'e, xe go mezhe cuarenta pa c'ü xe mi bübütjo cja ne xoñijömü. Na puncjü vez va jñetse nu ja mi cãrã c'o apóstole, o jizhi c'ü ya vi te'e. Anguezeji o jñandaji c'ü na cjuana vi te. E Jesús o zopjü c'o apóstole o xipjiji c'ü ja rvá manda angueze. Na ngue ngue c'ü vi 'ñeme Mizhocjimi.

⁴ 'Na nu pa mi cãrãji e Jesús c'o o apóstole. Nuc'ua e Jesús o zopjü c'o apóstole o xipjiji: —Dyãrãji na jo c'ü rá xi'tsc'öji. Dya rí pedyeji va a Jerusalén. Rí che'beji ra ch'a'c'üji nu c'ü o mama Mizhocjimi c'ü ya ró xi'tsc'öji. ⁵ Ró xi'tsc'öji e Juan mi jichi yo nte co ndeje. Pero dya cja ra mezhe o pa, ra ëjë o Espíritu Mizhocjimi ra ë bübü cja in mü'bügueji, embeji c'o apóstole.

Jesús sube al cielo

⁶ 'Ma mi cãrãji e Jesús c'o o apóstole, o mama c'ua c'o apóstole o dyönüji e Jesús: —Nu'tsc'e ín Jmuts'ügöjme, nutscöjme rí menzumüjme a Israel. 'Ma ot'ü, mi 'ñegöjme ín reygöjme c'o ín menzumügöjme. ¿Cjo ya ngue rí mandague rí tsjague ín reygöjme, ngue c'ua dya cja ra mandazüjme c'o 'ñaja nte?

⁷ O ndünrü c'ua e Jesús o xipjiji:

—C'ü mama Mizhocjimi mi Tata ra zädã, nguextjo angueze ra mama jinguã ra zädã, 'ñe ja rga cja c'o pa c'o. Nu'tsc'eji, dya ngue'tsc'eji tocats'üji rí pãrãji yo. ⁸ C'ü tocats'üji rí pãrãji, ngueje c'ü ra ëts'üji o Espíritu Mizhocjimi ra ë bübü cja in mü'büji ra dya'c'üji poder. Nguec'ua rí zopjügueji yo nte yo tsja va a Jerusalén rí xipjiji c'o ya i jñandaji ró cjagö, 'ñe c'o idyãrãji ró xi'tsc'öji. Xo rí möji a Judea rí ma zopjüji c'o nte c'o cãrã nu. Xo 'ñe a ma a Samaria, 'ñe texe cja ne xoñijömü, eñe e Jesús va xipji c'o o apóstole.

⁹ 'Ma o nguarü e Jesús o mama c'o jña c'o, o jñanda c'o apóstole o nguins'i a jens'e e Jesús; o zidyi Mizhocjimi. O cjogü c'ua cja 'na ngömmü; dya cja jñandaji c'ua c'ü. ¹⁰ 'Ma xe mi jandaji a jens'e, 'nango jñetse c'ua yeje anxe c'o mi nza cja o bëzo. Mi je'evi o bitu c'o me ma t'öxü. Mi böbüvi cja o jmi c'o apóstole. ¹¹ O xipjiji c'ua c'o apóstole:

—Nu'tsc'eji in menzumüji a Galilea, ¿jenga in jandaji a jens'e? Mizhocjimi ya zidyi a jens'e e Jesús. Ja c'o nzi vi jñandagueji va ma a jens'e, je xo rga cjatjonu 'ma ra ëjë na yeje, eñe c'o yeje anxe.

Se escoge a Matías para reemplazar a Judas

¹² C'o apóstole mi cãrãji cja c'e t'eje c'ü ni chjü Olivo. O mbedyeji nu, o möji a Jerusalén nu ja vi 'ñeji e Jesús. C'e t'eje mi bëxtjo a Jerusalén; mi jyadütjovi 'na kilómetro. Nguextjo c'ü mi mama c'o ley c'ü mi sö ro nzhodüji c'e pa 'ma mi söyaji. ¹³ C'o apóstole mi chjü e Pedro, 'ñe e Jacobo 'ñe e Juan 'ñe e Andrés 'ñe e Felipe' ñe e Tomás' ñe e Bartolomé 'ñe e Mateo 'ñe e Jacobo c'ü mi t'i cja e Alfeo. Xo mi chjü e Simón c'ü mi revolucionario, 'ñe e Judas c'ü mi cjuarmavi e Jacobo. 'Ma mü o zãt'ãji a Jerusalén, o cjogüji cja c'e ngumü nu ja mi oxüji cjanu o ndes'eji o cjogüji cja c'e cuarto c'ü mi jãs'ã a xes'e. ¹⁴ Mi 'natjo o pjeñeji ma dyötüji Mizhocjimi. Xo mi bübü nu c'o o cjuarma e Jesús, 'ñe c'ü nu nana c'ü mi ngue e María, 'ñe c'o 'ñaja ndixü. Xo mi ötüji Mizhocjimi.

¹⁵ Nu cja c'e jyãxcumü, mi cãrã 'na ciento veinte cjuarma. C'o pa 'ma mi cãrãji nu, o böbü e Pedro a nde cja c'o cjuarma, cjanu o xipjiji:

¹⁶ —Nu'tsc'eji mi cjuarmats'ügöji. Mi jinguã o Espíritu Mizhocjimi o 'ñünbü o mü'bü e David o dyopjü ja rva cja nu c'ü ro mbös'ü c'o nte ro zürüji e Jesús. E Judas o jizhi ja mi cārāgöji e Jesús, nguec'ua va zidyiji e Jesús cja c'o pje mi pjězhi. Nguec'ua o zādä c'ü o jña Mizhocjimi ja c'o nzi va mama e David. ¹⁷ Mi dyocjöji e Judas. E Jesús xo vi 'ñeme e Judas c'ü ro tsja c'e bēpji c'ü rá cjaji, eñe e Pedro.

¹⁸ E Judas o ngō't'üji para o tsja na s'o, o zidi c'o nte c'o o ma zürü e Jesús. Nuc'ua cjanu o ma chjüns'ütsjē; o ndögü a jömü o mböt'ü texe c'o o xēpjo. Co c'e merio c'ü vi ngō't'üji e Judas, o ndömüji 'na juajma. ¹⁹ C'o mi menzumü a Jerusalén, 'ma mü o mbārāji c'o vi tsja e Judas, o jñusp'üji c'ua c'e juajma mi chjü Acéldama cja o jña anguezeji. C'e tjü Acéldama ne ra mama Cjijuajma c'ü.

²⁰ O sido o ña e Pedro o mama:

—Je t'opjü a cjava cja Salmos:

Dya cja cjó ri búbü cja o ngümü; dya cja cjó ri nzheñe nu, eñe.

Xo mama cja Salmos:

C'e bēpji c'ü o ch'unü ra tsja, ra tsja c'ü 'naja, eñe o jña Mizhocjimi.

²¹ Nguec'ua c'ü ro pēpji e Judas, rá juajnüji c'ü ra pēpji. Búbü va o bëzo c'o mi dyocjöji co e Jesús. ²² Mi dyocjöji co e Jesús ndeze c'o pa 'ma mi jichi e Juan c'o nte, hasta 'ma o zidyiji a jens'e e Jesús. 'Naja yo, xo ni jyodü ra tsja apóstole co nutscöji, rá xipjiji yo nte c'ü o te e Jesús, eñe e Pedro.

²³ Nguec'ua c'o mi cārā nu, o mamaji c'ü mi búbü yeje c'o dya mi apóstole c'o mi dyoji e Jesús ndeze 'ma mi jichi e Juan c'o nte, hasta 'ma o zidyiji a jens'e e Jesús. Nuc'o, mi chjü e José Barsabás 'ñe e Matías. E José Barsabás xo mi xiji Justo. ²⁴ Nuc'ua o dyötüji Mizhocjimi o mamaji:

—Mizhocjimi ín Jmuts'ügöjme, ín pātcägöjme ín mü'büjme nutscöjme rí ntegöjme. Rí ö'tc'öjme c'ü rí jítscöjme yo yeje cjuarma, ja ngue c'ü ya i juajnügue. ²⁵ Nguec'ua ra tsja apóstole ra tsja c'e bēpji c'ü ro tsja e Judas. Na ngue e Judas o xögü co nuzgöjme, o tsja c'o na s'o. Nguec'ua va ma sufre, eñeji va dyötüji Mizhocjimi.

²⁶ Nuc'ua cjanu o echaji suerte; o toca e Matías. Nguec'ua o zötjo c'o doce apóstole.

2

La venida del Espíritu Santo

¹ O zādä c'ua c'o pa 'ma mi pjongüji c'e mbaxua c'ü mi chjü Pentecostés. C'o apóstole 'ñe c'o 'ñaja c'o mi ench'e o mü'bü e Jesucristo, 'natjo c'ua mi cārāji. ² Nango dyārāji c'ü vi 'ñeje a jens'e c'ü me mi yürü nza cja 'ma vü na zēzhi o ndajma. Me go yürü c'ua na jens'e a mbo cja c'e ngümü nu ja ma jüji. ³ Nango jñandaji c'ua o c'ijñi c'o mi 'ñetse nza cja o sivi. Nuc'o, o mböt'ü o 'ñe toca nzi 'naji. ⁴ Nuc'ua o Espíritu Mizhocjimi o cjogü a mbo o mü'bü texeji, me go 'ñünbü o mü'büji. Nguec'ua o mbürü o ñaji c'ua nan'ño idioma, ja c'o nzi va unü o Espíritu Mizhocjimi o ñaji.

⁵ Mi cārā a Jerusalén c'o mi ätä Mizhocjimi c'o mi ngue o dyoji c'o menzumü cja c'e país a Israel, pero vi jmus'üji cja c'o 'ñaja país. ⁶ Anguezeji 'ma mü o dyārāji, o möji c'ua nu ja mi cārā c'o apóstole 'ñe c'o 'ñaja cjuarma. Dya mi pārā pje ro nguijñiji, na ngue mi ārāji mi ñaji o jña c'o mi ña anguezeji. ⁷ Me co züji c'ua, me co mamaji:

—Nujyo na ña'a, ¿cjo dya menzumüji a Galilea? ⁸ Maco ña ín jñagöji yo, eñeji.

⁹ Nu c'o vi ē dyārā c'o mi ña c'o cjuarma, mi cārā c'o vi jmus'ü cja c'e país c'ü mi chjü a Partia. Xo mi cārā c'o vi jmus'ü a Media 'ñe a Elam. Xo mi cārā c'o vi jmus'ü a Mesopotamia. Xo mi cārā c'o vi jmus'ü a Judea. Xo mi cārā c'o vi jmus'ü a Capadocia 'ñe a Ponto 'ñe a Asia. ¹⁰ C'o o ē dyārā c'o mi ña c'o cjuarma, xo mi cārā c'o vi jmus'ü a Frigia 'ñe a Panfilia. Xo mi cārā c'o vi jmus'ü a Egipto 'ñe a Cirene 'ñe cja c'o 'ñaja país a Cirene a manu. Xo mi cārā c'o vi 'ñeje a Roma. C'o vi 'ñeje a Roma, búbü c'o mi ngue o dyoji c'o menzumü cja c'e país a Israel; búbü c'o dya mi ngue o dyoji c'o menzumü a Israel, pero mi ma't'üji Mizhocjimi ja c'o nzi ma ma't'ü Mizhocjimi c'o menzumü a Israel. ¹¹ C'o o ē

dyärä c'o mi ña c'o cjuarma, xo mi cārã c'o vi jmus'ü a Creta 'ñe a Arabia. Texe c'o o ë dyärä, pötü va mamaji:

—Rí ärägöji ña yo bëzo yo ín jñagöji nzi 'nazgöji. Mamaji c'o me na nojo c'o o tsja Mizhocjimi, mi eñeji.

¹² Anguezeji mi sūji, dya mi pārã pje ro nguijnīji. Mi pötü ma mamaji:

—¿Pje ne ra mama c'ü ñaji a cjanu yo ín jñagöji?, eñeji.

¹³ Bübü c'o me mi tjenbe ma tsjapü burla c'o cjuarma, mi mamaji:

—Nujyo, ya tī yo.

Lo que Pedro dijo a la gente

¹⁴ Nuc'ua o böbü c'o doce apóstole. Cjanu o ña c'ua na jens'e e Pedro o zopjü c'o nte c'o vi 'ñe dyärä, o xipjiji:

—Nu'tsc'ejī ín cārāji a Jerusalén, dyärāji c'ü rá xi'tsc'öji zö ín menzumūji va a Judea o jiyö. Rí unnc'ejī na jo ngüenda. ¹⁵ Bübüts'üji c'o pëzhi rí tīgöjme, pero dya ga cjanu. Maco xöxtjo, cja zünü a las nueve. ¹⁶ C'ü rgá ñagöjme nan'ño idioma, ya zädä c'ü o mama e Joel c'ü mi profeta. O mama a cjava:

¹⁷ O mama Mizhocjimi: C'o cjë c'o ya rguí ma ra nguins'i e jens'e 'ñe ne xoñijöümü, rá täjä ín Espíritu ra ma bübü cja o mü'bü yo nte yo cārã texe cja ne xoñijöümü. Me ra 'ñünbü o mü'büji.

Nguec'ua c'o sē ra mamaji ín jñagö; 'ñe c'o süngü.

C'o sē 'ñe c'o tata ra nguinch'ijī o t'ijī ra mbārāji c'o ra zädä.

¹⁸ C'o pa c'o, rá unü ín Espíritu c'o bëzo 'ñe c'o ndixü c'o pëpquigö.

Ra 'ñünbü o mü'büji ra zopjüji yo nte ra xipjiji ín jñagö.

¹⁹ Rá jizhigö a jens'e o señal c'o me rrã nojo, c'o me rguí zü yo nte. Xo 'ñe cja ne xoñijöümü. Ra jñandaji o cji, 'ñe o sivi, 'ñe o bipji c'ü ri nza cja o trangöümü.

²⁰ Ra bëxöümü e jyarü. E zana ri jñetse nza cja o cji.

Nujyo, rá jizhgö yo. Nuc'ua ra ëjë c'in Jmugueji ra 'ñe manda.

Me rrã sjü c'e pa c'ü.

²¹ Nu c'o ra dyötü Mizhocjimi co texe o mü'bü, ra perdonaoji 'ma c'o na s'o, mama a cjanu o jña Mizhocjimi ja c'o nzi va dyopjü e Joel c'ü mi profeta.

²² O sido o ña e Pedro o mama:

—Nu'tsc'ejī ín menzumüts'ügöji a Israel, dyärāji na jo c'ü rá xi'tsc'öji. Rá xi'tsc'öji ja ga cja e Jesús c'ü mi menzumü a Nazaret. Mizhocjimi o unü poder e Jesús; guec'ua va tsja c'o me na nojo a ndetsc'ejī c'o nunca mi jandagueji. Nuc'o, gue c'o rvi pārāgueji c'ü vi 'ñeje e Jesús cja Mizhocjimi. ²³ Pero i dyötüji c'o dya ín menzumügöji o ndät'āji cja ngronsi c'ü, maco dya tjëji o ley Mizhocjimi. Guec'ua ín pë's'i in s'ocügueji chjëntjui c'ü ri pö't'ügueji. Mizhocjimi ya mi pārã c'o ri tsjapüji e Jesús. Na gue ndeze mi jinguã o mama c'ü ro ëjë e Jesús ro ë ndü. Guec'ua o jyëzi i tsjaji a cjanu c'o na s'o. ²⁴ Zö o mbö't'üji e Jesús, pero Mizhocjimi o tsjapü o te, o bübütjo na yeje. Dya sö ro guejme cja c'e cueva nu ja vi ngöt'üji. Na gue me na zëzhi e Jesús que na gue e muerte. ²⁵ Mi jinguã o mama e David c'ü ja rvá te e Jesús. O mama:

Rí pārāgö Mizhocjimi bübü co nuzgö, dya jëzguigö.

Nuc'ü, bübü cja ín jodyëgö pjöxcügö; dya ni jyodü pje rá sügö.

²⁶ Guec'ua me mājā ín mü'bü, y me rí unü 'na pöjö Mizhocjimi.

Zö rá tügö, pero rí pārāgö c'ü rá tetjo.

²⁷ 'Ma rá tügö, rí pārāgö c'ü dya rí jyëzi ín aljmagö ra ma nu ja cārã c'o 'ñaja aljma.

Dya xo rí jyëzi ra dya'a ín cuerpogö. Na gue in Ch'izügö.

²⁸ I jítscö ja rgá sö rá bübütjo co nu'tsc'e para siempre.

Me rá mäcjö cja in jmigue, eñe e David.

²⁹ O sido o ña e Pedro o mama:

—Nu'tsc'ejī ín menzumüts'ügöji, ixtá xi'tsc'öji ja ga cja, c'ü dya gue e David c'ü ro zädä texe yo jña. E David c'ü ín mboxatitagöji o ndü, cjanu o dyögüji c'ua c'ü. Zö ya mezhe, pero rí texeji rí pārāgöji ja dyögüji. ³⁰ E David mi profeta mi mama c'o jña c'o o

xipji Mizhocjimi ro mama. Mizhocjimi o mamatsjē na cjuana o xipji e David ja rva cja e Cristo c'ü o mama Mizhocjimi ra 'ñevgueji libre. O xipji c'ü ri mboxbēche e Cristo cja e David; 'ñe c'ü ro manda ja c'o nzi ma manda e David. ³¹ Ante c'ü ro ējē e Cristo, o mama e David c'ü ro tetjo e Cristo. O mama c'ü dya ro ma o aljma nu ja cārā c'o 'ñaja aljma; dya xo ro dya'a o cuerpo. ³² Nutscōjme ró jandajme; nguec'ua rí xi'tsc'ōjme Mizhocjimi o tsjapü o te e Jesús 'ma ya vi ndü. ³³ Cjanu o zidyí a jens'e o unü c'ü o mimi cja o jodyē Mizhocjimi nu ja mandavi dya. Nuc'ua Mizhocjimi o tsja ja c'o nzi va mama, o unü poder e Jesús o ndājā o Espíritu Mizhocjimi o ējē cja ne xoñijōmü. Ngueje o Espíritu Mizhocjimi c'ü cja'a yo in jandagueji 'ñe yo in äräji. ³⁴ O mama e David:

Mizhocjimi o zopjü c'ín Jmugö o xipji:

“Mimi cja in jodyēgö.

³⁵ Rí da'c'ü rí mandague hasta 'ma cja rí chōpü yo nuc'ü na ü”, eñe e David.

In pārāgueji, dya zidyiji e David a jens'e cja o jodyē Mizhocjimi.

³⁶ 'Nu'tsc'eji in menzumüts'ügōji a Israel, ixtí jñunt'ü in mün'c'eji ngueje e Jesús c'ü o 'ñeme Mizhocjimi. Ngueje e Jesús c'ü ra 'ñevgueji libre rá cja püji in Jmugöji. Maco i dyörüji o ndät'äji cja ngronsi, eñe e Pedro.

³⁷ C'o nte c'o mi cārā nu, 'ma mü o dyäräji c'o jña, o zi'ch'i o mü'büji, o unüji ngüenda c'ü vi tsjaji c'o na s'o. Cjanu o xipjiji e Pedro 'ñe c'o 'ñaja apóstole:

—Nu'tsc'eji in menzumüts'ügōjme, ró cja gōjme c'o na s'o. ¿Pje rá cja gōjme dya?

³⁸ O ndünrū c'ua e Pedro o xipjiji:

—C'ü rí tsjaji; jyēziji c'o na s'o, ra nzhogü in mü'büji cja Mizhocjimi. Y rí jigueji. A cjanu rí jizhigueji c'ü rí dyätäji dya e Jesucristo. Nu 'ma rí tsjaji a cjanu, ra perdonaots'üji 'ma Mizhocjimi. Xo ra dya'c'üji o Espíritu ra bübü cja in mü'büji. ³⁹ O mama Mizhocjimi c'ü in Jmugöji, c'ü ra dya'c'üji o Espíritu 'ma ra nzhogü in mü'büji. Ra dya'c'üji, 'ñe c'o in ch'igüjeji. Xo ra unü o Espíritu c'o nte c'o cārā na jē. Ra unü o Espíritu texe c'o ra tsjapü o nte, eñe e Pedro.

⁴⁰ Xe na puncjü o jña c'o o mama e Pedro va zopjü c'o nte. Mi zopjüji co texe o mü'bü mi xipjiji:

—Nu'tsc'eji in cārāji yo cjē dya, na s'o in cja. Jyēziji c'o na s'o, ra nzhogü in mü'büji. Nguec'ua ra jogü in mü'büji.

⁴¹ Nu c'o o dyätpä o jña e Pedro, o jiji. O zö como 'na jñi mil o nte c'o o 'ñench'e o mü'bü e Jesucristo, o ndeñeji co c'o ya mi creo. ⁴² Sido mi äräji c'o jña c'o mi mama c'o apóstole. Me mi mäji ma ngäräji. 'Natjo c'ua mi siji c'ü mi mbeñeji ja va ndü e Jesús. Sido mi ötüji Mizhocjimi.

La vida de los primeros cristianos

⁴³ O Espíritu Mizhocjimi o unü poder c'o apóstole mi cja mi c'o me na nojo. Nguec'ua c'o nte o unüji ngüenda c'ü na cjuana c'o mi mama c'o apóstole. Y me mi süji. ⁴⁴ Nu c'o o 'ñench'e o mü'bü e Jesucristo mi pötü ma s'iyaji. C'o pje mi pēs's'i, dya mi ne ro jñütsjēji, mi pjös'üji c'o pje mi jyodü. ⁴⁵ 'Ma cjó pje mi jyodü, mi pa 'na cjuarma mi pa pö 'na juajma o 'na ngumü, o pje c'o mi pa pö. Cja rrü unü c'ua c'o dya pje mi pēs's'i. ⁴⁶ Pama mi jmurüji cja c'e templo. Cja o ngumüji mi pötü ma mbitaji mi siji o xēdyi ma mbeñeji ja va ndü e Jesucristo. Y me mi mäji, dya pje mi mbeñeji. ⁴⁷ Mi unüji na puncjü 'na pōjō Mizhocjimi. C'o nte, mi nuji na jo c'o mi creo e Jesucristo. Pama Mizhocjimi o jopcü o mü'bü na puncjü o nte. Nguec'ua pama mi jmurüji mas c'o ya vi creo.

3

Un cojo es sanado

¹ 'Na nu pa e Pedro o mēvi e Juan cja c'e templo, o ma dyötüvi Mizhocjimi nu. Ya vi zünü jñi'c'ü nzhä; mi ngue 'naja hora c'o mi pa ötüji Mizhocjimi. ² 'Ma ya mi mēvi, ma tūji 'na bēzo c'ü dya mi sō ro nzhodü. Nuc'ü, je ma cjanu ndeze 'ma o jmus'ü. Nguec'ua pama mi pa emeji c'e bēzo cja 'na o ngoxtji c'e templo, ngue c'ua ro dyötü o merio c'o mi cjogü nu. C'e ngoxtji nu ja mi emeji, ni chjü Na Zö. ³ C'e bēzo o jñanda e Pedro 'ñe e

Juan c'ü ya mi ngue ro cjogüvi cja c'e templo. Cjanu o dyötü o merio anguezevi. ⁴ Nuc'ua e Pedro o jñanda na jo c'e bëzo; xo 'ñe e Juan. O mama c'ua e Pedro o xipji:

—Jñandgagöbe, eñe.

⁵ Nuc'ua c'e bëzo o jñanda na jo anguezevi, mi te'be pje ro ch'unü. ⁶ O mama c'ua e Pedro o xipji:

—Dya rí jüngö pje rá da'c'ü; dya rí jüngö plata ni oro. Pero rí xi'tsc'ö ra mböxc'ü e Jesús c'ü mi menzumü a Nazaret. Nuc'ü, ngue c'ü o ndäjä Mizhocjimi ra 'ñevgueji libre. Nguец'ua rí böbügue rí nzhodü, embeji c'e bëzo c'ü dya mi sö ro nzhodü.

⁷ Nuc'ua e Pedro cjanu o pënchp'i c'ua o jodyë c'e bëzo, cjanu o bö'bü. Ixco jogü c'ua o ngua 'ñe o bola, o zëzhi. ⁸ Nuc'ua ixco böbü c'ua o nzhodü. Cjanu o cjogü c'ua cja c'e templo co e Pedro 'ñe e Juan, mi nzhodü y mi dacü. Mi mama c'ü me na jo Mizhocjimi, mi unü 'na pöjö. ⁹ C'o nte c'o ma cã'ã cja c'e templo, o jñandaji mi nzhodü c'e bëzo 'ñe mi unü 'na pöjö Mizhocjimi. ¹⁰ Mi pãrãji ngueje c'e bëzo c'ü mi junrü cja o ngoxtji c'e templo c'ü ni chjü Na Zö, mi örü o merio. Me go züji c'ua, dya mi parã pje ro nguijñiji. Na ngueje ya vi jogü c'e bëzo, ya mi nzhodü.

Discurso de Pedro en el Portal de Salomón

¹¹ Cja c'e templo, bübü 'na porta c'ü ni chjü o Portal e Salomón. Je mi bübü nu e Pedro 'ñe e Juan. C'e bëzo c'ü vi jogü o ngua, sido mi dyoji co anguezevi. C'o nte o möji c'ua na niji nu ja mi bübü c'e bëzo 'ñe e Pedro 'ñe e Juan. Me mi süji, na ngue vi jogü c'e bëzo.

¹² E Pedro 'ma mü o jñanda ya vi mundo c'o nte, cjanu o xipjiji c'ua:

—Nu'tsc'eji ín menzumüts'öji a Israel, ¿jenga me in süji me in jandgagöbe? In pëzhgueji c'ü me na jozgöbe 'ñe me na zëzhi ín jñagöbe, nguec'ua rvá jocübe ne bëzo. Pero iyö. ¹³ C'ü o jocü, ngue o T'i Mizhocjimi c'ü mi ma't'ü e Abraham 'ñe e Isaac 'ñe e Jacob c'o mi ngue ín mboxatitagöji. Nudya Mizhocjimi ya unü poder e Jesús c'ü o T'i ngue c'ua ra manda. Nu'tsc'eji i sidyiji e Jesús cja jmi e Pilato ngue c'ua ro jñünpüji ngüenda. Mi ne e Pilato ro 'ñeme libre e Jesús, pero dya i ñegueji. ¹⁴ Maco e Jesús dya tsja c'o na s'o, pero dya i ñeji ro 'ñemeji libre c'ü. Maco ngue c'e bëzo c'ü mi pö't'üte c'ü i dyötüji e Pilato o 'ñeme libre. ¹⁵ I dyötüji e Pilato o mbö't'üji e Jesús, maco ngueje c'ü o ngambgagöji va c'ü o dyacüji c'ü rgá bübütoji. O mbö't'üji e Jesús, pero Mizhocjimi o tsjapü o te'e o bübüto na yeje. Nutscöjme ró jandajme; nguec'ua rí xi'tsc'öjme o te. ¹⁶ Ngue o poder e Jesús c'ü o tsjapü o zëzhi o ngua ne bëzo, na ngue o 'ñench'e o mü'bü e Jesús, o creo c'ü ro jogü. Nujnu, in pãrãgueji c'ü dya mi sö ro nzhodü. Pero in jandaji ya jogü dya. O 'ñench'e o mü'bü e Jesús; nguec'ua o jogü ja c'o nzi gui jñandaji, eñe e Pedro.

¹⁷ O sido o ña e Pedro o mama:

—Nu'tsc'eji ín menzumüts'ügöji, rí pãrãgö c'ü dya mi pãrãgueji cjo ngueje c'ü vi 'ñeme Mizhocjimi ra manda. Xo 'ñe c'o mböcjimi 'ñe c'o 'ñaja c'o pje pjëzhi, dya xo mi pãrãji. ¹⁸ O zädä ja c'o nzi va mama Mizhocjimi. Mi jinguã Mizhocjimi o 'ñünbü o mü'bü texe c'o o profeta o mamaji c'ü ro sofre nu c'ü vi 'ñeme Mizhocjimi. ¹⁹ Ixtí unnc'eji ngüenda c'ü i tsjaji c'o na s'o. Nzhogüji cja Mizhocjimi rí dyötüji ra perdonaots'üji. 'Ma rí tsjaji a cjanu, ra perdonaots'üji 'ma. Nuc'ua Mizhocjimi ra dya'c'üji me rí mächjeji, dya pje rí mbeñeji. ²⁰ Xo ra ndäjä e Jesús ra ëjë na yeje. Na ngue ngueje c'ü o 'ñeme Mizhocjimi ra manda. ²¹ Pero sido ra bübü e Jesús a jens'e hasta 'ma cja ra zädä c'o o mama Mizhocjimi. Mizhocjimi o 'ñünbü o mü'bü c'o o profeta o mamaji ra zädä 'ma ra jogü texe, ja c'o nzi ma cja 'ma cja vi dyät'ä Mizhocjimi e jens'e 'ñe ne xoñijöümü. ²² O mama e Moisés: “Mizhocjimi c'ín Jmugöji o 'ñempquegö rí mamagö o jña. Je xo rga cjatjonu, ra 'ñeme c'ü 'na c'o ín menzumügöji xo ra mama o jña. Texe c'o ra xi'ts'iji c'ü, rí dyätäji c'ü. ²³ 'Ma cjo c'o dya ra dyätpä o jña, ra pjongüji cja c'o o nte, ra mbö't'üji.” Nuyo, ngue yo o mama e Moisés, eñe e Pedro va xipji c'o nte.

²⁴ O sido o ña e Pedro o mama:

—E Samuel mi ngue c'e profeta c'ü ot'ü o mama yo ya zädä yo cjë dya. Xo mama a cjanu c'o 'ñaja profeta. ²⁵ Mizhocjimi o xipji a cjava e Abraham: “Na ngue c'ü ra tsja c'ü in mboxbëchegue, rá intsjimigö yo nte yo cãrã texe cja ne xoñijöümü”, eñe Mizhocjimi va

xipji e Abraham. C'o ín mboxatitagöji mi te'beji ro zädä c'ü vi mama Mizhocjimi. Nutscöji o mboxbëchezüji anguezeji, nguezgöji ne ra intsjimizüji dya Mizhocjimi ja c'o nzi va xipji e Abraham, 'ñe ja c'o nzi va mama c'o profeta. ²⁶ Mizhocjimi o 'ñeme e Jesús. Nutscöji rí menzumüji a Israel, nguetscöji ot'ü o ë zocüji, ngue c'ua rá jëziji c'o na s'o, ra nzhogü ín mü'büji cja Mizhocjimi. A cjanu ra intsjimizüji. Nguec'ua rí xi'tsc'öji ni jyodü rí dyätpäji dya o jña e Jesucristo, ra nzhogü in mü'büji cja Mizhocjimi, eñe e Pedro.

4

Pedro y Juan delante de las autoridades

¹ 'Ma mi ña e Pedro 'ñe e Juan ma zopjüvi c'o nte, o ëjë c'ua c'o mböcjimi, 'ñe c'e comandante cja c'e templo, 'ñe c'o saduceo. ² Me mi sjëyaji na ngue e Pedro 'ñe e Juan mi jíchivi c'o nte, mi xipjiji c'ü vi te e Jesús nguec'ua ra zädä 'ma ra te'e texe yo ya ndü. ³ Cjanu o zidyiji c'ua e Pedro 'ñe e Juan o ma pant'aji a pjörü. Je ro dyovi nu hasta c'ü na ye nu pa, na ngue ya vi nzhä. ⁴ Na puncjü c'o o dyärä 'ma mi ña e Pedro, o 'ñench'e o mü'büji e Jesucristo. Nguec'ua o zö como 'na tsi'ch'a mil o bëzo c'o ya mi creo.

⁵ Nuc'ua c'ü na ye nu pa, o zojnüji c'ua c'o pje mi pjëzhi cja c'o menzumü a Israel, 'ñe c'o tita, 'ñe c'o mi xöpü o ley Mizhocjimi, o jmurüji a Jerusalén. ⁶ Xo mi bübü nu e Anás c'ü mi mero ndamböcjimi, 'ñe e Caifás, 'ñe e Juan 'ñe e Alejandro, 'ñe c'o 'ñaja o dyoji e Anás 'ñe e Caifás. ⁷ O mandaji c'ua o ma siji e Pedro 'ñe e Juan. 'Ma mü o säjui, cjanu o xipjiji ro böbüvi a nde. Cjanu o dyönüji c'ua:

—¿Cjó dya c'üvi poder i jocüvi ne bëzo? ¿Cjó o tjü i ñänbäguevi?

⁸ Nuc'ua o Espiritu Mizhocjimi me go 'ñünbü o mü'bü e Pedro o ndünrü:

—Nu'tsc'ëji in mandaji cja yo nte, 'ñetsc'ëji in titaji. ⁹ Ró c jagöbe c'o na jo, ró pjös'übe ne bëzo nu dya mi sö ro nzhodü. Maco nu'tsc'ëji in cjacübe t'önü ja rvá jocügöbe nu. ¹⁰ Ixtí unnc'ëji ngüenda in texeji, 'ñe texe yo ín menzumüji a Israel, ngueje e Jesús c'ü mi menzumü a Nazaret nu c'ü o jocü ne bëzo, nguec'ua böbü dya cja in jmigueji. E Jesús ngue e Cristo c'ü o mama Mizhocjimi ra 'ñevgueji libre. Nu'tsc'ëji i dyörüji o ndät'äji cja ngronsi. Pero 'ma ya vi ndü, o tsjapü Mizhocjimi o te'e o bübütjo na yeje. ¹¹ In päräji c'ü mama o jña Mizhocjimi: “Nu c'e piedra c'ü dya go ne c'o mi jübä o ngümü, ngue c'ü ot'ü ya jñumüji cja squina dya c'ü”, eñe c'e jña. Ya zädä c'e jña. Nu'tsc'ëji, dya i ñeji e Jesucristo. Pero Mizhocjimi ya 'ñeme ra manda. ¹² Ojtjo xe 'naja c'ü ra jocüzü ín mü'büji c'o na s'o; nguxtjo e Jesucristo. Dya cjó xe ra ndjäjä Mizhocjimi ra ë salvazüji; nguxtjo e Jesús, eñe e Pedro.

¹³ C'o mi jün ngüenda o nguijñiji c'ua:

—¿Ja ni 'ñeje c'ü ni ñavi a cjanu? Dya süvi, dya xo tsejevi, mi eñeji.

O mamaji a cjanu, na ngue mi päräji c'ü dya xötpüvi cja yo ley, y dya pje xo mi pjëzhivi. Cjanu o mbeñeji c'ua:

—Mi dyoji e Jesús; ngue c'ü o jíchi yo, eñeji.

¹⁴ Dya mi sö pje ro xipjiji e Pedro 'ñe e Juan. Na ngue o jñandaji mi böbü nu c'e bëzo c'ü ya vi jogü. ¹⁵ Nguec'ua o xipjiji e Pedro 'ñe e Juan ro mbedyevi a tji. 'Ma mü o mbedyevi a tji, nuc'ua cjanu o ñaji ja rvá tsjapüji. ¹⁶ O mamaji:

—¿Ja rga cja püji? Texe yo cārā va a Jerusalén ya päräji c'ü o tsjavi c'ü me na nojo, o jocüvi ne bëzo. Dya sö rá cädägöji. ¹⁷ Para dya cja xe ra mbārā yo ín menzumügöji a Israel, ni jyodü rá xipjiji yo ye bëzo pje c'o rá cja püji 'ma sido ra nänmbävi o tjü e Jesús rgá zopjüvi yo nte.

¹⁸ Nuc'ua cjanu o ma't'üji e Pedro 'ñe e Juan. Anguezevi o cjogüvi c'ua na yeje nu ja mi jünji ngüenda. Nuc'ua c'o mi jün ngüenda, cjanu o xipjiji e Pedro 'ñe e Juan:

—Dya cja rí xipjivi yo nte ja ga cja e Jesús. 'Ma xe rí nänmbävi o tjü, jo rí ñuvi 'ma, embeji e Pedro 'ñe e Juan.

¹⁹ O ndünrü c'ua e Pedro 'ñe e Juan o xipjiji:

—Tsjiñiji. ¿Cjo na jo a jmi Mizhocjimi ot'ü rá ä'tc'ägöbe que na ngue Mizhocjimi?

²⁰ C'o ró jandabe 'ñe c'o ró äräbe, ni jyodü rá xipjibe yo nte c'o.

²¹ Nuc'ua c'o mi jün ngüenda o menasaoji na yeje e Pedro 'ñe e Juan, cjanu o 'ñemeji libre. Dya mi sö pje ro tsjapüji, na ngue mi süji c'o nte. Na ngue c'o nte me mi ma't'üji Mizhocjimi mi mamaji c'ü me na nojo, na ngue vi jogü c'e bëzo. ²² C'e bëzo ya mi pè's'i mas de cuarenta cjë.

Los creyentes piden confianza y valor

²³ E Pedro 'ñe e Juan, 'ma mü o 'ñemeji libre, cjanu o mëvi c'ua nu ja ma cã c'o o dyoji; o ma xipjiji texe c'o vi mama c'o ndamböcjimi 'ñe c'o tita c'o pje mi pjëzhi. ²⁴ 'Ma mü o dyäräji, me go ma't'üji c'ua Mizhocjimi texeji o mamaji:

—Mizhocjimi ín Jmuts'ügöjme, me na zë'ts'igue sö rí tsjague texe. Ngue'tsc'e i dyät'ä e jens'e 'ñe ne xoñijö mü, 'ñe yo mar, 'ñe texe yo bübü 'ñe yo cja'a. ²⁵ I chäjä in Espiritu o ë 'ñünbü o mü'bü e David c'ü mi ngue ín mboxatitagöjme c'ü mi pè'pc'igue. Nguec'ua o mama a cjava:

C'o 'ñaja nte me üdü ga tsjaji o mbecuë.

Yo nte yo ín menzumögöji me cijñiji c'ü pje ra tsjaji, pero dya sö.

²⁶ Yo rey cja ne xoñijö mü 'ñe c'o 'ñaja c'o pje pjëzhi o jmurüji, mi nuji na ü Mizhocjimi 'ñe c'ü vi 'ñeme Mizhocjimi ro manda, eñe in jñague c'ü o mama e David.

²⁷ O sido o dyötüji Mizhocjimi o mamaji:

—Na cjuana o zädä ne jña nu o mama e David; o zädä cja ne ndajñiñi. Yo ín menzumögöjme va a Israel 'ñe c'o 'ñaja nte mi 'natjo o pjeñeji va mamaji c'ü ro mbö't'üji e Jesús c'ü ngue in Ch'igue. Maco dya pje vi tsja. E rey Herodes 'ñe e gobernador Poncio Pilato o jyëzivi o mbö't'üji e Jesús. ²⁸ Nu c'ü o tsjaji, ngue c'ü ya vi mangue ro zädä. I tsjapü o zädä. ²⁹ Mizhocjimi ín Jmuts'ügöjme. C'o o jñünpü ngüenda yo ín cjuarmagöjme, o mamaji c'ü pje ra tsjacüjme 'ma sido rá zopjüjme yo nte. Nguec'ua rí ö'tc'öjme rí dyacöjme c'ü dya rá süjme, sido rá mamajme in jñague. Na ngue in mbëpjizüjme. ³⁰ Xo rí ö'tc'öjme rí pjöxcüjme. Nguec'ua 'ma rá nänmbäjme o tjü e Jesús c'in Ch'igue c'ü me in mäpague, nu'tsc'e rí jocü c'o sö'dyë y rí tsja c'o 'ñaja c'o me na nojo. Nguec'ua yo nte ra unüji ngüenda c'ü na cjuana c'ü rí xipjijme, eñeji va dyötüji Mizhocjimi.

³¹ 'Ma mü o nguarü o dyötüji Mizhocjimi, o mbi c'ua na zëzhi nu ja ma cäji. O Espiritu Mizhocjimi me go 'ñünbü o mü'büji texeji. Nguec'ua 'ma mü o xipjiji o jña Mizhocjimi c'o nte, sido mi zopjüji, dya mi süji.

Todas las cosas eran de todos

³² C'o mi creo e Jesús, mi 'natjo o mü'büji 'ñe o pjeñeji; mi pötü ma s'iyaji. C'o pje mi pè's'i, dya cjó mama: “Ngue ín tsjacjö nu”, ro 'ñeñeji. Na ngue c'o mi pè's'iji mi cjavüji nde mi ngue o cjaji. ³³ C'o apóstole sido mi zopjüji c'o nte mi xipjiji c'ü vi te e Jesús. O ch'unüji ja va zopjüji; nguec'ua c'o jña o zi'ch'i o mü'bü c'o nte. Mizhocjimi o mbös'ü texeji. ³⁴ C'o mi creo e Jesús, dya cjó cja mi bëzhi. Na ngue 'ma cjó c'o pje mi jyodü, mi pa 'na cjuarma mi pa pö 'na juajma o 'na ngümü. ³⁵ Cja rrü jün c'o merio ra ë unü c'o apóstole. Nuc'ua c'o apóstole ra unüji c'ua c'o pje mi jyodü. ³⁶ Mi bübü 'na cjuarma c'ü mi chjü e José c'ü mi mboxbëche cja e Leví. Nuc'ü, je mi menzumü a Chipre. C'o apóstole xo jñusp'üji Bernabé c'e cjuarma. C'e tjü Bernabé ne ra mama: Nu c'ü cjacüji rá mäji. ³⁷ C'e cjuarma o mbö 'na juajma, cjanu o jün c'o merio o unü c'o apóstole.

5

El pecado de Ananías y Safira

¹ C'ü 'naja cjuarma mi chjü e Ananías. Mi chjü e Safira c'ü nu su. O mbövi 'na juajma. ² Cjanu o ma c'ua e Ananías o ma unü c'o merio c'o apóstole. Dya unü texe, ndetjo c'o o unü. Pero o tsjapü c'ü vi unü texe. C'ü nu su, mi pãrã c'ü ro tsja a cjanu e Ananías c'ü dya ro unü texe. ³ 'Ma mü o unüji c'o merio c'o apóstole, o mama e Pedro o xipji e Ananías:

—Nu'tsc'e Ananías, ¿jenga i dyätägue e Satanás c'ü dya jo 'ma o 'ñünnc'ü in mü'bügue? C'o merio c'o o ngö'tc'üji c'e juajma c'ü i pöguevi, i jñügue 'na parte pero i tsjapü i jñügue texe. Chjëntjui c'ü ri xique 'na bëchjine o Espiritu Mizhocjimi. ⁴ 'Ma

dya be mi pöguevi c'e juajma, mi ngue in tsjacjevi; mi sö ri tsjapüvi ja c'o nzi mi ñeguevi. Nuc'ua 'ma vi pöguevi, mi sö ri gastovi c'o merio ja c'o nzi mi ñeguevi. Na ngue mi ngue in tsjacjevi. Nguec'ua, ¿jenga i tsjijñivi in mü'büvi yo na s'o yo i tsjaguevi? Mi cjaque nguextjozgjme mi xitscöjme c'o dya cjuana. Pero ngue o Espiritu Mizhocjimi c'ü i xipjigi c'o, eñe e Pedro.

⁵ Nuc'ua e Ananías 'ma mü o dyärä yo jña yo, cjanu o nügü o ndü. Texe c'o o dyärä c'o jña c'o vi xipjiji e Ananías, me go züji c'ua. ⁶ O ëjë c'ua ja nzi o së o ë mböch'üji o manta c'e añima. Cjanu o ndunüji c'ua o ma dyögüji.

⁷ O mezhe c'ua jñi hora, o cjogü c'ua c'ü o su e Ananías; dya mi pärä cjo vi ndü c'ü nu xïra. ⁸ O mama c'ua e Pedro o xipji c'e ndixü:

—Yo merio yo o jün e Ananías, ¿cjo nguextjo yo o ngö'tc'üji c'e juajma c'ü i pöguevi?

O ndünrü c'ua c'e ndixü:

—Jã, nguextjo yo.

⁹ O ndünrü c'ua e Pedro o xipji:

—¿Jenga i ñaguevi c'ü nin xïra i tsjijñiguevi a cjanu yo na s'o? ¿Cjo i pëzhguevi c'ü dya ro castigaots'üvi o Espiritu Mizhocjimi? Rí ärägö ya va säjä nu c'o o ndunü c'ü nin xïra o ma dyögüji. Xo ra ndunnc'üji in cuerpogue, embeji c'e ndixü.

¹⁰ Ixco nügü c'ua c'e ndixü cja o ngua e Pedro, o ndü. 'Ma mü o cjogü c'o së, o jñandaji ya vi ndü. O ndunüji c'ua c'e ndixü o ma dyögüji 'na lado nu ja vi dyögüji c'ü nu xïra.

¹¹ Me go zü c'ua texe c'o mi creo e Jesucristo; 'ñe texe c'o o mbärä ja va ndü e Ananías 'ñe e Safira.

Muchos milagros y señales

¹² Mizhocjimi o unü o poder c'o apóstole o tsjaji na puncjü c'o na nojo c'o nunca mi janda c'o nte. C'o cjuarma mi jmurüji cja c'e porta c'ü ni chjü o Portal e Salomón. ¹³ C'o dya mi creo, mi süji ro ndeñeji c'o cjuarma. Pero c'o 'ñaja me mi mamaji c'ü me ma jonte c'o cjuarma. ¹⁴ Na puncjü o nte c'o xo 'ñench'e o mü'bü e Jesucristo c'ín Jmugöji; o bëzo 'ñe o ndixü. ¹⁵ Nguec'ua mi pjongüji c'o mi sö'dyë, mi cö's'üji o ngama 'ñe o pjinguã, mi pa cöbüji cja 'ñiji. Nguec'ua 'ma ro cjogü e Pedro, xa'ma ro ndöt'ü c'ü o xörü cja c'o mi sö'dyë ro jogüji. ¹⁶ Na puncjü o nte c'o vi 'ñeje cja c'o jñiñi c'o mi bëxtjo a Jerusalén, o siji c'o mi sö'dyë 'ñe c'o vi zürü o s'ondajma c'ü dya jo. Nde go jogüji.

Los apóstoles son perseguidos

¹⁷ C'ü mi mero ndamböcjimi 'ñe c'o saduceo c'o mi dyoji, me mi sjëyaji. Na ngue na puncjü o nte c'o mi teñe c'o apóstole. ¹⁸ Nguec'ua o zürüji c'o apóstole, cjanu o pant'aji a pjörü nu ja ma cãjä texe c'o mi cja na s'o. ¹⁹ Nuc'ua c'e xömü, o ëjë c'ua 'na o anxe Mizhocjimi o ë xocü c'o ngoxtji cja c'e pjörü, o 'ñeme libre c'o apóstole. Cjanu o xipjiji:

²⁰ —Möji cja ne templo, böbüji nu ja ra jñantc'aji yo nte. Nuc'ua rí xipjiji yo jña yo mama ja rgä sö ra salvaji ra bübüji co Mizhocjimi, embeji c'o.

²¹ O tsjaji ja c'o nzi va xipjiji. C'ü na jyas'ü o möji cja c'e templo o ma jíchiji c'o nte.

C'ü mi mero ndamböcjimi 'ñe c'o mi dyoji o ëji nu ja mi jünji ngüenda. Cjanu o zojnüji c'ua c'o pje mi pjëzhi cja c'o menzumü a Israel o jmurüji ngue c'ua ro jñünpüji ngüenda c'o apóstole. Cjanu o mandaji c'o mbëpji ro möji cja c'e pjörü ro ma siji c'o apóstole.

²² 'Ma mü o zät'ä c'o mbëpji cja c'e pjörü, dya cja chöt'üji c'o apóstole. Cjanu o nzhogüji o ë xipjiji:

²³ —Ró ma tötc'öjme cjot'ütjo na jo c'o ngoxtji. Y c'o guardia cja c'e pjörü, böbüji pjörüji. Pero 'ma ró xocüjme c'o ngoxtji ró cjogüjme a mbo, dya cja ró tö't'üjme c'o bëzo c'o ro ma sigöjme, eñeji.

²⁴ C'ü mi mero ndamböcjimi 'ñe c'o 'ñaja ndamböcjimi 'ñe c'ü mi comandante cja c'e templo, 'ma mü o dyäräji yo jña, dya mi pärä pje ro nguijñiji. O mamaji:

—Pärä, ¿pje me ra tsja c'o bëzo c'o ró pant'aji a pjörü?

²⁵ Nuc'ua o säjä c'ua 'naja c'ü o ë xipjiji:

—C'o bëzo c'o i pant'aji a pjörü, böbüji cja ne templo jíchiji yo nte, embeji.

²⁶ Nuc'ua c'e comandante 'ñe c'o mbëpji o möji cja c'e templo o ma siji c'o apóstole, pero dya pje tsjapüji. Na ngue mi sÿji c'o nte, 'na ro pjat'üji o ndojo. ²⁷ 'Ma mü o siji c'o apóstole, o xipjiji ro böbüji a nde nu ja ro jñünpüji ngüenda. Nuc'ua c'ü mi mero ndamböcjimi cjanu o tsjapü t'önü c'o apóstole. ²⁸ O xipjiji:

—¿Jenga sido *in* jíchiji yo nte? Maco ró xi'tsc'öjme c'ü dya cja ri ñänbäji o tñü e Jesús. Nudya, texe va a Jerusalén pãrãji c'o *in* mamaji. *In* neji c'ü ra nguiñi yo nte c'ü ngue ín s'ocüjme o mbö't'üji e Jesús.

²⁹ O ndünrú c'ua e Pedro 'ñe c'o 'ñaja apóstole o mamaji:

—Xenda ni jyodü rá ätcöjme Mizhocjimi que na ngue'tsc'ejí rá ä'tc'öjme. Na ngue *in* ntetjogueji nza czazgöjme. ³⁰ *I* dyörüji c'ü ro ndät'äji e Jesús cja ngronsi, nza cja 'ma ro tsja c'o na s'o. Nguec'ua *in* pë's'i in s'ocügueji chjëntjui c'ü ri pö't'ügueji c'ü. Pero Mizhocjimi c'ü mi ma't'ü c'o ín mboxatitagöji, o tsjapü o te. ³¹ O zidy a jens'e e Jesús nu ja mimi dya cja o jodyë. O unü c'ü ra tsja ín Jmugöji 'ñe c'ü ra salvazüji nutscöji rí menzumügöji a Israel. Nguec'ua 'ma cjó c'o ra nzhogü o mü'bü, ra perdonao 'ma Mizhocjimi. ³² Rí xi'tsc'öjme yo, na ngue ró jandajme y ró ärajme. Xo 'ñe o Espíritu Mizhocjimi jizhi c'ü na cjuana c'ü rí mamajme. Mizhocjimi unü o Espíritu texe c'o ätpä o jña, eñeji.

³³ C'o mi jün ngüenda, 'ma mü o dyärãji c'o jña c'o mi mama e Pedro, me co üdüji c'ua na puncjü, mi ne ro mbö't'üji c'o apóstole. ³⁴ Cja c'o mi jün ngüenda, mi bübü 'na fariseo c'ü mi chjü e Gamaliel. Mi xöpü o ley Mizhocjimi; me mi nãntji cja c'o nte. E Gamaliel o böbü, o manda ro pjongüji a tji c'o apóstole. ³⁵ Cjanu o ñatsjéji c'o 'ñaja c'o mi jün ngüenda o xipjiji:

—Nu'tsc'ejí rí menzumügöji a Israel. Tsjiññiji na jo c'ü rí tsjapüji yo bëzo. ³⁶ Mbeñegueji c'o pa 'ma mi bübü c'e bëzo c'ü mi chjü e Teudas. Nuc'ü, mi cja pü mi manda. Na puncjü o bëzo c'o mi teñe angueze, mi sö 'na nziyo cientoji. Pero o mbö't'üji c'e bëzo, y o mböt'ü texe c'o mi dyoji. O bëzhi c'ü mi ne ro tsja. ³⁷ Nuc'ua c'o pa 'ma mü o tsjaji o censo, na puncjü o nte c'o mi teñe e Judas c'ü mi menzumü a Galilea. Pero o ndü, y c'o mi dyoji xo mböt'ü c'o. ³⁸ Nguec'ua rí xi'tsc'öji, jyéziji yo bëzo, dya rí pö't'üji. Na ngue 'ma nguetsjé anguezeji cjiññiji c'o jña c'o mamaji, 'ñe 'ma ngue o podertsjéji c'ü ni tsjaji yo me na nojo, dya ra mezhe ra chjorü 'ma. ³⁹ Pero 'ma ngueje Mizhocjimi c'ü unü o poder yo bëzo, dya ra sö rí ts'a's'üji. 'Ma rí ts'a's'üji, chjëntjui c'ü *in* c'a's'üji Mizhocjimi, eñe e Gamaliel.

⁴⁰ C'o 'ñaja cjanu o mamaji:

—Na jo ja c'o nzi vi mangue. Dya rá pö't'üjme, eñeji.

Cjanu o xipjiji c'o apóstole ro cjogüji na yeje. O mbärãji c'ua, cjanu o xipjiji c'ü dya cja ro xipjiji o jña e Jesús c'o nte. Cjanu o 'ñemeji libre. ⁴¹ C'o apóstole cjanu o mbedyeji, me mi mãji. O mamaji:

—Zö o bëchqui ín tseji va mbärãzüji, pero rí mäjçöji. Na ngue Mizhocjimi o dyacüji rí sufregöji por e Jesús, eñeji. ⁴² Sido mi pöji cja c'e templo mi jíchiji c'o nte, mi mamaji e Jesús ngue c'ü o 'ñeme Mizhocjimi ra manda. Xo mi xöpüji cja o ngümü c'o nte.

6

Se nombran a siete diáconos

¹ Pama mi creo na puncjü o nte e Jesucristo. Nuc'ua 'ma ya ma puncjü c'o mi creo, c'o cjuarma c'o mi ña griego o reclamaoji o mamaji:

—Yo ndixü yo ín dyocjójme yo ya ndü o xíra, dya nda ch'unüji pje ra ziji. Xenda ch'unü yo ndixü yo ña hebreo, embeji c'o apóstole.

² Nuc'ua c'o apóstole o ñaji cjanu o zojnüji texe c'o mi ätpä o jña Mizhocjimi. 'Ma mü o jmurüji, cjanu o xipjiji c'ua:

—Nutscöjme rí xipjijme o jña Mizhocjimi yo nte. Dya ra jogü rá jëzijme ne bëpji para rá nu'ujme cjo pë's'i pje ra zi texe yo cjuarma. ³ Nguec'ua rí xi'tsc'öjme cjuarma, rí juajnügueji siete cjuarma, rá unüji c'e bëpji ra unüji c'ü ra zi c'o cjuarma c'o pje ni jyodü. Rí juajnüji c'o me nãntji cjaji na jo, 'ñe ätäji o Espíritu Mizhocjimi, 'ñe pë's'iji na jo o

pjeñeji. ⁴ Nutscöjme rí apóstolejme sido rá ötcöjme Mizhocjimi, y sido rá xipjijme o jña Mizhocjimi yo nte, eñeji.

⁵ Texe c'o mi cãrã nu, o nguejmeji conforme c'o jña c'o vi mama c'o apóstole. Cjanu o juajnüji c'ua e Esteban c'ü mi creo co texe o mü'bü, y mi ätä o Espíritu Mizhocjimi. Xo juajnüji e Felipe 'ñe e Prócoro 'ñe e Nicanor 'ñe e Timón 'ñe e Parmenas 'ñe e Nicolás. E Nicolás mi menzumü a Antioquía, pero ante c'ü ro creo e Jesucristo, mi creo Mizhocjimi ja c'o nzi ga creo yo menzumü a Israel. ⁶ 'Ma mü o nguarü o juajnüji c'o siete cjuarma, o xipjiji ro böbüji cja o jmi c'o apóstole. Nuc'ua c'o apóstole cjanu o 'ñe's'e o dyëji va dyötpüji Mizhocjimi.

⁷ Nuc'ua mas mi mamaji o jña Mizhocjimi. Nguec'ua me na puncjü o nte a Jerusalén c'o o 'ñench'e o mü'bü e Jesucristo. Na puncjü o mböcjimi c'o xo dyätpä o jña Mizhocjimi xo 'ñench'e o mü'büji e Jesucristo.

Toman preso a Esteban

⁸ Mizhocjimi o mbös'ü e Esteban 'ñe o unü poder. Nguec'ua o tsja c'o me na nojo c'o nunca mi janda c'o nte. ⁹ Mi bübü 'na nintsjimi c'ü mi chjü o Nintsjimi c'o nte c'o ya 'ñemeji libre. C'o mi pa nu, mi bübü ja nzi anguezeji c'o o zöji o jña e Esteban. Mi menzumüji a ma a Cirene 'ñe a ma a Alejandria 'ñe a ma a Cilicia 'ñe a ma cja c'e país a Asia. ¹⁰ O Espíritu Mizhocjimi o mbös'ü e Esteban o unü o pjeñe ja rvá ñaji c'o. Nguec'ua anguezeji, dya cja sö pje ro mamaji. ¹¹ Nuc'ua cjanu o dyüt'üji c'ua ja nzi o bëzo. Nguec'ua ja c'o nde mi mamaji:

—Ró ärajme e Esteban o zadü e Moisés 'ñe Mizhocjimi, eñeji.

¹² Nguec'ua c'o tita c'o mi manda, 'ñe c'o mi xöpü o ley Mizhocjimi, 'ñe c'o 'ñaja nte, me co üdüji c'ua na puncjü. Nuc'ua c'o nte c'o vi zöji o jña e Esteban, ixco cjuan'diji go möji nu ja mi bübü e Esteban o ma pëñch'iji. Cjanu o zidyiji nu ja ro jñünpüji ngüenda. ¹³ Cjanu o 'ñemeji c'ua o testigo c'o ro mama o bëchjine. O mamaji a cjava:

—Ne bëzo nu, sido sadü ne templo nu me na sjü. Xo sadü o ley Mizhocjimi c'ü o dyopjü e Moisés. ¹⁴ Ró ärajme o mama c'ü ra ëjë e Jesús c'ü mi menzumü a Nazaret ra ë yä't'ä ne templo. Ra xitsiji nan'ño rga cjaji c'o dya nza cja c'o o mama e Moisés, eñe c'o mi mama o bëchjine.

¹⁵ O jmi e Esteban me mi juëns'i nza cja o jmi 'na o anxe Mizhocjimi. Nguec'ua texe c'o mi jün ngüenda, me go jñandbaji o jmi c'ü mi juëns'i.

7

Defensa de Esteban

¹ Nuc'ua c'ü mi mero ndamböcjimi o dyönü e Esteban o mama:

—¿Cjo na cjuana c'ü mama yo?

² O ndünrü c'ua e Esteban o xipji c'o mi jün ngüenda 'ñe c'o 'ñaja nte:

—Nu'tsc'ëji ín menzumüts'öji, dyäräji c'ü rá xi'tsc'öji. Mizhocjimi a jens'e o zopjü e Abraham c'ín mboxatitagöji 'ma mi bübü a Mesopotamia. Dya be mi pa a Harán. ³ O xipji: “Pedyegue cja in jñiñi rí sogü yo in dyocjeji, rí mague nu ja rá jí'tsc'ö”, embeji e Abraham. ⁴ O mbedye c'ua e Abraham a Caldea c'ü tsja a Mesopotamia, o ma mimi a Harán. 'Ma mü o ndü c'ü nu tata e Abraham, Mizhocjimi o xipji e Abraham o ëjë nu va ja rí cãrãji. ⁵ Dya ch'unü e Abraham ne ri 'na juajma c'ü ro tsjapü o cjaja. Pero o mama Mizhocjimi c'ü ro zädä 'ma ro unü e Abraham texe ne país ro tsjapü o cjaja. Xo mama c'ü ro tsjapü o cjaja c'o o mboxbëche c'o ro tsjã. Zö dya mi 'ñeje e Abraham o t'i, pero Mizhocjimi o mama a cjanu. ⁶ Xo mama Mizhocjimi: “C'o in mboxbëchegue ra ma mimiji cja c'ü 'na país. Ra mezhe cuatro ciento cjë, nuc'ua c'o menzumü nu, ra tsjapüji me ra sofre c'o in mboxbëche, ra tsjapüji ra mbëpiji anguezeji. ⁷ Pero rá castigao c'e nación c'ü ra mbëpiji. Nuc'ua ra mbedye libre c'o in mboxbëchegue, ra ëji a 'ñeva ra ë matcügöji”, eñe Mizhocjimi va xipji e Abraham.

⁸ O sido o ña e Esteban o mama:

—Mizhocjimi o xipji e Abraham ro circuncidaoji c'ü o t'i 'ñe c'o o bëche. Ngue c'ü rví mbeñeji c'ü vi mama Mizhocjimi ro unü anguezeji. 'Ma mü o jmusp'ü 'na t'i e Abraham, o jñusp'ü o tjü e Isaac. Nuc'ua cjanu o circuncidao 'ma o zö chjün. Je xo va cjanu e Isaac o circuncidao c'ü o t'i c'ü mi ngue e Jacob. Y e Jacob o circuncidao c'o doce o t'i c'o mi ngue ín mboxatitagöji.

⁹ C'o once ín mboxatitagöji me mi sjëyaji na ngue c'ü o tataji xenda mi s'iya e José que na ngue anguezeji. Nguec'ua o mböji e José, o mböpüji c'o mi pa a Egipto o zidyiji nu e José. Pero Mizhocjimi mi bübü co e José, o 'ñeme libre nu ja mi sufre. ¹⁰ O unü na puncjü o pjeñe; nguec'ua e Faraón c'ü mi rey a Egipto me go ne'e e José, o 'ñeme o tsja gobernador texe a Egipto. Xo unü o manda texe cja c'o o mbëpji e Faraón c'o mi cãrã cja o palacio.

¹¹ O ëjë c'ua 'na tjjimi texe a Egipto, 'ñe texe a 'ñeva nu ja mi xiji Canaán c'o pa c'o. Me mi sufre c'o nte. C'o ín mboxatitagöji mi ojtjo pje ro ziji. ¹² Nuc'ua e Jacob o dyärã mi pöji o ndëxü a Egipto. Nguec'ua o ndäjã c'o o t'i c'o mi ngue ín mboxatitagöji o möji a Egipto. ¹³ Nuc'ua 'ma mü o möji na yeje a Egipto, e José o xipjitsjë anguezeji: “Nutscö nguetscö e José in cjuarmazüji”, eñe. Nuc'ua e José cjanu o jíchi anguezeji a jmi e Faraón. Nguec'ua va mbãrã e Faraón anguezeji mi ngue o cjuarma e José. ¹⁴ Nuc'ua e José o mbenpe 'na jña e Jacob c'ü mi ngue o tata, o xipji ro möji a Egipto texe c'o o t'i 'ñe c'o o bëche. Mi söji como 'na setenta y cincoji. ¹⁵⁻¹⁶ O möji c'ua. Nujnu, je nguejnu o ma ndü e Jacob. Nuc'ua o tÿji o cuerpo a 'ñe a Siquem, o ã ngöt'üji cja c'e cueva c'ü vi ndöümü e Abraham. Vi ngöt't'ü ja nzi merio de plata c'o o t'i e Hamor c'o mi menzumü a Siquem c'o mi ngue o cjaja c'e cueva. Je xo ngue a Egipto o ndü c'o o t'i e Jacob c'o mi ngue ín mboxatitagöji. Xo tÿji c'o o cuerpoji a 'ñe a Siquem, xo ngöt'üji cja c'e cueva.

¹⁷ 'Ma ya mi ngue ro zädã c'o vi xipji Mizhocjimi e Abraham, me co ngãrã na puncjü c'o ín mboxatitagöji c'o mi cãrã a Egipto. Me ma puncjüji. ¹⁸ Nuc'ua o mimi c'ua rey 'na bëzo a Egipto c'ü dya mi pãrã c'o vi tsja e José. ¹⁹ C'e rey o tsjapüji na s'o c'o ín mboxatitagöji, mi xipjiji ra ma mbëziji c'o o ts'it'iji 'ma cja mi mus'ütjoji. A cjanu, dya nda rvã puncjüji 'ma. ²⁰ C'o pa c'o, o jmus'ü e Moisés c'ü me ma zö a jmi Mizhocjimi. O mezhe jñi zana, c'ü o tata 'ñe c'ü o nana o mbörüvi e Moisés. ²¹ Nuc'ua cjanu o pjongüvi c'ua cja o ngümüvi. Nuc'ua c'ü o xunt'i c'e rey a Egipto o chöt'ü, o mbörü nza cja 'ma ri ngue o t'i. ²² O jíchiji e Moisés texe c'o mi pãrã c'o mi menzumü a Egipto. Nguec'ua mi pjëchi ra ña'a na jo, y mi pjëchi ja rvã tsja na jo 'na bëpji.

²³ 'Ma ya mi ëdyi cuarenta cjë e Moisés, o nguijñi o mü'bü na jo ro ma nu'u pje mi cja c'o ín menzumüji a Israel c'o mi esclavo a Egipto. Na ngue mi ngue o dyoji. ²⁴ O jñanda c'ua 'na c'o mi menzumü a Egipto mi pãrã 'na c'o mi menzumü a Israel. Nuc'ua e Moisés cjanu o ma ñana c'ü mi menzumü a Israel, o mböt't'ü c'ü mi menzumü a Egipto na ngue mi pãrã c'e Israelita. ²⁵ O nguijñi e Moisés: “Yo ín menzumügöjme ra unüji ngüenda c'ü o 'ñempquegö Mizhocjimi rá emeji libre”, eñe. Je ga cjanu va nguijñi e Moisés c'ü ro unü ngüenda c'o ín mboxatitagöji. Pero dya unüji ngüenda. ²⁶ C'ü na ye nu pa, e Moisés o jñanda mi chü yeje c'o ín mboxatitaji. E Moisés mi jo'tp'üvi o xipjivi: “Nu'tsc'evi, ¿jenga ín pötqui chüguevi? Maco in dyocjevi”, eñe e Moisés. ²⁷ Nuc'ua c'ü mi jonbü o chü c'ü 'na o dyoji, o ndütüji e Moisés cjanu o xipji c'ua: “Nu'tsc'e, ¿pje pë'sc'ü rí ñu co nuzgöbe? Dya cjó 'ñempc'e rí tsja juesi rí mandazübe. ²⁸ ¿Cjo ín ne rí pötcügö ja c'o nzi vi pöt'ügue c'e Egipcio a ndä'ã?”, embeji e Moisés. ²⁹ Nuc'ua e Moisés 'ma mü o dyärã c'o mi mama c'e bëzo, o unü c'ua ngüenda c'ü ya mi pãrãji c'ü vi tsja. Nguec'ua o c'ueñe o ma c'ua a ma a Madián nu ja dya cjó mi pãrã. Je chjüntü nu. C'ü nu su o musp'ü yeje o t'i.

³⁰ O mezhe c'ua cuarenta cjë, e Moisés mi bübü cja 'na majyadü; mi bëxtjo cja 'na t'eje c'ü ni chjü a Sinaí. O jñetse c'ua 'na o anxë Mizhocjimi cja 'na zarza c'ü mi tjë. ³¹ E Moisés 'ma o jñanda, me co nguijñi, dya mi pãrã pje mi pjëzhi. 'Ma mü o chëzhi ro nu'u, o dyärã c'ua o ña Mizhocjimi. ³² O xipji e Moisés: “Nutscö o Mizhocjimizügö e Abraham 'ñe e Isaac 'ñe e Jacob c'o mi ngue in mboxatitague”, eñe Mizhocjimi. Me go mbi c'ua e Moisés, dya cja rezga xe ro nu'u. ³³ O mama c'ua Mizhocjimi: “Ts'o't'ü c'o ín tin'ch'i.

Na ngue me na sjü nu ja in böbü. ³⁴ C'o in menzumügue ngue ín ntegö c'o. Rí janda me cjavüji ra sufreji a Egipto. Xo rí ärä me quejaji. Nguec'ua rvá ëgö a jens'e rá emeji libre. Nudya rí xi'tsc'ö rí mague a ma a Egipto. A cjanu rá emeji libre”, embeji e Moisés.

³⁵ O sido o ña e Esteban o mama:

—Mizhocjimi o ndäjä e Moisés o nzhogü a ma a Egipto. Maco c'o ín mboxatitagöji vi xipjiji: “Nu'tsc'e, ¿pje pë'sc'ü rí ñu co nuzgöjme? Dya cjó 'ñempc'e rí tsja juesi rí mandazüjme”, embeji c'ü. Mizhocjimi o unü e Moisés mi manda cja c'o ín mboxatitagöji o 'ñemeji libre. C'e anxe c'ü vi jñetse cja c'e bidyi o mbös'ü e Moisés. ³⁶ E Moisés o tsja o señal c'o me na nojo a Egipto, 'ñe cja c'e ndeje c'ü ni chjü Mar Rojo. Nguec'ua va pjongü libre a Egipto c'o ín mboxatitagöji. C'o cuarenta cjë c'o mi cārāji cja c'e majyadü, e Moisés mi manda anguezeji y mi cja c'o me ma nojo. ³⁷ E Moisés o xipji c'o nu menzumüji a Israel c'o mi ngue ín mboxatitaji: “Mizhocjimi ra 'ñeme 'na c'o ín menzumügöji ra mama o jña, ja c'o nzi va 'ñempquegö”, eñe. ³⁸ E Moisés mi bübü cja c'e majyadü co c'o ín mboxatitaji c'o vi juajnü Mizhocjimi. Mi cārāji cja o ngua c'e t'eje c'ü ni chjü a Sinaí. 'Na o anxe Mizhocjimi o zopjü e Moisés o xipji c'o o mandamiento Mizhocjimi c'o ro dyätä c'o nte. Nuc'ua e Moisés o xipji c'o ín mboxatitagöji. 'Ma ro dyätäji c'o ley, ro bübüttöji co Mizhocjimi para siempre.

³⁹ 'Pero c'o ín mboxatitaji, dya go ne go dyätäji e Moisés. Dya neji ro manda e Moisés anguezeji. Me mi mbeñeji a Egipto nu ja vi mbedyeji. ⁴⁰ Nguec'ua 'ma mü o mezhe e Moisés a xes'e cja c'e t'eje, c'o ín mboxatitagöji o xipjiji e Aarón: “Rí dyätcājme 'na ts'ita c'ü ri nza cja 'na ts'inzhünü c'ü rá ma'tc'öjme, c'ü ra zinzijme na jo cja 'ñiji. Na ngue e Moisés c'ü o pjongüzüjme a Egipto, dya rí pāragöjme pje tsja”, eñeji. ⁴¹ Nguec'ua cjanu o dyät'äji c'ü mi nza cja 'na ts'inzhünü. Cjanu o mböt'üji o animale c'o o mbäsp'äji a jmi. Me go mápäji c'e ts'inzhünü, maco vi dyät'ätjöji co o dyëtsjëji. ⁴² Nguec'ua Mizhocjimi o jyëzi anguezeji. Nguec'ua anguezeji o mbürü o ma't'üji e jyarü 'ñe e zana 'ñe yo seje. Nguec'ua va dyopjü a cjava c'o profeta:

Nu'tsc'eji in menzumüji a Israel, 'ma mi cārāji c'o cuarenta cjë cja majyadü, 'ma mi pöt't'ügueji o animale cja rrī pä's'äji, ¿cjo nguetscö mi matcügöji? Iyö.

⁴³ C'ü mi ma't'ügueji, ngue e Moloc 'ñe e Renfán.

I dyät'äji c'e ts'ingumü nu ja mi tägä e ts'ita Moloc.

Xo i dyät'äji e ts'ita Renfán c'ü mi nza cja 'na seje.

Nuc'o, mi tunügueji ja c'o mi pöcjeji.

Nguec'ua rá pjongüts'üji rí pjöt'ügueji a Babilonia a manu, eñe c'o profeta.

⁴⁴ O sido o ña e Esteban o mama:

—Mizhocjimi o xipji e Moisés ro dyät'ä 'na ngumü de xipjadü nu ja ro bübü Mizhocjimi a nde cja c'o ín mboxatitaji cja c'e majyadü. O mama: “Rí dyät'ä c'ü ri nza cja c'ü ya ró j'ts'i i jñanda”, embe. ⁴⁵ 'Ma mü o ndü e Moisés, e Josué o tsja xo'ñi mi manda cja c'o o t'i c'o ín mboxatitaji c'o vi mbedye a Egipto. 'Ma mü o säji cja ne país, ya mi cārā c'o 'ñaja nte. Pero Mizhocjimi o pjongü c'o. Nguec'ua c'o ín mboxatitagöji o tsjavüji o cjaji ne país. 'Ma mü o säji, ma tñji c'e ngumü de xipjadü. Mi bübü c'e ngumü de xipjadü hasta c'o pa 'ma mi rey e David. ⁴⁶ Mizhocjimi me mi ne e David. Nguec'ua e David o dyötü sjëtsi Mizhocjimi ro dyä'tp'ä 'na ngumü. Na ngue e Jacob c'ü nu mboxpale xo mi ma't'ü Mizhocjimi. ⁴⁷ Ngue o t'i e David c'ü mi chjü e Salomón c'ü o dyä'tp'ä 'na templo Mizhocjimi. ⁴⁸ Pero Mizhocjimi dya ni jyodü o templo nu ja ra mimi. Na ngue yo templo rí ä'tc'öji co ín dyëji. Dyärāji c'ü o mama 'na o profeta Mizhocjimi:

⁴⁹ E jens'e ngue nu ja rí bübü rí manda.

Ne xoñijömmü ngue nu ja rí e'me ín cua.

Nguec'ua dya sö rá mimigö cja 'na templo c'ü rí dyät'äji. ¿Ja rgá sö rá mimigö nu?

⁵⁰ Maco ró ä't'ägö texe yo bübü 'ñe texe yo cja'a, eñe Mizhocjimi.

⁵¹ O sido o ña e Esteban o xipji c'o mi jün nguenda:

—Nu'tsc'eji, dya in ne rí dyärāji. Ya meze in mü'büji, ya tsot'ü in tsöji. Zö 'ñünnc'ü in mü'büji o Espiritu Mizhocjimi, pero in cjaji ja c'o nzi gui ñetsjëji. In chjëntcjeji nza

cja c'o ín mboxatitagöji. ⁵² Anguezeji o mbö't'üji texe c'o profeta. Mi mama c'o profeta c'ü ro ëjë 'naja c'ü me na jo a jmi Mizhocjimi. Pero c'o ín mboxatitaji o mbö't'üji c'o. Nu c'ü o ëjë, i sidyiji cja c'o pje pjëzhi o mbö't'üji; chjëntjui c'ü ri pö't'ügueji. ⁵³ C'o o anxe Mizhocjimi o ë unüji e Moisés c'ü o ley Mizhocjimi. In tjëgueji c'e ley, pero dya in ätäji, eñe e Esteban.

Muerte de Esteban

⁵⁴ C'o mi jün ngüenda, 'ma mü o dyärä yo jña yo vi mama e Esteban, me go üdüji me mi nguünxt'ü a zibiji. ⁵⁵ Pero e Esteban dya go zü; o Espiritu Mizhocjimi sido mi 'ñünbü o mü'bü. O nä's'ä a jens'e o jñanda nu ja bübü Mizhocjimi me mi juëns'i. Xo jñanda e Jesús mi böbü cja o jodyë Mizhocjimi. ⁵⁶ Cjanu o mama:

—Dyäräji. Rí jandagö ya xogü a jens'e. Rí janda nu vi 'ñeje cja Mizhocjimi, böbü cja o jodyë Mizhocjimi, eñe.

⁵⁷ Anguezeji o ngo't'ü o ngöji co o dyëji, o mapjüji c'ua na jens'e va ma pënc'h'iji e Esteban. ⁵⁸ Cjanu o pjongüji cja c'e ndajñiñi, cjanu o pjat'üji c'ua o ndojo. Ngue c'o testigo c'o vi xosp'ü o bëchjine e Esteban c'o ot'ü o pjat'ü o ndojo. Ante c'ü ro pjat'üji c'ü, o ts'o's'üji c'o mabitu c'o mi jeji, cjanu o unüji 'na së c'ü mi chjü e Saulo ro mbörü c'o.

⁵⁹ 'Ma mi pjat'üji o ndojo e Esteban, o dyötü c'ua Mizhocjimi o mama:

—Jesús ín Jmuts'ügö, sinngui dya ín aljma, eñe.

⁶⁰ Cjanu o ndüñijömmü o mapjü na jens'e o mama:

—Nu'tsc'e ín Jmuts'ügö, na s'o yo na cjacöji. Pero rí ö'tc'ügö rí perdonaogueji yo.

Nuc'ua 'ma mü o nguarü o mama a cjanu, cjanu o ndü c'ua.

8

Saulo persigue a la iglesia

¹ E Saulo me mi mäjä na ngue vi mbö't'üji e Esteban.

C'e pa c'ü, o mbürü o tsjapüji o sufre c'o mi creo e Jesucristo c'o mi cãrä a Jerusalén. Nguec'ua o mböt'üji o möji cja na puncjü o jñiñi a Judea 'ñe a Samaria. Nguextjo c'o apóstole c'o dya c'ueñe; o nguejmetjoji a Jerusalén. ² 'Ma mü o ndü e Esteban, mi bübü c'o mi sü Mizhocjimi o ma dyögüji me mi huëpji. ³ E Saulo me mi nu'u na ü c'o mi creo e Jesús. O cjogü cja c'o ngumü nu ja mi cãrä c'o cjuarma, o pjongüji cjanu o ma pant'aji a pjörü, zö mi bëzo zö mi ndixü.

Predicación del evangelio en Samaria

⁴ C'o cjuarma c'o vi mbedye a Jerusalén, mi mamaji o jña e Jesucristo texe nu ja c'o mi sät'äji, mi xipjiji c'o 'ñaja nte. ⁵ E Felipe o ma a Samaria o ma xipjiji:

—C'ü o mama Mizhocjimi ra ë 'ñevgüegöji libre, ya ëjë. Ngueje e Jesús, eñe.

⁶ Na puncjü o nte c'o o dyärä c'o jña c'o o mama e Felipe. Xo jñandaji c'o me na nojo c'o o tsja. Nguec'ua na puncjü c'o o creo o jña e Jesucristo. ⁷ Na puncjü o nte c'o vi zürü o s'ondajma e Satanás c'ü dya jo. E Felipe mi xipji c'o s'ondajma ro mbedye; mi pedye c'ua c'o s'ondajma mi mapjüji na jens'e. Mi cãrä na puncjü a Samaria c'o dya mi sö ro 'ñömmü. Xo na puncjü c'o mi me'dye. O jogü c'o. ⁸ Nguec'ua me mi mäji cja c'e jñiñi.

⁹ A Samaria mi bübü 'na bëzo c'ü mi chjü e Simón. Ante c'ü ro ma nu e Felipe, mi sëro e Simón mi cja c'o me na nojo c'o nunca mi janda c'o nte. Mi cjavü me ma nojo. ¹⁰ Texe c'o mi cãrä nu, me mi ätpäji o jña, ndeze c'o dya pje mi pjëzhi hasta c'o mi pjëzhi na nojo. Mi mamaji:

—Nujnu ngue nu vi 'ñeje cja Mizhocjimi nu mero na zëzhi, mi eñeji.

¹¹ C'o nte me mi ätpäji o jña e Simón. Na ngue ya vi mezhe mi cja c'o me na nojo c'o nunca mi jandaji. ¹² Pero 'ma mü o zät'ä a Samaria e Felipe, o xipjiji c'o nte:

—Rí xi'tsc'öji 'na jña c'ü rgui mäcjeji. E Jesucristo ngue c'ü o 'ñeme Mizhocjimi ra manda. Ngue c'ü rí dyätäji, embeji.

Nguec'ua na puncjü o bëzo 'ñe o ndixü c'o o dyätpä o jña, cjanu o jiji. ¹³ Xo 'ñe e Simón o creó. Nuc'ua 'ma ya vi ji'i, mi teñe e Felipe. O jñanda mi cja e Felipe o señał c'o me na nojo. Nguec'ua dya mi pãrã e Simón pje ro nguijñi, na ngue nunca mi janda a cjanu.

¹⁴ C'o apóstole c'o mi cãrã a Jerusalén, o dyärãji c'ü ya mi ätpãji o jña Mizhocjimi a Samaria. Nguec'ua o ndãji e Pedro 'ñe e Juan o mëvi a Samaria. ¹⁵ O mëvi ngue c'ua ro dyötpüvi Mizhocjimi c'o mi creó, ngue c'ua ro ch'unüji o Espíritu Mizhocjimi. ¹⁶ Na ngue dya be mi jizhi o Espíritu Mizhocjimi cjo mi ngue o nte Mizhocjimi c'o mi menzumü a Samaria. Ya vi jiji, pero nguextjo o tjü e Jesús c'ín Jmugöji c'ü o nãnbãji 'ma o jichiji. ¹⁷ Nuc'ua e Pedro 'ñe e Juan o 'ñe's'e o dyëvi c'o mi creó. O ã c'ua o Espíritu Mizhocjimi o ã bübü cja o mü'büji.

¹⁸⁻¹⁹ E Simón o jñanda e Pedro 'ñe e Juan o 'ñe's'e o dyëvi c'o cjuarma. O jñanda ja ma cja 'ma o ëjẽ o Espíritu Mizhocjimi. Nguec'ua o xipji e Pedro 'ñe e Juan:

—Dyacövi ne poder rá cjõ'tc'üvi o merio. Nguec'ua 'ma cjó c'o rá ã's'ẽ ín dyëgö, ra ëjẽ o Espíritu Mizhocjimi ra ã bübü o mü'büji, eñe.

²⁰ O ndünrũ c'ua e Pedro o xipji:

—Ra ma a linfiernu in meriogüe. Xo 'ñetsc'e, 'ma dya ra nzhogü in mü'bü. Na ngue in pëzhgue ri chõmü c'ü unü Mizhocjimi. ²¹ Dya rí pë's'igüe parte cja o jña e Jesucristo, na ngue dya jo in mü'bü a jmi Mizhocjimi. ²² Jyëzi nu na s'o nu in cjiñi, rí dyötü Mizhocjimi. Xa'ma ra perdonaots'ü. ²³ Rí unnc'ö ngüenda c'ü me na s'o in mü'bügüe. Xe in bübüjtjo cja o dyë e Satanás c'ü dya jo c'ü dya ne ra jyëtsc'i, eñe e Pedro va xipji e Simón.

²⁴ O ndünrũ c'ua e Simón o mama:

—Dyötcügö Mizhocjimi ngue c'ua dya rá sufregö yo i xitsi, embeji e Pedro.

²⁵ E Pedro 'ñe e Juan o xipjivi o jña Mizhocjimi c'o nte, o mamavi c'o vi jñandavi 'ñe c'o vi dyärãvi. Nuc'ua cjanu o mbedyevi nu, ro mëvi a Jerusalén. 'Ma mü o cjogüvi na puncjü o jñiñi c'o tsja a Samaria, o xipjivi o jña e Jesucristo c'o nte.

Felipe y el hombre de Etiopía

²⁶ O ëjẽ 'na o anxe Mizhocjimi nu ja mi bübü e Felipe, o ã xipji:

—Ixtí magüe a ma a sur, rí chëpi c'e 'ñiji c'ü pedye a Jerusalén c'ü ni ma a Gaza, embe.

C'e 'ñiji cjogü cja 'na majyadü. ²⁷⁻²⁸ Ixco ma c'ua e Felipe. Cja c'e 'ñiji mi pa 'na bëzo c'ü mi menzumü a Etiopía. Mi tãgã cja 'na carro c'ü mi cjüt'ü o pjadü. Mi pjëzhi na nojo, mi pjötpü texe c'o mi pë's'i e Candace c'ü mi reina a Etiopía. C'e bëzo ya vi 'ñeje a Jerusalén nu ja vi ma ma't'ü Mizhocjimi. 'Ma mü o jñanda e Felipe c'e bëzo, ya ma nzhogü ro ma cja o país a Etiopía. Mi xörü o jña Mizhocjimi c'ü vi dyopjü e Isaías c'ü mi profeta.

²⁹ Nuc'ua o Espíritu Mizhocjimi o xipji e Felipe:

—Chëzhi cja ne carro.

³⁰ 'Ma mü o chëzhi e Felipe, o dyärã mi xörü c'e bëzo c'o vi dyopjü e Isaías. O mama c'ua e Felipe o dyönü:

—¿Cjo in pãrãgüe pje ne ra mama yo in xörügüe?

³¹ O ndünrũ c'ua c'e bëzo o mama:

—¿Ja rgã sö rá pãrãgö, 'ma dya cjó ra jítsigö? Ches'e rá min'hui, embe.

³² C'ü o jña Mizhocjimi c'ü mi xörü, je mi t'opjü nu c'ü mama a cjava:

Ra zidyiji c'e nte ja c'o nzi ga zidyiji o ndëncjürü, ra mbö't'üji.

Ja c'o nzi ga cja o ndëncjürü 'ma äxãji, dya nzama o neji; je xo rga cjatjonu c'e nte 'ma ra tsjapüji c'o na s'o, dya pje ra mama.

³³ Ra tsjapüji burla c'e nte ra jñünpüji ngüenda ra tsjapüji ra sufre, zö dya pje vi tsja.

¿Ja rgã sö ra 'ñeje o t'i cja ne xoñijömü? Na ngue ra mbö't'üji c'ü, eñe o jña Mizhocjimi c'ü o dyopjü e Isaías.

³⁴ O mama c'ua c'e bëzo o xipji e Felipe:

—Tsjacü favor rí xitsi cjó ngue c'ü ra sufre a cjanu. ¿Cjo ngueje c'e profeta c'ü o dyopjü ne jña, o ngue c'ü nan'ño?, eñe.

³⁵ Nuc'ua e Felipe o xipji c'e bëzo pje mi ne ro mama c'e jña c'ü mi xörü, o xipji ja va mbö't'üji e Jesús; o xipji ngueje e Jesús c'ü ra salvazüji. ³⁶ Ya mi cjogüvi nu ja mi po'o o ndeje. O mama c'ua c'e bëzo:

—Po'o va o ndeje. ¿Cjo ra sö rá jigö?

³⁷ O ndünrü c'ua e Felipe o xipji:

—Jenga jiyö. Sö, 'ma in creo co texe in mü'bü.

O ndünrü c'ua c'e bëzo:

—Rí creogö e Jesucristo ngue o T'i Mizhocjimi, eñe c'e bëzo.

³⁸ Cjanu o manda o bö'büji c'e carro. Nuc'ua e Felipe 'ñe c'e bëzo o dagüvi cja c'e carro, cjanu o dat'üvi cja c'e ndeje. O tsja c'ua e Felipe o jichi c'e bëzo. ³⁹ Cjanu o mbes'evi cja c'e ndeje. Nuc'ua o Espíritu Mizhocjimi 'nango zidyí e Felipe. Nguéc'ua c'e bëzo dya cja jñanda. Pero sido mi pa cja c'e 'ñiji, me mi mājā. ⁴⁰ Nuc'ua e Felipe mi bübü a Azoto. O mbedye a Azoto mi sät'ä nzi 'na jñiñi mi xipji c'o nte ja ga cja e Jesucristo, hasta o zät'ä a Cesarea.

9

Conversión de Saulo

¹ E Saulo me mi nu'u na ü c'o mi ench'e o mü'bü e Jesucristo c'ín Jmugöji, sido mi mama:

—Rá pö't'ügö texe c'o, eñe.

Nguéc'ua o ma c'ua cja c'ü mi mero ndamböcjimi. ² O ma xipji:

—Rí ö'tc'ügö rí dyopjügue o carta c'o rá tjedyí a ma a Damasco, rá jizhi cja c'o nintsjimi. Rí jñu's'ü c'ü ya i dyacügö sjetsi nguec'ua 'ma cjó c'o rá töt'ügö a Damasco c'o sido o 'ñiji e Jesús, rá tjün't'ü co cadena rá siji a 'ñeva a Jerusalén, zö ri bëzo zö ri ndixü, eñe e Saulo.

O tsja c'ua c'e ndamböcjimi ja c'o nzi va xipji e Saulo. ³ O ma c'ua e Saulo. 'Ma ya mi ngue ro zät'ä a Damasco, 'nango ëjē c'ua a jens'e 'na jya's'ü c'ü me mi juëns'i c'ü o pjat'ü nu ja ma ëjē e Saulo. ⁴ Cjanu o ndögü c'ua e Saulo c'ü mi chägä, cjanu o dyärä c'ü mi mama a cjava:

—Nu'tsc'e Saulo, ¿jenga in cjavü ra sufre yo creozgö? Chjëntjui c'ü ri nguetscö c'ü ri cjavö rá sufre.

⁵ O ndünrü c'ua e Saulo o mama:

—¿Cjó ngue'tsc'e, nu'tsc'e nin t'ecjañöümü?

O ndünrü c'ua c'ü in Jmugöji o xipji e Saulo:

—Nguetscö e Jesús. In cjavü ra sufre yo creozgö. In chjëntjui nza cja 'na nzhünü c'ü dya ne ra dyärä, c'ü me pjech'e c'e maza c'ü ni chjocüji, nguec'ua ga s'odü. Je xo ga cjat'sc'e nu, 'ma dya rí dyätcägö in jña, mas ra s'odü in mü'bü.

⁶ Me go zü c'ua e Saulo me go mbi, cjanu o mama:

—Nu'tsc'e in Jmuts'ügö, ¿pje in ne rá cjavö?

O ndünrü c'ua e Jesús c'ín Jmugöji:

—Ixtí mague dya, rí sät'ä cja c'e ndajñiñi a Damasco; nujnu, ra xi'ts'iji c'ü rí tsja, embeji e Saulo.

⁷ C'o bëzo c'o mi pöji e Saulo, me go pizhiji, dya mi sö ro ñaji. O dyäräji c'ü mi ña pero dya jñandaji. ⁸ Nuc'ua e Saulo o nanga nu ja mi 'mana. Nuc'ua 'ma mü o xocü o ndö, dya cja mi janda. Nguéc'ua o pënchp'iji o dyë, cjanu o ngüjnüji o zidyíji a ma a Damasco. ⁹ 'Ma mi bübü a Damasco, o zö jñi pa c'ü dya mi janda. Dya zi o jñöñü, ne ri ndeje.

¹⁰ A Damasco mi bübü 'na bëzo c'ü mi chjü e Ananías, mi ench'e o mü'bü e Jesucristo. Mizhocjimi o zopjü a t'ijí e Ananías o xipji:

—Nu'tsc'e Ananías.

O ndünrü c'ua e Ananías:

—Mizhocjimi in Jmuts'ügö, xitsigö pje in ne rá cjavö.

¹¹ O mama c'ua Mizhocjimi o xipji:

—Ixtí mague cja c'e calle c'ü ni chjü Derecho. 'Ma rí sät'ä cja o ngümü e Judas, rí tsja t'önü cjo bübü nu 'na bëzo c'ü ni chjü e Saulo c'ü o jmus'ü a Tarso. Nudya na ötcügö.

¹² Ró unügö o nguinch'i 'na t'ijí o jñantc'a nu'tsc'e Ananías, i tsjogü cja c'e ngümü nu ja

bübü, cja ni 'ñe's'e in dyëgue. Nguéc'ua o jogü o ndö, o sö o jñanda na yeje. Je ga cjanu ró unügö o nguinch'i e Saulo.

¹³ O ndünrú c'ua e Ananías o mama:

—Mizhocjimi ín Jmuts'ügö, na puncjü o cjuarma c'o o xitsi ja ga cja e Saulo. O tsjapü me go sufre c'o in ntegue c'o cãrã a Jerusalén. ¹⁴ Nudya, cja sãjã va, tjë 'na carta c'ü o dyopjü c'o ndamböcjimi. C'ü mama c'e carta, e Saulo pë's'i sjëtsi ra zücüjme rí texejme nutscöjme rí ma'tc'öjme, ra pantcajme a pjörü.

¹⁵ O ndünrú c'ua Mizhocjimi o xipji e Ananías:

—Mague. Ya ró juajnügö e Saulo ra zopjü c'o in menzumügueji a Israel 'ñe c'o dya menzumü a Israel, 'ñe c'o o reyji. Nguéc'ua ra mbãcãji ja ga cjazgö. ¹⁶ Rã xipji e Saulo c'ü ra sufre na puncjü, na ngue ra xipji ín jñagö yo nte, eñe Mizhocjimi va xipji e Ananías.

¹⁷ O ma c'ua e Ananías o zãt'ã cja c'e ngümü nu ja mi bübü e Saulo. O cjogü a mbo, cjanu o 'ñe's'e c'ua o dyë e Saulo, cjanu o xipji:

—Nu'tsc'e Saulo, mi cjuarmats'ügö. E Jesús c'ín Jmugöji o jñetse, i jñanda 'ma ma ëcje cja 'ñiji. O ndãcjö ró ëjë, ngue c'ua ra jogü in chö rí jñanda na yeje, 'ñe ngue c'ua ra ëjë o Espiritu Mizhocjimi ra ë bübü in mü'bü, eñe e Ananías.

¹⁸ Ixco ndögü c'ua cja o ndö e Saulo c'o mi nza cja o ts'ixisquë. Nuc'ua ya jñanda c'ua na jo. Nuc'ua cjanu o ji'i; ngue e Ananías o jichi. ¹⁹ Cjanu o zi o xëdyi; nguec'ua o zëzhi. Nuc'ua e Saulo, o mimiji ja nzi pa a Damasco co c'o mi ench'e o mü'bü e Jesucristo.

Saulo predica en Damasco

²⁰ Nuc'ua mi pa cja c'o nintsjimi mi pa zopjü c'o nte, mi xipjiji e Jesús ngue o T'i Mizhocjimi. ²¹ C'o o dyärã mi ña e Saulo, me mi cjijñi mi mamaji:

—Nujnu ngue nu mi cja pü me ra sufre c'o creo e Jesús c'o cãrã a Jerusalén. C'ü vi 'ñeje a 'ñeva ngue c'ü ro zürü yo creo, ro ndün't'üji co cadena cja rrü zidyiji cja c'ü o ndamböcjimi. Maco nudya, ya xipji o jña e Jesús yo nte, eñeji.

²² Pama Mizhocjimi xenda mi pjös'ü e Saulo ja ma zopjü c'o o menzumüji a Israel c'o mi cãrã a Damasco. O mbenbeji c'o vi dyopjü c'o profeta ja rva cja c'ü vi 'ñeme Mizhocjimi ro manda. A cjanu o jizhi c'ü ngueje e Jesús c'ü vi 'ñeme Mizhocjimi. Nguéc'ua anguezeji, dya sö pje ro mamaji.

Saulo escapa de aquella gente de Israel que no creía en Jesucristo

²³ O mezhe c'ua, c'o mi menzumü a Israel c'o mi cãrã a Damasco o ñatsjëji o mamaji ja rvã mbö't'üji e Saulo. ²⁴ O mbãrã e Saulo c'ü mi ne ro mbö't'üji. Xömü ndempa mi pjörüji cja o ngoxtji c'e jñiñi, ngue c'ua 'ma ro mbedye e Saulo, ro mbö't'üji. ²⁵ 'Na nu xömü, c'o mi ejme e Jesucristo, o mbös'üji e Saulo o mbedye libre cja c'e jñiñi. O xipjiji e Saulo o dyo'o cja 'na bos'i. Cjanu o sjö'büji cja c'e varda c'ü mi c'ot'ü cja c'e jñiñi.

Saulo en Jerusalén

²⁶ 'Ma mü o zãt'ã e Saulo a Jerusalén, mi ne ro ndeñe c'o mi cãrã nu c'o mi creo e Jesucristo. Pero texeji mi sÿji e Saulo, dya mi creoji c'ü ya mi ätpã o jña e Jesucristo. ²⁷ 'Na cjuarma c'ü mi chjü e Bernabé o recibido e Saulo. Cjanu o zidyi cja c'o apóstole o xipjiji:

—'Ma mi pa cja 'ñiji e Saulo, o jñetse c'ín Jmugöji; e Saulo o jñanda. C'ín Jmugöji o zopjü nu. Y 'ma mi bübü a Damasco, o xipji c'o nte ja ga cja e Jesús, dya zü, eñe e Bernabé.

²⁸ Nguéc'ua o recibidoji c'ua e Saulo texe ja c'o mi jmurü c'o cjuarma a Jerusalén. ²⁹ Mi zopjü c'o nte mi xipjiji ja ga cja e Jesús c'ín Jmugöji, y dya mi sÿ. 'Ma mi zopjü c'o o menzumüji a Israel c'o mi ña griego, me mi söji o jña. Anguezeji o ñatsjëji o mamaji ja rvã mbö't'üji c'ü. ³⁰ 'Ma mü o mbãrã c'o cjuarma, o möji e Saulo a ma a Cesarea. Cjanu o xipjiji:

—Ra sö rí sãt'ãgue na jo dya a Tarso, embeji e Saulo.

³¹ Nuc'ua c'o cjuarma c'o mi cãrã cja c'e estado de Judea, dya cja mi nuji na ü c'o, dya cja pje mi cja püji. Xo 'ñe c'o mi cãrã cja c'e estado de Galilea 'ñe cja c'e estado de Samaria. Y

xenda mi pãrãji ja ga cja e Jesucristo. Mi sũji Mizhocjimi mi ätäji. Q Espiritu Mizhocjimi mi pjös'ü anguezeji. Nguec'ua xe na puncjü c'o o creó.

Eneas es sanado

³² E Pedro mi pa texe nu ja mi cãrã o cjuarma. 'Na nu pa, o ma a Lida o ma zengua c'o mi ench'e o mü'bü e Jesucristo. ³³ Mi bübü nu 'na bëzo c'ü mi chjü e Eneas. Ya vi mezhe ocho cjë ma o'o cja ngama, dya mi sö ro 'ñömü. E Pedro o jñanda c'e bëzo. ³⁴ Cjanu o xipji:

—Eneas, e Jesucristo ra jocüts'ü. Rí ñanga rí xã'ma in nzama, embe.

Nuc'ua cjanu o nanga c'ua. ³⁵ C'o mi cãrã a Lida 'ñe c'o mi cãrã a Sarón, o jñandaji ya vi jogü c'e bëzo. O jyëziji c'ua c'o mi creoji, o creoji e Jesucristo.

Resurrección de Dorcas

³⁶ Cja c'e jñiñi a Jope, mi bübü 'na ndixü c'ü mi chjü e Tabita c'ü mi ench'e o mü'bü e Jesucristo. Cja c'e idioma griego mi chjü e Dorcas. C'e ndixü mi unü o merio c'o dya pje mi pë's'i; me ma jonte mi pjös'ü texe c'o nte. ³⁷ C'o pa c'o, o zürü 'na ngueme o ndü. O xatüji o cuerpo, cjanu o ngöbüji cja 'na jyäxcumü. ³⁸ A Jope mi bëxtjo a Lida. C'o cjuarma a Jope o dyärãji e Pedro mi bübü a Lida. Nguec'ua o ndãji ye cjuarma c'o o ma xipji e Pedro:

—Rvá ã ö'tc'öbe favor ixtá mö a Jope, eñevi.

³⁹ Nuc'ua e Pedro o möji c'ua anguezevi. 'Ma mü o zät'ãji, cjanu o zidyiji e Pedro cja c'e jyäxcumü. Ma cã nu na puncjü o ndixü c'o ya vi ndü nu xira. O ma böbüji cja o jmi e Pedro, me mi huëpiji e Dorcas. O jíchiji e Pedro c'o pajna 'ñe c'o 'ñaja bitu c'o vi ndã'bã e Dorcas 'ma xe mi bübü. ⁴⁰ E Pedro o xipji texe c'o ndixü ro mbedyeji. Nuc'ua cjanu o ndüñijömü o dyötü Mizhocjimi. Cjanu o jñanda c'e ndixü c'ü vi ndü, o xipji:

—Nu'tsc'e Tabita, ñanga.

Nuc'ua c'e ndixü o xocü c'ua o ndö o jñanda e Pedro. Cjanu o nanga o mimi c'ua. ⁴¹ Nuc'ua e Pedro o pënchp'i o dyë c'e ndixü o bö'bü. Cjanu o ma't'ü c'ua c'o ndixü 'ñe c'o 'ñaja c'o o nte Mizhocjimi, o jíchiji c'ü ya vi te e Tabita ya mi bübüjtjo na yeje. ⁴² Texe c'o mi cãrã a Jope o dyärãji e Pedro vi tsjapü o te c'e ndixü. Nguec'ua na puncjü c'o o 'ñench'e o mü'bü e Jesucristo c'ín Jmugöji. ⁴³ Nuc'ua e Pedro o mezhe na puncjü o pa va mimi a Jope. Mi oxü cja o ngumü 'na bëzo c'ü xo mi chjü e Simón c'ü mi corti o xipjadü o animale.

10

Pedro y Cornelio

¹ A Cesarea mi bübü 'na bëzo c'ü mi chjü e Cornelio. Mi manda cja 'na cien o tropa c'o mi xiji Tropa Italiana. ² Zö dya mi menzumü a Israel e Cornelio, pero mi sũ 'ñe mi ma't'ü Mizhocjimi. Xo 'ñe texe c'o mi cãrã o ngumü. Mi unü o merio c'o dya pje mi pë's'i. Pama mi ötü Mizhocjimi. ³ 'Na nu pa 'ma ya vi zünü jñi c'ü nzhã, Mizhocjimi o unü e Cornelio o jñanda 'na anxe, nza cja 'ma ro nguinch'i 'na t'ĩjĩ. O cjogü nu ja mi bübü o xipji:

—Nu'tsc'e Cornelio, eñe c'e anxe.

⁴ Me go zü e Cornelio me go jñanda c'e anxe. Cjanu o xipji:

—¿Pje pjëzhi, nu'tsc'e nin t'ecjañömü?

O ndünrü c'ua c'e anxe o mama:

—Rvá ã xi'ts'igö Mizhocjimi mã'c'ägue. Na ngue in ötügue c'ü, 'ñe in unü o merio yo dya pje pë's'i. ⁵ Nudya rí chãjä o bëzo c'o ra ma a Jope ra ma siji 'na bëzo c'ü ni chjü e Simón Pedro. ⁶ Nuc'ü, je oxü cja o ngumü 'na bëzo c'ü xo ni chjü e Simón c'ü corti o xipjadü o animale. C'e ngumü jãrä a squina cja nezapjü. Ra xi'ts'i e Simón Pedro pje ni jyodü rí tsjague, eñe c'e anxe va xipji e Cornelio.

⁷ O ma c'ua c'e anxe c'ü mi ñavi e Cornelio. Nuc'ua e Cornelio o ma't'ü c'ua yeje c'o o mbëpji, 'ñeje 'na c'o tropa c'ü mi teñe angueze, c'ü xo mi sũ Mizhocjimi. ⁸ O xipjiji texe c'o vi mama c'e anxe, cjanu o ndãji c'ua o möji a Jope.

⁹ C'ü na ye nu pa 'ma ya vi zünü jñisiarü, mi pöji cja 'ñiji ya mi ngue ro zät'äji a Jope. E Pedro o ndes'e a xes'e cja sotea cja c'e ngumü nu ja mi oxü, o dyötü Mizhocjimi. ¹⁰ Nuc'ua cjanu o zant'a, mi ne o xedyi. 'Ma ma ät'äji o jñönü, mi sö e Pedro nza cja c'ü dya cja mi bübü cja c'e sotea, mi sö nza cja 'ma ro nguinch'i 'na t'ijjī. ¹¹ O jñanda ya vi xogü a jens'e. Cjanu o jñanda nza cja 'na manta c'ü me na nojo c'ü vi 'ñeje a jens'e o säjä a jömü. O jñetse nza cja c'ü cjó c'o mi pënch'i nza nziyo squina. ¹² Cja c'e manta mi cã'ã o c'ijmi 'ñe o s'ü, 'ñe c'o pje nde ma animale c'o bübü nziyo o ngua. ¹³ Nuc'ua e Pedro o dyärä 'na jña c'ü vi 'ñeje a jens'e c'ü o mama:

—Nu'tsc'e Pedro, böbü rí pöt'ügue 'na yo animale rí sa.

¹⁴ O ndünrü c'ua e Pedro o mama:

—Iyö, ín Jmuts'ügö, dya ra sö. Nunca rí sagö o ts'ingue c'o na s'o c'o mama in leygue c'ü dya rá sagöjme, eñe e Pedro.

¹⁵ O ndünrü c'ua c'ü mi zopjü e Pedro, o mama:

—Dya rí mangue na s'o nu c'ü ya ró tjintscö, eñe Mizhocjimi.

¹⁶ Jñi vez va xipjiji a cjanu e Pedro. Y jñi vez va ndünrü a cjanu. Nuc'ua c'e manta cjanu o nguins'i c'ua a jens'e nu ja vi 'ñeje. ¹⁷ E Pedro me mi cjiñi o mü'bü pje mi ne ro mama c'o vi jñanda. Jo nu säjä c'ua cja c'e ngoxtji c'o bëzo c'o vi 'ñeje cja e Cornelio. Na ngue ya vi tsjaji t'önü ja mi bübü o ngumü e Simón. ¹⁸ O zenguateji c'ua, cjanu o tsjaji t'önü cjo mi bübü nu 'na bëzo c'ü mi chjü e Simón Pedro. ¹⁹ 'Ma mi cjiñi e Pedro pje mi ne ro mama c'o vi jñanda, o ña c'ua o Espíritu Mizhocjimi o xipji:

—Cja säjä jñi bëzo c'o va ã jonc'ü. ²⁰ Dyagü cja ne sotea rí möji co anguezeji. Dya rí yembeñe; nutscö ró täcjö o ëjê c'o, embeji e Pedro.

²¹ O dagü c'ua e Pedro nu ja c'o ma böbü c'o bëzo c'o vi 'ñeje cja e Cornelio, cjanu o xipjiji:

—Nguetscö in jongüji. ¿Pje vi 'ñecjeji?, embeji.

²² Anguezeji o mamaji:

—O ndäcöjme 'na bëzo c'ü ni chjü e Cornelio c'ü manda o tropa. Nuc'ü, sü Mizhocjimi y cja ja c'o nzi ga ne Mizhocjimi c'o na jo. Texe yo in menzumügueji a Israel mamaji c'ü cja na jo c'e bëzo. Mizhocjimi o ndäjä 'na o anxe o ma zopjü e Cornelio. O xipji c'ü ro ndäcöjme rá ã sints'ijme rá mö o ngumü, ngue c'ua rí zopjügue. Angueze ra dyärä c'o rí xipjigüe, eñe c'o bëzo va xipjiji e Pedro.

²³ Nuc'ua e Pedro o xipji c'o bëzo o cjogüji cja c'e ngumü o ziji o xedyi. Y o oxüji. Nuc'ua c'ü na jyas'ü, e Pedro o möji c'o bëzo. Xo möji ja nzi c'o cjuarma c'o mi cãrä a Jope.

²⁴ C'ü na jñi nu pa, o zät'äji a Cesarea. E Cornelio ya ma te'be anguezeji; ya vi mbita c'o o dyoji 'ñe c'o mi pãräji. Nuc'o, ya ma cãji nu. ²⁵ 'Ma mü o zät'ã e Pedro 'ñe c'o mi pöji cja o ngumü e Cornelio, o mbedye c'ua e Cornelio o recibido e Pedro. O ndüñijömu cja o jmi, nza cja 'ma ro ma't'ü Mizhocjimi. ²⁶ Nuc'ua e Pedro o pënchp'i o dyë o bö'bü. O xipji:

—Böbü. Dya pje pjëtscö, xo rí ntetjogö nza cjatsc'e.

²⁷ O cjogüvi c'ua mi ñavi. E Pedro o jñanda ya vi jmurü na puncjü o nte. ²⁸ Cjanu o xipjiji:

—In pãrägueji nutscöjme rí menzumüjme a Israel, dya sö rá dyocjöji nu'tsc'eji dya in menzumüji a Israel, ni rá cjogüjme cja in nzungueji rá ñaji. 'Ma jiyö, 'na ra pëgazüjme c'o na s'o. Pero o jítscö Mizhocjimi c'ü dya cja rá mangö cjó na s'o. ²⁹ Nguet'ua 'ma mü o ma xitsi yo bëzo ro ëcjöjme yo, dya ró mangö: “Iyö”, ro 'ñeñe. Nu'tsc'e Cornelio, xitscö pje vi chãjä o ma sizgö yo, eñe e Pedro.

³⁰ O mama c'ua e Cornelio:

—Ya sö nziyo pa, mi ötügö Mizhocjimi y mi mbempje. Ya vi zünü jñi c'ü nzhä. O ã c'ua 'na bëzo o ã böbü ín jmigö. Mi je'e o bitu c'o me mi juëns'i. ³¹ O xitsi: “Nu'tsc'e Cornelio, Mizhocjimi o dyä'tc'ã c'o in ötü. Angueze pãrä c'ü in cja, in unü o merio yo dya pje pë's'i”, enze. ³² Xo xitsi: “Rí chãjä o bëzo c'o ra ma a Jope ra ma siji 'na bëzo c'ü ni chjü e Simón Pedro. Nuc'ü, je oxü cja o ngumü 'na bëzo c'ü xo ni chjü e Simón, c'ü corti o xipjadü o animale. C'e ngumü jãrä a squina cja nezapjü”, enzgö c'e bëzo c'ü ró janda.

³³ Nguéc'ua ixtó tǎjá yo o ma sits'i. Pöcjü i ñeje. Rí cǎrǎjme a jmi Mizhocjimi rí texejme, rí ne rá ǎrǎjme c'o o jí'ts'i rí xitscöjme.

Discurso de Pedro en la casa de Cornelio

³⁴ Nuc'ua e Pedro o zopjü c'o nte o xipjiji:

—Dyǎrǎji na jo. Nudya, rí pǎrǎgö Mizhocjimi dya juajnü cjó ra s'ia; ix na cjuana s'ia texe yo nte. ³⁵ Zö ja menzumü 'na nte, pero 'ma ra zü Mizhocjimi 'ñe ra tsja ja c'o nzi ga ne Mizhocjimi c'o na jo, nu'ma, ra mǎpǎ Mizhocjimi 'ma c'o. ³⁶ Mizhocjimi o ndǎjá e Jesucristo o ẽ zocüjme nutscöjme rí menzumüjme a Israel. O xitscöjme ja rgá sö ra mǎjá ín mü'büji rí texeji, dya pje rá mbeñeji. Na ngue e Jesucristo ngue ín Jmugöji zö ja nde rí menzumüji. ³⁷ In pǎrǎgueji e Juan mi zopjü c'o nte mi jichiji co ndeje. Nuc'ua e Jesús c'ü mi menzumü a Nazaret, mi nzhodü a Galilea mi zopjü c'o nte. Xo 'ñe a Judea. ³⁸ Mizhocjimi o 'ñeme e Jesús o zopjü c'o nte. O Espiritu Mizhocjimi c'ü mi búbüvi, o unü o poder. Nguéc'ua mi pjös'ü c'o nte, y mi jocü c'o vi zürü o s'ondajma e Satanás c'ü dya jo. Na ngue Mizhocjimi mi búbü co angueze. ³⁹ Nutscöjme rí apóstolejme ró jandajme c'o o tsja e Jesús a Jerusalén, 'ñe texe yo ja cǎrǎ c'o ín menzumügöjme a Israel. Nuc'ua o ndát'ǎji e Jesús cja ngronsi va mbö't'üji. ⁴⁰ Pero c'ü na jñi nu pa, Mizhocjimi o tsjapü o te. Cjanu o jizhi c'ü ya vi tetjo. ⁴¹ Pero dya texe yo nte o jñanda 'ma mü o te. Nguetscöjme ró jandajme. Na ngue o juancüjme Mizhocjimi rá xipjijme yo nte. 'Ma ya vi te e Jesús, ró sigöjme o xedyi angueze. ⁴² O xitscöjme e Jesús rá zopjüjme yo nte, rá xipjijme c'ü ngueje angueze c'ü o 'ñeme Mizhocjimi ra jñünpü ngüenda c'o ya rguí ndü 'ñe c'o xe ri cǎrǎ. ⁴³ Texe c'o profeta o mamaji ja ga cja e Jesús. O mamaji 'ma cjó c'o ra 'ñench'e o mü'bü c'ü, ra perdonaoji 'ma c'o na s'o c'o vi tsjaji, eñe e Pedro.

Reciben el Espíritu Santo los que no son de Israel

⁴⁴ 'Ma xe mi ña e Pedro, 'nango ẽjẽ c'ua a jens'e o Espiritu Mizhocjimi o ẽ búbü cja o mü'bü c'o mi ǎrǎ c'o jña. ⁴⁵ C'o vi ẽji e Pedro cja o ngümü e Cornelio, ya mi creoji e Jesucristo. Anguezeji xo mi menzumüji a Israel. Nguéc'ua 'ma o ẽjẽ o Espiritu Mizhocjimi, me go nguijñiji cjanu o mamaji:

—¿Cjó ro mama ro unü o Espiritu Mizhocjimi yo dya menzumü a Israel?, eñeji.

⁴⁶ O mbǎrǎji c'ü vi 'ñeje o Espiritu Mizhocjimi, na ngue o dyǎrǎji c'o nte mi ñaji nan'ño idioma; xo mi mamaji c'ü me na nojo Mizhocjimi 'ñe me na jo. O mama c'ua e Pedro o xipji c'o o menzumüji:

⁴⁷ —Na jo ra jí'i yo; dya sö rá c'a's'üji. Na ngue Mizhocjimi o unü o Espiritu anguezeji, ja c'o nzi va dyacöji, eñe.

⁴⁸ Nuc'ua e Pedro o xipji c'o nte c'o dya mi menzumü a Israel ro jiji, na ngue xo 'ñench'e o mü'büji e Jesús c'ü ín Jmugöji. Nuc'ua anguezeji o xipjiji e Pedro c'ü ro mimi ja nzi pa co anguezeji.

11

Informe de Pedro a la iglesia de Jerusalén

¹ C'o apóstole c'o mi cǎrǎ a Judea 'ñe c'o 'ñaja cjuarma, o mbǎrǎji c'ü vi creo o jña Mizhocjimi c'o dya mi menzumü a Israel. ² Cǎrǎ a Jerusalén c'o mama ni jyodü rá circuncidaoji. 'Ma mü o nzhogü e Pedro a Jerusalén, anguezeji o huench'iji c'ua e Pedro.

³ O xipjiji:

—¿Jenga i tsjogü o ngümü c'o dya ín menzumüji i siji o xedyi? Maco dya circuncidao c'o, embeji e Pedro.

⁴ O ndünrü c'ua e Pedro o xipjiji texe ja va cja. O mama:

⁵ —Mi búbügö cja c'e jñiñi a Jope. 'Na nu pa mi ötügö Mizhocjimi. Nuc'ua ró sö nza cja c'ü dya cja mi búbü, nza cja 'ma ro cjinch'i 'na t'ijí. Ró janda c'ü mi nza cja 'na manta c'ü ma nojo. O jñetse nza cja c'ü cjó c'o mi pēnch'i nza nziyo squina. Vi 'ñeje a jens'e o sǎjá a jömü cja ín jmigö. ⁶ 'Ma ró janda na jo cja c'e manta, ró janda o c'ijmi 'ñe o s'ü 'ñe o animale c'o na sate, 'ñe c'o 'ñaja animale c'o búbü nziyo o ngua. ⁷ Nuc'ua ró ǎrǎgö 'na

jña c'ü o mama: “Nu'tsc'e Pedro, böbü rí pöt'ügüe 'na yo animale rí sa”, enzgö c'e jña.
⁸ Nuc'ua ró tjünrügö ró xipji: “Iyö, ín Jmuts'ügö, dya ra sö. Nunca rí sagö o ts'ingue c'o na s'o c'o mama in leygue c'ü dya rá sagöjme”, rí embegö. ⁹ Nuc'ua c'e jña c'ü vi 'ñeje a jens'e, o xitsi c'ua na yeje: “Dya rí mangue na s'o c'ü ya ró tjintscö”, enzgö Mizhocjimi.
¹⁰ Jñi vez va xitscö a cjanu. Y jñi vez rvá tjünrü a cjanu. Nuc'ua c'e manta cjanu o nguins'i c'ua a jens'e nu ja vi 'ñeje. ¹¹ Nuc'ua jo nu zät'ä c'ua jñi bëzo cja c'e ngumü nu ja mi bünc'ö. Vi 'ñeje a Cesarea o ã zinzgöji. ¹² O xitsi o Espíritu Mizhocjimi ro möjme c'o bëzo, dya ro yembeñe. Xo 'ñe yo 'ñanto cjuarma, xo ró möcjöjme yo. 'Ma ró sät'äjme, ró cjogüjme cja o ngumü c'e bëzo c'ü vi ndjäjä c'o o ma a Jope o ma sizgö. ¹³ Nuc'ua c'e bëzo o xitscöjme c'ü vi jñanda 'na anxe cja o ngumü. C'e anxe o zopjü o xipji: “Rí chäjä c'o ra ma a Jope ra ma siji e Simón Pedro. ¹⁴ Ra xi'ts'i ja rguí salvague, 'ñe texe yo cãrã in nzungue”, eñe c'e anxe va xipji c'e bëzo. ¹⁵ 'Ma ró zopjügö c'o mi cãrã c'e ngumü, 'nango ëjë c'ua o Espíritu Mizhocjimi o ã bübü cja o mü'büji, ja c'o nzi va ëjë cja ín mü'bügöji 'ma ot'ü 'ma mi cãrãgöji va. ¹⁶ Ró mbeñe c'ua c'e jña c'ü vi mama e Jesús c'ín Jmugöji. O mama: “E Juan mi jichi yo nte co ndeje. Pero ra zädä 'ma ra ëjë o Espíritu Mizhocjimi ra ã bübü cja in mü'büji”, eñe e Jesucristo.

¹⁷ O sido o ña e Pedro o mama:

—Mizhocjimi o unüji o Espíritu anguezeji 'ma o 'ñench'e o mü'büji e Jesucristo c'ín Jmugöji, ja c'o nzi va dyacöji 'ma ró ench'e ín mü'bügöji c'ü. ¿Cjó nguetscö c'ü dya ro ätägö Mizhocjimi c'ü dya ro cjogü cja o ngumü c'e bëzo?, eñe e Pedro.

¹⁸ C'o nte c'o vi huëñch'i e Pedro, 'ma mü o dyärä c'o mi mama, go juemeji. Cjanu o mamaji:

—Me na jo Mizhocjimi. Xo unü c'o dya menzumü a Israel ra dyäräji o jña. Nguéc'ua 'ma ra jyëziji c'o na s'o ra nzhogü o mü'büji, ra bübüttöji co Mizhocjimi.

La iglesia de Antioquía

¹⁹ 'Ma mü o pjat'üji o ndojo e Esteban, o mbürü o tsjapüji o sufre c'o mi creo e Jesucristo. Nguéc'ua o c'ueñeji o möji cja c'o 'ñaja jñiñi. Bübü c'o o ma hasta cja c'e país a Fenicia, 'ñe c'e país a Chipre, 'ñe c'e jñiñi a Antioquía. Mi xipjiji o jña e Jesucristo c'o nu menzumüji c'o mi cãrã nu. Pero c'o dya mi menzumü a Israel, dya mi xipjiji c'o. ²⁰ Mi cãrã a Antioquía c'o vi 'ñeje a Chipre 'ñe a Cirene. 'Ma mü o säji nu, o mbürü o zopjüji c'o mi ña griego c'o dya mi menzumü a Israel, o xipjiji o jña e Jesucristo c'ín Jmugöji. ²¹ Mizhocjimi o mbös'ü anguezeji o zopjüji na jo c'o nte. Nguéc'ua c'o dya mi menzumü a Israel, na puncjü c'o o jyëzi c'o mi creoji, o 'ñench'e o mü'büji e Jesucristo c'ín Jmugöji.

²² C'o cjuarma c'o mi cãrã a Jerusalén, o mbäräji c'ü vi creo c'o dya mi menzumü a Israel. Nguéc'ua o ndäji e Bernabé o ma a Antioquía. ²³ 'Ma mü o zät'ä, me go mäjä. Na ngue o unü ngüenda Mizhocjimi vi intsjimi na puncjü c'o nte. Nuc'ua cjanu o xipjiji sido ro 'ñejmeji co texe o mü'büji e Jesucristo c'ü ín Jmugöji. ²⁴ Ma jonte e Bernabé. Mi cja ja c'o nzi ma 'ñünbü o mü'bü o Espíritu Mizhocjimi. Y mi creo e Jesucristo co texe o mü'bü. Nguéc'ua 'ma mü o zopjü c'o nte, na puncjü c'o o 'ñench'e o mü'bü e Jesucristo c'ín Jmugöji.

²⁵ Nuc'ua e Bernabé o mbedye a Antioquía cjanu o ma c'ua a Tarso o ma jyodü e Saulo.

²⁶ 'Ma o chöt'ü, o siji a Antioquía. O mezhevi 'na cjë nu, mi zopjüvi c'o cjuarma y mi jíchivi o 'ñiji e Cristo na puncjü o nte. Je ngue a Antioquía c'ü o mbürü o xiji cristiano c'o mi ench'e o mü'bü e Jesucristo.

²⁷ 'Ma mi bübü a Antioquía e Bernabé 'ñe e Saulo, o ëjë ja nzi c'o mi profeta c'o vi 'ñeje a Jerusalén. ²⁸ 'Na c'o profeta mi chjü e Agabo. O Espíritu Mizhocjimi o 'ñünbü o mü'bü. Nguéc'ua o böbü nu ja mi jmurü c'o cjuarma, o mama c'ü ro ëjë 'na tjijmi ro sufreji texe cja c'o país. O zädä c'e jña 'ma mi manda e Claudio. ²⁹ Nguéc'ua c'o cjuarma c'o mi cãrã a Antioquía o ñaji o mamaji c'ü ro mbenpeji o merio c'o cjuarma c'o mi cãrã a Judea. C'ü ro sö nzi 'naja, ro mbös'üji c'o. ³⁰ Nuc'ua 'ma o jmutüji c'o merio, cjanu o ndäji c'ua e Bernabé 'ñe e Saulo o jñünüvi c'o merio o ma zopcüvi c'o mi pastor cja c'o cjuarma a Judea.

12

Muerte de Jacobo y encarcelamiento de Pedro

¹ C'o pa c'o, mi rey e Herodes. O manda o ma zürüji ja nzi c'o mi ma't'ü e Jesucristo, o tsjapü o sufreji. ² O manda o mbö't'üji co tjedyi e Jacobo c'ü mi ngue o cjuarma e Juan. ³ Nguec'ua me co mäjä c'o mi menzumü a Israel c'o dya mi creo e Jesucristo. O unü ngüenda e Herodes c'ü me mi mäji; nguec'ua xo manda o ma zürüji e Pedro. Mi ngue c'o pa 'ma mi siji o tjömëch'i c'o dya mi bäns'ä. ⁴ 'Ma o zürüji e Pedro, o manda e Herodes o pant'aji a pjörü. O manda c'ua dieciseis o tropa ro mbörüji e Pedro; ro pëpji nziyo tropa, cja rrü cambiaji c'ua. O nguijñi e Herodes, 'ma ro nguarü c'e mbaxua c'ü ni chjü Pascua, ro jñünpü ngüenda e Pedro cja jmi c'o nte, cja rrü manda ro mbö't'üji. ⁵ Nguec'ua mi pjörüji na jo e Pedro. Pero c'o cjuarma c'o mi cärä a Jerusalén sido mi ötü Mizhocjimi co texe o mü'büji, c'ü ro mbös'ü na puncjü e Pedro.

Dios libra de la cárcel a Pedro

⁶ 'Na nu xömü 'ma ma bübü e Pedro a pjörü, mi 'nün't'ü o cadena nzi 'na o dyë. Y cada lado mi bübü 'na tropa c'ü xo mi tjün't'ü o dyë c'o cadena. Ma ijñ e Pedro. Xo mi bübü yeje tropa c'o mi pjörü cja o ngoxtji c'e pjörü. C'ü na jyas'ü, e Herodes ro jñünpü ngüenda e Pedro cja jmi c'o nte. ⁷ C'e xömü 'nango jñetse 'na o anxe Mizhocjimi. Y me go jya's'ü cja c'e cuarto. C'e anxe o 'ñünmbü o ximatjü e Pedro ngue c'ua o zö. Nuc'ua c'e anxe cjanu o xipji:

—Ixtí ñanga, embeji e Pedro.

Nuc'ua c'o cadena c'o mi 'nün't'ü o dyë, o ndögü c'ua. ⁸ Nuc'ua c'e anxe cjanu o xipji e Pedro:

—Nzünt'ü in mbünt'ü, chin'ch'i in mbäcua.

O tsja c'ua e Pedro ja c'o nzi va mama c'e anxe. Nuc'ua c'e anxe cjanu o xipji:

—Chëjé in bitu cja rrñ 'ñeje. Rá ot'ügö, rí bëpjague.

⁹ O mbedye c'ua e Pedro mi bëpja cja c'e anxe. Dya mi pärä cjo ix na cjuana mi pedye cja c'e pjörü. Mi sö nza cja 'ma ro nguinch'i 'na t'ijñ. ¹⁰ O cjogüvi yeje ngoxtji nu ja xo mi pjörü o tropa. Cjanu o zät'ävi cja c'e ngoxtji de t'ëzi c'ü mi mbedyeji a tji. C'e ngoxtji o xogütsjé c'ua. O mbedyevi c'ua o caminaovi 'na calle. 'Nango ojtjo c'ua c'e anxe, ya mi 'natsjé e Pedro. ¹¹ Nuc'ua cjanu o mbärä c'ua e Pedro c'ü na cjuana vi mbedye cja c'e pjörü. Cjanu o mama c'ua:

—Nudya, rí pärägö Mizhocjimi o ndäjä c'ü o anxe o ã 'ñevgue libre. Nguec'ua dya ro tsjacügö e Herodes ja c'o nzi ga ne c'o ín menzumügö c'o dya creo, eñe.

¹² 'Ma mü o mbärä e Pedro c'ü na cjuana vi mbedye libre, cjanu o ma c'ua cja o ngümü e María c'ü nu nana e Juan c'ü xo mi chjü Marcos. Nujnu, mi jmurü na puncjü o cjuarma mi ötüji Mizhocjimi. ¹³ 'Ma mü o zät'ä e Pedro cja c'e ngümü, o toca cja c'e ngoxtji. O mbedye c'ua 'na xunt'i cja c'e patio o ma dyärä cjó mi ngue. C'e xunt'i mi chjü e Rode. ¹⁴ C'e xunt'i o mbätpä o jña e Pedro 'ma mü o zenguate, pero dya xopcü c'e ngoxtji. Na ngue me go mäjä. Cjanu o cjuan'di o cjogü a mbo, o ma xipji c'o ma cã nu:

—E Pedro böbü cja ngoxtji, embeji c'o.

¹⁵ O ndünrü c'ua anguezeji o mamaji:

—Nu'tsc'e in locague, eñeji.

O mama c'ua c'e xunt'i:

—Iyö. Na cjuana c'ü rí xi'tsc'öji, embeji c'o.

Anguezeji cjanu o mamaji:

—Iyö, dya ngue. Pe ngueje c'e anxe c'ü pjörü c'ü, eñeji.

¹⁶ E Pedro sido mi toca cja c'e ngoxtji. Nuc'ua c'o ma cã a mbo, cjanu o ma xopcüji c'e ngoxtji. 'Ma mü o jñandaji c'ü mi ngue e Pedro, me go nguijñiji c'ua o mamaji:

—Pärä, jja va mbedye a pjörü nu?

¹⁷ Nuc'ua e Pedro cjanu o tsja c'ua o seña co o dyë ro ngo't'ü o neji. Cjanu o xipjiji ja va 'ñeme libre Mizhocjimi angueze. Xo xipjiji:

—Nujyo, rí xipjigüje e Jacobo 'ñe c'o 'ñaja cjuarma, eñe.

Cjanu o mbedye c'ua, o ma c'ü 'na lugar.

¹⁸ C'ü na jyas'ü, me mi sū c'o tropa me mi pötü ma mamaji c'ü dya mi pārāji ja vi ma e Pedro. ¹⁹ Nuc'ua e Herodes o ndājā c'o o ma jyodü e Pedro, pero dya chöt'üji. Nguec'ua o tsjapü t'önü c'o tropa c'o mi pjörü e Pedro, cjanu o manda o mbö't'üji c'o. Cjanu o mbedye a Judea o ma a Cesarea o ma mimi nu.

La muerte de Herodes

²⁰ E Herodes me mi ünbü c'o mi menzumü a Tiro 'ñe a Sidón. Nguec'ua anguezeji mi jodüji ja rvá jo'tp'üji c'ü. Na ngue c'o mi siji, mi tōmüji cja c'e país nu ja mi manda e Herodes. Mi bübü 'na bëzo c'ü mi pjēzhi na nojo cja o palacio e Herodes. Nuc'ü, mi chjü e Blasto. C'o mi cārā a Tiro 'ñe a Sidón o möji cja e Blasto o ma ngō't'üji o merio o xipjiji: —Pjōxcüjme rá jo'tp'ügōjme ne rey Herodes, embeji.

Nguec'ua e Blasto cjanu o ma cja e Herodes o ma xipji c'ü mi ne c'o mi menzumü a Tiro 'ñe a Sidón ro ñaji e Herodes. ²¹ Nuc'ua e Herodes o mbā's'ä 'na pa, c'ü ro ñaji c'o mi menzumü a Tiro 'ñe a Sidón. 'Ma mü o zādā c'e pa, e Herodes o jye'e c'o me na zō, na ngue mi rey. Cjanu o ndägā cja c'ü o silla c'ü xiji trono. Cjanu o zopjü c'o nte. ²² Nuc'ua c'o nte chaque o mapjüji c'ua na jens'e o mamaji:

—Nu na ña'a, dya nte nu, Mizhocjimi nu, eñeji.

²³ E Herodes o jyēzi c'o nte o ma't'üji angueze. Dya mama:

—Dya rí matcügōji; nguextjo Mizhocjimi c'ü bübü a jens'e rí ma't'üji, ro 'ñeñe.

Nguec'ua o ējē 'naja o anxe Mizhocjimi o ē tsjapü o zō'dyē e Herodes, o ngā'ā o dyoxü a mbeme. C'o dyoxü o zapü a mbo o pjeme; dya mezhe o ndü.

²⁴ Xe na puncjü o nte c'o o dyärā o jña Mizhocjimi o 'ñench'e o mü'bü e Jesucristo.

²⁵ E Bernabé 'ñe e Saulo, 'ma o ma unüvi c'o merio c'o cjuarma a Judea, cjanu o mbedyevi a Jerusalén o nzhogü o mëvi a Antioquía mi sivi e Juan c'ü xo mi chjü Marcos.

13

Bernabé y Saulo comienzan su trabajo misionero

¹ C'o cjuarma c'o mi cārā a Antioquía, mi bübü c'o mi profeta 'ñe c'o mi xöpüte mi jizhiji o jña Mizhocjimi. Mi ngue e Bernabé, 'ñe e Simón c'ü mi xiji Negro, 'ñe e Lucio c'ü mi menzumü a Cirene, 'ñe e Manaén c'ü junto va tevi e Herodes c'ü mi manda a Galilea, 'ñe e Saulo. ² 'Na nu pa, mi ma't'üji Mizhocjimi y mi mbempjeji. Nuc'ua o Espíritu Mizhocjimi o ña c'ua o xipjiji:

—Ya ró juajnügō e Bernabé 'ñe e Saulo ra mbēpquivi. Ixtí chāgueji ra ma tsjavi c'e bēpji, embeji c'o.

³ Nuc'ua 'ma mü o nguarü o ma't'üji Mizhocjimi 'ñe o mbempjeji, cjanu o 'ñe's'eji o dyēji e Bernabé 'ñe e Saulo. Cjanu o ndāji ro mëvi cja c'o 'ñaja jñiñi ro ma mbēpivi Mizhocjimi.

Los apóstoles predicán en Chipre

⁴ Ngueje o Espíritu Mizhocjimi c'ü o ndājā e Bernabé 'ñe e Saulo. Nuc'ua anguezevi cjanu o zidyivi e Marcos o möji c'ua a Seleucia. Nuc'ua o mbedyeji nu, o möji c'ua cja 'na barco o zāt'āji cja c'e isla c'ü ni chjü a Chipre c'ü bübü a nde cja c'e ndeje. ⁵ O zāt'āji a Salamina c'ü tsja a Chipre. Nuc'ua cjanu o möji c'ua cja c'o nintsjimi c'o bübü a Chipre nu ja ma't'ü Mizhocjimi c'o menzumü a Israel. E Bernabé 'ñe e Saulo o zopjüvi c'o mi jmurü nu, o xipjiji o jña Mizhocjimi. Mi dyoji e Marcos ngue c'ua ro mbös'ü anguezevi. ⁶⁻⁸ Cja c'e isla a Chipre, mi gobernador e Sergio Paulo. Nuc'ü, mi pēs's'i na puncjü o pjeñe. Mi dyojui e Sergio Paulo 'na bëzo c'ü mi menzumü a Israel c'ü mi cēro. Nuc'ü, mi chjü e Barjesús. Xo mi xiji e Elimas. Nuc'ü, mi cjapü mi ña o jña Mizhocjimi, pero dya ma cjuana. E Bernabé 'ñe e Saulo 'ñe e Marcos o zāt'āji texe cja c'o jñiñi cja c'e isla a Chipre. 'Ma mü o zāt'āji cja c'e jñiñi a Pafos, nuc'ua e Sergio Paulo o zojnü c'ua anguezeji. Na ngue me mi ne ro dyärā o jña Mizhocjimi. 'Ma mü o ña e Bernabé 'ñe e Saulo, dya go ne e Elimas. Me mi jodü ja rvá ts'a's'ü, ngue c'ua c'e gobernador dya ro creo o jña Mizhocjimi

c'o mi mama e Bernabé 'ñe e Saulo. ⁹ Nuc'ua o Espiritu Mizhocjimi o 'ñünbü o mü'bü e Saulo c'ü xo ni chjü e Pablo, me go jñanda e Elimas. ¹⁰ Cjanu o xipji:

—Nu'tsc'e in cjanü in jíchi yo nte, pero me na s'o c'o in cjague. In onpügue yo nte in xipjiji c'o dya cjuana. O t'its'ü e Satanás c'ü dya jo, in cjague o bēpi c'ü. In nugue na ü texe c'o na jo. Me na jo o 'ñiji Mizhocjimi, pero nan'ño gui jíchigue yo nte in xipjiji c'o dya cjuana. ¹¹ Dyärä. Ra castigaots'ügue dya Mizhocjimi ra tsja'c'ü rí ndēzhögue. Ra mezhe ja nzi o pa, dya rí jñanda o jya's'ü e jyarü, eñe e Pablo.

Nuc'ua o bēxōmü o ndö e Elimas, dya cja mi janda. Nguec'ua mi örü cjó ro pēnchp'i o dyē ro ngüjñü. ¹² Ma mü o jñanda c'e gobernador ja va ndēzhö e Elimas, me go nguiññi c'ua:

—Nunca rí janda a cjanu. Me na zēzhi o jña Mizhocjimi, eñe.

Nguec'ua o 'ñench'e o mü'bü e Jesucristo.

Pablo y Bernabé en Antioquía de Pisidia

¹³ Nuc'ua e Pablo 'ñe c'o mi dyoji, cjanu o ndes'eji c'ua cja 'na barco o mbedyeji a Pafos o möji c'ua a Perge c'ü tsja cja c'e estado de Panfilia. 'Ma mü o zät'äji nu, nuc'ua e Juan Marcos o jyanbüji co anguezevi, o nzhogü o ma c'ua a Jerusalén. ¹⁴ Nuc'ua e Pablo 'ñe e Bernabé o mbedyevi a Perge o mövi c'ua a Antioquía c'ü bēxtjo cja c'e estado de Pisidia. Nuc'ua c'e pa 'ma mi söya c'o mi menzumü a Israel, o mövi cja c'e nintsjimi, cjanu o mimivi c'ua. ¹⁵ Cjanu o böbü c'ua 'na c'ü o xörü o jña Mizhocjimi. O xörü 'na pasaje cja c'o ley c'o o dyopjü e Moisés, 'ñe 'na pasaje c'ü o dyopjü c'o profeta. Nuc'ua c'o mi manda cja c'e nintsjimi, cjanu o mandaji 'naja c'ü o ma xipji e Pablo 'ñe e Bernabé:

—Mi cjuarmats'ügövi, 'ma in jünguevi 'na jña, xitscöjme, embeji c'o.

¹⁶ Cjanu o böbü c'ua e Pablo o tsja o seña co o dyē c'ü dya cjó ro ña. Cjanu o mama:

—Nu'tsc'eji in menzumüts'ügöji a Israel, 'ñetsc'eji dya in menzumüji a Israel pero in sūji Mizhocjimi, dyäräji na jo c'ü rá xi'tsc'öji. ¹⁷ Mizhocjimi o juajñü c'o in mboxatitaji nutscöji rí menzumüji a Israel, o tsjapüji o nte. 'Ma mi cārā anguezeji a ma a Egipto, Mizhocjimi o intsjimi anguezeji, nguec'ua va ngārāji na puncjü. Nuc'ua o pjongüji libre cjanu o möji c'ua, na ngue me na zēzhi angueze. ¹⁸ O mezhe c'ua cuarenta cjē mi pjörü Mizhocjimi anguezeji 'ma mi nzhodüji cja c'e majyadü. Zö mi cjaji c'o na s'o, pero Mizhocjimi mi pēsp'iji paciencia anguezeji. ¹⁹ Mizhocjimi o chjotü c'o siete raza c'o mi cārā a Canaán. Cjanu o unü a Canaán c'o in mboxatitagöji o tsjapü o cjaji. ²⁰ O mezhe cuatro ciento cincuenta cjē va 'ñeme Mizhocjimi c'o mi cja juesi cja c'o nte, hasta e Samuel c'ü mi bēpja juesi, c'ü xo mi profeta. ²¹ O mezhe c'ua, c'o in mboxatitaji o dyötüji Mizhocjimi ro 'ñeme 'naja anguezeji c'ü ro tsja rey. O 'ñeme c'ua e Saúl c'ü mi t'i cja e Cis, 'ñe mi mboxbēche cja e Benjamín. O mezhe cuarenta cjē c'ü mi rey, mi manda cja c'o in mboxatitaji. ²² Nuc'ua Mizhocjimi dya cja jyēzi xe ro manda e Saúl; o 'ñeme c'ua e David o tsja rey. O mama Mizhocjimi: “E David c'ü nu t'i e Isaí, me rí mápägö c'ü; rí janda ätcägö c'ü. Ra tsja ja c'o nzi rgá negö”, eñe Mizhocjimi. ²³ O mama Mizhocjimi c'ü ro 'ñeme 'na c'o o mboxbēche e David ro 'ñe 'ñevguegöji libre nutscöji rí menzumüji a Israel. Ya tsja Mizhocjimi ja c'o nzi va mama, o ndäjä 'naja c'ü o ñe 'ñevgueji libre cja c'o na s'o c'o rí cjaji. Nuc'ü, ngueje e Jesús. ²⁴ Ante c'ü ro zopjü e Jesús c'o nte, e Juan ya mi pēpi Mizhocjimi. Mi zopjü c'o in menzumügöji mi xipjiji ro jyēziji c'o na s'o, ro nzhogü o mü'büji cja Mizhocjimi. ²⁵ E Juan, 'ma ya mi ngue ro nguarü c'ü mi pēpi Mizhocjimi, o xipji c'ua c'o nte: “In pēzhgueji nguetscö c'ü o mama Mizhocjimi ra ñe 'ñempc'eji libre, pero dya nguetscö; ngue c'ü cja va ējē. Bübü o mbēpi c'o xäpcä o mbäcua c'ü nu lamu ga mbös'ü. Nutscö, dya pje pjētscö rá pjösc'ö a cjanu c'ü cja va ējē. Na ngue angueze me na nojo na puncjü; nutscö, dya pje ni muvizügö”, eñe e Juan.

²⁶ O sido o ña e Pablo o mama:

—Rí zo'c'öji nu'tsc'eji in menzumüts'ügöji a Israel, o mboxbēchezüji e Abraham. Xo rí zo'c'öji nu'tsc'eji dya in menzumüji a Israel pero in sūji Mizhocjimi. Mizhocjimi ne c'ü rí pārāgueji ja rgá sö rí salvagueji in texeji. ²⁷ Ma mü o ējē e Jesús, c'o ndamböcjimi 'ñe c'o 'ñaja c'o pje mi pjēzhi, dya mi pārāji cjo vi 'ñeje cja Mizhocjimi. Ni xo ri ngue c'o 'ñaja

nte a Jerusalén dya xo mi pārāji. Dya unūji ngüenda cjo ya vi zādä o jña Mizhocjimi c'o vi dyopjü c'o profeta, maco chjüma'ma xabaro mi xörüji o jña Mizhocjimi. C'o profeta o mamaji c'ü mi jyodü ro ndü e Jesús. Nguec'ua va zādä c'o vi dyopjü c'o profeta. ²⁸ Zö dya chö'tp'üji c'ü vi tsja na s'o c'ü rví ndü, pero o dyötüji e Pilato c'ü ro manda ro mbö't'üji c'ü. ²⁹ Nguec'ua va zādä texe c'o mi t'opjü cja o jña Mizhocjimi ja rvá tsjapüji e Jesús. Nuc'ua, bübü c'o o ma ts'üpcü o cuerpo cja c'e ngronsi, cjanu o ma ngöt'üji cja 'na cueva. ³⁰ Zö ya vi ndü e Jesús, pero Mizhocjimi o tsjapü o te'e o bübü'tjo na yeje. ³¹ O mezhe c'ua ja nzi c'ü o jñetse e Jesús, o jñanda na puncjü o nte c'ü ya vi te. C'o o jñanda, ngue c'o mi nzhodüji e Jesús ante c'ü ro mbö't'üji. Mi nzhodüji ndeze 'ma o mbürü o zopjü c'o nte a Galilea, hasta o zät'ä a Jerusalén. Nguec'ua zopjüji yo nte, xipjiji o te e Jesús.

³²⁻³³ 'Rí xi'tsc'öbe c'ü rguí mácjeji. Nu c'e jña c'ü o xipji Mizhocjimi c'o ín mbox-atitagöji, ya zādä yo cjë yo rí cārāgöji nutscöji o mboxbëchezüji c'o. O tsjapü o te e Jesús ja c'o nzi ga t'opjü cja Salmo dos. Je mama a cjava c'e Salmo: “Ixi ngue'tsc'e ín Ch'itsc'ö. Ne pa dya, ró jizhi que nu'tsc'e ín Ch'itsc'ö”, eñe Mizhocjimi. ³⁴ Mizhocjimi xo mama: “Rá intsimits'ü ja c'o nzi rvá xipjigö e David.” C'ü vi mama a cjanu Mizhocjimi, ngue c'ü ro tsjapü ro te e Jesús, c'ü dya ro dya'a o cuerpo. ³⁵ Nguec'ua mama a cjava c'ü 'na Salmo: “Rí pārāgö c'ü dya rí jyëzi ra dya'a ín cuerpogö. Na ngue i juancügö”, eñe. ³⁶ E David o tsja rey cja c'o o menzumüji c'o mi ngue ín mboxatitagöji; o tsja ja c'o nzi va mama Mizhocjimi. Pero 'ma o ndü, o dyögüji a lado nu ja ya vi dyögüji c'o ín mboxatitaji. Cjanu o dya'a o cuerpo. ³⁷ Pero 'ma mü o ndü e Jesús, Mizhocjimi o tsjapü o te, dya go dya'a o cuerpo. ³⁸ Nguec'ua rí xi'tsc'öji nu'tsc'ëji ín menzumüts'ügöji, ngueje e Jesús c'ü ra perdonaots'üji ín nzhubüji c'o ín tūji. ³⁹ C'o o ley Mizhocjimi c'o o dyopjü e Moisés, dya ra 'ñempc'ëji libre cja c'o na s'o. Pero 'ma rí 'ñench'e ín mü'büji e Jesucristo, ra 'ñempc'ëji libre texe cja c'o na s'o. ⁴⁰ Pjötüpüji na puncjü ngüenda. Na ngue 'ma dya rí 'ñench'e ín mü'büji e Jesucristo, ra zādä 'ma rí sufregueji ja c'o nzi va dyopjü c'o profeta. Je dyopjüji a cjava:

⁴¹ Nu'tsc'ëji ín cjacüji burla. Pero jñant'maji, rá c jagö c'o me na nojo, c'ü dya rí creoji zö cjó ra xi'ts'iji.

Y rí mangueji: “¿Ja rgá sö ra zādä yo?”

Pero rí chüji, eñe Mizhocjimi.

⁴² Nuc'ua e Pablo 'ñe c'o mi dyoji, cjanu o mbedyeji c'ua cja c'e nintsjimi. C'o nte me go mamaji c'ua:

—Tsjacüjme favor rí 'ñejui ra chjün, rí ã yepe rí xitscöjme yo i xitsijme dya.

⁴³ 'Ma mü o nguarü c'e culto, na puncjü c'o mi menzumü a Israel c'o o ndeñe co e Pablo 'ñe e Bernabé. Xo 'ñe c'o dya mi menzumü a Israel pero mi ma't'üji Mizhocjimi, anguezeji xo na puncjü c'o o ndeñe co e Pablo 'ñe e Bernabé. Nuc'ua e Pablo 'ñe e Bernabé o zopjüvi c'ua anguezeji o xipjiji:

—Nu'tsc'ëji rí sido rí dyätpäji o jña e Jesucristo. Ngueje c'ü o ndäjä Mizhocjimi o ã mböxcüji.

⁴⁴ Nuc'ua c'ü na ye nu xabaro, o ã c'ua texe c'o mi cārā c'e jñiñi o ã dyäräji o jña Mizhocjimi. ⁴⁵ C'o mi menzumü a Israel, 'ma mü o jñandaji xo vi jmurü na puncjü o nte c'o dya mi menzumü a Israel, o sjëyaji c'ua na puncjü. O zadüji e Pablo o mamaji c'ü dya ma cjuana c'ü mi mama. ⁴⁶ Dya zü e Pablo 'ñe e Bernabé, o mamavi:

—Nu'tsc'ëji rí menzumügöji a Israel, ngue'tsc'ëji ot'ü ró xi'tsc'öbe o jña Mizhocjimi. Pero dya i ñeji. Nguec'ua, zö Mizhocjimi ne ra 'ñempc'ëji libre cja c'o na s'o, pero dya sö. Na ngue dya ín creoji c'ü xi'ts'iji. Nguec'ua dya cja rá zo'c'öbe; rá zopjübe c'o dya ngue ín menzumügöji. ⁴⁷ Ngue c'ü o xitsibe Mizhocjimi. O mama a cjava:

Ró Juan c'ü rí zopjü yo nte yo dya menzumü a Israel yo cārā texe cja ne xoñijömü, ngue c'ua ra salvaji ra bübü ín jya's'ügö cja o mü'büji, eñe Mizhocjimi.

A cjanu va mama e Pablo.

⁴⁸ C'o dya mi menzumü a Israel, 'ma mü o dyäräji c'o jña c'o o mama e Pablo, me go mäji o mamaji c'ü me na jo o jña Mizhocjimi. Bübü c'o o 'ñench'e o mü'bü e Jesús. Nguec'ua

o bübütjoji co Mizhocjimi. Nuc'ò, ngue c'ò ya vi juajnú Mizhocjimi. ⁴⁹ Nuc'ua o jña e Jesucristo c'ín Jmugöji, o mamaji texe c'ò jñiñi cja c'e estado. ⁵⁰ Nuc'ua c'ò mi menzumü a Israel, o dyüt'üji c'ò ndixü c'ò pje mi pjëzhi cja c'e jñiñi c'ò mi ma't'ü Mizhocjimi. Xo dyüt'üji c'ò bëzo c'ò pje mi pjëzhi. Nguec'ua o nuji na ü e Pablo 'ñe e Bernabé, cjanu o pjongüji nu. ⁵¹ Nuc'ua e Pablo 'ñe e Bernabé 'ma mü o mbedyevi nu, cjanu o jyä'bävi c'ua o jöümü c'ò mi jäs'ä cja o mbäcuavi, ngue c'ua ro mbärä c'ò mi menzumü nu, c'ü vi tsjaji c'ò na s'ò, dya recibidoji anguezevi. Cjanu o mëvi cja c'e jñiñi a Iconio. ⁵² C'ò mi cärä a Antioquia c'ò vi 'ñench'e o mü'bü e Jesucristo, zö mi nuji na ü c'ò, pero o Espiritu Mizhocjimi me go 'ñünbü o mü'büji o tsjapüji me go mäji.

14

Pablo y Bernabé en Iconio

¹ Ma mi bübüvi e Pablo 'ñe e Bernabé a Iconio, o mëvi cja c'e nintsjimi nu ja mi pa c'ò mi menzumü a Israel. O zopjüvi c'ò nte ja c'ò nzi ma zopjüvi cja c'ò 'ñaja jñiñi. Nuc'ua na puncjü c'ò o 'ñench'e o mü'bü e Jesucristo. C'ò o creo, mi cärä c'ò mi menzumü a Israel; xo mi cärä c'ò dya mi menzumü a Israel. ² C'ò mi menzumü a Israel c'ò dya go ne go creo, o dyüt'üji c'ò dya mi menzumü a Israel. Nguec'ua va nguijñiji c'ò na s'ò, o nuji c'ua na ü e Pablo 'ñe e Bernabé. ³ E Pablo 'ñe e Bernabé o mezhe va mimivi a Iconio. Mi zopjüvi c'ò nte, dya mi süvi. Mi xipjiji:

—Me s'iyats'üji e Jesucristo c'ü ín Jmugöji, mi eñevi.

Nguec'ua c'ü ín Jmugöji o unüvi poder o tsjavi c'ò na nojo c'ò nunca mi janda c'ò nte. Nguec'ua va mbäräji c'ü na cjuana c'ò mi mama e Pablo 'ñe e Bernabé. ⁴ C'ò mi cärä a Iconio, dya mi 'natjo o pjeñe ma nguijñiji. Mi cärä c'ò mi teñe c'ò mi menzumü a Israel c'ò dya mi ätpä o jña e Jesucristo; mi cärä c'ò mi teñe c'ò apóstole c'ò mi ngue e Pablo 'ñe e Bernabé. ⁵ Nuc'ua c'ò mi menzumü a Israel c'ò dya mi ätä c'ò apóstole, cjanu o ma ñaji c'ua c'ò pje mi pjëzhi cja c'e jñiñi. Xo ñaji c'ò 'ñaja nte c'ò dya mi menzumü a Israel. O mamaji c'ü ro tsjapüji burla c'ò apóstole, cja rrü pjat'üji o ndojo. ⁶⁻⁷ Pero e Pablo 'ñe e Bernabé o mbärävi. Nguec'ua o c'ueñe o mëvi c'ua a Listra 'ñe a Derbe c'ò tsja cja c'e estado de Licaonia. Nujnu, o zopjüvi c'ò nte o xipjiji ja rvá sö e Jesús ro 'ñeme libre anguezeji cja c'ò na s'ò. Xo zopjüji c'ò nte cja c'ò 'ñaja jñiñi c'ò bëxtjo mi chäji.

Apedrean a Pablo en Listra

⁸ A Listra mi bübü 'na bëzo c'ü dya mi sö ro nzhodü, mi junrü a jöümü. Je ma cjanu ndeze 'ma o jmus'ü. ⁹ Nuc'ü, o dyärä mi ña e Pablo 'ma mi zopjü c'ò nte. E Pablo o jñanda na jo c'e bëzo, o mbärä c'ü mi junt'ü o mü'bü c'e bëzo c'ü ro sö Mizhocjimi ro jocü. ¹⁰ Nguec'ua o ña c'ua na jens'e e Pablo o xipji c'e bëzo:

—Böbü dya, rí böbü derecho, eñe.

O böbü na zëzhi, cjanu o nzhodü c'ua. ¹¹ Na puncjü o nte c'ò o jñanda e Pablo ja va jocü c'e bëzo. O mapjüji c'ua na jens'e o ñaji c'e jña Licaonia o mamaji:

—Nujyo, ngue yo ín ts'itagöji yo rí ma't'üji. O mbëzhi o nte nza czazgöji. O ëjui nu ja rí cärägöji o ë nugüji, eñeji.

¹² Cjanu o jñusp'üji c'ua ts'ita Júpiter e Bernabé. E Pablo, o jñusp'üji ts'ita Mercurio, na ngue mi ngue e Pablo c'ü mi zopjü c'ò nte. ¹³ A tji cja o ngoxtji c'e jñiñi nu ja mi cjogüji, mi järä 'na templo nu ja mi ma't'üji e Júpiter. Nuc'ua c'ü mi mböcjimi cja c'e templo o siji o toro cja o ngoxtji c'e jñiñi. C'ò toro ya vi ndepeji o ndäjñä. C'e mböcjimi 'ñe c'ò nte mi ne ro mbö't'üji c'ò toro, cja rrü mbäsp'äji e Pablo 'ñe e Bernabé c'ü rví ma't'üji. ¹⁴ E Pablo 'ñe e Bernabé 'ma mü o mbärävi c'ü mi ne ro tsja c'ò nte, o cjuan'divi o cjogüvi a nde nu ja mi cärä c'ò nte. O ts'üdü o bituvi, o mapjüvi c'ua na jens'e o mamavi:

¹⁵ —Nu'tsc'ëji in bëzoji, ¿jenga in ne rí pötcübe o toro? Maco rí ntetjogöbe nza cjatsc'ëji. C'ü rvá ëcjöbe, rá xi'tsc'öbe ja rgá sö ra 'ñempc'ëji libre cja c'ò na s'ò. Ni jyodü rí jyëziji yo ts'ita. Dya cja rí creoji, na ngue dya sö ra mböxc'üji. Rí 'ñench'e in mü'büji Mizhocjimi c'ü bübü para siempre, c'ü o dyät'ä e jens'e 'ñe ne xoñijöümü, 'ñe texe yo bübü

a jens'e 'ñe yo bübü cja ne xoñijöümü. Xo dyät'ä yo ndeje 'ñe texe c'o cãã nu. ¹⁶ Mi jinguã Mizhocjimi o jyëzi texe c'o nte mi cjaji ja c'o nzi ma netsjëji. ¹⁷ Pero Mizhocjimi mi unü c'o mi jyodü c'o nte; xo 'ñetscöji dacöji c'o pje ni jyodüzüji. Va penqueji o dyebe; dacüji o ts'itjō. Nguéc'ua me rí mäcjöji, bübü c'ü rá sigöji. A cjanu, ngue c'ü rga pärägöji bübü Mizhocjimi, eñe e Pablo 'ñe e Bernabé.

¹⁸ Zö mi mamavi a cjanu, pero c'o nte siempre mi ne ro mbö'tp'üji o toro anguezevi. Pero o sido o xipjivi c'ü dya ro tsjaji a cjanu.

¹⁹ Cjanu o säjä c'ua a Listra ja nzi o nte c'o mi menzumü a Israel, vi 'ñeji a Antioquía 'ñe a Iconio. O dyüt't'üji c'ua c'o mi cãrã a Listra o pjat'üji o ndojo e Pablo. Cjanu o ngüt'üji c'ua va pjongüji a tji cja c'e jñiñi. Mi pëzhiji ya vi ndü. ²⁰ Nuc'ua cjanu o ã c'ua c'o cja vi 'ñench'e o mü'bü e Jesucristo, o ã böbüji nu ja mi 'mana e Pablo. Nuc'ua e Pablo cjanu o nanga c'ua, o cjogü na yeje cja c'e jñiñi. C'ü na ye nu pa, o mbedyevi nu e Bernabé o mëvi a Derbe.

²¹ A Derbe o zopjüvi c'o nte o xipjiji o jña Mizhocjimi. Na puncjü c'o o 'ñench'e o mü'bü e Jesucristo. Nuc'ua cjanu o nzhogü o mëvi a Listra 'ñe a Iconio 'ñe a Antioquía.

²² O zopjüvi c'o mi creo e Jesucristo, o xipjiji:

—Nu'tsc'eji sido rí 'ñejmeji e Jesucristo. Dya pje rí tsjijñiji 'ma pje c'o cja'c'üji. Na ngue 'ma cjó c'o unü o mü'bü Mizhocjimi ra dyätã, nuji na ü 'ma c'o, y pje c'o cjarüji, embeji c'o.

Nguéc'ua o zëzhiji, dya züji. ²³ Nuc'ua e Pablo 'ñe e Bernabé cjanu o juajnüvi c'ua c'o ro tsja pastor nzi 'naja jñiñi. C'o cjuarma c'o mi cãrã nu, 'ñe c'o apóstole o mbempjeji. Nuc'ua c'o apóstole o dyötüvi Mizhocjimi ro mbös'ü c'o pastor 'ñe c'o 'ñaja cjuarma, na ngue vi creoji. Cjanu o mbedyevi o mëvi c'ua.

Pablo y Bernabé vuelven a Antioquía de Siria

²⁴ O huench'evi c'ua cja c'e estado de Pisidia o zät'ävi a Perge c'ü tsja a Panfilia. ²⁵ 'Ma mü o nguarü o zopjüvi c'o mi cãrã nu, cjanu o zöbüvi o mëvi a ma a Atalia. ²⁶ Nujnu, o ndes'evi cja 'na barco c'ü mi ma a Antioquía c'ü tsja a Siria. Je mi mëvi nu, na ngue nujnu ngueje nu ja vi dyötü Mizhocjimi c'o cjuarma, ro mbös'ü e Pablo 'ñe e Bernabé cja c'e bëpji. Je mi mëvi nu, na ngue ya vi cjuatüvi c'e bëpji. ²⁷ 'Ma o zät'ävi a Antioquía, o zojnüvi c'ua c'o cjuarma. 'Ma mü o jmurüji, nuc'ua e Pablo 'ñe e Bernabé o xipjiji ja va mbös'ü Mizhocjimi va zopjüvi c'o nte. Xo xipjiji Mizhocjimi o 'ñünbü o mü'bü c'o dya mi menzumü a Israel, xo dyätpäji o jña e Jesucristo. ²⁸ O mezhe c'ua na puncjü o pa, mi cãrãji co c'o mi cãrã a Antioquía c'o mi ench'e o mü'bü e Jesucristo.

15

La reunión en Jerusalén

¹ C'o pa c'o, xo säjä c'ua ja nzi o bëzo a Antioquía c'o vi 'ñeje a Judea. O zopjüji c'o cjuarma o xipjiji:

—'Ma dya ra circuncidaots'üji ja c'o nzi va dyopjü e Moisés, dya ra sö rí salvagueji, embeji c'o cjuarma c'o mi cãrã a Antioquía.

² E Pablo 'ñe e Bernabé o mamavi c'ü dya ro sö ro circuncidaoji c'o mi menzumü a Antioquía. Nguéc'ua va zöji c'ua o jña c'o. Nguéc'ua c'o cjuarma a Antioquía o xipjiji e Pablo 'ñe e Bernabé ro mëvi a Jerusalén, 'ñe ja nzi anguezeji, ro ma ñaji c'o apóstole 'ñe c'o pastor, ro dyönüji cjo mi jyodü ro circuncidaoji c'o dya mi menzumü a Israel.

³ Cjanu o möji c'ua. Bübü o cjuarma c'o o ma zogüji. 'Ma o cjogüji a Fenicia 'ñe a Samaria, o zät'äji c'o jñiñi nu ja mi cãrã o cjuarma. O xipjiji c'ü ya vi creo na puncjü o nte c'o dya mi menzumü a Israel. Nguéc'ua me co mäjä c'o cjuarma.

⁴ 'Ma mü o zät'äji a Jerusalén, c'o apóstole 'ñe c'o pastor 'ñe c'o 'ñaja cjuarma o recibidoji e Pablo 'ñe e Bernabé 'ñe c'o ma dyoji. Nuc'ua e Pablo 'ñe e Bernabé cjanu o mamavi ja va mbös'ü Mizhocjimi o zopjüvi c'o dya mi menzumü a Israel. ⁵ Mi bübü nu ja nzi o fariseo c'o vi creo e Jesucristo. O böbüji c'ua cjanu o mamaji:

—Ni jyodü rá circuncidaogöji c'o dya menzumü a Israel c'o ätpä o jña e Jesucristo. Xo rá xipjiji ni jyodü ra dyätäji o ley Mizhocjimi c'ü o dyopjü e Moisés, eñeji.

⁶ Nguec'ua o tsjaji 'na junta, o jmurü c'o apóstole 'ñe c'o pastor o ñaji ja rvá xipjiji c'o dya mi menzumü a Israel. ⁷ Nuc'ua 'ma ya vi mezhe vi zöji o jña, o böbü e Pedro o xipjiji:

—Mi cjuarmats'ügöji, in pãrãgueji ya mezhe ja nzi cjë, Mizhocjimi o juancügö nguetscö ot'ü ró zopjügö c'o dya menzumü a Israel ró xipjiji ja rvá 'ñemeji libre cja c'o na s'o. 'Ma o dyäräji c'o ró xipjiji, o creoji. ⁸ Ja c'o nzi va dyacöji Mizhocjimi o Espiritu, je xo ga cjanu va unü yo dya menzumü a Israel c'o ya 'ñench'e o mü'bü e Jesucristo. Na ngue Mizhocjimi pãtpä o mü'bü texe yo nte. ⁹ Angueze dya juajnü cjó ra s'iyá. O ndintspi o mü'bü yo dya menzumü a Israel 'ma o 'ñench'e o mü'büji e Jesucristo, ja c'o nzi va ndintsqi in mü'bügöji. ¹⁰ Maco Mizhocjimi ya recibido yo dya menzumü a Israel, ¿jenga in xipjiji ni jyodü ra dyätäji c'o ley? Dya rí tsjaji a cjanu; 'na ra ünnc'üji Mizhocjimi. C'o in mboxatitagöji mi söji na jyü c'o ley, dya sö ro cumpleji c'o. Ni xo ri nguetscöji. ¹¹ Rí pãrãgöji na s'ozgöji pero ra salvazügöji Mizhocjimi na ngue me s'iyazüji e Jesús c'in Jmugöji. Je xo rga cjanu rgá salva yo dya menzumü a Israel, eñe e Pedro.

¹² 'Ma mü o nguarü o ña e Pedro, dya cjó cja ndünrü. Nuc'ua e Pablo 'ñe e Bernabé o zopjüvi c'o mi cãrã nu, o xipjiji ja va mbös'üvi Mizhocjimi va zopjüvi c'o dya mi menzumü a Israel. O mbös'ü o tsjavi c'o na nojo c'o nunca mi janda c'o nte. ¹³ 'Ma mü o nguarü o ñavi, cjanu o ña c'ua e Jacobo o xipji c'o mi cãrã nu:

—Mi cjuarmats'ügöji, dyäräji c'ü rá xi'tsc'öji. ¹⁴ Ya xitsiji e Simón Pedro c'ü ya mezhe Mizhocjimi xo juentse yo dya menzumü a Israel, xo tsjapü o nte yo. ¹⁵ Nujyo, ngue yo o dyopjü c'o profeta c'ü ro zädä. C'o o dyopjüji je mama a cjava:

¹⁶ Yo nte, dya cja matcüji ja c'o nzi va matcüji cja c'e ngümü de xipjadü c'ü o dyät'ä e David.

Nguec'ua 'ma ra zädä c'o pa, rá nzhogö rá cjapü yo nte ra matcüji na yeje.

¹⁷⁻¹⁸ Rá cjapü in ntegö c'o 'ñaja nte, zö ja nde menzumüji.

Ra jyongüji ra mbãcãji, eñe Mizhocjimi.

Nujyo, o jítscöji ndeze mi jinguã yo.

Je ga cjanu va mama c'o profeta.

¹⁹ O sido o ña e Jacobo o mama:

—C'ü rí mangö, yo dya menzumü a Israel c'o ya ejme dya Mizhocjimi, dya ni jyodü rá xipjiji ra circuncidaoji ja c'o nzi ga mama c'o ley. ²⁰ C'ü rá cjaji, rá penpeji 'na carta rá xipjiji c'ü dya ra zaji o ts'ingue o animale c'o päsp'äji yo ts'ita. C'o bëzo, dya ra tsãji o ndixü; c'o ndixü, dya xo ra tsãji o bëzo. Xo 'ñe c'o dya be chjüntü. Xo rá xipjiji, dya ra zaji o ts'ingue o animale c'o dya mbedye o cji. Dya xo ra ziji o cji. ²¹ Rá xipjiji a cjanu. Na ngue ya mezhe jizhiji o ley e Moisés texe cja c'o ciudad. 'Ma xabaro xörüji cja nintsjimi c'e ley, eñe e Jacobo.

²² Nuc'ua o nguejme conforme c'o apóstole 'ñe c'o pastor 'ñe c'o 'ñaja cjuarma. O juajnüji c'ua yeje cjuarma c'ü ro möji a Antioquía e Pablo 'ñe e Bernabé. Nuc'o, mi xo'ñivi cja c'o cjuarma. C'ü 'naja mi chjü e Judas Barsabás; c'ü 'naja mi chjü e Silas. ²³ O dyopjüji 'na carta o jñu's'üji a cjava:

“Nutscöjme rí apóstolegöjme 'ñetscöjme rí pastorgöjme rí pen'c'öjme ne carta. Rí zenguats'üjme cjuarma, nu'tsc'ëji dya in menzumüji a Israel in cãrãji a Antioquía 'ñe texe cja ne estado de Siria 'ñe ne estado de Cilicia. ²⁴ C'ü rgá pen'c'öjme ne carta, ró äragöjme bübü c'o o mbedye va ja rí cãragöjme c'o o ã nuc'üji. O xi'ts'iji ni jyodü ra circuncidaots'üji 'ñe rí tsjaji c'o mama o ley Mizhocjimi c'ü o dyopjü e Moisés. Nguec'ua dya in pãrãji ja ngue c'ü rí creoji. Nu c'o o ã xi'ts'iji a cjanu, dya ró tägöjme c'o. ²⁵ Ya ró ñagöjme ró juajnüjme yeje cjuarma rá täcöjme ra ëji e Bernabé 'ñe e Pablo, ra 'ñe zenguats'üji. Me rí s'iyagöjme anguezevi. ²⁶ Zö cjogüvi na puncjü peligro 'na ra mbö't'üji c'o, pero sido zopjüvi yo nte, xipjiji o jña e Jesucristo c'in Jmugöji. ²⁷ Ró juajnüjme e Judas 'ñe e Silas ra ëji e Bernabé 'ñe e Pablo. E Judas 'ñe e Silas ra xi'ts'iji nu yo ró opjüjme cja ne carta. ²⁸ O Espiritu Mizhocjimi o dyacöjme o pjeñe, o jítscöjme c'o rá xi'tsc'öjme rí

tsjaji. Y na jo, nguextjo c'o rá xi'tsc'öjme c'o. 'Ma jiyö, 'na rí sögueji na jyü. ²⁹ Yo rá xi'tsc'öjme, ngue c'ü dya rí saji o ts'ingue o animale c'o päsp'äji yo ts'ita. Dya xo rí siji o cji. Dya xo rí saji o animale c'o dya mbedye o cji. Nu'tsc'eji in bëzoji, dya rí tsäji o ndixü; 'ñetsc'eji in ndixüji, dya rí tsäji o bëzo. Xo 'ñetsc'eji dya be in chjüntüji. 'Ma dya rí tsjaji yo na s'o, in cjaji na jo'ma. Zenguaji, Mizhocjimi ra mböxc'üji", eñe c'e carta va dyopjüji.

³⁰ Cjanu o ndäji c'ua e Judas 'ñe e Silas o ndedyivi c'e carta, o möji e Bernabé 'ñe e Pablo a Antioquía. 'Ma mü o zät'äji, cjanu o xipjiji c'ua c'o cjuarma a Antioquía ro jmurüji. 'Ma o jmurüji, o unüji c'ua c'e carta. ³¹ 'Ma mü o xörüji c'e carta, me go mäji na ngue ma jo c'o jña c'o mi t'opjü nu. ³² E Judas 'ñe e Silas mi profetavi. O xipjivi na puncjü o jña c'o cjuarma, o jíchiji ja ga cja o jña Mizhocjimi. Nguec'ua c'o cjuarma xenda go zëzhiji cja o jña Mizhocjimi. ³³ E Judas 'ñe e Silas o mezhevi ja nzi pa a Antioquía. Nuc'ua 'ma mü o nzhogüvi nu ja vi 'ñeji e Bernabé 'ñe e Pablo, c'o cjuarma a Antioquía o xipjiji anguezevi: —Mizhocjimi ra mböxc'üvi. Xipjivi ra mbörü Cjimi c'o o ndäc'äji, eñeji.

³⁴⁻³⁵ E Pablo 'ñe e Bernabé xe go mimivi a Antioquía. Anguezevi 'ñe c'o 'ñaja xöpüte mi jizhiji mi mamaji o jña Mizhocjimi.

Pablo comienza su segundo viaje misionero

³⁶ O mezhe c'ua ja nzi o pa, o mama c'ua e Pablo o xipji e Bernabé:

—Na jo rá më cja c'o jñiñi nu ja ya ró zopjüvi o jña Mizhocjimi c'o nte. Rá ma zenguavi c'o cjuarma, rá nuvi pje cjaji, eñe e Pablo.

³⁷ E Bernabé mi ne ro zidyivi e Juan Marcos. ³⁸ Pero o mama e Pablo c'ü xenda na jo 'ma dya ro zidyivi c'ü. Na ngue e Marcos vi jyanbüji co anguezevi a Panfilia; dya sido cja c'e bëpji co anguezevi. ³⁹ Nguec'ua o zövi c'ua o jña e Bernabé e Pablo. Nguec'ua va xögüvi c'ua. Nuc'ua e Bernabé cjanu o mëvi e Marcos. O mbes'evi cja 'na barco o mëvi a Chipre. ⁴⁰ Nuc'ua e Pablo o juajnü e Silas ro mëvi ro mbëpivi Mizhocjimi. C'o cjuarma a Antioquía o dyötpüji Mizhocjimi ro mbös'ü e Pablo 'ñe e Silas. Cjanu o mëvi c'ua. ⁴¹ O zät'ävi texe cja c'e estado de Siria 'ñe cja c'e estado de Cilicia. E Pablo mi zopjü c'o cjuarma; nguec'ua va zëzhiji cja o jña Mizhocjimi.

16

Timoteo acompaña a Pablo y a Silas

¹ Nuc'ua cjanu o mëvi c'ua a Derbe 'ñeje a Listra. Mi bübü nu 'na t'i c'ü mi chjü e Timoteo. Nuc'ü, mi ench'e o mü'bü e Jesucristo. C'ü nu nana mi menzumü a Israel, y xo mi ench'e o mü'bü e Jesucristo. C'ü nu tata mi menzumü a Grecia. ² C'o cjuarma a Listra 'ñe a Iconio mi mamaji c'ü mi cja na jo e Timoteo. ³ E Pablo o ne o zidyivi e Timoteo ngue c'ua ro mbös'üvi cja c'e bëpji. Pero ot'ü o circuncidao. Na ngue c'o mi menzumü a Israel c'o mi cãrã cja c'o jñiñi nu ja ro möji e Pablo e Silas e Timoteo, mi pãrãji c'ü mi griego c'ü o tata e Timoteo, dya mi menzumü a Israel. 'Ma o nguarü o circuncidao, cjanu o möji c'ua. ⁴ Texe cja c'o jñiñi ja c'o mi pöji, mi zopjüji c'o cjuarma mi xipjiji c'o vi mama c'o apóstole 'ñe c'o pastor c'o mi cãrã a Jerusalén. ⁵ Nguec'ua c'o cjuarma xenda go mbãrãji go creoji e Jesucristo. Pama mi bübü c'o mi ench'e o mü'bü e Jesucristo.

La visión que Pablo tuvo de un hombre de Macedonia

⁶ Nuc'ua mi ne ro möji a Asia ro xipjiji o jña e Jesucristo c'o nte. Pero o Espíritu Mizhocjimi o tsjapü o mbãrãji c'ü dya ro möji nu. Nguec'ua va cjogütjoji cja c'e estado de Frigia 'ñe cja c'e estado de Galacia. ⁷ 'Ma ya mi ngue ro zät'äji cja c'e estado de Misia, mi cja ro möji a Bitinia. Pero o Espíritu e Jesucristo dya jyëzi ro möji. ⁸ Nguec'ua va cjogütjoji c'ua cja c'e estado de Misia, dya mamaji o jña Mizhocjimi nu. Nuc'ua o zät'äji a Troas c'ü tsja a Misia. ⁹ 'Na nu xömü 'ma mi cãrãji a Troas, Mizhocjimi o jíchi e Pablo c'ü o jñanda, nza cja 'ma ro nguinch'i 'na t'jĩ. O jñanda 'na bëzo c'ü mi menzumü cja c'e estado de Macedonia. Mi böbü ma xipji e Pablo: “Möji a Macedonia rí ma pjöxcüjme”, eñe c'e bëzo. ¹⁰ Nutscö e Lucas, je ngue a Troas ró chjögjme e Pablo 'ñe c'o mi dyoji. Na ngue c'ü o jñanda e Pablo c'ü o jíchi Mizhocjimi, ró pãrãjme Mizhocjimi mi jítscöjme c'ü ro ma

zopjüjme c'o mi cãrã a Macedonia ro ma xipjijme o jña e Jesucristo. Ixtó xampjajme ro mócjójme nu.

Pablo y Silas en Filipos

¹¹ Ró tes'ejme c'ua cja c'e barco c'ü ró töt'üjme a Troas ró möjme derecho ró sät'äjme a Samotracia. C'ü na ye nu pa, ró sät'äjme a Neápolis ró dagüjme cja c'e barco. ¹² Nuc'ua ró pedeyjme nu ró sät'äjme a Filipos nu ja cãrã na puncjü o nte c'o vi 'ñeje a Roma o 'ñe mandaji nu. A Filipos ngue 'na jñiñi c'ü me na nojo cja c'o 'ñaja jñiñi c'o tsja a Macedonia. Ró mimijme ja nzi pa nu. ¹³ 'Ma mü o zädã c'e pa 'ma söya c'o menzumü a Israel, ró pedeyjme cja o ngoxtji c'e jñiñi ró mócjójme a squina cja 'na ndare nu ja mi pa ötüji Mizhocjimi. Ró mimijme ró jíchijme c'o ndixü c'o mi jmurü nu. ¹⁴ 'Na c'o ndixü c'o mi ärä c'o mi mamajme, mi ngue 'na ndixü c'ü mi chjü e Lidia. Mi menzumü a Tiatira mi pö o bitu c'o ma cji pobü. Nuc'ü, mi ma't'ü Mizhocjimi. Mizhocjimi o 'ñünbü o mü'bü o creo c'o jña c'o o mama e Pablo. ¹⁵ Cjanu o ji c'ua, 'ñe c'o mi cãrã o ngumü. Nuc'ua cjanu o xitscójme:

—Nu 'ma in mangueji c'ü na cjuana rí ench'e ín mü'bügö c'ü ín Jmugöji, rí mbitats'üji rá mö ín nzungö rí ma oxqueji nu, enzgójme c'ü.

O zümpcüjme ró oxüjme nu.

¹⁶ 'Na nu pa, mi pöcjójme nu ja mi pa ötüjme Mizhocjimi. Ró chjögöjme 'na xunt'i c'ü mi esclavo. Mi o'o o mü'bü 'na o espíritu e Satanás c'ü dya jo, mi unü poder mi divinao. C'o o lamu c'e xunt'i mi tõi na puncjü o merio co c'ü mi divinao c'e xunt'i. ¹⁷ Nuc'ü, mi tjünt'ü ín xütjügöjme nu ja mi pöcjójme e Pablo, mi mapjü na jens'e mi mama:

—Nu yo bëzo, ngue o mbëpji Mizhocjimi c'ü bübü a jens'e. Xi'ts'iji ja rgá sö rí salvagueji, eñe c'e xunt'i.

¹⁸ O mezhe c'ua na puncjü o pa, mi cja a cjanu c'e xunt'i mi tjünt'ü ín xütjügöjme mi mama a cjanu. O xicha c'ua e Pablo o pjünü o jñanda c'e xunt'i. Cjanu o xipji c'ua c'ü o espíritu c'ü dya jo:

—Me na zëzhi e Jesucristo; rí xi'tsc'ö rí pedye cja ne xunt'i.

Cjanu o mbedye c'ua.

¹⁹ C'o o lamu c'e xunt'i o mbärãji c'ua c'ü dya cja ro ndõi na puncjü o merio. Nguec'ua cjanu o zürüji c'ua e Pablo 'ñe e Silas o zidyiji a fuerza a jmi c'o pje mi pjëzhi, ngue c'ua ro jñünpüji ngüenda. ²⁰ 'Ma mü o zät'ãji cja c'o pje mi pjëzhi, cjanu o xipjiji c'ua:

—Nu yo bëzo, je menzumüvi a Israel. Va ã xipjiji nan'ño jña yo nte ga dyonpüji. Nguec'ua dya pärãji ja ngue c'ü ra creoji. ²¹ Mamavi o jña c'o mama ín leygöji c'ü dya sö rá cjaji ni xo rá creoji. Na ngue rí menzumügöji a Roma, eñeji.

²² Nguec'ua c'o nte o üdüji, mi ne ro mbärãji e Pablo 'ñe e Silas. C'o pje mi pjëzhi cjanu o ts'ünbüvi c'ua o bitu e Pablo 'ñe e Silas. Cjanu o mandavi o mbärãji co dyenza. ²³ Nuc'ua 'ma mü o nguarü o mbärãji na puncjü, cjanu o pant'aji c'ua a pjörü. Cjanu o xipjiji c'ua c'e mböppjörü ro mbörüji na jo e Pablo 'ñe e Silas para dya ro mbedyevi. ²⁴ Nguec'ua c'e mböppjörü o tsja ja c'o nzi va xipjiji, o siji e Pablo 'ñe e Silas o ã tsjocüji mas a mbo cja c'e pjörü. Cjanu o ngö'tp'üji c'ua o nguavi cja yeje dyaxü c'o vi dyö't'üji, para dya ro sö ro mbedyevi.

²⁵ Nuc'ua c'ü ndexö mü e Pablo 'ñe e Silas mi ötüvi Mizhocjimi y mi tõi o himno ma ma't'üvi Mizhocjimi. C'o 'ñaja c'o ma o'o a pjörü mi äräji. ²⁶ 'Nango mbi c'ua na zëzhi ne xoñijö mü go 'ñö mü c'o cimientu cja c'e pjörü go xogü c'o ngoxtji. C'o cadena c'o mi 'nün't'ü c'o ma o'o a pjörü, o ndögü nu ja mi sa'a cja ndüngümü. ²⁷ C'e mböppjörü 'ma mü o zö, o jñanda ya vi xogü c'o ngoxtji cja c'e pjörü. O ngübü c'ua o tjëdyi ro pö't'ütsjë. Na ngue mi pëzhi ya vi c'ueñe texe c'o ma o'o cja c'e pjörü. ²⁸ Nuc'ua e Pablo o mapjü c'ua na jens'e o xipji:

—Dya rí pö't'ütsjë; rí cãxtjogöjme rí texejme, eñe.

²⁹ Nuc'ua c'e mböppjörü o manda o tüji o sivi. Cjanu o cjuan'di o ma a mbo cja c'e pjörü, me mi mbi. Cjanu o ndüñijö mü cja o jmi e Pablo 'ñe e Silas. ³⁰ Cjanu o zidyivi a tji o xipjivi:

—Nu'tsc'evi nin t'ecjañõmüvi, ¿pje ni jyodü rá cjagö ngue c'ua rá salvagö?

³¹ Cjanu o ndünrüvi o xipjivi:

—Rí 'ñench'e in mü'bü e Jesucristo rí tsjapü in Jmugue. Ra 'ñempc'e libre texe cja c'o na s'o; xo 'ñe yo cãrã in nzumü, embeji c'e mböpjörü.

³² Nuc'ua cjanu o xipjivi o jña Mizhocjimi c'e bëzo 'ñe texe c'o mi cãrã o ngumü.

³³ Nuc'ua mismo c'e xõmü, c'e mböpjörü ixco zidyí c'ua e Pablo 'ñe e Silas nu ja mi po o ndeje o mbe'chp'evi nu ja vi s'odü. Nuc'ua cjanu o jichiji co ndeje c'e mböpjörü 'ñe c'o mi cãrã o ngumü. ³⁴ Nuc'ua c'e mböpjörü cjanu o zidyí e Pablo 'ñe e Silas cja o ngumü, o ma unüvi o xedyí o zivi. Me go mäjã c'ua c'e mböpjörü 'ñe c'o mi cãrã o ngumü, na ngue vi 'ñench'e o mü'büji Mizhocjimi.

³⁵ Nuc'ua c'ü na jyas'ü, c'o pje mi pjëzhi cjanu o zopjüvi c'ua c'o policía o xipjiji:

—Mëvi ma xopcüvi c'o bëzo c'o ró pant'aji a pjörü.

³⁶ 'Ma mü o zãt'ãvi nu, o xipjivi c'e mböpjörü. Nuc'ua c'e mböpjörü cjanu o ma xipji e Pablo:

—C'o pje pjëzhi o ndãvi c'o o ã mama c'ü sö rí pedyevi libre. Nguec'ua pedyevi, Mizhocjimi rí möji, eñe c'e mböpjörü.

³⁷ Pero e Pablo dya nguejme conforme o xipji c'o policía:

—C'o pje pjëzhi o mandavi o mbãrãzübe na puncjü, me go bëchquibe ín tsebe cja yo nte, zö dya jñüncübe ngüenda. Y o pandgabe a pjörü. O tsjacübe a cjanu, maco rí menzumügöbe a Roma. Nudya, nevi c'ü rá pedyebe, c'ü dya ra mbãrã yo nte. Iyö. Ma xipjivi ra ëjui ra 'ñe pjongüzübe libre.

³⁸ Cjanu o ma c'ua c'o policía cja c'o pje mi pjëzhi, o ma xipjivi ja va mama e Pablo. 'Ma mü o dyãrã c'o pje mi pjëzhi c'ü mi menzumü a Roma e Pablo 'ñe e Silas, me go züvi c'ua.

³⁹ Cjanu o mëvi c'ua cja c'e pjörü o ma xipjivi e Pablo 'ñe e Silas:

—Perdonaozübe c'ü ró cja'c'öbe.

Cjanu o pjongüvi c'ua libre cja c'e pjörü. Cjanu o xipjivi:

—Rí ö'tc'üjme 'na favor rí pedyevi cja ne jñiñi, eñe c'o pje mi pjëzhi.

⁴⁰ Nuc'ua e Pablo 'ñe e Silas 'ma mü o mbedyevi libre cja c'e pjörü, cjanu o ma zenguavi e Lidia. Nuc'ua cjanu o zopjüvi c'o cjuarma c'o mi cãrã nu; nguec'ua o mäjí y o zëzhiji. O mbedye o möji c'ua co e Timoteo.

17

El alboroto en Tesalónica

¹ O zãt'ãji c'ua a Anfípõlis 'ñe a Apolonia pero o cjogütjõji, o zãt'ãji cja c'e jñiñi a Tesalónica. Nujnu, bübü nu 'naja nintsjimi nu ja ma't'ü Mizhocjimi c'o menzumü a Israel.

² Texe nu ja mi sãt'ã e Pablo mi pa cja nintsjimi. Nguec'ua o mezhe jñi nzo, chjünma mi pa cja c'e nintsjimi a Tesalónica mi pa jíchi o jña Mizhocjimi c'o nte. ³ O jíchiji c'o mama o jña Mizhocjimi, ngue c'ua ro mbãrãji mi jyodü ro sufre rvã ndü e Cristo, cja rrü tetjo c'ua na yeje. O xipjivi:

—In te'beji c'ü o mama Mizhocjimi ra ã 'ñevgueji libre. Pero rí xi'tsc'õji, nuc'ü, ya ëjë. Ngueje e Jesús.

⁴ C'o menzumü a Israel, bübü c'o o creo o ndeñeji e Pablo 'ñe e Silas. C'o dya menzumü a Israel c'o xo mi sũ Mizhocjimi, na puncjü c'o xo creo e Jesucristo. Nuc'o, mi bübü ja nzi ndixü c'o pje mi pjëzhi. ⁵ Nuc'ua c'o menzumü a Israel c'o dya mi creo, me go sjëyaji c'ua na ngue c'o nte o ndeñeji e Pablo 'ñe e Silas. Nguec'ua cjanu o möji cja chõjmü nu ja mi cãrã c'o bëzo c'o ma s'o c'o dya mi pëpji c'o ja nde mi nzhodü. O xipjiji ro möji anguezeji. 'Ma mi pöji, o mbürü o mapjüji c'ua na jens'e. Nguec'ua va mundo c'ua na puncjü o nte. Nuc'ua cjanu o möji cja o ngumü e Jasón, Cjanu o xo'tp'üji o ngumü cjanu o cjogüji, ngue c'ua ro pjongüji e Pablo 'ñe e Silas ro zidyiji nu ja ro jñünpüji ngüenda a jmi c'o nte. ⁶ Pero dya chõt'üji. Nguec'ua o pëñch'iji c'ua e Jasón 'ñe ja nzi c'o 'ñaja cjuarma, o zidyiji a fuerza cja c'o pje mi pjëzhi cja c'e jñiñi. O mapjüji na jens'e mi mamaji:

—E Pablo 'ñe e Silas nzhodüvi onpüvi yo nte. Nguéc'ua texe cja ne xoñijöümü bübü c'o ya s'onbüji o mü'bü na ngue c'o jña c'o mamavi. Nudya, va êjui va ê oncügöji. ⁷ Nu ne Jasón o recibido cja o ngümü c'o, ngue c'ua sido oxüvi. C'o creo ja c'o nzi ga mama anguezevi, dya cjaji ja c'o nzi ga manda e César c'ü mero manda; mamaji e Jesús ngueje c'ü mero manda, eñeji.

⁸ C'o nte 'ñe c'o pje mi pjèzhi 'ma mü o dyäräji a cjanu, me go züji, dya mi pärã pje ro tsjaji. ⁹ Nuc'ua c'o pje mi pjèzhi cjanu o cobraji o merio e Jasón 'ñe c'o 'ñaja cjuarma, o xipjiji c'ü ro nzhopcüji c'o merio 'ma ro mbedye e Pablo 'ñe e Silas cja c'e jñiñi. Cjanu o 'ñemeji c'ua libre.

Pablo y Silas en Berea

¹⁰ Nuc'ua c'o cjuarma cjanu o xipjiji e Pablo 'ñe e Silas c'ü ro mbedyevi c'e xöümü, ro mëvi a ma a Berea. 'Ma mü o zät'ävi nu, o mëvi cja c'e nintsjimi nu ja ma't'ü Mizhocjimi c'o menzumü a Israel. ¹¹ C'o mi cãrã a Berea xenda mi äräji que na ngue c'o mi cãrã a Tesalónica. O dyäräji co texe o mü'büji c'o jña c'o mi mama e Pablo 'ñe e Silas. Pama mi nuji cja o jña Mizhocjimi cjo na cjuana c'o mi mamavi. ¹² Nguéc'ua c'o menzumü a Israel, na puncjü c'o o 'ñench'e o mü'bü e Jesucristo. Xo 'ñe na puncjü o ndixü c'o pje mi pjèzhi c'o mi griego c'o dya mi menzumü a Israel, xo creoji e Jesucristo. Xo 'ñe o bëzo c'o mi griego. ¹³ Nuc'ua c'o mi cãrã a Tesalónica c'o mi menzumü a Israel, o mbäräji c'ua e Pablo 'ñe e Silas vi mëvi a Berea; e Pablo mi zopjü c'o nte mi xipjiji o jña Mizhocjimi. Ixco möji c'ua o ma dyü't'üji c'o nte, ngue c'ua me go mundoji va mapjüji. ¹⁴ Nuc'ua c'o cjuarma ixco ndäji c'ua c'o ro ma caminao e Pablo ro zät'äji a squina cja c'e mar. E Silas 'ñe e Timoteo o nguejmevi a Berea. ¹⁵ C'o cjuarma o ma caminaoji e Pablo hasta o zät'äji a Atenas. Nuc'ua e Pablo o mama c'ua o xipjiji:

—'Ma rí nzhogueji a Berea, xipjiji e Silas 'ñe e Timoteo ra tsjavi posible ra êjui, dya ra mezhevi.

Pablo en Atenas

¹⁶ E Pablo mi te'be e Silas 'ñe e Timoteo ro säjui a Atenas. Me go sufre o mü'bü, na ngue o jñanda mi tãgã na puncjü o ts'ita cja c'e jñiñi. ¹⁷ Nguéc'ua mi pa cja c'e nintsjimi mi ñaji c'o mi menzumü a Israel mi xipjiji ja ga cja c'ü na cjuana. Xo mi ñaji c'o dya mi menzumü a Israel c'o xo mi ma't'ü Mizhocjimi. Y pama mi pa cja c'e chöjmü mi ñaji c'o mi pa nu. ¹⁸ Nujnu, mi pa nu c'o mi xiji epicureo c'o mi xötpü o jña e Epicuro, 'ñe c'o mi xiji estoico c'o mi xötpü o jña e Zenón. Anguezeji o zöji o jña e Pablo. Bübü c'o o mama:

—Mbärã, ¿pje ra xitscöji ne bëzo nu ja nde pezhe o jña?, eñeji.

Bübü c'o o mama:

—Nza cja c'ü xitscöji rá creoji nan'ño ts'ita c'o ma't'üji nan'ño jñiñi, eñeji.

O mamaji a cjanu na ngue e Pablo mi xipji anguezeji ja ga cja e Jesús 'ñe c'e Resurrección. Anguezeji dya tendioji, mi cjaüji e Jesús 'ñe c'e Resurrección mi ngue o tjü yeje ts'ita. ¹⁹ O zidyiji c'ua e Pablo nu ja mi chjü a Areópago nu ja mi jünji ngüenda. Cjanu o xipjiji:

—Rí ne rí xitscöjme ne jña nu in jizhgue ngue c'ua rá päräjme. ²⁰ In mangue yo nunca rí äräjme. Rí ne rá päräjme ja ga cja yo, embeji e Pablo.

²¹ C'o mi menzumü a Atenas 'ñe c'o dya mi menzumü a Atenas c'o mi cãrã nu, sido mi mamaji c'o jña c'o nuevo y me mi ne ra dyäräji c'o jña c'o nuevo.

²² Nuc'ua e Pablo cjanu o böbü c'ua nu ja mi jünji ngüenda nu ja mi chjü a Areópago, cjanu o mama:

—Nu'tsc'ejji in bëzoji in cãrãji va a Atenas, rí unnc'ö ngüenda c'ü me in ma't'üji o ts'ita.

²³ 'Ma mi nzhodügö mi janda yo ts'ita yo in ma't'üji, ró janda 'na altar c'ü juns'ü a cjava: “Ne altar ngue para c'e ts'ita c'ü dya rí pärägöji”, je juns'ü a cjanu. Nudya rá xi'tsc'öji ja ga cja c'ü dya in pärãji pero in mamaji in ma't'üji, c'ü ngueje Mizhocjimi.

²⁴ 'Mizhocjimi o dyät'ä e jens'e 'ñe ne xoñijöümü, 'ñe texe yo bübü 'ñe yo cja'a. Nuc'ü, manda texe a jens'e 'ñe texe cja ne xoñijöümü. Nguéc'ua dya bübü a mbo o templo 'ñe o ts'ingümü nu ja ra mimi. Na ngue nuyo, ät'ätjoji co dyë yo. ²⁵ Nu'tsc'ejji in cjiñiñi c'ü pje

c'o ni jyodü yo ts'ita rí unügueji. Pero Mizhocjimi dya pje ni jyodü. Maco ngue angueze o ngambgagöji va cja ne xoñijömmü, y dacüji c'ü rgá bübüji 'ñe c'ü rgá tsjons'ü ín jñüji. Xo dacüji texe c'o ni jyongüji.

²⁶ Mizhocjimi o ngama texe yo raza 'ñe yo nación. Na ngue je mboxbëchiji cja c'e bëzo c'ü ot'ü o dyät'ä Mizhocjimi. O mama Mizhocjimi jinguã ro mimi nzi 'na raza yo cãrã dya, 'ñe ja ngue c'ua ro ngãrãji. Xo 'ñe c'o cja ra ngãrã. ²⁷ O ngama a cjanu Mizhocjimi yo raza, ngue c'ua texeji ra jyodüji angueze, ra mbãrãji ja ga cja, ra 'ñench'e o mü'büji. Na ngue dya jë bübü Mizhocjimi co nuzgöji rí nteji. ²⁸ Na ngue dacüji c'ü rgá bübüji 'ñe c'ü rgá 'ñõ'müji ín dyëji 'ñe ín cuaji. Nguec'ua sô rá mamaji bübü co nutscöji c'ü. Xo mama a cjanu 'naja c'o in menzumügueji c'o mi xiji poeta c'o mi pjëchi ra ña c'o pje nde ma jña. O mama: “O t'izgöji Mizhocjimi”, eñe. ²⁹ Nu 'ma o t'izgöji Mizhocjimi, ni jyodü rá unnc'öji ngüenda c'ü dya Mizhocjimi yo ts'ita yo ät'ä yo nte. Na ngue ät'äji ja c'o nzi ga neji, de oro o de plata o de ndojo. ³⁰ 'Ma ot'ü, Mizhocjimi mi pësp'i na puncjü paciencia c'o mi ma't'ü yo ts'ita. Na ngue dya mi pãrãji. Pero nudya, mama Mizhocjimi c'ü ni jyodü ra nzhogü o mü'bü texe yo cãrã cja ne xoñijömmü. ³¹ Mizhocjimi ya juajnü 'na pa 'ma ra jñüncüji ngüenda. O 'ñeme 'na bëzo c'ü ra jñüncüji na jo ngüenda. 'Ma o ndü c'e bëzo, Mizhocjimi o tsjapü o te. Ngue c'ü rga pãrãgöji rí texeji, c'e bëzo ngueje c'ü ra jñüncüji ngüenda, eñe e Pablo.

³² 'Ma mü o dyãrãji c'ü mi mama e Pablo c'ü vi te e Jesús 'ma ya vi ndü, bübü c'o o tsjapü burla va ndenbe e Pablo. Bübü c'o o mama:

—Xe rí xitscöjme 'na nu pa, eñeji.

³³ Nguec'ua e Pablo o mbedye nu ja mi cãrãji. ³⁴ Bübü c'o o ndeñe e Pablo o 'ñench'e o mü'büji e Jesucristo. 'Na anguezeji mi chjü e Dionisio. Mi ngue 'na c'o bëzo c'o mi jün ngüenda. Xo creo 'na ndixü c'ü mi chjü e Dámaris.

18

Pablo en Corinto

¹ Nuc'ua e Pablo o mbedye a Atenas o ma a Corinto. ² Nujnu, o chjëvi nu 'na bëzo c'ü xo mi Israelita, pero vi jmus'ü cja c'e estado de Ponto c'ü tsja a Asia. Nuc'ü, mi chjü e Aquila. Cja vi 'ñejui c'ü nu su a Italia nu ja mi bübüvi. Na ngue e Claudio c'ü mi mero mi manda o xipji texe c'o mi menzumü a Israel ro mbedyeji a Roma c'ü tsja cja c'e país a Italia. C'ü nu su e Aquila mi chjü e Priscila. E Pablo o ma zengua e Aquila 'ñe e Priscila cja o ngümüvi. ³ C'e bëpji c'ü mi cja e Aquila 'ñe e Priscila, mi mismotjo c'e bëpji c'ü mi cja e Pablo. Mi tä'bãji o xipjadü o animale mi pöji. Y nu c'o mi tömü, mi ät'äji o ngümüji. Nguec'ua e Pablo o mimiji co anguezevi, mi tä'bãji o xipjadü. ⁴ E Pablo mi pa 'ma xabaro cja c'e nintsjimi mi ñaji c'o menzumü a Israel 'ñe c'o dya menzumü a Israel, mi xipjiji ro dyãtpãji o jña e Jesucristo.

⁵ Nuc'ua cjanu o säjä c'ua e Silas 'ñe e Timoteo, vi 'ñejui cja c'e estado de Macedonia. Nuc'ua e Pablo pama mi zopjü c'o mi menzumü a Israel mi xipjiji:

—Rí xi'tsc'öji c'ü na cjuana, e Jesús ngue c'ü o mama Mizhocjimi ra 'ñevgueji libre, embeji.

⁶ Anguezeji dya go ne go creoji, y o zadüji e Pablo. Nguec'ua e Pablo o juancja o bitu ngue c'ua ro unüji ngüenda c'ü ro mbedye cja c'e nintsjimi, dya cja ro ma zopjü anguezeji. Cjanu o mama c'ua:

—C'ü rí ma sufregueji, dya ngue ín s'ocügö; ngueje in s'ocügueji. Na ngue 'ma ró xi'tsc'öji ri 'ñench'e in mü'büji e Jesucristo, dya i dyãtcãji. Nudya, rá zopjügö yo dya menzumü a Israel, eñe e Pablo.

⁷ Cjanu o mbedye c'ua cja c'e nintsjimi. O cjogü c'ua cja 'na ngümü c'ü bëxtjo mi jãrã cja c'e nintsjimi. C'e ngümü mi ngue o ngümü e Justo. Nuc'ü, dya mi menzumü a Israel pero mi ma't'ü Mizhocjimi. Nu cja c'e ngümü ngue nu sido mi ña e Pablo o jña Mizhocjimi. ⁸ C'ü mi manda cja c'e nintsjimi, mi chjü e Crispo. Nuc'ü, o 'ñench'e o mü'bü e Jesucristo c'ín Jmugöji; xo 'ñe texe c'o mi cãrã o ngümü. C'o mi menzumü a Corinto, na puncjü c'o

o dyätä e Pablo cjanu o creoji e Jesucristo. Cjanu o jiji. ⁹ 'Na nu xömü Mizhocjimi o unü e Pablo o jñanda nza cja 'ma ro nguinch'i 'na t'ĩji, o xipji:

—Dya rí sũ. Sido rí zopjügüe yo nte, dya rí jueme. ¹⁰ Na ngue rí bübügö co nu'tsc'e. Dya rá jëzi cjó pje ra tsja'c'ü. Na ngue cja ne jñiñi cãrã na puncjü o nte c'o ra dyätcã ín jña; nutscö rá cjavü ín ntegö, eñe Mizhocjimi.

¹¹ O mezhe 'na cjë nde va mimi e Pablo a Corinto mi jíchi o jña Mizhocjimi c'o nte.

¹² E Galión mi gobernador cja c'e estado de Acaya. 'Na nu pa, c'o mi menzumü a Israel c'o dya mi ätpã o jña e Jesucristo, o jmurüji o ñaji. Cjanu o ma zürüji e Pablo o zidyiji a jmi e Galión nu ja mi jün ngüenda. ¹³ Cjanu o xipjiji c'ua e Galión:

—Ne bëzo nu, onpü yo nte xipjiji nan'ño rgá ma't'üji Mizhocjimi. Maco dya mama a cjanu c'o ley, eñeji va xipjiji e Galión.

¹⁴ Nuc'ua e Pablo ya mi ngue ro ndünrú. Pero e Galión o ña c'ua o xipji c'o mi menzumü a Israel:

—Nu'tsc'eji ín menzumüji a Israel, sido va ã molestaozügöji, ya xichazügö co nu'tsc'eji. 'Ma ro pö't'ünte ne bëzo, o pje c'o ro tsjavü 'na nte, ro ä'tc'öji 'ma. ¹⁵ Pero dya pje tsja nu. C'ü ni ñugueji na ü nu, ngue c'ü dya jizhi ja c'o nzi ga mama c'o in leygueji. Nan'ño jña c'o mama y nan'ño tjü c'ü nädã. Nguec'ua ngue'tsc'eji sö rí reglatsjëji; nutscö dya pë'sc'ü rá nugö yo, embeji c'o.

¹⁶ Cjanu o manda o pjongüji c'o mi menzumü a Israel nu ja mi jün ngüenda. ¹⁷ Nuc'ua c'o dya mi menzumü a Israel, o pënc'h'iji c'ua e Sóstenes c'ü mi manda cja c'e nintsjimi a Corinto, o mbärãji a jmi e Galión nu ja mi jün ngüenda. Pero e Galión dya tsjavü ngüenda.

Pablo vuelve a Antioquía y comienza su tercer viaje misionero

¹⁸ E Pablo xe go mezhe c'ua na puncjü o pa, o mimi a Corinto. Nuc'ua cjanu o 'ñezhe c'ua c'o cjuarma. Cjanu o möji c'ua e Aquila 'ñe e Priscila a ma a Siria, mi pöji cja 'na barco. 'Ma mü o zät'ãji a Cencrea, o 'ñaxpaji o ñi na ngue ya vi cumple c'e promesa c'ü vi mama va xipji Mizhocjimi. ¹⁹⁻²¹ O mbedyeji nu, o zät'ãji a Efeso. E Pablo cjanu o cjogü cja c'e nintsjimi o ñaji c'o mi menzumü a Israel o xipjiji ja ga cja e Jesucristo. Anguezeji mi süjmüji e Pablo xe ro mezhe rvã mimiji. Pero e Pablo o ndünrú o mama c'ü dya mi sö. Cjanu o 'ñezhe anguezeji o xipjiji:

—Ni jyodü rá magö a Jerusalén rá ma süpcö c'e mbaxcua c'ü ya ra zädã. Pero 'ma ra ne Mizhocjimi, rá nzhogü rá ã zenguats'üji na yeje.

Cjanu o ma ndes'e cja 'na barco c'ü mi cjogü a Efeso, o mbedye nu. E Aquila 'ñe e Priscila o nguejmevi a Efeso. ²² 'Ma mü o zät'ã c'e barco cja c'e jñiñi a Cesarea, o dagü e Pablo o ma'a nu ja mi jmurü c'o cjuarma a Jerusalén, o ma zenguaji. O mbedye c'ua nu, cjanu o ma c'ua a Antioquía. ²³ O mezhe ja nzi pa va mimi nu. Cjanu o mbedye o ma cja c'e estado de Galacia 'ñe cja c'e estado de Frigia. O zät'ã texe cja c'o jñiñi nu ja mi cãrã c'o mi ätpã o jña e Jesucristo, o zopjüji. Nguec'ua o mäji y o zëzhiji.

Apolos predica en Efeso

²⁴ Dya go mezhe go säjä c'ua a Efeso 'na bëzo c'ü mi chjü e Apolos. Mi Israelita pero vi jmus'ü a Alejandría. C'e bëzo mi pãrã na jo o jña Mizhocjimi, y mi pjëchi ra zopjü na jo c'o nte. ²⁵ Nuc'ü, ya vi jíchiji ja ga cja o 'ñiji e Jesús c'ín Jmugöji. Mi zopjü c'o nte co texe o mü'bü, mi xipjiji ja ga cja e Jesús ja c'o nzi va dyärã. Pero dya mi pãrã na jo ja ga cja. E Apolos mi pãrã e Juan mi jichi co ndeje c'o nte. Pero dya mi pãrã ja ga nãnbãji dya o tjü e Jesucristo 'ma jichiji c'o ench'e o mü'bü angueze. ²⁶ Nuc'ua e Apolos o mbürü o zopjü c'o nte cja c'e nintsjimi, o xipjiji texe c'ü mi pãrã ja ga cja e Jesús. Y dya mi sũ. Nuc'ua e Priscila 'ñe e Aquila 'ma mü o dyärãvi mi ña e Apolos, o zidyivi o ngümüvi. Cjanu o ñatsjëji c'ua o xipjivi c'o jña c'o xe mi bëzhi ro mbärã. ²⁷⁻²⁸ Nuc'ua e Apolos cjanu o mama c'ü ro ndes'e cja 'na barco ro ma cja c'e estado de Acaya. Nguec'ua c'o cjuarma a Efeso o xipjiji e Apolos:

—Jã, na jo rí mague, embeji c'ü.

Cjanu o dyopjüji 'na carta ro ndëdyi e Apolos, ngue c'ua c'o cjuarma a Acaya ro recibidoji c'ü. 'Ma o zät'ä a Acaya, Mizhocjimi o unü poder e Apolo o zopjü c'o mi menzumü a Israel c'o dya mi creo e Jesucristo. Mi söji o jña anguezeji nu ja mi cãrã texe c'o nte mi äräji. Mi zopjüji co texe o mü'bü mi xipjiji ja ga mama o jña Mizhocjimi; nguec'ua c'o nte va mbäräji e Jesús ngueje c'ü o mama Mizhocjimi ra 'ñevgueji libre. Nguec'ua c'o mi söji o jña e Apolos o bëzhiji. Nguec'ua c'o ya vi creo e Jesucristo xenda go zëzhiji.

19

Pablo en Efeso

¹ 'Ma mi bübü e Apolos a Corinto c'ü tsja a Acaya, e Pablo mi nzhodü cja c'o jñiñi c'o mi jãrã cja t'eje. Cjanu o zät'ä a Efeso. Cjanu o chjëji nu, ja nzi c'o mi ätpã o jña e Jesucristo.

² Cjanu o xipjiji c'ua:

—'Ma i creogueji, ¿cjo o ëjë o Espíritu Mizhocjimi cja in mü'bügueji?

O ndünrü c'ua anguezeji o mamaji:

—Dya rí äräjme cjo bübü o Espíritu Mizhocjimi.

³ O ndünrü c'ua e Pablo o mama:

—¿Ja vi jigueji 'ma?

O ndünrü c'ua anguezeji:

—O nzhogü ín mü'büjme ja c'o nzi va mama e Juan, cja rrü jigöjme.

⁴ O ndünrü c'ua e Pablo o xipjiji:

—'Ma mi jichi e Juan c'o nte, mi xipjiji ro jyëziji c'o na s'o ro 'ñench'e o mü'büji c'ü cja ro ëjë, c'ü ngueje e Jesús. Ngueje c'ü o mama Mizhocjimi ra 'ñevgueji libre cja c'o na s'o, eñe e Pablo.

⁵ 'Ma mü o dyäräji a cjanu, cjanu o jiji c'ua na yeje. O nãnbäji o tjü e Jesús c'ín Jmugöji va jichiji. ⁶ Nuc'ua e Pablo o 'ñe's'e o dyë anguezeji. Nuc'ua o ëjë c'ua o Espíritu Mizhocjimi o ë bübü cja o mü'büji. Nuc'ua o mbürü o ñaji c'ua nan'ño idioma, y mi mamaji o jña Mizhocjimi. ⁷ Anguezeji mi söji 'na doce bëzo.

⁸ O mezhe jñi zana e Pablo mi pa cja c'e nintsjimi, mi pa ñaji c'o nte mi xipjiji mi jyodü ro 'ñench'e o mü'büji e Jesús, na ngue ngueje angueze c'ü o 'ñeme Mizhocjimi ra manda.

⁹ Pero bübü c'o o meze o mü'bü, c'o dya go 'ñejme e Jesucristo. Anguezeji o zopjüji c'ua c'o 'ñaja c'o mi jmurü cja c'e nintsjimi, o xipjiji c'ü dya ma jo o 'ñiji e Jesús. Nguec'ua e Pablo o mbedye cja c'e nintsjimi, dya cja mi pa zopjü nu c'o nte. Nuc'ua e Pablo 'ñe c'o mi teñe angueze, cjanu o möji c'ua cja 'na scuela nu ja mi xöpüte 'na bëzo c'ü mi chjü e Tiranno. Nuc'ua e Pablo pama mi pa cja c'e scuela mi pa zopjü c'o nte. ¹⁰ O mezhe yeje cjë c'ü mi pa zopjü c'o nte nu. Nguec'ua texe c'o mi cãrã cja c'e estado de Asia, o dyäräji o jña e Jesucristo c'ín Jmugöji, zö mi menzumü a Israel zö dya mi menzumü a Israel. ¹¹ Mizhocjimi o unü poder e Pablo o tsja c'o na nojo c'o nunca mi janda c'o nte. ¹² Nguec'ua c'o ts'imbayo c'o mi jüt'ü o ñi e Pablo 'ñe c'o o péchera, mi canaji mi pa cuatüji c'o mi sö'dyë 'ñe c'o vi zürü c'o o s'ondajma e Satanás c'ü dya jo. Nguec'ua mi jogü c'o mi sö'dyë y mi pedye c'o s'ondajma.

¹³ Bübü c'o menzumü a Israel c'o mi nzhodü mi cjuama c'o vi zürü o s'ondajma c'ü dya jo. Mi nãnbäji o tjü e Jesús c'ín Jmugöji ma cjuamaji, xa'ma ro mbedye c'o s'ondajma. Mi mamaji:

—Pedye cja ne nte. Rí xi'tsc'ö co o poder e Jesús c'ü nädä e Pablo ga zopjü yo nte, embeji c'o s'ondajma.

¹⁴ Cja c'o menzumü a Israel, mi bübü 'na ndamböcjimi c'ü mi chjü e Esceva. Mi 'ñeje yencho t'i c'o mi nãnbä o tjü e Jesús ma cjuamaji. ¹⁵ 'Na nu pa 'ma o nãnbäji a cjanu o tjü e Jesús, o ndünrü c'ua c'e s'ondajma o mama:

—Ri pärägö cjó ngueje e Jesús. Xo rí pärägö cjó ngueje e Pablo. Natsc'ëji, ¿pje pjë'tsc'ëji?, eñe.

¹⁶ Nuc'ua c'e bëzo c'ü vi zürü c'e s'ondajma, 'nango dacü o ma ndaji c'o o t'i e Esceva. Me go mbäräji go ndöpüji. Nuc'ua o mbedyeji c'ua cja c'e ngümü, ya mi nzerगतjoji y ya me vi s'odüji. ¹⁷ Nuc'ua c'o mi cārã a Efeso c'o mi menzumü a Israel, 'ma mü o mbäräji c'ü vi tsja c'o o t'i e Esceva, me go züji c'ua. Xo 'ñe c'o dya mi menzumü a Israel. Na ngue mi pāräji, zö mi nänbäji o tjü e Jesús pero dya mi creoji, nguec'ua va tsjapüji a cjanu c'o o t'i e Esceva. Nguec'ua o mamaji c'ü me na nojo e Jesús c'ü ín Jmugöji.

¹⁸ O ëjë c'ua na puncjü c'o ya mi creo e Jesucristo pero sido mi cëroji, mi divinaoji y pje c'o nde mi cjaji. O mamaji c'ü dya ma jo c'o mi cjaji, y dya cja ro tsjaji. ¹⁹ Bübü o cëro c'o mi cja o magia. O ma tjëji c'o o libroji c'o mi juns'ü c'o magia, cjanu o ndüt'üji a jmi texe c'o nte. O tsjaji ngüenda c'ü ja nzi mi muvi c'o libro; o zäs'ã cincuenta mil o merio de plata. ²⁰ Na puncjü o nte c'o o creo e Jesucristo co texe o mü'bü. Na ngue me na zëzhi o jña Mizhocjimi.

²¹ Nuc'ua o Espiritu Mizhocjimi o 'ñünbü o mü'bü e Pablo ro ma na yeje cja c'e estado de Macedonia 'ñe cja c'e estado de Acaya, ro ma zengua c'o cjuarma. Nuc'ua cja rrü ma a ma a Jerusalén. O mama:

—'Ma rá sät'ã a Jerusalén, xo ni jyodü rá ëjë a Roma, eñe.

²² Nuc'ua e Pablo o ndjä yeje c'o nu mimbëpjiji o mëvi a Macedonia. Nuc'o, mi ngueje e Timoteo 'ñe e Erasto. E Pablo xe nguejme o mimi cja c'e estado de Asia.

El alboroto en Efeso

²³ 'Na nu pa 'ma xe mi bübü e Pablo a Efeso, me mi huëni c'o nte me mi mapjüji. Na ngue mi bübü c'o dya go ne o 'ñiji Mizhocjimi. ²⁴ Mi bübü 'na bëzo c'ü mi chjü e Demetrio. Mi ät'ã o ts'inana de plata c'o mi xiji ts'ina Diana. Xo mi ät'ã o ts'ingümü nu ja mi tãgã c'o ts'ina Diana. Mi tsãjã o mbëpji c'o mi pjëchi ra dyät'ã o ts'inana; nguec'ua mi tõi na puncjü o merio. ²⁵ E Demetrio o zojnü c'ua c'o o mbëpji 'ñe c'o 'ñaja c'o mi ät'ã o ts'inana. 'Ma mü o jmurüji, cjanu o xipjiji c'ua:

—Nu'tsc'ëji nin t'ecjanömüji, in pāräji rí tõi na puncjü o merio rgã ät'ãji yo ts'inana.

²⁶ Pero xo in pāräji ja ga cja ga tsja e Pablo, zopjü yo nte xipjiji c'ü dya mizhocjimi yo ts'inana; na ngue rí ät'ätjoji co ín dyëgöji yo. Xo in äräji mama a cjanu e Pablo cja c'o 'ñaja jñiñi. Nguec'ua na puncjü o nte c'o dya cja ma't'ü yo ts'inana; ya creoji c'o mama e Pablo. Dya nguextjo va a Efeso; xo 'ñe texe cja ne estado de Asia. ²⁷ Bübü peligro ra tsjacüji burla yo nte, dya cja ra ndömüji yo ts'inana yo rí ätc'öji. Y dya nguextjo nu, xo ra tsjapüji c'ü dya cja ni muvi o templo e ts'ina Diana. Dya cja ra züpüji e ts'ina Diana. Maco nudya ma't'üji texe va a Asia 'ñe texe cja ne xoñijömü.

²⁸ 'Ma mü o dyäräji c'o o mama e Demetrio, me go sjëyaji c'ua na puncjü o mapjüji c'ua na jens'e o mamaji:

—Me na nojo e ts'ina Diana nu rí ma'tc'öji nutscöji rí menzumüji a Efeso, eñeji.

Y sido mi mapjüji a cjanu. ²⁹ Nguec'ua texe c'o nte cja c'e jñiñi o mbürü o huëñiji, pero dya mi pāräji pje mi pjëzhi. Nuc'ua cjanu o cjuan'di o möji c'ua nu ja mi cjaji o junta. 'Ma mü o möji nu, o pënc'h'iji e Gayo 'ñeje e Aristarco c'o mi dyoji e Pablo, o zidyiji a fuerza nu ja mi cjaji o junta. Anguezevi mi menzumüvi a Macedonia. ³⁰ E Pablo mi ne ro cjogü a nde cja c'o nte ro ñaji. Pero c'o mi creo e Jesucristo, dya jyëziji ro cjogü. ³¹ C'o pje mi pjëzhi c'o mi manda cja c'e estado de Asia, bübü c'o mi joji e Pablo. Anguezeji o ndäji c'o o ma'a nu ja mi bübü e Pablo o ma dyötüji 'na favor c'ü dya ro ma cja c'e junta, 'na pje c'o ro tsjapüji. ³² C'o nte me mi huëñiji. Nan'ño c'o mi mama c'o 'ñaja; nan'ño c'o mi mama c'o 'ñaja. Nguec'ua na puncjü c'o dya mi pārã pje vi jmurüji. ³³ Nuc'ua c'o menzumü a Israel c'o dya mi creo e Jesucristo, o juajnüji 'na c'o o dyoji c'ü mi chjü e Alejandro para ro frentaoji co c'o nte. Bübü c'o o xipji e Alejandro pje vi jmurüji cja c'e junta. Nuc'ua e Alejandro o tsja o seña co o dyë ngue c'ua ro ngo't'ü o ne c'o nte. Na ngue mi ne ro xipjiji c'o nte c'ü dya mi ngue o s'ocü c'o mi menzumü a Israel. ³⁴ Pero c'o nte, 'ma mü o jñandaji e Alejandro mi menzumü a Israel, cjanu o mapjüji c'ua na yeje. O mezhe c'ua yeje hora junto va mapjüji a cjava:

—Me na nojo e ts'ina Diana nu rí ma'tc'öji nutscöji rí menzumüji a Efeso, eñeji va mapjüji.

³⁵ Nuc'ua c'ü mi representante cja c'e jñiñi, o xipji o ngo't'ü o ne c'o nte. Cjanu o xipjiji:

—Nu'tsc'ejí ín menzumüts'ügöji a Efeso. Yo nte yo cãrã texe cja ne xoñijõmü pãrãji nutscöji rí menzumüji a Efeso rí pjörügöji e ts'ina Diana c'ü vi 'ñeje a jens'e o sãjä a jõmü. Xo rí pjörügöji o templo. ³⁶ Maco nde pãrãji a cjanu y dya cjó sô ra ngãdã, na jo, dya rí mapjüji. Dya pje rí tsjaji. ³⁷ I siji yo yeje bëzo, maco dya pje pönüvi cja o templo c'ü ín ts'inanaji. Dya xo zadüvi c'ü. ³⁸ Nujyo, 'ma o tsjavi na s'o, 'ma pje c'o o tsjapüji e Demetrio 'ñe yo 'ñaja yo ät'ã yo ts'inana, nu'ma, sô anguezeji ra möji cja juesi. Nuc'ua c'e juesi ra jñünpü nguenda yo yeje bëzo. ³⁹ 'Ma ngue 'na jña c'ü xe na s'ëzhi, rá ñaji 'ma ra zãdã c'e pa 'ma rá cjaji junta, ja c'o nzi ga mama cja c'o ley. ⁴⁰ Nu c'o mandazüji, ra ëji ra ë huënzgöji jenga me ró huëñiji. Ra nguiñiji rí ne rá cjaji o revolución, dya cja rá ätäji o gobiernoji. Dya ra sô pje rá xipjiji, eñe c'e representante.

⁴¹ Nuc'ua 'ma mü o nguarü o ña, cjanu o xipji c'ua c'o nte ro möji o ngumüji.

20

Viaje de Pablo a Macedonia y a Grecia

¹ 'Ma o nguarü o huëñi c'o nte, nuc'ua e Pablo o mbenpe 'na jña c'o mi ejme e Jesucristo ro jmurüji. 'Ma mü o jmurüji, cjanu o zopjüji. Cjanu o 'ñezheji cjanu o ma a ma a Macedonia. ² O zãt'ã cja c'o jñiñi nu ja mi cãrã o cjuarma, me go zopjüji ngue c'ua o mãji y o zëzhiji. Cjanu o mbedye a Macedonia o ma c'ua a Grecia c'ü xo xiji a Acaya. ³⁻⁶ O mezhe jñi zana va mimi nu. Nuc'ua o mama ro ndes'e cja barco ro ma a Siria. C'o mi menzumü a Israel c'o dya mi creo, mi mamaji ja rvã mbö't'üji e Pablo 'ma ro ma cja barco. O mbãrã c'ua e Pablo; nguec'ua dya ndes'e cja barco. C'o o ndes'e ngue c'o mi dyoji e Pablo. Mi ngue e Sópater c'ü mi menzumü a Berea, 'ñe e Aristarco 'ñe e Segundo c'o mi menzumü a Tesalónica, 'ñe e Gayo c'ü mi menzumü a Derbe, 'ñe e Timoteo. Xo 'ñe e Tíquico 'ñe e Trófimo c'o mi menzumü cja c'e estado de Asia. Anguezeji ot'ü o möji cja barco. Pero e Pablo o nzhogü o ma na yeje a Macedonia. Nujnu, je ro ma ndes'e cja barco. Nutscö e Lucas ró chjögöbe e Pablo a Filipos c'ü tsja a Macedonia. O zãdã c'ua c'e mbaxua 'ma siji o tjömëch'i c'o dya bãns'ã. 'Ma o cjogü c'e mbaxua, ró tes'ebe cja barco a Filipos xo ró mëbe a Troas. O mezhe ts'ch'a pa, cja ró sãt'ãbe nu. Ya ma tepquegöbe c'o cjuarma c'o vi ot'ü. Ró mimijme siete pa nu.

Visita de Pablo en Troas

⁷ C'ü ot'ü pa nu ngo, ró jmurüjme c'o cjuarma c'o mi cãrã a Troas, ngue c'ua ro sijme o tjömëch'i c'ü rva mbeñejme ja va ndü e Jesucristo. E Pablo o zopjü c'o cjuarma, na ngue ro pedeyjme c'ü na ye nu pa. O mezhe ndexõmü va ña. ⁸ Mi tjë na puncjü o sivi nu ja mi jmurüjme cja c'e ngumü c'ü na jñi piso. ⁹ 'Na t'i c'ü mi chjü e Eutico mi tãgã cja ventana. O zürü o t'ijí na ngue o mezhe va ña'a e Pablo. Nguec'ua va ndögü a jõmü. 'Ma ró dagüjme ró ma nujme, ya vi ndü. ¹⁰ E Pablo xo dagü cja c'e jyãxcumü, o ma ndaja c'e t'i c'ü ya vi ndü. Nuc'ua cjanu o xitscöjme c'ua:

—Dya rí süji. Mizhocjimi o tsjapü o te, ya bübüjtjo na yeje, enzgöjme.

¹¹ Nuc'ua e Pablo 'ñezgöjme ró tes'ejme na yeje cja c'e jyãxcumü. E Pablo o më'ch'i c'e tjömëch'i c'ü rvã mbeñejme ja va ndü e Jesús. Cja rrü sigöjme o xëdyi. E Pablo cjanu o ñaji c'ua c'o cjuarma hasta 'ma o jyas'ü. Cjanu o ma c'ua. ¹² O zidyiji e Eutico cja o ngumü, me mi mãji. Na ngue vi ndü pero Mizhocjimi o tsjapü o te na yeje.

Viaje desde Troas a Mileto

¹³ Ante c'ü ro mbedye e Pablo a Troas, o xitscöjme ro tes'ejme cja barco nu, ro möjme a Asón; angueze ro matsjë cja 'ñiji. ¹⁴ Nguec'ua 'ma ró chjögöjme e Pablo a Asón, xo ndes'e cja c'e barco. Cja rrü möcjöjme a Mitilene nu ja mi ma c'e barco. ¹⁵ C'ü na ye nu pa, o mbedye nu c'e barco ró möjme ró cjogüjme a lado cja c'e isla a Quío. C'ü na jñi nu pa, ró sãt'ãjme cja c'e isla a Samos, y ró oxüjme cja c'e jñiñi a Trogilio. C'ü na ngiyo nu pa, ró

sät'äjme a Mileto. ¹⁶ E Pablo mi xädä ro ma a Jerusalén, xa'ma ro zät'ä nu 'ma ro pjongüji c'e mbaxua c'ü ni chjũ Pentecostés. Nguec'ua ya vi juajnũ 'na barco c'ü ro cjogütjo a Efeso c'ü dya ro böbü. Na ngue dya mi ne ro metscöjme cja c'e estado de Asia.

Discurso de Pablo a los ancianos de Efeso

¹⁷ 'Ma ró sät'äjme a Mileto, e Pablo o ndäjä c'o o ma a Efeso o ma siji c'o mi pastor cja c'o cjuarma. ¹⁸ 'Ma o ëji, nuc'ua e Pablo cjanu o xipji c'ua anguezeji:

—In pãrãgueji ja rvá minc'ö a ndetsc'ejí ndeze c'e pa 'ma cja rvá sägö va a Asia. ¹⁹ Ró pëpcö Mizhocjimi co texe ín mü'bü. Y dya ró cjäpü na nozü. Me mi huëgö na ngue c'o nte c'o dya go ne go creo. Y me mi sufregö na ngue c'o ín menzumügöjme a Israel me mi jodü ja rvá mbötcüji. ²⁰ Ró xi'tsc'öji texe c'o mi jyodü ri pãrãgueji; dya ró co'bügö ne ri 'na jña. Ró zo'c'üji 'ma mi jmurügueji; xo ró zo'c'üji cja in nzungueji. ²¹ Ró zopjügö c'o ín menzumügöjme a Israel, ró xipjiji co texe ín mü'bü ro jyëziji c'o na s'o ro nzhogüji cja Mizhocjimi, y ro 'ñench'e o mü'büji e Jesucristo c'ín Jmugöji. Xo 'ñetsc'ejí, dya ín menzumügueji a Israel, xo ró zo'c'öji a cjanu. ²² Nudya rrã magö a Jerusalén. Na ngue o Espíritu Mizhocjimi jítscö c'ü ni jyodü rá magö nu. Dya rí pãrã pje ra tsjacüji nu. ²³ Pero texe cja c'o jñiñi ja rí sätc'ö, o Espíritu Mizhocjimi xitscö c'ü ra pantcaji a pjörü nu, 'ñe me rá sufregö. ²⁴ Pero dya ra tsja zö rá sufregö zö ra mbötcüji. C'ü rí negö, ngue c'ü rá cjuatü ne bëpji nu o dyacü e Jesús c'ín Jmugöji. O dyacü rí zopjügö yo nte rí xipjiji me s'iya Mizhocjimi anguezeji; ne ra 'ñemeji libre cja c'o na s'o.

²⁵ 'Ma mi bübü co nu'tsc'ejí, mi xi'tsc'öji c'ü ri unü in mü'bügueji e Jesús c'ü o 'ñeme Mizhocjimi ra manda. Nudya rí xi'tsc'öji c'ü dya cja rá chjëgöji. ²⁶ Tsijñiñi na jo c'ü rí xi'tsc'öji, na ngue ya rá jyanbüji ne pa dya. 'Ma cjó c'o bübüts'üji c'ü dya ra salva, c'ü ra ma sufre, dya ngue ín s'ocügö. ²⁷ Na ngue ró xi'tsc'öji texe c'o ne Mizhocjimi rá pãrãgöji 'ñe rá cja; dya ró co'bügö ne ri 'na jña. ²⁸ Rí pjötpüji ngüenda ja rgui minc'ejí. Xo rí pjörüji texe c'o 'ñaja cjuarma c'o ma't'ü e Jesucristo c'ín Jmugöji. Na ngue chjëntjui nza cja o ndënychjürü. O Espíritu Mizhocjimi o dya'c'üji ne bëpji rí tsjaji o mbörü. Rí pjörüji na jo, na ngue o pjödü o cji va ndü e Jesús; nguec'ua va tsjapü o ndënychjürü c'o. ²⁹ Rí pãrãgö 'ma rá jyanbüji, 'ma rá magö, ra ëjë c'o na s'o ga xöpunte. Nuc'o, ri chjëntjui nza cja o min'ño c'o me na sate, ra ë pjö't'üji c'o ndënychjürü. ³⁰ Xo ra bübüts'üji c'o ra jíchi c'o ya ri creo e Jesucristo, ra xipjiji o jña c'o dya cjuana, ngue c'ua c'o ya ri creo ra ndeñeji co anguezeji. Nguec'ua c'o ya ri creo e Jesucristo, bübü c'o ra creo c'o xöpüte. ³¹ Nguec'ua rí xi'tsc'öji rí pjötpügueji na puncjü ngüenda. Mbeñegueji, ró minc'ö jñi cjë a ndetsc'ejí. Zö xö mü zö ndempa pero sido mi zo'c'öji. Mi xi'tsc'öji ja rvi minc'ejí hasta bübü 'ma mi huëgö por nu'tsc'ejí.

³² Nudya cjuarma, rí ötcö Mizhocjimi ra mbö'c'üji y ra tsja'c'üji ra zi'ch'i in mü'bügueji o jña c'ü mama ja ga s'iyazügöji. Me na zëzhi o jña, ra mböxc'üji ra tsja'c'üji xenda rí dyätäji Mizhocjimi. Nguec'ua ra dya'c'üji c'o me na jo a jens'e c'o ra ch'unü texe c'o cjäpü o nte. ³³ 'Ma mi bübügö co nu'tsc'ejí, dya cjó mi nepegö o merio ne ri ngue o bitu. ³⁴ In pãrãji mi pëpcjö c'ü ma tötc'ö c'ü mi sigö 'ñe c'o mi jegö, 'ñe c'ü mi si c'o mi dyocjójme 'ñe c'o mi jeji. ³⁵ Ró jí'ts'iji 'na tjürü c'ü xo rí tsjaji. Rí pëpcjeji ngue c'ua rí pjös'üji c'o pje ni jyodü. Rí mbeñegueji c'ü o mama e Jesús c'ín Jmugöji: “Xenda rí mäjceji 'ma rí unüji, que na ngue 'ma ra ch'a'c'üji”, eñe va mama.

³⁶ Nuc'ua e Pablo 'ma o nguarü o zopjü a cjanu c'o pastor, cjanu o ndüñijö mü o dyötü Mizhocjimi co texe anguezeji. ³⁷ Nuc'ua anguezeji me go huëji c'ua, na ngue ya ro ma e Pablo. Me go ndaji y me go zü'tp'üji o jmi. ³⁸ Me mi sentioji na ngue c'o jña c'o vi mama e Pablo c'ü dya cja ro chjëji. Nuc'ua ró möcjöjme e Pablo; anguezeji o ma zogüzüjme hasta cja c'e barco.

¹ Nuc'ua 'ma mü o 'ñetscöjme c'o cjuarma, cja rrü möjme c'ua cja c'e barco. Ró möcjöjme derecho cja c'e isla c'ü ni chjü a Cos. C'ü na ye nu pa, ró möjme a Rodas. 'Ma ró pedeyjme nu, ró möjme a Pátara. ² Nujnu, ró jodüjme nu 'na barco c'ü ro ma a Fenicia. 'Ma ró töt'üjme, ró tes'ejme cja rrü möjme. ³ 'Ma ma möcjöjme, ró jandajme c'e isla c'ü ni chjü a Chipre ró cjogüjme cja o jodyë. Ró sidojme hasta ró sät'äjme cja c'e jñiñi c'ü ni chjü a Tiro c'ü tsja a Siria. Ró dagüjme cja c'e barco, na ngue je ro sjö'büji nu c'o mi tunü c'e barco. ⁴ A Tiro ró jodüjme ja mi cãrã c'o mi ätpã o jña e Jesucristo. Nujnu, ró minc'öjme nu siete pa. O Espíritu Mizhocjimi ya vi jíchiji c'o cjuarma c'ü me ro sufre e Pablo a Jerusalén. Nguec'ua o xipjiji e Pablo c'ü dya ro ma nu. ⁵ 'Ma o zädã c'o pa 'ma ro mbedye c'e barco, ró pedeyjme cja c'e jñiñi a Tiro ro möjme. Nuc'ua texe c'o cjuarma 'ñe c'o o suji 'ñe c'o o t'iji o ma caminaozüjme 'ma ró pedeyjme cja c'e jñiñi. 'Ma ró sät'äjme cja squina c'e mar, ró ndüñijömüjme ró ötcöjme Mizhocjimi. ⁶ Cjanu pötü rvã chagöjme, cjanu o 'ñetscöjme c'ua. Nuc'ua cja rrü tes'ejme cja c'e barco; anguezeji cjanu o nzhogüji o ngumüji.

⁷ 'Ma ró pedeyjme a Tiro, ró möjme a Tolemaida c'ü tsja a Fenicia. 'Ma ró dagüjme nu, dya cja ró möcjöjme cja barco. A Tolemaida ró ma zenguajme c'o cjuarma, y ró minc'öjme 'napa co anguezeji. ⁸ Nuc'ua c'ü na ye nu pa, 'ma ró pedeyjme a Tolemaida, cja rrü möjme a Cesarea. 'Ma ró sät'äjme nu, ró cjogüjme cja o ngumü e Felipe ró oxüjme nu. Nuc'ü, mi zopjü c'o nte mi xipjiji ja rvã sö ro salvaji. E Felipe mi ngue 'na c'o siete c'o vi juajnüji ro unü pje ro zi'i c'o ndixü c'o ya vi ndü nu xïra. ⁹ E Felipe mi tsãjã nziyo o xunt'i c'o dya mi chjüntü. Mi mamaji o jña Mizhocjimi ja c'o nzi ma 'ñünbü o mü'büji. ¹⁰ Ró minc'öjme nu ja nzi pa. O ëjë c'ua 'na bëzo c'ü mi chjü e Agabo vi 'ñeje a Judea. Xo mi profeta mi mama o jña Mizhocjimi. ¹¹ O säjä nu ja mi cãrãjme. Cjanu o nganba c'ua c'ü mi nzünt'ü e Pablo, cjanu o jyüt'ü c'ua o ngua 'ñe o dyë. Cjanu o mama:

—Rí xi'tsc'öji c'ü mama o Espíritu Mizhocjimi. C'o cãrã a Jerusalén c'o dya ätpã o jña e Jesucristo, je xo rgã cjanu rgã jyü'tp'üji o dyë 'ñe o ngua ne bëzo nu ngue o cja ne mbünt'ü, cja rrü zidyji ra ma nzhöji cja o dyë c'o dya menzumü a Israel.

¹² 'Ma ró äragöjme c'o o mama e Agabo, nuzgöjme 'ñe c'o cjuarma c'o mi cãrã a Cesarea me ró ötcöjme na puncjü e Pablo c'ü dya ro ma a Jerusalén. ¹³ O ndünrü c'ua e Pablo o xitscöjme:

—¿Jenga in huëji? In cjacüji xo rá sentiogö. ¿Cjo in neji c'ü dya rá cjaö ja c'o nzi ga ne Mizhocjimi? Rí bübü dispuesto ra zücüji a Jerusalén ra jyütcüji in dyë 'ñe in cua, ra pantcaji a pjörü. Dya nguextjo nu; xo rí bübü dispuesto ra mbötcüji na ngue rí pëpigö e Jesús c'ín Jmugöji, eñe.

¹⁴ 'Ma dya dyätcãjme, dya cja pje ró xipijjme. Ró mamajme:

—Ra zädã rí tsjague ja c'o nzi ga ne Mizhocjimi.

¹⁵ Nuc'ua ró xampjajme, cja rrü möjme c'ua a Jerusalén. ¹⁶ Bübü ja nzi cjuarma a Cesarea c'o o ma zogüzüjme hasta ró sät'äjme a Jerusalén. C'o cjuarma o zinzgöjme cja o ngumü e Mnasón c'ü mi menzumü a Chipre; je ró oxüjme nu. C'e bëzo, ya vi mezhe vi 'ñench'e o mü'bü e Jesucristo.

Pablo visita a Jacobo

¹⁷ C'o cjuarma a Jerusalén me go mäji va recibidozüjme. ¹⁸ C'ü na ye nu pa, ró möcjöjme e Pablo ró ma zenguajme e Jacobo. Ya xo ma cãjã nu texe c'o pje mi pjëzhi cja c'o cjuarma. ¹⁹ 'Ma ró cjuarü ró zenguajme, nuc'ua e Pablo cjanu o xipji c'o cjuarma ja va mbös'ü Mizhocjimi angueze va zopjü c'o nte c'o dya mi menzumü a Israel. ²⁰ 'Ma o dyärãji c'o o mama e Pablo, o mama c'ü me na nojo Mizhocjimi 'ñe me na jo. Cjanu o xipjiji c'ua e Pablo:

—Na jo c'ua ja gui mangue, cjuarma. Pero dyärã na jo c'o rá xi'tsc'öjme. Cãrã na puncjü mil c'o in menzumügöji c'o ya creo e Jesucristo. Anguezeji me süpüji c'o ley c'o o dyopjü e Moisés. Y neji texe c'o cjuarma xo ra züpüji c'o. ²¹ Anguezeji äräji nan'ño gui jíchigue c'o in menzumügöji c'o cãrã c'o nan'ño jñiñi; äräji in xipjiji c'ü dya cja ra dyätãji c'o o dyopjü e Moisés; äräji in xipjiji c'ü dya cja ra circuncidaoji c'o o t'iji, ni xo

ra tsjaji c'o 'ñaja ín chjürügöji. ²² Yo ín menzumügöji ra mbäräji c'ü i 'ñecje, ra mundoji 'na pje c'o ra tsja c'üji. Nguéc'ua, ¿ja rga cja püji? ²³ Na jo rí tsjague c'o rá xi'tsc'öjme dya. Bübüzgöjme nziyo cjuarma yo o tsja promesa va xipjiji Mizhocjimi. ²⁴ Rí möcjeji yo cjuarma cja ne templo rí chömügue o animale c'o rí unügueji. Nuc'ua yo cjuarma ra unüji c'o mböcjimi ra mbäsp'äji Mizhocjimi. A cjanu ra jogüji a jmi Mizhocjimi. Nuc'ua ra sö ra 'ñaxpaji o ñiji, na ngue ya rguí cumpleji c'o promesa. Nuc'ua yo ín menzumügöji ra mbäräji c'ü dya cjuana c'ü äräji; *in* cjague ja c'o nzi ga mama c'o ley c'o o dyopjü e Moisés. ²⁵ Dya rí xi'tsc'öjme c'ü ni jyodü ra dyätä c'o ley c'o dya rí menzumügöji. Na ngue ya ró ñagöjme ró penpejme 'na carta ró xipjijme c'o ni jyodü ra tsjaji. Ngué c'ü dya ra zaji o ts'ingue o animale c'o bäsp'ä yo ts'ita. Dya xo ra ziji o cji. Dya xo ra zaji o ts'ingue o animale c'o dya mbedye o cji. C'o bëzo, dya ra tsäji o ndixü; c'o ndixü, dya xo ra tsäji o bëzo, eñe e Jacobo.

Toman preso a Pablo en el templo

²⁶ C'ü na ye nu pa, e Pablo o möji c'ua c'o nziyo cjuarma o cjogüji cja c'e templo. Nuc'ua e Pablo o xipji c'e mböcjimi c'ü ya mi ngue ro cumple c'o bëzo c'o promesa c'o vi xipjiji Mizhocjimi. Xo mama e Pablo:

—Nutschö nguetscö rá tömügö c'o animale c'o ra dya c'ü yo bëzo, rí päsp'ägue Mizhocjimi, eñe.

²⁷⁻²⁸ Nuc'ua ya mi ngue ro zädä c'o xe siete pa 'ma ro cumpleji c'o promesa. C'o menzumü a Israel c'o vi 'ñeje cja c'e estado de Asia, bübü c'o o jñanda e Pablo cja c'e templo. O pënc'h'iji c'ua e Pablo, cjanu o mapjüji c'ua na jens'e o mamaji:

—Nu'tsc'ëji *in* bëzoji rí menzumüji a Israel, pjöxcüjme rá pënc'h'ijme ne bëzo. Nguéje nu nzhodü texe cja ne xoñijöümü, jíchi yo nte c'o me na s'o. Nujnu, ña'a contra nutschöji o ntezgöji Mizhocjimi. Xo ña'a contra o ley e Moisés, 'ñe ne templo nu me na sjü. Y dya nguextjo nu; o siji yo dya rí menzumügöji o cjogüji cja ne templo nu me na sjü o contaminaoji, eñeji.

²⁹ C'o vi 'ñeje a Asia o mamaji a cjanu, na ngue o jñandaji a Jerusalén e Trófimo c'ü mi menzumü a Efeso mi dyojui e Pablo. Mi pëzhiji e Pablo xo vi siji e Trófimo cja c'e templo.

³⁰ Me co üdü c'ua texe c'o mi cārā cja c'e jñiñi. Go cjuan'diji c'ua go mundoji. Cjanu o pënc'h'iji e Pablo go pjongüji cja c'e templo. Ixco ngot'üji c'ua c'o ngoxtji. ³¹ C'o nte mi ne ixto mbö't'üji e Pablo. Pero bübü c'o o ma cja c'e bëzo c'ü mi manda 'na mil o tropa romana, o ma xipjiji c'ü ya vi mundo texe c'o mi menzumü a Jerusalén ma huëñiji. ³² Nu c'e bëzo, ixco ma't'ü c'ua c'o tropa 'ñe c'o mi manda cada cien tropa, ixco dagüji c'ua cja c'e jyäxcümü nu ja mi cārāji c'ü mi chäjui c'e templo, o möji nu ja mi cārā c'o nte. C'o nte 'ma mü o jñandaji c'e bëzo 'ñe c'o tropa, o jyëziji c'ua, dya cja mbäräji e Pablo. ³³ O säjä c'ua c'e bëzo, cjanu o manda o pënc'h'iji e Pablo cjanu o ndün't'üji yeje cadena. Nuc'ua cjanu o zopjü c'o nte o dyönüji pje mi pjëzhi e Pablo y pje vi tsja. ³⁴ C'o nte me mi huëñiji. Nan'ño c'o mi mama c'o 'ñaja; nan'ño c'o mi mama c'o 'ñaja. Nguéc'ua dya mi sö ro mbärā c'e bëzo pje vi tsja e Pablo. Nguéc'ua cjanu o manda ro zidyiji e Pablo a mbo cja c'e jyäxcümü. ³⁵⁻³⁶ 'Ma o zāt'ä c'o tropa 'ñe e Pablo cja c'e dezhe c'ü rví ndes'ëji cja c'e jyäxcümü, c'o tropa o ndës'iji c'ua e Pablo cjanu o ngö's'ü o jyöji. Na ngue c'o nte me mi chütüji y me mi mapjüji na jens'e mi mamaji:

—Pö't'üji ne bëzo.

Pablo hace su defensa delante de la gente

³⁷⁻³⁸ 'Ma ya mi ngue ro cjogü c'o tropa a mbo cja c'e jyäxcümü, o mama c'ua e Pablo o xipji c'e bëzo c'ü mi manda texe c'o tropa:

—¿Cjo sö rá xi'tsc'ö 'na jña?, eñe e Pablo.

O ndünrü c'ua c'e bëzo:

—Mi pëzhgö mi ngue'tsc'e c'e bëzo c'ü menzumü a Egipto. Pero dya ngue'tsc'e, na ngue *in* ñague griego. Nuc'ü, mi dyoji c'o rí xicöjme o pö't'ünte. Dya be mezhe mi jodü

ja rvá tsjaji o revolución ro ndöpjüji ne gobierno. C'e bëzo o dyëdyi nziyo mil c'o mi pö't'üte o möji cja majyadü nu ja dya cjó nzheñe, eñe c'e bëzo va xipji e Pablo.

³⁹ O ndünrü c'ua e Pablo o mama:

—Nutsöcö rí Israelitagö. O jmuxcü a Tarso c'ü tsja cja c'e estado de Cilicia. Rí tsjagö cja 'na jñiñi c'ü me manda. Rí ö'tc'ü favor rí jyëzgui rá zopjügö yo nte, eñe.

⁴⁰ O unü c'ua sjëtsi. Nuc'ua e Pablo o böbü cja c'e dezhe, o tsja o seña co o dyë ro ngo't'ü o ne c'o nte. Nguec'ua, dya cja nda mi mapjüji na jens'e. Nuc'ua e Pablo o ña c'ua c'e idioma hebreo va zopjü c'o nte, o mama:

22

¹ —Nu'tsc'eji ín menzumüts'ügöji, nu'tsc'eji pjë'ts'iji in jünji ngüenda 'ñetsc'eji dya pje pjë'ts'iji, rí zo'c'öji. Dyärägüejí na jo c'ü rá xi'tsc'öji, ngue c'ua rí pärägüejí c'ü dya rí c'jagö c'o na s'o, eñe e Pablo.

² Ma o dyäräji e Pablo mi ña hebreo, xe go juemeji c'ua. O mama c'ua e Pablo:

³ —Xo rí Israelitagö nza cjatsc'eji. O jmuxcügö a Tarso c'ü tsja a Cilicia, pero ró tegö va cja ne ndajñiñi. Nu c'ü o jítscö, mi ngue e Gamaliel. O jítscö na jo c'o ley c'o o unü Mizhocjimi c'o ín mboxatitagöji. Mi sügö Mizhocjimi; 'ma cjó c'o mi pëzhgö c'ü dya mi sü Mizhocjimi, mi sjëyazgö na puncjü ja c'o nzi gui tsjagüejí dya. ⁴ Nguec'ua mi nugö na ü c'o mi tēpi o 'ñiji e Jesús, mi negö c'ü ro mbö't'üji texeji. Mi mandagö ra ndün't'üji o cadena cja rrü pant'aji a pjörü, zö mi bëzo zö mi ndixü. ⁵ Nu mero ndamböcjimi 'ñe yo jün ngüenda cja yo ín menzumüji, päräji c'ü na cjuana c'ü rí xi'tsc'öji je ma czazgö nu. Na ngue anguezeji o dyacüji o carta c'ü ro tjëdyi a ma a Damasco ro jíchi c'o mi manda cja c'o nintsjimi nu. Nuc'ua ró ma c'ua ro ma sürü c'o mi creo e Jesús c'o mi cārã nu, cja rrü tjün't'üji co cadena ro ëji va a Jerusalén ngue c'ua ro castigaoji.

Pablo cuenta de su conversión

⁶ Ma mi pagö cja 'ñiji, 'ma ya mi ngue ro sät'ä a Damasco, ya vi jñisiarü. 'Nango ëjë c'ua a jens'e 'na jya's'ü c'ü me mi juëns'i c'ü o pjat'ü nu ja mi pagö. ⁷ Ró tögü a jömü c'ü mi chägägö. Cja rrü ärägö 'na jña c'ü o xitscö a cjava: “Nu'tsc'e Saulo, ¿jenga in cjapü ra sufre yo creozügö? Chjëntjui c'ü ri nguetscö ri cjacö rá sufre”, enzgö. ⁸ Ró tjüntügö ró xipji: “Nu'tsc'e nin t'ecjañö mü, ¿cjó ngue'tsc'e?” O ndünrü c'ua c'ü mi ña: “Nguetscö e Jesús mi menzumügö a Nazaret. In cjapü ra sufre yo creozgö; chjëntjui c'ü ri nguetscö ri cjacö rá sufre”, enzgö. ⁹ C'o mi pöcjöjme, me co züji. O jñandaji c'e jya's'ü pero dya dyäräji pje pjëzhi c'ü o mama c'e jña c'ü mi zocügö. ¹⁰ Ró mamagö c'ua: “Nu'tsc'e ín Jmuts'ügö, ¿pje in ne rá c'jagö?”, ró embe. O ndünrü c'ua c'ín Jmugö o xitsi: “Ixtí mague dya, rí sät'ä a Damasco. Nujnu, ra xi'ts'iji nu, c'e bëpji c'ü ya mama Mizhocjimi rí tsjagüe”, enze. ¹¹ Nuc'ua, dya cja mi jandagö na ngue me mi juëns'i c'e jya's'ü. Nguec'ua c'o mi pöcjöjme o pënzhuji in dyë, cjanu o ngüncüji o zinziji a Damasco.

¹² Mi bübü 'na bëzo a Damasco c'ü mi chjü e Ananías. Mi sü Mizhocjimi mi ätä c'o ley. C'o ín menzumügöji c'o mi cārã nu, mi mamaji c'ü mi cja na jo. ¹³ O ëjë c'ua e Ananías nu ja mi oxügö, o böbü ín jmigö o xitsi: “Nu'tsc'e Saulo mi cjuarmats'ügö. Ra jogü dya in chö rí jñanda na yeje”, enze. Ixco jogü c'ua ín chö ró janda e Ananías. ¹⁴ Nuc'ua e Ananías cjanu o xitscö: “Mizhocjimi c'ü mi ma't'ü c'o ín mboxatitagöji, o juan'c'ügüe ndeze mi jinguã ngue c'ua rí pärägüe c'o ne angueze rí tsja. O dya'c'ügüe i jñanda e Jesús nu c'ü me na jo a jmi Mizhocjimi. Xo dya'c'ü i dyärä o zo'c'ü. ¹⁵ Nguec'ua rí xipjigüe yo nte ja ga cja e Jesús; rí xipjiji ja ga cja c'ü i jñanda 'ñe c'o i dyärä. ¹⁶ Nudya, dya cja pje rí che'be; ixtí jigüe dya. Rí 'ñench'e in mü'bü e Jesús y rí tsjapü in Jmugüe. 'Ma rí tsjagüe a cjanu, ra ndin'tsc'i in mü'bü c'o na s'o”, enzgö e Ananías.

Pablo cuenta cómo fue enviado a los que no eran de Israel

¹⁷ Ma ró nzhogö a Jerusalén, ró ëjë cja ne templo ró ë ötü Mizhocjimi. 'Ma mi ötügö Mizhocjimi, o dyacü c'ü ró janda, nza cja 'ma ro cjinch'i 'na t'ijí. ¹⁸ Ró janda e Jesús; o xitsi: “Pura pedyegüe a Jerusalén, na ngue zö rí xipjigüe yo nte ja rvá zo'c'ügö y ja vi jñandgagö, pero dya ra creots'üji”, enzgö. ¹⁹ Pero ró xicö c'ua: “Iyö ín Jmuts'ügö; ra creozüji. Päräji

mi pagö cja c'o nintsjimi mi pa jodü c'o mi creots'ü. Mi mandagö ra pant'aji a pjörü y ra mbäräji. ²⁰ 'Ma o mama e Esteban c'ü me na jots'ügue, 'ma o mbö't'üji c'ü, xo mi bönc'ö nu, me mi mäcjö. Ró pjötpü o bitu c'o o mbö't'ü c'ü", ró embe c'ín Jmugö. ²¹ O ndünrú c'ua o mama: "Pedyegue, rá täc'ä rí mague na jē nu ja cārā c'o dya menzumü a Israel, rí ma zopjüji", enzgö. Nujyo, ngueje yo o mama e Pablo va xipji c'o nte.

Pablo en manos del comandante

²² C'o nte o dyäräji na jo, hasta 'ma cja mama e Pablo c'ü vi ch'unü o bēpji mi zopjü c'o dya menzumü a Israel. Nuc'ua cjanu o mapjüji c'ua na yeje o mamaji:

—Pö't'üji ne bëzo. Dya cja xe ra mimi cja ne xoñijömmü, eñeji.

²³ 'Ma mi mapjüji na jens'e, xo mi juant'aji o bituji y mi vos'üji o jömmü a jens'e. Na ngue me mi üdüji. ²⁴ Nuc'ua c'ü mi manda c'o tropa, o manda o zidyiji e Pablo a mbo cja c'e jyäxcumü nu ja mi cārā c'o tropa. Cjanu o manda ro ndas'üji o chirrio, ngue c'ua ro mama e Pablo pje vi tsja, nguec'ua ma mapjü c'o nte. ²⁵ Ante c'ü ro ndas'üji, o ndün't'üji o xipjadü. Mi böbü nu 'na bëzo c'ü mi manda cien tropa. Nuc'ua e Pablo cjanu o xipji c'ua c'e bëzo:

—Mama cja c'o ley c'ü dya sö rí chas'üji o chirrio c'o menzumü a Roma. Ni jyodü ot'ü rí jñünpüji ngüenda pje mbē c'ü o tsja, eñe e Pablo.

²⁶ C'e bëzo 'ma o dyärä c'o o mama e Pablo, cjanu o ma c'ua cja c'e bëzo c'ü mi manda texe c'o tropa, o ma xipji:

—Pjötü ngüenda ne bëzo, c'ü dya pje xe rí tsjapü. Na ngue menzumü a Roma.

²⁷ Nuc'ua c'e bëzo c'ü mi manda texe c'o tropa, cjanu o ējē c'ua nu ja mi bübü e Pablo, o ē xipji:

—Xitsi. ¿Cjo in menzumügue a Roma?

O ndünrú c'ua e Pablo:

—Jā.

²⁸ O ndünrú c'ua c'e bëzo:

—Maco ró cjöt'ügö na puncjü o merio para ró cjägö menzumü a Roma.

O ndünrú c'ua e Pablo o mama:

—Nutschö rí menzumügö a Roma ndeze 'ma o jmuxcügö, eñe.

²⁹ Nuc'ua c'o ya mi ngue ro ndas'ü o chirrio e Pablo, o ndans'aji c'ua. Nuc'ua c'ü mi manda texe c'o tropa, xo zü c'ua. Na ngue vi manda o ndün't'üji co xipjadü e Pablo, maco mi menzumü a Roma.

Pablo delante de la Junta Suprema

³⁰ C'ü mi manda c'o tropa, mi ne ro mbärä jenga mi mama c'o mi menzumü a Israel c'ü mi jyodü ro ndü e Pablo. Nguec'ua c'ü na ye nu pa, o xipji c'o ndamböcjimi 'ñe texe c'o mi jün ngüenda ro ē jmurüji. Nuc'ua cjanu o xäpcä e Pablo, cjanu o dagüvi cja c'e jyäxcumü. Cjanu o cjogüvi nu ja mi jünji ngüenda. Cjanu o xipji e Pablo ro böbü cja o jmiji.

23

¹ Nuc'ua e Pablo o jñanda na jo c'o mi jün ngüenda, cjanu o xipjiji:

—Nu'tsc'eji in menzumüts'ügöji, sido rí jodü rá cjägö ja c'o nzi ga ne Mizhocjimi c'o na jo, eñe.

² Nuc'ua c'ü mi mero ndamböcjimi c'ü mi chjü e Ananías, cjanu o xipji c'o bëxtjo mi böbü cja e Pablo ro mbē'chp'iji o ne. ³ O ndünrú c'ua e Pablo o xipji c'ü mi mero ndamböcjimi:

—Nu'tsc'e in cjäpü na jots'ügue, pero na s'o c'o in cjägue. Mizhocjimi ra castigaots'ü. In cjäpü in jüncüji ngüenda ja c'o nzi ga mama c'o ley; maco in manda ra mbēchquiji in te, eñe e Pablo.

⁴ O ndünrú c'ua c'o bëxtjo mi böbü, o mamaji:

—¿Jenga i sadügue nu? Maco o 'ñeme Mizhocjimi ra tsja mero ndamböcjimi.

⁵ O ndünrú c'ua e Pablo o mama:

—Nu'tsc'ejí ín menzumüts'ügöjji, dya mi pärägö cjo mi mero ndamböcjimi nu. 'Ma ro pärägö, dya ro xipji a cjanu. Na ngue cja o ley Mizhocjimi, mama c'ü dya pje rá xicöji yo ín menzumügöji yo pje pjézhi.

⁶ Nuc'ua e Pablo o unü c'ua ngüenda c'o mi jün ngüenda, mi cārā 'na partido c'o mi saduceo, mi cārā 'na partido c'o mi fariseo. Nguec'ua o ña c'ua na jens'e:

—Nu'tsc'ejí ín menzumüts'ügöjji, rí fariseogö o t'izgö 'na fariseo. In jüncüji ngüenda na ngue rí creogö c'ü ra zädä c'e pa 'ma ra te'e texe c'o ya ndü.

⁷ Nuc'ua c'o fariseo 'ñe c'o saduceo, dya cja mi 'natjo o pjeñeji; ya nde mi nan'ño ma nguiñiji c'ua. ⁸ Na ngue yo saduceo mamaji c'ü dya cja ra te c'o ya ndü. Xo mamaji c'ü ojtjo anxe. Xo mamaji c'ü dya bübü e Satanás c'ü dya jo, ne ri ngue c'o o mbëpji. Yo fariseo creoji bübü nza texe yo. Xo creoji c'ü ra te c'o ya ndü. ⁹ Nuc'ua c'o mi jün ngüenda o mbürü o zöji o jña, o ñaji na jens'e. Cjanu o böbü c'ua, ja nzi c'o fariseo c'o mi xöpü o ley Mizhocjimi, o mamaji:

—Dya pje rí tö'tp'ügöjme c'o na s'o c'o ri cja ne bëzo. 'Na ri ngueje 'na o anxe Mizhocjimi c'ü o zopjü. 'Ma ga cjanu, na jo, dya pje rá cjapüji. Na ngue 'ma rá c'a's'üji nu, chjëntjui c'ü ro c'a's'üji Mizhocjimi.

¹⁰ Nuc'ua c'o fariseo mas go zöji o jña c'o saduceo, y o mbürü o chüji. Nuc'ua c'e bëzo c'ü mi manda c'o tropa, o zü c'ua 'na ro mbäräji e Pablo ro s'odü na puncjü. Nguec'ua o ma't'ü c'o tropa o dagüji cja c'e jyäxcumü o ã ñanaji e Pablo a nde c'o saduceo, cjanu o zidyji c'ua na yeje cja c'e jyäxcumü.

¹¹ Nuc'ua c'e xömü c'ü na ye nu pa, 'nango jñetse c'ua e Jesucristo c'ín Jmugöji mi böbü cja o jmi e Pablo, o xipji:

—Nu'tsc'e Pablo, dya rí sügue; rí mäjce. I zopjügue yo nte va a Jerusalén, i xipjiji ja ga czagö. Xo ni jyodü rí mague a Roma xo rí zopjügue c'o nte c'o cārā nu, eñe e Jesús va xipji e Pablo.

Planes para matar a Pablo

¹² C'ü na ye nu pa, c'o mi menzumü a Israel c'o dya mi creo e Jesucristo, o mamaji c'ü ro mbö't'üji e Pablo. O juraji Mizhocjimi va mamaji:

—Dya cja rá siji o xëdyi ne ri ndeje, hasta 'ma rá cjuarü rá pö't'üji e Pablo. Ra zücöji Mizhocjimi 'ma dya rá czagöji a cjanu.

¹³ Mi sö mas de cuarenta c'o o mama a cjanu. ¹⁴ Anguezeji cjanu o möji c'ua cja c'o ndamböcjimi 'ñe ja nzi c'o mi jün ngüenda, o ma xipjiji:

—Nutsöjme ró nädäjme Mizhocjimi. Ró mamajme c'ü dya cja rá sijme o xëdyi ne ri ndeje, hasta 'ma rá cjuarü rá pö't'üjme e Pablo. Ra zücüjme Mizhocjimi 'ma dya rá czajme a cjanu. ¹⁵ Nguec'ua nu'tsc'ejí 'ñe c'o 'ñaja c'o jün ngüenda, chaque rí penpeji 'na jña c'e bëzo c'ü manda c'o tropa ra sin'c'iji e Pablo. Rí xipcjeji ni jyodü xenda rí pärägueji pje pjézhi c'ü o tsja e Pablo. Nutsöjme ya rí bübüjme rá pö't'üjme ante c'ü ra säjä va, eñeji.

¹⁶ A Jerusalén mi bübü nu c'ü nu sobrinu e Pablo, o t'i c'ü nu cjü. Nuc'ü, o dyärä c'o mi mama c'o bëzo ro mbö't'üji e Pablo 'ma ro cjogü. Cjanu o ma c'ua cja c'e jyäxcumü o ma xipji e Pablo. ¹⁷ Nuc'ua e Pablo cjanu o ma't'ü c'ua 'naja c'o bëzo c'o mi manda cien tropa, cjanu o xipji:

—Rí ö'tc'ü favor rí mëvi ne t'i cja c'e bëzo c'ü manda texe yo tropa; va jün 'na jña pje ra xipji, embe.

¹⁸ O zidyí c'ua cja c'e bëzo c'ü mi manda c'o tropa, cjanu o xipji:

—C'ü rvä ëcjöbe, o matcügö c'e bëzo c'ü ró cotc'öji c'ü ni chjü e Pablo. O dyötcü favor ró sigö ne t'i; va jün 'na jña pje ra xi'ts'i, embe.

¹⁹ Nuc'ua c'e bëzo c'ü mi manda texe c'o tropa, cjanu o pënchp'i c'ua o dyë c'e t'i, cjanu o ndans'avi ro ñatsjëvi. Cjanu o dyönü:

—¿Pje pjézhi c'ü rí xitsi?

²⁰ O ndünrü c'ua c'e t'i:

—Yo menzumü va, ya ñaji. Ra xörü chaque ra ã dyö'tc'üji rí sidyí e Pablo nu ja jünji ngüenda. Ra xi'ts'iji c'ü ni jyodü xenda ra mbäräji pje pjézhi c'ü o tsja e Pablo. ²¹ Nguec'ua

rí ö'tc'ügö c'ü dya rí tsjague c'ü ra ã xi'ts'iji. Na ngue sö mas de cuarenta bëzo c'o ne ra mbö't'ü e Pablo. Ya te'beji dya c'ü, ngue c'ua 'ma rí tsjogüvi, ra mbö't'üji. Anguezeji ya nádäji Mizhocjimi o mamaji a cjava: “Dya cja rá siji o xëdyi ne ri ndeje, hasta 'ma rá cjuarü rá pö't'üji e Pablo. Ra zücüji Mizhocjimi 'ma dya rá cjagöji a cjanu”, eñe anguezeji. Nguéc'ua te'beji dya, c'ü rí tsjague ja c'o nzi rgá ã xi'ts'iji.

²² O ndünrü c'ua c'e bëzo:

—Pjötüpügue na puncjü ngüenda, dya cjó rí xipji c'ü i xitscö yo. Mague dya, embe c'e t'i.

Envían a Pablo ante Félix el gobernador

²³ Nuc'ua c'e bëzo cjanu o ma't'ü c'ua yeje c'o mi manda cien tropa, o xipjivi:

—Mandaguevi yo yeje ciento tropa yo nzhontjo ra xampjaji rí möji a Cesarea. Rí pedyeji 'ma ra unü a las nueve ne xö mü. Xo rí möji setenta tropa c'o chägä o pjadü, cja na yeje ciento c'o qui o lanza. ²⁴ Xo rí xöcüvi o pjadü c'o ra chägä e Pablo. Rí pjörüji na jo, ngue c'ua ra zät'ä na jo cja e Félix c'ü gobernador, embeji c'o yeje c'o mi manda cien tropa.

²⁵ Nuc'ua c'e bëzo c'ü mi manda texe c'o tropa, cjanu o dyopjü 'na carta c'ü ro mbenpe e Félix. O jñu's'ü a cjava:

²⁶ “Nu'tsc'e Félix in gobernadorgue, rí zenguats'ügö nin t'ecjanö mü. Nguetscö e Claudio Lisias rí pen'c'ö ne carta. ²⁷ Rí xi'tsc'ö ne bëzo nu va siji yo tropa. C'o menzumü a Israel o zürüji ne bëzo, ya mi ngue ro mbö't'üji. 'Ma ró pärägö c'ü menzumü a Roma nu, ixtö ädyigö ín tropa ró ma ñanajme ró cjocüjme cja c'e jyäxcümü. ²⁸ Nutscö mi ne ro pärägö pje vi tsja ne bëzo, na ngue c'o nte mi mamaji c'ü vi tsja na s'o. Nguéc'ua ró dagübe cja c'e jyäxcümü ró sidyi ne bëzo nu ja jün ngüenda c'o menzumü a Israel. ²⁹ Mi mama c'o nte c'ü vi tsja na s'o nu. Pero ró unnc'ö ngüenda nguextjo c'o o ley anguezeji c'o mi mamaji c'ü dya ätä nu. Dya pje ró tö'tp'ügö c'o na s'o c'o ro tsja, c'ü rva pö't'ü ni xo ri ngue c'ü rva pant'a a pjörü. ³⁰ Nuc'ua o ëjë 'naja c'ü o 'ñe xitsi c'ü mi cãrã o bëzo c'o ya vi ñaji ja rvá mbö't'üji ne bëzo. Nguéc'ua ró täcjö yo tropa o siji nu. Y c'o nte c'o mama c'ü o tsja na s'o nu, ró xipjiji ra ëji ra ã xi'ts'iji”, eñe va dyopjü c'e bëzo c'ü mi manda texe c'o tropa c'o ma cãjä cja c'e jyäxcümü.

³¹ Nuc'ua c'o tropa cjanu o tsjaji ja c'o nzi va xipjiji; o zidyiji e Pablo c'e xö mü a Antípatris. ³² C'ü na ye nu pa, c'o tropa c'o mi nzhontjo o nzhogüji cja c'e jyäxcümü nu ja vi mbedyeji. C'o tropa c'o mi chägä o pjadü ngue c'o o möji e Pablo. ³³ 'Ma o zät'äji a Cesarea, o unüji c'e carta c'e gobernador, cjanu o nzhöji e Pablo. ³⁴ Nuc'ua c'e gobernador 'ma o nguarü o xörü c'e carta, cjanu o dyönü e Pablo pje ma estado mi tsja. 'Ma o mbãrã mi tsja a Cilicia, cjanu o mama c'ua:

³⁵ —'Ma ra säjä c'o mama i tsjague c'o na s'o, rá jün'c'ügö ngüenda, embeji e Pablo.

Cjanu o manda o zidyiji e Pablo cja o palacio e Herodes nu ja ro oxü. Xo manda ro mbörüji nu.

24

Defensa de Pablo delante de Félix

¹ O mezhe c'ua tsi'ch'a pa, o säjä c'ua a Cesarea e Ananías c'ü mi mero ndamböcjimi, 'ñe ja nzi c'o mi jün ngüenda. Ma siji 'na licenciado c'ü mi chjü e Tértulo. O möji cja c'e gobernador ngue c'ua ro cusaji e Pablo. ² Nuc'ua c'e gobernador o manda o siji e Pablo. 'Ma mü o säjä e Pablo, nuc'ua e Tértulo o mbürü o cusa e Pablo, o xipji c'e gobernador:

—Nu'tsc'e Félix nin t'ecjanö mü. Na ngue in gobernador, rí cãrãjme na jo, dya cjó rí chüjme. In pjöxcüjme na puncjü; nguec'ua dya pje bëtscöjme. ³ Nguéc'ua rí da'c'üjme na puncjü 'na pöjö nu'tsc'e Félix, me na jontets'ü. ⁴ Dya rí ne rá bë'chc'ijme na puncjü in tiempo. Pero rí ö'tc'üjme rí dyätcãjme na ngue na jontets'ü. Dya puncjü o jña c'o rá ñagöjme. ⁵ Ne bëzo ró tö'tp'üjme me na s'o c'o cja'a. Nzhodü texe cja ne xoñijö mü, zopjü c'o ín menzumügöjme. Nguéc'ua anguezeji, dya cja ne ra dyätãji in gobiernogue. C'o teñe angueze, ni chjü nazareno. Anguezeji dya cja ma't'üji Mizhocjimi nza cjazgöjme;

nan'ño ga creoji. ⁶ Ne bëzo ya mi ngue ro contaminao c'ín templogöjme, pero ró sürüjme. Mi ne ro jünpüjme ngüenda ja c'o nzi ga mama c'o ín leygöjme. ⁷ Pero o metio e Lisias c'ü manda c'o tropa nu, o möji c'o o tropa nu ja mi jünpüjme ngüenda ne bëzo, o ma zinnguijme a fuerza. ⁸ Cjanu o xitsijme ro ëcjöjme cja in jmigüe. Nguec'ua 'ma rí tsjapü t'önü ne bëzo, rí pärägüe c'ü na cjuana c'ü rí xi'tsc'öjme o tsja na s'o nu.

⁹ C'o 'ñaja c'o mi menzumü a Israel cjanu o mamaji c'ua:

—Na cjuana yo mama e Tértulo, embeji c'e gobernador.

¹⁰ Nuc'ua c'e gobernador cjanu o tsjapü c'ua o seña e Pablo ro ña. O mama c'ua e Pablo: —Rí pärägö ya pa ja nzi cjë c'ü in gobernador in jüingüe ngüenda cja ín paísgöjme. Nguec'ua rí mägö; dya rí sù rá tjünrügö. ¹¹ Ya mezhe como 'na doce pa, ró magö a Jerusalén ró ma ma't'ügö Mizhocjimi. 'Ma rí tsja t'önü, rí pärägüe c'ü na cjuana yo rá xi'tsc'ö. ¹² Nujyo, mamaji ró cjagö c'o na s'o 'ma ró magö a Jerusalén. Pero dya cjó ró sögöbe o jña para ro mundo c'o nte; ni ri ngue cja c'e templo, ni ri ngue cja c'o nintsjimi, ni ja xo ri ngue cja c'e ndajñiña a Jerusalén. ¹³ Nujyo xi'tsc'eji, dya sö ra mamaji c'ü na cjuana. ¹⁴ Nutscö na cjuana rí creogö c'e jña c'ü cja jizhi Mizhocjimi. Nujyo ín menzumügöjme, mamaji c'ü nan'ño rgá creogö dya. Pero dya cjuana c'ü mama yo. Na ngue rí ma't'ügö Mizhocjimi c'ü mi ma't'ü c'o ín mboxatitagöjme. Rí creogö texe c'o mama c'o ley, 'ñe texe c'o o dyopjü c'o profeta. ¹⁵ Rí creogö c'ü o mama Mizhocjimi ra te c'o ya ndü, c'o o tsja na jo 'ñe c'o o tsja na s'o. Nu yo ín menzumügöjme xo creoji a cjanu. ¹⁶ Siempre rí jodügö rá cjagö c'o na jo, ngue c'ua dya rá cjagö na s'o a jmi Mizhocjimi, ni pje rá cjapcö yo nín minteji.

¹⁷ Ró magö ja nzi vez a Jerusalén, pero o mezhe ja nzi cjë c'ü cja ró magö. Mi doce pa, 'ma ró magö nu, ró jünügö c'o ró unü c'o pobre. Xo ró jünü c'o ro unügö Mizhocjimi. ¹⁸ 'Ma ró unügö Mizhocjimi cja c'e templo c'o ofrenda c'o mi jünügö, o jñandgaji nu. Pero nujyo, dya ngue yo o jñandga. C'o o jñandga, ngueje ja nzi ín menzumügöjme c'o vi 'ñeje a Asia. Ya rvá cumplegö c'o rvá mama ro cjagö, ja c'o nzi ga cja ín chjürügöjme. Dya mi dyocjömje na puncjü o nte; dya cjó xo ró sögöbe o jña c'ü ro mundo o nte. ¹⁹ C'o vi 'ñeje a Asia c'o o jñandga cja c'e templo, 'ma o jñandgaji ró cjagö c'o na s'o, sö ra ëji ra 'ñe mamaji. ²⁰ O 'ma jiyö, rí dyönü yo ín menzumügöjme cjo ró cjagö c'o na s'o 'ma mi bünc'ö a jmi yo, 'ma mi jüncüji ngüenda. ²¹ 'Ma o jñüncüji ngüenda, ró ñagö na jens'e ró mama a cjava: “In jüncüji ngüenda na ngue rí creogö c'ü ra te texe c'o ya ndü”, ró embeji. Nu c'o ró mama a cjanu, dya s'o c'o, eñe e Pablo.

²² E Félix ya mi pärã na jo'o ja ma cja o 'ñiji e Jesucristo. Pero dya nguarü o jñünpü ngüenda e Pablo. O xipjiji c'o nte:

—'Ma ra ëjë e Lisias c'ü manda c'o tropa, rá jünpü na yeje ngüenda ne bëzo cja in jmigüeji, eñe.

²³ Cjanu o ma't'ü c'ua 'na c'o mi manda cien tropa, o xipji c'ü ro mbörüji e Pablo, pero ro jyëziji ro nzhodü libre cja c'e palacio, y c'o o dyoji e Pablo mi sö ro ma zenguaji ro ma zopcüji c'o mi jyodü.

²⁴ O mezhe c'ua ja nzi pa, o ëjë c'ua na yeje e Félix nu ja mi jün ngüenda, ma dyojui c'ü nu su c'ü mi chjü e Drusila. E Drusila mi menzumü a Israel. Nuc'ua e Félix o manda ro ma siji e Pablo. 'Ma o säjä e Pablo, o zopjü e Félix 'ñe e Drusila o xipjivi ja ga cja e Jesucristo. ²⁵ O mama e Pablo ni jyodü 'na nte ra tsja ja c'o nzi ga ne Mizhocjimi c'o na jo, y ra mbörütsjë ja rgá mimi, dya ra tsja ja c'o nzi ga netsjë. Na ngue ra zädä c'e pa 'ma ra jñünpü ngüenda Mizhocjimi texe yo nte. O zü c'ua e Félix cjanu o xipji e Pablo:

—Mague dya cja c'e palacio. 'Ma xe rá pë'sc'ö tiempo, rá zon'c'ü na yeje.

²⁶ C'ü vi mama e Félix c'ü ro ma e Pablo, xo ngueje c'ü mi te'be xa'ma ro unü o merio e Pablo, ngue c'ua ro 'ñeme libre. Nguec'ua na puncjü vez va zojnü o ñavi. ²⁷ O mezhe c'ua yeje cjë. Nuc'ua ya ro mbedye gobernador e Félix; ro tsja gobernador e Porcio Festo. E Félix dya 'ñeme libre e Pablo, na ngue mi ne ro unü favor c'o mi menzumü a Israel c'o mi nu'u na ü e Pablo.

25

Pablo delante de Festo

¹ 'Ma o tsja gobernador e Festo, o mezhe jñi pa, cjanu o mbedye a Cesarea o ma c'ua a Jerusalén. ² Nuc'ua c'o ndamböcjimi 'ñe c'o 'ñaja c'o pje mi pjëzhi cja c'o menzumü a Israel, o xipji e Festo c'ü vi tsja na s'o e Pablo. ³ O mamaji:

—Tsjacüjme favor rí manda ra siji a 'ñecjua e Pablo, eñeji.

O mamaji a cjanu, na ngue ya vi mamaji ja rvá mbö't'üji e Pablo 'ma ro cjogü cja 'ñiji. ⁴ O ndünrü c'ua e Festo:

—Je va cjot'ü a Cesarea e Pablo. Dya ra mezhe rá magö nu. ⁵ Nguec'ua yo pje pjëzhits'üji rá möcjöjme a Cesarea. 'Ma pje c'o o tsja c'e bëzo, ra xitscöji 'ma rá sät'äjme nu, eñe e Festo.

⁶ E Festo o mezhe como dyëch'a o ocho pa a Jerusalén. Cjanu o nzhogü o ma a Cesarea nu ja vi 'ñeje. C'ü na ye nu pa, e Festo o mimi nu ja mi jün ngüenda, cjanu o manda o ma siji e Pablo. ⁷ 'Ma o säjä, ya ma cäjä c'o menzumü a Israel c'o vi 'ñeje a Jerusalén. Anguezeji o böbüji cja o jmi e Pablo, o mamaji na puncjü c'o na s'o c'o vi tsja. Pero dya sö ro mamaji c'ü na cjuana. ⁸ O ndünrü c'ua e Pablo o mama:

—Dya pje ró cjagö contra c'o mama ín leygöjme nutscöjme rí menzumüjme a Israel. Dya xo ró contaminao c'ü ín templojme. Dya pje xo ró mangö 'na jña contra e Cesar c'ü mero manda, embeji c'e gobernador.

⁹ E Festo mi ne ro unü favor c'o mi menzumü a Israel c'o mi nu'u na ü e Pablo. Nguec'ua va dyönüji e Pablo:

—¿Cjo in ne rá sintsi a Jerusalén? Je rá ma jün'c'ügö nu ngüenda cjo na cjuana yo mama yo in menzumügueji.

¹⁰ O ndünrü c'ua e Pablo o xipji:

—Iyö. Na ngue je ngue va o 'ñempc'e e César rí jñü ngüenda; dya ngue a Jerusalén. In pärägue na jo, c'ü dya pje ró cjapügö yo ín menzumügöjme. ¹¹ 'Ma pje c'o i chötcü c'o na s'o c'o ró cjagö c'ü rga tügö, rí bübü dispuesto rá tügö. Pero 'ma dya cjuana yo mama yo, dya in pë's'i derecho rí nzhögügö cja o dyë yo, c'ü pje ra tsjacüji. Rí negö ra jñüncü ngüenda e César c'ü mero manda a Roma, eñe e Pablo.

¹² Nuc'ua e Festo cjanu o ñaji c'ua c'o mi pjöste c'o mi pärä c'o ley romana. Cjanu o xipji c'ua e Pablo:

—I dyötcü ngueje e César ra jñün'c'ü ngüenda. Nguec'ua ra zints'iji cja e César.

Pablo delante del rey Agripa

¹³ Dya mezhe pa, e Agripa c'ü mi rey 'ñe e Berenice o säjui c'ua a Cesarea, o 'ñe zenguavi e Festo. ¹⁴ O mezhe va mimivi nu na puncjü o pa. E Festo o xipji c'e rey ja ma cja e Pablo, o mama:

—Bübü va 'na bëzo cja ne palacio c'ü dya sö ra mbedye libre ndeze 'ma mi gobernador e Félix. Nuc'ü, ni chjü e Pablo. ¹⁵ 'Ma ró magö a Jerusalén, c'o mero ndamböcjimi 'ñe c'o 'ñaja c'o pje pjëzhi cja yo in menzumügueji a Israel, o xitscöji c'ü vi tsja na s'o e Pablo. O dyötcüji c'ü ro mandagö ro mbö't'üji. ¹⁶ Nuc'ua ró xipjigöji: “Iyö. Nutscöjme rí menzumüjme a Roma, dya rí cjaime a cjanu. Zö cjó c'o ra ã mama bübü 'na nte c'ü o tsja na s'o, pero dya xtá pö't'ügöjme. C'e nte c'ü ri mamaji o tsja na s'o, pë's'i derecho ra pjendio ra mama cja o jmi c'o va ã cusa o tsja na s'o”, ró embe c'o. ¹⁷ Nuc'ua 'ma o ëji a 'ñeva, c'ü na ye nu pa, ró ma mimigö nu ja rí jün ngüenda. Cja rrü mandagö c'ua o siji e Pablo. ¹⁸⁻¹⁹ Mi pëzhgö 'na pje c'o vi tsja c'e bëzo c'o ma s'o. Pero dya ga cjanu. Na ngue 'ma o böbü o ña c'o mi cusa e Pablo, dya mamaji na cjuana pje pjëzhi c'ü na s'o c'ü vi tsja. C'ü o mamaji, nguextjo c'ü ja ga cja ga ma't'üji Mizhocjimi, 'ñe c'ü nan'ño ga creo e Pablo. Mama e Pablo c'ü o ndü 'na bëzo c'ü mi chjü e Jesús, pero o tetjo na yeje. Anguezeji, dya neji a cjanu. ²⁰ Dya mi pärä ja rva jünpügö ngüenda e Pablo. Na ngue, dya rí pärägö ja ga cja o religión yo in menzumügueji a Israel. Nguec'ua ró önü e Pablo cjo mi ne ro sidyigö angueze a Jerusalén, je ro ma tjünpü ngüenda nu. ²¹ Pero dya ne e Pablo je ro ma tjünpü ngüenda a Jerusalén; o xitscö ngueje e César Augusto c'ü ra jñünpü

ngüenda. Nguec'ua ró manda sido ra mbörüji va, hasta 'ma cja ra sö rá täjä ra zidyiji nu ja va bübü e César, eñe e Festo va xipji e Agripa.

²² O ndünrú c'ua e Agripa o xipji e Festo:

—Xo rí ne rá ärägö c'o mama c'e bëzo.

O ndünrú c'ua e Festo:

—Ra xörü rí dyärägue.

²³ Nuc'ua c'ü na ye nu pa, o säjä c'ua e Agripa 'ñe e Berenice cja c'e cuarto nu ja mi jün ngüenda c'e gobernador. Mi jevi o bitu c'o me ma zö, y ma dyoji na puncjü c'o o dyoji. Xo säjä c'o bëzo c'o mi manda 'na mil o tropa. Xo säjä c'o pje mi pjëzhi cja c'e jñiñi a Cesarea. Nuc'ua e Festo o manda o ma siji e Pablo. ²⁴ Cjanu o mama c'ua e Festo:

—Nu'tsc'e Agripa *in* reygue, 'ñetsc'ejí *in* texeji *in* cārāji va. Bübü *in* jmigueji ne bëzo nu *in* ne rí dyärāji c'o mama, eñe.

O sido o ña e Festo o xipji e Agripa:

—Texe c'o *in* menzumügueji a Israel c'o cārā a Jerusalén, 'ñe c'o cārā va, o xitscöji c'ü o tsja na s'o ne bëzo. O mapjüji na jens'e va mamaji c'ü mi jyodü ro ndü. ²⁵ Pero dya pje ró tö'tp'ü c'ü rví bö't'ü. Ne bëzo o xitscö ngueje e César c'ü mero manda a Roma ra jñünpü ngüenda. Nguec'ua ró mamagö c'ü rá manda ra zidyiji a manu. ²⁶ Pero dya rí pārá ja rga cja pü. Na ngue 'ma rá penpe 'na carta e César c'ín jmugö, dya rí pārá pje rá jü'sc'ö, na ngue dya pje rí tö'tp'ügö c'o na s'o ne bëzo. Nguec'ua ró manda o siji cja *in* jmigueji *in* texeji rí dyärāji. Nu'tsc'e Agripa *in* reygue, ngue'tsc'e rí negö rí dyärägue, ngue c'ua rí mamague pje rá jü'sc'ö cja c'e carta. ²⁷ Na ngue 'ma rá mandagö ra zidyiji ne bëzo cja e César ra jñünpüji ngüenda, pero 'ma dya rá mama pje ni cusaji, dya ra jogü, eñe e Festo.

26

Pablo presenta su caso ante el rey Agripa

¹ O mama c'ua e Agripa o xipji e Pablo:

—Sö rí ñague; rí da'c'ü sjëtsi.

Nuc'ua e Pablo o c'ua's'ã o dyë, cjanu o mbürü o ña o mama:

² —Nu'tsc'e Agripa *in* reygue. Yo ín menzumügöji me mamaji c'ü ró c jagö na s'o. Rí mäjçö na ngue ngue'tsc'e rí dyätçä na jo c'o rá mangö. ³ Na ngue *in* pārague na jo yo ín chjürügöji nutscöji rí menzumüji a Israel. Xo *in* pārague c'o partido c'o bübüzüji; dya 'natjo rgá cjiññiji. Nguec'ua me rí sögöji o jña. Nguec'ua rí xi'tsc'ö rí pëscö paciencia rí dyätçägö.

La vida de Pablo antes de su conversión

⁴ 'Texe yo ín menzumügöji pāráji ja ga cja rgá minc'ö ndeze 'ma cja mi ts'it'igö. Pārāji ja ma minc'ö cja ín jñiñigö 'ñe a Jerusalén. ⁵ Ya mezhe pāráji c'ü rí bünc'ö cja c'e partido c'ü ni chjü fariseo. Nutscöjme rí cārājme cja c'e partido, xenda rí süpcöjme c'o ley que na ngue c'o cārā cja c'ü 'na partido. Yo ín menzumügöji pāráji. 'Ma ro ne ro xi'ts'iji, ro mamaji c'ü na cjuana yo rí mangö. ⁶ Nudya *in* jüncü ngüenda; rí böbügö cja *in* jmigue na ngue rí creogö Mizhocjimi ra tsjapü ra te c'o ya ndü, ja c'o nzi va xipji c'o ín mboxatitagöji. ⁷ C'o ín menzumügöji c'o tsja cja c'o doce estado, sido ma't'üji Mizhocjimi na ngue te'beji c'e pa 'ma ra te c'o ya ndü. Nu'tsc'e Agripa *in* reygue, c'o ín menzumügöji te'beji c'o rí te'begö, maco anguezeji mamaji ró c jagö c'o na s'o, embeji e Agripa.

⁸ O sido o ña e Pablo o xipji texe c'o ma cājā nu:

—¿Jenga dya *in* creoji c'ü sö Mizhocjimi ra tsjapü ra te c'o ya ndü?

Cómo Pablo antes perseguía a los cristianos

⁹ O sido o ña e Pablo o xipji c'e rey:

—'Ma ot'ü mi nugö na ü c'o mi creo e Jesús c'ü mi menzumü a Nazaret, mi cja pü ra sufrejí. Mi pëzhgö je ga cjanu ma ne Mizhocjimi. ¹⁰ Ngue c'ü mi c jagö a Jerusalén. O dyacü sjëtsi c'o mero ndamböcjimi mi pant'agö a pjörü c'o o nte e Jesús, maco ma jo a jmi Mizhocjimi c'o. 'Ma mi jünpüji ngüenda, mi mangö c'ü mi jyodü ro ndüji. ¹¹ 'Ma mi

töt'ügö cja nintsjimi c'o mi creo e Jesús, mi cjäpü ra sufreji; xa'ma ro mamaji c'ü dya ma jo e Jesús. Me mi ünbugö na puncjü c'o. Nguéc'ua 'ma mi c'ueñeji, 'ma mi pöji cja c'o jñiñi c'o tsja cja c'o nan'ño país, mi pa jodügöji nu.

Pablo cuenta otra vez su conversión

¹² Nguéc'ua 'na nu pa, ró magö a Damasco. Na ngue c'o mero ndamböcjimi ya vi dyacü sjëtsi ro jodügö c'o o nte e Jesús ro cjäpüji ro sufreji ja c'o nzi ma negö. ¹³ Nu'tsc'e rey, 'ma mi pagö cja 'ñiji, 'ma ya vi jñisiarü, ró jandagö 'nango ëjë a jens'e 'na jya's'ü c'ü o pjat'ü nu ja mi pagö 'ñe c'o mi pöcjöjme. Me mi juëns'i que na ngue e jyarü. ¹⁴ Nguéc'ua ró tögöjme a jöümü nu c'o mi chägäjme. Nuc'ua ró ärägö c'ü mi ña c'e jña hebreo o xitscö: “Nu'tsc'e Saulo, ¿jenga in cjäpü ra sufre c'o creozgö? Chjëntjui c'ü ri nguetscö ri cjacö rá sufre. In chjëntjui nza cja 'na nzhünü c'ü dya ne ra dyärä, c'ü me pjech'e c'e maza c'ü ni chjocüji; nguéc'ua ga s'odü”, enzgö. ¹⁵ Ró tjünrügö c'ua ró mama: “Nu'tsc'e nin t'ecjanöümü, ¿cjo nguéc'ua?” ró embe. O ndünrü c'ua c'ín Jmugö o xitsi: “Nguetscö e Jesús. In cjäpü ra sufre yo creozgö; chjëntjui c'ü ri nguetscö ri cjacö rá sufre. ¹⁶⁻¹⁸ Böbü. Ya ró juan c'ügö rí pëpquigö. Ngué c'o rvá cja c'ü i jñandga. Nguéc'ua rá täc'ä rí mague cja c'o dya in menzumügueji, rí ma xipjiji ja vi jñandga dya. Xo rí xipjiji c'o cja xe rá jí'tsc'ö 'ma rí jñandga. Nudya e Satanás c'ü dya jo, ya ngo'tp'ü o ndöji. Pero 'ma rí zopjügueji, ra xogü o ndöji, ra zi'ch'i o mü'büji o jya's'ü Mizhocjimi. Nguéc'ua, dya cja ra nzhodüji cja bëxöümü; ra jyëziji c'o na s'o, dya cja ra dyätäji c'ü dya jo. Ra 'ñench'e o mü'büji Mizhocjimi. Nuc'ua Mizhocjimi ra perdonaoji anguezeji c'o na s'o c'o cjaji, ra tsjapüji o nte na ngue ri ejmezügö c'o. Bübü c'o in menzumügueji c'o ra jyodü pje ra tsja c'ü; xo 'ñe c'o dya in menzumügueji. Pero rá empc'egö libre, dya pje ra tsja c'üji”, enzgö e Jesús. Ngué yo o mama e Pablo va xipji e Agripa.

Pablo obedece la visión

¹⁹ O sido o ña e Pablo o mama:

—Nu'tsc'e Agripa in reygue, nu c'o o xitsigö e Jesús 'ma vi 'ñeje a jens'e c'e jya's'ü, ró ätä; ngue yo rí cjacö. ²⁰ Ot'ü ró zopjü c'o cärä a Damasco. Ró xipjiji mi jyodü ro jyëziji c'o na s'o ro nzhogüji cja Mizhocjimi, cja rrü tsjaji c'o na jo'o ngue c'ua ro jñetse c'ü o nzhogü o mü'büji. Xo ró zopjügö a cjanu c'o nte a Jerusalén 'ñe texe cja c'e estado de Judea. Xo ró magö nu ja cärä c'o dya in menzumügöji, ró ma zopjügö anguezeji. ²¹ Nguéc'ua 'ma mi bübügö cja c'e templo, o zücügö c'o in menzumügöji mi ne ro mbötcüji. ²² Pero dya mbötcüji. Na ngue o mböxcü Mizhocjimi. Nguéc'ua xe rí bübüjtjo, rí böbügö cja in jmigueji. Rí zo c'üji nu'tsc'eji pjë'ts'iji na nojo, 'ñetsc'eji dya pje pjë'ts'iji. C'ü rí xi'tsc'öji, ngue c'o o mama e Moisés 'ñe c'o profeta ro zädä. Dya rí mangö jña c'o nan'ño. ²³ O mama e Moisés 'ñe c'o profeta, nu c'ü o mama Mizhocjimi ro ë 'ñevgueji libre mi jyodü ro sufre 'ñe ro ndü. Nuc'ua cja rrü te ro bübüjtjo na yeje, ngue c'ua ra zi'ch'i o jya's'ü Mizhocjimi cja o mü'bü yo menzumü a Israel 'ñe yo dya menzumü a Israel, eñe e Pablo.

Pablo trata de convencer a Agripa de que se haga cristiano

²⁴ 'Ma mi mama a cjanu e Pablo mi pjendiotsjë, 'nango mapjü c'ua na jens'e e Festo o mama:

—Nu'tsc'e Pablo in locogue, na ngue yo na puncjü yo in studiague.

²⁵ O ndünrü c'ua e Pablo o xipji:

—Nu'tsc'e Festo nin t'ecjanöümü, dya rí locogö. Rí mangö c'o na cjuana. ²⁶ Ne rey pärä texe yo rí mangö. Nguéc'ua dya rí sügö rí xipjigö texe yo. Rí pärägö, nujnu unü ngüenda texe yo o zädä, na ngue texe cja in paísgöjme päräji.

²⁷ Nuc'ua e Pablo cjanu o zopjü c'ua e Agripa o xipji:

—Nu'tsc'e Agripa in reygue, ¿cjo in creogue c'ü na cjuana c'o o dyopjü c'o profeta? Rí pärägö in creogue.

²⁸ O ndünrü c'ua e Agripa o mama:

—Pe in cjiñi rá creogö e Jesús, na ngue yo ja nzitjo jña yo in mangue.

²⁹ O ndünrü c'ua e Pablo o mama:

—Zö ja nzitjo jña, zö na puncjü o jña, pero quera ri creogue e Jesús ja c'o nzi rgá creogö. Xo 'ñe texe yo ärä yo rí mangö ne pa dya. 'Ma rí creoji, xa'ma dya ra ngo'c'üji ja c'o nzi ga ngocöji, eñe.

³⁰ O böbü c'ua c'e rey 'ñe c'e gobernador 'ñe e Berenice 'ñe c'o ma jü'ü nu. ³¹ Cjanu o mbedyeji o ma ñatsjéji ja rvá tsjapüji e Pablo. O pötü va mamaji:

—C'e bëzo, dya pje cja c'o na s'o c'ü rguí ndü, ni ra dyo a pjörü, eñeji.

³² O mama c'ua e Agripa o xipji e Festo:

—C'e bëzo, 'ma dya ro dyö'tc'ü ra jñünpü nguenda e César angueze, ro sö ri 'ñemegue libre, eñe.

27

Pablo es enviado a Roma

¹ Nuc'ua e Festo cjanu o mama ro zidyiji e Pablo a Roma c'ü tsja a Italia, ro möji cja barco. E Festo o nzhö e Pablo cja 'na bëzo c'ü mi chjü e Julio c'ü mi manda cien tropa c'o mi xiji grupo Augusto. Xo nzhötüji e Julio c'o 'ñaja nte c'o ma o'o a pjörü, xo ro zidyiji a Italia. Nutscö e Lucas xo ró möcjöjme. ² Ró tes'ejme cja 'na barco c'ü vi 'ñeje cja c'e jñiñi a Adramitio, c'ü ro zät'ä cja c'o jñiñi a Asia c'o järä squina cja mar. Cja rrü möjme c'ua. Xo ró möcjöjme 'na bëzo c'ü mi chjü e Aristarco c'ü mi menzumü a Tesalónica c'ü tsja cja c'e estado de Macedonia. ³ C'ü na ye nu pa, ró sät'äjme a Sidón. Ma jonte e Julio o unü sjétsi e Pablo o ma zengua c'o mi pãrä nu. O ziji o xëdyi anguezeji, cjanu o oxüji cja o ngumüji. ⁴ Nuc'ua 'ma ró pedeyjme a Sidón cja c'e barco, mi vü na zëzhi e ndajma, mi pjö's'ü c'e ndeje ma pjat'ü cja c'e barco. Na ngue e ndajma je mi 'ñeje nu ja ma möcjöjme. Nguec'ua 'ma ró cjogüjme cja c'e isla c'ü ni chjü a Chipre, ró cjogüjme cja c'e lado o jodyë nu ja mi tsjötü. ⁵ Sido ró möjme cja c'e barco ró cjogüjme bëxtjo cja c'e estado de Cilicia 'ñe cja c'e estado de Panfilia. Ró sät'äjme a Mira c'ü tsja cja c'e estado de Licia.

⁶ 'Ma mi cãräjme a Mira, c'e bëzo c'ü mi manda cien tropa o jyodü 'na barco c'ü ro ma hasta a Italia. O chöt'ü c'ua 'na barco c'ü vi 'ñeje a Alejandría mi ma a Italia. Nuc'ua ró tes'ejme cja c'e barco. ⁷ Ró nzhodüjme ja nzi pa cja c'e ndeje, pero jmanch'a ma möjme. O metscöjme, co trabajo ró cjogüjme a Gnido nu ja mi bëxtjo. E ndajma mi vü na zëzhi, dya mi sö ro möcjöjme derecho. Nguec'ua ró unüjme vuelta cja ín squierdajme, ró cjogüjme bëxtjo a Salmón cja c'e isla c'ü ni chjü a Creta. Cja rrü unüjme c'ua vuelta cja ín jodyëgöjme, ngue c'ua ro cjogüjme a Creta cja c'e lado a sur nu ja mi tsjötü ts'ë. ⁸ Mi trávjajo, pero ró sät'äjme nu ja ni chjü Puertos Buenos c'ü bëxtjo cja c'e jñiñi c'ü ni chjü a Lasea.

⁹ Ya vi metscöjme na puncjü o pa. Ya vi cjogü c'o pa c'o mi mbempje c'o menzumü a Israel. Ya vi zädä c'o pa c'o ma së 'ma mi bübü na puncjü o peligro ro nzhodüjme cja barco. Nguec'ua e Pablo o zopjü c'o mi pöcjöjme. ¹⁰ O xipjiji:

—Nu'tsc'ejji nin t'ecjañömüji, rí mangö 'ma rá sidoji, 'na pje c'o rá cjaji. 'Na ra nguibi ne barco ra bëzhi texe yo tunü. Xo 'ñetscöji rá tñji, eñe.

¹¹ C'e bëzo c'ü mi manda cien tropa, dya dyätä e Pablo; xenda dyätä c'ü mi ëdyi c'e barco 'ñe c'ü o cjaja c'e barco. O mamaji c'ü ro sidogöjme. ¹² Mi bübü ja nzi c'o mi ne ro nguejme c'e barco a Puertos Buenos. Pero xenda ma puncjü c'o dya ne. Na ngue a Puertos Buenos, dya nda ma jo'o ro böbü c'e barco c'o pa c'o ma së. Nguec'ua o mamaji c'ü ro pedeyjme a Puertos Buenos ro sidojme, xa'ma ro sö ro sät'äjme a Fenice c'ü ngue c'ü 'na puerto cja c'e isla a Creta. Nujnu, je ro mimijme c'o pa c'o ma së. Na ngue c'e puerto, dya cjogü e ndajme 'ma ni 'ñeje a noroeste 'ñe 'ma ni 'ñeje a suroeste.

La tempestad en el mar

¹³ O pötü c'ua ja mi 'ñeje e ndajma. Dya cja mi 'ñeje nu ja ni nguibi e jyarü, ya je mi 'ñeje a sur. Dya cja mi vü na zëzhi. Nguec'ua c'ü mi ëdyi c'e barco 'ñe c'ü o cjaja, mi pëzhivi c'ü ro sö ro sät'äjme na jo a Fenice. Nguec'ua o mandavi o ngüs'üji c'o t'ëzi c'o mi nza cja o gancho c'o mi pëñch'i c'e barco para dya ro ndütü e ndajma ro ma. Ró möjme c'ua ró cjogüjme bëxtjo a Creta. ¹⁴ Dya go mezhe c'ua go pötü na yeje e ndajma. 'Nango ë

c'ua 'na trandajma c'ü vi 'ñeje a noreste cja c'e isla. ¹⁵ Nguec'ua, dya cja sö xe ro möjme derecho ro cjogüjme lado cja c'e isla. Ró jëzijme c'ua c'e barco o ndütü e ndajma. ¹⁶ O zät'ä cja 'na ts'i isla c'ü ni chjü a Claudia, ró cjogüjme cja c'e lado c'ü mi tsjötü. Cja rrü cjüs'üjme c'e ts'ibü c'ü mi cjüt'ü c'e barco, me mi trávajo ma cjüs'üjme. ¹⁷ 'Ma ró cjuarü ró cjüs'üjme c'e ts'ibü, nuc'ua c'o mi pëpji cja c'e barco, cjanu o tsjapüji o ndü c'o cable c'ü mi 'nünt'ü nu, ngue c'ua ro zëzhi c'e barco. Mi süji 'na mas ro ndütü e ndajma c'e barco ro zät'ä nu ja ni chjü a Sirte nu ja jä'a o 'ñöxömü nu ja dya nda ga jë e ndeje. Mi süji 'na ro 'huagü c'e barco 'ma ro zät'ä nu. Nguec'ua va sjö'büji c'e manta c'ü ma mbät'ä, ngue c'ua dya nda ro ndütü e ndajma. O jyëziji c'e barco, dya cja mi ëdyiji. ¹⁸ C'ü na ye nu pa, sido mi pa c'e barco ma ndütü e ndajma. Nguec'ua o mboch'üji a ndeje c'o mi tunü c'e barco, ngue c'ua dya nda ro jyübü. ¹⁹ C'ü na jñi nu pa, ró poch'üjme a ndeje texe c'o mi pë's'i c'e barco. ²⁰ O mezhe na puncjü o pa, dya mi cji e jyarü ne ri ngue yo seje. Sido mi vü na zëzhi e ndajma. Nguec'ua ró mamajme pãrã cjo ro pedyejme na jo; 'na ro tÿjme.

²¹ Ya vi mezhe c'ü dya cja mi sijme o xëdyi. Nuc'ua e Pablo o böbü c'ua a ndezgöjme, cjanu o mama:

—Nu'tsc'eji nin t'ecjañömjü, ró xi'tsc'öji c'ü dya ro pedyeji a Puertos Buenos cja c'e isla a Creta. 'Ma ri dyätcäji, xenda rvá jo 'ma; dya ro sufreji. ²² Pero nudya rí xi'tsc'öji, dya rí sügueji. Zö ra 'huagü ne barco, pero dya cjó ra ndüzgöji. ²³ Rí xi'tsc'öji a cjanu, na ngue mi xömü o ëjë 'na o anxe Mizhocjimi cja ín jmigö o ë zocügö. Mizhocjimi c'ü bübü a jens'e ngue c'ü rí ma't'ügö; ngue o ntezgö c'ü. ²⁴ O xitsi c'e anxe: “Nu'tsc'e Pablo, dya rí sügue. Dya rí chügue, na ngue ni jyodü rí sät'ägue a Roma rí böbügue a jmi e César c'ü mero manda. Mizhocjimi o dyä'tc'ä c'ü i dyötü, nguec'ua dya cjó ra ndü yo in pöcjeji cja ne barco”, enzgö. ²⁵ Nguec'ua rí xi'tsc'öji, dya cja rí sügueji. Rí creogö Mizhocjimi c'ü ra zädä ja c'o nzi va xitsi c'ü o anxe. ²⁶ Pero 'ma ra 'huagü ne barco, rá sogöji cja ndeje bëxtjo cja 'na ts'i isla rá pes'eji, eñe e Pablo.

²⁷ Ya vi mezhe ye nzo c'e barco ma ndütü e ndajma. Mi nzhodü cja c'e mar c'ü ni chjü Mar Adria. Ya vi xömü. Nuc'ua c'ü ndexömü, c'o mi pëpji cja c'e barco o mamaji:

—Cja c'ü ya rá sät'äji cja 'na isla, eñeji.

²⁸ Cjanu o dyëdyiji ja nzi mi pë's'i c'ü ma jë c'e ndeje. Mi sö treinta y seis metro. Xe möji ts'ë, cjanu o dyëdyiji c'ua na yeje; ya mi sötjo veintisiete. ²⁹ Me go züji c'ua, 'na ro sät'äjme nu ja mi quiji o ndojo. Nguec'ua o ma quiji c'o nziyo t'ëzi c'o mi nza cja o gancho c'o mi 'nünt'ü o tjüjmü, cjanu o mboch'üji a ndeje cja o xütjü c'e barco ngue c'ua 'ma ro zät'ä a jömü, xa'ma ro gancha ro böbü c'e barco. Me mi mamaji quera ro jyans'ü. ³⁰ Nuc'ua c'o mi pëpji cja barco, o mbürü o sjö'büji c'ua c'e ts'ibü cja c'e ndeje. C'o t'ëzi c'o mi bübü a xo'ñi c'e barco, mi cjaüji ro ndunüji na ts'ijë cja rrü mboch'üji, ngue c'ua dya nda ro 'ñömü c'e barco. Pero c'ü mi sjö'büji c'e ts'ibü, ngue c'ü mi ne ro c'ueñeji ro salvaji. ³¹ Nuc'ua e Pablo cjanu o ma't'ü c'e bëzo c'ü mi manda cien tropa, 'ñe c'o o tropa, o xipjiji:

—Nujyo, ni jyodü, dya ra dagüji cja ne barco. 'Ma jiyö, rí chüji, dya rí salvaji, embeji c'o.

³² Nuc'ua c'o tropa cjanu o ma dyocüji c'o tjüjmü c'o mi sjö'büji c'e ts'ibü; o ndögü a ndeje.

³³ Nuc'ua 'ma ya ma jya's'ü, e Pablo o xipji anguezeji ro ziji o xëdyi. O mama:

—Ya mezhe ye nzo c'ü dya in sigueji o xëdyi. ³⁴ Nguec'ua rí xi'tsc'öji rí sigueji dya o xëdyi ngue c'ua rí zëzhiji. Nguec'ua, dya rí chügueji ni pje rí tsjaji, eñe.

³⁵ Nuc'ua 'ma o nguarü o mama yo jña, cjanu o jñü c'ua o tjömëch'i cjanu o unü 'na pöjö Mizhocjimi a jmi nza texeji. Cjanu o më'ch'i c'ua, cjanu o zi c'ua. ³⁶ Anguezeji o mbürü o mäji c'ua, dya cja nda mi süji. Xo ziji c'ua o xëdyi. ³⁷ Mi söjme ye ciento setenta y seis mi cãrãjme cja c'e barco. ³⁸ 'Ma o nguarü o ziji o xëdyi o nijmiji, cjanu o mboch'üji a ndeje c'o mape c'o mi quiji o ndëxü. O tsjaji a cjanu ngue c'ua dya nda ro jyübü c'e barco.

Se hunde el barco

³⁹ Nuc'ua 'ma mü o jyas'ü na jo, ró jandajme c'e isla c'ü ya mi bëxtjo. C'o mi pëpji cja c'e barco, dya mi pärãji ja mi ngue. Pero o jñandaji c'ü ma jä'ä o 'ñõxõmü cja squina c'e ndeje. O mamaji xa'ma ro sö ro zät'ä c'e barco cja c'e 'ñõxõmü. ⁴⁰ Nguec'ua o dyocüji c'o tjüjmü c'o mi 'nünt'ü c'o t'ëzi, ngue c'ua ro ma na yeje c'e barco. Y o xäpcäji c'e za'a c'ü mi dyëji. Xo ngüs'üji c'e manta c'ü ma mbät'ä, ngue c'ua o ndütü e ndajma. Nguec'ua c'e barco o mbürü o ma c'ua cja c'o 'ñõxõmü c'o mi jä'ä a squina c'e ndeje. ⁴¹ Pero o zät'ä c'e barco nu ja dya nda ma jë c'e ndeje nu ja mi sjöbü yeje 'ñinzhe c'o mi chjë nu. Nguec'ua o böbü c'ua c'e barco. A xo'ñi c'e barco o nguibi cja c'e 'ñõxõmü, dya cja mi 'ñõmü. Pero o xütjü c'e barco o 'huagü, na ngue c' o ndeje me mi pjö's'ü na zëzhi. ⁴² Nuc'ua c'o tropa cjanu o mamaji:

—Na jo ixtá pöt't'üji yo rvá siji yo ma o'o a pjörü. 'Ma jiyö, 'na ra dyömpüji cja ne ndeje ra c'ueñeji, eñe c'o tropa.

⁴³ C'ü mi manda c'o tropa, dya ne'e c'ü ro mböt't'üji e Pablo. Nguec'ua dya jyëzi ro tsjaji ja c'o nzi ma mamaji. Cjanu o xitscöjme:

—'Ma in pjëchi rí dyömpüji cja ndeje, rí dyat'üji cja ndeje rí dyömpüji rí sät'äji cja squina ndeje. ⁴⁴ 'Ma dya in pjëchi rí dyömpüji, rí pënc'h'iji yo tabla yo ni ndunü e ndeje o yo pje nda ma za'a yo vi t'ät'ä ne barco. Ra ndüxc'üji ngue c'ua rí sät'äji cja squina ndeje, enzgöjme.

Nguec'ua ró pesc'öjme cja ndeje rí texejme, dya cjó ndüzgöjme.

28

Pablo en la isla de Malta

¹ 'Ma ró pes'ejme cja c'e ndeje, ró pärãjme c'e isla mi chjü a Malta. ² C'o mi menzumü nu, ma jonteji. O recibidozüjme na jo, o 'ñörüji 'na sivi ró pa't'üjme na ngue ya mi ëjë o dyebe, y ma së. ³ E Pablo xo ma mbëchi 'na cjörü o za'a, cjanu o ma ngã's'ã cja c'e sivi. Nuc'ua 'ma mü o mbürü o pat'ü c'o za'a, 'nango mbedye c'ua 'na c'ijmi c'ü ma sate c'ü mi nza cja 'na pozü. O zapü o dyë e Pablo, o 'nünt'ü, dya ts'i vi c'ügü. ⁴ C'o mi menzumü a Malta 'ma o jñandaji mi 'nünt'ütjo c'e c'ijmi, o pötü va mamaji c'ua:

—Ne bëzo, pe o pöt't'ünte nu. Zö o mbes'e cja ndeje, dya ndü'ü, pero ya ngöt'ü dya c'o o tsja na s'o, eñeji.

⁵ Nuc'ua e Pablo o juancja o dyë; o c'ügü c'ua c'e c'ijmi o ndögü cja c'e sivi. Pero dya pje tsja e Pablo. ⁶ C'o mi menzumü nu, mi te'beji c'ü ro pjänt'ä o ts'ingue e Pablo, o ro ndü. O mezhe mi te'beji pero dya pje tsja e Pablo. Nguec'ua, dya cja nguijñiji c'ü vi pöt't'ünte e Pablo. Cjanu o mamaji e Pablo mi ngue 'naja c'o o ts'itaji c'o mi ma't'üji.

⁷ C'ü mi manda cja c'e isla a Malta mi chjü e Publio. Mi tjë o juajma c'o mi bëxtjo nu ja ró pes'ejme cja c'e ndeje. E Publio ma jonte, o recibidozüjme na jo. O dyacüjme ja ró oxüjme, xo dyacüjme c'o ró sijme. O metscöjme jñi pa nu. ⁸ C'ü nu tata e Publio, ma o'otjo cja ngama mi sö'dyë. Mi sö o pa'a 'ñeje mi unü posición. Nuc'ua e Pablo o ma'a nu ja ma o'o c'e tita. O 'ñe's'e o dyë, cjanu o dyötpü Mizhocjimi o jocü. ⁹ 'Ma o jogü c'e tita, cjanu o ëjë c'ua c'o 'ñaja c'o mi cãrã cja c'e isla c'o mi sö'dyë. E Pablo xo jocü anguezeji. ¹⁰ O dyacüjme na puncjü o regalo. 'Ma o zädã c'e pa c'ü ro tes'ejme cja barco ro möjme a Italia, xo dyacöjme texe c'o mi jyongöjme.

Pablo llega a Roma

¹¹ O mezhe jñi zana rvá minc'öjme cja c'e isla. Nuc'ua ró tes'ejme cja 'na barco c'ü vi böbü a Malta c'o pa c'o ma së. C'e barco vi 'ñeje a Alejandría. A xo'ñi cja c'e barco, mi cuat'ü c'e ts'ita Cástor 'ñe c'e ts'ita Pólux. ¹² 'Ma ró sät'äjme a Siracusa, ró cjogüjme cja c'e puerto o metscöjme jñi pa nu. ¹³ 'Ma ró pedyejme a Siracusa, ró cjogüjme bëxtjo cja squina c'e ndeje ró sät'äjme a Regio. C'ü na ye nu pa, o mbürü o vü e ndajma c'ü vi 'ñeje a sur. Nguec'ua c'ü na jñi nu pa, ró sät'äjme a Puteoli. ¹⁴ Nujnu ró dagüjme cja c'e barco. Ró töt'üjme nu ja mi cãrã o cjuarma c'o xo creo e Jesucristo. O mbitazüjme ró mimijme co anguezeji. O mezhe 'na nzo ró mimijme nu. Nuc'ua 'ma ró pedyejme nu, ró möjme cja c'e 'ñiji c'ü ni ma a Roma. ¹⁵ C'o cjuarma a Roma o mbãrãji c'ü ma möjme nu. Nguec'ua

o mbedyeji nu, o ma ndüncüjme. Bübü c'o ró chjégöjme cja c'e jñiñi c'ü ni chjũ a Foro de Apio; 'ñaja c'o cja ró ma chjégöjme 'ma ró sät'äjme cja c'e jñiñi a Tres Tabernas. 'Ma o jñanda e Pablo c'o cjuarma, o unü 'na pöjõ Mizhocjimi y me go mäjã ǒ mü'bü. ¹⁶ 'Ma ró sät'äjme a Roma, c'e bëzo c'ü mi manda c'o tropa, o zidy c'ua c'o bëzo c'o vi siji cja c'e barco c'o ma o'o a pjörü a Cesarea, o zät'äji nu ja mi bübü c'ü mi mero mböjpörü, ngue c'ua ro mbörüji c'o. Pero e Pablo, o jyëziji o mimi cja 'na ngumü aparte; 'natjo tropa c'ü o mbörü.

Pablo predica en Roma

¹⁷ O mezhe c'ua jñi pa, e Pablo o zojnüji c'ua c'o menzumü a Israel c'o mi manda cja c'o nintsjimi a Roma. 'Ma o jmurüji, cjanu o mama c'ua e Pablo o xipjiji:

—Nu'tsc'ëji ín menzumüts'ügöji, dya pje cjó ró cja pü ne ri 'naja c'o ín menzumügöji. Pero o zücüji a Jerusalén o zinziji cja c'o manda nu, c'o menzumü va a Roma, o pantcaji a pjörü. C'o ín menzumügöji mamaji rí cja pü c'ü dya ni muvi yo tjürü yo o zocüzüji c'o ín mboxatitaji, pero iyõ. ¹⁸ C'o manda nu, c'o menzumü va a Roma, o jñüncüji ngüenda pero dya pje chötcüji c'ü rví mbötcüji. Nguec'ua mi ne ro 'ñevgueji libre. ¹⁹ Pero dya go ne a cjanu c'o ín menzumügöji. Nguec'ua rvá örügö sjëtsi o sizgöji va a jmi e César. Dya ngue c'ü rá cusagö c'o ín menzumüji; ngue c'ü ra jñüncü ngüenda e César rá mama pje vi cusazüji anguezeji. ²⁰ Nünt'ütjo o cadena ín dyë, na ngue yo me na jo yo rí te'begö. Maco xo te'be a cjanu c'o ín menzumügöji. Ngue c'ü rvá zon'c'üji; ngue c'ua rá xi'tsc'öji ja ga cja c'o na jo c'o ín te'beji, eñe.

²¹ O ndünrü c'ua anguezeji o xipjiji e Pablo:

—Dya rí pärägöjme cjo i tsjague na s'o. Na ngue dya cjó penquejme o carta ndeze a Judea. Dya cjó xo va ëjë. C'ü pje ra ë xitscöjme. ²² Rí ne rí zocüjme rí xitscöjme ja ga cja c'o ín creogue. Na ngue rí päräjme, texe cja c'o jñiñi mamaji c'ü dya ga jo ǒ 'ñiji e Jesús.

²³ Cjanu o mbäsp'äji 'na pa c'ü ro ñaji na yeje. 'Ma o zädã c'e pa, o ëji na puncjüji cja c'e ngumü nu ja mi pjörüji e Pablo. O mbürü o ña e Pablo c'ü xörü; o böbü hasta c'ü nzhã. O mbenbeji c'ü mama c'o ley c'o o dyopjü e Moisés, 'ñe c'o o dyopjü c'o profeta; o xipjiji c'ü ya vi zädã c'o vi dyopjüji. O zopjüji a cjanu, ngue c'ua ro unüji ngüenda e Jesús ngueje c'ü o 'ñeme Mizhocjimi ra manda, ngue c'ua ro 'ñench'e ǒ mü'büji c'ü. ²⁴ Bübü c'o o creo c'o mi mama e Pablo; bübü c'o dya creo. ²⁵ Nguec'ua, dya mi 'natjo ǒ pjeñe ma nguijñiji. Nuc'ua 'ma ya ro mbedyeji, o mama c'ua e Pablo o xipjiji:

—ǒ Espiritu Mizhocjimi o xipji e Isaías c'ü mi profeta o zopjü c'o ín mboxatitagöji. Na cjuana c'e jña c'ü o mama ja ma cja anguezeji. Dyäräji c'ü o mama. Na ngue je xo ga cjatsc'ëji nu. O mama a cjava:

²⁶ Mague cja yo nte, rí ma xipjiji c'ü ra dyäräji pero dya ra mbäräji.

Ra jñandaji pero dya ra mbäräji pje pjëzhi.

²⁷ Yo nte, ya tsot'ü ǒ mü'büji. Na ngue 'ma ro xogü ǒ mü'büji, xa'ma ro zo'o ǒ mü'büji ín jñagö.

Y 'ma cjó c'o zopjüji, dya cja cja püji ngüenda. Na ngue 'ma ro tsjapüji ngüenda, xa'ma ro dyäräji ro mbäräji pje ri pjëzhi.

Ya tsot'ü a nzhöji. Na ngue 'ma ro jñandaji, xa'ma ro mbäräji, ro nzhogü ǒ mü'büji.

Nuc'ua ro salvagö yo, ro emeji libre cja c'o na s'o, embeji e Isaías.

²⁸ O sido o ña e Pablo o mama:

—Dyäräji na jo c'ü rí xi'tsc'öji. Ngueje c'o dya ín menzumügöji c'o ra xipjiji dya ǒ jña Mizhocjimi, ngue c'ua Mizhocjimi ra 'ñemeji libre cja c'o na s'o. Anguezeji ra dyäräji.

²⁹ 'Ma o nguarü e Pablo o mama c'o jña, cjanu o mbedye c'ua c'o ǒ menzumüji, me mi pötü ma zöji o jña.

³⁰ O mezhe ye cjë va mimi e Pablo cja c'e ngumü. Mi cjöt'ü o renta; nguec'ua mi sö ra recibido c'o mi pa zengua. ³¹ Mi zopjü c'o nte mi xipjiji c'ü ro dyätäji Mizhocjimi, na ngue ngueje c'ü manda. Xo mi jíchiji ja ga cja e Jesucristo c'ü ín Jmugöji. Dya cjó mi sü pje ro xipji, y dya cjó mi c'a's'ü.

LA CARTA DEL APOSTOL SAN PABLO A LOS ROMANOS

Pablo escribe a la iglesia de Roma

¹ Nguetscö e Pablo. O mbëpjizü e Jesucristo. O 'ñembgüegö Mizhocjimi rá ma nu c'ua ja ra ndäcjä rá ma, rá ma zopjü yo nte rá xipjiji nu jña angueze, nu me na jo.

² Nguejne jña nu ya vi mama Mizhocjimi cja o jña angueze. Ngue c'o profeta c'o o dyopjü c'e jña'a c'ü. ³ Nu jña Mizhocjimi nu me na jo, mama ja cja c'ü nu T'i. O ëjë nza cja 'na nte cja ne xoñijö mü. Mi ngueje 'naja o mboxbëche e David. ⁴ O Espiritu Mizhocjimi me na zëzhi, o tsjapü o nanga c'ü nu T'i 'ma ya vi ndü. A cjanu o 'mără ngueje o T'i Mizhocjimi. Nujnu ngueje e Jesucristo c'ü ín Jmugöji. ⁵ E Jesucristo o nugü na jo. O ndäcjä rá cja o bëpji angueze. Ngue c'ua ra 'ñejmeji, ra dyätäji angueze, yo nte yo cārā texe cja ne xoñijö mü. A cjanu ra mamaji me na jo, me na nojo e Jesucristo. ⁶ Xo nzitjots'ügueji dya, xo o zon'c'üji e Jesucristo.

⁷ Nuts'c'ejji in cārāji a Roma, rí pen'c'ejji ne xiscōmā, rí bö'tc'üji Cjimi. Me nets'ejji Mizhocjimi. O zon'c'ügueji o tsja'c'üji o nte angueze. Mizhocjimi c'ü mi Tataji 'ñe e Jesucristo c'ü ín Jmuji me ra nuc'üji na jo, xo ra tsja'c'üji dya pje rí tsjijñiji.

Pablo quiere visitar Roma

⁸ C'ü ot'ü rá xi'ts'iji dya: texe cja ne xoñijö mü mamaji que in ejmeji e Jesucristo. Nguec'ua rí nädä e Jesucristo rgá unü na pöjō ín Mizhocjimiji. ⁹ Ngue Mizhocjimi c'ü rí pëpigö co texe ín mü'bü; rí mama yo na jo jña c'o mama ja cja c'ü nu T'i. Mizhocjimi pārā na jo, 'ma rí ötügö Mizhocjimi, dya rí jyombeñets'üji. ¹⁰ Rí ötügö Mizhocjimi, 'ma ra ne angueze, rá magö rá ma zenguats'üji. Ya mezhe rí ne rá ma'a. ¹¹ Rí ötügö angueze a cjanu, na ngueje me rí ne rá chjëji. Rí ne rá jí'ts'iji c'ü ya xo o jítsi Mizhocjimi, c'ua ja cja angueze, ngue c'ua xo ra zëzhi in mü'büji. ¹² Nu c'ü rí mangö dya, rí ne rá bübü c'ua ja in cārāji ngue c'ua ra mājā ín mü'bügö. Xo 'ñetsc'ejji xo ra mājā in mü'bügüejji na ngueje nde 'natjo c'ü rí ejmeji rí texeji.

¹³ Mi cjuarmats'ügöji. Rí negö rí pārāji, mi ne na puncjü ro ma'a. Pero hasta nudya dya be sö rá ma. Rí ne rá ma ngue c'ua c'ü rí pëpi Mizhocjimi ra tsja'c'üji rí zëzhiji, c'ua ja xo nzi rvá cja'a 'ma mi nzhodügö cja yo dyaja jñiñi. ¹⁴ Ni jyodü na puncjü rá zopjü c'o ña griego. Dya nguextjo yo, xo texe yo nde ña nandyo jña. Ni jyodü rá zopjü c'o pjëchi ra xörü 'ñe c'o dya pjëchi ra xörü. ¹⁵ Nguec'ua me rí ne xo rá ma xi'ts'iji nu o jña e Cristo, nu'tsc'ejji in cārāji a Roma.

El poder del evangelio

¹⁶ Me rí mápägö ne jña nu mama ja cja e Cristo, na ngue me na jo. Yo nte 'ma äräji ne jña, Mizhocjimi me pëpji na zëzhi ngue c'ua ra 'ñeme libre cja c'o na s'o texe c'o ra 'ñejme. Ot'ü ra dyärä c'o menzumü a Israel ra jogü o mü'büji. Nuc'ua xo ra dyärä c'o dyaja nte, xo ra jogü o mü'büji. ¹⁷ Nu na jo jña jítsiji ja ga sö ra mama Mizhocjimi ya na jozüji dya a jmi angueze. C'ü ra mama Mizhocjimi na jozüji, ni jyodü rá ench'e ín mü'büji e Jesucristo. Y sido rá ejmeji angueze. Je ga cjanu va t'opjü cja o jña Mizhocjimi: "Nu c'ü ra 'ñench'e o mü'bü angueze, nuc'ü, ra mama Mizhocjimi ya perdonao; dya tū nzhubü dya c'ü. Xo ra bübüjtjo c'ü, na ngueje ejme", eñe.

La culpa de la humanidad

¹⁸ Ya 'mără na jo, Mizhocjimi a jens'e me ra tsjapü ra sufrido c'o dya sū angueze, c'o cja na s'o. Jo pārāji c'ü na cjuana c'ü ne Mizhocjimi ra tsjaji, pero cjaji c'o na s'o. ¹⁹ Pārāji ja cja Mizhocjimi. Nguetsjë angueze o jíchiji. ²⁰ Mizhocjimi me na zëzhi; dya sö rá jandaji angueze. Pero ndeze 'ma o dyät'ä Mizhocjimi e jens'e 'ñe ne xoñijö mü, yo nte pārāji bübü Mizhocjimi. Pārāji me na zëzhi angueze. Na ngueje unüji ngüenda texe yo o dyät'ä c'ü. Nguec'ua 'ma ra tjünpü nguarü c'o cja na s'o, dya ra sö ra mamaji c'ü dya mi pārāji ja ga cja Mizhocjimi. ²¹ Zö xi mi pārāji Mizhocjimi, dya mi cja püji ngüenda. Dya xo mi

unüji na pöjō. O pjeñeji c'ü mi cjiññiji, dya pje mi muvi. A cjanu, mi nzhodüji cja bëxömü; ya mi ojtjo jya's'ü cja o mü'büji. ²² Mi cjaññiji me mi pärãji. Pero o zädä c'ü dya cja mi pärãji Mizhocjimi. ²³ Dya cja ma't'üji Mizhocjimi c'ü me na nojo c'ü dya sö ra ndü'ü c'ü ra ojtjo. O mbürü o dyät'äji nu c'o ro ma't'üji. O dyät'äji o ts'ita, o ts'inana c'o jñetse nza czazgöji rí nteji, maco rí tũ'üji. Nde dyät'äji o ts'ita yo 'ñetse nza cja s'ü'ü. Nde o dyät'äji o ts'ita yo tũ nziyo o ngua, y yo cjüt'ü o pjeme. Ngueje yo o ma't'üji yo nza cja 'ma ri ngueje Mizhocjimi.

²⁴ Nguec'ua Mizhocjimi o jyëzi c'ua o tsjaji texe c'o na s'o c'o mi ne o mü'büji. Mi pötma tsjaji c'o na s'o c'o me 'na tseje. ²⁵ Mizhocjimi o jyëzi o tsjaji a cjanu c'o na s'o, na ngue anguezeji ya vi jyëziji Mizhocjimi c'ü ixna cjuana c'ü o dyät'ä texe. Nujyo o dyät'ä Mizhocjimi nguejyo o ma't'üji yo. Mizhocjimi dya cja ma't'üji. Nguetjo angueze me na jo'o; me na nojo. Ni jyodü sido rá ma't'üji. Je rga cjanu.

²⁶ Na ngue c'ü mi cjaññiji a cjanu, Mizhocjimi o jyëzi c'ua me xe ne'e o cuerpoji c'o me na s'o. C'o ndixü dya cja mi ne ro mimivi co o xïraji. Mi obütsjëji c'o nu mirixüji. ²⁷ Je xo ma cjatjonu c'o bëzo. Dya cja mi mimivi co o suji. Mi obütsjëji co c'o o mibëzoji. Me mi pötma neji o cuerpoji c'ü ro tsjaji c'o na s'o. Mi cjaññiji me 'na tseje. C'ü na s'o c'ü mi cjaññiji ngue c'ü je tsjapü me go sufrido o cuerpoji.

²⁸ Dya cja mi ne ro mbärãji ja ga cja Mizhocjimi. Nguec'ua Mizhocjimi o jyëziji c'ua ro nguiññiji o pjeñeji c'o na s'o, c'ü dya cja ro sö ro tsjaji c'ü na jo. Me ma s'o mi cjaññiji c'o me 'na tseje. ²⁹ Me mi cjaññiji c'o dya jo. C'o bëzo mi tsãjãji ndixü; c'o ndixü mi tsãjãji bëzo. C'o mi pë's'i c'o dyaja, mi nepeji. Y mi cjiññiji na s'o o pjeñeji. Me mi pötma envidiãji c'o o minteji. Me mi pöt'üteji. 'Ma ra zöji jña'a, me ma s'o ma santeji. Me mi pjëchiji ra dyonpü o dyoji. Me mi nuji na ü c'o o minteji. Me mi pötma mbechpetsjëji c'o o dyoji. ³⁰ Mi xosp'üji bëchjine c'o o minteji. Mizhocjimi ya me mi nuji na ü c'ü. Me na s'o jña ma ndünrüji. Me mi cjaññiji na nojoji. Me mi cjaññiji me na joji. Mi jodüji pje xe ro tsjaji c'ü xenda na s'o. C'o o tataji, dya cja mi ätäji. ³¹ Dya cja xo mi cjiññiji c'ü na jo ngue c'ua ro tsjaji. Dya cja xo mi cumpleji c'ü mi mamaji. Dya cja xo mi s'iyaji o menzumüji. Dya cja xo mi perdonaoji c'o o minteji. Dya mi juentseji c'o o minteji ngue c'ua ro mbös'üji. ³² Je ma cjanu ma tsja c'o nte, y je xo ga cjanu ga tsja dya yo nte. Me cjaññiji c'o na s'o, zö pärãji mama Mizhocjimi ni jyodü ra ndü c'o. Dya xo nguextjo cjaññiji a cjanu, me xo mäpäji c'o cja c'ua nzi ga tsja anguezeji.

2

Dios juzga conforme a la verdad

¹ Nu'tsc'ëji, zö cjó c'o ri ngue'tsc'ëji, dya rí tsjiññiji c'ü dya in tñji nzhübü. Nu'tsc'ëji me in so'büji yo in minteji. Pero nu c'o cja in minteji, xo in cjatjogueji. In mamaji c'ü dya jo c'o cjaññiji. Dya xo jo c'o in cjaññiji. ² Rí pärãji me na jo'o c'ü cja Mizhocjimi. Me ra jñünpü ngüenda c'o cja'a c'o ya ró xi'ts'iji. Ra tsjapü ra sufridoji. ³ Nu'tsc'ëji me in so'büji c'o dyaja c'o me cja c'o na s'o. Nde 'na ma cjaññiji c'ü in cjaññiji c'o na s'o. ¿Cjo in cjiññiji, dya xo ra jñün'c'üññiji ngüenda Mizhocjimi? ⁴ Mizhocjimi me na jo, me pëscöji paciencia yo rí czagöji. ¿Cjo in cjiññiji c'ü dya ra fastidiao? ¿Cjo dya in pärãji dya, me pëscöji paciencia ngue c'ua ra nzhögü in mü'büji? Pero in cjaññiji c'ü dya ni muvi c'ü ni mbëscöji paciencia. ⁵ Me na me in mü'büji. Dya in ne ra nzhögü in mü'büji. Me sido in cjaññiji c'o na s'o c'o rguí sufridogueji nu pa 'ma ra jñüncüji ngüenda Mizhocjimi, texe c'o ró cjaññiji. C'e pa'a c'ü, ra 'ñetse me na jo rgá jñüncüji ngüenda Mizhocjimi. ⁶ Ra tsjapü ra sufrido nu c'o cja na s'o. Nu c'o cja na jo, ra unüji c'ü na jo. ⁷ Bübü c'o te'be Mizhocjimi ra tsjapüji ra jogüji c'ua ja xo nzi ga cja angueze na jo. Jodüji c'ü ra mama Mizhocjimi cjaññiji na jo. 'Ma dya ra tögüji rgá tsjaji c'ü ne Mizhocjimi, angueze ra unüji 'ma c'ü ra bübütjoji, dya ra ndüji. ⁸ Pero bübü c'o dya ne ra dyätä yo jña yo na cjuana; cjaññiji c'o netsjëji. C'ü je ätäji ngue c'ü na s'o c'ü cjaññiji. Mizhocjimi ra ünmbü c'o. Ra tsjapü ra sufridoji na ngueje cjaññiji c'ü na s'o. ⁹ Mizhocjimi ra jñünpüji ngüenda ra tsjapü me ra sufrido texe c'o cja na s'o. Ra tjünpü ngüenda c'o menzumü a Israel. Nuc'ua xo ra tjünpü ngüenda c'o dyaja nte c'o

dya menzumü a Israel. ¹⁰ Nu c'o cja na jo, ra chöt'üji c'ü me na zö. Mizhocjimi ra xipjiji cjaji na jo. Xo ra chöt'üji c'ü ra söyaji. Nu c'o menzumü a Israel c'o o tsja na jo, ra chöt'ü c'o. Nuc'ua c'o dyaja nte xo ra chöt'ü c'o.

¹¹ Na ngueje Mizhocjimi nde jyëztjo ga nu'u yo menzumü a Israel 'ñe texe yo dyaja nte. ¹² E Moisés o zopcüji o ley Mizhocjimi nu c'o menzumü a Israel. Dya o zopcüji c'o dya menzumü a Israel. Pero c'o dya menzumü a Israel 'ma ra tsjaji c'o na s'o, ra ndüji, zö dya ra jñünpüji ngüenda Mizhocjimi c'ua ja nzi ga mama c'e ley. Nu c'o menzumü a Israel 'ma ra tsjaji c'o na s'o, Mizhocjimi ra jñünpüji ngüenda cjo o tsjaji c'ü mama c'e ley, cjo jiyö. ¹³ C'o na jo a jmi Mizhocjimi, dya ngue c'o pärätjo c'ü mama o ley angueze. Ngueje c'o cja'a c'ua ja nzi ga mama. ¹⁴ Rí tsjijñiji dya, yo dya menzumü a Israel. Dya tjëji o ley Mizhocjimi. Pero bübü 'ma cjaji c'ü mama c'e ley na ngueje päräji a mbo o mü'büji c'ü na jo. Nu c'ü ni mbäräji a cjanu, chjëntjui c'ü ri tjëji 'na ley. ¹⁵ Nu c'o dya menzumü a Israel, 'ñetse c'ü päräji cja o mü'büji c'ü mama c'e ley. Na ngueje päräji cja o mü'büji 'ma cjaji na jo, y 'ma cjaji na s'o. Bübü 'ma cjiññiji: “¿Jenga ró cja na s'o?” Bübü 'ma mamaji: “Rí pärã ró cjagö na jo”, eñeji. ¹⁶ Ra zädä c'e pa, Mizhocjimi ra unü e Jesucristo ra jñünpü ngüenda texe yo nte. Dya cjó pätcäji ín mü'büji. Pero e Jesucristo pätcäji ín mü'büji c'ü. Ra jñüncüji ngüenda nzi 'nazüji c'o ró cjaji. Ngue c'ü mama o jña e Cristo. Ngue c'o rí xipjigö yo nte.

La gente de Israel y la ley de Moisés

¹⁷ Nu'tsc'ejí rí menzumügöji a Israel, in mangueji in päräji c'e ley c'ü o zocüzüji e Moisés. Me in cjaüpütsjëji na nojo in mangueji nguextjözgöji o ntezgöji Mizhocjimi. ¹⁸ In mangueji in pärägueji c'ü ne'e Mizhocjimi. In mamaji: “Rí pärägö c'ü na jo rá cja, na ngueje ró xötpü ne ley”, in eñeji. ¹⁹ In junt'ü in mü'büji in pjëchiji rí jíchiji c'o dya be xogü o ndö. In mangueji in päräji rí xöpüji yo nzhontjo cja bëxömü, ngue c'ua ra bübü jya's'ü cja o mü'büji. ²⁰ In cjiññigüejí me in päräji rí zopjütsjë yo dya pärã. In mamaji me in päräji rí xöpüji yo cja xötpütjo. C'e ley c'ü in tjëgueji in mamaji je t'opjü c'ua c'ü, texe c'o ni jyodü rá päräji, 'ñe texe c'o na cjuana. ²¹ Nu'tsc'ejí in xöpüji, ¿jenga dya in cjaji c'ua ja gui xöpüji? Nu'tsc'ejí in zopjüji yo nte in xipjiji dya pje ra pönüji, ¿jenga in pönügüejí? ²² Nu'tsc'ejí in xipjiji yo bëzo c'ü dya ra tsäjäji ndixü, yo ndixü c'ü dya ra tsäjäji bëzo, ¿jenga in tsäjägüejí? Nu'tsc'ejí me in üji yo ts'íta yo tägä cja nitsjimi, ¿jenga in pönüji nu ja na tägä yo? ²³ Nu'tsc'ejí me in cjaqueji c'ü me na nojots'üji na ngueje in tjëji o ley Mizhocjimi, ¿cjo dya in cjiññigüejí in bëchpiji o tseje Mizhocjimi na ngueje dya in cjaqueji c'o mama c'e ley? ²⁴ Je xo ga cjatjonu, ya t'opjü cja o jña Mizhocjimi c'ü mama a cjava: “Nu yo dya menzumü a Israel sadüji Mizhocjimi na ngueje c'o menzumü a Israel cjaji c'o na s'o”, eñe.

²⁵ Nutscöji rí menzumüji a Israel rí meyaji ín cuerpoji ngue c'ua ra 'mãrã o ntezüji Mizhocjimi. Ngue c'ü rí mangöji rí circuncidaoji. C'ü ni jmeya in cuerpogüejí, ni muvi, 'ma rí tsjaji c'ua ja nzi ga mama o ley Mizhocjimi. Pero 'ma dya rí tsjaji c'ü mama c'e ley, Mizhocjimi jantc'aji nza cja 'ma dya ri jmeya in cuerpoji. ²⁶ Nu c'o dya jmeya o cuerpo, 'ma ra tsjaji na jo c'ua ja nzi ga mama c'e ley, Mizhocjimi nutjoji nza cja c'ü rví jmeya o cuerpoji. ²⁷ Nu c'o ra nguejme c'ua ja va jmus'ü, c'ü dya ra jmeya o cuerpoji, 'ma ra tsjaji c'ü mama c'e ley, jizhiji c'ü dya ga jotsc'ejí nu'tsc'ejí, dya in cjaji c'ua ja ga mama c'e ley. Jizhiji c'ü dya jotsc'ejí, zö in päräji c'e ley y zö ya xo jmeya in cuerpoji. ²⁸ Dya ga cjuana ngue o nte Mizhocjimi nu c'ü a xes'etjo mama ngue o nte Mizhocjimi. Dya xo ga cjuana ngue o t'i Mizhocjimi nu c'ü jmeya o cuerpo pero dya ejme Mizhocjimi. ²⁹ Nu c'ü na cjuana ngue o nte Mizhocjimi, ya o 'ñench'e o mü'bü Mizhocjimi. Ngue o Espiritu Mizhocjimi c'ü pötpü o mü'bü. Zö rá cjaji c'ü mama o ley Mizhocjimi, pero dya ngue c'ü rguí pötcü ín mü'büji. Nu c'ü na cjuana ngue o nte Mizhocjimi, Mizhocjimi ra mama na jo'o c'ü, zö dya ra mama yo nte na jo'o c'ü.

3

¹ Yo menzumü a Israel, ¿pje pë's'iji 'ma, c'ü dya pë's'i yo dyaja nte? ¿Pje ni muvi c'ü ni jmeya o cuerpoji? ² Ni muvi na puncjü. C'ü xenda ni muvi c'ü pë's'i yo menzumü a Israel, ngueje nu jña Mizhocjimi nu o unüji ra dyätäji. ³ Pero c'o menzumü a Israel cārã c'o dya ätä o jña Mizhocjimi. Na ngueje c'ü dya ejmeji, ¿pje in cjijñiji, cjo in cjincjeji c'ü dya ra cumple Mizhocjimi c'ü o mama ra tsja? Iyö. ⁴ Mizhocjimi tiene que ra cumple texe nu c'o o mama. Exna cjuana Mizhocjimi cja'a c'ü mama, zö ra mama texe yo nte c'o dya cjuana. Je t'opjü cja o jña Mizhocjimi c'ü mama a cjava:

Nu'tsc'e Mizhocjimi, na cjuana nu c'ü in mama.

'Ma ra unüji ngüenda ja cja c'ü in cjague, ra mbārãji in cjague na jo, eñe.

⁵ 'Ma cjó c'o cja na s'o, rí mamaji c'ü dya ätä Mizhocjimi. A cjanu, ixi jñetse c'ü me na jo Mizhocjimi. Maco jñetse c'ü me na jo Mizhocjimi 'ma rí cjaji c'o na s'o, ¿jenga ra castigaozüji Mizhocjimi? Dya rí mangö a cjanu; c'ü rí mangö, ngue c'ü cjijñi yo nte ga cjanu. ⁶ Pero dya cjuana c'ü cjijñiji. Na ngue 'ma dya ro castigao Mizhocjimi, ¿ja rvá sö ro jñünpü ngüenda yo cja na s'o?

⁷ Bübü c'o mama a cjava: “'Ma rí mamajme o bëchjine, rí cjavüjme xenda ra 'ñetse c'ü na cjuana Mizhocjimi, 'ñe c'ü me na jo'o c'ü. Nguec'ua, ¿jenga ra jñüncüji ngüenda Mizhocjimi ra mama c'ü rí tñji ín nzhubüji?”, eñeji. ⁸ Mamaji: “¿Cjo dya ra jogü rá cjaji c'o na s'o, ngue c'ua ra 'ñetse na jonte Mizhocjimi?” Bübü nte c'o mama rí mangö a cjanu. Dya cjuana c'ü mamaji. Mizhocjimi ra tsjapü ra sufridoji, na ngue na s'o c'ü mamaji.

Todos somos culpables

⁹ ¿Pje rá mangö 'ma? Rí menzumüji a Israel, ¿cjo xenda na jozüji que na ngueje yo dyaja nte? Jiyö. Ya ró jí'ts'iji c'ü nde tjünt'ü a xütjü nzhubü texe yo nte. Nutscöji rí menzumüji a Israel, xo nzitjo yo dyaja nte nde rí cjaji c'o na s'o. ¹⁰ Je xo ga cjatjonu, c'ü t'opjü cja o jña Mizhocjimi c'ü mama a cjava:

Dya cjó bübü c'ü rrã jo, ne rí 'naja.

¹¹ Dya cjó pãrã ja ga cja Mizhocjimi. Dya cjó jodü Mizhocjimi.

¹² Ya xögüji cja Mizhocjimi, nza texeji. Ya s'odüji.

Dya cjó bübü c'ü ri cja'a na jo, ne rí 'naja.

¹³ Me na s'o jña c'o mamaji. Onpüji yo nte 'ma ñaji. Me xosp'üji bëchjine.

¹⁴ Pedye a neji c'ü me santeji. Me söji jña'a.

¹⁵ Me ts'iquëtjo c'ü jodüji mbo ra tsja dyëji. Mbö't'üteji.

¹⁶ Me s'odüji texe. Nu ja sät'ãji me cjavüji ra sufrido c'o cārã nu.

¹⁷ Dya pãrãji ja rgá mimiji na jo, c'ü dya ra chüji.

¹⁸ Dya pje süji Mizhocjimi. Je ga cjanu ga mama cja o jña Mizhocjimi.

¹⁹ Rí pãrãgöji c'ü mama o ley Mizhocjimi je sjitscöji, nutscöji rí menzumüji a Israel, na ngueje rí tjëji c'e ley. Nguec'ua ixi 'ñetse c'ü dya nguextjo c'o dya menzumü a Israel c'o na s'o a jmi Mizhocjimi; xo 'ñezgöji rí menzumüji a Israel xo rí tñji ín nzhubüji. Dya sö rá mamaji c'ü na jozgöji. ²⁰ A jmi Mizhocjimi dya cjó bübü c'ü dya tñ o nzhubü, zö jodü ra tsja c'ü mama c'e ley. Na ngue c'e ley, ngue c'ü xitscöji c'ü nde rí tñji ín nzhubüji.

La salvación es por medio de la fe

²¹ Nudya o tsjacüji rá pãrãji ja rgá sö Mizhocjimi ra mama na jozüji dya. Ngue c'ü rí ench'e ín mü'büji e Cristo, dya ngue c'ü rí cjaji c'o mama c'e ley. Ya xo mama a cjanu cja yo vi t'opjü mi jinguã, yo xiji ley 'ñe profeta. ²² Zö cjó c'o ri ngueje, nu c'ü ra 'ñench'e o mü'bü e Jesucristo, Mizhocjimi ra mama ya na jo dya c'ü. Yo menzumü a Israel 'ñe yo dyaja nte nde 'na ma cjatjoji. ²³ Na ngueje texe yo nte cjaji c'o na s'o. Dya cjaji c'ü ne Mizhocjimi c'ü ra tsjaji. ²⁴ Na jonte Mizhocjimi. Dacütjoji c'ü dya ró tøjöji. Mizhocjimi mama c'ü dya rí tñji nzhubü na ngueje e Jesucristo o ndü va ngötcüji ín nzhubüji. ²⁵ Mi jinguã, Mizhocjimi mi pësp'i na puncjü paciencia c'o mi cja na s'o. Nguec'ua cārã c'o mi mama c'ü dya mi cjavü ngüenda Mizhocjimi zö mi cja na s'o c'o nte. Pero nudya, ya jítscöji Mizhocjimi c'ü ra castigao c'o cja na s'o. Na ngue Mizhocjimi o ndütü e Jesucristo

c'o ín nzhubügöji, o pjödü o cji va ngötcüji c'o. Nguéc'ua, 'ma cjó c'o ra 'ñench'e o mü'bü e Jesucristo, Mizhocjimi ra perdonao o nzhubüji. ²⁶ Mizhocjimi jítsiji dya c'ü ra castigao c'o cja na s'o. Na ngueje ya o ndü e Jesucristo, o ngötcüji ín nzhubüji. Pero nu c'ü ra 'ñench'e o mü'bü e Jesucristo, Mizhocjimi ra mama c'ü ya perdonao; dya tü o nzhubü dya c'ü.

²⁷ Nguéc'ua, dya sö rá cjaütsjéji na nojo. ¿Cjo pje ro sö ro cjaji c'ü ro cjöt'ütsjéji ín nzhubüji? Jiyö. Dya sö ro cjaji texe c'ü mama o ley Mizhocjimi. Pero 'ma ró ench'e ín mü'büji e Jesucristo c'ü o ngötcüji ín nzhubüji, o mama Mizhocjimi c'ü na jozgöji dya a jmi. ²⁸ Nguéc'ua rí xi'tsc'öji, 'ma rá ench'e ín mü'büji e Jesucristo, nu'ma, ngue 'ma ra mama Mizhocjimi c'ü dya rí tü dya ín nzhubüji. Dya ngue c'ü ri cjaji c'ü mama o ley.

²⁹ Nutscöji rí menzumüji a Israel, ¿cjo nguetjozúji s'iyazgöji Mizhocjimi? ¿Cjo nguetjo ín Mizhocjimigöji? ¿Cjo dya xo ngue o Mizhocjimi yo dyaja nte? Xo nde texe yo dya menzumü a Israel xo ngueje o Mizhocjimiji. ³⁰ 'Natjo Mizhocjimi bübü. Nu c'o menzumü a Israel, Mizhocjimi ra mama c'ü dya tü nzhubü dya c'o, 'ma ra 'ñench'e o mü'büji e Jesucristo. Xo 'ñeje c'o dyaja nte, Mizhocjimi xo ra mama c'ü dya tü nzhubü dya c'o, 'ma ra 'ñench'e o mü'büji e Jesucristo. ³¹ ¿Cjo dya pje ni muvi c'ua c'ü o ley Mizhocjimi? Ni muvi c'e ley. Pero 'ma rí ench'e ín mü'büji e Jesucristo, nu'ma, ngue 'ma na cjuana rí cjaüji ni muvi c'e ley.

4

El ejemplo de Abraham

¹ Nu e Abraham c'ü ín mboxtitaji, nutscöji rí menzumüji a Israel, ¿pje rá mamaji dya c'ü? ² 'Ma ro mama Mizhocjimi c'ü dya cja mi tü nzhubü e Abraham na ngue c'ü pje vi tsja c'o na jo; nuc'ua e Abraham ro sö ro tsjapütsjé na nojo 'ma. Pero dya ngue c'ü ni tsja 'na nte c'o na jo, c'ü rguí jogü a jmi Mizhocjimi. ³ Nu yo o jña Mizhocjimi yo ya t'opjü mama a cjava: “E Abraham o 'ñench'e o mü'bü Mizhocjimi; o creo c'ü ro tsja c'ua ja nzi va mama. Nguéc'ua va mama Mizhocjimi c'ü dya cja mi tü nzhubü e Abraham.” ⁴ 'Naja nte c'ü pöpji, tøjö c'ü ts'ö't'ü; dya ch'unütjo. Pero dya cjó sö ra ndöjö c'ü unü Mizhocjimi. Mizhocjimi dacütjoi. ⁵ Ngue Mizhocjimi c'ü perdonao yo tü nzhubü. Ra mama Mizhocjimi c'ü dya ri tü nzhubü nu c'ü ra 'ñench'e angueze cja o mü'bü. Dya ngue c'ü cjö't'ü c'ü cja'a c'e nte. Mizhocjimi unütjo c'ü rguí jogü a jmi. ⁶ Je xo ga cjatjonu va mama e David, c'ü me ra mäjä 'na nte 'ma ra mama Mizhocjimi c'ü dya tü nzhubü dya c'ü. Dya ngue c'ü pje vi tsja c'o na jo c'e nte c'ü ro mama a cjanu Mizhocjimi. ⁷ O mama e David:

Me ra mäjä 'na nte, 'ma ra perdonao Mizhocjimi o nzhubü y dya ra castigao.

⁸ Me ra mäjä 'na nte 'ma ya ra mama Mizhocjimi c'ü dya ri tü o nzhubü.

⁹ Rá önn'üji 'na t'önü dya. ¿Cjo nguetjo c'o menzumü a Israel c'o jmeya o cuerpoji c'o ra mäjä a cjanu, maxque xo ra mäjä c'o dyaja nte c'o dya jmeya o cuerpoji? Xo ra mäjä c'o. Tsjiñji e Abraham c'ü mi menzumü a Israel. O 'ñench'e o mü'bü Mizhocjimi. Nguéc'ua o mama c'ua Mizhocjimi c'ü dya cja mi tü nzhubü e Abraham. ¹⁰ 'Ma o mama a cjanu Mizhocjimi, ¿cjo ya vi jmeya o cuerpo e Abraham, cjo jiyö? Jiyö. Dya be mi jmeya o cuerpo 'ma c'ü. ¹¹ Pero ya vi 'ñench'e o mü'bü Mizhocjimi; nguec'ua o mama Mizhocjimi c'ü dya cja mi tü nzhubü e Abraham. O jmeya o cuerpo c'ü rví jizhi ya vi mama Mizhocjimi c'ü dya cja mi tü nzhubü c'ü. Nguéc'ua e Abraham ngue o mboxtita texe c'o ench'e o mü'bü Mizhocjimi zö menzumüji a Israel, zö jiyö. Zö dya jmeya o cuerpo yo dya menzumü a Israel, pero 'ma ra 'ñench'e o mü'büji Mizhocjimi, ra tsjapüji o mboxbéche 'ma e Abraham. Na ngueje ejmeji c'ua ja nzi xo va 'ñejme e Abraham. Y ra mama Mizhocjimi c'ü ya perdonaoji; dya ri tüji nzhubü. ¹² Xo 'ñetjo yo menzumü a Israel yo ya jmeya o cuerpoji, 'ma ra 'ñench'e o mü'büji Mizhocjimi c'ua ja nzi va tsja e Abraham 'ma dya be mi jmeya o cuerpo, nu'ma, xo ra tsjapüji o mboxbéche 'ma angueze.

La promesa es cumplida por medio de la fe

¹³ Mizhocjimi o xipji e Abraham: “Rá da'c'ö ne xoñijömmü c'ü rí tsjapü in tsjacje, cja na 'ñe c'o in mboxbëche, xo ra tsjapüji o cjajaji.” O xipji a cjanu na ngueje e Abraham vi 'ñench'e o mü'bü Mizhocjimi, nguec'ua o mama c'ua Mizhocjimi c'ü dya cja mi tñ nzhübü e Abraham. Dya mi ngue c'ü vi tsja c'o mama c'e ley. ¹⁴ Ma ri ngue c'o cja c'ü mama c'e ley ro ch'unü ne xoñijömmü, dya rví muvi 'ma c'ü rgá ench'ejí ín mü'büji Mizhocjimi. A cjanu, dya xo ro cumple Mizhocjimi c'ü mi mama. ¹⁵ Nu 'ma búbü ley, 'ma dya rí cjaji c'ü mama c'e ley, Mizhocjimi ünngüji. Ra tsjacüji rá sufridoji na ngue c'ü rí cjaji. Pero nu ja ojtjo ley, dya cjó yödü ley.

¹⁶ O sjipji e Abraham ro ch'unü ne xoñijömmü. Xo 'ñe texe c'o o mboxbëche, xo ro ch'unüji. O mama Mizhocjimi ro zädä a cjanu, nu 'ma ro 'ñench'ejí o mü'büji angueze, y dya ro jyodütsjëji ja rvá ndöjji ne xoñijömmü. Nguetsjëjé Mizhocjimi ro unütjo. Nguec'ua na cjuana ro tsjapü o tsjaja texe c'o o mboxbëche e Abraham c'o cja ro ngärä. Dya nguextjo c'o o t'i e Abraham c'o tjé c'e ley ro ch'unü. Xo ro ch'unü nu c'o dya tjé c'e ley pero ench'ejí o mü'büji Mizhocjimi c'ua ja nzi va tsja e Abraham. Mizhocjimi o jñanda e Abraham nza cja 'ma ri ngueje ín mboxtitagöji texezüji rí ejmeji Mizhocjimi. ¹⁷ Nguec'ua je t'opjü cja o jña Mizhocjimi c'e jña c'ü vi sjipji e Abraham. Mizhocjimi o xipji a cjava: “Ró juan'c'ü rí tsja mboxtita me na puncjü jñiñi texe cja ne xoñijömmü”, eñe. O mama a cjanu na ngueje e Abraham o 'ñench'e o mü'bü Mizhocjimi. E Abraham o 'ñejme c'ü mi sö Mizhocjimi ro tsjapü ro zëzhi na yeje 'na nte, zö ya ri pale, c'ü dya ro mezhe ro ndü. Xo o jñunt'ü o mü'bü c'ü mi sö Mizhocjimi ro zojnü c'o cja ro jmus'ü nza cja 'ma ya ri cäräji.

¹⁸ E Abraham 'ma ya vi cjogü yo cjé 'ma ro 'ñeje t'i, xe mi te'betjo Mizhocjimi ro unü 'na t'i'i. Mi ejme Mizhocjimi ro cumple c'ü vi mama. Mi ejme ro tsja mboxtita e Abraham na puncjü jñiñi cja ne xoñijömmü. Mizhocjimi ya vi xipji a cjava: “Je rga cjanu c'ü rrä puncjü c'o in mboxbëche; rrä puncjüji nza cja yo seje a jens'e”, eñe. ¹⁹ E Abraham dya tögü c'ü ro jyëzi Mizhocjimi; o 'ñejme cja o mü'bü Mizhocjimi ro cumple c'ü vi mama. Mi pärä c'ü ya mi tita angueze. Ya mi ngue ro sötü 'na ciento cjé'ë. Xo mi pärä ya vi cjogü c'ü ro muxt'i e Sara c'ü nu su'u. ²⁰ Pero sido mi junt'ü o mü'bü c'ü na cjuana c'ü vi mama Mizhocjimi. Me co zëzhi na puncjü. O 'ñejme Mizhocjimi ro cumple c'ü vi mama. O mama me na nojo Mizhocjimi. ²¹ E Abraham ya vi jñunt'ü o mü'bü c'ü dya s'ëzhi ro tsja Mizhocjimi nu c'ü vi mama. ²² E Abraham o 'ñejme c'ü ro tsja c'ü vi mama. Nguec'ua Mizhocjimi o mama c'ü dya cja mi tñ nzhübü e Abraham.

²³ Nu c'o jña c'o ya t'opjü cja o jña Mizhocjimi mama a cjava: “O mama Mizhocjimi, e Abraham dya cja mi tñ nzhübü na ngueje o 'ñench'e o mü'bü Mizhocjimi.” Pero dya nguextjo e Abraham, ²⁴ xo 'ñezgöji ra mama Mizhocjimi c'ü dya rí tñji nzhübü 'ma rá ench'ejí ín mü'büji Mizhocjimi. Ngue Mizhocjimi c'ü o xos'ü e Jesucristo 'ma ya vi ndü. E Jesucristo ngue c'ü ín Jmugöji c'ü. ²⁵ Mizhocjimi o ndäjä e Jesucristo o ë ndü. A cjanu o ngötcöji c'o ín nzhübüji. Nuc'ua o te'etjo na yeje 'ma ya vi bö't'ü; nguec'ua ya mama Mizhocjimi c'ü dya rí tñji dya nzhübü.

5

El resultado de ser declarados sin culpa

¹ Mizhocjimi mama c'ü dya rí tñji nzhübü dya, na ngueje ya ró ench'ejí ín mü'büji e Jesucristo. Ya xo rí pötü rgá nuji dya Mizhocjimi, na ngue c'ü o tsja'a e Jesucristo c'ü ngueje ín Jmuji. ² Ya sö rá chëzhgöji dya a jmi Mizhocjimi c'ü nugüji na jo dya, na ngueje c'ü o tsja e Jesucristo. Me na zö Mizhocjimi. Me rí mäjäji rgá te'beji angueze; c'ua ja nzi ga cja na zö angueze, je xo rga czazgöji nu. ³ C'ü ra tsjacüji c'ua nzi ga cja angueze, dya nguextjo c'ü rgá mäcjöji c'ü. Xo rí mäjäji 'ma pje rí sufridoji. 'Ma rí sufridoji ngue 'ma rí zëzhiji, dya tögü ín mü'büji. ⁴ Ma rí zëzhiji, rí cjaji c'ua ja nzi ga ne Mizhocjimi. Nguec'ua rí te'beji Mizhocjimi ra tsjacüji c'ua nzi ga cja angueze. ⁵ Rí päräji na cjuana ra zädä. Rí päräji na ngueje me si'ch'i ín mü'bügöji c'ü s'iyazügöji Mizhocjimi. O Espiritu

Mizhocjimi c'ü o ch'acüji ra bübü cja ín mü'büji, ngue c'ü cjacüji rá pãrãji me s'iyazüji Mizhocjimi.

⁶ Me ma s'ozgöji. Dya sö pje ro c jagöji c'ü ro jocüzëgöji. Pero o säjä c'e pa o ndü e Cristo c'ü rva tügöji. ⁷ Casi dya cjo bübü c'ü me ri ne o minte ngue c'ua ro pätpä c'ü rví ndü nu minte. 'Na ri bübü c'o ro zëchi o mü'bü c'ü ro pätpä c'ü rví ndü 'na c'ü na jonte. ⁸ Pero ngueje 'ma rmí tüji ín nzhubüji, e Cristo o ë ndü c'ü rva tügöji. Je a cjanu, rí pãrãji Mizhocjimi me s'iyazüji. ⁹ Nudya, ya mama Mizhocjimi c'ü dya rí tüji dya nzhubü na ngueje o ë pjödü o cji e Jesucristo o böbü a nde. Nguec'ua rí pãrãji c'ü dya ra ünngüji Mizhocjimi nu pa c'ü ra jñüncüji nguenda yo rí cja. ¹⁰ O ë ndü e Jesucristo 'ma mi ünngüji Mizhocjimi. Nguec'ua ya rí joji dya Mizhocjimi. Nguec'ua rí pãrãji sido böbü a ndezügöji; dacüji c'ü sido rá bübütjoji. ¹¹ Dya nguextjo rí mäjãji na ngueje rá bübütjoji. Exi ngue dya, rí mäpãji Mizhocjimi na ngueje e Jesucristo c'ü ín Jmuji o tsjacüji rá pötca nuji Mizhocjimi. Mizhocjimi dya ünngüji dya, na ngueje e Jesucristo o ngötcüji ín nzhubüji.

Adán y Cristo

¹² Nu c'ü e Adán c'ü ot'ü nte o tsja c'ü na s'o. Nguec'ua je va te c'ua e nzhubü cja ne xoñijömi. Je a cjanu va mbürü c'ü rí tüji. Nguec'ua dya, nde rí tüji, na ngueje nde rí cja c'ü na s'o. ¹³ 'Ma dya be mi ch'unü c'ü o ley Mizhocjimi, ya mi cja c'ü na s'o cja ne xoñijömi. Pero 'ma dya bübü ley, dya tjünpüji nguenda cjo tüji, cjo dya tüji nzhubü. ¹⁴ Pero o ndü texe c'o nte zö dya be mi ch'unüji c'e ley. O ndüji texeji ndeze e Adán hasta e Moisés c'ü o dyopjü c'e ley. O ndüji zö dya o tsjaji mismo c'e nzhubü c'ü vi tsja e Adán. E Adán c'ü ot'ü bëzo, dya mi chjëntjui c'e bëzo c'ü mi te'beji cja ro ëjë. Ngueje e Jesucristo.

¹⁵ E Adán o dyacöji c'ü na s' o; e Jesucristo o dyacöji c'ü na jo. Nde rí tüji rí texeji, na ngueje o tsja c'ü na s'o 'naja nte c'ü ngueje e Adán. Je xo ga cjatjonu, Mizhocjimi nu'ua na jo dya na puncjü nte, unüji c'ü rguí bübütjoji, na ngueje c'ü o tsja na jo 'naja nte, c'ü ngueje e Jesucristo. ¹⁶ E Adán mi 'natjo bëzo. 'Ma o tsja 'natjo nzhubü, ndeze nu'ma, texe yo nte cja c'ü na s'o. Nguec'ua va mama Mizhocjimi, texe yo nte tüji nzhubü. Na puncjü nzhubü c'ü o tsja yo nte. E Jesucristo o ngö'tp'ü o nzhubü texeji. A cjanu Mizhocjimi sö ra mama c'ü dya tüji dya o nzhubüji. ¹⁷ Na ngueje o tsja c'ü na s'o 'natjo bëzo, texe yo nte tüji. C'ü 'naja bëzo c'ü ngueje e Jesucristo o ngö't'ü texe yo nzhubü. Nguec'ua nu c'o ench'e o mü'bü angueze, ra mama Mizhocjimi c'ü dya tüji nzhubü. Nguec'ua ra 'natjoji co angueze rgá bübütjoji.

¹⁸ 'Natjo nzhubü c'ü o tsja 'naja nte, c'ü ngueje e Adán. O mama c'ua Mizhocjimi rí tüji nzhubü rí texeji. Je xo va cjatjonu, na ngue c'ü vi tsja na jo 'natjo nte c'ü ngueje e Jesucristo, ra mama Mizhocjimi c'ü dya rí tüji nzhubü y rá bübütjoji. ¹⁹ Na ngueje c'ü dya dyätä Mizhocjimi 'naja nte c'ü ngueje e Adán, ndeze nu'ma, rí tüji nzhubü rí texeji. 'Naja nte, c'ü ngueje e Jesucristo o dyätä Mizhocjimi. A cjanu, na puncjü nte c'o ra mama Mizhocjimi c'ü dya ri tū o nzhubüji.

²⁰ Mizhocjimi o dyacöji c'ü o ley ngue c'ua ro pãrãji mi tüji na puncjü nzhubü. Zö mi tüji na puncjü nzhubü, me co juentsqueji Mizhocjimi. ²¹ A cjanu, c'o ín nzhubüji mi pötcöji. Pero me co juentscöji Mizhocjimi. O ndãjä e Jesucristo o ë ndü por nutscöji. Nguec'ua na jozgöji dya a jmi Mizhocjimi, y angueze dacüji c'ü rgá bübütjoji.

6

Muertos respecto al pecado pero vivos en Cristo

¹ ¿Pje rá mamaji 'ma? ¿Cjo sido rá cja c'ü na s'o ngue c'ua xenda ra juentsqueji Mizhocjimi? ² Jiyö. Ya ró tüji. Ya 'ñevgueji libre cja c'ü na s'o; nguec'ua dya cja rá cja c'ü na s'o. ³ ¿Cjo dya ín pãrãji, nutscöji rí ench'e ín mü'büji e Jesucristo, 'ma ró jiji ró 'natjoji co e Cristo? Ne ra mama, ró 'natjoji co angueze 'ma o ndü. ⁴ 'Ma ró jiji ne ra mama ró 'natjoji co e Jesucristo 'ma o ndü 'ñe 'ma o t'ögü. Mizhocjimi c'ü na zëzhi o xos'ü nu T'i.

A cjanu, c'ua ja nzi va tsjapü o te angueze, ya xo rí dadyoji ngue c'ua dadyo rga nzhodüji dya.

⁵ Na ngueje 'ma ró 'natjoci co e Jesucristo 'ma o ndü, xo ró 'natjoci co angueze 'ma o te'e. ⁶ Rí pãrãgöji, me mi cjaji c'o na s'o c'ua ja nzi ma netsjëji, pero 'natjo c'ua o dät'üzüji cja ngronsi co e Jesucristo. O dät'üzüji nu, ngue c'ua dya cja rá ne rá cjaji c'o na s'o, ngue c'ua dya cja rá tjünt'üji a xütjü e nzhubü. ⁷ Na ngueje 'naja nte c'ü ya ndü, dya cja cja'a c'o na s'o. ⁸ 'Ma a cjanu ró 'natjoci co e Jesucristo 'ma o ndü, rí pãrãgöji rí bübüjtjogöji na ngueje bübü angueze. ⁹ Rí pãrãji e Jesucristo o nanga 'ma o ndü. Dya cja sö'ö xe ra ndü. Sido ra bübüjtjo. ¹⁰ 'Natjo va ndü e Jesucristo; dya ni jyodü ra ngötcüji na yeje ín nzhubüji. Ya bübüjtjo dya. Sido bübüjtjo a jmi Mizhocjimi. ¹¹ A cjanu rí jñunt'ü in mü'büji ya xo i chüji, c'ü dya cja rí chjünt'üji a xütjü e nzhubü. Nudya, ya in bübüjtjoci, c'ü ya je rí chjünt'üji a xütjü ngueje Mizhocjimi. Je a cja c'ua dya, na ngueje ya in 'natjoci co e Jesucristo.

¹² Nguec'ua, dya cja rí sidoji e nzhubü c'ü xe rí tsjaji c'ü ne'e in cuerpoji. ¹³ Dya cja rí jyëziji in cuerpoji xe ra tsja c'o na s'o, ne ri ngue in chöji, ne ri ngue in ts'ijñiji, texe in cuerpoji. Pero rí unüji in mü'büji Mizhocjimi na ngueje i chüji co e Jesucristo, y ya xoxc'üji Mizhocjimi. Xo rí unü in cuerpoji c'ü rguí tsjaji c'o na jo. ¹⁴ Dya cja xe ra mandats'üji e nzhubü. Nudya, dya ra jñün'c'üji ngüenda cjo i tsjaji c'o mama c'e ley. Na ngue Mizhocjimi nuc'üji na jo dya, ya perdonaots'üji.

Un ejemplo tomado de la esclavitud

¹⁵ Ya rí pãrãji Mizhocjimi, dya ra jñüncüji ngüenda cjo ró cjaji c'o mama c'e ley. Na ngue me nugüji na jo Mizhocjimi. ¿Pje rá cjaji 'ma? ¿Cjo rá cjaji c'o na s'o 'ma? Jiyö. Dya rá cjaji c'o na s'o. ¹⁶ ¿Cjo dya in pãrãji nu c'ü in ätäji c'ü in chjünt'üji a xütjü, ngue in jmuji c'ü? 'Ma rí chjünt'üji a xütjü e nzhubü, ngue in jmuji c'ü. Ngue c'ü ra mbö'tc'üji c'ü. 'Ma rí dyätäji Mizhocjimi, ngueje in Jmuji c'ü. Ngue c'ü ra tsja'c'üji rí bübüjtjoci. ¹⁷ Sido mi cjagueji c'o na s'o. Pero rí unü na pöjö Mizhocjimi, ya in ätäji co texe in mü'büji nu na jo jña nu ró xi'ts'iji. ¹⁸ O 'ñempc'ejí libre e Jesucristo c'ü dya cja rí sidoji e nzhubü. Nudya, c'ü je rí sidoji ngue c'ü na jo. ¹⁹ Rrä xi'ts'iji yo jña'a yo, ngue c'ua sö rí tendioji. Sido mi tjünt'üji a xütjü c'o na s'o. C'o ma s'o mi cjaji, xe mi juns'ü c'o mi cjaji c'o na s'o. Nudya ni jyodü rí unü in mü'büji Mizhocjimi, ñe in cuerpoji, ngue c'ua rí tsjaji ja c'o nzi ga ne angueze.

²⁰ 'Ma mi tjünt'üji a xütjü e nzhubü, dya mi ätäji Mizhocjimi c'ü xi'ts'iji rí tsjaji na jo. ²¹ Nudya, ya in tsejeji dya c'ü mi cjaji c'o na s'o. ¿Pje mi töjögueji 'ma c'ü mi cjaji c'o na s'o? C'ü ra ts'ö't'ü c'o cja c'o, ngue c'ü ra ndü. ²² Ya o 'ñempc'ejí libre e Jesucristo ngue c'ua dya cja rí chjünt'üji a xütjü e nzhubü. O 'ñempc'ejí ngue c'ua rí pëpiji Mizhocjimi; sido rí chjünt'üji a xütjü angueze. C'ü ra dya'c'üji, ngue c'ü rí mimiji dya, c'ua ja nzi ga ne Mizhocjimi; y sido rí bübüjtjoci co Mizhocjimi. ²³ Nu c'ü ra ndünt'ü a xütjü e nzhubü, ra ndü'ü c'ü. Ngueje c'ü je ts'ö't'ü c'ü. Nu c'ü tjünt'ü a xütjü e Jesucristo c'ü ín Jmuji, sido ra bübüjtjo c'ü, dya ra ndü. Ngueje c'ü je unü Mizhocjimi.

7

Un ejemplo tomado del matrimonio

¹ Nu'tsc'ejí mi cjuarmats'ügöji, rí zo'c'üji, nu'tsc'ejí in pãrãji c'e ley. ¿Cjo dya in pãrãji, 'ma xe in bübüjtjoci ngue 'ma in ätäji c'e ley? Dya ngueje 'ma ya ri chüji. ² Mama cja c'e ley, 'naja ndixü c'ü ya chjüntü, dya ra jyanmbüvi c'ü nu xïra 'ma xe ri bübüjtjo c'ü nu xïra. Pero 'ma ra ndü c'ü nu xïra, dya cja ni jyodü c'e ndixü ra dyätä c'e ley c'ü mama nguextjo nu xïra ra mimivi. Na ngueje ya ndü c'ü nu xïra. ³ Pero 'ma ra ñeje c'ü xe 'naja bëzo 'ma xe büntjo c'ü nu xïra, cja'a na s'o c'e ndixü, tsãjä bëzo. Pero 'ma ya rguí ndü c'ü nu xïra, c'e ley c'ü mama ja rvá mimivi c'ü nu xïra, dya cja manda c'e ndixü. Nuc'ua 'ma ra chjüntüvi c'ü 'naja bëzo, dya tsãjä bëzo 'ma.

⁴ Je xo ga cjatjots'ügueji nu, nu'tsc'ejí mi cjuarmats'ügöji. I chügueji na ngueje i 'natjoci co e Cristo 'ma o ndü. I chügueji, nguec'ua dya cja mandats'üji c'e ley. Ya ngue c'ü 'naja

c'ü mandats'üji dya. Ngueje e Jesucristo. Mizhocjimi o xos'ü 'ma ya vi ndü. ¹ 'natjoji co e Cristo 'ma o te'e, ngue c'ua rí mimiji dya, c'ua ja nzi ga ne Mizhocjimi. ⁵ C'e ley o jítscöji pje pjëzhi c'o na s'o c'o dya ro cjaji. Nguec'ua, 'ma dya be mi ench'e ín mü'büji e Jesucristo, ma ëjë ín pjeñeji c'ü ro cjaji c'o na s'o c'o mama c'e ley c'ü dya ro cjaji. Mi cjaji; nguec'ua mi tñji. ⁶ Pero ró 'natjoji co e Cristo 'ma o ndü. Nguec'ua ya 'ñembgueji libre, dya cja mandazüji c'e ley. Ngueje Mizhocjimi c'ü rí ätcöji dya. Dya cja rí jodüji ja rga ätäji c'e ley. Pero sö rá cjaji dya c'o na jo, na ngueje o Espíritu Mizhocjimi bübü cja ín mü'büji.

El pecado que está en mí

⁷ Na ngue c'ü bübü c'e ley, xenda rí cjaji c'o na s'o. ¿Pje rá mangöji dya? ¿Cjo na s'o c'e ley? Jiyö. Pero 'ma dya ro ch'unü c'o ley, dya ro pãrãgö cjo mi tügö nzhubü cjo jiyö. A cjanu, 'ma cjó c'o pje ro nepegö, dya ro pãrã c'ü mi tñ nzhubü 'ma dya ro bübü ley c'ü mama: “Dya cjó pje rí ñepegue”, eñe. ⁸ C'ü mama c'e ley, o tsjapü xenda mi 'ñünnü ín mü'bü nguec'ua me mi ne ro cjagö texe c'o na s'o. 'Ma dya ro bübü ley, dya ro unü ngüenda cjo mi tñ nzhubü. ⁹ 'Ma dya be rmí pãrãgö c'e ley, nutscö mi cjijñigö rmí bünc'ö na jo. Pero 'ma ró pãrã c'e ley, nuc'ua extó pãrã dya rmí bünc'ö na jo, mi tügö nzhubü. ¹⁰ Vi ch'unü c'e ley c'ü rva bübütojji. Pero nutscö mi tügö. ¹¹ Na ngueje 'ma mi ärä c'e ley, ma ëjë ín pjeñe c'ü ro cjagö c'o na s'o. Mi cjagö c'ü rmí netsjë. A cjanu, me co dyoncü c'o nzhubü c'o mi cjagö. Nu c'o nzhubü c'o mi cjagö ngue c'o ma tügö.

¹² Rí pãrãji me na jo c'e ley, c'ua ja nzi ga cja Mizhocjimi me na jo. Texe c'ü mandazüji c'e ley, me na jo'o. Ngue c'o ne'e Mizhocjimi. ¹³ Nudya, c'e ley c'ü na jo, ¿cjo mi pötcü c'ü? Iyö, dya ngue c'e ley c'ü mi pötcügö; ngueje c'o na s'o c'o mi cjagö. Na jo c'e ley. Pero 'ma mi ärägö c'e ley, xenda mi cjagö c'o na s'o. Nguec'ua ixi 'ñetse c'ü me na s' o c'o va ëjë ín pjeñeji.

¹⁴ Rí pãrãji c'e ley je ni 'ñeje cja o Espíritu Mizhocjimi. Pero nutscö me na s'ozgö. Zö rí ne rá cja na jo, pero rí cja c'ü na s'o. ¹⁵ C'ü rí cjagö, dya rí pãrãgö jenga rí cjagö. Nu c'ü rí pãrãgö na jo rá cja, dya rí cjagö c'ü. Nu c'ü na s'o c'ü rí cjagö, me rí s'o'ogö c'ü. ¹⁶ 'Ma me rí s'o'o yo rí cja'a, ixi 'ñetsetjo c'ü rí pãrãgö c'ü na jo'o c'e ley. ¹⁷ C'o na s'o c'o va ëjë ín pjeñe, ngue c'o cjacü rá cja c'ü dya rí ne rá cja. ¹⁸ Rí pãrãgö dya pje jozgö. Me na zëzhi c'o na s'o c'o va ëjë ín pjeñe. Nguec'ua zö rí ne rá cja c'ü na jo, pero dya pje sözgötsjë. ¹⁹ Dya rí cjagö c'ü na jo c'ü rí ne rá cjagö. Nu c'ü na s'o c'ü dya rí ne rá cja'a, ngue c'ü rí cjagö c'ü. ²⁰ Nu 'ma rí cja c'ü dya rí ne rá cja, ngueje c'o na s'o c'o va ëjë ín pjeñegö, cjacü rá cjagö a cjanu.

²¹ Ya rí pãrã 'ma rí ne rá cja c'ü na jo, ya rrü ts'axcü c'o na s'o c'o va ëjë ín pjeñe. ²² Cja ín mü'bü me rí mäpä o ley Mizhocjimi. ²³ Zö rí mäpä o ley Mizhocjimi, y rí pãrã c'ü na jo c'e ley, xe rí cjagö c'o na s'o. Nguec'ua dya pje sözgötsjë rá cjagö c'ü me ne ín mü'bügö rá ätä Mizhocjimi.

²⁴ Juenzgöji, ¿cjó ra sö ra böbü a nde, ra 'ñembgueji libre c'ü dya cja rá tjünt'üji a xütjü rá sidogöji e nzhubü c'ü pötcüji? ²⁵ Rí unügö na pöjö Mizhocjimi. Ngueje e Jesucristo c'ü ín Jmuji c'ü o böbü a nde. O 'ñembguegöji libre. Rí yepe rí mangö, c'e ley c'ü o dyacüji Mizhocjimi, rí pãrã c'ü na jo'o c'ü. Pero c'e ley, dya sö ra 'ñembgueji cja yo nzhubü yo mandazüji.

8

La vida que es por el Espíritu de Dios

¹ Nuc'ua ya 'ñemeji libre dya, nu c'o 'natjoji co e Jesucristo, c'o cja c'ua ja ga ne o Espíritu Mizhocjimi c'ü bübü cja o mü'büji, y dya cja'aji c'ua ja ga netsjëji. ² Dya cja mandazüji e nzhubü c'ü mi pötcüji. Nu c'ü mandazüji dya, ngueje o Espíritu Mizhocjimi c'ü cjacüji rá bübütojji na ngueje e Jesucristo o 'ñembgueji libre. ³ C'e ley, dya sö'ö ro 'ñembguegöji libre, na ngueje ma zëzhi c'o na s'o c'o ma ëjë ín pjeñeji. Pero Mizhocjimi c'ü na zëzhi o 'ñembgueji libre. O ndäjä e Jesucristo c'ü nu T'i cja ne xoñijömü. Mi nte nza

cjazgöji, rí tũji nzhubü. Pero angueze, dya mi tũ nzhubü. C'o nzhubü c'o mi tũgöji, ngue c'o je vi ndũ angueze c'o. A cjanu mama Mizhocjimi, dya rí tũji nzhubü dya. ⁴ Nguec'ua sö rá cjaji dya c'ü mama c'e ley, 'ma rá cjaji c'ü ne'e o Espíritu Mizhocjimi y dya rá cjaji c'ü rí netsjëji.

⁵ Nu c'o cja'a c'ua ja ga netsjëji, me jodüji c'ü netsjëji. Nu c'o cja'a c'ua ja ga ne o Espíritu Mizhocjimi, me jodüji c'ü ne'e o Espíritu Mizhocjimi. ⁶ Nu c'ü jodü ra tsja c'ü netsjë, ra ndũ'ü c'ü. Nu c'ü ra jyodü c'ü ne o Espíritu Mizhocjimi, ra bübütjo c'ü, dya ra ndũ. Ra mbãrã c'ü na jo angueze a jmi Mizhocjimi. ⁷ Nu c'ü ra jyodü ra tsja c'ü netsjë, üvi Mizhocjimi c'ü. Dya ne ra dyãtpã o ley Mizhocjimi. Dya xo sö'ö ra dyãtä. ⁸ Nu c'o cja'a c'ua ja nzi ga netsjëji c'o na s'o c'o va êjë o pjeñeji, dya sö ra tsjaji c'ua ja nzi ga ne Mizhocjimi c'ü rguí mäjã.

⁹ Pero nu'tsc'ejí in ätäji o Espíritu Mizhocjimi c'ü bübü in mü'büji. Dya in cjaji c'ü in netsjëji. Nu c'ü dya bübü o Espíritu e Cristo cja o mü'bü, dya je 'ñeje e Cristo c'ü. ¹⁰ Nu 'ma bübü cja in mü'büji e Jesucristo, ra bübütjo in aljmaji na ngueje o jocüts'üji Mizhocjimi. Pero ra ndũ'ü in cuerpoji na ngueje in cjaji c'o na s'o. ¹¹ Mizhocjimi o xos'ü e Jesucristo 'ma ya vi ndũ. Nu 'ma bübü cja in mü'büji o Espíritu Mizhocjimi, Mizhocjimi c'ü o tsjapü o te'e e Jesucristo 'ma ya vi ndũ, xo ra unü fuerza dya, in cuerpoji c'ü ya ra ndũ.

¹² Nguec'ua, nu'tsc'ejí mi cjuarmats'ügöji, ni jyodü c'ü dya rá sidoji e nzhubü c'ü rá cjaji c'o ne in cuerpoji. ¹³ Nu 'ma rí sidogueji e nzhubü, rí chũji 'ma. Pero nu 'ma rí dyãtäji o Espíritu Mizhocjimi c'ü bübü cja in mü'büji, dya rí tsjaji c'ü in netsjëji 'ma. Y rí bübütjogueji 'ma.

¹⁴ Nu c'o ätä o Espíritu Mizhocjimi, y cjaji c'ua nzi ga ne angueze, ngue o t'i Mizhocjimi c'o. ¹⁵ 'Ma mi jyodü ro ätäji e ley, dya mi sö. Me mi süji c'ua. Dya cja rí süji dya, na ngueje ya rí ätäji o Espíritu Mizhocjimi. Nguec'ua ya rí ma'tc'öji a cjava: “Nu'tsc'e Mizhocjimi, mi Tatats'ügöjme”, rí empji. ¹⁶ O Espíritu Mizhocjimi cjacüji rá pãrãji cja in mü'büji o t'izüji Mizhocjimi. ¹⁷ Nu 'ma o t'izüji Mizhocjimi, bübü c'ü ch'acüji. Ch'acüji c'ü pë's'i Mizhocjimi c'ü in Tataji. C'ü ch'unü e Jesucristo c'ü nu T'i, xo 'ñezgöji xo ch'acüji c'ü. Je a cjanu, nu 'ma rí sufridoji na ngueje rí 'natjoji co e Cristo. Nuc'ua 'ma ra 'ñetse c'ü me na zö e Cristo, je xo rga czazgöji nu.

¹⁸ C'o me rí sufridoji yo pa dya yo, me ch'iquëtjo, na ngueje c'ü me na nojo c'ü cja rá jandaji. Rá jandaji c'ü me rrã zö. ¹⁹ Texe c'o o dyãt'ã Mizhocjimi me te'beji, me petsaji ra jñandgöji c'ü ya rvã nocüji cja o dyë angueze, nutscöji o t'izgöji Mizhocjimi. ²⁰ Texe yo o dyãt'ã Mizhocjimi cja ne xoñijömü, o tsjapüji o s'odüji. Dya ngue c'ü vi neji a cjanu. Mizhocjimi o tsjapüji a cjanu, ngue c'ua xo ra nde'beji Mizhocjimi c'ü ra jocü texe. ²¹ Mizhocjimi ra jocüji ngue c'ua dya cja ra s'odüji. Ya xo rrã zöji 'ma ra 'ñeme libre Mizhocjimi c'o o t'i angueze. ²² Rí pãrãji texe yo bübü chjëntjui 'na ndixü c'ü ya ra zö'dyë. Me mapjü ga sufrido yo, je ga cjanu yo ndeze 'ma o mbürü o tsjaji c'o na s'o, hasta nu pa dya. ²³ Dya nguextjo yo, sufrido yo. Xo 'ñezgöji rí nteji, xo rí sufridoji. Chjëntjui c'ü ri mapjügöji a mbo in mü'büji. Mizhocjimi ya o dyacüji c'ü o Espíritu, nguec'ua ya rí pãrãji nguetscöji o ts'it'izüji Mizhocjimi. Pero xe rí te'beji c'e pa, 'ma ya rrã dadyo in cuerpoji. C'e pa'a c'ü, ra 'ñetse na jo, c'ü o t'izüji Mizhocjimi. ²⁴ Ya o jocüzüji in mü'büji Mizhocjimi. Rí te'betjoji c'e pa 'ma ya rrã dadyo in cuerpoji. Dya cjó te'be nu c'ü ya zädã. ²⁵ Pero nu 'ma rí te'beji c'ü dya be rí nuji, ni jyodü sido rá te'beji, dya ra tögü in mü'büji.

²⁶ O Espíritu Mizhocjimi c'ü bübü cja in mü'büji cjacüji sido rá te'beji. Xo pjöxcüji dya. Dya nda rí pãrãji ja rga ötüji Mizhocjimi. Dya rí jünji jña c'ü rga mamaji. Pero o Espíritu Mizhocjimi ötcüji angueze. ²⁷ Mizhocjimi pätpã o mü'bü yo nte. Xo pãrã pje na ötü o Espíritu. Na ngue o Espíritu ötcüji Mizhocjimi nutscöji o ntezgöji, c'ua ja nzi ga ne Mizhocjimi.

Más que victoriosos

²⁸ Nu c'o s'iya Mizhocjimi, c'o o zojnü angueze c'ua nzi va ne angueze, rí pãrãji Mizhocjimi cjavü ra mbös'üji texe c'ü ra zädã; zö pje nde ra tsjapüji c'o. ²⁹ Ndeze 'ma ot'ü, ya mi pãrã Mizhocjimi c'o o t'i angueze 'ma dya be mi jmus'üji. Nuc'o, o xöcü Mizhocjimi

c'ü ro zädä c'ü exti nguetjoji e Jesucristo c'ü nu T'i. Nguet'ua c'ü nu T'i Mizhocjimi c'ü ngueje e Jesucristo ra ngue o ndasë na puncjü o cjuarma. ³⁰ Nu c'o vi mbeñe Mizhocjimi ro ngue c'o o t'i, xo o zojnü c'o. Nu c'o o zojnü angueze, o tsjapü o jogüji cja o jmi angueze. Nuc'o, xo o tsjapüji rrä zö'öji nza cja e Jesucristo c'ü nu T'i'i.

³¹ ¿Pje rá mangöji, yo ró xi'ts'iji? Bübüzüji Mizhocjimi. Dya ni jyodü cjó rá sūji. ³² Mizhocjimi dya mama: “Jyácätjo ín Ch'igö; dya rá tájägö nu”, ro 'ñeñe. Iyö. Pero o ndäjä o ã ndü va pätcäji. Nuc'ua, ¿cjo dya xo ra dyacüji texe c'ü ngue o tsjaja angueze? ³³ ¿Cjó sö ra mama xe tū nzhübü yo o juajnü Mizhocjimi? Dya cjó sö. Nguetsjë angueze mama c'ü ya perdonaozüji, dya rí tūji nzhübü. ³⁴ Nudya, ¿cjó sö ra mama ni jyodü rá tūji? Dya cjó sö, na ngueje ngue e Jesucristo c'ü o ndü c'ü rva tūgöji, cjanu o te. Nudya, bübütjo dya c'ü, cja o jodyë Mizhocjimi nu ja sido ñacöji cja jmi Mizhocjimi. ³⁵ ¿Cjó sö pje ra tsja c'ü dya cja ra s'iyazüji e Cristo? Dya sö'ö pje ra tsja'a 'naja. Zö pje rá nuji, zö pje rá sufridoji; me s'iyazüji e Cristo. Zö nugüji na ü; zö ri söji tjijmi; zö ojtjo pje rá jeji, me s'iyazüji e Cristo. Zö ya ngue rá tūji, zö ra mbötcüji, me s'iyazüji e Cristo. ³⁶ C'ü rrä nuji nguejnu je ga t'opjü cja o jña Mizhocjimi. Mama a cjava:

Yo nte me cja'a ra mbötcüji texe yo pa'a na ngueje je ngue o t'izüji Mizhocjimi.

Rí chjëntjoji nza cja ndëchjürü c'o ya xöcüji ra mbö't'üji.

³⁷ Zö rí nuji texe yo, sido rí zëzhiji. Na ngueje e Jesucristo c'ü bübü cja ín mü'büji me na zëzhi c'ü. Me xo s'iyazüji. ³⁸ Cja ín mü'bügö rí pãrã na cjuana me s'iyazüji Mizhocjimi. Dya sö pje ra jyanngügöji Mizhocjimi c'ü me s'iyazüji. Ne ri ngue c'ü rga tūji; ne ri ngue c'ü pje ra tsjacüji 'ma xe rí bübüji. Ne ri ngue c'o o anxe Mizhocjimi; ne ri ngue e Satanás c'ü dya jo 'ñe c'o o dyoji. Ne ri ngue c'o va sädä dya; ne ri ngue c'o cja ra zädä. Dya sö pje ra jyanngügöji Mizhocjimi c'ü me s'iyazüji. ³⁹ Ne ri ngue c'o bübü a jens'e; ne ri ngue c'o bübü a jömü. Texe yo o dyät'ã Mizhocjimi; dya pje bübü c'ü sö ra jyanngügöji Mizhocjimi c'ü me s'iyazüji. Na ngue c'ü o tsja e Jesucristo c'ü ín Jmugöji, rí pãrã me s'iyazüji Mizhocjimi.

9

Dios ha escogido a los de Israel

¹ Na cjuana c'ü rí xi'ts'iji na ngueje bübüzü e Cristo. Dya bëchjine c'ü rí xi'ts'iji. O Espíritu Mizhocjimi cjacü rá pãrã a mbo ín mü'bü c'ü na cjuana c'ü rí xi'ts'iji. ² Na cjuana me rí cijñi na puncjü; me nzhumü ín mü'bü c'ü dya c'ueñe. ³ Na ngueje nuzgö rí negö 'ma ro sö, ja rva cjavügö ro pätpägö yo ín menzumügöjme, dya cja ro bübüzü e Cristo, nu 'ma je rva cjanu ro jogü o mü'büji, ro bübütjo yo ín menzumügöjme. ⁴ Nu yo ín menzumügöjme je menzumüji a Israel. Ngue c'o o tsjapü Mizhocjimi o t'i. Ngue c'o mi jandaji na zö Mizhocjimi. Ngue c'o o xipji Mizhocjimi pje mi ne angueze. Ngue c'o o ch'unü nu ley Mizhocjimi. Ngue c'o o xipji Mizhocjimi ja rvá ma't'üji angueze. Ngue c'o o xipji Mizhocjimi pje ro tsja angueze. ⁵ Nu c'o o mboxtita yo menzumü a Israel mi ngue c'o mi ma't'ü Mizhocjimi. E Cristo je vi peje nu cja c'o menzumü a Israel 'ma o jmus'ü cja ne xoñijömü. Angueze ngue Mizhocjimi; manda texe a jens'e 'ñe texe cja ne xoñijömü. Nguextjo angueze rá ma't'üji. Je rga cjanu, amén.

⁶ Nu c'o mi mama Mizhocjimi ro unü yo menzumü a Israel, jo na cjuana c'o. Pero dya texe c'o menzumü a Israel ngue o t'i Mizhocjimi. ⁷ Nu c'e t'i c'ü mi mama Mizhocjimi ro unü e Abraham, ngue e Isaac. Nguextjo c'o o mboxbëche e Isaac c'ü mama Mizhocjimi ngue c'o o mboxbëche e Abraham. ⁸ C'ü ni tsjapü o t'i Mizhocjimi 'na nte, dya ngue c'ü ri mboxbëche cja e Abraham, ngue c'ü ya mama Mizhocjimi ra tsjapü o t'i. ⁹ O mama Mizhocjimi a cjava, o xipji e Abraham: “Ra chjüncjë dya, rá ëjë. Nguet'ua e Sara c'ü nin su ra mus'ü 'na ts'it'i”, eñe Mizhocjimi. C'e ts'it'i mi ngue e Isaac.

¹⁰ Nuc'ua e Rebeca mi tū yeje ts'it'i c'o mi cuate c'o ro musp'ü e Isaac c'ü mi ngue ín mboxtitagöji. ¹¹⁻¹² Mizhocjimi c'ü zojnü yo nte, juajnü c'o ne ra juajnü. 'Ma dya be mi jmus'ü c'o ye t'i, 'ma dya pje be mi cjavi c'ü na jo ne ri ngue c'ü na s'o, Mizhocjimi o mama, o xipji e Rebeca: “C'ü ot'ü ra jmus'ü, ra mbëpi c'ü va bëpja”, eñe. ¹³ Je xo ga

cjatjonu c'ü mama cja c'ü t'opjü: “Nza yeje bëzo, ngue e Jacob c'ü ró juajnú rá intsjimigö; dya ngueje e Esau”, eñe Mizhocjimi.

¹⁴ ¿Pje rá mangöji, 'ma? ¿Cjo rá mamaji c'ü dya jo c'ü cja Mizhocjimi? Jiyö. Me na jo ga tsja Mizhocjimi. ¹⁵ O xipji e Moisés: “Nuzgö rá juentscö nu c'ü rí ne rá juentse”, eñe. ¹⁶ Mizhocjimi 'ma ra juentse 'na nte, dya ngue c'ü mi ne c'e nte c'ü rví juentse. Ne xo ri ngue c'ü me mi cja'a c'e nte c'ü rví juentse. Mizhocjimi ra juentse na ngueje ne ra juentse. ¹⁷ Je t'opjü c'ü o mama Mizhocjimi va xipji e Faraón: “Ró juan'c'ügö i tsja rey, ngue c'ua ra 'ñetse c'ü me na zëtsigö. Ró juan'c'ügö ngue c'ua ín chjügö ra 'mãrã texe cja ne xoñijömü”, eñe. ¹⁸ Nguec'ua 'ñetse Mizhocjimi juentse c'ü ne ra juentse. C'ua ja nzi va tsjapü Mizhocjimi e Faraón ma me o mü'bü, je xo ga cjatjonu c'apü na me o mü'bü nu c'ü ne ra tsjapü a cjanu.

¹⁹ 'Na rí xitsiji: “¿Jenga mama Mizhocjimi c'ü ngue ín s'ocügöji c'ü rí cjaji 'ma? ¿Cjó ngue c'ü sö ra zövi Mizhocjimi? Angueze cja'a c'ü ne'e”, rí 'ñenzgöji. ²⁰ ¿Pje pjé'tsc'e c'ü ni sövi jña Mizhocjimi? 'Na s'äbã, 'ma ro sö ro ña'a, ¿cjo ro xipji c'ü vi dyät'ä: “¿Jenga i dyäcö a cjanu?”, ro 'ñeñe? ²¹ C'ü ät'ä o s'äbã, ¿cjo dya sö ra dyät'ä 'natjo mbëjömü 'na s'äbã c'ü na zö, xo 'ñe 'na s'äbã c'ü rguí dyüt'ü o cañabü?

²² ¿Pje rá mangöji 'ma? Mizhocjimi ne'e ra jizhi c'ü ünmbü nzhubü; y ngue angueze c'ü na zëzhi c'ü sö ra tsjapü ra sufrido c'o tñ nzhubü. Zö Mizhocjimi ra tsjapü ra sufridoji a cjanu, pero pësp'iji na puncjü paciencia anguezeji. ²³ A cjanu Mizhocjimi o mbësp'iji na puncjü paciencia; ngue c'ua ra 'ñetse me na zö c'ü c'apü nu c'o juentse angueze. Mizhocjimi o mama ndeze mi jinguã c'ü ra tsjapü a cjanu anguezeji. ²⁴ Ra tsjapü a cjanu Mizhocjimi nu c'o o zojnü angueze, dya nguextjo c'o menzumü a Israel; xo 'ñe c'o dyaja nte. ²⁵ Je xo ga cjatjonu c'ü mama Mizhocjimi c'ü o dyopjü e Oseas. O mama a cjava: C'o dya mi ngue ín ntegö, rá mama ngue ín ntegö dya c'o.

C'ü dya mi s'iyagö, rá xipji dya: “Rí s'iyats'ügö dya”, rá embe.

²⁶ Nu ja vi sjipjiji: “Dya ngue'tsc'eji ín ntets'ügöji”, eñe, ngueje nu c'ua ja ra sjipjiji ngueje o t'iji Mizhocjimi c'ü bübüjtjo.

²⁷ Xo 'ñeje e Isaías o mama co texe o mü'bü ja rva cja yo menzumü a Israel. O mama a cjava: “C'o o mboxbëche e Israel rrã puncjüji; ri chjëntjui 'ñöxijömü a ñünü e ndeje. Zö rrã puncjüji, pero ja nzitjo c'o ra jogü o mü'bü c'o. ²⁸ Dya cja xe ra mezhe ra tsja Mizhocjimi c'ua ja nzi va mama, ra jñünpü ngüenda yo cãrã cja ne xoñijömü c'o cja na s'o, ra castigaoji”, eñe. ²⁹ Je xo ga cjatjonu va dyopjü e Isaías c'ü ro zädã. O mama a cjava: Na ngueje me juentsete Mizhocjimi c'ü manda texe, o jyëzi c'ü xe ro cãrãji ja rí nziji.

'Ma jiyö, ya ro tjørüzüji rí texeji, nza cja c'o mi menzumü a Sodoma 'ñe c'o mi menzumü a Gomorra. O tjørü c'o, eñe.

La gente de Israel y el evangelio

³⁰ ¿Pje rá mangöji 'ma? Nu c'o dya mi menzumü a Israel, dya mi jodüji ja rvá jogüji a jmi Mizhocjimi. Pero o 'ñench'e o mü'büji Mizhocjimi, nguec'ua Mizhocjimi mama c'ü dya tñji nzhubü dya. ³¹ Nu c'o menzumü a Israel mi jodü ro tsjaji texe c'o mama o ley Mizhocjimi ngue c'ua ro jogüji a jmi angueze. Pero dya sö ro tsjaji. Nguec'ua xe tütjoji nzhubü. ³² ¿Jenga xe tütjoji nzhubü? Xe tütjoji nzhubü na ngueje dya 'ñench'e o mü'büji Mizhocjimi. C'ü mi cjaji, mi jodü ro cumpleji ngue c'ua ro jogüji a jmi Mizhocjimi. O pjeñeji cja c'e ndojo, c'ua ja nzi ga t'opjü cja o jña Mizhocjimi. ³³ C'e jña mama a cjava: Tsjiñiji na jo. Rí emegö a Sion 'na ndojo c'ü ni pje's'eji 'ñe c'ü ni nügüji. C'e ndojo ne ra mama e Cristo. Nu c'ü ra 'ñench'e o mü'bü angueze, dya ra bëzhi o tseje; ra chöt'ü c'ü na cjuana c'ü mama angueze, eñe.

10

¹ Mi cjuarmats'ügöji, c'ü ne'e ín mü'bügö, c'ü rí ötpügö Mizhocjimi yo menzumü a Israel ngue c'ü ra 'ñemeji libre cja c'o na s'o, ra jogü o mü'büji. ² Rí pãrã na jo, me jodüji c'ü me ra neji Mizhocjimi. Pero dya pãrãji ra ma't'üji Mizhocjimi c'ua ja nzi ga ne angueze. ³ Anguezeji dya c'apüji ngüenda Mizhocjimi ja rgá sö ra jopcü o mü'büji.

C'ü cjaji, jodütsjëji ra cumpleji o ley Mizhocjimi ngue c'ua ra jogüji cja o jmi. Dya ne ra dyätäji c'ü mama Mizhocjimi, c'ü ja rgá sö ra jopcü o mü'büji. ⁴ C'ü rguí jogü 'na nte a jmi Mizhocjimi, dya ngue c'ü ra cumple c'ü o ley. Na ngue ya ëjë e Cristo. Nu c'o ench'e o mü'bü e Cristo, nguextjo c'o mama Mizhocjimi ya jogüji cja o jmi.

⁵ Nu c'o ne c'ü ra jopcü o mü'büji na ngueje jodü ra dyätäji o ley e Moisés, je t'opjü a cjava cja c'e ley: “Para ra bübüjtjo 'na nte, ni jyodü ra tsja texe c'o mama c'e ley”, eñe. ⁶ Pero nudya, 'ma cjó c'o ra 'ñench'e o mü'bü e Cristo, ra jogü 'ma a jmi Mizhocjimi. Dya ni jyodü ra nguijñi cja o mü'bü: “¿Cjó ra ma a jens'e ra ma sinquiji a 'ñecjua e Cristo?” ⁷ Dya xo ni jyodü ra nguijñi: “¿Cjó ra ma cja c'o ya ndü ra tsjapü ra te'e e Cristo?”, ra 'ñeñe, iyö. ⁸ Pero, ¿pje cjiñi cja o mü'bü nu c'e nte c'ü dya tñ nzhübü na ngueje o 'ñench'e o mü'bü e Cristo? Mama c'e nte'e c'ü: “Ya ró ärä o jña e Cristo; bübü o jña cja ín mü'bügö, y rí ña'a o jña”, eñe. C'e jña, ngue c'ü rí xipjigö yo nte. ⁹ Rí xi'ts'iji: 'Ma na cjuana rí mangueji e Jesucristo ngue in Jmugueji y 'ma na cjuana in ejmeji cja in mü'bü Mizhocjimi o xos'ü 'ma o ndü, ra jocüts'üji in mü'bü 'ma. ¹⁰ Na ngueje 'ma rí 'ñench'e in mü'büji e Cristo, ra mama Mizhocjimi ya perdonaots'üji, dya in túji dya nzhübü; y 'ma dya rí tseji rí mangueji e Cristo ngue in Jmugueji, Mizhocjimi ra jocüts'ü in mü'büji 'ma.

¹¹ O jña Mizhocjimi mama a cjava: “Nu c'ü ejme e Jesucristo, dya ra yembeñe na ngueje Mizhocjimi ra tsja texe c'ü o mama”, eñe. ¹² C'ü ra 'ñejme, dya ra tsja zö ri menzumüji a Israel; zö ja nde ri menzumüji. Na ngueje 'natjo o Jmu yo menzumü a Israel y yo dyaja nte. Ra 'nintsjimiji texe c'o ma't'ü angueze. ¹³ Na ngueje ra jogü o mü'bü texe c'o na cjuana ma't'ü c'ü ín Jmugöji. ¹⁴ Pero, ¿ja rgá sö ra ma't'üji nu c'ü dya be ejmeji? ¿Ja xo rgá sö ra 'ñejmeji nu c'ü dya be äräji ja ga cja? ¿Ja xo rgá sö ra dyäräji nu 'ma ojtjo cjó ra zopjüji? ¹⁵ 'Ma dya cjó dájä, ¿ja rgá sö ra zopjüji? Je xo ga cjatjonu, c'ü t'opjü c'ü mama a cjava: “Me na jo 'ma cjó c'o ra ma zopjü yo nte ra xipjiji o jña Mizhocjimi.”

¹⁶ Dya texeji o 'ñejmeji nu o jña e Cristo. Ya zädä c'ua ja nzi va mama e Isaías. O mama a cjava: “Nu'tsc'e ín Jmuts'ügö, ¿cjó ngue c'ü o 'ñejme c'o ró mamajme?”, eñe. ¹⁷ Ot'ü ra dyärä 'na nte o jña e Cristo; nuc'ua ra 'ñejme 'ma.

¹⁸ Pero rí mangö, ¿cjo dya dyäräji? Jä, na cjuana o dyäräji. O jña Mizhocjimi mama a cjava:

Nu e jña'a nu, o mamaji texe cja ne xoñijömi.

Xo dyäräji texe c'ua ja jnorü ne xoñijömi.

¹⁹ Rá önnc'üji na yeje. ¿Cjo dya unü ngüenda c'o menzumü a Israel? E Moisés ngue c'ü ot'ü o dyopjü a cjava:

Rá nu na jo yo dya ngue ín ntegö, ngue c'ua me rí envidiagueji anguezeji.

Yo nte yo dya pärä, rá cjaüji na jo ngue c'ua rí ünmbügueji yo.

²⁰ Xo 'ñeje e Isaías o zéchi o mü'bü c'ü rví mama a cjava:

C'o dya mi jongü, ngue c'o o chöcügö c'o.

Ró jizhitsjë c'ü rví mbäcä c'o dya mi jodü ja rvá mbäcä, eñe.

²¹ Pero c'ü mi mama ja ga cja yo menzumü a Israel, o mama e Isaías a cjava: “'Najpa, 'najpa, rvá te'lete rvá ma't'ü yo nte yo dya ne ra dyätcä. Pero dya cjacüji ngüenda c'ü rí mama”, eñe e Isaías va pätpä Mizhocjimi.

11

Los de Israel que son salvos

¹ Nguec'ua rí mangö: Nudya, ¿cjo ya jyëzi Mizhocjimi yo menzumü a Israel yo o juajnü mi jinguã? Jiyö; nutscö rí ejmegö e Jesucristo. Maco nguetscö 'naja yo menzumü a Israel. O mboxbëchezü e Abraham. Je xo rí bëche cja e Benjamín. ² Mizhocjimi dya jyëzi yo o nte angueze yo ya vi xöcü ro tsjapü o t'i angueze. Nudya, ¿cjo dya in päräji ja ga mama nu t'opjü, nu nädä e Elías, 'ma o ngöt'ü c'o nu menzumüji a Israel? O ngöt'üji a jmi Mizhocjimi. ³ O mama e Elías a cjava: “Nu'tsc'e ín Jmuts'ügö, ya mbö't'üji c'o mi mama in jñague. Ya yä't'äji c'o altar nu ja mi ma'tc'ügue c'o in nte'e. Ya nguetojögö xe rí bünc'ö. Nudya jongüji ja rgá mbötcüji”, eñe e Elías. ⁴ ¿Ja va ndüntü c'ua Mizhocjimi? O

ndünrú a cjava: “Ró xöcügö yenchó mil c'o dya ndüñijömmü a jmi c'e ts'ita Baal. Nuc'o, matcügö c'o”, eñe Mizhocjimi. ⁵ Je xo ga cjatjonu yo pa dya yo. Cãrã ja nzi yo menzumü a Israel yo ejme Mizhocjimi. Angueze o juajnüji na ngueje me na jonte c'ü. ⁶ O unütjoji c'ü ro jogü o mü'büji. Dya ngue c'ü pje vi tsja anguezeji c'o na jo c'ü o jogü o mü'büji. 'Ma ri ngue a cjanu, dya ro ch'unütjoji 'ma.

⁷ ¿Pje rá mangöji 'ma? Yo menzumü a Israel dya chöt'üji c'ü me mi jodüji. Pero c'o o juajnü Mizhocjimi, ngue c'o o chöt'ü c'o. C'o dyaja o tsjapüji ma me o mü'büji. ⁸ Anguezeji cjaji c'ua ja ga mama o jña Mizhocjimi c'ü mama a cjava: “Mizhocjimi o unüji 'na pjeñe c'ü dya ro tsjapüji ngüenda. O tsjapü o ndöji c'ü dya ro jñandaji, 'ñe o ngöji c'ü dya ro dyärãji. Je ga cjatjonu anguezeji hasta yo pa dya”, eñe. ⁹ Xo 'ñeje e David, o mama a cjava: Me ñönüji na jo nguec'ua ga nguijñiji me mäjã Mizhocjimi ga neji. C'ü o pjeñeji onpütjoji. Pero Mizhocjimi ra nzhopcüji c'ü cjaji.

¹⁰ Ra ndëzhöji ngue c'ua dya ra sö ra jñandaji. Texe yo pa ra c'oxütjüji, eñe.

La salvación de los que no son de Israel

¹¹ C'ü rí mangö, ¿cjo ya pjeñeji c'ü dya cja ra sö ra böbüji? Jãgã ra sötjo, 'ma ra dyätãji Mizhocjimi. Pero yo menzumü a Israel, dya ne ro dyätãji o jña e Cristo; yo dyaja nte ngueje yo na ätä dya. Nguec'ua sö ra jopcü o mü'büji. A cjanu yo menzumü a Israel ra envidiaji na ngue c'ü ni jopcü o mü'bü dya, yo dyaja nte. ¹² O bëzhi yo menzumü a Israel 'ma dya ne ro dyärãji o jña e Cristo. Mizhocjimi o 'nintsjimi c'ua yo dyaja nte cja ne xoñijömmü. Tsjiñiji. Xenda ra 'nintsjimi texe yo nte cja ne xoñijömmü 'ma xo ra nzhögü o mü'bü yo menzumü a Israel ra 'ñejmeji e Cristo.

¹³ Nu'tsc'ejí in pãrãji, Mizhocjimi o ndãcjã rá zo'c'üji dya, nu'tsc'ejí dya in menzumüji a Israel. Co texe in mü'bü rí zo'c'üji o jña e Cristo. ¹⁴ Xo rí xipji a cjanu yo in menzumügöjme c'ü ya jocüts'ü in mü'büji Mizhocjimi. Xa'ma xo ra ne ra 'ñejme ja nzi anguesji, ra jogü o mü'büji. ¹⁵ Nu c'o menzumü a Israel, o xögüji cja Mizhocjimi; ngue c'ua Mizhocjimi dya cja cjavü o nte c'o. Nguec'ua nudyá, ngue yo dyaja nte cja ne xoñijömmü c'o recibido dya Mizhocjimi. Tsjiñiji, nu 'ma ra 'ñejme e Jesucristo yo menzumü a Israel, ra recibido na yeje Mizhocjimi 'ma yo. Nu'ma, ra chjënjuí c'ü ro nanga c'o ya vi ndü'ü. ¹⁶ E Abraham chjënjuí 'na dyüza. C'o o mboxbëche chjënjuí c'o o dyëza. A cjanu, Mizhocjimi 'ma o xöcü e Abraham xo o xöcü texe c'o o mboxbëche.

¹⁷ Bübü c'o dyëza c'o o 'huacüji cja c'e za'a. Anguesji ngue c'o menzumü a Israel c'o dya ejme e Jesucristo. Nu'tsc'ejí, dya in menzumüji a Israel, in chjënjuí o dyëza 'na olivo c'ü tetsjējē. O ch'äcãts'üji nu ja vi 'huacü c'o dyëza c'e olivo c'ü exvi 'ñench'ejí. Xo 'ñetsc'ejí dya, je ni 'ñeje cja c'e dyü'ü c'ü da'c'üji c'ü ni nocüji. ¹⁸ Zö je ga cjatjonu, dya rí tsjiñiji xenda na jotsc'ejí que na ngueje c'o dyaja c'o o 'huacüji. Nu 'ma ra ëjē in pjeñeji a cjanu, rí unnc'ejí na jo ngüenda c'ü dya je ni 'ñejets'üji c'ü rguí nocü c'e dyü'ü. Ngue c'e dyü'ü c'ü da'c'üji c'ü rguí nocügueji.

¹⁹ 'Na ri bübüts'üji c'ü ra xitsi a cjava: “O 'huacüji c'o dyë olivo ngue c'ua o ch'äcãzögöjme”, ra 'ñenzeji. ²⁰ Jã, na cjuana c'ü in mangueji. Pero pjötpüji ngüenda. ¿Jenga o 'huacüji? O 'huacüji na ngueje dya 'ñejmeji Mizhocjimi. Nu'tsc'ejí o ch'äcãts'üji na ngueje in ejmeji dya Mizhocjimi. Nguec'ua dya rí tsjapütsjēji na nojo. C'ü rí tsjaji, rí sūji Mizhocjimi. ²¹ Tsjiñiji na jo. Mizhocjimi o 'huacü yo dyëza c'o je vi mbeje cja c'e za. Pjötpüji ngüenda, 'ma. Mizhocjimi xo sö'ö ra 'huacüts'üji nu'tsc'ejí o ch'äcãts'ügueji cja c'e za'a. ²² Me na jonte Mizhocjimi. Pero me xo cjavü ra sufrido nu c'o dya o 'ñejme. O 'huacüji cja c'e za'a. Pero nu'tsc'ejí, me na jonte c'ua nzi ga nuc'üji 'ma sido rí 'ñejmeji. 'Ma dya sido rí 'ñejmeji, xo ra 'huacüts'ügueji cja c'e za'a. ²³ Xo nzitjo nu c'o menzumü a Israel, 'ma ra nzhögü o mü'büji ra 'ñejmeji Mizhocjimi, xo ra chãcã Mizhocjimi anguezeji. Na ngueje Mizhocjimi me na zëzhi. Sö ra chãcãtjoji na yeje. ²⁴ Na ngueje c'o menzumü a Israel ngueje c'e olivo c'ü exo 'ñench'ejí. Nu'tsc'ejí ngue'tsc'ejí c'e za c'ü ni chjü olivo c'ü o tetsjējē. O ch'äcãts'üji cja c'e za c'ü exvi 'ñench'ejí. Xe ra sö ra ch'äcãtjo na yeje c'o dyë c'o je vi mbeje cja c'e za c'ü exvi 'ñench'ejí.

La salvación final de los de Israel

²⁵ Mi cjuarmats'üji. Bübü c'ü dya 'mārā 'ma ot'ü c'ü rí negö rí pārāgueji na jo. Rá xi'tsc'öji ngue c'ua dya rí tsjapütsjéji na nojo. Cārā c'o menzumü a Israel c'o o meze o mü'büji. Je rga cjatjoji c'ua dya, hasta 'ma cja ra sötü c'ua texe c'o ra 'ñejme Mizhocjimi yo dyaja nte. ²⁶ Nuc'ua ra jogü c'ua o mü'bü texe yo menzumü a Israel, c'ua ja nzi va t'opjü a cjava:

Ra ëjë nu c'ü ra böbü a nde. Rguí 'ñeje a Sion, ra ndintspi o mü'bü yo o mboxbëche e Jacob.

²⁷ Nujnu ngue nu ró mama 'ma ot'ü c'ü rá c jagö; ró mama c'ü rá tjintspiji o mü'büji, eñe Mizhocjimi c'ü ra tsja'a.

²⁸ Anguezeji üji Mizhocjimi. Dya o dyätäji o jña e Cristo. Nguec'ua ya o säjä c'ua ja in cārāgueji c'e jña. Pero Mizhocjimi o juajnü yo menzumü a Israel na ngueje ngue o mboxbëcheji e Abraham. Mizhocjimi me s'iyaji. ²⁹ Nu c'ü mama Mizhocjimi ra tsja, ra cumple c'ü. O zojnü c'o menzumü a Israel. Mizhocjimi dya pötü c'ü cja'a. ³⁰ Nu'tsc'ejí, dya in menzumüji a Israel, mi jinguã, dya mi negueji ri dyätäji Mizhocjimi. Pero ya juen'tsc'ejí dya angueze, na ngueje yo menzumü a Israel, dya ne ra 'ñejmeji. ³¹ Je xo ga cjatjonu anguezeji, dya ne ra dyätäji. Pero c'ua nzi ga juen'tsc'egueji dya Mizhocjimi, xo ra zädä c'ü ra juentse anguezeji. ³² Mizhocjimi o tsjapü c'ü o 'ñetse c'ü tū'ü o nzhübü texe yo nte, yo menzumü a Israel 'ñe yo dyaja nte. Nguec'ua Mizhocjimi sö ra juentseji texeji.

³³ Me na jo c'ü cjiñi Mizhocjimi. Me na nojo c'ü cja'a. ¿Cjó sö ra mbārā jenga cja'a c'ü cja? Pero angueze, me na zö texe c'o cja'a. ³⁴ O jña Mizhocjimi mama a cjava: “¿Cjó ngue c'ü o mbārā c'ü mi cjiñi Mizhocjimi? ¿Cjó ngue c'ü sö ra tsja xöpüte ra xipji Mizhocjimi c'ü ra tsja? Dya cjó sö. ³⁵ ¿Cjó ngue c'ü ya vi mbeñe Mizhocjimi ante c'ü ro tsja Mizhocjimi ro mbeñe c'e nte? Ojtjo dya cjó bübü”, eñe. ³⁶ Texe yo bübü, texe yo ts'a, je ni 'ñeje cja Mizhocjimi. 'Ma pje c'o ts'a, ngueje angueze vi mbeñe c'ü ro ts'a. 'Ma pje c'o ts'a, ngue c'ü ra 'mārā Mizhocjimi. Dya rá jéziji rga mamaji angueze me na zö'ö. Je rga cjanu, amén.

12

La vida consagrada a Dios

¹ Mi cjuarmats'üji, me co juen'tsc'ejí Mizhocjimi. Nguec'ua rí ö'tc'üji rí nzhötütsjéji Mizhocjimi co texe in mü'büji texe yo pa c'o rí bübüji, rí tsjaji c'ua ja nzi ga ne angueze c'o na jo. Ngue c'ü ni jyodü rí tsjaji. Ngue c'ü rguí mājā Mizhocjimi. ² O Espiritu Mizhocjimi da'c'üji nuevo in pjeñeji. Nudya c'ü in dadyoji, ni jyodü dadyo rguí nzhodüji. Dya cja rí nzhodüji c'ua ja nzi ga nzhodü nu c'o dya pārā Mizhocjimi. Nuc'ua sö rí pārāji c'ü ne Mizhocjimi. Sö rí pārāji c'ü na jo.

³ Mizhocjimi o dyacü c'ü ja rgá sö rá jí'ts'iji c'ua nzi ga cja angueze. Nguec'ua rrā zo'c'üji. Mizhocjimi o dya'c'üji ja rguí pëpji angueze. Nguec'ua dya rí tsjiñitsjéji que me na nojots'üji. Dya rí tsjiñiñi que xenda ni muvits'üji a jmi Mizhocjimi que na ngueje yo nin cjuarmaji. ⁴ Nu in cuerpoji bübü na puncjü yo ch'ácázüji. Pero dya 'na ma cjatjo c'ü o bëpji anguezeji. ⁵ Je xo ga cjatjozügöji nu. Na puncjüzüji. Pero 'natjo in cuerpoji na ngueje e Cristo bübü cja in mü'büji. Rí 'natjo cuerpoji rí texeji; rí pötü rgá pjöxteji.

⁶ Yo bëpji yo sö rá cjaji, nde nandyo yo, c'ua nzi va dyacüji Mizhocjimi rá cjaji. C'o o ch'unü ra ña o jña Mizhocjimi, ra ña c'ua ja nzi va unü Mizhocjimi ra ña. ⁷ C'o o ch'unü ra tsja mböxte cja o bëpji Mizhocjimi, ra tsjacjuana. C'o o ch'unü ra xöpü o jña Mizhocjimi, ra xöpü na jo'o. ⁸ C'o o ch'unü ra zopjü yo cjuarma, ra zopjüji na jo o jña Mizhocjimi. Nu c'o ra unü c'ü pje nde pë's'i, ra unü co texe o mü'bü. Nu c'o o ch'unü ra tsja xo'ñi cja o bëpji Mizhocjimi, ra mbötpü ngüenda ra tsja c'ua ja nzi ga ne Mizhocjimi. Nu c'ü pjös'ü c'o pje ni jyodü, ra mājā rgá mbös'ü.

Deberes de la vida cristiana

⁹ Rí s'iyaji yo nin minteji co texe in mü'büji. Jyëzgueji c'o na s'o. Sido rí tsjaji c'o na jo.
¹⁰ Rí pötqui s'iyaji na ngueje nde in cjuarmaji in texeji. Dya rí envidiaji yo nin cjuarmaji. Pero rí tsjijñiji c'ü xenda na jo nzi 'naja anguezeji que na ngue'tsc'ejí.

¹¹ C'ü rí tsjaji rí pëpjigüejí na jo; dya rí ndyemeji. Ngueje c'ín Jmugöji in pëpíji. C'ü rí tsjaji, rí tsjaji c'ua ja nzi ga ne o Espíritu Mizhocjimi c'ü bübü cja in mü'büji.

¹² Rí mácjeji na ngue ra ch'a'c'ejí c'o me na jo'o. Zö pje rí sufridoji, pero dya rí jyëziji Mizhocjimi. Sido rí dyötüji angueze.

¹³ Mizhocjimi ne'e, nu c'o in pë's'i rí unüji nin cjuarmaji 'ma pje ni jyodüji. Rí pjötpüji ngüenda rí sájaji na jo c'o cjuarma c'o va ëjë na jë'ë.

¹⁴ Rí ma'tp'ütjoji Cjimi c'o nuc'üji na ü. Rí xipjiji na jo jña, dya rí sadüji.

¹⁵ 'Ma cjó c'o mäjä, xo rí mácjeji co anguezeji. 'Ma cjó c'o nzhumü o mü'bü, xo rí ndümüji co anguezeji.

¹⁶ Rí pötqui ñuji na jo. Dya rí tsjapüji na nojo c'ü ri nguetjo yo pje pjëzhi rí ñegueji y rí jogueji. Texe yo dya pje pjëzhi, xo rí ñeji yo, xo rí joji yo. Dya rí tsjñitsjëji c'ü me ri pärägüejí.

¹⁷ 'Ma cjó c'o ra tsja'c'üji na s'o, dya rí nzhopqueji. C'ü rí tsjaji, mimiji na jo a jmi yo nte. ¹⁸ Rí tsjaji posible rí pötqui ñuji texe yo nte, zö dya ra nuc'üji anguezeji. ¹⁹ Nu'tsc'ejí rí s'iyats'üji, 'ma cjó c'o pje ra tsja'c'üji na s'o, dya rí nzhopqueji. Nu'tsc'ejí jyëziji ra nzhopcüji Mizhocjimi. Na ngueje o jña Mizhocjimi je t'opjü a cjava: “Nguetscö rá nzhopcö 'ma cjó c'o pje cjäpü na s'o c'ü nu minteji. Nguetscö je rá castigao”, eñe c'ín Jmuji. ²⁰ Xo mama a cjava: “Nu 'ma ri sant'a c'ü in üvi, unügue c'ü ra zi'i. Nu 'ma ri türe, unügue ndeje. 'Ma rí tsjague a cjanu, xãmã ra nguijñi, ra tseje na ngue vi tsja'c'ü na s'o”, eñe c'ín Jmuji. ²¹ C'ü pje ra tsja'c'üji c'ü na s'o, dya rí jyëzi ra ndö'c'üji c'ü rí tsjaji c'ua c'ü na s'o. C'ü rí tsjaji, tsjapüji c'ü na jo c'e nte. 'Ma rga cjanu, rí chöpüji c'ü na s'o 'ma.

13

¹ Ni jyodü rí dyätäji yo pje pjëzhi in texeji. Mizhocjimi jëzi yo pje pjëzhi ra mandaji cja yo nu minteji. Ngue angueze o ngamaji ra tsjaji jmu. ² Nguec'ua, c'ü dya ra dyätä c'o jmu, dya xo ätä Mizhocjimi 'ma c'ü. Mizhocjimi ra jñünpü ngüenda 'ma. Ra tsjapü ra sufrido. ³ C'ü vi ngamaji c'o pje pjëzhi, dya ngue c'ü ra zü'ü c'o cja na jo; ngue c'ü ra zü'ü c'o cja na s'o. Nu'tsc'ejí, nu 'ma dya in neji rí süji yo pje pjëzhi, tsjagueji na jo 'ma. Nuc'ua anguezeji ra mamaji me na jots'ejí. ⁴ Mizhocjimi o ngamaji yo pje pjëzhi ngue c'ua rí mimiji na jo. Pero nu 'ma rí tsjaji na s'o, rí sügueji 'ma. Na ngueje dya bëvatjo ga mbë's'i poder yo pje pjëzhi ra tsja'c'üji rí sufridoji. Ngue o mbëpjiji Mizhocjimi ngue c'ua ra tsjapü ra sufrido c'o cja'a na s'o. Ra nzhopcüji c'ü vi tsjaji na s'o. ⁵ Nguec'ua rí dyätäji anguezeji. Dya nguextjo c'ü rgui süji c'ü pje ra tsja'c'üji rí sufridoji. Rí dyätäji na ngueje in päräji c'ü na jo a cjanu. ⁶ Ngue yo ni tsjöt'üji o ndünjuajma yo pje pjëzhi. Na ngue ya ngama Mizhocjimi anguezeji ra mandaji.

⁷ Tsjöt'üji texe c'o in tñji. C'ü in tunpüji faina rí tsjaji. C'ü in tunpüji ndünjuajma, tsjöt'üji. C'ü ni jyodü rí süji, rí süji c'ü. C'ü ni jyodü rí respetaoji, rí respetaoji c'ü. ⁸ Dya cjó pje rí chüsp'üji ngüenda. Pero rí pötqui s'iyaji. C'ü ra s'iya nu minteji, cja'a c'ü mama o ley Mizhocjimi. ⁹ Je t'opjü a cjava: “Dya rí tsäjã ndixü. Ne xo ri ngue e ndixü ra tsäjã bëzo. Dya rí pö't'üte. Dya cjó pje rí pönmbü. Dya cjó rí xosp'ü bëchjine. Dya cjó pje rí ñepe.” Nujyo ley yo, 'ñe c'o pje nde ma ley, ya vi tsjagueji c'ü mama yo, nu 'ma rí dyätäji c'e ley c'ü mama a cjava: “Rí s'iya nin minteji c'ua ja gui ñetsjëgue”, eñe. ¹⁰ C'ü ra s'iya nu minteji, dya ra tsjapü c'ü na s'o. Nguec'ua 'ma cjó c'o ra s'iya nu minteji, ya tsja 'ma, texe c'ü mama c'e ley.

¹¹ Dya cja rí ijji, rí söji. Tsjaji c'ü mama Mizhocjimi. Nutscöji ró ench'e ín mü'büji e Jesucristo. Dya cja ra mezhe ra cumple texe c'o na jo c'o o mama ra dyacüji. ¹² E xömü ya ni ma'a. Ya va pä'mã a jömü e pa 'ma ra ëjë na yeje e Cristo. Dya cja rá cjaji c'o dya ma jo c'o mi cjaji 'ma rmí nzhodüji cja bëxömü. Rá zëzhiji, rá cjaji c'o na jo. Na ngueje ya rí nzhodüji cja e jya's'ü. ¹³ Rá mimigöji na jo nza cja 'ma ri ngue 'ma ndempa 'ma cjó c'o

jandgaji. Dya me rá cjambaxuaji c'ü me rá tiji. Dya rá tsājāji ndixū, ne ri ndixū ra tsājāji bëzo. Dya rá cjaji c'ü pëndözüji ín cuerpoji. Dya rá cjaji chū. Dya cjó rá envidiaji. ¹⁴ Rí jyéziji e Cristo c'ü bübü cja in mü'büji ra tsja'c'üji rí zëzhiji. Dya rí tsjapüji ngüenda nu in cuerpoji c'ü rguí tsjijñiji ja rguí tsjaji c'ü ne'e nu in cuerpoji.

14

No critiques a tu hermano

¹ Bübü cjuarma c'o cjiñi cja o mü'bü c'ü dya ra jogü ra tsjaji nu c'o in cjagueji, zö in cjiñiji cja in mü'büji ra jogü rí tsjagueji c'o. Rí säjäji c'o cjuarma c'o. Pero dya rí söji jña c'ü rguí xipjiji c'ü dya jo c'ü cjiñi anguezeji. ² Bübü c'o cjiñi na jo ra zi pje nde ma jñõnü. Xo bübü c'o ra zitjo c'ajna, na ngueje cjiñiji cja o mü'büji c'ü dya ra jogü ra zaji o ts'ingue. ³ Nu c'ü sa ts'ingue, dya ra tsjapü menu c'ü dya sa ts'ingue. C'ü si c'ajna, dya xo ra mama c'ü dya jo c'ü cja nu c'ü dya si c'ajna. Na ngueje Mizhocjimi säjä nu c'ü sa ts'ingue; xo nzitjo c'ü si c'ajna. ⁴ ¿Jenga in so'büji yo nin cjuarmaji? Maco ngueje o mbëpjiji Mizhocjimi. Dya ngueje in mbëpjigueji. Nguetsjë Mizhocjimi mama cjo na jo va mbëpiji, cjo jiyö. Mizhocjimi sö ra tsjapüji ra mbëpiji na jo na ngueje na zëzhi angueze.

⁵ Bübü c'o cjiñi c'ü bübü pa'a c'o xenda na sjü'ü a jmi Mizhocjimi que na ngueje c'o dyaja pa'a. Bübü c'o cjiñi nde 'na ma cjatjo yo pa'a a jmi Mizhocjimi. Ni jyodü nzi 'naja ra mbārā na jo cja o pjeñe c'ü na jo c'ü cja'a. ⁶ C'o c'apü ngüenda c'o sjüpa, mbeñeji Mizhocjimi ga tsjaji. C'o dya c'apü ngüenda, xo mbeñeji Mizhocjimi. C'o si pje nde ma jñõnü, mbeñeji Mizhocjimi na ngueje unüji na pöjö. C'o dya xo si, xo mbeñe Mizhocjimi c'o. Xo unüji na pöjö.

⁷ Dya rí cārātsjögöji. 'Ma rí tūji, dya xo rí büntsjëji. ⁸ Nu 'ma rí bübüji, ngueje ín Jmuji c'ü rí bübüji a jmi. Nu 'ma rí tūji, xo ngueje a jmi e Jmu c'ü rí tūji. Nguec'ua zö rí bübüttöji o zö ya rga tūji, je 'ñezgöji e Jesucristo. ⁹ E Cristo o tsja o Jmu c'o ya ndü 'ñe yo cārātjo dya. Ngue c'ü vi ndü'ü e Cristo, cjanu o tetjo o bübüttö.

¹⁰ Nu'tsc'ejji, ¿jenga in so'bügüjeji nin cjuarma? ¿Jenga in c'apüji menu nin cjuarma? Maco texezüji nde rá böbüji a jmi Mizhocjimi c'ü rguí jñüncüji ngüenda. ¹¹ Je t'opjü a cjava c'ü o mama c'ín Jmugöji:

Ixna cjuana rí bübügö. Je xo ga cjatjonu, na cjuana ra ndüñijöümüji texeji cja ín jmigö; ra mamaji c'ua nguezgö Mizhocjimi rí mandagö texe, eñe.

¹² Nguec'ua nzi 'nazgöji rá nzhötüji ngüenda Mizhocjimi c'ü pje nde ró cjaji nzi 'nazgöji.

No hagas tropezar a tu hermano

¹³ Nguec'ua dya cja rá pötca so'bü ín dyoji. C'ü rá cjaji, rá cjiñiji na jo c'ü dya pje rá cjaji c'ü ra tsjapü ra nügü yo mi cjuarmaji, nguec'ua dya ra xögüji cja e Cristo. ¹⁴ E Jesucristo c'ü bübü cja ín mü'bügö, o tsjacü rá pārā c'ü dya cja c'o na s'o 'naja nte, zö ra za ts'ingue, zö dya ra za ts'ingue. Pero nu c'ü cjiñi c'ü cja c'o na s'o 'ma sa ts'ingue, o ma dya sa ts'ingue; nuc'ü, cja c'o na s'o 'ma c'ü. ¹⁵ 'Ma ra nügü nin cjuarmaji na ngue in sagueji ts'ingue, nuc'ua c'ü in cjagueji je 'ñetse c'ua, dya in s'iyaji nin cjuarmaji. O ndü e Cristo ngue c'ua ro 'ñeme libre nin cjuarmaji. Dya rí tsjapüji ra xögüji cja e Cristo na ngue c'ü in ne rí saji ts'ingue. ¹⁶ Zö in pārāgueji c'o na jo rí tsjaji, pero rí pjötpüji ngüenda ja rguí nzhodüji ngue c'ua, dya ra sö ra mamaji na s'o c'ü in cjagueji. ¹⁷ Ngue Mizhocjimi c'ü mandazüji. Nguec'ua, dya ra tsja zö pje rá siji, zö dya pje rá siji. Nu c'ü ni muvi ngue c'ü rá nzhodüji na jo, 'ñe rá cārāji na jo yo nte. Me xo rá mājāji na ngueje bübü o Espiritu Mizhocjimi cja ín mü'büji. ¹⁸ Nu c'ü pëpi a cjanu e Cristo, Mizhocjimi ra mápā c'ü, y yo nte ra mbārā cja o mü'büji na jo ga nzhodü c'ü.

¹⁹ Sido rí jyodüji rí pötqui ñuji, rí pötqui pjös'üji ngue c'ua xenda rí pārāji Mizhocjimi in texeji. ²⁰ Dya pje rí sigueji c'ü rguí s'o'tp'üji c'ü cja Mizhocjimi cja o mü'bü c'ü 'naja. Jā, na cjuana na jo texe yo pje nde ma jñõnü. Pero 'ma cjó c'o pje ra zi c'ü rguí tsja c'o na s'o c'ü 'naja, dya rga jo 'ma. ²¹ Na jo c'ü dya rí saji ts'ingue, dya xo rí siji vino. Dya pje rí tsjaji c'ü rí tsjapüji ra nügü nin cjuarmaji, o ra mamaji c'ü dya jo c'ü in cjagueji. ²² Nu

c'ü o jí'ts'iji Mizhocjimi ra jogü rí tsjaji na ngueje *in* ejmeji angueze, ngue c'ü rí tsjaji c'ü. Pero nin cjuarmaji c'ü ejme cja o mü'bü c'ü dya ra jogü ra tsja a cjanu, dya rí tsjaji a jmi'i c'ü. Nu 'ma *in* pãrã cja in mü'büji na jo *in* cjaji, me *in* mácjeji 'ma. ²³ 'Naja cjuarma c'ü dya pãrã cjo na jo ra za ts'ingue cjo jiyö, 'ma ra za c'e ts'ingue, cja c'o na s'o 'ma. Na ngueje 'ma dya pãrã 'naja cjuarma cjo na jo ra tsja cjo jiyö, pero 'ma ra tsja, cja c'o na s'o 'ma.

15

Agrada a tu prójimo, no a ti mismo

¹ Bübüzügöji rí ejmeji ra jogü pje rá cjaji. Nutscöji rí ejmeji a cjanu, dya rá xipjiji c'o dyaja c'ü ni jyodü ra 'ñejmeji c'ua ja nzi rgá ejmegöji. ² Bübü c'o rí ne rá cjaji c'o rí pãrãji c'o na jo. Pero ni jyodü rá cijjñiji yo ín cjuarmaji. Na ngueje, dya ra jogü pje rá cjaji c'ü rá cjapcöji ra tsja na s'o anguezeji. Rá cjaji ngue c'ua xenda ra mbãrãji Mizhocjimi. ³ Je xo va cjatjonu e Cristo. Dya xo tsjatsjë nu c'ü mi ne'e; o tsja c'ua ja nzi ga t'opjü c'ü mama a cjava: "C'o jña c'o sanc'üji nu'tsc'e ín Mizhocjimits'ü, nguetscö je rí sëchigö c'o." ⁴ Texe c'o o t'opjü mi jinguã, je vi t'opjü c'o, c'ü rga xörüji ngue c'ua rá pãrãgöji. Nguet'ua rá te'beji na jo Mizhocjimi. Yo o jña Mizhocjimi yo t'opjü jítsiji rá sëchiji, nde rá mäjãji. ⁵ Ngue Mizhocjimi c'ü cjacüji rá zëzhiji 'ñe rá mäjãji. Angueze ra dya c'üji c'ü 'natjo rguí tsjijñiji, c'ua ja nzi va tsja e Jesucristo. ⁶ Nguet'ua 'natjo jña rí mamaji. Rí mamaji me na jo Mizhocjimi c'ü nu Tata ín Jmuji e Jesucristo.

El evangelio anunciado a los que no son de Israel

⁷ Nguet'ua rí pötqui säjãji, c'ua ja nzi va säcjãji e Cristo. 'Ma je rguí tsjaji a cjanu, ra 'mãrã Mizhocjimi me na zö'ö. ⁸ Rí mangö e Cristo o tsja mböxte cja yo menzumü a Israel ngue c'ua ro mbãrã yo nte c'ü na cjuana c'ü mama Mizhocjimi. O tsja mböxte ngue c'ua ro zädã c'ü vi xipji Mizhocjimi c'o ín mboxatitajme. ⁹ O ã tsja mböxte ngue c'ua xo ra juentse yo nte yo dya menzumü a Israel. Nguet'ua anguezeji me ra mamaji c'ü me na zö Mizhocjimi c'ua ja nzi va t'opjü a cjava: Ngue nu rga t'ö'c'ügö t'jõjõ a nde'e cja yo dya menzumü a Israel. Y rá ma'tc'ügö in chjügue, eñe.

¹⁰ Xo mama a cjava:

Nu'tsc'eji, dya *in* menzumüji a Israel, rí mácjeji co yo o nte Mizhocjimi.

¹¹ Xo mama:

Nu'tsc'eji, dya *in* menzumüji a Israel, rí ma'tc'eji ín Jmuji, *in* texeji.

Texe yo nte nde ra mamaji me na jo Mizhocjimi.

¹² Je xo ga cjatjonu va mama e Isaías:

Ra ëjê 'naja o mboxbêche e Isaí, nza cja 'ma peje 'na dyüza c'ü ya ni dyocüji.

Ra 'ñemeji ra tsja Jmu cja yo nte yo dya menzumü a Israel.

'Ma ra ëjê c'ü, ngue c'ü ra 'ñench'e o mü'büji, eñe.

¹³ Mizhocjimi dacüji c'ü me rrã te'beji. Rí ötügö ra tsja c'üji rí mácjeji na puncjü. Me ra söya na jo in mün'c'eji na ngueje *in* ejmeji angueze. Nguet'ua me xo rí che'beji na jo na ngueje na zëzhi o Espíritu Mizhocjimi c'ü bübü in mü'bügueji.

¹⁴ Mi cjuarmats'ügöji, ya ró junt'ü ín mü'bügö na jo c'ü *in* cjaji. Xo nde *in* pãrãji c'ü ni jyodü. Xo söts'üji rí pötqui zopjüji nzi 'natsc'eji. ¹⁵ Nujyo rí opjügö, rí zo c'üji co yo na zëzhi jña ngue c'ua rí mbennc'eji. Ró opjügö a cjanu na ngueje o 'ñempcö Mizhocjimi rá zo c'üji nu'tsc'eji, dya *in* menzumüji a Israel. ¹⁶ O 'ñempcö Mizhocjimi rí pëpi e Jesucristo a nde cja yo dya menzumü a Israel. Rí xipjiji o jña Mizhocjimi. Nguet'ua 'ma ra 'ñench'e o mü'büji e Jesucristo, ra mäjã Mizhocjimi. Ngueje o Espíritu Mizhocjimi ra xöcüji.

¹⁷ Me ni muvi c'ü ni mböxcü e Jesucristo c'ü rí pëpi Mizhocjimi. ¹⁸ C'ü rá mama, nguextjo c'ü o mböxcü e Cristo ró cja. Nguet'ua yo dya menzumü a Israel o dyätãji Mizhocjimi na ngue c'ü rvã zopjüji, 'ñe c'ü rvã c jagö. ¹⁹ O Espíritu Mizhocjimi c'ü na zëzhi o 'ñünngügö ín mü'bü. O mböxcü ró c jagö c'o na nojo, c'o me mi cijjñi yo nte; nguec'ua mi unüji ngüenda c'ü na cjuana c'o mi mangö. Ró mama na jo nu jña nu mama

ja ga cja e Cristo. Ró pjürü ró mama ne jña'a nu ndeze a Jerusalén; ró nzhodü ró zopjü yo nte cja na puncjü jñiñi hasta ró sät'ä a ma a Ilírco. ²⁰ Me ne ín mü'bü rá mama o jña e Cristo nu c'ua ja dya be päräji e Cristo. Nguec'ua, dya rí chjëntcjöbe nza cja c'ü jäbä 'na ngümü nu ja ot'ü vi pjütü cimientó c'ü 'naja. ²¹ C'o rí zopjügö, ngue c'o nädäji a cjava cja o jña Mizhocjimi:

C'o dya sjipji ja ga cja Mizhocjimi, ngue c'o ra mbärä ja ga cja angueze.
Nu c'o dya dyärä, ngue c'o ra mbärä c'o.

Pablo piensa ir a Roma

²² Na ngue c'ü rgá nzhonc'ö cja yo jñiñi nu ja dya be äräji o jña e Jesucristo, dya sö ro ma zenguats'üji. ²³ Pero nudya, dya cja xe bübü jñiñi a 'ñecjua c'ü xe ni jyodü rá zopjüji. Y ya mezhe cjë'ë me rí ne rá ma zenguats'üji. ²⁴ Nguec'ua 'ma rá ma a ma a España, rí negö rá cjögü rá ma zenguats'üji. Rí ne rá mimi ja nzi pa co nu'tsc'ejji, rá mäcjoji. Nuc'ua ra jogü rí pjöxcüji c'ü rga magö na jo cja 'ñiji. ²⁵ Pero nudya, je rga magö a ma a Jerusalén. Rá ma sopcö o merio c'o o nte Mizhocjimi c'o cärä nu. ²⁶ C'o ejme Mizhocjimi c'o cärä a Macedonia 'ñe yo cärä a Acaya, o ne ro jmutüji merio c'ü ro mbenpeji c'o o nte Mizhocjimi c'o cärä a Jerusalén c'o dya pje pë's'i. ²⁷ O ne ro tsjaji a cjanu. Na cjuana ni jyodü ra mbös'üji yo menzumü a Israel. Na ngueje anguezeji o mbös'üji yo dya menzumü a Israel 'ma o zopjüji o jña e Cristo. Nguec'ua yo dya menzumü a Israel ni jyodü xo ra mbös'üji dya, c'o menzumü a Israel. ²⁸ Nguec'ua rá ma sogü a ma a Jerusalén yo na jmutü c'o menzumü a Macedonia 'ñe c'o menzumü a Acaya. Nuc'ua 'ma rá ma a ma a España, rá cjögü c'ua ja in cärägueji. ²⁹ Rí pärägö 'ma rá sät'ä nu ja in cärägueji, xenda ra 'nintsjimizüji e Cristo 'ma.

³⁰ Mi cjuarmats'ügöji rí ö'tc'üji rí pjöxcüji rí dyötcöji Mizhocjimi co texe in mü'büji na ngue c'ü rgá ejmegöji e Jesucristo c'ü ín Jmuji. Xo rí dyötcöji Mizhocjimi na ngue c'ü o dyacüji o Espíritu c'ü rá pötca s'iyaji. ³¹ Rí dyötcöji Mizhocjimi c'ü ra böbü a nde, ra mböcü. Na ngueje me cärä a ma a Judea c'o dya ne ra 'ñejme. Xo rí dyötcöji Mizhocjimi ngue c'ua c'o o nte Mizhocjimi c'o cärä a ma a Jerusalén me ra mäjäji rgá nguiji c'o merio c'o rá ma sopcüji. ³² Xo rí dyötcöji Mizhocjimi nu 'ma ra ne angueze, rá mäjä rga sät'ä nu ja in cärägueji, ngue c'ua rá söyagö ja nzi pa. ³³ Mizhocjimi ngue c'ü dacüji c'ü ra söya ín mü'büji. Angueze ra bübüts'üji, texets'üji. Je rga cjanu, amén.

16

Saludos personales

¹ Rí ne rí päräji nu e Febe, mi cjügöji na ngue xo ejme e Cristo. Va tjë'ë ne carta. Nujnu pjöxte, pëpi ín Jmuji nu cja c'o cjuarma c'o cärä a Cencrea. ² Rí säjägueji nu, c'ua ja xo gui säjäji c'o dyaja c'o ejme c'ü ín Jmuji. Rí pjös'üji texe c'o rguj jyodü e Febe. Angueze ya mbös'ü na puncjü cjuarma. Xo me co mböxcü na puncjü.

³ Xipjiji ra mbörü Cjimi nza yejevi e Priscila co e Aquila. Rí mimbëppijme cja e Jesucristo. ⁴ Nza yejevi mi nzhötsjëvi c'ü rví ndüvi, c'ü dya ro mbötcügö c'o nte. Rí unügö na pöjö anguezevi. Dya xo nguextjozügö. Xo 'ñe texe yo ejme Mizhocjimi yo dya menzumü a Israel, xo unüji na pöjö e Priscila 'ñe e Aquila. ⁵ Xo rí bötpügö Cjimi c'o ejme Mizhocjimi c'o jmurü cja o ngümü e Priscila 'ñe e Aquila. Xo rí bötpügö Cjimi e Epeneto c'ü me rí s'iyagö. Ngue c'ü ot'ü o 'ñejme e Cristo nucjuä a Acaya. ⁶ Xipjiji e María ra mbörü Cjimi. Angueze o pëpji na puncjü a ndetsc'ejji. ⁷ Xipjiji ra mbörüvi Cjimi e Andrónico 'ñe e Junias; rí cjaime c'o. Ma bübüjme a pjörü. C'o apóstole mamaji me na jonte anguezevi. Ot'ü o mbärävi e Cristo que na nguetscö.

⁸ Xipjiji ra mbörü Cjimi e Amplias. Me rí s'iyä na ngueje ejme e Jesucristo c'ü ín Jmuji. ⁹ Rí bötpügö Cjimi e Urbano c'ü o mböxcüjme ró pëpijme e Jesucristo. Xo rí bötpügö Cjimi e Estaquis. Rí s'iyagö c'ü. ¹⁰ Xo rí bötpügö Cjimi e Apeles c'ü ya 'mārā na jo c'ü ejme e Jesucristo. Xo rí xipjiji ra mbörü Cjimi c'o cärä nu ngümü e Aristóbulo. ¹¹ Xipjiji ra mbörü Cjimi e Herodiön c'ü rí cjabe. Rí bötpügö Cjimi e Narciso 'ñe c'o cärä o ngümü

c'o xo ejme e Jesucristo c'ü ín Jmugöji. ¹² Xo rí xipjiji e Trifena 'ñe e Trifosa ra mbörüvi Cjimi. Anguezevi pëpjivi na puncjü c'ua ja ga ne c'ü ín Jmuji. Xo rí xipjiji e Pérsida ra mbörü Cjimi. Me rí s'iyagö c'ü. Xo o pëpji na zëzhi c'ua ja ga ne ín Jmuji. ¹³ Xo rí bötpü Cjimi e Rufo. Nuc'ü, me nädäji c'ü na jo ga dyätä c'ü ín Jmuji. Xo rí bötpügö Cjimi c'ü nu mamá e Rufo c'ü chjënjuj nza cja 'ma xo ri ngue mi mamágö c'ü. ¹⁴ Xo rí bötpü Cjimi e Asíncrito 'ñe e Flegonte 'ñe e Hermas 'ñe e Patrobas 'ñe e Hermes 'ñe c'o cjuarma c'o jmurü co anguezeji. ¹⁵ Xo rí bötpü Cjimi e Filólogo 'ñe e Julia 'ñe e Nereo 'ñe c'ü nu cjü 'ñe e Olimpas 'ñe texe c'o o nte Mizhocjimi c'o jmurü co anguezeji.

¹⁶ Rí pötqui zenguateji co texe in mü'büji, na ngue c'ü ya je 'ñets'ügueji Mizhocjimi. Bö'tc'üji Cjimi texe yo ja nde jmurü yo ma't'ü e Jesucristo.

¹⁷ Mi cjuarmats'üji, rí ö'tc'üji rí pjötpüji ngüenda nu c'o nan'ño ga jizhi, nguec'ua ga xöcüji c'o cjuarma. Dya rí dyocjeji c'o. ¹⁸ Na ngueje c'o cja'a a cjanu, dya cjaji c'ü manda e Jesucristo c'ü ín Jmuji. Cjatsjëji c'ua ja nzi ga neji. Me t'ecjañumü ga ñaji. Me xo cjapüji me pãräji. A cjanu onpüji c'o cjuarma c'o ts'i ni 'ñejme c'o pje nde sjipjiji. ¹⁹ Pero texe yo nte ya pã'c'äji nu'tsc'eji in ätäji o jña e Cristo. Nguec'ua me rí mä'c'äji. Rí negö rí pãrägueji ja rguí tsjaji na jo; dya rí ne rí pãrägueji c'ü na s'o. ²⁰ Mizhocjimi ngue c'ü cjacüji dya pje rá cjijñiji. Dya ra mezhe, angueze ra tsja'c'ü rí chöpüji c'ü dya jo c'ü ni chjü Satanás. Rí yödütjoji c'ü. Rí ötcö e Jesucristo c'ü ín Jmuji me ra nuc'üji na jo.

²¹ Bö'tc'üji Cjimi e Timoteo c'ü ín mimbëpjibe. Xo 'ñeje e Lucio 'ñe e Jasón 'ñe e Sosípater c'o rí cjaime.

²² Xo bö'tc'üji Cjimi e Tercio nu na opjü ne carta. Xo ejme e Jesucristo c'ü ín Jmuji.

²³ Xo bö'tc'üji Cjimi e Gayo. Angueze o säcjä na jo nu cja ngümü. Xo säjä texe yo cjuarma a 'ñecjua. Xo bö'tc'üji Cjimi e Erasto c'ü ngue tesorero cja ne ndajñiñi va. Xo bö'tc'üji Cjimi e cjuarma Cuarto.

²⁴ Rí ötcö e Jesucristo c'ü ín Jmugöji me ra nuc'üji na jo nza texets'üji. Je rga cjanu, amén.

Alabanza final

²⁵ Me na jo Mizhocjimi c'ü sö'ö ra tsja'c'ü ra zë'ts'iji c'ua ja ga mama o jña e Cristo nu rí mama. Ngue nu cja 'mãrã. Mi jinguã dya cjó mi pãrã nu. ²⁶ Ya 'mãrã ne jña dya nu. Nde 'na ma cjatjo ga mama nu jña'a nu, 'ñe c'ü o dyopjü c'o profeta. Mizhocjimi c'ü ra bübüjtjo para siempre, o manda c'ü ro jmama o jña, c'ü ro sjipji texe cja yo jñiñi texe cja ne xoñijömü, ngue c'ua ra dyäräji, ra 'ñejmeji.

²⁷ Nguextjo Mizhocjimi c'ü me pãrã na jo. Dya rá jëziji rá mamaji me na zö'ö Mizhocjimi na ngue c'ü o tsja e Jesucristo. Je rga cjanu, amén.

PRIMERA CARTA DEL APOSTOL SAN PABLO A LOS CORINTIOS

Pablo escribe a la iglesia en Corinto

¹ Nutscö e Pablo rí apóstolegö o juancügö e Jesucristo rá zopcjö yo nte. Nguetsjë Mizhocjimi o ne o juancügö a cjanu. Nutscö 'ñe e cjuarma Sóstenes rí pen'c'egöbe ne carta. ² Nu'tsc'ejí in cārāgueji a Corinto c'ü tsja a Grecia, in jmurüji in ma'tc'ejí Mizhocjimi, ngue'tsc'ejí rí pen'c'ejí ne carta. Mizhocjimi o 'ñünnc'ü in mün'c'ejí. Nguéc'ua 'ma i 'ñench'e in mü'büji e Jesucristo, o tsja'c'üji Mizhocjimi o ntets'üji. Y o xöcüt's'üji rí tsjaji c'ua ja nzi ga ne angueze. Dya nguextjots'ejí o ntets'ejí Mizhocjimi; xo ngue o nte angueze texe c'o ma't'ü e Jesucristo c'ín Jmugöji, zö ja nde cārāji. Dya nguextjogöji in Jmugöji c'ü; xo 'ñe anguezeji, xo ngue o Jmuji. ³ Rí ötcö Mizhocjimi c'ü mi Tatagöji, 'ñe e Jesucristo c'ín Jmugöji c'ü ra sido ra nuc'ejí na jo, ngue c'ua ra mājā in mün'c'ejí, dya pje rí mbeñeji.

Bendiciones por medio de Cristo

⁴ Texe 'ma rí ötügö Mizhocjimi, rí unngö 'na pöjö c'ü ya me o mböxc'ügueji na jo. O mböxc'ejí a cjanu, na ngue bübü in mü'büji dya e Cristo Jesús. ⁵ O mböxc'ejí o dya'c'üji c'ü ja rguí pēpqueji c'ü. Nguéc'ua sö rí zopcjeji dya yo nte, 'ñe rí pārāgueji dya na jo, ja ga cja Mizhocjimi. O dya'c'üji a cjanu Mizhocjimi, na ngueje bübü in mün'c'ejí dya e Jesucristo. ⁶ Nguéc'ua ya zādā c'ua ja rvā xi'tsc'öji. Na ngueje 'ma mi bübü co nu'tsc'ejí, ró xi'tsc'öji ro mböxc'üji e Cristo ri nzhodüji na jo cja o 'ñiji Mizhocjimi. Y na cjuana ya o mböxc'üji a cjanu. ⁷ Nguéc'ua, dya pje bē'tsc'ejí dya; sö rí pēpqueji na jo dya Mizhocjimi. Y te'be in mün'c'ejí dya c'ü ra ējē na yeje e Jesucristo c'ü in Jmugöji. ⁸ Mizhocjimi ra sido ra dya'c'ejí c'ü rguí zēzhiji, ngue c'ua texe c'o cjē c'o xe rí minc'ejí, dya rí jyēzgueji c'ü. Nguéc'ua c'e pa 'ma ra ējē e Jesucristo c'ín Jmugöji, dya pje ra chötcöji c'o na s'o. ⁹ Mizhocjimi o 'ñünnc'ü in mün'c'ejí nzi 'natsc'ejí i 'ñench'e in mü'büji c'ü nu T'i c'ü ngueje e Jesucristo c'ín Jmugöji. Nguéc'ua 'natjo in mü'büji dya co angueze. Ixtí jñunt'ü in mün'c'ejí c'ü ra dya'c'ejí c'ü rguí zēzhiji. Na ngueje angueze cja'a c'ua ja nzi ga mama.

Divisiones en la iglesia

¹⁰ Rí ö'tc'ügöji cjuarma, c'ü ri 'natjo jña c'ü rí ñagueji, dya rí söji o jña. Na ngue je ga cjanu ga mandazüji e Jesucristo c'ín Jmugöji. Dya xo rí xögueji cja yo nin cjuarmaji. Nu c'ü rí tsjagueji, rí pötqui ñeji ngue c'ua ri 'natjo pjeñe c'ü rí tsjijñigueji, 'ñe c'ü rí tsjagueji. ¹¹ Nu'tsc'ejí mi cjuarmats'ügöji, o ngöxcö c'o cārā o ngumü e Cloé c'ü ya in pötqui dyonpüteji. ¹² Bübüts'ejí c'o mama: “Rí teñejme e Pablo. Ngué c'ü xe na jo ga xöpunte”, eñeji. Bübü c'o mama: “Iyö. Ngué e Apolos rí teñejme.” Bübü c'o mama: “Ngué e Pedro rí teñejme.” Bübü c'o mama: “Nutscöjme rí teñejme e Cristo”, eñeji. ¹³ ¿Cjo bübü na puncjü Cristo? Iyö, 'natjo c'ü bübü. Nutscö e Pablo, ¿cjo nguezgö o ndät'āzgöji cja ngronsi c'ü rva päjtc'ägöji? Iyö, dya nguezgö. ¿Cjo ngue in chjügö o nānngägöji 'ma i jigueji? Iyö, dya nguezgö; ngue o tjü e Cristo. ¹⁴ Rí unngö 'na pöjö Mizhocjimi c'ü nguextjo e Crispo 'ñe e Gayo c'o ró jichcö a ndets'ejí. ¹⁵ Na ngue 'ma ro jichcö na puncjü o nte, bübü c'o ro mama: “E Pablo jichi cja ndeje na puncjü o nte, ngue c'ua ra ndeñeji co angueze”, ro 'ñeñeji. ¹⁶ Xo rí mbeñegö xo ró jichcö c'o cārā nu ngumü e Estéfanos: Pero dya cja rí mbeñe cjó je nde ró jichcö. ¹⁷ C'ü vi juancügö e Cristo, dya ngue c'ü rá jichcö yo nte; ngue c'ü rá xipjiji ja ga cja e Jesucristo. 'Ma rí zopcjö yo nte, dya rí jodü rá xicöji jña c'o me na zö, para ra mamaji me rí pārāgö. 'Ma rva cjanu, dya ro tsjapü nguenda 'ma yo nte c'ü o pätcöji e Jesucristo va ndü cja ngronsi.

Cristo, el poder y la sabiduría de Dios

¹⁸ Nutscöjme rí apóstolejme rí zopcjöjme yo nte, rí xicöjme o ndü e Jesucristo ra ngötcüji in nzhubüji. Cārā o nte c'o cjapü dya ni muvi yo rí mangöjme a cjanu. Anguezeji

ya ni ma ra bēzhi o aljmaji, dya ra salvaji. Pero nutscōji sīdo jocüzü ín mü'būji Mizhocjimi ngue c'ua rá jēzgjōji c'o na s'o. Nguéc'ua c'o jña c'o mama ja va ndū e Jesucristo cja ngronsi, ngue c'o rgá pāragōji c'ü me na zēzhi Mizhocjimi. ¹⁹ Ya zādā c'ü t'opjü ga cjava: Yo me pārá, rá jünbūji c'ü ni mbārāji.

C'o pēs's'i na puncjü o pjeñe, rá cjavü c'ü dya cja rguí muvi c'o ra nguijñi c'o, eñe Mizhocjimi.

²⁰ Yo cārā cja ne xoñijōmü c'o dya pārā Mizhocjimi, bübü c'o me pārā. Xo bübü c'o me pjēchi ra jíchi yo nu minteji. Xo bübü c'o me pjēchi ra zōji o jña yo nu minteji. Pero, ¿pje ni muvi a jmi Mizhocjimi c'o nte c'o? Ya jizhi dya Mizhocjimi c'ü dya ni muvi c'ü pāratsjē yo nte. ²¹ Mizhocjimi pēs's'i na jo o pjeñe. Nguéc'ua ndeze mi jinguā o mbeñe c'ü dya ro sō ro nguijñitsjē yo nte ro mbārāji angueze. Mizhocjimi o ne ro salva yo nte, nguec'ua va juajnü c'o ra zopjü yo nte, ra xipjiji ja ga cja e Jesucristo. Nguéc'ua 'ma cjó c'o ra 'ñench'e o mü'bü e Jesucristo, Mizhocjimi ra 'ñeme libre cja c'o na s'o. C'o jña c'o mama ja va sufre e Jesucristo, ngue c'o cjavü yo nte c'ü dya ni muvi c'o.

²² Yo ín menzumüjme a Israel örüji 'na señal c'ü ra jñandaji. 'Ma jiyö, dya ra creoji zö cjó c'o ra zopjüji. Yo ín menzumügueji a Grecia me jodüji 'na c'ü me pārā, ra zopjüji. 'Ma jiyö, dya xo ra creoji. ²³ Nutscōjme rí apóstolejme 'ma rí zopcjōjme yo nte, rí xicōjme o ndū e Cristo cja ngronsi por nutscōji. Yo ín menzumüjme a Israel, dya ne ra creoji; cjiññiji dya pēs's'i poder, na ngue o sufre. Yo ín menzumügueji a Grecia, cjavüji c'ü dya ni muvi c'ü vi ndū a cjanu e Cristo. ²⁴ Pero Mizhocjimi o 'ñünngü ín mü'büjme ja rí nzijme rí menzumüjme a Israel; nguec'ua rvá ejmegōjme e Jesucristo. Xo 'ñünnc'ü in mün'c'ejī ja nzitsc'ejī in menzumügueji a Grecia. Nguéc'ua 'ma rí āragōji c'ü ja va sufre e Cristo, rí unnc'ōji ngüenda c'ü na zēzhi Mizhocjimi 'ñe c'ü me na jo va mbeñe. ²⁵ Mama yo ín menzumügueji c'ü dya ni muvi c'ü o mbeñe Mizhocjimi. Pero xenda na jo o pjeñe Mizhocjimi que na ngue yo nte. Mama yo ín menzumügōjme c'ü dya ga zēzhi e Jesucristo na ngue o sufre. Pero xenda na zēzhi Mizhocjimi c'ü o jyēzi o sufre e Cristo, que na ngue yo nte. ²⁶ Tsjijññiji cjuarma ja ga cjatsc'ejī. Dya puncjüts'üji c'o pēs's'i na puncjü o pjeñe c'ua ja nzi ga mbēs's'i yo nte yo dya pārā Mizhocjimi. Pero Mizhocjimi o 'ñünnc'ü in mün'c'ejī i creoji e Jesucristo. Dya xo puncjüts'üji c'o pje pjēzhi, ni xo na puncjüts'ejī c'o ngue o t'i c'o me ma jonte, pero Mizhocjimi o 'ñünnc'ü in mü'büji i 'ñejmeji. ²⁷ Nu'tsc'ejī mama yo nte c'ü dya in jüngueji in pjeñeji, o juan'c'ejī Mizhocjimi ngue c'ua ra bēchpiji o tseje nu c'o nāntji me pārā. Nu'tsc'ejī mama yo nte c'ü dya pje pjē'tsc'ejī, o juan'c'ejī Mizhocjimi ngue c'ua ra bēchpiji o tseje c'o me nāntji pje pjēzhi. ²⁸ Nu'tsc'ejī cja c'üji yo nte c'ü dya ni muvitsc'ejī, o juan'c'ejī Mizhocjimi ngue c'ua ra jñünbü c'ü ni muvi c'o nāntji me ni muvi. ²⁹ Je va cjanu va tsja Mizhocjimi. Nguéc'ua dya cjó ra tsjavütsjē na nojo a jmi Mizhocjimi.

³⁰ Nu'tsc'ejī bübü in mün'c'ejī dya e Cristo; nguec'ua in pāragueji ja ga cja Mizhocjimi. Rí pāragōji c'ü o ngōtcüji e Jesucristo c'o ín nzhunc'ōji; nguec'ua dya cja rí tñji c'o. Xo rí pāragōji c'ü sīdo pēpji cja ín mü'büji ngue c'ua xenda rá cjaji c'ua ja nzi ga ne angueze. Nguetsjē Mizhocjimi c'ü o dyacōji c'ü ni bübü ín mün'c'ōji dya e Cristo. ³¹ Nguéc'ua, dya rá cjavüji na nozüji c'ü rgá pāragōji yo. Rá cjaji c'ua ja nzi ga t'opjü o jña Mizhocjimi c'ü mama ga cjava: “Dya ra jogü cjó ra tsjavütsjē na nojo. Nguextjo Mizhocjimi rá cjavcōji na nojo”, eñe c'e jña.

2

El mensaje de Cristo crucificado

¹ Je xo va cjanu rvá cjavö 'ma ró ságö nu va ja in cārāgueji cjuarma. 'Ma ró xi'tsc'ōji ja ga salvazüji Mizhocjimi, dya zö rvá zo'c'ōji. Dya xo ró xi'tsc'ōji jña c'o mama yo cjavü me pārā. ² Na ngueje ró negö nguextjo ró xi'tsc'ōji ja ga cja e Jesucristo, 'ñe ja va pātcōji va ndū cja ngronsi. ³ Y 'ma ró minc'ōji va, dya mi sōgö ma zētscö. Xo mi mbigö ma sūgö, 'na dya ro zo'c'ōji na jo. ⁴ Yo nte, me jodü ja rgá 'ñünbü o mü'bü yo nu minteji, nguec'ua ga mamaji jña c'o 'ñetse me pārāji. Pero nutscö, dya je va cjanu rvá zo'c'ōji. O Espiritu

Mizhocjimi o 'ñünnc'ü in mü'büji i pãrãji c'ü na cjuana c'o mi xi'tsc'öji. Nguец'ua vi 'ñench'e in mü'büji e Jesucristo. ⁵ Dya ró negö c'ü rvi mamaji: “E Pablo pãrã na puncjü; na jo ga zocöji. Nguец'ua ró creoji e Jesús”, ri 'ñeñeji, iyö. Ró ötügö Mizhocjimi c'ü ro 'ñünnc'eji in mü'büji. Nguец'ua ix na cjuana vi 'ñench'e in mü'büji e Jesucristo.

Dios se da a conocer por medio de su Espíritu

⁶ Nutscöjme, zö dya zö rgá zopjüjme yo nte, pero rí pjëhcöjme na jo 'na jña. Pero nguextjo c'o nzhodü na jo co Mizhocjimi c'o rí xicöjme yo. Dya nza cja c'e pjeñe c'ü pë's'i yo nte yo cãrã yo cjë dya yo dya pãrã Mizhocjimi. Ni xo nza cja c'ü pjëchi yo pje pjëzhi yo cjë dya. Na ngueje anguezeji, ra tsjapü Mizhocjimi c'ü dya cja pje ra mbëzhiji. ⁷ C'ü rí xipjijme c'o nzhodü na jo co Mizhocjimi, ngue c'ü cjiñi Mizhocjimi. 'Ma ot'ü, dya cjó mi pãrã c'e pjeñe c'ü. Na ngue dya be mi ch'acöji ro pãrãji. Pero 'ma dya be mi ät'ä ne xoñijö mü, ya xcuí mbeñe Mizhocjimi c'ü ra tsjacüji me rguí muvizgöji cja o jmi. ⁸ C'ü o mbeñe Mizhocjimi, dya mbãrã ne rí 'naja yo pje pjëzhi yo cjë dya. Nguец'ua va ndät'äji e Jesucristo cja ngronsi, maco Mizhocjimi e Jesucristo c'ü me na nojo. ⁹ Anguezeji go zädã c'ua ja nzi va t'opjü cja o jña Mizhocjimi c'ü mama ga cjava:

Nunca go jñandaji c'o ya vi preparaö Mizhocjimi ra unü c'o ejme angueze 'ñe neji.

Dya xo go dyãrãji c'ü ja ga cja.

Ni xo go nguiñitsjëji cja o mü'büji c'o, eñe c'e jña.

¹⁰ Pero nutscöji 'ma ró ench'e ín mün'c'öji e Jesucristo, o dyacüji Mizhocjimi o Espiritu o ë bübü cja ín mün'c'öji. O Espiritu Mizhocjimi pãrã texe c'ü ya mbeñe Mizhocjimi. Nguец'ua rgá pãrãgöji yo ya preparaö Mizhocjimi ra dyacüji.

¹¹ Dya cjó pãrã texe c'ua ja ga nguiñi c'ü 'na nte. Nguextjo c'e nte, pãrãtsjë o pjeñetsjë angueze. Je xo ga cjatjonu, dya cjó xo pãrã ja ga nguiñi Mizhocjimi; nguextjo c'ü o Espiritu angueze. ¹² Nutscöji, dya ch'acöji rá cjiñiji c'ua ja nzi ga nguiñi yo nte yo dya pãrã Mizhocjimi. Mizhocjimi ya dyacüji o Espiritu, ngue c'ua ra sö rá pãrãgöji c'ua ja va s'iyazgöji Mizhocjimi, 'ñe c'ua ja ga mböxcöji. ¹³ Nujyo, nguejyo rí mangöjme yo. Pero dya ngue ín jñatsjëjme yo rí cjiñitsjëjme yo rí mangöjme. Yo rí mangöjme, nguejyo jña yo jítisjme o Espiritu Mizhocjimi. Y c'o nte c'o rí xipjijme yo jña yo, ngue c'o ya bübü o mü'bü o Espiritu Mizhocjimi c'o.

¹⁴ C'o nte c'o dya bübü o mü'bü o Espiritu Mizhocjimi, dya ne ra creoji c'o mama c'ü. Na ngue cjavüji c'ü dya pje ni muvi c'o mama c'ü. Dya xo sö ra mbãrãji pje pjëzhi c'o mama c'ü. Nguextjo c'o nte c'o bübü o mü'bü angueze c'o sö ra mbãrã pje pjëzhi c'o mama c'ü.

¹⁵⁻¹⁶ Nu c'o bübü o mü'bü o Espiritu Mizhocjimi sö ra mbãrãji c'o na cjuana ni muvi. Je t'opjü a cjava cja o jña Mizhocjimi: “Dya cjó sö ra mbãrã c'ü cjiñi c'ín Jmugöji. Nguец'ua, dya cjó sö ra tsja xöpünthe 'na nte, c'ü pje ra jíchi c'ín Jmugöji”, eñe c'e jña. Nuzgöji bübü ín mün'c'öji dya e Jesucristo, nguец'ua rgá mbeñeji c'e pjeñe c'ü cjiñi angueze. Nguец'ua yo nte me dyätjozgöji, dya sö ra mbãrãji ja ga cja rgá mbeñeji. Na ngueje anguezeji, dya bübü o mü'büji o Espiritu Mizhocjimi.

3

Compañeros de trabajo sirviendo a Dios

¹ 'Ma mi bübügö co nu'tsc'eji cjuarma, ró xi'tsc'öji o jña Mizhocjimi. Y xe ro xi'tsc'öji mas o jña, pero dya be sö rvi jñunt'ü in mün'c'eji c'o. Na ngue dya i tsjagueji na jo c'ua ja nzi ga ne o Espiritu Mizhocjimi; i tsjaji c'o in netsjëji. Dya xo i dyätãji na jo e Cristo.

² Nza cjatsc'eji yo lëlä yo sibatjo, yo dya sö ra za o ts'ingue. Ró xi'tsc'öji jña c'o dya s'ëzhi rvi pãrãji. Na ngue dya be sö rvi jñunt'ü in mün'c'eji c'o xe 'ñaja jña. Dya be xo sö. ³ Na ngueje sido in cjagueji c'o in netsjëji. In pötqui huinsteji y me xo in pötqui dyonpütsjëji. C'ü ni tsjagueji a cjanu, je ni 'ñetse nu, c'ü in cjagueji c'o in netsjëji. Je xo ni 'ñetse nu, c'ü in nzhodüji c'ua ja nzi ga nzhodü c'o nte c'o dya pãrã Mizhocjimi. ⁴ Bübütsc'eji c'o mama: “Nutscöjme rí teñejme e Pablo”, eñe c'o cjuarma. Bübü c'o mama: “Nutscöjme rí teñejme e Apolos”, eñeji. Nguец'ua rí xi'tsc'öji, nza cjatsc'eji yo nte yo dya pãrã Mizhocjimi.

⁵ Nuzgö e Pablo 'ñe e Apolos, dya ni jyodü rí mangueji nda ni muvizgöbe. Na ngueje rí mbëpjijte cja Mizhocjimi rí nza yejebe, nde ró zo'c'öbe in texeji. Nguec'ua vi 'ñench'e in mü'büji e Jesucristo. Rí pëpcjöbe c'ua ja nzi va dyacöbe c'ín Jmuji. ⁶ Nguetscö e Pablo ot'ü ró zo'c'öji, nguec'ua rí chjëntcjöbe nza cja 'naja c'ü ro ngant'a o planta. E Apolos cja zo'c'ejí nguec'ua chjënjuí nza cja c'ü ro xi'chp'i o ndeje c'o planta. Pero Mizhocjimi ngue c'ü che'ts'ejí c'ü. ⁷ Nguec'ua, dya nda ni muvi c'ü cant'a, ni xo ri ngue c'ü xi'chp'i o ndeje. C'ü na cjuana ni muvi, ngue Mizhocjimi c'ü cjavü ra nocü. ⁸ C'ü cant'a 'ñe c'ü xi'chp'i o ndeje, nde 'na ma cjatjovi. Pero zö nde 'na ma cjatjovi, ra ts'ö't'üvi c'ua ja nzi va pëpjivi. ⁹ Nutscö 'ñe e Apolos rí mimbëpjigöbe cja Mizhocjimi. Nu'tsc'ejí in chjëntcjeji nza cja 'na juajma c'ü ya ndujmüji c'ü ngue o cjava Mizhocjimi.

O in chjëntcjeji 'na ngümü c'ü na jäbä angueze. ¹⁰ Mizhocjimi o dyacö c'ü ja rgá zopcjö yo nte. Nguec'ua rí chjëntcjöbe 'na bëzo c'ü ri pjëchi ra jyäbä na jo 'na ngümü. Nuzgö 'ma ró xi'tsc'öji rvi 'ñejmeji e Cristo, ró chjëntjobe 'na bëzo c'ü ro ngü'p'ü o cimientó 'na ngümü. C'o 'ñaja xöpünte c'o va 'ñe zo'c'ejí, chjëntjuí 'na bëzo c'ü ro bö'bü o ndüngümü. Pero ni jyodü nzi 'naji ra mbötpüji ngüenda ja ga zo'c'ejí. ¹¹ Yo nte, 'ma jäbäji 'na ngümü, ot'ü cju'p'üji o cimientó. Je xo va cjatjonu, nutscö ot'ü ró zo'c'öji, ró xi'tsc'öji rvi 'ñench'e in mü'büji e Jesucristo. Y dya ra jogü cjó ra 'ñe xi'tsc'ejí nan'ño rguí 'ñejmeji. Na ngue ojtjo xe 'naja c'ü ra salvazüji. ¹² C'o 'ñaja xöpünte, zö xo ra xö'c'ejí ja ga cja e Cristo, pero ni jyodü ra mbëpji na jo Mizhocjimi. 'Ma ra mbëpji na jo, ra chjëntjuí 'ma 'na bëzo c'ü ri ät'ä 'na ngümü co oro, o co plata, o co ndojo c'o me ni muvi. 'Ma jiyö, ra chjëntjuí 'ma 'na bëzo c'ü ri ät'ä 'na ngümü co zatjo, o co zacatón, o co xitjitjo. ¹³⁻¹⁵ 'Ma tjë'ë 'na ngümü, jñetse cjo na jo va dyät'äji cjo jiyö. Na ngueje 'ma zatjo o zacatón c'ü vi dyät'äji, ixta chjorü 'ma c'e ngümü. Pero 'ma ndojo vi t'ät'ä, iyö 'ma. Je xo rga cjatjonu c'e pa 'ma ra jñüncüji ngüenda, ra 'ñetse ja va mbëpi Mizhocjimi nzi 'na xöpüte, cjo na jo o jiyö. Nu 'ma na jo va mbëpi, ra ts'ö't'ü 'ma c'ü. 'Ma jiyö, ra chjëntjuí 'na bëzo c'ü ri tjë'ë o ngümü. Zö ra sufre rgá mbedye c'e bëzo ngue c'ua ra salva, pero ra chjorü c'e ngümü c'ü vi dyät'ä. Je xo rga cjatjonu c'o vi 'ñench'e o mü'bü e Jesucristo pero dya ga jo va mbëpji c'ü in Jmugöji. Zö ra salvaji, pero dya rguí muvi a jmi Mizhocjimi c'e bëpji c'ü vi tsjaji. Nguec'ua, dya ra ngö't'üji.

¹⁶ ¿Cjo dya in päräji, ngue o templots'üji Mizhocjimi? Na ngue nguetsjé c'ü o Espíritu Mizhocjimi c'ü bübü in mün'c'ejí dya. ¹⁷ Nu 'ma rí sido rí huinsteji, ra zädä c'ü rí chjorütsjéji. Dya rí tsjaji a cjanu. Na ngue 'ma in cjava a cjanu, in s'onbüji o templo Mizhocjimi c'ü me na sjü, c'ü ngue'tsc'ejí. Nu c'o ra sido ra tsjatsc'ejí a cjanu, Mizhocjimi ra tsjavü ra sufre c'o.

¹⁸ In cjiñji c'ü me ni muvi 'ma cjó c'o pärä na puncjü. Pero dya rí tsjiñji a cjanu, na ngueje dya cjuana. C'o cjiñjitsc'ejí c'ü me pärä c'ua ja nzi ga mbärä yo nte yo cärä yo cjé dya, ni jyodü ra jyëziji c'e pjeñe c'ü cjiñji a cjanu. Y ra mbürü ra nguiñji c'e pjeñe c'ü cjiñji Mizhocjimi, zö mama yo nte c'ü dya ni muvi c'ü. A cjanu ra sö ra mbäräji c'ua c'ü na cjuana. ¹⁹ C'o pärä yo nte cja ne xoñijömmü va, dya ni muvi a jmi Mizhocjimi c'o. Na ngueje je t'opjü c'ü mama ga cjava: "C'o me pärä, pjëchiji ja ga dyonpüji yo nu minteji. Pero Mizhocjimi c'asp'üji c'ü ni tsjaji ga cjanu", eñe. ²⁰ Je xo t'opjü c'ü mama a cjava: "C'o cjavü me pärä, pärä c'ín Jmugöji c'ü dya ni muvi c'ü cjiñji c'o", eñe. ²¹ Nguec'ua rí xi'tsc'öji in texeji, dya rí mamaji c'ü cjó nda ni muvi 'na nte na ngue c'ü pje ni mbëzhi c'ü, nza czazgöjme rí apóstolejme. Na ngue nde rí mbëpjijogöjme ngue c'ua rá pjöxc'üjme in texeji. ²² Zö ri nguezgö e Pablo, zö ri ngue e Apolos o e Pedro, Mizhocjimi o dyacüjme ne bëpji ngue c'ua rá pjöxc'üjme. Zö pje c'o va sädä yo cjé yo in cäräji cja ne xoñijömmü, zö pje c'o xe ra zädä, zö rí chügueji, pero Mizhocjimi ya mbeñe ja ga cja texe yo, y ra mböxc'üji. ²³ Nguec'ua, dya rí tsjacöjme in jmuzgöjme. Na ngueje e Cristo ngue in Jmugöji c'ü rá ätcöji. Y e Cristo ätä Mizhocjimi c'ü nu Tata.

¹ Ni jyodü rí unnc'ejí ngüenda c'ü rí mbëpjítjogöjme cja e Jesucristo. Mizhocjimi o dyacöjme ne bëpji nu, c'ü rí xipjijme yo nte yo o jña yo dya mi pärâji mi jinguã. ² In pärâgueji o mbëpji ni jyodü ra tsjacjuanaji ja c'o nzi ga ne c'o o lamuji. ³ Nguec'ua, dya nda rí cja'c'öji ngüenda, 'ma ngue'tsc'ejí in mangueji cjo na jo rgá pëpcö e Jesucristo o iyö. Dya xo rí cjacö ngüenda yo nte zö xitscö yo, cjo na jo rgá pëpcö c'ü o iyö. Dya xo rí mbeñetsjögö ja rgá pëpcö c'ü. ⁴ Zö rí cjiññitsjé c'ü rgá ätcö na jo, pero dya ngue c'ü rguí mamaji c'ü na jozgö. Nu c'ü ra jñüncügö ngüenda c'ü ja rvá pëpcö c'ü, nguextjo c'ín Jmugöji. ⁵ Nguec'ua rí xi'tsc'öji, dya rí tsjiññiji 'na nte ja ga mbëpi Mizhocjimi. Na ngueje dya be va sädä c'e pa 'ma ra jñüncüji ngüenda Mizhocjimi. Che'beji hasta 'ma cja ra ëjë c'ín Jmugöji ra 'ñe tsjapü ra 'ñetse na jo, c'o dya 'ñetse dya. Ra tsjapü ra 'ñetse c'o cjiññi o mü'bü dya yo nte. Nuc'ua nu 'ma na jo rvá pëpcöji c'ü, nguextjo Mizhocjimi ra mama c'ü na jo rvá cjaji.

⁶ Mi cjuarmats'ügöji, c'ü rvá xi'tsc'öji yo, ngue c'ü dya rí tsjiññiji e Apolos c'ü me ni muvi, ni ri nguezgö c'ü me ni muvizgö; ngue c'ua rí tsjagueji c'ü t'opjü cja o jña Mizhocjimi. Nguec'ua ne rí 'natsc'ejí, dya rí tsjapqueji c'ü me in pärâgueji c'ü rguí mamaji c'ü me na jo 'na nte'e, 'ñe c'ü rguí tsjapqueji menu c'ü 'naja. ⁷ Nu'tsc'ejí, ¿cjo dya'c'ejí sjëtsi c'ü in cjinncjeji c'ü xenda na jotsc'ejí que na ngueje c'o 'ñaja? Dya cjo dya'c'ejí sjëtsi. C'ü in pärâgueji, ¿cjo dya xo dya'c'ejí Mizhocjimi c'ü? Maco o dya'c'ejí, ¿jenga in cjacqueji na nots'üji nza cja 'ma ri ngue in pjeñetsjéji c'ü in cjiññiji?

⁸ Nu'tsc'ejí in pëzhgueji c'ü dya cja xe ni jyodü rá jí'tsc'öjme. In pëzhgueji c'ü dya pje xe ni jyodü rí pärâji. In cjacüji na notsc'ejí nza cja 'ma ya me ri jmugueji; maco zügöjme rí apóstolejme, dya rí sôjme cjo ri jmugöjme. Quera ri tsjagueji na jo, ngue c'ua rvá notsc'ejí a jmi Mizhocjimi, ngue c'ua nuzgöjme xo ro mbëtsijme jmu'u co nu'tsc'ejí 'ma. ⁹ Nutscöjme rí apóstolejme, rí cjiññigö c'ü dya ni muvizgöjme va ngambgöjme Mizhocjimi; rí cjiññigö o ngambgöjme nza cja o nte. C'o ya tjünpü ngüenda ra bö'tü. Rí cjiññigö a cjanu, na ngueje cja ne xoñijömmü me bëchquigöjme in tsejme ga jñandgöjme yo nte, na ngue yo rí sufregöjme. Xo 'ñe c'o o anxe Mizhocjimi me xo jandgöjme rí sufregöjme. ¹⁰ Nutscöjme rí apóstolejme rí zopjüjme yo nte rí xipjijme ja ga cja e Cristo. Nguec'ua ga xitscöjme c'ü dya rí pärâ c'ü rí cjacjme. Pero nu'tsc'ejí bübü in mün'c'ejí dya e Cristo, in cjacqueji c'ü me in pärâgueji. Nutscöjme, mama yo nte c'ü dya ni muvizgöjme; nu'tsc'ejí in cjacüji c'ü me ni muvitsc'ejí. Nutscöjme me cjacüjme menu yo nte; nu'tsc'ejí me respetaots'üji yo. ¹¹ Hasta yo pa dya, bübü 'ma bëtsijme c'ü rá sijme 'ñe c'ü rá jejme. Yapcüjme yo nte, y ja c'o nde rí nzhonnc'öjme. ¹² Zö rí apóstolegöjme pero me po in cuëgöjme rgá pëpcöjme ngue c'ua rá tötc'öjme 'na xëdyi. 'Ma sangöjme yo nte, rí ma'tp'ütjme Cjimi yo. 'Ma cjacüjme yo nte rá sufregöjme, rí pësp'ijme paciencia. ¹³ Zö pechquejme o bëchjine, pero sido rí zopcöjme na jo. Yo nte yo dya pärâ Mizhocjimi, cjacüjme nza cja o cañabü. Hasta nudya cjacüjme c'ü dya ni muvizgöjme.

¹⁴ C'ü rvá xi'tsc'öji yo, dya ngue c'ü rvi tsegueji. Rö xi'tsc'öji nza cja 'na bëzo c'ü zopjü o t'i ga unü consejo, na ngueje me ne'e c'e t'i. ¹⁵ Zö xi ri sö'ö 'na dyëch'a mil c'o in xöpütegueji c'o o xi'tsc'ejí ja ga cja e Cristo, pero dya in 'ñecjeji na puncjü nin tatagueji. Nguextjozgö chjëntjui c'ü ri nguezgö nin tatazügöji. Na ngue 'ma ró xi'tsc'öji ja rvá jocüts'ü in mü'büji e Jesucristo, i 'ñench'e in mü'büji c'ü. ¹⁶ Nguec'ua rí ö'tc'öji rí nzhodügueji c'ua ja nzi rgá nzhodügö.

¹⁷ Rö täjä e Timoteo ra ë nuc'üji. Nuc'ü, rí s'iyagö chjëntjui c'ü ri ngue in ch'igö. Angueze ärä c'ü rí xipjigö, na ngueje xo bübü o mü'bü e Cristo c'ü in Jmugöji. Angueze ra mbennc'ejí ja rgá minc'ö rgá ätcö e Cristo. Je xo rgá jíhcö a cjanu texe c'ua ja nde jmurü c'o cjuarma. ¹⁸ Bübütsc'ejí c'o cjacütsjé na nojo, na ngueje pëzhiji c'ü dya rá ëgö nu va ja in cärâgueji. ¹⁹ Pero rí xi'tsc'öji, 'ma ra ne Mizhocjimi, dya ra mezhe rá ëgö rá 'ñe zenguats'üji. Jo rá 'ñe nugö c'o cjacü me pärâ. Dya rá cjacü ngüenda c'o jña c'o ri mama c'o. Pero rá nu'u cjo cjaji ja c'o nzi ga 'ñünbü Mizhocjimi o mü'büji. ²⁰ C'ü ni mandazüji Mizhocjimi, dya nguextjo jña c'o rí ärägöji. C'ü ni muvi, ngue c'ü rá cjaji c'ua ja nzi ga 'ñünngü Mizhocjimi in mün'c'öji. ²¹ ¿Ja ngue c'ü in negueji? ¿Cjo in ne rí sido rí

tsjapqueji na notsc'ejí ngue c'ua rá ã huënchc'iji na zëzhi? ¿O rí jyëziji c'ü in cjami a cjanu ngue c'ua jmanch'a rga zo'c'öji, ngue c'ua rí pärägueji na jo c'ü rí s'iyats'ügöji?

5

Se juzga un caso de inmoralidad

¹ Me mamaji c'ü bübüts'ejí 'na cjuarma c'ü dyojui c'ü nu jänana. Me na s'o c'ü cja a cjanu, nguec'ua hasta yo nte yo dya ma't'ü Mizhocjimi mamaji c'ü dya cjó sö ra tsja a cjanu. ² Maco nu'tsc'ejí in sido in cjaqueji c'ü me na jots'ejí. Xenda rvá jo 'ma rvi ndumügueji ñe rvi pjongueji c'e cjuarma a ndets'ejí. Na ngue me na s'o c'ü cja c'ü. ³ Nutscö, dya rí bünc'ö va ja in cärägueji, pero chjëntjui c'ü ri bünc'öji, na ngue rí mbents'öji co texe in mün'c'ö. Nguec'ua chjëntjui nza cja 'ma ri bünc'öji, nutscö ya ró cjiñi ja rga xi'tsc'öji c'ü rí tsjapqueji c'e cjuarma c'ü cja na s'o ga dyojui c'ü nu jänana. ⁴ Rí jmurügueji. Nutscö chjëntjui c'ü xo rá bübü co nu'tsc'ejí. Y xo ra bübü e Jesucristo c'ín Jmugöji co texe o poder angueze. Rí jñünpüji ngüenda c'e cjuarma na ngueje ya dya'c'ejí c'e poder e Jesús c'ín Jmugöji. ⁵ Rí xi'tsc'öji rí pjongüji c'e cjuarma, ngue c'ua Mizhocjimi ra jyëzi e Satanás c'ü dya jo ra tsjapü ra sufre o cuerpo, ngue c'ua c'e cjuarma xa'ma ra nzhogü o mü'bü cja Mizhocjimi. Nguec'ua c'e pa 'ma ra ëjë e Jesús c'ín Jmugöji, ya rguí jogü o mü'bü c'e cjuarma c'o na s'o.

⁶ C'ü ni tsjapqueji na jots'ejí, chjëntjui nza cja o levadura c'o ni bäns'ä o tjömëch'i. ¿Cjo dya in pärägueji ra tsjapü ra bäns'ä na puncjü o tjömëch'i, zö ri ts'ëtjo o levadura c'ü ra huanbaji o harina? ⁷ In pärägueji ja ga cja c'e mbaxua 'ma pö't'üji o ts'imë y pjongüji o levadura cja o ngümüji. Je xo ga cjatjo dya nu, o mbö't'üji e Cristo ngue c'ua dya cja ra bübüts'ejí c'o na s'o. Nguec'ua, ja c'o nzi ga pjongüji o levadura, rí pjongüji c'e cjuarma c'ü cja na s'o a ndets'ejí. ⁸ Dya rá cjägöji c'o na s'o. Na ngue chjëntjui o levadura c'o. Rá cjami c'o na jo'o ñe c'o na cjuana. Nuc'o, chjëntjui c'e harina c'ü dya huanbaji o levadura.

⁹ Ró opcjö 'na carta c'ü ró pen'c'ejí. Ró xi'tsc'öji c'ü dya rí dyocjeji c'o tsäjã o ndixü, ni ri ngue c'o ndixü c'o tsäjã o bëzo. ¹⁰ Pe in cjiñiñi ró xi'tsc'öji c'ü dya rí ñaji yo dya cjuarma c'o cja na s'o. Pero dya ngue c'ü ró xi'tsc'öji. Na ngue 'ma dya rí ñaji yo dya cjuarma, ¿ja rgá sö rí chömüji, ja rgá sö rí pögueji, ja rgá sö rí minc'ejí? Na ngue cja yo dya cjuarma, na puncjü c'o tsäjã o ndixü, ñe na puncjü c'o me nepe c'o pë's'i nu minteji. Xo na puncjü c'o me pjëchi ja ga dyonpü nu minteji, ngue c'ua pje c'o tjënbiji o pje c'o jünbüji. Xo na puncjü c'o ma't'ü o ts'ita. ¹¹ Rí mbenn'ejí dya c'ü ró xi'tsc'öji cja c'e carta. Ngue c'ü dya rí dyocjeji c'o xiji cjuarma 'ma tsäji o ndixü, o 'ma nepeji c'o pë's'i nu minteji, o 'ma ma't'üji o ts'ita. Dya xo rí dyocjeji c'o xiji cjuarma 'ma so'büteji, o 'ma t'íji, o 'ma onpüji nu minteji ngue c'ua pje c'o ra ndënbiji o pje c'o ra jñünbüji. Dya xo rí sigueji o xëdyi c'o. ¹²⁻¹³ Yo dya cjuarma, ¿pje pë's'c'ü rá nugöji co nujoyo, c'ü rga jünpügöji ngüenda va yo? Nguetsjë Mizhocjimi ra jñünpü ngüenda anguezeji. C'o ni jyodü rí jñünpügueji ngüenda nguextjo c'o cjuarma. Nguec'ua rí xi'tsc'öji, pjongueji nu c'ü bün'hui c'ü nu jänana, na ngue me na s'o a ndets'ejí.

6

Pleitos delante de jueces que no son creyentes

¹ 'Ma pje c'o cja'c'ejí yo nin cjuarmagueji, in pöcjeji a jmi c'o juesi c'o dya creo Mizhocjimi ngue c'ua ra jñünpüji ngüenda yo nin cjuarmaji. ¿Pje ma jmi in pë's'c'ejí c'ü in cjaqueji a cjanu? Maco dya in pöcjeji a jmi c'o ngue o t'i Mizhocjimi nza cjats'ejí. ² ¿Cjo dya in pärägueji 'ma ra zädã c'e pa 'ma ra tjün ngüenda, nguezgöji o t'izgöji Mizhocjimi rá jünpüji ngüenda texe yo cärã va cja ne xoñijöümü? Maco rá jünpüji ngüenda texe yo nte c'e pa c'ü, ¿cjo dya xo söts'ejí rí jñünpüji ngüenda dya yo nin cjuarmaji? ³ ¿Cjo dya in pärägueji c'ü xo rá jünpügöji ngüenda c'o o anxe Mizhocjimi? Y 'ma rá jünpügöji ngüenda c'o o anxe Mizhocjimi, xo sö rá jünpügöji ngüenda yo mi cjuarmagöji c'o pje nde cja va cja ne xoñijöümü. ⁴ Nguec'ua 'ma bübüts'ejí c'o ts'i pje ma chü, ¿jenga in pöcjeji a

jmi c'o juesi c'o dya ejme Mizhocjimi? Na ngueje dya pje pjëzhi cja o t'i Mizhocjimi c'o. ⁵ Rí xi'tsc'öji a cjanu ngue c'ua rí tsegueji. A poco dya bübüts'c'ejí 'na cjuarma c'ü pë's'i na jo o pjeñe ra sö ra jñün'c'ejí ngüenda. ⁶ Pero c'ü in cjagueji, in sidyiji yo nin cjuarmaji nu ja ra ma jñünpüji ngüenda. Me na s'o ga cjanu. Pero c'ü xenda na s'o, ngue c'ü in sidyiji yo, a jmi c'o dya ejme Mizhocjimi.

⁷ C'ü ni sidyiji yo nin cjuarmaji ra tjünpüji ngüenda, in jëziji ga ndö'c'ejí c'ü dya jo. ¿Jenga dya in jëztjogueji zö cjó pje ra tsja'c'ejí? ¿Jenga dya in pësp'iji paciencia texe c'o pje nde jünnc'ejí 'ñe c'o pje nde tjënc'iji? Xenda na jo rí pësp'iji paciencia a cjanu. ⁸ Maco nu'tsc'ejí, xo bübü 'ma xo in cjaji c'o na s'o, hasta yo nin cjuarmaji in cja'püji, pje c'o in jünbüji.

⁹⁻¹⁰ Pe in cjiññiji zö ra tsja na s'o 'na nte pero sö ra zät'ä nu ja manda Mizhocjimi. Dya cja rí tsjiññiji a cjanu, na ngueje dya cjuana. C'o ma't'ü o ts'ita, dya sö ra zät'äji nu ja manda Mizhocjimi. Ni ri ngue c'o tsājā o ndixū, ni ri ngue o ndixū c'o tsājā o bëzo, dya xo sö ra zät'äji nu ja manda Mizhocjimi. Ni xo ri ngue c'o dya be chjüntü c'o cja a cjanu c'o na s'o. Ni xo ri ngue c'o obütsjē nu mibëzoji. Ni xo ri ngue yo mbē'ē, dya xo sö ra zät'äji nu ja manda Mizhocjimi. Ni ri ngue c'o nepe c'o pë's'i nu minteji. Ni xo ri ngue c'o t'ī. Ni xo ri ngue c'o sante. Ni xo ri ngue c'o onpü nu minteji ngue c'ua pje c'o ra ndënbiji o ra jñünbüji. ¹¹ Bübüts'c'ejí c'o je xo ma cjanu ma tsja c'o na s'o. Pero ya i ñe o ndin'tsc'iji in mün'c'ejí. Ya xo o xöcüts'üji Mizhocjimi. Y dya in tñji dya in nzhunc'ejí. Nguetsjē o Espíritu ín Mizhocjimigöji c'ü o dya'c'ejí a cjanu. Je dya'c'ejí a cjanu na ngue c'ü vi ndü e Jesucristo c'ín Jmugöji por nutscöji.

La santidad del cuerpo

¹² Bübü c'o mama c'ü sö rá cja'göji texe c'o ne ín cuerpoji. Pero rí xi'tsc'öji c'ü dya ni jyodü rá cja'göji texe c'o, na ngueje dya pjöxcöji c'o. Dya xo rá cja'göji c'ua ja nzi rgá netsjégöji. 'Ma jiyö, ra ndöcü'göji c'o. ¹³ O jñönü ngue para ín pjemegöji. Xo 'ñe ín pjemegöji me ne o jñönü. Nguec'ua sö rá sigöji c'o pje nde ma jñönü, na ngueje ra zädä c'e pa 'ma ra chjotü Mizhocjimi o jñönü 'ñe ín pjemegöji nza yejui. Pero dya rgá cjanu ín cuerpogöji. Nguec'ua ín cuerpoji, dya ngue para rá tsāji o ndixū. Xo 'ñe o cuerpo o ndixū, dya ngue para ra tsāji o bëzo. Nín cuerpogöji ngue para rá pëpcöji c'ín Jmuji c'ü bübü a jens'e. Y c'ín Jmugöji ni jyongöji ra bübü cja ín cuerpoji c'ü. ¹⁴ Mizhocjimi o tsjapü o te c'ín Jmugöji 'ma ya vi ndü. Nguec'ua je xo rgá cja'göji nu, ra tsjacöji Mizhocjimi rá tetcjöji c'ü ri nuevo ín cuerpoji, na ngueje me na zëzhi angueze.

¹⁵⁻¹⁶ In părăgueji c'ü mama cja o jña Mizhocjimi: "'Ma cjó c'o ra min'hui 'na ndixū, ya ri 'natjo o ts'inguevi c'o mi yeje", eñe. Nguec'ua 'na cjuarma, 'ma ra juntavi 'na ndixū c'ü dya ngue nu su, ya unü o cuerpo c'e ndixū; maco ngue o cja'a e Cristo ín cuerpogöji. Nguec'ua 'ma cjó c'o ra tsājā o ndixū, chjëntjui c'ü ri jünbü o cuerpo c'ü ngue o cja'a e Cristo, cja rrü unü c'e ndixū. Xo 'ñe yo hermana 'ma tsāji o bëzo. ¿Cjo rá cjaji a cjanu? Iyö, dya ra sö. ¹⁷ 'Na nte 'ma ra bübü o mü'bü e Cristo c'ín Jmugöji, ya ri 'natjo o mü'büvi.

¹⁸ Pjöt'püji na puncjü ngüenda c'ü dya rí tsāc'ejí o ndixū. Xo 'ñetsc'ejí in hermanaji, dya rí tsāc'ejí o bëzo. Xo 'ñetsc'ejí, dya be in chjüntüji, dya xo rí tsjagueji c'o na s'o. Na s'o texe yo nzhübü. Pero 'ma cjó c'o tsājā o ndixū, me na s'o c'o. Na ngueje unü o cuerpo c'e ndixū, maco ngue o cja'a Mizhocjimi c'ü o cuerpo c'e bëzo. ¹⁹ ¿Cjo dya in părăgueji, in cuerpogueji ngue o templo o Espíritu Mizhocjimi c'ü me na sjü'ü c'ü bübü in mün'c'ejí? Nguetsjē Mizhocjimi c'ü o dya'c'üji c'ü. Dya ngue in tsjatsjégueji in cuerpoji. ²⁰ Na ngueje Mizhocjimi o ngöt'ü me na mizhi va ndömpc'ejí. Nguec'ua, dya rí tsjaji c'o netsjē in cuerpoji. Rí tsjaji c'ua ja nzi ga ne Mizhocjimi, ngue c'ua xenda ra mbārā yo nte c'ü me na nojo angueze.

¹ Nudya rá xi'tsc'öji c'o t'önü c'o i dyönnügi cja c'e carta c'ü i penquegöji. Rí xi'tsc'öji, na jo e bëzo dya ra 'ñe nu su'u. ² Pero para dya ra ndõ'c'ejí c'ü rguí tsácjeji o ndixü, ni jyodü nzi 'na bëzotsc'ejí ra 'ñeje nu su'u. Xo 'ñe nzi 'na ndixütsc'ejí ra 'ñeje nu xíra. ³ E bëzo ni jyodü c'ü dya ra ngänbä o cuerpo c'ü nu su. Je xo rgá cjatjonu e ndixü, ni jyodü c'ü dya ra ngänbä o cuerpo c'ü nu xíra. ⁴ Na ngueje c'e ndixü c'ü ya chjüntü, dya mandatsjé c'ü o cuerpo. Ngue c'ü nu xíra c'ü manda c'ü. Xo 'ñetjo e bëzo, dya cja xo mandatsjé c'ü o cuerpo c'ü. Je ngue c'ü nu su c'ü manda c'ü. ⁵ Nu'tsc'ejí in bëzoji, dya rí tsänbäji in cuerpoji yo nin suji. Xo 'ñetsc'ejí in ndixüji, dya xo rí tsänbäji in cuerpoji yo nin xíraji. Ra sö rí pötqui tsädävi a cjanu, nguextjo 'ma rí ñatsjévi in nza yejui c'ü xenda rí dyötüvi Mizhocjimi. Nu'ma, ra sö rí jyézi c'ü rguí juntavi 'ma. Pero dya xo ra mezhe pa c'ü rguí pötqui jyézivi. Nuc'ua ndo rí yepe rí juntavi c'ua. 'Ma jiyö, 'na ra ndõ'c'evi 'ma c'ü dya jo, na ngueje dya ra sö rí sêchivi c'ü ne in cuerpovi.

⁶ Dya rí xi'tsc'öji rí chjüntqueji, pero in pë'sc'ejí sjétsi rí chjüntqueji. ⁷ Quera ro tsja nza cjazgö texe yo cjuarma, dya ro chjüntüji. Pero nzi 'nazgöji sö rá cjaji c'ua ja nzi va dyacöji Mizhocjimi. Bübü c'o ya o ch'unü ra chjüntü, бүбү c'o o ch'unü ra mintsjé.

⁸ Nu'tsc'ejí dya be in chjüntqueji, rí xi'tsc'öji c'ü na jo rí tsjaji nza cjazgö c'ü dya rí chjüntqueji. Xo 'ñetsc'ejí ya ndü nin xíraji, dya cja rí yepe rí chjüntqueji. ⁹ Pero 'ma dya sö rí sêchiji cja in cuerpoji, rí chjüntqueji 'ma. Na ngueje xenda na jo rí chjüntqueji, que na ngue rí sufreji rguí minc'ejí.

¹⁰ Nu'tsc'ejí ya in chjüntüji, dya rí c'uenbeji nin xíraji. Dya nguezgö ró cjiñitsjégö yo; ngue c'ín Jmugöji c'ü manda ga cjanu. ¹¹ 'Ma бүбүtsc'ejí c'ü ra jyanbüvi c'ü nu xíra, dya cja ra yepe ra chjüntü 'ma c'ü. O ra ma jo'tp'ü c'ü nu xíra, ngue c'ua ra mintjovi c'ua na yeje. Nu'tsc'ejí in bëzoji, dya rí pëzgueji nin suji.

¹² Xo бүбү 'na jña c'ü rá xi'tsc'öji nu'tsc'ejí 'ma dya ejme Mizhocjimi nin suji 'ñe nin xíraji. Dya ngue c'ü ixo mandazü c'ín Jmugöji; nguezgö rí xi'tsc'öji yo. Nu'tsc'ejí cjuarma, 'ma dya creo Mizhocjimi yo nin sugueji, pero 'ma ne anguezeji xe rí mintcjeji c'o, dya rí jyanbügueji 'ma c'o. ¹³ Xo 'ñetsc'ejí hermana, 'ma dya ejme Mizhocjimi yo nin xíragueji, pero 'ma ne anguezeji xe rí mintcjeji c'o, dya xo rí jyanbügueji 'ma c'o. ¹⁴ Na ngueje Mizhocjimi ra intsjimi c'e bëzo c'ü dya creo, na ngue creo Mizhocjimi c'ü nu su'u. Xo 'ñe c'e ndixü c'ü dya creo, xo ra intsjimiji c'ü, na ngue creo Mizhocjimi c'ü nu xíra. 'Ma jiyö, dya ro intsjimi Mizhocjimi c'o o t'iji 'ma. Pero nudya, ya intsjimi Mizhocjimi c'o. ¹⁵ 'Ma ne ra ma c'ü nin suji o c'ü nin xíraji c'o dya ejme Mizhocjimi, nu'tsc'ejí rí jyéziji ra ma c'o. Nu'ma, dya cja xe ni jyodü xe rí minc'ejí 'ma c'o nin xíraji, o c'o nin sugueji. Na ngue ne'e Mizhocjimi c'ü rá cãrãji na jo. ¹⁶ Nu'tsc'ejí in ndixüji, pe in cjiñiji 'ma dya rí jyëzgueji ra ma yo nin xíraji, xa'ma ra salva 'ma c'o. Pero, ¿ja rguí pãrãgueji? Xo 'ñetsc'ejí in bëzoji, ¿ja xo rguí pãrãgueji cjo ra salva yo nin sugueji, 'ma dya xo rí jyëzgueji ra ma c'o? Dya ra sö rí pãrãgueji.

¹⁷ Nzi 'natsc'ejí rí tsjaji c'ua ja c'o nzi va dya'c'ejí c'ín Jmugöji. Je ga cjanu rgá xipcjö yo cjuarma texe nu ja jmurüji. ¹⁸ Бүбүtsc'ejí c'o ya circuncidaotsc'ejí in cuerpoji. Nu 'ma ya vi circuncidaotsc'ejí 'ma o 'ñünc'ü in mü'büji Mizhocjimi i 'ñench'e in mü'büji e Jesucristo, nu'ma, dya rí jyodüji ja rguí borraji c'o jmeya. Y 'ma dya vi circuncidaotsc'ejí 'ma o 'ñünc'ü in mü'büji, dya ni jyodü rí circuncidaoji 'ma. ¹⁹ C'ü ni circuncidaoji 'na nte, dya ni muvi c'ü. Dya xo ni muvi c'ü dya ni circuncidaoji. C'ü na cjuana ni muvi, ngue c'ü rá cjaji c'ü mandazüji Mizhocjimi. ²⁰ Nguec'ua rí xi'tsc'öji, c'ua ja c'o nzi ma cjatsc'ejí 'ma o 'ñünc'ü in mün'c'ejí Mizhocjimi, je rga cjanu rguí minc'ejí nzi 'natsc'ejí. ²¹ Nu 'ma ngue o cjatsc'ejí 'na hacendado 'ma mü o 'ñünc'ü in mü'büji Mizhocjimi, dya rí pë'sc'ejí ndümü zö rí sido ri ngue'tsc'ejí o cjats'üji c'e hacendado c'ü. Pero 'ma ra sö rí reglaji ngue c'ua rí pedyegueji libre, rí tsjaji 'ma. Xenda na jo ga cjanu. ²² C'o ngue o cjaja 'na hacendado 'ma mü o 'ñünbü o mü'bü Mizhocjimi, ya libre a jmi e Cristo c'o, zö ri sidotjoji ri ngue o cjaja c'e hacendado. Y c'o libre c'o dya cjó o cjaja, ya ngue o cjaja dya e Cristo c'o, ra mbëpiji angueze. ²³ E Cristo o ngõt'ü me na mizhi va ndõmpc'ejí. Nguec'ua, dya xtí dyätqueji c'ü ra xi'ts'iji yo nte; rí dyätãji c'ü xi'ts'iji e Cristo. ²⁴ Mí cjuarmats'ügöji,

zö mi libregueji o jiyö 'ma mü o 'ñünnc'ü in mü'büji Mizhocjimi, zö vi chjüntqueji o jiyö, zö vi circuncidaotsc'ejí o jiyö, pero c'ü ni jyodü, ngue c'ü rí sidoji Mizhocjimi.

²⁵ C'ü ra tsja c'ü dya be chjüntü, dya mandazü c'ín Jmugöji rá xi'tsc'öji. Pero o juentsquegö o dyacö rí apóstolegö. Nguec'ua rí cjiñi rí mamagö jña, c'ua ja nzi ga ne angueze. ²⁶ Rí cjiñigö xenda na jo 'ma dya ra chjüntü dya yo hermano 'ñe yo hermana. Na ngueje ya va sädä c'o pa c'o me ra tsjacüji yo nte rá sufreji va. ²⁷ 'Ma in 'ñegueji nin suji, dya rí jyodü ja rgui jyanbüji. 'Ma dya in 'ñegueji nin suji, dya rí jyodüji nin suji 'ma. ²⁸ Pero 'ma rí chjüntqueji, dya s'o c'ü in cjagueji 'ma. Xo 'ñetsc'ejí in ndixüji, dya xo ga s'o 'ma rí chjüntqueji. Pero me rí sufregueji va c'o pa c'o ya va sädä. Rí mangö c'ü na jo'o, dya rí chjüntqueji ngue c'ua xa'ma dya nda rí sufregueji 'ma.

²⁹ Dyäräji na jo c'ü rá xi'tsc'öji dya, cjuarma. Ya va sädä c'o pa c'o rá sufreji va. Nguec'ua rí xi'tsc'öji, c'o ya 'ñeje nu su'u, ra mbëpiji Mizhocjimi rgá minji co c'ü nu suji, chjëntjui nza cja c'ü dya ri 'ñeji o suji. ³⁰ C'o cjiñi ga ndümü, ra mimiji nza cja c'ü dya ri ndümüji. C'o mäjä, ra mimiji nza cja c'ü dya ri mäjäji. C'o pje nde tömü, ra mimiji nza cja c'ü dya pje ri pë's'iji. ³¹ Y 'ma bübütsc'ejí c'o mápä yo bübü va cja ne xoñijöümü, dya ra mápäji na puncjü c'o. Na ngue c'o cja yo nte cja ne xoñijöümü, ya va sädä c'ü dya cja rguí muvi c'o.

³² Rí negö c'ü dya pje rí mbennc'ejí cja ne xoñijöümü. C'o cjuarma c'o dya chjüntü, me ne ra mbëpiji c'ín Jmugöji nguec'ua ra mäjä angueze. ³³ Pero c'o cjuarma c'o ya chjüntü, me ne ra tsjaji c'ü cja cja ne xoñijöümü. Jodüji ja rgá mäjä c'o nu suji. ³⁴ Je xo ga cjatjonu c'o ndixü c'o ya chjüntü, 'ñe c'o dya chjüntü. Nde nan'ño ga nguiñiji. C'o dya be chjüntü, me ne ra mbëpiji c'ín Jmugöji. Jodüji ra dyätäji angueze co texe o cuerpoji, 'ñe co texe o mü'büji. Pero c'o ya chjüntü, me ne ra tsjaji c'ü cja cja ne xoñijöümü; jodüji ja rgá mäjä c'o nu xiraji.

³⁵ Dya ngue c'ü rgá c'axc'üji c'ü rí xi'tsc'öji c'ü dya rí chjüntqueji. Ngue c'ü rí ne rá pjöxc'ügöji, ngue c'ua ra sö rí sido rí pëpiji na jo c'ín Jmugöji, c'ü ri nguextjo angueze c'ü rí jyodüji c'ü rguí mäjä.

³⁶ 'Ma cjo c'o 'ñeje 'na xunt'i c'ü dya chjüntü, 'ma ya cjogütjo va xunt'i, 'ma cjiñi c'ü nu tata c'ü ni jyodü ra chjüntü; nu'ma, ra tsja c'e bëzo ja c'o nzi ga nguiñi, ra chjüntpü 'ma c'ü o xunt'i. Dya xo rrä s'o c'ü ra chjüntpü c'ü. ³⁷ Pero 'ma ya mbeñe na jo c'ü dya ra chjüntpü c'ü nu xunt'i, 'ñe 'ma xo janda na jo c'ü dya ni jyodü ra chjüntpü; nu'ma, ra sö ra tsja 'ma c'e bëzo ja c'o nzi ga nguiñi. 'Ma ya nguiñi na jo c'ü dya ra chjüntü c'ü nu xunt'i, na jo c'ü dya ra chjüntpü 'ma c'ü. ³⁸ Nu c'ü ra chjüntpü c'ü nu xunt'i, na jo cja'a c'ü. Nu c'ü dya ra chjüntpü c'ü nu xunt'i, xenda na jo c'ü cja'a c'ü.

³⁹ Dya ra sö 'na ndixü ra jyanbüvi c'ü nu xira, 'ma xe büntjo. Pero 'ma ya rguí ndü c'ü nu xira, ya sö ra chjüntüvi c'ü 'na bëzo 'ma. Pero ra chjüntüvi 'na bëzo c'ü xo ätpä o jña c'ín Jmugöji. ⁴⁰ Pero rí mangö nu 'ma ra mintsjé c'e ndixü, xenda na jo rgá mimi 'ma. Je xo ga cjanu rgá cjiñi c'ü ni zocöji o Espíritu Mizhocjimi.

8

Los alimentos consagrados a los ídolos

¹ Xo 'ñe i tsjacöji t'önü ja ga cja c'o o ts'ingue c'o animale c'o ya vi bäsp'ä cja yo ts'ita. Já, na cjuana c'ü i xitscöji c'ü rí pärägöji ja ga cja, rí texeji. Pero 'ma cjo c'o cjiñi me pärä, cjaütjsjé na nojo 'ma c'ü. 'Ma cjo c'o s'iya c'ü nu cjuarma, ngue 'ma pjös'ü na jo 'ma c'ü. ² C'o cjiñi me pärä, ni jyodü ra unüji ngüenda c'ü dya be päräji ja c'o nzi ga jyodü ra mbäräji. ³ C'ü ni muvi, dya ngue c'ü rá pärägöji na puncjü; ngue c'ü rá neji Mizhocjimi. Nu'ma, ra recibidozüji Mizhocjimi.

⁴ I dyöngöji cjo na jo rí sapüji c'o o ts'ingue c'o animale c'o ya vi bäsp'ä cja yo ts'ita. Rí pärägöji, dya pje ni muvi yo ts'ita cja ne xoñijöümü, na ngue 'natjo Mizhocjimi c'ü bübü. ⁵ Cärä na puncjü c'o xiji mizhocjimi cja ne xoñijöümü 'ñe a jens'e. Na cjuana cärä na puncjü c'o xiji mizhocjimi c'o cjaü yo nte o jmuji. ⁶ Pero nutscöji rí ejmeji e Cristo, 'natjo Mizhocjimi c'ü rí ma'tc'öji, c'ü ngue in Tatagöji c'ü o dyät'ä texe ne jens'e 'ñe ne

xoñijõmü. C'ü vi ngambgõji, nguextjo angueze rá pëpcõji c'ü. Xo 'natjo c'ü rí cjacõji ín Jmugõji, c'ü ngue e Jesucristo c'ü o dyät'ä texe yo bübü. Ngue angueze o dyacõji c'ü rgá bünc'õji dya.

⁷ Pero yo cjuarma, dya texeji pãrãji ga cjanu; dya texeji pãrãji c'ü dya pje ni muvi yo ts'ita. Na ngueje cãrã o cjuarma c'o ot'ü mi ma't'ü yo ts'ita. Nguец'ua 'ma sapüji c'o o ts'ingue c'o animale c'o vi bãsp'ä cja yo ts'ita, xe cijjñiji yo ts'ita 'ma, 'ñe cijjñiji c'ü na s'o c'ü na cjaji. Na ngueje dya be pãrãji cjo na jo xe ra za'aji, cjo jiyö. ⁸ Dya ngue c'ü rá sigõji c'o, c'ü rguí recibidozüji Mizhocjimi. 'Ma rá sigõji c'o, dya pje ra mböxcõji c'o. Ni ri ngue 'ma dya rá sigõji, dya pje xo ra bëtscõji. ⁹ Sö rí sigueji c'o ts'ingue c'o vi bãsp'ä cja yo ts'ita. Pero bübü cjuarma c'o dya be pãrã cjo na jo xe ra ziji cjo jiyö. Nguец'ua rí pjötpügueji ngüenda c'ü dya rí tsjapqueji ra tsja c'o na s'o anguezeji c'ü ra ziji. ¹⁰ Na ngue 'ma rí möji nu ja c'o bübü yo ts'ita rí ma siji c'o ts'ingue c'o vi bãsp'ä yo, 'ñe 'ma ra jñantc'aji 'na cjuarma c'ü dya be pãrã cjo na jo xe ra zi cjo iyö, ¿cjo dya ra tsja c'o na s'o c'ü rguí rezga ra zi c'ü? Jã, ra tsja c'o na s'o c'ü rguí rezga ra zi. ¹¹ Y nu'tsc'ejji na ngue c'ü in cjacqueji me in pãrãji, 'ñe in siji c'o o bãsp'ä cja yo ts'ita, nu'ma, 'na ra bëzhi o aljma c'o cjuarma c'o dya be pãrã na jo. Maco c'ü vi ndü e Cristo, ngue c'ü dya ra bëzhi, ra büntjo c'o. ¹² Nguец'ua 'ma in sigueji a cjanu, in cjaji c'o na s'o contra e Cristo na ngueje in s'onbüji o bëpji angueze. Ngue c'ü in cjaji 'ma xo si yo nin cjuarmaji nu 'ma dya be pãrãji na jo ra ziji o jiyö. Dya nguextjo c'ü in cjaji c'o na s'o contra anguezeji; xo in cjaji c'o na s'o contra e Cristo. ¹³ Nu 'ma ri cja c'o na s'o 'na mi cjuarmagö, na ngue c'ü rvá sigö c'o ts'ingue c'o vi bãsp'ä cja yo ts'ita, nu'ma, nunca xe rá sigö 'ma c'o ts'ingue c'o. 'Ma jiyö, rá cjacö ra tsja c'o na s'o 'ma mi cjuarma.

9

Los derechos de un apóstol

¹ Sö rá cjacö texe c'o dya mama Mizhocjimi na s'o. Na ngue e Jesucristo o 'ñevgueji libre, nguец'ua dya cja mandazüji c'o o ley Mizhocjimi c'o o dyopjü e Moisés. Y na yeje, pjëtscö apóstole. Ró janda e Jesús c'ín Jmugõji. Y 'ma ró pëpcjö a ndetsc'ejji, i 'ñench'e in mün'c'ejji c'ü. ² Bübü c'o mama c'ü dya rí apóstolegö. Pero nu'tsc'ejji in pãrãgueji c'ü rí apóstolegö. Na ngueje bübüts'ejji dya in mün'c'ejji c'ín Jmuji, na ngue ró zo'c'õji.

³ Ngue nu rí xicö c'o cjacö t'önü pje pjëtscö. ⁴ Nutscõjme rí apóstolejme, rí pë'sc'õjme derecho c'ü ra dyacõjme yo cjuarma c'ü rá sijme. ⁵ E Pedro 'ñe c'o nu cjuarma e Jesucristo c'ín Jmuji 'ñe c'o 'ñaja apóstole, 'ma nzhodü ga zopjüji yo nte, sidyiji o suji c'o xo creo e Jesucristo. Natscö 'ma ri 'ñegö mi su'u, ¿cjo dya xo ro pë'sc'ö derecho ro dyocjõbe c'ü? ⁶ ¿Cjo in cijjñiji nguextjo c'o 'ñaja apóstole c'o pë's'i derecho ra ch'unü c'ü ra ziji? Pe in cijjñiji ni jyodü rá pëpjigö ngue c'ua rá töt'ü c'ü rá sigö; xo 'ñe e Bernabé, ra pëpji para ra chöt'ü c'ü ra zi. ⁷ Rí önnc'üji, ¿cjo bübü 'na tropa c'ü ni jyodü ra gastotsjé o merio ra ndõmü c'ü ra zi, 'ñe c'ü ra jye? Iyö, dya bübü. Y c'o cant'a o uva, ¿cjo dya xo sö ra ziji c'o ri quis'i? Jã, sö ra ziji. C'o c'as'ü o ndënc'hjürü, ¿cjo dya sö ra ziji c'ü o lechi c'o? Jã, xo sö ra ziji. ⁸ ¿Cjo nguextjo rí mangö c'ua ja ga tsja yo nte? Iyö, xo mama ga cjanu yo o mandamiento Mizhocjimi. ⁹ C'o o mandamiento Mizhocjimi c'o o dyopjü e Moisés, t'opjü a cjava c'o: "Ma ra yödü o ndëxü c'o in nzhünüji, dya pje rí jñu'tp'üji a ne c'o; jyëziji ra ñõnüji." C'ü vi mama a cjanu Mizhocjimi, dya ngue c'ü me s'ia o nzhünü. ¹⁰ C'e jña je vi t'opjü por nutscõji rí nteji, ngue c'ua rá pãrãgõji, c'ü huajma ni jyodü ra ch'unü o ndëxü c'o ra mbedye cja c'e juajma. Xo 'ñetjo c'ü tagü o ndëxü. Nguец'ua 'ma cja huajmatjo, o 'ma ya tagü, ixta jñunt'ü o mü'bü c'ü ra ch'unü c'o ndëxü. ¹¹ Ró xi'tsc'õji o jña Mizhocjimi. ¿Cjo me rí sögueji na jyü rguí pjöxcö c'o in pë'sc'ejji? ¹² C'o 'ñaja xöpüte, mamaji pë's'iji derecho ra dyö'tc'ügueji; nazgö, ¿cjo dya xenda rí pë'sc'ö derecho rá ö'tc'ö? Pero dya pje rí ö'tc'ö. C'ü rí cjacö, rí huanta texe 'ma pje c'o bëtsc'i, ngue c'ua ra sö rá zopjü na puncjü o nte, ra dyärãji c'e jña c'ü mama ja ga cja e Cristo. ¹³ ¿Cjo dya in pãrãgueji, c'o pëpji cja c'ü o templo c'o ín menzumüjme a Israel, si'iji c'o pje bübü cja c'e templo? Anguezeji pëpjiji cja c'e arta, nguец'ua ga zipiji c'o o ts'ingue c'o animale c'o pö'tp'üji Mizhocjimi

nu. ¹⁴ Je xo ga cjatjonu va manda c'ín Jmugöji, nu c'o zopjü yo nte ga xipjiji ja rgá sö ra jogü o mü'büji, ni jyodü ra ch'unü c'ü ra ziji, na ngue xipjiji o jña Mizhocjimi. ¹⁵ Pero nutscö, dya xo rí örügö c'ü rá sigö, 'ñe c'ü rá jegö. Dya xo ngue c'ü rgá pen'c'öji ne carta, c'ü pje rí dyacöji. Na ngue c'ü dya rgá örügö, ngue c'ü rgá mäcjö c'ü. Nguec'ua xenda na jo c'ü dya rá örügö, zö ro tügö o tjiimi.

¹⁶ Rí zopcjö yo nte rí xipjiji ja rgá sö ra 'ñemeji libre cja c'o na s'o. Pero dya ra sö rá cjaüpütsjé na nojo. Na ngueje pë'sc'ü rá zopjüji a cjanu. 'Ma jiyö, juentscö ra jñüncö ngüenda 'ma Mizhocjimi. ¹⁷ Dya nguezgö ró juanncjötsjé ne bëpji nu rgá zopjü yo nte. Ma rva cjanu, ro ngötcüji 'ma. Pero o ch'acö ne bëpji; nguec'ua rá cjaögö zö dya ró juajnú.

¹⁸ ¿Pje ra ts'ötcö 'ma cja ne xoñijöümü? Ojtjo, dya pje ra ts'ötcö. Pero rí mäcjö na ngueje dya pje rí cobragö yo nte, 'ma rí xipjiji ja rgá sö ra jogü o mü'büji. Dya pje rí örügö, zö xi rí pë'sc'ö derecho ra dyacöji.

¹⁹ Zö dya ngue o mbëpjizü ne rí 'na nte, pero rí pjös'ügö texe yo nte, ngue c'ua c'o dya be ench'e o mü'bü e Cristo, ra 'ñench'e o mü'büji na puncjüji. ²⁰ 'Ma rí bübügö cja c'o ín menzumüjme a Israel, rí cjaögö nza cja anguezeji ngue c'ua ra 'ñench'e o mü'büji e Cristo. Dya cja rí süpcö c'o o ley Mizhocjimi c'o o dyopjü e Moisés, pero 'ma rí cãrãgöjme c'o me süpü c'o ley, rí cjaögö c'ü mama c'o ley, nza cja c'ü me xo ri süpügö, ngue c'ua c'o me süpü c'o ley ra dyätpäji o jña e Cristo. ²¹ 'Ma rí bübügö cja c'o dya tjé c'o ley, rí cjaögö nza cja c'ü dya ri mandazü c'o ley, ngue c'ua xo rá töjö c'o dya tjé c'o ley, ra 'ñejmeji e Cristo. Dya ngue c'ü dya mandazü Mizhocjimi, pero ngue c'ü o jña e Cristo c'ü rí ätägö dya. ²² Cãrã o nte c'o cijjñi c'ü bübü o jñöñü c'ü dya sö ra ziji. 'Ma rí bübügö co anguezeji, rí cjaögö nza cja anguezeji, dya xo rí sigö c'o jñöñü. Rí cjaögö a cjanu, ngue c'ua rá töjögö c'o, ra 'ñench'e o mü'büji e Jesucristo. Texe cja yo nte, rí cjaögö nza cja anguezeji. Rí cjaögö texe, ngue c'ua ra bübü c'o ra 'ñejme, ra jogü o mü'büji. ²³ Texe nde rí cjaögö yo, ngue c'ua xe rrã puncjü o nte c'o ra creo yo jña yo rí xipjiji c'ü ja rgá 'ñemeji libre cja c'o na s'o. Y ngue c'ua xo 'ñezgö xo ra mböxcö yo jña yo.

²⁴ In pãrãgueji cja 'na carrera, cjaji carrera texeji. Pero 'natjo c'ü ra ndöjö, y ngue c'ü ra ch'unü c'e listón c'ü. Je xo rga cjatsc'leji nu, rí tsjacjuanaji rgui dyätãji Mizhocjimi, ngue c'ua ra ch'a'c'leji c'o me na jo. ²⁵ C'o eñe pje nde ma t'eñe, jëziji texe c'o dya ni jyodü ra ziji, 'ñe c'o pje ra tsjaji, ngue c'ua ra sö ra ndöji. Maco ts'i ni tjeze c'ü ra ch'unüji 'ma ra ndöji. Pero nutscöji, c'ü ra dyacöji Mizhocjimi, nunca ra tjeze c'ü. ²⁶ Nutscö, dya nza cjaögö c'ü ri cja carrera c'ü dya ri pãrã ja ra zät'ã. Dya xo nza cjaögö boxeador c'ü me ri c'uana a dyë, pero dya ri sürü ra yabü c'ü 'naja. ²⁷ Rí pjörütsjé ja rgá minc'ö, ngue c'ua dya rá cjaögö c'o na s'o c'o ne ín cuerpogö. 'Ma jiyö, ra ch'ötcö c'ü dya rvã ätcö na jo Mizhocjimi; zö rvã zopcjö na puncjü o nte.

10

Consejos contra la idolatría

¹ Nguec'ua rí negö rí mbeñeji na jo cjuarma, ja va mbös'ü Mizhocjimi c'o ín mboxatitagöjme o mbedyeji a Egipto. O ndünt'üji a xütjü cja c'e ngömü. Y o mbes'ejji na jo cja c'e mar. ² 'Ma o zütüji c'e ngömü, 'ñe 'ma o mbes'ejji cja c'e mar, o jizhiji texeji c'ü ro dyätãji e Moisés. ³ Mi ojtjo pje ro ziji nu, pero Mizhocjimi sido mi penpeji c'ü ro ziji. Nu c'e jñöñü, nde mi siji texeji c'ü. ⁴ Y xo mi siji texeji c'e ndeje c'ü o unü Mizhocjimi anguezeji. Dya mi bëzhi o ndeje na ngueje mi pöji anguesji 'naja c'ü o tsjapü ro mbeje o ndeje cja c'e ndojo c'ü ro ziji. Mi nguetsjé e Cristo c'ü. ⁵ Zö vi mbös'üji a cjanu texe c'o vi mbedye a Egipto, pero yetjo nte c'o o tsja na jo c'ü va mäjä Mizhocjimi. Pero c'o 'ñaja c'o ma puncjü, iyö c'o. Nguec'ua va üdü Mizhocjimi, nguec'ua va ndü anguezeji mi bodüji cja c'e majyadü.

⁶ C'ü ja va mbös'üji c'o, 'ñe c'o o tsjapü Mizhocjimi c'o, ngue c'ü xo rga unnc'öji ngüenda, ngue c'ua dya rá ne rá cjaji c'o na s'o, ja c'o nzi ma tsja anguesji. ⁷ Mi cãrã anguezeji c'o mi ma't'ü o ts'ita. Na ngueje mama a cjava o jña Mizhocjimi: "O mimi c'o nte, o ziji o xëdyi. Cjanu o böbüji c'ua; go nemeji a jmi c'e ts'inzhünü c'ü vi dyät'aji",

eñe o jña Mizhocjimi. Nu'tsc'ejí, dya rí tsjagueji a cjanu rí ma'tc'ejí yo ts'ita. ⁸ Mi cãrã anguezeji c'o mi tsãjã o ndixũ. Nguec'ua 'na nu pa, o ndũ veintitres milji. Nutscõji, dya rá c jagõji a cjanu. ⁹ Mi cãrã anguezeji c'o mi cja na s'o; mi nuji cjo ro castigao Mizhocjimi anguezeji. Nguec'ua ma ëjẽ c'o c'ijmi mi saji c'o nte; nguec'ua mi tũji. Nutscõji, dya rá sõji a cjanu o jña e Jesucristo rá nuji cjo ra castigaozũji o iyõ. ¹⁰ Mi cãrã anguezeji c'o me mi reclamao. Nguec'ua va mbõ't'ũji c'o, o tsja 'naja c'o o anxe Mizhocjimi. Nu'tsc'ejí, dya rí reclamaoji a cjanu.

¹¹ Texe c'o o tsjapũ Mizhocjimi c'o, ngue c'ũ rga unnc'õji ngüenda. Xo t'opjũ c'o, ngue c'ua xo ra zi'ch'i ín mün'c'õji c'o, ngue c'ua dya xo rá c jaji a cjanu c'o na s'o. Na ngueje ya rí cãrãji yo cjẽ yo ya ni ma ra nguarũ. ¹² Nguec'ua rí xi'tsc'õji, c'ũ cjiñi me na jo cja o jmi Mizhocjimi, ni jyodũ ra mbõngüenda c'ũ. 'Ma jiyõ, 'na ra tsja c'o na s'o. ¹³ Texe yo nte, bũbũ 'ma va ëjẽ o pjeñeji ra tsjaji c'o na s'o. Pero Mizhocjimi sõ ra mbõs'ũji na jo; dya ra tsjaji c'o. Nguec'ua 'ma va ëjẽ in pjeñeji c'o na s'o, dya ni jyodũ rí tsjaji c'o. Ixtí jñunt'ũ in mün'c'ejí, Mizhocjimi ra dya'c'ũji ja rgui zẽzhiji ngue c'ua dya rí tsjaji c'o na s'o.

¹⁴ Rí s'iyatsc'õji cjuarma, nguec'ua rí xi'tsc'õji, dya pje rí tsjaji c'ũ rgui pẽ's'iji parte co yo ts'ita. ¹⁵ Rí xi'tsc'õji a cjanu, na ngueje in pãrãgueji c'ũ na jo. Rí tsjiñi na jo, ngue c'ua rí pãrãgueji c'ũ na cjuana c'ũ rí xi'tsc'õji. ¹⁶ 'Ma rí jmurũgõji rí mbeñeji ja va ndũ e Cristo, ot'ũ rí unngõji 'na põjõ, cja rrũ sigõji c'ũ po'o c'e vaso. 'Ma rí c jagõji a cjanu, rí jizhiji 'ma c'ũ 'natjo ín mü'bũji nzi 'nazgõji rgá pẽ's'iji parte co e Cristo c'ũ o pjõdũ o cji por nutscõji. Xo 'ñe 'ma rí mẽ'chc'õji c'e tjõmẽch'i cja rrũ siji, xo rí jizhgõji 'ma c'ũ 'natjo ín mü'bũji nzi 'nazgõji rgá pẽ's'iji parte co e Cristo c'ũ o sufre va ndũ por nutscõji. ¹⁷ 'Natjo c'e tjõmẽch'i c'ũ rí sigõji rgá mbeñeji ja va ndũ e Cristo. Nguec'ua zõ na puncjüzũji rí ejmeji e Cristo, pero 'natjo ín mü'bũji rgá pẽ's'iji parte co e Cristo. Na ngueje rí sigõji c'ũ 'natjo tjõmẽch'i rí texeji.

¹⁸ Tsjiñi c'o ín menzumũgõjme a Israel. Anguezeji 'natjo c'ua mi saji c'o o ts'ingue c'o animal c'o mi pãsp'ãji Mizhocjimi cja c'e arta. Nguec'ua mi jizhiji c'ũ mi 'natjo o mü'bũji ma mbẽ's'iji parte co Mizhocjimi c'ũ mi ngue o c jaja c'e arta. ¹⁹ ¿Cjo in unnc'ejí ngüenda yo rí xi'tsc'õji? ¿Cjo in cjinncjeji rí mangõ c'ũ pje ni muvi yo ts'ita? Iyõ. ¿Cjo in cjinncjeji rí mangõ c'ũ pje ni muvi c'o ts'ingue c'o pãsp'ãji cja yo ts'ita? Iyõ, dya rí mangõ ga cjanu. ²⁰ Dyãrãji na jo c'ũ rá xi'tsc'õji. 'Ma pje c'o põt'ũ c'o dya ejme Mizhocjimi, cja rrũ mbã's'ãji cja c'o o arta anguesji, dya ngue Mizhocjimi c'ũ pãsp'ãji; ngue c'o demonio c'o ngue o dyoji e Satanás c'ũ dya jo. Nguec'ua 'ma in sagueji c'o ts'ingue c'o vi mbãsp'ãji yo ts'ita, chjëntjui c'ũ ri pẽ's'igüejí parte co c'o demonio. Nguec'ua, dya rí negõ rí sido rí sagueji c'o o ts'ingue c'o animale c'o vi mbãsp'ãji yo ts'ita. ²¹ 'Ma in sigueji c'ũ po'o c'e vaso gui mbeñeji e Jesucristo, dya sõ rí sigueji c'o vi mbãsp'ãji yo ts'ita. 'Ma in sigueji c'o ni pẽ'sc'ejí parte co e Jesucristo, dya sõ rí sigueji c'o rvi pẽ's'iji parte co c'o demonio. ²² Nu 'ma sido rá sagõji c'o ts'ingue c'o vi mbãsp'ãji yo ts'ita, ra üdũ 'ma c'ín Jmugõji, na ngue dya rí negõji 'ma angueze co texe ín mü'bũji. A poco in cjiñi c'ũ xenda na zẽtscõji que na ngue angueze.

La libertad y el amor cristiano

²³ Sõ rí tsjagueji texe c'o dya mama Mizhocjimi na s'o. Pero dya ni jyodũ texe rí tsjagueji c'o. Y texe c'o, dya xo pjõxc'ejí c'o, ni xo ri ngue yo nin cjuarmaji. ²⁴ Dya rí tsjiñi ngüextjo cjo in pẽ'sc'ejí derecho c'ũ pje rí tsjaji; xo rí tsjinncjeji yo nin cjuarmaji. Na ngueje dya jo pje rí tsjaji c'ũ ra tsjapũ ra tsja c'o na s'o yo.

²⁵ Texe c'o pje nde ma ts'ingue c'o põji cja bõngue, ra sõ rí sigueji c'o. Dya rí tsjaji t'õnũ cjo vi mbãsp'ãji cja ts'ita c'o ts'ingue. Na ngue dya ni jyodũ rí tsjiñi c'o. ²⁶ Na ngueje ne xoñjõmũ, o c jaja ín Jmugõji nu. Xo 'ñe texe yo bũbũ.

²⁷ 'Ma cjo c'o ra zon'c'ejí c'o dya ejme Mizhocjimi, ra xi'tsc'ejí rí mõji rí ma siji o xedyi cja o ngümüji, nu 'ma in ne rí mõji, rí siji texe c'o ra ch'a'c'ejí. Dya rí tsjapũji t'õnũ cjo vi mbãsp'ãji cja ts'ita c'o jñõnũ. Na ngueje dya ni jyodũ rí pãrãgueji. ²⁸ Pero 'ma cjo c'o ra xi'tsc'ejí: "Yo ts'ingue yo ch'a'c'ejí, o bãsp'ã cja ts'ita yo", ra 'ñents'ejí, dya rí sigueji 'ma.

'Ma jiyö, rí tsjapqueji ra tsja c'ü na s'o 'ma c'ü o xi'tsc'ëji. Na ngueje nuc'ü, cjiñi c'ü dya ga jo ra zi c'e ts'ingue. ²⁹ Dya ngue'tsc'ëji rí tsjiñigüejí c'ü dya ra sö rí sigueji, jiyö. C'ü ra nguiñi dya jo ra zi, ngue c'ü o xi'tsc'ëji c'ü vi bäs'p'ä c'e ts'ingue cja yo ts'ita. Nguec'ua dya rí sigueji c'o. Nu'tsc'ëji pe rí xitscöji a cjava: "Rí pë'sc'öjme derecho rá sigöjme c'o pje nde ma jñöñü. Nguec'ua, dya cjó pë's'i derecho ra zopcöjme, zö ri cjiñi c'ü dya jo c'ü rí sigöjme. ³⁰ Nguec'ua, ¿jenga sopcöjme 'ma rí sigöjme c'o ts'ingue c'o päsp'äji cja yo ts'ita; maco rí unüjme 'na pöjö Mizhocjimi?" rí ñenzgöji. ³¹ Pero rí xi'tsc'öji, 'ma rí sigueji o xëdyi, o 'ma pje c'o nde rí siji, o 'ma pje c'o rí tsjagueji, rí tsjaji c'ua ja ga ne Mizhocjimi, ngue c'ua ra 'mārā me na jo angueze. ³² Rí tsjaji c'ü dya cjó rí tsjapüji ra tsja c'o na s'o, zö ri ngue yo ín menzumüjme a Israel, o zö ri ngue yo in menzumügueji a Grecia, zö creoji Mizhocjimi, zö dya creoji. ³³ Rí tsjaji ja c'o nzi rgá cjägö. Na ngueje nutscö, dya rí cjiñigö nguextjo cjo sö pje rá cjägö. Xo rí cjinncjö yo nte, na ngueje dya ra jogü pje rá cjägö c'ü rá cjacö yo nte ra tsjaji c'o na s'o. Rí cjägö a cjanu ngue c'ua xa'ma ra 'ñench'e o mü'büji e Jesucristo, ra salvaji.

11

¹ Rí cjägö a cjanu, na ngue ngueje o ñiji e Cristo. Nu'tsc'ëji rí tsjagueji c'ua ja nzi rgá cjägö.

Las mujeres en el culto

² Me rí mä'c'ägöji cjuarma, na ngue in mbenzgöji texe c'ua ja rí nzhodü. Me xo in cjañi ja c'o nzi rvá xi'tsc'öji. ³ Pero bübü c'ü xe rí negö rí pärägueji. Mizhocjimi manda cja e Cristo. E Cristo manda cja e bëzo. E bëzo manda cja e ndixü. ⁴ E bëzo, 'ma ro jñus'ü o tjüs'ü 'ma go dyötü Mizhocjimi o 'ma go mama o jña Mizhocjimi, ro bëzhi o tseje 'ma c'ü. ⁵ Pero e ndixü, nu 'ma dya pje ra ngo'bü o ñi 'ma go dyötü Mizhocjimi o 'ma go ña o jña Mizhocjimi, xo ra bëzhi o tseje 'ma c'ü. Chjëntjui c'ü ro t'äxpä o ñi c'ü. ⁶ 'Na ndixü c'ü dya ra ngo'bü o ñi, ni jyodü ra t'äxä c'ü. Pero nu 'ma ix 'na tsetjo c'ü rguí t'äxä, ni jyodü ra ngo'bü o ñi 'ma c'ü. ⁷ E bëzo, dya ni jyodü pje ra jñus'ü. Na ngue o dyät'ä Mizhocjimi e bëzo c'ü ixi nguetjo angueze. Nguec'ua ngueje Mizhocjimi c'ü manda cja e bëzo. Pero e ndixü je vi ñeje cja e bëzo, nguec'ua ngue e bëzo manda cja e ndixü. ⁸ Dya ngue e ndixü, c'ü vi t'ät'ä e bëzo. Je ngue e bëzo c'ü vi t'ät'ä e ndixü. ⁹ Dya ngue e bëzo o t'ät'ä para ra mbös'üji e ndixü. Ngue e ndixü o t'ät'ä, ngue c'ua ra mbös'üji e bëzo. ¹⁰ C'ü ni ngo'bü o ñi yo ndixü, je jizhiji c'ü dya mandaji cja yo bëzo. Co'büji o ñiji a cjanu, na ngue janda c'o o anxe Mizhocjimi. ¹¹ Mizhocjimi recibido yo bëzo ñe yo ndixü nza yejui. Na ngue 'ma ri ojtjo yo bëzo, dya ri bübü 'ma yo ndixü. Y 'ma ri ojtjo yo ndixü, dya ri bübü 'ma yo bëzo. ¹² Na ngueje e Eva c'ü mi ot'ü ndixü, je vi ñeje cja e Adán c'ü mi ot'ü bëzo. Je xo ga cjatjonu e bëzo, je ni ñeje cja e ndixü. Zö ri bëzo, zö ri ndixü, pero ngue Mizhocjimi o ngambgagöji.

¹³ Nu'tsc'ëji rí tsjiñiji. ¿Cjo na jo ra dyötü Mizhocjimi e ndixü, nu 'ma dya ra ngo'bü o ñi? Iyö, dya ga jo. ¹⁴ 'Ma na maja o ñixte 'na bëzo, dya ni jyodü cjó ra xi'tsc'ëji c'ü ix 'na tsetjo; ixi jñetsetjo. ¹⁵ 'Ma na maja o ñixte 'na ndixü, dya pje ngue 'na tseje. O ch'unü yo ndixü ra mbe o ñixte yo, ngue c'ua ra ngo'p'üji a ñi. ¹⁶ Bübüts'ëji c'o ra sjëya rgá ndünrü, na ngue yo jña yo rí xi'tsc'öji. Pero rí xicö c'o, dya rí pë'sc'öji xe 'na tjürü que na ngue nu rí xi'tsc'öji rí tso'büji in ñiji. Ni xo ri pë's'iji xe 'na tjürü c'ua ja nde jmurü yo cjuarma ga ma't'üji Mizhocjimi.

Abusos en la Cena del Señor

¹⁷ Bübü 'na jña c'ü rá xi'tsc'öji. C'ü ni jmurügueji, ngue para rí ma't'üji Mizhocjimi; dya ngue para rí tsjaji yo na s'o. ¹⁸ C'ü xenda ni jyodü rá xi'tsc'öji, rí ärägö 'ma in jmurügueji, nde in xögueji nde ts'i grupots'ëji. Pe na cjuana c'o rí ärägö. ¹⁹ A poco in cjiñiji ni jyodü ra bübüts'ëji c'o ts'igrupo, ngue c'ua ra 'ñetsets'üji cjó ngue c'o xenda pärā na jo ja ga cja, ngue c'ua ra tsjapüji na nojo. ²⁰ Pero 'ma in jmurügueji nde ts'i grupots'ëji, ¿ja rgá sö 'natjo c'ua ja rí sigueji c'o rguí mbeñegueji ja va ndü c'ín Jmugöji? ²¹ Na ngueje nde va tütsjëgueji in jñöñüji, cja rrí sitsjëgueji. Nguec'ua sant'a c'o dya nda pë's'i c'ü ra zi, y

c'o 'ñaja, ya nijmiji hasta bünc'o ya ne ra títjo. ²² Nama, ¿cjo dya in pè'sc'ejí in nzungueji c'ua ja rí sigueji o xèdyi? Pe in cjiññiji c'ü dya ni muvi c'ü 'natjo c'ua ja rí jmurügueji rí ma'tc'ejí Mizhocjimi. Na ngueje c'ü ni sítjègueji in jñõñüji, in cjañüji ra tseje c'o dya pje pè's'i. C'ü ni tsjagueji a cjanu, ¿cjo rá xi'tsc'õji c'ü rí mã'c'õji? Iyõ, dya ra sõ.

La Cena del Señor

²³ Ya ró xi'tsc'õji ja rguí mbeñeji c'ua ja va ndü e Jesús c'ín Jmugõji. Nguetsjë angueze c'ü o xitsigõ c'ua ja va cja va tsja'a c'e xõmü 'ma o zürüji o zidyiji cja c'o pje mi pjèzhi. O jñü c'e tjõmèch'i. ²⁴ Nuc'ua o unü 'na põjö Mizhocjimi. Cjanu o xèpi c'ua c'o o discípulo. Cjanu o xipjiji c'ua: “Nujyo rí xè'tsc'õji, jñüji rí si'iji yo. Ngue ín cuerpogõ yo. Co nín cuerpogõ, rá päjtca'gõji c'ü rvi chüji. Nu na cjagueji dya, dya rí jyombeñe rí tsjagueji nu, ngue c'ua rí mbenzgõji”, eñe. ²⁵ Nuc'ua, 'ma ya vi nguarü vi ziji c'e tjõmèch'i, e Jesús xo ndü c'ua c'e vaso. O yepe o unü 'na põjö ja c'o nzi va jñü c'e tjõmèch'i. Cjanu o xipji c'o o discípulo: “Nujnu, ngue ín tsjigõ nu. C'ü rga pjödü ín tsji, ngue c'ü rguí pärägueji c'ü ra perdonaots'üji Mizhocjimi, ja c'o nzi va mama. Texe 'ma rí sigueji a cjanu, rí mbenzgõji 'ma”, embeji. ²⁶ Nguéc'ua rí xi'tsc'õji, 'ma rí sigueji a cjanu o tjõmèch'i, 'ñe c'ü ri po o vaso, in jizhigueji 'ma c'ü o päjtca'ji va ndü c'ín Jmugõji. Rí tsjagueji a cjanu, hasta 'ma ra èjè na yeje.

Cómo se debe tomar la Cena del Señor

²⁷ 'Ma cjó c'o ra zi c'e tjõmèch'i 'ñe c'ü ri po'o c'e vaso, 'ma dya ra mbeñe e Jesucristo c'ín Jmugõji ja va ndü, nu'ma, ra mercedo c'ü ra tsjapü Mizhocjimi ra sufre, na ngueje c'ü dya vi tsjapü ni muvi c'ü vi sufre o cuerpo c'ín Jmugõji, 'ñe c'ü vi pjödü o cji. ²⁸ Nguéc'ua nzi 'natsc'ejí, ot'ü rí tsjiññiji. Nguéc'ua 'ma ri bübüts'üji c'o na s'o, rí dyõtüji Mizhocjimi ra perdonaots'ejí c'o. Nuc'ua, cja rrí siji c'ua c'e tjõmèch'i, 'ñe c'ü ri po'o c'e vaso. ²⁹ Na ngueje 'ma cjó c'o ra zi'i c'o, nu 'ma dya ra mbeñeji c'ü o cuerpo c'ín Jmuji ja va sufre por nutscõji, Mizhocjimi ra castigao 'ma c'o. Na ngueje dya nguiññiji c'ua ja nzi ga jyodü. ³⁰ Nguéc'ua ga bübüts'ejí na puncjü c'o sõ'dyè, 'ñe c'o dya ga zèzhi, 'ñe c'o ya ndü. ³¹ Pero 'ma ot'ü rá cjiññiji, dya ra castigaozüji 'ma Mizhocjimi. ³² Castigaozüji a cjanu Mizhocjimi, ngue c'ua rá xõtpü rá ätcõji c'ü. Je ga cjanu ga castigaozgõji va c'ü, ngue c'ua c'e pa 'ma ra jñünpü ngüenda Mizhocjimi ra ma sufre c'o dya ätpä o jña, dya ra jñüncügõji ngüenda 'ma. ³³ Nguéc'ua rí xi'tsc'õji cjuarma, 'ma in jmurügueji gui siji o xèdyi, rí põtqui che'beji. ³⁴ Nu'ma cjó c'o ri sant'a, ot'ü ra zi o xèdyi cja o ngumü c'ü. Nu 'ma rí tsjagueji a cjanu cja rrí jmurügueji, dya ra castigaots'üji 'ma Mizhocjimi. Bübü c'o xe rá xi'tsc'õji, pero cja rá è xi'tsc'õji.

12

Las capacidades que el Espíritu Santo da a cada uno

¹ Rí negõ rí pärägueji cjuarma, ja ga 'ñünngü ín mü'büji o Espíritu Mizhocjimi, ngue c'ua ra sõ rá pèpiji Mizhocjimi.

² In pärägueji ja ma cjatsc'ejí 'ma dya be mi ench'e in mü'büji e Jesucristo. Mi 'ñünc'ejí in mü'büji mi ma'tc'ejí o ts'ita yo dya ña. ³ Nguéc'ua rí xi'tsc'õji, 'ma cjó c'o ra zadü e Jesús, ixtí pärägueji c'ü dya ngueje o Espíritu Mizhocjimi c'ü 'ñünbü o mü'bü c'e nte. Pero 'ma cjó c'o ra mama co texe o mü'bü ngue ín Jmuji e Jesús, nu'ma, ngue 'ma 'ñünbü o mü'bü 'ma o Espíritu Mizhocjimi.

⁴ Nde nan'ño ga dyacõji o Espíritu Mizhocjimi nzi 'nazgõji, ngue c'ua xo nan'ño rgá pèpcõji Mizhocjimi. Pero 'natjo c'e Espíritu. ⁵ Nan'ño ga dyacõji c'ua ja rgá pjõstegõji nzi 'nazgõji, pero 'natjo c'ín Jmuji. ⁶ Nan'ño ga dyacõji c'ua ja rgá pèpjiji, pero 'natjo Mizhocjimi c'ü pjõxcõji rá cjaji texe c'ü rgá pèpcõji. ⁷ C'ü ni 'ñünngü ín mün'c'õji o Espíritu Mizhocjimi c'ü rgá pèpcõji Mizhocjimi, ngue c'ü rga põtca pjõsteji. ⁸ Bübüzügõji c'o ya ch'unü ja rgá zopjü yo nte, ngue c'ua ra mbäräji c'ü na cjuana. Pero nguetsjë o Espíritu Mizhocjimi c'ü unüji a cjanu. Bübüzügõji c'o ya ch'unü ja rgá zopjü yo nte, ngue c'ua ra mbäräji ja rgá mimiji. Pero nguetsjë c'e Espíritu c'ü 'ñünbü o mü'büji, ngue c'ua

ra zopjüji a cjanu. ⁹ Bübüzüji c'o ya ch'unü ra nde'be o mü'büji c'ü ra tsja Mizhocjimi c'o me na nojo. Pero nguetsjë o Espíritu Mizhocjimi c'ü je unüji a cjanu. Bübüzgöji c'o ya ch'unü ja rgá jocü yo sö'dyë. Pero nguetsjë c'e Espíritu c'ü unüji a cjanu. ¹⁰ Bübüzgöji c'o ya ch'unü ja rgá tsja c'o na nojo c'o nunca janda yo nte. Bübüzgöji c'o ya ch'unü ra ñaji o jña Mizhocjimi co poder. Bübüzgöji c'o ya ch'unü, ngue c'ua 'ma c'ó c'o ra mama 'na jña, ixta mbäräji cjo je ngue o Espíritu Mizhocjimi c'ü o 'ñünbü o mü'bü, o ngue e Satanás c'ü dya jo. Bübüzgöji c'o ya ch'unü ra ña nan'ño idioma c'o dya päräji. Bübüzgöji c'o ya ch'unü ra mbärä, ngue c'ua 'ma c'ó c'o ra ña nan'ño idioma, ra xipjiji c'o rrä cã nu c'o dya ri meya, pje ne ra mama c'o jña. ¹¹ Na puncjü böpji, pero 'natjo o Espíritu Mizhocjimi c'ü 'ñünngöji ín mün'c'öji rá cjaji texe yo böpji. Nde dacüji ja c'o nzi ga netsjë.

Todos pertenecemos a un solo cuerpo

¹² 'Na nte, 'natjo o cuerpo, pero na puncjü yo bübü o cuerpo c'ü. Na puncjü c'o, pero 'natjo cuerpo. Je xo ga cjatjonu e Cristo, 'natjo angueze pero na puncjüzgöji rí bünc'öji c'ü. ¹³ Nutscöji 'ma ró ench'e ín mü'büji e Cristo, cja ch'acöji 'ma 'natjo o Espíritu Mizhocjimi c'ü ra bübü ín mün'c'öji rí texeji. Nguet'ua rí chjëntcjöji 'natjo cuerpo dya, zö ri menzumüji a Israel, o zö ri menzumüji a Grecia. Rí chjëntcjöji 'natjo cuerpo dya, zö ri esclavoji, o zö dya ri esclavoji. O ch'acöji 'natjo Espíritu rí texeji.

¹⁴ O cuerpo 'na nte, dya 'natjo c'o bübü; na puncjü c'o. ¹⁵ Zö ro ña ín cuagöji ro mama: "Dya rí dyögö, nguet'ua dya rí bübü cja ne cuerpo", ro 'ñeñe, pero bübü nín cuaji cja ín cuerpoji. ¹⁶ Xo 'ñe ín tsögöji, zö ro ña ro mama: "Dya rí ndögö, nguet'ua dya rí bübü cja ne cuerpo", ro 'ñeñe, pero xo bübü nín tsöji cja ín cuerpoji. ¹⁷ Nu 'ma ri dyavü o ndö texe ín cuerpoji, ¿ja rva ärägöji 'ma? Xo 'ñe 'ma ri dyavü o ngö'ö, ¿ja rva püns'üji pje ri jyärä 'ma? ¹⁸ Pero Mizhocjimi o dyätcäji texe yo bübüzüji c'ü ri 'natjo ín cuerpoji. Je ga cjanu va ne angueze. ¹⁹ Nu 'ma nde ri bübü aparte yo bübüzüji, ¿ja ri bübü 'ma ín cuerpoji? ²⁰ Pero c'ua ja ga cja dya, bübüzüji na puncjü, pero 'natjo ín cuerpoji.

²¹ Nu 'ma ro sö ro ña ín chögöji, pero dya ro xipji ín dyëji: "Dya ní jyodüzü c'ü pje rí pjöxcö", ro 'ñeñe. Na ngue pötca pjöstevi. Ni xo ri ngue ín ñigöji, 'ma ro sö ro ña, pero dya ro xipji ín cuaji: "Dya ni jyodüzü c'ü pje rí pjöxcövi", ro 'ñembevi. ²² Bübü ín cuerpoji c'o nza cja c'ü dya nda ni jyodüzüji. Pero ni jyodüzüji texe yo. ²³ Yo bübü cja ín cuerpogöji c'o rí cjapcöji c'ü dya nda ni muvi, ngue c'o rí co'bügöji na jo c'o. Xo 'ñe yo dya jo ga jñetse, rí co'büji na jo, ngue c'ua xo na jo rgá jñetse yo. ²⁴ Yo bübü ín cuerpoji yo jñetse na jo, dya nda ni jyodü rá co'büji yo. Mizhocjimi o dyät'ä yo bübü ín cuerpoji, ngue c'ua xenda ni muvi c'o rí cjapüji c'ü dya nda ni muvi. ²⁵ O dyät'äji a cjanu yo, ngue c'ua dya ra pöpjitsjë aparte yo, ra pötca pjösteji. ²⁶ Nguet'ua 'ma ra zö'ö na ü'ü 'na yo bübü ín cuerpoji, nde ra zö na ü'ü 'ma texe ín cuerpoji. Xo 'ñe 'ma rá pjörüji na jo 'na yo bübü ín cuerpoji, xo na jo rgá zö 'ma texe ín cuerpoji.

²⁷ Nu'tsc'ëji o cuerpots'ügueji dya e Cristo. In bübügueji cja o cuerpo nzi 'natsc'ëji. ²⁸ Nutscöji rí jmurüji rí ma't'üji Mizhocjimi, Mizhocjimi ya dyacöji ín böpçöji nzi 'nazgöji. Bübü c'o ya juajnü Mizhocjimi ra tsja apóstole ra zopjüji yo nte. Nguet'ü xenda ni muvi cja c'o böpji c'o dacöji c'ü. Bübü c'o ra mama o jña angueze co poder. Xo ni muvi c'e böpji c'ü. C'ü na jñi, bübü c'o ra xöpü o nte. Xo ni muvi c'e böpji c'ü. Bübü c'o ch'unü ja rgá tsja c'o na nojo. Bübü c'o ra tsjapü ra ndis'i c'o ri sö'dyë. Bübü c'o ra pjöste, 'ñe c'o ra tsja xo'ñi ngue c'ua c'o 'ñaja cjuarma ra tsjaji o böpjiji. Bübü c'o ra ña nan'ño idioma c'o dya päräji. ²⁹ ¿Cjo nde rí texcöji rí apóstoleji? ¿Cjo nde rí ñaji o jña Mizhocjimi co poder? ¿Cjo nde rí xöpüji yo nte? ¿Cjo nde ch'acöji ja rga cjaji c'o na nojo? Iyö, dya nde ch'acöji c'o. ³⁰ ¿Cjo nde ch'acöji rá jocüji yo sö'dyë? ¿Cjo nde rí ñaji nan'ño idioma? ¿Cjo nde sö rá xipjiji c'o cjuarma pje ne ra mama 'ma c'ó c'o ra ña nan'ño idioma? Iyö. ³¹ Nu'tsc'ëji rí jyodüji c'ü ra ch'a'c'ëji c'o xenda ni muvi ga böpji yo cja ró xi'tsc'öji. Pero bübü 'na c'ü rí tsjaji c'ü xenda ni muvi que na ngue yo böpji yo. Dyäräji na jo dya, c'ü rá xi'tsc'öji.

13

El amor

¹ Zö ch'acö rí ñagö c'o nan'ño idioma, y zö xo ro ñagö ja c'o nzi ga ña c'o anxe, pero 'ma dya ro s'iyä yo nín mintegöji, ri chjëntcjöbe 'ma 'na t'ëzi c'ü zünü na jo, pero dya pje xe ni muvi. O ri chjëntcjöbe o címbalo c'o pjë'biji. Zö ro mbedye na jo jña ín tegö, pero ¿pje rví muvizgö 'ma? ² Zö ch'acö rá ñagö o jña Mizhocjimi co poder, y zö xi ro pãrãgö texe c'o dya mi 'mãrã mi jinguã ñe texe c'o na cjuana, pero 'ma dya ro s'iyä yo nín mintegöji, dya pje rví muvizgö 'ma. Zö xi ro ejme na jo Mizhocjimi, nguec'ua ro sö ro xipji yo t'eje: “Chjans'aji ga manu”, ro empji, nuc'ua ro ndans'aji; pero 'ma dya ro s'iyä yo nín mintegöji, dya pje rví muvizügö 'ma. ³ Zö xi ro jüngö texe c'o rí pë'sc'ö ro unügö c'o dya pje pë's'i, pero 'ma dya ro s'iyagö yo nín mintegöji, ¿pje ro dyezgö 'ma? Y 'ma ro zücöji ro pantcöji a sivi, zö ro sëhcö na jo rvã ndë ín cuerpo, pero 'ma dya ro s'iyä yo nín minteji, ¿pje xo ro dyezgö 'ma?

⁴ 'Ma rá s'iyäji yo nín minteji, rá pësp'iji paciencia 'ma cjó pje nde ra tsjacüji. Rá jodüji ja rga pjös'üji anguesji. 'Ma rá s'iyäji yo nín minteji, dya rá mbidiaji. 'Ma rá s'iyäji yo nín minteji, dya xo rá cjapütsjëji na nojo rga mamaji: “Me na jozgöjme”, rá eñeji. ⁵ 'Ma rá s'iyäji yo nín minteji, dya pje rá mamaji c'ü rguí tseji anguezeji. Dya rá jodüji ja rga pjös'ütsjëji; rá jodüji ja rga pjös'üji yo nín minteji. 'Ma rá s'iyäji yo nín minteji, dya ra ünngöji 'ma cjó pje ra tsjacüji. Dya xo rá mbeñeji c'o pje vi tsjacöji c'o na s'o. ⁶ 'Ma rá s'iyäji yo nín minteji, dya rá mäjäji 'ma cjó c'o ra tsja c'o na s'o. Rá mäjäji 'ma cjó c'o ra tsja na jo. ⁷ 'Ma rá s'iyäji yo nín minteji, rá pësp'iji paciencia zö cjó pje ra xitsiji o zö cjó pje ra tsjacüji. Y rá creoji 'ma ra mama ra tsja c'o na jo.

⁸ Ra zädä c'ü dya cja rguí jyodü cjó ra ña o jña Mizhocjimi. Xo ra zädä c'ü dya cjó xe ra unü o Espíritu Mizhocjimi c'ü xe ra ña nan'ño idioma. Xo ra zädä c'ü dya cja rguí jyodü ra dyacöji o Espíritu ja rga pãrãgöji. Pero, zö ya rguí nguins'i ne xoñijömmü, Mizhocjimi ne'e c'ü rá pötca s'iyagöji. ⁹ C'ü rgá pãrãgöji Mizhocjimi nu va cja ne xoñijömmü, dya xo rí pãrãgöji na jo. Xo 'ñe c'o rgá ñagöji o jña, dya xo rí mangöji na jo c'o. ¹⁰ Dya nda rí pãrãgöji na jo. Pero ra zädä c'e pa 'ma rá pãrãgöji na jo.

¹¹ 'Ma cja mi ts'it'igö, mi ñagö nzi ts'it'i, mi mbeñe nzi ts'it'i, mi cijjñi nzi ts'it'i. Pero 'ma ya ró bëzogö, dya cja ró cjangö nzi ts'it'i 'ma. ¹² Je xo ga cjangöji nu, c'ü rgá pãrãgöji dya, chjëntjui c'ü ri jandatjoi cja jñeje, c'ü dya jñetsezüji na jo. Pero ra zädä c'e pa 'ma rá pãrãji texe c'o dya rí pãrãgöji dya. Dya xo rí pãrãgö na jo dya. Pero ra zädä c'e pa 'ma rá pãrãgö texe c'o na cjuana ja c'o nzi ga mbãcö Mizhocjimi. ¹³ Nguec'ua rí xi'tsc'öji, ni jyodü sido rá ejmeji Mizhocjimi, 'ñe rá te'beji c'ü ra zädä c'o ya mama angueze, 'ñe rá s'iyäji yo nín minteji. Nujoyo, siempre ni jyodü rá cjaji yo. C'ü xenda ne Mizhocjimi rá cjaji, ngue c'ü rá s'iyäji yo nín minteji.

14

El hablar en lenguas

¹ C'ü rí tsjaji, rí s'iyagueji yo nin minteji. Xo rí ñeji c'ü ra dya'c'ejí o Espíritu Mizhocjimi ja rguí pëpqueji Mizhocjimi. C'e bëpji c'ü xenda rí ñeji, ngue c'ü rí ñagueji o jña Mizhocjimi co poder. ² Nu 'ma cjó c'o vi unü o Espíritu Mizhocjimi ra ña nan'ño idioma c'ü dya pãrã, dya ngue yo nte yo ri zopjü c'ü. Nguextjo Mizhocjimi c'ü ärä. Na ngueje dya cjó sö ra mbãrã pje pjëzhi c'ü ri mama c'ü. Na ngueje 'ñünbü o mü'bü o Espíritu Mizhocjimi ra ña o jña c'o dya cjó ra mbãrã. ³ Pero 'ma cjó c'o ra ña o jña Mizhocjimi co poder, ngue yo nte yo ri zopjü c'ü, nguec'ua xenda ra mbãrãji Mizhocjimi. Xo zopjüji ja rgá mimiji. Xo cjapjüji ra mä o mü'büji. ⁴ Pero 'ma cjó c'o ch'unü ra ña nan'ño idioma, nguextjotsjë c'e nte c'ü ri ña, c'ü xenda ra mbãrã Mizhocjimi. Pero 'ma cjó c'o ra ña o jña Mizhocjimi co poder, ngueje texe c'o ri jmurü c'o xenda ra mbãrãji Mizhocjimi.

⁵ Quera ro dya'c'üji ri ñagueji nan'ño idioma in texeji. Pero c'ü xenda rí negö, ngue c'ü rí ñagueji o jña Mizhocjimi co poder. Na ngueje xenda na jo c'e bëpji c'ü, que na ngue 'ma ri ñagueji nan'ño idioma c'o dya cjó pãrã. Pero 'ma sö rí xipjiji c'o ri jmurü pje ne

ra mama c'o jña c'o in mamaji gui ñaji nan'ño idioma, nu'ma, na jo 'ma c'ü. Na ngue a cjanu, xenda ra mbārāji Mizhocjimi. ⁶ Tsijñiji cjuarma. 'Ma ro ěgö ro 'ñe zenguats'üji, 'ma ro ñagö nan'ño idioma, pero 'ma dya ro xi'tsc'öji c'ü vi jítscö Mizhocjimi, o c'ü rí pārāgö, ¿pje ro dyeje 'ma? Nu 'ma dya pje ro xi'tsc'öji o jña Mizhocjimi, o 'ma dya pje ro jí'tsc'öji, ¿pje xo ro dyeje 'ma?

⁷ In pārāji o pito, 'ñe o bizhi. Dya pë's'iji vida, pero zünüji. Pero 'ma dya ra cambia c'e tono c'ü ni mbë'biji yo bizhi, ¿ja rgá sō ra mbārāji 'ma, pje pjēzhi c'ü ri bē'bi? ⁸ Xo 'ñe o corneta. Nu 'ma dya ra mbes'e na jo c'ü ra mbë'biji, ¿ja rgá sō ra xampja 'ma 'na tropa, ra ma cja chū? ⁹ Je xo ga cjatsc'ejí nu. Nu 'ma rí ñaji nan'ño idioma, ¿ja rgá sō cjó ra mbārā pje pjēzhi c'ü ri mangueji 'ma? Chjēntjui c'ü ro ndunü o ndajma c'o jña c'o. ¹⁰ Bübü me na puncjü o idioma yo ñaji cja ne xoñijōmü, y nde t'ärā nza texyo. ¹¹ Pero 'ma dya rá pārāgö c'o jña c'o ri ña 'na nte, ra nguiñi 'ma c'e nte c'ü nguetscö dya rí menzumügöbe c'ü. Xo 'ñezgö xo rá unnc'ö ngüenda c'e nte, c'ü dya ri tsja cja ín jñiñigö. ¹² Nu'tsc'ejí in jodüji c'ü ra 'ñünnc'ejí in mün'c'ejí o Espiritu Mizhocjimi, ngue c'ua ra sō rí pēpqueji Mizhocjimi. Nguec'ua rí xi'tsc'öji, rí jyodü rí tsjaji c'o bēpji c'o ra mbös'ü texe c'o ri jmurü xenda ra mbārāji Mizhocjimi.

¹³ Nguec'ua c'ü ña nan'ño idioma, ra dyötü Mizhocjimi ra unü c'ü rguí mbārā pje ne ra mama c'o jña c'o ri ña, ngue c'ua ra xipji c'o ñaja. ¹⁴ 'Ma rí ötcö Mizhocjimi, 'ma rí ñagö nan'ño idioma c'ü dya rí pārāgö, pedye ín tegö c'o je ni 'ñeje cja ín mü'bügö. Pero dya rí cjijñi ín ñigö pje ne ra mama yo jña. ¹⁵ Nguec'ua ni jyodü rá ötügö Mizhocjimi co ín mün'c'ö, 'ñe ín ñigö, nza yejui. Rá töpü o himno co texe ín mün'c'ö 'ñe ín ñigö. ¹⁶ 'Ma in unügueji 'na pöjō Mizhocjimi, 'ma rí ñaji nan'ño idioma, nu'ma, ¿ja rgá sō ra mbārā c'o cja vi ndät'ä ra mamaji: “Na cjuana c'ü mama yo”, ra 'ñeñeji? Maco dya ra mbārāji pje pjēzhi c'ü vi mangueji vi unngueji 'na pöjō Mizhocjimi. ¹⁷ Já, pe ri unngueji na jo 'na pöjō Mizhocjimi. Pero 'ma je rga cjanu rguí ñaji nan'ño idioma, dya ra mbös'üji c'o 'ñaja nte c'o ri jmurü. ¹⁸ Rí unngö 'na pöjō Mizhocjimi c'ü xenda rí ñagö nan'ño idioma que na ngue in texegeji. ¹⁹ Pero texe nu ja rí pa zopjügö yo cjuarma, xenda rí ne rá cjijñi ín ñigö ja rga ñagö, zö ri tsi'ch'atjo jña, que na ngue c'ü ro ñagö 'na diez mil jña cja nan'ño idioma. Na ngue 'ma rá cjijñi ín ñigö ja rga ñagö, rá jíhcö 'ma yo cjuarma.

²⁰ Xo 'ñetsc'ejí cjuarma. 'Ma in ñagueji nan'ño idioma, nu 'ma dya in pārāji pje ne ra mama c'o jña c'o in mangueji, nu'ma, in chjēntc'ejí 'ma yo ts'it'i yo dya be cjijñi na jo o ñiji. Na jo rí tsjaji nzi ts'it'i c'ü dya cjó pje rí tsjapqueji c'o na s'o. Pero rí tsijñiji nzi bëzo. ²¹ Tsijñiji c'ü ya t'opjü cja o ley Mizhocjimi c'ü mama a cjava: “Rá juajnü c'o nte c'o ri tsja a nan'ño nación c'o ri ña'a nan'ño idioma. Ra ěji ra 'ñe zopjüji ín jñagö yo nte. Pero zö xi rá cjagö a cjanu, dya xo ra dyätcö ín jña yo nte”, eñe Mizhocjimi. ²² Yo nan'ño idioma, ngue yo rguí mbārā yo nte c'ü bübüts'ejí Mizhocjimi. C'o ra unü ngüenda a cjanu, dya ngue yo ya creo; ngue c'o dya creo. Pero c'ü rgá ñaji o jña Mizhocjimi co poder, dya ngue c'o dya ejme c'o ra unü ngüenda; ngue c'o ya ejme. ²³ 'Ma in jmurügueji, 'ma nde ri ñagueji nan'ño idioma, y 'ma ra cjogü c'o cja ni ndäxtjo, o c'o dya ejme Mizhocjimi, ¿pje ra manxā c'o? ¿Cjo dya ra xi'ts'iji in locoji 'ma in ñagueji a cjanu yo nan'ño idioma? ²⁴ Pero 'ma nde ri mangueji o jña Mizhocjimi, y ra cjogü 'naja c'ü dya ejme, o c'ü cja ni ndäxtjo, ra zi'ch'i o mü'bü 'ma c'ü, na ngue c'ü nde vi mangueji. Y ra unü ngüenda c'o na s'o c'o vi tsja c'ü. ²⁵ Cja ra mbeñetsjē a mbo o mü'bü c'o vi tsja na s'o. Cja rrü ndüñijōmü cja in jmigueji ra ma't'ü Mizhocjimi. Y ra mama na cjuana bübüts'ejí Mizhocjimi.

Hagan todo decentemente y con orden

²⁶ Nguec'ua rí xi'tsc'öji pje rí tsjaji cjuarma. Bübüts'üji c'o ra tō 'na himno. Bübüts'ejí c'o ra ña o jña Mizhocjimi rgá zo'c'ejí. Y c'o ya ch'unüts'ejí ra mbārā, ra jí'tsc'ejí c'o. Bübüts'ejí c'o ra ña nan'ño idioma. Bübüts'ügueji c'o ra mama pje ne ra mama c'o jña c'o. Pero texe yo, rí tsjagueji yo, ngue c'ua texe yo cjuarma xenda ra mbārāji Mizhocjimi. ²⁷ 'Ma cjó c'o ra ñatsc'ejí nan'ño idioma, ra sō ra ñatsc'ejí yeje o jñi'i. Pero dya ra cjogü jñi'i. Y ra pötü rgá ñaji. Xo ni jyodü cjó c'o ra xi'ts'iji pje ne ra mama c'o jña c'o ri ña

c'o. ²⁸ Ma in jmurügueji, nu 'ma dya ri bübü 'na cjuarma c'ü vi ch'unü ra mbärã pje ne ra mama c'o nan'ño idioma, ra ngo't'ü 'ma a ne'e nu c'ü ri ñatsc'ejí nan'ño idioma. Ra ñatsjé, y ra ñavi Mizhocjimi. ²⁹ Je xo rga cjatjonu c'o ri ña o jña Mizhocjimi, ra ña'a yeje o jñi. Y c'o 'ñaja profeta c'o ri cãrã nu, ra unüji ngüenda cjo na jo o iyö. ³⁰ Y zö ya ri ña 'natsc'ejí, pero 'ma ra tsja Mizhocjimi pje c'o ra jíchi 'naja c'ü ri junrütjo, ra ngo't'ü 'ma a ne'e nu c'ü ri ña. ³¹ Nu 'ma rí pötqueji a cjanu, ra sö nde rí mamaji o jña Mizhocjimi in texeji, ngue c'ua nde rí jñüns'üji nde 'na jña. Y nde ra zi'ch'i in mün'c'ejí in texeji. ³² Ma cjo c'o ya ri ña o jña Mizhocjimi, pero 'ma ra 'ñünbü o Espíritu Mizhocjimi o mü'bü c'ü 'naja cjuarma ra ña, dya ni jyodü sido ra ña c'ü ot'ü. Ra sö ra jueme, ngue c'ua xo ra sö ra ña'a c'ü 'na. ³³ Na ngueje Mizhocjimi dya ne'e c'ü rá huëñiji. Ne angueze rá cjaji co orde.

³⁴ 'Ma nde ri jmurgueji, dya ra sö ra zo'c'ejí yo ndixü. Na ngue dya pës'íji derecho ra ñaji; ni jyodü ra dyätäji c'o pje pjézhi nu ja in jmurüji. Je ga cjanu ga mama c'ü o ley Mizhocjimi. ³⁵ 'Ma pje c'o ne ra mbärã yo ndixü, ra dyönütsjéji nu xírají cja o ngumüji. Na ngue ix 'na tsetjo c'ü ra ña 'na ndixü ra zopjü c'o ri jmurü.

³⁶ Rí cja'c'üji t'önü, ¿cjo ngue'tsc'ejí je mbedyets'üji nu o jña Mizhocjimi, nguec'ua dya ne in mü'büji yo rí xi'tsc'öji? ¿O cjo nguextjots'üji in pãrãgueji? ³⁷ 'Ma cjo c'o cjiññits'üji c'ü pätpã Mizhocjimi, 'ñe c'ü 'ñünbü o mü'bü o Espíritu Mizhocjimi ra mbëpi Mizhocjimi, ni jyodü ra unü ngüenda yo rí xi'tsc'öji. Na ngueje ngue o jña c'ín Jmugöji yo. ³⁸ Y c'ü dya ra tsjapü ngüenda yo, dya xo ra tsjapüji ngüenda c'ü.

³⁹ Nguec'ua rí xi'tsc'öji cjuarma, rí jyodüji rí ñagueji o jña Mizhocjimi co poder. Pero 'ma cjo c'o ra ña nan'ño idioma c'o ra unü o Espíritu Mizhocjimi, dya rí ts'a's'üji c'ü.

⁴⁰ Pero texe rí tsjaji na jo co orde.

15

La resurrección de Cristo

¹ 'Ma ot'ü, ró xi'tsc'öji ja ga cja e Jesucristo. Nudya, cja ndo rá mbennc'ejí na yeje dya c'o jña c'o. Ngue c'o jña c'o i creoji y sido in creoji dya. ² Ró zo'c'öji, i dyätpäji o jña e Jesucristo. Nu 'ma i unnc'ejí na jo ngüenda c'ü ró xi'tsc'öji, 'ñe 'ma rí sido rí creoji, nu'ma, ni ma ra jogü in mün'c'ejí 'ma c'o na s'o.

³ C'ü ró xi'tsc'öji, nguetsjé Mizhocjimi c'ü o jítscö c'o. Y ngue c'o xenda ni jyodü rá pãrãgöji. Ró xi'tsc'öji o ndü e Cristo va ngötcüji ín nzhunc'öji, ja c'o nzi va mama o jña Mizhocjimi c'ü ro ndü. ⁴ Xo ró xi'tsc'öji o ngöt'üji cja cueva c'ü. Nuc'ua na jñi nu pa, o te'etjo c'ua ja nzi va mama o jña Mizhocjimi c'ü ro tetjo. ⁵ Xo ró xi'tsc'öji 'ma ya vi te'e e Jesucristo, o jñanda e Pedro c'ü ya ndo mi büntjo e Jesucristo. Nuc'ua, o jñanda na yeje e Pedro 'ñe c'o 'ñaja apóstole. ⁶ Nuc'ua, como 'na ts'ch'a ciento cjuarma c'o 'natjo c'ua mi cãrãji c'o o jñanda e Jesucristo. Xe cãrãtjo na puncjü anguesji, pero bübü c'o ya ndü. ⁷ Nuc'ua, e Jacobo xo jñanda e Jesucristo. Después texe c'o apóstole o jñandaji c'ua.

⁸ Nutscö e Pablo, rí bëpjagö cja c'o apóstole. Na ngueje o mezhe cja ró jandagö e Jesucristo. C'ua ja nzi ga cja 'na lëlé c'ü ya yöxcü 'nanga jmus'ütjo, je xo ma cjazgö nu 'ma o tsjacö apóstole; ni xo ró mbeñe c'ü ro cjangö apóstole. ⁹ C'o 'ñaja apóstole, xenda ma joji que na nguetscö. Dya ma jozgö c'ü ro juancügö Mizhocjimi rá cjangö apóstole. Na ngueje mi cjacpö ra sufre yo o nte Mizhocjimi c'o mi jmurü mi ma't'üji e Jesucristo. ¹⁰ Pero rí apóstolegö dya, na ngue o juentscö Mizhocjimi o dyacö ne bëpji rí apóstolegö. Dya bëva va juentscö. Na ngueje xenda na puncjü c'ü rí pëpcjö, que na ngueje texe c'o 'ñaja apóstole. Dya rí cjatsjé ne bëpji nu; ngue Mizhocjimi me pjöxcö na puncjü. ¹¹ Pero zö ri nguezgö, o zö ri ngue c'o 'ñaja apóstole, nde rí mangöjme c'ua ja va ndü e Jesucristo, cjanu o te c'ua na yeje. Nu yo jña yo, ngue yo in creoji dya yo.

La resurrección de los muertos

¹² Rí zopjüjme yo nte, rí xipjijme c'ü o te'e e Cristo 'ma ya vi ndü o bübüjtjo na yeje. Maco bübüts'üji c'o mama c'ü dya sö rá tegöji na yeje 'ma ya rga tñji. ¹³ Nu 'ma dya rvá cjuana c'ü ra te'e yo ñanima, dya xo rvá cjuana 'ma, c'ü o te e Cristo. ¹⁴ Y 'ma dya rvá cjuana c'ü o te e Cristo, dya rví muvi 'ma c'o rí xi'tsc'öji. Ni ri ngue c'o xi'tsc'ejí c'o 'ñaja

apóstole. Dya xo rví muvi 'ma, c'ü ni 'ñejmegueji e Cristo. ¹⁵ Nu'ma, xo ro ch'ötcöjme c'ü rvá pezhejme o bëchjine c'ü ja va cja va tsja Mizhocjimi. Na ngueje ya ró xi'tsc'öjme c'ü o tsjapü Mizhocjimi o te e Cristo 'ma ya vi ndü. Pero nu 'ma dya rvá cjuana c'ü ra te yo añima, dya xo rvá cjuana 'ma c'ü o tsjapü Mizhocjimi o te e Cristo. ¹⁶ Na ngueje 'ma dya rvá cjuana c'ü ra tsjapü Mizhocjimi ra te yo añima, dya xo rvá cjuana 'ma, c'ü o te e Cristo. ¹⁷ Nu 'ma dya rvá cjuana c'ü o tsjapü Mizhocjimi o te e Cristo, dya pje xo rví muvi 'ma c'ü ni 'ñench'e in mü'bügueji e Cristo. Xe ri tügueji 'ma in nzhunc'ejji. ¹⁸ Yo ejme e Cristo, bübü c'o ya ndü. Nu 'ma dya rvá cjuana c'ü o te e Cristo, xo 'ñetjo anguezeji, dya xo ro teji. Nguec'ua ro bëzhiji 'ma. ¹⁹ 'Ma dya rvá cjuana c'ü rá tegöji rá ma cārāji co e Cristo, juenzgöji 'ma; ¿pje rví muvi 'ma c'ü rgá ätpāji o jña angueze? Nu'ma, xenda na jo c'ü ro mǎpāji nguextjo yo bübü cja ne xoñijömmü, ja c'o nzi ga tsja yo dya ejme e Cristo.

²⁰ Pero dya je ga cjanu. Na ngueje Mizhocjimi o tsjapü o te e Cristo 'ma ya vi ndü. Nguec'ua 'ma ra zädä c'e pa, cja nde ra te'e texe c'o vi 'ñench'e o mü'bü e Jesucristo c'o ya ndü. ²¹ Na ngue c'ü vi ndü 'na nte, nguec'ua nde rgá tūji. Je xo rga cjatjonu, na ngue c'ü vi te'e c'ü 'na nte, nguec'ua xo rá tetcjöji rí texeji co ín cuerpoji. ²² O ndü e Adán c'ü mi ngue ín mboxpalegöji, na ngueje o tsja c'o na s'o. O jñuscöji xo rí cjaji c'o na s'o; nguec'ua xo rgá tügöji rí texeji. Je xo ga cjatjonu; ra tsjacöji Mizhocjimi nde rá teji rí texeji co ín cuerpoji. Na ngue ya jñuscöji e Cristo; c'ua ja ga cja angueze, je xo ga cjazgöji dya nu. ²³ Pero cja rá teji 'ma cja ra zädä c'e pa. Ot'ü o te e Cristo. Nuc'ua 'ma ra ëjē na ye e Cristo, cja ra te texe c'o ench'e o mü'bü angueze. ²⁴ Nuc'ua ra nguins'i ne xoñijömmü. Y c'e poder c'ü pē's'i dya e Cristo ra manda, ra unüji Mizhocjimi, ra tsja e Cristo. Pero ot'ü ra tsja e Cristo ra ndöpü c'o pje nde pjēzhi, zö pje ma poder c'ü me rrā nojo ri pē's'iji. Nguec'ua dya pje xe ra mbëzhiji. ²⁵ Ni jyodü ot'ü ra manda e Cristo, hasta 'ma cja ra ndöpü texe c'o üji, ra chjotpüji texe o poderji. ²⁶ C'ü üvi e Cristo c'ü rguí nguarü ra ndöpüji, ngue e muerte. Nguec'ua dya cja xe rá tūji. ²⁷ Je t'opjü a cjava: “O unüji texe poder ra manda”, eñe. Dya ngue c'ü ra manda e Cristo cja Mizhocjimi; maco nguetsjē Mizhocjimi c'ü o unü c'e poder e Cristo. ²⁸ Nuc'ua, 'ma ya nde ra chjotpüji o poder texe c'o üvi e Cristo, ra nzhopcüji texe poder Mizhocjimi; ra tsja e Cristo c'ü nguetsjē c'ü o T'i. Na ngueje nguetsjē Mizhocjimi c'ü ot'ü o unü c'e poder c'ü. Nguec'ua Mizhocjimi ra mbē's'i na yeje texe o poder.

²⁹ Bübü c'o ji'i c'ü ro ji c'o ya ndü. Nu 'ma dya rvá cjuana c'ü ra te yo añima, dya ro tsjaji 'ma a cjanu. Xo pārā anguezeji c'ü ra te yo añima, ngue c'ua ga jiji a cjanu.

³⁰ Nutscöjme rí apóstolejme, pama rí cjogöjme peligro rgá zopjüjme yo nte. Nu 'ma dya rvá cjuana ra te yo añima, ¿pje rví muvi 'ma c'ü rgá sufregöjme a cjanu? ³¹ Ya pēpji dya e Cristo Jesús c'ín Jmugöji a mbo cja in mün'c'ejji, nguec'ua nutscö rí mǎ'c'öji. In pārāgueji c'ü na cjuana rí mǎ'c'öji. Je xo ga cjatjonu rí jñunt'ü in mün'c'ejji c'ü na cjuana pama rí cjogü peligro rá tū. ³² 'Ma ró sufre na puncjü a Efeso, chjëntjui c'ü ro chügöbe o animale c'o me na sate. Nu 'ma dya rvá cjuana c'ü ra te yo añima, ¿pje ro dyeje 'ma, c'ü rvá sufregö a cjanu? Xenda na jo c'ü ro cjaji ja c'o nzi ga mama yo nte. Mamaji anguezeji: “Xe rá sigöji dya, nu dya xe rí bünc'öji. 'Ma rá tūji, ra nguejme yo. Na ngue dya cja rá teji”, eñeji.

³³ Dya cja xe rí jyëzgueji cjó xe ra dyon'c'ejji ra xi'tsc'ejji jña a cjanu. Zö xi na jo in chjürügueji, pero nu 'ma rí dyoji c'o cjijñi na s'o, xo rí tsjijñiji a cjanu, y rí tsjaji c'o na s'o 'ma. ³⁴ Chjümbeñegueji. Jyëziji c'ü ni dyocjeji c'o nte c'o, na ngue na s'o ga cjanu. Na ngue anguezeji, dya pārāji Mizhocjimi. Rí xi'tsc'öji a cjanu, xa'ma rí pjörü in tseji.

Cómo van a resucitar los muertos

³⁵ Bübü c'o ra xitscö: “¿Ja rgá te yo añima? 'Ma rá teji cja t'o, ¿ja rgá cja c'ín cuerpoji 'ma?”, ra 'ñenzgöji. ³⁶ Nu 'ma in mangueji a cjanu, dya in unnc'ejji ngüenda ja ga cja. 'Ma in tujmüji o ndëchjō, ot'ü in ögüji. Nu 'ma jiyö, dya ro mbes'e 'ma c'o. ³⁷ Y 'ma in tujmüji, dya ngue c'o ts'itjō c'o in tujmüji; ngue c'o ts'indëchjō. Je xo ga cjatjonu o ndëxü, o pje c'o nde in podüji. ³⁸ Mizhocjimi cja'a c'ua ja c'o nzi ga ne. Na ngueje unü nzi 'na ts'igrano c'ua ja nzi ga mbes'ejji. Nde nan'ñoji. ³⁹ Je xo ga cjatjonu texe o ts'ingue, dya 'na ma cjatjo

yo. Nan'ño o ts'ingue o nte. Xo nan'ño o ts'ingue yo animale nza cja e burro. Y xo nan'ño o ts'ingue o jmō, 'ñe o ts'ingue yo s'ü. ⁴⁰ Na jo va t'ät'ä yo bübü a jens'e. Xo na jo va t'ät'ä yo cārā cja ne xoñijōmü, 'ñe yo cja'a. Pero nan'ñovi. ⁴¹ E jyarü 'ñe e zana 'ñe yo seje, nde zārā yo. Pero nde nan'ño ga zārāji nzi 'naji. ⁴² Je xo rgá cjatjonu, 'ma ra te'e yo añima. Yo añima yo ögüji, dya'a o ts'ingueji. Pero 'ma ra teji, ra bübü o cuerpoji c'ü dya cja xe ra ndü. ⁴³ 'Ma ya ni ndüji, dya cja ni muvi 'ma c'e cuerpo. Pero 'ma ra teji, ra bübü o cuerpoji c'ü me xe rrā jo. 'Ma ya ni ndüji, dya cja 'ñōmü. Pero 'ma ra teji, ra bübü o cuerpoji c'ü xenda rrā zēzhi. ⁴⁴ Nín cuerpoji nu bübüzüji dya, ngue para rá mimiji cja ne xoñijōmü. Pero ra dyögüji ín cuerpoji. Nuc'ua 'ma rá tegöji, ra bübüzüji ín cuerpoji para rá ma minc'öji co Mizhocjimi. Bübü ín cuerpoji nu rgá cārāji cja ne xoñijōmü. Pero ín cuerpoji c'ua ja rga cja, ngue c'ü rga ma cārāji co Mizhocjimi. ⁴⁵ Je xo ga cjanu va t'opjü c'ü mama a cjava: “'Ma mü o dyät'ä Mizhocjimi c'ü ot'ü Adán, o bübü c'ü o cuerpo c'ü.” Pero 'ma ya vi mezhe, o ëjë e Jesús c'ü sö rá xiji c'ü bēpja Adán. Angueze, Mizhocjimi c'ü. Nguec'ua sö ra tsjacöji rá bübütjogöji na yeje. ⁴⁶ C'ín cuerpoji c'ü rga ma cārāji co Mizhocjimi, dya nza cja nu ot'ü bübü. Nu ot'ü bübü, ngue nín cuerpoji dya, nu rgá cārāji cja ne xoñijōmü. C'ín cuerpoji c'ü rga ma cārāji co Mizhocjimi, ngue c'ü cja ra ch'aciüji c'ü. ⁴⁷ C'ü ot'ü nte, je vi 'ñeje cja ne xoñijōmü c'ü. Vi t'ät'ätjo co jōmü c'ü. C'ü 'na bëzo, je vi 'ñeje a jens'e c'ü. Nguetsjë c'ín Jmugöji c'ü. ⁴⁸ C'ua ja c'o nzi ma cja c'e bëzo c'ü vi t'ät'ätjo co jōmü, je xo ga cjazgöji nu. Na ngueje xo jōmütjo nín cuerpogöji. Pero rí tsjagöji dya a jens'e, na ngue rí ench'e ín mü'büji e Jesucristo. Nguec'ua, ja c'o nzi ga cja c'ü tsja a jens'e c'ü ngue ín Jmugöji e Jesucristo, je xo rgá cjazgöji nu. ⁴⁹ Nutscöji o jñuscöji c'ua ja c'o nzi ma cja c'e bëzo c'ü vi t'ät'ä co jōmü. Je xo rgá cjatjonu, ra jñuscöji c'ua ja c'o nzi ga cja, nu c'ü vi 'ñeje a jens'e.

⁵⁰ Bübü c'ü rá xi'tsc'öji cjuarma. Co nín cuerpogöji nu bübüzgöji dya, dya ra sö ra ch'acöji c'ü rá sätc'öji nu ja manda Mizhocjimi. Na ngueje nín cuerpogöji, bübü ts'ingue, 'ñe o cji nu. Co nín cuerpogöji, dya sö ra ch'acöji dya c'ü rá sät'äji nu ja dya pje dya'a. Na ngueje nín cuerpogöji, dya'a nu. ⁵¹ Dyärä'maji. Rá xi'tsc'öji dya o jña, c'o dya ch'unü ro mbārā c'o mi cārā mi jinguā. Dya rá tügöji rí texeji. Pero rí texeji ra pötcüji Mizhocjimi c'ü ja ga cja nín cuerpogöji. ⁵² 'Ma ra zünü c'ü rguí nguarü trompeta, jo rrü pötcüji. 'Ma cjó c'o c'uujmi a nzhö'ö, dya mezhe nada. Je xo rga cjanu rgá pötcöji. Nuc'ua Mizhocjimi ra tsjapü ra te'e texe c'o ya ndü. Ra bübü o cuerpoji c'ü nunca ra ndü. Xo 'ñetscöji ri cārāji, nde ra pötcügöji. ⁵³ Ni jyodü ra bübüzgöji 'na cuerpo c'ü dya ra dya'a. Na ngue nín cuerpogöji nu bübüzgöji dya, ra dya'a nu. Ni jyodü ra bübüzgöji 'na cuerpo c'ü dya ra ndü. Na ngue nín cuerpoji nu bübüzgöji dya, ra ndü nu. ⁵⁴ Nín cuerpoji nu bübüzgöji dya, ra ndü y ra dya'a nu. Pero ra zädäzgöji c'ü ri nuevo ín cuerpoji c'ü dya cja ra ndü. Nu'ma, ya rguí zädä 'ma c'e jña c'ü t'opjü a cjava: “Ya ndöpüji e muerte; ya chjotüji c'ü. ⁵⁵ Zö rá tügöji, zö ra dyögüzüji, pero dya ra ndöcüji e muerte. Na ngue, dya rá quejmeji cja t'o”, eñe o jña Mizhocjimi. ⁵⁶ Rí tüji, na ngueje rí cjaji c'o na s'o. Rí cjaji c'o na s'o, na ngue dya rí ne rá ätäji o ley Mizhocjimi. ⁵⁷ Pero rí unngö 'na pöjō Mizhocjimi. Zö rá tüji, pero ra tsjacüji Mizhocjimi rá tetcjöji na yeje. Na ngue o ndü e Jesucristo c'ü ín Jmugöji va ngötcüji ín nzhunc'öji, cjanu o tetjo c'ua na yeje.

⁵⁸ Rí s'iyats'ügöji cjuarma, nguec'ua rí xi'tsc'öji c'ü dya rí yembeñeji c'ü rguí jyëzgueji Mizhocjimi. Rí sido rí pēpiji na puncjü c'ín Jmugöji. Y rí jñunt'ü in mü'büji c'ü dya bëvatjo gui pēpqueji angueze. Na ngue rá tetcjöji na ye.

16

La colecta para los hermanos

¹ Rí xi'tsc'öji ja ga cja o merio c'o rá jmutüji rá pjös'üji c'o o t'i Mizhocjimi c'o cārā a Jerusalén. C'ua ja c'o nzi rvá xipji c'o cjuarma a Galacia, je xo rga cjanu rguí tsjagueji. ² C'ü ot'ü pa nu ngo'o, nzi 'natsc'ejji ra xöcü ja nzi merio c'ua ja va unü Mizhocjimi o ndöjō; ra mbë's'i cja o ngumü c'o. Nguec'ua 'ma rá säcjö va ja ín cārāji, dya ní jyodü cja rí jmutqueji 'ma c'o merio. ³ Rí juajnügueji c'o ín confiaoji. Nguec'ua 'ma rá säcjö va, rá

täji ra möji a ma a Jerusalén. Y rá unüji 'na xiscõmü ra ndëdyiji ngue c'ua c'o cjuarma a Jerusalén ra recibidoji anguezeji. Cja rrü möji c'ua, ra ma zogüji c'o merio. ⁴ 'Ma xo ni jyodü rá möcjõjme c'o a ma a Jerusalén, ra jogü.

Planes de viaje de Pablo

⁵ 'Na nu pa, rá cjogü cja c'e nación a Macedonia. Cja rrü 'ñe zenguats'üji. Na ngueje ni jyodü rá cjogö a Macedonia. ⁶ 'Ma rá säcjö va ja in cãrãgueji, xa'ma rá mimiji co nu'tsc'ejji yo pa yo rrã së. Nuc'ua 'ma rá pedye, ra sö rí pjöxcöji c'ü rga ma cja 'ñiji. ⁷ Dya ngue c'ü rí ne rá zenguats'ütjoji cja rrü ma, iyö. Ne ín mü'bü rá mimiji ja nzi zana, nu 'ma ra dyacö sjëtsi Mizhocjimi c'ín Jmuji. ⁸ Xe rá mimigö ja xe nzi pa a Efeso, hasta 'ma ra cjogü c'e mbaxua Pentecostés. ⁹ Na ngueje ya recibidozüji na jo a Efeso rá ña'a o jña Mizhocjimi, y na puncjü o nte yo rí zopjü. Y xo na puncjü yo nugü na ü.

¹⁰ Xa'ma ra säjä e Timoteo va ja in cãrãgueji. Nu 'ma ra säjä, rí pjötpüji ngüenda c'ü dya rí tsjapüji ra tseje. Na ngue xo pëpi c'ín Jmugöji c'ü, c'ua ja c'o nzi rgá pëpigö. ¹¹ Dya rí tsjapüji menu c'ü. Nuc'ua, 'ma ra mbedye va, rí pjös'üji ra ma, ngue c'ua ra ma nu ja rí bünc'ö. Na ngueje rí pëtsa ra ma nu. Xo 'ñe c'o cjuarma.

¹² E cjuarma Apolos ró ötü na puncjü ro ëji c'o cjuarma ro 'ñe zenguats'üji. Pero angueze o mama c'ü dya ro ëji c'o cjuarma. Cja ra ëjë, 'ma ra mbë's'i tiempo.

Saludos finales

¹³ Nu'tsc'ejji rí pjötpüji ngüenda c'ü dya rí tsjaji c'o na s'o. Sido rí 'ñejmeji Mizhocjimi. Rí zëzhiji zö pje rí sufreji. ¹⁴ Texe c'o rí tsjaji, rí s'iyaji yo nin minteji. ¹⁵ Ya in pãrãgueji, e Estéfanos 'ñe c'o cãrã nu ngumü ngue c'o ot'ü o dyãtpã o jña e Jesucristo va a Acaya c'o. Anguezeji me pjös'üji yo o t'i Mizhocjimi. ¹⁶ Nguec'ua rí xi'tsc'öji rí respetaoji e Estéfanos, 'ñe c'o cãrã nu ngumü. Xo 'ñe texe c'o je ga cjanu ga pjöste. Rí respetaoji texe c'o pëpji na zëzhi c'o pje nde ma mböste. ¹⁷ Me rí mäcjö. Na ngueje o ma e Estéfanos, 'ñe e Fortunato, 'ñe e Acaico nu ja rí bünc'ö; o ma zenguazüji. Chjëntjui c'ü ro päjtç'ãgueji c'o, na ngue dya sö rvi möcjeji a manu. ¹⁸ Na ngue c'ü vi möji anguezeji vi ma zocüzügöji 'na jña, nguec'ua dya cja xe rí mbentsc'öji dya. Ni xo ri ngue'tsc'ejji, dya cja xe ni jyodü rí mbenzgöji. Nguec'ua rí tsjapüji ngüenda anguezeji, xo 'ñe texe c'o je ga cjanu ga pjöste.

¹⁹ Va bö'tc'ütjoji Cjimi c'o cjuarma texe nu ja jmurüji a ma a Asia. Xo va bö'tc'ütjoji Cjimi e Aquila, 'ñe e Priscila. Xo va bö'tc'üji Cjimi c'o cjuarma c'o jmurü o ngumü anguezevi. Va bö'tc'ütjoji Cjimi na puncjü anguezeji; ö'tc'üji ra mböxc'üji e Jesucristo c'ín Jmugöji. ²⁰ Va bö'tc'üji Cjimi texe c'o cjuarma. Rí pötqui zenguateji co texe in mü'büji. Na ngue o t'itsc'ejji Mizhocjimi.

²¹ Yo jña yo ni nguarü rgá ma'tc'üji Cjimi, nguezgö e Pablo rí opjügö co ín dyëgö yo.

²² C'o nte c'o dya ne'e e Jesucristo c'ín Jmugöji, jyëzgueji c'o. Xo ra jyëzi Mizhocjimi c'o. Rí mbennc'ejji a cjanu, na ngue ra ëjë c'ín Jmugöji.

²³ E Jesucristo c'ín Jmugöji ra mböxc'üji. ²⁴ Rí s'iyats'üji na ngue bübü e Cristo Jesús a mbo ín mün'c'öji. Amén.

SEGUNDA CARTA DEL APOSTOL SAN PABLO A LOS CORINTIOS

Pablo escribe a la iglesia en Corinto

¹ Nutscö e Pablo o juancügö e Jesucristo rá c jagö apóstole, rá zopjü yo nte. Je ga cjanu va ne Mizhocjimi. Nutscöbe e cjuarma Timoteo rí pen'c'öbe ne carta. Nu'tsc'ejí o ntetsc'ejí Mizhocjimi in jmurüji a Corinto c'ü tsja a Acaya in ma't'üji Mizhocjimi, ngue'tsc'ejí rí pen'c'öbe ne carta. Dya nguextjotsc'ejí in cãrãji a Corinto rí zenguats'ügöbe. Xo 'ñetjo c'o cjuarma c'o cãrã c'o 'ñaja jñiñi a Acaya, rí xiqueji ra mbörü Cjimi c'o. ² Rí ötcöbe Mizhocjimi c'ín Tataji, 'ñe e Jesucristo c'ín Jmugöji ra sido ra nuc'ejí na jo, ngue c'ua ra mäjã in mün'c'ejí, dya pje rí mbeñeji.

Sufrimientos de Pablo

³ Me na jo Mizhocjimi, rí unügö na puncjü 'na pöjö. Ngue nu Tata e Jesucristo c'ín Jmugöji. Mizhocjimi me juentsqueji 'ma pje c'o rí sufregöji, na ngue in Tatagöji c'ü. Y cjacüji rá mäjí, na ngue in Mizhocjimigöji c'ü. ⁴ Mizhocjimi cjacö rá mäjã. Nguec'ua 'ma cjö c'o ra säjä o ndumü, o pje c'o ra sufre, ra sö rá zopjü c'o, ngue c'ua ra mäjí. Rá xicöji ja va tsjacö Mizhocjimi rvã mäjã 'ma mi sufregö. ⁵ Me go sufre e Cristo. Je xo ga cjazgönu, me rí sufregö na ngueje rí pëpcö c'ü. Pero angueze bübü in mün'c'ö ngue c'ua me cjacö rá mäjã. ⁶ Ró sufregö rvã zo'c'öji. Pero o 'ñempc'ejí libre Mizhocjimi cja c'o na s'o c'o mi cjaji, y me go mäjã in mün'c'ejí. 'Ma rí sufregö, Mizhocjimi cjacö rá mäjã. Nguec'ua ra sö rá zo'c'öji 'ma pje c'o rí sufregueji ja c'o nzi rgã sufregö; ra sö rá zo'c'öji ngue c'ua xo rí mäjceji. Y rí zëzhgueji, dya rí jyëzhgueji Mizhocjimi. Ngue c'ua rí unnc'ejí ngüenda, zö rí sufregö, zö cjacö rá mäjã, pero nde ngueje para rá pjöxc'öji. ⁷ Zö rí sufregueji c'ua ja nzi rgã sufregö, pero rí pärãgö ra tsja'c'ejí Mizhocjimi rí mäjceji, ja c'o nzi ga tsjacö rá mäjö.

⁸ Rí negö rí pärãgueji cjuarma, ja c'o rvã sufregö ga manu a Asia. Me ró sufregö na puncjü, dya mi pärãgö cjo ro huantagö c'o ma s'ëzhi. Ró cjiñigö c'ü ro tügö nu. ⁹ O tsjacü Mizhocjimi ró cjiñi a cjanu, ngue c'ua ro unnc'ö ngüenda c'ü dya mi sö ro sëchtsjëgö, ngue c'ua ro junt'ü in mü'bü c'ü ro dyacö Mizhocjimi c'ü rva zëzhi. Na ngueje angueze sö ra tsjapü 'na nte ra bübü na yeje 'ma ya rguí ndü. ¹⁰ Ya ro tügö c'ü me ró sufregö, pero o mböxcö Mizhocjimi. Nguec'ua dya ró tügö. Ngue Mizhocjimi c'ü pjöxcö. Rí pärãgö ngueje c'ü ra mböxcö 'ma pje c'o xe rá sufre. ¹¹ Pero ni jyodü rí dyötcüji na puncjü Mizhocjimi ra mböxcö c'ü. A cjanu 'ma ra mböxcö Mizhocjimi, me na puncjü o cjuarma c'o ra unü 'na pöjö Mizhocjimi.

Por qué Pablo se tardó en ir a Corinto

¹² Me rí mäjö, na ngueje rí pärãgö c'ü na jo rgã zo'c'öji. Xo rí pärãgö c'ü na jo rgã zopjügö yo nte, dya rí jodügö c'ü ra ndenngueji co nuzgö. Mizhocjimi me pjöxcö rá minc'ö na jo, 'ñe rá xi'tsc'öji c'ü na cjuana, dya rá xi'tsc'öji o bëchjine. ¹³⁻¹⁴ 'Ma rí pen'c'ejí 'na carta, xo rí xi'tsc'öji c'ü na cjuana, dya rí xi'tsc'öji o bëchjine. Nguec'ua 'ma rí xörügueji, ra sö rí unnc'ejí ngüenda pje pjëzhi c'ü rí mangö. Bübütsc'ejí c'o mädö, na ngueje unüji ngüenda c'ü na cjuana c'o rí xi'tsc'öji. Pero rí te'begö rí mädöji na jo in texeji. Nutscö rí te'begö rá mä'c'öji c'e pa 'ma ra ëjë e Jesucristo c'ín Jmugöji.

¹⁵⁻¹⁶ Ró cjiñi cja in mü'bü nu'tsc'ejí mi mädöji mi creozüji. Nguec'ua ró mbeñegö ro 'ñe zenguats'üji, cja rrü magö c'ua a Macedonia. Nuc'ua 'ma ro pedye a Macedonia, ro nzhögü ro 'ñe zenguats'üji na yeje, ngue c'ua rvi mäjceji na yeje. Nuc'ua ro sö rí pjöxcöji ngue c'ua dya pje ro bëtscö cja 'ñiji 'ma ro magö a Judea. ¹⁷ Pero dya mi sö ro ëcjö c'ua ja nzi rvã mbeñe. Nguec'ua bübütsc'ejí c'o mama c'ü ró mamatjo ro ëjë, pero dya ró cjiñi, ngue c'ua dya rvã cumplegö. Bübütsc'ejí c'o mama c'ü rí c jagö c'ua ja nzi ga tsja yo nte; mamaji c'ü rí mantjo c'ü rá c jagö, zö dya rí cjiñi cjo rá cumple. ¹⁸ Rí xi'tsc'öji, Mizhocjimi

cumple c'ü mama. Je xo ga cjazgönu, 'ma pje c'o rí xi'tsc'öji, dya rí cjiñigö 'na jña, cja rrü mangö c'ü 'na jña c'ü ri nan'ño. ¹⁹ E Silvano 'ñe e Timoteo 'ñezgö ró zo'c'öjme ró xi'tsc'öjme ja ga cja c'ü nu T'i Mizhocjimi, c'ü ngue e Jesucristo. Nuc'ü, dya yembeñe o jña c'ü; siempre mama c'ü na cjuana. ²⁰ 'Ma o ëjë e Jesucristo, o zädä c'o ya vi mama Mizhocjimi. E Jesucristo o cumple texe c'o. Nguéc'ua rí mangöji me na jo Mizhocjimi, na cjuana texe c'o mama. ²¹ Mizhocjimi ngue c'ü cjacöji rá zëzhgöji, rá sido rá ätpäji o jña e Cristo. Ngue angueze o juancüji. ²² Y o dyacöji o Espíritu o ëjë cja ín mün'c'öji; nguec'ua jñetsezgöji c'ü ya ngue o t'izgöji dya c'ü. Bübü ín mün'c'öji dya o Espíritu Mizhocjimi, ngue c'ua rí pãrãgöji c'ü xe ra dyacöji Mizhocjimi c'o me na jo.

²³ Rá xi'tsc'öji jenga dya ró ëcjö a Corinto c'ua ja nzi rvá mangö. Pãtcö ín mü'bü Mizhocjimi c'ü na cjuana c'ü rí xi'tsc'öji. 'Ma ro ëcjö c'o pa c'o rvá xi'tsc'öji, rví jyodü ro huënchc'iji na ngueje c'o ma s'o c'o mi bübü a ndetsc'ejí. Nuc'ua me rvi nzhumügueji 'ma. ²⁴ 'Ma ro huënchc'öji, dya ro xi'ts'iji c'ü dya ín creoji na jo. Na ngue ya ín ejmeji e Jesucristo. C'ü rva huënchc'iji, ngue c'ü ro pjöxc'üji xa'ma ri jyëzgueji c'o na s'o, ngue c'ua ri mácjeji.

2

¹ Ró mbeñegö c'ü dya ro ëcjö c'o pa c'o rvá xi'tsc'öji, na ngueje dya mi negö me ro sentiogö a ndetsc'ejí c'ua ja nzi rvá sentiogö 'na nu vez 'ma ró 'ñe zenguats'üji. Na ngueje 'ma ro tö'tc'üji c'ü xe ri cjaji c'o na s'o, me ro sentiogö. ² Nuc'ua ro huënchc'öji, nu'tsc'ejí me xo ri sentiogueji 'ma. A cjanu, dya xo ro sö ro mácjö 'ma. ³ Nguéc'ua, dya ró ëcjö. Pero ró pen'c'ejí 'na carta ró huënchc'öji, ngue c'ua 'ma ro ëcjö, ya rvi jyëzgueji c'o na s'o. Nuc'ua, dya cja ro sentiogö, ro mäjä co nu'tsc'ejí. Na ngueje ró cjiñigö, nu'tsc'ejí ín neji c'ü rá mácjö. 'Ma jiyö, dya xo sö rí mácjeji. ⁴ 'Ma ró pen'c'ejí c'e carta, me ró cjiñi cjo ri jyëzgueji c'o na s'o. Y me ró huëgö. 'Ma í körügueji c'e carta, me xo í sentiogueji. C'ü rvá huënchc'öji, dya nguextjo c'ü ri sentiogueji; xo ngue c'ü ri unnc'ejí ngüenda me rí s'iyats'üji.

Perdón para el que había hecho mal

⁵ Me ró sentiogö ín mü'bü, na ngue c'ü vi tsja na s'o c'e cjuarma. Pero dya nguextjozgo ró sentiogö, xo 'ñetsc'ejí. ⁶ Nu'tsc'ejí í ñagueji í castigaoji c'e cjuarma. Ya na jo, dya cja ni jyodü pje xe rí tsjapüji c'e cjuarma. ⁷ C'ü rí tsjagueji dya, rí perdonaoji na ngueje ya nzhogü o mü'bü. Y rí zopjüji na jo'o ngue c'ua ra mäjä. 'Ma jiyö, ra tögü o mü'bü c'e cjuarma rgá sentio na puncjü. ⁸ Rí ö'tc'üji rí recibidoji na yeje dya c'e cjuarma, ngue c'ua ra unü nguënda c'ü me ín s'iyagueji. ⁹ C'ü rvá pen'c'öji c'e carta, ngue c'ü rva pãrãgö cjo ri tsjagueji c'o rvá xi'tsc'öji rvi castigaoji c'e cjuarma. ¹⁰ 'Ma cjö c'o rí perdonaoqueji, xo 'ñetscö xo rá perdonao. Rá perdonao, na ngueje je ga cjanu ga ne e Cristo c'ü jandgagö. Rá perdonao, ngue c'ua rí unnc'ejí ngüenda ni jyodü rá perdonaoji. ¹¹ 'Ma jiyö, ra ndöcöji e Satanás nu c'ü dya jo. Rí pãrãgöji, dya ne c'ü dya jo c'ü rá pötca perdonaoji.

Intranquilidad de Pablo en Troas

¹² Ró magö a Troas ró zopjü c'o nte ró xipjiji ja ga cja e Jesucristo c'ín Jmugöji. Y o recibidozüji na jo ró pëpcö c'ín Jmuji rvá zopcjöji. ¹³ Mi te'begö mi cjuarmaji e Tito ro zät'ä a Troas rví 'ñeje cja in jñiñigueji a Corinto. Pero dya go zät'ä. Nguéc'ua me mi mbentsc'öji pje mi cjagueji. Nguéc'ua rvá ëzhë c'o cjuarma a Troas, ró ma c'ua a ma a Macedonia; xa'ma je ro chjëgöbe nu e Tito.

Victoriosos en Cristo

¹⁴ Rí unügö 'na pöjö Mizhocjimi. Na ngue bübü ín mün'c'ö e Jesucristo, pjöxcö Mizhocjimi. Nguéc'ua pedye na jo ín bëpjigö, zö pje c'o ri c jagö zö ri sufregö. Zö ja c'o ri sät'ägö, rí xipjigö yo nte ja ga cja e Jesucristo. Nguéc'ua ga inch'i o jña e Jesucristo texe cja ne xoñijö mü, nzi ga inch'i o nguichjünü texe cja 'na ngümü. Nguéc'ua na puncjü c'o ya mbãrã e Jesucristo. ¹⁵ Yo nte me püns'üji na quijmi o nguichjünü. Je xo ga cjatjonu, me mäjä Mizhocjimi, na ngueje rí xipji yo nte ja ga cja e Jesucristo. Je ga cjanu ga ne

Mizhocjimi rá c jagö, zö bübü c'o ra dyätpä o jña e Cristo nguec'ua ra jogü o mü'büji, zö bübü c'o dya ra dyätpä o jña nguec'ua dya ra jogü o mü'büji. ¹⁶ Rí zopjü yo nte. Nu c'o ra 'ñench'e o mü'bü e Jesucristo, ra bübütjo c'o. C'o dya ra 'ñench'e o mü'bü, ra ndü c'o, dya ra salvaji. Nguec'ua me na sjü'ü ne böpji. ¿Ja rga cumplegö nu? ¹⁷ Cärã na puncjü c'o xöpü o nte, nan'ño ga jíchiji o jña e Jesucristo, caji ra ndöji o merio. Nutscö, dya ga cjanu rgá jizhgö. Rí xipji yo nte c'ü na cjuana ja ga cja e Jesucristo. Ngue Mizhocjimi c'ü o juancügö c'ü xo jandgagö ja rgá c jagö ne böpji. Y pjöxcö e Jesucristo c'ü bübü ín mün'c'ö.

3

El mensaje del nuevo pacto

¹ Na ngue c'o cja rvá xi'tsc'öji, bübü c'o ra mama: “Ndo cja pütsjé na nojo e Pablo, me cja pü c'ü me na jo ga xöpüte”, ra 'ñeñeji. C'o nan'ño ga xöpü, tjéji o carta de recomendación. Nguec'ua gui recibidogueji c'o. A poco in cjiññiji xo ni jyodü rá tjögö 'na carta de recomendación rá jí'tsc'öji, ngue c'ua rá recibidogöji na yeje. A poco in cjiññiji ni jyodü rá dyacöji 'na carta de recomendación rá jíchi c'o 'ñaja cjuarma, ngue c'ua xo ra recibidozüji. ² 'Ma ró zo'c'öji, i 'ñench'e in mün'c'ejí e Jesucristo. Rí pãrãgö c'ü rá mböpjigö cja Mizhocjimi. 'Ma cjó c'o xo ra unü ngüenda ja vi 'ñench'e in mü'büji e Jesucristo, xo ra mbãrãji 'ma c'ü rá mböpjigö cja Mizhocjimi. ³ 'Ma ró xi'tsc'öji o jña Mizhocjimi, e Cristo o tsjapü o zi'ch'i in mü'büji c'o jña. Nguec'ua gui nzhodüji c'ua ja nzi ga ne angueze. Nguec'ua in chjëntcjeji 'na carta de recomendación, ngue c'ua ra unü ngüenda yo nte c'ü rá mböpjigö cja Mizhocjimi. Nu o jña Mizhocjimi, dya jñu'sc'üji co o tinta; ngue o Espíritu Mizhocjimi o tsjapü o zi'ch'i in mü'büji. Mi jinguã 'ma o dyacöji Mizhocjimi c'o o mandamiento, o jñu's'ü cja laja c'o. Pero nudya, je ngue a mbo cja in mü'büji nu ja jü's'ü dya o jña.

⁴ Na ngue pjöxcö e Jesucristo, rá pãrãgö c'ü sö na jo rá pëpcö Mizhocjimi. ⁵ Nutscö, dya sö rá cjatsjögö c'ü na jo. Ngueje Mizhocjimi c'ü dacö poder ngue c'ua sö rá pëpcö c'ü. ⁶ O dyacö poder rá pëpcö, rá zopjü yo nte rá xipjiji 'na jña c'ü nuevo c'ü me na jo. C'e jña'a, dya ngue c'o mandamiento c'o o jñu's'üji cja c'o laja 'ñe cja c'o xipjadü; ngueje 'na jña c'ü ra jñu's'ü o Espíritu Mizhocjimi a mbo cja ín mün'c'öji. C'o me jodü ra cumple c'o mandamiento, ra ndüji, dya ra salvaji. Pero o Espíritu Mizhocjimi ra dyacöji c'ü rga bübütjoji.

⁷⁻⁸ Mizhocjimi o zopjü e Moisés, o unü c'o laja c'o mi juns'ü c'o mandamiento. E Moisés cjanu o tjëmpi c'o nu menzumüji a Israel. Me ma zö ma jya's'ü o jmi e Moisés 'ma o ch'unü c'o mandamiento. Nguec'ua c'o nte, dya mi sö ro jñandbaji o jmi. Zö ma zö o jmi e Moisés, pero ts'ë ts'ë va cambia ngue c'ua mi ma ma tjorü c'ü mi juëns'i. Me ma zö'ö 'ma o ch'unü c'o mandamiento, pero xenda na zö 'ma cjó c'o ra xipji yo nte ja ga cja e Jesucristo. Na ngueje 'ma cjó c'o me jodü ra cumple c'o mandamiento, ra ndü 'ma c'o. Pero 'ma cjó c'o ra 'ñench'e o mü'bü e Jesucristo, ra tsja o Espíritu Mizhocjimi ra unü c'ü rguí bübütjo c'o. ⁹ Me ma zö 'ma o ch'unü c'o mandamiento, pero dya mi cumplegöji. Nguec'ua rvá unnc'öji ngüenda c'ü rá tügöji ín nzhunc'öji. Pero yo jña yo mama ja ga cja e Jesucristo, mamaji ja rgá sö ra perdonaozögöji ra jogü ín mü'büji a jmi Mizhocjimi. Nguec'ua xenda na zö yo jña yo, que na ngueje c'o mandamiento. ¹⁰ E zana na zö ga jñetse, pero 'ma cjiññi e jyarü, dya cja zãrä na jo e zana. Je xo ga cjatjonu c'o mandamiento. Na zö c'o, pero ya ch'acöji dya 'na jña c'ü xenda na zö. ¹¹ Me ma zö 'ma o ch'unü c'o mandamiento, pero ro zãdã 'ma dya cja ro mandazüji c'o. Nguec'ua ne jña nu cja ch'acöji, xenda na zö nu, na ngueje nunca ra nguarü.

¹² Rí pãrãgö c'ü dya ra nguarü ne jña nu. Nguec'ua, dya rá co'bügö ne rá 'naja jña, rá xi'tsc'öji na cjuana texe c'ü ja ga cja. ¹³ 'Ma ra jya's'ü o jmi e Moisés, mi co'bü c'ua o jmi 'na bitu. Mi co'bü o jmi, ngue c'ua c'o nu menzumüji a Israel, dya ro unüji ngüenda c'ü mi ma ma tjorü nu c'ü mi juëns'i. Pero nutscö, dya rá co'bügö ne ri 'na jña; rá xi'tsc'öji na cjuana texe c'ü ja ga cja. ¹⁴ C'o nte c'o mi pöji e Moisés, dya unüji ngüenda pje vi

ch'unüji c'o mandamiento. C'ua ja nzi va ngo'bü e Moisés c'ü o jmi, je xo ga cjatjonu c'o ín menzumügöjme a Israel hasta yo pa dya. 'Ma xörüji c'o mandamiento, nza cja c'ü ya tsot'ü o ndöji, dya unüji ngüenda ja ga cja. Nguextjo 'ma cjó c'o ra 'ñench'e o mü'bü e Jesucristo, nu'ma, ngue 'ma ra unüji c'ua ngüenda ja ga cja. ¹⁵ Jã, hasta yo pa dya, 'ma xörüji o ley c'o o dyopjü e Moisés, tsot'ü o ndöji. ¹⁶ Pero 'ma cjó c'o ra nzhogü o mü'bü cja c'ín Jmugöji, dya cja ra tsot'ü 'ma o ndöji, ra unüji c'ua ngüenda c'ü dya ngue c'o mandamiento c'o ra 'ñevgueji libre cja c'o na s'o; nguextjo e Jesucristo ra 'ñevgueji libre. ¹⁷ Ngue c'ín Jmugöji c'ü o dyacüji o Espíritu o ëjë co nuzgöji. 'Ma rá ench'e ín mün'c'öji e Jesucristo c'ín Jmugöji, c'ü o Espíritu ra dyacöji c'ü dya cja rá sũ rga chëzhiji a jmi Mizhocjimi. ¹⁸ Nutscöji, dya cja tsot'ü ín chögöji. Nguéc'ua 'ma rá sido rá chëzhiji cja e Jesucristo c'ín Jmugöji, 'ma rá sido rá unüji ngüenda ja ga cja c'ü me na zö angueze 'ñe me na jo, xo 'ñetscöji ya rguí ma ra pötcüji ín mü'büji c'ü. Nguéc'ua ja c'o nzi ga cja angueze, je xo rga czazgöji nu. Na ngueje c'ü o Espíritu ra pëpji a mbo ín mü'büji.

4

¹ Mizhocjimi o s'iyazügö o dyacö ne bëpji. Nguéc'ua, dya rí sügö rgá zopcjö yo nte, ni xo ri tögü ín mün'c'ö. ² Bübü c'o cja na s'o c'ü ix 'na tsetjo. Me pãräji ja ga dyonpüji yo nu minteji. Cjapü ñaji o jña Mizhocjimi, pero dya mamaji c'ü na cjuana. Pötüji c'e jña ngue c'ua yo nte ra ndeñeji co anguezeji. Nutscö, dya ga cjanu rgá czagö. Jandgagö Mizhocjimi c'ü rí mangö c'ü na cjuana c'ü ja ix ga cja o jña. 'Ma ra ne ra unü ngüenda yo nte, ra sö ra mbãräji texeji c'ü na cjuana c'o rí xipjiji. ³ 'Ma rí xipjigö yo nte ja ga cja e Jesucristo, bübü c'o dya creo c'o rí mangö. Nguéje c'o ya ni ma ra bëzhi o aljma, dya ra salvaji. ⁴ Anguezeji, dya ne ra 'ñench'e o mü'büji e Jesucristo; ätäji e Satanás nu c'ü dya jo, ätäji nza cja c'ü ri ngue Mizhocjimi. C'ü dya jo, co'tp'ü o ndöji. Nguéc'ua 'ma äräji ja ga cja e Jesucristo, dya jya's'ü o mü'büji. Nguéc'ua, dya pãräji cjo Mizhocjimi e Jesucristo c'ü me na zö. ⁵ Nutscö, dya rí xi'tsc'öji ja ga czazgö; rí xi'tsc'öji ja ga cja e Jesucristo. Rí xi'tsc'öji ngue ín Jmugöji c'ü. Rí zo'c'öji, na ngueje rí pëpcö angueze rgá pjöxc'öji. ⁶ Mi jinguã 'ma mi bëxömütjo, o mama Mizhocjimi que ro bübü o jya's'ü. O bübü c'ua jya's'ü. Je xo va cjatjonu, Mizhocjimi o dyacöji o jya's'ü a mbo cja ín mün'c'öji. Nguéc'ua rí unnc'öji ngüenda, 'ma rí äräji ja ga cja e Cristo, rí pãräji ja ga cja c'ü me na zö Mizhocjimi. Na ngueje e Cristo, xo Mizhocjimi c'ü.

El vivir por la fe

⁷ Yo nte pë's'iji c'o me ni muvi a mbo cja 'na s'äbã, maco dya ni muvi c'e s'äbã. Je xo ga czazgönu, me ni muvi o jya's'ü Mizhocjimi c'ü bübü ín mün'c'ö. Pero ín cuerpogö, dya ni muvi, dya ga zëzhi. A cjanu ga jñetse c'ü je ngue Mizhocjimi c'ü me na zëzhi, dya nguetscö. ⁸ Bübü 'ma pje c'o nde rí sufregö. Pero me na zëzhi Mizhocjimi, me pjöxcö na puncjü. Bübü 'ma me cjiñi ín mü'bü ja rga cjapü, pero dya tögü ín mü'bü. ⁹ Me jongö yo nte, me ne ra tsjacüji rá sufre. Pero dya jëzguigö Mizhocjimi. Zö bübü 'ma ya ra mbötcöji, pero xe rí bübüjtjo. ¹⁰ Ja c'o nde rí nzhodügö, me jongöji ja rgá mbötcöji, ja c'o nzi va mbö't'üji e Jesús. Nguéc'ua me rí sufregö. Pero Mizhocjimi pjöcügö. Je ga cjanu ga jñetse c'ü bübüjtjo e Jesucristo, y dacü c'ü rgá bübüjtjogö. ¹¹ Nu dya xe rí büntcjö, me jongöji ja rgá mbötcöji, na ngueje rí pëpigö e Jesús. Dya pje ga zëtscö, pero angueze cjacü rá zëzhgö. Je ga cjanu ga jñetse c'ü bübü e Jesús a mbo cja ín mün'c'ö. ¹² Na ngue c'ü rgá zo'c'öji, o dya'c'üji nueva vida, pero rí bübü peligro rá tügö.

¹³⁻¹⁴ T'opjü a cjava o jña Mizhocjimi: “Ró creo c'ü ró ärä, nguec'ua rvá mangö”, eñe. Je xo ga czazgönu. Rí creogö zö rá tügö, pero ra tsjacö Mizhocjimi rá bübüjtjo na yeje, c'ua ja nzi va tsjapü e Jesús o bübüjtjo na yeje. Y ra zinzgö co nu'tsc'ëji, rá ma cãräji cja o jmi. Nguéc'ua rvá zo'c'üji. ¹⁵ Nu yo rí sufregö, ngue para rá pjöxc'öji. Na ngue c'ü rí zo'c'öji, xenda na puncjüts'üji c'o ra unü ngüenda ja ga s'iyazgöji Mizhocjimi. Nguéc'ua na puncjü c'o ra unü 'na pöjö Mizhocjimi, ra mamaji c'ü me na nojo angueze, 'ñe me na jo.

¹⁶ Nguec'ua, dya ga tögü ín mün'c'ö. Zö ya ni ma rá titagö, pero pama pama pjöxcö Mizhocjimi, dacö cja ín mün'c'ö c'ü rga zëzhigö. ¹⁷ Yo rí sufregö, nza cja c'ü 'na ts'indajmetjo, chjëntjui c'ü dya rí sufregö. Na ngueje rí pãrãgö ra dyacö Mizhocjimi ja c'o me na zö, c'ü dya ra nguarü. ¹⁸ Dya rí cjavü ngüenda yo rí janda cja ne xoñijöümü. Rí cjavü ngüenda c'o bübü a jens'e c'o dya rí janda. Na ngueje yo rí janda, ra cjogütjo yo. Pero c'o dya rí janda, ra mezhe c'ü dya ra nguarü c'o.

5

¹ 'Ma rá tügöji, ra chjorü nu ín cuerpogöji nu rí bübügöji cja ne xoñijöümü. Pero rí pãrãgö ra zädã 'ma ra dyacöji c'ü ri nuevo ín cuerpoji c'ü dya ra chjorü. Ngue Mizhocjimi c'ü ra dyacöji c'ü ri nuevo ín cuerpoji; dya ngue yo nte yo ra dyät'ä. 'Ma ya ri nuevo ín cuerpoji, rá sido rá bübügöji a jens'e para siempre. ²⁻³ Nu dya xe bübü dya ín cuerpogö, me rí sö rgá sufre. Rí negö ra ch'acö c'ü ri nuevo ín cuerpo c'ü dya rá tügö. Na ngueje 'ma rá tügö, ra dya ín cuerpogö, y dya be ri ch'acügö c'ü ri nuevo ín cuerpogö. Cja ra ch'acü a cjanu, 'ma ra ëjë na yeje e Jesucristo. ⁴ Nu dya xe bübü dya ín cuerpogö, me rí sö rgá sufre. Pero dya rí negö rá tügö dya. Na ngueje 'ma rá tügö, ra dya'a ín cuerpogö y dya be ri ch'acügö c'ü ri nuevo ín cuerpo. Rí negö ra ch'acö c'ü ri nuevo ín cuerpo, nu dya xe rí bübügö. Ngue c'ua ra pötcügöji nu ín cuerpo nu ra chjorü, ixta ch'acö c'ü ri nuevo ín cuerpo ngue c'ua dya ra chjorü. ⁵ Nguetsjë Mizhocjimi c'ü o mama ra dyacöji a cjanu. Y ya xipji o Espíritu o ëjë o 'ñe bübü cja ín mün'c'öji. Nguec'ua rí pãrãgöji c'ü xo ra dyacöji c'ü ri nuevo ín cuerpogöji.

⁶ Zö rá tügö, pero dya ra tsja'a, na ngue me mäjã ín mün'c'ö. Nu dya xe rí bübügöji, dya be rí cãrãji a jens'e a jmi c'ín Jmugöji. ⁷ C'ü rí mangö, rí ench'e ín mün'c'öji e Jesucristo, zö dya be rí jandgöji dya c'ü. ⁸ Zö rá tügö, pero dya rí sügö. Na ngue rí pãrãgö nzi rá tügöji, ixtá ma bübügöji a jens'e a jmi c'ín Jmugöji. Zö dya be ri ch'acö c'ü ri nuevo ín cuerpo, pero xenda na jo rá tügö rá ma bübügö a jmi c'ü ín Jmugöji, que na ngue ra mezhe rá sufre rga minc'ö va. ⁹ Zö xe ri bübügö 'ma ra ëjë e Jesucristo, zö ya rga tügö, pero dya ra tsja. Me rí jodügö rá cjavö ja c'o nzi ga ne angueze. ¹⁰ Na ngueje rí texeji rá cãrãji a jmi e Cristo nu ja ra jñüncöji ngüenda, ngue c'ua ra jñetse ja rvã minc'öji, ngue c'ua angueze ra ngötcöji nzi 'nazgöji texe c'o ró cjaji cja ne xoñijöümü. 'Ma rá cjaji ja c'o nzi ga ne angueze, ra ngötcüji 'ma c'o na jo. 'Ma jiyö, dya ra ngötcüji 'ma; ra jñetse c'ü rvã cjaji c'o na s'o.

El mensaje de la paz

¹¹ Rí sügö c'ín Jmugöji, na ngueje rí pãrãgö ra jñüncü ngüenda c'ü. Nguec'ua rí xipji yo nte ra unüji ngüenda nguetscö 'na xöpüte c'ü na cjuana. Mizhocjimi pãtcö ín mü'bü c'ü rí jodü rá xöpügö ja c'o nzi ga ne. Y rí te'begö c'ü xo 'ñetsc'ëji xo rí unnc'ëji ngüenda c'ü rí jodü rá xöpügö ja c'o nzi ga ne Mizhocjimi. ¹² Ró xi'tsc'öji na yeje c'ü nguetscö 'na xöpüte c'ü na cjuana. C'ü rgá xi'tsc'öji yo, dya ngue c'ü rí cjavü na nojo; ngue c'ü rguí pãrãgueji ja rguí chjünrüji 'ma pje c'o ra xi'tsc'ëji c'o na s'o ga xöpüte. Anguezeji mamaji c'ü dya cjuanazgö 'na xöpüte. Na ngueje cjavüji ni muvi 'na nte, 'ma pje c'o pjëzhi o 'ma pjëchi ra ña'a na jo; dya cjavüji ngüenda c'ü bübü a mbo cja o mü'bü. Rí xi'tsc'öji yo, ngue c'ua ra sö rí xipjiji c'o 'ña xöpüte c'ü na cjuana c'ü rí xi'tsc'öji. ¹³ Na ngue c'ü rí mangö c'ü na cjuanazgö 'na xöpüte, bübü c'o xi'ts'iji ya rí locogö. Y mamaji c'ü rí cjavcö me na nozü. Pero rí xi'tsc'öji, c'ü rgá mangö na cjuanazgö 'na xöpüte, ngue c'ü rguí jñetse me na nojo Mizhocjimi. Y 'ma rí xi'tsc'öji na jo 'na pjeñe, ngue c'ü rgá pjöxc'öji c'ü. ¹⁴ Na ngue c'ü me go s'iyazgöji e Jesucristo, rí unnc'ö ngüenda xo ni jyodü rá s'iyagö yo nte rga zopcjö yo. Na ngueje ró unü ngüenda o ndü angueze c'ü ro tügöji rí texeji; nguec'ua chjëntjui c'ü ya ró tügöji. ¹⁵ O ndü por nutscöji rí texeji, nguec'ua 'ma rá ench'e ín mü'büji angueze, rá bübütojji 'ma. Nuc'ua, dya cja rá cjaji ja c'o rgá netsjëji, rá cjaji dya ja c'o nzi ga ne angueze. Na ngueje o ndü por nutscöji, cjanu o bübütojjo na yeje. ¹⁶ Nguec'ua nutscö, dya cja rí cjavü ngüenda zö ja ga jñetse 'na nte, o zö pje ri pjëzhi. 'Ma ot'ü, mi cjavcö dya mi muvi e Jesús, mi cijñigö c'ü mi nguextjo 'na nte. Pero dya cja

rí cjiñigö a cjanu, rí unnc'ö dya ngüenda e Jesús ngueje Cristo c'ü ne ra mama: Vi 'ñeje cja Mizhocjimi. ¹⁷ 'Ma cjó c'o ra 'ñench'e o mü'bü e Cristo, ya ri nuevo 'ma o mü'bü 'ñe o pjeñe c'ü. Dya cja ri cjiñi nza cja 'ma ot'ü. Tsjijñiji cjuarma, ya ri nuevo rgá nguiñi o mü'bü 'ma c'e nte.

¹⁸ Nguetsjê Mizhocjimi o tsjacöji ya nuevo dya ín mün'c'öji. O ndäjä e Cristo o ëjë, o 'ñe ndü por nutscöji, ngue c'ua sö ra nugüji dya na jo Mizhocjimi. Y nguetsjê Mizhocjimi c'ü o dyacö ne bëpji rá xipji yo nte, c'ü ya sö rá chëzhiji dya a jmi Mizhocjimi, na ngue angueze ya sö ra recibidozüji. ¹⁹ Mizhocjimi o ndäjä e Cristo o ë ndü por nutscöji rí nteji. Nguet'ua sö dya Mizhocjimi ra perdonaozgöji dya c'o, ra nugüji na jo. O dyacö ne bëpji rá xipji yo nte, c'ü ra sö ra chëzhiji dya a jmi Mizhocjimi. ²⁰ Rí pätpägö e Cristo rgá zopjü yo nte, chjëntjui c'ü ri nguetsjê Mizhocjimi ri ña'a. C'ü ro mama e Cristo, nutscö rí zopjü yo nte co texe ín mün'c'ö, rí xicöji a cjava: “Chëzhgueji dya cja o jmi Mizhocjimi; angueze ra recibidots'üji”, rí embe yo nte. ²¹ E Jesucristo mi ojtjo o nzhubü, nunca mi cja c'o na s'o. Pero Mizhocjimi o tsjapü e Jesucristo o ngötcüji ín nzhunc'öji, nza cja 'ma ri ngue angueze rví tsja c'o na s'o. O tsja a cjanu Mizhocjimi ngue c'ua 'ma rá ench'e ín mün'c'öji e Jesucristo, ra nugüji Mizhocjimi nza cja c'ü nunca rva cjangöji c'o na s'o.

6

¹ Rí pëpcö Mizhocjimi; nguec'ua rí zo'c'öji. In mangueji c'ü in junt'ü in mü'büji que Mizhocjimi nugüji dya na jo. Pero 'ma dya rí tsjaji ja c'o nzi ga ne, nu'ma, 'ñetse c'ü dya cjuana in creoji. ² O mama Mizhocjimi:

C'e pa c'ü rvá mangö, ró äjtc'ägöji 'ma i dyötcöji.

Ró pjöxc'öji c'e pa c'ü ya rvá mangö ro emp'öji libre, eñe Mizhocjimi.

Rí tsjijñiji, ya zädä c'o cje nu c'o o mama Mizhocjimi. Nudya, ngue dya, sö ra salvatsc'eji Mizhocjimi.

³ Rí jodü ja rga minc'ö na jo, ngue c'ua dya ra sö cjó ra zopcügö ra mama: “Dya ga jo yo jña yo xitscöji e Pablo. Dya rí negö yo”, ra 'ñeñe. ⁴ Zö pje rí sufregö pero rí sëhcö, dya rí jëzgö ne bëpji. Rí cjangö a cjanu ngue c'ua ra 'mārā na jo'o c'ü ngue o mbëpjizü Mizhocjimi. Bübü 'ma pje c'o nde rí sufregö, dya rí pārā ja rga cjavü. Pero rí sëhcö c'o. ⁵ Bübü 'ma jücüji co chirrio. Xo bübü 'ma pantcaji a pjörü. Xo bübü 'ma me jmurü yo nte me mamaji pje ra tsjacöji. Pero rí sëhcö c'o. Rí pëpcö Mizhocjimi hasta ya me ni mbotjo ín cuë. Nguet'ua rí bëzhi na puncjü ín ch'ijji, y bün'ma dya rí sigö o xëdyi. ⁶ Siempre rí jodügö ja rga cjangö c'o na jo. C'ü rí pärägö ja ga cja Mizhocjimi, ngue c'ü rí xipjigö yo nte. 'Ma cjó pje cjacö, rí pësp'iji paciencia. Rí cjangö na jontezgö ngue c'ua rá pjös'ü yo nín mintegöji. Me pjöxcö o Espíritu Mizhocjimi ja rgá pëpcö Mizhocjimi. Y rí s'iyagö yo nín mintegöji, dya rí cjavütjo que rí s'iyaji. Nujyo, ngue yo ni jñetse c'ü ngue o mbëpjizü Mizhocjimi. ⁷ Bübüzgö o poder Mizhocjimi; nguec'ua rgá zopcjö yo nte rí xicöji o jña angueze c'o na cjuana. Ya na jözügö dya a jmi Mizhocjimi; nguec'ua ya dyacö texe c'ü ni jyongö, ngue c'ua rá tögö o nte ra dyätpäji o jña e Jesucristo, 'ñe ngue c'ua dya ra ndöcö e Satanás nu c'ü dya jo. ⁸ Bübü 'ma respetaozüji, bübü 'ma cjacöji c'ü dya ni muvizgö. Bübü 'ma xoscöji o bëchjine, bübü 'ma mamaji c'ü na jontezgö. Pero rí sido rí pëpcö Mizhocjimi rgá zopcjö yo nte. Zö mamaji c'ü rí onpü yo nte, pero rí sido rí xicöji c'ü na cjuana. ⁹ Zö cārā c'o cjacö c'ü dya ni muvizgö, pero bübü c'o unü ngüenda ngue o mbëpjizgö Mizhocjimi. Zö bübü 'ma ya ngue rá tügö, pero rí jñandaji xe rí bübütjo. Zö pencö Mizhocjimi o ndümü, pero dya cjavü rá tügö. ¹⁰ Bün'ma me rí nzhumügö, pero Mizhocjimi cjacö rá mājā. Zö dya pje rí pë'sc'ö, pero rí xicö yo nte yo jña yo me ni muvi, ngue c'ua ra mbë's'iji c'o na cjuana ni muvi. Dya pje rí pë'sc'ö nzi ga mbë's'i yo nte. Pero rí pë'sc'ö texe c'o na cjuana ni muvi.

¹¹ Mi cjuarmats'üji in cārāji a Corinto, rí xi'tsc'öji texe c'o rí pë'sc'ö cja ín mü'bü, dya pje rí co'bügö ne rí 'na jña. Me rí nets'eji. ¹² In cjiñijji c'ü dya rí netsc'öji. Nguet'sc'eji, dya in nezgöji. ¹³ Rí xi'tsc'öji dya, nza cja 'na bëzo c'ü zopjü c'o o t'i. Rí ñezgöji ja c'o nzi rgá netsc'öji.

Somos templo del Dios viviente

¹⁴ Dya sö rá 'hüech'iji cja 'na yovo 'na nzhünü co 'na burru. Je xo ga cjatjonu, dya sö rí nzhodüji c'o dya creó Mizhocjimi rí tsjaji c'ua ja nzi ga tsja anguezeji. C'o na jo, dya sö ra dyoji c'o na s'o. C'o ya bübü o mü'bü o jya's'ü Mizhocjimi, dya sö ra dyoji c'o nzhodü cja bëxömi. ¹⁵ Dya xo sö e Cristo ri 'natjo o pjeñevi e Satanás nu c'ü dya jo. 'Na nte c'ü ya 'ñench'e o mü'bü e Cristo, dya sö ra nzhodüvi c'ü dya ne ra 'ñench'e o mü'bü e Cristo. ¹⁶ Cja c'e templo nu ja ma't'üji Mizhocjimi, dya sö ra ndägä o santo. Je xo rga cjatsc'ejji nu, dya rí nzhodüji c'o dya ne ra 'ñejme Mizhocjimi. Na ngueje ngue o templotsc'ejji dya Mizhocjimi c'ua ja nzi va mama Mizhocjimi. O mama a cjava:

Rá mimigö a nde anguezeji, rá nzhodügö co anguezeji.

Ri nguetscö o Mizhocjimizüji, y rá cjapcö ín ch'igö c'o, eñe Mizhocjimi.

¹⁷ Nguec'ua ni jyodü rí tsjaji ja c'o xo nzi va mama Mizhocjimi:

Rí xögüji cja c'o cja'a na s'o, dya cja rí dyocjeji.

Dya cja rí tsjaji c'o na s'o. Nguec'ua rá recibidotsc'öji.

¹⁸ Ri nguetscö in Tatazügöji. Y rá cja'c'öji ín ch'itsc'öji 'ñe ín xunt'itsc'öji, eñe Mizhocjimi c'ü me na nojo.

7

¹ Rí s'iyatsc'öji cjuarma; nguec'ua rí xi'tsc'öji yo. Na ngue yo o mama Mizhocjimi, ni jyodü rá xögüji texe cja c'o na s'o, ngue c'ua ra ndintsquigöji c'o. Na ngueje 'ma rá cjaji c'o na s'o, ra s'odü ín cuerpogöji 'ñe ín mü'büji. Ni jyodü rá cjaji c'ua ja nzi ga ne Mizhocjimi, y nguextjo angueze rá sügöji.

El cambio de actitud de los corintios

² Rí ñezgöji co texe in mün'c'ejji. Dya pje ró cja'c'öji c'ü na s'o ne rí 'natsc'ejji. Dya pje ró xi'tsc'öji c'ü ro s'odü in mün'c'ejji ne rí 'natsc'ejji. Dya ró pe'chc'ejji bëchjine ne rí 'natsc'ejji. ³ C'ü rvá xi'tsc'öji yo, dya ngue c'ü rí mangö c'ü ín cjiñiji c'ü rvá cja'c'öji c'o na s'o. Ya ró xi'ts'iji c'ü me rí nets'ejji co texe ín mün'c'ö. Zö pje xe rá sufregö, pero rá sido rá nets'ejji hasta rí bübü rá tügö co nu'tsc'ejji. ⁴ Rí xi'tsc'öji me rí mä'c'öji. Y rí xipjigö c'o 'ñaja cjuarma c'ü na jo gui tsjagueji. Zö me rí sufregö, pero me rí mäcjö.

⁵ 'Ma ró sät'ägö a Macedonia, dya sö ro söya ín pjeñegö, na ngue mi bübü c'o pje nde ma problema. Mi sufregö, y me mi mbeñe ín mün'c'ö. ⁶ Pero Mizhocjimi me cjapü ra mäjä 'ma cjó c'o ya ni tögü o mü'bü. Nuc'ü, xo tsjacö ró mäjä. Na ngueje e Tito o zät'ä nu ja mi bübügö. ⁷ C'ü vi zät'ä e Tito, dya nguextjo c'ü rvá mäcjö c'ü. Xo ró mäcjö, na ngue o xitscö e Tito c'ü vi mäjä angueze 'ma o 'ñe nuc'ejji. O xitscö c'ü me ín ne rí jñandgagöji. O xitscö c'ü me i nzhumügueji por c'ü vi tsjagueji. Xo xitscö c'ü me ín ne rí tsjagueji c'o ya rvá xi'tsc'öji. Nguec'ua xe mas ró mäcjö.

⁸ Me i nzhumügueji 'ma i xörüji c'e carta c'ü ró pen'c'öji. Nguec'ua mi cjiñigö: "Na jo, dya ro penpegöji c'e carta", rí eñetsjögö. Pero rí pärägö dya, dya go mezhe vi nzhumügueji. Nguec'ua rí mäcjö ró pen'c'öji c'e carta. ⁹ C'ü rgá mäcjö, dya nguextjo c'ü vi nzhumügueji. Rí mäcjö na ngueje i nzhümüji c'ua ja nzi va ne Mizhocjimi, i nzhümüji cjanu o nzhogü in mün'c'ejji cja Mizhocjimi. Nguec'ua ixi jñetsetjo c'ü dya ró cja'c'öji na s'o 'ma ró pen'c'öji c'e carta. ¹⁰ 'Ma cjó c'o ra nzhümü ja c'o nzi ga ne Mizhocjimi, ra nzhogü o mü'bü ra salva. Y dya ra yembeñe c'e nte c'ü xe ra nzhogü cja c'o na s'o. Na puncjü o nte c'o nzhümü, pero dya nzhogü o mü'büji cja Mizhocjimi. Nguec'ua ra ndüji, dya ra salvaji. ¹¹ Nu'tsc'ejji i nzhumügueji ja c'o nzi va ne Mizhocjimi; nguec'ua me ín ne rí tsjaji dya c'o na jo. Dya mi cjapqueji ngüenda c'o na s'o c'o mi bübü a ndetsc'ejji. Pero 'ma i xörügueji c'e carta, ix i tsjapüji ngüenda. Y mi negueji ro pärägö c'ü ja ma cja, c'ü dya i pë'sc'ejji in s'ocügueji ín texeji. Me xo i s'ogueji c'ü vi tsja na s'o 'na cjuarmatsc'ejji. Me xo i sügueji. Me xo mi ne ri jñandgagöji, ri xitscöji c'ü ín ne rí dyätcägöji. Xo i castigaoji c'e cjuarma na ngue vi tsja na s'o. I tsjaji texe c'o ró xi'tsc'öji; nguec'ua dya cja pje sö'ö pje xe rá xi'tsc'öji dya. ¹² Ró pen'c'öji c'e carta, ró xi'tsc'öji ri castigaoji c'e cjuarma c'ü vi tsja na s'o. Xo mi juentsegö nu c'ü vi tsjapüji na s'o. Pero c'ü xenda mi cjiñigö, ngue'tsc'ejji.

Ró pen'c'ejí c'e carta ngue c'ua ri unnc'ejí ngüenda c'ü ix na cjuana in nezeji a mbo cja in mün'c'ejí, 'ñe in ne rí dyätcäji. Je a cjanu va ne Mizhocjimi.

¹³ Nguec'ua rí mäcjö dya, dya cja pje rí mbeñe dya. Y mas rí mäcjö, na ngueje ya xo vi mäjä e Tito. 'Ma o ëjë e Tito o 'ñe nuc'ejí, i recibidoji in texeji; nguec'ua dya cja pje xo mbeñe dya c'ü. ¹⁴ Ante c'ü ro ëjë e Tito ro 'ñe zenguats'üji, ya rvá xicö que ri dyätcäji. Y dya ró bëzhgö ín tsegö. Na ngue i dyätcäji. Nguec'ua na cjuana c'o ró xipji e Tito. Je xo ga cjatjonu, texe c'o rí xi'tsc'öji, na cjuana c'o. ¹⁵ E Tito, me nets'ejí na puncjü, na ngueje mbeñe ja c'o vi recibidogueji angueze. Me i sügueji 'ma i dyäräji c'ü o xi'ts'íji. Me i dyätäji c'ü. ¹⁶ Me rí mäcjö, rí pärägö que rí tsjagueji na jo.

8

Dando generosamente

¹ Rí ne rá xi'tsc'öji cjuarma, c'o o tsja c'o cjuarma c'o jmurü cja c'o jñiñi c'o tsja a manu a Macedonia. Mizhocjimi o 'ñünbü o mü'bü c'o cjuarma a Macedonia ra mbös'üji c'o cjuarma a ma a Judea c'o pje ni jyodü. ² C'o cjuarma a Macedonia me go sufreji o prueba, pero me go mäji na puncjü. Nguec'ua va tsja anguezeji o jmutüji o merio ra mbenpeji c'o cjuarma a Judea. O jmutüji co texe o mü'büji zö dya pje xo teme anguezeji. ³ Rí xi'ts'íji c'ü na cjuana. Anguezeji o tsjaji mas posible o jmutüji o t'opjü c'ü o söji. Anguezetsjëji o ne o jmutüji. ⁴ O dyötcöji na puncjü c'ü xo ro sö anguezeji ro mbös'üji c'o 'ñaja jñiñi rvá mbenpeji o merio c'o cjuarma a Judea. ⁵ Ya mi te'begö c'ü ro tsja anguezeji ro mbös'üji o merio. Pero dya nguextjo c'ü o tsjaji. Ot'ü o unüji o mü'büji c'ín Jmugöji ro dyätäji c'ü, 'ñezgö xo ro dyätcägöji. Na ngue je va cjanu va ne Mizhocjimi. ⁶ Nguec'ua ró xipji e Tito ra ëjë ra 'ñe cjuatü c'e bëpji c'ü o mbürü a ndetsc'ejí. Na ngue 'ma mi bübü e Tito co nu'tsc'ejí, o xi'tsc'ejí c'ü na jo ri jmutqueji o merio ri pjösc'ejí c'o cjuarma a Judea. ⁷ Na jo gui 'ñench'e in mü'büji e Jesucristo. In päräji na jo o jña Mizhocjimi, y in päräji ja gui zopjüji na jo yo nte. Me in jodü rí tsjaji c'o na jo. Me xo in nezeji. Ja c'o nzi gui tsjaji texe yo na jo, xo rí pjös'üji c'o cjuarma a Judea. ⁸ Nujyo, dya xtí mandats'üji yo. Nguextjo c'ü rí unnc'ejí ngüenda ja ga tsja c'o cjuarma a Macedonia me jodü ra mbös'üji c'o cjuarma a Judea. Nguec'ua je xo rguí tsjagueji a cjanu. A cjanu ra jñetse c'ua na jo, c'ü na cjuana in nezeji. ⁹ In pärägueji ja va s'iyazgöji e Jesucristo c'ín Jmugöji. Nutscöji, dya pje mi muvizgöji cja o jmi Mizhocjimi. E Jesucristo me ni muvi; nuc'ü, ixmi bübüvi Mizhocjimi c'ü. Pero o ëjë cja ne xoñijö mü nza cjazgöji rí nteji, me go tsjapüji dya ni muvi c'ü. Nguec'ua me ni muvizgöji dya cja jmi Mizhocjimi.

¹⁰ A cjë'ë mi negueji ri pjös'üji c'o cjuarma a Judea; nguec'ua vi jmutqueji ja nzi o merio. Rí cjiñgö, na jo rí cjuatüji c'ü i pjürügueji. ¹¹ C'ü ya i pjürüji, nudyá rí cjuatüji co texe in mü'büji ja c'o nzi vi pjürüji. Rí pjös'üji c'o cjuarma c'ü mas ra söts'ejí. ¹² 'Ma rí unügueji co texe in mün'c'ejí, ra mäjä 'ma Mizhocjimi. Mizhocjimi dya te'be rí unügueji c'o dya in pë's'íji, nguextjo c'o söts'ejí.

¹³ Rí negö rí pjösc'ejí c'o cjuarma a Judea. Pero dya rí tsjopqueji rguí unüji o merio. 'Ma ga cjanu, ngue'tsc'ejí me rí sufregueji c'o rguí jyodüts'üji. ¹⁴ Rí pjösc'ejí ngue c'ua anguezeji ra mbë's'íji algo, 'ñetsc'ejí xe xo rí pë'sc'ejí algo. Nu'tsc'ejí xenda in pë'sc'ejí dya; nguec'ua rí unügueji c'o ni jyodüji anguezeji dya. 'Ma ra zädä 'ma xenda ra mbë's'íji anguezeji, ra sö anguezeji ra dya'c'ejí c'o rguí jyodüts'üji. Nguec'ua nde rí pë'sc'ejí algo in texeji. ¹⁵ Mbeñeji ja c'o nzi ga t'opjü cja o jña Mizhocjimi. Je mama a cjava: "Nu c'o na puncjü va jñüs'ü c'o maná, dya pje go mboncjü c'o. Nu c'o dya nda jñüs'ü, xo zötjo c'o, dya pje go bëzhi c'ü ro ziji."

Tito y sus compañeros

¹⁶ Rí unügö 'na pöjö Mizhocjimi. Na ngueje o 'ñünbü o mü'bü e Tito me xo ne'e c'ü rí tsjagueji a cjanu yo na jo. ¹⁷ 'Ma ró xipji e Tito ra 'ñe xi'ts'íji rí pjös'üji c'o cjuarma a Judea, me go mäjä va dyätcägö. Ya xmi ne e Tito ra 'ñe nuc'ejí. Na ngue me ne'e ra 'ñe mböxc'üji.

¹⁸ Rá xipji e Tito ra ěji yeje cjuarma. 'Na c'o cjuarma c'o ra ěji e Tito, me nädäji texe nu ja jmurü yo cjuarma. Na ngueje cja'a c'e cjuarma me zopjü yo nte, me xipjiji ja ga cja e Jesucristo. ¹⁹ C'o congregación o juajnüji c'e cjuarma rá ma sopcöjme c'o merio c'o cjuarma a Judea 'ma rí cjuarü rí jmutqueji. Nguec'ua 'ma rá ěcjöjme ja nzi cjuarma c'o tsja a Macedonia rá säcjöjme va a Corinto, ya rgui jmutqueji c'o merio. Nguec'ua rá möcjöjme c'ua c'e cjuarma a ma a Judea, rá pjös'üji c'o merio. A cjanu ra jñetse c'ü me na jo Mizhocjimi. Xo ra jñetse c'ü me *in* ne rí pjösc'ejí c'o. ²⁰ Rá möcjöjme c'e cjuarma ngue c'ua dya ra jyäxcöji c'o merio c'o na puncjü c'o rrü pjös'üji c'o cjuarma a Judea. ²¹ Pärä c'ín Jmugöji c'ü dya rá tjörügö c'o merio. Pero rá möcjöjme c'e cjuarma. 'Ma jiyö, 'na ra mamaji c'ü ró tjörügö c'o merio.

²² C'e cjuarma c'ü ra ěji e Tito 'ñe c'e cjuarma c'ü cja ró xi'ts'iji, na jonte c'ü. Na puncjü rvá sögö c'e cjuarma; nguec'ua rí pärägö me jodü ja rgá tsja c'o na jo. Nudya, me ne'e angueze ra 'ñe zenguats'üji, na ngueje pärä c'ü rí tsjaji na jo. ²³ Nu'tsc'ejí, 'ma cjó c'o ra dyönnc'ejí: “¿Pje pjézhi e Tito?”, ra 'ñentsc'ejí, rí xipjigüeji: “Ngue o dyojui e Pablo nu pëpjivi. Anguezevi pjöxcöjme”, rí 'ñembeji c'o. 'Ma cjó c'o ra dyönnc'ejí c'ü pje pjézhi c'o yeje cjuarma c'o ra ěji e Tito, rí xipjiji ngueje c'o vi juajnü c'o congregación. Rí xipjiji c'ü pëpjivi na jo cja Mizhocjimi; nguec'ua ga unü ngüenda yo nte c'ü me na nojo e Cristo. ²⁴ C'o cjuarma c'o ra 'ñe zenguats'üji, rí xicöji c'ü *in* cjagueji na jo. Rí recibidogueji na jo c'o cjuarma. A cjanu ra jñetse c'ü *in* s'iyagueji c'o. Ra mbärä c'ua c'o cjuarma cja c'o 'ñaja congregación c'ü na cjuana c'o rí xicö anguezeji c'ü *in* cjagueji na jo.

9

La colecta para los hermanos

¹ Zö rí xi'tsc'öji cja ne carta ja rgui pjösc'ejí o merio c'o cjuarma a Judea, pero dya ni jyodü rá xi'ts'iji. ² Na ngueje rí pärägö *in* ne rí pjös'ügueji. Rí xipjigö c'o cjuarma a ma a Macedonia ja gui tsjagueji nu'tsc'ejí *in* menzumüji a Corinto c'ü tsja a Acaya. Rí xicöji a cjava: “C'o cjuarma a ma a Acaya, ya bübüji dispuesto ra mbös'üji o merio c'o cjuarma a Judea. Ndeze a cjë'ë, neji a cjanu”, rí embeji. Nguec'ua me xo ne o mü'bü c'o cjuarma a Macedonia xo ra mbös'üji c'o cjuarma a Judea. ³ Ró xipji c'o cjuarma a Macedonia c'ü rí pjösc'ejí o merio c'o cjuarma a Judea. Nguec'ua rá xipji e Tito 'ñe c'o yeje cjuarma ra ěji, ngue c'ua rí pjürü rí jmutqueji c'o merio. 'Ma dya rí jmutügueji, ra mama c'o cjuarma a ma a Macedonia c'ü dya cjuana c'ü ró xicöji. ⁴ Na ngueje 'ma rá ěcjöjme ja nzi o cjuarma c'o tsja a Macedonia rá säcjöjme va a Corinto, 'ma ra chö'tc'ejí anguezeji c'ü dya be ri jmutqueji o merio, rá bëzhgö ín tseje 'ma. Na ngue me rí mäjä rgá xipji c'o cjuarma a Macedonia c'ü rí pjösc'ejí c'o cjuarma a Judea. Xo 'ñentsc'ejí xo rí tsegueji 'ma. ⁵ Nguec'ua ró cjiñigö c'ü mi jyodü ro xipji e Tito 'ñe c'o ra dyoji, ra ěji ante c'ü rá ěcjöjme c'o cjuarma c'o tsja a Macedonia. Ra xi'tsc'ejí ja rgui jmutqueji c'o merio c'o ya *i* mangueji ri pjösc'ejí c'o cjuarma a Judea, ngue c'ua 'ma rá säcjöjme c'o cjuarma c'o tsja a Macedonia, ya ri quixtjo c'o merio. 'Ma rí unügueji o merio, dya rí tsjiñigüeji c'o in meriogüeji. Rí unüji co texe in mü'büji.

⁶ 'Ma rí unügueji in merioji, rí mbeñeji yo rá xi'tsc'öji dya: C'ü ts'inguilëtjo o ts'indëchjö ra ndujmü, ts'inguilëtjo o tjö ra xenze c'ü. C'ü na puncjü o ts'indëchjö ra ndujmü, na puncjü o tjö ra xenze c'ü. ⁷ Rí unügueji ja c'o nzi va nguiñi in mü'bügüeji nzi 'natsc'ejí. Dya rí sentio rgui unüji. Dya xo rí unüji nza cja c'ü ri cja'c'üji a fuerza. Mizhocjimi me ne'e nu c'ü me mäjä ga unü. ⁸ Me na zëzhi Mizhocjimi, sö ra dya'c'ejí texe c'o na jo, ngue c'ua rí pë'sc'ejí na puncjü, dya ra bë'ts'iji. Nguec'ua ra sö rí pjösc'ejí c'o pje ni jyodü. ⁹ Ra sö rí tsjaji c'ua ja nzi ga mama o jña Mizhocjimi c'ü t'opjü a cjava: 'Ma cjó c'o ra mbös'ü yo nu minteji c'o pje rguí jyodüji, siempre ra mbë's'i 'ma c'ü, ngue c'ua ra sö ra sido ra mbös'ü yo nu minteji.

¹⁰ Mizhocjimi dacüji o semilla rá tujmüji. Xo dacüji c'o pje rá siji. Je xo rga cjatjonu ra dya'c'ejí texe c'o ni jyodüts'üji, y mas ra dya'c'ejí. A cjanu ra sö rí tsjagueji rrü jontetsc'ejí rí pjösc'ejí yo nin mintegüeji. ¹¹ Ra dya'c'ejí Mizhocjimi c'o na jo, ngue c'ua rí pjösc'ejí na

jo c'o nin cjuarmagueji. Nguéc'ua 'ma rá ma socpöjme o merio c'o cjuarma, anguezeji ra unüji na puncjü 'na pöjö Mizhocjimi. ¹² C'ü rguí pjösc'ejí c'o cjuarma a Judea, na jo c'ü. Na ngueje pje c'o ni jyodüji anguezeji. Pero c'ü xenda ni muvi, ngueje c'ü ra tsja anguezeji ra unüji na puncjü 'na pöjö Mizhocjimi na ngue vi pjösc'ejí c'o. ¹³ In mangueji c'ü in ätqueji o jña e Cristo. 'Ma rí pjösc'ejí c'o cjuarma a Judea, ra unüji 'ma ngüenda na cjuana in ejmeji e Jesucristo, ra mamaji me na nojo Mizhocjimi. Ra mamaji me na nojo Mizhocjimi por c'ü vi pjösc'ejí na jo anguezeji, 'ñe in pjösc'üji 'ma cjó c'o pje ni jyodü. ¹⁴ Anguezeji ra mbents'ejí ra dyö'tc'ejí Mizhocjimi. Na ngueje me go 'ñünnc'ü in mün'c'ejí Mizhocjimi i pjösc'üji. ¹⁵ Dya rí jünji jña ja rga unüji na jo 'na pöjö Mizhocjimi. Na ngue o dyacöji c'ü me ni muvi c'ü ngueje e Jesucristo c'ü o ëjê cja ne xoñijö mü por nutscöji.

10

La autoridad de Pablo como apóstol

¹ Nutscö e Pablo rí xi'tsc'öji rí dyätcägöji. Pero c'ua ja nzi ma cja e Jesucristo, je xo ga cjazgönu, dya rí cjacö na nojo rgá zo'c'öji, y rí bübü dispuesto rá perdonaotsc'öji. Bübüts'ejí c'o mama me rí sũ rgá zo'c'öji 'ma rí bübü co nu'tsc'ejí, pero c'ü me rí huënch'öji na zëzhi 'ma rí pen'c'öji 'na carta. ² Bübüts'üji c'o pëzhi que rí cjatsjögö ne bëpji nza cja 'na nte c'ü dya creo Mizhocjimi. Rí ö'tc'öji rí dyätcäji in texeji. 'Ma jiyö, ya ró cijjñigö, 'ma rá 'ñe zenguats'üji, rá huënch'i na zëzhi c'o mama rí sũ rgá zo'c'öji. Dya rá sügö. ³ Rí ntetjögö, pero c'ü rgá zo'c'öji, dya nza cja ga zo'c'üji yo nte yo dya pärã Mizhocjimi. ⁴ Cja ne bëpji nu rgá pëpcö Mizhocjimi, dya rí cijjñitsjögö in pjeñe ja rga zopjü c'o mama dya cjuana o jña Mizhocjimi; Mizhocjimi dacö o poder. ⁵ Yo nte, me cijjñitsjéji o pjeñe ga tsjapüji na nojo. Me üji yo jña yo mama ja ga cja Mizhocjimi. Pero co o poder Mizhocjimi rí zopcjöji, ngue c'ua na puncjü c'o jëzi c'e pjeñe c'ü cijjñiji, cja na dyätäji c'ua e Cristo. ⁶ Nguéc'ua nu'tsc'ejí rí dyätcägöji. C'o dya ra dyätcägö, ya rí bübü rá castigaogö c'o.

⁷ Bübü c'o cijjñitsjé c'ü mbëpjiji cja Mizhocjimi, y mamaji c'ü dya ngue o mbëpjizü c'ü. Nu'tsc'ejí in creogueji c'o, na ngue dya in pätpäji o mü'büji. Bueno, 'ma cjó c'o mama ngueje o mbëpji Mizhocjimi anguezeji, ni jyodü xo ra unüji ngüenda nutscö xo rí mbëpjigö cja Mizhocjimi. ⁸ Nguetsjé c'in Jmugöji o dyacö poder rá cjägö ne bëpji. Ne bëpji, dya ngue c'ü rá xöcüs'tüji; ngueje c'ü mas rí 'ñejmeji e Jesucristo. Zö xe rá xi'tsc'öji c'ü ja ga mbëtscö na nojo, pero na cjuana. Dya cjó sö ra mama c'ü dya cjuana yo rí mangö c'ü rga bëzhgö in tseje. ⁹ Ixtí unnc'ejí ngüenda, c'ü rgá pen'c'öji o carta, dya ngue c'ü rguí sügueji. ¹⁰ C'o xöpüte xi'tsc'ejí a cjava: "E Pablo 'ma pen'c'ejí o carta, me huënch'ejí na zëzhi nza cja c'ü ri pë's'i o poder. Pero 'ma bübü co nu'tsc'ejí c'ü, dya huënch'ejí a cjanu. Y dya ña na jo", ents'ejí c'o xöpüte. ¹¹ C'o xi'tsc'ejí a cjanu, ni jyodü ixta unüji ngüenda, 'ma rá ëcjö co nu'tsc'ejí rí bübü rá castigaots'üji c'ua ja nzi rgá mangö cja yo carta 'ma dya rí bübü co nu'tsc'ejí.

¹² C'o xöpüte, me mamatsjéji c'ü me na jo ga jizhiji. Cijjñitsjéji que na jo ga xöpunteji, na ngue nde dyotji ga jizhiji. Pero dya ni muvi c'ü ni jyëtsitsjéji a cjanu. Nutscö, dya rá mangö cjo nda na jozgö que na ngue anguezeji. ¹³ Dya rá cjäpütsjögö a cjanu na nojo. C'ü rá mangö, nguextjo c'ü ja va cja va dyacö Mizhocjimi ne bëpji nu rgá zopcjö yo nte. Ngue angueze o dyacö ró 'ñe zo'c'öji. ¹⁴ Nguetscö ot'ü ró 'ñe xi'tsc'öji ja ga cja e Cristo. Nguéc'ua rí pë'sc'ö derecho rá zo'c'öji; nu'tsc'ejí ni jyodü rí dyätcägöji. ¹⁵ Dya rí cjägö ja c'o ga tsja c'o xöpüte. Anguezeji pöji nu ja ya vi ma'a c'ü 'naja vi ma zopjü yo nte. Cjäpüji na noji nza cja 'ma ri nguetsjé anguezeji ot'ü vi zopjüji yo nte. Rí te'begö rí 'ñejmeji na jo Mizhocjimi. A cjanu ra sö rá magö cja c'o 'ñaja jñiñi ja c'o nzi va dyacö Mizhocjimi rá ma pëpji. ¹⁶ Rá magö cja c'o jñiñi c'o mas na jê, rá ma xipjiji ja ga cja e Jesucristo. Y 'ma rá sät'ägö nu ja ya mbürü o creoji o jña Mizhocjimi, dya rá onpü yo nte, cja rrü mangö: "Na puncjü o nte va yo ya ndenngue co nuzgö", rá eñegö, iyö. Na ngue ri ngue c'ü 'na cjuarma c'ü ya vi pjütü c'e bëpji.

¹⁷ 'Ma cjó c'o ra mbëpi na jo Mizhocjimi, dya ni jyodü ra mama: "Nutscö ró c jagö ne bëpji." C'ü ni jyodü ra mama: "Mizhocjimi o mböxcü ró pëpjigö ne bëpji", ra'ñeñe. ¹⁸ Zö ra mama 'na nte: "Me na jozgö", ra 'ñeñe, pero dya ngue c'ü ni jñetse cjo na jo. Pero 'ma mama Mizhocjimi c'ü na jo 'na nte, ix na cjuana na jo 'ma c'ü.

11

Pablo y los apóstoles falsos

¹ Xa'ma rí pë'sc'ejí paciencia co nutscö c'o xe rá xi'tsc'öji. Na ngue c'ü rí cjacpö me ni muvi ne bëpji nu rgá zopcjö yo nte, bübü c'o ra mama que rí locogö, dya rí jüngö ín pjeñe. Pero rí ö'tc'öji rí pëscöji paciencia c'o xe rá xi'tsc'öji. ² 'Na bëzo me pjörü c'ü nu xunt'i, ngue c'ua 'ma ra chjüntpü c'ü o xunt'i, dya be ri chjëvi o bëzo. Nguec'ua nguextjo c'ü nu xïra ra dyojui. Je xo ga cjazgö nu, me rí pjö'c'öji c'ua ja nzi ga mbö'c'ejí Mizhocjimi. Rí negö nguextjo e Cristo rí ñegueji. ³ C'e c'ijmi o dyonpü e Eva, mi cjavü mi xipji c'o na cjuana pero iyö. Je xo ga cjatjonu, rí sügö 'na cjó c'o ra dyon'c'üji ra s'onnc'üji in pjeñeji; nguec'ua dya cja rí ñegueji e Cristo co texe in mün'c'ejí. ⁴ Ró xi'tsc'öji ja rgá sö e Jesús ra 'ñevgueji libre cja c'o na s'o; nguec'ua vi creogueji. Y Mizhocjimi o dya'c'ejí c'ü o Espíritu o ëjë cja in mün'c'ejí. Pero bübü o xöpüte c'o va ëtsjë c'o nan'ño ga zo'c'üji. Maco in pësp'iji paciencia anguezeji, xo ni jyodü rí pëscöji paciencia yo rí xi'tsc'öji. ⁵ Anguezeji cjavüji me na noji, mamaji c'ü ngue anguezeji o apóstole e Jesucristo. A poco in cjiññiji c'ü xenda na nojo anguezeji que rá nguetscö. ⁶ Anguezeji mamaji c'ü dya zö rgá ñagö. Zö ga cjanu, pero rí pãrãgö na jo yo rí xi'tsc'öji. In pãrãgueji c'ü rí pãrãgö na jo. Na ngueje 'ma ró zo'c'öji, dya ró co'bügö ne rí 'naja jña.

⁷ 'Ma ró xi'tsc'öji o jña Mizhocjimi, dya ró jüngö c'o mi dacöji. A poco in cjiññiji c'ü rvá cja na s'o, na ngue dya ró jün'c'üji. Nu c'ü rvá zo'c'öji, dya ngue c'ü pje ro jün'c'üji; ngueje c'ü rví muvitsc'ejí a jmi Mizhocjimi. ⁸ Ró jüngö c'o merio c'o o dyacö c'o cjuarma cja c'o 'ñaja congregación. Nguec'ua o sö ró xi'tsc'öji o jña Mizhocjimi. ⁹ 'Ma mi bübü co nu'tsc'ejí, 'ma pje c'o mi bëtscö, dya ró ötü ne ri 'natsc'ejí. Pero c'o cjuarma a ma a Macedonia o ndãji c'o o ëjë o 'ñe zocüzügöji c'o mi jyodüzü. Nguec'ua dya ró jün'c'üji, dya pje xo rá jün'c'üji. Na ngueje dya rí negö rí sögueji na jyü. ¹⁰ Bübü e Cristo co nutscö; nguec'ua na cjuana c'ü rí xi'tsc'öji. Me rí mäcjö na ngueje dya ró jüngö c'o mi dacöji nu'tsc'ejí in tsjaji texe a 'ñe a Acaya. Y nunca dya pje rá jün'c'üji. ¹¹ Bübü c'o mama c'ü dya rí nets'egöji, nguec'ua dya rgá jüngö c'o ri dyacöji. Pero pãtcö ín mü'bü Mizhocjimi rí nets'ejí.

¹² C'o 'ñaja xöpüte, neji c'ü rá jüngö c'o ri dyacöji. A cjanu ra sö ra xi'ts'iji: "Jñanchjaji, e Pablo rí chjëntcöjme c'ü", ra 'ñeñeji. Nguec'ua, dya rgá jün'c'üji c'o ri dyacöji, dya xo rá jün'c'üji. ¹³ Anguezeji me nzhodüji ga dyonpüji yo nte. Cjavüji c'ü ri ngue o apóstole e Cristo, maco dya juajnü e Cristo anguezeji. ¹⁴ Dya ni jyodü rí tsjiññiji na puncjü c'ü ni tsja a cjanu anguezeji. Na ngue je xo ga cjanu ga tsja e Satanás nu c'ü dya jo, bün'ma cjavü c'ü ri ngue 'naja c'o o anxe Mizhocjimi. ¹⁵ Nguec'ua dya ni jyodü rí tsjiññiji na puncjü c'o xöpüte c'o cjavü ri xi'tsc'ejí c'o na jo. Na ngueje anguezeji, ngue o mbëpji c'ü dya jo. Mizhocjimi ra tsjavü ra sufreji, na ngueje cjaji na s'o.

Sufrimientos de Pablo como apóstol

¹⁶ Me rí xi'tsc'öji ja ga mbëtscö na nojo, pero dya rí ma tsjiññiji cjo rí locogö. Zö rí tsjiññiji c'ü rí locogö, pero xe rí pëscöji paciencia c'ü xe rá mangö c'ü ja ga mbëtscö na nojo. Maco in pësp'iji paciencia c'o xöpüte c'o cjavü na nojo. ¹⁷ Dya mandazgöji c'ín Jmugöji me rá mangöji pje pjëtscöji. Pero xe ni jyodü rá mangö c'ü pje pjëtscö, zö rí mangueji rí locogö. ¹⁸ C'o xöpüte me cjavüji na nojo na ngue c'ü pjëzhiji. Xo rá mangö dya c'ü ja ga mbëtscö na nojo. ¹⁹ In cjiññiji in pë'sc'ejí na puncjü in pjeñeji; nguec'ua gui pësp'iji paciencia c'o xöpüte c'o cjavü na nojo. ²⁰ C'o xöpüte me mandatsc'ejí, pero in sido in pësp'iji paciencia in ätägueji c'o. Anguezeji me jün'c'üji in merioji, pero in sido in pësp'iji paciencia. Anguezeji me cjavüji in jmugueji, me cja'c'ejí c'ü dya ni muvitsc'ejí.

Xo pjë'chc'ejji in jmiji, pero in sido in pësp'iji paciencia in ätäji. ²¹ A poco in cjiññiji xe na jo 'ma xo ro cjacpö chala a ndetsc'ejji ja c'o nzi ga tsja c'o xöpüte. Rí perdonaozgjöji c'ü dya ró cja'c'öji a cjanu c'o na s'o.

C'o xöpüte, me mäjä ga tsjapütsjéji na nojo. Je xo rga cjazgö dya nu, c'o mama anguezeji ja ga mbëzhiji na nojo, xo ngue c'o xo sö rá mangö c'ü pje pjëtscö, zö rí mangueji rí locogö. ²² C'o xöpüte cjacüji na nojo na ngueje ñaji hebreo. Xo 'ñezgö xo rí ñagö hebreo. Anguezeji mamaji je menzumüji a Israel. Xo 'ñezgö je xo rí menzumügö nu. Xo mamaji je mboxbëcheji cja e Abraham. Xo 'ñezgö xo ngue o mboxbëchezü c'ü. ²³ Xo mamaji c'ü mbëpjiji cja e Cristo. Nutscö mas na jo rgá pëpcö c'ü. Bueno, rí mangö yo, zö rí tsjiññiji c'ü me rí locogö. Mas ró pëpji na zëzhi que na ngue anguezeji. Mas o jyücüji co chirrio que na ngue anguezeji. Y mas go pantcaji a pjörü. Na puncjü rvá cjogü peligro c'ü ya ro tügö. ²⁴ C'o ín menzumügöjme a Israel, tsi'ch'a vez va jyücüji co chirrio. O zö treinta y nueve c'o o dyacöji nzi 'na vez c'ü mi jücüji. ²⁵ Jñi vez va jyücöji co dyenza. 'Na vez o pjacöji o ndojo. Jñi vez va chödü a nde c'o barco 'ma mi nzhodügö cja mar. Nguéc'ua 'naxömü cja na 'napa ró sufregö cja ndeje. ²⁶ Na puncjü rgá nzhodügö rgá zopjügö yo nte. Rí cjogü peligro rgá pes'egö cja ndare. Rí cjogü peligro ra ts'acüzgö o mbë'ë. Rí cjogü peligro 'na pje c'o ra tsjacö yo ín menzumügöjme, 'ñe c'o dya ngue ín menzumügöjme. Rí cjogü peligro 'ma rí nzhodügö cja c'o jñiñi, 'ñe 'ma rí nzhodügö cja majyadü, 'ñe 'ma rí nzhodügö cja barco. Xo rí cjogü peligro 'ma rí chjégöjme c'o cjacü cjuarma. ²⁷ Bübü 'ma rí pëpcjö na zëzhi hasta me ni mbotjo ín cuëgö, 'ñe me rí sögö na ü. Bübü 'ma rí bëzhi na puncjü ín ch'jñgö. Bübü na puncjü 'ma dya rí sigö o xëdyi, na ngueje ojtjo pje rá sigö. Na puncjü rgá túsëgö, na ngueje bëtsi c'ü rá jegö.

²⁸ Nujyo, dya nguextjo yo rí sufregö yo. Pama me rí mbeñegö c'o cjuarma texe cja c'o congregación. ²⁹ 'Ma bübü 'na cjuarma c'ü dya nda ejme Mizhocjimi, me rí sentiogö nza cja c'ü ri nguetscö c'ü dya nda ri creo. 'Ma cjó c'o cjacü ra tsja na s'o 'na cjuarma, rí ügöbe c'e nte c'ü. Y rí tsegö nza cja 'ma ri nguezgö ro cjacö c'o na s'o. ³⁰ Pe in neji xe rá mangö c'ü pje pjëtscö. Iyö. C'ü rá cjacö dya, rá xi'tsc'öji ja ga cja c'ü dya zëtscö. ³¹ Na cjuana yo rí xi'tsc'öji; nzi ga mbärã Mizhocjimi c'ü mi ma't'ü e Jesucristo c'ín Jmugöji c'ü ngue o T'i. Me na nojo Mizhocjimi; ni jyodü nunca rá jëzi rga cjacüji na nojo c'ü. ³² 'Ma mi bünc'ö a Damasco, o tsja c'e gobernador c'ü vi 'ñeme e rey Aretas, o ngama c'o mi pjörü cja c'o trangoxtji, ngue c'ua 'ma ro pedyegö, ro ts'acüzüji. ³³ Pero c'o ín dyocjöjme go pjongüzüji cja 'na ventana c'ü mi bübü cja c'e varda, cjanu o sjöpcüji cja 'naja bos'i. Ró c'ueñegö c'ua cja c'e ciudad, dya pje tsjacö c'e gobernador.

12

Visiones y revelaciones

¹ Dya ni muvi c'ü me rgá mangö c'ü pje pjëtscö. Pero bübü c'ü xe rá xi'tsc'öji. Rá xi'tsc'öji ja ga cja c'o o dyacö e Jesucristo c'ín Jmugöji ró cjinch'igö, 'ñe c'o o jítscö. ²⁻³ Ya cjogü catorce cjë 'ma o zinzgö a jens'e Mizhocjimi. Dya rí pärägö cjo o zinzgö co texe ín cuerpo, cjo nguextjo ín aljma c'ü o zinngui. Nguextjo Mizhocjimi pärã. ⁴ O zinzgö nu ja me na zö. Je ró ärägö nu c'o jña'a c'o me na sjü c'o dya sö rá xi'tsc'öji. ⁵ Pero dya rá cjacütsjé na nojo. Ngue Mizhocjimi c'ü rá cjacpö na nojo, na ngueje ngue c'ü o zinzgö c'ü. C'ü rá xi'tsc'öji ja ga cjazgö, dya ngue c'ü me na nozgo; ngueje c'ü dya ga zëtscö. ⁶ Zö ri negö ro xi'tsc'öji c'o me na zö rvá jandagö, pero dya ri locogö. Na ngueje na cjuana c'ü ro xi'tsc'öji. Pero dya rá xi'tsc'öji c'o. In jandgaji ja rgá nzhodügö. Xo in äräji c'o jña c'o rí xi'tsc'öji. Nguéc'ua dya ni jyodü rá xi'tsc'öji c'o me na zö c'o ró jandagö. 'Ma jiyö, ri cjiññigüejji c'ü me na jozgö na puncjü, zö dya ga cjazgö nu.

⁷ Me na zö c'o o jítscö Mizhocjimi. Pero dya go ne Mizhocjimi c'ü rá cjacpö na nozü rga mangö c'o ró jandagö nu. Nguéc'ua o jyëzi Mizhocjimi e Satanás nu c'ü dya jo cjacü rá sufregö nza cja 'ma ri tjocüzgö 'na bidyi. Nuc'ü, me rí sufregö c'ü, ngue c'ua dya rá cjacpö na nozü. ⁸ Jñi vez rvá ötügö c'ín Jmugöji ro tsjacü ro c'ueñe c'ü rgá sufregö. ⁹ O ndünrü c'ua c'ín Jmugöji o xitsigö: "Me rí s'iyats'ügö. ¿Pje xe ni jyonc'ü? 'Ma dya pje

ga zèzhi 'na nte, je ngue 'ma jñetse c'ü me na zètscö, na ngueje rí pjös'ügö c'ü", enzgö c'ín Jmugöji. Nguec'ua me rí mäcjö na puncjü na ngue dya pje ga zètscö. Rí mäcjö na ngueje bübüzü o poder e Cristo. ¹⁰ Na ngue c'ü rgá pèpcö e Cristo, me cjacö na s'o yo nte me pjongüzüji cja o jñiñiji, y pje c'o nde rí sufregö. Pero rí mäcjö. Na ngueje 'ma dya ga zètscö, ngue 'ma ix na cjuana na zètsi.

Preocupación de Pablo por la iglesia de Corinto

¹¹ Na ngue me ró xi'tsc'öji pje pjètscö, pe in mamaji c'ü rí locogö. Pero, ¿ja rva cjavü? 'Ma o xi'tsc'ëji c'o xöpüte c'ü dya jo rgá jizhigö, dya i xiqueji c'ü na jo rgá xöpütegö. Nguec'ua ni jyodü rá xi'tsc'öji pje pjètscö. C'o xöpüte cjavüji ri ngue o apóstole e Cristo c'o me ni muvi. Pero xenda na nozgö, zö dya ni muvizgö. ¹² 'Ma mi bünc'ö co nu'tsc'ëji, ró sufregö. Pero ró sido ró pèpcö e Cristo. Y ró cjavö c'o me na nojo c'o nunca mi jandagueji. Nguec'ua vi unnc'ëji ngüenda c'ü na cjuana c'ü mi xi'tsc'öji. Nguec'ua in pãrãgueji c'ü ngue o apóstolezú e Jesucristo. ¹³ A poco in cjiñiji c'ü xenda ró s'iyagö na jo c'o 'ñaja congregación que na ngue'tsc'ëji. Bueno, c'ü ró cjavö, ngueje c'ü dya ró jün'c'üji in meriogueji. 'Ma jiyö, rvi sögueji na jyü. Perdonaozgöji c'ü dya ró jün'c'üji in merioji.

¹⁴ Dya ra metscö rá 'ñe nuc'üji. Ra zö'ö na jñi c'ü rga ëjë. Y dya rá jün'c'üji in meriogueji. Dya ngue in meriogueji c'o rí mbeñegö, ngue'tsc'ëji me rí mbents'ëji. Dya ngue yo t'i c'o ni jyodü ra mbë's'iji c'ü rguí mbös'üji nu tataji; ngueje yo nzhante c'o ni jyodü ra mbë's'iji c'ü rguí mbös'üji nu t'iji. ¹⁵ Me rí mäcjö rgá pèpcö Mizhocjimi rgá pjöxc'öji, zö me potjo ín cuëgö. Nza cja c'ü mas rí netsc'öji, y dya nda in nezgöji.

¹⁶ Bübüts'ëji c'ü ra mama, zö dya ró jüngö c'o merio c'o mi dacöji, pero ró jodügö ja rvá on'c'üji. ¹⁷ Rí xi'tsc'öji, 'ma ró xipji c'o cjuarma o ëji o 'ñe zo'c'ëji, dya pje xo jñün'c'üji. ¹⁸ Ró xipji e Tito ro ëjui c'ü 'na cjuarma, o 'ñe nuc'ëji. ¿Cjo pje c'o o jñün'c'üji e Tito? Iyö, dya pje xo jñün'c'üji. ¿Cjo dya xo mbents'ëji angueze, ja c'o nzi rgá mbents'ëji? Já, xo mbents'ëji. ¿Cjo dya xo tsja ja c'o nzi rgá cjavö? Já, je xo va tsjatjo a cjanu.

¹⁹ Nu yo rí xi'tsc'öji, pe in cjiñiji c'ü rrã ñanatsjë cja in jmigueji nza cja 'ma ro cjavö na s'o. Pero dya je ga cjanu. Nu yo rí xi'tsc'öji, jandgagö Mizhocjimi. Y bübü e Cristo co nutscö. Rí s'iyatsc'öji cjuarma. C'ü rgá xi'tsc'öji yo, ngue c'ü mas rí pãrãji Mizhocjimi. ²⁰ Rí negö rí nzhodügueji na jo. In negueji c'ü rá mä'c'öji. Pero rí sügö 'ma rá 'ñe nuc'ëji, 'na rá tö'tc'üji c'ü dya ri nzhodüji na jo. 'Ma rga cjanu, dya ra sö rá mä'c'öji 'ma. Rí sügö 'na rá tö'tc'üji c'ü me ri sögueji o jña, 'ñe me ri ne ra mbë'ts'iji na nojo c'ua ja nzi ga mbèzhi c'o 'ñaja. O rá tö'tc'üji ri pötqui sjëyaji, 'ñe ri pötqui hu's'tji. O rá tö'tc'üji ri pötqui xos'üji o bëchjine, 'ñe me ri pötqui tsjojneji. O rá tö'tc'üji ri cjavquetsjëji rrü notsc'ëji nzi 'natsc'ëji, 'ñe me ri ñatsjë ri ñatsjëgueji. ²¹ Bübüts'ëji c'o cja na s'o. In cjiñiji na s'o cja in mü'bügueji. In tsãgueji o bëzo o ndixü, 'ñe pje c'o nde in cjavü a cjanu c'o na s'o. Rí sügö, 'ma rá 'ñe nuc'ëji, 'na rá tö'tc'üji c'ü dya be ri nzhogü in mü'büji. Nguec'ua Mizhocjimi ra tsjacö me ra sentio ín mü'bügö me rá huë'c'öji.

13

Advertencias y saludos finales

¹ 'Ma rá ëcjö na yeje, ya ra zö na jñi c'ü rvá ëgö va. Tsjiñiji c'ü t'opjü a cjava: "Ma cjo c'o ra tsja na s'o, ni jyodü yeje o jñi'c'ö o jñanda vi tsja na s'o, c'o ra cöste. Nu'ma, ra sö ra castigaöji 'ma c'ü", eñe. ² 'Ma ró 'ñe zenguats'üji c'ü na yeje, ró zopjü c'o mi cjats'ügueji na s'o, ró xicöji ro nzhogü o mü'büji. 'Ma jiyö, ro castigaogö c'o, 'ma ro ëgö na jñi'i. Nudya, dya rí bünc'ö co nu'tsc'ëji. Pero rí zo'c'öji nu'tsc'ëji in sido in cjavü c'o na s'o, rí xi'tsc'öji, 'ma rá ëcjö na jñi, rá castigaots'üji. ³ Nu 'ma dya in pãrãgueji cjo rí pätpägö e Cristo, jo rí ñugueji 'ma, 'ma rá ëcjö. Me na zèzhi angueze, dya sü ra castigaots'üji. ⁴ 'Ma o ndãbãji e Cristo cja ngronsi, o jñetse nza cja c'ü dya ma zèzhi. Pero bübütjo dya c'ü, na ngueje c'ü o poder Mizhocjimi o tsjavü o bübütjo na yeje. Je xo ga cjavögönu. Na ngueje bübü ín mün'c'ö e Cristo, jmanch'a rgá zo'c'öji na jo, nza cja c'ü dya ri pè'sc'ö poder.

Pero bübüzü o poder Mizhocjimi. Nguec'ua 'ma dya ra nzhogü in mü'bügieji, rí bübü rá castigaots'üji.

⁵ Nu'tsc'ejí, ngue'tsc'ejí ni jyodü rí ñutsjëji cjo na cjuana i 'ñench'e in mün'c'ejí e Cristo. ¿Cjo bübü in mün'c'ejí e Cristo? ¿Cjo 'ñünn'ü in mü'büji rí tsjaji ja c'o nzi ga ne? 'Ma jiyö, dya cjuana in ejmeji 'ma. ⁶ Pero 'ma bübü in mün'c'ejí e Cristo, rí te'begö rí unnc'ejí ngüenda xo 'ñetscö xo bübüzügö c'ü, y ngue o apóstolezügö c'ü. ⁷ 'Ma rá 'ñe castigaots'üji, nu'ma, rí pärägieji c'ü rí bünc'ö o poder e Cristo. Pero rí ötcö Mizhocjimi c'ü rí jyëzgieji c'o na s'o. Zö rí negö ra jñetse c'ü ngue o apóstolezü e Cristo, pero rí negö mas c'ü rí tsjagieji ja c'o nzi ga ne Mizhocjimi. ⁸ Ra sö rá zo'c'öji ngue c'ua rí tsjaji c'o na jo. Pero 'ma ya rguí tsjaji c'o na jo, dya cja ra sö rá castigaots'üji 'ma. ⁹ 'Ma na zé'tsc'ejí, 'ma in cjaji c'o na jo, dya ni jyodü rá castigaots'üji co o poder Mizhocjimi. Ngue c'ü rgá mäcjö c'ü. Y ngue c'ü rí ötcö Mizhocjimi, c'ü rí tsjagieji dya c'o na jo. ¹⁰ Mizhocjimi o dyacö poder, pero dya ngue c'ü rga chjojt'öji; ngueje c'ü rga pjöxc'öji mas rí 'ñejmeji Mizhocjimi. Nguec'ua nudya dya rí bünc'ö co nu'tsc'ejí, rí pen'c'ejí ne carta rí xi'tsc'öji yo, xa'ma rí dyätcägöji ante c'ü rá ëcjö. 'Ma rí tsjaji a cjanu, dya rguí jyodü rá huënch'öji 'ma rá ëcjö.

¹¹ Ya rá cjuatügö ne carta. Mizhocjimi ra mböxc'üji cjuarma. Jyëziji c'o na s'o, mas rí tsjaji ja c'o nzi ga ne Mizhocjimi. Dyätcäji c'o rí xi'tsc'öji, ngue c'ua ra mäjä in mün'c'ejí. Rí tsjijñiji 'natjo in pjeñeji, rí tsärägieji na jo. 'Ma rí tsjaji yo, ra bübüts'ejí Mizhocjimi c'ü s'iyazgöji 'ñe cjacöji ra mäjä in mün'c'öji, ngue c'ua dya pje rá mbeñeji. ¹² Rí pötqui zenguateji co texe in mü'büji, na ngueje ngue o t'itsc'ejí Mizhocjimi. ¹³ Bö'tc'ütjoji Cjimi c'o cjuarma c'o rí cärägöjme.

¹⁴ Rí ötcö Mizhocjimi c'ü mas rí unnc'ejí ngüenda in texeji c'ü me nugüji na jo e Jesucristo c'ín Jmugöji. Xo rí ötcö Mizhocjimi c'ü mas rí unnc'ejí ngüenda c'ü me s'iyazgöji Mizhocjimi, 'ñe c'ü bübü in mün'c'öji o Espíritu. Amén.

LA CARTA DEL APOSTOL SAN PABLO A LOS GÁLATAS

Pablo escribe a las iglesias en Galacia

¹ Nguetscö e Pablo rí pen'c'öji ne carta. Bübü c'o xi'tsc'ejí nguetsjê yo nte yo o juancü rá c'jagö apóstole. O 'ma jiyö, xi'ts'iji Mizhocjimi o 'ñünbü o mü'bü yo nte o juancüji. Pero iyö. C'ü o juancü nguetsjê e Jesucristo c'ü o te 'ma ya vi ndü, 'ñe Mizhocjimi c'ü nu Tata c'ü o tsjapü o te. ² Nu'tsc'ejí in jmurüji a Galacia in ench'e in mün'c'ejí e Jesucristo, ngue'tsc'ejí rí pen'c'öji ne carta. Nutscö 'ñe texe yo cjuarma yo rí cārāgöjme, rí zenguats'üjme. ³ Rí ötcö Mizhocjimi c'ü mi Tataji, 'ñe e Jesucristo c'ín Jmugöji ra sido ra nuc'ejí na jo, ngue c'ua ra mājā in mü'büji, dya pje rí mbeñeji. ⁴ E Jesucristo o ne o ndü va ngötcüji in nzhunc'öji. O 'ñevgueji libre, ngue c'ua dya cja ra mandazüji c'ü na s'o c'ü bübü cja ne xoñijömi. O ndü a cjanu e Jesucristo na ngueje je ga cjanu va ne Mizhocjimi c'ü mi Tatagöji. ⁵ Me na nojo Mizhocjimi 'ñe me na jo. Je ga cjanu angueze texetjo c'o cjê, 'ñe 'ma ya rguí nguarü ne xoñijömi. Amén.

No hay otro mensaje de salvación

⁶⁻⁷ 'Ma ró zo'c'öji, o 'ñünnc'ejí in mün'c'ejí Mizhocjimi o jí'tsc'ejí c'ua ja va s'iyatsc'ejí e Cristo va ndü. Nguéc'ua vi 'ñench'e in mün'c'ejí e Jesucristo. Pero nudya va êts'c'ejí c'o nan'ño ga zo'c'ejí; dya xi'tsc'ejí c'ü nguextjo e Cristo ra salvatsc'ejí. Nguéc'ua in yembeñeji; in ne rí creoji c'e jña c'ü xi'tsc'ejí c'o nan'ño xöpüte. ¿Jenga me ts'i ni jyëzgueji a cjanu c'e jña c'ü o dya'c'ejí Mizhocjimi c'ü ja ga cja e Cristo? Mi c'japcö mi nzhodügueji na jo cja o 'ñiji e Cristo. C'e jña c'ü in ne rí creoji, dya ngue c'ü ra 'ñempc'ejí libre cja c'o na s'o.

⁸ Nutscöjme ya ró xi'tsc'öjme ja rga 'ñevgueji libre e Cristo. Nguéc'ua rí xi'tsc'öji, zö rí apóstolegö pero 'ma ro xi'tsc'öji nan'ño jña, nu'ma, ro jyëzgö 'ma Mizhocjimi ro tsjacü ro ma sufregö. Je xo rga c'jatjonu c'o o anxe Mizhocjimi c'o ixi cārā a jens'e, 'ma ro ê xi'tsc'ejí nan'ño jña, xo ro tsjapü Mizhocjimi ro ma sufre 'ma c'o. ⁹ Ya ró xi'tsc'öji ja rguí salvagueji. Xo ró xi'tsc'öji 'ma c'jó c'o ra 'ñe xi'ts'iji nan'ño jña, Mizhocjimi ra tsjapü ra sufre c'ü. Y rí yepe rí xi'tsc'öji a cjanu.

¹⁰ C'ü rvá xi'tsc'öji a cjanu, ngue c'ü rguí unnc'ejí ngüenda c'ü dya ngue c'o xöpüte c'o rí jodügö ra mächägö, ni xo ri ngue'tsc'ejí; ngue Mizhocjimi rí jodü ra mächägö. Nu 'ma c'jó c'o ri ngueje cja yo nte c'ü ro jodü ro mächägö, dya ngue e Cristo c'ü rí pëpcö 'ma.

Cómo llegó Pablo a ser apóstol

¹¹ Rí mbeñegueji cjuarma. C'o jña c'o ró xi'tsc'öji ja ga jogü in mün'c'öji, dya ngueje yo nte yo o nguiññitsjê o mü'bü c'o. ¹² Na ngueje dya c'jó xitsigö yo nte ja ga cja, ni c'jó xo ro xöcü. Nguetsjê e Jesucristo o jítsi ró pārāgö ja ga jocüzü in mü'büji.

¹³ Ya ró xi'tsc'öji ja ga cja rmá minc'ö 'ma dya be mi ejmegö e Cristo. Mi c'jagö in chjürügöjme nutscöjme rí menzumüjme a Israel. Ró xi'tsc'öji c'ü me mi c'japcö ra sufre c'o o nte Mizhocjimi c'o mi jmurü mi ma't'üji e Jesucristo. Y me mi c'jagö ro chjotcö c'o. ¹⁴ Xenda mi c'jagö in chjürügöjme, que na ngueje na puncjü c'o in menzumügöjme c'o cja nde mi sëgöjme. Na ngueje xenda mi tēpcö o tjürü c'o mi mboxpalejme. ¹⁵ Pero ante c'ü ro jmuxcü, ya vi xöcüzü Mizhocjimi c'ü ro pëpcö c'ü. Na ngue c'ü vi s'iyazügö Mizhocjimi, o ê 'na nu pa o 'ñünngü in mü'bü. Y nutscö ró ench'e in mü'bü e Jesucristo na ngueje c'ü vi s'iyazügö c'ü. ¹⁶ Y go ne Mizhocjimi go tsjacü ró pārāgö ja ga cja e Jesucristo c'ü nu T'i. O jítsigö a cjanu ngue c'ua rá magö cja yo nte yo dya menzumü a Israel, rá ma xipjiji ja rgá sö e Cristo ra 'ñeme libre anguezeji cja c'o na s'o. 'Ma o jítsigö a cjanu Mizhocjimi, dya c'jó ró önü ne rí 'naja nte ja rva cja rva zopcjö yo nte. ¹⁷ Dya xo ró magö a ma a Jerusalén ro ma önü c'o ot'ü vi mbëzhi apóstole que na nguezgö. C'ü ró c'jagö, ixtó xögütsjê ró magö a ma a Arabia. O c'jogü ja nzi pa, cja rrü nzhogö ró ê c'ua a Damasco.

¹⁸ Nuc'ua 'ma ya vi cjogü jñi cjë, ró magö a ma a Jerusalén c'ü tsja a Judea. Pero dya ngue c'ü ro ma önnögö ja rva zopcjö yo nte. Ngue c'ü rvá ma pãrãgö e Pedro. Y dya mezhe rvá minc'ö nu, c'ü ro ñabe; yenzotjo. ¹⁹ Xo ró chjögöbe nu, e Jacobo c'ü nu cjuarma e Jesucristo c'ín Jmugöji. Pero c'o 'ñaja apóstole, dya ró chjögöjme c'o. ²⁰ Nujyo rí xi'tsc'öji, dya bëchjine yo. Na cjuana yo, c'ua ja nzi ga mbãtcã ín mü'bü Mizhocjimi.

²¹ Nuc'ua ró pedyegö a Jerusalén ró magö a ma a Cilicia 'ñe a Siria. ²² C'o cjuarma c'o mi jmurü cja c'o 'ñaja jñiña a Judea, dya be mi pãcãgö c'o. ²³ Pero mi äräji c'o mi mama c'o o dyoji: “E Pablo dya mi ne cjö ro 'ñench'e o mü'bü e Jesucristo. Nguec'ua mi cjacüjme rá sufrejme y me mi ne ro mbötcüjme. Pero nudya, e Pablo xipji dya yo nte xo ra 'ñench'e o mü'büji e Jesucristo”, mi eñe c'o cjuarma ma xipjiji c'o o dyoji. ²⁴ Nguec'ua c'o cjuarma c'o mi cãrã a Israel mi mamaji c'ü me na zëzhi Mizhocjimi, na nguezgö e Pablo xo ró ench'e ín mü'bügö e Jesucristo.

2

Los otros apóstoles aceptan a Pablo

¹ O cjogü c'ua catorce cjë ró magö a ma a Jerusalén, ró mëbe e Bernabé. Xo ró sidyibe e Tito. ² Nguetsjë Mizhocjimi o tsjacü ró pãrãgö c'ü mi jyodü ro möcjöjme nu. Ró ma ñatsjējme c'o pjëzhi apóstole nu. Ró xipjiji ja ga cja rgá zopcjö yo dya menzumü a Israel rí xipjiji ja rgá sö e Jesucristo ra 'ñeme libre anguezeji cja c'o na s'o. Mi negö c'ü ro unü ngüenda c'o apóstole, c'o jña c'o rí xipjigö yo nte, chjëntjui c'o jña c'o mama c'o apóstole. 'Ma jiyö 'na dya rví muvi 'ma c'ü rvá pëpcjö na puncjü, 'ñe c'ü cja xe rá pëpcjö. Na ngueje 'na dya ro mböxcügö c'o apóstole cja ne bëpji. ³⁻⁵ Na ngueje cãrã c'o 'ñaja c'o vi mama c'ü ni jyodü ra circuncidaoji yo dya menzumü a Israel ra dyopcüji o cuerpoji. Nutscöji bübü ín mün'c'öji dya e Cristo Jesús; nguec'ua dya cja mandazüji c'o o ley Mizhocjimi c'o o dyopjü e Moisés. Pero bübü c'o chaque cjapü cjuarma; mi nugüttojme cjo mi cjaime c'ua ja nzi ga t'opjü c'o ley cjo iyö. Na ngueje anguezeji mi neji ro nzhogüjme ro jodü ro ätcöjme c'o ley c'o. Mi neji ro circuncidaoji e Tito c'ü mi dyocjöjme, na ngueje dya mi menzumü a Israel, nguec'ua dya vi circuncidaoji c'ü. Pero dya ró negö ro circuncidaoji e Tito. Ni xo ro negö ro circuncidaoji c'o 'ñaja cjuarma c'o dya menzumü a Israel. Na ngueje mi mbentsc'öji nu'tsc'ëji, dya ín menzumüji a Israel, ró negö rí sido rí 'ñejmeji c'ü na cjuana c'ua ja rgui salvagueji. Nguec'ua 'ma ró cjuarü ró ñajme c'o apóstole, cjanu o mama c'ua anguezeji c'ü dya ni jyodü ra circuncidaoji c'o cjuarma c'o dya menzumü a Israel, ni xo ri ngueje e Tito.

⁶ C'o pjëzhi apóstole, dya pje xitsigöji c'ü pje xe ro jíhcö yo dya menzumü a Israel. Para nutscö, dya ra tsja zö pje pjëzhiji, na ngueje Mizhocjimi ra juajnü 'na nte'e zö dya pje ri pjëzhi. ⁷ C'o pjëzhi apóstole, c'ü o tsjaji, o unüji ngüenda c'ü vi juancügö Mizhocjimi rá sãtc'ö cja yo dya menzumü a Israel, rá xipjiji ja rgá sö ra jogü o mü'büji. Xo unüji ngüenda vi juajnü Mizhocjimi e Pedro ra zopjü yo menzumü a Israel. ⁸ Xo mbãrãji ngue Mizhocjimi c'ü 'ñünbü o mü'bü e Pedro ra tsja apóstole, ngue c'ua ga zopjü yo menzumü a Israel. Y xo mbãrãji ngue Mizhocjimi c'ü 'ñünngü ín mün'c'ö ngue c'ua xo pjëtsi apóstole rí zopjü yo dya menzumü a Israel.

⁹ C'o apóstole c'o me mi nãntji pjëzhi na puncjü, ngueje e Jacobo 'ñe e Pedro 'ñe e Juan. Anguezeji o unüji ngüenda c'ü vi tsja Mizhocjimi vi tsjacügö apóstole, 'ñe vi mböxcü na puncjü. Nguec'ua va dyacüji o dyëji va mãcãbe e Bernabé, cjanu xitsibe: “Nu'tsc'ëvi 'ñetscöjme rí mbëpjiji cja e Cristo. Nu'tsc'ëvi rí ma zopjüvi yo nte yo dya menzumü a Israel, nutscöjme rá ma zopjüjme yo rí menzumüji a Israel. ¹⁰ Pero dya rí jyombeñevi rí pjös'üvi c'o ín menzumügöji c'o dya pje pë's'i”, o 'ñenzgöbe c'o. C'e jña'a ró negö c'ü, na ngueje siempre rí mbeñe c'o cjuarma c'o dya pje pë's'i.

Pablo reprende a Pedro en Antioquía

¹¹ 'Na nu pa, zö mi pãrã e Pedro c'o na jo, pero nan'ño va tsja. Nguec'ua rvá huënchc'ö c'ua. Rá xi'tsc'öji dya, ja va ts'a. Ot'ü o ma e Pedro a ma a Antioquía. ¹² Nuc'ua 'natjo c'ua

mi siji o xědyi c'o cjuarma c'o dya menzumü a Israel. Nuc'ua cjanu säjä c'ua ja nzi c'o menzumü a Israel c'o mi ngue o dyoji e Jacobo. Nguec'ua mi sũ e Pedro xe ro ziji o xědyi c'o cjuarma c'o dya menzumü a Israel. Na ngueje 'na ro mama c'o ya vi säjä, jenga mi siji o xědyi e Pedro c'o cjuarma c'o 'ñaja menzumü. Nguec'ua zö mi pãrã e Pedro ma jo c'ü 'natjo c'ua mi siji o xědyi c'o cjuarma c'o dya menzumü a Israel, pero go xögü c'ua; dya cja 'natjo c'ua go ziji o xědyi c'o. ¹³ Xo 'ñetjo c'o 'ñaja cjuarma c'o menzumü a Israel c'o mi cãrã a Antioquía, zö xo mi pãrãji ma jo c'ü 'natjo c'ua mi siji o xědyi c'o 'ñaja cjuarma, pero xo tsjaji c'ua ja va tsja e Pedro go xögüji. Y 'ma o nu'u ga cjanu e Bernabé, xo xögü c'ü. ¹⁴ Nguec'ua ró unnc'ö ngüenda c'ü dya ma jo c'ü mi xögüji. Na ngueje c'o jña c'o mama ja ga salvazüji, dya mama c'ü rá xögüji a cjanu. Nguec'ua rvá huench'i e Pedro nu ja mi cãrãji texeji, ró xipji a cjava: “Nu'tsc'e in cjague c'ü t'opjü c'o in leygöji c'ü dya rá cjaji nutscöji rí menzumüji a Israel; in sigueji o xědyi yo dya menzumü a Israel. Dya s'o c'ü in cjague dya a cjanu, na jo c'ü. Nguec'ua, ¿jenga i xögue cja yo cjuarma yo dya menzumü a Israel? Ra nguiñiji c'ü ni jyodü ra tsjaji c'ua ja nzi ga tsja yo in menzumügöji, xo ra jyodü ra cumpleji texe c'o in leygöji. Pero dya ni jyodü.”

La gente de Israel, igual que todos, se salva por fe

¹⁵ Xo ró xipji a cjava e Pedro: “Yo dya menzumü a Israel, dya tjëji c'o o ley Mizhocjimi; nguec'ua nutscöji rí menzumüji a Israel mi xicöji cja'a na s'o c'o. Nutscövi, ixtí menzumügövi a Israel. ¹⁶ Pero ró unnc'övi ngüenda zö ra jyodü 'na nte ra dyätã texe c'o ley, pero xe ri tütjo o nzhubü a jmi Mizhocjimi. Xo ró unnc'övi ngüenda nguextjo 'ma ra tsja 'na nte ra 'ñench'e o mü'bü e Jesucristo, nu'ma, ra mama Mizhocjimi c'ü dya cja ri tũ o nzhubü 'ma c'ü. Nguec'ua xo 'ñezgövi xo ró ench'e in mün'c'övi e Jesucristo ngue c'ua dya cja xe rá tuns'üvi in nzhunc'övi. Na ngueje je t'opjü a cjava o jña Mizhocjimi: ‘Zö cjó c'o ra tsja ra dyätã texe c'o ley, pero xe ri tütjo o nzhubü a jmi Mizhocjimi c'e nte c'ü’, eñe.”

¹⁷ Xe ró xicö e Pedro: “Nutscövi ró negövi c'ü dya cja xe ra bübüzüvi c'o na s'o. Nguec'ua rvá ench'e in mün'c'övi e Cristo. Nguec'ua sö rá jyëtsitsjëvi dya yo dya menzumü a Israel yo xiji na s'o. Na ngueje c'ua ja nzi ga cja anguezeji, dya tjëji c'o in leygöji, je xo ga cjazgövi dya nu, dya cja mandazüvi c'o ley. 'Ma ró jëzgövi c'o ley ngue c'ua ro ench'e in mün'c'övi e Cristo, ¿cjo ix ma s'o ga cjanu? Iyö. ¹⁸ Rí xi'tsc'ö na cjuana cjó ngue c'ü cja na s'o. 'Ma cjó c'o ya 'ñench'e o mü'bü e Jesucristo, 'ma ra nzhogü na yeje ra jyodü ra cumple c'o ley, nu'ma, ngue 'ma ix na cjuana tuns'ü o nzhubü c'ü. ¹⁹ Nuzgö ró unnc'ö ngüenda c'ü dya sö ro cumplegö texe c'o ley. C'ua ja nzi ga cja 'na mbëpji c'ü ya ndü'ü, dya cja manda c'ü nu lamu, je xo ga cjazgö dya nu, dya cja mandazü c'o ley. Nguec'ua nza cjazgö c'ü ya ró tügö. Pero a jmi Mizhocjimi rí büntcjö dya, y nguextjo angueze rí ätcö c'ü. ²⁰ 'Ma o ndü e Cristo cja ngronsi, xo ró tügö nu. Nguec'ua dya cja nza cjazgö 'ma ot'ü. Zö xe bübüzü in cuerpogö, pero bübü dya a mbo cja in mün'c'ö e Cristo c'ü ngue o T'i Mizhocjimi. Nguec'ua nudya, rí ench'e in mü'bü c'ü recibidozü dya Mizhocjimi, na ngueje o s'iyazügö e Cristo o ne o pätcã va ndü c'ü. ²¹ Bübü c'o cjpü dya ni muvi c'ü vi s'iyazüji Mizhocjimi va ndãjä c'ü o T'i o ã ndü; mamaji ni jyodü rá cumplegöji c'o ley, ngue c'ua rrã jozüji a jmi Mizhocjimi. Pero nutscö, dya rí mangö a cjanu. Na ngue 'ma rva cjanu, ¿pje ro dyeje 'ma c'ü vi ã ndü e Cristo?”, ró embe e Pedro.

3

La ley o la fe

¹ Nu'tsc'eji cjuarma in cãrãji a Galacia, ró xi'tsc'öji na jo'o ja va ndü e Cristo cja ngronsi por nutscöji. Pero nudya in ne rí dyãrãji 'na jña c'ü dya cjuana. ¿Jenga i jyëzgueji o dyon'c'eji? Dya in cjiñiji na jo 'na pjeñe. ² Bübü c'ü rí negö rá önn'cüji. Mizhocjimi o dya'cüji o Espíritu o ã bübü cja in mü'büji. ¿Cjo i tsjaji texe c'ü t'opjü c'o ley nguec'ua va dya'cüji c'ü? Jiyö. O dya'cüji c'ü, na ngueje 'ma i dyãrãji ja ga cja e Cristo, i 'ñench'e in mün'c'eji c'ü. ³ 'Ma i 'ñench'e in mün'c'eji e Jesucristo, o tsja Mizhocjimi o ndãjä o

Espíritu ra dya'c'ejí poder rí tsjaji na jo. Maco in jodü rí tsjatsjëji c'o na jo rguí cumpleji c'o ley. Dya jo c'e pjeñe c'ü in cjiññiji. ⁴ Ma i pjürü i ñejmeji o jña e Cristo, i sufregueji na puncjü. Pero 'ma rí jyëzgueji dya c'e jña, dya ni muvi dya 'ma c'ü i sufreji. Xa'ma dya rí jyëzgueji c'ü. ⁵ O Espiritu Mizhocjimi da'c'ejí o poder. A cjanu Mizhocjimi da'c'üji in cjami c'o na nojo c'o nunca mi janda yo nte. ¿Cjo in ätqueji texe c'o ley nguec'ua ga dya'c'ejí Mizhocjimi o poder? Iyö. Da'c'ejí a cjanu o poder, na ngueje 'ma in äräji ja ga cja e Cristo, in creoji.

⁶ Je xo va cjatjonu e Abraham mi jinguä, o 'ñench'e o mü'bü Mizhocjimi, o creo c'ü ro tsja c'ua ja nzi va xipji. Nguec'ua va mama Mizhocjimi c'ü dya cja mi tû o nzhubü e Abraham. ⁷ Nguec'ua ixtí unnc'ejí ngüenda, c'o je ga cjanu ga 'ñench'e o mü'bü Mizhocjimi, je ngueje c'o na cjuana mboxbëche cja e Abraham c'o, na ngueje ench'e o mü'büji Mizhocjimi c'ua ja nzi va tsja e Abraham. ⁸ Mizhocjimi xo xipji a cjava e Abraham: “Na ngue i creo c'ü ró xi'ts'i, ró intsjimits'ü. Je xo rga cjanu yo cãrä texe cja ne xoñijö mü, xo rá intsjimigö yo”, eñe. Nguec'ua t'opjü dya cja o jña Mizhocjimi. O mama a cjanu Mizhocjimi, na ngue ya ixmi pãrä c'ü xo 'ñetjo c'o dya menzumü a Israel xo ro 'ñench'e o mü'büji angueze. Y 'ma ro 'ñenche o mü'büji, dya cja ri tûji o nzhubüji 'ma. ⁹ Nguec'ua c'o ra 'ñench'e o mü'bü e Cristo, ngue c'o ra intsjimi dya Mizhocjimi, ra mama c'ü dya cja ri tûji o nzhubüji, c'ua ja nzi va mama c'ü dya cja mi tû e Abraham o nzhubü, na ngue xo 'ñench'e o mü'bü Mizhocjimi.

¹⁰ Cãrä c'o cjiññi c'ü dya cja ri tû o nzhubüji nu 'ma ra cumpleji texe c'o o ley Mizhocjimi. Pero dya cjó sö ra cumple texe c'o o ley Mizhocjimi. Nguec'ua c'o cjiññi a cjanu, ra tsjapü Mizhocjimi ra ma sufreji. Na ngue je t'opjü a cjava o jña Mizhocjimi: “Ma cjó c'o dya ra cumple texe c'ü t'opjü cja o ley Mizhocjimi, ra ma sufre 'ma c'o”, eñe. ¹¹ C'o jodü ra cumple texe c'o ley ngue c'ua ra jogüji a jmi Mizhocjimi, rí pãrägöji c'ü xe tütjoji o nzhubüji a jmi Mizhocjimi. Na ngueje je xo t'opjü a cjava o jña Mizhocjimi: “C'ü ra 'ñench'e o mü'bü Mizhocjimi, ngue c'ü ra mama Mizhocjimi c'ü dya cja ri tû o nzhubü c'ü, y ra ch'unü c'ü rguí bübütjo c'ü”, eñe. ¹² Pero c'o ley, nan'ño ga mamaji. Je t'opü ga cjava c'o ley: “Na nte, 'ma dya ra cumple texe c'o ley, dya ra ch'unü c'ü rguí bübütjo”, eñe c'o ley.

¹³ Nguec'ua ixi jñetse cja c'e ley c'ü ro tsjacüji Mizhocjimi ro ma sufreji, na ngueje dya sö ro cumpleji texe c'o mama cja c'e ley. Pero Mizhocjimi o tsjapü o sufre e Cristo c'ü ro ma sufregöji, ngue c'ua dya cja xe ni jyodü rá ma tûji. C'ü rguí unnc'ejí ngüenda c'ü ngue Mizhocjimi o tsjapü o sufre e Cristo, ngue c'e jña c'ü je t'opjü ga cjava: “Mizhocjimi je ngue c'ü cjamü ra sufre 'ma cjó c'o ra sufre rgá ndü cja ngronsi”, eñe o jña Mizhocjimi. ¹⁴ O pãtcägöji va ndü e Cristo. Nguec'ua nu'tsc'ejí zö dya in menzumüji a Israel, pero xo 'ñetsc'ejí ra intsjimits'üji dya Mizhocjimi c'ua ja nzi va xipji e Abraham, ra perdonaots'üji. Y ra dya'c'üji o Espiritu; 'ñetscöjme xo ra dyacüjme. Na ngue rí ench'e ín mü'büji e Jesucristo.

La ley y la promesa

¹⁵ Tsjiññiji cjuarma, ja rgá cjami va cja ne xoñijö mü. 'Naja nte 'ma ya rguí mbäbä 'naja xiscömü, y 'ma ya rguí cuatüji sello c'e xiscömü c'ü, dya cjó ra sö ra ts'a's'ü ni cjó pje xe ra jñu's'ü c'ü. ¹⁶ 'Ma mü o mama Mizhocjimi c'ü ro intsjimi c'o nte, dya nädäji c'o o mboxbëche e Abraham. Na ngue 'ma rva cjanu, rvá puncjü o mboxbëche c'o ro jnädä 'ma. Pero 'natjo c'ü o mboxbëche e Abraham c'ü o jnädä, c'ü ngueje e Cristo. Na ngue je ga cjava va mama Mizhocjimi va xipji e Abraham: “Na ngue c'ü ra tsja c'ü in mboxbëchegue, rá intsjimigö c'o nte c'o ri cãrä texe cja ne xoñijö mü”, eñe. ¹⁷ Dyäräji na jo c'ü rá xi'tsc'öji. Mizhocjimi o mama c'ü ro intsjimi c'o nte c'o ri cãrä texe cja ne xoñijö mü. C'ü vi mama a cjanu Mizhocjimi, chjëntjui c'ü ro mbäbävi 'na xiscömü e Abraham, cja rrü cuatütsjë sello. Xe go mezhetjo c'ua cuatrociento treinta cj'ë, cja ch'unü 'ma c'o o ley Mizhocjimi c'o o dyopjü e Moisés. Nguec'ua zö bübü c'o ley, pero ya zädä c'e jña c'ü ot'ü vi mama Mizhocjimi va xipji e Abraham. Na ngueje na cjuana ya intsjimizüji dya Mizhocjimi c'ua ja nzi va mama. ¹⁸ C'ü rguí cumple 'na nte o ley Mizhocjimi, dya ngue c'ü rguí perdonao

Mizhocjimi c'e nte. Na ngue 'ma dya be mi ch'unü c'o ley, o mama Mizhocjimi 'ma cjo c'o ra 'ñench'e o mü'bü, ra perdonao Mizhocjimi c'ua ja nzi va perdonao e Abraham.

¹⁹ ¿Cjo dya ni muvi 'ma c'o o ley Mizhocjimi c'o o dyopju e Moisés? Dyäräji c'ü rá xi'tsc'öji. Zö ya vi mama Mizhocjimi c'ü ro intsjimizüji, pero xo dyacüjme c'o ley nutscöjme rí menzumüjme a Israel, ngue c'ua ro unnc'öji ngüenda rí texeji c'ü rí tügöji ín nzhunc'öji, dya rí ätcöji Mizhocjimi. O dyacüjme c'o ley hasta 'ma cja ro ëjë c'ü o mboxbëche e Abraham c'ü ngue e Jesucristo. Nuc'ü, ngueje c'ü vi mama Mizhocjimi ro intsjimizüji ja c'o nzi va xipji e Abraham. C'o ley, ngue Mizhocjimi o manda c'o o anxe o 'ñe unü c'o ín mboxpalejme c'o. O unüji a dyë e Moisés. ²⁰ 'Ma o unüji c'o ley, dya je ngue anguezeji o unüji; je ngueje a dyë e Moisés c'ü o unüji c'o. Pero 'ma o mama Mizhocjimi c'ü ro intsjimi c'o nte c'o ri cãrã texe cja ne xoñijömü, nguetsjë Mizhocjimi o zopjütsjë e Abraham.

El propósito de la ley

²¹ ¿Pje rá mangöji 'ma? Maco Mizhocjimi o xipji e Abraham c'ü ro intsjimi yo nte yo cãrã texe cja ne xoñijömü, ¿cjo dya ni muvi 'ma c'o ley? Iyö, na jo c'o ley. Pero c'o ley, dya sö ra dyacüji c'ü rga bübüttöji, dya sö ra dyacüji poder. 'Ma jiyö, ro sö ro cumplegöji 'ma c'o ley, ngue c'ua dya ro tüji ín nzhunc'öji. ²² Pero dya je ga cjanu. Na ngueje je t'opju cja o jña Mizhocjimi c'ü rí tügöji ín nzhunc'öji rí texeji; dya cjo bübü c'ü ri ätä texe c'o ley. Nguéc'ua nudya, 'ma cjo c'o ra 'ñench'e o mü'bü e Jesucristo, ra intsjimi Mizhocjimi c'ua ja nzi va xipji e Abraham, ra perdonaoji.

²³ Nutscöjme rí menzumüjme a Israel, 'ma dya be rmí ench'e ín mü'büjme e Jesucristo, mi mandazüjme c'o ley, pero dya sö ro c jagöjme c'o mi mandazüjme c'o. Mi mandazüjme a cjanu, ngue c'ua 'ma ro ëjë e Jesucristo, ro ench'e ín mün'c'öjme angueze. ²⁴ Tsjijñiji ja ga cja c'o pë's'i o bëpji ra mbörü o t'i. Pjörüji hasta 'ma cja ra ndümbeñe c'o t'i. Je xo ga cjatjonu c'o ley, mi pjöcüjme ngue c'ua 'ma ro ëjë e Cristo, ro ench'e ín mün'c'öjme 'ma c'ü, ngue c'ua ro mama 'ma Mizhocjimi c'ü dya cja ri tügöjme ín nzhunc'öjme. ²⁵ Nguéc'ua nudya ya zädã c'ü rí ench'e ín mü'büjme e Jesucristo, nguec'ua dya cja mandazüjme dya c'o ley.

²⁶ Zö ri menzumügueji a Israel o jiyö, pero ya o t'itsc'ejji dya Mizhocjimi, na ngueje ín ench'e in mün'c'ejji dya e Jesucristo. ²⁷ Ya i jigueji, ín 'natjoji co e Jesucristo. C'ua ja ga cja angueze, xo rga cjatsc'ejji dya nu. ²⁸ A jmi Mizhocjimi, dya ra tsja zö ri menzumü a Israel 'naja nte, o jiyö. Dya ra tsja, zö ri esclavo o zö ri libre. Dya ra tsja, zö ri bëzo o zö ri ndixü. Nde 'na ma cjatsc'ejji dya, na ngueje bübü dya e Jesucristo cja in mün'c'ejji ín texeji. ²⁹ Ngue o ntetsc'ejji dya e Cristo. Nguéc'ua zö dya ín menzumüji e Abraham, pero o mboxbëchets'üji dya c'ü, na ngueje ín ench'e in mün'c'ejji dya Mizhocjimi c'ua ja nzi va tsja e Abraham. Nguéc'ua xo 'ñetsc'ejji ra dya'c'ejji Mizhocjimi c'ü vi xipji ro unü angueze.

4

¹ 'Ma ra ndü 'na bëzo, ra zopcü c'ü nu t'i'i texe c'o pë's'i. Nuc'ua c'ü nu t'i, zö ri mentsjaja texe c'o o s'opcü, pero 'ma dya be ri tjümbeñe, chjëntjui c'ü ri mbëpjitjo c'ü. ² Na ngueje bübü c'o pjörü c'e t'i c'ü, 'ñe c'o vi s'opcü. Nguéc'ua c'e t'i ni jyodü ra dyätä anguezeji hasta 'ma cja ra zädã c'e pa c'ü o mbã's'ã c'ü ndü nu tata, cja ra tsjapü o cjaja 'ma c'o. ³ C'ua ja nzi ga cja c'e t'i, je xo ma cjazgöji nu. 'Ma dya be mi ngue na cjuana o t'izgöji Mizhocjimi, mi nza cjaztjogöji mbëpji na ngue mi mandazügöji c'o ley, 'ñe yo tjürü yo cjaji va cja ne xoñijömü. ⁴ Pero 'ma mü o zädã c'o pa c'o vi juajnü Mizhocjimi, o ndãjä c'ua c'ü nu T'i c'ü ngue e Jesucristo o ë o 'ñe jmus'ü cja 'naja ndixü, o jmus'ü nza cjazgöji. O ë o 'ñe cumple c'o ley c'o mi mandazüjme nutscöjme rí menzumüjme a Israel. ⁵ O ëjë para o 'ñe ndü va 'ñevgueji libre. Nguéc'ua nutscöji, dya cja xe ra mandazüji dya c'o ley 'ñe yo tjürü, ngue c'ua Mizhocjimi sö ra tsjacüji o t'izgöji dya c'ü.

⁶ Na ngueje o t'itsc'ejji dya Mizhocjimi, nguec'ua Mizhocjimi o dya'c'üji c'ü o Espiritu o ë bübü cja in mün'c'ejji dya. Nuc'ü, 'ñünc'ejji in mün'c'ejji c'ü, nguec'ua gui xipjiji

Mizhocjimi: “Mi Tatats'üjme”, *in* embeji c'ü. ⁷ Nguec'ua, dya cja *in* mbëpjitjoji ne rí 'natsc'ëji; o t'itsc'ëji dya Mizhocjimi. Nguec'ua ga dya c'ëji c'ü o mama mi jinguã va xipji e Abraham. Dacüji a cjanu na ngueje c'ü vi 'ñe ndü e Cristo.

Pablo se preocupa por los creyentes

⁸ Ma dya be mi pãrãgueji Mizhocjimi, mi nza cjatjotsc'ëji mbëpji, na ngueje me mi sügueji yo ts'ita, mi cjaji c'o o mandamientoji. Maco dya Mizhocjimi yo. ⁹ Pero nudya, ya *in* pãrãgueji dya Mizhocjimi. C'ü xenda na jo, ngue c'ü ya mbã'c'ãji Mizhocjimi ya tsja'c'ëji o t'itsc'ëji dya c'ü. Nguec'ua, ¿jenga *in* ne rí nzhogü rí dyätqueji c'o ley 'ñe yo tjürü c'o mi mandats'üji? Maco dya sö ra 'ñempc'ëji libre cja c'o na s'o, ni pje ra mböxc'üji c'o. ¹⁰ *In* süpüji yo pa, 'ñe yo zana, 'ñe yo cjë'ë, cja na 'ñe yo mbaxua. ¹¹ Nguec'ua me rí cjiñi cja in mü'bügö cjo na cjuana i 'ñench'e in mün'c'ëji e Jesucristo. 'Ma jiyö, ¿pje dyeje c'ü rvá pëpcjö na puncjü a ndetsc'ëji?

¹² Nu'tsc'ëji, dya mi mandats'üji c'o ley, na ngueje dya mi tjëgueji c'o. Nutscöjme rí tjëgöjme, pero nutscö ró ench'e in mün'c'ö e Jesucristo, nguec'ua dya cja mandazü c'o. *In* ne rí cumpleji c'o ley. Pero rí xi'tsc'öji co texe in mü'bü cjuarma, rí tsjaji c'ua ja nzi rgá cjangö dya, dya rí jyëzgueji ra mandats'üji c'o ley. C'ü rvá xi'tsc'öji a cjanu, dya ngue c'ü pje vi tsjacüji, iyö. ¹³ Na ngue rí mbeñegö c'ü na jo vi recibidozüji 'ma. Mi sö'dyëgö 'ma, nguec'ua rvá 'ñe mimigö cja in jñiñiji. Nguec'ua ró xi'tsc'öji ja rgá sö ra salvatsc'ëji e Cristo. ¹⁴ Nu c'e ngueme, zö mi xichats'üji pero dya i tsjapqueji c'ü dya rví muvi c'o jña c'o mi xi'tsc'öji 'ma. Dya xo i xitscöji: “Dya rí ne rá ärajme”, rí 'ñenzgöji. C'ü i tsjaji, i recibidozüji nza cja 'ma ri nguezgö 'naja c'o o anxe Mizhocjimi. I recibidozüji nza cja 'ma ri nguezgö e Cristo Jesús. ¹⁵ ¿Jenga dya cja *in* ne rí dyätcãji? Maco mi mäcjeji 'ma ró zo'c'öji 'ma ot'ü. Me mi ne ri pjöxcöji hasta mi cjiñiñiji quisiera ro sö ri dyacü in chögueji. ¹⁶ Pero nudya, pe rí xitsigöji ya rí nuc'öji na ü dya, na ngueje c'ü rvá xi'tsc'öji c'ü na cjuana.

¹⁷ Nu c'o xöpüte c'o xi'tsc'ëji rí circuncidaogueji, me ne ra xi'tsc'ëji jña c'o rguí mägueji, pero dya jo c'ü xi'tsc'ëji c'o. Na ngueje ne ra tsja'c'ëji rí xögueji co nuzgö, cja rrí cheñeji co nu c'o. ¹⁸ 'Ma cjó c'o ne ra xi'tsc'ëji jña c'o rguí mägueji, na jo c'ü, zö ri bünc'ö co nu'tsc'ëji zö jiyö. Pero ni jyödü ra xi'tsc'ëji jña c'o na cjuana. 'Ma jiyö, dya jo 'ma. ¹⁹ Nu'tsc'ëji in ch'itsc'öji, c'ua ja nzi ga cja 'na ndixü c'ü ya ra zö'dyë sö'ö c'ua ja na ü'ü, je xo ma cjangö nu; me mi sentio in mü'bü por nu'tsc'ëji hasta 'ma i creoji. Nudya, me sentio na yeje in mü'bü. Na ngueje rí pëtsa c'ü rí jyëzgueji c'e pjeñe c'ü *in* cjiñiñiji dya, ngue c'ua ra 'ñetse na jo c'ü na cjuana i 'ñench'e in mü'büji e Jesucristo. ²⁰ Me cja in mü'bü ro bünc'ö co nu'tsc'ëji, ngue c'ua xenda ro pãrãgö ja rva zo'c'öji. Na ngueje dya rí pãrãgö jenga *in* ne rí creoji c'o xöpüte c'o va 'ñe on'c'ëji.

El ejemplo de Agar y Sara

²¹ C'o netsc'ëji ra mandats'üji c'o ley, xitsixãji, ¿cjo dya *in* unüji na jo ngüenda pje pjëzhi c'ü mama c'o ley? ²² C'o ley, je t'opjü nu, c'ü mi 'ñeje yeje t'i e Abraham. C'ü 'naja, vi mus'ü 'na ndixü c'ü mi mbëpíte. C'ü 'naja, vi mus'ü 'na ndixü c'ü dya cjó mi ngue o mbëpíte c'ü, c'ü mi nguetsjë c'ü nu su e Abraham. ²³ Nu c'ü o t'i c'e mbëpíte, o jmus'ü c'ua ja va netsjë e Abraham. Pero c'ü o t'i c'e ndixü c'ü dya mi mbëpíte, o jmus'ü c'ü, na ngueje Mizhocjimi ya vi xipji e Abraham ro jmus'ü. ²⁴ C'o ndixü c'o, rá jyëtscö c'o ye jña c'ua ja va zocüji Mizhocjimi. C'e mbëpíte c'ü mi chjü'ü e Agar, ngueje c'ü rá jyëtscö c'o ley c'ü, c'o o unü Mizhocjimi c'o in mboxatitajme cja c'e t'eje a Sinaí. Na ngueje c'o me jodü ra cumple c'o ley c'o, nza cjatjo mbëpji, dya libre c'o. Na ngueje me süpüji c'o ley. ²⁵ E Agar, xo rá jyëtscö c'e t'eje a Sinaí c'ü je bübü a Arabia. Xo rá jyëtscö c'e jñiñi a Jerusalén yo pa dya. Na ngueje c'o in menzumüjme a Jerusalén chjëntjui nza cja mbëpji c'o, na ngueje me jodü ra cumpleji c'o ley. ²⁶ Nu c'e ndixü c'ü mi libre c'ü dya mi mbëpíte, rá jyëtscö c'e Jerusalén a jens'e c'ü. Nutscöji je rí menzumüji nu, nguec'ua dya cja nza cjangöji mbëpji, ya rí libregöji dya. ²⁷ Ra sö rí unnc'ëji ngüenda a cjanu, na ngueje ya t'opjü a cjava:

Mäjägue, nu'tsc'e dya i ndunte, ni xo ri muxt'i.

Mapcje na zézhi rgui mäjce, nu'tsc'e dya i sö c'ua na ü'ü rvi muxt'i.

Na ngueje zö dya in muxt'igue, pero xenda rrä puncjü c'o in ch'igue, que na ngueje c'o o t'i c'e ndixü c'ü mbëpíte c'ü o musp'ü t'i c'ü nin xirague, eñe.

²⁸ C'ü o t'i c'e ndixü c'ü mi libre, mi ngue e Isaac. O jmus'ü c'ua ja nzi va mama Mizhocjimi. Je xo ga cjatjonu, cjuarma, o t'izgöji Mizhocjimi c'ua ja nzi va mama. ²⁹ C'o pa c'o, mi nuji na ü c'e t'i c'ü vi mama Mizhocjimi ro jmus'ü; mi cja c'e t'i c'ü vi jmus'ü na ngue c'ü mi netsjë a cjanu c'ü nu tata. Je xo ga cjatjo dya nu, c'o me jodü ra cumple c'o ley, nugüji na ü c'o, nutscöji rí ätäji e Jesucristo. ³⁰ Pero dyärä'maji c'ü t'opjü cja o jña Mizhocjimi: “Chäjñä ne ndixü nu mbëpíte rí xipji ra mëvi nu t'i. Na ngueje nu o t'i ne ndixü nu, dya pje ra ch'unü ni pje xo ra s'opcü nu. Nguextjo nujnu t'i ne ndixü nu dya mbëpíte, nu ra s'opcü texe”, eñe cja o jña Mizhocjimi. ³¹ Nguéc'ua rí xi'tsc'öji cjuarma, dya cja mandazüji c'o ley, dya cja nza czazgöji c'ü o t'i c'e ndixü c'ü mi mbëpíte. O 'ñevgüegöji libre e Cristo; nguéc'ua nza czazgöji dya c'ü o t'i c'e ndixü c'ü dya mi mbëpíte.

5

Sigan firmes en la libertad

¹ E Cristo o 'ñevgueji libre ngue c'ua dya cja ra mandazüji nza cja o mbëpji. Nguéc'ua dya rí tsjapüji ngüenda c'o 'ñaja xöpüte, dya rí jyëzgueji ra mandatsc'ëji c'o ley.

² C'o xöpüte neji ra circuncidaots'üji. Dyäräji na jo c'ü rá xi'tsc'öji nutscö e Pablo rí apóstolegö. Dya rí jyëzji ra circuncidaots'üji. Na ngueje, dya ngue c'ü rgui salvagueji; nguextjo e Cristo ra salvats'üji. ³ Xo rá yepe rá xi'tsc'öji 'naja jña. Texe c'o cja ra circuncidaoji, xo ni jyodü ra tsjaji texe c'o 'ñaja jña c'ua ja nzi ga mama c'o o ley Mizhocjimi c'o o dyopjü e Moisés. 'Ma jiyö, dya ra salva 'ma c'o. ⁴ Bübüts'ëji c'o ne ra cumple c'o ley, na ngueje cijñiji 'ma ra tsjaji a cjanu, dya cja ri tû o nzhubüji. Pero rí xi'tsc'öji, 'ma cijñiji a cjanu, dya ench'e o mü'büji 'ma e Cristo, ya xögüji co angueze. Y ya o jyëzji Mizhocjimi, maco o s'iyazüji va ndjä e Cristo. ⁵ Nutscöji ró ench'e in mü'bügöji e Jesucristo, bübü in mün'c'öji dya o Espíritu Mizhocjimi. Nguéc'ua rí pärägöji 'ma rá sätc'öji cja jmi Mizhocjimi, ra xitsiji c'ü dya rí tügöji in nzhunc'öji. ⁶ 'Ma cjó c'o bübü o mü'bü e Cristo Jesús, dya ra tsja zö ya vi circuncidaoji o jiyö. Na ngueje 'ma cjó c'o ra 'ñench'e o mü'bü e Jesucristo, ra sö ra s'iya yo nu minteji 'ma. Ngue c'ü ni muvi c'ü.

⁷ Nu'tsc'ëji mi nzhodügueji na jo cja o 'ñiji e Cristo. ¿Jenga i jyëzgueji o dyon'c'ëji, nguéc'ua dya cja in ne rí dyätqueji dya c'o jña c'o na cjuana? ⁸ C'ü o 'ñünn'c'ëji in mü'büji ngue c'ua vi jyëzgueji c'o jña c'o na cjuana, dya ngue Mizhocjimi. C'ü o tsja Mizhocjimi, o 'ñünn'c'ü in mün'c'ëji 'ma ot'ü, ngue c'ua vi 'ñench'e in mü'büji e Jesucristo. ⁹ Nguéc'ua rí pjötpügueji ngüenda c'o jña c'o ni dyon'c'ëji, na ngueje chjëntjui nza cja o ixcüjñü. In pärägüejü co ts'inguiljé c'ü rrä ixi, ra s'odü texe o cjujñü. ¹⁰ Bübüzügöji dya c'ín Jmugöji, nguéc'ua rí juntc'ö in mü'bü c'ü xo rí tsjijñiji c'e pjeñe c'ü rí cijñigö, c'ü dya nan'ño rgui tsjijñiji. Pero nu c'ü cja'c'ëji rí yembeñeji, ra nduns'ü o nzhubü c'ü, zö cjó ri ngueje y zö pje ri pjëzhi.

¹¹ Rí xipjigö yo nte c'ü o pätcäji va ndü e Cristo cja ngronsi. Nguéc'ua ga nugüji na ü. 'Ma ro jü'sc'ö xe 'na jña c'ü xe ro xicöji c'ü ni jyodü ra circuncidaoji, jo ri ñu'maji cjuarma, dya cja ro nugü na ü 'ma c'o. ¹² Ya ponch'ü in mün'c'ëji na ngueje c'o xöpüte c'o va 'ñe xi'tsc'ëji c'ü ni jyodü ra circuncidaots'üji ra dyocüts'üji in cuerpoji. Maco c'o xöpüte c'apüji ni muvi c'ü ni dyopcüji o cuerpo 'na nte, ¿jenga dya ne c'o xöpüte ixta cji'p'itsjëji?

¹³ Nu'tsc'ëji o 'ñünn'c'ü in mü'büji Mizhocjimi i 'ñench'e in mün'c'ëji e Cristo, ngue c'ua rí libregueji, dya cja xe ra mandats'üji c'o ley. Pero dya rí tsjijñiji: “Rí libregöji dya, nguéc'ua sö rá cjaji dya texe c'ua ja nzi rgá netsjögöji”, rí 'ñeñeji. Iyö. Nu c'ü rí tsjaji, rí pötqui s'iyaji y rí pötqui pjösteji. ¹⁴ Mama a cjava o jña Mizhocjimi: “S'iyagueji yo nin minteji c'ua ja nzi gui s'iyatsjëji”, eñe. Nu 'ma rí s'iyaji a cjanu yo nin minteji, nu'ma, ya

ĩ cumpleji 'ma c'ü mama c'o ley. ¹⁵ Pjötüpüji na jo ngüenda. Na ngue 'ma in pötqui ñuji na ü, 'ñe 'ma in pötqui chüji, 'na rí chjorütsjéji 'ma.

Los deseos humanos y la vida por el Espíritu

¹⁶ Dyäräji c'ü rá xi'tsc'öji. Nu 'ma rí dyätäji o Espíritu Mizhocjimi, dya in cjagueji 'ma c'ua ja nzi gui ñetsjéji c'o na s'o. ¹⁷ C'o va ëjë ín pjeñetsjéji rá cjaji, dya ne o Espíritu Mizhocjimi c'o. Y c'ü ne o Espíritu Mizhocjimi c'ü rá cjagöji, dya rí netsjégöji c'o. Nguec'ua bübü 'ma rí yembeñeji c'o rí cjaji. ¹⁸ Pero 'ma rí dyätqueji o Espíritu Mizhocjimi, dya cja xe ra mandats'üji 'ma c'o ley.

¹⁹ Ixi jñetsetjo 'na nte, 'ma cja'a c'ua ja ga netsjé c'o na s'o. C'o nte c'o cja c'ua ja ga netsjé, cārã c'o 'ñeje ndixü c'o dya ngue nu su'u. Y cārã ndixü c'o 'ñeje bëzo c'o dya ngue nu xīra. Xo cārã c'o pje nde cja ga cjanu c'o na s'o, cjaji c'o va ëjë o pjeñetsjéji, dya c'a s'üji. ²⁰ Yo nte c'o cja c'ua ja ga netsjé c'o na s'o, cārã c'o ma't'ü yo ts'ita. Xo cārã c'o cëro. Cārã c'o nu'u na ü yo nu minteji. Cārã c'o jonbü chü yo nu minteji. Cārã c'o nepe c'ü pë's'i yo nu minteji. Cārã c'o me ts'i ni üdü. Cārã c'o me jodü nguextjo c'o netsjé. Cārã c'o me xöcü yo nte, y me üji c'o dya ngue o dyotsjéji. ²¹ Yo nte c'o cja c'ua ja nzi ga netsjéji c'o na s'o, cārã c'o me jodü ja rgá tsjapüji o cjajaji c'o pë's'i yo nu minteji. Cārã c'o pö't'ünte. Cārã c'o tí'í. Cārã c'o me cja c'o na s'o cja mbaxua. Y pje c'o xe nde cjaji. Ya ró xi'tsc'öji 'ma ot'ü, y nudya rí yepe rí xi'tsc'öji, c'o cja ga cjanu, dya ra sö ra zät'äji a jmi Mizhocjimi ja manda.

²² Pero 'ma rá ätcöji o Espíritu Mizhocjimi, ra 'ñünngüji 'ma ín mün'c'öji ngue c'ua rá s'iyaji yo nín minteji, y rá mápäji Mizhocjimi, y rá mimiji na jo, dya pje rá mbeñeji. Y 'ma rá ätcöji c'ü, rá pësp'iji paciencia zö cjó pje ra tsjacüji, dya pje rá nzhopcüji c'o na s'o. Y rá cjagöji rrã jontezgöji rá pjös'üji yo nín minteji. Y 'ma pje c'o rá mamaji c'ü rá cjaji, rá cumpleji c'ua ja rvá mangöji. ²³ Xo 'ñeje 'ma rá ätcöji o Espíritu Mizhocjimi, rá ätäji Mizhocjimi, dya rá cjapcöji rrã nozgöji. Y rá pjörütsjéji ngue c'ua dya rá cjatsjéji c'ü rá cjiññitsjéji. 'Ma rá cjagöji a cjanu texe yo na jo, dya bübü ne rí 'naja ley c'ü ri mama na s'o rí cjagöji 'ma. ²⁴ 'Ma o ndü e Cristo cja ngronsi, xo ró tügöji nutscöji ya rí ench'e ín mü'büji. Nguec'ua rí jéziji c'o na s'o c'o netsjé ín mü'büji. ²⁵ Je ngue por o Espíritu c'ü ni bübü Mizhocjimi cja ín mü'büji dya. Nguec'ua angueze rá ätcöji dya.

²⁶ Dya rá jodüji c'ü ra mama yo nte c'ü me na jozgöji. Dya cjó rá xipjiji: “Xenda na jozgö que na ngue'tsc'e”, rá embeji. Iyö. Dya xo rá pötca mbidiaji.

6

Ayúdense unos a otros

¹ Mi cjuarmatsc'öji, bübü 'ma ra tsja na s'o 'na cjuarma. 'Ma ga cjanu, nu'tsc'ejji in ätqueji o Espíritu Mizhocjimi ngue'tsc'ejji rí zopjüji, ngue c'ua ra nzhögü o mü'bü ra jyézi c'o na s'o c'ü. Pero jmanch'a rgui zopjüji, dya rí tsjapütsjéji rrã jotsc'ejji. Xo rí pjötüpügeji ngüenda c'ü dya xo ra ndö'c'ü in mün'c'ejji c'ü xo rgui tsjagueji c'o na s'o. ² 'Ma cja na s'o 'na cjuarma, chjëntjui c'ü ri tuns'ü 'na pöjö c'ü me na jyü. Nguec'ua rí pjösc'ejji 'ma c'ü. O zö pje ri pjézhi c'ü ni jyodü 'na cjuarma, rí pjösc'ejji c'ü. 'Ma rí tsjagueji a cjanu, ya i tsjagueji c'ü o xitsiji e Cristo.

³ Nu 'ma cjó c'o cjiññitsjé c'ü me na jo c'ü cja'a, pero 'ma dya je ga cjanu ga tsja, nu'ma, dya cjuana 'ma c'ü cjiññi c'e nte. ⁴ Yo nin cjuarmatsjéji, dya ngueje yo rí jñandagueji c'ü cja yo, cja rrñ mangueji: “Xenda na jozgö que na ngue ne cjuarma nu”, rí 'ñeñeji. Iyö. Je nguetsjé c'o in cjagueji rí ñuji cjo na jo c'o o jiyö. Y 'ma na jo c'o in cjagueji, je ngue c'o rgui mägueji 'ma c'o. ⁵ Nzi 'nazgöji rá nzhötüji ngüenda Mizhocjimi c'ua ja nzi rvá minc'öji; dya ngueje c'ua ja va mimi c'ü 'naja mi cjuarmagöji.

⁶ C'o xötpü o jña Mizhocjimi ni jyodü ra mbös'üji c'o jizhi o jña Mizhocjimi, ra unüji c'o rguí jyodüji.

⁷ Pe in cjiññiji c'ü dya ra tsja, zö ja rgá mimi 'na nte. Pero rí xi'tsc'öji, dya cja rí tsjiññiji a cjanu, na ngueje dya cjuana. Na ngueje Mizhocjimi dya sö cjó ra tsjapü burla c'ü. Na

ngue c'ua ja ga tsja 'na nte, je xo rgá cjanu rgá nzhopcüji c'ü. Chjëntjui nza cja 'na c'ü ra mbodü o ndëxü, ra ndagü o ndëxü. Pero 'ma ra mbodü o ndöbidi, bidi ra ndagü. ⁸ Nu c'o sido cja'a c'ua ja ga netsjë nguec'ua ga tsjaji c'o na s'o, dya ra bübüji co Mizhocjimi c'o, ra ndüji. Pero c'o sido ätä o Espíritu Mizhocjimi nguec'ua ga tsjaji c'o na jo, ra ch'unüji c'ü rguí bübüji Mizhocjimi, dya ra ndüji. ⁹ Nguec'ua ni jyodü, dya ra tögüzüji rga caji c'o na jo. Na ngueje 'ma dya rá jëziji, ra ngötcüji na jo 'ma Mizhocjimi 'ma ra zädä c'e pa 'ma ra tjün ngüenda. ¹⁰ Nguec'ua texe 'ma sö'ö, ni jyodü rá pjös'üji texe yo nín mintegöji. C'o xenda rá pjösc'öji ngue yo mi cjuarmagöji yo ench'e o mü'bü e Cristo.

Advertencias y saludos finales

¹¹ Jñant'maji dya yo letra yo na nojo yo rí opjütsjögö. Ngue yo rguí nguarü. ¹² C'o xöpüte neji c'ü ra mama yo ín menzumüjme: “Na jo c'o xöpüte, na ngueje xo caji ín chjürügöji”, ra 'ñeñeji. Nguec'ua ga xi'tsc'ejí c'o xöpüte c'ü rí circuncidaogüeji. Nu 'ma dya ro xi'ts'iji a cjanu, ro tsja yo nte ro nuji na ü 'ma c'o xöpüte. Na ngueje c'o xöpüte creoji c'ü o pätcägöji e Cristo va ndü cja ngronsi. Pero dya neji cjó ra nuji na ü. ¹³ Nu c'o xöpüte c'o xi'tsc'ejí ra circuncidaots'üji, dya xo cumpleji c'o ley. Pero neji c'ü ra circuncidaots'üji ngue c'ua ra mä'c'äji ra mamaji: “Jñant'maji, ya circuncidaoji c'o cārā a Galacia”, ra 'ñembeji c'o nu menzumüji. ¹⁴ Pero nutscö, dya cja rí ne rá cjacpö rguí muvi c'ü rguí circuncidaoji 'na nte o c'o pje ri pjëzhi. C'ü rá cjacpö rguí muvi, nguextjo c'ü o pätcäji e Jesucristo c'ín Jmugöji va ndü cja ngronsi. Na ngueje c'ü vi ndü cja ngronsi e Jesucristo, chjëntjui c'ü ró tügö. Nguec'ua dya cja mandazü yo na s'o yo bübü cja ne xoñijöümü. Y nguec'ua yo nte yo dya ejme Mizhocjimi, dya xo cjacü ngüenda yo. ¹⁵ 'Ma cjó c'o ra 'ñench'e o mü'bü e Cristo, dya ni muvi c'ü ya vi circuncidaoji o jiyö. C'ü na cjuana ni muvi, ngue c'ü ya ngue o t'i Mizhocjimi 'na nte, ngue c'ua nuevo ga nguijñi dya, y nuevo ga mimi. ¹⁶ Texe c'o ra 'ñench'e o mü'bü e Jesucristo ngue c'ua ra mbös'üji nuevo rgá mimiji, Mizhocjimi ra juentse c'o, y ra unü c'ü rguí mäjä o mü'büji, dya pje ra mbeñeji. Na ngueje c'o ra tsja a cjanu, ngueje c'o ra tsjapü Mizhocjimi o nte c'ua ja nzi va tsja mi jinguä o tsjapü e Israel o nte.

¹⁷ Ndeze dya, ga ma a xo'ñi, dya rí negö cjó ra mama c'ü dya rí apóstolegö o ra tsjapü ni muvi c'ü ni dyopcüji o cuerpoji ga circuncidaoji yo nte. Na ngueje xo 'ñezgö xo bübü yo jñetse cja ín cuerpogö, pero ngueje c'ua ja rvá sufregö na ngue rí pëpi e Jesús.

¹⁸ Mi cjuarmats'ügöji, e Jesucristo c'ín Jmugöji c'ü bübü cja in mün'c'ejí ra mböxc'üji nuevo rguí minc'ejí. Je rga cjanu, amén.

LA CARTA DEL APOSTOL SAN PABLO A LOS EFESIOS

Pablo escribe a la iglesia en Efeso

¹ Nuzgö e Pablo, rí apóstolegö cja e Jesucristo, na ngueje o ne a cjanu Mizhocjimi. Rí pen'c'ejí ne carta, nu'tsc'ejí in cārāji a Efeso; o ntets'üji Mizhocjimi na ngueje in ejmeji e Jesucristo. ² Rí ötcö Mizhocjimi c'ü ín Tataji, 'ñe e Jesucristo c'ü ín Jmugöji ra sido ra nuc'ejí na jo'o. Nguec'ua ra mājā in mü'büji, dya pje rí mbeñeji.

Bendiciones espirituales en Cristo

³ Me na jo Mizhocjimi c'ü ngueje nu Mizhocjimi c'ü ín Jmugöji e Jesucristo. Xo ngueje nu Tata e Jesucristo c'ü ín Jmugöji, na ngueje xo Mizhocjimi e Jesucristo. Mizhocjimi ngue c'ü o nintsjimizüji c'ü; na ngueje rí 'natjoci dya co e Cristo. Me co nintsjimizügöji Mizhocjimi co texe c'ü je va ëjē a jens'e cja e Jesucristo. ⁴ 'Ma dya be mi t'ät'ä ne xoñijö mü, o juancügöji Mizhocjimi c'ü ra nguezüji o t'i angueze c'ü dya rá tū ín nzhubüji a jmi angueze. O juancügöji c'ü exti nguetjözügöji e Cristo. ⁵ Me co s'iyazügöji Mizhocjimi. O ne o tsjacüji o t'i. O tsja c'ua ja nzi va nguijñi angueze. Ngue c'ü o ndājā e Jesucristo c'ü nu T'i cja ne xoñijö mü ngue c'ua o tsjacüji o t'izüji Mizhocjimi. ⁶ Sido rí ma't'ügöji Mizhocjimi na ngueje me co mbenzeji. Mizhocjimi me s'iya c'ü nu T'i. Me xo s'iyazügöji na ngueje rí 'natjoci dya co c'ü nu T'i. ⁷ Me co s'iyazügöji Mizhocjimi. O ndājā e Jesucristo cja ne xoñijö mü. E Jesucristo o ē pjödü o cji va ndömbgüji. A cjanu o perdonao Mizhocjimi ín nzhubügöji. ⁸ Mizhocjimi o jítisji c'ü me co s'iyazüji. O dyacüji rí pārāji ja cja angueze. ⁹ Nu c'ü mi ne Mizhocjimi ro tsja'a, dya cjó mi pārā. Pero ya o tsjacüji Mizhocjimi ró pārāji dya, nu c'ü o mbeñe o tsja. ¹⁰ Nu c'ü o mbeñe Mizhocjimi ngueje e Cristo ra manda texe c'o bübü a jens'e 'ñe cja ne xoñijö mü. Nguec'ua a cjanu ya ra 'natjoci. Nu c'ü o mbeñe Mizhocjimi ya cja dya, na ngueje ya zādā c'o cjē c'o ya vi mama.

¹¹ Nutscöji rí 'natjoci co e Cristo. Nguec'ua, c'ua ja nzi va ne Mizhocjimi, o tsjacüji o t'izüji angueze. Na ngueje Mizhocjimi cja'a texe c'ua ja nzi ga nguijñi. ¹² Nutscöjme rí menzumüjme a Israel. 'Ma dya be ma ëjē e Jesucristo, ya rmí te'bejme angueze. Rí cārāgöjme ja rí nzijme c'ü ot'ü ró ejmejme e Jesucristo. Mizhocjimi o ne o tsjacüjme nguezüjme o t'i angueze; ngue c'ua yo nte ra jñandaji nu c'ü o tsjacüjme angueze, ra mamaji c'ü me na nojo c'ü, 'ñe me na jo. ¹³ Nu'tsc'ejí, dya in menzumügueji a Israel, xo 'ñetsc'ejí i 'ñench'e in mü'büji e Jesucristo 'ma i dyärāgueji c'e jña c'ü na cjuana c'ü mama ja rga jocüts'ü in mü'büji. Nuc'ua o Espíritu Mizhocjimi c'ü vi mama Mizhocjimi ro ëjē, o ē mimi cja in mü'bügueji. A cjanu xo 'ñetsc'ejí o tsja'c'üji Mizhocjimi o t'its'üji dya. Ya xo in 'natjoci dya co e Jesucristo. ¹⁴ O Espíritu Mizhocjimi bübü cja ín mü'bügöji. Ngue angueze cjacüji rí pārāji, ra cjuatü Mizhocjimi nu c'ü cja'a. Nu c'ü cjacüji Mizhocjimi ngue c'ü exti nguetjözüji e Jesucristo, 'ma rá sät'āji a jens'e nu ja bübü angueze. Nguec'ua rá ma't'üji dya Mizhocjimi na ngueje me na nojo.

Pablo pide a Dios que dé sabiduría a los creyentes

¹⁵ Rí ärägö c'ü mamaji sido in ejmeji e Jesucristo c'ü ín Jmugöji; y me xo in s'iyaji c'o dyaja c'o xo ngue o nte Mizhocjimi. ¹⁶ Nguec'ua nuzgö, dya rí söyagö rgá unü na pöjö Mizhocjimi. Rí mbents'ejí 'ma rí ötügö Mizhocjimi. ¹⁷ Mizhocjimi ngueje o Mizhocjimi c'ü ín Jmugöji c'ü ngueje e Jesucristo. Mizhocjimi ngueje mi Tataji c'ü me na nojo. Nuzgö rí ötügö Mizhocjimi xenda ra jít's'iji ja cja angueze; ngue c'ua xenda rí pārāgueji angueze cja in mü'bügueji. ¹⁸ Me rí ötügö Mizhocjimi ra dya'c'üji jya's'ü cja in mü'büji c'ü rí tsjijñigueji na jo, ngue c'ua xenda rí tendiogüejí na jo nu c'ü o tsja'c'üji Mizhocjimi me na zö. O zon'c'ügüejí ri ngue o t'its'üji angueze. Rí ötcö Mizhocjimi ra dya'c'üji xo rí pārāgueji c'ü exti nguetjots'üji e Jesucristo. Ngue c'ü in te'beji dya. Nguezgöji o t'izüji Mizhocjimi ra dyacöji a cjanu. ¹⁹ Me rí ötügö Mizhocjimi c'ü xo rí tendiogüejí c'ü me na zēzhi Mizhocjimi. Angueze sö ra tsja texe. Nutscöji rí ejmeji Mizhocjimi, ngue o Espíritu

angueze c'ü me na zëzhi ga pëpji cja ín mü'bügöji. ²⁰ Mizhocjimi, c'ua ja nzi o pëpji na zëzhi 'ma o xos'ü e Jesucristo 'ma ya vi ndü, je xo va cjanu ga pëpji na zëzhi cja ín mü'bügöji. 'Ma ya vi xos'ü e Jesucristo 'ma ya vi ndü, nuc'ua o tsjapü c'ua o mimi Jmu a jens'e cja o jodyë Mizhocjimi. ²¹ Mizhocjimi o unü e Jesucristo ra manda texe cja yo gobierno, 'ñejyo jmu, 'ñeje texe yo pje nde pjëzhi cja yo nte. E Jesucristo manda texe dya. Dya ra nguarü c'ü ra manda c'ü. ²² Mizhocjimi o unü e Jesucristo ra manda texe; texe bübü a jömü cja o ngua'a. Mizhocjimi o tsjapü e Jesucristo ín ñigöji, nutscöji rí jmurüji rí ejmeji angueze. ²³ Nguezüji o cuerpozüji angueze. Ngue angueze c'ü manda cja ín mü'bügöji. A cjanu 'ñetse cja ne xoñijömü ja cja e Jesucristo, 'ñetse c'ü sädä texe c'ü o mbeñe Mizhocjimi.

2

Salvos por el amor de Dios

¹ Nu'tsc'ejji, xo o xoxc'ügueji Mizhocjimi; o dya'c'ügueji c'ü gui bübüjtjogueji. Na ngue c'o na s'o c'o mi cjagueji, chjëntjui c'ü ya rvi chügueji. ² Nu'tsc'ejji mi cjagueji c'o na s'o; mi nzhodügueji c'ua ja nzi ga tsja yo nte yo dya pärä Mizhocjimi. Mi ätägueji e Satanás c'ü dya jo c'ü ndaxojñi texe yo demonio. Ngue e Satanás c'ü pëpji cja o mü'bü yo nte yo dya ätä Mizhocjimi. ³ Nutscöji, dya rmí ätägöji Mizhocjimi. Rmí cjagöji c'o mi netsjëji; texe c'o mi ne ín cuerpogöji. Rmí cjagöji texe c'o ma ëjë cja ín ñigöji. Mizhocjimi rmí ünngügöji c'ua ja xo nzi ga ünmbü texe c'o dyaja c'o cja na s'o. Mizhocjimi ra tsjapü ra sufrido c'o. ⁴ Pero Mizhocjimi me juentsquegöji me go s'iyazüji na puncjü. ⁵ Na ngue c'o na s'o c'o mi cjagöji chjëntjui c'ü ya rvä tügöji. Pero o dyacüji Mizhocjimi c'ü rí bübütjoi, na ngueje e Jesucristo bübütjo. A cjanu Mizhocjimi o 'ñevgueji libre cja c'o na s'o, na ngue me s'iyazüji. ⁶ Mizhocjimi o xos'ü e Jesucristo 'ma ya vi ndü; xo 'ñetscöji o xoxcügöji 'ma. Nguec'ua Mizhocjimi o tsjacüji rí 'natjoi dya, co e Jesucristo c'ü manda a jens'e. C'ua ja nzi ga nugüji dya Mizhocjimi, ya 'natjo c'ua rí mimiji co e Jesucristo. ⁷ Mizhocjimi o tsja texe yo, ngue c'ua texe yo cjë yo va ëjë 'ñe 'ma ya rguí nguins'i ne xoñijömü; texezüji rá unüji ngüenda c'ü me o s'iyazüji Mizhocjimi, me o juentsquegöji, nutscöji ya rí 'natjoi co e Jesucristo. ⁸ C'ü vi jogü in mü'bügueji, dya ngue c'ü rvi tsjagueji c'o na jo. Ngue c'ü me o s'iyats'üji Mizhocjimi. Nguec'ua 'ma i 'ñench'e in mü'büji e Jesucristo, o jocüts'üji Mizhocjimi in mü'büji. Mizhocjimi o ne o tsja a cjanu. ⁹ Dya cjó sö cjó ra tsjapütsjë na nojo c'ü ra mama: “Na jözügö a jmi Mizhocjimi na ngueje ró cjagö na jo”, ra 'ñeñe. ¹⁰ Ngue Mizhocjimi c'ü o jocüzüji ín mü'bügöji. O tsjacüji rí 'natjoi co e Jesucristo, nguec'ua dadyo ín mü'büji. Nudya, ne'e Mizhocjimi dadyo rga mimiji dya, ngue c'ua rá cjagöji c'o na jo c'ua ja ya nzi va mbeñe Mizhocjimi.

La paz tenemos por medio de Cristo

¹¹ Nu'tsc'ejji, dya in menzumüji a Israel, mbeñeji ja ma cjats'üji mi jinguã. Nutscöjme rí menzumüjme a Israel mi ocüjme ín cuerpojme ngue c'ua ro 'mãrä mi ngue o ntezüjme Mizhocjimi. Mi mamajme que nu'tsc'ejji, dya mi nguets'üji o ntets'üji Mizhocjimi na ngueje, dya pje mi ocüji in cuerpogueji. ¹² Mi jinguã Mizhocjimi o mama c'ü ro ëjë e Cristo ro 'ñe jopcü o mü'bü yo nte. Nguetscöjme rí menzumüjme a Israel o xitsijme a cjanu Mizhocjimi. Nguec'ua mi te'bejme e Cristo. Nu'tsc'ejji, dya in menzumüji a Israel, nguec'ua dya mi te'begueji e Cristo c'ua ja nzi rmá te'begöjme. Y dya mi ngue o ntets'üji Mizhocjimi nza czazgöjme. Dya mi pärägueji ja ga cja Mizhocjimi. ¹³ Pero nudya, ya in 'natjoi co e Jesucristo. Nu 'ma ot'ü, dya pje mi ngue'tsc'ejji o ntets'ügueji Mizhocjimi. Pero nudya, dya nguextjözüjme o ntezüjme Mizhocjimi, xo 'ñetsc'ejji ya xo ngue o ntets'üji dya c'ü; na ngueje e Jesucristo o pjödü o cji va ngötcüji ín nzhubüji. ¹⁴ Nutscöjme rí menzumüjme a Israel, 'ñetsc'ejji, dya in menzumüji a Israel, e Jesucristo ya o tsjacüji ya 'natjo jñiñi c'ua ja rí menzumüji dya. Nutscöjme 'ñetsc'ejji mi pötü rmá nuji na ü. Pero nudya e Jesucristo ya tsjacüji c'ü rí cãräji na jo dya. ¹⁵ Mi pötü rmá nuji na ü, na ngueje nutscöjme mi tjëjme c'o o ley Mizhocjimi; nu'tsc'ejji, dya mi tjëgueji c'o.

Pero o 'ñe ndü e Jesucristo va ngötcüji ín nzhubüji, nguec'ua dya cja mandazüjme c'o ley. A cjanu o tsjacüji ya rí 'natjo ntezüji c'ü cja rí dadyoji; nutscöjme rí menzumüjme a Israel, 'ñetsc'ej, dya in menzumüjueji a Israel. A cjanu xo o tsjacüji rá cãrãji na jo. ¹⁶ Ngue cja ngronsi o ndü e Jesucristo. O böbü a nde'ezüji 'ñe cja Mizhocjimi, nguec'ua rí pötca mäjãji dya Mizhocjimi. Nudya, dya cja rí pötca üji Mizhocjimi. E Jesucristo o ndü cja ngronsi va ngötcüji ín nzhubügöji. A cjanu, nutscöjme rí menzumüjme a Israel, 'ñetsc'ej, dya in menzumüji a Israel, ya rí 'natjo cuerpoji, dya cja rí pötca üji.

¹⁷ O ëjë e Jesucristo, nguec'ua rí pãrãji ya nugüjme na jo Mizhocjimi, nuzgöjme rí menzumüjme a Israel. Xo 'ñetsc'ej, dya in menzumüji a Israel, xo nuc'üji na jo. ¹⁸ Nudya nutscöjme rí menzumüjme a Israel ya sö rá chëzhijme a jmi Mizhocjimi c'ü ngueje ín Tatagöji. Xo 'ñetsc'ej sö rí chëzhigüej na ngueje 'natjo o Espíritu Mizhocjimi c'ü bübü in mü'bügüej 'ñe ín mü'bügöjme. ¹⁹ Nu'tsc'ej, dya in menzumüji a Israel, nguec'ua dya mi ngue o ntets'üji Mizhocjimi. Pero nudya, ya ngue o ntets'üji dya c'ü. A cjanu xo in menzumüji dya a jens'e cja Mizhocjimi. ²⁰ Nu'tsc'ej dya; xo 'ñezgöjme nguezgöji 'na templo nu ja bübü Mizhocjimi na ngueje rí ejmeji e Jesucristo. Angueze ngue c'e ndojo c'ü ot'ü o tjümü cja squina c'ü. Nu c'o apóstole 'ñe c'o profeta o mamaji ja ga cja e Jesucristo. Anguesji ngueje c'o ndojo c'o o jñümüji cja c'e cimient. Nutscöji rí ejmeji o jña Mizhocjimi, nguezgöji c'o ndojo c'o o dyü's'üji a xes'e cja c'e cimient. ²¹ Ra nocü c'e templo c'ü nguezgöji o ntezüji Mizhocjimi. Texe c'o ejme e Jesucristo ngue c'o ndojo c'o na jü's'üji a xes'e cja c'e cimient. Texe c'o ejme e Jesucristo ya 'natjoci co angueze. C'e templo c'ü na jãbãji me na sjü, na ngueje ngue o tsjaja Mizhocjimi. Nunu, je bübü nu angueze. ²² Xo 'ñetsc'ej xo na jü'sc'ügüej cja c'e templo c'ü ngue o nte Mizhocjimi, na ngueje xo 'ñetsc'ej bübü in mü'bügüej dya, o Espíritu Mizhocjimi.

3

Pablo encargado del evangelio para los que no eran de Israel

¹ Nutscö e Pablo, rí mbëpjijogö cja e Jesucristo. Nguec'ua rí ogö cja pjörü na ngueje rí zo'c'öji o jña e Jesucristo, nu'tsc'ej, dya in menzumüji a Israel. ² Ya jo in pãrãgüej me s'iyazügö Mizhocjimi. O 'ñembgö rá xi'ts'iji c'ü me s'iyats'üji angueze. ³ Ya ró xi'tsc'öji ja nzi jña cja ne carta ngue c'ua rí pãrãgüej nguetsjé Mizhocjimi o jitsi pje na mbë c'ü o mbeñe angueze. Nu c'ü o mbeñe Mizhocjimi, dya mi pãrãji mi jinguã. Pero nudya, ya 'mãrã dya. ⁴ Ma rí xörügüej c'o jña c'o ró xi'tsc'öji cja ne carta, ra sö rí unügüej ngüenda c'ü rí pãrãgö nu c'o o mbeñe Mizhocjimi, nguec'ua va ndãjä e Cristo. ⁵ Nu c'o nte c'o mi cãrã mi jinguã, nuc'o, dya mi pãrãji c'ü o mbeñe Mizhocjimi c'o. Yo cjë dya yo, o Espíritu Mizhocjimi jíchi c'o apóstole 'ñe c'o profeta, nu c'ü o mbeñe. Nu c'o apóstole 'ñe c'o profeta ngue c'o o xöcü Mizhocjimi ra mbëpiji angueze. ⁶ Nu c'ü o mbeñe Mizhocjimi ngue c'ü rá 'natjoci co e Jesucristo 'ma rá ench'e ín mü'büji e Jesucristo. A cjanu, nu'tsc'ej, dya in menzumüjueji a Israel, 'ñezgöjme rí menzumüjme a Israel, nudya, ya rí 'natjo cuerpoji cja e Jesucristo. Nu c'o o mama Mizhocjimi ro dyacüjme, ya xo da'c'üji. ⁷ Me co s'iyazü Mizhocjimi. O juancü ngue c'ua rí zopjü yo nte rí xipjiji ja rgá sö ra jogü o mü'büji. Me na zëzhi o pëpji cja ín mü'bügö 'ma o juancügö. ⁸ Nguezgö e Pablo, xenda rí menutjogö cja texe yo o nte Mizhocjimi. Pero me co s'iyazügö Mizhocjimi. O juancügö rá zo'c'üji, nu'tsc'ej, dya in menzumüji a Israel. Rá zo'c'üji o jña e Jesucristo c'ü mama ja ga cja angueze, me na nojo, me s'iyats'üji. ⁹ Mizhocjimi o juancügö rá zopjü yo nte rá xipjiji nu c'ü o mbeñe angueze. Ndeze 'ma o dyät'ã Mizhocjimi e jens'e 'ñe ne xoñijö mü o mbeñe angueze c'ü ra 'natjoci cja e Cristo texe yo nte. Pero c'o nte, dya mi pãrãji c'o mi mbeñe Mizhocjimi. ¹⁰ Na ngue c'ü rí zo'c'öji nu'tsc'ej, dya in menzumüji a Israel, in ench'e in mü'büji e Jesucristo. Nguec'ua nu'tsc'ej 'ñezgöjme rí 'natjoci dya. Na ngue c'ü rí 'natjoci, pãrã yo anxe a jens'e me na nojo Mizhocjimi, me pë's'i na puncjü o pjeñe. Xo 'ñe yo demonio xo pãrãji a cjanu. ¹¹ Ma dya be mi t'ät'ã ne xoñijö mü, Mizhocjimi o mbeñe c'ü rá 'natjoci co e Cristo. Ya o ëjë e Jesucristo. Texe c'o ra 'ñench'e o mü'büji e Jesucristo, 'natjoci co e Cristo. ¹² Nguec'ua, dya rí sügöji rgá chëzhiji a jmi Mizhocjimi; na

ngueje ró ench'e ín mü'büji e Jesucristo; ya rí 'natjoji co angueze. ¹³ Nutscö e Pablo, rrã sufridogö na ngueje rí zo'c'öji nu'tsc'ejí, dya ín menzumüji a Israel; ngue c'ua rí pãrãgueji nu c'ü o mbeñe Mizhocjimi. Me rí ö'tc'üji, dya ra tögü ín mü'bügieji na ngueje c'ü rrã sufridogö. Rí mácjeji na ngue c'ü rí zo'c'üji o jña Mizhocjimi.

El amor de Cristo

¹⁴ Nu'tsc'ejí, dya ín menzumüji a Israel, nudya, ya xo ngue o t'its'üji Mizhocjimi dya; na ngueje ín ench'e ín mü'bügieji e Jesucristo. Nguec'ua, nutscö e Pablo, rí ndüñijö mü a jmi Mizhocjimi c'ü nu Tata e Jesucristo c'ü ín Jmugöji. Me rí unügö na pöjö angueze. ¹⁵ Mizhocjimi xo ngueje nu Tata texe c'o ench'e o mü'bü e Jesucristo. Nguejnu Tata nu c'o ya ndü c'o vi 'ñench'e o mü'bü e Jesucristo. Xo nguejnu Tata nu c'o bübüto c'o ench'e o mü'bü e Jesucristo. ¹⁶ Mizhocjimi c'ü ín Tatagöji me na zëzhi c'ü. Rí ötügö angueze c'ü xenda rí zëzhiji na ngueje o Espíritu Mizhocjimi bübü cja ín mü'bügieji. ¹⁷ Rí ö'tc'üji Mizhocjimi c'ü sido rí 'ñejmegueji e Jesucristo; ngue c'ua sido ra bübü e Jesucristo cja ín mü'bügieji. A cjanu rí s'iyaji Mizhocjimi. Xo rí s'iyagueji nin minteji. ¹⁸ A cjanu ra sö rí pãrãgueji co texe yo o nte Mizhocjimi c'ü me s'iyazüji e Jesucristo. Dya ts'iquëtjo va s'iyazüji c'ü. Me s'iyazüji na puncjü. ¹⁹ Rí ö'tc'üji Mizhocjimi c'ü rí pãrãgueji ja me ga s'iyazügöji e Cristo; zö dya sö rá tendioji texe c'ua ja ga s'iyazügöji c'ü. A cjanu xo rí ö'tc'ügöji Mizhocjimi c'ü ra manda cja ín mü'bügieji angueze; ngue c'ua rí nocüji cja o dyë angueze. Ngue c'ua, c'ua ja ga cja angueze, je xo rgá cjats'ügieji nu.

²⁰ Mizhocjimi pëpji cja ín mü'bügöji. Sö ra tsja xenda na puncjü que na ngueje c'ü sö rá ötüji. C'ü rí cjiññiji rá ötüji Mizhocjimi, ts'iquëtjo; pero c'o cja'a Mizhocjimi, me na puncjü. ²¹ Me na nojo Mizhocjimi. Texe c'o ra 'ñench'e o mü'bü e Jesucristo, Mizhocjimi ra tsjapüji o nte c'o. Ra tsjapüji ri 'natjoji co e Cristo. Texe yo cjë yo va ëjë ra 'ñetse me na nojo Mizhocjimi; xo 'ñe 'ma ya rguí nguins'i ne xoñijö mü. Je rga cjanu, amén.

4

Unidos por el Espíritu

¹ Nuzgö e Pablo, rí ogö a pjörü na ngueje rí zopjügö yo nte rí xipjiji o jña c'ü ín Jmugöji. O zon'c'ügieji Mizhocjimi ri 'natjots'üji co e Jesucristo. Nguec'ua me rí ö'tc'üji c'ü rí nzhodüji c'ua ja nzi ga ne Mizhocjimi. ² Dya rí tsjapüji c'ü me rrã nojots'üji. Me na jontets'ü rguí mimiji. 'Ma cjó pje ra tsja'c'üji, dya rí tsjapüji na s'o c'o. Rí pësp'iji paciencia, rí s'iyaji. ³ Tsjacjuanagueji rí pötqui ñugueji na jo. A cjanu ri 'na ma cjatjo ín mü'bügieji c'ua ja nzi va dya'c'üji o Espíritu Mizhocjimi. ⁴ Na ngueje, nutscöjme rí menzumüjme a Israel, 'ñetsc'ejí, dya ín menzumüji a Israel, ya 'natjo ín cuerpogöji co e Jesucristo. Nutscöji, 'natjo o Espíritu Mizhocjimi c'ü bübü cja ín mü'bügöji. Nuzgöji o zoncüji Mizhocjimi ri nguezüji o t'izüji angueze; nguec'ua texezüji ya rrã te'begöji c'ü exti nguetjözügöji e Jesucristo. ⁵ 'Natjo ín Jmugöji c'ü ngueje e Jesucristo. 'Natjo c'ü jocüzü ín mü'bügöji c'ü ngueje e Jesucristo c'ü ró ench'e ín mü'büji. Nu'tsc'ejí 'ñezgöjme ró jigöji. A cjanu ró jizhiji c'ü rí 'natjoji co e Jesucristo. ⁶ Nuzgöji rí ejmeji e Jesucristo; 'natjo Mizhocjimi c'ü ngueje ín Tatagöji. Ngueje angueze c'ü manda texe; je pëpji cja ín mü'bügöji, rí ndexeji.

⁷ Rí 'natjoji cja e Jesucristo. Pero angueze nandyo ga dyacüji nzi 'nazgöji ja rgá pëpiji angueze. ⁸ Mama a cjava cja o jña Mizhocjimi: Nu c'ü mi manda o ndöpü c'o mi üji, cjanu o zidyiji; o nguins'i cja t'eje o zät'äji nu ja mi manda.

Nuc'ua c'ü mi manda o jñü c'o vi jñünbüji c'o vi ndöpü, cjanu o unü c'o o nte angueze.

⁹ Je xo va cjatjonu e Jesucristo; o nguins'i o ma a jens'e. Pero ot'ü vi 'ñeje a jens'e o ëjë cja ne xoñijö mü. ¹⁰ Angueze o ëjë cja ne xoñijö mü, nuc'ua 'ma o ndü, 'ma o nanga; cjanu o ma a jens'e. Nguec'ua angueze manda texe a jens'e 'ñe cja ne xoñijö mü. ¹¹ E Jesucristo o dyacüji nzi 'najazüji ja rgá pëpiji angueze. Bübü c'o o ch'unü ra tsja apóstole. Bübü c'o ra zopjü yo cjuarma ra xipjiji c'ü ne Mizhocjimi. Bübü c'o ra zopjü yo nte ngue c'ua ra mbäräji ja rga jopcü o mü'büji. Bübü c'o ra mbörü o nte Mizhocjimi. Bübü c'o ra xöpü o

jña Mizhocjimi yo nte. ¹² A cjanu Mizhocjimi o dyacüji nzi 'nazgöji ja rgá pëpiji angueze, ngue c'ua rá zëzhiji nutscöji o cuerpozüji e Jesucristo. ¹³ Mizhocjimi ne c'ü xenda rá pãrãgöji e Jesucristo c'ü nu T'i c'ü ya ró ench'e ín mü'bügöji. Ne Mizhocjimi c'ü sido rá nocüji cja o dyë angueze; ngue c'ua exti nguetjozügöji e Cristo. ¹⁴ Bübü o xöpute c'o dya pãrã o 'ñiji Mizhocjimi. Me mamaji bëchjine ga dyonpüji yo nte. Nu'tsc'ej, dya rí 'ñejmeji c'o. Yo ts'it'i me pötüji o pjeñeji; texe c'o äräji, nde ejmeji. Mizhocjimi, dya ne c'ü rga cjatsc'ej o ts'it'i. ¹⁵ Mizhocjimi ne c'ü rá s'iyaji yo ín minteji; ne'e c'ü rá mamaji c'ü na cjuana, dya rá cjaji o bëchjine. A cjanu rá nocüji cja o dyë Mizhocjimi; exti nguetjozügöji e Jesucristo. E Jesucristo ngueje ín ñigöji nutscöji rí ejmeji angueze. ¹⁶ Nutscöji ngue o cuerpozüji angueze; rí 'natjoji co angueze. Na ngue c'ü bübü angueze cja ín mü'büji, ra sö rá pötü rga s'iyaji ra sö rá pötü rga pjös'üji, ngue c'ua rí texeji mas rá nocüji cja o dyë Mizhocjimi.

La nueva vida en Cristo

¹⁷ Nguec'ua me rí ö'tc'üji rí tsjaji c'ua ja nzi ga ne ín Jmugöji; dya cja rí nzhodügueji c'ua ja nzi ga nzhodü nu c'o dya pje ejme Mizhocjimi. Anguezeji me cjaji c'ua ja nzi ga netsjëji; dya jo c'ü cjijñiji. ¹⁸ Dya bübü o jya's'ü Mizhocjimi cja o mü'büji. Me na me o mü'büji, dya ne ra dyätäji Mizhocjimi, nguec'ua, dya pãrãji Mizhocjimi. A cjanu, dya bübü Mizhocjimi cja o mü'büji. ¹⁹ Me cjaji c'o na s'o, c'o ix 'na tsejetjo; pero dya tsejeji. Me cjaji texe c'o me netsjë o cuerpoji, 'ñe c'o va ëjë o ñiji, dya c'a's'üji c'o. ²⁰ Pero nu'tsc'ej, in pãrãgueji, dya a cjanu c'ü ne e Jesucristo c'ü rí tsjagueji. ²¹ Nu'tsc'ej, ya in pãrãgueji ja cja e Jesucristo. In pãrãgueji c'o ne angueze rí tsjaji. ²² Ne e Jesucristo c'ü dya cja rí nzhodügueji c'ua ja nzi mi nzhodügueji 'ma dya mi pãrãgueji angueze. Nu c'o mi cjagueji 'ma, ma s'o c'o. Mi pëzhgueji c'ü me ri mäcjeji a cjanu; pero dya ma cjuana. Na ngue c'o mi cjagueji, ngue c'o rvi chügueji c'o. ²³ Nudya, ni jyodü dadyo rguí tsjijñigueji dya. ²⁴ Mizhocjimi ya tsja'c'üji o t'itsc'ej dya. Nguec'ua rí tsjaji c'ua ja nzi ga ne angueze c'o na jo. Na ngueje je ga cjanu angueze, me na jo c'ü.

²⁵ Dya rí pezheji bëchjine. Nu c'ü rí tsjaji, rí pötü rguí xipjiji c'o na cjuana. Rí tsjaji a cjanu na ngueje ya 'natjo ín cuerpoji co e Jesucristo.

²⁶ Nu 'ma ünnc'üji, dya rí jyëziji ra ndö'c'üji c'ü rí tsjagueji na s'o. Dya rí sjëyaji 'napa. ²⁷ 'Ma in sido in sjëyaji, ya in jëziji 'ma c'ü dya jo ra tsja'c'ü rí tsjaji texe c'ua ja nzi ga ne angueze.

²⁸ Nu 'ma in mbëgue, rí jyëzigue c'o, dya cja rí pönü. Nu c'ü rí tsja, rí pëpji na jo, ngue c'ua rí pë's'i pje rí unü nu c'o pje ni jyodü.

²⁹ Dya xo rí ñaji na s'o jña. Dya rí ñagueji c'o jña c'o dya pje ni muvi. Rí ñagueji jña c'o na jo c'o ra mbös'ü c'o ärä. ³⁰ Bübü o Espíritu Mizhocjimi cja ín mü'bügöji. A cjanu rí pãrãgöji, 'ma ra ëjë na yeje e Jesucristo, ya exti nguetjozüji angueze. Nguec'ua rí pjötpügueji ngüenda rí ñagueji jña c'ua ja nzi ga ne o Espíritu Mizhocjimi. 'Ma jiyö, dya ra mäjã angueze.

³¹ Nguec'ua, dya cja rí pötqui ñagueji na ü. Nu'tsc'ej, dya cja rí tsja in cuëji. Rí jyombeñeji 'ma cjó pje ra tsja'c'üji. Dya cjó xo rí sannc'ej; dya cjó xo rí xosp'üji o bëchjine. Dya cjó cja rí tsjapüji na s'o. ³² Nu c'ü rí tsjagueji, rí pötqui tsjagueji c'o na jo. Nu'tsc'ej rí pötqui juentsegueji. Rí pötqui perdonaoji na ngueje Mizhocjimi o perdonaots'ügueji in nzhubüji. Na ngueje e Jesucristo o ndü; o ngö'tc'üji in nzhubüji.

5

Cómo deben vivir los hijos de Dios

¹ Nu'tsc'ej, o t'its'üji Mizhocjimi dya. Mizhocjimi me s'iyats'üji. Nguec'ua, nudya, xo rí s'iyagueji dya yo nin minteji. ² Rí s'iyaji rguí nzhodüji, c'ua ja nzi o tsja; o s'iyazüji. O ne o ndü va ngötcüji ín nzhubüji. Mizhocjimi me co mähã e Jesucristo na ngue c'ü o tsja e Jesucristo.

³ Nu'tsc'ej, ya nguets'üji o ntets'üji Mizhocjimi dya. Nguec'ua, nudya, rí nzhodügueji c'ua ja nzi ga ne Mizhocjimi. Nu'tsc'ej, in bëzoji, dya rí tsãjãgueji o ndixü. Nzitjots'ügueji

in ndixüji, dya rí tsājāgueji o bëzo. Dya rí ñepegueji c'ü pë's'i yo nin minteji. Nuyo, dya rí tsjagueji yo; dya xo rí mamaji yo. ⁴ Dya rí mamaji c'o na s'o jña ngue c'ua dya rí bëzhi in tsejeji. Dya rí ña, ñagueji jña c'o dya pje ni muvi. Dya rí enmbegueji c'o jña c'o mama c'ü rí tsjagueji c'ü na jo. Nu c'ü rí tsjagueji, rí mamaji jña c'o rgui unüji na pöjō Mizhocjimi. ⁵ Ya in pārāgueji, c'o bëzo c'o tsājā ndixü, 'ñe c'o ndixü c'o tsājā bëzo, nuc'o, dya ra zāt'āji a jens'e nu ja manda e Jesucristo co Mizhocjimi; ne ri ngue c'o nepe c'ü pë's'i c'o dyaja, dya xo ra zāt'āji a jens'e. Nuc'o, chjëntjovi c'ü ri ma't'üji yo ts'ita. ⁶ Bübü c'o ra xi'ts'iji c'ü dya ra tsja, zō rí tsjaji a cjanu c'o na s'o. Pero dya cjuana. Nguéc'ua, dya rí jyéziji ra dyon'c'üji. C'o dya ätä Mizhocjimi c'o cja a cjanu c'o na s'o, ya mama Mizhocjimi ra tsjapü ra sufrido c'o. ⁷ Nu'tsc'ejji, dya rí dyocjeji c'o cja'a c'o.

⁸ Me ma bëxömü a mbo in mü'bügueji. Ya o jya's'ü cja in mü'bügueji na ngueje ya in 'natjoji co e Jesucristo c'ü ngueje in Jmugöji dya; nguéc'ua ya in 'natjoji co angueze. Nguéc'ua rí nzhodügueji c'ua ja nzi ga ne angueze. ⁹ Nu 'ma rí nzhodügueji cja jya's'ü, rrā jontets'ügueji 'ma; rí ñagueji c'o na cjuana 'ma, rí mimigueji c'ua ja nzi ga ne Mizhocjimi. ¹⁰ Ni jyodü rí xötpügueji rí tsjagueji c'o rguí mājā e Jesucristo c'ü in Jmugöji. ¹¹ C'o me bübü bëxömü cja o mü'bü, me cjaji c'o na s'o. Nu'tsc'ejji, dya rí tsjagueji a cjanu. C'ü rí tsjaji, rí zopjüji c'o cja a cjanu, rí xipjiji c'ü dya ne Mizhocjimi a cjanu na ngueje c'ü me na s'o cjaji. ¹² Anguezeji 'ma cārātsjēji, cjaji c'o me na s'o. Nguéc'ua me rí tsecjöji rá mamaji c'o cja'a c'o. ¹³ Pero 'ma rá xipjiji ja cja c'ü mama Mizhocjimi; nu'ma, ra unüji ngüenda c'ü na s'o c'ü cjaji. Nuc'ua 'ma ra dyötüji Mizhocjimi, ra ndintspiji c'o o mü'büji, ya ra jya's'ü cja o mü'büji 'ma. ¹⁴ Nguéc'ua mama a cjava cja o jña Mizhocjimi: Nu'tsc'ejji in cjaji c'o na s'o, chjëntjovi c'ü in icjeji, dya in ätäji Mizhocjimi. Nguéc'ua rí sögueji rí unnc'ejji ngüenda c'ü na s'o in cjaji. E Jesucristo ra dya'c'üji jya's'ü cja in mü'büji, eñe.

¹⁵ Nguéc'ua pjötpügueji ngüenda ja rgui nzhodügueji. Dya rí nzhodügueji c'ua ja nzi ga nzhodü c'o dya pārā Mizhocjimi. Rí nzhodügueji na jo, na ngueje ya in pārāgueji Mizhocjimi c'ü ne angueze rí tsjaji. ¹⁶ Cja ne xoñijömü me cjaji na puncjü c'o na s'o. Pero nu c'ü rí tsjagueji, sido rí jyodü rí tsjagueji c'o na jo. ¹⁷ Dya rí tsjaji c'o na s'o nza cja c'o dya pārā Mizhocjimi. Jyodügueji rí pārāgueji c'ü ne Mizhocjimi rí tsjaji. ¹⁸ Dya rí tigueji. 'Ma cjó c'o t'ī, sō'ö c'ü me mājā, pero cja c'o na s'o. Nu'tsc'ejji rí jyéziji o Espíritu Mizhocjimi ra manda cja in mü'büji. Nu'ma, na cjuana in mácjeji 'ma. ¹⁹ Rí pötqui ñagueji o salmo, 'ñeje o himno. Rí ma't'üji in Jmugöji co texe in mü'bügueji 'ma rí tōjōji o himno. ²⁰ Texe c'o ra tsja'c'üji, pero sido rí unügueji na pöjō. 'Ma rí unüji na pöjō Mizhocjimi rí ñädāgueji e Jesucristo c'ü in Jmugöji.

La vida familiar del cristiano

²¹ Me rí pötqui dyätāji na ngueje in sügueji c'ü in Jmugöji.

²² Nu'tsc'ejji in ndixüji 'ma ya in chjüntüji, rí dyätāgueji c'ü nin xīraji. Na ngueje je ga cjanu ga ne Mizhocjimi rí tsjaji. ²³ Na ngueje e bëzo ngueje o ñi c'ü nu su; c'ua ja xo nzi ga cja e Jesucristo, ngueje o ñi yo ejme angueze. E Jesucristo ngue c'ü jopcü o mü'bü yo ejme angueze. Nu yo ejme e Jesucristo ngue o cuerpo angueze. ²⁴ C'ua ja nzi ga cja'a yo ejme e Jesucristo me ätäji angueze; xo rga cjanu yo ndixü yo ya chjüntü ni jyodü ra dyätā c'ü nu xīra.

²⁵ Nu'tsc'ejji, in bëzoji 'ma ya in chjüntüji, ni jyodü rí s'iyaji c'ü nin su; c'ua ja xo va s'iya e Jesucristo yo o nte angueze. E Jesucristo o ñe ndü; ngue c'ua ro unü c'ü ro bübütjo yo o nte angueze. ²⁶ O ndü e Jesucristo ngue c'ua ra ndintspi o mü'bü yo o nte angueze. A cjanu o tsjacüji e Jesucristo o ntezüji dya c'ü. C'ü rvá jigöji, ne ra mama e Jesucristo o ndintsquigöji c'o na s'o c'o mi cjagöji, na ngueje rí ejmegöji o jña angueze. ²⁷ E Jesucristo o ndintsquiji in mü'büji nutscöji o ntezüji c'ü; ngue c'ua 'ma ra ëjē na yeje angueze, me ra mājā rgá recibidoziji. Na ngueje ya rrā zözüji a jmi angueze, nza cja 'na novia c'ü dya pje bübü c'o na s'o, na zō cja jmi c'ü nu novio. ²⁸ E Jesucristo me s'iya yo o nte angueze. A cjanu, nu'tsc'ejji in bëzoji 'ma ya in chjüntüji, xo ni jyodü rí s'iyaji c'ü nin su. 'Ma cjó c'o s'iya c'ü nu su, nguetsjē o cuerpo c'ü s'iya c'ü, na ngueje 'natjo o cuerpovi co nu su.

²⁹ Nguec'ua me s'ia nu su; unü pje ra zi 'ñe pje ra jye. Na ngueje 'natjo o cuerpovi co c'ü nu su. Je xo ga cjanu e Jesucristo s'iyazüji nutscöji o ntezüji dya angueze. ³⁰ Na ngueje 'natjo ín cuerpoji co angueze. E Jesucristo ngue ín ñigöji; nutscöji nguetscöji c'o chäcä cja o cuerpo. ³¹ Mama a cjava cja o jña Mizhocjimi: "A cjanu 'ma ra chjüntü 'na bëzo, ra zogü nu tata 'ñejnu mamá, ngue c'ua ra bübüvi nu su. Nuc'ua ya ri 'natjo o cuerpovi", eñe. ³² Me na zö a cjanu c'ü ni 'natjo o cuerpovi 'na bëzo nu su. Pero c'ü rí negö rí unnc'ejí ngüenda, ngue c'ü xenda ni muvi. Nutscöji rí ejmeji e Jesucristo, 'natjo ín cuerpoji co angueze. 'Ma ot'ü, dya cjó mi pãã a cjanu. ³³ C'ü rá xi'ts'iji dya, nu'tsc'ejí cjuarma ya in chjüntüji, ni jyodü rí s'iyagueji c'ü in sugueji c'ua ja xo gui s'iyatsjëji. Xo 'ñetsc'ejí in ndixüji, ni jyodü nzi 'najats'üji rí respetaoji c'ü in xiragueji.

6

¹ Nu'tsc'ejí in t'i'iji, ni jyodü rí dyätäji nin tataji 'ñejni mamáji, na ngueje e Jesucristo c'ü ín Jmugöji ne a cjanu. ² Rí respetaogüejí nin tataji 'ñejni mamáji, na ngueje nujnu manda Mizhocjimi. 'Ma rí tsjagueji a cjanu, Mizhocjimi ra nintsjimits'üji. Nu e mandamiento nu, ngue nu ot'ü c'ü mama Mizhocjimi ra nintsjimits'üji 'ma rí tsjagueji nu. ³ Mama Mizhocjimi, 'ma rí respetaoji nin tataji 'ñejni mamáji, rí mäjägueji 'ma; y rí mimiji na puncjü cjë cja ne xoñijö mü 'ma.

⁴ Xo 'ñetsc'ejí in tataji, rí zopjüji na jo yo in ch'igüejí; dya rí huënc'h'iji na zëzhi. 'Ma jiyö, 'na ra sjëyaji. Nu c'ü rí tsjaji, rí jíchiji ra dyäräji. Rí xöpügueji o jña Mizhocjimi.

⁵ Nu'tsc'ejí in mbëpjiji rí dyätägueji yo in lamuji cja ne xoñijö mü. Rí dyätäji co texe in mü'büji nza cja gui dyätägueji e Jesucristo c'ü in lamugueji a jens'e. ⁶ Rí pëpigüejí na jo nin lamuji; dya nguextjo 'ma ra jñantc'aji anguesji, para ra mamaji c'ua c'ü na jo c'ü in cjagueji. Rí pëpíji na jo nin lamuji na ngueje in pëpigüejí e Jesucristo. Rí pëpigüejí co texe in mü'büji, na ngueje je ga cjanu ga ne Mizhocjimi. ⁷ Me rí mäjäji rgui pëpigüejí na jo yo in lamuji; na ngueje, dya xo nguextjo yo bëzo yo in pëpíji. Xo ngueje e Jesucristo c'ü ín Jmugöji in pëpigüejí c'ü. ⁸ Ya in pãrãgueji, nu c'ü ni tsjagueji na jo cja yo in minteji, e Jesucristo c'ü ín Jmugöji ra ngö'tc'üji c'ü i tsjagueji c'o na jo. Dya ra tsja, zö ri mbëpjigüejí, zö dya ri mbëpjigüejí.

⁹ Xo nztjots'ügueji in lamugueji, xo rí ñugueji na jo nuyo in mbëpjigüejí. Dya rí menasaoji. In pãrãgueji nu c'ü nu Jmu anguesji, xo ngueje c'ü in Jmugueji c'ü. Ngueje e Jesucristo c'ü je bübü a jens'e. Angueze dya juajnü; ra dyötü ngüenda yo lamu, xo 'ñe yo mbëpji.

Las armas espirituales del cristiano

¹⁰ Mi cjuarmats'ügöji, xe bübü c'ü xe rá xi'tsc'öji. Ya in 'natjoji co e Jesucristo c'ü ngueje ín Jmugöji. Nguec'ua me rí zëzhiji, na ngueje na zëzhi angueze. ¹¹ E Satanás c'ü dya jo, me jodü ja rga dyoncüji c'ü dya cja rá cjaji c'ua ja nzi ga ne Mizhocjimi. Pero Mizhocjimi me dacüji ja rga sö rá zëzhiji. 'Na xondaro je'e c'ü pjötpü o cuerpo cja chü. Xo ga cjanu Mizhocjimi me dacüji c'ü rgá zëzhiji, ngue c'ua, dya ra ndöcüji c'ü dya jo. ¹² Nu yo rí ügöji yo rí chügöji, dya ngueje yo nte. C'o rí chügöji, ngueje c'ü dya jo 'ñe c'o o mbëpji c'o dya rí jandaji. C'ü dya jo 'ñe c'o o mbëpji ngue c'o manda cja ne xoñijö mü. Nuc'o, me na s'o c'o. Ngue c'o cjavü me na bëxö mü cja o mü'bü yo nte; nguec'ua yo nte, dya ätäji Mizhocjimi. ¹³ Nguec'ua ni jyodü rí zëzhigüejí rgui 'ñejmeji Mizhocjimi. A cjanu, 'ma ra jyonnc'üji chü c'ü dya jo, dya ra ndö'c'üji 'ma. A cjanu, dya rí ñügüji, dya rí tsjaji c'o na s'o. ¹⁴ A cjanu rí zëzhiji. 'Na xondaro nzünt'ü na jo o mbünt'ü c'ü na jo rga zëzhi. A cjanu ra zë'ts'iji na jo 'ma sido rí mamaji c'ü na cjuana. 'Na xondaro co'bü o tijmi co 'na t'ëzi nguec'ua nu c'o üvi, 'ma pjat'üji, dya ra chötpü cja ts'ingue. A cjanu 'ma sido rí tsjagueji c'o ne Mizhocjimi, angueze ra mbö'c'üji na ngueje e Jesucristo ya je bübü cja in mü'bügüejí. Nguec'ua dya pje ra nguich'i cja in mü'büji c'o na s'o. ¹⁵ 'Na xondaro t'í'ch'í o dyatsi, ngue c'ua dya pje ra chjocü o ngua cja chü. Je xo ga cjatsc'ejí nu. Ya i 'ñench'e in mü'büji e Jesucristo, nguec'ua Mizhocjimi cja'c'üji ra söya in mü'bügüejí, dya rí sügueji cja ne chü nu jonnc'üji e Satanás c'ü dya jo. ¹⁶ 'Na xondaro jün 'na escudo ngue c'ua,

dya ra chöt'ü c'o flecha c'o ya ri tjë'ë c'o ra pana c'o enemigo. Je xo ga cjatsc'ejji nu, sido rí 'ñejmeji e Jesucristo c'ü o ndin'tsc'igueji in mü'bügieji. A cjanu, dya ra ndõ'c'üji e Satanás c'ü me jonnc'ü ja rgá ndõ'c'üji. ¹⁷ 'Na xondaro junt'ü 'na casco o ñi ngue c'ua ra mbörü o ñi cja chü. Je xo ga cjats'ügieji nu. In pãrãgieji e Jesucristo o jocüts'üji in mü'büji; o 'ñempc'ejji libre ngue c'ua, dya rí tsjijñiji c'o na s'o cja in ñigüejji. 'Na xondaro xo jün 'na tjëdyi. Co c'e tjëdyi c'ü jün, cjäpü ra c'ueñe c'o chüvi. Je xo ga cjats'ügieji nu. C'ü dya jo, me jonnc'üji chü. Pero in pãrãgieji o jña Mizhocjimi. Co c'e jña, o Espíritu Mizhocjimi ra mböxc'üji ngue c'ua, dya rí dyätãji c'ü dya jo; rí tsjäpüji ra c'ueñe. ¹⁸ Nu'tsc'ejji, sido rí dyötügieji Mizhocjimi ra mböxc'üji. Xõmü, ndempa rí dyötügieji Mizhocjimi. Rí dyötüji c'ua ja nzi ga ne o Espíritu Mizhocjimi c'ü bübü cja in mü'bügieji. Rí dyötügieji Mizhocjimi ra mbös'ü texe c'o o nte angueze. ¹⁹ Nutscö e Pablo, xo rí dyötcügöji Mizhocjimi ra dyacügö jña rá zopjü yo nte. Xo rí dyötcüji Mizhocjimi c'ü dya rá sügö rga zopjüji, pero rá xipjiji na jo c'ü mama Mizhocjimi c'ü ja rgá sö yo nte ra 'natjoji co e Jesucristo, zö menzumüji a Israel o jiyö. ²⁰ Mizhocjimi o 'ñembgüegö c'ü rá zopjü yo nte rá xipjiji c'o o jña angueze. Na ngue c'ü rí zopjügö yo nte, rí ogö a pjörü. Pero rí dyötcügöji Mizhocjimi c'ü rá zopjü yo nte c'ua ja nzi ga ne angueze; c'ü dya rá sügö.

Saludos finales

²¹ E Tíquico c'ü ín cjuarmagöji ra xi'ts'iji pje rí cjägö 'ñe c'o bëpji c'o rí pëpcö Mizhocjimi. Nuc'ü, me rí s'iyagö c'ü. Angueze me pjöxcügö cja o bëpji ín Jmugöji e Jesucristo. ²² Nguec'ua rvá täjãgö e cjuarma Tíquico ngue c'ua rí pãrãgieji pje rí cjäjme. Nguec'ua a cjanu ra mäjã in mü'bügieji.

²³ Rí ötügö e Jesucristo c'ü ín Jmugöji, 'ñe Mizhocjimi c'ü nu Tata ra tsja'c'üji ra mäjã in mü'büji, dya pje rí mbeñeji. Xo rí ötügö anguezevi ra dya'c'üji rí pötqui s'iyaji. Ra dya'c'üji a cjanu, 'ma rí jñunt'ü in mü'büji ra dya'c'üji c'o. ²⁴ Nuzgö, xo rí ötügö Mizhocjimi ra nintsjimi texe c'o na cjuana ätä ín Jmugöji e Jesucristo, 'ñe neji. Je rga cjanu, amén.

LA CARTA DEL APOSTOL SAN PABLO A LOS FILIPENSES

Pablo escribe desde la cárcel a la iglesia de Filipos

¹ Nutscö e Pablo 'ñe e Timoteo, rí mbëppjigöbe cja e Jesucristo. Nutscöbe rí pen'c'egöbe ne carta, nu'tsc'ejí cjuarma in cārāji a Filipos, co texe c'o pastor 'ñe c'o pjös'ü c'o pastor. Nu'tsc'ejí o ntets'üji Mizhocjimi. In 'natjoji co e Jesucristo. ² Mizhocjimi c'ü ín Tatagöji 'ñe e Jesucristo c'ü ín Jmugöji ra nuc'ejí na jo; y ra tsja'c'üji ra mājā in mü'büji, dya pje rí mbeñeji.

Oración de Pablo por los creyentes

³ Texe 'ma rí mbents'egöji rí unü na pöjō Mizhocjimi. ⁴ Rí mbents'egöji texe 'ma rí ötügö Mizhocjimi. Me mājā ín mü'bügö rgá ötü Mizhocjimi. ⁵ Rí unügö na pöjō Mizhocjimi na ngueje ndeze nu pa 'ma ot'ü i dyärägueji c'e jña c'ü mama ja ga cja e Jesucristo, hasta nudya, yo pa dya yo, nutscö 'ñetsc'ejí rí 'natjoji. Na ngueje nu'tsc'ejí sido in ejmegueji e Jesucristo 'ñe in zopjüji yo nte c'ua ja nzi rgá zopjügö. ⁶ Ngue Mizhocjimi c'ü o pëpji cja in mü'bügueji ngue c'ua i 'ñench'e in mü'büji angueze. Rí pārāgö Mizhocjimi sido ra pëpji cja in mü'büji hasta 'ma ra ëjē na yeje e Jesucristo; ngue c'ua rí nocüji cja o dyē Mizhocjimi. ⁷ Na jo rá mbents'ejí a cjanu, na ngueje me rí s'iyats'üji. Exi 'ñetse pëpji Mizhocjimi cja in mü'büji. Na ngueje dya i jyombeñezügöji c'ü rrā ogö a pjörü. Xo i pjöxcüji 'ma o zinzigöji a jmi c'o pje pjëzhi, 'ma mi xipjigöji ja ga cja o jña e Cristo. ⁸ Mizhocjimi pārā c'ü me rí s'iyats'ügöji in texeji, na ngueje 'natjo ín mü'büji co e Jesucristo c'ü me s'iyazüji. ⁹ Nu'tsc'ejí in s'iyaji Mizhocjimi. Xo in pötqui s'iyaji. Me rí ötügö Mizhocjimi c'ü xenda me rí s'iyaji. A cjanu xenda rí pārāgueji Mizhocjimi. Xo rí ötügö Mizhocjimi ra jí'ts'iji c'o ne angueze rí tsjaji. ¹⁰ A cjanu sō rí pārāji c'ü na jo rí tsjagueji. Ngue c'ua 'ma ra ëjē na yeje e Jesucristo, ra 'ñetse vi tsjagueji c'ua ja nzi ga ne angueze, nguec'ua dya ra sō pje ra xi'ts'iji. ¹¹ A cjanu 'ma sido rí 'ñejmeji e Jesucristo c'ü bübü cja in mü'büji, rí tsjaji c'o ne Mizhocjimi 'ma. Nuc'ua ra 'ñetse c'ua c'ü me na nojo Mizhocjimi, 'ñe me na jonte.

Para mí la vida es Cristo

¹² Mí cjuarmats'ügöji, zö rí ogö a pjörü, pero nu o jña e Cristo, dya c'a's'üji. Na cjuana, nudya ngue dya xenda ārāji dya, ne jña. ¹³ Texe yo xondaro yo pjörü va cja ne palacio, y textetjo nu va a Roma pārāji c'ü rí ogö a pjörü na ngueje rí ejmegö e Jesucristo. ¹⁴ Yo cjuarma pārāji c'ü sido rí ñagö o jña Mizhocjimi zö rí ogö a pjörü. Nguec'ua na puncjü anguezeji xenda o zëzhiji. Nudya, dya cja süji ga zopjüji o jña Mizhocjimi yo nte. Na ngueje pārāji c'ü ín Jmugöji, dya jëzguigöji; me pjöxcüji.

¹⁵⁻¹⁷ Bübü cjuarma c'o zopjü yo nte, xipjiji o jña e Cristo, na ngueje me juentsqueji. Anguezeji me neji e Cristo. Xo s'iyazügöji. Pārāji Mizhocjimi o 'ñembgue rá zopjü yo nte rá xipjiji o jña e Cristo. Pero bübü cjuarma c'o ña o jña e Cristo, na ngueje neji c'ü ra xögü na puncjü cjuarma co nuzgö, cja rrü möji co anguezeji. Anguezeji nzhodüji libre ga zopjüji o jña Mizhocjimi yo nte. Pero xöcüji c'o cjuarma. Cjijñiji, 'ma rá ärägö xögü c'o cjuarma ngue c'ua ra ndünt'ü a xütjü anguezeji, xenda ra sufrido ín mü'bügö va a pjörü. ¹⁸ Pero dya ra tsja zö neze c'o cjuarma c'o ña o jña e Cristo, zö nugü na ü c'o. Nu c'ü je me ni muvi, ngue c'ü zopjüji yo nte.

Nguec'ua me mājā ín mü'bügö dya. ¹⁹ Sido rá mājägö, na ngueje rí pārāgö texe c'o ts'acü ra mbedye na jo c'o. Rí pārāgö ra mbedye na jo na ngueje me in ötcüji Mizhocjimi. Xo pjöxcügö o Espíritu e Jesucristo. ²⁰ Nu c'ü je rí negö, rí te'begö cja ín mü'bügö c'ü dya rá sügö. Rí ne sido rá zopjü na zëzhi yo nte, rá xipjiji nu o jña e Cristo c'ua ja nzi rvá cjägö 'ma cja rvá ench'e ín mü'bügö e Jesucristo. Dya ra tsja zö ra mbötcüji, zö ra 'ñevguegöji libre xe rá mimitjo cja ne xoñijöümü; pero c'ü rí negö ngue c'ü ra unü ngüenda yo nte c'ü me na nojo e Cristo. ²¹ Rí 'natjogöbe co e Cristo, nguec'ua me rí mājā xe rí bübüjtjogö cja

ne xoñijõmü. Pero xenda na jo rá tũgõ, na ngueje rá ma bünc'õ co e Cristo. ²² 'Ma xe rá mimitjo cja ne xoñijõmü, xe sö rá pëpitjo c'ü mi Jmugõji e Jesucristo. Nuc'ua na puncjü c'o ra dyärä o jña e Cristo. Nguec'ua, dya rí pãrãgõ ja ngue c'ü xenda na jo; cjo xenda na jo xe rá mimitjogõ cja ne xoñijõmü, o cjo ya ra zixqui e Cristo. ²³ Bübü 'ma rí mangõ na jo rá tũgõ; bübü 'ma xo rí mangõ na jo xe rá mimitjogõ. Nuzgõ, nu c'ü rí negõ, rá tũgõ ngue c'ua rá ma bübügõbe e Cristo. Ngue c'ü xenda na jo. ²⁴ Pero por nu'tsc'ejí xenda na jo xe rá mimitjo va cja ne xoñijõmü ngue c'ua xe ra sö rá zo'c'üji nu o jña e Cristo. ²⁵ Ni jyodü rá zo'c'üji, nguec'ua rí pãrãgõ c'ü xe rá mimitjo, rá ã zo'c'üji na yeje, ngue c'ua xenda rí pãrãgueji na jo e Cristo, y rí mäjãji rgui ñejmeji angueze. ²⁶ 'Ma rá ã zenguats'üji na yeje, rí mãcjeji na puncjü, rí mangueji c'ü me na nojo e Jesucristo na ngueje ya rguí pjongüzü libre cja pjörü.

²⁷ Zõ rá ãcjõ; zõ dya rá ãcjõ, rí minc'ejí na jo c'ua ja nzi ga mama o jña e Cristo. Nguec'ua rá äragõ c'ü ri mamaji c'ü sido in ejmeji e Jesucristo; c'ü 'na ma cjatjo c'ü in cjiññiji; c'ü in cjacuanaji in zopjüji o jña e Jesucristo yo nte. ²⁸ Dya pje rí sũ'üji c'o nuc'üji na ü. Nu c'ü ni nuc'üji na ü exi ñetse c'ü ra ndüji. Mizhocjimi, dya ra unüji c'ü ra bübütjoji. Pero nu'tsc'ejí c'ü rgui zëzhigüeji, ri ñetse c'ü ya o ñempc'ejí libre Mizhocjimi. ²⁹ Mizhocjimi o dya'c'üji c'ü i dyärãji o jña angueze; nguec'ua i ñejmeji e Jesucristo. Mizhocjimi xo o dya'c'üji c'ü in sufridoji na ngueje in ejmeji e Jesucristo. Me na jo nu yo o dya'c'üji Mizhocjimi. ³⁰ I jñandgueji o tsjacüji ró sufrido na puncjü, na ngueje rí pëpigõ e Jesucristo. Xo in äräji c'ü rí sufridogõ dya. Nu'tsc'ejí ñetscõ 'na ma cjatjo c'ü rgã cjangõji na s'ëzhi; rí sëchitjoji.

2

La humillación y la grandeza de Cristo

¹ E Cristo bübü cja in mü'bügüeji. Me s'iyats'üji angueze nguec'ua me cja'c'üji rí mãcjeji. O Espíritu Mizhocjimi c'ü bübü cja in mü'büji ngue c'ü cja'c'üji rí s'iyaji yo in minteji. Xo cja'c'üji rí juentseji yo in minteji. ² Na ngueje texe yo cja ró xi'ts'iji, ri 'na ma cjatjo c'ü rí tsjiññiji ngue c'ua rí tsjacüji xenda rá mãcjõ. Rí põtqui s'iyaji c'ua ja nzi ga s'iyats'üji e Cristo, ri 'na ma cjatjo in mü'büji. ³ Dya rí huinsteji, dya rí jyodügüeji ja rgã mbë'ts'iji na nojo. Nu c'ü rí tsjaji, nu'tsc'ejí tsjapüji xenda ni muvi nzi 'na yo nin cjuarmaji que na ngue'tsc'ejí. ⁴ Dya nguetjo cja in bëpjiji rí jyodü rí pëpjiji. Xo rí jyonnc'ejí ja rgui põtü rgui pjös'üji.

⁵ C'ua ja nzi va nguiñi e Cristo Jesús, xo rgui tsjiññigüeji c'ua. ⁶ C'ua ja nzi ga cja Mizhocjimi, xo ga cjanu e Cristo Jesús, na ngueje angueze Mizhocjimi. Pero dya o tsjapütsjê na nojo e Cristo Jesús c'ü dya ro dyätã nu Tata. ⁷ Mizhocjimi angueze, pero o ã jmus'ü nza cjatscõji rí nteji. O ãjê o ã dyätã Mizhocjimi c'ü nu Tata. ⁸ Mi nte'e e Jesucristo. O ne o tsja texe c'ü mi ne Mizhocjimi c'ü nu Tata; nguec'ua o ne o ndü. Je ngue cja 'na ngronsi o ndü. 'Ma cjó c'o tũ cja 'na ngronsi, mamaji c'ü me na s'o c'ü. ⁹ E Cristo Jesús o tsja c'ü mi ne Mizhocjimi. Nguec'ua Mizhocjimi o unü o mbëzhi me na nojo a jens'e. Dya cjó bübü c'ü ra mbëzhi nza cja e Cristo Jesús. Angueze manda texe. ¹⁰ Na ngueje me na nojo e Jesús, nguec'ua ra ndüñijõmüji a jmi angueze texe c'o cãrã a jens'e ñe yo cãrã cja ne xoñijõmü, ñe c'o cãrã a linfiernu. ¹¹ Texeji ra nãdãji e Jesucristo ngueje c'ü Jmu'u. A cjanu ra 'mãrã c'ü me na nojo Mizhocjimi c'ü nu Tata.

Los cristianos son como luces en el mundo

¹² 'Ma mi bünc'õ co nu'tsc'ejí i dyätãgüeji Mizhocjimi; i tsjagüeji c'o ne angueze. Nudya rí bünc'õ na jê, pero rí õ'tc'ügõji sido rí dyätãgüeji Mizhocjimi. E Jesucristo o ñempc'ejí libre cja c'o na s'o, nguec'ua sido rí tsjacuanaji, rí sũji Mizhocjimi. ¹³ Ra sö rí dyätãji Mizhocjimi, na ngueje Mizhocjimi ngue c'ü pëpji cja in mü'bügüeji. Ngue angueze cja'c'üji rí ñe rí tsjaji c'ua ja nzi ga ne angueze. Xo pjõxc'üji nguec'ua sö rí tsjaji c'o.

¹⁴ Nu'tsc'ejí, dya rí põtqui reclamaoji. Dya xo rí põtqui sõji o jña. ¹⁵ Nguec'ua, dya ra sö cjó pje ra xi'ts'iji. Ra ñetse in ätäji Mizhocjimi co texe in mü'bügüeji. A cjanu ra ñetse exi nguetjots'ügüeji Mizhocjimi, nu'tsc'ejí o t'its'üji angueze. In cãrãji a nde yo nte yo

dya nzhodü na jo. Pero nu'tsc'ejí ñetsets'üji a nde anguesji c'ü bübü o jya's'ü Mizhocjimi in mü'bügueji. ¹⁶ Nu'tsc'ejí rí zopjügueji yo nte, rí xipjiji ja rgá sö e Cristo ra unü c'ü rguí bübütjoi. Nuc'ua 'ma ra ëjë na yeje e Cristo, me rá má'c'ägöji na ngueje i dyätäji c'ü me ró zo'c'ügöji. ¹⁷ Nu'tsc'ejí in ejmeji e Cristo, ya i unügueji in mü'büji, in pëpiji angueze. Zö ra mbötcügöji, pero nuzgö me rí má'c'ägöji. ¹⁸ Nguec'ua a cjanu xo rí mäjägueji. Rí mäjägueji co nutscö.

Timoteo y Epafrodito

¹⁹ 'Ma ra ne e Jesucristo c'ü ngueje in Jmugöji, rí negö, dya cja ra mezhe c'ü rá täcjö e Timoteo ra ëjë c'ua ja in cārāji. Rá mäcjö 'ma ya rá pāragö pje in cjaji. ²⁰ Dya cjó bübü co nutscö c'ü ri cijñi nza cja e Timoteo. Angueze ra jyodü na cjuana ra mböxc'üji. ²¹ C'o dyaja cjuarma c'o bübü co nutscö dya, jodütsjējēji c'o netsjējēji. Dya pje jodüji c'ü ra mbös'üji c'o dyaja c'ua ja nzi ga ne e Jesucristo. ²² Nu'tsc'ejí ya in pāragueji c'ü na jonte e Timoteo. Nuc'ü, chjēntjovi 'ma ri ngueje in ch'igö, me o mböxcügö na puncjü ró zopjübe yo nte nu o jña e Cristo. ²³ Nuzgö, 'ma rá pāragö cjo ra bötcügö cjo ra pjongüzüji libre, rí negö extá täcjö e Timoteo ra ëjë c'ua ja in cārāgueji. ²⁴ 'Ma ra ne e Jesucristo c'ü in Jmugöji, dya ra mezhe ra pjongüzüji libre xo rá ëcjö c'ua ja in cārāgueji.

²⁵ Rí mangö c'ü xo ni jyodü rá täcjö e cjuarma Epafrodito nu ja in cārāgueji. Ngueje in mimbëpjibe. Ngue c'ü rí dyocjöbe c'ü. Mi zopjügöbe o jña e Cristo yo nte. Nguetsjē e Epafrodito nu c'ü i chājāji c'ü; nguec'ua ro ē mböxcü. ²⁶ E cjuarma Epafrodito me mbents'ejí in texeji. Angueze me ne ra ma zenguats'üji. Me mbents'ejí na ngueje vi pāragueji mi sö'dyē c'ü. ²⁷ Na cjuana nda mi cja c'ü e cjuarma. Ya mi ngue ro ndü'ü. Pero Mizhocjimi o juentse angueze. Xo ñezgö, me xo o juentscö Mizhocjimi. Ya mi sufrido in mü'bügö. Pero 'ma ro ndü c'e cjuarma, xenda ro sufrido na puncjü in mü'bügö 'ma. ²⁸ Nguec'ua rí negö extá täjägö c'ua ja in cārāgueji; nguec'ua 'ma ya rí jñandaji na yeje angueze, me rí mājāji. Nutscö dya, dya cja me rá cijñigö 'ma. ²⁹ Nu'tsc'ejí rí mājāgueji rguí tsjocüji in nzumügueji, na ngueje ngue 'naja cjuarma c'ü ejme in Jmugöji e Jesucristo. Rí respetaogueji texe c'o nza cja angueze. ³⁰ Nune cjuarma nu, ya mi ngue ro ndü na ngueje pëpi e Cristo. Nu'tsc'ejí me mi ne ri pjöxcüji. Pero dya söts'ügueji, na ngueje dya mi bünc'ö c'ua ja in cārāgueji. Nguec'ua e Epafrodito mi cja posible ro tsja texe c'o mi jyongü, zö 'na ro bö't'ü angueze.

3

La rectitud verdadera

¹ Nu'tsc'ejí in cjuarmats'ügöji, xe bübütjo c'ü xe rá xi'ts'iji. Sido rí mápāgueji c'ü in Jmugöji. Nuzgö, dya pje xichazügö c'ü rá opcjö na yeje c'o ya ró xi'tsc'öji. Nuc'o, ni jyodü rá xi'ts'iji na yeje c'o, ngue c'ua rí mbeñegueji na jo. ² Rí pjötpügueji ngüenda c'o me na s'o ga xöpüte. Nuc'o, chjēntjovi dyo'o c'o me na sate. Anguezeji jodü ra cumpletsjēji c'o na jo, pero cjaji c'o na s'o. Mamaji ni jyodü rí meyaji in cuerpoji; 'ma jiyö, dya ra tsja'c'ejí Mizhocjimi o t'its'üji 'ma. ³ Pero nutscöji na cjuana o t'izüji Mizhocjimi na ngueje ya ró ench'e in mü'büji e Jesucristo; nguec'ua rí ma't'üji Mizhocjimi cja in mü'büji. Rí mamagöji nguetjo e Jesucristo c'ü embgueji libre. Dya rí jodüji rá cumpletsjēji c'o na jo. ⁴ Bübü c'o mama ngueje o t'iji Mizhocjimi na ngueje pje pjēzhiji cja yo nte a Israel. Nutscö xenda pjētsi que na ngueje texe anguesji. ⁵ Nutscö je rí menzumügö a Israel. O mboxbëchezügö e Benjamín. 'Ma ya vi cjogü c'o ocho pa 'ma ya vi jmuxcügö, nuc'ua o meyzüji in cuerpogö c'ua ja nzi ga cja yo in menzumüjme a Israel. Rí ñagö c'e jña hebreo. Xo mi ña hebreo mi tatagö 'ñe mi mamágö. Nuzgö ró cjagö c'o mama cja o ley Mizhocjimi c'ü o dyopjü e Moisés. Ró cjagö c'ua ja nzi ga cja c'o fariseo na ngueje xo rmí fariseogö. ⁶ Me mi süpügö c'o in leygöjme, y mi negö texeji nde ro züpüji c'o. Nguec'ua me mi cjapü ra sufrido c'o vi 'ñench'e o mü'büji e Jesucristo. Mi jodü ja rva chjotüji. Nuzgö mi ätägö c'o mama cja o ley Mizhocjimi c'ü o dyopjü e Moisés, nguec'ua dya cjó mi sö ro huēnzghui. ⁷ Texe yo, ró mangö c'ü me ni muvi yo. Pero ya rí pāragö na jo c'ü dya pje ni muvi yo, mi c'axcöji yo, ngue c'ua dya ro jocüzü in mü'bügö. Nu c'ü ni muvizügö

ngue c'ü bübü e Jesucristo cja ín mü'bügö dya. ⁸⁻⁹ Rí pãrãgö na jo c'ü pje mi pjëtsigö, dya pje ni muvi; ne ri ngue c'ü pje xe ra mbëtsi c'ü rguí muvi. Nu c'ü ni muvi ngue c'ü rí pãrãgö e Jesucristo c'ü ngueje ín Jmugö. Nu c'o rmí cjaüpügö me ni muvi, nuda ya rí cjaüpütjogö ngue cañabü. Nuzgö ró jëzi texe c'o, ngue c'ua ro 'natjobe co e Cristo. Zö ró cjaögö c'o mama cja o ley e Moisés, dya ngue a cjanu o jozü a jmi Mizhocjimi. O jocüzügö Mizhocjimi 'ma ró ench'e ín mü'bügö e Jesucristo. Mizhocjimi ra jocü texe c'o ra 'ñejme e Jesucristo. ¹⁰ Rí negö rá pãrãgö texe c'ua ja ga cja e Cristo. Mizhocjimi me na zëzhi. O tsjapü o te'e e Jesucristo 'ma ya vi ndü. O te'e ngue c'ua ra dyacüji c'ü rá bübütojji. Nguec'ua rí negö dadyo rga mimigö dya. O sufrido e Jesucristo; nguec'ua nuzgö, rí ne rá ätägö c'ü, zö xo rá sufridogö. Dya cja xo rí negö ra mandazü yo nzhubü, na ngueje o ndü e Jesucristo va ngötcüji ín nzhubüji. ¹¹ A cjanu, nuc'ua 'ma rá tügö, ra tsjacü Mizhocjimi rá tetcjö nu pa'a 'ma ra ëjë na yeje e Jesucristo.

La lucha para llegar a la meta

¹² Nuzgö dya be exi nguetjozügö e Cristo, texe c'ua ja ga cja angueze. Pero nutscö rí cjacjuanagö ngue c'ua exti nguetjozügö angueze, na ngueje ngue c'ü vi 'ñevgue libre. ¹³ Nu'tsc'ëji mi cjuarmats'ügöji; rí pãrãgö c'ü dya be exi nguetjozügö e Cristo, texe c'ua ja ga cja angueze. Pero dya cja rí cjiñigö c'ua ja nzi rmá cjaögö. Nuzgö c'ü rí cjaögö, rí cjacjuanagö, sido rá tjünt'ü a xütjü e Cristo; ngue c'ua exti nguetjozügö c'ua ja nzi ga cja angueze. ¹⁴ Nu c'ü rí cjaögö rí chjëntcjöbe nza cja 'naja nte c'ü me cja carrea. Nu c'e nte c'ü, ne ra ndöjö c'ü ra ch'unü. A cjanu, nuzgö rí cjacjuanagö, rí tjünt'ügö a xütjü e Jesucristo; ngue c'ua rá töjö c'ü ra unü Mizhocjimi. Mizhocjimi ra dyacü rá sät'ä a jens'e nu ja bübü angueze; ra dyacü c'ü exti nguetjozügö e Jesucristo.

¹⁵ 'Ma ín cjiñigüejji c'ü ya exi nguetjots'ügüejji e Jesucristo, ni jyodü rí mbeñegueji c'ü xe bë'ts'iji. Mizhocjimi ra jí'ts'iji c'ü ni jyodü xe rí tsjacjuanagueji sido rí chjünt'üji a xütjü e Jesucristo. ¹⁶ Nu 'ma rí pãrãgöji c'ua ja ga cja e Jesucristo, ni jyodü rá cjaögöji c'ua ja nzi ga ne angueze. Dya rá yembeñegöji.

¹⁷ Nu'tsc'ëji ín cjuarmats'ügöji, rí tsjaji c'ua ja nzi rgá cjaögö. Nu'tsc'ëji rí unüji ngüenda nu c'o nzhodü c'ua ja nzi rgá nzhodügö. ¹⁸ Cãrã na puncjü c'o dya nzhodü a cjanu. Ya na puncjü rgá xi'ts'iji, nuda rí huë'ë dya, rgá xi'ts'iji; dya cjaji c'ua ja nzi ga ne e Jesucristo. Nza cja c'ü me nuji na ü e Jesucristo c'ü o ndü cja ngronsi. ¹⁹ Nu c'ü je ra tsjapüji yo, ngue c'ü ra ndüji; je ra möji a linfiernu. Anguezeji cjatsjëji c'o netsjëji; dya cjaji c'o ne Mizhocjimi. Cjaji c'o na s'o c'o ex 'na tsejetjo, pero me mápäji c'o. C'o cja'a yo nte cja ne xoñijömü ngue c'o me jodü ra tsjaji c'o. ²⁰ Pero nutscöji je rí menzumüji a jens'e. Nutscöji rí ten'c'öji je rguí 'ñeje nu, nu c'ü o 'ñevgueji libre. Ngueje e Jesucristo c'ü ín Jmugöji. ²¹ Angueze ra pötcüji ín cuerpoji nu tsjaja cja ne xoñijömü. Nuc'ua c'ü ín cuerpoji ya exti nguetjo o cuerpo angueze c'ua ja nzi ga cja ndeze o te, o ma a jens'e. Ra pötcügöji ín cuerpoji na ngueje na zëzhi angueze. Nde manda texe.

4

Alégrene siempre en el Señor

¹ Nu'tsc'ëji ín cjuarmats'ügöji, me rí s'iyats'üji. Me rí negö rá ma nuc'üji. Me rí mä'c'ägöji na ngueje í dyätäji o jña Mizhocjimi c'ü ró zo'c'üji. Exi 'ñetse ró pëpcö na jo Mizhocjimi rvá zo'c'üji. Nuzgö rí ö'tc'üji, dya ra tögüts'üji, sido rí dyätäji e Jesucristo c'ü ín Jmugöji. Rí xi'ts'iji yo, na ngueje me rí s'iyats'ügöji.

² Nuda bübü 'na jña c'ü rá xipjivi yo hermana, e Evodia 'ñeje e Síntique. Nu'tsc'ëvi ni jyodü ri 'na ma cjatjo rguí tsjiñivi na ngueje ín ejmevi e Jesucristo c'ü ín Jmugöji. ³ Xo 'ñetsc'e mi cjuarmats'ügö, 'ma rí zopjügö nu o jña e Cristo yo nte, dya tögü in mü'bügue gui pjöxcü. Rí ö'tc'ügö rí zopjü nza yeje c'o hermana ngue c'ua ri 'na ma cjatjo rgá nguiñivi. Rí zopjüvi na ngueje nza yeje c'o hermana o mböxcügö 'ma rmí zopjügö nu o jña e Cristo yo nte. Xo o mböxcü e Clemente 'ñe c'o dyaja. Texe c'o, o 'ñench'e o mü'büji e Jesucristo; nguec'ua o tjü'ü anguesji je t'opjü cja c'e libro c'ü quis'i o tjü c'o ra bübütojji.

⁴ Nu'tsc'ejji, dya ra tögü in mü'bügueji rgui mäjäji, na ngueje in ejmeji e Jesucristo c'ü in Jmugöji. Nuzgö rá yepcö rá xi'ts'iji, rí mäjägueji. ⁵ Zö cjó pje ra tsja'c'üji, pero rí pësp'iji paciencia. Nuc'ua ra mbärä yo nte c'ü me na jopü in mü'bügueji. Rí tsjaji a cjanu na ngueje e Jesucristo c'ü in Jmugöji ya ngue ra ëjë.

⁶ Dya pje rí tsjijñigueji. Rí xipjigueji Mizhocjimi texe c'o ni jyonc'üji. Rí dyötügueji angueze. Rí unüji na pöjö. ⁷ Nuc'ua Mizhocjimi ra tsja'c'üji ra söya in mü'bügueji c'ü dya pje rí tsjijñiji, na ngue in 'natjoji co e Jesucristo. Me na nojo Mizhocjimi. Dya cjó sö ra mbärä ja ga tsjacüji rá mäjäji cja in mü'büji.

Piensen en lo que es bueno

⁸ Xe bübüjtjo c'ü xe rá xi'ts'iji cjuarma. Rí unüji ngüenda texe c'o na cjuana, 'ñe texe c'o ni jyodü rá respetaoji. Rí unüji ngüenda texe c'o na jo, 'ñe c'o dya pje bübü c'ü na s'o. Rí unüji ngüenda texe c'o me na zö, 'ñe texe c'o me na jo rgá äräji. Nguejyo je rí tsjijñiji yo.

⁹ Rí tsjagueji c'o ró jí'tsc'öji. Ya in pärägueji xo ngue c'o rí cjägö c'o. Nuc'ua ra bübü Mizhocjimi cja in mü'bügueji c'ü cja'c'üji rí mäjäji cja in mü'büji.

Ofrendas de los filipenses para Pablo

¹⁰ E Jesucristo c'ü in Jmugöji me cjacügö rá mäcjö na ngueje ya na yeje c'ü i mbenzegöji i pjöxcüji. Dya pje rí mangö c'ü ya vi jyombeñezüji. Pero dya pje mi töt'ügueji ja rvi pjöxcüji. ¹¹ Dya rí mangö c'ü pje ni jyongü; na ngueje ya rí pärägö ja rga mäjägö 'ma pje rí pë'sc'ö, y 'ma dya pje rí pë'sc'ö. ¹² Nuzgö ró nugö 'ma rí jün pje rá si; ya xo ró nugö 'ma dya rí jün. Zö rí sant'agö, zö rí nijmigö, zö ri ojtjo, zö ri bübü texe; pero nutscö rí pärägö ja rga mäjägö rga mimigö. ¹³ Nuzgö sö rá cjägö texe na ngueje e Jesucristo cjacü rá zëzhi. ¹⁴ Zö mi zëzhigö, pero i tsjagueji na jo c'ü i pjöxcüji c'ü pje mi jyongü.

¹⁵ Nu'tsc'ejji cjuarma in cäräji a Filipos; in mbeñeji 'ma ró pedyegö cja c'e estado de Macedonia. Nu'tsc'ejji cja vi 'ñejmeji o jña e Jesucristo. Pero i penqueji o ofrenda 'ma. In päräji nguextjots'üji i pjöxcüji a cjanu. I tsjagueji na ngueje me i gradecidogüje yo jña yo ró zo'c'ügöji. Nu c'o cjuarma cja c'o dyaja jñiñi, dya cjó o mbenque o ofrenda 'ma. ¹⁶ 'Ma xe mi bünc'ö a Tesalónica yengüi pjöxcüji. I penquegöji o ofrenda. ¹⁷ Nuzgö, dya ngue c'ü me rí negö pje rí dyacüji. Nu c'ü je rí negö, rí tsjagueji c'ü ne Mizhocjimi. Nguec'ua xenda ra nintsjimits'üji 'ma angueze. ¹⁸ Ya rí pë'sc'ö dya texe c'o ni jyongö. Na cjuana poncjütjo. Nuzgö rí mäcjö na ngueje ya o dyacü e Epafrodito nu c'o merio c'o i penqueji. Me xo mäjä Mizhocjimi na ngueje chjëntjovi c'ü ri unüji angueze nu c'o merio c'o i dyacüji. ¹⁹ Mizhocjimi c'ü bübü a jens'e xo ra dya'c'üji texe c'o bë'ts'iji na ngueje texe ngueje o tsjaja angueze. Ra dya'c'üji na ngueje rí 'natjoji co e Jesucristo. ²⁰ Mizhocjimi c'ü in Tatagöji me na nojo. Dya ra nguarü rá mamaji c'ü me na nojo angueze. Je rga cjanu, amén.

Saludos finales

²¹ Xipjiji ra mbörü Cjimi texe c'o ya 'ñench'e o mü'bü e Jesucristo. Nu yo cjuarma yo rí bünc'öjme bö'tc'ütjoji Cjimi. ²² Yo cjuarma yo cärä cja o ngümü e César c'ü manda, bö'tc'üji Cjimi. Xo 'ñe texe yo cjuarma yo cärä va.

²³ E Jesucristo c'ü in Jmugöji ra nuc'üji na jo, in texeji. Je rga cjanu, amén.

LA CARTA DEL APOSTOL SAN PABLO A LOS COLOSENSES

Pablo escribe a la iglesia de Colosas

¹ Nutscö e Pablo, rí apóstolegö cja e Jesucristo; na ngueje o ne a cjanu Mizhocjimi. Rí opjügö ne carta rá pen'c'ejí. E Timoteo c'ü ín cjuarmagöji xo va bö'tc'ügueji Cjimi. ² Rí pen'c'ejí ne carta, nu'tsc'ejí in menzumüji a Colosas. Nu'tsc'ejí o ntetsc'ejí Mizhocjimi. Sido in ejmegueji e Jesucristo. Mizhocjimi c'ü ín Tatagöji ra nuc'üji na jo, y ra tsja'c'ü ra söya in mü'bügueji c'ü.

La oración de Pablo por los creyentes

³ 'Ma rí ö'tc'ügöbe Mizhocjimi, rí unübe na pöjö Mizhocjimi c'ü nu Tata e Jesucristo c'ü ín Jmugöji. ⁴ Na ngueje ró ärägöbe mamaji c'ü in ejmegueji e Jesucristo. Me xo in s'iyagueji texe yo dyaja o nte Mizhocjimi. ⁵ Xo in te'begueji Mizhocjimi ra dya'c'üji c'ü 'natjo c'ua rí bübüji a jens'e co angueze. Ngue c'ü o mama nu c'o o xi'ts'iji o jña e Jesucristo. Na cjuana o jña angueze. ⁶ Ya o zo'c'ügueji o jña e Cristo. Nguec'ua vi 'ñench'e in mü'büji angueze, y ya dadyo gui mimiji. Xo zopjüji c'o dyaja nte cja ne xoñijö mü. Nguec'ua xo ejmeji o jña e Jesucristo; y ya xo dadyo ga mimiji dya. 'Ma i dyärägueji o jña e Jesucristo, nuc'ua ya i pärägueji me na cjuana me nugüji na jo Mizhocjimi. ⁷ Ngue e Epafras c'ü rí s'iyaji c'ü o zo'c'ügueji o jña e Jesucristo. Rí mimbëpjijme e Epafras cja e Jesucristo. Nuc'ü, pëpi na jo e Jesucristo c'ü. C'ü ro ëcjö ro ë zenguats'üji, o pätcägö e Epafras o ëjë. ⁸ Angueze o xitsibe c'ü in pötqui s'iyaji yo cjuarma na ngueje o Espiritu Mizhocjimi bübü cja in mü'bügueji.

⁹ Nguec'ua ndeze c'e pa 'ma ró pärägöjme c'ü in ejmeji e Jesucristo, dya rí söyajme rgá ö'tc'üjme Mizhocjimi. Rí ötüjme Mizhocjimi ra tsja'c'üji rí pärägueji na jo c'ü ne angueze rí tsjaji. Xo ra tsja'c'üji rí pärägueji c'ü mbeñe Mizhocjimi. Ngue o Espiritu Mizhocjimi c'ü bübü cja in mü'bügueji c'ü ra tsja'c'üji rí pärägueji yo. ¹⁰ Rí ötüjme Mizhocjimi c'ü rí nzhodügueji na jo c'ua ja nzi ga ne e Jesucristo c'ü ín Jmugöji. A cjanu ra mä'c'äji angueze. A cjanu rí tsjaji c'o na jo; y xenda rí pärägueji angueze. ¹¹ Rí ötüjme Mizhocjimi ra dya'c'üji rí zëzhiji na ngueje Mizhocjimi me na zëzhi. Ngue c'ua zö pje c'o rí sufridoji, pero rí mäjjeji, dya ra tögü in mü'büji. ¹² Nuzgöjme rí ötüjme Mizhocjimi c'ü ín Tataji c'ü sido rí unügueji na pöjö angueze. Na ngueje o jocüts'ü in mü'bügueji. O tsja'c'üji o t'its'üji angueze. Nguec'ua in nzhodügueji cja e jya's'ü; y 'na nu pa rí tsäräji a jens'e cja Mizhocjimi co texe c'o o t'i Mizhocjimi. ¹³ Mizhocjimi o 'ñembgueji libre, ngue c'ua dya cja mandazüji e Satanás c'ü cjäpü ra bëxö mü cja o mü'bü yo nte. O tsjacüji Mizhocjimi o t'izüji, nguec'ua c'ü mandazüji dya, ngue e Jesucristo c'ü o T'i. Mizhocjimi me s'iya c'ü nu T'i. ¹⁴ E Jesucristo o ngötcüji ín nzhubüji, nguec'ua va perdonaözüji Mizhocjimi.

La paz con Dios por medio de la muerte de Cristo

¹⁵ Mizhocjimi, dya cjó janda. Pero rí unüji ngüenda ja ga cja, na ngueje texe c'ua ja ga cja angueze je xo ga cjatjonu e Jesucristo c'ü ya exmi bübüvi Mizhocjimi 'ma dya be mi t'ät'ä e jens'e 'ñe ne xoñijö mü. ¹⁶ E Jesucristo o dyät'ä e jens'e 'ñeje ne xoñijö mü c'ua ja nzi ma mbeñe Mizhocjimi. O dyät'ä yo rí jandaji 'ñe c'o dya rí jandaji. O dyät'ä c'o anxe c'o ätä angueze; 'ñe c'o dya cja ätä angueze. O dyät'ä texe, ngue c'ua ra dyätäji angueze, y ngue c'ua ra zädä texe c'o o mbeñe angueze ra tsja'a. ¹⁷ Ya exmi bübü e Jesucristo 'ma dya pje be mi t'ät'ä. Yo o dyät'ä angueze, xe bübütjo yo, na ngueje ngue angueze c'ü pjörü yo. ¹⁸ E Jesucristo ngueje ín ñigöji nutscöji rí ejmeji angueze; nutscöji ngue o cuerpozüji angueze. E Jesucristo o te'e na yeje 'ma ya vi ndü. Ngue c'ü ot'ü o te'e c'ü dya cja ra ndü. Nguec'ua unü c'ü rguí bübütjo c'o ejme angueze. Nguec'ua ngueje angueze c'ü manda texe. ¹⁹ Texe c'ua ja ga cja Mizhocjimi, je xo ga cjatjonu e Cristo. Je va ne a cjanu Mizhocjimi. ²⁰ Mizhocjimi o ndäjä e Jesucristo cja ne xoñijö mü ngue c'ua o 'ñe

pjödü o cji cja ngronsi. A cjanu e Jesucristo o jocü texe c'ü vi s'odü a jens'e 'ñe cja ne xoñijöümü, ngue c'ua texe yo nte ra sö ra nzhogüji cja Mizhocjimi.

²¹ Nu'tsc'ej, dya mi pärãgueji Mizhocjimi. Me mi nугueji na ü Mizhocjimi. Me mi cjagueji c'o na s'o. Pero nudya, ya tsja Mizhocjimi ngue c'ua dya cja in nuji na ü dya c'ü. ²² O ndäjä e Jesucristo o ëjë nza czazgöji rí nteji. O ndü va ngötcüji in nzhubügöji; ngue c'ua dya cja in nугueji na ü dya Mizhocjimi. Nudya, a jmi Mizhocjimi ya 'nin'tsc'iji in mü'büji, dya cja bübüts'üji c'o na s'o. Y dya cjo sö pje ra xi'ts'iji. ²³ Pero ni jyodü sido rí 'ñejmegueji e Jesucristo. Sido rí 'ñejmeji Mizhocjimi, dya rí chjench'egueji. Sido rí che'begueji c'ü ra dya'c'üji e Jesucristo c'ü rí mimiji co Mizhocjimi a jens'e. Nu yo jña'a yo, ya i dyärãgueji yo. Ya xo o dyärãji texe cja yo jña'ni. Nutscö e Pablo, rí zopjügö yo nte rí xipjiji yo jña'a yo.

Pablo encargado de servir a la iglesia

²⁴ Rí mäcjö dya, nu c'ü me rrã sufridogö na nугueje rí zo'c'ügöji o jña Mizhocjimi. E Jesucristo o sufrido ngue c'ua ro ngãrã c'o ejme angueze. Nuc'o, nугueje o cuerpo angueze. Nугuec'ua rrã sufridogö, y xe rá sufridogö ngue c'ua xenda na puncjü nte ra dyärã o jña Mizhocjimi. ²⁵ Mizhocjimi o 'ñembgüegö rá czagö mbörü cja yo ejme angueze. Nугuec'ua rrã zo'c'ügöji dya, yo o jña Mizhocjimi; nугuec'ua sö rí pärãgueji na jo, ja cja c'ü mama Mizhocjimi. ²⁶ C'e jña c'ü mama Mizhocjimi, dya mi pärãji ndeze 'ma o mbürü o ngãrãji. Pero nudya, yo ejme e Jesucristo, Mizhocjimi czapüji ra mbãrãji c'e jña c'ü dya mi pärãji. ²⁷ Nutscöji rí ejmeji Mizhocjimi, Mizhocjimi ne'e c'ü rá pärãji c'e jña c'ü dya mi 'mãrã mi jinguã. Me na zö c'e jña; mama c'e jña c'ü nu'tsc'ej, dya in menzumüji a Israel, xo 'ñetsc'ej bübü e Jesucristo cja in mü'bügueji, nугuec'ua in pärãgueji 'na nu pa rí bübüji co angueze a jens'e, y exti nугuetjots'üji angueze.

²⁸ Nугueje e Jesucristo c'ü rí nãnc'öjme 'ma rí zopjüjme yo nte. Rí xipjigöjme texe yo nte c'o rí chjögöjme c'ü ni jyodü ra 'ñejmeji e Jesucristo. Rí xipjigöjme ra jyëziji c'o na s'o. Rí xipjigöjme texe c'ua ja ga dyacüjme pjeñe Mizhocjimi, ngue c'ua sido ra 'ñejmeji e Jesucristo. Nугue c'ua a cjanu ra nzhodüji c'ua ja nzi ga ne angueze na nугueje angueze ri bübü cja o mü'büji. ²⁹ Nугue c'ü rí pëpji na zëzhi texe yo pa, dya pje rí söyagö rgá xipji yo nte c'ua ja ga cja e Jesucristo. Me na zëzhi e Jesucristo c'ü dacü rá zëzhigö ngue c'ua rá czagö o bëpji angueze.

2

¹ Rí ne rí pärãgueji c'ü me rí mbents'ej; me rí ö'tc'ügöji Cjimi, nu'tsc'ej in cãrãji a Colosas. Me xo rí ötpü Cjimi c'o cãrã a Laodicea; xo 'ñe texets'üji cjuarma, dya rí chjögöji. ² Me rí ötügö Mizhocjimi c'ü ra zëzhi in mü'bügueji; c'ü rí pötqui s'iyaji ngue c'ua ri 'natjo in mü'bügueji. Me rí ötügö Mizhocjimi c'ü rí tendiogueji na jo ja ga cja c'e jña c'ü mama Mizhocjimi ja ga cja e Jesucristo. C'e jña, dya mi pärãji mi jinguã. ³ Na nугueje nугuextjo e Jesucristo c'ü pärã texe c'ü mbeñe Mizhocjimi. Nu c'ü mbeñe Mizhocjimi ngue c'ü me na zö'ö c'ü. Nu 'ma bübü e Jesucristo cja in mü'bügöji; ngue 'ma rí pärãgöji ja ga cja Mizhocjimi 'ma. ⁴ Nujoyo rí mamagö yo, ngue c'ua dya cjo ra dyon'c'üji. Na nугueje bübü c'o me pärã o jña ja ga dyonpü yo nu minteji. ⁵ Nuzgö, zö dya rí bünc'ö nu ja in cãrãgueji, pero rí mbents'ej cja in mü'bügö. Me rí mäjägö c'ü in nzhodügueji na jo; na cjuana in ejmegueji e Cristo.

⁶ Ya i 'ñench'egueji in mü'büji e Jesucristo. Angueze ngue c'ü in Jmugueji dya c'ü. Nугuec'ua sido rí 'ñejmegueji angueze, na nугueje in 'natjoji co angueze dya. ⁷ Ni jyodü xenda rí pärãgueji e Jesucristo. Nuc'ü, bübü cja in mü'bügueji c'ü. Rí zëzhigüej rgi 'ñejmeji angueze, c'ua ja ya nzi va xö'c'üji. Y me rí unügueji na pöjö Mizhocjimi.

La nueva vida en Cristo

⁸ Bübü o xöpüte c'o va ë on'c'üji. Mamaji me pärãji, pero dya pje ni muvi c'ü xi'ts'iji na nугue dya mamaji c'ua ja ga cja e Jesucristo. Nu c'ü xi'ts'iji, nугueje o tjürü yo nte; c'ua ja nzi ga nguiñiji cja ne xoñijöümü. Nугuec'ua rí xi'tsc'öji rí pjötpügueji ngüenda c'ü dya rí jyëziji ra dyon'c'üji.

⁹ E Jesucristo ngue Mizhocjimi. Texe c'ua ja nzi ga cja Mizhocjimi, je xo ga cjatjonu e Jesucristo. ¹⁰ Texe c'o ni jyodüts'üji, ra dya c'üji Mizhocjimi, na ngueje ya in 'natjoji co e Jesucristo. Ngueje angueze c'ü je manda texe c'o pje nde pjëzhi, c'o pje nde manda, zö ri ngue a jens'e, zö ri ngue cja ne xoñijöümü. ¹¹ Nu c'o na s'o ga xöpüte, mamaji c'ü ni jyodü ra circuncidaots'üji ngue c'ua rrä jots'üji a jmi Mizhocjimi. Pero, dya je a cjanu. Na ngueje e Jesucristo o ndin'tsc'iji in mü'büji. Nguec'ua ya na jots'üji dya a jmi Mizhocjimi. ¹² Nu c'ü vi jigueji ne ra mama ya i 'natjoji co e Jesucristo 'ma o ndü, 'ñe 'ma o t'ögü. A cjanu xo i 'natjoji co angueze 'ma o te'e. Nudya ya dadyo in mü'büji dya. Na ngueje in ejmeji Mizhocjimi c'ü me na zëzhi c'ü o xos'ü e Jesucristo 'ma ya vi ndü. ¹³ Na ngue c'o na s'o c'o mi cjagueji, chjëntjui c'ü ya rvi chügueji. Mi cjagueji c'ua ja nzi mi netsjëji. Pero 'ma ró ench'e in mü'büji e Jesucristo, o perdonaozüji Mizhocjimi texe c'o in nzhubügöji, o tsjacüji rá bübütojji. Na ngueje o te'e e Jesucristo 'ma ya vi ndü, y bübütjo dya. ¹⁴ Dya rmí cjagöji c'ua ja nzi ga mama cja o ley Mizhocjimi; nguec'ua rmí tügöji in nzhubüji c'o ro ma cjöt'üji. Pero e Jesucristo, o ndät'äji cja ngronsi. A cjanu o ndü va ngötcüji in nzhubügöji. Nguec'ua nudya, dya cja mandazüji c'ü o ley Mizhocjimi. ¹⁵ Mi ätägöji c'ü dya jo 'ñe c'o o mbëpji, nguec'ua rvá tunc'ö in nzhubüji. Pero 'ma o ndü cja ngronsi e Jesucristo, o ngötcügöji texe in nzhubügöji c'ü. A cjanu e Jesucristo o jizhi c'ü xenda na zëzhi angueze que na ngueje e Satanás c'ü dya jo; o jizhi c'ü nguetsjë angueze c'ü manda texe.

Busquen las cosas que son del cielo

¹⁶ C'o na s'o ga xöpüte so'pc'üji c'o. Mamaji c'ü bübü o ts'ingue c'o dya sö rí sagueji, y bübü c'o dya sö rí sigueji. Xo mamaji c'ü ni jyodü rí süpügueji yo mbaxua, zö ri ngue c'o cjaji chjümü o zä'mä o tsjë'ma. Dya rí jyëziji ra zo'pc'üji a cjanu. ¹⁷ C'o ley c'o mama anguezeji rí tsjaji, ngue c'ü rví unü ngüenda c'o in mboxtitajme c'ü ro ëjë e Cristo. Ya ëjë dya c'ü, nguec'ua dya cja mandazüji c'o ley. ¹⁸ Dya rí 'ñejmeji 'ma cjo c'o ra xi'ts'iji Mizhocjimi dya ra recibidots'üji, nu'tsc'iji in ench'ëji in mü'büji e Jesucristo. Cärä c'o xöpü c'ü dya cjuana. Mamaji c'ü dya sö rí chëzhiji a jmi Mizhocjimi na ngueje in ntetjoji. Mamaji ni jyodü rí ma't'üji c'o anxe c'ua ja nzi ga tsja anguezeji. Me cjaüji na nojo na ngueje dya bübü Mizhocjimi co anguezeji. Mamaji c'ü xenda päräji na ngueje pje c'o cjinch'iji. ¹⁹ C'o xöpüte, dya cjaüji ngüenda e Jesucristo c'ü me na nojo. E Jesucristo ngueje in ñigöji. Texe c'o ejme angueze, angueze cjaüji ra nocüji cja o dyë c'ua ja nzi ga ne Mizhocjimi, na ngueje 'natjoji co e Jesucristo.

²⁰ I 'natjogueji co e Jesucristo 'ma o ndü. Ngueje angueze o 'ñempc'ëji libre, nguec'ua, dya cja mandats'ügueji dya c'o ley. ¿Jenga in cjatjogueji nza cja yo nte yo dya pje ejme e Jesucristo? ¿Jenga in ätägueji c'o xi'ts'iji c'o xöpüte? ²¹ Anguesji xi'ts'iji c'ü pje nde ma jñönü na jo rí siji, 'ñe c'ü dya jo rí sigueji. Mamaji c'ü bübü c'o dya jo rí chjörüji. ²² Texe c'o xi'tsc'ëji ngue c'o cjiñitsjë yo nte yo. Zö rí siji, o dya rí siji, nuc'o, dya ngue c'o ra jocüts'ü in mü'bügüjeji. Nuc'o, ra tjeze c'o. ²³ C'o nte c'o tjünt'ü a xütjü c'o xöpüte mamaji, dya sö ra chëzhiji cja jmi Mizhocjimi; mamaji ni jyodü ra cumpleji c'ü mamatsjëji anguesji na jo ra tsjaji. Mamaji ni jyodü ra huanta o cuerpoji; 'ma jiyö, dya ra recibido Mizhocjimi anguezeji. C'ü ni huantaji a cjanu, nza cja c'ü na jo cjaji. Pero dya pjös'üji ra jyëziji c'o na s'o c'o cjiñi o mü'büji. Na ngue sido cjaji c'o netsjëji.

3

¹ Nu'tsc'ëji i 'natjoji co e Cristo 'ma o te'e, 'ñe 'ma o ma manda cja o jodyë Mizhocjimi c'ü bübü a jens'e. Nguec'ua jyodügueji dya, co texe in mü'büji rí tsjaji c'ua ja nzi ga ne e Jesucristo. ² Rí tsjiñigüjeji ja ga cja Mizhocjimi c'ü je bübü a jens'e. Dya me rí jyodügueji yo bübü cja ne xoñijöümü. ³ Na ngueje nu'tsc'ëji i 'natjogueji co e Jesucristo 'ma o ndü. Nguec'ua xo in 'natjoji co Mizhocjimi c'ü nu Tata, zö dya tjanda. ⁴ Pero 'ma ra ëjë na yeje e Jesucristo; c'ua ja rga jandaji angueze, je xo rgá jñandgagöji a cjanu. Rí bübütojgöji na ngueje e Cristo bübü cja in mü'bügöji.

La vida antigua y la vida nueva

⁵ Nu'tsc'ejí í 'natjoi co e Cristo 'ma o ndũ; nguec'ua dya rí tsjaji c'o cjaji cja ne xoñijõmũ. Nu'tsc'ejí in bẽzoji, dya rí tsãjãgueji ndixũ; xo 'ñetsc'ejí in ndixũji, dya xo rí tsãjãgueji bẽzo. Y 'ma dya be in 'ñeji nin su, dya cjó rí tsjaji c'o na s'o. Dya rí tsjijñigueji c'o me na s'o. Dya xo rí tsjagueji c'o me na s'o. Dya xo rí ñegueji c'o pẽ's'i c'ũ 'naja in dyoji. 'Ma rí ñegueji c'o pẽ's'i c'ũ 'naja, rí pẽ'sc'ejí in s'ocũgueji 'ma, chjẽntjovi 'ma ri ma't'ũji o ts'ita. ⁶ Ngue c'o nte c'o dya ätä Mizhocjimi c'o cja a cjanu. Mizhocjimi ra tsjapũ ra ma sufridoji, na ngue yo me na s'o yo cjaji. ⁷ Xo nzitjots'ũgueji xo mi cjagueji c'o na s'o, dya mi ätägueji Mizhocjimi. ⁸ Nudya ni jyodũ rí jyẽziji texe yo. Dya rí tsjaji cuẽ. Rí jyombeñeji 'ma cjó pje ra tsja'c'ũji. Dya xo rí tsjijñiji c'ũ cjó rí tsjapũgueji c'ũ na s'o. Dya xo rí santegueji. Dya ra mbedye c'o na s'o jña cja in tegueji. ⁹ Dya rí põtqui pezhgueji bẽchjine. Nu'tsc'ejí c'ua ja nzi ma cjats'ũji, dya cja cjatsc'ejí dya nu. Na ngueje í jyẽzgueji c'o na s'o. ¹⁰ Nu'tsc'ejí ya dadyo in mü'bũgueji dya. Ya ni ma ra jñu'sc'ũgueji dya e Jesucristo c'ũ bübü cja in mü'bũgueji. Ngue angueze c'ũ cja'c'ũji xenda rí pãrãgueji ja ga cja Mizhocjimi. ¹¹ 'Ma rí ejmegõji e Jesucristo, dya ra tsja zõ rí menzumũgõji a Israel, o zõ dya rí menzumũji nu. Dya xo ra tsja, zõ rí cãgõji c'o tjũrũ c'o cja yo menzumũ a Israel, zõ dya rí cãgõji c'o. Dya xo ra tsja zõ rí pjẽchiji rá xõrũji, zõ dya rí pjẽchcõji. Dya xo ra tsja zõ rí mbẽpcõji, o dya rí mbẽpcõji. C'ũ ni muvi, ngueje e Jesucristo c'ũ ya je bübü cja in mü'bũgõji rí texeji 'ñe mandazũji.

¹² Mizhocjimi me s'iyats'ũji. O juan'c'ũji rí tsjagueji o ntets'ũji angueze. Nguec'ua xo rí juentseji yo nte. Rí tsjagueji na jonte. Nu'tsc'ejí, dya rí tsjatsjẽgueji c'ũ me na nots'ũji. Tsjapũji c'ũ xenda na jonte c'o dyaja que na ngue'tsc'ejí. Dya rí nzhopcũji c'ũ cja'c'ũji c'ũ na s'o yo nin minteji. ¹³ Rí põtqui pẽsp'iji paciencia. Rí põtqui perdonaogueji 'ma cjó pje ra tsja'c'ũji. Nu'tsc'ejí o perdonaots'ũgueji e Jesucristo. Nguec'ua xo rí perdonaogueji c'o in dyoji. ¹⁴ Texe yo rrã xi'ts'iji, ni muvi yo. Pero c'ũ xenda ni muvi ngue c'ũ me rí põtqui s'iyaji. A cjanu rí tsjaji texe c'ua ja nzi ga ne Mizhocjimi. ¹⁵ Rí põtqui ñegueji na ngueje Mizhocjimi ya o zon'c'ũji c'ũ rí 'natjoi co e Jesucristo. Y rí unũgueji na põjõ Mizhocjimi.

¹⁶ Me na zõ o jña e Cristo; jyẽzi ra zi'ch'i cja in mü'bũgueji. Jyodũji rí pãrãgueji ja ga cja Mizhocjimi. A cjanu rí põtqui xõpũgueji ja cja o jña e Cristo. Rí chõpũgueji o salmo Mizhocjimi, 'ñe o himno. Rí unũji na põjõ Mizhocjimi co texe in mü'bũji. ¹⁷ Texe c'o rí mamagueji, rí mamaji na ngueje o ntets'ũji e Jesucristo. Texe c'o rí tsjagueji, rí tsjaji na ngueje o ntets'ũgueji e Jesucristo. Xo rí unũgueji na põjõ Mizhocjimi c'ũ in Tatagõji, na ngueje c'o o tsja e Jesucristo.

Deberes sociales del cristiano

¹⁸ Nu'tsc'ejí in ndixũgueji 'ma ya in chjũntũji, rí dyätãji nin xĩraji c'ua ja ga ne'e e Jesucristo c'ũ ngueje in Jmugõji. ¹⁹ Nu'tsc'ejí in bẽzoji 'ma ya in chjũntũji xo rí s'iyagueji c'o in suji. Dya na s'o rguí huẽnch'iji. ²⁰ Nu'tsc'ejí in t'i'iji, rí dyätqueji nin tataji texe c'ũ ra mandats'ũji; na ngueje je a cjanu ga ne'e e Jesucristo c'ũ ngueje in Jmugõji. ²¹ Nu'tsc'ejí in tataji, rí zopjũji na jo yo in ch'igueji, dya rí huẽnch'iji na zẽzhi. 'Ma jiyõ, 'na ra sjẽyaji, y ra tõgũ o mü'bũji. ²² Nu'tsc'ejí in mbẽpjigueji, tsjagueji texe c'o ra mandats'ũji nu c'o rí pẽpiji cja ne xoñijõmũ. Dya nguextjo 'ma ra jñantc'aji anguezeji, para ra mamaji c'ua c'ũ na jo c'ũ in cjagueji. Rí pẽpjiji co texe in mü'bũji na ngueje in sũji Mizhocjimi. ²³ Texe c'o rí tsjagueji, tsjaji co texe in mü'bũji. Dya nguextjo yo nte yo in pẽpiji; xo 'ñe e Jesucristo c'ũ ngueje in Jmugõji, xo in pẽpiji. ²⁴ In pãrãgueji e Jesucristo c'ũ in Jmugõji ra dya'c'ũji nu c'ũ mbeñe Mizhocjimi, na ngueje e Jesucristo ngueje c'ũ in pẽpigueji c'ũ. ²⁵ Mizhocjimi dya juajnũ. Zõ cjó ri ngueje, 'ma ra tsja c'ũ na s'o, Mizhocjimi ra jñũnpũ ngũenda; ra tsjapũ ra sufrido na ngue c'ũ vi tsja na s'o.

4

¹ Nu'tsc'ejí in lamuji, rí tsjapũgueji na jo yo in mbẽpji. Rí tsjõ't'ũji c'ua ja nzi ga pẽpjiji. Rí tsjagueji a cjanu na ngueje in pãrãgueji in Jmugõji c'ũ bübü a jens'e ngue in lamugueji c'ũ.

² Sido rí dyötüji na pöjō Mizhocjimi. 'Ma rí unügueji na pöjō Mizhocjimi, dya rí tsjijñiji yo tsja cja ne xoñijōmü. ³ 'Ma rí dyötüji Mizhocjimi, rí dyötcöjme ra mböxcüjme, ngue c'ua ra sö rá zopjüjme yo nte rá xipjijme c'ü mbeñe Mizhocjimi c'ü dya mi päräji. Nu c'ü mbeñe Mizhocjimi ngue c'ü rá 'natjoji co e Jesucristo. Nutscö e Pablo, rí ogö a pjörü na ngueje rí zopjügö yo nte rí xipjiji o jña e Jesucristo. ⁴ Rí dyötcüji Mizhocjimi c'ü ra sö rá zopjü na jo yo nte; ngue c'ua ra dyäräji na jo nu c'o o mbeñe Mizhocjimi. A cjanu ne Mizhocjimi c'ü rá ñagö.

⁵ Rí nzhodügueji na jo. A cjanu, nu c'o dya ejme e Jesucristo ra unüji ngüenda c'ü na cjuana o jña e Jesucristo. Jyodügueji ja rguí zopjügueji yo dya ejme e Jesucristo. ⁶ Jyodügueji ja rguí xipjiji c'o o jña e Cristo c'o ni jyodü ra dyäräji. Ngue o Espíritu Mizhocjimi c'ü je bübü cja in mü'bügueji c'ü je ra mböxc'üji, ngue c'ua rí pärägueji ja rguí zopjüji nzi 'naja.

Saludos finales

⁷ Texe c'o rí c jagö, ra xi'ts'iji e Tíquico c'ü ín mimbëpjibe. Ngue ín cjuarmagöji c'ü me rí s'iyagöji c'ü. E Tíquico sido pëpi na jo e Jesucristo c'ü ín Jmugöji, y pjöxte na jo. ⁸ Rrä täjägö e Tíquico ngue c'ua rí pärägueji pje rí c jagöjme. Nu c'o ra xi'ts'iji dya c'ü, ra tsjapü ra mäjä in mü'bügueji. ⁹ Ra êjëvi e cjuarma Onésimo c'ü ngueje in menzumügueji, nu c'ü me rí s'iyagöji. Nuc'ü, pëpi na jo e Jesucristo. Anguezevi ra xi'ts'iji texe c'o rí c jame a 'ñecjua.

¹⁰ E Aristarco c'ü rrä ogöbe a pjörü va bö'tc'üji Cjimi in texeji. Xo va bö'tc'üji Cjimi e Marcos c'ü nu primo hermano e Bernabé. Ya xo ró xi'ts'iji, 'ma ra ã e Marcos va ja in cārāgueji rí recibidogüejí na jo. ¹¹ Xo va bö'tc'üji Cjimi e Jesús, c'ü xo xiji Justo. Cja yo menzumü a Israel c'o ejme e Jesucristo nguextjo e Aristarco 'ñe e Marcos 'ñe e Justo c'o pjöxcügö rá zopjüjme yo nte rá xipjijme ra 'ñench'e o mü'büji e Jesucristo, ngue c'ua ra tsjapüji Mizhocjimi o Jmuji. Nza jñi'i yo, me cjacügö ra mäjä ín mü'bügö yo. ¹² Xo va bö'tc'ügueji Cjimi e Epafra c'ü xo ngueje in menzumügueji. Nuc'ü, xo pëpi e Jesucristo. E Epafra sido ö'tc'ügueji Mizhocjimi. Me ö'tc'ügueji Mizhocjimi c'ü rí nocüji cja o dyë Mizhocjimi; c'ü rí pärägueji c'o ne Mizhocjimi rí tsjaji, y rí tsjacjuanaji rí tsjaji c'o. ¹³ Rí mangö, e Epafra me mbents'ejí, nu'tsc'ejí in cārāji a Colosas. Me ötü Mizhocjimi ra mböxc'üji. Me xo ötü Mizhocjimi ra mbös'ü c'o cārā a Laodicea 'ñe c'o cārā a Hierápolis. ¹⁴ Xo va bö'tc'ügueji Cjimi e Lucas c'e médico c'ü me rí s'iyagöji. E Demas xo va bö'tc'üji Cjimi.

¹⁵ Nuzgö e Pablo, xo rí bötpügö Cjimi c'o cjuarma c'o cārā a Laodicea. Xo rí bötpügö Cjimi e Ninfas 'ñeje c'o ejme e Jesucristo c'o jmurü cja o ngümü. ¹⁶ Nu 'ma rí xörüji ne carta, nuc'ua rí penpegueji c'o cjuarma a Laodicea xo ra xörüji. Nu'tsc'ejí xo rí xörügueji c'e carta c'ü je rá pejñe a Laodicea. ¹⁷ Rí negö rí xipjiji a cjava e Arquipo: “Ngue Mizhocjimi o 'ñempc'egue ngue c'ua rí pëpi angueze. Sido rí tsjacjuana rí tsja c'ua ja nzi ga ne angueze”, rí 'ñembeji.

¹⁸ Yo jña yo cja ni nguarü yo rvá bö'tc'üji Cjimi, nguezgö e Pablo ró opjütsjögö yo. Nuzgö rrä ogö a pjörü. Rí ö'tc'üji rí mbenzeji. Mizhocjimi me ra nuc'üji na jo. Je rga cjanu, amén.

PRIMERA CARTA DEL APOSTOL SAN PABLO A LOS TESALONICENSES

Pablo y sus compañeros escriben a la iglesia

¹ Nutscö e Pablo 'ñe e Silvano 'ñe e Timoteo rí pen'c'öjme ne carta. Rí pen'c'öjme ne carta nu'tsc'ejí in jmurüji a Tesalónica in ench'e in mün'c'ejí Mizhocjimi c'ín Tatagöji, 'ñe e Jesucristo c'ín Jmugöji. Mizhocjimi c'ín Tataji 'ñe e Jesucristo c'ín Jmugöji ra sido ra nuc'ügueji na jo, ngue c'ua ra mājā in mün'c'ejí, dya pje rí mbeñeji.

El ejemplo de fe que daban los de Tesalónica

² Texe 'ma rí ö'tc'öjme Mizhocjimi c'ín Tataji, rí nānnc'öjme in chjüji nzi 'natsc'ejí, y rí unngöjme 'na pöjō angueze. ³ Na ngueje sido rí mbeñejme c'o na jo c'o in cjaji. I 'ñench'e in mün'c'ejí e Jesucristo nguec'ua gui tsjaji dya c'o na jo. In s'iyagueji yo nin minteji nguec'ua na zēzhi gui pjösteji hasta 'ma ya me ni mbo in cuēgueji. Xo in te'beji 'ma ra ējē na yeje e Jesucristo c'ín Jmugöji y rá cārāji a jmi Mizhocjimi c'ín Tatagöji. Nguec'ua c'o pje nde in sufregueji, in sēchqueji c'o. ⁴ Xo rí unngöjme 'na pöjō Mizhocjimi cjuarma, na ngueje rí pārājme me netsc'ejí c'ü, 'ñe o juan'c'ügueji c'ü. ⁵ Rí pārāgöjme c'ü o juan'c'üji Mizhocjimi. Na ngueje 'ma ró 'ñe xi'tsc'öjme ja rga salvats'üji e Jesucristo, dya i dyärāgueji nza cja 'ma ri ngue pje nde ma jña'a. Pero o Espíritu Mizhocjimi o 'ñünnc'üji na zēzhi in mün'c'ejí, nguec'ua vi pārāgueji c'ü ngue o jña Mizhocjimi c'ü rvá xi'tsc'öjme. In pārāgueji c'ü rvá zo'c'öjme a cjanu, nguextjo c'ü ro pjöxc'üjme xo ri 'ñench'e in mü'büji e Jesucristo.

⁶ Xo rí pārāgöjme c'ü o juan'c'üji Mizhocjimi. Na ngueje i chēpqueji c'ín 'ñijigöjme c'ü ngue o 'ñiji e Jesús c'ín Jmugöji. 'Ma i creoji o jña Mizhocjimi, me go tsja'c'üji yo nte i sufregueji na puncjü; pero o Espíritu Mizhocjimi o dya'c'üji c'ü me go mājā in mün'c'ejí. ⁷ C'ü vi mājceji a cjanu vi 'ñejmeji o jña Mizhocjimi, ngue 'na 'ñiji c'ü o mbürü o ndēpi texe c'o ench'e o mü'bü e Jesucristo c'o tsja a Macedonia 'ñe c'o tsja a Acaya. ⁸ I xipjiji c'o 'ñaja, nguec'ua ja c'o nde go mbārāji o jña e Jesucristo c'ín Jmugöji. Dya nguextjo a Macedonia 'ñeje a Acaya; texe cja yo jñiñi pārāji dya c'ü i 'ñejmeji Mizhocjimi. Nguec'ua, dya ni jyodü pje rá xicöjme ja vi 'ñejmegueji. ⁹ Na ngueje anguezeji mamaji ja va cja vi tsjagueji 'ma ró 'ñe zo'c'öjme. Mamaji c'ü i jyēzgueji c'o ts'ita, i 'ñench'e in mün'c'ejí c'ua Mizhocjimi c'ü ix na cjuana c'ü ixi bübütjo. Nguec'ua nudya in pēpqueji dya angueze. ¹⁰ Xo mamaji c'ü in te'beji rguí 'ñeje na yeje a jens'e e Jesús c'ü nu T'i Mizhocjimi c'ü o tsjapü o te'e 'ma ya vi ndü. Nuc'ü, o ē 'ñevgueji libre cja c'o na s'o c'o rí cjaji, ngue c'ua dya ra tsjacüji Mizhocjimi rá ma sufregöji.

2

El trabajo de Pablo en Tesalónica

¹ In pārāgueji cjuarma, 'ma ró 'ñe zo'c'öjme, dya ndunü ndajma ín jñagöjme. ² In pārāgueji ante que ró sājme cja in jñiñigueji, me ró sufregöjme na puncjü a ma a Filipos, y me go bēchquijme ín tsegöjme va tsjacüjme c'o na s'o. Xo 'ñe cja in jñiñigueji mi bübü c'o mi cja ro ts'axcüjme. Pero Mizhocjimi o tsjacüjme ró zēzhgöjme ngue c'ua dya ró sügöjme ró xi'tsc'öjme ja ga ne Mizhocjimi ra jogü ín mün'c'öji. ³ C'o jña c'o ró xi'tsc'öjme, dya ngue o bēchjine c'o rva creojme. C'ü rvá zo'c'öjme, dya xo ngue c'ü rvi tsjötöjme o me rvi sücüjme. Dya xo ró on'c'öjme c'ü ro xi'tsc'öjme o bēchjine. ⁴ Ngue Mizhocjimi o dyacöjme ne bēppi nu rgá zo'c'öjme, na ngueje o nutcügöjme c'ü rí cjacjuanajme. Nguec'ua rvá 'ne zo'c'öjme. Dya ngue c'ü rvá 'ne xi'tsc'öjme jña c'o rvi mājceji, pero c'ü rví mājā Mizhocjimi c'ü pātca ín mün'c'öjme. ⁵ In pārāgueji c'ü dya xo ró xi'tsc'öjme c'ü ma jotsc'ejí ngue c'ua rvi creozüjme. Dya xo ró zo'c'öjme para rvi tsjötöjme. Pātco ín mü'büjme Mizhocjimi c'ü na cjuana yo rí xi'tsc'öjme a cjanu. ⁶ Dya ró jodüjme c'ü me ri mājcejme, ró jodügöjme c'ü me ri mápqueji Mizhocjimi. Ni xo ri

ngue c'o 'ñaja jñiñi ro jodügöjme c'ü ro mácöjme. O juancüjme e Cristo rá zopjüjme yo nte. Nguéc'ua ro sö ro c jagöjme c'ü rvi sücüjme. ⁷ Pero dya ró c jagöjme a cjanu. C'ua ja nzi ga tsja 'na ndixü me s'ia ga mbörü c'o o ts'it'i, je xo va cjanu rvá pjö'c'öjme. ⁸ Ró netsc'öjme me na puncjü. Nguéc'ua c'ü mi negöjme, dya nguextjo c'ü ro xi'tsc'öjme o jña Mizhocjimi; xo ró ne ró pjöxc'öjme co texe ín mün'c'öjme. Na ngueje rí netsc'öjme na puncjü. ⁹ In mbeñeji cjuarma, ja ma pëpcjöjme na zëzhi hasta 'ma me mi po ín cuëgöjme. Mi zo'c'öjme o jña Mizhocjimi, pero zö xömü zö ndempa mi pëpcjöjme c'o 'ñaja bëpji, ngue c'ua dya ri tsjötöcöjme. 'Ma jiyö, 'na rvi sögueji na jyü.

¹⁰ Nu'tsc'ëji in ench'e in mü'büji dya e Cristo, in pãrãgueji ja rvá minc'öjme a ndetsc'ëji. Ró ätcöjme Mizhocjimi y ró c jagöjme c'o na jo'o, nguec'ua dya sö cjo pje ro xitscöjme. Xo pãrã Mizhocjimi c'ü je ga cjanu rvá c jagöjme. ¹¹ In pãrãgueji c'ü ró zo'c'ötsjëmje nzi 'natsc'ëji, c'ua ja nzi ga tsja 'na bëzo zopjütsjë c'ü nu t'i'i. 'Ma mi nzhumügueji, ró xi'tsc'öjme jña c'ü vi mácjeji. ¹² Xo ró zo'c'öjme na zëzhi c'ü ni jyödü rí nzhodügueji na jo, c'ua ja nzi ga ne Mizhocjimi. Na ngueje nguetsjë angueze mbitats'üji rí möji nu ja manda angueze nu ja me na zö'ö.

¹³ Rí sido rí unngöjme 'na pöjö Mizhocjimi. Na ngueje 'ma ró xi'tsc'öjme o jña Mizhocjimi, dya i dyärätjoi nza cja 'ma ri ngue o jña yo nte. Pero i jyëziji o zi'ch'i in mü'büji na ngueje i unnc'ëji ngüenda c'ü ngueje o jña Mizhocjimi. Y ixna cjuana ngueje o jña angueze c'ü, c'ü pëpji na zëzhi a mbo cja in mün'c'ëji nu'tsc'ëji in ench'e in mün'c'ëji dya e Cristo. ¹⁴ Nguéc'ua 'ma o tsja'c'ëji yo nte i sufregueji cjuarma, i sëchqueji c'ua ja nzi va sëchi c'o congregación a Judea c'o ench'e o mü'bü e Cristo 'ñe ma't'üji Mizhocjimi. Yo in menzumügueji o tsja'c'ëji i sufregueji, chjëntjui nza cja c'o ín menzumügöjme o tsjapüji o sufre c'o ín dyocjöjme a ma a Judea. ¹⁵ C'o ín menzumügöjme a Judea ngue c'o o mbö't'ü e Jesús, maco ngue ín Jmugöji c'ü. O tsjaji c'ua ja nzi va tsja c'o mi mboxpalegöjme va mbö't'üji c'o profeta c'o ín menzumütsjëmje. Ngue c'o ín menzumügöjme a Judea c'o o pjongüzüjme cja in jñiñigueji, 'ñe cja c'o 'ñaja jñiñi. Mizhocjimi üdü na ngue anguezeji cja c'o na s'o. Anguezeji na s'o ga ts'asp'üji yo nu minteji. ¹⁶ 'Ma rí zopjüjme c'o dya menzumü a Judea ja rgá salvaji, c'axcöjme c'o ín menzumügöjme a Judea c'o dya ejme e Cristo. Nguéc'ua ya nduns'üji na puncjü o nzhubüji. Nguéc'ua me ra tsjapü Mizhocjimi ra sufreji.

Pablo desea visitar otra vez a los de Tesalónica

¹⁷ Dya mezhe rvá pedyejme cja in jñiñigueji, 'ma ró pjürü ró jonc'üjme cjuarma. Zö mi nzhodüjme na jë'ë, pero ín mün'c'öjme, dya mi nzhodü na jë co nu'tsc'ëji. Me mi mbeñe ín mün'c'öjme ro 'ñe zenguats'üjme. ¹⁸ Nuzgö e Pablo na puncjü mi mbeñe ro 'ñe zenguats'üjme, pero dya ró ëcjöjme na ngueje e Satanás c'ü dya jo, o ts'axcöjme c'ü. ¹⁹ ¿Cjo in cjaqueji c'ü dya rí mä'c'öjme, ngue c'ua dya rvá 'ñe zenguats'üjme? Iyö. Rí junt'ü ín mün'c'öjme c'ü rí tsjagueji c'o na jo. Nguéc'ua 'ma ra ëjë na yeje e Jesucristo c'ín Jmugöji y rá cãrãgöji a jmi, me rá mácjöjme 'ma ra xi'tsc'ëji angueze c'ü vi tsjagueji c'o na jo. ²⁰ Já, ngue'tsc'ëji rí mä'c'öjme.

3

¹⁻² 'Ma ró pedyejme cja in jñiñigueji, me mi mbents'ejme na puncjü. Nguéc'ua rvá mbeñebe e Silvano ró tãjãbe c'ín cjuarmagöji e Timoteo o 'ñe nuc'ëji. Ró tãjãbe zö ro sufregöbe rva quentsjëbe a ma a Atenas. E Timoteo rí pëpcjöjme Mizhocjimi rgá xipcjöjme yo nte c'ü ja rgá sö e Cristo ra jopcü o mü'büji ra salvaji. Pero ró täcjöbe c'ü, ro 'ñe zo'c'ëji, ngue c'ua xe nda rvi zëzhgueji, y ngue c'ua ro mäjã in mün'c'ëji. ³ O 'ñe zo'c'ëji e Timoteo ngue c'ua dya ro tögü in mü'büji ri jyëzgueji e Cristo na nguejyo in sufregueji. In pãrãgueji c'ü ya ch'acöji rá sufregöji nutscöji rí ätpäji o jña e Jesucristo. ⁴ Na ngue 'ma xe mi bünc'öjme co nu'tsc'ëji, mi xi'tsc'öjme c'ü mi pë'sc'ü ro sufregöji. In pãrãgueji dya, c'ü ya zädã c'ua ja nzi rvá xi'tsc'öjme. ⁵ C'ua ja nzi rvá xi'tsc'öjme cja ne carta, me mi mbents'ejme na puncjü. 'Na ya rvá dyon'c'ëji c'ü dya jo, ri jyëzgueji e Cristo.

Y 'ma rva cjanu, ¿pje ro dyeje 'ma c'ü rvá pëpcjøjme a ndetsc'ejj hasta 'ma me mi potjo ín cuëgøjme? Nguéc'ua ró tájjä e Timoteo ro ê nuc'üjji, para ro pãrãgö cjo xe ín ejmeji.

⁶ Cja nzhogü e Timoteo, cja jüncübe 'na jña c'ü me rvá mäcjöbe e Silvano. O xitscöbe ín ejmeji na jo e Jesucristo, y ín pötqui s'iyaji. Xo xitscöbe me ín mbenzgøjme na puncjü. O xitscöbe me ne in mün'c'ejj rí jñandgöbe ín jmigöbe, c'ua ja xo nzi ga ne ín mün'c'öbe rá jantc'öbe in jmiegeji. ⁷ Nguéc'ua zö pje nde rí cjogüjme, zö rí sufregøjme cjuarma, pero mäjä ín mün'c'øjme na ngueje sido ín creoji e Jesucristo. ⁸ Nguéc'ua 'ma rí sido rí 'ñejmeji e Cristo, nutscøjme rá mäjä rga minc'øjme. ⁹ Me rí mäpcøjme na puncjü Mizhocjimi na ngue ín sido ín ejmegueji e Jesucristo. Dya rí jünjme jña c'ü ja rga nzhopcøjme na jo 'na pöjö angueze. ¹⁰ Zö xömü zö ndempa rí ötcøjme Mizhocjimi co texe ín mün'c'øjme ra dyacøjme sjëtsi rá jantc'ajme in jmiegeji. Nguéc'ua c'ü xe bë'tsc'ejj, ra sö rá jí'tsc'øjme. Nguéc'ua xenda na jo rguí dyätäji e Jesucristo.

¹¹ Rí ötcøjme Mizhocjimi c'ü mi Tataji, 'ñe e Jesucristo c'ín Jmugöji ra sizijme na jo rá säjme va ja ín cãrãgueji. ¹² Rí ötcøjme c'ín Jmugöji c'ü ra mböxc'ejj, ngue c'ua xenda rí pötqui s'iyaji yo nin cjuarmaji, 'ñe c'ü xenda rí s'iyagueji yo nte'e c'ua ja nzi rgá s'iyatsc'øjme. ¹³ Nguéc'ua ra sö rí zëzhgueji na jo. Nguéc'ua 'ma ra ëjë e Jesús c'ín Jmugöji co texe c'o ejme angueze c'o ya cãrã a jens'e, me rrã jotsc'ejj a jmi Mizhocjimi, c'ü dya ra sö pje ra xi'tsc'ejj.

4

La vida que agrada a Dios

¹ In pãrãgueji cjuarma, ró xi'ts'ijme c'ü ni jyodü rí nzhodüji na jo c'ua ja nzi ga ne Mizhocjimi, ngue c'ua ra mä'c'ejj c'ü. In nzhodüji na jo c'ua ja rvá xi'ts'ijme. Pero rí ö'tc'üjme co texe ín mün'c'øjme c'ü xenda rí tsjaji na jo. Rí xi'tsc'øjme c'ü rí tsjagueji a cjanu na ngueje je ga mandazüji a cjanu e Jesucristo c'ín Jmugöji.

² Ya ín pãrãgueji c'o jña c'o ró xi'tsc'øjme. Nguetsjë e Jesucristo c'ín Jmugöji o 'ñünngü ín mün'c'øjme ró xi'ts'ijme. ³ Ne'e Mizhocjimi c'ü rí tsjaji c'ua ja ga ne angueze c'o na jo. Ne'e c'ü dya rí tsãgueji o ndixü. Ni ri ngue'tsc'ejj ín ndixüji, dya rí tsãji o bëzo. ⁴ Xo ne'e c'ü rí pãrãji nzi 'natsc'ejj ja rguí pjörüji na jo in cuerpoji, ngue c'ua nguextjo c'ü nin chjüntqueji rí mimiji. Na ngueje ni muvi ín cuerpogöji, ni jyodü rá cjaji ja c'o nzi ga ne Mizhocjimi c'o na jo. ⁵ C'ü ne in cuerpoji, dya rí jyëziji ra zints'iji rí tsjaji c'o na s'o. Ngué c'o dya pãrã ra dyätã Mizhocjimi c'o cja ga cjanu. ⁶ Dya rí 'ñeji c'ü 'na lado 'na ndixü. 'Ma jiyö, ín cchapüji na s'o c'ü nu xïra; maco ngue nin cjuarmaji c'e bëzo c'ü. Texe c'o ra tsja a cjanu, ra tsjapü c'ín Jmugöji ra sufreji, na ngue na s'o c'o vi tsjaji. Nujyo, ya ró xi'ts'ijme. ⁷ C'ü vi 'ñünngü ín mü'büji Mizhocjimi, dya ngue c'ü rá cjaji c'o na s'o. Ngué c'ü rá cjaji c'o na jo. ⁸ Nguéc'ua 'ma cjó c'o dya ra ne ra dyärã yo jña yo, dya ngue o jña yo nte c'ü na jünpütjo, ngue o jña Mizhocjimi. Maco nguetsjë angueze o dyacüji o Espíritu c'ü me na jo'o, ngue c'ua rá cjaji na jo.

⁹ Dya ni jyodü rá xi'ts'iji cja ne carta c'ü ni jyodü rí pötqui s'iyaji. Na ngue Mizhocjimi sido jí'ts'iji ín pötqui s'iyaji. ¹⁰ Xo ín s'iyaji texe yo cjuarma yo cãrã a Macedonia. Pero rí xi'ts'ijme cjuarma, xenda rí pötqui s'iyaji. ¹¹ Dya cja rí tsjijñiji c'e pjeñe c'ü ixtí jyëziji in bëpjiji. Dya cja rí ma ñu'ujji c'o o bëpji c'o 'ñaja. C'ü rí tsjaji, rí pëpjitsjëji in bëpjiji c'ua ja rvá xi'ts'ijme. ¹² Nguéc'ua dya ra bë'ts'iji pje rí siji 'ñe pje rí jyeji. Y nguec'ua c'o dya pãrã Mizhocjimi ra mamaji na jo ín cjaji.

La venida del Señor

¹³ Rí negøjme rí pãrãji cjuarma, ja rga cja c'o ya ndü'ü. C'o dya ma't'ü Mizhocjimi, 'ma cjó c'o tũ anguezeji, me ndumü ga huëpiji. Na ngue dya pãrãji cjo ra te'e c'e añaima ra ma bübüvi Mizhocjimi o jiyö. Pero nu c'ü rá xi'tsc'øjme dya, ngue c'ü dya rí huëpiji a cjanu c'o ya ndüts'ejj. ¹⁴ Rí creoji e Jesús o ndü, cjanu o tetjo. Nguéc'ua rí pãrãgöji c'o ya ndü c'o vi 'ñench'e o mü'bü e Jesucristo, Mizhocjimi xo ra tsjapü ra tetjo c'o, ra ngãrãji e Jesucristo 'ma ra ëjë na yeje.

¹⁵ Yo jña yo rá xi'ts'ijme, ngueje e Jesucristo c'ín Jmugöji c'ü o tsjacöjme ró pãrãgöjme yo. 'Ma ra êjë angueze, c'o xe ri búbüzüji, rá chjëji angueze. Pero dya rá otc'öji cja c'o ya ndũ'ü. ¹⁶ Na ngueje nguetsjë c'ín Jmugöji c'ü rguí 'ñeje a jens'e. Y ra ña'a na jens'e. Y xo ra ña'a na jens'e 'naja c'o o anxe Mizhocjimi c'ü xenda manda. Y ra mbë'biji o trompeta Mizhocjimi. Nguec'ua c'o aña c'o vi 'ñench'e o mü'bü e Jesucristo, ot'ü ra te c'o. ¹⁷ Nuc'ua c'o xe ri búbüzüji, 'nandga zinzgöji cja ngömü co anguezeji. Nuc'ua, ngue c'ü rga chjëji c'ín Jmugöji. Y nunca ra nguarü rga mintcjöji co angueze. ¹⁸ Nujyo, rí pötqui xipjiji yo, ngue c'ua rí mäjäji, dya rí huëpiji c'o ya ndüts'ejji.

5

¹ Pero mi cjuarmats'üji, dya ni jyodü rá xi'ts'ijme cja ne carta jingüã ra êjë e Jesucristo, 'ñe ja rgá cja c'o pa c'o. ² Na ngueje in pãrãji na jo, ja rgá zädä c'e pa'a 'ma ra êjë c'ín Jmugöji. Ra zädä c'ü dya ri te'beji, chjëntjui nza cja 'ma ra êjë 'na mbë'ë 'ma xömü, 'ma dya cjó te'be. ³ C'o dya ri ench'e o mü'bü e Jesucristo ra mamaji: “Rí cãrãji na jo, dya pje cjacöji”, ri eñeji. Pero nu'ma, ngue 'ma ra êjë c'ín Jmugöji. Y c'ua ja nzi ga cja 'na ndixü c'ü ndunte 'nanga zö na ü, je xo rga cjatjonu anguezeji, 'nandga mbãrãji c'ü ya bëzhiji, y ra tsjapüji ra sufreji. Y dya ra sô ja ra möji c'ü dya ra sufreji. ⁴ Pero nu'tsc'ejji mi cjuarmats'üji, dya in nzhodüji cja bëxömü. Nguec'ua c'e pa'a, dya ra zädäts'üji nza cja 'na mbë'ë. ⁵ Na ngueje texets'üji bübü in mün'c'ejji o jya's'ü Mizhocjimi. Nguec'ua rí tsãrãji e Jesucristo c'e pa 'ma ra êjë. Nutscöji, dya rí nzhodüji cja bëxömü. ⁶ C'o nzhodü cja bëxömü ga tsja c'o na s'o, dya cjaüji ngüenda c'e pa c'ü ra zädä. Nza cja c'ü ri itji. Nutscöji, dya rá cjai a cjanu. Rá te'beji c'e pa y rá pjötpüji ngüenda ja rga mimiji. ⁷ Yo nte'e, xömü iji. C'o t'í, xömü tji. ⁸ Nutscöji rá cãrãji e Jesucristo c'e pa c'ü. Nguec'ua ni jyodü rá pjötpüji ngüenda rá sido rá ejmeji e Jesucristo. Xo rá sido rá s'iyaji yo nín minteji. Xo rá sido rá te'beji ra 'ñe zinzgöji Mizhocjimi rá mimiji co angueze. Je ga cjanu rga pjörütsjëji in aljmaji. ⁹ Dya ne Mizhocjimi ra tsjacöji rá sufreji. O ne o ndãjä e Jesucristo o 'ñe sufre. Nguec'ua 'ma rá ench'e in mün'c'öji c'ü, dya ra tsjacöji Mizhocjimi rá ma sufreji. ¹⁰ C'ü ro tügöji, o ndü e Jesús. Nguec'ua zö ri bübütjogöji 'ma ra êjë, zö ya rga tũ'üji, pero rá bübütjoi co angueze. ¹¹ Nujyo jña yo, rí pötqui zopjüji yo. Nguec'ua rí mäjäji, y xenda rí zëzhgueji. Ya in pötqui zopjüji a cjanu, pero rí sidoji.

Pablo aconseja a los hermanos

¹² Bübü c'o in xo'ñigueji cja o jña c'ín Jmuji. Anguezeji pëpjiji zö ya me rguí mbotjo o cuëji. Y zo'c'ejji 'ma pje in cjai. Ni jyodü rí respetaoji anguezeji, cjuarma. ¹³ Xo rí xi'tsc'öjme rí ñeji yo, y rí dyätãji, na ngueje c'e bëpji c'ü cjai. In texeji rí tsãrãji na jo.

¹⁴ Mi cjuarmats'üji, xo rí xi'tsc'öjme rí huënc'hiji c'o dya ne ra pëpji. C'o me tögü o mü'bü, rí xipjiji o jña Mizhocjimi ngue c'ua ra mäji. C'o dya nda ätpã na jo o jña Mizhocjimi, rí pjös'üji. Jmanch'a rguí zopjüji texeji, dya ra ünnc'ejji.

¹⁵ Rí pjötpüji ngüenda c'ü dya rí nzhopqueji 'ma cjó c'o pje ra tsja'c'üji na s'o. C'ü rí tsjaji, rí pötqui pjös'üji yo nin cjuarmaji, y rí s'iyaji texe yo nte.

¹⁶ Dya rí jyëzi rguí mäjäji. ¹⁷ Dya rí jyëzi rguí dyötüji Mizhocjimi. ¹⁸ Zö pje rí sufreji, pero rí unngueji 'na pöjö Mizhocjimi. Je ga cjanu ga ne Mizhocjimi rí tsjaji nu'tsc'ejji bübü in mün'c'ejji dya e Cristo Jesús.

¹⁹ 'Ma cjó c'o ra 'ñünbü o mü'bü o Espíritu Mizhocjimi ra zo'c'ejji o jña Mizhocjimi, dya rí ts'a's'üji. ²⁰ Dya rí tsjapüji menu 'ma cjó c'o ra pätpã Mizhocjimi rgá zo'c'ejji. ²¹ Pero dya xtí creoji texe c'o ra xi'ts'iji c'o. Rí tsjijñiji cjo na jo o jiyö. Nu 'ma na jo, rí tsjaji 'ma c'o xi'ts'iji. ²² Rí xögüji texe cja c'o na s'o.

²³ Mizhocjimi ngue c'ü cjaüji ra mäjä in mü'büji ngue c'ua dya pje rá mbeñeji. Rí ö'tc'öjme ra mböxc'ejji rí tsjaji texe c'ua ja nzi ga ne angueze. Ra mbö'c'üji co texe in aljmaji 'ñe in mü'büji 'ñe in cuerpoji. Nguec'ua 'ma ra êjë e Jesucristo c'ín Jmuji, dya pje ra chö'tc'ejji c'o na s'o. ²⁴ Jñunt'ü in mün'c'ejji c'ü ra mböxc'ejji a cjanu Mizhocjimi, na ngueje ixi nguetsjë o 'ñünnc'ü in mü'büji i 'ñejmeji e Jesucristo.

Saludos y bendición final

²⁵ Mi cjuarmats'ügöjme, rí dyötcüjme Mizhocjimi.

²⁶ Xipjiji texe c'o cjuarma ra mbörüji Cjimi. Xipjiji c'ü rí ne anguezeji co texe ín mü'bü. Na ngue o t'izgöji Mizhocjimi.

²⁷ Nutscö e Pablo rí xi'tsc'öji rí pjötpüji na puncjü ngüenda rí xörüji ne carta nu, ra dyärä texe yo cjuarma. Na ngue je ga cjanu ga ne Mizhocjimi.

²⁸ Rí ötügö e Jesucristo c'ín Jmuji ra sido ra nuc'üji na jo. Je rga cjanu, amén.

SEGUNDA CARTA DEL APOSTOL SAN PABLO A LOS TESALONICENSES

Pablo y sus compañeros escriben a la iglesia

¹ Nutscö e Pablo 'ñe e Silvano 'ñe e Timoteo rí pen'c'ejme ne carta. Rí zenguats'újme nu'tsc'ejí in jmurüji a Tesalónica in ench'e in mü'büji Mizhocjimi c'ü mi Tataji, 'ñe e Jesucristo c'ín Jmugöji. ² Anguezevi ra nuc'ejí na jo. Xo ra tsja'c'üji ra mäjä in mü'büji, dya pje rí mbeñeji.

Dios juzgará a los pecadores cuando Cristo venga

³ Mi cjuarmats'üji, dya rí jëzi rgá unüjme 'na pöjö Mizhocjimi na ngueje xenda in ejmeji na jo e Jesucristo, 'ñe xenda in pötqui s'iyaji in texeji. ⁴ Nguec'ua texe c'o ja nde jmurü c'o ma't'ü Mizhocjimi, rí mäjä rgá xipijime c'ü me na jo gui tsjagueji. Rí xipijime c'ü cja'c'ejí na s'o yo nte, 'ñe me va säts'c'ejí o ndümü, pero in zëzhiji, dya in jëziji c'ü ni 'ñench'e in mü'büji Mizhocjimi. ⁵ In sufregueji yo, na ngueje in ätqueji Mizhocjimi c'ín Jmugöji. C'ü ni zëzhgueji cja yo in sufreji, ngue c'ü rgui unnc'ejí ngüenda Mizhocjimi ra ngö'tc'üji na jo 'ma rí sätc'ejí nu ja ri manda angueze. Ra mama c'ü na jo vi tsjagueji, ngue c'ua rí tsärägueji nu co angueze.

⁶ Pero nu c'o cja'c'ejí na s'o, Mizhocjimi mbeñe c'ü na jo ra tsjapü ra sufreji. ⁷ Xo mbeñe c'ü na jo ra tsja'c'ejí rí söyaji, dya cja pje rí sufregueji, ni ri nguezgöjme. Nujoyo, ra zädä yo, 'ma ra ëjë e Jesucristo rá jandaji rí texeji. Rguí 'ñeje a jens'e. Y na ngueje pë's'i na puncjü o poder, ra dyoji c'o o anxe. Ra ëjë cja 'na trasivi c'ü ri tjë. ⁸ Ra tsjapü ra sufre c'o dya vi 'ñench'e o mü'bü angueze para ro jogü o mü'büji. Na ngue dya ne go dyätäji Mizhocjimi. ⁹ C'o cja a cjanu c'o na s'o, nunca ra zät'äji cja jmi Mizhocjimi, nunca ra jñandaji ja ga cja Mizhocjimi c'ü me na zö'ö 'ñe me na zëzhi. Mizhocjimi ra tsjapü ra sufreji para siempre, na ngue na s'o c'o vi tsjaji. ¹⁰ Nujoyo, ra zädä yo, c'e pa 'ma ra ëjë e Jesucristo. Texe c'o ench'e o mü'bü e Cristo, ngueje o t'i Mizhocjimi c'o. C'e pa 'ma ra ëjë e Jesucristo, ra 'ñetse c'ua c'o o t'i Mizhocjimi c'ü ya ri chjëntji angueze. Na ngueje 'ma ró zo'c'öjme, i 'ñench'e in mün'c'ejí c'ü. Nguec'ua c'o ra jñanda c'e pa, me ra nguiñiji ra mamaji c'ü me na jo e Jesucristo, 'ñe me na nojo.

¹¹ Nguec'ua dya rí jëzi rgá ö'tc'öjme in Mizhocjimigöji nu c'ü o 'ñünnc'ü in mü'büji i dyätpäji o jña e Jesucristo. Rí ö'tc'öjme ra mböxc'ejí xenda rí 'ñejmeji c'ü. Nuc'ua, ra sö rí tsjaji texe c'o na jo c'o in mbeñe rí tsjaji. Nguec'ua 'ma ra ëjë e Jesucristo, Mizhocjimi ra xi'ts'ijí c'ü i tsjaji c'o na jo. ¹² Y me ra nântji e Jesucristo c'ín Jmugöji ra mamaji me na jo angueze, na ngue vi tsjagueji c'o na jo. Me xo ra nãnc'äji me na jots'c'ejí na ngueje c'ua ja va mböxc'üji angueze.

2

El hombre de pecado

¹⁻² Mi cjuarmats'üji, ró xi'ts'ijme c'ü ra ëjë na yeje e Jesucristo c'ín Jmugöji, ra 'ñe zinzgöji rá bübüji co angueze. Pe bübü c'o xi'tsc'ejí: “O Espíritu Mizhocjimi o 'ñünbü o mü'bü e Pablo o mama c'ü ya zädä c'o pa 'ma ra ëjë e Jesucristo c'ín Jmugöji”, ents'ejí. O 'ma jiyö, xi'tsc'ejí c'ü rí zopcjöjme yo cjuarma rí xipijime c'ü ya zädä c'o pa. O 'ma jiyö, c'ü rvä jü'sc'öjme a cjanu cja 'na carta. Pero dya rí mangöjme a cjanu. Nguec'ua dya ra pi'ts'ijí, dya rí süji. ³ Dya rí dyätqueji c'o xi'ts'ijí a cjanu c'o dya cjuana. Na cjuana ra ëjë e Jesucristo. Pero ante c'ü ra ëjë, yo nte dya cja ra züji Mizhocjimi zö ya vi mbäräji o jña. Y ra üji Mizhocjimi. Ante c'ü ra ëjë e Jesucristo, ra ëjë c'e nte c'ü me na s'o c'ü ra juajnü e Satanás c'ü dya jo ra tsjapü o mbëpji. Ra 'ñe jizhi c'ü me ri pjëzhi na nojo. Pero ya mama Mizhocjimi ra ma sufre c'e nte. ⁴ C'e nte c'ü, dya ra ne cjó xe ra ma't'ü Mizhocjimi, ni yo pje nde ma't'ü yo nte. Ra tsjapütsjë na nojo, ra tsjapü dya pje ni muvi yo. Nguec'ua angueze ra mimi cja o templo Mizhocjimi, ra mama ri ngue Mizhocjimi.

⁵ 'Ma xe mi bübügö co nu'tsc'ejí, ró xi'ts'íjijí yo. ¿Cjo dya in mbeñeji? ⁶ Nudya in pãrãjijí c'ü c'a's'ü, nguec'ua dya be va ëjê c'e nte c'ü ra juajnü c'ü dya jo. Xo in pãrãjijí pje pjëzhi c'ü c'a's'ü. Cja ra 'ñe jizhitsjê c'e nte 'ma ra zãdã c'e pa'a c'ü ya ch'unü. ⁷⁻⁸ Nu yo rí xi'ts'íjijí, ya va pjürü yo, zö dya be jñetse na jo. Ya cãrã o nte c'o dya ne ra dyãtä Mizhocjimi, ngue c'ua ga tsjaji c'o na s'o. Pero c'e nte c'ü ra juajnü c'ü dya jo ra tsjapü o mbëpjijí, dya be va ëjê. Na ngueje bübü c'ü c'a's'ü. 'Ma ya rguí ojtjo c'ü c'a's'ü, ixta jñetse 'ma c'e nte c'ü me na s'o. Pero 'ma ra ëjê e Jesucristo c'ín Jmugöjijí, nguextjo c'ü ra ña c'o o jña, ixta ndü 'ma c'e nte. Y nguextjo c'ü rva juëns'i e Jesucristo, ra chjotpü c'o na s'o c'o vi tsja c'e nte. ⁹ 'Ma ra ëjê c'e nte, ya ri ench'e o mü'bü e Satanás c'ü dya jo c'ü ra unü poder. Nguec'ua ra tsja na puncjü c'o na nojo. Nguec'ua yo nte'e ra dyonpüjijí yo, ra creojijí c'ü ri mero na zëzhi. ¹⁰ Y na ngue c'ü me rrã s'o c'e nte c'ü, ra zopjü c'o nte c'o ya rguí bëzhi o aljma, ra xipjijijí c'o dya cjuana. Na ngueje anguezejijí ya ri äräjijí yo jña yo na cjuana c'ü rví salvajijí, pero dya ri nejijí. ¹¹ Nguec'ua Mizhocjimi ra mbenpejijí c'ü ra pëpjijí a mbo cja o mü'büjijí, ngue c'ua ra creojijí c'e bëchjine c'ü ri mama c'e nte. ¹² Nguec'ua Mizhocjimi ra tsjapü ra ma sufre texe c'o ya ri ärä yo jña yo na cjuana pero dya ri ätä, y ri mãpãjijí c'o na s'o.

Escogidos para ser salvados

¹³ Pero nu'tsc'ejijí mi cjuarmats'üjijí, s'iyats'üjijí c'ín Jmugöjijí. Ni jyodü c'ü dya rá jëzijime rga unüjime 'na pöjö Mizhocjimi, na ngueje ndeze mi jinguã o juan'c'üjijí c'ü rguí jogü in mün'c'ejijí. Nguec'ua 'ma i creojijí yo jña yo na cjuana, o xöcüt's'üjijí o Espiritu Mizhocjimi o tsja'c'ejijí o t'it'sc'ejijí Mizhocjimi. ¹⁴ 'Ma ró xi'ts'íjijime ja rvã jogü in mü'büjijí, ngue Mizhocjimi o 'ñünnc'ü in mü'büjijí. Ya vi ne Mizhocjimi c'ü me xo rrã jots'üjijí c'ua ja ga cja e Jesucristo c'ín Jmugöjijí me na jo.

¹⁵ Nguec'ua dya rí creojijí c'o ra xi'ts'íjijí o bëchjine, dya xo ra pi'ts'íjijí. Dya xo rí jyëzijijí c'o jña c'o o dyacöjime Mizhocjimi ró xi'tsc'öjime. Rí sido rí 'ñejimejijí c'o ró xi'tsc'öjime 'ma mi bübüjime co nu'tsc'ejijí. Xo 'ñe c'o ró xi'tsc'öjime cja carta. ¹⁶⁻¹⁷ Mizhocjimi o s'iyazgöjijí va ndãjä o T'i. Y o nugüjijí na jo, nguec'ua va tsjapü o zëzhi in mün'c'öjijí, dya ni jyodü nunca xe rá süjijí. Rí junt'ü in mün'c'öjijí dya, c'ü rá ma minc'öjijí co Mizhocjimi. E Jesucristo c'ín Jmuji 'ñe Mizhocjimi c'ín Tatajijí, rí ötcöjime ra tsjapü ra zëzhi in mün'c'ejijí. Y ra mböxc'ejijí rí tsjajijí texe c'o na jo, y rí mamajijí texe c'o na jo.

3

Oren por nosotros

¹ Nguextjo yo rí xi'tsc'öjime yo. Mi cjuarmats'üjijí rí dyötcüjime Mizhocjimi, ngue c'ua ra sö rá zopjüjime na puncjü o nte rá xipjijime o jña Mizhocjimi, ngue c'ua ra dyãtä na puncjü o nte c'ua ja nzi vi dyãtquejijí. ² Xo rí dyötcüjime Mizhocjimi c'ü ra böbü a nde'e ra mböxcöjime. Na ngueje cãrã nte c'o me na s'o c'o pje nde cjacöjime, na ngueje dya ench'e o mü'büjijí e Jesucristo. ³ Pero jñunt'ü in mü'büjijí, ra tsja c'ín Jmugöjijí c'ua ja va mama. Ra tsja'c'ü ra zë'ts'íjijí 'ñe ra mbö'c'üjijí na ngueje c'ü dya jo'o me jodü pje ra tsja'c'üjijí. ⁴ Na ngue c'ü ya ni mböxc'üjijí a cjanu c'ín Jmugöjijí, rí pãrãjime c'ü in cja'c'ijijí c'o ró xi'ts'íjijime, 'ñe c'ü xe rí tsjajijí. ⁵ Rí ö'tc'öjime e Jesucristo c'ín Jmugöjijí, c'ü rí unnc'ejijí na jo ngüenda c'ua ja ga s'iyats'üjijí Mizhocjimi. Nguec'ua 'ma pje c'o rí sufrejijí, rí sëchijijí c'ua ja nzi va tsja e Cristo, dya rí jyëzijijí Mizhocjimi.

El deber de trabajar

⁶ Nujoyo rá xi'tsc'öjime dya cjuarma, nguetsjê e Jesucristo c'ín Jmugöjijí c'ü manda. 'Ma mi bübüjime co nu'tsc'ejijí, o ch'acöjime ró xi'ts'íjijime c'ü ni jyodü rí pëpjijijí. 'Ma bübüts'ejijí o cjuarma c'o dya ne ra pëpjijijí, dya rí dyocjijijí c'o. ⁷ Nu'tsc'ejijí in pãrãjijí c'ü ni jyodü rí tsjajijí c'ua ja nzi rgã cja'c'ijime. Dya mi ndemegöjime 'ma mi bübüjime a ndets'ejijí. ⁸ Dya cjó ró sipcöjime o xëdyijí c'ü dya ro cjo't'üjime. Ró pëpjijime na zëzhi. Zö xömü zö ndempa mi pëpjijime, ngue c'ua dya rvi tsjötöcöjime 'ne rí 'nats'ejijí. 'Ma jiyö 'na ri söguejijí na jyü. ⁹ Mi pë'sc'öjime derecho ro ch'acöjime c'ü ro sijime, pero dya cjó ró ötcöjime. Ró pëpcöjime ngue c'ua xo rvi tsjaguejijí c'e tjürü c'ü rvã cja'c'ijime a cjanu. ¹⁰ 'Ma xe mi bübüjime co

nu'tsc'ejí, ró xi'tsc'öjme 'ma cjó c'o dya pëpji, dya xo ra zi o xëdyi, ró ents'ejí. ¹¹ Rí äräjme bübüts'üji c'o na maña, dya pëpjiji. C'ü cjaji, me nzhodü ga nu'tp'üji o bëpji yo nín minteji c'o dya ni jyodü ra nuji. ¹² Nu'tsc'ejí in cjaji a cjanu, nguetsjë e Jesucristo c'ín Jmugöji c'ü manda yo rá xi'tsc'öjme dya. Rí xi'tsc'öjme c'ü dya cja rí nzhodü rí ñu'tp'ügieji o bëpji c'o 'ñaja, pero rí pëpjiji ngue c'ua rí chöt'üji c'ü rí sigueji.

¹³ Mi cjuarmats'üjme in texeji, rí tsjaji c'o na jo. Dya ra tögüts'üji rgui tsjaji a cjanu. ¹⁴ 'Ma cjó c'o dya ra dyätcäjme yo jña yo ró xi'ts'ijme cja ne carta, ixtí unnc'ejí na jo ngüenda cjó ngueje, ngue c'ua dya rí dyoji c'o. Xa'ma ra tseje c'o. ¹⁵ Pero dya rí ñugueji na ü c'o. Jmanch'a rgui zopjüji rí xipjiji ra jyëziji c'o na s'o. Na ngueje ngue nin cjuarmaji.

Bendición final

¹⁶ C'ín Jmugöji ngue c'ü dacöji c'ü rguí mäjä in mün'c'öji. Nguec'ua rí ötcö angueze ra dya'c'ejí c'ü dya ra nguarü rgá mäjä in mün'c'ejí, zö pje c'o nde rí tsjogüji. Rí ötcö angueze ra bübüts'üji nzi 'natsc'ejí.

¹⁷ Yo jña yo ni nguarü yo rgá ma'tc'üji Cjimi, nguezgö e Pablo rí opjügö co in dyëgö yo. Texe cja yo carta yo rí pejñe, rí opjü ja nzi jña co in dyëgö, ngue c'ua ra 'mãã nguezgö rí pejñe yo. ¹⁸ E Jesucristo c'ín Jmuji ra nuc'üji na jo in texeji. Je rga cjanu, amén.

PRIMERA CARTA DEL APOSTOL SAN PABLO A TIMOTEO

Pablo escribe a Timoteo

¹ Nutscö e Pablo rí pen'c'e ne carta. O juancügö e Cristo Jesús rá c'jagö apóstole rá zopjü yo nte. O mandazü Mizhocjimi 'ñe e Jesucristo c'ín Jmugöji rá zopcjöji a cjanu. Mizhocjimi o ndjäjä e Jesucristo o ã 'ñevgueji libre, nguec'ua rí pãrãgöji rá salvagöji. ² Nu'tsc'e Timoteo rí pen'c'e ne carta. Rí cja'c'ö nza cja 'ma ri ngue ín ch'itsc'ö. Na ngueje 'ma ró zo'c'ö, xo ì 'ñench'e in mü'bü e Jesucristo. Rí ötcö Mizhocjimi c'ín Tataji ra nuc'ü na jo, 'ñe ra juen'tsc'e, ngue c'ua ra mäjä in mü'bügie, dya pje rí mbeñe. Je xo rgá ötcö a cjanu e Jesucristo c'ín Jmugöji.

Advertencia contra enseñanzas falsas

³⁻⁴ Mizhocjimi ne'e c'ü rá ench'e ín mü'büji e Jesucristo. Pero cãrã a Efeso c'o nan'ño ga jizhi. Mamaji ja ma cja c'o ín mboxatitagöji, pero xe jü's'üji jña c'o dya t'opjü cja o jña Mizhocjimi. Nguec'ua c'o nte c'o ärä c'ü mama c'o xöpüte, me söji o jña pje ne ra mama c'o jña, y dya sö ra mbãrãji na jo Mizhocjimi. Y dya ench'e o mü'büji e Jesucristo. Nguec'ua 'ma ró magö a Macedonia, ró xi'tsc'ö ì tsejme a Efeso. Ró xi'tsc'ö rvi zopjü yo nan'ño ga xöpüte, rvi xipjiji c'ü dya cja ro xöpüji a cjanu yo nte, 'ñe dya cja ro mbezheji c'o me mamaji. Y rí xi'tsc'ö dya na yeje, rí zopcjeji c'ü dya cja ra xöpüji a cjanu.

⁵ Ni jyodü rá unü ín mü'büji rá cjaji c'o na jo, 'ñe rá creoji Mizhocjimi co texe ín mü'büji. 'Ma ga cjanu, ra sö rá s'iyaji yo nín minteji, 'ñe rá ne'ejí Mizhocjimi. ⁶ Pero bübü c'o dya ne o mü'bü ra tsja c'o na jo. Dya ätäji na jo Mizhocjimi. Nguec'ua ya xögüji cja c'e 'ñiji c'ü na jo, me mamaji jña c'o dya pje ni muvi. ⁷ Ne anguezeji ra xöpüji yo nte ja ga cja c'ü o ley Mizhocjimi; me xipjiji: "Je ga cjava ne ley", embeji. Pero dya pãrã c'o xöpüte ja ga cja c'e ley, ni xo pãrãji c'o jña c'o mamaji.

⁸ Bueno, rí pãrãgöji c'ü me na jo c'ü o ley Mizhocjimi. Pero ni jyodü rá unüji na jo ngüenda pje vi ch'acöji c'ü. ⁹ C'ü vi ch'acöji c'ü o ley Mizhocjimi, dya ngue para c'o ätä Mizhocjimi c'o cja na jo; ngue para c'o dya ne ra dyãrä, ngue c'ua ra unüji ngüenda c'ü na s'o cjaji. C'ü o ley Mizhocjimi ngue para c'o dya ätä Mizhocjimi c'o cja na s'o. Xo ngue para c'o dya sũ Mizhocjimi c'o me yönbü o jña'a. C'ü vi ch'acöji c'ü o ley Mizhocjimi, xo ngue para c'o pãrã nu tata 'ñe nu nana, xo 'ñe c'o pö't'üte. ¹⁰ Xo 'ñe c'o tsãjä o ndixü, 'ñe c'o ndixü c'o tsãjä o bëzo. Xo 'ñe c'o dya be chjüntü c'o cja na s'o. C'ü vi ch'acöji c'ü o ley Mizhocjimi, xo ngue para c'o obütsjëvi nín mibëzovi, 'ñe c'o pönü nu minteji para ra tsjapüji o mbëpjiji, 'ñe c'o mbëchjine, 'ñe c'o nãdã Mizhocjimi y mamaji c'o dya cjuana. Xo ngue para c'o pje nde cja, c'o dya ätä o jña Mizhocjimi c'ü me na jo. ¹¹ Mizhocjimi o juancügö rá zopjü yo nte rá xipjiji ja ga cja angueze me na nojo 'ñe me na jo.

Gratitud por la misericordia de Dios

¹² E Cristo Jesús c'ín Jmugöji, ngue c'ü o dyacö ja rgá zopjü a cjanu yo nte. Nuc'ü, rí unügö 'na pöjö na ngueje mi pãrã angueze c'ü ro ätcö, nguec'ua va juancü rí pëpigö c'ü. ¹³ O juancü zö na s'o mi c'jagö 'ma ot'ü. Mi sadügö e Jesucristo. Y mi cjapü ra sofre c'o ätpã o jña c'ü; mi cjapcö ma nozgö, dya mi juentsegö anguezeji. Pero o juentsque e Jesucristo, na ngue dya be mi ench'e ín mü'bügö c'ü, dya mi pãrãgö pje pjëzhi angueze. Nguec'ua mi pëzhgö ma jo c'o mi c'jagö. ¹⁴ O nugü na jo Mizhocjimi o perdonozü texe c'o na s'o. Nguec'ua rí ench'e ín mü'bü e Cristo Jesús nguec'ua rí s'iyagö dya yo nte.

¹⁵ Bübü 'na jña c'ü na cjuana c'ü ni jyodü ra creo yo nte. Je ga cjava ne jña: "O ëjë e Cristo Jesús cja ne xoñijöümü, o ëjë para o ë jocüzü ín mü'büji nutscöji rí cjaji c'o na s'o." Texe cja yo nte, nutscö xenda ma s'ozgö. ¹⁶ Zö me ma s'o mi c'jagö, pero e Jesucristo o mezhe va mbësquigö paciencia o juentscö a cjanu, ngue c'ua c'o cjë c'o ra ëjë, ra unü ngüenda yo nte c'ü me pë's'i paciencia e Cristo ga juentseji. Nguec'ua ra 'ñench'e o mü'büji c'ü, ra ch'unü c'ü rguí bübütojji. ¹⁷ Mizhocjimi nunca ra nguarü rgá manda.

Zö ya rguí nguins'i ne xoñijömmü, pero Mizhocjimi ra bübüjtjo para siempre. Dya sö rá jandagöji. Dya cjó bübü c'ü ri pãrã nza cja angueze; ojtjo xe 'na Mizhocjimi. Nguéc'ua ni jyodü rá sügöji c'ü, y rá mamaji c'ü me na nojo. Nunca rá jëziji rga ma't'üji. Amén.

¹⁸ Nu'tsc'e Timoteo ín ch'itsc'ö, 'ma dya be mi pëpque Mizhocjimi, bübü o cjuarma c'o o pätpä Mizhocjimi va mamaji c'ü rí pëpque na jo c'ü. Nguéc'ua rí xi'tsc'ö dya, rí pëpcje na jo cja Mizhocjimi, ja c'o nzi ga tsja na jo o chü 'na tropa ga mbëpi c'ü nu gobierno. ¹⁹ I 'ñench'e in mü'bü e Jesucristo; dya rí jyëzi. Y rí tsja c'o in pãrãgue c'o na jo. Bübü c'o mi pãrã pje pjëzhi c'o na jo, pero go ne go tsjaji c'o na s'o. Nguéc'ua o s'odü o mü'büji, dya cja ejmeji e Jesucristo. ²⁰ Nza cja e Himeneo 'ñe e Alejandro. Ró xipji c'o cjuarma o pjongüji anguezevi cja c'o cjuarma. Ngué c'ua ra sö e Satanás c'ü dya jo ra tsjapü ra sufrevi. Xa'ma ra nzhogü o mü'büvi, dya cja ra tsjavi c'o na s'o. Na ngue 'ma cjó c'o ra tsja a cjanu, nu'ma, cja c'ü na s'o, chjëntjui c'ü ro zadü Mizhocjimi.

2

Instrucciones sobre la oración

¹ Nu'tsc'e Timoteo, rá xi'tsc'ö c'ü xenda ni jyodü rí xipcje texe yo cjuarma. Ni jyodü ra chëzhiji a jmi Mizhocjimi ra dyötüji 'ma cjó c'o pje ni jyodü. Y ra unüji 'na pöjö. 'Ma rí dyötüji Mizhocjimi, dyötpüji texe yo nte. ² Rí dyötpüji Mizhocjimi yo gobierno 'ñe texe yo pjëzhi na nojo, ngue c'ua rá mimiji na jo, rá cãrãji paz. Y ngue c'ua rá süji Mizhocjimi, 'ñe rá mimiji na jo cja yo nte. ³ Mizhocjimi ne ra salvazüji rí nteji ra jocüzü ín mü'büji. Nguéc'ua 'ma rá ötpöji texe yo nte, na jo 'ma, y ra mäjã 'ma angueze. ⁴ Na ngue ne'e angueze ra jogü o mü'bü texe yo nte, ra mbãrãji c'ü na cjuana. ⁵ Na ngue 'natjo Mizhocjimi. Xo 'natjo c'ü ñacöji cja jmi Mizhocjimi; ngueje e Jesucristo. Nuc'ü, Mizhocjimi c'ü, pero xo nte. ⁶ Nuc'ü, o ne o pätcöji va ndü va ngötcüji c'o na s'o. O 'ñe ndü e Jesús 'ma o zädã c'o pa c'o vi mama Mizhocjimi. Nguéc'ua rá unüji ngüenda c'ü ne Mizhocjimi ra 'ñevgueji libre rí texeji. ⁷ Mizhocjimi o juancü rá c jagö apóstole rá zopjü yo nte rá xipjiji ja ga s'iyazüji c'ü. Pätcö ín mü'bü e Cristo c'ü dya bëchjine yo rí mangö c'ü o juancü Mizhocjimi; na cjuana. O juancü rá xöpü yo dya menzumü a Israel, ngue c'ua ra mbãrãji c'ü na cjuana, ra 'ñench'e o mü'büji e Jesucristo.

⁸ Rí xi'tsc'ö, texe c'ua ja jmurü yo cjuarma, ni jyodü yo bëzo ra dyötüji Mizhocjimi. 'Ma neji c'ü ra tsja Mizhocjimi ra dyätãji, ni jyodü ra tsjaji c'o na jo. 'Ma nzhãnt'ã na ötüji Mizhocjimi, ri 'natjo o pjeñeji, dya cjó ra sjëya na ngue c'ü vi tsja na s'o 'na nu cjuarmaji. ⁹ Yo hermana, rí xipjiji c'ü dya ra jyodüji c'ü rguí jñetse rrü zöji cja yo nte. Bübü o ndixü c'o je'e o bitu c'o dya ni jyodü ra jye'ejji. Cjapüji me rrü zö o ñi'iji. Me teveji o tjeve de oro 'ñe de plata. Je'ejji o bitu c'o me na mizhi ngue c'ua ra mama yo nte me na zöji. ¹⁰ C'ü rguí jñetse na zö yo hermana, ngueje c'ü ra pjösteji cja yo nte. Ngué c'ü ni jyodü ra tsja yo ndixü yo sü Mizhocjimi. ¹¹ 'Ma jmurü yo cjuarma, ni jyodü yo ndixü ra dyãrãji na jo 'ma cjó c'o ra zopjüji, dya ra ndünrüji. ¹² Dya rí jëzigö yo ndixü ra xöpüji yo cjuarma, ni xo ra mandaji cja yo bëzo. C'ü ra tsjaji, ra dyãrãji, dya pje ra ndünrüji. ¹³ Na ngueje ot'ü o dyät'ã Mizhocjimi c'e bëzo c'ü mi ngue e Adán. Cjanu o dyät'ã c'e ndixü c'ü mi ngue e Eva. ¹⁴ Y 'ma o tsja na s'o e Adán 'ñe e Eva c'ü dya dyätãvi Mizhocjimi, dya ngue e Adán c'ü o dyonpüji. C'ü o creo c'ü o mama e Satanás c'ü dya jo, ngueje e Eva. Ngué e Eva c'ü ot'ü o tsja na s'o. ¹⁵ Nguéc'ua yo ndixü, söji na ü 'ma mus'üji o t'i. Pero ra salvaji nu 'ma ra dyãtpãji o jña e Jesucristo. Xo ni jyodü ra s'iyaji yo nín minteji, 'ñe ra tsjaji na jo y ra nguijñiji na jo o pjeñeji.

3

Cómo deben ser los obispos

¹ Na cjuana ne jña'a nu: Na jo, 'ma cjó c'o ne ra tsja pastor cja yo cjuarma. Nguéje 'na bëpji c'ü na jo. ² Para ra tsja pastor 'na cjuarma, ni jyodü ra mimi na jo, ngue c'ua dya cjó sö pje ra xipji. Y nguextjo nu su ra dyojui, dya ra 'ñeje c'ü 'na lado. Ra nguijñi na jo o pjeñe. Y ra mimi na jo cja yo nte. C'ü ra tsja pastor, xo ni jyodü ra unü sjëtsi ra oxü c'o

nan'ño menzumü. Xo ni jyodü ra jíchi na jo yo nte. ³ Xo ni jyodü c'ü dya ra tĩ'í. Dya xo ra jyodü o chũ. Dya xo ra jyodü ja rgá jñü na puncjü o merio. Y 'ma cjó pje ra xipji, ra mbë's'i paciencia, dya ra ndünrũ. Dya cjó me ra zövi o jña. Dya xo ra ne'e o merio. ⁴ Ni jyodü ra tsja c'e pastor ra zopjü na jo c'o ri cãrã o ngumü. Ngue c'ua c'o o t'i ra respetaoji ra dyätãji. ⁵ 'Ma dya pãrã 'na bëzo ra manda na jo c'o o t'i, ¿ja rgá sô ra mbörü yo o t'i Mizhocjimi? ⁶ Dya sô ra tsja pastor 'na bëzo nu 'ma cja ni creo. 'Ma jiyö, 'na ra tsjapü na nojo. Nguec'ua Mizhocjimi ra jñünpü ngüenda ra sufre ja c'o nzi va jñünpü ngüenda e Satanás c'ü dya jo, na ngue xo tsjapü na nojo c'ü. ⁷ C'ü ra tsja pastor, xo ni jyodü ra mimi na jo, ngue c'ua yo nte yo dya ejme e Jesucristo ra mamaji: “Me na jonte nu”, ra 'ñeñeji. 'Ma jiyö, ra mamaji c'ü dya jo cja c'ü. Je ga cjanu ga ne e Satanás c'ü dya jo c'ü rá bëzhgö ín tseji cja yo nte.

Cómo deben ser los diáconos

⁸ Je xo rga cjanu yo diácono. Ni jyodü ra mimiji na jo, ngue c'ua yo nte ra respetaoji. C'ü ra mamaji, ra mamaji c'ü na cjuana. Dya ra tĩ'íji. Dya xo ra jyodü ja rgá jñüji na puncjü o merio. ⁹ Ya ch'acöji rá pãrãji dya yo jña yo dya cjó mi pãrã mi jinguã. C'ü ra tsja diácono ni jyodü ra sido ra creo yo jña yo. Pero dya nguextjo ra creo; xo ni jyodü ra tsja c'o na jo. ¹⁰ Ot'ü ra mama texe yo cjuarma cjo na jo ra tsja diácono c'e cjuarma o jiyö. Nuc'ua 'ma dya pje tö'tp'üji c'o na s'o, na jo ra tsja diácono 'ma c'ü. ¹¹ Je xo rga cjatjonu c'o ndixü c'o ra tsja mböste. Ni jyodü ra mimiji na jo, ngue c'ua yo nte ra respetaoji. Ni jyodü dya ra xos'üji o bëchjine. Ra nguijñiji na jo o pjeñeji. Ra tsjaji na cjuana texe c'o cjaji. ¹² Yo diácono, nguextjo nu suji ra dyojui, dya ra 'ñejeji c'ü 'na lado. Ni jyodü ra zopjüji na jo c'o o t'íji, 'ñe cjó c'o xe bübü o ngumüji, ngue c'ua ra ngãrãji na jo. ¹³ Nu c'o ra tsja na jo diácono, me ra nãdãtjoji cja yo nte c'ü cjaji na jo. Nguec'ua ra sô na jo c'o diácono ra zopjüji yo nte, ra xipjiji ra 'ñejmeji e Jesucristo.

El secreto de nuestra religión

¹⁴ Rí pëtsagö c'ü dya ra mezhe rá ëgö rá 'ñe nuc'ü. Pero nujoyo, rí xi'tsc'ö cja ne carta yo. ¹⁵ Na ngue 'na ra metse. Rí xi'ts'i yo, ngue c'ua rí pãrãgue ja rgá mimi yo o t'i Mizhocjimi. Yo o t'i, ngue o templo angueze, na ngue angueze bübü cja o mü'büji. Ni jyodü c'o o t'i Mizhocjimi ra zopjüji yo nte ra xipjiji c'o jña c'o na cjuana. Y ra sido ra tsjaji ja c'o nzi ga mama c'o jña c'o. ¹⁶ C'o jña c'o na cjuana c'o rí creogöji, dya mi pãrãji mi jinguã c'o. Y rí mangöji me na zö:

E Jesucristo ngue Mizhocjimi, pero o 'ñe jmus'ü nza cjazgöji rí nteji.

O Espiritu Mizhocjimi o tsjapü o jñetse e Jesucristo c'ü ixi ngue o T'i Mizhocjimi.

C'o anxe, me co jñandaji e Jesucristo.

C'o dya menzumü a Israel, sjipjiji ja ga cja e Jesucristo. Nguec'ua texe cja ne xoñijöümü, ench'e o mü'büji c'ü.

O s'idyi a jens'e e Jesucristo nu ja me na nojo c'ü, 'ñe me na zö.

4

Los que se apartarán de la fe

¹ Mama o Espiritu Mizhocjimi ja rga cja c'o cjë 'ma ya ra nguins'i ne xoñijöümü. Ra bübü o xöpüte c'o ra 'ñünbü o mü'bü e Satanás c'ü dya jo 'ñe c'o demonio, me ra dyonpüji yo nte rgá xöpüji. Nguec'ua bübü c'o ra creo c'o ri mama c'o xöpüte, ra jyëziji c'o jña c'o ya dyacöji Mizhocjimi. ² C'o xöpüte ra tsjapüji me rrã joji, pero ri bëchjine c'o ri mamaji. Me ri cjaji c'o na s'o, pero dya cja ri söji cjo na s'o c'o ri cjaji. ³ C'o xöpüte ra xipjiji c'o nte c'ü dya ra sô ra chjüntüji. Y ra xipjiji c'ü bübü o jñöñü c'ü dya jo ra ziji. Maco yo jñöñü, nguetsjë Mizhocjimi dacöji yo, nguec'ua nutscöji rí nteji rá unüji 'na pöjö Mizhocjimi, cja rrü sigöji. Nutscöji rí ejmeji e Jesucristo y rí pãrãgöji dya c'ü na cjuana, xo sô rá siji c'o pje nde ma jñöñü. ⁴ Na ngueje na jo texe yo o dyät'ã Mizhocjimi. Nguec'ua rá siji texe o jñöñü. Pero ot'ü rá unüji 'na pöjö Mizhocjimi cja rrü siji. ⁵ O mama Mizhocjimi na jo rá

sigöji c'o pje nde ma jñõnü. Nguec'ua 'ma rá unüji 'na pöjö, ra intsjimi 'ma Mizhocjimi c'e jñõnü ngue c'ua ra jogü rá siji.

Un buen siervo de Jesucristo

⁶ Yo jña yo rí xi'tsc'ö, rí xipcje yo cjuarma. Xo 'ñetsc'e ni jyodü rí xörü c'o jña c'o rí creoji, y rí tsjijñi c'o. O jí'tsc'ejí c'o na jo; ni jyodü rí sidogue c'o. 'Ma rí tsjague a cjanu, na jo 'na mbëpjitsc'e cja e Jesucristo. ⁷ Dya rí tsjapü ngüenda c'o jña c'o mama c'o na s'o ga xöpute. C'o pezhe c'o, dya pjöxcöji rá ätäji Mizhocjimi, na ngueje dya ni muvi c'o. Nu'tsc'e rí xötpü rí dyätä Mizhocjimi. ⁸ 'Ma rá xötpü rá cjaji jercicio, rguí muvi para ín cuerpoji, pero ts'ingulëtjo. Pero 'ma rá xötpü rá ätäji Mizhocjimi, me rguí muvi na puncjü 'ma. Na ngueje ya mama Mizhocjimi, 'ma cjó c'o ra dyätä angueze, ra tsja angueze ra mbös'üji va, y ra unüji c'ü rguí mimitjoji a jens'e. ⁹ Na cjuana ne jña'a nu, y ni jyodü ra creo nza texe yo nte. ¹⁰ C'ü rí ench'e ín mü'bügö, ngueje Mizhocjimi c'ü bübütjo 'ñe dacüji c'ü rgá bübütjoji. Rí ench'e ín mü'bü na ngueje ne angueze ra 'ñeme libre yo nte texe cja c'o na s'o. C'o ra 'ñench'e o mü'bü e Jesucristo, Mizhocjimi ra salva c'o. Nguec'ua rí pëpcjö rgá zopjü yo nte hasta me potjo ín cuëgö, y rí sufregö c'o pje nde xitscöji.

¹¹ Nujyo jña'a yo, rí xipcjeji ra tsjaji yo, y rí xöpqueji yo. ¹² Bübü c'o ya 'ñench'e o mü'bü e Jesucristo c'o cja'c'ü menu na ngueje cja ín t'igue. Pero rí tsja 'na tjürü c'ü na jo, ngue c'ua xo ra tsja anguezeji. Rí ñague jña c'o na jo, y rí nzhodü na jo. Rí s'iya yo nte co texe in mü'bü. Rí 'ñejme na jo Mizhocjimi. Y dya rí tsjague c'o na s'o. 'Ma rí tsjague a cjanu yo na jo, dya cjó ra tsja'c'ü menu 'ma. ¹³ Hasta 'ma cja rá ëgö va ja ín bübü, rí pjötpügue ngüenda rí xörügue o jña Mizhocjimi, ra dyäräji texeji. Rí zopjüji y rí xöpüji. ¹⁴ C'o cjuarma o pätpäji Mizhocjimi va mamaji c'ü rí tsjague ne bëpji, y c'o tita cja c'o cjuarma o 'ñe'sc'ejí o dyëji. Nguec'ua Mizhocjimi o dya'c'ü ja rguí tsjague ne bëpji. Nguec'ua rí xi'tsc'ö, dya rí jyëzi ne bëpji, sido rí tsjague.

¹⁵ Nu yo rí xi'tsc'ö, rí tsjijñi yo y rí jyodü rí tsja, ngue c'ua texeji ra jñantc'aji c'ü xenda na jo gui tsja. ¹⁶ Rí pjötpütsjë ngüenda ja rguí dyätque Mizhocjimi. Xo rí pjötpü ngüenda ja rguí xöpque c'o 'ñaja. 'Ma rí sido a cjanu, ra jogü in mü'bügue 'ñe c'o o mü'bü c'o ra dyä'tc'ägue.

5

Cómo portarse con los creyentes

¹ 'Ma pje c'o ra tsja yo cjuarma c'o ya tita, dya rí huënc'h'igue na zëzhi c'o. Rí zopjüji na jo nza cja 'ma ri ngueje nin tatague. Xo 'ñe yo s'ë'ë, rí zopjüji nza cja 'ma ri ngueje nin cjuarma. ² Yo nita, rí zopjüji na jo nza cja 'ma ri ngueje nin nana. Yo süngü, rí zopjüji nza cja 'ma ri ngueje nin cjü'ü; y dya rí tsjapügue na s'o yo.

³ Yo ndixü yo ya ndü nu xïra, 'ma dya 'ñeje cjó ra mbös'ü, rí pjös'üji yo. ⁴ Pero 'ma 'ñejeji o t'i'i, ni jyodü c'o o t'i ra mbös'üji c'ü. C'o t'i, 'ma mi ts'it'iji, o mbös'üji anguezeji, o tsja c'ü nu nanaji. Nguec'ua nudya ni jyodü anguezeji ra nzhopcüji ra mbös'üji c'ü. Je xo rga cjanu 'ma 'ñeje o bëche c'e ndixü, ra mbös'üji c'ü. 'Ma ra tsjaji a cjanu, ixi na cjuana respetaoji 'ma c'ü. Y ngue c'ü rguí mäjä Mizhocjimi. ⁵ C'e ndixü c'ü dya cjó 'ñeje, junt'ü o mü'bü nguextjo Mizhocjimi ra mbös'ü. Nguec'ua sido ötü Mizhocjimi zö xömü zö ndempa. ⁶ Nu c'ü ya ndü nu xïra, nu 'ma me mäpä yo bübü cja ne xoñijömü, chjëntjui c'ü ya ndü, na ngue dya cja mäpä Mizhocjimi. ⁷ Rí xipjigüe c'o cjuarma ra mbös'üji c'o ndixü c'o dya cjó 'ñeje. 'Ma ra tsjaji a cjanu, dya cjó sö cjó pje ra xipjiji 'ma. ⁸ C'o ejme Mizhocjimi, ni jyodü ra mbös'üji c'o cãrã o ngumü 'ñe c'o 'ñaja o dyoji. 'Ma cjó c'o dya pjös'ü c'o o dyoji, dya ejme na jo 'ma c'ü. Maco c'o dya ejme, pjös'üji c'o o dyoji.

⁹ Yo ndixü yo ya ndü nu xïra, bübü c'o rí juajnügüe ra tsjaji 'na bëpji cja yo cjuarma. Pero ngue 'ma ya ri ëdyi sesenta cjë'ë, 'ñe 'ma 'natjo nu xïra c'ü mi 'ñeje. ¹⁰ Xo 'ñe 'ma o tsja na jo nguec'ua ga mama yo nte: "Nujnu, na jo va mbös'ü yo nte'e. O s'iya c'o o t'i, y o unü sjëtsi ro oxü c'o nan'ño menzumü, y o mbe'chp'e o ngua c'o o t'i Mizhocjimi, y

o mbös'ü na puncjü c'o mi sufre na puncjü. O mbös'ü 'ma cjó pje mi jyodü”, eñe yo nte. 'Ma ga cjanu, na jo ra tsja 'na bēpji cja Mizhocjimi 'ma.

¹¹ Yo ndixü yo ya ndü nu xīra c'o cja xe xunt'i, dya rí juajnügue ra tsjaji 'na bēpji. Na ngueje 'ma xenda ra neji o bēzo que na ngueje e Cristo, ra ne ra chjüntüji na yeje 'ma.

¹² Na s'o a cjanu, na ngueje dya mbēpji e Jesucristo ja c'o nzi va mamaji. ¹³ Xo 'ñe ra xōtpüji rrü mañaji, ra nzhöt'ütjoji cja ngümü. Dya nguextjo nu; xo ra mamaji jña c'o dya pje ni muvi. Xo ra zo'p'üji c'o o bēpji c'o 'ñaja. Y me ri ña ri ñaji c'o dya ni jyodü ra ñaji.

¹⁴ Nguec'ua yo ndixü yo ya ndü nu xīra c'o cja xe xunt'i, rí negö c'ü ra chjüntüji na yeje, ra mus'üji o t'i'i. Y ra zopjüji na jo c'o cārã o ngümü ngue c'ua ra ngārãji na jo. Nguec'ua dya ra sō pje ra xitscöji c'o nugüji na ü. ¹⁵ Bübü ndixü c'o ya ndü nu xīra c'o ya xögü cja o 'ñiji Mizhocjimi. Ya möji c'ü dya jo.

¹⁶ 'Ma ra ndü c'ü nu xīra 'na o dyoji 'na cjuarma, ni jyodü c'e cjuarma ra mbös'ü c'e ndixü. C'e cjuarma, dya ra nde'be texe yo cjuarma ra mbös'üji c'e ndixü. Pero 'ma bübü 'na ndixü c'ü dya cjó 'ñeje cjó ra mbös'ü, ni jyodü texe yo cjuarma ra mbös'üji c'ü.

¹⁷ C'o tita c'o na jo ga manda cja yo cjuarma, 'ma pēpji na zēzhi ga zopjüji yo nte 'ñe ga xōpüji, ni jyodü rí pjös'üji na jo o merio. ¹⁸ Na ngueje t'opjü a cjava cja o jña Mizhocjimi: “'Ma ra yödü o ndēxü c'o in nzhünüji, dya pje rí jñu'tp'üji a ne'e c'o; jyēziji ra ñönüji.” Xo t'opjü a cjava: “'Na mbēpji pēs'i derecho ra mbös'üji o merio.”

¹⁹ 'Ma cjó c'o ra 'ñe xi'tsc'e c'ü o tsja na s'o 'naja c'o tita, dya xtí creogue. Nu 'ma bübü yeje o jñi'i c'o o ndäcä vi tsja na s'o, rí creogue 'ma. ²⁰ 'Ma cjó c'o sido cja na s'o, rí huēnch'i 'ma cārãji texeji. Nguec'ua ra zū'ü c'o 'ñaja cjuarma. ²¹ Pätcö ín mü'büvi Mizhocjimi 'ñe e Jesucristo c'ín Jmuji 'ñe c'o o anxe c'o o juajnü. Nguec'ua rí xi'tsc'ö rí pjōtpügue ngüenda ixtí tsjapü na jo t'önü ante c'ü rí huēnch'i 'na cjuarma. Y dya cjó rí unügue favor. ²² Dya ts'i rguí juajnü c'o tita c'o ra manda cja yo cjuarma; ot'ü rí ñu'u cjo bübü na jo. Na ngueje 'ma rí juajnügue 'na tita c'ü cja na s'o, xo in pēs'i in s'ocügue. Nu'tsc'e xo ni jyodü rí tsjague c'o na jo.

²³ Dya rí sitjogue ndeje. Xo rí si'i ts'inguilējē vino como 'ñechjē, xa'ma ra ndis'i in pjeme c'ü ndajmetjo ga ü'ü.

²⁴ Bübü o nte c'o ixtí pārãji c'ü na s'o cjaji. Bübü c'o dya rá pārãji o nzhübü hasta 'ma cja rá fijaji na jo ja ga nzhodüji. ²⁵ Xo bübü o nte c'o ixi jñetsetjo c'ü cjaji na jo. O 'ma dya jñetse, dya ra mezhe ra 'mārã.

6

¹ Bübütsc'eji o cjuarma c'o pēpji cja o lamu c'o dya ejme Mizhocjimi. Zö me cja püji ra pēpji o bēpji c'o na jyü, pero ni jyodü ra respetaoji c'o nu lamuji. 'Ma jiyö, ra mama yo nte: “Dya jo Mizhocjimi 'ñe yo o jña”, ra 'ñeñeji. ² Bübütsc'eji c'o pēpji cja o lamu c'o ejme Mizhocjimi. C'e cjuarma c'ü mbēpji, zö cjuarmavi dya c'ü nu lamu, pero dya ra jogü ra tsjapü c'ü dya ni muvi c'ü nu lamu. C'ü ra tsja, xenda ra mbēpi na jo'o, na ngueje cjuarma c'e lamu c'ü pēpi, nguec'ua ga tsja c'e mbēpji s'ia c'ü nu lamu. Nujoyo rí xōpügue yo, y rí xipjiji ra tsjaji yo.

La religión y el contentamiento

³ C'o o jña e Jesucristo c'ín Jmugöji, me na jo c'o. Na ngueje jítscöji ja rga ätäji Mizhocjimi. Pero bübü c'o nan'ño ga nguiñi 'ñe nan'ño ga xöpü. ⁴ Cja püji na nojo, pero dya pārãji ja ga cja. Y s'odü o pjeñeji, nguec'ua me cjaji o t'önü 'ñe me söji o jña. Nguec'ua ne ra huinste rgá xōpüteji, y cjaji o chü, y sadüji c'ü nu mixōpüteji, y me ne ra mbēzhiji c'ü pjēzhi c'o 'ñaja. ⁵ Me söji o jña'a na ngueje ya s'odü o pjeñeji, dya pārãji c'ü na cjuana. Cjijñiji 'ma ra ma't'üji Mizhocjimi, ra jñüji 'ma na puncjü o merio. Nu'tsc'e, dya rí dyocjeji c'o ga cjanu ga tsja. ⁶ Nu 'ma rá quejmetjoji conforme co nu yo rí pēs'iji, 'ñe 'ma rá süji Mizhocjimi, nu'ma, ngue 'ma rá tōji na puncjü que o merio. ⁷ Dya pje ró jünji 'ma o jmuxcüji cja ne xoñijōmü. Y na cjuana c'ü dya xo sō pje rá jünüji 'ma rá tügöji. ⁸ Nguec'ua 'ma rí pēs'iji pje rá si'iji 'ñe pje rá je'ejji, rá mājãji, dya pje rá mbeñeji. ⁹ Nu c'o ne ra mbē's'i na puncjü o merio, cjijñiji o mü'bü pje c'o nde ra tsjaji, maco na s'o c'o, dya

ni jyodü ra tsjaji. Nguec'ua ga bëzhiji o aljmaji y ra möji a ma a linfiernu. ¹⁰ 'Ma cjó c'o me ne ra jñü na puncjü o merio, ra mbürü ra tsja c'o nde na s'o, ngue c'ua ra jñü. Bübü c'o me ne o merio, nguec'ua ts'ë ts'ë va xögüji cja e Jesucristo. Nguec'ua dya cja creoji dya c'ü. Nguec'ua me sufre ga ndümü o mü'büji.

La buena lucha de la fe

¹¹ Nu'tsc'e o juan'c'e Mizhocjimi rí pëpque, nguec'ua rí xi'tsc'ö rí xögue texe cja yo na s'o. Sido rí tsja na jo. Y rí sügue Mizhocjimi. Y sido rí 'ñejme e Jesucristo. Y rí s'iyá yo nte. Zö pje ri sufregue, pero dya rí jyëzgue Mizhocjimi. Y dya rí tsjapü na nots'ü. ¹² O 'ñünnc'ü in mü'bügue Mizhocjimi nguec'ua i mangue c'o jña c'o me na jo; i mangue e Jesucristo ngue in Jmugue, o dyärä na puncjü o nte. Nguec'ua rí xi'tsc'ö, zö bübü c'ü c'axc'ü, pero rí sido rí creo e Jesucristo, ngue c'ua siempre rí bübüjtjogue co Mizhocjimi. ¹³ Jantc'ague Mizhocjimi c'ü dacöji c'ü rgá bübütjoji. Xo jantc'ague e Jesucristo. 'Ma o tsja e Poncio Pilato o tsjapü t'önü e Jesucristo c'ü pje mi pjëzhi, dya zü e Jesús, o mama na jo. ¹⁴ Nguec'ua texe yo rí xi'tsc'ö, xo rí tsjague y dya rí sü rgui xöpügue yo. Ngue c'ua dya ra s'odü in mü'bü, y ngue c'ua dya ra sö cjó pje ra xi'ts'i. Rí tsjague a cjanu hasta 'ma cja ra ëjë e Jesucristo c'ín Jmuji. ¹⁵ Ngue Mizhocjimi ra tsjapü ra jñetse a cjanu e Jesucristo 'ma ra zädä c'e pa c'ü o mama. Na ngueje me na zëzhi Mizhocjimi; ojtjo xe 'naja c'ü ri nza cja angueze me na zëzhi, 'ñe me na jo. Me na nojo Mizhocjimi; manda texe cja yo rey 'ñe cja yo gobierno. ¹⁶ Angueze ixi bübü, y je ni 'ñeje nu, c'ü rgá bübügöji. Bübü cja jya's'ü c'ua ja dya cjó sö cjó ra chëzhi. Dya cjó jñanda Mizhocjimi ne ri 'na nte'e; dya cjó xo sö cjó ra jñanda. Me na jo angueze, y dya nunca ra nguarü c'ü ra manda. Nguec'ua ni jyodü rá sügöji c'ü. Je rga cjanu, amén.

¹⁷ Nu c'o rico cja ne xoñijöümü, rí xipcjeji c'ü dya ra confiaoji o merio. Na ngue 'na ndajme jünji, 'na ndajme ojtjo. C'ü ra confiaoji, ngue Mizhocjimi c'ü dacöji texe c'o ni jyodüzüji ngue c'ua rá mäjä rga mimiji. ¹⁸ Nguec'ua rí xipcje c'o rico ra mbös'üji c'o pje ni jyodü. 'Ma ra tsjaji ga cjanu, ix na cjuana ri rico 'ma anguezeji a jmi Mizhocjimi. Xipcjeji 'ma cjó pje ni jyodü, ra unüji, dya ra mamaji "jyö." ¹⁹ Nu'ma, ix na cjuana ri ricoji 'ma a jmi Mizhocjimi, y dya ra zü'üji c'e pa 'ma ra jñüncüji ngüenda Mizhocjimi. Na ngueje ra bübütjoji ja c'o nzi ga ne Mizhocjimi.

Encargo final a Timoteo

²⁰ Nu'tsc'e Timoteo, Mizhocjimi o dya'c'e in pãrãgue yo jña yo na cjuana. Nguec'ua rí tsjague yo, 'ñe rí xipji yo nte xo ra tsjaji yo. Bübü c'o me cjäpü pãrã pero dya cjuana. Anguezeji me söji o jña c'o dya pje ni muvi. Nu'tsc'e, dya rí dyocjeji c'o xöpü ga cjanu.

²¹ Na ngue c'o xöpü ga cjanu, bübü c'o ya xögü, dya cja ejmeji e Jesucristo.

Mizhocjimi ra mböxc'ü. Amén.

SEGUNDA CARTA DEL APOSTOL SAN PABLO A TIMOTEO

Pablo escribe a Timoteo

¹ Nutscö e Pablo rí pen'c'e ne carta. Ndeze mi jinguã Mizhocjimi o mama c'ü ra unü c'ü rguí búbütjo yo nte. Nguéc'ua o juancügö rá c jagö apóstole rá zopco yo nte, ngue c'ua 'ma cjó c'o ra 'ñench'e o mü'bü e Cristo Jesús, ra búbütjo c'o. ² Nu'tsc'e Timoteo, ngue'tsc'e rí pen'c'e ne carta. Rí cja'c'ü nza cja 'ma ri ngueje ín ch'itsc'ö, y me rí s'iyats'ü. Mizhocjimi c'ín Tataji ra nuc'ü na jo 'ñe ra juen'tsc'e. Xo 'ñe e Cristo Jesús c'ín Jmugöji ra nuc'ü na jo 'ñe ra juen'tsc'e. Nguéc'ua ra mäjä in mü'bügue, dya pje rí mbeñe.

Dando testimonio de Cristo

³ C'o ín mboxatitagöji mi ma't'üji Mizhocjimi y mi cjaji na jo. Je xo ga cjazgö nu, rí ma't'ü Mizhocjimi y rí c jagö c'o rí pãrãgö c'ü na jo. Xo 'ñetsc'e. Nguéc'ua 'ma rí ötcö Mizhocjimi xömü ndempa, rí unügö 'na pöjö. ⁴ 'Ma rí ö'tc'ö Mizhocjimi, rí mbeñegö ja vi huégue 'ma ró jyanbügövi. Me rí ne rá jantc'a in jmi, ngue c'ua me rá mäjä. ⁵ 'Ma rí ö'tc'ö Mizhocjimi xo rí mbeñegö ja gui dyätpä o jña e Jesucristo. Ot'ü o creo e Loida c'ü nin nitague, 'ñe e Eunice c'ü nin nana. Y rí pãrãgö, xo 'ñetsc'e xo in creogue na cjuana e Jesucristo co texe in mü'bügue.

⁶ Nguéc'ua rí mbennc'egö ja rvá ë's'ë ín dyögö cja in ñigue. Mizhocjimi o dya'c'ü ja rguí tsjague 'na bëpji cja yo cjuarma. Rí mbennc'egö dya, rí tsjacjuana rí tsjague c'e bëpji. ⁷ C'ü o dyacöji Mizhocjimi, dya ngue c'ü ra zü ín mü'büji. Nguéje c'ü ra zëzhi ín mü'büji, 'ñe c'ü rá s'iyaji yo nte, 'ñe c'ü rá cjiññi na jo 'na pjeñe. ⁸ Nguéc'ua, dya rí tsejegue 'ma pje ra xi'ts'i yo nte. Rí xipcjeji ja ga cja e Jesucristo c'ín Jmugöji. Nutscö rí xipji c'ü o jña e Jesucristo yo nte, nguec'ua rrü ogö a pjörü. Pero nu'tsc'e, dya rí sügue c'ü rrä ogö a pjörü. Zö ra tsja'c'ü yo nte rí sufregue c'ua ja nzi rgá sufregö, pero xo rí sido rí xipji yo nte ja rgá sö e Jesucristo ra ndintspi o mü'büji c'o na s'o. Mizhocjimi me na zëzhi; ra dya'c'ü c'ü rguí zëzhgue. ⁹ Nguetsjë Mizhocjimi o 'ñevgueji libre cja c'o na s'o, y o 'ñünngü ín mü'büji rá cjaji c'ua ja nzi ga ne angueze. C'ü vi salvazgöji, dya ngue c'ü rva cjaji c'o na jo. C'ü vi salvazgöji Mizhocjimi, ngue c'ü ya vi ne a cjanu, 'ma dya be mi ät'ä ne xoñijömü. Me go s'iyazgöji go mama c'ü ro ndäjä e Cristo Jesús. ¹⁰ Rí pãrãgöji c'ü me s'iyazgöji Mizhocjimi. Na ngueje o ëjë e Jesucristo o 'ñe 'ñevgueji libre. O ndü'ü, cjanu o tetjo o búbütjo na yeje, nguec'ua dya cja ni jyodü rá sügöji c'ü rá tüji. Y cja o jña, rí unüji ngüenda c'ü rá búbütjoji co Mizhocjimi para siempre, zö ya rguí nguins'i ne xoñijömü.

¹¹ Nu o jña angueze, ngue c'ü vi juancügö Mizhocjimi rá xipji yo nte yo dya menzumü a Israel, 'ñe c'ü rá xöpügöji. ¹² Nguéc'ua rrü sufregö a pjörü. Pero dya rí tsegö rgá sufre. Rí ench'e ín mü'bü Mizhocjimi, rí pãrãgö c'ü na zëzhi angueze, nguec'ua ga tsja'a ja c'o nzi ga mama. Na ngueje ró unü ín mü'bügö c'ü, rí pãrãgö ra mböcügö ngue c'ua 'ma ra zädä c'e pa 'ma ra jñüncüji ngüenda Mizhocjimi, dya pje ra chötcö c'o na s'o.

¹³ Ró xi'tsc'ö c'ü na cjuana ja ga cja Mizhocjimi. Je xo rguí xipjigue a cjanu yo nte, dya nan'ño rguí xipcjeji. Rí sido rí 'ñejme Mizhocjimi y rí s'iyague yo nte. Na ngueje búbü e Cristo Jesús a mbo in mün'c'e. ¹⁴ Mizhocjimi o dya'c'ü in pãrãgue c'o jña c'o na cjuana. Nguéc'ua rí pjötpügue ngüenda c'ü rguí tsjague c'o, 'ñe xo rí xipji yo nte c'ü xo ra tsjaji yo. Ra mböxc'ügue o Espíritu Mizhocjimi c'ü búbü ín mün'c'öji.

¹⁵ Ya in pãrãgue o xögü e Figelo 'ñe e Hermógenes co nutscö. Xo 'ñeje c'o 'ñaja cjuarma a Asia. ¹⁶ Rí ötcö Mizhocjimi ra juentse c'o cãrã o ngumü e Onesíforo. E Onesíforo o mböxcö na puncjü, nguec'ua me va mäjä ín mün'c'ö. Angueze dya tseje c'ü rrü o'o a pjörü. ¹⁷ Na ngueje 'ma o säjä a Roma, me go jyongö na puncjü hasta 'ma o chöcö. ¹⁸ Xo in pãrãgue ja va mböxcöji na puncjü a Efeso. Rí ötcö Mizhocjimi c'ín Jmugöji ra juentse c'e cjuarma 'ma ra jñüncüji ngüenda.

2

Un buen soldado de Jesucristo

¹ Rí zo'c'ö dya, nza cja 'ma ri ngue ín ch'itsc'ö. Rí zëzhgue, ra mböxc'ü e Cristo Jesús rí zëzhgue. ² Ró xi'tsc'ö ja ga cja Mizhocjimi, 'ñe ja ga cja e Jesucristo. Na puncjü c'o cjuarma c'o xo mi cārāgöji c'o xo dyärä 'ma mi xi'tsc'ö. C'o jña c'o ró xi'tsc'ö, rí xipjigüe c'o cjuarma c'o ra tsjacjuana c'o ra sö ra xöpü c'o 'ñaja cjuarma.

³ Rí tsjijñigüe ja ga cja o tropa. Zö sufreji, pero sëchiji ga mbëpiji c'ü nu gobiernoji. Je xo rga cjatsc'e nu, zö ri sufregue, pero rí sido rí pëpque na jo e Cristo Jesús. ⁴ 'Ma cjó c'o ra tsja o tropa, ni jyodü ra jyombeñe c'e bëpji c'ü mi cja'a 'ma dya be mi tropa ngue c'ua ra dyätä co texe o mü'bü c'ü manda cja yo tropa. ⁵ 'Ma cjó c'o ra tsja carrera, ni jyodü ra tsja c'ua ja nzi ga mama c'e orde cja c'e carrera. 'Ma jiyö, dya ra ndöjö 'ma c'e listón, zö ot'ü ra zät'ä cja c'e raya. ⁶ 'Na campesino ngue c'ü ot'ü ra zi'i c'o ra mbedye cja juajma. Pero ni jyodü ra pëpji na jo zö ri po'o o cuë. ⁷ Tsijñi na jo pje ne ra mama yo jña yo cja ró xi'tsc'ö. C'ín Jmugöji ra mböxc'ü rí tendiogüe yo.

⁸ Rí mbeñegue e Jesucristo c'ü o mboxbëche e David. Nuc'ü, o ndü'ü c'ü, pero o tetjo na yeje. Ngue c'ü rí xipjigö yo nte 'ma rí zopjüji. ⁹ Na ngue c'ü rí zopjü a cjanu yo nte, o ts'axcüji o pantcaji a pjörü nza cja 'ma ri cjagö c'o na s'o. Nguec'ua me rí sufregö. Pero o jña Mizhocjimi, dya sö ra ts'a's'üji. ¹⁰ Zö me rí sufregö, pero rí sëhcö, dya rí jëzi rgá zopjü yo nte. Na ngueje rí pārāgö cārā c'o ya juajnü Mizhocjimi. Anguezeji ra dyäräji c'e jña c'ü rá xipjiji, ra 'ñench'e o mü'büji e Jesucristo. Nguec'ua ra jogü o mü'büji y ra ma mimiji co Mizhocjimi nu ja me na zö'ö.

¹¹ Na cjuana ne jña nu cja rá xi'tsc'ö dya:

O ndü e Jesucristo por nutscöji. 'Ma rá bübüji dispuesto rá tüji na ngue c'ü rgá ätpägöji o jña, xo rá bübütjoji 'ma co angueze.

¹² Zö rá sufregöji, pero 'ma rá sëhcöji, rá mandaji 'ma co e Jesucristo.

Pero 'ma rá mamaji: “Dya rí pārāgö c'ü”, rá eñeji, nu'ma, xo ra mama angueze c'ü dya pācöji.

¹³ Zö dya rá sidoji angueze c'ua ja nzi rgá mangöji, pero angueze ra tsja c'ua ja nzi ra mama; ra ngötcüji 'ma rá sidoji, y ra castigaozüji 'ma rá jëziji. Siempre cumple c'ü mama.

Un trabajador aprobado

¹⁴ Rí mbenmbegue yo cjuarma, rí xipjiji c'ü ra mbötpüji na puncjü ngüenda c'ü dya ra zöji o jña. Na ngueje dya ne ga cjanu Mizhocjimi c'ín Jmugöji. Rí xipjiji c'ü dya ra zöji o jña, na ngueje ra s'onbü o mü'bü c'o ri ärä. ¹⁵ Nu'tsc'e rí pjötpügüe na puncjü ngüenda rí zopjü yo nte c'ua ja nzi ga t'opjü o jña Mizhocjimi c'ü na cjuana. 'Ma rí tsjague a cjanu, ra mä'c'ä 'ma Mizhocjimi. 'Ma jiyö, rí bëzhgue 'ma in tseje. ¹⁶ Cārā o xöpüte c'o me ña jña'a c'o dya ni muvi, na ngueje dya süji Mizhocjimi. Dya rí dyocjeji anguezeji ni xo rí sögueji o jña c'o. Na ngueje co c'o jña c'o mamaji, xenda ra tsjaji c'o na s'o, cja na 'ñe c'o nte c'o ri ärä. ¹⁷ C'o o jña c'o xöpüte ra s'onbü o mü'büji, chjëntjui nza cja 'na herida c'ü ni ma ni nguibi c'ü ni dya'a. Nza cja e Himeneo 'ñe e Fileto c'o xöpüte. ¹⁸ Anguezevi ya xögüvi cja c'e 'ñiji c'ü na cjuana. Mamavi c'ü ya ró tetcjöji 'ma o dyacöji nueva vida. Na jo c'ü. Pero dya nguextjo nu. Xo mamavi c'ü dya rá tetcjöji na yeje c'ü ri nuevo ín cuerpoji. Nguec'ua bübü c'o ya s'onbü o mü'bü, dya cja creoji e Jesucristo. ¹⁹ Pero c'o na cjuana o t'i Mizhocjimi, dya ra xögüji cja e Jesucristo. Anguezeji chjëntjui nza cja 'na ngümü c'ü na jo va jyábäji c'ü dya ra tunü. Na ngueje c'ín Jmugöji pārā cjó ngueje c'o o t'i, y pjörü c'o. Y 'ma cjó c'o mama: “E Jesucristo ngue ín Jmugö c'ü”, eñe, ni jyodü ra jyëzi texe c'o na s'o. ²⁰ Cja o ngümü 'na rico, bübü o traste de oro 'ñe de plata c'o me ni muvi c'o cant'aji o ndäjñä, 'ñe c'o ni sirveji o jñöñü. Xo bübü o traste de za'atjo o de varrotjo c'o na sucio c'o üt'üji o basura. ²¹ 'Ma cjó c'o ra jyëzi c'o na s'o c'o ya ró xi'tsc'ö, ri chjëntjui 'ma 'na traste de oro c'ü dya sucio. Nu'ma, ra sö c'e cjuarma ra mbëpi na jo 'ma c'ín Jmugöji, ra tsja ja c'o nzi ga ne Mizhocjimi c'o na jo.

²² 'Ma cja t'itjo 'na nte, bübü na puncjü c'o na s'o c'o ne ra tsja. Nu'tsc'e, dya rí tsjague c'o, ni rí tsjijñi c'o. C'ü rí tsjague, sido rí tsjague na jo, y rí sido rí 'ñejme e Jesucristo. Sido rí s'iyague yo nte. Xo 'ñe, sido rí dyocjeji c'o ma't'ü Mizhocjimi c'o xo xögü cja c'o na s'o. Rí tsärägueji na jo nu c'o cjuarma c'o. ²³ Cärä c'o me söji o jña ga mamaji c'o jña c'o dya ni muvi. Na ngueje dya päräji pje pjëzhi c'ü na cjuana. Nu'tsc'e, dya rí tsjapü ngüenda c'o nte c'o ri söji o jña. In pärägue, je ngue c'ü ni mbürü o chü. ²⁴ Ngue o mbëpjits'ügue c'ín Jmugöji. Nguec'ua dya cjó ni jyodü cjó rí söguevi o jña. Jmanch'a rgui zopjü yo nte. Rí jíchiji na jo o jña Mizhocjimi. Zö cjó c'o pje ra xi'ts'i, pero rí pësp'i paciencia, dya rí chjünrü. ²⁵ 'Ma cjó c'o dya ra ne ra dyä'tc'ägue, jmanch'a rgui zopjüji. Xa'ma ra 'ñünbü Mizhocjimi o mü'büji ra nzhogüji. Ra mbäräji 'ma o jña angueze c'ü na cjuana, ra 'ñejmeji. ²⁶ Nudya, c'o dya ne ra dyä'tc'ägue, ya zo'oji cja o dyë e Satanás c'ü dya jo. Nguec'ua ga tsjaji c'o na s'o, ja c'o nzi ga ne e Satanás. Pero 'ma ra nzhogü o mü'büji, dya cja ra dyätäji c'ü dya jo.

3

Cómo será la gente en los últimos días

¹ Ixtí unnc'e ngüenda yo cjë yo ya va chëzhi ra nguins'i ne xoñijömü, ra zädä cjë'ë c'o me rrü s'ëzhi. ² Yo nte'e ra s'iyatsjëji; dya ra s'iyaji yo nín minteji. Me ra neji o merio. Me ra pötü rgá mamatsjëji me na joji. Me xo ra tsjapütsjëji na nojo, ra tsjapüji menu c'o 'ñaja. Ra zadüji Mizhocjimi y ra zadüji yo nín minteji. Dya ra dyätäji c'o nu tataji. Dya cjó ra gradecidoji c'ü rguí unüji 'na pöjö. Dya cjó ra respetaoji. ³ Dya ra s'iyaji c'o o dyoji. Dya ra jo'tp'üji c'o ri üji, zö ri ne c'o ri üji. Ra xosp'üji o bëchjine yo nín minteji. Y c'ü ra ëjë o ñiji, ixta tsjaji, dya ra ts'a's'üji. Nguec'ua ri chjëntjui nza cja o animale c'o na sate. Y ra nuji na ü texe c'o na jo. ⁴ Ra zidyiji yo nín minteji cja c'o pje pjëzhi. C'ü ra nguijñi o ñiji, ra tsjaji. Ra tsjapü me ri päräji. Ra tsja yo nte, dya ra mápäji Mizhocjimi; ra mápäji c'o netsjëji. ⁵ Ra tsjapü ri ma't'üji Mizhocjimi, pero 'ma ra 'ñünbü Mizhocjimi o mü'büji, anguezeji dya ra dyätäji c'ü.

Nu c'o ra tsja ga cjanu, dya pje rí dyocjeji c'o. ⁶ Nuc'o, ngue c'o me zenguate cja yo ngümü, me xipjiji jña yo ndixü ga dyonpüji. Bübü o ndixü c'o unü ngüenda c'ü tñ na puncjü o nzhübü, nguec'ua ga creoji c'ü mama c'o na s'o ga xöpüte. Na ngue c'o pje nde ne c'o ndixü, cjaji c'o na s'o. ⁷ C'o ndixü siempre neji cjó ra jíchiji, ra dyäräji c'o. Pero dya nunca ra mbäräji c'ü ix na cjuana. ⁸ C'o na s'o ga xöpüte, ya s'odü o pjeñeji. Zö mama ejmeji Mizhocjimi, pero dya cjuana. C'ua ja nzi va tsja e Janes 'ñe e Jambres mi onpüvi c'o nte ngue c'ua dya ro dyätäji e Moisés, je xo ga cjatjonu c'o xöpüte onpüji yo nte; dya neji c'ü ra mbärä yo nte c'o jña c'o na cjuana. ⁹ Pero dya texe yo nte ra creoji c'o xöpüte. Na ngueje ra zädä c'o xöpüte c'ua ja nzi va zädä e Janes 'ñe e Jambres; ra mbärä texe yo nte c'ü dya ni muvi c'ü ri mama c'o xöpüte, ni rrä cjuana.

El último encargo de Pablo a Timoteo

¹⁰ Nu'tsc'e, dya pje nza cjatsc'e c'o. Na ngueje c'o jña c'o ró jí'tsc'ö, i dyätcägö c'o. C'ua ja nzi rgá minc'ö, je xo gui minc'e a cjanu. I unügue ngüenda rí pëpcö Mizhocjimi co texe ín mü'bü. Xo i unü ngüenda ja rgá ätpägö o jña, 'ñe c'ua ja rgá pësp'i paciencia 'ma cjó pje cjacü; dya rí nzhopcö c'ü rá cjapü na s'o c'ü. Xo i unü ngüenda c'ü rí s'iyagö yo nte. Xo i unü ngüenda rí sidogö Mizhocjimi. ¹¹ Rí sido Mizhocjimi zö nugüji na ü, zö me cjacüji rá sufregö. In pärägue ja va nugüji na ü 'ma mi bünc'ö cja c'o ciudad a Antioquia, 'ñe a Iconio, 'ñe a Listra. In pärägue ja va tsjacüji ró sufregö na puncjü. Pero Mizhocjimi o mböxcö rvá sëchi texe c'o. ¹² C'o ench'e o mü'bü e Jesucristo c'o ne ra dyätä angueze, nuc'o, ra nu'uji na ü c'o, ra tsja yo nte. ¹³ C'o xöpüte c'o me na s'o c'o onpü yo nín minteji, xenda rrä s'o c'o. Ra sido ra dyonpüji yo nte. Y c'o xöpüte xo ra creoji o bëchjine.

¹⁴ Nu'tsc'e sido rí creo c'o jña c'o ya i xötpü c'o in pärägue c'ü na cjuana. In pärägue nu c'o o jí'ts'i, na cjuana c'ü mama c'o. ¹⁵ Xo in pärägue o jí'tsc'eji o jña Mizhocjimi ndeze 'ma cja mi ts'it'igue. Nguec'ua in pärägue ja ga cja e Cristo Jesús. Nuc'ü, ra sido ra

jocüts'ü in mü'bü, na ngue in ench'e in mü'bü c'ü. ¹⁶ Texe c'o o dyopjü o jña Mizhocjimi, ngue o Espíritu Mizhocjimi o 'ñünbü o mü'büji o dyopjüji. Me ni muvi o jña Mizhocjimi para rá jíhcöji yo nte c'ü na cjuana ja ga cja Mizhocjimi, 'ñe ja rga pjöngüendaji cja c'o dya cjuana. Me xo ni muvi o jña Mizhocjimi para rá zopjüji c'o cja na s'o, ngue c'ua ra jyéziji c'o, ra tsjaji c'o na jo. Me xo ni muvi para rá jíchiji pje ni mbë c'o na jo c'o ra tsjaji. ¹⁷ Mizhocjimi o dyacöji o jña, ngue c'ua nutscöji o t'izgöji rá cjaji texe c'ua ja nzi ga ne angueze c'o na jo.

4

¹ Pá'tc'ã in mü'bü Mizhocjimi 'ñe e Jesucristo c'ín Jmugöji. Nguec'ua rí pjötpügue na puncjü ngüenda rí tsjague yo cja rá xi'tsc'ö dya. Na ngueje ra ëjë na yeje e Jesucristo ra 'ñe manda. Pero ante c'ü ra manda, ra jñünpü ngüenda c'o xe ri bübü'tjo 'ñe c'o ya rguí ndü. ² Nguec'ua rí xi'tsc'ö rí tsjacjuana rí zopjügue yo nte, rí xipjiji o jña Mizhocjimi. Rí xipjiji ma dyä'tc'äji, o dya dyä'tc'äji. Xipjiji o jña Mizhocjimi ngue c'ua c'o cja na s'o ra unüji ngüenda c'ü na s'o cjaji. Xipjiji o jña Mizhocjimi rgui huénch'iji. Xipjiji o jña Mizhocjimi rgui zopjüji ra tsjaji c'o na jo. Rí pësp'igueji na puncjü paciencia rgui jíchqueji. ³ Rí xipjigueji dya o jña Mizhocjimi, na ngueje ra zädä 'ma dya cja ra dyäräji c'o o jña Mizhocjimi c'o me na jo y na cjuana. Me ra ndeñeji c'o xöpüte c'o ra xipjiji jña c'o ra ne ra dyäräji c'o rguí mäjäji. ⁴ Ra ngo't'üji o ngöji, dya cja ra dyäräji c'ü na cjuana. Ra creoji c'o pje nde ma bëchjine c'ü pezhe yo nte. ⁵ Nu'tsc'e, rí tsjijñigue na jo in pjeñe, dya rí creogue c'o bëchjine. C'o rí sufregue, rí sëchque c'o. Sido rí xipjigue yo nte ja ga cja e Jesucristo. Rí tsjague texe c'o bëpji c'o ya dya'c'ü Mizhocjimi.

⁶ Ya ra zädä 'ma ra bötcö. C'ü rga tügö, chjëntjui 'na ofrenda c'ü ro unügö Mizhocjimi. ⁷ Xo rí chjëntcjöbe nza cja c'ü ya tsja na jo 'na carrera, ró sido cja o 'ñiji Mizhocjimi, ró cjagö c'o o xitsi. Y sido rí ejmegö c'ü. ⁸ Nguec'ua ya bësquigö a jens'e c'ü ra dyacö c'ín Jmugöji c'e pa 'ma ra jñüncüji ngüenda. Ra ch'acö na ngueje rvá ätcö na jo. Na ngueje c'ín Jmugöji cjö't'ü na jo c'o cja na jo. Dya nguextjozügö ra ch'acügö; xo 'ñetjo texe c'o me ne o mü'bü ra ëjë na yeje e Jesucristo.

Instrucciones personales

⁹ Rí tsjague posible ts'i rgui ma zenguazü. ¹⁰ Na ngueje e Demas ya o zogüzü, o ma a ma a Tesalónica. Na ngueje o mähä yo cjaji dya cja ne xoñijömü. E Crescente o ma a ma a Galacia. E Tito o ma a ma a Dalmacia. ¹¹ Nguextjo e Lucas xe rí bübügöbe. 'Ma rí ma zenguazü, rí jyodü e Marcos rí mëvi ra ma mböxcü. Na ngueje angueze na jo ga mböste. ¹² E Tíquico ró xipji ra ë va a Efeso. ¹³ 'Ma rí ma zenguazü, rí tsangga c'ín gavan c'ü ró sogö a ma a Troas cja o ngümü e Carpo. Xo rí chjënngui c'o ín libro. C'ü xenda rí unü ngüenda rí chjënngui, ngue c'o xipjadü c'o t'opjü o jña Mizhocjimi.

¹⁴ Me go tsjacügö c'o na s'o e Alejandro c'ü pëpji cja yo metal. Nguec'ua Mizhocjimi ra tsjapü ra sufre. ¹⁵ Nu'tsc'e rí pjötpü ngüenda angueze. Na ngueje me go nugüjme na ü'ü, mi cjaütjo bëchjine c'o ín jñagöjme.

¹⁶ 'Ma o dyöngö c'o pje pjëzhi, 'ma o jñüncöji ngüenda c'ü primero vez, dya cjó ñacö; ró ñatsjégö. Na ngueje texeji go zogüzüji. Rí ötcö Mizhocjimi ra perdonaoji c'ü vi zogüzüji a cjanu. ¹⁷ Zö o zogüzüji, pero mi bübü c'ín Jmugöji co nuzgö, o tsjacü ró zëzhgö. Nguec'ua rvá zopjü c'o nte ró xipjiji na jo'o ja ga cja e Cristo. Nguec'ua va dyärä me na puncjü c'o dya menzumü a Israel. Y nguec'ua dya jñüncüji ngüenda c'ü ro mbötcöji. C'o ne ra mbötcö, chjëntjui nza cja o león yo me na sate. ¹⁸ C'ín Jmugöji ra mböxcö zö me ra tsjacüji c'o me rá sufre. Ra mböxcö ngue c'ua rá mimigö nu ja manda angueze a jens'e. Me na jo angueze 'ñe me na nojo. Je rga cjanu texe c'o cjë'ë, zö ya rguí nguins'i ne xoñijömü.

Saludos y bendición final

¹⁹ Xipji ra mbörü Cjimi e Prisca 'ñeje e Aquila. Xo rí xipji ra mbörü Cjimi c'o cãrã o ngümü e Onesíforo. ²⁰ E Erasto o nguejme a ma a Corinto. E Trófimo ró sogü a ma a

Mileto, na ngueje mi sö'dyë c'ü. ²¹ Rí tsjague posible rí ma zenguazü ante c'ü ra zädä yo pa yo na së'ë. Va bö'tc'ütjo Cjimi e Eubulo 'ñeje e Pudente 'ñe e Lino 'ñeje e Claudia, cja na 'ñe texe c'o cjuarma.

²² Nu'tsc'e Timoteo, ra mböxc'ü e Jesucristo c'ín Jmugöji. Y sido ra nuc'ejí na jo in texeji. Je rga cjanu, amén.

LA CARTA DEL APOSTOL SAN PABLO A TITO

Pablo escribe a Tito

¹ Nutscö e Pablo rí pen'c'e ne carta. Rí mbëpjugö cja Mizhocjimi. O apóstolezügö e Jesucristo, o juancügö rá zopjü yo nte, rá xipjiji ja ga cja angueze. Ngue c'ua ra 'ñench'e o mü'bü e Jesucristo c'o o juajnú Mizhocjimi. Y ngue c'ua ra mbäräji yo jña yo na cjuana ja ga cja Mizhocjimi, ngue c'ua ra mimiji c'ua ja nzi ga ne angueze. ² Rí zopjügö yo nte, na ngueje rí pãrãgö Mizhocjimi ra tsja c'ua ja nzi va mama, ra unü c'ü rguí bübütjo yo nte. Na ngueje 'ma dya be mi ät'ä Mizhocjimi ne xoñijömmü, o mama c'ü ro dyacöji c'ü rva bübütjoji. Mizhocjimi, dya mbëchjine c'ü. ³ Ya zädä dya yo cjë c'o o mama Mizhocjimi. O mandazü angueze o dyacö ne bëpji rá zopjü yo nte, ngue c'ua ra mbäräji dya c'ü ngue Mizhocjimi ra salva anguezeji. ⁴ Nu'tsc'e Tito, ngue'tsc'e rí pen'c'e ne carta. Rí cja'c'ü nza cja 'ma ri ngue ín ch'itsc'ö. Na ngueje 'ma ró xi'tsc'ö ja ga cja e Jesucristo, i 'ñench'e in mü'bügue c'ü, c'ua ja nzi rvá ench'e ín mün'c'ö. Rí ötcö Mizhocjimi c'ín Tataji ra nuc'ü na jo, 'ñe ra juen'tsc'e 'ñe ra tsjapü ra söya in mü'bü, dya pje rí mbeñegue. Je xo rgá ötcö e Jesucristo c'ín Jmugöji nu c'ü o ë 'ñevguegöji libre cja c'o na s'o.

El trabajo de Tito en Creta

⁵ 'Ma ró sogüts'ü a ma a Creta, ngue c'ü ri tsjague c'ü xe mi bëzhi ro cjangö. Ngue c'ü ri juajnú cjó ro tsja pastor c'ua ja ya nzi rvá xi'tsc'ö; nzi 'na jñiñi c'ü tsja a Creta ri juajnúgue c'o ri menzumü nu, ra tsja pastor. ⁶ Para ra tsja pastor 'na cjuarma, ni jyodü ra mimi na jo, ngue c'ua dya cjó sö pje ra xipji. Y nguextjo nu su ra dyojui, dya ra 'ñeje c'ü 'na lado. Ni jyodü c'o o t'i ya ri ench'e o mü'büji Mizhocjimi. Ni jyodü ra dyäräji, dya ra tsjaji c'o na s'o. ⁷ 'Na pastor, pjörü yo nu cjuarma ga mbëpi Mizhocjimi. Nguec'ua c'ü ra tsja pastor, ni jyodü ra mimi na jo, ngue c'ua ra nädäji cja'a na jo. Dya ra tsjapü na nojo. Dya xo ra sjëya. Dya xo ra t'í. Dya xo ra jyodü o chü. Dya xo ra ne o t'opjü. ⁸ C'ü ra tsja pastor, ra unü sjëtsi ra oxü c'o nan'ño menzumü. Ra tsja c'o na jo. Ra nguijñi na jo o pjeñe. Rrä jonte cja yo nu minteji. Ra tsja c'ua ja nzi ga ne Mizhocjimi. Ra mbörütsjë ja rgá mimi. ⁹ Yo jña yo na cjuana yo vi jíchiji yo pastor ja ga cja e Jesucristo, ni jyodü yo pastor ra unüji na jo ngüenda, dya ra jyëziji. Ngue c'ua ra sö yo pastor ra jizhiji na jo yo jña yo me na jo. Y 'ma cjó c'o ra mama "Iyö, dya cjuana", ra 'ñeñe, ra sö c'e pastor ra zopjü c'o, ngue c'ua ra 'ñetse c'ü dya jo va ña'a c'o.

¹⁰ Na ngueje cãrã na puncjü o xöpüte c'o dya pje ne ra dyärã yo jña yo mama ja ga cja e Jesucristo. Mamaji jña c'o dya ni muvi, y onpüji yo nte. Ngue c'o ín menzumügöjme a Israel c'o xenda cja a cjanu, dya ne ra dyäräji. ¹¹ Xipjiji jña c'o cjuarma c'ü dya ni jyodü ra xipjiji. Nguec'ua bübü o ngumü nu ja ya nde jyëziji Mizhocjimi. C'ü ni tsjaji xöpüte, nguextjo c'ü ra ndöji na puncjü o t'opjü. Nguec'ua ni jyodü rí huëch'igue c'o xöpüte, ngue c'ua dya cja ra ñaji a cjanu. ¹² Tsjijñi c'ü o mama 'naja c'o o menzumütsjëji c'ü mi cjapüji mi ngue 'na profeta. O mama a cjava: "Yo ín menzumüjme a Creta, me pezheji o bëchjine. Me na s'onteji. Me siji o xëdyi, pero me na mañaji, dya ne ra pëpjiji", eñe c'e nte c'ü mi cjapüji profeta. ¹³ Na cjuana va mama c'e nte. Na ngueje cãrã c'o me na mbëchjine nza cja c'o xöpüte c'o onpü yo cjuarma. Nguec'ua nu'tsc'e rí huëch'i yo cjuarma, ngue c'ua dya cja ra creoji c'o xöpüte, ra creoji na jo Mizhocjimi. ¹⁴ Na ngueje c'o xöpüte xipjiji yo cjuarma c'o jña c'o cjiññitsjë yo ín menzumügöjme a Israel, yo dya ne ra creo yo jña yo na cjuana c'ü ja ga cja e Jesucristo. C'o xöpüte xipjiji yo cjuarma c'ü bübü o jñönü c'ü dya sö ra ziji.

¹⁵ Pero rí xi'tsc'ö, c'o ya ndintspiji o mü'bü c'o na s'o, unüji ngüenda c'ü na jo zö pje ra ziji. Pero c'o dya ench'e o mü'bü e Jesucristo, na s'o o mü'büji. Nguec'ua na s'o, zö pje ra tsjaji. Na ngueje ya s'odü o pjeñeji, dya pãrãji pje ni mbë c'ü na jo'o 'ñe c'ü na s'o. ¹⁶ Mama c'o xöpüte c'ü pãrãji Mizhocjimi. Pero c'ü ni tsjaji na s'o, ixi 'ñetse c'ü dya

pārāji. Me na s'oji cja o jmi Mizhocjimi, dya pje ne ra dyārāji. Ya 'mātpāji c'ü dya pje sö'ö pje ra tsjaji c'o na jo.

2

La enseñanza sana

¹ Nu'tsc'e Tito, dya rí xipjigue yo cjuarma ja c'o ga mama c'o xöpüte c'o na mbëchjine. Rí xipjiji ra mimiji na jo, c'ua ja nzi ga mama o jña Mizhocjimi nu me na jo. ² Rí xique yo cjuarma yo ya tita ra mbörütsjëji ja rgá mimiji, ra mimiji na jo ngue c'ua yo nte ra respetaoji c'o. Xipjiji ra nguijñiji na jo o pjeñeji, 'ñe ra sido ra 'ñejmeji Mizhocjimi. Xo rí xipjiji ra s'iyaji na jo yo nu minteji. Zö pje ra sufreji, xipjiji c'ü dya ra tögü o mü'büji, ra sidoji Mizhocjimi. ³ Je xo rga cjanu yo nita. Xique anguezeji ra züji Mizhocjimi rgá mimiji na jo. Xipjiji c'ü dya ra xos'üji o bëchjine. Xipjiji c'ü dya ra tñji. Xipjiji ra jizhiji 'na tjürü c'ü na jo. ⁴ Nguec'ua yo cja xe xunt'i xo ra s'iyaji o xīraji 'ñe o t'iji. ⁵ Y ra mbörütsjëji ja rgá mimiji, dya ra nguijñiji c'o 'ñaja bëzo. Ra pëpjiji na jo cja o ngumüji, y me rrā jonteji. Xo ra dyätāji c'o nu xīraji. Ni jyodü rga cjanu rgá tsjaji. 'Ma jiyö, ra mama yo nte: “Dya pje ga jo o jña Mizhocjimi”, ra 'ñeñeji.

⁶ Je xo rga cjanu yo cjuarma yo cja xe t'i. Rí xipjiji ra mbörütsjëji ja rgá mimiji. ⁷ Nu'tsc'e, texe c'ü rí tsjague, rí jizhi 'na tjürü c'ü na jo, ngue c'ua yo cjuarma je xo rga cjanu rgá tsjaji. 'Ma rí jíchi yo cjuarma, dya rí jíchiji o bëchjine. Y rí zopjüji na jo co respeto. ⁸ Rí jíchi na jo yo cjuarma, ngue c'ua dya ra sö cjó ra mama: “Dya jo yo jña yo”, ra 'ñeñeji. Rí jíchiji na jo'o, ngue c'ua c'o dya ne ra creo yo jña yo na cjuana, ra tseji. Y dya pje ra chö'tc'eji c'ü rguí zanc'eji. ⁹ Bübü o cjuarma c'o mbëpjitjo. Xique anguezeji ra dyätāji c'ü nu lau, ra tsjaji texe c'ü ra xipjiji. Xipjiji, dya ra ndünrüji. Texe c'o ra tsjaji, ra jyodüji ja rgá mājā c'ü nu lamu. ¹⁰ Rí xipji c'o cjuarma c'ü dya pje ra pönbüji c'ü nu lamu. Nguec'ua c'ü nu lamu ra mbësp'i confianza c'o. Ra tsjaji na jo'o, ngue c'ua ra unü ngüenda yo nte, c'ü na jo ne jña nu mama c'ü ja va jocüzü ín mü'büji Mizhocjimi.

¹¹ Ya jítscöji dya Mizhocjimi c'ü me s'iyazgöji. Nguec'ua sö ra salva 'na nte, zö ri mbëpji, zö pje ri pjëzhi. ¹² Na ngue me go s'iyazgöji a cjanu Mizhocjimi, nguec'ua rí unnc'öji ngüenda ni jyodü rá ätcöji Mizhocjimi rga jëziji c'o na s'o. Dya cja rá cjaji c'o rí netsjëgöji, c'ua ja nzi ga tsja yo nte yo cjë yo rí cārāji dya. Ni jyodü rá pjörütsjëji ja rga mimiji. Y rrā jontezüji cja yo nín mintegöji. Y rá cjaji c'ua ja nzi ga ne Mizhocjimi. ¹³ Na ngueje rí pārāgöji ra ëjë na yeje e Jesucristo c'ü ngue ín Mizhocjimigöji, c'ü me na nojo c'ü o ë 'ñevgüegöji libre. Nuc'ü, me rrā zö rgá 'ñeje. Nutscöji me rí mājā rgá te'begöji. ¹⁴ E Jesucristo o ne o ndü va ngötcüji ín nzhubüji. O ndintsquiji ín mün'c'öji, ngue c'ua o sö o tsjacüji o ntezgöji c'ü. O ndintsquiji ngue c'ua rá cjaji dya c'o na jo, co texe ín mün'c'öji.

¹⁵ Nu yo jña yo, rí xipjigue yo cjuarma. Rí zopjüji ra tsjaji a cjanu c'o na jo. Y 'ma ra tsjaji c'o na s'o, rí huënc'h'iji. Na ngueje je ga cjanu ga xi'ts'i Mizhocjimi. Nguec'ua, dya cjó ra despreciaots'ügue c'o jña c'o rí xipjiji.

3

Deberes de los creyentes

¹ Nu'tsc'e Tito, rí mbenmbegue yo cjuarma ra dyätāji nu o gobiernoji 'ñe texe yo pje nde pjëzhi, ra tsjaji c'ü ra xipjiji. Y ra bübüji dispuesto ra mbös'üji yo nín minteji. ² Xo rí mbenmbeji c'ü dya cjó ra zadüji. Y dya cjó ra jyonbüji o chü. Zö pje c'o ra xipjiji, pero dya pje ra tsjapüji. Dya ra tsjapüji na nojo, pero ra zopjüji co respeto texe yo nte.

³ Ni jyodü rá trataji na jo yo nte. Na ngueje xo 'ñetscöji, dya xo mi pārāgöji Mizhocjimi, y dya xo mi ne ro ārāji. Mi oncügöji nguec'ua sido mi cjaji c'o mi netsjëgöji, y mi mäpcöji c'o na s'o, dya mi sö ro jëzgöji. Me mi cijñi na s'o ín mü'büji. Y me mi mbidiaji c'o 'ñaja. Nguec'ua mi pötma nugöji na ü yo nín mintegöji. ⁴⁻⁵ Mizhocjimi o jítscöji c'ü me na jonte, me s'iyazgöji nutscöji rí nteji; o 'ñevgüegöji libre cja c'o na s'o c'o mi cjaji. Mi jodü ro cumplegöji ro cjaji c'o na jo, pero dya ngue c'ü vi 'ñevgueji libre Mizhocjimi. C'ü vi 'ñevgueji libre, ngue c'ü me go juentsqueji. O ndintsquiji ín mü'büji c'o na s'o, nguec'ua

nuevo ín mü'büji 'ñe ín pjeñeji. O dyacüji o Espiritu c'ü bübü dya ín mün'c'öji ngue c'ua nuevo rgá minc'öji dya. ⁶ Na ngue c'ü o 'ñe salvazgöji e Jesucristo, o dyacüji Mizhocjimi c'ü o Espiritu c'ü pjöxcöji rá cjaji c'ua ja nzi ga ne Mizhocjimi. ⁷ Me go ne Mizhocjimi go perdonozüji, nguec'ua ya recibidozüji nza cja 'ma dya ro cjaji c'o na s'o. Nguec'ua rí pārāgöji c'ü ra ch'acöji rá ma minc'öji co Mizhocjimi para siempre, zö ya rguí nguins'i ne xoñijömü.

⁸ Na cjuana yo jña yo cja ró xi'ts'i. Nguec'ua rí negö sido rí zopjügue yo ench'e o mü'bü Mizhocjimi, rí xipjiji co texe in mü'bü c'ü na cjuana yo, ngue c'ua ra mbötpüji ngüenda ra tsjaji c'o na jo. Na jo yo jña yo; ni muvi na puncjü 'ma cjó c'o ra unü ngüenda. ⁹ Bübü c'o me pötca dyönütsjéji o jña c'o dya ni muvi. Me pezheji ja ma cja c'o ín mboxatitagöjme. Me xo chüji ga zöji o jña ja ga cja c'ü o ley Mizhocjimi c'ü o dyopjü e Moisés. Nu'tsc'e, dya rí tsjague a cjanu, ni xo rí tsjapü ngüenda c'o cja ga cjanu. Na ngueje dya ni muvi, y dya cjó ra mbös'ü c'o jña c'o.

¹⁰⁻¹¹ 'Ma cjó c'o nan'ño ga xöpü ngue c'ua ga xöcüji yo cjuarma, rí xipjigue ra jyézi c'ü na s'o c'ü cja. 'Ma ya na yeje vez vi zopjügue, 'ma dya dyä'tc'ä, nu'ma, ixtí unnc'e ngüenda c'ü ya s'odü o mü'bü c'e cjuarma. Na ngueje ya vi tsjapügue saber c'ü me cja na s'o, pero dya jyézi. Nguec'ua rí pjongü a ndetsc'ejí c'e cjuarma.

Instrucciones personales

¹² Rá xipji e Artemas ra ëjë, ra 'ñe päjtc'ägue. O 'ma jiyö, ngue e Tíquico c'ü rá xipji ra ëjë. 'Ma ra säjä, rí tsja posible ixtí mague a ma a Nicópolis nu ja rá chjégövi. Na ngueje ya ró mbeñe je rá ma mimi nu, yo pa'a yo rrã së. ¹³ Rí tsja posible rí pjös'ü na jo e Zenas c'ü licenciado, 'ñeje e Apolos ngue c'ua 'ma ra mëvi, dya pje ra bëzhivi cja 'ñiji. ¹⁴ Xipji yo cjuarma xo ra mbös'üji c'o. Na ngueje ni jyodü yo cjuarma ra xötpü ra mbös'üji na jo yo nu cjuarmaji, 'ma pje c'o ni jyodüji. Na ngueje c'o na cjuana ench'e o mü'bü e Jesucristo, s'iyaji a cjanu yo nu cjuarmaji.

Saludos y bendición final

¹⁵ Va bö'tc'ütjo Cjimi texe yo rí dyocjójme. Xipji ra mbörü Cjimi yo ench'e o mü'bü Mizhocjimi yo s'iyazüjme. Mizhocjimi ra mböxc'üji in texeji. Amén.

LA CARTA DEL APOSTOL SAN PABLO A FILEMÓN

Pablo escribe a Filemón

¹ Nutscö e Pablo rí pen'c'e ne carta. Rrã ogö a pjörü na ngueje o mbëpjizü e Jesucristo. Nutscö 'ñe e cjuarma Timoteo rí zenguats'ügöbe nu'tsc'e Filemón rí s'iyats'übe. Nuzgöbe 'ñetsc'e rí pëpcöji Mizhocjimi. ² Xo rí zenguats'ügöbe Apía nu'tsc'e ín cjüts'ügöbe. Xo rí zenguats'übe Arquipo nu'tsc'e' ñezgöbe o tropazüji Mizhocjimi rí pëpcöji c'ü. Cjuarma Filemón, xipji ra mbörü Cjimi texe yo cjuarma yo jmurü cja in nzungue. ³ Mizhocjimi c'ín Tataji 'ñe e Jesucristo c'ín Jmugöji ra nuc'ejí na jo, 'ñe ra tsja'c'ejí ra mäjä in mü'büji, dya pje rí mbeñeji.

El amor y la fe de Filemón

⁴ Nu'tsc'e Filemón, rí mbents'egö texe 'ma rí ötü Mizhocjimi. Rí unügö 'na pöjö Mizhocjimi. ⁵ Na ngueje rí ärägö c'ü in sido in ejme e Jesús c'ín Jmugöji. Xo rí ärägö c'ü in sido in s'iyague texe yo o t'i Mizhocjimi. ⁶ Na ngue in ench'e in mün'c'e e Jesucristo, in zopcje c'o 'ñaja; nguec'ua xo ga 'ñench'e o mü'büji c'ü. Nguec'ua rí ötcö Mizhocjimi, anguezeji 'ñetsc'e ra tsja'c'üji rí unnc'ejí nguenda c'ü ja va dyacöji e Cristo c'o me na jo, ngue c'ua rí tsjaji c'ua ja nzi ga ne angueze. ⁷ Na ngue in s'iyague yo o nte Mizhocjimi, anguezeji me mäjä o mü'büji, dya pje mbeñeji. Nguec'ua xo 'ñezgö xo rí mäjägö, dya pje xo rí mbeñe.

Pablo pide un favor para el esclavo Onésimo

⁸ O 'ñevgue e Cristo rí cjagö apóstole. Nguec'ua sö rá mandats'ü pje ni jyödü rí tsja'a. ⁹ Pero dya rí mandats'ü; rí ö'tc'ö favor rí tsja, na ngueje pötü rgá s'iyaví. Mbeñegue, nutscö e Pablo rí tita, y nudya rrã o'o a pjörü na ngueje o mbëpjizü e Cristo. ¹⁰ Rí ö'tc'ü favor rí recibidogue e Onésimo c'ü in cjapü in mbëpjigue. Rí recibidogue na ngueje chjëntjui c'ü ri ngue ín ch'igö c'ü. Na ngue 'ma ró zopjügö va a pjörü, xo 'ñench'e o mü'bü e Jesucristo.

¹¹ 'Ma ot'ü, dya mbë'pc'i na jo c'ü. Nudya, ra mbë'pc'i na jo. Xo ra mböxcügö na jo. ¹² Nujnu, ró xipji ra nzhogü ra säjä cja in jmigue. Rí recibidogue nu. Na ngueje chjëntjui c'ü ri ngue ín ch'igö nu me rí mápägö co texe ín mü'bü. ¹³ Rrã o'ogö a pjörü na ngueje rí zopjü yo nte rí xipji ja ga cja e Jesucristo. Nguec'ua mi ne ro süjmügö e Onésimo ro nguejme co nutscö. Nguec'ua c'ü ri pjöxcügue, ro mböxcö angueze. ¹⁴ Pero dya mi ne ro süjmügö 'ma dya ri xitscö. Na ngue dya mi ne ro cja'c'ü a fuerza. Nguetsjé c'ü ri mbeñegue a mbo in mü'bü ri mangue cjo ro nguejme cjo dya ro nguejme. ¹⁵ O c'ueñe e Onésimo o xögü ja nzitjo pa co nu'tsc'e. Pero 'ma rí recibidogue, xa'ma rí mimivi dya textjo yo cjë'ë. ¹⁶ Dya cja rí 'ñegue dya e Onésimo nza cja 'ma mi cjapü in mbëpjigue; rí 'ñeje dya, nza cja c'ü nda rrí muvi que 'na mbëpji. Rí 'ñeje dya, na ngueje ngue in cjuarmague c'ü rí s'iyague. Nutscö rí s'iyagö nu, nu'tsc'e xenda rí s'iyague nu. Na ngueje e Onésimo ngue in mbëpjigue, y xo ngue in cjuarmague dya, na ngueje xo ench'e o mü'bü c'ín Jmugöji.

¹⁷ 'Ma rí dyocjövi, rí recibidogue nu nza cja 'ma ri nguetscö. ¹⁸ 'Ma pje c'o tsja'c'ü e Onésimo, 'ñe 'ma pje c'o tun'c'ü, jñu's'ügue. Nguetscö rá cjö'tc'ü. ¹⁹ Nutscö e Pablo nguetsjé ín dyë'ë rí opjü; nguetscö rá cjöt'ü. Maco dya rí cobrats'ü c'ü rvá xi'tsc'ö ja ga cja e Jesucristo. In bübüjtjogue dya, na ngue c'ü rvá zo'c'ö. ²⁰ Nguec'ua rí ö'tc'ü favor cjuarma rí recibidogue e Onésimo. Na ngue je ga cjanu ga ne e Cristo c'ín Jmugöji. Rí recibidogue, ngue c'ua dya cja ra pëtsa ín mü'bü.

²¹ Rí opjügö yo, na ngue rí pãrãgö na jo c'ü rí dyätcägö. Xo rí pãrã na jo c'ü xe rí pjös'ügue na puncjü e Onésimo que nu yo rí xi'tsc'ö. ²² C'ü xe rí tsjague, rí xa'ma nu ja rá oxügö in nzungue. Na ngueje 'ma rí dyötcöji Mizhocjimi, rí te'be ra ch'acö sjëtsi rá ëjë rá 'ñe zenguats'üji.

Saludos y bendición final

²³ Va bö'tc'ütjo Cjimi e Epafra. Rí bübübe a pjörü c'ü, na ngueje o mbëpjizübe e Cristo Jesús. ²⁴ Xo va bö'tc'ütjoji Cjimi e Marcos, 'ñe e Aristarco, 'ñe e Demas, 'ñe e Lucas. Anguezeji rí pëpijme Mizhocjimi.

²⁵ E Jesucristo c'ín Jmugöji ra mböxc'üji.

LA CARTA A LOS HEBREOS

Dios ha hablado por medio de su Hijo

¹ Mi jinguã Mizhocjimi o 'ñünbü o mü'bü c'o profeta o zopjüji c'o ín mboxpalegöji, o xipjiji ja ga cja Mizhocjimi. Na puncjü c'ua ja va zopjüji, pero dya be xipjiji texe. ² Pero nudya yo cjë yo ya ni ma ra nguins'i nu xoñijöümü, Mizhocjimi o ndjäjä c'ü nu T'i o ëjë cja ne xoñijöümü. Nguec'ua sö rá pãrãgöji dya na jo, ja ga cja Mizhocjimi. Ngue c'ü nu T'i Mizhocjimi c'ü o dyät'ä ne jens'e 'ñe ne xoñijöümü, c'ua ja nzi va xipji c'ü nu Tata. Y je ngueje c'ü nu T'i, c'ü ya 'ñeme Mizhocjimi c'ü ra tsjapü o cjaja texe yo. ³ Me na nojo Mizhocjimi 'ñe me na jo. Nguec'ua je ga jñu's'ü ga cjanu c'ü nu T'i. Texe c'ua ja ga cja Mizhocjimi, je ixca cjatjonu c'ü nu T'i. C'ü nu T'i me na zëzhi c'ü; sido ra bübütjo ne jens'e 'ñe ne xoñijöümü hasta 'ma cja ra mama angueze c'ü dya cja ra bübü yo. Angueze o 'ñe ndü va ngötcüji ín nzhunc'öji. Pero o tetjo o bübütjo na yeje, cja nu o ma mimi cja o jodyë Mizhocjimi c'ü manda a jens'e.

El Hijo de Dios es superior a los ángeles

⁴ Mizhocjimi ya unü c'ü xenda pjëzhi na nojo c'ü o T'i, que na ngueje c'o o anxe Mizhocjimi c'o ixi cãrã a jens'e. C'ü rgã pãrãgöji c'ü xenda na nojo c'ü, ngue c'o jña c'o o mama Mizhocjimi. ⁵ O xipji a cjava c'ü nu T'i:

Ixi ngue'tsc'e ín Ch'itsc'ö. Ne pa dya, ró jizhi que nu'tsc'e ín Ch'itsc'ö, eñe Mizhocjimi. Pero c'o o anxe c'o ixi cãrã a jens'e, nunca go xipji a cjanu Mizhocjimi c'o. Mizhocjimi xo mama:

Nutscö rá jizhigö c'ü ngue o Tatazügö;

y angueze ngue ín Ch'igö c'ü, eñe Mizhocjimi.

Dya ngue c'o anxe c'o mi sjipji ngue nu T'i Mizhocjimi. ⁶ 'Ma o tsja Mizhocjimi o xipji c'ü nu T'i o ëjë cja ne xoñijöümü, o mama Mizhocjimi va xipji c'o o anxe:

Nu'tsc'eji, rí ndüñijöümüji a jmi ín Ch'igö rí ma'tc'eji in texeji, eñe Mizhocjimi.

⁷ Je ga cjava ga nãdã Mizhocjimi c'o o anxe:

Yo ín anxe yo cjacö jmandago, bübü 'ma rí cjacö ra jñetse nza cja o sivi 'ma pëpcö yo.

O 'ma jiyö, nza cja o ndajma, eñe Mizhocjimi.

⁸ Pero o xipji a cjava c'ü nu T'i:

Nu'tsc'e Mizhocjimi, nunca ra nguarü rgui tsjague Jmu. Me na jo rgui mandague.

⁹ Nu'tsc'e me i ñegue i tsjague c'o na jo. Nunca i tsjague c'o na s'o, na ngue dya i ñegue. Nguec'ua rvã da'c'ö c'ü me na notsc'e. Nguec'ua in dyocjeji mäjã c'o, pero nu'tsc'e xenda in mãcje.

¹⁰ Mizhocjimi xo xipji a cjava c'ü nu T'i:

Nu'tsc'e in Jmugue, i dyät'ä ne jens'e 'ñe ne xoñijöümü ndeze mi jinguã. I dyät'ä co in dyëtsjëgue yo.

¹¹ Nujo, ra zãdã 'ma ra chjorü yo; nu'tsc'e rí sido rí büntcje.

Nujo, ra tjeze nza cja 'naja zëbitu yo.

¹² 'Na bitu c'ü ya zëbitu, ra mbãgãji cja rrü jyeji 'na nuevo bitu.

Je xo rga cjanu rí chjotügue ne jens'e 'ñe ne xoñijöümü, cja rrí cambiague c'ua c'ü ri nuevo yo.

Nu'tsc'e nunca rí cambiague. Y rí sido rí bünc'e, eñe Mizhocjimi va xipji c'ü nu T'i.

¹³ Mizhocjimi xo xipji c'ü nu T'i:

Mimigue cja ín jodyëgö.

Rí da'c'ü rí mandague hasta 'ma cja rí chöpu yo nuc'ü na ü'ü, eñe Mizhocjimi.

Pero c'o o anxe Mizhocjimi, nunca go xiji c'ü ro manda a cjanu c'o. ¹⁴ Anguezeji mbëpjitjoji cja Mizhocjimi. Nguec'ua ga xipji Mizhocjimi anguezeji ra ëji, ra 'ñe mböxcöji rí texeji nutscöji ya ni ma ga jocüzü ín mü'büji e Jesucristo.

2

No hay que descuidar la salvación

¹ C'ü nu T'i Mizhocjimi xenda pjëzhi na nojo que na ngue c'o o anxe Mizhocjimi. Nguec'ua ni jyodü rá unnc'öji na jo ngüenda c'o jña c'o ró ärägöji c'ü ja ga cja angueze. 'Ma jiyö, ts'ë ts'ë rga xögöji 'ma cja o 'ñiji. ² Mi jinguã, Mizhocjimi o ndäjä c'o o anxe o 'ñe unü c'ü o ley Mizhocjimi nu c'o ín mboxpalegöji. Nu c'o ley c'o, je t'opjü nu, c'o na jo c'o ro tsja c'o nte, 'ñe c'o na s'o c'o dya ro tsjaji. 'Ma cjó c'o dya ro dyätä, mi jyodü ro sufre c'o. ³⁻⁴ Je xo rga czazgöji nu. 'Ma dya rá cjäpüji ngüenda c'o o jña c'ü nu T'i Mizhocjimi, Mizhocjimi ra tsjacüji me rá sufreji. C'ü nu T'i Mizhocjimi c'ü pjëzhi Jmu o ëjë, o 'ñe mama ja rgá sö rá salvagöji. Bübü c'o o dyärä c'o mi mama c'ü nu T'i Mizhocjimi. Anguezeji cjanu o xitscöji c'ü ja rga salvagöji. Rí pärägöji c'ü na cjuana c'o o xitscöji c'o. Mizhocjimi o unü ja va tsjaji c'o ma nojo. Nguec'ua rvá pärägöji c'ü na cjuana c'o mi mamaji. Mizhocjimi o mbös'ü anguezeji o tsjaji c'o me na nojo c'o nunca mi janda c'o nte. Nguec'ua c'o nte me go nguiñiji c'ua. O Espíritu Mizhocjimi o unü ja va pëpji nzi 'na anguezeji, nde nan'ño bëpji va mbëpji Mizhocjimi. O tsjaji a cjanu texe yo, na ngue Mizhocjimi je va ne a cjanu. Nguec'ua 'ma dya rá cjäpüji ngüenda c'o jña c'o mama Mizhocjimi c'ü ja rga salvagöji c'ü nu T'i, nu'ma, dya ra perdonaozüji Mizhocjimi 'ma, ra tsjacüji rá sufreji.

Jesucristo, hecho como sus hermanos

⁵ Rrä xi'tsc'öji ja rga cja 'ma ya rguí nguins'i ne xoñijömmü. Dya ngueje c'o anxe c'o o ngama Mizhocjimi ra manda c'o. ⁶ Rí pärägöji c'ü dya ngueje c'o o anxe Mizhocjimi c'o ra manda, na ngue je t'opjü a cjava cja o jña Mizhocjimi:

Maco dya ni muvizgöjme rí ntejme, pero *in* pjöxcöjme *in* pjöcüjme.

⁷ *I* tsambgagöjme c'ü rí ts'iquëgöjme. Xenda na nojo c'o anxe c'o ixi cärä a jens'e, na ngue xenda manda que rá nguezgöjme. Pero *i* mangue c'ü ra zädä 'ma xo rrä nozgöjme, y rrä zözgöjme nza cjatsc'e.

Y *i* tsambgagöjme rá mandajme texe cja yo *i* dyätc'e.

⁸ Ngue c'ua nde ra respetaozüjme texe yo, embeji Mizhocjimi.

O mama Mizhocjimi c'ü ra respetaozüji nutscöji rí nteji; ra respetaozüji texe yo o dyät'ä angueze. Nguec'ua rí unnc'öji ngüenda c'ü rá mandaji texe yo. Rí pärägöji c'ü dya be va sädazügöji c'e jña, na ngue dya be rí mandaji a cjanu. ⁹ Pero rí unnc'öji ngüenda c'ü ya va sädä yo jña. Na ngueje c'o cjë c'o mi bübü va e Jesús cja ne xoñijömmü, xenda mi pjëzhi ts'inguilëjë ma nojo c'o o anxe Mizhocjimi que na ngueje e Jesús. Na ngue e Jesús vi 'ñe nza czazgöji rí nteji. Y me go sufre va ndü. Nguec'ua Mizhocjimi o 'ñeme ra manda e Jesús. Nguec'ua rá sügöji dya c'ü. Mizhocjimi me go nezgöji, nguec'ua va ndäjä a cjanu e Jesús o 'ñe pätcägöji va ndü c'ü.

¹⁰ Mizhocjimi o dyät'ä ne jens'e 'ñe ne xoñijömmü ngue c'ua rá ma't'üji angueze. Pero xo mama c'ü ra tsjapü na puncjü o t'i yo nte, ngue c'ua rrä zöji nza cja angueze. Nguec'ua va tsja angueze o ndäjä c'ü 'natjo o T'i'i, o ëjë nza czazgöji rí nteji, o 'ñe sufre va ndü. Nguec'ua nudya, c'ü nu T'i Mizhocjimi sö ra 'ñeme libre yo nte, xo ra tsjapüji dya o t'i Mizhocjimi. ¹¹ E Jesucristo c'ü o T'i Mizhocjimi o ëjë o 'ñe ndintsqui ín mü'büji c'o na s'o. Nutscöji o ndintsqui ín mü'büji, xo 'ñezgöji o t'izüji dya Mizhocjimi. Nguec'ua, dya tseje o T'i Mizhocjimi ga mama ngue o cjuarmazüji. ¹² O mama a cjava va xipji c'ü nu Tata: Rá xicö yo mi cjuarma ja ga cjatsc'e. 'Ma ra jmurü yo mi cjuarmagö, rá bübügö a nde anguezeji y rá tö'c'öjme o himno, embe Mizhocjimi.

¹³ Xo mama c'ü nu T'i Mizhocjimi:

Xo 'ñezgö rí ench'e ín mün'c'ö Mizhocjimi, eñe.

Xo mama:

Mi Tatats'ügö, yo in ch'igue yo *i* dyacö yo rí cjuarmajme dya, rí ne rá cjaime c'ua ja nzi gui ñegue, embeji Mizhocjimi.

¹⁴⁻¹⁵ Nutscöji mi ätcöji e Satanás c'ü dya jo, mi tüji ín nzhubüji. Nguec'ua ndeze 'ma cja mi ts'iquëgöji, mi sügöji ro ma sufregöji 'ma ro tügöji. Pero o ëjë e Jesús o 'ñe jmus'ü

nza cjazgöji rí nteji. O ëjë a cjanu, ngue c'ua ro ndũ. 'Ma o ndũ, o 'ñevgueji libre cja o dyë c'ü dya jo. Nguéc'ua, dya cja rí sũ rga tũgöji. ¹⁶ Rí pãrãgöji na jo c'ü dya ngue c'o o anxe Mizhocjimi c'o vi 'ñeje e Jesús ro ë mbös'ü. Nutscöji rí nteji o mboxbëchezüji e Abraham, nguezgöji o 'ñe mböxcöji e Jesús. ¹⁷ Nguéc'ua va 'ñe jmus'ü e Jesús nza cjazgöji rí cjuarmagöji dya angueze, y o sufre texe c'ua ja xo nzi rgá sufregöji. Nguéc'ua angueze ngue ín ndamböcjimigöji dya c'ü. O tsja angueze o dyätä Mizhocjimi va ngötcöji ín nzhunc'öji, nguec'ua sö rá chëzhgöji dya a jmi Mizhocjimi; ra recibidozüji c'ü. Na ngue e Jesús o 'ñe sufre yo rí sufregöji va, nguec'ua ga juentsquegöji. ¹⁸ E Satanás c'ü dya jo, mi ü't'ü e Jesús ro tsja c'o na s'o. Mi ü't'üji c'ü, hasta me go sufre e Jesús, pero dya go tsja c'o na s'o. Nguéc'ua pãrã na jo angueze ja ga mböxcöji 'ma xo ütücüji c'ü dya jo.

3

Jesús es más importante que Moisés

¹ Mi cjuarmats'ügöji, o t'itsc'ejí dya Mizhocjimi; nguetsjë angueze o 'ñünn'ü in mü'büji nguec'ua vi 'ñench'e in mü'büji e Jesucristo. Ixtí unnc'ejí na jo ngüenda ja ga cja e Jesús c'ü rí creoji. Ngue apóstole c'ü, na ngue Mizhocjimi o xipji o ëjë cja ne xoñijömi, o 'ñe zocüji. Xo ngue ín ndamböcjimigöji, na ngueje ñacöji dya a jmi Mizhocjimi. ² Mizhocjimi o 'ñeme va cjanu e Jesús. Mi jinguã Mizhocjimi vi 'ñeme e Moisés mi zopjü c'o nu menzumütsjëji c'o vi juajnü Mizhocjimi. E Moisés o tsja na jo c'o o xipji Mizhocjimi c'ü. Je xo va cjatjonu e Jesús, xo tsja c'o o xipji Mizhocjimi ro tsja. ³ Ya mama Mizhocjimi c'ü xenda pjëzhi na nojo e Jesús que na ngueje e Moisés, na ngue e Jesús vi ngama cja ne xoñijömi c'o nte c'o; pero e Moisés mi ngue o menzumütjoji c'o. Nguéc'ua ni jyodü xenda rá sũgöji e Jesús que na ngueje c'o ley c'o o dyopjü e Moisés. ⁴ Mi cãrã c'o nte c'o, pero bübü c'ü vi ngama c'o. C'ü o ngamaji, nguetsjë Mizhocjimi c'ü o dyät'ã ne jens'e 'ñe ne xoñijömi. ⁵ E Moisés o dyätä Mizhocjimi mi pëpji a nde c'o nu menzumüji c'o vi juajnü Mizhocjimi. C'e bëpji c'ü, ngue c'ü rví unüji ngüenda ro ëjë c'ü xe 'naja c'ü ro 'ñe pätpã Mizhocjimi rvã ña'a. E Moisés mi nza cjatjo 'naja c'ü manda cja c'o nu mimbëpji. ⁶ Pero e Jesucristo chjëntjui nza cja 'na t'i c'ü manda texe cja c'o o mbëpji c'ü nu tata. Nutscöji, dya rí sũ rgá nãdãji dya e Cristo, y me rí mãcjö rgã junt'ü ín mün'c'öji c'ü ra salvazüji c'ü. 'Ma rá sidoji ga cjanu, 'ma dya rá jëziji, ra 'ñetse xo ngue o t'izgöji Mizhocjimi 'ma.

El descanso para el pueblo de Dios

⁷ Ni jyodü rí tsjaji c'ua ja nzi ga t'opjü c'ü o mama o Espíritu Mizhocjimi: Nu 'ma rí dyãrãgueji o jña Mizhocjimi, ixtí dyätqueji 'ma c'ü. ⁸ Dya rí tsjapqueji ra meze in mün'c'ejí c'ua ja nzi va tsja c'o in mboxpalegueji 'ma mi nzhodüji cja c'e majyadü. Anguezeji go sjëyaji, dya go ne go dyätcöji. Mi nuji cjo ro castigaoji. ⁹ Texe c'o cuarenta cjë c'o, mi c jagö c'o me na nojo a nde anguezeji. Pero sido mi cjaji c'o na s'o, mi nuji cjo ro castigaogö anguezeji. ¹⁰ Nguéc'ua me rvã sjëyagö, cja rrü mangö c'ua: "Yo nte yo, siempre na jë nzhodü o mü'bü co nutscö yo. Y dya ne ra mbãrãji ín 'ñijigö", rí eñegö. ¹¹ 'Ma ró sjëyagö a cjanu, ixtó mamatsjëgö na cjuana c'ü nunca ro zät'ãji ro ma mimiji cja c'e jñiñi nu ja ya rvã xicöji, eñe Mizhocjimi. ¹² Nguéc'ua rí xi'tsc'öji cjuarma rí pjötpüji na puncjü ngüenda, 'na ri bübüts'ejí c'o ri cijñi na s'o o mü'bü c'o dya ra ne ra sido ra 'ñejme. C'o cja ga cjanu, ngue c'o ya na xögü cja Mizhocjimi c'o, maco me na zëzhi angueze. ¹³ C'ü rí tsjaji, pama rí pötqui zopjütsjëji 'ma xe ín bübütjoji. Na ngueje 'ma cjö c'o ra nguijñits'üji c'ü dya ra tsja'a zö ra sido ra tsja c'o na s'o, ra zãdã 'ma ya rrã me o mü'bü, dya cja ra zi'ch'i o jña Mizhocjimi. ¹⁴ Nu'tsc'ejí o zãdã c'e pa 'ma i 'ñench'e in mün'c'ejí e Cristo, i creoji co texe in mü'büji. Nu 'ma rí sido rí 'ñejmeji a cjanu c'ü, nu'ma, ngue o ntets'üji 'ma c'ü.

¹⁵ O mama o Espíritu Mizhocjimi:

Nu 'ma rí dyäräji o jña Mizhocjimi, ixtí dyätqueji 'ma c'ü.

Dya rí tsjapqueji ra meze in mün'c'eji c'ua ja nzi va tsja c'o in mboxpalegueji 'ma mi nzhodüji cja c'e majyadü.

Anguezeji go sjëyaji, dya go ne go dyätcöji, eñe c'ü.

¹⁶ Rá önnc'üji 'na t'önü. ¿Cjó mi ngue c'o dya go ne go dyärä 'ma mü o zopjü Mizhocjimi? In pärägüjeji ngueje c'o in mboxpalegöji, maco Mizhocjimi ya vi mandaji e Moisés vi ma pjongüji libre a Egipto. ¹⁷ ¿Cjó mi ngue c'o vi tsja na s'o c'o cuarenta cjë, nguec'ua va sjëya Mizhocjimi? Je ngue c'o in mboxpalegöji. Mi cjaji c'o na s'o, nguec'ua ma ndüji nu cja c'e majyadü. ¹⁸ Mizhocjimi ya vi mama ro ma mimiji cja c'e jñiñi c'ü vi xiji c'o. Pero dya mi ätäji Mizhocjimi. Nguec'ua va mama na cjuana Mizhocjimi: “Nujyo, dya rá jëzi ra zät'ä nu ja rvá xicö yo”, eñe. ¹⁹ Rí unnc'öji ngüenda c'ü dya zät'äji, na ngue c'ü dya creoji Mizhocjimi c'ü ro mbös'üji ro zät'äji nu ja vi xipji Mizhocjimi anguezeji.

4

¹ Nguec'ua nguetscöji dya, zocöji dya Mizhocjimi, xitscöji ja rga minc'öji dya co angueze. Pero ni jyodü rá pjöngüendagöji. 'Ma jiyö 'na cjó c'o ri bübüzüji c'ü dya ra zät'ä nu ja c'o ra söya a jmi Mizhocjimi. ² Dya nguextjozögöji o xitscöji o jña Mizhocjimi. Xo 'ñe c'o in mboxpalegöji xo dyäräji o jña'a. Pero c'o jña c'o, dya pje mbös'üji anguezeji na ngueje o dyärätjoji, dya go creoji c'o. ³ Nutscöji ró ench'e in mün'c'öji e Cristo. Nguec'ua me sö na jo rá söyagöji a jens'e a jmi Mizhocjimi. Na ngueje je ga cjava va mama Mizhocjimi va nädä c'o in mboxpalegöji:

O sjëyazü ró mama c'ü nunca ro zät'äji cja c'e jñiñi nu ja ya rvá xipjiji ro ma mimiji, eñe Mizhocjimi.

'Ma o nguarü Mizhocjimi o dyät'ä ne jens'e 'ñe ne xoñijömmü, cjanu o söya c'ua angueze. Je xo rvá cjanu rvá söya c'o in mboxpalegöji, dya cja ro nzhodüji. ⁴ O jña Mizhocjimi nädä ga cjava c'ü na yencho nu pa:

Mizhocjimi o söya c'ua c'ü na yencho nu pa, dya cja pje dyät'ä, eñe.

⁵ Xo mama Mizhocjimi:

Nujyo nte yo, nunca ra zät'ä yo nu ja ró xipji ro ma mimiji, eñe Mizhocjimi.

⁶ Ixi 'ñetsetjo c'ü me go ne Mizhocjimi cjó c'o ra söya a jmi angueze. C'o in mboxpalegöji ot'ü o dyäräji c'ü o jña Mizhocjimi ja rvá söyaji, dya cja ro nzhodüji. Pero dya go zät'äji na ngueje dya go ne go dyätäji Mizhocjimi. ⁷⁻⁸ C'o o t'i c'o mi mboxpalegöji, ngue c'o o zät'ä cja c'e jñiñi nu ja vi mama Mizhocjimi ro ma mimi c'o nu tataji. O möji co e Josué c'ü mi ngue o xo'ñiji. O zät'äji c'ua ja nzi va mama Mizhocjimi. Pero dya ngue c'ü ixmi mbeñe Mizhocjimi 'ma mü o mama c'ü ro sö cjó ro söya. Na ngue 'ma xe go mezhe na puncjü o cjë'ë, Mizhocjimi o mama c'ü xe ro zädä 'ma ro sö na jo cjó ro söya. O 'ñünbü o mü'bü e David xo mama c'o jña c'o cja ró xi'tsc'öji. Je ga cjava va mama:

'Ma rí dyäräji o jña Mizhocjimi, ixtí dyätqueji c'ü, dya rí tsjapqueji ra meze in mün'c'eji, eñe c'ü.

A cjanu va mama e David ja rgá sö rá söyaji. ⁹ Nguec'ua me sö na jo dya, rá ma söyagöji a jmi Mizhocjimi a jens'e, nutscöji o t'izgöji dya. ¹⁰ 'Ma o nguarü Mizhocjimi o dyät'ä texe yo rí jandagöji, cjanu o söya c'ua c'ü. Je xo rga cjatjonu c'o ra zidyi Mizhocjimi c'o ra ma söya a jens'e, ya rguí nguarü o bëpji c'o. ¹¹ Ni jyodü rá pjötpüji na puncjü ngüenda c'ü mama Mizhocjimi, ngue c'ua rá sätc'öji a jens'e nu ja c'o rá söyaji. 'Ma jiyö, 'na ri bübüzügöji cjó c'o ra ndëpi c'o o 'ñiji c'o in mboxpalegöji c'o dya go ne go dyärä. 'Ma rga cjanu, dya rá sät'äji.

¹² Me na zëzhi o jña Mizhocjimi c'ü pëpji a mbo cja in mün'c'öji. Chjëntjui nza cja 'na tjëdyi c'ü na mbeñe nza ye lado. Na ngue o jña Mizhocjimi si'ch'i in mü'büji, cjacüji ixtá pärägöji ja ga nguiñi in mün'c'öji, 'ñe ja ga mbeñe. ¹³ Dya cjó sö ra tsjōjō c'ü dya ra jñanda Mizhocjimi; angueze ixi pácätjoji texe yo rí cijñigöji. Je ngue angueze c'ü ra jñüncüji ngüenda.

Jesús es el gran sumo sacerdote

¹⁴ Pero e Jesús c'ü nu T'i Mizhocjimi ngue ín ndamböcjimigöji dya c'ü, c'ü me na nojo c'ü ñacöji a jmi Mizhocjimi. Angueze ya cjogü a jens'e a jmi Mizhocjimi. Nguéc'ua ni jyodü rá sido rá ejmeji c'ü. ¹⁵ Angueze ngue 'na mböcjimi c'ü sö ra sentio 'ma pje c'o rá sufregöji. Na ngueje o 'ñe mbärã yo rí sufregöji yo xo o sufre angueze. Y xo mi ü't'ü e Satanás c'ü, pero e Jesús, dya go tsja c'o na s'o. ¹⁶ Nguéc'ua ni jyodü, dya rá süji rga chëzhgöji a jmi Mizhocjimi c'ín Jmugöji, na ngue me nezgöji na jo. 'Ma pje c'o ni jyodüzüji, ra mböxcöji. Y 'ma rí cjaji c'o na s'o, ra perdonaozgöji c'ü.

5

¹ Yo ndamböcjimi cja yo ín menzumügöji a Israel, rí chjëntcjöji rí nteji. Emeji a cjanu yo, ngue c'ua ra dyötcjöji Mizhocjimi, 'ñe ra mbö't'üji o animale, cja rrü mbäsp'äji Mizhocjimi cja c'e arta. Y cja na 'ñe, pje c'o nde ma ofrenda c'o ra unüji Mizhocjimi nu. Je ga cjanu ga tsja yo ndamböcjimi para ra perdonaozüji Mizhocjimi c'o na s'o c'o rí cjaji. ² Cärã nte c'o dya nda pärã o 'ñiji Mizhocjimi, nguec'ua ga jyopü ga tsjaji c'o na s'o. Pero yo ndamböcjimi pärãji ja rgá zopjüji na jo c'o, dya sjëyaji por c'ü vi tsja na s'o c'o. Na ngue xo bëzotjo yo ndamböcjimi xo bübü 'ma cjaji c'o na s'o. ³ Nguéc'ua ni jyodü yo mböcjimi ot'ü ra mbäsp'äji animale Mizhocjimi ngue c'ua ra perdonaoji o nzhübütsjëji. Nuc'ua cja rrü mbäsp'äji Mizhocjimi c'o rguí perdonaoji yo nu minteji.

⁴ Dya cjó cjiñitsjë ra tsja c'e bëpji de mböcjimi. C'ua ja nzi va tsja Mizhocjimi va 'ñeme e Aarón mi jinguã, je xo ga cjatjo dya nu, nguetsjë Mizhocjimi c'ü eme yo ndamböcjimi cja yo ín menzumügöji a Israel. ⁵ Je xo ga cjatjonu e Cristo. Dya xo tsjatsjë ndamböcjimi. Je ngue Mizhocjimi c'ü o 'ñeme o unü c'e bëpji c'ü me ni muvi. O xipji a cjava: Ngué'tsc'e ín Ch'itsc'ö. Ya ró jizhgö ne pa dya c'ü je ngue ín Ch'itsc'ö, eñe Mizhocjimi.

⁶ Cja c'ü 'na o jña Mizhocjimi, je t'opjü a cjava:

Nu'tsc'e in mböcjimigue c'ua ja nzi ma cja e Melquisedec,

rí sido rí tsjague mböcjimi para siempre, eñe Mizhocjimi va xipji e Cristo.

⁷ E Jesucristo, 'ma xe mi bübü cja ne xoñijömmü nza czazgöji rí nteji, 'ma ya ro zädã ro zürüji ro mbö't'üji c'ü, me go dyötü Mizhocjimi. Me go mapjü va dyötü ro ts'a's'ü c'ü rví bö't'ü. Na ngueje na zëzhi Mizhocjimi, mi sö ro ts'a's'ü. Me xo go pjödü o nguizhö e Jesús va dyötü. Pero xo mi te'be c'ü ro tsja c'ua ja nzi ma ne Mizhocjimi. Nguéc'ua va tsja Mizhocjimi o dyätã, o tsjapü o zëzhi e Jesús para ro tsja c'ua ja nzi ma ne Mizhocjimi.

⁸ E Jesús, ixi ngue o T'i Mizhocjimi pero me go sufre va dyätã. Nguéc'ua va unü ngüenda e Jesús, 'ma ra tsja 'na nte texe c'ua ja nzi ga ne Mizhocjimi, ra sufre c'e nte'e rgá dyätã.

⁹ Na ngue c'ü vi sufre e Jesucristo va ndü'ü, sö angueze ra salva dya texe c'o ra sido ra 'ñejme c'ü. Nguéc'ua nunca ra bëzhiji. ¹⁰ Nguetsjë Mizhocjimi ya mama c'ü ndamböcjimi e Cristo, c'ua ja nzi ma cja e Melquisedec.

Peligro de renunciar a la fe

¹¹ Xe ro xi'tsc'öji na puncjü o jña c'ü ja ma cja e Melquisedec. Pero dya sö rí pärãgueji, na ngueje ya meze in mün'c'ejí. ¹² Ya mezhe ndeze 'ma ot'ü i dyärãgueji ja ga cja e Cristo. Nguéc'ua nudya ya xo ri xiqueji c'o 'ñaja ja ga cja c'ü. Pero nu'tsc'ejí ni jyodü cjó xe ndo ra xö'c'ejí na yeje c'o o jña Mizhocjimi c'o ya vi xi'tsc'ejí. Rá jyë'tsc'öji nza cja o lëlë yo sibatjo, yo dya sö ra zi o jñönü. ¹³ Texe c'o dya pärã na jo'o o 'ñiji e Cristo, chjëntjui nza cja yo lëlë yo sibatjo. ¹⁴ Pero 'ma cjó c'o pama pama ra nguiñi c'o na jo, ra mbärãji 'ma ja ngue c'o na jo, 'ñe c'o na s'o. Nuc'o, chjëntjui o nzhante yo sö ra zi o jñönü.

6

¹⁻² 'Ma ot'ü, o xi'tsc'ejí c'o ni mbürü jña c'ua ja ga cja e Cristo. O xi'tsc'ejí c'ü ni jyodü 'na nte ra 'ñejme Mizhocjimi y ra jyëzi c'o na s'o; 'ma jiyö, dya ra salva 'ma c'ü. 'Ma ot'ü, xo xö'c'ejí ja rga jigöji nutscöji rí menzumüji a Israel; cja rrü 'ñescöji o dyë'ëji rgá dyötcjöji Mizhocjimi. Xo xö'c'ejí c'ü ra te yo añima ra bübü'tjoji na yeje, cja rrü tjünpüji ngüenda ja ra ma ngärãji. Nujyo ni mbürütjo jña yo, dya nguextjo c'o ni jyodü rá unnc'öji ngüenda yo. Dya xo ni jyodü xe rá yepe rá xi'tsc'öji yo, na ngueje chjëntjui o cimientio

'na ngumü c'ü ot'ü cju'p'üji. C'ü ni jyodü rí tsjaji dya, ngue c'ü rí pârâgueji mas ja ga cja e Cristo. ³ 'Ma ra mböxcö Mizhocjimi rá zo'c'öji na jo, 'ñe 'ma ra mböxc'ejí rí dyärâji na jo, rá xi'tsc'öji c'o xe 'ñaja jña c'o rá jyëtscö o jñöñü c'o si yo nzhante.

⁴⁻⁶ Cârâ c'o ya mbârâ ja ga cja e Jesucristo, y ya unüji ngüenda nu c'o na jo c'o dacöji Mizhocjimi, y ya 'ñünbü o mü'büji o Espiritu Mizhocjimi. Anguezeji ya unüji ngüenda c'ü me na jo o jña Mizhocjimi. Y ya mbârâji ja je rga cja 'ma ra nguins'i ne xoñijöümü. Pero 'ma ra xöğüji cja e Cristo, nu'ma, dya ra sö ra nzhogüji a jmi Mizhocjimi 'ma. Na ngueje 'ma xöğüji a cjanu, cjaji c'o na s'o, chjëntjui c'ü ri ngue anguezeji ro ndät'äji e Jesús cja ngronsi. A cjanu ra mama yo nte: “Dya jo o 'ñiji e Jesús”, ra 'ñeñeji. ⁷ Tsjijniji ja ga cja 'ma cjó c'o pje ra ndujmü cja 'na juajma. Nu c'e juajma ra zi'ch'i co c'e dyebe c'ü ëjë na puncjü. Nuc'ua 'ma ra unü c'o ra zi'i c'o o cjaja c'e juajma, nu'ma, Mizhocjimi ra bendecigo 'ma c'e juajma c'ü, ra tsjapü xenda ra unü. ⁸ Pero 'ma dyavü o bidyi c'o ra unü c'e juajma, dya pje ga jo 'ma c'ü. Mizhocjimi ra tsjapü ra ndë c'o bidyi, y ra jyëziji c'e juajma; dya cjó cja xe ra ndujmü c'ü.

La esperanza que nos mantiene firmes

⁹ Rí s'iyatsc'öji cjuarma. Zö ga cjanu rvá xi'tsc'öji dya, pero rí junt'ü ín mün'c'ö rí tsjaji na jo, dya rí tsjaji nza cja c'e juajma c'ü o unü dyavü o bidyi. Na ngueje texe c'o ya jogü o mü'bü, na jo ga tsja c'o. ¹⁰ In negueji Mizhocjimi, nguec'ua vi pjösc'ejí c'o 'ñaja o t'i Mizhocjimi, y sido in pjösc'ejí c'o. C'ü ni tsjagueji a cjanu, dya ra jyombeñe Mizhocjimi. ¹¹ In cjacjuanaji in pjösc'ejí yo nin cjuarmaji. Me ne ín mün'c'ö c'ü xo rí tsjacjuanaji nzi 'natsc'ejí rguí che'beji rí möji a jens'e. Rí negö c'ü rí jñunt'ü in mü'büji a cjanu texe c'o cjë c'o xe rí minc'ejí, c'ü rí ma tsärâji co Mizhocjimi. ¹² Dya rí negö rí jyëzgueji rguí che'beji e Cristo. Rí tsjagueji c'ua ja va tsja c'o mi cârâ mi jinguã c'o o 'ñench'e o mü'bü Mizhocjimi. Anguezeji go sidoji, dya jyëziji Mizhocjimi. Nguec'ua ya ch'unüji dya c'o vi xipji Mizhocjimi anguezeji.

¹³ Mizhocjimi o xipji e Abraham c'ü ro intsjimi angueze. Dya cjó mi bübü c'ü xenda ri pjëzhi na nojo que na ngueje Mizhocjimi. Nguec'ua o mamatsjë na cjuana Mizhocjimi va zopjü e Abraham. ¹⁴ O xipji: “Na cjuana rá intsjimits'ü na puncjü, y rá cja'c'ü c'ü me rrâ puncjü in mboxbëchegue”, embeji e Abraham. ¹⁵ E Abraham mi sido mi te'be, nguec'ua va ch'unü c'o vi xipji Mizhocjimi. ¹⁶ 'Ma jura yo nte, nädäji 'naja c'ü xe na sjü'ü que na ngue anguezeji. 'Ma cjó c'o ra zopjü c'ü 'naja, 'ma ra jura rgá xipji, dya sö 'ma c'ü 'naja ra mama: “Dya cjuana”, ra 'ñeñe. ¹⁷ Xo va cjatjonu Mizhocjimi, 'ma o xipji e Abraham c'ü ro intsjimi angueze y ro tsjapü c'ü rvá puncjü o mboxbëche, o mamatsjë na cjuana va xipji. Na ngueje me go ne Mizhocjimi ro jizhi na jo, c'ü dya ro pötü c'o vi xipji e Abraham, ro tsja c'ua ja nzi va mama. Ngue c'ua c'o ro tsjapü o mboxbëche e Abraham, ro creoji c'ü vi mama Mizhocjimi. ¹⁸ Nutscöji ya ró ench'e ín mü'büji e Jesucristo, ngue c'ua dya rá ma sufregöji. Ya rí te'beji dya c'ü rá ma cârâji co Mizhocjimi c'ua ja nzi va mama. Ra sö rá junt'ü ín mün'c'öji c'ü rá ma cârâji co Mizhocjimi, na ngueje dya ra pötü c'o o mama. O mamatsjë na cjuana; dya sö ra tsja bëchjine. ¹⁹ Rí pârâgöji cumple Mizhocjimi, nguec'ua rá zëzhiji rá sido rá ejmeji. Rí te'beji rá ma cârâgöji co Mizhocjimi a jens'e. ²⁰ Na ngue ya cjogü e Jesús a jens'e nu ja ya va ñacöji dya cja Mizhocjimi. Angueze o ot'ü a xo'ñi; nutscöji rá bëpjagöji. Na ngueje angueze ya mbëzhi dya ndamböcjimi c'ua ja nzi ma mbëzhi e Melquisedec. Y dya ra nguarü rgá tsja ndamböcjimi c'ü.

7

Jesús, sacerdote de la misma clase que Melquisedec

¹ E Melquisedec c'ü rí xi'tsc'öji, mi manda cja c'e jñiñi a Salem, mi ndamböcjimi cja Mizhocjimi c'ü bübü a jens'e. 'Na nu pa e Abraham o ma zürü c'o rey c'o vi 'ñe zidyí a fuerza c'ü o sobrino, o ndöpü c'o, y o ndunbü c'o mi tunü c'o rey. Nuc'ua 'ma mü o nzhogü e Abraham, o chjëvi c'ua e Melquisedec. Nuc'ua e Melquisedec go dyötpü c'ua Mizhocjimi e Abraham. ² Nuc'ua e Abraham o jñü 'na diezmo texe c'o vi ndunbü c'o rey,

cjanu o unü c'ua e Melquisedec. Nu c'e tjü'ü Melquisedec ne ra mama "jmu'u c'ü manda na jo". Y c'e tjü Salem ne ra mama "yo nte me mäjäji, dya pje mbeñeji". Nguec'ua c'ü o tjü angueze ne ra mama "jmu'u nu ja mäji, dya pje mbeñeji". ³ E Melquisedec, dya 'mārā cjo mi 'ñeje o tata o nana, ni xo ri ngue c'o o mboxpale. Dya xo 'mārā jinguā o jmus'ü ni jinguā o ndü. Nguec'ua, ja c'o nzi ma cja e Melquisedec, je xo ga cjatjonu c'ü nu T'i Mizhocjimi, dya ra nguarü rgá tsja mböcjimi.

⁴ E Abraham mi ngue ín mboxpalegöji c'ü, c'ü me ma jo a jmi Mizhocjimi. Pero o jñü 'na diezmo c'o vi ndunbü c'o rey, cjanu o unü c'ua e Melquisedec. Nguec'ua sö rí unnc'ejí ngüenda c'ü mi pjézhi na nojo e Melquisedec. ⁵ In pārāgueji ngueje yo o mboxbëche e Leví yo pjézhi dya mböcjimi cja yo ín menzumügöji a Israel. C'o ley, je t'opjü nu, c'ü pë's'i derecho yo mböcjimi ra dyörüji diezmo. Ra dyötüji yo nu menzumütsjéji, zö xo ngue o mboxbëche e Abraham. ⁶ Mizhocjimi ya vi zopjü e Abraham vi xipji c'ü ro tsja Mizhocjimi ro intsjimi texe c'o ri cārā cja ne xoñijömi. E Melquisedec, maco dya pje mi cjaví e Leví, pero o jñü'ü c'e diezmo c'ü o unü e Abraham c'ü; cjanu o dyötpüji c'ua Mizhocjimi e Abraham. ⁷ Dya dyötü e Abraham Mizhocjimi por e Melquisedec; ngue e Melquisedec o dyötü Mizhocjimi por e Abraham. Nguec'ua rí unnc'öji ngüenda c'ü xenda mi pjézhi na nojo e Melquisedec que na ngue e Abraham. ⁸ Yo mböcjimi yo o mboxbëche e Leví c'o örü dya o diezmo, nde tñü'ü c'o. Pero e Melquisedec, dya t'opjü cja o jña Mizhocjimi cjo o ndü c'ü. ⁹ Yo o mboxbëche e Leví ötüji o diezmo yo nu menzumütsjéji, pero xo unüji o diezmo. Ra sö rá mangöji c'ü dya nguextjo e Abraham c'ü o jñü diezmo cjanu o unü e Melquisedec; xo 'ñetjo c'o o mboxbëche e Leví xo unüji diezmo e Melquisedec 'ma dya be mi jmus'üji. ¹⁰ Na ngueje mi 'natjoji co e Abraham c'ü nu mboxpaleji 'ma o chjëvi e Melquisedec.

¹¹ Zö mi mböcjimi c'o o mboxbëche e Leví y mi päsp'äji animale Mizhocjimi, pero c'o nte, dya 'nintspiji o mü'büji c'o na s'o. Nguec'ua mi jyodü c'ü ro bübü c'ü 'na ndamböcjimi c'ü ri nan'ño, c'ü dya ri nza cja e Aarón c'ü nu mboxbëche e Leví. Mi jyodü ro bübü 'na ndamböcjimi c'ü ri nza cja e Melquisedec. C'o o ley Mizhocjimi c'o o ch'unü c'o nte c'o pa c'o, je mi t'opjü c'o, c'ü ja rvá pëpji c'o o mboxbëche e Leví c'o mi mböcjimi. ¹² Nudya, ya pötü mböcjimi; ya bübü dya 'na ndamböcjimi c'ü nza cja e Melquisedec. Nguec'ua xo ni jyodü ra pötü dya c'o ley. ¹³ E Jesucristo c'ü ngue ín ndamböcjimigöji dya, dya mboxbëche cja e Leví c'ü; je mboxbëche cja c'ü 'na o t'i e Israel. Dya cjó mi mböcjimi ne rí 'naja c'o o mboxpale e Jesucristo. ¹⁴ Rí pārāgöji na jo, e Jesucristo c'ín Jmugöji je mboxbëche cja e Judá; maco e Moisés nunca vi mama c'ü ro tsja mböcjimi c'o o mboxbëche e Judá.

¹⁵ Ni jyodü ra pötü c'o ley. Na ngueje cja bübü dya 'na ndamböcjimi c'ü pjézhi nza cja e Melquisedec. C'e ndamböcjimi ngue e Jesucristo c'ü. ¹⁶ C'o 'ñaja mböcjimi mi emeji c'ua ja nzi ga mama c'o ley, mi cjaji mböcjimi na ngueje mi mboxbëcheji cja e Leví. Pero nudya, c'ü ya tsja mböcjimi, me na zëzhi c'ü. Zö o ndü pero o bübü'tjo, y nudya dya cja ra ndü. Nguec'ua ga tsja dya ndamböcjimi c'ü. ¹⁷ Na ngueje o mama a cjava Mizhocjimi o xipji c'ü nu T'i:

Nu'tsc'e, rí sido rí tsjague mböcjimi c'ua ja nzi ma cja e Melquisedec, eñe Mizhocjimi.

¹⁸ C'o ley c'o ot'ü vi unü Mizhocjimi, Mizhocjimi ya mama c'ü dya cja mandazgöji c'o. Na ngueje nuc'o, dya sö ro mböxcöji ro perdonaozögi ín nzhunc'öji. ¹⁹ C'o ley c'o, dya cjó ndintspi o mü'bü c'ü rví chëzhi a jmi Mizhocjimi. Pero o ëjë e Jesús o 'ñe ngötcüji c'o na s'o. Nguec'ua 'ma rá ench'e ín mü'büji angueze, ra ndintsqiiji ín mü'büji, ngue c'ua ra sö rá chëzhiji cja Mizhocjimi.

²⁰ Mizhocjimi 'ma o 'ñeme mböcjimi e Jesucristo, o mamatsjë na cjuana. ²¹ 'Ma o 'ñemeji c'o 'ñaja mböcjimi, dya cjó jura 'ma. Pero Mizhocjimi 'ma mü o 'ñeme mböcjimi e Jesús, o mamatsjë na cjuana 'ma c'ü. O xipji a cjava:

Nutscö rí Mizhocjimigö rí mamatsjëgö na cjuana y dya rá pötü c'ua ja rgá mbeñegö, c'ü dya ra nguarü rí tsjague mböcjimi nza cja e Melquisedec, eñe Mizhocjimi.

²² Na ngue c'ü ni bübü mböcjimi dya e Jesús, ra sö ra zädä c'o jña c'o ya zocöji Mizhocjimi. Nu c'o jña c'o, ngue 'na testamento c'ü xenda ni muvi que na ngue c'e testamento c'ü o ch'unü c'o ín mboxpalegöji, c'ü ngue c'o ley. ²³ C'o 'ñaja mböcjimi, na puncjü c'o. Na ngue c'ü tñji, dya sö ra sido ra tsjaji mböcjimi. ²⁴ Pero e Jesús, dya ra ndü c'ü, nguec'ua ra sido ra tsja mböcjimi. ²⁵ 'Ma c'ó c'o ra 'ñench'e o mü'bü e Jesucristo, ra sö ra chëzhi cja jmi Mizhocjimi; Mizhocjimi ra recibido c'o. E Jesucristo ra ndintspi o mü'büji, ngue c'ua dya ra bëzhiji. Na ngueje e Jesús dya cja nunca ra ndü'ü, nguec'ua dya ra jyëzi rgá dyötpü Mizhocjimi c'o.

²⁶ Me na jo 'na ndamböcjimi e Jesucristo; ngue c'ü ni jyodüzüji c'ü. Angueze o tsja c'ua ja nzi ma ne Mizhocjimi c'o na jo; dya nduns'ü o nzhübü ni ro tsja c'o rvá s'o. Nuc'ü, dya pje nza czazgöji rí cjaji c'o na s'o. Nguec'ua, ndo pjëzhi na nojo a jens'e dya c'ü. ²⁷ C'o 'ñaja mböcjimi pama pö't'üji o animale, cja na mbäsp'äji c'ua Mizhocjimi ngue c'ua ra perdonaoji o nzhübütsjëji. Nuc'ua cja na mbö'tp'üji c'ua animale Mizhocjimi ngue c'ua ra perdonaoji c'o nte. Pero e Jesús, dya mi jyodü ro tsja a cjanu c'ü. Na ngueje 'natjo vez o ndü va ngötcöji ín nzhunc'öji. ²⁸ C'o ley, je t'opjü c'ü ngue yo nte yo ra tsja ndamböcjimi, maco bübü 'ma cjaji c'o na s'o. Pero 'ma ya vi cjogü na puncjü o cjë, Mizhocjimi o mamatsjë na cjuana va 'ñeme c'ü 'naja c'ü ra tsja ndamböcjimi. C'ü o 'ñeme ngueje c'ü o T'i. Nguetsjë c'ü nu T'i c'ü sö ra tsja me na jo 'na ndamböcjimi c'ü dya ra nguarü.

8

Jesús, abogado de un nuevo pacto

¹ Texe c'o ya ró xi'tsc'öji, ngue c'ü rgui pärägueji c'ü ya rí 'ñecjöji dya 'na ndamböcjimi c'ü me pjëzhi na nojo. Angueze ya mimi dya cja o jodyë Mizhocjimi c'ü manda a jens'e. ² Nu cja c'e ngümü de xipjadü nu ja mi pëpji c'o mböcjimi, mi bübü c'e cuarto c'ü me ma sjü'ü. Pero c'ín ndamböcjimigöji c'ü rí 'ñecjöji dya, je va pëpji dya c'ü, nu ja me na sjü a jens'e. Nu c'e lugar a jens'e, dya ngue 'na nte c'ü o dyät'ä c'ü; ngueje Mizhocjimi. ³ Texe yo ndamböcjimi emeji yo, ngue c'ua pje c'o ra mbö'tp'üji Mizhocjimi y pje c'o xe nde ra unüji, para ra perdonao Mizhocjimi o nzhübü yo nte. E Jesús c'ín ndamböcjimigöji dya, xo mi jyodü pje ro unü a jmi Mizhocjimi c'ü. ⁴ 'Ma xe ri bübü dya angueze cja ne xoñijöümü, dya ro tsja mböcjimi 'ma c'ü. Na ngueje xe cārā yo mböcjimi yo pje c'o nde unü Mizhocjimi c'ua ja nzi ga t'opjü cja o ley Mizhocjimi. ⁵ Nu c'e cuarto c'ü me na sjü nu ja pëpji yo mböcjimi, dya ixi ngue a jens'e c'ü. Pero ngue c'ü rá unüji ngüenda ja ga cja a jens'e. In mbeñeji ja va sjipji e Moisés 'ma ya mi ngue ro dyät'ä c'e ngüxipjadü. O zopjü na ts'izëzhi Mizhocjimi va xipji: "Rí pjötpügüe ngüenda ja rgui dyät'ä c'e ngüxipjadü. Rí dyät'ä c'ü ri nza cja c'o i jñandague ró jí'tsc'ö cja ne t'eje", embeji e Moisés. ⁶ Na ngue c'ü ni tsja dya mböcjimi e Cristo, cja nuevo ne testamento nu o zocüzüji dya Mizhocjimi. C'ü ot'ü testamento c'ü ngue c'o ley, dya sö ro ndintsquiji ín mü'büji. Pero ya mama Mizhocjimi ra ndintsqui e Jesucristo ín mü'bügöji. Nguec'ua c'e bëpji c'ü pë's'i dya e Cristo, xenda ni muvi c'ü, que na ngueje c'ü o bëpji yo mböcjimi.

⁷ Nu 'ma ro mböxcöji na jo c'ü ot'ü testamento c'ü ngue c'o ley, dya rví jyodü 'ma c'ü xe ro zocüzüji dya Mizhocjimi nu 'na testamento. ⁸ Pero Mizhocjimi o chö'tp'ü c'o nte c'ü dya mi ätäji c'e testamento c'ü vi unüji c'ü ngue c'o ley. Nguec'ua va mama c'ua:

Ra zädä 'na nu pa'a, 'ma rá zopcjö yo menzumü a Israel 'ñe yo menzumü a Judá, rá unüji 'na testamento c'ü cja nuevo c'ü me rrá jo.

⁹ Dya ri nza cja c'e testamento c'ü ró unü c'o o mboxpale anguezeji 'ma ró pjongüji a Egipto o mbedyeji libre.

C'o ró xipcjöji, dya go dyätcöji. Nguec'ua dya cja xo rvá cjapcöji ngüenda.

¹⁰ Pero c'e testamento c'ü rá unügö yo menzumü a Israel 'ma ra zädä c'o pa c'o, je rga cjava c'o:

Rá cjapcö ín jñagö ra zi'ch'i na jo cja o mü'büji 'ñe cja o pjeñeji, ngue c'ua ra mbärä ra tsjaji ja c'o nzi rgá negö.

Ngue c'ua ri nguetscö o Mizhocjimizgö anguezeji, y anguezeji ri ngueje ín ch'igö c'o.

¹¹ Y dya cja xe rguí jyodü cjó ra jíchi c'o nu dyoji ra xipjiji: “Ni jyodü rí pãrãgue Mizhocjimi”, ra 'ñeñeji. Iyö.

Texeji ra mbãcöji, zö pje pjëzhiji, zö dya pje pjëzhiji.

¹² Na ngueje rá perdonaogö c'o ri cjaji na s'o.

Dya cja xo rá mbeñegö c'o o nzhubüji, eñe Mizhocjimi.

¹³ C'ü vi mama Mizhocjimi c'ü ri bübü 'na testamento c'ü cja ri nuevo, ixi 'ñetsetjo c'ü ya cjogü c'e testamento c'ü ot'ü vi xipjiji c'o nte, c'ü ngue c'o ley. Y 'ma ya cjogü c'o ley, dya cja mandazüji c'o.

9

El santuario terrenal y el santuario celestial

¹ C'o ley c'o o dyopjü e Moisés c'o vi xipjiji c'o nte mi jinguã, je mi t'opjü nu, c'ü ja rvá ma't'üji Mizhocjimi, 'ñe ja rvá mbëpiji. Xo mi bübü c'e ngüxipjadü c'ü ma sjü'ü, pero mi bübü cja ne xoñijö mü c'ü. ² Cja c'e cuarto c'ü mi mbürü mi cjogü c'o mböcjimi, je nguejnu ma já'ä nu c'e tracandelerero. Xo ma já'ä nu c'e mexa c'ü mi päsp'äji tjömëch'i Mizhocjimi. C'e cuarto c'ü, ngue c'ü ma sjü c'ü. ³ Y nu ja mi cjogüji c'ü na yeje cuarto, je xo mi 'nüns'ü nu c'e bitu c'ü mi cjo't'ü c'e cuarto. C'e cuarto c'ü na yeje, ngue c'ü xenda ma sjü c'ü. ⁴ Je nguejnu ma já'ä nu c'e arta c'ü dyavü o oro, nu ja mi tjüt'üji c'o me ma jo ma jyärä nza cja o nguichjünü. Je xo ma já'ä nu, c'e cja c'ü mi bës'i c'o laja c'o mi t'opjü c'ü ot'ü testamento c'ü ngue c'o o mandamiento Mizhocjimi. Nu c'e cja vi ngos'üji dyavü o oro c'ü. A mbo cja c'e cja, mi já'ä c'e s'äbä c'ü xo mi dyavü o oro c'ua ja mi qui'i c'e maná. Je xo mi jü'ü nu c'e dyenza c'ü o nzhäjnä 'na nu pa'a 'ma mi jün e Aarón. Je xo mi qui'i nu, c'o laja c'o mi t'opjü c'o mandamiento. ⁵ C'ü mi cjo'bü c'e cja c'ü, je mi xis'iji nu, c'o o cji'i c'o animale para ro perdonao Mizhocjimi o nzhubü c'o nte. A xes'e cja c'ü mi cjo'bü, mi bübü yeje c'o vi t'ät'ä de oro c'o mi peje o juaja. Nu c'o, mi xiji querubín c'o. Mi co'büvi o juavi a xes'e cja c'e cja. Nuc'o, ngue c'o rví unü ngüenda c'o nte c'ü mi bübü Mizhocjimi co anguezeji. Nujoyo, ro sö xe ro xi'tsc'öji ja ga cja, pero dya ni jyodü dya.

⁶ 'Ma ya vi jogü cja c'e ngüxipjadü texe yo ya ró xi'tsc'öji, o mbürü c'o mböcjimi o pëpjiji nu. Pama mi cjogüji cja c'e cuarto c'ü ma sjü, ro mbëpiji Mizhocjimi. ⁷ C'e cuarto c'ü xenda ma sjü, nguextjo c'e ndamböcjimi c'ü mi sö ro cjogü nu. 'Natjo pa nu cjë mi cjogü nu c'ü. 'Ma mi cjogü c'ü, mi tjëdyi o cji o animale, mi unü a jmi Mizhocjimi c'ü. Mi xis'i nu c'o cji c'ü rví perdonao Mizhocjimi o nzhubü angueze, 'ñe c'o o nzhubü c'o nte. ⁸ C'ü mi cja a cjanu c'e ndamböcjimi, ngue c'ü ni jítscöji o Espíritu Mizhocjimi c'ü dya sö c'o nte ro chëzhiji a jmi Mizhocjimi nu ja me ma sjü. Dya sö ro chëzhiji 'ma xe mi bübü c'e ngüxipjadü nu ja mi pëpi c'o mböcjimi Mizhocjimi. ⁹ Nguéc'ua yo cjë yo rí cãrãgöji dya, sö rá unnc'öji dya ngüenda pje ne ra mama c'o bëpji c'o mi cja c'o mböcjimi. C'o mböcjimi mi pö't'üji animale, cja ma mbäsp'äji Mizhocjimi, y pje c'o xe nde ma ofrenda mi unüji c'ü. Pero c'o nte c'o ma ë unü c'o animale c'o mböcjimi ro mbö't'üji, dya go 'nintspiji o mü'büji c'o na s'o, pero mi sido mi unüji ngüenda c'ü mi tü o nzhubüji. ¹⁰ C'o ley c'o mi ätä c'o mböcjimi ma mbëpiji Mizhocjimi, je t'opjü c'o, c'ü pje ma jñönü mi sö ro zi'iji, 'ñe c'o dya mi sö ro ziji. Je xo t'opjü c'o, c'ü ja rvá xajaji, 'ñe ja rvá xindyëji, 'ñe ja rvá mbe'ch'e o nguaji. Mizhocjimi vi dyacöji c'o ley c'o, hasta 'ma cja ro zädä c'o cjë 'ma ro ndintscöji ín mün'c'öji c'ü.

¹¹ Ya zädä o ëjë e Cristo c'ü ngue ín ndamböcjimigöji dya. Nguéc'ua Mizhocjimi ga dyacöji dya c'o xenda na jo. E Cristo ya cjogü a mbo'o nu ja me nda ni muvi 'ñe me nda na jo. Nu ja bübü dya angueze, dya cjó dyät'ä co o dyë 'na nte. Na ngue, dya ngue 'na ngümü cja ne xoñijö mü. ¹² E Jesús 'ma o cjogü a jens'e, dya ndëdyi o cji c'o ts'ichivo, ni ri ngue o cji c'o ts'itrangëlo. Pero o cjogü a jens'e na ngueje nguetsjë o cji c'ü o pjödü 'ma o mbö't'üji. Je bübü dya nu e Jesús; dya ni jyodü ra cjogü y ra mbedye c'ua ja nzi ma tsja c'o mböcjimi. Na ngue c'ü vi 'ñe ndü angueze, o ngötcüji c'o na s'o c'o rí cjaji. Nguéc'ua,

dya cja rá ma cjõt'ügöji c'o. ¹³ C'o nte c'o, 'ma cjó c'o pje mi tjörü c'o ma s'o, mi pëgaji c'o na s'o cja o cuerpoji. Nuc'ua c'o mböc'jimi ra mbö't'üji c'ua c'o ts'itrangëlo 'ñe c'o ts'ichivo. O bübü 'ma ra mbant'aji co ndeje c'o o bozivi 'na ts'isungëlo, cja rrü xis'iji c'ua c'o nte c'o vi pëga c'o ma s'o, para ro jogü c'o vi pëgaji c'o o cuerpoji. ¹⁴ Pero xenda ni muvi c'ü vi mbö't'üji e Cristo va pjödü o cji. Na ngueje Mizhocjimi angueze y ra bübü'tjo. Y na yeje, angueze o netsjë ro mbö't'üji, na ngue je ga cjanu va ne Mizhocjimi. Y c'ü na jñi'i, mi ojtjo c'o ma s'o angueze. Nguec'ua c'o na s'o c'o mi c'agöji 'ma ya mi ngue ro bëzhgöji ín aljmaji, ra perdonaozüji dya c'o, ngue c'ua rá pãrãgöji c'ü dya cja rí tügöji ín nzhunc'öji. Ngue c'ua xo ra sö rá chëzhgöji dya a jmi Mizhocjimi c'ü bübü a jens'e, rá ma'tc'öji c'ü.

¹⁵ Mizhocjimi o mama mi jinguã c'ü ro perdonaozgöji ín nzhunc'öji, y dya cja ri tügöji c'o. Mi tÿji ín nzhunc'öji na ngueje dya mi ätcöji c'ü ot'ü testamento c'ü ngue c'o ley c'o vi mandazgöji Mizhocjimi. Pero ya zocüzüji dya 'na testamento nu cja nuevo. Na ngue 'ma o ndü e Jesucristo, o ngötcöji c'o mi tügöji, 'ñe c'o mi tÿ c'o mi cãrã mi jinguã. Nguec'ua nudya, texe c'o o tsjapü Mizhocjimi o t'i mi jinguã, 'ñe c'o c'apü dya o t'i, ra perdonao dya Mizhocjimi c'o, c'ua ja nzi va mama mi jinguã. ¹⁶ Tsijñiji ne jña nu rá xi'tsc'öji dya. 'Ma cjó c'o ra mbãbã 'na testamento ra jñu's'ü cjó ra zopcü c'o pë's'i, dya ixta ch'unü. Cja ra ch'unü c'o pë's'i, 'ma cja ra mbãrã c'o pje pjëzhi c'ü na cjuana ya ndü'ü c'e nte c'ü o mbãbã c'e testamento. ¹⁷ Cja ra ch'unü c'o, 'ma ya rguí ndü c'e nte. Dya cjó be sö ra ch'unü c'o pë's'i c'e nte c'ü, 'ma xe ri büntjo c'ü. ¹⁸ Je xo ma c'atjonu 'ma o unü Mizhocjimi c'o ín mboxpalegöji c'ü ot'ü testamento c'ü ngue c'o o ley Mizhocjimi, o tsja e Moisés o xis'iji c'o o cji c'o animale c'o ya vi bö't'ü. Nuc'ua ndeze c'e pa c'ü, c'o ín mboxpalegöji mi jyodü ro dyätãji c'o ley c'o. ¹⁹ C'e pa c'ü, o tsja e Moisés, ot'ü o zopjü c'o ín mboxpalegöji o xipjiji texe c'o o ley Mizhocjimi. Nuc'ua cjanu o ma tjë'ë c'ua c'o o cji c'o ts'itrangëlo 'ñe c'o o cji c'o ts'ichivo, c'o ya vi chjanba o ndeje. Cjanu o jün 'na pjín'ño c'ü mi böch'ü o mbaxidyö. Nuc'ua co c'e pjín'ño c'ü, ngue c'ü vi xis'i o cji'i c'e libro c'ü mi t'opjü c'o ley. Cja xo nu xis'i c'ua cji'i texe c'o nte. ²⁰ Nuc'ua e Moisés cjanu o zopjü c'o nte o xipjiji: "Yo cji yo ró xixc'iji 'ñe yo ró xis'i ne libro, ngue yo rguí unnc'eji ngüenda c'ü ni jyodü rí dyätqueji ne testamento nu cja dya c'üji Mizhocjimi, ni jyodü rí dyätqueji dya yo ley yo cja mandatsc'eji", eñe e Moisés. ²¹ Je xo va c'atjonu xo xis'i o cji'i c'e ngüxipjadü, 'ñe texe c'o traste 'ñe c'o pje nde mi jyodü cja o bëpji c'o mböc'jimi. ²² Xo t'opjü cja c'o ley, casi texe 'ma cjó c'o mi pëga c'o ma s'o, mi jyodü ro ndintspiji co cji'i. 'Ma cjó c'o mi cja c'o ma s'o, mi jyodü ro mbö't'üji animale ro xis'iji c'o o cji c'o, ngue c'ua ro perdonaoji o nzhübü c'e nte c'ü.

El sacrificio de Cristo quita el pecado

²³ Xo mi jyodü ro xis'iji o cji o animale cja c'e ngüxipjadü ngue c'ua ro ndintspiji c'ü, 'ñe c'o pje nde mi cupaji nu. Pero para ro ndintscöji ín mün'c'öji ngue c'ua ro sö ro chëzhgöji a jmi Mizhocjimi c'ü bübü a jens'e, dya mi muvi c'o o cji o animale. C'ü vi t'ät'ã c'e ngüxipjadü c'ü, ngue c'ü rví unü ngüenda c'o nte ja ga cja a jens'e nu ja bübü Mizhocjimi. ²⁴ Nu ja cjogü dya e Cristo, dya ngue c'e ngüxipjadü c'ü vi dyät'ã co a dyë c'o nte. Nu ja cjogü, je ngueje a jens'e nu ja va ötü dya Mizhocjimi por nutscöji. ²⁵ C'o ndamböc'jimi tsjë'ma mi cjogüji nu ja me ma sjü. Je mi tjëdyiji nu c'o cji c'o dya mi ngue o cji'sjëji anguezeji. Pero dya ga cjanu va tsja e Cristo. Na ngue 'natjo vez c'ü o 'ñe ndü. ²⁶ 'Ma ro ë na puncjü vez, ya na puncjü vez rví mbö't'üji c'ü, ndeze 'ma o mbürü o ngãrã yo nte. Pero dya je ga cjanu. Na ngueje yo cjë yo ya ni ma ra nguins'i nu xoñijömü, 'natjo vez o ëjë angueze. O ë ro 'ñe unü c'ü o vida ro mbö't'üji, ngue c'ua ro ndintscöji ín mün'c'öji c'o na s'o. ²⁷ Nutscöji rí nteji, o ch'acöji c'ü 'natjo vez rá tügöji. Y nuc'ua, cja rrü jñüncüji c'ua ngüenda Mizhocjimi. ²⁸ Je xo va c'atjonu e Cristo. 'Natjo vez va 'ñe ndü'ü ngue c'ua va ngö'tp'ü o nzhübü na puncjü o nte. Angueze ra ëjë na yeje. C'ü rguí 'ñeje, dya ngue c'ü ra ë ndü na yeje c'ü rguí ngötcöji c'o na s'o, jiyö. Ngue c'ü ra 'ñe zidyí c'o te'be c'ü, ra mimiji co Mizhocjimi a jens'e.

10

¹ C'o ley c'o vi ch'unü c'o ín mboxpalegöji, ngue c'ü rví unüji ngüenda c'ü ro ëjë 'naja c'ü ro ndintspiji o mü'büji. C'o ley, dya ndintspiji o mü'büji c'o. Zö tsjë'ma mi pö't'üji o animale c'o mi päsp'äji Mizhocjimi, pero sido mi tüji o nzhubüji. ² Nu c'ü mi mbäsp'äji o animale, 'ma ro sö ro ndintspiji o mü'büji, dya cja xe ro mbäsp'äji 'ma. Na ngue ya rví 'nintspiji na jo; dya cja xe ri söji cjo ri tüji c'o na s'o 'ma. ³ Pero dya je ma cjanu. Na ngueje tsjë'ma tsjë'ma mi päsp'äji c'o animale Mizhocjimi, nguec'ua c'o nte'e tsjë'ma tsjë'ma mi mbeñeji c'ü xe mi tüji c'o na s'o. ⁴ Na ngueje c'o o cji c'o ts'itrangëlo 'ñe c'o o cji c'o ts'ichivo, dya sö ra ndintscöji ín mün'c'öji c'o na s'o.

⁵ Nguec'ua 'ma o ëjë e Cristo cja ne xoñijöümü, o mama a cjava angueze va xipji Mizhocjimi c'ü nu Tata:

Yo nte pä'sc'äji o animale y pje c'o nde da'c'ëji. Pero dya nda in negue a cjanu.

Nguec'ua rí dyacö 'na cuerpo rá c jagö texe c'ua ja nzi gui ñegue.

⁶ C'ü ni mbä'sc'äji o animale, 'ñe c'o pje c'o nde ni dya'c'ëji, dya nda in negue a cjanu.

⁷ Nguec'ua ró mangö: “Nu'tsc'e Mizhocjimi, rí ne rá c jagö c'ua ja nzi gui ñegue.

Rí ne rá c jagö c'ua ja nzi ga t'opjü c'o in leygue cja c'e libro c'ü 'mans'a. Rí ne rá c jagö c'ua ja nzi ga t'opjü rá c jagö”, eñe e Cristo.

⁸ Tsjiñiji c'o o mama e Cristo. Ot'ü o mama c'ü dya nda go ne Mizhocjimi c'ü mi mbäsp'äji o animale, ni ri ngue c'ü mi tjü'tp'üji c'o, ni xo ri ngue c'ü pje c'o mi unüji angueze para ro perdonaoji o nzhubü c'o nte. Maco c'o ley, je t'opjü c'ü je ga cjanu rvá tsja c'o mböcjimi.

⁹ Nuc'ua e Cristo cjanu o mama: “Nu'tsc'e Mizhocjimi, rí ne rá c jagö c'ua ja nzi gui ñegue”, eñe. Nguec'ua dya cja ni muvi c'ü ni mbäsp'äji animale Mizhocjimi, o c'ü pje c'o nde unüji para ra perdonaozöji ín nzhunc'öji. C'ü ni muvi dya, ngue c'ü o 'ñe ndü e Cristo c'ua ja nzi va ne Mizhocjimi. ¹⁰ E Cristo 'natjo vez va 'ñe ndü'ü, na ngue je ga cjanu va ne Mizhocjimi. Nguec'ua ya na jozögöji dya a jmi angueze.

¹¹⁻¹² Yo mböcjimi pama pama pö't'üji o animale, cja rrü mbäsp'äji c'ua Mizhocjimi. Maco c'o o cji o animale, dya sö ra ndintspi o mü'bü yo nte c'o o pecadoji. Pero e Cristo 'natjo vez va 'ñe ndü va ngötcöji ín nzhunc'öji c'ü, nguec'ua dya cja rí tügöji c'o. Yo mböcjimi, dya söyaji, sido pö't'üji o animale. Pero e Cristo, ya mimi dya a jens'e cja o jodyë Mizhocjimi, ya söya. Na ngue ya nguarü c'e bëpji c'ü o 'ñe tsja, 'natjo vez o 'ñe ndü por nutscöji. ¹³ Nudya, je mimi e Cristo a jens'e; te'be hasta 'ma ra ndöpüji c'o nu'u na ü. ¹⁴ Na ngue c'ü 'natjo vez va ndü e Cristo, ya ndintsquiji ín mün'c'öji nutscöji o ntezgöji dya. Nguec'ua, dya cja rí tüji dya c'o na s'o. ¹⁵ Je xo ga cjatjonu ga xitscöji o Espíritu Mizhocjimi:

¹⁶ C'e testamento c'ü rá unügö yo nte 'ma ra zädä c'o pa c'o, je rgá cjava c'ü.

Rá cjacö ín jñagö ra zi'ch'i na jo cja o mü'büji 'ñe cja o pjeñeji, ngue c'ua ra mbärä ra tsjaji c'ua ja nzi rgá negö, eñe Mizhocjimi.

¹⁷ Xo mama a cjava:

Yo nte, dya ätcäji ín leygö, me tuns'ü o nzhubüji. Pero rá perdonaozöji, dya cja xe rá mbeñe c'o na s'o c'o cjaji, eñe.

¹⁸ 'Ma ya perdonaozöji Mizhocjimi c'o na s'o, ixi pãrãgueji c'ü dya cja xe ni jyodü cjó pje xe ra unü Mizhocjimi ngue c'ua ra perdonaozöji c'o.

Debemos acercarnos a Dios

¹⁹ Nguec'ua mi cjuarmats'ügöji, ra sö rá chëzhgöji dya a jmi Mizhocjimi c'ü bübü nu ja me na sjü'ü; dya cja ni jyodü rá sügöji. Na ngueje e Jesucristo o pjödü o cji va ndü. ²⁰ Nu cja c'e ngüxipjadü nu ja mi pëpji c'o mböcjimi mi jinguã, mi 'nüns'ü 'na bitu ngue c'ua dya sö ro cjogüji nu ja me ma sjü'ü. Pero nutscöji sö rá chëzhgöji dya a jmi Mizhocjimi c'ü bübü nu ja me na sjü a jens'e. Sö rá chëzhgöji, na ngue o ndü e Jesucristo, cjanu o te o bübüttö na yeje. ²¹ Nguetsjë angueze ín ndamböcjimigöji dya c'ü, nutscöji o t'izgöji dya Mizhocjimi. ²² C'ua ja nzi va tsja e Moisés o xis'i c'o mböcjimi o cji c'o animale ngue c'ua ro 'nintspi c'o, je xo ga cjazgöji dya nu, Mizhocjimi ya ndintscöji ín mün'c'öji dya. Y c'ua ja nzi ma xaja c'o mböcjimi ngue c'ua ro chjintsitsjëji o cuerpoji, je xo ga cjazgöji dya nu,

ró jigöji rvá jizhgöji c'ü ya 'nintscöji dya ín mün'c'öji. Nguec'ua ni jyodü rá chëzhgöji dya a jmi Mizhocjimi co texe ín mün'c'öji, y rá junt'ü ín mün'c'öji c'ü ra recibidozüji dya c'ü. ²³ Ni jyodü sido rá junt'ü ín mü'büji a cjanu; dya rá yembeñeji. Y rá xipjiji yo nte. Na ngue Mizhocjimi cumple c'ü mama. ²⁴ Xo ni jyodü rá pötü rga zopjüji yo mi cjuarmaji, ngue c'ua rá s'iyaji yo nín minteji y rá pjösc'öji yo. ²⁵ Cârã o cjuarma c'o dya cja jmurüji co c'o nu cjuarmatsjëji. Dya ni jyodü a cjanu. Ni jyodü rá jmurügöji y rá pötü rga zopjüji. Ni jyodü na puncjü rá cjaji a cjanu, na ngueje rí pârãgöji ya va chëzhi c'e pa 'ma ra ëjë na yeje e Jesucristo.

²⁶ Nutscöji rí pârãgöji c'ü na cjuana ja ga cja e Cristo. Nguec'ua nu 'ma ixtá mbeñe rá cjaji c'o na s'o, dya sö xe ra perdonaozgöji c'o. Na ngueje ya ndü e Cristo por nutscöji, dya cja sö xe ra ndü na yeje. ²⁷ C'ü ra sö rá te'beji 'ma, nguextjo c'ü ra tsjacöji Mizhocjimi me rá sufregöji na puncjü. Na ngueje texe c'o üji e Cristo, Mizhocjimi me ra ünübü c'o, ra tsjapü ra ma sufreji cja sivi. ²⁸ Mi jinguã mi cãrã c'o o tsjapü dya ni muvi c'o o ley Mizhocjimi c'o vi dyopjü e Moisés, o tsjaji na s'o. Pero 'ma mi bübü yeje o jñi' testigo c'o ro mama pje vi tsja c'o nte c'o, ro mbö't'üji 'ma c'o vi tsja na s'o, dya ro perdonaoji. ²⁹ E Jesús o pjödü o cji va ndü'ü. Nguec'ua Mizhocjimi sö ra dyacöji dya c'o na jo c'o vi mama, y nguec'ua sö ra ndintscöji dya c'o na s'o. Y o Espíritu jítscöji ja ga s'iyazgöji Mizhocjimi. Nguec'ua 'ma cjó c'o mbeñe ra tsja c'o na s'o, nu'ma, jünpü 'ma o jña e Jesús c'ü nu T'i Mizhocjimi cja rrü yönbü c'ua, y cja c'ü dya ni muvi c'ü vi ndü c'ü, y cja c'o na s'o chjëntjui c'ü ro zadü o Espíritu Mizhocjimi. Nguec'ua c'e nte c'ü, mercedo c'ü xenda ra sufre na puncjü, que na ngueje c'o dya dyätã c'o ley mi jinguã. ³⁰ Na ngueje rí pârãgöji ja ga cja Mizhocjimi c'ü o mama a cjava: “Nguetscö rá cja c'ü ra sufre c'o cja na s'o, rá nzhocpöji c'o na s'o c'o vi tsjacöji”, eñe. Je xo t'opjü a cjava o jña Mizhocjimi: “Mizhocjimi ra jñünpü ngüenda c'o o t'i”, eñe. ³¹ Me na sjü 'ma cjó c'o ra tsja c'o na s'o. Na ngue Mizhocjimi ra tsjapü ra sufre na puncjü.

³² Nu'tsc'ëji rí mbeñegueji na jo c'o pa 'ma cja vi pârãgueji ja ga cja e Cristo. O tsja'c'üji yo nte i sufregueji na puncjü pero i sêchqueji, dya i jyëzgueji e Jesucristo. ³³ Bübü 'ma me go tsja'c'üji burla va zanc'üji yo nte, y va tsja'c'ëji c'o na s'o. Xo bübü 'ma i dyocjeji c'o cjuarma c'o je xo ga cjatjonu va tsjapüji, i juentsqueji c'o. ³⁴ I juentsqueji c'o cjuarma c'o mi sufre a pjörü, i pjösc'ëji c'o. Y 'ma o tsja c'o nte o jñünnc'ëji c'o mi pë'sc'ëji, me i mäjceji vi pësp'iji paciencia c'o. Na ngueje in pârãgueji je bë'sc'ëji a jens'e c'o xenda na jo'o c'o dya ra chjorü. ³⁵ Nguec'ua, dya rí jyëziji e Cristo; sido rí jñunt'ü in mü'büji c'ü ra salvats'üji c'ü, dya rí sÿji. Na ngueje 'ma rí sidoji, ra dya'c'ëji 'ma Mizhocjimi c'o me na jo. ³⁶ Ni jyodü rí tsjagueji c'ua ja nzi ga ne Mizhocjimi; ni jyodü rí sêchqueji ngue c'ua ra dya'c'ëji c'ü ya mama. ³⁷ Na ngueje je t'opjü a cjava o jña Mizhocjimi:

Ya ngue ra ëjë na yeje nu c'ü in te'beji; dya ra mezhe c'ü.

³⁸ 'Ma cjó c'o ench'e o mü'bü c'ü, ya jogü cja ín jmigö 'ma c'o. Y 'ma ra sido ra creoji, rá unüji ra ma mimiji co nuzgö.

Pero 'ma cjó c'o ra zü'ü y ra chjench'ëji, 'ma dya cja ra 'ñejmeji, nu'ma, dya cja rá mápägö 'ma c'o, eñe Mizhocjimi.

³⁹ C'o sÿ a cjanu, ra ndüji, dya ra salvaji. Nutscöji, dya rá sÿji. Rí ench'e ín mün'c'öji Mizhocjimi nguec'ua ra dyacöji c'ü dya rá tÿji, rá bünc'öji.

11

La fe

¹ Nu 'ma rí ench'e ín mü'bügöji Mizhocjimi, rí pârãgöji 'ma c'ü ra zädã c'o ya mama angueze. Y rí te'beji c'o, zö dya rí jandaji cjo ra zädã. ² Bübü c'o mi cãrã mi jinguã c'o me nântji cja o jña Mizhocjimi c'ü mi cjaji na jo. Me nântji a cjanu na ngue mi ench'e o mü'büji Mizhocjimi, mi pârãji c'ü ro tsja c'ua ja nzi va mama.

³ Mi jinguã mi ojtjo yo bübü dya; mi nguextjo Mizhocjimi. Nuc'ua o mama Mizhocjimi c'ü ro bübü ne jens'e 'ñe ne xoñijömü, o bübü c'ua. Nguec'ua rí ench'e ín mün'c'öji Mizhocjimi, rí pârãji ra zädã c'ua ja nzi ga mama angueze.

⁴ Mi jinguã, e Abel o mbö't'ü o animale c'o o mbäsp'ä Mizhocjimi. Xo 'ñetjo e Caín, xo mbäsp'ä Mizhocjimi c'o vi mbedye cja o juajma. Pero c'o o mbäsp'ä e Abel, xenda ma jo a jmi Mizhocjimi c'o, na ngueje e Abel mi ench'e o mü'bü Mizhocjimi. Rí pārãgöji c'ü ma jo e Abel a jmi Mizhocjimi, na ngueje Mizhocjimi o mähä c'o o unü e Abel. Nguec'ua zö ya ndü e Abel, pero chjëntjui c'ü xe ri ñatjo c'ü, na ngueje sö rá unnc'öji ngüenda cja o jña Mizhocjimi ja va 'ñench'e o mü'bü Mizhocjimi c'ü.

⁵ E Enoc mi ench'e o mü'bü Mizhocjimi. Nguec'ua o s'idiy a jens'e, dya go ndü c'ü. Dya cja xe go mimi va cja ne xoñijömmü, na ngueje Mizhocjimi ya vi zidy a jens'e. Je t'opjü cja o jña Mizhocjimi c'ü mi cja Mizhocjimi mi mähä e Enoc 'ma dya be mi sidy a jens'e. ⁶ 'Na nte, 'ma dya ra 'ñench'e o mü'bü Mizhocjimi, nu'ma, dya sö Mizhocjimi ra mähä 'ma c'e nte. Na ngueje 'ma cjó c'o ne ra chözhi a jmi Mizhocjimi, ni jyodü ra jñunt'ü o mü'bü c'ü bübüttö Mizhocjimi. Xo ni jyodü ra jñunt'ü o mü'bü, 'ma ra jyodü Mizhocjimi co texe o mü'bü, Mizhocjimi ra unü c'ü rguí mbärã ja ga cja angueze, y ra recibido c'ü.

⁷ E Noé, xo 'ñench'e o mü'bü Mizhocjimi. Mizhocjimi o zopjü e Noé o xipji c'ü ro peñe 'na tradyebe ro chjotü texe c'o nte. Zö nunca mi jandaji a cjanu c'o pa c'o, pero e Noé o creo c'ü vi mama Mizhocjimi. O züpü c'ua c'o jña c'o, go dyät'ä c'ua 'na barco. Nguec'ua dya ndü e Noé cja c'e tradyebe, ni ri ngue c'ü nu su, ni xo ri ngue c'o o t'i, ni xo ri ngue c'o o cjó. E Noé o jñunt'ü o mü'bü c'ü ro 'ñeje 'na tradyebe c'ua ja nzi va mama Mizhocjimi. Nguec'ua va mama Mizhocjimi c'ü ya ma jo e Noé cja o jmi. Pero c'o nte, dya tsjapüji ngüenda c'ü vi mama Mizhocjimi. Nguec'ua jñetse ma s'o c'o nte c'o.

⁸ E Abraham, Mizhocjimi o xipji ro mbedye cja c'ü o jñiñi, ro ma cja c'ü 'na jñiñi c'ü ro tsjapü o cjaja. E Abraham o 'ñench'e o mü'bü Mizhocjimi c'ü. Nguec'ua ixco dyätä Mizhocjimi go mbedye go ma c'ua, zö dya mi pärã ja je ro zät'ä. ⁹ Nu cja c'e jñiñi c'ü vi mama Mizhocjimi ro unü e Abraham, e Abraham mi nzhontjo mi nzhontjo nu. Na ngue dya be mi ngue o cjaja c'e jñiñi c'ü. Mi bübüttö e Abraham cja 'na ngüxipjadü c'ü mi tä's'ätjoji. E Abraham mi nzhontji e Isaac c'ü nu t'i, 'ñe e Jacob c'ü nu bëche c'o xo vi xipji Mizhocjimi ro tsjapü o cjajavi c'e jñiñi c'ü. Zö mi nzhontjo e Abraham, pero mi sido mi ejme Mizhocjimi. ¹⁰ Mi te'be ro ma mimi cja c'e jñiñi a jens'e c'ü nunca ra chjorü, c'ü nguetsjé Mizhocjimi o dyät'ä ja c'o nzi va ne.

¹¹ E Sara c'ü nu su e Abraham, dya mi muxt'i c'ü. Ya xo vi cjogü o cjë'ë 'ma ro muxt'i. Pero o 'ñench'e o mü'bü Mizhocjimi, mi pärã c'ü ro mus'ü 'na ts'it'i c'ua ja nzi va mama Mizhocjimi. Nguec'ua Mizhocjimi o unü e Sara ro nduns'ü c'e ts'it'i c'ü o mus'ü. ¹² Nguec'ua e Abraham, zö ya me mi pale cjó xe ro mama c'ü xe ro sö ro 'ñeje t'i c'ü, pero go tsäjã na puncjü o mboxbëche c'ü. Yo seje a jens'e, 'ñe c'o 'ñöxömmü c'o järã a ñünü cja yo ndare 'ñe cja yo mar, dya cjó sö ra mbezhe c'o. Je xo ga cjatjonu yo o mboxbëche e Abraham, me na puncjü yo.

¹³ E Abraham o ndü c'ü, y dya go ch'unü va texe c'o vi xipji Mizhocjimi c'ü. Je xo va cjatjonu e Isaac 'ñe e Jacob. Pero mi sido mi junt'ü o mü'büji c'ü ro unü Mizhocjimi anguezeji c'ua ja nzi va mama; mi sido mi creoji hasta 'ma mü o ndüji. Mi pärãji, zö ro mezhe pero ro zädä c'o vi mama Mizhocjimi. Nguec'ua ma mähä. Y mi mama anguezeji mi xipjiji a cjava c'o 'ñaja nte: “Nutscöjme, rí nzhontcjöjme cja ne xoñijömmü”, mi eñeji. ¹⁴ C'ü vi mamaji a cjanu, ixi 'ñetsetjo c'ü mi jodüji c'ü 'na jñiñi. ¹⁵ C'e jñiñi c'ü mi jodü e Abraham 'ñe e Isaac 'ñe e Jacob, dya mi ngue c'e jñiñi nu ja ot'ü mi bübü e Abraham. 'Ma ri ngueje c'ü, ro sö ro nzhogüji 'ma; dya pje ro ts'a's'üji. ¹⁶ Pero me mi ne o mü'büji 'na jñiñi c'ü me xe na jo'o, c'ü ngue a jens'e. Nguec'ua, dya tseje Mizhocjimi ga mama: “Ngue o Mizhocjimizgö yo”, eñe. Ixi jñetsetjo c'ü dya tse c'ü. Na ngueje ya dyät'ä 'na jñiñi nu ja ra ma ngärã anguezeji.

¹⁷⁻¹⁸ Mizhocjimi ya vi xipji a cjava e Abraham: “Je ngue in ch'igue e Isaac c'ü ra tsja tata cja in mboxbëchegue”, eñe Mizhocjimi. 'Na nu pa'a Mizhocjimi o tsjapü 'na prueba e Abraham; o xipji c'ü ro tsja e Abraham ro unü e Isaac c'ua ja nzi ma mbäsp'äji o animale Mizhocjimi. Zö e Isaac mi ngue c'ü 'natjo nu t'i e Abraham, pero e Abraham ya mi ngue ro mbö't'ü e Isaac ro unü Mizhocjimi. Na ngue mi junt'ü o mü'bü c'ü je ri ngue e Isaac c'ü ro

tsja tata cja nu mboxbëche e Abraham, c'ua ja nzi va mama Mizhocjimi. ¹⁹ E Abraham mi pãrã, zö ro mbö't'ü e Isaac pero Mizhocjimi mi pë's'i poder, mi sö ro tsjapü ro te e Isaac ro bübü'tjo na yeje. Nguec'ua Mizhocjimi o ts'a's'ü c'ua e Abraham, dya jyëzi ro mbö't'ü e Isaac. Nguec'ua e Abraham xe go sitjo c'ü nu t'i, chjëntjui c'ü ya rví ndü. Na ngueje ya mi ngue ro mbö't'ü.

²⁰ E Isaac xo 'ñench'e o mü'bü Mizhocjimi. Nguec'ua va tsja e Isaac va dyötpü c'ua Mizhocjimi c'o nu t'i c'o mi ngue e Jacob 'ñe e Esaú. Y o xipjivi ja rvá intsjimi Mizhocjimi anguezevi 'ñe c'o nu mboxbëchevi c'o cjë c'o cja ro ëjë. ²¹ E Jacob xo 'ñench'e o mü'bü Mizhocjimi. Nguec'ua 'ma ya ma tũ'ü c'ü, o dãnã c'ü o ch'ãjã va dyötpü Mizhocjimi nza yeje c'o o bëche c'o mi ngue o t'i e José. ²² E José xo 'ñench'e o mü'bü Mizhocjimi, mi pãrã c'ü ro tsja Mizhocjimi c'ua ja nzi va mama. Nguec'ua 'ma ya ma tũ'ü c'ü, o mama ja rvá tsja c'o o mboxbëche e Jacob c'o mi xiji Israelita. O mama c'ü ro ngãrãji a Egipto pero ro mbedyeji nu, 'ma ro zãdã c'o pa. Y xo xipji c'o o dyoji ro ndunbüji c'ü o cuerpo angueze 'ma ro mbedyeji.

²³ O mezhe c'ua, c'ü mi rey a Egipto o manda ro pant'aji cja ndare texe c'o ts'it'i cja c'o Israelita 'ma cja mi jmus'ütjoji. 'Ma o jmus'ü e Moisés, c'ü nu tata 'ñe c'ü nu nana o jñandavi c'ü me ma zö c'e ts'ilëlë, xa'ma pje c'o ro mbëzhi c'ü. Anguezevi o 'ñench'e o mü'büvi Mizhocjimi. Nguec'ua va pönüvi jñi zana c'e ts'ilëlë c'ü mi ngue e Moisés. Dya go züpüvi o jña c'e rey. ²⁴ Nuc'ua c'ü nu xunt'i c'e rey a Egipto, 'ma o chöt'ü c'e ts'ilëlë c'ü mi ngue e Moisés, o tsjapü o t'i c'ua c'ü. Pero 'ma mü o nocü e Moisés o 'ñench'e o mü'bü Mizhocjimi c'ü. Nguec'ua 'ma ya vi bëzo angueze, dya cja ne xe ro nãdãji angueze mi ngue o t'i c'ü nu xunt'i c'e rey. ²⁵ Ro sö e Moisés xe ro tsja bëche cja c'e rey, ngue c'ua xe ro mãjã e Moisés rvá züji, ro tsja c'o nte. Pero o unü ngüenda c'ü dya rvá jo a cjanu, 'ñe c'ü dya ro mezhe rvá mãjã. Na ngue c'ü rví mãjã a cjanu, je ri tsjatjo va cja ne xoñijöümü. C'ü o tsja, o mbeñe c'ü xenda rvá jo ro dyoji c'o nu menzumüji a Israel c'o vi juajnü Mizhocjimi, y ro sufre co anguezeji. ²⁶ O nguijñi angueze, zö ro zadüji angueze pero xenda rví muvi c'ü ro dyätã e Cristo rvá mbedye a Egipto, que na ngueje c'ü ro nguejme ro tsjapü o cjaja texe c'o mi pë's'iji cja trabodega nu. Na ngueje e Moisés mi te'be c'o xenda na jo c'o ro unü Mizhocjimi. ²⁷ C'ü vi mbedye e Moisés a Egipto, dya ngue c'ü mi sü c'ü pje ro tsjapü c'e rey; ngue c'ü mi junt'ü o mü'bü ro zãdã 'ma ro sö ro pjongü libre c'o nu menzumütsjëji. Mi creo c'o vi mama Mizhocjimi, nza cja 'ma ixto ñavi ro jñandba o jmi; maco dya cjó janda Mizhocjimi.

²⁸ Na ngue c'ü mi ench'e o mü'bü Mizhocjimi, o mbürü e Moisés o pjongü c'e mbaxua c'ü ni chjü Pascua, o xipji c'o nu menzumüji a Israel ro xis'iji o cji cja ngoxtji c'o o ngumüji, ngue c'ua 'ma ro ëjë c'ü o anxe Mizhocjimi, dya ro mbö'tp'üji 'ma c'o nu ndats'it'iji. ²⁹ E Moisés 'ñe c'o nu menzumüji a Israel o 'ñench'e o mü'büji Mizhocjimi, o jñunt'ü o mü'büji c'ü ro mbös'ü Mizhocjimi anguezeji ja rvá mbes'ëji cja c'e trazapjü c'ü jüsp'üji Mar Rojo. Nguec'ua va mbes'ëji c'ua, nza cja 'ma ri nguetjo cja jöümü c'ü na dyodü. Pero c'o mi menzumü a Egipto, 'ma mi cja ro mbes'ëji, go nzhögü c'o ndeje c'o vi xögü, go chjorüji c'ua texeji nu.

³⁰ C'o Israelita o 'ñench'e o mü'büji Mizhocjimi. Nguec'ua pama mi xinchp'itjoji cja c'e jñiñi a Jericó. Nguec'ua 'ma ya vi cjogü siete pa, go nügü c'ua c'o trandüngümü c'o mi c'ot'ü c'e jñiñi. ³¹ 'Ma dya be mi xinchp'iji cja c'e jñiñi, o xipjiji ye bëzo c'o mi Israelita o ëjui, o 'ñe zo'büvi nu. Cja c'e jñiñi, mi bübü 'na ndixü c'ü nde ma dyonpütjo o bëzo. Nuc'ü, mi chjü'ü Rahab c'ü. Pero c'e ndixü go 'ñench'e o mü'bü Mizhocjimi, nguec'ua va mbös'ü c'o vi 'ñe zo'bü. O tsjocüvi a mbo cja o ngümü, ngue c'ua dya ro zürüji c'o. Nguec'ua 'ma o nügü c'o ndüngümü c'o mi c'ot'ü c'e jñiñi, c'o tropa c'o mi Israelita, dya go mbö't'üji c'e ndixü. Pero c'o nu menzumüji a Jericó, dya go züji Mizhocjimi. Nguec'ua va mbö't'üji c'o.

³² ¿Pje xe rá xi'tsc'öji? Dya rá sürü rá xi'tsc'öji dya, texe c'ua ja va tsja e Gedeón, 'ñe e Barac, 'ñe e Sansón, 'ñe e Jefte, 'ñe e David, 'ñe e Samuel, 'ñe c'o profeta. ³³ Anguezeji mi ench'e o mü'büji Mizhocjimi, nguec'ua mi bübü anguezeji c'o o ndöpü o rey. Xo mi

bübü c'o o mbëzhi juesi c'o na jo va zopjü c'o nu menzumüji. Xo mi бүбү c'o o zädä c'ü vi xipji Mizhocjimi. Xo mi бүбү anguezeji c'ü o pant'aji a nde cja o león, pero Mizhocjimi o ngo'tp'ü a ne c'o león. Na ngueje mi ench'e o mü'bü Mizhocjimi c'e nte c'ü. ³⁴ Mi бүбү c'o o mboch'üji cja trasivi c'ü me mi yorü, pero Mizhocjimi o tsja c'ü dya pje tsjapüji c'e trasivi. Na ngueje anguezeji xo mi ench'e o mü'büji Mizhocjimi. Mi бүбү c'o ro bö't'ü co tjëdyi. Pero dya pje xo tsjapüji c'o, na ngueje anguezeji xo mi ench'e o mü'büji Mizhocjimi. Mi бүбү c'o mi sũ o mü'bü. Pero Mizhocjimi go tsjapu ro zëzhiji, na ngueje mi ench'e o mü'büji Mizhocjimi. Nguéc'ua va chüji na jo c'o o tropa c'o nte c'o dya mi ma't'ü Mizhocjimi, va ndöpüji c'o. ³⁵ Mi бүбү ndixü c'o vi ndü c'o mi cãrã o ngumü, pero o tetjo c'o, o бүбүtjoji na yeje.

Mi бүбү c'o o mbäräji hasta 'ma cja mü o ndüji. 'Ma ro mama anguezeji c'ü dya cja ro ma't'üji Mizhocjimi, ro 'ñemeji 'ma libre, dya pje ro tsjapüji 'ma c'o. Pero anguezeji, dya mamaji a cjanu c'ü ro jyëziji Mizhocjimi. Na ngue mi te'beji c'ü xenda na jo; mi te'beji c'e pa 'ma ra tetjoji ra mimiji co Mizhocjimi. ³⁶ Mi бүбү c'o me go mbätäji va nda's'üji co chirrio, na ngueje mi ench'ëji o mü'bü Mizhocjimi. Mi бүбү c'o mi sufre a pjörü, y xo mi tjün't'üji co cadena. ³⁷ Mi бүбү c'o o pjat'üji o ndojo va mbö't'üji. Mi бүбү c'o o dyocüji a nde co serrote. Mi бүбү c'o o xipjiji c'ü na jo ro mamaji c'ü dya cja ro ma't'üji Mizhocjimi; 'ma jiyö, ro tsjapüji ro sufreji 'ma na puncjü. Mi бүбү c'o o mbö't'üji co tjëdyi. Mi бүбү c'o o c'ueñe cja o ngumüji o möji na jë. Nguéc'ua mi bëzhi c'o mi jyodüji, nguéc'ua ya nguextjo o xipjadü o ndëñchjürü c'ü mi je'ëji, 'ñe o xipjadü o chivo. Mi sufreji na puncjü, y mi c'apüji na s'o c'o. ³⁸ C'o nte c'o dya mi creo Mizhocjimi mi mamaji c'ü ma s'o c'o mi ma't'ü Mizhocjimi; mi mamaji c'ü dya mi jyodü c'o mi ma't'ü Mizhocjimi xe ro mimiji cja c'o o jñiñiji. Maco mi nguetsjë c'o mi mama a cjanu, c'o ma s'o. C'o mi ejme Mizhocjimi, o c'ueñeji cja o ngumüji o möji na jë, nguéc'ua mi nzhodütjoji cja majjadü, 'ñe cja t'ëje. Mi tsädätjoji cja cueva. ³⁹ Texe c'o nte c'o ya ró xi'tsc'öji, me nântji c'ü na jo va tsjaji, na ngue mi ench'e o mü'büji Mizhocjimi. Pero dya ch'unüji va, nu c'o vi mama Mizhocjimi. ⁴⁰ Na ngueje Mizhocjimi ya vi mbeñe c'ü ro zädä c'ü xenda na jo. Mi te'be Mizhocjimi c'ü ro cãrãgöji nutscöji, ngue c'ua c'o mi cãrã mi jingüã, 'ñezgöji sö rá chëzhgöji a jmi angueze rí texeji.

12

Fijemos la mirada en Jesús

¹ C'o nte c'o cja ró xi'tsc'öji, zö mi sufreji pero dya jyëziji c'ü mi ench'e o mü'büji Mizhocjimi. Xo rga c'azgöji nu, ni jyodü, dya rá jëziji c'ü rgá ench'e ín mü'büji e Jesucristo, zö xo rá sufreji. C'ü rgá nzhodüji cja o 'ñiji Mizhocjimi chjëntjui nza cja 'na nte c'ü ri cja carrera. Nuc'ü, ra ts'o's'ü c'o bitu c'o ri je'e. 'Ma jiyö, ra ts'a's'ü c'o bitu, y ra bëzhi 'ma c'e carrera. Je xo ga c'azgöji nu. Ni jyodü rá jëzgöji texe c'o na s'o c'o rí c'aji, 'ñe c'o pje nde c'axcöji. ² Ni jyodü rá unnc'öji ngüenda c'ü ja va tsja e Jesús, y rá te'beji ra mböxcüji angueze xo rá zëzhgöji 'ma pje c'o rá sufreji. 'Ma o ndät'äji e Jesucristo cja ngronsi, me co bëchpiji o tseje va tsjapüji burla. Pero e Jesús go ne go ndü, dya tsjapü ngüenda c'ü mi bëchpiji o tseje. Na ngue mi pãrã c'ü ro zädä 'ma me ro mäjã angueze, na ngue ya rví mböxcüji. Na ngue c'ü o ndü e Jesús, nudya, je mimi dya cja o jodyë Mizhocjimi.

³ Mbeñeji c'ü o tsja e Jesús. Mbeñeji, ngue c'ua 'ma pje c'o ra tsja'c'ëji, dya ra tögü in mün'c'ëji c'ü rgui jyëzgueji Mizhocjimi. C'o nte, me go tsjapüji o sufre e Jesús; maco mi nguetsjë anguezeji ma s'oji. Pero e Jesús go sëchi texe c'o. ⁴ C'ü ni 'ñench'e in mün'c'ëji e Cristo, ngue c'ü ni jyonnc'ügueji o chü yo nte. Pero dya c'jó be bö't'ütsc'ëji. Nguéc'ua, dya ni jyodü rí tsjaji na s'o rgui xögueji co e Cristo. ⁵ Pe ya i jyombeñeji c'ü mama cja o jña Mizhocjimi nza cja 'na tata 'ma zopjü c'o o t'i. Je mama ga cjava c'ü:

Nu'tsc'e ín ch'itsc'ö, 'ma ra huënchc'igüe Mizhocjimi c'in Jmugue, dya rí tsjapü c'ü dya pje ni muvi c'ü o jña c'ü.

Ni xo rí tsjijñi rgui sentiogue 'ma ra xi'tsc'e c'ü na s'o i tsja.

⁶ C'in Jmugue 'ma s'iya 'na nte, c'japü ra sufre 'ma.
Y ngue c'o c'japü o t'i, c'o castigao c'ü, eñe c'e jña.

⁷ Nujyo in sufregueji, nguetsjê Mizhocjimi c'ü jêzi rí sufregueji yo. Nguec'ua rí xötpügueji 'ma c'ü ja r'gui dyätqueji na jo angueze. Mizhocjimi cja'c'ejí nza cja 'na tata c'japü c'ü nu t'i. Na ngueje texe yo bëzo, bübü 'ma ni jyodü ra castigaoji c'o o t'iji. ⁸ Mizhocjimi jêzi ra sufre texe c'o o t'i. Nguec'ua 'ma dya in sufreji, nu'ma, dya ngue o t'itsc'ejí 'ma c'ü. ⁹ C'o mi tatagöji cja ne xoñijömi mi castigaozüji c'o, ngue c'ua ro ätcöji c'o. Y mi sügöji c'o. Nadya c'ín Tatagöji c'ü bübü a jens'e, çcjo dya xo ni jyodü rá sügöji angueze, ngue c'ua rá bübüttöji? Já, ni jyodü. ¹⁰ Ja nzitjo c'jê c'o o castigaozüji c'o mi tatagöji. Mi castigaozüji c'ua ja nzi ma netsjêji anguezeji. Pero Mizhocjimi castigaozüji ngue c'ua ra mböxcöji, ngue c'ua rga czazgöji angueze. ¹¹ Ixi 'mārätjo, 'ma jêzi Mizhocjimi ra sufre 'na nte, dya mājā c'e nte, nzhumü 'ma c'ü. Pero 'ma ra unü na jo ngüenda c'e nte jenga ni sufre c'ü, cja rrü dyätā c'ua Mizhocjimi, nu'ma, xenda rrā jo c'o ra tsja 'ma c'e nte, y dya cja pje xe ra mbeñe 'ma c'ü.

El peligro de rechazar la voz de Dios

¹² C'o cja carrera, bübü 'ma ya me ni tögü o ngua. Nguec'ua dya cja nda sö ra cjuan'diji. Je xo ga cjatsc'ejí nu, me tögü in mün'c'ejí. Nguec'ua rí xi'ts'iji rí zëzhgueji. ¹³ Ixtí tsjijñiji c'ü ngueje o 'ñiji e Cristo c'ü rí möcjeji. Ngue c'ua c'o yembeñetsc'ejí, dya ra xögüji cja c'e 'ñiji c'ü na jo, y dya cja xe ra yembeñeji.

¹⁴ Me rí jyodüji ja r'gui tsārāgueji na jo texe yo nte. Xo rí jyodüji rí tsjaji c'ua ja nzi ga ne Mizhocjimi c'o na jo. 'Ma jiyö, dya ra sö rí pārāji 'ma na jo ja ga cja angueze, y dya ra sö rí ma minc'ejí co angueze. ¹⁵ Rí pjötpütsjêji ngüenda. 'Ma jiyö, 'na ri bübüts'ejí 'naja c'ü ra xögü co Mizhocjimi, maco o nugüji na jo va ndājā c'ü nu T'i. 'Ma ri bübüts'üji c'ü ri cja na s'o, zö ri 'natjo nte, pero ra jí'ts'iji 'na 'ñiji c'ü na s'o, nguec'ua ri bübüts'üji na puncjü c'o xo ra tsja na s'o. ¹⁶ Rí pjötpüji ngüenda c'ü dya cjó ri bübüts'ejí hermano c'ü ri 'ñeje c'ü 'na ndixü, o hermana c'ü ri 'ñeje c'ü 'na bëzo. Y 'ma dya in chjüntüji, dya rí jyöt'üji o ndixü. Xo rí pjötpüji ngüenda c'ü dya cjó ri bübüts'ejí c'ü ra tsja c'ua ja nzi va tsja e Esaú, ra tsjapü dya pje ni muvi c'o me na jo c'o ne ra dyacöji Mizhocjimi. E Esaú mi ngue c'ü nu ndat'i e Isaac, nguec'ua je ngue e Esaú c'ü ro intsjimiji ro tsja Mizhocjimi. Pero c'ü rví intsjimiji c'ü, o mbö'ö e Esaú por 'na mojmü o jñöñü c'ü o ch'unü ro zi. ¹⁷ In pārāgueji ja va tsja c'ua e Esaú. O mezhe c'ua e Esaú mi ne c'ü ro intsjimiji c'ü. Pero Mizhocjimi dya go ne a cjanu. Me go huë'ë c'ua e Esaú, 'na xe ro sö ro intsjimiji c'ü. Pero dya cja sö.

¹⁸ Nu cja c'e t'eje nu ja o ch'unü c'o o mandamiento Mizhocjimi c'o in mboxpalegöji, me mi yorü o trasivi nu. Me xo ma bëxömütjo ma jängömi nu. Y me ma zëzhi ma vü'ü trandajma nu. ¹⁹ Y cja c'e t'eje, xo mi zünü me na jens'e 'na trompeta nu. Cjanu ña c'ua Mizhocjimi o zopjü c'o in mboxpaleji. Anguezeji me go züji va dyärāji c'o jña c'o, nguec'ua va dyötüji e Moisés c'ü ro xipji Mizhocjimi c'ü dya cja ro ña'a. ²⁰ Me mi süji, dya cja ne ro dyärāji. Na ngueje Mizhocjimi vi mama a cjava: “Zö ri nguextjo 'na animale ra säjä cja ne t'eje, pero rí pö't'üji c'ü. Pero dya rí chëzhiji. Rí pjat'üji co ndojo, o 'ma jiyö rí pjat'üji co lanza”, eñe Mizhocjimi. ²¹ Me mi sü'ü ma jñandaji cja c'e t'eje. Nguec'ua hasta e Moisés o mama: “Me rí mbigö rgá sügö na puncjü”, eñe. Nu c'e t'eje c'ü, dya ngue c'ü in chëzhgueji a jmi c'ü, iyö.

²² Nu c'ü in chëzhgueji dya a jmi, ngueje Mizhocjimi c'ü ixi bübüttö. Nuc'ü, je bübüttö cja c'ü 'na t'eje c'ü ni chjü Sion, cja c'e jñiñi a Jerusalén a jens'e. Je nguejnu me mājā ga ngārā c'o o anxé Mizhocjimi c'o me na puncjü. ²³ Je ngue nu, va juns'ü o tjü'ü texe c'o o t'i Mizhocjimi c'o na puncjü, na ngueje je menzumüji dya nu. Nu c'ü ra jñün'c'ejí ngüenda, nguetsjê Mizhocjimi c'ü manda texe a jens'e 'ñe cja ne xoñijömi. Nu ja bübü angueze, je xo cārā nu, c'o nte c'o ya jogü cja o jmi. Nuc'o, ojtjo nada c'o na s'o a jmi Mizhocjimi c'o. ²⁴ Xo in chëzhgueji dya a jmi e Jesús. C'ua ja nzi ma tsja c'o mböcjimi ma xis'iji c'o o cji o animale ngue c'ua ro perdonaoji c'o nte, je xo ga cjatjo nu'tsc'ejí. 'Ma in ench'e in mü'büji e Jesucristo, Mizhocjimi perdonaots'üji, na ngue o pjödü o cji e Jesús va ngötcüji in nzhubüji. 'Ma o tsja e Caín o mbö't'ü e Abel, mi jyodü ro nzhopcüji c'o na s'o e Caín.

Pero na ngue c'ü o mbö't'üji e Jesús, Mizhocjimi dya ra nzhocüzgöji c'o na s'o c'o rí c'aji, ra perdonaozgöji dya c'ü.

²⁵ Nguec'ua rí pjötpügueji ngüenda c'ü rí dyätäji Mizhocjimi c'ü zocöji. Nu c'o ín mboxpaleji, 'ma o ch'unüji c'o o mandamiento Mizhocjimi, dya go ne go dyäräji. Nguec'ua Mizhocjimi o tsjapü o sufreji, maco nguextjo va cja ne xoñijömmü c'ü vi sjipjiji c'o. Pero nudya, Mizhocjimi ya ndäjä 'naja c'ü vi 'ñeje a jens'e. Nguec'ua 'ma rá jünpügöji o jña e Jesús ja va 'ñe ndü, cja rrü yönbüji c'ü, ¿ja rga möcjöji 'ma, c'ü dya pje ra tsjacöji Mizhocjimi? Nu 'ma ga cjanu, xenda rá sufregöji 'ma que na ngue c'o ín mboxpaleji. ²⁶ 'Ma o ña Mizhocjimi c'o pa c'o, me go mbi'i c'e t'eje. Pero nudya, ya mama Mizhocjimi pje pjëzhi c'ü cja ra tsja. O mama ga cjava c'ü: “Xe 'na vez rá cjacö ra mbi'i na zëzhi ne xoñijömmü. Dya nguextjo ne xoñijömmü. Xo 'ñe ne jens'e, xo rá c'apü ra mbi'”, eñe Mizhocjimi. ²⁷ C'e jña c'ü vi mama Mizhocjimi c'ü xe 'na vez ra tsjapü ra mbi ne xoñijömmü, ngue c'ü rga pãrãgöji ra chjorütjo ne jens'e 'ñe ne xoñijömmü. Na ngueje o t'ät'ätjo yo. Nuc'ua, c'o dya sö ra chjorü, ngue c'o ra sido ra bübü. ²⁸ Nu c'ín Jmugöji, dya ra chjorü c'ü, ni xo ra chjorü nu ja rá ma cãrãgöji c'ü. Nguec'ua rga unngöji na jo 'na pöjö Mizhocjimi, y rá ma't'üji c'ua ja nzi ga ne c'ü. Ni jyodü rá sügöji rga ätcöji c'ü. ²⁹ C'ua ja nzi ga cja 'na sivi, c'apü ra sufre c'ü ra zant'a, je xo ga cjatjonu Mizhocjimi ra tsjapü ra sufre c'o cja na s'o.

13

Cómo agradecer a Dios

¹ Sido rí pötü rgui s'iyagueji yo nin cjuarmaji. ² 'Ma ra säjä cja in jñiñigueji c'o cjuarma c'o dya ngue in menzumügueji, rí recibidogüejí na jo c'o; dya rí jyombeñeji. 'Na ri ngue o mbëpji Mizhocjimi c'o. Mi jinguã, mi bübü c'o mi recibido na jo c'o ma säjä. Nguec'ua bübü 'ma mi recibidoji c'o o anxé Mizhocjimi, zö dya mi pãrãji cjo mi ngue c'o.

³ C'o o'o a pjörü, rí mbeñegueji rí pjös'üji c'o, nza cja 'ma ri 'natjo c'ua ri cãji a pjörü. Xo rí mbeñeji rí pjösc'ejí c'o c'apüji ra sufre. Na ngueje 'na xo bübü 'ma ra tsja c'ejí xo rí sufregueji.

⁴ Rí unnc'ejí ngüenda c'ü dya s'o c'ü ni chjüntüvi 'na bëzo 'na ndixü. Pero c'ü ya chjüntü, ni jyodü c'ü dya c'jó xe ra 'ñeje. Porque na s'o ga cjanu. Mizhocjimi ra tsjapü ra sufre texe c'o bëzo c'o ra dyojui c'ü dya ri ngue nu su, 'ñe c'o ndixü c'o ra dyojui c'ü dya ri ngue o xïra.

⁵ Dya rí mbeñegueji na puncjü o merio. Rí mäc'ejí co nu c'o ya in pë'sc'ejí. Na ngueje ya mama a cjava Mizhocjimi: “Nunca rá jëtsc'ö, ni xo rá xögü co nu'tsc'e”, eñe. ⁶ Nguec'ua, dya rá süji pero ra sö rá mangöji:

Mizhocjimi ngue c'ü pjöxcö c'ü. Dya rá sügö c'jó pje ra tsjacö, rá eñegöji.

⁷ Rí mbeñegueji nu c'o cjuarma c'o o xi'tsc'ejí o jña Mizhocjimi. Rí mbeñeji na jo ja va dyätäji e Jesucristo hasta 'ma cja o ndüji. Rí mbeñeji ngue c'ua xo rí 'ñejmeji a cjanu c'ü. Na ngue angueze, dya pötü c'ü.

⁸ C'ua ja nzi ma cja c'o c'jé c'o ya c'jögü, je xo ga cjatjonu angueze ne pa dya, 'ñe texe c'o c'jé c'o cja ra ëjë, 'ñe 'ma ya rguí nguins'i ne xoñijömmü. ⁹ Nguec'ua, dya rí creogüejí c'jó c'o ra 'ñe dyon'c'üji ra jí'tsc'ejí jña c'o ri nan'ño. Dya rí creoji 'ma dya ri chjëntjui c'o jña c'o ya i dyäräji. Nutscöji ni jyodü rá unüji na jo ngüenda c'ua ja ga s'iyazgöji Mizhocjimi, ngue c'ua rá nzhodüji na jo cja o 'ñiji. Dya ni jyodü me rá xöcüji pje ma jñönü c'o rá sigöji, o c'o dya rá sigöji. Cãrã c'o me xöcü a cjanu, pero dya pjös'üji ja rgã mbãrãji na jo Mizhocjimi.

¹⁰ Nutscöji, ngue e Cristo c'ü o bö't'ü para o ndintscöji ín mün'c'öji c'o na s'o. C'o animale c'o tsjé'ma mi pö't'üji ngue c'ua ro perdonaoji c'o o nzhübü c'o nte, mi ngue c'ü rví unü ngüenda c'o nte c'ü ro ë 'naja c'ü ro 'ñe pätpãji rvã ndü. Nu c'o animale c'o tsjé'ma mi bö't'ü, dya sö ro zi c'o mböcjimi. ¹¹ C'ü mi c'aji, nu c'ü mi mero ndamböcjimi mi c'jögü a mbo nu ja me ma sjü'ü, mi tjëdyi c'o o c'ji c'o animale c'o vi bö't'ü. Cja ma xis'i c'o c'ji nu, ngue c'ua ro perdonaoji c'o o nzhübütsjé, 'ñe c'o o nzhübü c'o nte. Nuc'ua

cja ma ndunüji c'o animale a tji'i cja c'o ndüngümü. Cja ma yepe ra ndüt'üji texe c'o o ts'ingue c'o. ¹² Je xo va cjatjonu e Jesús, je ngue a tji'i cja c'e ndajñiñi a Jerusalén nu ja o pjongüji angueze ro ma sufre. Je ngue nu o ma pjödü o cji'i va ndü nu, para o ndintsquiji ín mün'c'öji c'o na s'o, nutscöji rí nteji. ¹³ Nguec'ua nutscöji na jo rá jyombeñeji c'o tjürü c'o mi cjaji 'ma ot'ü, y rá chëzhgöji a jmi e Jesús. Yo nte ra zangöji c'ua ja nzi va zadüji e Jesús o bëchpiji o tseje. Pero ni jyodü rá jyombeñeji a cjanu c'o tjürü c'o. ¹⁴ Na ngueje ne xoñijömü, dya ngue ín s'öyagöji va; ra chjorütjo nu. Rí te'beji c'e s'öya nu ja rá ma mimiji. ¹⁵ Na ngue c'ü o tsja e Jesucristo, dya cja ni jyodü rá unngöji dya o animale Mizhocjimi. C'o rá unngöji dya, pama rá unüji 'na pöjö; rá unüji c'o jña c'o ra mbedye ín tegöji. ¹⁶ Dya rí jyombeñeji rí pötü rgui pjös'üji, 'ñe rí unüji c'o pje ni jyodü. Nujoyo, ngue yo me rguí mäjä Mizhocjimi yo.

¹⁷ Rí dyätqueji yo in xo'ñigueji yo xi'ts'iji o jña Mizhocjimi, zö nan'ño gui tsjijñiji. Na ngueje ngue anguezeji c'o me pëpji ga mbö'c'ejí. Mizhocjimi ra jñünpü ngüenda anguezeji ja ga cja vi minc'ejí. Rí dyätqueji anguezeji, ngue c'ua ra sö ra mäjí rgá mbö'c'ejí. 'Ma jiyö, 'ma dya rí dyätqueji anguezeji, 'na me ra sufre cja o mü'büji. Y nu'tsc'ejí, 'na rí bëzhgueji.

¹⁸ Rí dyötcüji Mizhocjimi, na ngue rí pärägö c'ü dya rí cjiñi na s'o ín mü'bügö. Me rí ne rá c jagö na jo'o texe. ¹⁹ Me rí ö'tc'öji rí dyötcüji Mizhocjimi, ngue c'ua dya ra mezhe, rá 'ñe zenguats'üji na yeje.

Bendición y saludos finales

²⁰ E Jesús c'ín Jmugöji, ndambörü c'ü; nutscöji chjëntcjuí c'ü ri ndëncjürüji. Nguec'ua va ndü e Jesús por nutscöji. O pjödü o cji para o perdonaozögöji Mizhocjimi c'ua ja nzi va mama cja ne testamento nu cja nuevo nu o zocüzüji. Nguec'ua dya cja rí tügöji ín nzhunc'öji. Nuc'ua Mizhocjimi o tsjapü o tetjo e Jesús, o bübütjo na yeje. Nguec'ua ra sö ra mäjä ín mün'c'öji, dya cja ni jodü xe rá mbeñeji c'o ín nzhubüji c'o mi tüji. ²¹ Rí ö'tc'öji Mizhocjimi ra dya'c'ejí c'o xe bë'tsc'ejí, ngue c'ua ra sö rí tsjaji texe c'o na jo, c'ua ja nzi ga ne angueze. Nguetsjë angueze ra pëpji a mbo cja in mün'c'ejí, ngue c'ua rí tsjaji c'o na jo c'o rguí mäjä angueze. Ra pëpji a cjanu a mbo in mün'c'ejí, na ngueje in ench'e in mü'büji e Jesucristo. Angueze me na nojo, 'ñe me na jo. Je rga cjanu textjo yo cjë'ë 'ñe 'ma ya rguí nguins'i ne xoñijömü, amén.

²² Rí ö'tc'öji cjuarma rí pëscöji paciencia yo jña yo ró zo'c'öji. Na ngueje dya puncjü yo ró xi'tsc'öji cja ne carta. ²³ Rí negö rí pärägueji c'ü ya 'ñemeji dya libre e Timoteo c'ín cjuarmagöji. Nu 'ma dya ra mezhe ra zät'ä nu ja rí bünc'ö, rá ëcjöbe rá 'ñe zenguats'ügöbe.

²⁴ Xipjiji ra mbörü Mizhocjimi texe yo in xo'ñigueji yo xi'ts'iji o jña Mizhocjimi, 'ñe texe c'o 'ñaja cjuarma. Va bö'tc'ütjoji Cjimi c'o cjuarma c'o menzumü a Italia c'o rí cãrãgöjme.

²⁵ Mizhocjimi ra mböxc'üji in texeji. Je rga cjanu, amén.

LA CARTA DE SANTIAGO

Santiago escribe a los esparcidos

¹ Cjimi, cjuarma, rí zenguats'üji. Nutscö e Jacobo rí pen'c'ejí ne carta. Rí mbëpjugö cja Mizhocjimi, 'ñe cja e Jesucristo c'ín Jmugöji. Rí pen'c'ejí ne carta nu'tsc'ejí in tsjaji cja yo doce estado a Israel, pero in pjötc'ejí dya texe cja ne xoñijö mü.

La sabiduría que viene de Dios

² Bübü 'ma ra säts'ejí 'na ndümü o pje c'o nde rí sufregueji. Pero jñunt'ü in mün'c'ejí cjuarma, ngue yo rguí mäc'ejí yo; ni ri ts'inguilë rí ndümüji. ³ Na ngue in pärägueji 'ma rí sufregueji a cjanu, ra jñetse cjo sido rí 'ñejmeji Mizhocjimi. 'Ma rí zëzhgueji, 'ma dya rí jyëzgueji Mizhocjimi, nu'ma, ra dya'c'üji mas c'ü rguí zëzhji, 'ma ra ë c'o rí sufreji c'o xe na s'ëzhi. ⁴ Nguec'ua sido rí zëzhgueji ngue c'ua ra sö rí dyätqueji na jo 'ma Mizhocjimi. Nguec'ua dya ra bë'tsc'ijí c'ü rguí tsjagueji c'ua ja nzi ga ne angueze.

⁵ 'Ma bübüts'üji c'ü bëzhi pjeñe ja rgá tsja c'o ne Mizhocjimi, ni jyödü ra dyötü Mizhocjimi 'ma c'ü. Mizhocjimi ra unü c'ua c'ü rguí mbärä. Na ngue c'o pë's'i Mizhocjimi, dacöji na puncjü c'ü, dya xo huënzhgöji c'ü. ⁶ Pero c'ü ra dyörü, ni jyödü ra jñunt'ü o mü'bü c'ü ra ch'unü pjeñe, dya ra yembeñe cjo ra ch'unü cjo dya ra ch'unü. Na ngue c'ü yembeñe, chjëntjui nza cja ndeje cja trazapjü c'ü pjö's'ü ga ndunü e ndajma ga mava ga mava. ⁷ C'e nte c'ü yembeñe ga cjanu, ni jyödü ixta unü ngüenda c'ü dya pje ra unü c'ín Jmugöji c'ü. ⁸ Na ngueje dya pärä pje ra nguijñi; yembeñe texe c'ü cja'a c'ü.

⁹ Nu'tsc'ejí in pöbreji cjuarma, zö dya nda in pë's'ijí pero rí mäc'ejí. Na ngueje ya ni muvitsc'ejí dya a jmi Mizhocjimi. ¹⁰ Nu'tsc'ejí in pë's'ijí na puncjü, xo rí mäc'ejí. Na ngueje o dya'c'üji Mizhocjimi in pärägueji dya, c'ü dya nda ni muvi c'ü ni pë'sc'ejí na puncjü. C'o rico, ra zädä 'ma ra ojtjo anguezeji, ra chjëntjui nza cja o ndäjñä o pjin'ño. ¹¹ Na ngueje 'ma go mbes'e e jyarü, na pa'a. Nguec'ua ga dyot'ü o pjin'ño, y joca juenzhänä c'o. Y zö na zötjo pero ra ojtjo c'ua c'o. Je xo rga cjatjonu c'o rico; zö pëpjiji töji o merio, pero ra zädä 'ma ra ndü c'o.

Pruebas y tentaciones

¹² 'Ma cjó c'o ra säjä 'na ndümü o pje c'o ra sofre, pero 'ma ra sido ra 'ñejme Mizhocjimi, nu'ma, ngue nu rguí mäjä 'ma c'e nte. Na ngueje Mizhocjimi ra unü c'ü rguí bübüjtjo co angueze. Je ga cjanu va mama Mizhocjimi ra unü c'o ejme, 'ñe neji angueze. ¹³ 'Ma cjó c'o ra nguijñi ra tsja c'o na s'o, dya ra mama que ngue Mizhocjimi c'ü c'apü ra tsja c'o na s'o. Na ngueje me na jo Mizhocjimi, dya cjó sö ra 'ñünbü o mü'bü Mizhocjimi ra tsja c'o na s'o. Mizhocjimi dya xo 'ñünbü o mü'bü 'na nte ra tsja c'o na s'o. ¹⁴ 'Ma cjó c'o c'ijñi ra tsja c'ua ja c'o nzi ga netsjé c'o na s'o, je ni 'ñeje cja mü'bü c'e s'opjeñe. ¹⁵ Nuc'ua 'ma ra sido ra nguijñi c'o na s'o c'o ri ne ra tsja, ra zädä c'ü ra tsja 'ma c'o. Y 'ma dya ra jyëzi c'o na s'o, dya ra salva.

¹⁶ Rí s'iyats'üji cjuarma. Nguec'ua rí xi'tsc'öji, dya cja rí tsjijñiji c'ü ngue Mizhocjimi c'ü 'ñünngü in mü'büji rá c'aji c'o na s'o. Na ngueje dya cjuana. ¹⁷ C'ü dacöji Mizhocjimi, nde na jo texe c'o. Y ngue c'o ni jyongöji c'o. Nguetsjé angueze o dyät'ä e jyarü, 'ñe e zana, 'ñe yo seje. Nujyo, chjench'e yo. Pero Mizhocjimi dya pötü; xenhc'ü ga cjatjo, dacüji c'o na jo. ¹⁸ Nguetsjé angueze o mbeñe ndeze mi jinguä c'ü ro tsjacüji o t'izüji. Nguetscöji ot'ü o tsjacüji o t'izgöji, 'ma ró ätpägöji nu o jña nu na cjuana. Je xo rga cjatjonu c'o 'ñaja c'o cja ra creo.

La verdadera religión

¹⁹ Rí s'iyats'üji cjuarma. Nguec'ua rí xi'tsc'öji rí dyäräji na jo o jña Mizhocjimi in texeji. Dya ts'i rguí chjünrüji jña c'o va ë in pjeñetsjéji. Dya xo ra ünc'ejí rguí dyäräji c'ü o jña. ²⁰ Na ngue 'ma cjó c'o üdü, dya ra sö ra tsja c'ua ja ga ne Mizhocjimi c'o na jo. ²¹ Nguec'ua rí xi'tsc'öji, jyëziji texe c'o me na s'o c'o in c'ijñiji, 'ñe texe c'o na s'o c'o xe in c'aji. Rí

dyäräji na jo nu o jña Mizhocjimi nu bübü in mün'c'ejí dya. Na ngue 'ma rí dyärägueji ne jña nu, sö ra jogü in mü'büji.

²² Dyätäji o jña Mizhocjimi. Dya rí dyärätjoji, cja ndo rrí jyëzitjoji. Na ngue 'ma in cijñiji c'ü dya pje ni jyodü nguextjo c'ü rí dyärätjoji, dya in cijñiji na jo 'ma. Na ngueje dya cjuana. ²³ 'Ma cjó c'o ärä o jña Mizhocjimi, nu 'ma dya cja'a c'ua ja nzi ga dyärä, nu'ma, chjëntjui nza cja 'na nte c'ü janda na jo cja jñeje c'ü ja ga cja a jmi c'ü. ²⁴ Jandatsjë na jo'o, cja na matjo c'ü. Nuc'ua ixi jyombeñetjo pje mi nza jmi c'ü. ²⁵ Mizhocjimi ya 'ñevgueji libre, ngue c'ua ra sö rá ätäji dya o jña angueze. 'Ma cjó c'o ra unü na jo ngüenda c'ü pje mama c'ü o jña, y ra sido ra mbeñe, y ra tsja c'ua ja nzi ga mama c'e jña'a, nu'ma, ngue nu rguí mäjä 'ma c'e nte c'ü. Na ngueje cja'a c'ü mama c'e jña. Pero 'ma ra dyärä jo rrü jyombeñetjo c'ü, iyö 'ma.

²⁶ 'Ma cjó c'o pëzhits'üji na jo ga ma't'ü Mizhocjimi, pero 'ma dya pjötpü ngüenda c'o jña c'o pedye a ne'e ga xipji yo nu minteji, dya jo c'ü cijñi 'ma c'ü. Na ngueje dya cjuana. Na ngue dya pje ni muvi c'ü ni mama ma't'ü Mizhocjimi c'ü. ²⁷ C'o ix na cjuana ma't'ü Mizhocjimi c'ín Tataji, pjös'üji yo ndixü yo ya ndü nu xíra, 'ñe yo jyoya 'ma sufreji. Xo pjörütsjëji ngue c'ua dya ra ndëpiji o 'ñiji yo nte cja ne xoñijömü va yo dya pãrä Mizhocjimi. C'o cja a cjanu yo na jo, dya s'o a jmi Mizhocjimi c'o.

2

No hay que hacer distinción entre personas

¹ Me na nojo e Jesucristo c'ín Jmugöji, cjuarma. Nguec'ua 'ma in ejmeji angueze, dya cjó rí tsjapüji xenda rrí muvi 'na nte que na ngue c'ü 'na. ² Bübü 'ma cjugü 'na nte nu ja in ma't'üji Mizhocjimi c'ü ri junt'ü anillo a dyë, c'ü ri dyavü o oro, y ri je'e bitu c'o rrä jo. Xo bübü 'ma cjugü 'na bëzo c'ü pöbre c'ü ri je'e zëbitu. ³ Dya ga jo 'ma in cjaüji me ni muvi nu c'ü je'e bitu c'ü me na jo, 'ñe 'ma in xipjiji: “Nu'tsc'e nin t'ecjañömü, je rí mimigue va nu ja na jo”, in embeji. Dya xo ga jo 'ma in xipjiji c'e pöbre c'ü je'e zëbitu: “Nu'tsc'e rí böntjogue a mava”, o in xipjiji: “Mimitjogue a jömü”, in embeji. ⁴ Nu 'ma in cjaji a cjanu, xenda in cjaüji ni muvi 'ma c'ü 'naja, que na ngue c'ü 'na. Na s'o in pjeñegueji 'ma.

⁵ Rí s'iyats'üji cjuarma, nguec'ua rí xi'tsc'öji a cjanu. Dyäräji na jo. Yo pöbre, cjaüji dya ni muvi cja ne xoñijömü. Pero Mizhocjimi o juajnü na puncjü anguezeji. Anguezeji ench'e o mü'büji e Jesucristo, nguec'ua me ni muviji dya a jmi. Y xe ra ch'unüji c'ü me ni muvi; ra ch'unü ra zät'äji nu ja manda Mizhocjimi. Ngue c'ü o mama Mizhocjimi ra unü c'o ejme 'ñe neji angueze. ⁶ Maco nu'tsc'ejí in cjaüji c'ü dya nda ni muvi yo pöbre'tsc'ejí. ¿Cjo dya ngue yo rico yo cja'c'üji rí sufregueji? ¿Cjo dya ngue yo rico yo sint's'iji cja juesi nu ja ra jñün'c'üji ngüenda? Já, ngue yo rico. ⁷ ¿Cjo dya ngue yo rico yo xenda sanbü o tjü e Cristo, que na ngue yo pöbre? Maco me na jo e Cristo. Nu'tsc'ejí ngue o ntets'üji c'ü.

⁸ C'ü xenda ni muvi ley cja o jña Mizhocjimi, je t'opjü a cja va c'ü: “Nu'tsc'ejí rí s'iyaji yo nin minteji, c'ua ja nzi gui s'iyatsjëji”, eñe. Nu 'ma rí tsjaji a cjanu, na jo c'ü in cjaueji 'ma. ⁹ Pero 'ma dya jyëzgui s'iyaji yo nin minteji, in cjaji na s'o 'ma. Na ngue dya in ätäji c'ü o ley Mizhocjimi c'ü mama rá jyëzga s'iyaji yo nín minteji. ¹⁰ Na ngue c'e nte c'ü ra dyätä texe c'o o ley Mizhocjimi, pero nu 'ma ra bëzhtjo 'na c'o ley ra dyätä, ya mbë's'i nu s'ocü 'ma c'ü, chjëntjui c'ü dya ro dyätä ne rí 'na c'o ley. ¹¹ Bübü ley c'o mandazüji Mizhocjimi nza cja ne jña nu mama a cjava: “Dya rí tsäji o ndixü. Ni xo ri ngue'tsc'ejí in ndixüji, dya rí tsäji o bëzo”, eñe Mizhocjimi. Xo mama: “Dya rí pöt't'unteji”, eñe c'ü. 'Ma dya in tsäji o ndixü, pero 'ma ya i pöt't'unteji, dya in ätäji 'ma c'o ley. ¹² Ya 'ñevgueji dya libre Mizhocjimi, ngue c'ua sö rá ätcöji dya c'ü. Y 'ma ra jñüncöji ngüenda, ra mbäcöji cjo ró cjaüji c'ua ja va ne angueze. Nguec'ua nu'tsc'ejí rí pjötpüji ngüenda ja rguí ñagueji, 'ñe ja rguí minc'ejí. ¹³ Na ngueje 'ma ra jñü ngüenda Mizhocjimi, dya ra juentse c'e nte c'ü dya juentse yo nu minteji. Pero c'ü o juentsete, ra juentse Mizhocjimi, dya ra tsjapü ra sufre.

La fe y las obras

¹⁴ Mi cjuarmats'üji, 'ma cjó c'o ra mamatsc'ej: “Rí ejmegö Mizhocjimi”, ra 'ñeñe, pero 'ma dya cja'a c'o na jo, ¿pje ra dyeje 'ma c'ü? ¿Cjo sö ra salva c'e nte na ngue c'ü ni mantjo ejme? Dya ra sö. ¹⁵ Bübüts'üji hermano 'ñe hermana c'o dya cãã pje ra jye'e, ni xo ri pës'iji pje ra ziji. ¹⁶ Nguec'ua ni jyodü rí unüji c'o ni jyodü ra jyeji 'ñe c'ü ra ziji. Na ngueje 'ma rí xitjoji: “Mizhocjimi rí mëvi. Ra dya'c'ej bitu c'ü rguí pac'ü, 'ñe c'ü rí si'i c'ü me ri nintjo”, rí 'ñembeji; pero 'ma dya rí unüji, ¿pje ra dyeje 'ma c'ü in xipjiji? ¹⁷ Nguec'ua 'ma cjó c'o mama ejme Mizhocjimi, pero 'ma dya unü c'o pje ni jyodü yo nu minteji, chjëntjui c'ü dya ri ejme 'ma c'ü.

¹⁸ Pe bübüts'ej c'o ra ne ra xitscö a cjava: “Rí cjijñijme bübü c'o nguextjo c'ü creo, y bübü c'o cja c'o na jo”, ra 'ñenzgöji. Pero rá xicö a cjava c'o: “Nu'tsc'ej in xitscöji c'ü in ejmeji. Pero, ¿ja rga jñetse 'ma dya rí tsjaji c'o na jo? Nuzgö rá c jagö c'o na jo, ngue c'ua ra jñetse c'ü rí ench'e ín mün'c'ö Mizhocjimi.” ¹⁹ Nu'tsc'ej in creoji c'ü 'natjo Mizhocjimi bübü. Na jo c'ü in mangueji. Xo 'ñe c'o demonio c'o ngue o dyoji c'ü dya jo, xo pããji c'ü 'natjo Mizhocjimi. Pero c'o demonio me mbi'i ga züji, na ngue Mizhocjimi ra tsjapü ra sufreji. ²⁰ ¿Cjo dya in pããji ja ga cja? ¿Cjo dya in unnc'ej ngüenda, 'ma cjó c'o dya cja c'o na jo, dya ni muvi c'ü ni mama ejme Mizhocjimi 'ma c'ü? ²¹ Tsijñiji e Abraham c'ü mi mboxpalegöji. Ya mi ngue ro tsja e Abraham ro mbö't'ü e Isaac c'ü nu t'i, c'ua ja va manda Mizhocjimi; cja rrü unü c'ua Mizhocjimi cja c'e arta. Na ngue c'ü vi dyätä a cjanu, o mama Mizhocjimi: “Dya cja tû o nzhübü dya ne Abraham”, eñe. ²² ¿Cjo dya in unnc'ej ngüenda e Abraham? Dya nguextjo c'ü vi creo c'o o mama Mizhocjimi; xo tsja c'ua ja nzi va xipji. Nguec'ua ixi 'ñetse c'ü na jo ma 'ñejme c'ü. ²³ 'Ma o tsja a cjanu e Abraham, je o zädä angueze c'ü t'opjü cja o jña Mizhocjimi c'ü mama a cjava: “E Abraham o 'ñench'e o mü'bü Mizhocjimi; o creo c'ü ro tsja c'ua ja nzi va mama. Nguec'ua va mama Mizhocjimi c'ü dya cja mi tû o nzhübü e Abraham”, eñe. E Abraham xo t'opjü cja o jña Mizhocjimi, c'ü mi jovi na jo Mizhocjimi.

²⁴ Nguec'ua ya in unnc'ej ngüenda 'ma cjó c'o mama creo pero 'ma dya cja c'o na jo, dya sö ra mama 'ma Mizhocjimi c'ü dya cja tû o nzhübü c'ü. ²⁵ Xo rí tsijñiji c'ua ja va tsja e Rahab. O recibido cja o ngumü c'o ye bëzo c'o vi 'ñe zo'bü cja c'e jñiñi. Nuc'ua 'ma ya ro mëvi, o tsja c'ua c'e ndixü o xipjivi nan'ño 'ñiji ja rví mëvi ngue c'ua dya ro zürüji c'o. Na ngue c'ü o tsja c'e ndixü o mbös'ü c'o ye bëzo, o mama c'ua Mizhocjimi c'ü dya cja mi tû o nzhübü. Ante, nde ma dyonpütjo o bëzo c'e ndixü. ²⁶ Xo rí mbeñegueji ja ga cja 'ma ya ni ndü 'na nte, dya cja ni muvi c'ü o cuerpo, na ngue dya cja bübü o aljma c'ü. Je xo ga cjatjonu 'na nte, 'ma dya cja c'o na jo, nu'ma, dya xo ni muvi 'ma c'ü ni mama creo.

3

La lengua

¹ Dya rí tsjaji rrã puncjüts'üji o xöpüte cja jña Mizhocjimi, cjuarma. Na ngueje in pããgueji 'ma rá cjaji xöpüte pero 'ma dya rá cjacjuanagöji, xenda ra jñüncöji ngüenda 'ma Mizhocjimi, que na ngue 'ma dya ri xöpütegöji. ² Rí texeji rí cjaji na puncjü c'o na s'o. 'Ma rá pjörüji c'ü ra mbedye ín teji ngue c'ua dya rá mamaji jña c'o dya ni jyodü, xo ra sö rá pjörütsjëji ngue c'ua rá ätäji na jo Mizhocjimi, dya rá cjaji ja c'o nzi rgá netsjëji. ³ Tsijñiji ja rgá cjpüji o pjadü. Rí cã'tp'ãji frenu a ne'e yo, ngue c'ua ra dyätcãji. Maco ts'iquë c'e frenu, pero rí cjpüji ra ma c'ua ja rgá negöji. ⁴ Xo rí tsijñiji ja xo ga cja o barco c'o nzhodü cja ndeje. Me na nojo c'o, y bübü 'ma me na zëzhi e ndajma ga ndunü c'o. Pero co c'e za c'ü ni dyëji, sö ra dyëdyi c'ua ja ga ne'e c'ü ri ëdyi; maco ts'iquëtjo c'e za c'ü. ⁵ Je xo ga cjatjonu nín ts'ijñiji. Ts'iquë cja ín cuerpogöji nu, pero co nín ts'ijñiji rí mamaji jña c'ü rgá cjpütsjëji na nojo. Tsijñiji yo t'eje yo cja na puncjü o za'a. Maco ra ndë yo, co 'na ts'isivitjo. ⁶ Nín ts'ijñigöji chjëntjui 'na sivi nu. Cja nín ts'ijñigöji, je bübü texe c'o na s'o nu. C'ü ni mama na s'o jña nín ts'ijñiji, s'onngöji na puncjü cja ín cuerpöji nu. Cjacöji rá pötca nuji na ü yo nín mintegöji, chjëntjui nza cja 'ma yorü 'na trasivi. Ngueje c'ü dya jo c'ü 'ñünnü ín mü'büji rá mamaji c'o na s'o. ⁷ Nutscöji rí dominaojo yo animale yo bübü nziyo a ngua, xo 'ñe yo peje o juaja, xo 'ñe yo cjüt'ü a mbeme, xo 'ñeje

yo cãã cja ndeje. Texe yo, ya xo vi dominaoji ndeze mi jinguã yo. ⁸ Pero dya cjó sô ra dominaotsjê o c'ijñitsjê. Ngue 'naja c'ü na s'o c'ü dya cjó sô ra ts'a's'ü c'o jña c'o mama nu. O c'ijmi 'ma sate, pedye o posuña cja o c'ijñiji. Je xo ga cjazgöji nu, búbü 'ma pedye ín tegöji na s'o jña rgá santegöji. ⁹ Búbüzgöji c'o mama co o ne'e c'ü me na jo Mizhocjimi c'ín Tatagöji. Pero xo sadüji yo nu minteji. Nguec'ua chjëntjui c'ü ro zadüji Mizhocjimi. Na ngueje Mizhocjimi o ngambgöji c'ü ixi nza cjatjozgöji angueze. ¹⁰ 'Natjo o ne 'na nte. Pero je pedye nu, c'ü ni mama me na jo Mizhocjimi, y xo 'ñe c'ü ni sante c'e nte c'ü. Dya jo rá cjaji a cjanu, cjuarma. ¹¹ Tsjijñiji ja ga cja 'na mbereje. ¿Cjo 'natjo c'ua peje ndeje c'ü na ô'ô, 'ñe c'ü na ôxü? Iyö. ¹² Tsjijñiji cjuarma. ¿Cjo sö'ö e ndora ra nguis'i o ndënsê? ¿Cjo sö'ö e ndëmpê ra nguis'i o ndora? Je xo ga cjatjonu o mbereje; dya sö 'natjo c'ua ra mbeje c'ü na ôxü, 'ñe c'ü na ô'ô.

La verdadera sabiduría

¹³ Nguec'ua rí xi'tsc'öji, 'ma búbüts'üji 'na cjuarma c'ü pãrã c'o na jo c'o ra tsja, 'ñe pjëchi, ni jyodü ra mbötpü na jo ngüenda ja rgá mimi, 'ñe dya ra tsjapütsjê na nojo c'ü. Nu 'ma je rguí tsjagueji a cjanu, ra unü ngüenda 'ma yo nte, c'ü na cjuana in jüngueji na jo 'na pjeñe. ¹⁴ Pero 'ma me üdü in mün'c'ejí gui huinsteji ngue c'ua xenda rí pjëzhgueji rrã notsc'ejí que na ngue c'o 'ñaja, dya cja rí tsjaji c'o. Na ngue 'ma in cjarqueji a cjanu na notsc'ejí, dya in cjarqueji 'ma c'ü mama o jña Mizhocjimi c'ü na cjuana. ¹⁵ Na ngue 'ma cjó c'o me pãrãts'ejí pero 'ma üdü rgá zöji o jña, nu'ma, dya je ni 'ñeje cja Mizhocjimi c'ü pãra 'ma c'o. Je ni 'ñeje cja ne xoñijö mü, 'ñe cja o mü'bütsjêji, 'ñe cja c'ü dya jo. ¹⁶ Na ngue 'ma cjó c'o ra huinste ngue c'ua xenda ra mbëzhi rrã nojo que na ngue c'o 'ñaja, ngue 'ma ra hueñiji rgá zöji o jña, 'ñe ra tsjaji texe c'o na s'o. ¹⁷ Pero 'ma ngue Mizhocjimi c'ü dacöji rgá pãrãgöji, rá cjaji na jo 'ma. Rá jodüji ja rga mimiji na jo yo nín minteji, y rá zopjüji na jo yo. Rá ärãji cjó c'o jün 'na jña c'ü ra mama, dya rá c'a's'üji. Me rá juentseji yo nín minteji y rá pjös'üji. Rá jyëzga s'iyaji. C'o rá cjiñiji c'o na cjuana, ngue c'o rá mamaji c'o; dya rá pezheji o bëchjine. ¹⁸ 'Ma cjó c'o ne ra ngãrãji na jo yo cjuarma o yo nte, ni jyodü ra zopjüji na jo, dya ra huëñch'iji na zëzhi. C'o jña c'o rguí zopjüji a cjanu, chjëntjui nza cja 'na ts'indëchjô c'ü tujmü 'na bëzo. Y c'ü rguí tsja c'ua na jo yo nte, chjëntjui nza cja 'ma ri xepje.

4

La amistad con el mundo

¹ ¿Jenga in chütsjêji, 'ñe in sötsjêji o jña? In chütsjêji na ngue c'o me ne in cuerpogueji c'o in netsjêji. ² Na ngue 'ma cjó c'o pje nepets'ejí c'o pë's'i nu minteji, 'ma dya pë's'i c'ü, nguec'ua ga pô't'unte 'ma c'ü. 'Ma in cjinncjeji: “Quera ri pjëtscö c'ü pjëzhi ne nte nu”, rí 'ñeñeji; pero 'ma dya sö ra mbë'tsc'ejí c'ü pjëzhi yo nin minteji, nguec'ua gui jyonbüji o chü, 'ñe gui söji o jña c'ua. Dya in ötqueji Mizhocjimi, nguec'ua dya ga dya c'üji c'o ni jyonc'ejí. ³ O 'ma jiyö, in ötqueji ra dya c'ejí c'o na jo'o ngue c'ua rí mäjã rguí tsjaji c'ua ja nzi gui ñetsjêji. Nguec'ua dya ga dya c'üji. ⁴ C'ua ja nzi ga tsja 'na ndixü c'ü tsãjã o bëzo, dya cja ne'e c'ü nu xïra, je xo ga cjatsc'ejí nu. Dya cja in neji Mizhocjimi, in mápãji c'o na s'o c'o cjaji cja ne xoñijö mü. ¿Cjo dya in unnc'ejí ngüenda 'ma cjó c'o ne ra tsja a cjanu, nu'ma, dya jovi 'ma Mizhocjimi? C'o ya mama ra tsja ga cjanu, ya üji dya Mizhocjimi. ⁵ Dya rí tsjapüji dya ni muvi yo rí xi'tsc'öji. Na ngueje je xo t'opjü a cjava: “Mizhocjimi o dya c'üji o Espiritu ga búbütjo in mün'c'ejí. Nuc'ü, me pjö'c'üji c'ü, me ne'e c'ü rí ñegueji angueze co texe in mün'c'ejí, dya rí mápãji c'o na s'o”, eñe. ⁶ Y para dya rá mápãji c'o na s'o, xenda pjöxcöji o Espiritu Mizhocjimi, c'ua ja xo nzi ga t'opjü a cjava: “Mizhocjimi üji c'o me cjarpütsjê na nojo. Pero c'o ätä Mizhocjimi, 'ñe dya cjarpüji na nojo, ngue c'o pjös'ü angueze c'o”, eñe. ⁷ Nguec'ua rí dyätqueji Mizhocjimi. Rí zëzhiji c'ü dya rí dyätãji e Satanás c'ü dya jo, ngue c'ua ra xögü angueze co nu'tsc'ejí. ⁸ Chëzhgueji a jmi Mizhocjimi; angueze xo ra chëzhi in jmigueji. Nu'tsc'ejí in cjaji c'o na s'o, rí chëzhgueji a jmi angueze, ngue c'ua ra ndin'tsc'ejí in mü'büji. Nu'tsc'ejí in yembeñeji, xo rí chëzhgueji a jmi, ngue c'ua ra ndin'tsc'ejí c'e s'opjeñe c'ü in mbeñeji. ⁹ Rí huëji na ngue c'o na s'o c'o in cjarqueji.

Nu'tsc'ejí, me *in* mǎpǎjí c'o na s'o. Nguec'ua rí mbeñeji c'ü dya ga jo c'ü xe rí mǎpǎjí yo. ¹⁰ 'Ma rí chëzhgueji a jmi Mizhocjimi, rí unnc'ejí ngüenda c'ü dya pje ni muvitsc'ejí. Nuc'ua angueze ra tsja'c'üji c'ü rguí muvitsc'ejí a jmi.

Juzgando al hermano

¹¹ Mi cjuarmats'üji, dya cja xe rí pötqui zo'büteji. C'ü so'bü nu cjuarma y cjäpü dya ni muvi, cjäpütjo burla c'ü o ley Mizhocjimi c'ü je t'opjü c'ü dya rá so'bütegöji. Nu 'ma *in* cjäpütjoji burla c'e ley, dya *in* ätäji 'ma c'ü. Chjëntjui c'ü ri cjäpqueji c'ü dya ni muvi 'ma c'e ley c'ü. ¹² Dya jo c'ü *in* cjägueji a cjanu. Na ngueje 'natjo c'ü o dyät'ä c'e ley; ngue Mizhocjimi. Nguec'ua nguextjo angueze sö ra jñünpü ngüenda 'na nte cjo ra salva o dya ra salva. Natsc'ejí, ¿pje pjë'tsc'ejí c'ü ni so'bügueji yo nin minteji?

Inseguridad del día de mañana

¹³ Mbeñeji na jo c'ü rá xi'tsc'öji. Nu'tsc'ejí *in* juajnüji c'e jñiñi 'ñe c'e pa c'ü rí pedye rí möcëji pje nde rí ma pögueji. *In* mangueji a cjava: “Rá ma mimiji nu 'na cjë. Rá tömüji pje rá pöji, ngue c'ua rá töji na jo o merio”, *in* eñeji. ¹⁴ Maco nu'tsc'ejí, dya *in* pärägueji pje rí tsjagueji c'o pa c'o va ëjë, ndümü nde rí dyotji. Nza cjatsc'etjoji o pa'a o ndeje, c'ü 'na ts'indajmetjo 'ñetse, pero 'nanga ojtjo. ¹⁵ Xenda na jo rí mangueji: “Ma ra ne Mizhocjimi, xe rá mintcjöji 'ma, 'ñe xo rá cjägöji yo bëpji yo, o c'o pje nde ma bëpji”, rí 'ñeñegueji. ¹⁶ Pero nudya me *in* mäcjeji gui tsjäpqueji na nots'üji. C'ü *in* cjägueji a cjanu, na s'o c'o. ¹⁷ Tsjiññiji. C'o pärä ra tsja c'o na jo, pero 'ma dya cjäji c'o, tuns'ü o nzhübü 'ma c'o.

5

Advertencia a los ricos

¹ Nu'tsc'ejí *in* ricoji, bübü 'na jña c'ü rá xi'tsc'öji. Me rí huë rguí ndümüji, na ngueje ya va sädä c'ü rí sufregueji. ² C'o *in* pë'sc'ejí, ya dya'a c'o. C'o in bitugueji, ya dyo'tc'ejí o ts'idyoxxü c'o. ³ C'o in merioji de oro 'ñe de plata, ya xo s'odü c'o. Maco ya rí cãxtjoji yo cjë yo ya ni ma ra nguins'i ne xoñijömmü, pero ya i jmutqueji na puncjü o merio 'ñe c'o pje nde pjëzhi. C'ü vi jmutqueji a cjanu c'o, ixi 'ñetsetjo c'ü *in* cjägueji c'o na s'o. Nguec'ua ra zädä c'ü rí ma sufregueji cja sivi. ⁴ Mbeñeji c'o ndagrëxü c'o o pëpji cja in juancjeji. I jyöt'üji ro mbë'pc'ejí, pero dya i tsjöt'ejí texe o raya c'o. Nguec'ua anguezeji o reclamaots'üji. Y ya dyärä Mizhocjimi. Me na zëzhi angueze ra nzhocüts'üji c'o i tsjäpqueji a cjanu c'o in mbëpcjeji. ⁵ 'Na animale ench'ejí ra pi, ngue c'ua 'ma ra zädä c'e pa'a ra mbö'tji c'ü. Je xo ga cjatsc'ejí nu. Me na chjönü gui minc'ejí dya, y *in* cjäji texe c'o me ne in mü'büji, pero ya va sädä 'ma rí ma sufregueji. ⁶ Nu'tsc'ejí *in* ricoji, xo *in* sidyiji yo pöbre cja juesi, zö dya pje cja c'o. Y nu yo pöbre, dya jëziji ra ñaji.

La paciencia y la oración

⁷ Nu'tsc'ejí mi cjuarmats'üji, 'ma pje c'o ra tsja'c'ejí a cjanu c'o rico, dya pje rí nzhopqueji c'o na s'o c'o. Pero rí pësp'iji paciencia hasta 'ma cja ra ëjë c'ín Jmugöji. Tsjiññiji c'ü tjë 'na juajma. 'Ma ya vi ndujmü o ndëchjö c'ü, pëtsa c'ü ra jogü c'o ts'itjö cja o juajma c'ü. Pero ni jyodü ra nde'be c'ü ra sido ra 'ñe o dyebe. ⁸ Je xo rga cjatsc'ejí nu, rí pësp'iji paciencia c'o pje nde ra tsja'c'üji. Rí zëchiji in mü'büji, na ngueje dya cja ra mezhe ra ëjë c'ín Jmugöji. ⁹ Mi cjuarmats'üji, 'ma pje c'o *in* sufregueji, bübü 'ma *in* pötqui culpaji yo nin cjuarmaji zö dya pje ri cja'c'ejí yo. Dya cja xe rí tsjäji a cjanu. 'Ma jiyö, xo 'ñetsc'ejí xo ra jñün'c'üji ngüenda 'ma. Tsjiññiji, ya ngue ra ëjë c'ü ra jñü ngüenda. ¹⁰ Mi cjuarmats'üji, para rí pärägueji ja rguí pësp'iji paciencia c'o pje nde ra tsja'c'üji, rí mbeñeji ja ma tsja c'o profeta c'o mi pätpä Mizhocjimi ma zopjü c'o nte. Me go tsjäpüji o sufreji, pero o mbë's'iji paciencia, dya go nzhopcüji c'o na s'o. ¹¹ Mbeñeji c'o rí mangöji, c'o ya sufre o ndümü y dya jyëziji Mizhocjimi, nuc'o, mäjä na jo cja jmi Mizhocjimi dya c'o. Ya xo i dyäräji ja va sëchi e Job 'ma mü o sufre c'o ndümü. Pero o mbedye na jo. Na ngueje c'ín Jmugöji me go juentse e Job, o mbös'ü.

¹² Rí pjötpüji na puncjü nguenda cjuarma c'ü dya rí ñänbäji o tjü Mizhocjimi c'ü rí mamaji: “Nzi ga mbärã c'ü bübü a jens'e.” Ni xo rí mamaji: “Nzi ga mbärã ne xoñijö mü.” Ni pje xe ma jña c'ü rgui ñännc'ejí Mizhocjimi. Rí mantji “Jã” o “Jiyö”, pero rrã cjuana. Na ngue 'ma xe rí mangueji jña c'ü cjó c'o nzi ga mbärã, ra jñün'cüji nguenda 'ma Mizhocjimi.

¹³ 'Ma cjó c'o va säts'ejí o ndümü, ra dyötü Mizhocjimi c'o. 'Ma bübüts'ejí c'o me mäjä, ra tõi o himno rgá ma't'üji Mizhocjimi. ¹⁴ 'Ma bübüts'ejí c'o sö'dyë, ra zojnüji c'o pje pjëzhi cja c'o cjuarma, ra 'ñe dyötpüji Mizhocjimi, y ra nänbäji o tjü e Jesucristo c'ín Jmugöji rgá ngosp'üji o aceite. ¹⁵ Nuc'ua 'ma ra 'ñejmeji co texe o mü'büji rgá dyötüji, ra tsja c'ín Jmugöji ra jocü c'o ri sö'dyë 'ma. Y 'ma vi tsja c'o na s'o, xo ra perdonao Mizhocjimi 'ma c'ü. ¹⁶ 'Ma cjó c'o ra tsjats'ejí c'o na s'o, ni jyödü ra ma cja yo cjuarma ra xipjiji c'ü vi tsja na s'o, ngue c'ua ra dyötüji Mizhocjimi por c'ü vi tsja na s'o. Ra jogü 'ma c'e cjuarma. 'Ma ra dyötü Mizhocjimi 'na nte c'ü ätä Mizhocjimi, ra dyärã 'ma Mizhocjimi. Y ra tsja c'ua ja va dyörü c'e nte. ¹⁷ Tsijñiji e Elías. Mi ntetjo nza czazgöji c'ü. Pero o dyötü Mizhocjimi co texe o mü'bü c'ü dya ro 'ñeje o dyebe. O mezhe c'ua jñi cjë'ë nde, c'ü dya go 'ñeje o dyebe cja ne xoñijö mü. ¹⁸ Nuc'ua, cjanu o dyötü c'ua Mizhocjimi ro 'ñe o dyebe. Cjanu o 'ñe c'ua dyebe. Nuc'ua cjanu o unü c'ua ne xoñijö mü c'o ro zi c'o nte.

¹⁹ Mi cjuarmats'üji, 'ma cjó c'o ra jyëzi o 'ñiji Mizhocjimi c'ü na cjuana, rí pjös'üji ra nzhogü c'ü. ²⁰ Na ngueje 'ma dya ra jyëzi c'o na s'o y ra nzhogü cja Mizhocjimi, dya ra salva 'ma c'ü. Nguec'ua ixtí unnc'ejí nguenda 'ma rí pjös'üji ra nzhogü, ya i pjös'üji o salva 'ma c'ü. Na ngueje Mizhocjimi ra perdonao o nzhubü c'o na puncjü vi tsja c'ü.

PRIMERA CARTA DEL APOSTOL SAN PEDRO

Pedro escribe a los creyentes esparcidos

¹ Nutscö e Pedro nguetscö rí pen'c'ejí ne carta. E Jesucristo o 'ñempque rí cjagö apóstole. Rí pen'c'ejí ne carta nu'tsc'ejí ya in pjötc'ejí in cārāji dya cja c'e estado de Ponto, 'ñe c'e estado de Galacia, 'ñe c'e estado de Capadocia, 'ñe c'e estado de Asia, 'ñe c'e estado de Bitinia. ² Nu'tsc'ejí ya juan'c'üji Mizhocjimi c'ü mi Tatagöji, ja c'o nzi va mama ndeze mi jinguã. O Espíritu Mizhocjimi o 'ñünnc'ü in mü'büji i creoji. Nguец'ua Mizhocjimi o xöcüs'üji o tsja'c'üji o t'itsc'ejí, ngue c'ua rí dyätāji e Jesucristo ra ndin'tsc'iji in mü'büji co o cji. Mizhocjimi ra mböxc'üji, ra tsja'c'üji xenda rí mácjeji, dya pje rí mbeñeji.

Una vida de esperanza

³ Me na jo Mizhocjimi c'ü o Tata e Jesucristo c'ín Jmugöji. Me go juentsquegöji o dyacüji nuevo rgá mimiji dya, o tsjacüji o t'izgöji. Nguец'ua rí pārāji rá teji rá bübügöji co Mizhocjimi, na ngue e Jesucristo o te'e 'ma ya vi ndü. ⁴ Na ngue o t'itsc'ejí Mizhocjimi, ya bē'sc'iji a jens'e c'o me na jo c'o ra dya'c'üji. Nuc'o, dya ra tjeze c'o. Dya xo ra s'odü, ni xo ra pötü. ⁵ Me na zēzhi Mizhocjimi; pjö'c'üji na ngue in ench'e in mü'büji e Jesucristo. Nguец'ua 'ma ra nguarü ne xoñijö mü, rá jandaji texe ja va 'ñevgueji libre cja c'o na s'o.

⁶ 'Ma ne Mizhocjimi, in sufreji ja nzi pa c'o pje nde cja'c'üji. Pero me in mácjeji na ngue in pārāji ra dya'c'üji a jens'e c'o me na jo. ⁷ Mizhocjimi jētsc'iji in sufreji a cjanu, ngue c'ua ra jñetse cjo sido rí 'ñejmeji c'ü. O oro, cja püji ra xögü na jo cja sivi, ngue c'ua ra jñetse c'e oro. Maco cja püji ra xögü o oro c'ü tjeze, xo ni jyodü rí sufregueji. Na ngue xenda ni muvitsc'ejí que na ngue o oro. Pero 'ma sido rí dyätāji Mizhocjimi, ra xi'ts'iji Mizhocjimi c'ü na jo vi tsjaji y me ni muvits'üji cja o jmi.

⁸ In neji e Jesucristo zö dya i jñandaji. Zö dya xo in jandaji dya, pero in ench'e in mü'büji. Me in mäpqueji na puncjü, c'ü dya in jüngueji jña ja rgui mamaji ja cja c'ü ni mägueji. ⁹ Na ngue in ench'e in mü'büji c'ü, ra zädä c'e pa 'ma ra 'ñempc'ejí libre texe cja c'o na s'o. Me in mägueji na ngue ya ni ma ra 'ñempc'ejí libre.

¹⁰⁻¹¹ C'o profeta o mamaji c'ü ro zädä c'e pa 'ma ro juentscöji Mizhocjimi ro 'ñevgueji libre. O Espíritu Mizhocjimi o 'ñünbü o mü'büji o mamaji c'ü ro ējē e Cristo nu c'ü vi mama Mizhocjimi ro 'ñevgueji libre, ro ē sufre, cja rrü ch'unü ro manda. C'o profeta mi xörüji cja o jña Mizhocjimi y mi cjaji t'önü cjó ri ngueje c'ü ro 'ñevgueji libre, 'ñe jinguã ro sufre. ¹² Mizhocjimi o tsjapü o mbārā c'o profeta c'ü dya be ro zädä 'ma mi cārā anguezeji c'o me na jo c'o mi mamaji. Je ro zädä yo cjē yo rí cārāji dya. Mizhocjimi ya ndājā o Espíritu o ē 'ñünbü o mü'bü c'o 'ñaja nte o xi'ts'iji ja rgá sö ra 'ñempc'ejí dya libre, ja c'o nzi va mama c'o profeta. Nu'tsc'ejí, o j'itsc'ejí Mizhocjimi yo; maco c'o o anxé, dya nda pārāji ja ga cja, pero ne ra mbārāji.

Dios nos llama a una vida santa

¹³ Nguец'ua rí xi'tsc'öji rí tsjijñiji na jo in pjeñeji. Rí pjörütsjēji ja rgui minc'ejí. Jñunt'ü in mü'büji ra ch'a'c'üji c'o me na jo, 'ma ra ējē na yeje e Jesucristo. ¹⁴ Rí tsjagueji nza cja o t'i c'o cja'a texe c'ü xiji ra tsjaji. 'Ma dya be mi pārāgueji Mizhocjimi, mi cjagueji c'o mi netsjēgueji. Nudya, dya cja rí tsjagueji dya c'o. ¹⁵ Me na jo Mizhocjimi c'ü o 'ñünnc'ü in mü'büji i creoji. Nguец'ua xo rrā jo texe c'o rí tsjaji. ¹⁶ Na ngue ya t'opjü a cjava cja o jña Mizhocjimi: “Rí tsjaji ja c'o nzi rgá negö c'o na jo, na nguetscö na jozgö”, eñe Mizhocjimi.

¹⁷ Nu'tsc'ejí in xiqueji Mizhocjimi: “Mi Tatats'ügöjme”, in embgueji c'ü. Maco angueze jünncöji nguenda ja c'o nzi rgá cjagöji nzi 'nazgöji; dya juajnü. Nguец'ua ni jyodü rí süji angueze rgui mimiji texe c'o pa c'o xe rí minc'ejí va cja ne xoñijö mü. ¹⁸ C'o in mboxatitaji o zocüs'üji c'o tjürü c'o dya ni muvi. Pero nudya, in pārāgueji o ndömpc'üji va 'ñempc'ejí libre texe cja c'o tjürü. C'ü vi ndömpc'üji, dya ngue co oro, ni xo ri ngue co plata c'o tjeze. ¹⁹ O ndömpc'üji co o cji e Cristo c'ü me ni muvi. Ja c'o nzi ma cja c'o ts'imē c'o

mi pö't'üji, dya pje mi s'odü ni xo mi mancha, je xo va cjanu e Jesucristo, dya pje mi bübü c'o ma s'o. ²⁰ Mizhocjimi, 'ma dya be mi ät'ä ne xoñijöümü, o mama c'ü je rva cjanu rvá ndü e Jesucristo. Ngue yo cjë yo ni ma ra nguarü, yo o ëjë c'ü, o ë ndü por nu'tsc'ëji. ²¹ Mizhocjimi o tsjapü o te'e e Jesucristo 'ma ya vi ndü, cjanu o unü c'ü ra manda. Nguec'ua in ench'e in mü'büji Mizhocjimi, in päräji ra dya c'üji c'o me na jo.

²² O Espiritu Mizhocjimi o 'ñünnc'ü in mü'büji i creoji c'o jña c'o na cjuana ja ga cja e Jesucristo. Nguec'ua va ndin'tsc'iji in mü'büji c'o na s'o. Nguec'ua nudya, in pötqui s'iyagueji dya yo nin cjuarmaji. Dya nguextjo co in teji c'ü rí mamaji in s'iyaji; rí pötqui s'iyaji co texe in mü'büji. ²³ Ya ch'a'c'üji dya 'na mü'bü c'ü nuevo. Nuc'ü, dya vi 'ñeje cja nin tataji 'ñe nin nanaji. 'Ma jiyö, ro tjeze. Pero Mizhocjimi o dya c'üji c'ü, 'ma i dyätpäji o jña. Nu o jña, me na zëzhi, dya ra tjeze. ²⁴ Je t'opjü a cjava cja o jña Mizhocjimi c'ü o dyopjüji mi jinguä:

O pjin'ño me na zö o ndäjnä, pero dyot'ü o pjin'ño 'ñe jäbä o ndäjnä.

Je xo ga czazgöji nu, rí nteji. Bübü yo rí päräji 'ñe yo rí ät'äji yo me na zö.

Pero 'ma rá tügöji, ra chjorü yo na zö.

²⁵ Pero o jña Mizhocjimi, dya ra chjorü nu, eñe.

Ngue o jña Mizhocjimi c'ü o xi'ts'iji ja rgá salvats'üji.

2

¹ Nguec'ua rí jyëziji texe c'o na s'o. Dya cja rí pezhgueji o bëchjine. Dya cja rí tsjapqueji c'ü me na jotsc'ëji a jmi yo nin minteji. Dya cja rí deseaji c'o ch'unü c'o 'ñaja. Dya cjó cja rí xosp'üji o bëchjine. ² O lëlä 'ma cja ni jmus'üji, me neji o chichi ra ziji o lechi. Je xo rga cjatsc'ëji nu; me xo rí ñeji yo o jña Mizhocjimi yo na cjuana. Ngue o jñönü c'o da'c'üji para in mü'büji ngue c'ua rí zëzhgueji, ngue c'ua ra 'ñempc'ëji libre texe cja c'o na s'o. ³ Nu 'ma ya in päräji c'ü me s'iyats'üji c'ü in Jmugöji, nu'ma, rí ñegueji o jña Mizhocjimi.

Cristo, la piedra viva

⁴⁻⁵ 'Ma jäbäji o ngümü de piedra, 'ma tö't'üji 'na piedra c'ü dya neji, nu'ma, pëziji 'ma. Je xo ma cjatjonu e Jesucristo. Yo nte, dya neji c'ü. Pero Mizhocjimi ya vi juajnü, na ngue me ni muvi c'ü. E Jesucristo ixi bübüjtjo, o dya c'üji c'ü ni bübüjtjogueji dya. Nguec'ua xo in chjëntcjeji o piedra. Rí chëzhgueji cja e Jesucristo, ra jyäbäts'üji o templo Mizhocjimi. Ya xöcüs't'üji o tsja'c'üji o mböcjimits'üji. C'o mböcjimi mi unüji o animale Mizhocjimi c'o mi pö'tp'üji. Nu'tsc'ëji rí unü in mü'büji ja c'o nzi ga ne, na ngue c'ü o ndü e Jesucristo.

⁶ Je t'opjü a cjava cja o jña Mizhocjimi:

C'e piedra, rá jumügö a squina c'ü rá jäbägö a Sion, ngue c'ua ra zëzhi.

Ró juajnügö c'e piedra; me ni muvi c'ü.

Nu c'o ra 'ñench'e o mü'bü c'ü, dya ra bëzhi o tseji, ra ch'unüji c'o na jo c'o te'beji, eñe o jña Mizhocjimi.

⁷ Nu'tsc'ëji in ejmeji e Jesucristo, in päräji c'ü me ni muvi. Nu c'o dya ne ra dyätä, iyö c'o. Ya t'opjü cja o jña Mizhocjimi ja ga cja anguezeji:

C'o mi jäbä c'e ngümü go zöpüji c'e piedra, dya go neji c'ua c'ü.

Pero ngue c'ü ot'ü o jñümü Mizhocjimi cja squina, eñe o jña Mizhocjimi.

⁸ Je xo t'opjü a cjava:

Nuc'ü, chjëntjui nza cja 'na piedra c'ü rguí pjeñe yo nte, 'ñe c'ü rguí nügüji, eñe.

C'o nte c'o, dya neji e Jesucristo, na ngue dya ne ra dyätäji c'ü. Nu c'o dya ra dyätä e Jesucristo, Mizhocjimi ya mama ndeze mi jinguä c'ü ra ma sufreji.

Los que pertenecen a Dios

⁹ Nu'tsc'ëji ya juan'c'ügueji Mizhocjimi o tsja'c'üji o ntets'üji. In mböcjimigueji dya, in pëpqueji c'in Jmugöji c'ü bübü a jens'e. Ya xöcüs't'üji nguec'ua ya 'natjo jñiñits'üji dya. Mizhocjimi ya tsja'c'üji o ntetsc'ëji dya angueze. O tsja'c'üji texe yo, ngue c'ua rí zopjügueji yo nte. Rí xiqueji c'ü me na jonte Mizhocjimi. Na ngue 'ma mi nzhodügueji cja bëxöümü, o 'ñünnc'ü in mü'büji i jyëzgueji c'o na s'o, o dya c'üji c'ü o jya's'ü c'ü me na jo cja in mü'büji. ¹⁰ 'Ma ot'ü, dya mi ngue o ntetsc'ëji Mizhocjimi. Pero nudya, ngue o

ntetsc'ejí dya c'ü. 'Ma ot'ü, dya mi pãrãgüejí c'ü mi juen'tsc'ejí Mizhocjimi. Pero nudya in pãrãji me juen'tsc'ejí.

Vivan para servir a Dios

¹¹ In pjöt'üji in cãrãji cja c'o jñiñi c'ua ja dya in menzumügueji. Zö ne in mü'büji rí tsjaji c'o na jo, pero va ëjë in pjeñejí rí tsjaji c'o na s'o. Rí s'iyats'üji cjuarma, nguec'ua rí xi'tsc'öji, dya rí tsjaji ja c'o nzi gui ñetsjëji c'o na s'o. ¹² Yo nte yo dya pãrã Mizhocjimi, sanc'ejí yo, mamaji c'ü in cjagueji c'o na s'o. Nu'tsc'ejí rí tsjagueji na jo, ngue c'ua ra jñantc'aji in cjaji c'o na jo. Nguec'ua c'e pa 'ma ra 'ñünbü Mizhocjimi o mü'büji, ra mamaji c'ü me na jo Mizhocjimi.

¹³ Rí dyätãji texe c'o pje nde pjëzhi. Na ngue je ga cjanu ga ne Mizhocjimi. Rí dyätãji c'ü mero manda. ¹⁴ Xo rí dyätãji c'o gobernador c'o o 'ñeme c'ü mero manda. C'ü vi 'ñemeji c'o, ngue c'ü ra castigaoji c'o cja na s'o, 'ñe ra mamaji na jo'o c'o cja na jo. ¹⁵ Bübü c'o sanc'üji, mamaji c'ü in cjagueji c'o na s'o, pero dya pãrãji c'o mamaji. Mizhocjimi ne'e c'ü rí tsjagueji c'o na jo, ngue c'ua dya ra sö pje ra xi'ts'iji.

¹⁶ Zö dya ngue o cjatsc'ejí c'ü mero manda, zö in libregueji, pero dya rí tsjijñiji c'ü sö rí tsjaji c'o na s'o. Iyö. Na ngue ya ngue o ntets'üji dya Mizhocjimi. ¹⁷ Rí respetaoji texe yo nte. Rí pötqui s'iyaji yo nin cjuarmaji. Rí süji Mizhocjimi. Rí respetaoji c'ü mero manda.

El ejemplo del sufrimiento de Cristo

¹⁸ Nu'tsc'ejí in mbëpjiji, rí respetaoji c'o in lamugueji. Dya nguextjo c'o in lamugueji c'o na jonte c'o s'iyats'üji, c'o rí respetaoji. Xo rí respetaoji c'o in lamuji c'o na s'o. ¹⁹ Bübü 'ma ra tsja'c'üji rí sufregueji, zö dya pje in cjagueji c'o na s'o. Pero 'ma rí pësp'iji paciencia na ngue c'ü ni pãrãgüejí c'ü je ga cjanu ga ne Mizhocjimi, ra mã'c'ãji 'ma c'ü. ²⁰ 'Ma ra yapc'üji na ngue i tsjaji c'o na s'o, ¿pje ra dyeje, zö rí pësp'iji paciencia? Pero nu 'ma rí tsjagueji c'o na jo, 'ñe 'ma rí pësp'iji paciencia c'o ra tsja'c'üji rí sufrejí, nu'ma, ra mã'c'ãji 'ma Mizhocjimi. ²¹ Mizhocjimi o tsja'c'üji o t'itsc'ejí ngue c'ua rí tsjaji c'e tjürü ja c'o nzi va tsja e Jesucristo. O sufre por nutscöji. Nu'tsc'ejí xo rí tsjaji na jo, zö rí sufregueji. ²² Angueze, dya tsja c'o na s'o; dya xo mama o bëchjine. ²³ 'Ma o zadüji c'ü, dya ndünrü. 'Ma o tsjapüji o sufre, dya mama c'ü pje ro tsjapü anguezeji. C'ü o tsja, o sufre na ngue mi pãrã Mizhocjimi jün ngüenda na jo. ²⁴ 'Ma o sufre va ndü cja ngronsi, o ngötcüji in nzhubüji. O tsja a cjanu, ngue c'ua rá jëziji c'o na s'o, rá cjaji ja c'o nzi ga ne Mizhocjimi. Na ngue o sufre e Jesucristo, nguec'ua va jogü in mü'büji c'o na s'o. ²⁵ Nu'tsc'ejí mi nza cjatsc'ejí o ndëncjürü c'o ya vi xögü. Pero nudya, ya i nzhogueji a jmi c'e Ndambörü c'ü pjö'c'üji.

3

Cómo deben vivir los casados

¹ Nu'tsc'ejí in ndixüji, rí dyätãji yo nin xïraji. Nu 'ma dya ne ra 'ñejme o jña Mizhocjimi c'o nin xïraji, dya rí sido rí xipjiji ra 'ñejmeji. Rí sido rí dyätãji anguezeji. A cjanu, ra unüji ngüenda in cjaji c'o na jo, xa'ma xo ra 'ñejmeji. ² Na ngue anguezeji ra nuc'üji ja c'o nzi gui süji Mizhocjimi gui tsjaji c'o na jo. ³ C'ü rrã zöts'ejí, dya ngue c'ü me rí jöcüji cja in ñigueji. Dya rí chevgueji o oro, c'ü ra jñantc'aji. Ni xo rí sütqueji c'o, ni xo rí tsötc'ejí in dyëji. Ni xo ri ngue bitu c'o me ni muvi c'o rí jyegueji. Na nguejyo, nguextjo a xes'e c'ü ni jñetse na zö yo. ⁴ C'ü rrã zöts'ejí, je ngue a mbo cja in mün'c'ejí nu ja dya jó janda. Ngueje c'ü rí dyätãji na jo, dya rí tsjapqueji na nojo, dya rí chjünrüji. 'Ma rí tsjaji yo, me rguí muvits'üji 'ma a jmi Mizhocjimi. ⁵ Je xo ma cjanu ma tsja c'o ndixü c'o mi cãrã mi jinguã c'o mi creo Mizhocjimi. Ma zö o mü'büji cja jmi Mizhocjimi. Y mi ätäji c'o nu xïraji. ⁶ 'Naja c'o o tsja a cjanu, ngueje e Sara. Mi ätä e Abraham, mi xipji: "Nu'tsc'e in Jmuts'ügö, texe c'ü rí mandazü, rá cjagö", embe. Je xo rga cjatsc'ejí nu; rí tsjaji c'o na jo, dya rí süji. 'Ma rí tsjaji a cjanu, ra jñetse c'ü o mboxbëchets'üji e Sara.

⁷ Nu'tsc'ejí in bëzöji, rí minc'ejí na jo co yo nin suji, rí respetaoji. Na ngue in pãrãgüejí xenda na zë'tsc'ejí que na ngue anguezeji. Ya dya'c'üji c'ü ni bünc'ejí co Mizhocjimi para

siempre. Xo 'ñe yo nin sugueji, ya xo ch'unüji a cjanu. Nguec'ua ni jyodü rí respetaoji yo. 'Ma jiyö, dya ra dyä'tc'äji 'ma Mizhocjimi, 'ma pje rí dyötqueji.

Los que sufren por hacer el bien

⁸ C'ü xe rá xi'tsc'öji in nza texeji, rí tsjiñiji c'ü ri 'natjo in pjeñeji. Rí pötqui sentioji, y rí pötqui mäcjeji, y rí pötqui s'iyaji yo nin cjuarmaji. Xo rí pötqui juentseji. Dya rí tsjapü na nots'üji. ⁹ C'o pje cja'c'üji, dya rí nzhopqueji. C'o sanc'üji, dya pje rí xiqueji. C'ü rí tsjagueji, rí ma'tp'ügueji Mizhocjimi ra intsjimi c'o. Na ngue je xo va cjanu va intsjimits'üji Mizhocjimi 'ma o 'ñünnc'ü in mü'bügueji. ¹⁰ Je mama ga cjava o jña Mizhocjimi:

'Ma cjó c'o ne ra mäjä rgá mimi texe c'o pa, ni jyodü dya cja ra mama o jña c'o na s'o.

Dya xo ra mbedye bëchjine a ne.

¹¹ Ra jyëzi c'o na s'o, ra tsja c'o na jo.

Ra jyodü ja rgá mimiji na jo yo nu minteji.

¹² Na ngue Mizhocjimi nu'u na jo c'o cja na jo, 'ñe unüji ja c'o nzi ga dyötüji.

Pero Mizhocjimi dya nu'u na jo c'o cja na s'o, eñe o jña Mizhocjimi.

¹³ 'Ma me in jodüji c'ü rí tsjaji na jo, ¿ja rgá sö cjó pje ra tsja'c'üji 'ma? ¹⁴ Zö bübü 'ma cja'c'üji in sufreji na ngue c'ü ni tsjaji na jo, pero ngue c'ü rguí mäcjeji. Zö pje ra xi'ts'iji ra tsja'c'üji, pero dya rí süji, dya pje rí mbeñeji. ¹⁵ C'ü rí tsjagueji, rí sügueji Mizhocjimi c'ü in Jmugöji. Rí tsjiñiji na jo. Nguec'ua 'ma cjó c'o ra tsja'c'üji t'önü jenga in ench'e in mü'büji e Jesucristo, ra sö rí xipcjeji na jo 'ma c'o. Rí chjünrüji na jo co respeto. ¹⁶ In cjaji dya c'o na jo, na ngue bübüts'üji dya e Jesucristo. Zö ra xo'sc'üji o bëchjine ra mamaji in cjaji c'o na s'o, pero sido rí tsjaji c'o in pärägueji na jo. Xa'ma ra tseje c'o pe'chc'ejji a cjanu. ¹⁷ Nu 'ma ne Mizhocjimi rí sufregueji, xenda na jo rí sufreji na ngue c'ü rguí tsjagueji c'o na jo, que na ngue c'ü rvi tsjaji c'o na s'o.

¹⁸ 'Natjo vez o pätcäji va sufre e Jesucristo va ngötcüji in nzhubüji. Maco me na jo c'ü; nuzgöji, dya ma jozgöji. O ngötcüji in nzhubüji, nguec'ua sö rá chëzhgöji dya a jmi Mizhocjimi ra recibidozüji. E Jesucristo mi bübü o cuerpo, nguec'ua o sö o mbö't'üji. Pero o tetjo, na ngue c'ü o Espíritu o tsjapü o te. ¹⁹ C'ü o Espíritu o ma zopjü c'o o aljma c'o añima, nu ja cjot'ü. ²⁰ Nuc'o, ngue c'o mi cārā 'ma mi bübü e Noé, 'ma mi ät'ä c'e trabarco. Mizhocjimi me go mezhe va mbësp'i paciencia anguezeji, pero dya go ne go dyäräji. 'Ma o 'ñeje c'e tradyebe, mi tuns'ü c'e ndeje c'e barco. Nguec'ua, dya go ndü c'o ocho c'o vi cjogü a mbo o salvaji. ²¹ C'e ndeje sö rá jyëntspiji dya, c'ü rvá jigöji c'ü o salvazüji, na ngue c'ü vi te e Jesucristo. C'ü rvá jigöji, dya ngue c'ü o mbechqueji in cuerpoji; je ngue c'ü rvá jizhiji a jmi Mizhocjimi c'ü ya 'nintsquiji in mü'büji, y rá cjaji dya c'o rí päräji na jo. ²² E Jesucristo ya ma a jens'e; bübü dya, cja o jodyë Mizhocjimi. Angueze manda dya texe cja c'o o anxë Mizhocjimi 'ñe c'o pje nde pjëzhi c'o pë's'i poder a jens'e.

4

Sirviendo según la capacidad que Dios nos ha dado

¹ E Jesucristo o sufre o cuerpo va mböxcüji. Nu'tsc'ejji xo ni jyodü rí bübüji dispuesto rí sufregueji. Na ngue 'ma rí sufreji, ya ni ma rguí jyëziji c'o na s'o. ² Nguec'ua c'o pa c'o xe rí minc'ejji, dya rí tsjagueji ja c'o nzi gui ñetsjëji c'o na s'o. Rí tsjaji ja c'o nzi ga ne Mizhocjimi. ³ Ya rguí chjëntjui c'ü i tsjagueji ja c'o nzi ga tsja c'o dya pärä Mizhocjimi. Mi cjagueji texe c'o ma s'o c'o ma ëjë in pjeñeji. Mi cjagueji c'o na s'o cja mbaxua, mi jmurügueji, 'naxömü rí tïgueji. Xo mi ma'tc'ejji yo ts'ita, maco mama c'o ley c'ü dya cjó sö ra ma't'ü yo. ⁴ C'o dya pärä Mizhocjimi, me cjaji c'o na s'o, texe c'o va ëjë o pjeñeji. Nguec'ua me cjiñiji jenga dya cja in cjagueji c'o na s'o co anguezeji. Nguec'ua me sanc'ejji yo. ⁵ Pero anguezeji ra nzhötüji ngüenda Mizhocjimi c'ü ya bübü ra jñünpü ngüenda yo bübütjo, 'ñe c'o ya ndü. ⁶ C'o ya ndü, 'ma xe mi bübüji, o xipjiji o jña Mizhocjimi. Zö o

tsjapüji o sufreji va, ja c'o nzi ga sufre texe yo nte, zö ya ndüji, pero c'o mi ench'e o mü'bü Mizhocjimi, sido ra bübüttö o aljmaji ja c'o nzi ga bübü Mizhocjimi.

⁷ Ya ni ma ra nguins'i ne xoñijöümü. Nguéc'ua nu'tsc'ejí rí tsjijñiji na jo in pjeñeji. Rí pjörüji ja rguí minc'ejí. Y rí sido rí dyötüji Mizhocjimi. ⁸ C'ü xenda ni muvi rí tsjaji, rí pötqui s'iyaji co texe in mü'büji. Na ngue 'ma in s'iyaji, in perdonaoji, 'ma c'ó c'o pje tsja'c'üji. ⁹ 'Ma va säjä nin cjuarmaji yo ni 'ñeje nan'ño jñiñi, rí unüji ja ra oxüji. Rí pötqui recibidoji a cjanu, dya pje rí mamaji. ¹⁰ Na puncjü c'ua ja nde va dyacüji Mizhocjimi c'ü rá pëpcöji angueze. C'o vi ch'a'c'ü rí tsjaji, tsjaji ngue c'ua rí pötqui pjös'üji yo nin cjuarmaji. 'Ma rí tsjaji a cjanu, in pëpqueji na jo 'ma Mizhocjimi. ¹¹ Nu c'o zopjü yo nte, ni jyodü ra mamaji o jña'a ja c'o nzi ga 'ñünbü o mü'bü Mizhocjimi c'ü rguí mamaji. Nu c'o pjöste, ra pjösteji ja c'o nzi va unü Mizhocjimi ra pjösteji. Nguéc'ua texe c'o rí tsjaji, ra unüji ngüenda ja ga cja e Jesucristo, ra mamaji c'ü me na jo Mizhocjimi. E Jesucristo, ni jyodü c'ü dya rá jëziji c'ü rgá mamaji c'ü me na jo, 'ñe me na nojo. Je rga cjanu.

Sufriendo como cristianos

¹² 'Ma va ëjë c'o me na s'ëzhi c'o me in sufreji, dya rí tsjijñiji: “Maco rí ench'e in mü'büjme e Jesucristo, ¿jenga rí sufregöjme?”, rí 'ñeñeji. Jëts'iji rí sufreji, ngue c'ua ra jñetse cjo sido rí 'ñejmeji Mizhocjimi. Rí xi'tsc'öji yo, na ngue rí s'iyats'üji. ¹³ C'ü rí tsjaji, rí mägueji, na ngue c'ü rguí sufregueji ja c'o nzi va sufre e Jesucristo. 'Ma ra ëjë angueze c'ü me rrä zö rva ëjë, me rí mägueji na puncjü. ¹⁴ Nu 'ma sanc'üji yo nte na ngue c'ü ni dyätpägueji o jña e Jesucristo, ngue c'ü rguí mäcjeji. Na ngue bübüts'üji o Espiritu Mizhocjimi c'ü cja'c'üji rí päräji c'ü bübü Mizhocjimi co nu'tsc'ejí. C'o nte, na cjuana sadü e Cristo c'o. Nu'tsc'ejí in mangueji c'ü me na jo c'ü. ¹⁵ Dya rí pöt'ütegueji, ni pje xo rí pönüji, ni xo rí tsjagueji c'o na s'o, ni xo rí ma ñaji c'ua ja dya pë'sc'ü rí ñugueji. Nujyo na s'o, dya nguejyo ne Mizhocjimi c'ü rguí sufregueji va yo. ¹⁶ Pero 'ma c'ó c'o sufre na ngue c'ü ni dyätpä o jña e Jesucristo, dya ni jyodü ra tseje 'ma. Sido ra dyätä na jo, ngue c'ua yo nte ra mbäräji c'ü me na jo Mizhocjimi.

¹⁷ Nutscöji o ntezgöji Mizhocjimi, c'ü rgá sufregöji chjëntjui c'ü ya ri jüncüji ngüenda Mizhocjimi. Maco nguetscöji ot'ü rí sufregöji, na c'o dya ne ra dyärä o jña Mizhocjimi, juejme c'o. Ra sufreji me na puncjü 'ma ra jñünpü ngüenda Mizhocjimi anguezeji. ¹⁸ Nu c'o ya na jo a jmi Mizhocjimi, sufre ga 'ñemeji libre cja c'o na s'o. Na c'o dya sū Mizhocjimi c'o dya jëzi c'o na s'o, juejme c'o. Ra ma sufreji na puncjü. ¹⁹ Mizhocjimi o ngambgagöji va, dya ra jyëzguigöji. Nguéc'ua, nu c'o sufre ja c'o nzi ga ne Mizhocjimi, ni jyodü c'ü dya ra züji, na ngue Mizhocjimi ra mbörü anguezeji. Y ra sido ra tsjaji c'o na jo.

5

Consejos para los creyentes

¹ Bübüts'üji c'o pastor. Nguéje c'o rá zopjügö dya, na ngue xo rí pastorgö. Ró nugö 'ma mü o sufre e Jesucristo. Y 'ma rá jandgöji ja ga cja c'ü me na nojo, me xo rguí muvizgöji co angueze a jmi Mizhocjimi. ² Nu'tsc'ejí in pastorji, in chjëntcjeji nza cja o mbörü. Nguéc'ua rí xi'ts'iji c'ü rí pjörüji o nte Mizhocjimi c'o o dya'c'üji rí pjörüji. Dya ngue c'ü ixi cja'c'üji a fuerza rí pjörüji; ngue c'ü rí ñegueji rí pjörüji. Dya ngue c'ü rguí pjörüji c'ü rí chögueji o merio; ngue c'ü rí pjörüji co texe in mü'büji. ³ Dya xo rí tsjapüji na nojo cja yo o dya'c'üji c'ín Jmugöji in pjörüji. C'ü rí tsjaji, rí jizhgueji 'na tjürü c'ü na jo, ngue c'ua xo 'ñe anguezeji ra tsjaji. ⁴ Nguéc'ua 'ma ra ëjë c'e Ndambörü c'ü ngue e Jesucristo, ra dya'c'üji c'ü dya ra tjeze, ra dya'c'üji c'ü me rguí muvits'üji cja o jmi; rí bübüttöji co angueze para siempre.

⁵ Nu'tsc'ejí in sëji, 'ñetsc'ejí in süngüji, rí dyätäji yo pastor. Nu'tsc'ejí in texeji, rí pötqui respetaoji, dya rí tsjapü rrä nots'üji. Na ngue je t'opjü a cjava cja o jña Mizhocjimi: Mizhocjimi nu'u na ü c'o cjavü na nojo. Pero c'o dya cjavü na nojo, me nu'u na jo c'o, eñe.

⁶ Me na zëzhi Mizhocjimi. Nguec'ua nu'tsc'ëji, dya rí tsjapqueji rrã notsc'ëji. Nguec'ua 'ma ra zädä c'e pa c'ü ya juajnü angueze, ra dya'c'üji c'ü me rguí muvits'üji cja o jmi.

⁷ Texe c'o in mbeñeji, rí xipcjeji Mizhocjimi. Na ngue angueze me mbents'ëji ga mbö'c'üji.

⁸ Rí tsjijñiji na jo in pjeñeji. Rí pjörütsjëji ja rgui mimiji. Na ngue c'ü dya jo'o nuc'üji na ü, chjëntjui nza cja 'na león c'ü me ngãxã me jodü cjó ra za'a. ⁹ Pero dya rí sūgueji; sido rí ñejmeji Mizhocjimi, ngue c'ua rí chõpüji c'ü dya jo. Rí zëzhgueji na ngue in pārãgueji c'ü je xo ga cjanu ga sufre c'o nin cjuarmaji c'o cãrã texe cja ne xoñijõmü. ¹⁰ Mizhocjimi o 'ñünngü in mü'büji ró creoji. Na ngue ne'e c'ü rá mandaji co e Jesucristo. Nguec'ua zö rí sufregueji ja nzi pa, pero 'ma rí sëchiji, Mizhocjimi ra jocüts'üji na jo in mü'büji. Y ra dya'c'üji rí zëzhgueji, ngue c'ua dya rí jyëzgueji, sido rí dyätäji. Na ngue angueze pjöxcüji texe c'o ni jyodüzüji. ¹¹ Me na nojo Mizhocjimi, ra manda para siempre. Je ga cjanu.

Saludos finales

¹² Ne carta nu, ngezgö ró mamagö yo jña; e cjuarma Silvano o dyopjü. Nujnu, rí pārãgö pëpi na jo Mizhocjimi. Dya nda puncjü yo ró xi'tsc'öji cja ne carta. Ró zo'c'öji, 'ñe ró xi'tsc'öji c'ü na cjuana me s'iyazüji Mizhocjimi me pjöxcüji. Dya rí jyëziji c'ü.

¹³ Va bö'tc'ütjoji Cjimi c'o jmurü a Babilonia c'o ya xo juajnü Mizhocjimi ja c'o nzi va juan'c'üji. Xo va bö'tc'ütjoji Cjimi e cjuarma Marcos c'ü chjëntjui c'ü ri ngue in ch'igö.

¹⁴ Rí pötqui s'iyaji; rí pötqui zenguateji co texe in mü'büji.

Nu'tsc'ëji bübü in mü'büji e Jesucristo, rí ötcö Mizhocjimi ra mäjä in mü'büji, dya pje rí mbeñeji. Je rga cjanu.

SEGUNDA CARTA DEL APOSTOL SAN PEDRO

Pedro escribe a los creyentes

¹ Nutscö e Simón Pedro rí pen'c'ejí ne carta. O juancü e Jesucristo rá c'jagö apóstole. Pero rí mbëpjítjogö; angueze ngue ín lamugö. Nutscöjme rí apóstolejme o dyaciujme Mizhocjimi rí ench'e ín mün'c'öjme e Jesucristo. Xo 'ñetsc'ejí xo dya'c'üjì *in* ench'e ín mün'c'ejí c'ü. Nguec'ua, dya nguextjözujme o salvazügöjme c'ü; xo 'ñetsc'ejí xo salvats'üguejì. Na ngue me na jonte e Jesucristo c'ü ín Mizhocjimigöjì c'ü o 'ñe salvazüjì; dya juajnü c'o ri ne. ² Rí ötcö Mizhocjimi ra mböxc'üjì xenda rí päräguejì e Jesucristo nu c'ü ngue ín Mizhocjimigöjì 'ñe ngue ín Jmugöjì, ngue c'ua xenda rí unnc'ejí ngüenda c'ü me nuc'ejí na jo Mizhocjimi. 'Ma ga cjanu, xenda ra mäjä in mün'c'ejí, dya pje rí mbeñejì.

Cualidades del cristiano

³ E Jesucristo o matcüjme; nutscöjme ró möjme co angueze. Ró unnc'öjme ngüenda c'ü me na nojo angueze, 'ñe c'ü me na jo c'o mi cja. E Jesucristo ngue Mizhocjimi c'ü, y me na zëzhi. Nguec'ua va jítsigöjme texe c'o ni jyodü rá xi'tsc'öjme, ngue c'ua mas rí päräguejì angueze. Ngue c'ua ra bübüts'üjì Mizhocjimi; nu'tsc'ejí rí süjì rí dyätquejì c'ü. ⁴ Nu cja ne xoñijömü, ya ni ma ra s'odü, na ngueje yo nte me mápäjì c'o netsjèjì. Pero me na nojo e Jesucristo, nguec'ua me xo na nojo c'o o xitsijme ra dyacüjì. Nguec'ua sö rá jëzgöjì c'o rí netsjèjì. A cjanu, ja c'o ga cja Mizhocjimi, je xo rga c'jagöjì nu. ⁵ Nu'tsc'ejí ya dya'c'ejí *in* ench'e ín mün'c'ejí e Jesucristo. Nguec'ua rí pjötpüguejì na puncjü ngüenda rí tsjajì c'o na jo. Nuc'ua ra sö rí päräjì c'o na jo c'o rí tsjajì, 'ñe c'o na s'o c'o dya rí tsjajì. ⁶ Nuc'ua, ra sö rí pjörü ja rguí mimijì; dya rí tsjatsjèjì c'o *in* netsjèjì. Nuc'ua, ra sö rí pë's'ijì paciencia 'ma cjó pje ra tsja'c'üjì. Nuc'ua, ra sö rí süjì Mizhocjimi y rí tsjajì c'ua ja nzi ga ne. ⁷ Nuc'ua, ra sö rí pötü rguí ñejì yo nin cjuarmajì. Nuc'ua, ra sö rí s'iyaguejì texe yo nte.

⁸ 'Ma rí sido rí tsjajì yo me na jo, ra jñetse c'ü *in* päräguejì e Jesucristo c'ü ín Jmugöjì. ⁹ 'Na cjuarma, 'ma dya cja yo na jo, chjëntjui c'ü ri ngorö c'ü dya ri janda na jo. 'Ma ga cjanu, ya jyombeñe c'ü o ndintspi o mü'bü c'o na s'o c'o mi cja 'ma dya be mi pärä e Jesucristo. ¹⁰ Nguec'ua rí xi'tsc'öjì cjuarma, rí sido rí tsjajì yo me na jo. 'Ma rí tsjajì yo, ra jñetse c'ü o juanc'üguejì Mizhocjimi, y o 'ñünnc'ü ín mü'büjì i 'ñejmejì e Jesucristo. 'Ma rí sido rí tsjajì yo, dya rí xöguejì 'ma cja c'e 'ñijì c'ü na jo. ¹¹ Y me ra mä'c'äjì, 'ma rí sät'äjì nu ja ri manda e Jesucristo c'ín Jmugöjì c'ü o 'ñe jocüzü ín mü'büjì. Je ngueje nu rí tsäräguejì para siempre.

¹² Ya *in* päräguejì yo jña yo na cjuana, y dya *in* jëzguejì yo. Pero rá sido rá mbennc'ejí yo. ¹³⁻¹⁴ Rí pärägö c'ü dya ra mezhe ra mbötcügöjì. Na ngueje o jítsi a cjanu e Jesucristo c'ín Jmugöjì. Nu dya xe rí bünc'ö, rí pärägö ni jyodü rá mbennc'ejí yo jña yo ya xi'ts'ijì, ngue c'ua rí unnc'ejí na jo ngüenda. ¹⁵ Rá jü'sc'ö cja xiscömü yo, ngue c'ua ra sö rí mbeñeguejì 'ma ya rga tügö.

Los que vieron la grandeza de Cristo

¹⁶ Ró xi'tsc'öjme c'ü ra ëjë na yeje e Jesucristo c'ín Jmugöjì co o poder Mizhocjimi. Bübü c'o mama ngue 'na bëchjine c'ü ró cjiññitsjègöjme c'ü rí xipjijme yo nte. Pero dya je ga cjanu. Na ngueje ró nu'ujme c'ü me na nojo e Jesucristo. ¹⁷⁻¹⁸ Ró jandajme 'ma mi cäräjme angueze cja c'e t'eje. Me ma sjü'ü nu, na ngue Mizhocjimi c'ü nu Tata o tsjapü me go juëns'i e Jesucristo, y o mama c'ü me na jo c'ü. Ró ärägöjme o jña Mizhocjimi c'ü vi 'ñeje nu ja me na zö, o mama: "Nujnu, ngue ín Ch'igö nu me rí s'iyagö nu me rí mápägö", eñe.

¹⁹ Je a cjanu va zädä c'ü o mama c'o profeta c'ü ro ëjë e Cristo. Nguec'ua rí pärägöjì c'ü na cjuana c'o o dyopjü c'o profeta. Rí tsjapüguejì na puncjü ngüenda c'o o dyopjüjì, na ngueje chjëntjui nza cja 'na sivi c'ü jya's'ü nu ja na bëxömü. 'Ma va pes'e e tanse, *in* päräguejì c'ü ya ra jyas'ü. Je xo ga cjatjonu, 'ma rí tsjapüjì na puncjü ngüenda c'o o

dyopjü c'o profeta, rí pārāgueji, 'ma ya ra zädä ra ëjë na yeje e Jesucristo. ²⁰ C'o o jña Mizhocjimi c'o o dyopjü c'o profeta, ixtí unnc'ejí ngüenda c'ü dya cjó sö ra mbārātsjē c'ü mama c'o; ni jyodü o Espíritu Mizhocjimi ra mbös'ü ra mbārā c'o. ²¹ Na ngue c'o profeta, dya nguijñitsjēji c'o jña c'o o dyopjüji; nguetsjē o Espíritu Mizhocjimi o 'ñünbü o mü'büji o pätpäji Mizhocjimi.

2

Los que enseñan mentiras

¹ C'o nte a Israel, mi cārā c'o mi cjäpü mi 'ñeje cja Mizhocjimi c'o jña c'o mi mamaji, pero dya ma cjuana c'o mi mamaji. Je xo rga cjanu a ndetsc'ejí, ri cārā o xöpüte c'o dya rga cjuana. Anguezeji, dya ra tsjäpüji ngüenda c'ü ín Jmugöji, maco o ndü por anguezeji. Nguec'ua Mizhocjimi ra tsjäpü ra ma sufreji. C'o xöpüte ra jí'ts'íji c'o dya cjuana. 'Ma cjó c'o ra creo c'o ri jizhi anguezeji, ra bēzhi 'ma c'o. ² C'o xöpüte, me ra tsjaji c'o ri netsjēji c'o na s'o. Na puncjü o cjuarma c'o ra ndeñe co anguezeji, je xo rgá tsjatjoji nu. Nguec'ua yo nte yo dya be ejme e Jesucristo, ra mamaji c'ü dya jo o 'ñiji Mizhocjimi nu na cjuana. ³ C'o xöpüte, me ri neji o merio. Ra jyodüji ja rgá zo'c'üji, ngue c'ua rí cheñeji co anguezeji rí unüji o ofrenda. Pero ndeze mi jinguā, ya mama Mizhocjimi c'ü ra jñünpü ngüenda c'o. Y ya bübü ra tsjäpü ra ma sufre c'o.

⁴ Bübü c'o o anxe Mizhocjimi c'o o tsja na s'o. Nguec'ua Mizhocjimi o tsjäpü o sufreji, o mboch'üji a linfiernu nu ja me na bēxömü. Je 'nün't'üji nu co cadena, hasta 'ma ra zädä c'e pa 'ma ra jñünpü ngüenda Mizhocjimi anguezeji. ⁵ Mizhocjimi xo tsjäpü o sufre c'o mi cārā mi jinguā c'o me mi cja na s'o, c'o dya mi ätä Mizhocjimi. O peñe 'na tradyebe cja ne xoñijōmü o chjotüji. C'o pa c'o, mi bübü 'na bēzo c'ü mi chjü e Noé. Mi xipji c'o nte ro jyēziji c'o na s'o, ro tsjaji c'o na jo. Nuc'ü, dya ndü cja c'e tradyebe c'ü, ni xo ri ngue c'o nu familia. Mi ochoji, dya chjotüji. ⁶ O mezhe c'ua Mizhocjimi xo chjotü c'o jñiñi a Sodoma 'ñe a Gomorra c'o me ma s'o. O chjotü co sivi o mbēzhiji o bozivi. Nguec'ua yo dya cjäpü ngüenda Mizhocjimi sö ra unüji ngüenda xo 'ñe anguezeji ra ma sufreji, c'ua ja nzi va sufre c'o mi cārā a Sodoma 'ñe a Gomorra. ⁷ Mizhocjimi o chjotü c'o mi cārā c'o jñiñi c'o, pero o salva e Lot o pjongü. E Lot, mi cja c'o na jo. Nguec'ua me mi xicha o mü'bü c'o na s'o c'o mi cja c'o nte. Porque mi cjatsjēji c'o mi netsjēji c'o me ma s'o, dya mi cjäpüji ngüenda Mizhocjimi. ⁸ E Lot, mi cja c'o na jo. Nguec'ua pama pama me mi sufre o mü'bü, na ngue o jñanda c'o nu menzumüji mi cjaji c'o me ma s'o. Y o dyärä mi ñaji c'o me ma s'o. ⁹ C'o ma't'ü Mizhocjimi c'o cja na jo, me sufreji na ngue c'ü na s'o c'ü cja yo nte. Pero me na zēzhi c'ü ín Jmugöji, ra mbös'ü ra zēzhi c'o. C'o mi cja na s'o, zö dya be va sädä c'e pa 'ma ra jñünpüji ngüenda, pero ya mama Mizhocjimi ra castigao c'o.

¹⁰ C'o xöpüte c'o dya ga cjuana, cjatsjē c'o netsjēji c'o me na s'o. Cjäpüji c'ü dya ni muvi c'ín Jmugöji. Nuc'o, ngue c'o xenda ra tsjäpü Mizhocjimi ra sufre c'o. Cjäpüji me na nojo, dya neji cjó pje ra xipjiji. Y sadüji yo pjēzhi na nojo, dya süji. ¹¹ Maco dya cja a cjanu c'o o anxe Mizhocjimi. Na ngue 'ma cjó c'o ra tsja c'o na s'o, zö ra ma c'o anxe a jmi c'ín Jmugöji ra ma cösteji, pero dya ra zadüji c'ü vi tsja na s'o. Maco xenda na zēzhi c'o anxe que na nguetscöji.

¹² C'o xöpüte, chjēntjui nza cja yo animale yo dya sü Mizhocjimi. C'ü vi ngama Mizhocjimi yo animale, ngue c'ü ra zürüji ra mbö't'üji. Je xo rga cjatjonu c'o xöpüte c'o na s'o, ra chjotüji c'o, dya ra salvaji. Na ngue sadüji nu c'ü dya pārāji. ¹³ Mizhocjimi ra tsjäpü ra sufreji na ngue anguezeji vi tsjäpüji o sufre c'o 'ñaja. Anguezeji me mājā ga tsjaji o mbaxua zö ri xömü zö ri ndempa. Jmurüji co nu'tsc'ejí 'ma ín sigueji o xēdyi. Pero me na s'o a ndetsc'ejí, ix 'na tsetjo c'ü cjaji. Na ngue me mājā ga xi'ts'íji c'o dya cjuana.

¹⁴ Texe 'ma jandaji 'na ndixü, me neji ra tsjaji c'ü na s'o. Dya söyaji, sido cjaji c'o na s'o. Onpüji c'o nte c'o dya creo Mizhocjimi co texe o mü'büji, ngue c'ua xo ra tsjaji a cjanu c'o na s'o. Me pārā ja ga zopjüji c'o, ngue c'ua ra ndeñeji co anguezeji ra unüji o ofrenda. Me na s'o anguezeji; Mizhocjimi ra tsjäpü ra ma sufreji. ¹⁵ Anguezeji ya xögüji cja c'e 'ñiji

c'ü na jo, ya ndëpji c'ü o 'ñiji e Balaam c'ü mi ngue o t'i e Beor. E Balaam mi ne ro ndöjõ na puncjü o merio; nguec'ua va tsja na s'o. ¹⁶ E Balaam mi ngue 'naja profeta c'ü mi ña o jña Mizhocjimi. Pero o nguijñi o mü'bü c'ü na s'o, mi ne ro mama 'na jña c'ü dya vi xipji Mizhocjimi. Zö dya ña yo animale, pero o ña'a 'na burru nza cja 'na nte va huënc'h'i e Balaam, na ngue na s'o c'ü mi cjiñi e Balaam. Nguec'ua go ndümbeñe e Balaam, dya go mama c'e jña c'ü mi ne ro mama.

¹⁷ C'o xöpüte, chjëntjui nza cja 'na pozo c'ü ojtjo ndeje. Xo chjëntjui nza cja o ngömü c'o tunütjo ndajma 'ma na zëzhi ga vü. Ya mama Mizhocjimi c'ü ra mboch'üji a linfiernu nu ja me na bëxömü; nunca ra mbedyeji nu. ¹⁸ Yo nte, dya pãrãji o 'ñiji Mizhocjimi. Pero cãrã anguezeji c'o cja ni ma ra jyëzi c'o tjürü c'o na s'o. C'ü cja'a c'o xöpüte, zopjüji c'o nte c'o, ngue c'ua ra ndeñeji co anguezeji. Cjapüji me pãrãji, pero mamaji jña c'o dya ni muvi. Xipji c'o nte, na jo ra tsjaji ja c'o nzi ga netsjëji, dya ni jyodü ra mbötpüji ngüenda ja rgá mimiji. ¹⁹ Mama c'o xöpüte ga xipji c'o cjuarma: “Nu'tsc'ëji in libregueji dya, dya cja mandats'üji c'o ley, sö rí tsjatsjëji c'ua ja c'o nzi gui ñetsjëji”, eñeji. Maco dya libre c'o xöpüte, sido me cjaji c'o na s'o. 'Ma dya sö 'na nte ra jyëzi c'o na s'o, dya libre, mandaji 'ma c'ü. ²⁰ Cãrã o nte c'o ya jyëzi c'o na s'o c'o cja'a yo nte cja ne xoñijömü. Ya mbedyeji libre, na ngue pãrãji ja ga cja e Jesucristo c'ín Jmugöji, nu c'ü o ëjë o ë ñevgueji libre cja c'o na s'o. Pero 'ma ra nzhogüji na yeje cja c'o na s'o, 'ma dya ra jyëziji, nu'ma, xenda rrã s'o 'ma, que na ngue 'ma dya be mi pãrãji e Jesucristo. ²¹ O jíchiji o jña Mizhocjimi, o mbãrãji o 'ñiji e Cristo c'ü me na jo. Pero o jyëziji c'e jña. Nguec'ua xenda ra sufreji que na ngue 'ma dya ro mbãrãji c'e 'ñiji. ²² In pãrãgueji c'e jña c'ü rí mamaji: “Ne dyo, ya nzhogü o zi'i yo na s'o yo vi nzhocü. Ne cuchi nu ya vi be'ch'e, o yepe o ma 'ñönt'ü cja mbëmü”, eñe c'e jña. Je xo ga cjatjonu yo nte c'o jëzi c'o na s'o, cja na nzhogü cjaji na yeje c'o na s'o.

3

La venida del Señor

¹ Rí s'iyats'üji cjuarma. Ne carta nu rí opcjõ rí pen'c'ëji, ngue nu na yeje, na ngueje ya ró pen'c'ëji 'naja. In cjiñi na jo, nguec'ua rí pen'c'ëji yo carta rí mbenn'c'ëji c'o ya in pãrãgueji. ² Nguec'ua, dya rí jyombeñeji c'o jña c'o o mama c'o o profeta Mizhocjimi mi jinguã, 'ñe c'o xo ró xi'tsc'öjme nutscöjme rí apóstolejme. C'o ró xi'tsc'öjme, ngueje c'o o jítsijme c'ín Jmugöji nu c'ü o ë ñevgueji libre cja c'o na s'o.

³ Ixtí unnc'ëji na jo ngüenda c'ü rá xi'tsc'öji dya. C'o cjë 'ma ya ngue ra nguins'i e jens'e 'ñe ne xoñijömü, ra ngãrã c'o me ra tsjapü burla o jña Mizhocjimi, ra tsjaji ja c'o nzi ga netsjëji c'o na s'o. ⁴ Ra mamaji: “¿Ja je bübü c'e bëzo c'ü Jesús c'ü o mama ra ëjë na yeje? Maco dya va ëjë. Ya ndü c'o ín tatagöji. Y nuc'ü, dya sö ra ëjë. Ne xoñijömü sidotjo ja c'o nzi va t'ät'ä”, eñeji. ⁵ Anguezeji, dya ra ne ra mbeñeji ja va chjorü ne xoñijömü. Mi jinguã, nguextjo c'ü o ña Mizhocjimi, o bübü ne jens'e 'ñe ne xoñijömü. Ne xoñijömü, o c'os'ü cja c'o ndeje c'o mi po'o, go jñetse e jömü. Nguec'ua ne xoñijömü mi bübü a nde'e cja yo ndeje. ⁶ Yo ndeje, o zädã 'ma o tsjapü Mizhocjimi o tsobü cja ne xoñijömü, go chjotü. ⁷ Ne jens'e 'ñe ne xoñijömü nu rí cãrãji dya, ya mama Mizhocjimi ra chjorü yo. Nujyo, ra ndë'ë yo, 'ma ra zädã c'e pa 'ma ra jñüncüji ngüenda Mizhocjimi. Nu'ma, ra ma sufre c'o dya zü Mizhocjimi.

⁸ Rí s'iyats'üji cjuarma, nguec'ua rí xi'tsc'öji, dya rí jyombeñeji ja ga cja. 'Natjo pa, chjëntjui 'na mil o cjë cja o jmi Mizhocjimi. Y 'na mil o cjë'ë, chjëntjui 'natjo pa. ⁹ Bübü c'o mama: “Ya mezhe na puncjü e Jesucristo; maco dya sö ra ëjë c'ua ja nzi va mama”, eñeji. Pero dya je ga cjanu. E Jesucristo me pëscöji paciencia, dya ne cjó ra ma sufre; ne'e c'ü ra nzhogü o mü'bü texe yo nte. Nguec'ua dya be ga 'ñeje.

¹⁰ Ra ëjë na yeje c'ín Jmugöji ra 'ñe jñüncüji ngüenda. Ra zädã c'e pa c'ü dya ri te'beji, chjëntjui 'na xömü 'ma ra ëjë 'na mbë'ë cja 'na ngümü, 'ma dya cjó te'be. Ra yürü me na jens'e, y ra chjorü ne jens'e. Yo bübü a jens'e, xo ra chjorü co sivi yo. Ne xoñijömü, xo ra ndë'ë nu, ra chjorü. Xo 'ñe texe yo bübü cja ne xoñijömü, nde ra chjorü yo.

¹¹ Na ngue ra chjorü texe yo, ni jyodü na puncjü rí sügueji Mizhocjimi rí tsjaji ja c'o nzi ga ne angueze. ¹² Rí che'beji c'e pa 'ma ra ëjë na yeje Mizhocjimi; rí che'beji co texe in mü'büji. Nu'ma, ngue 'ma ra ndë'ë ne jens'e ra chjorü. Xo 'ñe texe yo bübü a jens'e, nde ra chjorü yo. ¹³ Nutscöji rí te'begöji ra bübü 'na jens'e nuevo, c'ua ja nzi va mama Mizhocjimi. Xo 'ñe 'na xoñijömu nuevo. Texe c'o ra tsjaji nu, nde na jo c'o.

¹⁴ In te'beji yo na jo yo ya ró mangö. Nguec'ua rí pjötpügueji ngüenda ja rgui minc'ejí, ngue c'ua 'ma ra ëjë c'ín Jmugöji, ra mäjä in mün'c'ejí, dya rí tsegueji. Y dya pje ra chö'tc'üji c'ü rrä s'o. Rí xi'tsc'öji yo, cjuarma, na ngue rí s'iyats'üji. ¹⁵ Dya rí tsjijñiji c'ü ya mezhe na puncjü c'ín Jmugöji. Rí mbeñegueji c'ü me pëscöji paciencia ngue c'ua ra jogü ín mü'büji. Mi cjuarmagöji e Pablo c'ü me rí neji, xo o xi'ts'iji a cjanu cja c'e carta c'ü o pen'c'ejí. Na ngueje Mizhocjimi o unü o pjeñe. ¹⁶ Texe cja yo carta yo opjü e Pablo, xo mama a cjanu nu yo rí xi'tsc'öji. C'o jña c'o mama angueze, bübü c'o na s'ëzhi rga pãrãgöji. Nguec'ua c'o yembeñe c'o dya nda pãrã o 'ñiji Mizhocjimi, 'ma xörüji c'o o dyopjü e Pablo, dya pãrãji ja c'o nzi va nguijñi e Pablo; nan'ño ga nguijñiji. Je xo ga cjanu ga xörüji texe yo o jña Mizhocjimi. Nguec'ua ga bëzhiji.

¹⁷ Ya ró xi'tsc'öji; nguec'ua in pãrãji ja ga cja c'o xöpüte c'o dya cjuana. Ya xögüji cja o 'ñiji Mizhocjimi, y dya ätpãji o jña. Rí pjötpügueji na puncjü ngüenda c'ü dya rí creogueji c'o xi'ts'iji c'o, na ngue dya cjuana. 'Ma jiyö, xo 'ñetsc'ejí xo rí yembeñeji, xo rí xögüji cja o 'ñiji Mizhocjimi. Rí xi'tsc'öji a cjanu, cjuarma, na ngue rí s'iyats'üji. ¹⁸ C'ü rí tsjagueji, xenda rí pãrãgueji e Jesucristo c'ín Jmugöji nu c'ü o 'ñe 'ñevgueji libre cja c'o na s'o. Angueze s'iyats'üji ra mböxc'üji xenda rí tsjaji ja c'o nzi ga ne Mizhocjimi. Me na nojo e Jesucristo. Rá ma'tc'öji dya, y rá sido rá ma'tc'öji para siempre. Amén.

PRIMERA CARTA DEL APOSTOL SAN JUAN

El mensaje de vida

¹ Rí xi'tsc'öji ja rgá sö rá bübütjoji co Mizhocjimi. Nu c'ü dacüji c'ü ni bübü Mizhocjimi cja ín mü'büji, ixmi bübü 'ma dya be mi t'ät'ä e jens'e 'ñe ne xoñijöümü. Pero o ëjë va cja ne xoñijöümü. Nguec'ua nutscöjme rí apóstolejme ró äräjme c'o jña c'o mi mama. Xo ró jandajme y ró tjödüjme. Rí päräjme c'ü mi bübü o cuerpo nza cjazgöji. ² Nu c'ü dacüji c'ü rgá bübütjogöji o ëjë; nutscöjme ró jandajme ngue c'ua ró unnc'öjme ngüenda cjó ngueje. Rí xi'tsc'öjme c'ü ixmi bübüvi co Mizhocjimi, pero o ëjë va ja rí cārägöji. ³ Rí xi'tsc'öji nu c'o ró äräjme 'ñe c'o ró jandajme ngue c'ua nuzgöjme 'ñetsc'ejí rá 'natjoji. A cjanu xo 'ñetsc'ejí rí 'natjogueji co Mizhocjimi 'ñe co e Jesucristo c'ü o T'i. ⁴ Rí xi'tsc'öji yo, ngue c'ua rí 'natjogueji co Mizhocjimi. A cjanu me rí mácjeji.

Dios es luz

⁵ Nu c'o ró ärägöjme c'o o mama e Jesucristo, ngueje c'o rá xi'tsc'öji c'o. Mizhocjimi me jya's'ü; ojtjo bëxöümü c'ü ri bübü c'o na s'o. ⁶ Ma rá mamaji: “Rí 'natjoji co Mizhocjimi”, rá eñeji, pero 'ma rí nzhodüji cja bëxöümü rí cjaji c'o na s'o, nu'ma, na mbëchjinezüji 'ma. Na ngue dya cjuana c'o rí mangöji 'ma. ⁷ Pero 'ma rá jëziji ra zi'ch'i o jya's'ü Mizhocjimi ín mü'büji nguec'ua rá cjaji ja c'o nzi ga ne angueze c'o na jo, nu'ma, rí 'natjogöji 'ma. A cjanu ni ma ra ndintsqui ín mü'büji texe c'o na s'o, na ngue e Jesucristo c'ü o T'i Mizhocjimi o pjödü o cji por nutscöji.

⁸ Zö rá mangöji c'ü dya bübüzügöji c'o na s'o, pero dya cjuana c'ü rí mangöji; rí jyopü rgá cjiñiji. Ixi jñetse 'ma, c'ü dya bübü ín mün'c'öji o jña Mizhocjimi c'ü mama na cjuana na s'ozgöji. ⁹ Pero 'ma rá xipjiji Mizhocjimi: “Jã, na s'ozgöjme ja c'o nzi gui mangue”, rá embeji, nu'ma, ra perdonaozüji ín nzhubüji ja c'o nzi va mama. Na ngue o ndü e Jesucristo va ngötcüji c'o. Ra ndintsqui ín mü'büji texe c'o. ¹⁰ Ma rá mamaji: “Nunca rí cjagö c'o na s'o”, rá eñeji, nu'ma, chjëntjovi c'ü ro mangöji na mbëchjine Mizhocjimi. Ixi jñetse 'ma c'ü dya bübü ín mü'büji o jña.

2

Cristo, nuestro abogado

¹ Rí zo'c'öji nza cja 'ma ri ngue ín ch'itsc'öji. Nujyo rí opjügö cja ne carta, rí xi'tsc'öji ngue c'ua dya rí tsjaji c'o na s'o. Pero 'ma rí tsjaji c'o na s'o, rí dyötüji Mizhocjimi, ra perdonaots'üji 'ma. Na ngue bübü 'naja c'ü ñacöji cja Mizhocjimi c'ín Tataji. C'ü ñacöji ngueje e Jesucristo c'ü nunca go tsja c'o na s'o. ² Nuc'ü, o ngötcüji ín nzhubüji. Dya nguextjözügöji o ngötcüji ín nzhunc'öji; xo ngö'tp'ü texe yo nte yo cārã cja ne xoñijöümü.

³ Ma rá cjaji ja c'o nzi va mama e Jesucristo, nu'ma, ra sö rá pärägöji c'ü rí 'natjoji co Mizhocjimi. ⁴ Ma cjó c'o ra mama: “Rí pärägö Mizhocjimi”, ra 'ñeñe, pero 'ma dya cja'a ja c'o nzi va manda Mizhocjimi, nu'ma, na mbëchjine 'ma c'ü, y dya bübü o mü'bü o jña Mizhocjimi c'ü na cjuana. ⁵ Pero 'ma cjó c'o ra dyätpä o jña Mizhocjimi, na cjuana ne Mizhocjimi 'ma c'ü, co texe o mü'bü. Nguec'ua 'ma rá ätpöji o jña Mizhocjimi, nu'ma, ra sö rá pärägöji c'ü rí 'natjoji co angueze. ⁶ Ma cjó c'o ra mama: “Rí 'natjobe co e Jesucristo”, ra 'ñeñe, nu'ma, ni jyödü ra nzhodü ja c'o nzi va nzhodü e Jesucristo.

El nuevo mandamiento

⁷ Ne mandamiento nu rá xi'tsc'öji dya, cjuarma, dya nan'ño nu. Ngue 'na mandamiento nu ya in pärägueji ndeze 'ma i pjürü i dyätpäji o jña e Jesucristo. Ya i dyäräji nu. Ngue c'ü rá pötü rga s'iyaji yo nín minteji. ⁸ Zö ya in pärägueji ne jña, pero chjëntjui c'ü cja ri nuevo, na ngue xenda rí pärägöji dya c'ü ja ga cja. Na ngue e Jesucristo o tsja ja c'o nzi ga mama ne jña, o s'iyazüji. Nguec'ua xo 'ñezgöji rá pötü rga s'iyagöji dya. Na

ngue e bĕxōmü ya ni ma ra cjogü. Na ngue bübü ín mün'c'öji dya e Jesucristo c'ü ngue o jya's'ü Mizhocjimi.

⁹Ma cjó c'o ra mama: “Bübü ín mü'bü o jya's'ü Mizhocjimi”, ra 'ñeñe, pero 'ma nu'u na ü nu cjuarma, nu'ma, sido nzhodü cja bĕxōmü 'ma c'ü. ¹⁰Ma cjó c'o ra s'iya nu cjuarma, nu'ma, bübü o mü'bü o jya's'ü Mizhocjimi. Nguéc'ua, dya ra tsja c'o na s'o. ¹¹Ma cjó c'o ra nu'u na ü nu cjuarma, nu'ma, ixi jñetsetjo 'ma c'ü dya bübü o jya's'ü Mizhocjimi cja o mü'bü, nguéc'ua nzhodü cja bĕxōmü ga tsja c'o na s'o. Nu c'ü cja'a ga cjanu, dya pãrã ja ni ma ni ja ra zãt'ã. Na ngue c'ü ni nzhodü cja bĕxōmü ga tsja c'o na s'o, nguéc'ua ya tsot'ü o ndö, dya cja janda o jya's'ü.

¹²Cja ne carta nu rí opjügö, rí zo'c'öji nza cja 'ma ri ngue ín ch'itsc'öji. Rí xi'tsc'öji yo jña, na ngue ya perdonaots'üji in nzhübüji, na ngue c'ü o ndü e Jesucristo por nuzgöji. ¹³Nu'tsc'ëji in tataji rí pen'c'ëji ne carta rí zo'c'öji, na ngue ya in pãrãji e Jesucristo c'ü ixmi bübü 'ma o jyans'ü ne xoñijömü; ya in 'natjoi dya co angueze. Nu'tsc'ëji in sĕji rí zo'c'öji na ngue ya i chöpüji e Satanás c'ü dya jo.

Nu'tsc'ëji in ts'it'iji, rí zo'c'öji na ngue ya in pãrãji mi Tataji c'ü bübü a jens'e. ¹⁴Nu'tsc'ëji in tataji rí pen'c'ëji ne carta rí zo'c'öji, na ngue ya in pãrãji e Jesucristo c'ü ixmi bübü 'ma o jyans'ü ne xoñijömü. Nu'tsc'ëji in sĕji, rí zo'c'öji na ngue ya i chöpüji c'ü dya jo. I chöpüji c'ü, na ngue o jña Mizhocjimi c'ü bübü in mü'büji cja'c'ü rí zĕzhgueji.

¹⁵Dya rí ñe rí tsjaji c'o na s'o c'o cja yo nte yo dya pãrã Mizhocjimi. 'Ma cjó c'o me mãpã c'o cjaji cja ne xoñijömü, dya mãpã 'ma Mizhocjimi c'ü ín Tataji. ¹⁶Yo nte yo dya pãrã Mizhocjimi c'ü ín Tataji, cjatsjĕji ja c'o nzi ga netsjĕji c'o na s'o. Jandaji c'o na s'o, na ngue me ne ra jñandaji c'o. C'o pĕ's'i na puncjü o merio, me cjapüji na nojo. Xo 'ñeje c'o pjĕzhi na nojo. Texe yo na s'o yo cja yo nte, dya ni 'ñeje cja Mizhocjimi yo; je ni 'ñeje cja c'ü dya jo c'ü manda dya yo nte yo cja na s'o. ¹⁷Dya rí ñe rí tsjaji yo na s'o yo cjaji cja ne xoñijömü. Na ngue ne xoñijömü ya ni ma ra nguarü. Ya xo ni ma ra nguarü yo bübü cja ne xoñijömü yo na s'o, yo me ne yo nte y cjaji. Pero 'ma cjó c'o ra tsja ja c'o nzi ga ne Mizhocjimi, ra bübütjo para siempre.

La verdad y la mentira

¹⁸Rí zo'c'öji nza cja 'ma ri ngue ín ch'itsc'öji. Ya rí cãxtjoi yo cjĕ yo ya ni ma ra nguarü. Ya i dyãrãji ra zãdã 'ma ra ĕjĕ 'naja c'ü ra nu'u na ü e Cristo, ra jyodü ja rgã huins'i c'ü. Ya cãrã dya na puncjü o xöpüte c'o nu'u na ü e Jesucristo. Nujyo, ngue yo rgã pãrãgöji c'ü ya rí cãxtjoi yo cjĕ yo ya ni ma ra nguarü. ¹⁹C'o xöpüte mi jmurüji co nuzgöji, pero dya mi 'natjo o pjeñeji co nuzgöji. Nguéc'ua va xögüji. Nu 'ma ri 'natjo o pjeñeji co nuzgöji, sido ro ĕji co nuzgöji. Pero o xögüji. A cjanu Mizhocjimi dacüji c'ü rgã pãrãgöji c'ü dya ín dyocjoi ne ri 'naja c'o.

²⁰Nu'tsc'ëji, dya rí dyätqueji c'o. Na ngue c'ü o T'i Mizhocjimi o dya'c'üji o Espiritu o ĕ bübü cja in mü'büji. Nguéc'ua in pãrãji ja ga cja c'ü na cjuana in texeji. ²¹C'ü rgã pen'c'ëji ne carta, dya ngue c'ü rá jí'tsc'öji 'na jña c'ü dya in pãrãji. Na ngue ya in pãrãji c'o jña c'o na cjuana. Y 'ma cjó c'o ra xi'ts'iji 'na bĕchjine, ixtí pãrãgueji 'ma, c'ü dya ni 'ñeje cja Mizhocjimi c'e jña. Na ngue na cjuana c'ü mama Mizhocjimi.

²²Bübü c'o mama c'ü dya vi 'ñeje e Jesús cja Mizhocjimi. Dya bübü c'ü xenda rrã s'o nza cja ne bĕchjine me na s'o. 'Ma cjó c'o ra mama: “E Jesús dya ngue o T'i Mizhocjimi, na ngue mi ntetjo c'ü”, ra 'ñeñe, nu'ma, anticristo 'ma c'ü. Na ngue nu'u na ü e Jesucristo. ²³'Ma cjó c'o ra mama: “Dya rí ma't'ügö e Jesús, na ngue dya ngue o T'i Mizhocjimi”, ra 'ñeñe, nu'ma, ix na cjuana, dya bübüvi Mizhocjimi 'ma c'e nte. Pero 'ma cjó c'o ra ma't'ü e Jesucristo c'ü ngue o T'i Mizhocjimi, xo ma't'ü 'ma Mizhocjimi. Nguéc'ua Mizhocjimi bübü 'ma co c'e nte.

²⁴'Ma cja vi creoji, i dyãrãji ja ga cja Mizhocjimi 'ñe e Jesucristo c'ü o T'i. Sido rí tsjaji ja c'o nzi ga mama c'o jña c'o i dyãrãji; dya rí jyombeñeji. 'Ma sido rí tsjaji c'o, sido ra bübü e Jesucristo co nu'tsc'ëji; 'ñe Mizhocjimi c'ü nu Tata. ²⁵Nuc'ü, ngueje c'ü o mama e Jesucristo; ra dyacüji c'ü rá bübütjoi co Mizhocjimi para siempre.

²⁶ Ró xi'tsc'öji cja ne carta yo, na ngueje cārã c'o ne ra dyon'c'üji ra jí'ts'iji c'o dya cjuana. ²⁷ Pero dya ni jyodü rí dyätpäji o jña anguezeji. Na ngue bübü dya in mün'c'ejí o Espíritu Mizhocjimi c'ü o dya'c'üji e Jesucristo. Nuc'ü, jí'ts'iji nguec'ua in pãrãji na jo ja ga cja. Nguec'ua rí xi'tsc'öji sido rí mbeñeji e Jesucristo ngue c'ua ri 'natjo in pjeñeji ja c'o nzi va jí'ts'iji. Na ngue na cjuana c'o mama o Espíritu Mizhocjimi; dya bëchjine c'o.

²⁸ Rí zo'c'öji nza cja 'ma ri ngue ín ch'itsc'öji. Rí sido rí dyätãji e Jesucristo, na ngue in 'natjogueji co angueze. 'Ma rá cjaji a cjanu, dya rá sũji 'ma ra ëjë na yeje c'ü; dya rá tseji. ²⁹ In pãrãgueji c'ü me na jo Mizhocjimi. Nguec'ua rí jñunt'ü in mü'büji, 'ma cjó c'o cja'a c'o na jo, nu'ma, ixi jñetse 'ma c'ü ngue o t'i Mizhocjimi c'o.

3

Hijos de Dios

¹ Tsjijniji ja va s'iyazgöji Mizhocjimi. Me go s'iyazgöji na puncjü o tsjacüji o t'izgöji. Já, ya ngue o t'izgöji dya Mizhocjimi. Yo nte yo dya pãrã Mizhocjimi, dya unüji ngüenda c'ü ngue o t'izgöji Mizhocjimi. Na ngue, dya xo unüji ngüenda e Jesucristo c'ü ngue o T'i Mizhocjimi. ² Mi cjuarmats'ügöji rí nets'ejí. Ya ngue o t'izgöji dya Mizhocjimi. Dya rí pãrãgöji texe c'ü ja rga czazgöji 'ma ra ëjë na yeje e Jesucristo. Pero rí pãrãgöji 'ma rá chjëji c'ü, ixta jñetsezüji nza cja angueze. Na ngue rá jandaji angueze ja rga cja. ³ 'Ma cjó c'o te'be a cjanu c'e pa c'ü rga czazgöji nza cja e Jesucristo, ni jyodü ra dyötü Mizhocjimi ra ndintspi o mü'bü. Xo ni jyodü ra jyëzi texe c'o na s'o ngue c'ua rrã jo nza cja e Jesucristo me na jo.

⁴ 'Ma cjó c'o cja'a c'o na s'o, nu'ma, dya ätä 'ma Mizhocjimi. 'Ma cjó c'o dya ätä Mizhocjimi, tuns'ü o nzhubü 'ma c'ü. ⁵ In pãrãgueji o ëjë e Jesucristo o ë ngötcüji c'o na s'o c'o rí cjaji, ngue c'ua dya cja ra mandazüji c'o. Angueze, dya bübü c'o na s'o. ⁶ 'Ma cjó c'o sido ätä e Jesucristo, dya cja'a 'ma c'o na s'o. 'Ma cjó c'o sido cja'a c'o na s'o, nu'ma, ixi jñetse 'ma c'ü dya pãrã ja ga cja e Jesucristo. Dya xo unü ngüenda pje vi 'ñeje c'ü. ⁷ Rí zo'c'öji nza cja 'ma ri ngue ín ch'itsc'öji. Dya rí creogueji c'o xi'ts'iji: “Dya ra tsja zö rí tsjaji c'o na s'o”, ents'ejí. Pero dya cjuana. Rí xi'tsc'öji, 'ma cjó c'o cja'a c'o na jo'o ja c'o nzi ga ne Mizhocjimi, na jo 'ma c'ü, nza cja e Jesucristo me na jo. ⁸ 'Ma cjó c'o sido cja'a c'o na s'o, ngue o t'i e Satanás c'ü dya jo. Na ngue c'ü dya jo, sido cja'a c'o na s'o ndeze 'ma o mbürü o tsja c'o na s'o. Y 'ñünbü o mü'bü yo nte xo cjaji c'o na s'o. C'ü vi 'ñeje o T'i Mizhocjimi, ngue c'ü o juapcü o bëpji e Satanás c'ü dya jo.

⁹ C'o ya ngue o t'i Mizhocjimi, dya ra sido ra tsja c'o na s'o. Na ngue Mizhocjimi ya jñu's'ü anguezeji; ja c'o ga cja angueze, je xo ga cjatjonu c'o. Ra jyëziji texe c'o na s'o, na ngue ya ngue o t'i Mizhocjimi. ¹⁰ Nguec'ua rgá pãrãgöji cjó ngue o t'i Mizhocjimi, 'ñe cjó ngue o t'i c'ü dya jo. 'Ma cjó c'o dya cja'a c'o na jo, 'ñe 'ma dya xo s'iya o cjuarma, nu'ma, dya ngue o t'i Mizhocjimi 'ma c'ü.

Amémonos unos a otros

¹¹ C'e jña c'ü i dyärãji 'ma cja vi 'ñench'e in mü'büji e Jesucristo, ngue c'ü ni jyodü rá pötca s'iyaji. ¹² Dya rá cjaji c'ua ja nzi va tsja e Caín. Nuc'ü, o tsja c'o na s'o c'o o bëpji e Satanás c'ü dya jo, o mbö't'ü c'ü o cjuarma. Na ngue c'ü o cjuarma mi cja c'o na jo, y e Caín mi cja c'o na s'o.

¹³ Nguec'ua rí xi'tsc'öji cjuarma, 'ma ra nuc'üji na ü yo nte yo dya pãrã Mizhocjimi, dya rí tsjijniji: “¿Pje ni nugüji na ü?”, rí 'ñeñeji. ¹⁴ 'Ma ot'ü, mi nza czazgöji 'na nte c'ü ya ndü c'ü dya cja ärä. Na ngue dya mi ätcöji Mizhocjimi. Pero nudya, rí bübüjtjogöji. Rí pãrãgöji c'ü rí bübüjtjoji, na ngue rí s'iyaji yo mi cjuarmaji. 'Ma cjó c'o dya s'iya yo nu minteji, chjëntjui c'ü ya ro ndü. ¹⁵ 'Ma cjó c'o nu'u na ü nu cjuarma, chjëntjui c'ü ro pöt't'unte. In pãrãgueji c'o pöt't'unte, dya bübü Mizhocjimi cja o mü'bü c'o. ¹⁶ Rí pãrãgöji c'ü o s'iyazgöji e Jesucristo. Na ngue o ne o ndü por nutscöji. Nutscöji xo ni jyodü rá pjös'üji yo mi cjuarmaji, zö rá tũji. ¹⁷ 'Ma cjó c'o pë's'i c'ü ra zi 'ñe c'ü ra jye, 'ma ra jñanda nu cjuarma c'ü pje ni jyodü, pero 'ma dya ra juentse ra unü c'o ni jyodü, nu'ma, dya s'iya 'ma nu cjuarma c'ua ja nzi ga s'iyazüji Mizhocjimi. ¹⁸ Rí zo'c'öji nza cja 'ma ri

ngue ín ch'itsc'öji. Zö rá mamaji rí s'iyagöji yo mi cjuarmaji, pero 'ma dya rá pjös'üji c'o pje ni jyodü, nguextjo co ín teji rgá mangöji 'ma. Ni jyodü rá s'iyaji yo mi cjuarmaji co texe ín mü'büji.

Confianza delante de Dios

¹⁹⁻²⁰ Nu 'ma rí s'iyaji a cjanu mi cjuarmaji, rí pãrãgöji 'ma c'ü na cjuana rí ejmeji Mizhocjimi. Zö bübü 'ma va ëjë 'na pjeñe cja ín mü'büji cjo na cjuana rí ejmeji Mizhocjimi, pero dya ni jyodü rá sÿji. Ni jyodü rá mbeñeji c'ü mama Mizhocjimi, 'ma rí s'iyaji yo mi cjuarmaji, ixi 'ñetse 'ma c'ü ngue o t'izgöji. Angueze pãrã, 'ma na cjuana rí s'iyagöji yo mi cjuarmaji; angueze pãrã texe. ²¹ Mi cjuarmats'üji rí nets'eji. 'Ma pãrã ín mü'büji c'ü dya pje rí cjaji, ra sö rá chëzhiji cja o jmi Mizhocjimi, dya rá sÿji rga ötügöji c'ü. ²² Nuc'ü, texe c'o rá ötüji, ra dyacöji c'o. Na ngue rí cjaji ja c'o nzi ga ne angueze c'o mandamiento c'o xitscöji c'ü. ²³ Nu c'o o mandamiento ngue c'ü rá ench'e ín mü'bügöji e Jesucristo c'ü o T'i, 'ñe rá pötü rga s'iyaji yo mi cjuarmaji. Ngue c'ü o mama rá cjaji. ²⁴ 'Ma cjó c'o cja'a ja c'o nzi ga mama Mizhocjimi, 'natjovi 'ma co Mizhocjimi, y Mizhocjimi bübü o mü'bü. C'ü rgá pãrãgöji bübü Mizhocjimi cja ín mü'büji, ngue c'ü 'ñünngü ín mü'büji o Espíritu c'ü o dyacöji.

4

El Espíritu de Dios y el espíritu que está contra el Cristo

¹ Cãrã na puncjü o xöpüte c'o dya cjuana c'o nzhodü cja ne xoñijömmü. Nguec'ua dya xti creoji texe c'o ra jí'ts'iji. Rí tsjijñiji na jo c'o jña c'o mamaji, cjo ngueje Mizhocjimi c'ü o 'ñünbü o mü'büji cjo jiyö. Rí xi'tsc'öji yo, na ngue rí s'iyats'üji. ² Rá xi'tsc'öji dya, c'ü rguí pãrãgueji cjo ngueje o Espíritu Mizhocjimi c'ü 'ñünbü o mü'bü c'o xöpüte c'o ri jí'ts'iji. 'Ma ra mama c'e xöpüte ra xipji yo nte: “E Jesucristo vi 'ñeje cja Mizhocjimi o ë jmus'ü nza czazgöji rí nteji”, ra 'ñeñe, nu'ma, ngue o Espíritu Mizhocjimi c'ü 'ñünbü o mü'bü ra mama a cjanu. ³ 'Ma cjó c'o ra mama c'ü dya vi 'ñeje e Jesucristo cja Mizhocjimi, nu'ma, dya ngue Mizhocjimi c'ü 'ñünbü o mü'bü c'ü; ngue c'ü dya jo. Nu c'o mama a cjanu, anticristo c'o. Na ngue 'ñünbüji o mü'büji ra nuji na ü e Jesucristo. Ya i dyärãgueji ra ëjë e anticristo c'ü ra jyodü ja rgá huins'i e Jesucristo. Nudya, ya cãrã cja ne xoñijömmü na puncjü c'o sö rá xiji anticristo, na ngue nuji na ü e Jesucristo.

⁴ Rí zo'c'öji nza cja 'ma ri ngue ín ch'itsc'öji. Ngue o t'its'üji Mizhocjimi. I chöpüji c'o xöpüte, dya in creoji. Na ngue xenda na zëzhi nu c'ü bübü dya ín mü'büji, que na ngue c'ü bübü o mü'bü yo nte yo dya pãrã Mizhocjimi. ⁵ C'o xöpüte c'o dya cjuana, cijijñi o pjeñeji nzi ga nguijñi c'o nte c'o dya pãrã Mizhocjimi. Nguec'ua jizhiji ja ga cja cja ne xoñijömmü. Yo nte yo dya pãrã Mizhocjimi ätpãji o jña c'o xöpüte. ⁶ Nutscöjme rí apóstolejme, ngueje Mizhocjimi c'ü 'ñünngü ín mü'büjme rí zopcjöjme yo nte. Nu c'o pãrã Mizhocjimi, ätcãjme. Nu c'o dya ngue o t'i Mizhocjimi, dya ätcãjme c'o. Ngue c'ü rgá pãrãgöji c'o 'ñünbü o mü'bü o Espíritu Mizhocjimi c'ü na cjuana, 'ñe c'o 'ñünbü o mü'bü e Satanás c'ü dya jo c'ü na mbëchjine.

Dios es amor

⁷ Mi cjuarmats'ügöji rí s'iyats'üji. Ni jyodü rá pötü rga s'iyaji, na ngue Mizhocjimi s'iyazüji y dacüji c'ü rgá s'iyaji yo nín minteji. 'Ma cjó c'o s'iya yo nín minteji, ixi jñetse c'ü ngue o t'i Mizhocjimi 'ñe pãrã Mizhocjimi 'ma c'ü. ⁸ 'Ma cjó c'o dya s'iya yo nín minteji, dya pãrã Mizhocjimi 'ma c'ü. Na ngue Mizhocjimi me s'iyazüji rí texeji. ⁹ Mizhocjimi o jitscöji c'ü me s'iyazüji; o ndãjä c'ü 'natjo o T'i o ëjë cja ne xoñijömmü, ngue c'ua ra bübü Mizhocjimi cja ín mü'büji. ¹⁰ Xenda s'iyazüji Mizhocjimi que na ngue c'ü rgá negöji angueze. Angueze me go s'iyazügöji o ndãjä c'ü o T'i o 'ñe ngötcüji ín nzhubüji.

¹¹ Rí s'iyats'ügöji cjuarma. Na ngue c'ü o s'iyazüji a cjanu Mizhocjimi, xo ni jyodü rá pötü rga s'iyaji. ¹² Dya cjó jñanda Mizhocjimi y dya cjó sö ra jñanda. Pero 'ma rá pötü rga s'iyaji, ixi 'ñetse 'ma c'ü bübü ín mü'büji Mizhocjimi. Na ngue rí s'iyaji yo nín minteji ja c'o nzi ga s'iyazüji Mizhocjimi. ¹³ Mizhocjimi o dyacüji o Espíritu. Nguec'ua rí pãrãgöji

c'ü bübü Mizhocjimi ín mü'büji, 'ñe c'ü rí 'natjovi co angueze. ¹⁴ Nutscöjme rí apóstolejme ró jandajme e Jesucristo. Rí pãrãgöjme e Jesucristo ngueje o T'i Mizhocjimi c'ü o ndãjä o ã 'ñevgueji libre cja c'o na s'o, nutscöji rí cãrãji cja ne xoñijö mü. Ngue c'ü rí xi'tsc'öjme c'ü. ¹⁵ 'Ma cjó c'o ra mama co texe o mü'bü: “E Jesucristo ngue o T'i Mizhocjimi”, ra 'ñeñe, nu'ma, bübü 'ma Mizhocjimi cja o mü'bü c'ü. Y angueze 'natjovi co Mizhocjimi.

¹⁶ Ró unnc'öji ngüenda ja va s'iyazgöji Mizhocjimi; nguec'ua ró ench'e ín mü'büji. Mizhocjimi s'iyazgöji rí texeji. 'Ma cjó c'o s'iya yo nín minteji, nu'ma, 'natjovi 'ma co Mizhocjimi. Y Mizhocjimi bübü o mü'bü. ¹⁷ 'Ma rá s'iyaji yo nín mintegöji ja c'o nzi ga s'iyazüji Mizhocjimi, dya rá süji c'e pa 'ma ra jñüncüji ngüenda. Dya rá süji, na ngue rí s'iyaji yo nín minteji va cja ne xoñijö mü ja c'o nzi ma s'iya e Jesucristo c'o nte. ¹⁸ Zö bübü 'ma rá süji c'ü ra jñüncüji ngüenda, pero 'ma rá unnc'öji na jo ngüenda ja va s'iyazüji Mizhocjimi, ra mãjä 'ma ín mü'büji, dya cja rá süji. C'o sũ, süji 'na ra castigao Mizhocjimi anguezeji. 'Ma sũ 'na nte, ixi jñetse c'ü dya creo na jo ja ga s'iyazüji Mizhocjimi.

¹⁹ Rí negöji Mizhocjimi y rí s'iyaji yo nín minteji. Na ngue Mizhocjimi ot'ü o s'iyazüji. ²⁰ 'Ma cjó c'o ra mama: “Rí negö Mizhocjimi”, ra 'ñeñe, pero 'ma nu'u na ü yo o cjuarma, nu'ma, na mbëchjine 'ma c'ü. ¿Ja rgá sô ra ne'e Mizhocjimi c'ü nunca janda? Maco dya s'iya yo o cjuarma yo janda. ²¹ Nujnu ngueje nu jña nu o xitsiji: nu c'ü ne'e Mizhocjimi, xo ni jyodü ra s'iya yo nu cjuarmaji.

5

Nuestra victoria sobre el mundo

¹ 'Ma cjó c'o creo e Jesús c'ü vi 'ñeje cja Mizhocjimi, ngue o t'i Mizhocjimi 'ma c'ü; nguec'ua ne'e Mizhocjimi. Texe c'o ne'e Mizhocjimi, xo s'iyaji c'o 'ñaja c'o creo e Jesucristo, na ngue ngue o t'i Mizhocjimi c'o. ² 'Ma rá neji Mizhocjimi, 'ñe rá cjaji ja c'o nzi ga mama, ixi jñetse 'ma c'ü rí s'iyaji yo ín cjuarmaji yo xo ngue o t'i Mizhocjimi. ³ 'Ma rí neji Mizhocjimi, rí cjaji ja c'o nzi ga mama. Dya rí sögöji na jyü c'o jña c'o mama angueze rá cjaji. ⁴ Nutscöji ya tsjacüji Mizhocjimi o t'izgöji, dya cja rí cjaji c'o na s'o c'o cja yo nte yo dya pãrã Mizhocjimi. Na ngue rí ench'e ín mü'büji e Jesucristo ra mböxcüji texe c'o ni jyodüzüji. ⁵ Dya cjó sötsjë ra jyëzi c'o na s'o c'o cjaji cja ne xoñijö mü; nguextjo c'o ench'e o mü'bü e Jesucristo c'ü o T'i Mizhocjimi.

El testimonio acerca del Hijo de Dios

⁶⁻⁸ 'Ma o ji'i e Jesús, ya ixmi Mizhocjimi. Y zö o ndü o pjödü o cji, pero sidotjo Mizhocjimi. Ngueje o Espíritu Mizhocjimi c'ü cjacüji rá pãrãji vi 'ñeje e Jesús cja Mizhocjimi. Na cjuana c'o mama o Espíritu Mizhocjimi. Rí unnc'öji ngüenda ja va cja 'ma mü o ji'i e Jesús, 'ñe 'ma mü o pjödü o cji va ndü. Y o Espíritu Mizhocjimi 'ñünngü ín mü'büji rá pãrãji e Jesucristo ngue o T'i Mizhocjimi. Bübü jñi c'o cjacüji rá pãrãji a cjanu. Ngueje Mizhocjimi a jens'e, 'ñe o jña, 'ñe o Espíritu. Nde 'na ma cjatjo ga mama nza jñiji. ⁹ Maco rí creoji c'ü mama yo nte, ni jyodü rá creoji mas c'ü mama Mizhocjimi. Mama Mizhocjimi e Jesús ngue c'ü o T'i. ¹⁰ 'Ma cjó c'o ench'e o mü'bü e Jesucristo, pãrã c'ü ngue o T'i Mizhocjimi e Jesús. Mizhocjimi o mama e Jesús ngue c'ü o T'i. Nu c'o dya ejme Mizhocjimi, chjëntjui c'ü ro mamaji na mbëchjine Mizhocjimi. Na ngue dya creoji c'o o mama Mizhocjimi ja ga cja e Jesucristo. ¹¹ C'ü o mama Mizhocjimi, ngue c'ü o dyacüji c'ü rgá bübütojoi co angueze para siempre. Rí bübütojoi na ngue o T'i Mizhocjimi bübü co nuzgöji. ¹² 'Ma cjó c'o ench'e o mü'bü c'ü o T'i Mizhocjimi, ya bübü co Mizhocjimi c'o. 'Ma cjó c'o dya ench'e o mü'bü c'ü o T'i Mizhocjimi, dya bübü co Mizhocjimi 'ma c'o.

Conclusión y consejos finales

¹³ Nu'tsc'eji ya ín ench'e in mü'büji e Jesucristo c'ü ngue o T'i Mizhocjimi. Rí pen'c'öji ne carta ngue c'ua rí pãrãgueji c'ü ya ín bübütojogueji dya co Mizhocjimi y rí bübütojoi para siempre.

¹⁴ Dya rá sūji rga ötüji Mizhocjimi. Na ngue 'ma rá ötüji ja c'o nzi ga ne angueze, rí pārāgöji ra dyätcäji. ¹⁵ Texe c'o rí ötcöji, 'ma rí pārāgöji ra dyätcäji, xo rí pārāgöji c'ü ya mama Mizhocjimi ra dyacüji c'o.

¹⁶ 'Ma rá jandaji ri cja na s'o 'na ín cjuarmaji, ni jyodü rá ötpöji Mizhocjimi c'e cjuarma, xa'ma ra nzhogü o mü'bü. A cjanu, dya ra bēzhi, Mizhocjimi ra unü sido ra bübütjo. Bübü 'na nzhubü c'ü me na s'o c'ü rguí ndü 'na nte, dya ra salva. Dya ngue ne nzhubü nu rí mangö rá ötpöji Mizhocjimi ín cjuarmagöji. ¹⁷ Texe 'ma rí cjaji c'o na s'o, ngue 'na nzhubü a jmi Mizhocjimi. Bübü o nzhubü c'o dya ngue c'ü rga tūgöji. Pero c'o tuns'ü c'e nzhubü c'ü cja ró mangö, ra ndüji, dya ra salvaji.

¹⁸ Rí pārāgöji, 'na nte 'ma ya ngue o t'i Mizhocjimi, dya sido cja'a c'o na s'o. Na ngue e Jesucristo c'ü ngue o T'i Mizhocjimi pjörü c'ü. Nguéc'ua e Satanás c'ü dya jo, dya cja manda cja o mü'bü c'e nte.

¹⁹ Rí pārāgöji nutscöji ngue o t'izgöji Mizhocjimi. Pero c'o nte c'o dya ench'e o mü'bü e Jesucristo, je ngue e Satanás c'ü dya jo c'ü manda c'o.

²⁰ Rí pārāgöji o ějē o T'i Mizhocjimi o ě dyacüji rá pārāji Mizhocjimi c'ü na cjuana. Rí 'natjoji dya co Mizhocjimi c'ü na cjuana. Na ngue ya bübü ín mü'büji dya o T'i Mizhocjimi, c'ü ngue e Jesucristo. 'Ma rí 'natjoji co Mizhocjimi c'ü na cjuana, rá bübütjoji 'ma, dya rá tūji. ²¹ Rí zo'c'öji nza cja 'ma ri ngue ín ch'itsc'öji. Pjötpüji ngüenda c'ü nguextjo Mizhocjimi rí ma't'ügueji; dya rí creoji nan'ño jña. Je ga cjanu rgá xi'tsc'öji, amén.

SEGUNDA CARTA DEL APOSTOL SAN JUAN

La verdad y el amor

¹ Nutscö rí pastorgö rí pen'c'e ne carta, rí zenguats'ügö nu'tsc'e hermana o juan'c'ü Mizhocjimi. Nu'tsc'e 'ñe yo in ch'igue rí s'iyats'ügöji co texe ín mü'bü. Dya nguextjözügö rí s'iyats'üji; xo s'iyats'üji texe c'o pãã o jña e Jesucristo nu na cjuana. ² Rí s'iyats'üji na ngue o zi'ch'i ín mü'bügö c'o jña c'o na cjuana; xo 'ñe in mü'bügueji. Y ra bübü ín mü'büji para siempre. ³ Mizhocjimi c'ín Tataji 'ñe e Jesucristo c'ü o T'i ra mböxc'üji 'ñe ra juen'tsc'eji, ngue c'ua ra mäjä in mü'bügueji, dya pje rí mbeñeji. Anguezevi ra dya'c'üji rí pããji c'o na cjuana. Xo ra dya'c'üji rí pötü rguí s'iyaji.

⁴ Me rí mäcjö na ngue rí unnc'ö nguenda bübü ja nzi c'o in ch'igue c'o nzhodü cja c'e 'ñiji c'ü na cjuana, cjaji ja c'o nzi va xitscöji Mizhocjimi c'ín Tataji. ⁵ Ne jña nu rá xi'tsc'ö dya, hermana, dya ngue 'na jña c'ü ri nan'ño. Ngue 'na jña c'ü rí pããji ndeze 'ma ró ench'e ín mü'büji e Jesucristo. Ngue c'ü rá pötü rga s'iyaji. ⁶ 'Ma rí neji Mizhocjimi, rá cjaji ja c'o nzi ga mama. C'ü mama Mizhocjimi, ngue c'ü rá s'iyaji yo nín minteji. Ne jña nu, ya i dyäräji ndeze 'ma cja vi 'ñench'e in mü'büji e Jesucristo.

Los engañadores

⁷ Cãã dya na puncjü o xöpüte c'o dya cjuana, nzhodüji cja ne xoñijöümü zopjüji yo nte. Xipjiji: "E Jesús mi ntetjo c'ü; dya vi 'ñeje cja Mizhocjimi", eñeji. Nguéc'ua anticristo c'o y onpüji yo nte. ⁸ Nutscöjme ró pëpcöjme na jo Mizhocjimi rvá zo'c'öjme, 'ñe yo in ch'igue. Rí pjötpügueji na puncjü nguenda, dya rí jyëziji c'o i dyäräji, ngue c'ua ra ngö'tc'üji na jo Mizhocjimi.

⁹ 'Ma cjó c'o pãã o jña e Cristo, 'ma ra jyëzi c'e jña, cja rrü creo c'ü 'na jña, nu'ma, dya bübü 'ma Mizhocjimi co angueze. 'Ma cjó c'o sido ätpã o jña e Cristo, bübü e Cristo co angueze, xo 'ñe Mizhocjimi c'ü nu Tata. ¹⁰ 'Ma ra ëjë 'na xöpüte ra ë xi'ts'iji c'ü dya ngue o T'i Mizhocjimi e Jesús, dya rí recibidogueji ra oxü in nzungueji. Dya xo rí xipjiji: "Mizhocjimi ra mböxc'ü", rí 'ñembeji. ¹¹ Na ngue 'ma rí ma'tp'üji Cjimi c'e xöpüte, xo ín pë's'i in s'ocüji chjëntjovi c'ü ri pjös'üji o bëpji c'e xöpüte c'o na s'o.

Palabras finales

¹² Xe bübü na puncjü c'o mi ne ro xi'tsc'öji. Pero dya rí xi'tsc'öji cja ne carta. Na ngue rí te'begö c'ü dya cja ra mezhe rá ëgö rá ë ñaji. A cjanu, mas rá mäcjöji.

¹³ Va bö'tc'ütjoji Cjimi c'o o t'i c'ü nin tsjjuë c'ü xo juajnü Mizhocjimi. Je ga cjanu, amén.

TERCERA CARTA DEL APOSTOL SAN JUAN

Se habla bien de Gayo

¹ Nutscö rí pastorgö rí pen'c'e ne carta, rí zenguats'ü cjuarma Gayo. Rí s'iyats'ü co texe ín mü'bü.

² Rí ötügö Mizhocjimi ra intsjimits'ü, ngue c'ua rrã jo texe c'o in cjague, ja c'o nzi ga cja in mü'bügue na jo a jmi Mizhocjimi; 'ñe c'ü rí bübütjogue na jo, dya rí sö'dyë. Rí ö'tc'ö a cjanu cjuarma, na ngue rí s'iyats'ügö. ³ O ëjë ja nzi cjuarma o ë xitscöji in nzhodügue na jo in ätpä o jña Mizhocjimi c'ü na cjuana. Nguec'ua me rí mäjö. ⁴ 'Ma rí ärägö nzhodü na jo cja o 'ñiji Mizhocjimi c'o nte c'o ró zopjü o jña, ngueje 'ma me rí mäjö na puncjü.

⁵ Rí s'iyats'ügö cjuarma. 'Ma va ëjë o cjuarma c'o dya in menzumügueji, in recibido na jo in unüji ja ra oxüji. Je a cjanu ga ne Mizhocjimi. ⁶ Bübü o cjuarma c'o o mama me i s'iyague anguezeji; o xipjiji texe c'o cjuarma c'o jmurü. 'Ma ra säjä o cjuarma, 'ma ya ra möji, rí pjös'ügueji c'ü ni jyodüji cja 'ñiji. Na ngue pëpiji Mizhocjimi. ⁷ Anguezeji nzhodüji zopjüji yo nte, ngue c'ua ra mbäräji ja ga cja e Jesucristo. Dya pje ötüji c'o dya pärã Mizhocjimi. ⁸ Nutscöji ni jyodü rá pjös'üji. A cjanu nde rí mbëpjigöji 'ma co anguezeji. Nguec'ua xenda ra mbärã yo nte o jña Mizhocjimi c'ü na cjuana.

La mala conducta de Diótfrefes

⁹ Ró opjü 'na carta ró pen'c'ejí nu'tsc'ejí in jmurüji va in ma't'üji Mizhocjimi. E Diótfrefes, dya go ne go dyätcä, na ngue me cjäpü manda. ¹⁰ Me xoscügö o bëchjine me xo sangü. Dya nguextjo c'ü cja. 'Ma va säjä o cjuarma c'o dya in menzumügueji, e Diótfrefes, dya recibido c'o. Xo xipji c'o 'ñaja cjuarma c'ü dya xo ra recibidoji c'o cjuarma c'o va ëjë. 'Ma cjö c'o recibido c'o, cja'a e Diótfrefes pjongü a ndetsc'ejí c'ü. Nguec'ua 'ma rá ëcjö rá ë zenguats'üji, rá huënch'ö e Diótfrefes cja in jmigueji, na ngue c'o na s'o c'ü cja.

¹¹ Rí s'iyats'ü cjuarma. Nguec'ua rí xi'tsc'ö c'ü dya rí chëpi c'e 'ñiji c'ü na s'o; rí sido c'ü na jo. 'Ma cjö c'o sido cja'a c'o na jo, ixi jñetse c'ü ngue o t'i Mizhocjimi. 'Ma cjö c'o cja'a c'o na s'o, ixi jñetse c'ü dya pärãji Mizhocjimi.

El buen ejemplo de Demetrio

¹² E Demetrio me näntji cja'a c'o na jo. Nuc'ü, cja'a ja c'o nzi ga mama o jña Mizhocjimi c'ü na cjuana. Xo 'ñetscöjme rí mamajme c'ü na jo c'o cja. In pärãgueji c'ü rí mangöjme c'ü na cjuana.

Palabras finales

¹³ Xe mi bübü na puncjü c'o ro xi'tsc'öji. Pero dya rí xi'tsc'öji cja ne carta. ¹⁴ Na ngue rí te'begö c'ü dya cja ra mezhe rá ëgö rá ë ñaji.

¹⁵ Mizhocjimi ra dya'c'ü ra mäjä in mü'bü, dya pje rí mbeñe. Va bö'tc'ütjo Cjimi texe c'o cjuarma c'o pä'c'ã. Xipjigue ra mbörü Cjimi texe yo rí pärãgöjme va.

LA CARTA DEL APOSTOL SAN JUDAS

Judas escribe a los que Dios ha llamado

¹ Nutscö e Judas rí pen'c'ejí ne carta. Rí mbëppjigö cja e Jesucristo. Mi cjuarmagö e Jacobo. Nu'tsc'ejí o 'ñünnc'üjì in mü'büjì Mizhocjimi, nguec'ua vi 'ñench'e in mün'c'ejí e Jesucristo. Nguec'ua va tsja'c'ejí Mizhocjimi o t'itsc'ejí c'ü. Y pjö'c'ejí c'ü, na ngueje bübü in mün'c'ejí e Jesucristo. ² Rí ötcö Mizhocjimi ra dya'c'ejí c'ü xenda rí unnc'ejí ngüenda ja ga juen'tsc'ejí c'ü, ngue c'ua xenda ra söya in mün'c'ejí, dya pje rí mbeñeji. Xo ra dya'c'ejí c'ü xenda rí unnc'ejí ngüenda c'ü ja ga s'iyatsc'ejí c'ü.

Los que enseñan mentiras

³ Nutscöjì o t'izgöjì Mizhocjimi o jítjì c'o jña c'o ne Mizhocjimi rá creoji. C'o jña c'o, ngue c'o mi negö ro pen'c'ejí 'na carta ro xi'tsc'öjì, c'ü ja ga salvazüjì e Jesucristo. Pero bübü o xöpüte c'o nan'ño ga jizhi. Nguec'ua cja ne carta, ni jyodü rá xi'tsc'öjì rí sido rí creoguejì c'o jña c'o ot'ü o jí'ts'ìjì, dya rí jyëzguejì cjó ra dyon'c'üguejì. Porque dya cja pje xe bübü c'ü ni jyodü rá creoji. Rí s'iyats'üjì cjuarma, nguec'ua rí xi'tsc'öjì yo. ⁴ C'o xöpüte, ya cjogüjì a ndezgöjì, cjapüjì xo cjuarmajì. Anguezejì, dya süjì Mizhocjimi. Mamajì c'ü ya perdonao Mizhocjimi anguezejì, nguec'ua sö ra tsjajì c'o netsjëjì. Mamajì c'ü dya ngue Mizhocjimi e Jesucristo c'ín Jmugöjì, nguec'ua dya ni jyodü ra dyätäjì. Nuc'o, ya t'opjü ndeze mi jinguä c'ü me ra tsjajì na s'o, 'ñe ra tsjapü Mizhocjimi ra ma sufrejì.

⁵ In pâräguejì na jo'o ja va tsjapü Mizhocjimi c'o ín menzumügöjme a Israel. Pero rí ne rá mbennc'ejí dya. Mizhocjimi o mbös'üjì anguezejì ngue c'ua va mbedyejì libre a Egipto. Pero na puncjü c'o dya 'ñench'e o mü'bü Mizhocjimi, nguec'ua va tsja Mizhocjimi o chjotüjì. ⁶ Xo rá mbennc'ejí ja va tsjapü Mizhocjimi c'o o anxe c'o o tsja na s'o. Mizhocjimi ya vi unüjì ja ro mbëzhijì na nojo, pero dya go dyätäjì; go mbedyejì nu ja vi ch'unüjì ro ngäräjì. Nguec'ua Mizhocjimi va ngot'üjì nu ja me na bëxömü. Je 'nün't'üjì nu, co cadena hasta 'ma cja ra zädä c'e pa c'ü me rrä s'ëzhi, 'ma ra jñünpü ngüenda Mizhocjimi anguezejì. ⁷ C'ua ja nzi va tsjapü Mizhocjimi ra sufre c'o o anxe, je xo va cjanu va tsjapü o sufre c'o mi menzumü a Sodoma, 'ñe a Gomorra, 'ñe c'o 'ñaja jñiñi c'o bëxtjo mi chäjì. C'o nte c'o, me mi cjajì c'o na s'o, me mi obüjì c'o nu mibëzojì 'ñe c'o nu mirixüjì. Nguec'ua Mizhocjimi va tsjapü o sufrejì, o chjotüjì co sivi. Ngue c'ü rgá unnc'öjì ngüenda, c'o cja na s'o ra ma sufrejì cja sivi c'ü dya ra juench'e.

⁸ C'o na s'o ga xöpüte, xo pâräjì ja va tsjapü Mizhocjimi o sufre c'o cja ró xi'tsc'öjì c'o mi cja na s'o. Pero dya unüjì ngüenda. Anguezejì je xo ga cjanu ga tsjajì c'o na s'o. Me cjijñijì o ñijì c'o dya pje ni muvi. Me s'odütsjë o cuerpojì ga tsjajì c'o na s'o. Dya cjapüjì ngüenda o jña Mizhocjimi c'ín Jmugöjì. Xo sadüjì c'o pjëzhi na nojo. ⁹ Nan'ño va tsja e Miguel. Nuc'ü, ngue 'naja c'o o anxe Mizhocjimi c'o xenda pjëzhi na nojo. 'Ma o ndü e Moisés, e Satanás c'ü dya jo'o mi nepe c'ü o cuerpo e Moisés. Nguec'ua va zövi o jña e Miguel. Zö pjëzhi na nojo e Miguel, pero dya go tsjapü na nojo c'ü ro zadü c'ü dya jo. C'ü o tsja, o mantjo a cjava: "Mizhocjimi ra huënchc'i", eñe e Miguel va xipjì c'ü dya jo. ¹⁰ Pero c'o na s'o ga xöpüte, dya pâräjì c'ü me na zëzhi Mizhocjimi. Nguec'ua ga zadüjì c'ü. C'ü pâräjì, nguextjo c'ü ra tsjajì ja c'o ga netsjëjì. Nguec'ua chjëntjui nza cja yo animale, na ngue dya süjì Mizhocjimi. Nguec'ua ga s'odü o mü'bü c'o na s'o ga xöpüte.

¹¹ Juejme c'o xöpüte na ngueje ra tsjapü Mizhocjimi ra ma sufrejì. Na ngueje cjajì ja c'o nzi va tsja e Caín. C'ua ja nzi va tsja na s'o e Balaam, je xo ga tsjatjojì a cjanu. Na ngueje 'ma xöpüjì yo nte, me jodüjì ra ndöjì na puncjü o t'opjü. C'ua ja nzi va tsja e Coré dya mi ne ro dyätä e Moisés, je xo ga cjatjonu c'o na s'o ga xöpüte; dya ne ra dyäräjì. Nguec'ua xo ra ndüjì. ¹² Bübü 'ma 'natjo c'ua in jmurüjì in siguejì o xëdyi. A cjanu in jizhguejì c'ü in pötqui s'iyajì. Pero c'ü cja'a c'o xöpüte, ix 'na tsetjo. Na ngueje dya respetaojì, me ñöñüjì me siji o xëdyi; nguetsjëjì anguezejì pjörütsjëjì. Anguezejì chjëntjui nza cja 'na ngömü

c'ü 'ñetse ra 'ñeje dyebe pero nzhodütjo ga cjogü ga ndunü e ndajma. Xo chjëntjui nza cja o ndora c'o dya quis'i, zö ya zädä c'o pa c'o ra nguis'i. Nguéc'ua ra ts'ü's'üji co texe o dyü'ü c'o, nza cja 'ma ya rví dyot'ü. Porque dya quis'i c'o. Je xo rga cjatjonu c'o na s'o ga xöpüte. ¹³ Me bëzhiji o tseji ga tsjaji c'o me na s'o. Nguéc'ua ga chjëntjui nza cja 'ma pjö's'ü na zëzhi o ndeje cja trazapjü o cja mar va tû'ü texe c'o na s'o, va pjons'ü cja nezapjü. Xo chjëntjui nza cja 'na seje c'ü dya cja ri nzhodü cja o 'ñiji. Nguéc'ua c'o xöpüte ra tsjapüji ra möji nu ja me na bëxömü; nunca ra mbedyeji nu.

¹⁴ Mi jinguã e Adán mi 'ñeje 'na o mboxbëche c'ü mi chjü e Cainán. Nuc'ua e Cainán mi 'ñeje 'na o mboxbëche c'ü mi chjü e Enoc. Mizhocjimi o 'ñünbü o mü'bü e Enoc o mama c'ü ja rgá tsjapü Mizhocjimi c'o na s'o ga xöpüte. O mama a cjava e Enoc: “Ró janda c'o ra tsja Mizhocjimi. Ra ëjë c'ín Jmugöji, ra dyoji me na puncjü c'o ya juajnü angueze. ¹⁵ Ra 'ñe jñünpü ngüenda texe yo nte. C'o vi tsja na s'o, ra jñetse c'ü vi tsjaji na s'o. Na ngueje yo nte'e, dya sÿji Mizhocjimi nguéc'ua ga tsjaji c'o na s'o, 'ñe sadüji c'ü”, eñe e Enoc. ¹⁶ C'o na s'o ga xöpüte me reclamaoji, na ngueje dya mäjäji co nu c'ü unü Mizhocjimi anguezeji. C'o netsjëji, ngue c'o cjaji. Me cjapüji na nojo c'o jña c'o mamaji. Me jonbüji pje ra xiji yo nu minteji, ngue c'ua pje c'o ra ch'unüji.

Amonestaciones a los creyentes

¹⁷ Rí s'iyatsc'öji cjuarma, nguéc'ua rí xi'tsc'öji yo. Mbeñegueji c'o jña c'o o xi'tsc'ëji c'o o apóstole e Jesucristo c'ín Jmugöji. ¹⁸ O xi'tsc'ëji a cjava: “C'o cjë c'o rguí nguarü, ra ngärã c'o me ra enmbetjo o jña Mizhocjimi. Ra tsjatsjëji c'ua ja nzi ga netsjëji c'o na s'o, na ngueje dya ri sÿji Mizhocjimi”, eñe c'o apóstole. ¹⁹ C'o na s'o ga xöpüte, xöcüji yo cjuarma. Bübütsjëji o mü'büji, dya bübü o Espíritu Mizhocjimi a mbo o mü'büji.

²⁰ Nu'tsc'ëji, dya rí tsjaji c'ua ja nzi ga tsja anguezeji. Rí s'iyats'üji cjuarma nguéc'ua rgá xi'tsc'öji yo. Me na jo yo jña yo rí creogöji. Pero dya nguextjo c'ü rí creogueji yo; xo ni jyodü rí tsjagueji c'ua ja nzi ga mama yo jña yo. Rí dyötqueji Mizhocjimi ja c'o nzi ga 'ñünnc'ü in mü'büji o Espíritu, rí dyötqueji ra mböxc'ëji rí minc'ëji na jo. ²¹ Mizhocjimi me s'iyatsc'ëji, pero rí pjörütsjëji ja rgui minc'ëji. Sido rí che'beji c'e pa'a 'ma me ra juen'tsc'ëji e Jesucristo c'ín Jmugöji, ra xi'tsc'ëji rí minc'ëji co angueze para siempre.

²² Nu c'o yembeñe, rí zopcjeji na jo, ngue c'ua ra unüji ngüenda ja ngue c'e 'ñiji c'ü na jo. ²³ C'o cja na s'o, rí zopcjeji c'o, xa'ma ra jyëziji c'o, ngue c'ua ra salvaji, dya ra ma sufreji cja sivi. Bübü c'o me s'odü o mü'bü, chjëntjui nza cja 'na bitu c'ü me ni s'odü. Rí juentseji anguezeji rí ñuji ja rgui pjösc'ëji c'o. Pero me rí s'ogueji c'o na s'o c'o vi tsja c'o.

Alabanza final

²⁴⁻²⁵ Mizhocjimi me na zëzhi, sö ra mbö'c'ëji c'ü dya rí jyëzgueji angueze. Nguéc'ua 'ma rí tsärãgueji a jmi angueze nu ja me na zö'ö, me rí mácjeji. Na ngueje dya pje ra chö'tc'ëji c'o rrã s'o. Nuc'ü, o jocüzü ín mü'bügöji, na ngue c'ü o tsja e Jesucristo. Ojtjo xe 'naja Mizhocjimi, ojtjo xe 'naja c'ü ri pãrã ja c'o nzi ga mbãrã angueze. Me na zö'ö angueze, me na nojo. Me xo na zëzhi. Nguextjo c'ü pë's'í derecho ra manda. Amén.

EL APOCALIPSIS O REVELACION A SAN JUAN

La revelación de Jesucristo

¹ Mizhocjimi o xipji e Jesucristo nu c'o ni jyodü dya cja ra mezhe ra zädä, ngue c'ua texe yo o nte ra mbäräji nu c'o ra zädä. Nutscö e Juan, o mbëpjizügö e Jesucristo. E Jesucristo o ndäjä 'naja o anxe o ë jítisi c'o ra zädä. Ngue c'o rá xi'ts'iji. ² Rá xi'ts'iji c'ü na cjuana texe yo ró jandagö. Ngueje c'o o mama Mizhocjimi c'o cja ra zädä; ngueje c'o o jítisi e Jesucristo.

³ Me ra mäjä yo nte yo ra xörü yo jña'a yo. Me xo ra mäjä yo ärä ra xörüji 'ñe ätäji yo jña yo mama ja ga cja c'o cja ra zädä. Dya cja ra mezhe ra zädä yo.

Juan escribe a las siete iglesias

⁴ Nutscö e Juan, rí pen'c'ejí ne carta, nu'tsc'ejí cjuarma in cäräji cja yo yencho jñiñi a Asia. Mizhocjimi c'ü bübü; exmi bübü. Angueze ra ë ra jñüncüji nguenda. O Espíritu Mizhocjimi c'ü pëpji cja yo yencho nitsjimi, je ni 'ñeje cja Mizhocjimi nu ja manda. Mizhocjimi 'ñe o Espíritu me nuc'üji na jo; ra dya'c'üji c'ü ra söya in mü'büji c'ü dya pje rí tsijñiji. ⁵ E Jesucristo xo nuc'üji na jo. Xo ra dya'c'üji c'ü ra söya in mü'büji c'ü dya pje rí tsijñiji. E Jesucristo 'ma mi bübü cja ne xoñijöümü o tsja texe c'ua ja nzi ma ne Mizhocjimi. Mizhocjimi o tsjapü o te'e nu 'ma ya vi ndü; ngue c'ü nda manda texe cja yo manda cja ne xoñijöümü. E Jesucristo me s'iyazüji. O 'ñembgueje libre cja in nzhubügöji 'ma o pjödü o cji cja ngronsi. ⁶ O tsjacüji o ntezüji angueze; rí mandagöji co angueze. O tsjacüji rí mböcjimiji rí pëpji Mizhocjimi c'ü ngue o Mizhocjimi e Jesucristo. Xo ngueje nu Tata. Dya ra nguarü rga ma't'ügöji e Jesucristo. Dya ra nguarü c'ü ra manda angueze texe yo cje yo va ëjë 'ñe 'ma ya rguí nguins'i ne xoñijöümü. Je rga cjanu, amén.

⁷ Dyäräji na jo. E Jesucristo ra ëjë na yeje, je rguí 'ñeje cja ngöümü. Nutscöji rí ejmeji angueze 'ñe texe yo dya ejme, texezüji o ngambgagöji va cja ne xoñijöümü, rá jandaji angueze. Texe c'o o mböt'ü e Jesucristo ra jñandaji 'ma ra ëjë. Yo nte texe cja yo jñiñi cja ne xoñijöümü ra huë'ëji na ngueje rva ëjë angueze. Je rga cjanu, amén.

⁸ Je mama a cjava Mizhocjimi c'ü in Jmugöji: “Ya exmi bübügö 'ma o mbürü e jens'e 'ñe ne xoñijöümü, y sido rá bübügö 'ma ya rguí nguins'i yo. Ya ngue rá ëjëgö. Nguetscö rí mandagö texe”, eñe.

Una visión del Cristo glorioso

⁹ Nutscö e Juan, nguezgö in cjuarmazüji. Nutscö 'ñetsc'ejí rí sufridogöji na ngueje o ntezüji e Jesucristo. Rí mandagöji co angueze. E Jesucristo dacüji c'ü rá zëzhiji; nguec'ua rí sëchiji, sido rí ätäji angueze. Nutscö mi bünc'ö cja c'e xoñijöümü c'ü ni chjü Patmos a nde cja ndeje. Je o ma zogüzügöji nu, na ngueje mi zopjü o jña Mizhocjimi yo nte. Rmí xipjiji ja ga cja e Jesucristo. Mi büntsijögö nu. ¹⁰ E Jesucristo c'in Jmugöji o te'e c'ü ot'ü pa nu ngo. 'Na nu pa, c'ü ot'ü pa nu ngo 'ma mi bübü a Patmos, o Espíritu Mizhocjimi o tsjacü ró janda nu yo rá xi'ts'iji. Ró ärägö 'na jña mi ña me na jens'e; mi chjëntjovi 'na trompeta. Je ma ëjë cja in xütjügö. ¹¹ O xitsi a cjava c'e jña:

—Nutscö ya exmi bübügö 'ma o mbürü e jens'e 'ñe ne xoñijöümü, y sido rá bübügö 'ma ya rguí nguins'i yo. Nu c'o ya ngue rí jñandague, rí dyopjügue cja 'na libro c'o. Nuc'ua rí pejnegue cja yo yencho congregación c'o va bübü a Asia; 'naja c'ü bübü a Efeso, c'ü 'naja a Esmirna, 'naja a Pérgamo, 'naja a Tiatira, 'naja a Sardis, 'naja a Filadelfia, 'ñe c'ü 'naja a Laodicea, o 'ñenze a cjanu c'e jña.

¹² Nuc'ua ró jandagö a ma in xütjü cjó mi ngue c'ü mi ña'a. Ró janda yencho lámpara c'o oro. ¹³ A nde c'o lámpara mi böbü 'na bëzo. Nuc'ü, ró janda exmi ngue 'na nte nza cjazgöji. Nuc'ü, mi je'e 'naja bitu c'ü mi sät'ä hasta cja o ngua. Cja o tijmi, mi nzünt'ü 'na mbünt'ü c'ü mi ngueje oro. ¹⁴ Me ma t'öxü o ñixti. Ma t'öxü nza cja o xi'dyo; 'ñe nza cja xitsji. C'o o ndö mi 'ñetse nza cja sivi. ¹⁵ Nu c'o o ngua'a mi nza cja bronce c'ü juës'i 'ma

na sant'a cja hornu. 'Ma mi ña, me ma jens'e o jña; me mi yürü nza cja na puncjü ndare. ¹⁶ Cja o jodyë mi jün'ü yencho o seje. Nu cja o ne, mi pedye 'naja tjëdyi c'ü ma mbeñe nza yeje lado. O jmi mi juëbi nza cja e jyarü 'ma nisiarü.

¹⁷ 'Ma ró janda angueze, ró nügügö cja o ngua, me ró jändügö. Pero angueze o 'ñesque o jodyë o xitsi:

—Dya rí sügue. Nguetscö e Jesucristo. Nguetscö exmi bübügö; y rá bübügö 'ma ya rguí nguarü texe. ¹⁸ Rí bübüjtögö. Ró tügö; pero jñandga, rí bübüjtögö. Dya cja rá tügö. Nguetscö rá cjäpü ra te c'o ya ndü; ngue c'ua xo 'ñe anguezeji xo ra bübütjoji. ¹⁹ Rí dyopjügue nu yo in janda; nu yo ya zädä, 'ñe c'o cja ra zädä. ²⁰ I jñandague rí jüngö yencho seje cja in jodyë. Rí böbügö a nde c'o yencho lámpara c'o ngueje o oro. Rá xi'ts'igö pje ne ra mama yo. Nu c'o yencho seje ngueje c'o cja mbörü cja c'o yencho nitsjimi. Nu c'o yencho lámpara ngueje c'o yencho nitsjimi c'o.

2

Mensajes a las siete iglesias: El mensaje a Efeso

¹ Xe o ña e Jesucristo o xitsi:

—Rí dyopjü 'naja carta c'ü je rí penpe c'ü pjörü c'e nitsjimi a Efeso. Rí xipjigüeji c'ü rí mangö a cjava: “Nutscö rí jüngö yo yencho seje cja in jodyë; rí nzhodügö a nde yo yencho lámpara yo oro. ² Nu'tsc'ëji in cäräji a Efeso, rí pärägö texe c'o in cjaqueji. Rí pärägö c'ü me in pëpjigüeji na zëzhi; dya tögüts'üji. Xo rí pärägö, dya in jëziji xe ra zo'c'üji nu c'o cja na s'o. Bübü c'o va ë zo'c'üji, cjäpü ñaji o jña Mizhocjimi pero na s'oji. I ñu'tp'üji c'ü dya cjuana c'o mamaji. ³ In sufridogüeji na puncjü, na ngue c'ü ni 'ñejmezüji. Pero dya tögüts'üji. ⁴ Pero bübü 'na cosa c'ü dya jo c'ü in cjaqueji c'ü rá xi'ts'iji. Dya cja in s'iyazüji nza cja 'ma cja vi päcägöji. Y dya cja xo pötqui s'iyaji yo nin cjuarmaji. ⁵ Rí mbeñegueji ja ma cja 'ma mi s'iyazüji 'ñe mi pötmi s'iyagueji. Nguet'ua rrã ö'tc'üji ra nzhogü in mü'bügüeji. Rí tsjagueji c'ua ja nzi mi tsjagueji 'ma cja vi 'ñejmezüji. Nguet'sc'ëji 'naja yo yencho lámpara. Pero 'ma dya ra nzhogü in mü'büji, rá ë jünügö cja o lugar c'e lámpara c'ü ngue'tsc'ëji. Nuc'ua ya ra juench'e in jya's'ügö c'ü bübü cja in mü'bügüeji. ⁶ Pero rí pärägö bübü 'na cosa c'ü in cjaqueji na jo. Me in s'ogueji c'o cja'a nu c'o xiji nicolaíta. Dya xo rí negö c'o cja. ⁷ Nu'tsc'ëji o ntets'üji Mizhocjimi c'ü in Tatagö in äräji yo xi'ts'iji o Espiritu, rí tsjagueji c'ua ja nzi ga mama. Texe c'o sido ra dyätcäji y ra s'iyazüji cja na 'ñeje c'o o cjuarmaji, rá unüji ra ziji o fruta cja c'e za'a c'ü 'ne'e cja o huerta Mizhocjimi. Y ra bübütjoji co nutscö a jens'e”, eñe e Jesucristo c'ü o xitsigö rá xi'tsc'öji.

El mensaje a Esmirna

⁸ Xe o ña e Jesucristo o xitsi:

—Rí dyopjü 'na carta c'ü je rí penpe c'ü pjörü cja c'e nitsjimi a Esmirna. Rí xipjiji c'ü rí mangö a cjava: “Nutscö exmi bübügö y rá bübüjtögö 'ma ya rguí nguarü texe. Nguetscö ró tügö; cja rron tegö na yeje. ⁹ Nu'tsc'ëji in cäräji a Esmirna, rí pärägö me in sufridogüeji na puncjü, 'ñe me sanc'üji. Nu c'o cja'c'üji yo, mamaji c'ü je menzumüji a Israel, y c'ü ma't'üji Mizhocjimi. Dya cjuana ma't'üji Mizhocjimi, na ngueje pëpji e Satanás c'ü dya jo. Bë'ts'iji na puncjü, pero me in pë's'igüeji na puncjü cja Mizhocjimi. ¹⁰ Dya rí sügueji nu c'o ya ngue rí sufridoji. Dyäräji, bübü ja nzits'üji c'o ra pant'aji a pjörü. Nguete e Satanás c'ü dya jo c'ü ra tsja. Me rí sufridogüeji dyëch'a pa'a na ngueje in ejmezüji. Pero sido rí 'ñejmezüji zö ra mbö'tc'ügüeji. 'Ma sido rí 'ñejmezüji, rá da'c'üji c'ü rguí bübüji co nutscö a jens'e. ¹¹ Nu'tsc'ëji o ntets'üji Mizhocjimi c'ü in Tatagö in äräji yo jña yo xi'ts'iji o Espiritu, rí tsjagueji c'ua ja nzi ga mama. Texe c'o sido ra 'ñejmezü zö ra bö't'üji, rá unüji c'ü ra bübüji co nutscö. Dya ra möji a linfiernu c'ü xiji na yeje rga ndüji”, eñe e Jesucristo c'ü o xitsigö rá xi'tsc'öji.

El mensaje a Pérgamo

¹² Xe o ña e Jesucristo o xitsi:

—Rí dyopjü 'na carta c'ü je rí penpe c'ü pjörü cja c'e nitsjimi a Pérgamo. Rí xipjigüe c'ü rí mangö a cjava: “Nuzgö pedye 'na tjëdyi ín tegö. Ne tjëdyi me na mbeñe nza yeje lado. ¹³ Nu'tsc'ëji in cãrãji a Pérgamo, rí pãrãgö texe c'o in cjagueji. Rí pãrãgö je in cãrãgueji nu ja manda e Satanás. Pero sido in nãnnãgöji ín chjü'ü in mamaji nguetscö in Jmuzügöji. E Antipas c'ü mi ngue 'najats'üji mi sido mi nãnnãgö c'ü. Nuc'ü, o mbö't'üji cja in jñiñigueji nu ja manda e Satanás. Zö o mbö't'üji c'e cjuarma, pero nu'tsc'ëji sido in ejmezüji. ¹⁴ Na jo c'ü sido in ejmezüji; pero dya jo texe c'o in cjagueji. Nu c'o dya jo in cjaji, nuc'o, rá xi'tsc'öji c'o. Cãrãts'üji c'o ejme c'o mi xöpü e Balaam. Nuc'ü, o dyü't'ü e Balac nguec'ua o tsjapü o tsjaji na s'o nu c'o ín mboxtitajme a Israel. O xipjiji na jo ro ziji o jñönü c'o vi mbãsp'ãji c'o ts'ita. Xo o xipjiji c'ü ma jo ro tsãjã ndixü yo bëzo; yo ndixü ro tsãjãji bëzo. ¹⁵ Je xo ga cjanu ga xöpü dya, nu c'o xiji nicolaíta. Dya rí negö c'o jizhiji. Nu'tsc'ëji cãrã ja nzi c'o tjünt'ü a xütjü anguezeji. ¹⁶ Rí xi'ts'iji ni jyodü ra nzhogü in mü'büji. Nu 'ma jiyö, dya ra metscö ndajme rá ëcjö va a Pérgamo nu va ja in cãrãgueji. Nu c'o dya ra nzhogü o mü'bü, rá cjajme chü co ne tjëdyi nu pedye ín tegö nu ngueje ín jñãgö. ¹⁷ Nu'tsc'ëji o ntets'üji Mizhocjimi c'ü mi Tatagö in ãrãji yo jña yo xi'ts'iji o Espiritu, rí tsjagueji c'ua ja nzi ga mama. Mama a cjava o Espiritu Mizhocjimi: texe c'o sido ra 'ñejmezü, rá unüji c'ü ra ziji c'e maná c'ü je va ëjë a jens'e. Xo rá unüji 'naja ndojo c'ü na t'öxü. Juns'ü 'na tjü c'e ndojo c'ü dya cjó pãrã. Nguextjo c'ü ra jñü c'e ndojo nguextjo c'ü ra mbãrã c'ü”, eñe e Jesucristo c'ü o xitsigö rá xi'tsc'öji.

El mensaje a Tiatira

¹⁸ Xe o ña e Jesucristo o xitsi:

—Rí dyopjü 'na carta c'ü je rí penpe c'ü pjörü cja c'e nitsjimi a Tiatira. Rí xipjigüe c'ü rí mangö a cjava: “Nguetscö o T'izü Mizhocjimi. Yo ín chögö 'ñetse nza cja sivi. Yo ín cuagö juës'i nza cja bronce c'ü juës'i 'ma na sant'a cja sivi. ¹⁹ Nu'tsc'ëji in cãrãji a Tiatira, rí pãrãgö texe c'o in cjagueji. Rí pãrãgö in s'iyazüji 'ñe xo pötqui s'iyaji yo in cjuarmaji. Xo sido in ejmezüji; in pëpquiji na jo. Xo in sëchiji 'ma pje c'o in sufridoji. Xenda in cjagueji na jo dya, que na ngueje 'ma cja vi 'ñejmeji. ²⁰ Pero bübü 'na cosa c'ü dya jo in cjaji c'ü rá xi'tsc'öji. In ätäji c'e ndixü c'ü xiji Jezabel. Nu c'e ndixü c'ü, mama c'ü pätpã Mizhocjimi ga zo c'üji. Pero dya cjuana nu c'o xi'ts'iji. Nu c'ü cja'a, onpü yo ín ntegö. Nguec'ua c'o ya chjüntü 'ñe c'o dya be chjüntü nde jyëztjo ga tsjaji na s'o. Yo bëzo tsãji o ndixü; yo ndixü tsãji o bëzo. Xo siji c'o jñönü c'o päsp'ãji c'o ts'ita. ²¹ Nuzgö ya mezhe ró xipji c'e ndixü Jezabel ra nzhogü o mü'bü c'ü dya cja ra tsja na s'o. Pero dya pje ätcã. Sido cja c'o na s'o. ²² Dyãrãji dya. Rá cjavü c'e ndixü ra zö'dyë me ra sufrido na ngueje me cja na s'o. Xo nzitjo nu c'o xo cja c'ua ja nzi ga tsja angueze, me xo rá cjavü ra sufrido c'o; 'ma dya ra nzhogü o mü'büji. ²³ Nu c'o tjünt'ü a xütjü c'e ndixü, nuc'o rá pö't'ü c'o. Nuc'ua texe ín ntegö ra mbãrãji nguetscö rí pätpã texe o mü'bü yo nte. Rí pãrãgö texe c'o cjiñi anguesji. Rá nzhocüts'üji nzi 'najats'üji c'ua ja gui tsjagueji. ²⁴ Cãrãts'üji c'o dyaja a Tiatira c'o dya ätäji c'o xöpü c'e ndixü. Mama c'e ndixü c'ü ni jyodü rí tsjaji texe c'o na s'o c'ua ja nzi ga ne e Satanás c'ü dya jo. Rí xi'ts'iji, dya rí tsjagueji c'ua ja nzi ga xöpü c'e ndixü. ²⁵ Nu'tsc'ëji nguextjo c'ü rí ö'tc'üji, sido rí dyätcãji hasta 'ma cja rá ëcjö. ²⁶ Nu c'o ra sido ra tsja c'ua ja nzi rgá negö hasta 'ma cja rá ëcjö; nutscö rá unüji c'ü ra mandaji cja yo jñiñi cja ne xoñijömü. ²⁷ Rá unügö c'ü ra mandaji c'ua ja nzi o dyacü mi Tatagö c'ü rí mandagö. Me na zëzhi rgá mandaji; ra chjëntjovi nza cja 'ma pãrãji na zëzhi o s'ãbã co 'na vara c'ü t'ëzi, ra chädätjo yo. ²⁸ Nutscö rí chjëntjove c'e seje c'ü xenda na zö ga juëbi 'ma xörü. Nu c'o ra tsja c'ua ja nzi rgá negö, rá unüji c'ü me ra mëjãji cja ín Jmigö. ²⁹ Nu'tsc'ëji o ntets'üji Mizhocjimi c'ü ín Tatagö, in ãrãji yo xi'ts'iji o Espiritu, rí tsjagueji c'ua ja nzi ga mama”, eñe e Jesucristo c'ü o xitsigö rá xi'tsc'öji.

3

El mensaje a Sardis

¹ Xe o ña e Jesucristo o xitsi:

—Rí dyopjü 'na carta c'ü je rí penpe c'ü pjörü cja c'e nitsjimi a Sardis. Rí xipjiji c'ü rí mangö a cjava: “Nutscö rí täcjö o Espíritu Mizhocjimi c'ü ín Tatagö c'ü pëpji cja yo yencho nitsjimi. Nuzgö xo rí jüngö yo yencho seje. Nu'tsc'ëji in cãrãji a Sardis, rí pãrãgö texe c'o in cjagueji. Mamaji c'ü me in pëpjigueji na puncjü para nutscö. Pero rí pãrãgö na jo in chjëntcjeji añima na ngueje dya pje in ätcãgöji. ² Tsjijñiji, ra nzhogü in mü'büji. Na ngueje dya cja nda in cjagueji c'o na jo. Zëzhigüeji ngue c'ua rí tsjagueji c'o na jo. Na ngueje ya ró nugö c'ü bë'ts'iji rí tsjagueji c'ua ja nzi ga ne Mizhocjimi. ³ Rí mbeñgueji o jña Mizhocjimi c'ü o jí'ts'iji; rí dyätãgueji. Nu 'ma dya ra nzhogü in mü'bügüeji, rá ëcjö nu hora c'ü dya in tepqueji; rá ë jün'c'üji ngüenda. ⁴ Cãrã ja nzits'üji a Sardis c'o na t'öxü o mü'bü nza cja 'na bitu c'ü na t'öxü, na ngueje ätcãgöji. Na ngueje ätcãgöji y dya cjaji c'o na s'o, ra nzhodüji co nutscö a jens'e nu ja dya bübü c'ü na s'o. ⁵ A cjanu ra nzhodü a jens'e co nutscö texe c'o sido ra dyätcãgö. Ra jyeji c'ü na t'öxü. C'o o tjüji je juns'ü nu cja c'e libro nu ja juns'ü o tjü nu c'o ra bübüjtjo. Dya rá borragö o tjüji cja c'e libro. Nuc'o, rá xipjigö mi Tatagö a jens'e ngue ín ntegö c'o. C'o o anxe Mizhocjimi, xo rá xipjigö a cjanu c'o. ⁶ Nu'tsc'ëji o ntets'üji Mizhocjimi, in äräji yo xi'ts'iji o Espíritu, rí tsjagueji c'ua ja nzi ga mama”, eñe e Jesucristo c'ü o xitsigö rá xi'tsc'öji.

El mensaje a Filadelfia

⁷ Xe o ña e Jesucristo o xitsi:

—Rí dyopjü 'na carta c'ü je rí penpe c'ü pjörü cja c'e nitsjimi a Filadelfia. Rí xipjiji c'ü rí mangö a cjava: “Nguetscö o T'izgö Mizhocjimi; dya pje bübüzügö c'ü na s'o. Texe c'o rí mangö na cjuana c'o. Nguetscö o mboxbëchezgö e David, nguetscö rá mandagö a jens'e 'ñe cja ne xoñijömi. Texe c'o rí negö ra zädä; nuc'o ra zädä c'o. Texe c'o dya rí negö ra zädä; nuc'o dya ra zädä c'o. Dya cjó xo ra ts'axcü. ⁸ Nu'tsc'ëji in cãrãji a Filadelfia, rí pãrãgö texe c'o in cjagueji. Rí pãrãgö c'ü dya pje nda zë'ts'igüeji; pero sido in ätcãgöji ín jña; sido in nãnnãgöji ín chjü. Ya ró xocüts'ügöji 'na ngoxtji ngue c'ua rí pëpquiji. Nu c'e ngoxtji dya cjó sö ra ngot'ü c'ü. ⁹ Cãrã c'o ne ra ts'axcü'üji. Nuc'o, je menzumü a Israel c'o. Anguezeji mamaji ma't'üji Mizhocjimi cja o nitsjimi anguesji. Pero dya cjuana c'ü mamaji na ngueje ngue e Satanás c'ü je pëpji. Dyärãji dya. Rá cjapügö ra ëji cja in jmigüeji. Ya ra ndüñijömi rgá matcügöji. Rá cjapügö anguesji ra mbärãji c'ü ró s'iyats'ügöji. ¹⁰ Ra zädä c'ü me ra sufrido texe yo cãrã cja ne xoñijömi. Pero rá pjö'c'ügöji c'ü dya rí sufridogueji c'o pa'a c'o; na ngueje sido in sëchigüeji gui 'ñejmezüji. ¹¹ Dya ra metscö ndajme rá ëcjö. Sido rí 'ñejmezüji ngue c'ua rá da'c'üji 'na corona a jens'e na ngueje in pëpquiji. 'Ma dya sido rí 'ñejmezüji, dya rá da'c'üji 'ma. ¹² Texe c'o sido ra 'ñejmezü, rá cjapügö ra bübüji a jens'e co Mizhocjimi c'ü mi Tatagö. C'ua ja nzi ga cja o columna cja 'na templo, dya 'ñömi, je xo ga cjatjonu anguezeji, dya ra mbedyeji nu, ra bübütjoji co Mizhocjimi. Nutscö rá jüsp'üji ngue o t'i Mizhocjimi c'ü mi Tatagö. Xo rá jüsp'üji o tjü c'ü o jñiñi Mizhocjimi c'ü mi Tatagö, na ngueje je ra menzumüji cja c'e jñiñi c'ü. Nu c'e jñiñi ngueje a Jerusalén nu cja dadyo c'ü rguí 'ñeje a jens'e. Ngue 'ma ya rguí nguins'i e jens'e 'ñe ne xoñijömi nu bübü dya. Xo rá jüsp'ügöji ín chjü'ü nu cja dadyo. ¹³ Nu'tsc'ëji o ntets'üji Mizhocjimi, in äräji yo xi'ts'iji o Espíritu, rí tsjagueji c'ua ja nzi ga mama”, eñe e Jesucristo c'ü o xitsigö rá xi'tsc'öji.

El mensaje a Laodicea

¹⁴ Xe o ña e Jesucristo o xitsi:

—Rí dyopjü 'na carta c'ü je rí penpe c'ü pjörü c'e nitsjimi a Laodicea. Rí xipjiji c'ü rí mangö a cjava: “Texe c'o rí mangö na cjuana c'o. Texe c'o rí mangö ra zädä c'o. Texe c'o o dyät'ã Mizhocjimi nguetscö ró ät'ãgö c'o. ¹⁵ Nu'tsc'ëji in cãrãji a Laodicea, rí pãrãgö texe c'o in cjagueji. Nu'tsc'ëji dya in mangueji c'ü dya in ejmezüji. Pero dya xo in ejmezügöji co texe in mü'büji. Na jë nzhodü in mü'büji co nutscö. Pötjo ri 'ñejmezüji co texe in mü'büji. O 'ma jiyö, pötjo ri mangueji c'ü dya in pãcãji. ¹⁶ Zö in mamaji c'ü in ejmezüji, pero dya in ejmezüji co texe in mü'büji. Nuzgö me rí s'ogö c'o in cjagueji; nguec'ua ya ngue rá mangö c'ü dya rí pã'c'ãgöji. ¹⁷ Nu'tsc'ëji in mangueji in pë'sc'ëji na puncjü, dya

pje bë'ts'iji cja in mü'büji, dya pje xe ni jyonc'üji. Juentsc'ej, dya in unüji ngüenda c'ü dya pje in pë'sc'ej. In chjëntcjeji nza cja 'naja ngorö c'ü örü pje ra zi; xo ojtjo bitu pje ra jye'e. ¹⁸ Rrä zo'c'ügöji nu c'ü ni jyodü rí tsjagueji ngue c'ua rí pë's'iji na puncjü. Ni jyodü ra nzhogü in mü'bügeji. Ni jyodü rí unüji ngüenda c'ü dya pje in pë's'iji, y rí ñejmezüji co texe in mü'büji. Rí dyötcüji o oro, rá da'c'üji. Rí dyötcüji o bitu c'o na t'öxü, rá da'c'üji, ngue c'ua dya cja rí tsejeji nza cja c'o dya je o bitu. Xo rá da'c'üji o unguento rí tsos'ü in chöji, ngue c'ua ra xogü in chöji rí jñandaji. ¹⁹ Texe yo rí s'iyagö, rí huënc'h'iji rgá zopjüji ngue c'ua ra nzhogü o mü'büji. Nguéc'ua rí tsjacjuanagueji ra nzhogü in mü'bügeji. ²⁰ Dyäräji dya. Rí böbügö cja ngoxtji c'ü ngueje in mü'bügeji, rí zenguats'ügöji. 'Ma cjó c'o ra dyätcä in jñagö, 'ma ra nzhogü o mü'bü, ya ri 'natjo in mü'bügöbe; ya rá dyocjöbe. ²¹ Texe c'o ra tsja c'ua ja nzi rgá negö, rá unüji c'ü ra mimiji jmu co nutscö. Je a cjanu, nutscö ró c jagö texe c'ua ja nzi va ne mi Tatagö a jens'e; nuc'ua 'natjo c'ua ró mimigöbe Jmu. ²² Nu'tsc'ej o ntets'üji Mizhocjimi c'ü in Tatagö, in äräji yo xi'ts'iji o Espiritu, rí tsjagueji c'ua ja nzi ga mama", eñe e Jesucristo c'ü o xitsigö rá xi'tsc'öji.

4

La adoración en el cielo

¹ Nuc'ua o nguarü yo jña'a yo o xitsi e Jesucristo ja cja yo yencho nitsjimi. Nuc'ua ró jandagö 'na ngoxtji a jens'e c'ü mi sjocütjo. Ró ärägö c'ua c'e jña c'ü ya vi zocü. O ña na jens'e nza cja 'na trompeta. Je o xitsi a cjava c'e jña'a:

—Je rí ñecje a ñecjua a jens'e. Rá jí'ts'i c'o cja ra zädä, o xitsi c'e jña.

² Nuc'ua o Espiritu Mizhocjimi o jtsi nu yo rá xi'ts'iji. Ró janda a jens'e 'na trono nu ja mimi nu c'ü manda. Mi junrü 'naja cja c'e trono. ³ Nu c'ü mi junrü cja c'e trono me mi juës'i nza cja c'o ndojo c'o xiji jaspe ñe cornalina. Mi böbü 'na arco iris cja c'e trono. Nu c'e arco iris me mi juëbi nza cja c'o ndojo c'o na c'anga c'o xiji esmeralda. ⁴ Xo mi järä c'o dyaja trono c'o mi veinticuatro. A nde'e c'o, mi bübü c'e trono nu ja mimi nu c'ü manda. Nzi 'naja c'o veinticuatro trono mi junrü 'naja tita. Nuc'o, mi je'e bitu c'o na t'öxü c'o. Mi junt'üji o corona c'o oro o ñiji, na ngueje mi manda c'o. ⁵ Me mi juëbi, me mi pjäjnä, me mi yürü; je ma ëjë cja c'e trono c'ü mi bübü a nde. A jmi c'e trono mi järä yencho sivi. C'o yencho sivi ngueje o Espiritu Mizhocjimi c'ü pëpji cja yo yencho nitsjimi. ⁶⁻⁷ A jmi c'e trono xo mi bübü c'ü mi nza cja 'na zapjü c'ü mi nza cja vigrío.

Ró janda nzi 'naja lado c'e trono. Mi nziyo c'o mi böbü cja c'e trono. Nu c'ü ot'ü exmi nza cjatjo 'na león; c'ü na yeje exmi nza cjatjo 'na toro; c'ü na jñi exmi nza cjatjo o jmi 'na nte. C'ü na nziyojo exmi nza cjatjo 'na águila c'ü mi pjüjuaja. Nza nziyo c'o, me mi qui'i na puncjü o ndö cja o jmiji ñe cja o xütjüji. ⁸ Nza nziyo c'o, nzi 'naja mi peje ñanto o juajaji. Nzi 'naja o juajaji me mi qui'i na puncjü ndö a xes'e ñe a mbo. Nza nziyo c'o mi bübü, nuc'o, tøjöji xömü ndempa. Dya söyaji ga tøjöji. Nu c'ü tøjöji je a cjava:

Me na sjü Mizhocjimi nu in Jmugöji nu sö ra tsja texe.

Me na sjü na sjü nu.

Nujnu exmi bübü, y exi bübü; y 'ma ya rguí nguins'i ne xoñijömü, sido ra bübütjo.

⁹ C'o nziyo, ma't'üji nu c'ü junrü cja c'e trono. Mamaji c'ü me na nojo Mizhocjimi nu c'ü exi bübü para siempre. Unüji na pöjö angueze. ¹⁰ Ma ma't'ü Mizhocjimi c'o nziyo, nuc'ua c'o veinticuatro tita xo ndüñijömüji a jmi nu c'ü junrü cja c'e trono. Nuc'ua ma't'üji angueze c'ü exi bübü para siempre. Nuc'ua c'o o coronaji je jumüji cja ngua o trono nu c'ü manda texe. Mamaji a cjava:

¹¹ Nu'tsc'e ngue'tsc'e in Jmuts'ügöjme ñe in Mizhocjimits'ügöjme.

Ngue'tsc'e i dyät'ä texe yo bübü, texe yo cja'a.

Mi ñegue c'ü ro bübü yo, nguéc'ua i dyät'ä yo.

Nguéc'ua ni jyodü texeji ra ma'tc'ügeji, ra mamaji c'ü me na nojots'ügue na ngueje me na zé'ts'igüe; i dyät'ägue texe yo.

5

El libro y el Cordero

¹ Nuc'ua nu c'ü mi junrü cja c'e trono, ró janda mi tjë 'na libro c'ü mi 'mans'a. Mi tjë cja o jodyë. C'e libro mi t'opjü a mbo'o 'ñe a xes'e. Mi yencho tjüjmü c'o mi tjüt'ü. ² Nuc'ua ró janda c'ua 'na anxe c'ü me na zëzhi c'ü mi mapjü na jens'e. Mi mama a cjava:

—¿Cjó ngue c'ü sö ra xücü yo tjüjmü ngue c'ua ra nu'u ne libro?, o mama a cjanu c'e anxe.

³ Pero dya mi sö cjó ro xücü ro nu'u c'e libro; ne ri ngueje c'o mi bübü a jens'e, ne ri ngueje c'o mi bübü cja ne xoñijöümü, ne ri ngueje 'naja c'o ya vi ndü ro sö ro xo's'ü.

⁴ Nutscö me ró huëgö na puncjü na ngueje dya cjó ch'öt'ü c'ü ro tsja texe c'ua ja nzi ma ne Mizhocjimi. Nguec'ua dya cjó mi sö cjó ro xo's'ü c'e libro c'ü ro nu'u cja rron xörü.

⁵ Nuc'ua 'naja c'o tita o xitsi a cjava:

—Dya rí huë'ë. Jñanda, bübü 'naja nu sö ra xo's'ü ne libro y ra xücü yo yencho tjüjmü para ra xörü. Ngueje nu o ndöpü c'ü dya jo, 'ma o ndü va ngötcüji ín nzhubügöji; o bëzhi c'ü dya jo. Ngueje nu me na zëzhi nu jüsp'üji o tjü'ü León. Je mboxbëche cja e David c'ü mi mboxbëche cja e Judá, o xitsi a cjanu.

⁶ Nuc'ua ró janda 'naja Ts'imë c'ü mi böbü a nde c'e trono 'ñe c'o tita 'ñe c'o nziyo c'o mi böbü cja c'o o lado c'e trono. Nu c'e Ts'imë mi 'ñetse c'ü vi bö't'ü c'ü. Mi peje yencho o ts'imota; cja na yencho o ndö'ö c'o mi qui'i. C'o yencho o ndö'ö ngueje o Espiritu Mizhocjimi c'ü je däjä ra ë pëpji texe cja ne xoñijöümü. ⁷ C'e Ts'imë o ndë c'e libro c'ü mi tjë nu c'ü mi junrü cja c'e trono. ⁸ 'Ma o ndë c'e libro, nuc'ua nu c'o nziyo c'o mi böbü cja o lado c'e trono, 'ñe c'o veinticuatro tita o ndüñijöümüji a jmi c'e Ts'imë, o ma't'üji.

Nzi 'naja c'o tita mi jünji 'naja bizhi c'ü ngueje arpa. Xo mi tüji nde 'najaji 'na s'äbä c'ü ngue oro. C'o s'äbä mi nizhi o nguichjüjnü c'o ma jo ma jyärä. Nu c'o nguichjüjnü, ne ra mama c'o jña c'o ni dyötü Mizhocjimi yo o nte. ⁹ Nuc'ua c'o nziyo c'o mi bübü 'ñe c'o tita mi ma't'üji Mizhocjimi mi töjöji 'na himno c'ü cja dadyo. Mi mamaji a cjava: Nu'tsc'e i tsja texe c'ua ja nzi va ne Mizhocjimi, nguec'ua o sö i chjë'ë ne libro, rí xücü rí ñu'u.

Sö rí tsjague na ngueje o bö'tc'ügue. I pjödügue in tsji vi tsjõ'tp'ü o nzhübü yo nte texe cja ne xoñijöümü.

Zö pje ma jñiñi cārāji, zö pje ma jña ñaji, zö pje ma razaji, i tsjõ'tp'üji o nzhübüji.

Nguec'ua 'ma cjó c'o ra 'ñench'ets'ü o mü'bü, Mizhocjimi ra tsjapü o t'i c'o.

¹⁰ I tsjapüji jmuji, 'ñe mböcjimiji ngue c'ua pëpji ín Mizhocjimigöji.

Ra mandaji cja ne xoñijöümü, je mi mamaji a cjanu.

¹¹ Nuc'ua ró janda me ma puncjü anxe c'o mi böbü a ñünü. A nde anguesji mi bübü c'e trono 'ñe c'o nziyo c'o mi böbü a ñünü c'e trono, 'ñe c'o tita. C'o anxe mi cārā na puncjü millón. Ró ärä mi ña c'o anxe. ¹² C'o anxe me mi töjöji na jens'e. Mi mamaji a cjava:

Nu ne Ts'imë nu o bö't'ü, o tsja texe, nguec'ua rá ma't'üji angueze. Nunu me na nojo nu. Nunu sö ra tsja texe nu. Nunu me pë's'i texe c'o ni muvi nu.

Nunu pārā texe nu; me na zëzhi.

¹³ Nuc'ua ró ärä texe c'o o dyät'ä Mizhocjimi c'o cārā a jens'e 'ñe cja ne xoñijöümü, 'ñe a mbo e jöümü, 'ñe c'o cārā cja e ndeje. Mi töjöji; mi mamaji a cjava:

Rí ma'tc'üjme nu'tsc'e Mizhocjimi in junrü cja e trono.

Xo rí ma'tc'üjme nu'tsc'e Jesucristo ngue'tsc'e c'e Ts'imë c'ü o bö't'ü.

Me na nojots'üvi, me na zë'ts'igüevi.

Sido rá ma'tc'üjme; dya ra nguarü c'ü rá ma'tc'üjme, je mi mama a cjanu c'o.

¹⁴ O ndünrü c'ua c'o nziyo c'o mi böbü a ñünü c'e trono. O mamaji:

—Je rga cjanu, amén.

Nuc'ua c'o tita o ndüñijöümü, o ma't'üji Mizhocjimi 'ñe e Jesucristo c'ü e Ts'imë.

6

Los siete sellos

¹ Nuc'ua ró janda c'e Ts'imë o xücü 'naja c'o tjütmü c'o mi tjüt'ü c'e libro. Ró ärä c'ua 'naja c'o nziyo c'o mi bübü. 'Ma mi ña'a, mi ärägö nza cja c'ü mi pjäjnä. Mi mama a cjava: —Xä'dä, rí ë jñanda.

² Ró janda c'ua 'na pjadü c'ü ma t'öxü. Nu c'ü mi chägä, mi jün 'na arco yo flecha. O ch'unü 'na corona nza cja c'ü juns'ü yo manda. Angueze ya vi ndöpü na puncjü c'o üvi. O mbedye o ma ndöpü c'o dyaja c'o üvi.

³ Nuc'ua c'e Ts'imë o xücü c'ü na yeje tjütmü c'o mi tjüt'ü c'e libro. Ró ärä c'ua mi ña c'ü na yeje c'o nziyo c'o mi bübü. Mi mama a cjava: —Xä'dä, rí ë jñanda.

⁴ Nuc'ua o mbedye c'ua c'ü 'naja pjadü. Ma mbaja c'e pjadü c'ü. Nu c'ü mi chägä, o ch'unü 'na tjëdyi c'ü me ma nojo. O ch'unü c'ü ro tsjapü ro tsja chü yo nte'e cja ne xoñijömmü. Nguec'ua ra pötü rgá mbö't'üji.

⁵ Nuc'ua c'e Ts'imë o xücü c'ü na jñi'i c'o mi tjüt'ü c'e libro. Ró ärä c'ua c'ü na jñi'i c'o mi bübü. Mi mama a cjava: —Xä'dä, rí ë jñanda.

Nuc'ua ró janda c'ua 'naja pjadü c'ü ma potjü. Nu c'ü mi chägä, mi jün'ü 'na t'ëzi c'ü ni pesaji. ⁶ Ró ärä c'ua 'na jña c'ü je ma ëjë a nde'e cja c'o nziyo c'o je mi bübü a ñünü c'e trono. Nu c'e jña'a je o mama a cjava:

—Yo nte 'napa ra pëpjiji ngue c'ua ra ndömüji 'na kilo ndëxü. 'Napa ra pëpjiji ngue c'ua ra ndömüji jñi kilo cébara. Y rguí jyodü ra mbötpüji ngüenda c'ü dya ra s'odüji o aceite 'ñe o vino.

⁷ Nuc'ua c'e Ts'imë o xücü c'ü na nziyo c'o mi tjüt'ü c'e libro. Ró ärä c'ua c'ü na nziyo c'o mi bübü. O mama a cjava: —Xä'dä, rí ë jñanda.

⁸ Nuc'ua ró janda c'ua 'naja pjadü c'ü ma c'axt'ü. Nu c'ü mi chägä, mi xiji ngueje nu pö't'ü yo nte nu. Cja o xütjü ma ëjë nu c'ü xiji Hades nu ja cãrã c'o tũ'ü. O ch'unüvi sjëtsi ro mbö't'üji c'ü na nziyo parte yo nte yo cãrã cja ne xoñijömmü. Ro mbö't'üji co tjëdyi, co tjiimi, 'ñe co yo animal yo na sate yo cãrã cja ne xoñijömmü. Xo o tsjapüvi o zö'dyë na puncjü nte, ngue c'ua o ndüji.

⁹ C'e Ts'imë o xücü c'ü na tsi'ch'a c'o mi tjüt'ü c'e libro. Nuc'ua ró janda c'ua 'na altar. A jömmü c'ü e altar ró janda c'o o aljma nu c'o vi bö't'ü na ngueje o 'ñejmeji o jña'a Mizhocjimi y mi xipijji c'o nte e Jesucristo ngueje c'ü ín Jmugöji. ¹⁰ Anguezeji o mapjüji c'ua na jens'e. Mi mamaji a cjava:

—Nu'tsc'e ín Jmuts'üjme, me na zë'ts'igue, in mandague texe. Me na sjü'ütsc'e. Texe c'o in mangue na cjuana c'o. ¿Hasta jinguã rí jñünpü ngüenda c'o nte cja ne xoñijömmü c'o o mbötcüjme, rí tsjapüji ra sufridoji na ngueje o mböcüzüjme ín tsjijme?, o mamaji a cjanu.

¹¹ O ch'unü nzi 'naja anguezeji 'naja bitu c'ü ma t'öxü. O sjipijji xe ro nde'beji ts'iquë cja ro zäs'ä c'o o cjuarmaji c'o pëpi Mizhocjimi c'o xo ro bö't'ü.

¹² Ró janda c'ua c'e Ts'imë o xücü c'ü na 'ñanto c'o mi tjüt'ü c'e libro. Me mi mbĩ'í c'ua ne xoñijömmü. E jyarü o pocü nza cja bobitu. E zana mi 'ñetse nza cja cji'i. ¹³ Yo seje a jens'e o ndögü a xes'e ne xoñijömmü, c'ua ja nzi ga jyäbä o higo c'o dya be tã'ã, 'ma vü na zëzhi e ndajma ga juant'a c'e za'a. ¹⁴ E jens'e o 'ñetse o 'mans'a nza cja 'ma 'mans'a 'na libro; ya mi ojtjo. Texe yo t'eje 'ñe yo ts'ixoñijömmü a nde cja ndeje o 'ñömmüji. Dya cja mi junrüji c'ua ja je mi junrüji. ¹⁵ Nuc'ua yo nte cja ne xoñijömmü o tsjöjöji cja cueva c'o tjocü cja ndojo cja yo t'eje. O tsjöjö yo rey 'ñe yo gobernador 'ñe yo manda xondaro 'ñe yo pë's'i na puncjü merio 'ñe yo na zëzhi 'ñe yo pje nde pjëzhi, 'ñe texe yo dyaja nte. ¹⁶ Yo nte o xipijji a cjava c'o t'eje 'ñe c'o ndojo:

—Tunügueji a xes'ezügöjme. A cjanu rí tsopcüjme nguec'ua dya ra jñandgajme Mizhocjimi c'ü junrü cja e trono; dya xo ra jñandgajme e Jesucristo c'ü e Ts'imë. Anguezevi me ra jñüncüjme ngüenda ra tsjacüjme rá ma sufridojme. ¹⁷ Na ngueje ya o

säjä c'e pa'a c'ü me na s'ëzhi. Mizhocjimi 'ñe e Jesucristo me ra tsjacüjme rá sufridojme. ¿Cjó ngue c'ü ra sö ra böbü cja o jmivi? Dya cjó sö. Je a cjanu o mamaji.

7

Los señalados de las tribus de Israel

¹ Nuc'ua ró janda c'ua nziyo anxe. Mi böbüji cja yo nziyo 'nanguarü cja ne xoñijömü. Mi pëñch'iji na jo yo nziyo ndajma cja nu xoñijömü; ngue c'ua dya ro vü'ü e ndajma cja ne xoñijömü, ne ri ngueje cja e ndeje. Ne xo ro juant'a yo za'a. ² Ró janda c'ua c'ü 'naja anxe. O mbes'e nu ja ni mbes'e e jyarü. Nuc'ü, mi jün 'na sello ngue c'ua ro meya nu c'o ngueje o t'i Mizhocjimi c'ü bübüjtjo. O mapjü na jens'e, o zopjü c'o nziyo anxe c'o vi ch'unü poder ro s'odü ne xoñijömü 'ñe e ndeje. O xipjiji a cjava:

³ —Dya be rí s'odüji ne xoñijömü ne ri ngueje e ndeje ne ri ngueje yo za'a. Cja rí s'odügueji c'o, 'ma ya rá cjuarü rá meyajme yo o nte ín Mizhocjimigöji. Rá meyajme cja o ndë'ë yo.

⁴ Ró ärägö ja nzi mi sö nu c'o o meyaji. O zäs'a ciento cuarenta y cuatro mil yo nte yo mboxbëche cja c'o doce o t'i e Israel. ⁵ O meyaji doce mil yo nte yo mboxbëche cja e Judá. O meyaji doce mil yo nte yo mboxbëche cja e Rubén. O meyaji doce mil yo nte yo mboxbëche cja e Gad. ⁶ O meyaji doce mil yo nte yo mboxbëche cja e Aser. O meyaji doce mil yo nte yo mboxbëche cja e Neftalí. O meyaji doce mil yo nte yo mboxbëche cja e Manasés. ⁷ O meyaji doce mil yo nte yo mboxbëche cja e Simeón. O meyaji doce mil yo nte yo mboxbëche cja e Leví. O meyaji doce mil yo nte yo mboxbëche cja e Isacar. ⁸ O meyaji doce mil yo nte yo mboxbëche cja e Zabulón. O meyaji doce mil yo nte yo mboxbëche cja e José. O meyaji doce mil yo nte yo mboxbëche cja e Benjamín.

La multitud vestida de blanco

⁹ Nuc'ua ró janda c'ua; mi cãrã me na puncjü nte c'o dya cjó mi sö ro mbezhe. Vi 'ñejeji texe cja yo ndajñiñi 'ñe texe cja yo jñiñi. Mi ñaji c'o pje nde ma jña, 'ñe pje nde ma razaji. Mi böbüji cja o jmi c'ü junrü cja c'ü e trono 'ñe cja o jmi c'ü e Ts'imë c'ü ngueje e Jesucristo. Mi jeji bitu c'ü ma t'öxü. Mi jünji o dyë 'mäjmã. ¹⁰ Mi mapjüji na jens'e, mi mamaji a cjava:

Nunu o jocüzüji ín mü'büji ngueje ín Mizhocjimigöji nu je junrü cja e trono 'ñe e Ts'imë nu ngueje e Jesucristo, je o mamaji a cjanu.

¹¹ Nuc'ua texe c'o anxe mi böbüji. A nde anguesji mi bübü c'e trono 'ñe c'o tita 'ñe c'o nziyo c'o mi bübü. Nuc'ua c'o anxe o ndüñijömüji a jmi'i c'ü e trono. Cjanu o ma't'üji Mizhocjimi. ¹² O mamaji a cjava:

Je xo rí mangöjme a cjanu, amén. Ngue'tsc'e ín Mizhocjimits'ügöjme rá ma'tc'üjme.

Me na nojots'ügue, in pãrãgue texe. Ngue'tsc'e rá da'c'üjme na pöjö. Ngue'tsc'e rá süc'üjme. Ngue'tsc'e me na zë'tsc'e, sö rí tsjague texe. Je rga cjatsc'e nu texe yo cjë'ë 'ñe 'ma ya rguí nguarü ne xoñijömü. Amén.

¹³ Nuc'ua 'naja c'o tita o dyönngü, o xitsi a cjava:

—Nujyo je'e na t'öxü, ¿cjo in pãrãgue cjó ngueje yo, 'ñe ja vi 'ñeji?, o 'ñenze.

¹⁴ Ró xipji c'ua a cjava:

—Nu'tsc'e nin t'ecjañumü, dya rí pãrãgö. Xitsigö cjó ngueje yo, na ngueje in pãrãgue, ró embe.

Cjanu o xitsi c'ua angueze:

—Nujyo nguejyo vi sufrido na puncjü na ngueje o 'ñejmeji e Jesucristo c'ü o pjödü o cji o ndintspi o mü'büji. O mbedyeji o bituji; o ch'öxcüji co o cji e Ts'imë. ¹⁵ Nguéc'ua ya je cãrãji a jmi Mizhocjimi nu junrü cja ne trono. Nujyo, ma't'üji Mizhocjimi xömü ndempa nu va ja bübü angueze. Mizhocjimi ngue nu ra mbörüji nu; dya pje ra bëzhiji. ¹⁶ Dya cja ra zant'aji; ne xo ra neji o ndeje. Dya xo ra zant'aji e jyarü; ne ra zö'öji c'ü rrã pa'a. ¹⁷ Na ngueje e Ts'imë e Jesucristo nu je bübü a nde cja ne trono ra mbörüji, ngue nu ra unüji c'ü ra ziji; nguec'ua ra bübüjtjoji. Mizhocjimi ra ndintspi texe yo o nguizhöji. Dya cja pje ra mbeñeji.

8

El séptimo sello y el incensario de oro

¹ Nuc'ua c'e Ts'imë o xücü c'ü na yencho c'ü mi tjüt'ü c'e libro. O zö nde hora c'ü dya cjó mi ña, y dya cja pje mi ärägö. ² Nuc'ua ró janda c'o yencho anxe c'o böbü a jmi Mizhocjimi. Nuc'ua o ch'unüji c'ua yencho trompeta. ³ O ëjë c'ua c'ü 'naja anxe o ë böbü a jmi cja c'e altar c'ü oro c'ü böbü a jmi c'e trono. Mi cjü's'ü 'na incensario c'ü mi ngueje oro. Cjanu o ch'unü na puncjü nguichjüjnü; ngue c'ua ro mbä's'ä cja c'e altar ro huanba c'o jña c'o vi dyötü Mizhocjimi texe c'o o nte. ⁴ Nuc'ua c'ü o bipji c'ü e nguichjüjnü o nguins'i cja c'o o dyë'ë c'ü e anxe. O zät'ä a jmi Mizhocjimi co nu c'o vi dyörü c'o o nte angueze. ⁵ Nuc'ua c'ü e anxe o nich'i c'e incensario o ndësivi c'o ma qui'i cja c'ü e altar. Cjanu o mbodü c'ua cja ne xoñijö mü. Nuc'ua o pjäjnä c'ua. Me mi juëbi, me mi yürü; me mi mb'i'í ne xoñijö mü.

Las trompetas

⁶ Nuc'ua c'o yencho anxe c'o mi jün c'o yencho trompeta o mba's'üji c'ua, ro mbë'biji. ⁷ Nuc'ua c'ü ot'ü anxe o mbë'bi o trompeta. Nuc'ua o jyäbä c'ua o ngündo 'ñe o sivi c'o mi chjanavi o cji'i. Je jyäbä cja ne xoñijö mü. C'ü na jñi parte ne xoñijö mü o ndë'ë. Xo o ndë'ë c'ü ni zö na jñi yo za'a. Xo o ndë'ë texe yo pjindyö. ⁸ C'ü na yeje anxe o mbë'bi c'ua c'ü o trompeta. Nuc'ua mi 'ñetse nza cja 'na trat'eje c'ü ma tjë'ë, o ma zo'o cja ndeje nu cja mar. Nuc'ua c'ü ni zö na jñi c'ü e mar o mbëzhi cji'i c'ü. ⁹ Cjanu o ndü'ü c'ua c'ü ni zö na jñi c'o mi cã'ã cja o mar. Nuc'ua c'ü ni zö na jñi c'o barco o chjorüji. ¹⁰ C'ü na jñi anxe o mbë'bi c'ua c'ü o trompeta. Cjanu o ndögü a jens'e 'na tanseje, ma yot'ü nza cja 'na trasivi. Je ma zo'o cja c'ü na jñi parte yo ndare 'ñe yo mbereje. ¹¹ Nu c'ü e tanseje mi chjü Ajenjo c'ü ne ra mama na cjö. Nuc'ua c'ü na jñi parte yo ndeje o jyärä na cjö'ö. O ndü na puncjü nte na ngueje yo ndeje ya me vi cjönt'ü. ¹² C'ü na nguiyo anxe o mbë'bi c'ua c'ü o trompeta. O s'odü c'ua c'ü na jñi e jyarü; 'ñe c'ü na jñi e zana. Xo 'ñe c'ü na jñi parte yo seje. Exco juench'e c'ua c'ü na jñi o sivi. Nuc'ua c'ü na jñi 'ma ndempa 'ñe c'ü na jñi 'ma xömü; dya cja mi jya's'ü c'ua. ¹³ Nuc'ua ró janda 'na anxe c'ü mi pjüjuaja a nde'e a jens'e. Ró ärä mi mapjü na jens'e, o mama:
—C'o jñi anxe ya ngue ra mbë'biji c'o jñi trompeta. Juejme yo nte yo cãrã cja e xoñijö mü na ngueje me ra sufridoji 'ma ra mbë'biji c'o trompeta, o mama a cjanu c'e anxe.

9

¹ C'ü na qui'ch'a anxe o mbë'bi c'ua o trompeta. Ró janda c'ua 'na seje c'ü vi ndögü a jens'e c'ü je zät'ä cja ne xoñijö mü. O ch'unü c'ua poder ra xocü c'e t'o'o c'ü me na jë'ë c'ü dya sö cjó ra jñanda ja sät'ä. ² Cjanu o xo's'ü c'ua c'ü e t'o'o c'ü me na jë'ë. Cjanu o c'os'ü trabipji cja c'ü e t'o'o nza cja bipji cja 'na trahornu. Cjanu o bëxömü e jyarü 'ñe e ndajma na ngueje ya mi chjana o bipji c'ü vi c'os'ü cja c'e t'o'o. ³ Nu cja c'ü e bipji o mbedye t'ünxü c'o o ma cja ne xoñijö mü. O ch'unüji c'ü na zëzhi nza cja yo alacrán yo cãrã cja ne xoñijö mü. ⁴ O sjipjiji c'ü dya ro zaji yo pjindyö yo cja'a cja ne xoñijö mü, ne ri ngueje o xi yo za'a, ne xo ri ngue pje nde ma planta. Exi jäntjo c'o nte c'o dya jmeya cja o ndë'ë ngue c'o ro s'odüji c'o. Nuc'o, ngue c'o dya ejme Mizhocjimi. ⁵ O jyëziji ra tsjapü ra sufrido c'o nte c'o dya jmeya cja o ndëji; ra mezhe tsi'ch'a zana ra sufridoji. Nu c'ü ra sufridoji chjëntjovi nza cja 'ma ro mbücüji yo alacrán. Pero dya o ch'unüji ra mbö't'üji yo nte. ⁶ Nu c'o pa'a c'o, ra jyodü yo nte ja rga ndüji; pero dya ra chöt'üji. Zö me ri ne ra ndüji, dya ra ndüji. ⁷ C'o t'ünxü exmi nza cjatjo o pjadü c'o ya xampja ra ma cja chü. Mi juns'üji c'ü mi nza cja o corona c'ü mi ngueje oro. Nu c'o o jmiji exmi nguetjo o jmi yo nte. ⁸ O ñixtiji exmi nza cjatjo o ñixti yo ndixü. Nu c'o o s'ibiji exmi nza cjatjo o s'ibi yo león. ⁹ Mi jeji o bitu c'o exmi nza cjatjo t'ëzi. Mi nguetjo cja o tijmiji mi cjö'müji. Nu c'o o juajaji me mi nzhi'í

nza cja na puncjü carro c'o cjüt'ü o pjadü 'ma chinppjadü 'ma ni möji cja chü. ¹⁰ Mi peje o pjixiji nza cja o alacrán. Nu c'o o pjixiji mi peje c'ü je mi mbücüji yo nte. A cjanu ma zëzhiji ngue c'ua ra tsjapüji ra sufrido yo nte tsi'ch'a zana. ¹¹ Nu c'o xiji o t'ünxü 'ñejeji o reyji. Ngue c'e anxe c'ü pjörü cja c'ü e t'o'o c'ü mi c'os'ü bipji. Cja jña hebreo c'e rey ni chjü Abadón. Cja jña griego xiji Apolión. C'e jña c'ü, ne ra mama nu c'ü pöt'üte.

¹² Nuc'ua o nguarü c'ua nu c'ü ot'ü ró janda me ra sufrido yo nte; dya cja ró janda. Ró janda c'ua xe mi bëzhi xe yeje c'o me ra sufrido yo nte.

¹³ Nuc'ua c'ü na 'ñanto anxe o mbë'bi c'ü o trompeta. Ró ärä c'ua 'na jña'a c'ü mi pedye a nde c'o nziyo mota c'o böbü cja squina c'e altar c'ü bübü a jmi Mizhocjimi. ¹⁴ Nu c'ü e jña o xipji a cjava c'ü na 'ñanto anxe c'ü mi jün c'ü e trompeta:

—Xäpcä c'o nziyo anxe c'o je 'nünt'ü cja c'ü e trandare c'ü ni chjü Eufrates, o xipji a cjanu.

¹⁵ Cjanu o xäpcä c'ua c'o nziyo anxe; ngue c'ua ro mbö't'üji c'ü na jñi parte yo nte. Ya mi te'beji ro zädä c'e hora 'ñe c'e pa 'ñe c'e zana 'ñe c'e cjë'ë c'ü ro xäpcäji. ¹⁶ C'o xondaro c'o mi chägä o pjadü, ró ärägö ja nzi mi söji anguezeji. Nuc'o, me ma puncjü c'o. Mi söji ye ciento millón.

¹⁷ Je a cjanu rvä täcä c'o pjadü c'ü o jtsi Mizhocjimi. Nu c'o mi chägä c'o pjadü mi je'e c'o t'ëzi c'o cjö'p'ü o tijmi c'o. Nu c'o t'ëzi ma mbaja nza cja sivi; ma c'anga nza cja o bipji asufre; ma c'axt'ü nza cja asufre. C'o o ñi c'o pjadü exmi nza cjatjo o ñi o león. Cja c'o o ne o pjadü mi pedye sivi 'ñe bipji 'ñe asufre. ¹⁸ O ndü c'ua c'ü na jñi parte yo nte na ngueje c'o jñi plaga c'o o sufridoji. C'o plaga mi ngueje o sivi 'ñe o bipji 'ñe o asufre c'ü mi pedye cja o ne'e c'o pjadü. ¹⁹ C'ü ma zëzhi c'o pjadü je mi bübü cja o neji 'ñe cja o pjixiji. C'o o pjixiji mi chjëntjoji nza cja o c'ijmi c'o xo mi bübü o ñiji. Co o pjixi c'o pjadü mi s'odü yo nte.

²⁰ O ndü na puncjü nte co c'o plaga. Bübü c'o dya ndü, pero dya o nzhogü o mü'büji. Sido o tsjatjoji c'ü na s'o. Sido o ma't'ütjoji o demonio. Sido o ma't'ütjoji yo ts'ita yo oro, yo plata, yo bronce, yo ndojo, yo za'a. Maco yo ts'ita dya janda yo. Dya xo äräji. Dya xo nzhodüji. ²¹ Nu c'o nte dya o nzhogü o mü'büji. Sido o pöt'üteji. Sido mi cëroji. C'o bëzo, sido mi tsäjäji ndixü. C'o ndixü, sido mi tsäjäji o bëzo. Dya xo o nzhogü o mü'büji. Nu c'o pje mi pönü, dya xo o nzhogü o mü'bü c'o.

10

El ángel con el librito

¹ Nuc'ua ró janda c'ü 'naja anxe c'ü me ma zëzhi. Ma sjöbü ndeze a jens'e. Ma ëjë a mbo 'naja ngömü. 'Na arco iris je mi böbü a xes'e cja o ñi. Nu c'ü o jmi me mi juëbi nza cja e jyarü. Nu c'o o ngua mi chjëntjovi nza cja yo columna yo dä's'ä a nde cja ngumü. Nuc'o, mi 'ñetse nza cja sivi. ² Mi tjë'ë 'na ts'ilibro c'ü ya vi sjo's'ü. Cjanu o 'ñe's'e o jocua a xes'e cja c'ü e mar. Nu c'ü 'naja o ngua o 'ñe's'e a xes'e cja ne xoñijömmü. ³ Cjanu o mapjü na jens'e chjëntjovi nza cja 'ma huë 'na león. 'Ma o nguarü o mapjü, ró ärägö c'ua yencho vez va pjäjnä. ⁴ 'Ma o nguarü o ña'a c'o yencho va pjäjnä, nutscö e Juan ya mi ngue ro opjügö. Nuc'ua ró ärä c'ua 'na jña c'ü vi 'ñeje a jens'e. O xitsi a cjava:

—Dya cjó rí xipji c'o i dyärä c'o o pjäjnä. Dya rí dyopjügue c'o o mama c'o, o 'ñenze a cjanu.

⁵ C'ü e anxe c'ü ró janda mi ë's'ë c'o o ngua a xes'e cja c'ü e mar 'ñe e xoñijömmü, nuc'ua o c'uans'a c'ua o jodyë a jens'e. ⁶ Angueze o nädä Mizhocjimi c'ü bübü dya 'ñe ra bübütjo 'ma ya rguí nguarü ne xoñijömmü. O nädä Mizhocjimi c'ü o dyät'ä ne xoñijömmü 'ñe texe yo bübü 'ñe yo cja'a. Xo o dyät'ä yo ndeje 'ñe yo cä'ä nu. O mama a cjava c'e anxe:

—Dya ra mezhe ra zädä texe c'o o mama Mizhocjimi. ⁷ 'Ma ra zädä c'ü ra mbë'bi o trompeta c'ü na yencho anxe; ngue 'ma ya ra nguarü texe c'o o mbeñe Mizhocjimi c'o o xipji c'o profeta c'o mi pëpi Mizhocjimi, eñe c'e anxe.

⁸ Nuc'ua c'ü e jña c'ü ró ärägö c'ü vi 'ñeje a jens'e, o zocütjo na yeje. O xitsi a cjava:

—Ma ma chjě'ë ne ts'ilibro nu sjos'ütjo nu tjě ne anxe nu ê's'ě o ngua a xes'e cja ne mar 'ñe ne xoñijõmü, o 'ñenze a cjanu c'e anxe.

⁹Ró ma c'ua cja c'e anxe, ró ma xipji ro dyacü c'e ts'ilibro. Cjanu o xitsi angueze:

—Chjě'ë, ngue c'ua rí si'i. Nu ne ts'ilibro me na õ ngue o jña Mizhocjimi. Ra tsja'c'ü ra mājā in mü'bügue. Me xo na s'ězhi o jña. Ra tsja'c'ü me ra sufrido in mü'bügue na ngueje c'o cja ra zädä, o 'ñenze.

¹⁰Ró ma tjě'ë c'ua c'e ts'ilibro c'ü mi tjě c'e anxe. Nuc'ua ró sigö c'ua. Me ma õtjo cja ín te'e mi chjěntjovi õt'apjü ngüjnü. 'Ma ró cjuarü ró sigö, ma cjõ a mbo ín pjeme. ¹¹O sjitsi c'ua a cjava:

—Ni jyodü rí yepe rí ñague c'ü mama Mizhocjimi. Rí mamague c'ü ra tsjapü Mizhocjimi na puncjü o jñiñi; 'ñe na puncjü raza 'ñe yo ña pje nde ma jña'a, 'ñe yo rey, o sjitsi a cjanu.

11

Los dos testigos

¹Cjanu o ch'acü 'na dye'e c'ü mi chjěntjovi nza cja 'na metro. Cjanu o sjitsi a cjava:

—Rí ñanga. Dyedyi dya nu o templo Mizhocjimi 'ñe ne altar. Xo nde rí pezhegue yo ma't'ü angueze nu. ²Pero dya rí dyedyi ne tji'i nu chjünüvi ne templo. Dya rí dyedyi nu na ngueje je ra ngārā c'o dya ejme Mizhocjimi. Nuc'o, ra yödüji nu e ndajñiñi nu o xöcü Mizhocjimi, nu ngueje a Jerusalén nu ja bübü ne templo. Ra yödüji jñi cjě nde. ³Rá unügö c'ü na zězhi yeje c'o ra mamavi c'ü na cjuana. Ra tsjavi profeta ra pätcägövi. Jñi cjě nde ra zopjüvi c'o nte, ra mamavi c'ü rí mangö. Ra ndějévi o bitu c'o na ārā, c'ü rguí unü ngüenda c'o nte c'ü ni jyodü ra nzhogü o mü'büji.

⁴C'o yeje nguejyo ye za'a yo olivo; xo 'ñejyo yeje candelero yo bübü a jmi Mizhocjimi c'ü manda texe cja ne xoñijõmü. ⁵Nu 'ma cjó c'o ra ne pje ra tsjapü c'o, ra mbedye sivi cja o nevi; ra ndě'ë c'o ri nuvi na ü. A cjanu ra ndü'ü nu c'o ra ne pje ra tsjapü c'o. ⁶Me na zězhi anguezevi; sö ra ngot'üvi a jens'e c'ü dya ra 'ñe dye'be c'o pa'a 'ma ra pätpävi Mizhocjimi ra zopjüvi c'o nte ra xipjiji c'ü mama Mizhocjimi. Xo sö ra tsjapüvi yo ndeje ra mbězhi o cji. Xo ra sö ra tsjapüvi ra mbī na zězhi ne xoñijõmü 'ñe pje c'o nde ra tsjavi, ngue c'ua me ra sufrido yo nte. Nu hora c'ü ra nepevi ra tsjavi. ⁷C'e animal c'ü me na sate ra mbes'e cja c'e t'o c'ü me na jě'ě, ra jyonmbü chü c'o yeje. 'Ma ra nguarü c'o yeje ra zopjüvi c'o nte, cja ra ndõjõ 'ma c'e animal ra mbõ't'ü c'o yeje. ⁸Ya rguí ndüvi c'ua cja c'ü e ndajñiñi nu ja o bö't'ü c'ü ín Jmugöji e Jesucristo. Je ri 'manavi cja calle. C'e jñiñi c'ü, ra xiji Sodoma 'ñe Egipto na ngueje me na s'o c'o ri cārā cja c'e jñiñi c'ü. ⁹C'o ye añima, jñi pa nde ra 'manavi cja calle ra jñanda c'o nte texe cja ne xoñijõmü. Ra jñandaji c'o, zõ pje ma razaji, zõ pje ma jña ñaji, zõ pje ma jñiñi c'ü menzumüji. Dya ra jyéziji cjó ra dyögü c'o ye añima. ¹⁰Nu c'o ri cārā cja ne xoñijõmü me ra mājāji na ngueje ya rguí ndü c'o yeje. Me ra mājāji, me ra pötü rgá unüji o regalo. Na ngueje c'o yeje profeta me mi cjapü ra sufrido c'o nte. ¹¹'Ma ya ra cjogü c'o jñipa nde, Mizhocjimi ra unü c'ü ra tsjons'ü o jñüvi. Ya ra bübüjtjovi, ra tetjovi. Cja rron böbüvi. Me ra zü c'ua c'o nte rgá jñandaji. ¹²Nuc'ua c'o ye profeta ra dyärävi 'na jña c'ü je rguí 'ñeje a jens'e. Ra ña na jens'e ra xipjivi a cjava:

—Xä'dävi a 'ñecjua a jens'e, ra 'ñeñe.

Cja rron mävi c'ua a jens'e cja 'na ngõmü, ra jñanda c'o nte c'o mi nu na ü c'o. ¹³Nuc'ua c'ü e ndajme c'ü, me ra mbī'ī ne xoñijõmü. C'ü ni zõ na dyěch'a parte c'ü e ndajñiñi ra yät'ä o ngumü. Ra ndü'üji c'ua na ngue c'ü ra mbī'ī ne xoñijõmü. Ra zõ'õ siete mil c'o nte'e c'o ra ndü. Nu c'o dyaja me ra pizhiji, me ra mamaji c'ü me na nojo Mizhocjimi a jens'e.

¹⁴C'ü ra mbī ne xoñijõmü ngue c'ü na yeje c'ü me ra sufrido yo nte. Dyäräji. 'Ma ya ra nguarü c'o, dya cja ra mezhe ra zädä c'ü na jñi.

La séptima trompeta

¹⁵ Nuc'ua c'ü na yenko anxe o mbë'bi c'ü o trompeta. Ró ärägö c'ua na puncjü c'o mi ña'a a jens'e. Me ma jens'e ma ñaji. Mi mamaji a cjava: Mizhocjimi c'ü ín Jmugöji 'ñe e Cristo c'ü o ndjäjä cja ne xoñijömmü ya mandavi c'ua ja mi manda e Satanás c'ü dya jo.

Ya ra mandavi para siempre.

¹⁶ Nuc'ua c'o veinticuatro tita c'o junrü cja o tronoji a jmi Mizhocjimi o ndüñijömmüji. Cjanu o ma't'üji c'ua Mizhocjimi. ¹⁷ O mamaji a cjava:

Nu'tsc'e Mizhocjimi, ín Jmuts'üjme, me na zë'ts'i, in cja texe c'ua nzi gui ñe'e.

Exmi bübüjtjogue y in bübügue.

Rí da'c'üjme na pöjö na ngueje i jizhigue c'ü me na zë'ts'i, nguextjots'ü in mandague.

¹⁸ Me co üdü yo nte cja ne xoñijömmü me co nuc'üji na ü.

Pero nudya ya zädä c'ü xo rí jñünpü nguenda c'o ya ndü rí tsjapü ra ma sufrido c'o dya o 'ñejmets'ü.

Xo zädä c'e ndajme rí unü c'o ya i mamague c'o o päjtç'ä va ñaji in jñague, 'ñe texe c'o ngueje in ntegue, texe c'o süc'ügue zö pje ri pjëzhiji, zö dya pje ri pjëzhiji.

Xo zädä c'ü e ndajme rí chjotü c'o o s'odü ne xoñijömmü. O s'odüji na ngueje dya dyätäji Mizhocjimi, me tsjaji na s'o, eñe c'o tita.

¹⁹ Nuc'ua o xogü a jens'e nu ja bübü Mizhocjimi. Cja o templo Mizhocjimi ró janda nu c'ü e cja c'ua ja bë's'i c'o laja nu ja t'opjü o ley Mizhocjimi. Nuc'ua o juëbi o yürü o pjäjnä o mb'ĩ ne xoñijömmü. O jyärä na puncjü trangündo.

12

La mujer y el dragón

¹ Nuc'ua o 'ñetse 'na señal a jens'e c'ü me ma nojo. Mi ngueje 'naja ndixü. C'ü o bitu mi ngueje e jyarü. Mi ë's'ë o ngua cja e zana. Cja o ñi mi juns'ü 'na corona c'ü mi qui'i doce seje. ² Nu c'e ndixü mi ndunte c'ü; ya mi ngue ro zö'dyë. Nuc'ü, me mi mapjü c'ü, na ngueje me mi sö na ü. Me mi sufrido na puncjü ro muxt'i. ³ Nuc'ua xo o 'ñetse c'ua xe 'naja señal a jens'e. Dyäräji c'ü ró janda. Ngue 'na tac'ijmi c'ü ma mbaja c'ü mi bübü yenko o ñi'i; cja na dyëch'a o mota. Cja c'o o ñi'i mi juns'ü yenko corona. ⁴ Nu c'ü o pjixi mi cjüt'ü c'ü ni zö na jñi parte yo seje a jens'e. Me co pana na zëzhi a jömmü yo. Nu c'ü e c'ijmi o böbü a jmi c'ü e ndixü c'ü ya mi ngue ro muxt'i; ngue c'ua ro zapü c'ü nu t'i'i 'ma ya ro mus'ü. ⁵ C'e ndixü o mus'ü 'na ts'it'i. C'e ts'it'i ngue c'ü ra manda texe cja yo nte. Me ra manda na zëzhi; chjëntjovi nza cja 'ma ri päräji co 'na dyenza c'ü ri t'ëzi. Nuc'ua Mizhocjimi o zidyí a jens'e c'e t'i nu ja bübü Mizhocjimi, nu ja mandavi dya. ⁶ Nuc'ua c'e ndixü o c'ueñe o ma cja ndajyadü nu ja ya vi xöcü Mizhocjimi. Nunu ra 'huiñiji nu, jñi cjë nde.

⁷ Cja nu o ts'a c'ua 'na chü'ü a jens'e; e Miguel 'ñe c'o o anxe Mizhocjimi c'o mi dyoji, o chüji co c'e c'ijmi. Me mi chü'ü c'e c'ijmi 'ñe c'o anxe c'o mi dyoji c'e c'ijmi. ⁸ Pero c'e c'ijmi 'ñe c'o o anxe, dya pje mi sö ro ndöjöji. Nuc'ua dya cja säjäji ro ngäräji a jens'e. ⁹ Cjanu o pjongüji a jens'e c'ü e c'ijmi c'ü ngueje e trac'ijmi c'ü ya me mezhe. Nuc'ü, ni chjü'ü Satanás c'ü dya jo. Ngueje c'ü onpü texe yo cārā cja ne xoñijömmü. Nuc'ü, o pjongüji a jens'e co texe c'o o anxe angueze. O zät'äji cja ne xoñijömmü.

¹⁰ Nuc'ua ró ärä c'ua 'na jña'a c'ü me ma jens'e c'ü je vi 'ñeje a jens'e. Mi mama a cjava: —Mizhocjimi c'ü me na zëzhi ya böbü a nde, ya o 'ñevgueji libre. Ngueje angueze co e Cristo c'o manda texe. Ya o pjongüvi a jens'e e Satanás c'ü mi cöt'ü yo ín cjuarmagöji. Me mi pa cöt'üji a jmi Mizhocjimi xömmü ndempa. ¹¹ Pero e Satanás c'ü dya jo, dya o ndöpü c'o ín cjuarmagöji na ngueje c'e Ts'imë c'ü ngueje e Jesucristo o pjödü o cji va ngötcüji ín nzhübügöji. Y anguezeji sido o 'ñejmeji e Jesucristo; sido o ñaji o jña'a. Dya züji zö ro bö't'üji. ¹² Nudya, mäjägueji dya, textets'ügueji in cārāji a jens'e. Na ngueje ya pjongüji a jens'e e Satanás. Pero me ra sufrido texe yo cārā cja ne xoñijömmü 'ñe texe yo cā'ā cja yo ndeje. Na ngueje e Satanás c'ü dya jo ya zöbü a ma c'ua, c'ua ja in cārāgueji. Ya me üdü

na puncjü na ngueje pãrã na jo c'ü dya cja ra mezhe pa c'ü xe sö ra tsja texe c'o na s'o, o mama a cjanu c'e jña c'ü vi 'ñeje a jens'e.

¹³ 'Ma o nu'u c'e c'ijmi c'ü ya vi pant'aji a 'ñecjua cja ne xoñijöümü, me mi jodü ja rvã zürü c'e ndixü c'ü vi mus'ü c'e ts'it'i. ¹⁴ Nuc'ua o ch'unü c'ua c'e ndixü ye juaja c'o nza cja o juaja o águila yo na nojo; ngue c'ua ro pjüjuaja na jê ro ma cja c'e ndajyadü nu ja ya vi xöcü Mizhocjimi. Nunu dya ra zät'ã c'e c'ijmi. Nunu ra 'huiñiji c'e ndixü, jñi cjë nde. ¹⁵ Nuc'ua o mbedye cja o ne'e c'e trac'ijmi nza cja 'na ndare c'ü mi pa a xütjü cja c'ü e ndixü; ngue c'ua ro tsjapü ro c'ot'ü cja c'ü e ndare ro ndunü. ¹⁶ Nuc'ua ne xoñijöümü o mbös'ü c'e ndixü. Ne xoñijöümü o nzama o ne. Cjanu o cjogü c'e ndare c'ü vi mbedye o ne c'ü e c'ijmi. ¹⁷ Nuc'ua c'ü e c'ijmi me go ünmbü c'ü e ndixü. Nuc'ua o ma c'ua, o ma tsja chü co c'o dyaja o t'i'i c'ü e ndixü. Nuc'o, cjaji c'ua ja nzi ga manda Mizhocjimi. Xo mamaji ja ga cja e Jesucristo.

13

Los dos monstruos

¹ Nutscö e Juan ró böbü cja o 'ñöxijöümü a ñünü c'ü e mar. Cja ró janda c'ua 'na animal c'ü na sate c'ü je o c'os'ü cja c'ü e mar. Mi bübü yenchö o ñi'i; cja na dyëch'a o mota. Mi juns'ü dyëch'a corona cja c'o o mota. Mi t'opjü 'na jña cja c'o o ñi angueze. C'e jña'a c'ü, mi sadü Mizhocjimi. ² Nu c'ü e animal c'ü ró janda mi nza cja 'na tigre. Nu c'o o ngua mi nza cja o ngua 'na oso. Nu c'ü o ne mi nza cja o ne 'na león. Nuc'ua c'ü e c'ijmi o unü c'ü na zëzhi c'e animal ngue c'ua ro manda nu ja manda angueze. Xo o unü c'ü ro mbëzhi na nojo. ³ Ró janda 'naja c'o o ñi nza cja c'ü vi s'odü, ya ro ndü'ü; pero o jogütjo. Texe yo cãrã cja ne xoñijöümü me co dyönütsjëji ja va jogü c'ü e animal. Nguéc'ua va ndünt'üji a xütjü c'e animal. ⁴ O ndüñijöümüji o ma't'üji c'ü e c'ijmi na ngueje o unü c'e animal ra manda. Xo o ndüñijöümüji o ma't'üji c'e animal. O mamaji a cjava:

—¿Cjó rí jñanda c'ü chjëntjovi nza cja ne animal? ¿Cjó ngue c'ü sö ra chüvi nu? O mamaji a cjanu.

⁵ Mizhocjimi o jyëzi c'e animal c'ü ro ña na s'o jña c'ü ro zadü Mizhocjimi. Xo o jyëzi ra manda jñi cjë nde. ⁶ Cjanu o nzama o ne c'e animal o zadü Mizhocjimi a jens'e 'ñe c'o cãrã nu. ⁷ Mizhocjimi xo o jyëzi c'ü ro jyonbü chü'ü c'o o nte Mizhocjimi. C'e animal o ndöjõ. Xo o jyëzi c'e animal ro manda texe cja yo nte, zö pje ma razaji, zö pje ma jña ñaji, zö pje ma jñiñi c'ü menzumüji. ⁸ Yo cãrã texe cja ne xoñijöümü ra ndüñijöümüji ra ma't'üji c'e animal. Nu c'o t'opjü o tjüji cja o libro c'e Ts'imë, dya ra ma't'üji c'e animal. Ndeze 'ma dya be mi ät'ã Mizhocjimi ne xoñijöümü ya vi t'opjü o tjü nu c'o ro ndünt'ü a xütjü c'e Ts'imë c'ü o bö't'ü. Nu c'o dya t'opjü o tjü cja c'e libro ngue c'o ra ma't'ü c'e animal c'o.

⁹ Nu'tsc'ëji in äräji yo jña, dyäräji na jo. ¹⁰ Nu c'o cjó c'o pant'a a pjörü; xo ra pant'aji a pjörü c'o. Nu c'o ra pö't'üte co tjëdyi, xo rguí ndü co tjëdyi c'o. Nguéc'ua yo o nte Mizhocjimi ni jyodü ra sëchiji; sido ra 'ñejmeji Mizhocjimi.

¹¹ Nuc'ua cja ró janda xe 'na animal c'ü o mbes'e cja ne xoñijöümü. Nuc'ü, mi peje yeje o mota nza cja o mota 'na Ts'imë. Pero mi ña'a nza cja 'na trac'ijmi. ¹² C'e animal ngue c'ü na yeje animal. Nuc'ü, dyofi c'ü ot'ü; cjapü yo nte ra tsjaji c'ua ja nzi ga manda c'ü ot'ü animal. Xo cjapü texe yo cãrã cja ne xoñijöümü ra ndüñijöümü ra ma't'üji c'ü ot'ü animal. C'ü ot'ü animal ngue c'ü o jogütjo 'ma ya mi ngue ro ndü. ¹³ C'ü na yeje animal xo cja na puncjü o señal. Cjapü ra jyäbã sivi a jens'e c'ü va säjä cja ne xoñijöümü a jmi'i yo nte. ¹⁴ Onpü yo nte yo cãrã cja ne xoñijöümü, xipjiji c'ü ni jyodü ra dyät'äji 'na ts'ita c'ü exti nguetjo c'ü e animal c'ü vi s'odü co tjëdyi, pero o jogütjo. Yo nte ra dyät'äji c'e ts'ita, na ngue c'o señal c'o jëzi Mizhocjimi cja'a c'ü na yeje animal. ¹⁵ Mizhocjimi jëzi c'ü na yeje animal ra tsjapü ra tsjons'ü o jñü'ü c'e ts'ita c'ü exti nguetjo c'ü ot'ü animal. Nguéc'ua c'ü e ts'ita ña'a c'ü. Xo ra manda ra mbö't'üji nu c'o dya ra ma't'ü c'e ts'ita. ¹⁶ Xo ra tsjapü texeji ra cuatpüji c'ü rguí meyaji cja o jodyëji o cja o ndë'ëji nguec'ua ra 'mãrã c'ü o tsjajaji c'ü ot'ü animal. Texeji, c'o dya pje pjëzhi, 'ñe c'o pje pjëzhi, 'ñe c'o

jün'ü, 'ñe c'o dya jün'ü, 'ñe c'o mbëpji, 'ñe c'o dya mbëpji, nde ra tsjapüji ra cuatpüji rgá meyaji. ¹⁷ Dya cjó só pje ra ndömü ne pje ra mbö'ö, 'ma dya ri cuat'ü o tjü'ü c'e animal. C'ü o tjü'ü c'e animal ngue 'na número. ¹⁸ Ni jyodü rí pãrãji; rí tsjijñiji pje ne ra mama o número c'e animal. C'e número ngue seiscientos cja sesenta y seis. C'e número ne ra mama ngue 'na nte.

14

El canto de los 144,000

¹ Dyärãji na jo c'ü ró janda c'ua. Ngue c'e Ts'imë c'ü ngueje e Jesucristo mi böbü a ñi'i cja c'ü e t'eje c'ü ni chjü Sion. Mi dyoji angueze ciento cuarenta y cuatro mil o nte'e. Cja o ndëji mi t'opjü o tjü c'e Ts'imë Jesucristo 'ñe Mizhocjimi c'ü nu Tata. ² Cja rron ärä c'ua 'na jña c'ü vi 'ñeje a jens'e c'ü mi yürü nza cja rrä puncjü o ndare, 'ñe nza cja 'ma pjäjnã. C'e jña'a c'ü ró ärägö mi nza cja bizhi 'ma pjë'biji na puncjü o arpa. ³ C'o nte c'o, ró ärägö mi tøjöji 'na himno c'ü cja dadyo, mi tøjöji a jmi c'e trono, 'ñe a jmi c'o nziyo c'o mi bübü, 'ñe a jmi c'o tita. Nu c'o mi sö ro pjëchi c'e himno nguextjo c'o ciento cuarenta y cuatro mil. Na ngue c'e Ts'imë c'ü ngueje e Jesucristo vi ngö'tp'üji o nzhubüji o tsjapüji o nte Mizhocjimi 'ma o 'ñench'e o mü'büji c'ü, 'ma mi cãrãji cja ne xoñijöümü. ⁴ Nuc'o, ngue c'o dya tjünt'ü a xütjü yo ts'ita. Nguextjo Mizhocjimi c'ü tjünt'ü a xütjü c'o. Nu c'o tjünt'ü a xütjü yo ts'ita chjëntjovi nza cja c'o bëzo c'o tsãjã o ndixü. Nu c'o tøjö ne himno nu cja dadyo sido tjünt'üji a xütjü c'e Ts'imë e Jesucristo. Angueze o ngö'tp'üji o nzhubüji. Ngue c'o ot'ü o tsjapüji o t'i Mizhocjimi ngue c'ua ra ma't'üji angueze 'ñe c'e Ts'imë. ⁵ Nuc'o, sido mi mamaji c'o na cjuana. Dya pje bübüji c'ü na s'o a jmi Mizhocjimi.

Los mensajes de los tres ángeles

⁶ Ró janda c'ua c'ü 'na anxe c'ü mi pjüjuaja a nde a jens'e. Nuc'ü, mi zopjü c'o nte, mi xipjiji ja rvá só xo ro jogü o mü'büji. Nu c'e jña'a, dya ra nguarü c'ü. Nu c'e anxe o zopjü texe yo nte, zö pje ma jñiñi c'ü mi menzumüji, zö pje ma razaji, zö pje ma jña mi ñaji. ⁷ C'e anxe o mapjü na jens'e o mama a cjava:

—Sü'üji Mizhocjimi. Ma't'üji angueze na ngueje me na nojo. Ya va sädã c'ü ra jñün'c'üji ngüenda. Ma't'üji Mizhocjimi c'ü o dyät'ã e jens'e 'ñe ne xoñijöümü 'ñe e ndeje 'ñe yo mbereje, o mama a cjanu c'e anxe.

⁸ C'ü 'naja anxe o ndünt'ü a xütjü c'ü ot'ü anxe. O mama a cjava:

—Ya o yät'ã c'e ndajñiñi c'ü ni chjü Babilonia. Nu c'o mi cãrã c'e ndajñiñi me mi ma't'üji o ts'ita. Nde mi cjavüji texe yo jñiñi xo ro ma't'üji o ts'ita. Chjëntjovi nza cja 'ma ri unüji o vino c'o ni tiji.

⁹⁻¹⁰ Nuc'ua c'ü 'naja anxe, o ndünt'ü a xütjü c'o yeje. Ngue c'ü na jñi anxe. O ña na zëzhi. O mama a cjava:

—'Ma cjó c'o ra ma't'ü nu c'e animal 'ñe c'e ts'ita c'ü exi nguetjo c'e animal 'ñe 'ma ra jyëziji ra meyaji cja o ndëji o cja o dyëji, nu'ma, Mizhocjimi me ra tsjapü ra sufrido c'o. Me ra ünmbü Mizhocjimi c'o; dya ra juentseji, me ra sufridoji na puncjü cja sivi 'ñe cja o asufre. Ra sufridoji a jmi c'o o anxe Mizhocjimi 'ñe a jmi c'e Ts'imë. ¹¹ Nu c'o ra ma't'ü c'e animal 'ñe c'e ts'ita c'ü exi nguetjo c'e animal 'ñe 'ma ra cuatpüji o tjü'ü c'e animal, dya ra sö ra söyaji; xömü ndempa ra sufridoji. Nu c'ü e bipji c'ü ri pes'e c'ua ja rrä sufrido anguezeji, dya ra tjeze. ¹² Nguéc'ua c'o o t'i Mizhocjimi, ni jyodü sido ra dyätãji c'ü, 'ñe sido ra 'ñejmeji e Jesucristo; dya ra chjench'ëji a xütjü.

¹³ Nuc'ua ró ärägö 'na jña'a c'ü je vi 'ñeje a jens'e. Nuc'ü, o xitsi a cjava c'ü:

—Je rí dyopjügue a cjava: “Nu c'o sido ejme e Jesucristo c'ü ín Jmugöji, zö ra bö't'üji, pero ra zät'ãji nu ja me na jo.” Mama a cjanu o Espíritu Mizhocjimi, na cjuana me ra mäjãji. Mizhocjimi me ra mápã anguezeji na ngueje o tsjaji c'ua ja nzi va ne angueze. Nguéc'ua ya ra söyaji. O xitsi a cjanu c'e jña'a.

La cosecha de la tierra

¹⁴ Dyäräji c'ü ró janda. Mi bübü 'na ngömü c'ü ma t'öxü. A xes'e c'e ngömü, mi junrü 'naja c'ü exmi nguetjözögöji. Mi juns'ü o ñi 'na corona c'ü ngueje oro. Mi jün 'na sjat'ëbi c'ü me ma mbeñe. ¹⁵ C'ü 'naja anxe o mbedye cja c'ü e templo nu ja bübü Mizhocjimi. C'e anxe o mapjü na jens'e o zopjü nu c'ü mi junrü a xes'e c'e ngömü, o xipji a cjava:

—Pjéch'i dya nu in sjat'ëbi rí chagü na ngueje ne ndajme nu rí chagü ya zädä. C'ü e dagrëxü cja ne xoñijömü ya na jo'o.

¹⁶ Nu c'ü mi junrü a xes'e c'e ngömü cjanu o mbëch'i c'ü o sjat'ëbi cja ne xoñijömü; nuc'ua o dagü c'ua, c'o mi cja'a cja ne xoñijömü.

¹⁷ Cjanu o mbedye c'ua c'ü 'naja anxe cja c'ü e templo nu ja bübü Mizhocjimi a jens'e. Xo mi jün 'na sjat'ëbi c'ü me ma mbeñe. ¹⁸ Nuc'ua xe 'naja anxe o mbedye cja c'ü e altar. Nuc'ü, ngue c'ü mi manda yo sivi. Cjanu o mapjü na jens'e o zopjü nu c'ü mi jün c'ü e sjat'ëbi c'ü me ma mbeñe, o xipji a cjava:

—Pjéch'i c'ü in sjat'ëbi ra jyäbä yo uva yo cja'a cja ne xoñijömü cja rrí pëchi yo na ngueje ya ndä'ã yo. O mama a cjanu c'e anxe.

¹⁹ Nuc'ua c'e anxe o jñü c'ü o sjat'ëbi c'ü me ma mbeñe, o mbëch'i cja ne xoñijömü, o ndagü c'o uva. Cjanu o mboch'ü c'o uva nu ja je ro ndë'biji. C'ü yödüji c'o uva chjëntjovi c'ü ra tsja Mizhocjimi. Ra tsjapü me ra sufrido nu c'o dya ejme angueze. ²⁰ Nu ja o ndë'biji c'o uva je ngueje a tji'i cja c'e jñiñi. Mizhocjimi 'ma ra jyëziji ra castigaoji yo nte, je ngueje a tji'i cja c'e ndajñiñi ra bö't'ü na puncjü nte. O cji'i c'ü ra pjödüji me rrã jë'ë; ra zäs'ã cja o ne yo pjadü nu ja cjüsp'üji. Ra nzhodü c'o cji ra zät'ã jñi ciento kilometro c'ü na maja.

15

Los ángeles con las siete últimas plagas

¹ Nuc'ua ró janda c'ü 'naja señal a jens'e c'ü ma nojo c'ü rví zü yo nte. C'e señal mi ngue yencho anxe c'o mi jün yencho c'o rví tsjapü ro sufrido yo nte. Nu c'o me ra sufrido yo nte ngue c'o ya rguí nguarü, na ngueje ya ra nguarü c'ü ni ünmbü Mizhocjimi yo nte.

² Xo ró jandagö c'ü mi nza cja 'na mar c'ü mi 'ñetse nza cja vigrio. Nuc'ü, mi chjana sivi c'ü. Mi cãrã nu c'o o t'i Mizhocjimi. Anguezeji vi ndöjõji; vi bëzhi c'e animal c'ü na s'o. Na ngueje anguezeji, dya ndünt'üji a xütjü c'e animal. Dya o ma't'üji c'e ts'ita c'ü exi nguetjo c'e animal, y dya mi cuat'üji o tjü cja o ndëji. Anguezeji ma böbüji a xes'e c'e mar. Mi jünji o bizhi c'ü ngueje arpa. Ngue Mizhocjimi c'ü vi unü c'o arpa anguezeji.

³ Mi tøjõji 'na himno c'ü ja va 'ñeme Mizhocjimi e Moisés o mbëpi Mizhocjimi va pjongü libre c'o nte, 'ñe ja va 'ñeme Mizhocjimi c'e Ts'imë o ëjë cja ne xoñijömü, o ë 'ñevgueji libre. Je mi mamaji a cjava:

Nu'tsc'e Mizhocjimi, ín Jmuts'üjme, sö rí tsjague texe.

Me na nojo texe yo i tsjague, 'ñe me na zö'ö.

Na jo texe yo in cjague, 'ñe na cjuana. In mandague texe cja yo jñiñi.

⁴ Nu'tsc'e ín Jmuts'üjme, texeji ra züc'ügueji.

Ra mamaji ngue'tsc'e c'ü me na jo.

Na ngueje nguextjots'ü me na sjüts'ü; dya pje bübüts'ügue c'ü na s'o.

Yo nte texe cja ne xoñijömü ra ë ndüñijömüji ra ma'tc'üji, na ngueje in jíchiji c'ü me na jo c'o in cjague.

⁵ Nuc'ua ró janda c'ua, o xogü c'e templo a jens'e nu ja bübü Mizhocjimi. ⁶ Nuc'ua o mbedye cja c'e templo c'o yencho anxe c'o mi jün c'ü ro tsjapü ro sufrido yo nte. Mi jeji bitu c'ü xiji lino; me ma t'öxü c'e bitu, me mi juëbi. Xo mi c'ö'bü cja o tijmiji o mbünt'ü c'o mi ngueje oro. ⁷ Nuc'ua 'naja c'o nziyo c'o mi bübü a jmi cja c'e trono, o ndë c'ua yencho mojmü c'o mi ngueje oro, cjanu o unü 'naja nzi 'na c'o yencho anxe. Mi nizhi c'o mojmü. Je mi po'o c'ua c'ü me mi üdü Mizhocjimi c'ü ngue c'o castigo c'o ro tsjapü ro sufrido yo nte. Ngue Mizhocjimi c'ü exi bübü y ra bübütjo c'ü; zö ra nguarü ne xoñijömü. ⁸ Nuc'ua c'e templo me co jyä'ã c'ua bipji, na ngueje me na nojo Mizhocjimi 'ñe me na zëzhi. Dya cjó mi sö ro cjogü cja c'e templo cja ro nguarü c'o anxe c'o vi manda Mizhocjimi ro tsjapüji ro sufrido yo nte. Yencho c'o me na s'ëzhi c'o ro sufridoji.

16

Las copas de castigo

¹ Nuc'ua ró ärägö 'na jña c'ü mi mapjü na jens'e, ndeze cja c'e templo. Mi xipji a cjava c'o yencho anxe:

—Möji, ma pjödüji a xes'e cja ne xoñijömmü c'ü po'o yo yencho mojmü. Mizhocjimi ya me ra castigao yo nte; ra tsjapü me ra sufridoji.

² Nuc'ua c'ü ot'ü anxe cjanu o ma c'ua c'ü, o ma pjödü c'ü mi po'o c'ü o mojmü a xes'e cja ne xoñijömmü. Cjanu o nzhodü c'ua 'na ngueme c'ü me ma ü, c'ü dya mi sö ro jogü. Mi ngueje o xäxä c'ü me mi po c'o me ma s'o. C'e ngueme o pënc'h'i c'o nte'e c'o je mi cuat'ü cja ndë'ë o tjü c'e animal, c'o mi ma't'ü c'ü o ts'ita.

³ Nuc'ua c'ü na yeje anxe o ma c'ua, o ma pjödü c'ü mi po'o o mojmü a xes'e o mar. Nuc'ua c'e ndeje o mbëzhi nza cja o cji 'na añima. Nguet'ua va ndü c'ua texe c'o mi cã'ã cja o mar.

⁴ Nuc'ua c'ü na jñi anxe o ma c'ua c'ü, o ma pjödü c'ü mi po'o o mojmü a xes'e cja yo ndare 'ñeje nu ja peje ndeje. Nuc'ua o mbëzhi c'ua cji'i c'o ndeje. ⁵ Cja rron ärä c'ua c'ü e anxe c'ü manda e ndeje. O mama a cjava:

—Nu'tsc'e Mizhocjimi exmi bübügue y in bübüjtogue. Me na sjüts'ügue. Me na jots'ügue. Me na jo c'ü in cjague dya, in cjapü ra sufrido yo nte. ⁶ Me na jo a cjanu c'ü in cjague. Nudya ya i tsjapü yo nte ra sufridoji na ngueje c'ü o pjönbüji o cji'i c'o profeta c'o o päjt'ä va zopjü yo nte. Y xo pjönbüji o cji c'o dyaja in ntegue. Anguezeji ni jyodü ra sufrido rgá ziji o cji, na ngueje me na s'o c'o o tsjaji.

⁷ Cja rron ärägö o mapjüji cja c'ü e altar, o mamaji a cjava:

—Nu'tsc'e Mizhocjimi in Jmuts'üjme, sö rí tsjague texe. Na cjuana me na jo'o c'ua ja gui tsjapü ra sufrido yo nte.

⁸ Nuc'ua c'ü na nziyojo anxe o ma c'ua, o ma pjödü c'ü mi po c'ü o mojmü a xes'e cja e jyarü. Cjanu o ch'unü c'ua e jyarü ro ndüt'ü yo nte'e. ⁹ Nuc'ua me mi tjë'ë c'ua yo nte na ngueje c'ü me ma zëzhi e jyarü. Pero dya nzhogü o mü'büji c'ü ro ma't'üji Mizhocjimi c'ü me na nojo. C'ü o tsjaji, o zanmbüji c'ua o tjü Mizhocjimi c'ü me na zëzhi c'ü vi pejñe c'o castigo.

¹⁰ C'ü na tsi'ch'a anxe o ma c'ua c'ü, o ma pjödü c'ü mi po c'ü o mojmü a xes'e nu ja mi manda c'e animal c'ü na sate. Nuc'ua o bëxömmü c'ua nu. Nuc'ua c'o nte'e me mi sa o c'ijñiji na ngueje me ma ü c'ü ma sufridoji. ¹¹ Me mi sadüji Mizhocjimi a jens'e na ngueje c'ü me mi söji na ü 'ñe me mi pes'e o xäxä cja o cuerpoji. Pero dya nzhogü o mü'büji; o sido o tsjatjoji c'o na s'o.

¹² C'ü na 'ñanto anxe o ma c'ua c'ü, o ma pjödü c'ü mi po'o c'ü o mojmü a xes'e cja c'e trandare c'ü ni chjü Eufates. Nuc'ua o dyot'ü c'ua c'e ndeje ngue c'ua ro jogü c'ü e 'ñiji nu ja ro cjogü c'o rey. Nuc'o, je rví 'ñejeji nu ja ni mbes'e e jyarü.

¹³ Cja rron janda c'ua jñi'i demonio c'o exmi nguetjo o 'huë'ë. O mbedyeji cja o ne'e c'e trac'ijmi 'ñe cja o ne c'e animal c'ü na sate, 'ñe cja o ne c'e profeta c'ü ngue c'ü na yeje o animal. ¹⁴ C'o jñi 'huë'ë ngueje demonio. Me mi cjaji seña c'o me mi sü yo nte. O möji cja yo rey yo cãrã texe cja ne xoñijömmü, o ma xipjiji ra ëji texeji ra 'ñe chüji Mizhocjimi. Pero ra bëzhiji; ra ndöjõ Mizhocjimi. Na ngueje me na zëzhi Mizhocjimi; sö ra tsja texe.

¹⁵ Mama a cjava e Jesucristo c'ü in Jmugöji: “Dyäräji, nutscö rá ëcjö 'ma dya in pärägueji. Chjëntjovi nza cja 'ma va säjä 'na mbë'ë, dya cjó pärã ja hora ra säjä. Me mäjä nu c'o sido ra ndepque. Nu c'o dya tepque, ra tsejeji 'ma rá ëcjö na ngueje, dya sido cjaji c'ua ja nzi rgá negö.” O mama a cja c'ua e Jesucristo. ¹⁶ Nuc'ua c'o demonio o jmutüji c'o rey cja c'e jñiñi c'ü xiji Armagedón cja jña hebreo.

¹⁷ Nuc'ua c'ü na yencho anxe o ma c'ua c'ü. O ma pjödü c'ü mi po'o c'ü o mojmü nu cja e ndajma. Cja rron ärägö 'na jña c'ü me ma zëzhi c'ü je vi 'ñeje cja c'e templo nu ja bübü Mizhocjimi cja o trono. O mama a cjava c'e jña'a:

—Ya zädä c'ü ra guarü texe, o mama.

¹⁸ Nuc'ua cjanu o juë's'i c'ua, cjanu o pjäjnä; me mi yürü c'ua. Cjanu o mbī c'ua na zëzhi ne xoñijōmü. Dya mi 'ñōmü na zëzhi a cjanu ne xoñijōmü ndeze 'ma o ngärã yo nte. ¹⁹ Mizhocjimi o mbeñe c'ua ja ma cja c'e ndajñiñi c'ü ni chjü Babilonia. Me mi üdü Mizhocjimi na ngueje me mi cjaji c'o na s'o. Nguec'ua o tsjapü me o sufrido c'o je mi cārã nu. 'Ma o mbī ne xoñijōmü, o c'adü c'e ndajñiñi c'ü. Exi jñi parte va c'adü c'e jñiñi. Yo jñiñi texe cja ne xoñijōmü o yät'ä texe yo. ²⁰ Nuc'ua yo ts'ixoñijōmü yo je bübü a nde'e cja mar, o ojtjo c'ua texe yo. Yo t'eje o yät'ä texe yo. Dya cja mi bübü ne ri 'naja. ²¹ Nuc'ua cjanu o jyäbã c'ua o trangündo a jens'e. Mi cuarenta kilo c'ü ma jyü c'o ngündo. Me mi pjat'ü yo nte. Nuc'ua yo nte o zadüji Mizhocjimi na ngueje c'o ngündo c'o vi jyäbã. C'o ngündo o tsjapü o sufrido na puncjü.

17

Condenación de la gran prostituta

¹ Cjanu o ã c'ua 'naja c'o yencho anxe c'o mi tjë'ë c'o yencho mojmü, o ã zocügö. O xitsi a cjava:

—Xä'dä. Rá jí'ts'i ja rga tsjapü Mizhocjimi ra sufrido nu c'e ndixü c'ü me tsjä o bëzo. C'e ndixü c'ü rí mangö ngue c'e ndajñiñi c'ü me na s'o c'ü manda cja na puncjü mar. ² Me o dyonpü yo rey cja ne xoñijōmü, 'ñe yo dyaja yo cārã cja ne xoñijōmü. C'o rey cja ne xoñijōmü dya jyanmbüji c'e ndixü; me go mäjäji va tsjaji c'o na s'o c'o mi mama c'e ndixü. Yo nte cja ne xoñijōmü chjëntjovi c'ü me t'ĩji; na ngueje o ndünt'üji a xütjü c'e ndixü, o xitsi a cja c'ua c'e anxe.

³ C'ü o Espiritu Mizhocjimi mi jítsi c'ü ro zädä. Nuc'ua c'e anxe o zinzi cja c'ü e ndajyadü. Nguejnu ró janda 'na ndixü c'ü mi chägä 'na animal c'ü me ma mbaja. Nu cja c'e animal me mi t'opjü tjü'ü c'o mi sadü Mizhocjimi. Nu c'e animal mi bübü yencho o ñi, cja na dyëch'a o mota. ⁴ Nu c'ü e ndixü mi je'e bitu c'ü ma cjpobü, 'ñe c'ü me ma mbaja, 'ñe mi cuat'ü oro. Xo mi quis'i ts'irojo c'o me ma zö, xo 'ñe o perla. C'e ndixü mi tjë 'na mojmü c'ü mi ngueje oro, c'ü me mi nizhi. Mi nizhi c'o s'ante 'ñe c'o me ma s'o na ngueje vi tsja na s'o c'e ndixü. ⁵ Cja o ndë'ë mi t'opjü 'na tjü'ü, c'ü dya cjó mi pārã ja ma cja c'e tjü'ü. Je mi t'opjü a cjava c'e tjü'ü: “Ne ndajñiñi a Babilonia, je ngue nu nana texe c'o tsjä bëzo, 'ñe texe c'o na s'o cja ne xoñijōmü.” Je ma cjanu c'e tjü'ü. ⁶ Nuc'ua ró unü ngüenda c'ü e ndixü, nza cja c'ü o t'ĩ na ngueje c'ü vi pjönbü o cji c'o o nte Mizhocjimi. Nuc'o vi mbö't'üji c'o, na ngueje mi zopjüji yo nte mi xipjiji ja ga cja e Jesucristo. Nu c'e ndixü chjëntjovi c'ü vi zi o cji c'o o t'i Mizhocjimi. Me mi mäjã c'e ndixü. 'Ma ró jandagö c'e ndixü, dya mi pärägö pje ne ro mama. ⁷ Nuc'ua c'e anxe o xitsi:

—¿Jenga dya in pārãgue pje ne ra mama ne ndixü? Nutscö rá xi'ts'i nu c'ü dya cjó mi pārã ja cja c'e ndixü c'ü i jñanda, 'ñe c'e animal c'ü chägä, c'ü bübü yencho o ñi, cja na dyëch'a o mota. ⁸ Nu c'e animal c'ü na sate c'ü i jñanda, ya ngue ra mbes'e cja c'e t'o'o c'ü na jë c'ü dya 'ñetse ja je sät'ä. Nu c'e animal mi bübü, pero dya cja bübü dya. Pero ra 'ñetse na yeje. Nguec'ua yo cārã cja ne xoñijōmü 'ma ra jñandaji c'e animal ra mamaji: “Maco ya vi ndü ne animal; ya bübütjo na yeje. Me na nojo nu”, ra 'ñeñeji. Nu c'o ra mama a cjanu ngueje c'o dya juns'ü o tjü'ü cja c'e libro c'ü quis'i o tjü'ü c'o ra bübütjo co Mizhocjimi para siempre. Yo tjü je quis'i ndeze 'ma o dyät'ä Mizhocjimi ne jens'e 'ñe ne xoñijōmü. Zö ra bübütjo na yeje c'e animal, ra zädä c'ü Mizhocjimi ra pant'a a ma a linfiernu.

⁹ O dya c'üji pjeñe Mizhocjimi; ni jyodü rí tsjijñiji ngue c'ua rí tendioji ja cja c'ü mama Mizhocjimi. C'o yencho ñi' i c'o bübü cja c'e animal ngue yencho t'eje c'o. Cja o ñi' i c'o t'eje je junrü nu c'e ndixü. ¹⁰ C'o yencho ñi xo ngue yencho rey c'o. C'o tsi'ch'a rey ya ndöpüji c'o, dya cja mandaji. C'ü 'naja rey manda dya. Nu c'ü 'naja, dya be va ëjë c'ü. Ra ëjë c'ü, pero dya ra mezhe ra manda. ¹¹ Nu c'ü e animal c'ü mi bübü, y dya bübü dya, ngue c'ü na ocho rey. Pero xo ngueje 'naja c'o yencho. Nuc'ü, ra pant'a Mizhocjimi a ma a linfiernu.

¹² 'Nu c'o dyëch'a mota c'o ya i jñanda, ngueje dyëch'a rey c'o. Nuc'o, dya be ch'unü ra manda c'o. Ra ch'unüji c'ü ra tsjaji rey co c'e animal c'ü na sate. Pero 'natjo hora c'ü ra mandaji. ¹³ Nu c'o dyëch'a rey, 'natjo pjeñe c'ü ri cjijñi c'o. Ra tsjaji c'ua ja nzi ga ne c'e animal c'ü na sate, ra unüji c'o o xondaroji. ¹⁴ Anguezeji je ra tsjapüji chü c'ü e Ts'imë c'ü ngueje e Jesucristo. C'ü e Ts'imë, nuc'ü ra ndöjõ c'ü. Na ngueje angueze manda texe cja yo jmu'u 'ñe texe cja yo rey. Nu c'o cãrã co c'e Ts'imë, Mizhocjimi o zojnü c'o; xo o juajnü c'o. Anguezeji sido ejmeji c'e Ts'imë.

¹⁵ Cja xe nu xitsi c'ua c'e anxë:

—C'o ndeje c'o i jñanda nu ja mi junrũ c'e s'orixũ, nuc'o ngue o nte c'e ndixũ c'ü manda c'o. Me na puncjũ c'o. Cãrãji texe cja ne xoñijõmũ, ñaji na puncjũ o jña'a. Na puncjũ raza c'o. ¹⁶ Nu c'o dyëch'a mota c'o i jñandague, nuc'o 'ñe c'e animal c'ü na sate ra nuji na ü c'ü e s'orixũ, ra tsjapüji ra sufrido. Xo ra ts'osp'üji c'o o bitu ra nzerga, jo rro mbõ't'üji. Jo rron zapüji c'o o ts'ingue. Xo ra ndüt'üji cja sivi. ¹⁷ Na ngueje Mizhocjimi o tsjapü o nguijñiji cja o mü'büji; nguec'ua ra tsjaji c'ua ja nzi ga mbeñe angueze. 'Natjo pjeñe c'ü ri cjijñiji. Ngue reyji; pero nu ja mandaji ra nzhöttöji c'e animal ngue c'ua nguextjo c'ü ra manda c'ü. Ra tsja rey c'e animal hasta cja ra zädã c'o o mama Mizhocjimi. ¹⁸ Nu c'ü e ndixũ c'ü i jñanda, ngue c'ü e ndajñiñi c'ü manda texe cja yo rey texe cja ne xoñijõmũ.

18

La caída de Babilonia

¹ Nuc'ua ró janda c'ua c'ü 'naja anxë c'ü ma sjöbũ a jens'e. Me mi pë's'i na puncjũ c'ü vi unü Mizhocjimi ro tsja'a. Nuc'ua cja ne xoñijõmũ me co jya's'ü c'ua co nu c'ü ma zõ angueze. ² Nuc'ua o mapjũ c'ua na jens'e c'e anxë o mama a cjava:

—Ya ra yät'ä dya, ne ndajñiñi nu ni chjũ a Babilonia. Exna cjuana ra yät'ä. Ngue c'ua dya cjó cja ri nzheñe nu; nguextjo yo demonio, 'ñe texe pje nde ma s'ondajma; 'ñe c'o me na s'o c'o peje o juaja. ³ Je ra zädã a cjanu na ngueje o dyonpü yo nte texe cja ne xoñijõmũ. Nguec'ua dya ma't'üji Mizhocjimi; ma't'üji o ts'ita. Chjëntjovi c'ü ri tñ'i. Nujoyo rey cja ne xoñijõmũ dya jyanbüji c'e ndixũ c'ü ngueje c'e jñiñi. Yo pje nde pö cja ne xoñijõmũ ya me jünji na puncjũ o merio na ngueje je dyoji c'e ndixũ c'ü me na s'o. C'o pë's'i c'e ndixũ, me ne yo nte ra ndõmũ.

⁴ Nuc'ua ró ärä c'ü 'na jña'a c'ü vi 'ñeje a jens'e. Mi mama a cjava:

—Pedyejji cja ne jñiñi, nu'tsc'ejji ín ntets'ügõji; ngue c'ua dya rí tsjaji c'o cjaji nu, na ngue me na s'o. 'Ma sido rí tsãrãgueji nu, xo rí sufridogüejji c'o ra sufrido anguesji. ⁵ Na ngueje c'o nzhubũ c'o cjaji, me na puncjũ. Chjëntjovi c'ü je ri cjins'i hasta a jens'e. Mizhocjimi pãrã c'ü me cjaji na s'o, y ya mama c'ü ya zädã c'ü ra sufridoji. ⁶ Rí nzhopqueji c'ü o tsja ne jñiñi. Rí jyã'tp'ãji c'ü ra sufridoji, na ngueje me co tsjapüji o sufrido yo nte. ⁷ Ne jñiñi me cjapütsjẽ na nojo. Me ma't'ü o ts'ita. Chjëntjovi nza cja 'na ndixũ c'ü me tsãjã na puncjũ o bëzo. Nudya rí tsjapü me ra sufrido; me ra huë'ë angueze. Na ngueje mama a cjava cja o mü'bü: "Nguetscõ rí minc'õ reina, rí mandagõ. Dya rí 'natsjögõ; dya pje bëtsigõ c'ü rí tsãjã o bëzo. Dya ra zädã c'ü me rá huëgõ." ⁸ Nguec'ua ra zädã 'naja pa c'ü me ra sufrido ne ndixũ. Mismotjo c'e pa'a c'ü, me ra zõ o ngueme, me ra nzhumũ, me ra zõ o tjiñi. Xo nde ra ndüt'üji cja sivi. Na ngueje me na zëzhi Mizhocjimi c'ü ín Jmugõji c'ü ra tsjapü ra sufrido ne ndixũ. O mama a cjanu c'e jña c'ü vi 'ñeje a jens'e.

⁹ C'o rey cja ne xoñijõmũ o tsjaji na s'o co c'e ndixũ c'ü ngue c'e jñiñi. Me xo o ma't'üji c'o ts'ita. Nguec'ua 'ma ya ra jñandaji c'e bipji na ngueje c'ü rva tjë'ë c'e jñiñi, me ra huëpji c'ü, me ra nzhumüji. ¹⁰ C'o rey je rgua böbüji na jẽ, ra zũ'üji na ngue c'ü me ri sufrido c'e jñiñi. Ra mamaji a cjava:

—Juejme ne ndajñiñi a Babilonia nu me ma zëzhi. 'Natjo ndajme o zädã c'ü me sufrido c'ü na castigao Mizhocjimi nu, ra 'ñeñeji.

¹¹ Nu c'o pje nde pö cja ne xoñijõmũ ra huëpji angueze 'ñe ra nzhumüji, na ngueje dya cja cjó xe ri tömbüji c'o ri pöji. ¹² Dya cja cjó ri tömbüji o oro 'ñe o plata 'ñe o ts'irojo c'o me na zõ, 'ñe o perla 'ñe o bitu c'o lino c'o me na jo, 'ñe o seda, 'ñe o mbabitu, 'ñe o

bitu c'o na cji pobü. Xo 'ñeje o za'a c'o me na jo ga jyärä, 'ñe c'o t'ät'ä co marfil, 'ñe co za'a, 'ñe c'o bronze, 'ñe c'o t'ëzi, 'ñe c'o mármol. ¹³ Xo 'ñeje canela, 'ñe c'o pjindyö c'o na jo ga jyärä, 'ñe nguichjüjñü, 'ñe mirra, 'ñe o perfume c'o na jo ga jyärä, 'ñe vino 'ñe aceite 'ñe harina 'ñe ndëxü. Nudya, pöji dya yo animal yo tuns'ü pöjô, 'ñe o ndëchjürü, 'ñe o pjadü, 'ñe o carro. Xo pöji o nte ra tsjapüji ra pëpji. Pero ra zädä c'ü dya cja cjó ra ndömbüji c'o. ¹⁴ Mizhocjimi ra mama a cjava:

—Nu'tsc'ëji in cārāji a Babilonia, nu c'o me mi ne in mü'bügueji, ya tjezetjo c'o. Texe c'o mi jüngueji c'o me ma mizhi 'ñe c'o me ma zö, ya bë'ts'igüejji dya c'o. Dya cja xe rí chöt'üji dya c'o, ra 'ñeñe.

¹⁵ Nu c'o pö c'o cja'a cja c'e jñiñi me jünji na puncjü merio, me ricoji. Nguec'ua 'ma ra yät'ä c'e jñiñi, ra böbüji na jë. Na ngueje me ri süji c'ü ra sufrido c'e jñiñi. Ra huëpji, me ra nzhumüji. ¹⁶ Ra mamaji a cjava:

—Juejme ne ndajñiñi. Mi chjëntjovi nza cja 'na ndixü c'ü me mi je'e na jo bitu c'o lino 'ñe c'o me ma mbaja 'ñe c'o ma cji pobü; 'ñe mi cuatüji o oro 'ñe mi jezheji co o ts'irojo c'o ma zö'ö 'ñe o perla. ¹⁷ 'Natjo ndajme o chjorü texe c'o, ra mamaji a cja c'ua.

Xo 'ñe texe c'o édyi c'o barco 'ñe c'o pëpji cja c'o barco 'ñe c'o pëpji cja ndeje ra böbüji na jë; xo 'ñe c'o pje nde pö c'o nzhodü cja barco. ¹⁸ Ra jñandaji c'e bipji c'ü ri tjë c'e jñiñi ra mapjüji ra mamaji a cjava:

—¿Ja ri bübü 'na jñiñi c'ü ri chjëntjovi ne ndajñiñi?, ra mamaji.

¹⁹ Cja rron dyü's'üji jö mü o ñiji. Cja rron mapjüji, ra huëji, ra nzhumüji. Ra mamaji a cjava:

—Nutscöji rí pë's'iji o barco, 'ñezgöji rí comercianteji rí nzhodüji cja mar, ró tøjöji na puncjü merio na ngue c'ü mi jün na puncjü ne jñiñi. Pero nu c'o mi jün, 'natjo ndajme o chjorü texe, ra mamaji a cja c'ua.

²⁰ C'o o apóstole Mizhocjimi, 'ñe c'o o profeta 'ñe c'o dyaja o nte Mizhocjimi c'o cārā a jens'e, ra mājāji. Na ngueje Mizhocjimi ya ra chjotü c'e jñiñi, ra nzhopcü c'ü me vi tsjapü o sufrido c'o o nte Mizhocjimi.

²¹ Nuc'ua ró janda 'na anxe c'ü ma zëzhi, o jñü 'na ndojo c'ü mi nza cja cji jñü. Cjanu o ma pant'a cja e mar. O mama a cjava:

—Je rga cjanu rgá pant'aji na zëzhi c'e ndajñiñi c'ü ni chjü Babilonia. Nuc'ü, dya cja xe ra ch'öt'ü c'ü. ²² Nu c'o mbë'bizhi c'o pjë'bi o arpa 'ñe o flauta 'ñe o trompeta, dya cja xe ra dyäräji cja o calle c'o. Nu c'o pje nde ät'ä, dya cja xe ra ch'öt'ü cja c'e jñiñi. Dya cja xe ra dyäräji c'ü xe ri cüjñüji nu. Na ngueje, dya cjó cja xe ri ndeñe. ²³ Dya cja xo ra ndë sivi nu ja je järä c'e jñiñi. C'ü ni tsjaji chjüntü, dya cja ra dyäräji nu ja je järä c'e jñiñi. Ra chjorü c'e jñiñi. Na ngueje c'o menzumü nu, o dyonpüji yo nte texe cja ne xoñijö mü o xipjiji c'o dya cjuana. Yo nte o 'ñejmeji, na ngueje me na nojo c'o comerciante cja c'e jñiñi, jünji na puncjü merio.

²⁴ Cja c'e jñiñi c'ü, je ch'öt'ü nu, o cji c'o profeta 'ñe c'o dyaja o nte Mizhocjimi 'ñe texe c'o o mbö't'üji cja ne xoñijö mü, je o mama a cja c'ua c'e anxe.

19

¹ Nuc'ua ró ärä c'ua me na puncjü nte c'o mi cārā a jens'e. Mi mapjüji na jens'e, mi mamaji a cjava:

Aleluya. Ngue ín Mizhocjimigöji o jocüzü ín mü'büji, o 'ñevgueji libre.

Nuc'ü, me na nojo c'ü; me na zëzhi.

² Na ngue me na jo c'ü cja'a Mizhocjimi 'ñe me na cjuana.

Ya tsjapü o sufrido c'ü e tras'orixü, nu c'ü o dyonpü yo cārā cja ne xoñijö mü. Ngue c'ü je o dyonpüji nguec'ua dya mi ma't'üji Mizhocjimi; mi ma't'üji c'o ts'ita.

Mizhocjimi ya xo o nzhopcü c'e ndixü c'ü vi pjönbü o cji c'o nte c'o mi ätä Mizhocjimi.

³ Nuc'ua o yepe o mapjüji, o mamaji a cjava:

—Aleluya. Nu c'o bipji c'o c'os'ü c'e ndajñiñi, dya ra nguarü c'o.

⁴ Nuc'ua c'o veinticuatro tita 'ñe c'o nziyo c'o bübü, o ndüñijö müji o ma't'üji Mizhocjimi c'ü junrü cja c'e trono. Mi mamaji a cjava:

—Je rga cjanu, amén. Aleluya.

⁵ Nuc'ua ró ärägö c'ü 'na jña c'ü je ma êjë cja c'e trono. Mi mama a cjava: Unüji na pöjö ín Mizhocjimigöji, nu'tsc'eji, texets'üji o mbëpjits'üji angueze. Nu'tsc'eji ín sūji angueze ín ätäji, rí unüji na pöjö, zö pjë'ts'iji zö dya pje pjë'ts'iji, o 'ñeñe a cja c'ua c'e jña'a.

La fiesta de las bodas del Cordero

⁶ Ró ärä c'ua, nza cja c'ü xo mi cārā na puncjü o nte. O t'ärä nza cja 'ma yürü na puncjü o ndeje; y 'ma me pjäjnā na zëzhi a jens'e. Mi mama a cjava:

Aleluya. Ya manda Mizhocjimi c'ü ín Jmugöji c'ü me na zëzhi c'ü sö ra tsja texe.

⁷ Mö rá mājāji dya, me rá mājāji rá ma't'üji Mizhocjimi rá unüji na pöjö.

Na ngueje ya zädä c'ü ra tsja chjüntü. Ya zädä c'ü rá cārāji co e Jesucristo. Chjëntjovi 'ma c'ajji chjüntü. Nu c'e Ts'imë e Jesucristo ngue c'e t'i c'ü ra chjüntü. Nutscöji rí ejmeji e Jesucristo, nguetscöji c'e xunt'i, ya ró jocüji rá ma cārägöji co angueze.

⁸ Na ngueje o dyacüji rí jegöji na jo bitu c'ü xiji lino, c'ü me jya'xtjo 'ñe me juës'i, je o mama a cja c'ua c'o jña'a.

C'o na jo bitu ngue c'o na jo c'o cja'a o nte Mizhocjimi.

⁹ Nuc'ua c'e anxe o xitsi a cjava:

—Dyopjügue a cjava: “Me mājā nu c'o o zojnü Mizhocjimi ra ma ñönüji 'ma ra chjüntü c'e Ts'imë.”

Xo o xitsi a cjava:

—Nujoyo ngueje o jña Mizhocjimi, me na cjuana yo, o xitsi a cja c'ua.

¹⁰ Nutscö ró ndüñijömmü c'ua, cja o ngua c'e anxe ngue c'ua ro ma't'ü. Nuc'ua o xitsi c'ua:

—Dya rí ndüñijömmü ín jmigö; dya xo rí matcü. Nu'tsc'e 'ñe c'o in cjuarmague c'o sido ejme c'o o jizhi e Jesucristo, o mbëpjits'üji Mizhocjimi. Xo nzitjozügö, o mbëpjitzjözügö Mizhocjimi. Je rí ndüñijömmü a jmi Mizhocjimi, rí ma't'ü angueze, o xitsi a cja c'ua c'e anxe.

Nu c'o jña c'o mama na cjuana ja cja e Jesucristo, ngue c'o je o mama c'o profeta; y ngue o jña Mizhocjimi c'o.

El jinete del caballo blanco

¹¹ Nuc'ua ró janda o xogü a jens'e. Ró janda 'na t'öxpjadü. Nu c'ü mi chägä angueze, mi chjü'ü a cjava: “Nu c'ü cja'a c'ua ja nzi ga mama.” Xo mi chjü'ü a cjava: “Nu c'ü na cjuana.” Nuc'ü, jün na jo ngüenda, 'ñe castigao yo nte c'ua ja nzi ni jyodü. ¹² Nu c'o o ndö'ö me mi juëbi nza cja o sivi. Nu cja o ñi'i, mi juns'ü 'na corona c'ü mi jyäns'ä na puncjü. Xo mi t'opjü 'na tjü'ü c'ü dya cjó mi pärā pje mama. Mi nguextjotsjé c'ü mi chägä c'e pjadü c'ü mi pärā. ¹³ Mi je'e 'na bitu c'ü vi ngant'aji cja cji'i. Nu c'ü o tjü'ü c'ü, ngueje o Jña Mizhocjimi. ¹⁴ Nuc'ua c'o xondaro a jens'e mi tjünt'üji a xütjü angueze. Nuc'o, nde mi chägäji o t'öxpjadü. C'o xondaro nde mi jeji o bitu c'o xiji lino c'o me ma jo 'ñe ma t'öxü 'ñe me mi jyaxtjo. ¹⁵ Nu c'ü mi chägä c'e t'öxpjadü, cja o ne mi pedye 'na tjëdyi c'ü me ma s'ün. Ngue c'ü ro s'odü yo nte'e. Me na zëzhi rga mandaji, nza cja 'ma ri pärāji co 'na dyëza c'ü t'ëzi. Angueze ra castigaoji; ra tsjapü ra sufridoji. Ra chjëntjovi nza cja 'ma yödüji c'o uva ngue c'ua ra mbedye c'ü e ngui uva. Ra tsjapüji me ra sufridoji na ngueje me ünbü Mizhocjimi anguezeji, na ngueje vi tsjaji c'o me na s'o. Me na zëzhi Mizhocjimi, sö ra tsja texe. ¹⁶ Nu c'ü mi chägä c'e t'öxpjadü, mi juns'ü 'na tjü cja o bitu 'ñe cja o ngua. C'e tjü'ü je a cjava c'ü: “Nu c'ü manda texe cja yo jmu 'ñe cja yo rey.”

¹⁷ Nuc'ua ró janda 'na anxe c'ü je mi böbü a nde cja e jyarü. O mapjü na jens'e, o xipji a cjava texe yo ndoparü yo pjüjuaja a nde a jens'e:

—Xä'däji, rí jmurügueji dya, nu ja rí sigueji na puncjü o jñönü. Ngue Mizhocjimi je ra dya'c'üji c'e jñönü. ¹⁸ Rí sapüji o ts'ingue c'o rey, 'ñe c'o capitán 'ñe o ts'ingue c'o bëzo c'o me chala. Nde rí sapüji o ts'ingue c'o pjadü 'ñe c'o chägäji. Rí sapüji o ts'ingue texe c'o nte c'o mbëpji, 'ñe c'o dya mbëpji, 'ñe c'o pje pjëzhi, 'ñe c'o dya pje pjëzhi; nde rí sagueji c'o, o 'ñeñe a cja c'ua c'e anxe.

¹⁹ Ró janda c'ua c'ü e animal c'ü na sate 'ñe c'o rey cja ne xoñijõmü 'ñe c'o o xondaroji. Ya vi jmurüji ngue c'ua ro tsjaji chũ'ü nu c'ü mi chägä c'e t'öxpjadü 'ñe c'o o xondaro angueze. ²⁰ O zürüji c'ua c'e animal c'ü na sate. Xo 'ñe o zürüji c'e profeta c'ü ngue c'ü na yeje o animal. C'e profeta ngue c'ü mi böbü a jmi c'ü ot'ü animal, mi cja c'o señal c'o me ma nojo. A cjanu, ngue c'ü vi dyonpü c'o mi cuat'ü o número c'ü ot'ü animal c'o ma't'ü c'e ts'ita c'ü exi nguetjo c'ü. C'e animal 'ñe c'e profeta c'ü dya cjuana o pant'aji vivo cja c'ü e zapjü c'ü ngue asufre c'ü me yot'ü sivi. ²¹ Nuc'ua c'o o xondaro c'e animal o bö't'üji. Je o bö't'üji co c'ü e tratjedyi c'ü mi pedye cja o ne c'ü mi chägä c'e t'öxpjadü. Nuc'ua texe c'o ndoparü me co zapjü o ts'ingue c'o vi ndü. Me co pji'ch'iji.

20

Los mil años

¹ Nuc'ua ró janda c'ua 'na anxe c'ü ma sjöbü a jens'e. Mi jün c'ü e sjogü cja c'ü e t'o'o c'ü na jë'ë c'ü dya 'ñetse ja sät'ä. Mi cãjä 'na cadena cja o dyë. ² Nuc'ua o zürü c'ua c'ü e trac'ijmi c'ü ya me mezhe, c'ü ngueje e Satanás c'ü dya jo. Cjanu o ndün't'ü co cadena c'ü ro mezhe 'na mil o cjë'ë. ³ Cjanu o pant'a cja c'ü e t'o'o c'ü me na jë'ë. Cjanu o ngo'bü na jo; cjanu o cuatü o sello, ngue c'ua c'ü dya jo, dya cja ro dyonpü yo nte, hasta 'ma cja ro zäs'ä c'o mil cjë. 'Ma ro cjogü yo mil cjë cja ro sjäpcä ja nzi pa'a.

⁴ Nuc'ua ró janda c'ua o trono nu ja junrü c'o manda. Nuc'o, o ch'unü ra jñüji ngüenda. Xo ró janda c'o aljma c'o o bö't'ü na ngueje o ndünt'üji a xütjü e Jesucristo o mamaji ja ga cja angueze. Nuc'o, dya o ma't'üji c'e animal c'ü na sate ne ri ngueje c'e ts'ita c'ü exi nguetjo c'e animal. Dya xo mi cuat'ü o número c'e animal cja o ndëji ne xo ri ngue cja o dyëji. Nuc'o, o nzhogü o bübü'tjoi na yeje. Nuc'o, o mandaji co e Jesucristo 'na mil cjë. ⁵ C'o dyaja añima c'o dya 'ñench'e o mü'bü e Jesucristo, dya o teji 'ma. Cja ro teji 'ma ro cjogü c'o mil cjë. ⁶ Me ra mäjä nu c'o ot'ü ra te'e. Nuc'o, dya tñzhubü a jmi Mizhocjimi c'o. C'o dya 'ñench'e o mü'bü e Jesucristo c'o ya ndü, ra tetjoi na yeje, cja rron mboch'üji a sivi. Ngue c'ü xiji na yeje rga ndüji. C'o o nte Mizhocjimi, dya ra sufridoji cja c'e sivi. O nte Mizhocjimi ra tsjaji mböcjimi ra pëpji Mizhocjimi 'ñe e Cristo. Nde ra tsjaji jmu co e Cristo c'o mil cjë.

⁷ Nu 'ma ra zäs'ä c'o mil cjë, e Satanás ra xosp'üji cja c'e t'o nu ja mi cjo'bü. Cja rron pjongüji c'ua libre c'ü. ⁸ Nuc'ua ra ma c'ua; ra ma dyonpü yo nte texe cja ne xoñijõmü. Ra ma dyonpü c'o menzumü a Gog 'ñe c'o menzumü a Magog. Ra jmutüji c'ua, ngue c'ua ra tsjaji chũ. Me na puncjü c'o o xondaroji. Chjëntjoi nza cja yo 'ñöxijõmü a ñünü cja ndeje. ⁹ Rguä 'ñeji texe cja ne xoñijõmü ra zät'äji cja c'e ndajñiñi c'ü me ne Mizhocjimi, nu ja ri cãrä c'o o nte. Nu c'e jñiñi ngueje a Jerusalén. Ra ngãräji texe a ñünü cja c'e jñiñi ngue c'ua ra chjotüji c'o ri cãrä nu. Pero nuc'ua ra jyäbä o sivi a jens'e. Ra ndë'ë texe c'o ri cãrä texe a ñünü cja c'e jñiñi. ¹⁰ Nuc'ua e Satanás c'ü onpü yo nte ra pant'aji cja c'ü e zapjü c'ü ngue asufre c'ü me yot'ü sivi. Ngue nu ja xo vi manda Mizhocjimi rví pant'aji c'e animal c'ü na sate 'ñe c'e profeta c'ü dya cjuana. Me ra sufridoji na puncjü, xömü ndempa, c'ü dya ra nguarü.

El juicio ante el gran trono blanco

¹¹ Nuc'ua ró janda c'ua 'na trono c'ü me ma nojo, c'ü me ma t'öxü. Xo ró janda nu c'ü mi junrü cja c'e trono. Nuc'ua o c'ueñe ne xoñijõmü 'ñe e jens'e a jmi cja c'ü mi junrü cja c'e trono. Dya cja ch'öt'ü c'ua ja mi bübü ne xoñijõmü ne ri ngueje e jens'e. ¹² Nuc'ua ró janda c'o añima, c'o pje mi pjëzhi 'ñe c'o dya pje mi pjëzhi, nde mi böbüji a jmi Mizhocjimi. Nuc'ua Mizhocjimi o xo's'ü c'ua c'o libro. Cja xe nu o xo's'ü c'ua c'ü 'naja libro. Nunu je juns'ü nu, o tjü'ü c'o ra bübü'tjo co Mizhocjimi para siempre. Nuc'ua Mizhocjimi o jñünpü c'ua ngüenda c'o añima nu c'ua ja ma mama cja c'o libro. C'o libro mi mama texe c'o vi tsjaji 'ma mi cãräji cja ne xoñijõmü. ¹³ Nuc'ua o mar xo o pjons'ü c'o añima c'o vi ndü'ü nu. C'o t'o'o 'ñe c'ua ja cãrä c'o aljma xo o nzhö'ö c'o añima. Mizhocjimi o jñünpüji ngüenda c'ua ja nzi ma tsjaji 'ma mi cãräji cja ne xoñijõmü. ¹⁴ Nuc'ua c'o t'o'o 'ñe c'ua ja mi cãrä c'o aljma, Mizhocjimi o pant'a cja sivi nza ye lugar c'o. O pant'aji cja c'e zapjü

nu ja me yot'ü sivi. Nguejnu xiji na yeje rga ndüji. ¹⁵ Xo o manda Mizhocjimi o pant'aji cja c'e zapjü c'ü me yot'ü sivi, nu c'o dya quis'i o tjü cja c'e libro nu ja quis'i o tjü nu c'o ra bübütjo co Mizhocjimi para siempre.

21

Cielo nuevo y tierra nueva

¹ Ya vi nguarü e jens'e 'ñe ne xoñijöümü. Ya xo mi ojtjo o mar. Nuc'ua cja ró janda c'ua 'na jens'e c'ü cja dadyo; cja na 'na xoñijöümü c'ü cja xo dadyo. ² Nutscö e Juan, ya ró janda c'ua c'ü e ndajñiñi c'ü o xöcü Mizhocjimi. Ngueje a Jerusalén c'ü cja xo dadyo. Je ma sjöbü a jens'e cja Mizhocjimi. Ya vi jocüji na jo; ya je mi cārā nu o nte Mizhocjimi. Chjëntjovi nza cja 'ma jocü na jo 'na xunt'i c'ü ya ra chjëvi c'e t'i c'ü ra chjüntüvi. ³ Nuc'ua ró ärä c'ua 'na jña c'ü ma jens'e. Je vi 'ñeje cja c'e trono. Je mi mama a cjava:

—Jñanda, Mizhocjimi ya mimi a nde'e cja yo nte, angueze ya ra mimi co yo nte. Ri ngueje o nteji angueze. Nguetsjë Mizhocjimi c'ü ra bübü co anguesji ngue c'ua ri ngue o Mizhocjimiji. ⁴ Mizhocjimi ra ndintspi texe o nguizhöji. Dya cja ra ndüji. Dya cja pje xe ra mbeñeji. Dya cja xo ra huëji. Dya cja xo ra zöji c'ü rrā ü. Na ngueje texe c'o me vi sufridoji cja ne xoñijöümü, dya cja ra sufridoji. Ya nde dadyo texe, je va xitsi a cja c'ua c'e jña'a.

⁵ Nuc'ua c'ü junrü cja c'e trono o mama a cjava:

—Jñanda, nutscö rrā cchapügö ra dadyo texe.

Cjanu o xitsi:

—Opjügüe yo jña'a yo, na ngueje na cjuana yo. Yo nte sö ra mbārā Mizhocjimi cja'a c'ua ja nzi va mama.

⁶ Cjanu o xitsi c'ua:

—Ya nguarü texe yo ro zädä. Nutscö ya exmi bübügö 'ma o mbürü e jens'e 'ñe ne xoñijöümü, y sido rá bübügö 'ma ya rguí nguins'i yo. Nu c'o türe, nutscö rá unüji c'ü ra ziji ndeje c'ü dya cja ra türeji; ra bübütjoji co Mizhocjimi para siempre. Dya xo rá cobraji c'ü rá unüji c'e ndeje. ⁷ Nu c'o sido ejmezü ra ch'unüji texe yo. Nutscö ri nguetscö o Mizhocjimiji. Nuc'o, ri ngueje ín ch'igö c'o. ⁸ Pero nu c'o me sū, 'ñe c'o dya ejmezügö, 'ñe c'o me na s'o, 'ñe c'o mbö't'üte, 'ñe c'o tsājā o bēzo 'ñe c'o tsājā o ndixū, 'ñe c'o céro, 'ñe c'o ma't'ü o ts'ita, 'ñe texe c'o mbëchjine; nuc'o, ra ch'unüji c'ü ra boch'üji cja c'ü e zapjü c'ü tjë'ë co sivi 'ñe asufre. Ngue c'ü xiji na yeje rga ndüji, o mama a cja c'ua.

La nueva Jerusalén

⁹ Cjanu o ëjë c'ua 'naja c'o yenko anxe c'o mi tjë c'o yenko mojmü. C'o mojmü, ya vi pjödüji c'o castigo c'o mi nizhi c'o vi nguarü o sufrido c'o nte. Cjanu o zocügö c'e anxe. O xitsi a cjava:

—Xä'dägue a 'ñecjua. Rá jí'ts'i c'ü e xunt'i c'ü ngue o su'u c'ü e Ts'imë, o 'ñenze.

¹⁰ C'ü o Espiritu Mizhocjimi mi jítsi texe c'o. Nuc'ua c'e anxe o zinzi cja 'na t'eje c'ü me ma ndä. Cjanu o jítsi c'ü e ndajñiñi c'ü o xöcü Mizhocjimi c'ü ngueje a Jerusalén. Ma sjöbü a jens'e cja Mizhocjimi. ¹¹ C'e jñiñi me mi juëbi na zö na ngueje me na zö Mizhocjimi c'ü bübü nu. Me mi juëbi c'e jñiñi nza cja 'na ndojo c'ü me na mizhi c'ü xiji jaspe. Me mi 'ñetse nza cja o vigrío. ¹² Xo mi pë's'i 'naja ndüngümü c'ü me ma nojo, 'ñe me ma ndä. Mi ti'i doce ngoxtji. Nzi 'naja ngoxtji mi bübü 'na anxe. Cja c'o ngoxtji mi juns'ü o tjü c'o doce o t'i e Israel. ¹³ Nzi 'na lado c'e ndüngümü mi ti'i jñi'i ngoxtji. ¹⁴ Nu c'o o ndüngümü c'ü e jñiñi o mbedye doce cimientó. Cja c'o cimientó je mi juns'ü nu o tjü c'o doce o apóstole c'ü e Ts'imë c'ü ngueje e Jesucristo.

¹⁵ Nu c'ü mi zocügö, mi jün 'na vara c'ü mi ngue oro. Nuc'ü, je mi dyëdyi c'ü e jñiñi. Xo mi dyëdyi c'ü e ndüngümü 'ñe c'o o ngoxtji. ¹⁶ Nu c'ü e ndajñiñi o mbedye na jo cuagro. Nu c'ü ma maja xo ne ma cjatjonu c'ü ma mbät'ä. C'e anxe o dyëdyi c'ü e jñiñi co c'ü e vara c'ü mi jün. O zö yeje mil cja na yeje ciento kilometro c'ü ma maja. Xo ma cjatjonu c'ü ma ndä'ä 'ñe c'ü ma mbät'ä. ¹⁷ Nuc'ua xo o dyëdyi c'ua c'o o ndüngümü. O zö sesenta y cuatro metro c'ü ma ndä. C'e anxe o dyëdyi c'ua ja nzi ga tsja yo nte 'ma pje c'o ëdyiji.

¹⁸ Nu c'e ndüngümü vi t'ät'ä co ndojo c'o xiji jaspe. Nu c'ü e ndajñiñi mi ngueje dyavo oro nza cja vigrio c'ü me 'ñetse a tji'i. ¹⁹ Nu c'o cimientu c'ü e ndüngümü mi qui'i o ndojo c'o me na zö c'o me na mizhi. Nu c'ü o cimientu c'ü ot'ü, mi ngue ndojo c'o xiji jaspe. Nu c'ü na yeje mi ngueje ndojo c'o xiji zafiro. Nu c'ü na jñi'i mi ngueje ndojo c'o xiji ágata. Nu c'ü na nziyojo mi ngueje ndojo c'o xiji esmeralda. ²⁰ Nu c'ü na qui'ch'a mi ngueje ndojo c'o xiji ónice. C'ü na 'ñanto mi ngueje ndojo c'o xiji cornalina. C'ü na yencho mi ngueje ndojo c'o xiji crisólito. C'ü na ocho mi ngueje ndojo c'o xiji berilo. C'ü na nueve mi ngueje ndojo c'o xiji topacio. C'ü na dyëch'a mi ngueje ndojo c'o xiji crisoprassa. C'ü na once mi ngueje ndojo c'o xiji jacinto. C'ü na doce mi ngueje ndojo c'o xiji amatista. ²¹ Nu c'o doce ngoxtji mi ngueje o perla. Nzi 'na ngoxtji mi ngueje 'natjo perla. Nu c'o o calle c'ü e jñiñi mi dyavo oro c'o ma 'ñetse nza cja o vigrio.

²² Dya ró jandagö cja c'ü e jñiñi ri järä o templo; na ngueje Mizhocjimi c'ü ín Jmugöji c'ü sö ra tsja texe, 'ñe c'e Ts'imë c'ü ngueje e Jesucristo nguetsjévi templovi. ²³ Nu c'ü e jñiñi, dya ni jyodü e jyarü ne xo ri ngue e zana c'ü ra jya's'ü nu. Mizhocjimi 'ñe e Jesucristo c'e Ts'imë me na zövi; y nguetsjévi jya's'üvi. ²⁴ Yo nte yo o jogü o mü'büji ra nzhodüji cja o jya's'ü c'e jñiñi. Nu c'o rey cja ne xoñijö mü ra ë zogü c'o me ni muvi c'o pë's'i anguezeji. ²⁵ Nu c'o ngoxtji, dya ra cjot'ü c'o. Na ngueje pamü ri ndempa nu; ri ojtjo bëxömü. ²⁶ Yo nte texe cja ne xoñijö mü ra ë zogüji c'o me ni muvi c'o pë's'iji. ²⁷ C'o na s'o, dya ra cjogü a mbo cja c'ü e jñiñi c'o. Dya xo ra cjogü nu, c'o pezhe o bëchjine. Nu c'o ra cjogü nu, nguextjo c'o quis'i o tjü'ü cja c'e libro c'ü tjë'ë c'e Ts'imë. Nu c'o juns'ü o tjü'ü nu, ngue c'o ra bübütjo co Mizhocjimi para siempre.

22

¹ Nuc'ua c'e anxe o jítsi 'na ndare c'ü me mi jore. Ngue c'e ndeje c'ü unü c'ü rga bübütjoji. Me mi 'ñetse nza cja o vigrio. C'e ndare je ma peje cja o trono Mizhocjimi 'ñe c'ü e Ts'imë. ² C'e ndare je mi cjogü a nde cja c'e calle cja c'e jñiñi. Nzi 'na lado c'e ndare mi cja'a nu o za'a c'o quis'i c'o unü c'ü rga bübütjoji. Doce vez ga nguis'i nu cjë'ë. Nzi 'na zana quis'i. Nu c'o o xi c'o za'a ngue c'o jocü yo nte cja ne xoñijö mü. ³ O trono Mizhocjimi 'ñe c'ü e Ts'imë je ra bübü cja c'e jñiñi. Nu c'o o nte Mizhocjimi ra ma't'üji angueze. Dya ra bübü nu, c'o rrä s'o'o. ⁴ Nu c'o o nte ra jñandbaji o jmi. Nu c'ü o tjü'ü, je ra jñus'ü cja o ndë anguezeji, na ngueje o nteji angueze. ⁵ Nujnu, dya ra bëxömü nu. Dya xo rguí jyodüji o jya's'ü o sivi, ne xo ri ngueje o jya's'ü e jyarü. Ngueje Mizhocjimi c'ü ín Jmugöji ngue o jya's'ü nu. Nu c'o cãrä nu, ra mandaji para siempre.

La venida de Jesucristo está cerca

⁶ Cjanu o xitsi c'e anxe:

—Texe yo jña yo i dyärä na cjuana yo; ra sö ra creo yo nte. Nu c'ü ín Jmugöji Mizhocjimi c'ü jíchi c'o profeta, o xitscö ró ë jí'tsc'ö yo ni jyodü ra zädä, ngue c'ua ra mbärä yo nte. Dya cja ra mezhe ra zädä. ⁷ Tsijñi c'ü mama e Jesucristo: “Dya cja ra metscö rá ëjë. Me ra mäjä nu c'o cja c'ua ja nzi ga mama Mizhocjimi cja ne libro”, o mama a cja c'ua.

⁸ Nutscö e Juan, nguetscö ró ärägö, xo ró jandagö yo. 'Ma ró jandagö 'ñe ró ärägö yo, nuc'ua ró ndüñijö mü a jmi c'e anxe c'ü o jítsi texe yo, ngue c'ua ro ma't'ü c'ü. ⁹ Pero c'e anxe o xitsi a cjava:

—Dya pje rí matcügö. Na ngueje nutscö xo rí mbëpjitjogö cja Mizhocjimi nza cjatsc'e 'ñe nza cja c'o in cjuarmague c'o ngueje profeta, 'ñe nza cja c'o dyaja c'o cja c'ua ja nzi ga mama ne libro. Nguextjo Mizhocjimi rí ma't'ügue, enze a cjanu.

¹⁰ Nuc'ua cjanu o xitsi c'ua:

—Dya rí tso'bü yo jña yo mama Mizhocjimi cja ne libro, na ngueje ya ts'iquëtjo bëzhi c'ü ra zädä texe yo mama ne libro. ¹¹ Nguec'ua yo pa'a yo dya be va sädä, 'ma dya ra nzhogü o mü'bü c'o cja na s'o, jyëzi sido ra tsjaji c'o. Nu c'o me na s'o cjiñi, xe rí jyëzitjo ra nguiñi c'o na s'o. Nu c'o cja na jo, c'ü xe ra tsjatjoji na jo. Nu c'o ngue o nte Mizhocjimi, c'ü sido ra tsjaji c'ua ja nzi ga ne Mizhocjimi.

¹² Mama a cjava e Jesucristo:

—Dyärä, dya cja ra metscö rá ëjë; ngue c'ua rá unü nzi 'najaji c'ua ja nzi va tsjaji 'ma mi cãräji cja ne xoñijõmü. ¹³ Nutscö ya exmi bübügö 'ma o mbürü e jens'e 'ñe ne xoñijõmü, y sido rá bübügö 'ma ya rguí nguins'i yo, eñe e Jesucristo.

¹⁴ Me ra mäjã nu c'o tjintspiji o mü'büji co o cji e Jesucristo; ngue c'ua ra sö ra ziji c'o quis'i c'e za'a c'ü unü c'ü rga bübüttöji. Xo ra sö ra cjogüji cja o ngoxtji c'ü e ndajñiñi a jens'e. ¹⁵ Ra ngãrä a tji nu c'o dya ejme Mizhocjimi, 'ñe c'o cëro, 'ñe c'o tsãjä o ndixü, 'ñe c'o tsãjä o bëzo, 'ñe c'o mbö't'üte 'ñe c'o ma't'ü o ts'ita, 'ñe c'o pezhe o bëchjine.

¹⁶ E Jesús xo mama:

—Nutscö e Jesús ró täjä nu ín anxegö o ë xi'ts'i texe yo, ngue c'ua rí xipjigue c'o dyaja ín ntegö. Nguetscö ró cjaügö o bübü e David. Xo o mboxbëchezügö e David. Xo nguetscö c'ü chjëntjovi nza cja c'e seje c'ü juëbi 'ma xörü, eñe.

¹⁷ Nu c'ü o Espíritu Mizhocjimi c'ü bübü o mü'bü yo o nte Mizhocjimi mama a cjava:

—Nu'tsc'e Jesucristo ín Jmuts'ügöjme, xä'dä.

Xo mama a cjava yo o nte Mizhocjimi yo ngueje o su c'e Ts'imë:

—Xä'dä dya, a 'ñecjua.

Texe c'o ärä yo jña'a yo, xo ni jyodü ra mamaji a cjava:

—Xä'dä dya, ín Jmuts'ügöjme.

Nu'tsc'eji ín türeji ín neji o ndeje, xä'däji rí ë siji o ndeje nu unü c'ü rguí bübüttöji. Nu ne ndeje, e Jesucristo ra dya'c'ütjoji; dya ra cobrats'üji.

¹⁸ Nu'tsc'eji ín äräji yo jña yo mama ne libro, pjötpüji na puncjü ngüenda. Na ngueje 'ma cjó c'o ra jñu's'ü jña c'o dya mama ne libro, Mizhocjimi ra jñünpü ngüenda ra tsjapü ra sufrido texe c'ua ja nzi ga t'opjü cja ne libro. ¹⁹ Nu 'ma cjó c'o ra jñücü yo jña yo mama Mizhocjimi cja ne libro, Mizhocjimi xo ra jñüpcü o tjü'ü cja c'e libro nu ja juns'ü o tjü c'o ra bübüttö co Mizhocjimi para siempre. Dya xo ra cjogü a mbo cja o jñiñi Mizhocjimi a jens'e. Ngue c'e jñiñi c'ü xitsiji Mizhocjimi cja ne libro.

²⁰ Nu c'ü mama yo jña'a yo, mama a cjava:

—Dya cja ra metscö rá ëjë, eñe.

Je rga cjanu, amén. Xä'dä, nu'tsc'e Jesús ín Jmuts'ügöjme.

²¹ E Jesucristo c'ü ín Jmugöji ra mböxc'üji, ra nintsjimits'üji ín texeji, o ntets'üji angueze. Je rga cjanu, amén.